BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Fondator:
Mitropolitul
ANDREI
ŞAGUNA
1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 139
SIBIU
1 şi 15 februarie
1991
Nr. 5—8

PUNŢI ÎNTRE CELE DOUĂ STRANE

Elemente pentru un dialog între Biserica Ortodoxă şi cea Catolică Orientală de rit bizantin (unită)

Nu ne propunem să intrăm acum în detalii istorice dar, oricum, trebuie să începem dintr-un anumit moment istoric. Fără aceasta n-am putea nici deschide, nici continua un dialog coherent, logic şi realist, care să poată duce la întinderea unei punţi trainice între cele două strane. Căci e bine să ne amintim că Biserica Ortodoxă şi cea Catolică orientală de rit bizantin (unită), cum o numeşte Roma în Codul de canoane al Bisericilor catolice orientale, s-au considerat în trecut, în momentele lor de pace şi bună convieţuire, un altar cu două strane. În ambele Biserici se săvîrşeau aceleaşi slujbe, aceeaşi Sfîntă Liturghie, cu aceleaşi veşminte, cu aceiaşi sfinţi pe pereţi şi în calendar. Era ca şi cum toţi s-ar fi reîntors la starea de dinainte de 1700, cînd erau toţi una.

Aşadar să ne întoarcem la anul 1700, sau chiar cu un an doi înainte. Pentru simplificare şi pentru a ne folosi de cifre rotunde, vom zice 1700. Este momentul în care, la iniţiativa şi cu ajutorul habsburgilor de la Viena, stăpînitori în Transilvania, s-a încercat şi s-a reuşit ruperea de la credinţa ortodoxă strămoşească a unei părţi a preoţilor şi a credincioşilor români din Transilvania. Li s-a promis că, dacă se vor face catolici, se vor bucura de privilegii „ca şi popii catoliceşti" (Actul Unirii din 1700), vor scăpa de iobăgie şi vor intra în graţiile Împăratului austriac. Nu pentru a le asigura mîntuirea, ci pentru a-i stăpîni mai uşor, i-au făcut habsburgii pe români catolici. Şi nu i-au făcut pe toţi, ci doar pe aceia care s-au încrezut în ei. Căci nu toţi s-au încrezut. Şi ce s-a întîmplat? Pe cei care n-au acceptat să se unească cu Roma, i-au prigonit, le-au distrus mănăstirile cu tunurile, le-au desfiinţat Mitropolia, le-au luat bisericile şi au declarat sus şi tare că ortodocşii nu mai există.

Mai mult de jumătate de secol ortodocşii au trăit o viaţă ilegală, *în catacombe*, fără ierarhie, fără preoţi sau cu preoţi trăind în ascunzători, în frică permanentă şi sub prigoană. Abia în 1761, văzînd că *totuşi* ortodocşii se încăpăţînează să existe, să-şi păstreze Legea strămoşească, după răscoalele sfinţilor Sofronie şi Visarion, li s-a permis să aibă un episcop ortodox. Li s-a dat însă un sîrb, Dionisie Novacovici, deci mai mult un episcop de formă. Drept reşedinţă nu i-au dat casă la oraş, precum palatele catolicilor şi ale celor ce se uniseră cu Roma, ci o casă ţărănească cu două odăi, care se poate vizita şi azi în Răşinari.

Crede cineva că în 1761 li s-a dat ortodocşilor vreo biserică înapoi? Că li s-a dat voie să-şi restaureze vreo mănăstire din cele distruse cu tunurile? Nici vorbă. Au fost distruse, tot cu tunurile, şi cele care mai supravieţuiseră, cum a fost Sîmbăta de Sus, ctitorie a domnitorului muntean Constantin Brâncoveanu care a fost totuşi distrusă în anul 1785. Şi era în afară de orice îndoială că toate bisericile şi toate mănăstirile fuseseră zidite de ortodocşi. Fuseseră ale lor. Ele au fost trecute însă la uniaţia catolică odată cu preoţii şi credincioşii care se lăsaseră catolicizaţi. Aşadar bisericile urmaseră comunitatea. Acolo unde comunitatea rămăsese toată ortodoxă, numai acele biserici au putut fi folosite după 1761 de către ortodocşi.

Iată numai cîteva date istorice care trebuie cunoscute. Cum să porţi un dialog cu cei din strana cealaltă, dacă ei nu vor să-şi aducă aminte de aceste realităţi? Poate că anumite comparaţii ar putea ajuta la soluţionarea litigiilor de azi. Aşa cred ortodocşii. În 1761, cînd s-a putut restaura Episcopia ortodoxă din Transilvania, *s-a pornit de la realităţile existente în acel moment*. Acest lucru îl cer ortodocşii astăzi. Să se aplice aceeaşi măsură, fără violenţe, fără a se încerca să se molesteze conştiinţele credincioşilor ortodocşi. Ortodocşii n-au încercat să molesteze în 1761 şi după aceea, conştiinţele celor ce se catolicizaseră. I-au lăsat în voia conştiinţei şi dorinţei lor. Nici nu le-au cerut bisericile. Unde a fost nevoie, şi-au făcut altele.

Ne întrebăm:

Pentru a intra în dialog, n-ar trebui să ne readucem aminte de aceste adevăruri? Dar partea catolică orientală de rit bizantin nu vrea. Nu suportă să li se aducă aminte. Şi o spun deschis. Pentru ei istoria începe mult mai tîrziu, ca şi cum pînă atunci uniţii ar fi existat din eternitate. Ori, ei există doar de la anul 1700. Şi *cum* există! Probabil acest *cum* îi deranjează. Ortodocşii, fără acest *cum*, nu pot înţelege cum s-ar putea dialoga. Nici istoric, nici moral, nici juridic.

Fraţii din cealaltă strană zic: Să lăsăm istoria în pace! Oameni care, atunci cînd încep o argumentare pe logica lor aranjată între limite bine trasate, pot fi impecabili în gîndire, cînd le ceri să lărgească spaţiul de discuţie, începîndu-l de la 1700, deci de la cauze, devin dintr-o dată de nerecunoscut. Nici o logică nu-i mai poate repune în starea de dialog. Vor să construiască un silogism fără premiza majoră!

Dar se poate oare vindeca o rană numai reparînd stratul de piele de la suprafaţă? Sînt cunoscute cazurile bolnavilor pe care doctorii îi operează, apoi le închid rana şi îi trimit acasă cu recomandarea să mănînce, să bea, să facă ce vor. Bolnavii cred că pleacă vindecaţi. Doctorii ştiu că îi trimit să moară acasă, cu rana dinăuntru gata oricînd să le oprească inima. Aceasta ar fi şi concluzia unui dialog care s-ar încerca fără a se respecta legile gîndirii.

Noi dorim un dialog deschis şi responsabil, în funcţie de *toate* datele problemei. Să vedem cum a fost, cum a început, care au fost cauzele dezbinării, ce s-a hotărît şi ce s-a respectat, cîte suferinţe au fost şi cine le-a provocat, şi cu ce intenţii. Am restabili atunci multe adevăruri. Şi am şti ce avem de făcut. Am şti să evaluăm mai exact şi trecutul mai îndepărtat, şi pe cel mai apropiat. Aşa, cu ochii închişi, pornind de la jumătatea faptelor istorice, la ce să ajungi? Se tot retipăresc poveşti răstălmăcind faptele, unii istorici uniţi contînd prea mult pe ignoranţa cititorilor. Asta nu poate merge la infinit. La unele din ele ortodocşii nici nu mai reacţionează, socotind sub demnitatea lor de a intra în polemici cu minciuna istorică. Istoria nu e numai cea care ne convine nouă, şi nici numai o parte a ei. Istoria trebuie luată în întregime. Nu poţi discuta despre efecte, dacă treci sub tăcere cauzele. Nu poţi vindeca efectele, dacă nu te întorci la cauze. Strămoşii noştri, latini, ziceau: *Sublata causa, tollitur effectus* (înlăturînd cauza, se înlătură efectul).

Ortodocşii nu pot înţelege acest refuz de a gîndi istoric.

Să imaginăm un dialog între un unit şi un ortodox. *Începe unitul:*

— În 1700 şi în tot secolul al XVIII-lea, cu ajutorul habsburgilor catolici, noi uniţii v-am desfiinţat ierarhia şi administraţia bisericească, v-am distrus toate mănăstirile, v-am închis preoţii şi călugării sau i-am alungat, v-am silit să vă supuneţi străinilor. Ei şi? N-are nici o importanţă. Să nu mai vorbim despre asta!

Ortodoxul: — Dar despre ce să vorbim?

Catolicul oriental (unitul): — Despre ceea ce ne-aţi făcut voi ortodocşii în 1948 şi de atunci încoace.

Ortodoxul: — Şi asta nu are nici o legătură cu ceea ce le-aţi făcut voi ortodocşilor, începînd cu anul 1700? Poate dacă le-am discuta împreună, am reuşi să ajungem la o înţelegere, că doar creştini sîntem. Că doar români sîntem! Poate că dialogînd am descoperi că, şi în 1700 şi în 1948, răul a venit de la alte forţe, străine de neam şi de Biserici. Şi poate, aflînd aceasta, am gîndi altfel.

Catolicul oriental (unitul): — Nu. Cele două situaţii nu au nici o legătură între ele. Nu are rost să ne întoarcem la 1700. Noi vrem să ni se recunoască drepturile şi să ni se restituie bunurile pe care le-am avut în 1948. Noi dorim *restitutio in integrum*. Ce am avut atunci, să ni se dea înapoi. Nu cerem mai mult.

Ortodoxul: — Dar înainte de 1700 erau ale noastre ale ortodocşilor, în fond, sînt ale noastre. *Restitutio in integrum*, trebuie să ni se facă nouă, fiindcă bunurile (bisericile) au fost ale ortodocşilor. Dacă cineva s-ar prevala de prescrierea pe motivul trecerii timpului, un timp a trecut şi din 1948. Şi-apoi, dacă e vorba de biserici, nici nu vi le-a luat nimeni. *Ele au rămas ale credincioşilor.* Ale celor ce le-au avut şi pînă în 1948. Ei şi le-au îngrijit, şi le-au reparat, le-au frecventat regulat şi au întreţinut pe preotul ortodox, unii dintre aceştia fiind din cei reveniţi la Ortodoxie de la uniaţie. Aceasta pentru că se ştiau ortodocşi de cînd lumea. Ei se ştiau în legea strămoşilor lor, şi au rămas în ea şi după 1948. Şi sînt în ea şi acum. Cei care au trecut la uniaţie în 1700, se ştie că au trecut cu biserici cu tot. Cei care au revenit la Ortodoxie în 1948, au revenit şi ei, se ştie, cu biserici cu tot. Cum adică să-şi dea acum bisericile? Cui să le dea? Să stea goale? De dragul cui? Şi ei care le-au clădit, unde să se roage? Ce creştinism ar mai fi acesta, care vrea să-i deposedeze pe credincioşi de bisericile lor? Sau se doreşte trecerea lor cu sila la catolicism? Căci marea lor majoritate sînt alţi oameni. Botezaţi, cununaţi, ortodox. Luîndu-le bisericile, se speră că vor fi *obligaţi* să vină în continuare la ele — neavînd altele — şi acolo se vor întîlni cu un preot catolic oriental de rit bizantin. Dar oare fără acesta nu se pot mîntui, aşa cum s-au mîntuit toţi ortodocşii de două mii de ani încoace? Doar Conciliul II Vatican (1962—1965) a recunoscut că Biserica ortodoxă şi Biserica catolică sînt Biserici surori, şi că Biserica ortodoxă are în întregime harul mîntuitor. Şi dacă îl are, de ce să-i recatolicizăm pe ortodocşi? Care ar fi raţiunea acestui fapt? Desigur alta decît cea religioasă, creştină. Tot aşa cum tot necreştină a fost şi catolicizarea din 1700. Şi-apoi, iubiţi fraţi, oare ceea ce se urmăreşte acum, nu se cheamă *prozelitism?* Adică stricarea rînduielii creştine a vieţii oamenilor prin schimbarea religiei, acum după aproape 2000 de ani de creştinism. Nu e organizaţie sau organism internaţional care să nu condamne astăzi prozelitismul, în documente clare şi bine motivate. Pe ce lume vă aflaţi? Chiar Sfîntul Părinte de la Roma a condamnat prozelitismul. Şi membrii romano-catolici, inclusiv catolicii orientali de rit bizantin (uniţii) din *Comisia mixtă de Dialog între Biserica Ortodoxă şi Biserica Catolică* au condamnat prozelitismul. Catolicismul oriental de diferite rituri n-a fost recunoscut ca model viabil, sănătos, teologic, bun pentru a fi măcar orientativ în lucrarea de refacere a unităţii celor două Biserici, Biserici care se află de mult în dialog teologic pentru unitate.

Să încheiem aici dialogul imaginar dintre cele două părţi, deşi el nu e cu totul imaginar. Aşa s-a discutat pînă acum între cele două Biserici. Ca în orice discuţie, fiecare aruncă în argumentare ceea ce are mai important de spus în susţinerea părerii sale. Dar nu poate desfăşura toate argumentele, documentele, raţionamentele care cer răgaz de gîndire, de adunare, de comunicare. Acest lucru nu se poate face nici în scris la repezeală. Dar, oricum, în scris se pot aduce în discuţie şi lucruri care scapă memoriei într-o discuţie.

Aşa de pildă, în dialogul imaginar de mai sus s-a spus că înşişi catolicii resping prozelitismul, deci resping încercarea de recatolicizare a celor oare sînt astăzi ortodocşi, botezaţi, cununaţi, ortodox. Vom exemplifica acest lucru prin cîteva documente recente, deşi dacă ne-am duce la documentele Conciliului Vatican II am găsi şi altele.

Iată mai jos cîteva texte dintr-un *Document* oficial, Declaraţia de la Freising, Germania (6—15 iunie 1990), semnată de catolici şi de ortodocşi, întocmită de Comisia mixtă internaţională de dialog dintre Biserica ortodoxă şi Biserica catolică:

1. *„Orice efort vizînd trecerea credincioşilor de la o Biserică la alta, ceea ce obişnuit s-a numit „prozelitism", trebuie să fie exclus, ca o abatere de la îndatorirea pastorală".* (p. 7 c).

Aşadar e clar: a sconta pe, şi a lucra pentru întoarcerea credincioşilor care sînt acum ortodocşi, la catolicismul oriental de rit bizantin (uniţi) e *prozelitism* şi e condamnat. Ori, acest lucru e tocmai ceea ce se urmăreşte astăzi la noi de către catolicii orientali de rit bizantin, foşti uniţi cu Roma, azi catolici.

Cît despre *uniatism*, ca formă prozelitistă de a-i aduce la catolicism pe ortodocşi, iată în continuare părţi mai importante din acelaşi Document, semnat de romano-catolici şi de ortodocşi în iunie 1990. El defineşte *uniatismul* şi, aşa cum am arătat mai înainte, îl declară inutil din punct de vedere teologic, de vreme ce Biserica Ortodoxă oferă şi ea mîntuirea:

2. *„Termenul „uniatism" desemnează aici (în document) efortul de a realiza unitatea Bisericii, separînd de Biserica Ortodoxă comunităţi sau credincioşi ortodocşi, fără a lua în considerare că în conformitate cu eclesiologia (romano-catolică), Biserica Ortodoxă este o Biserică soră care oferă ea însăşi mijloace de iertare şi mîntuire. In acest sens şi conform documentului stabilit de subcomisia de la Viena* (vom vorbi mai departe şi despre aceasta n.n.), *noi respingem uniatismul ca metodă de căutare a unităţii, pentru că se opune Tradiţiei comune a Bisericilor noastre."*

„Acolo unde uniatismul a fost întrebuinţat ca metodă, el nu şi-a atins scopul de a apropia Bisericile, ci a provocat noi disensiuni. Situaţia astfel creată a fost sursă de conflicte şi de suferinţe care au marcat profund memoria şi conştiinţa comunităţilor celor două Biserici. Pe de altă parte, din raţiuni eclesiologice, s-a căpătat convingerea că vor trebui căutate alte căi.

„Astăzi, cînd Bisericile noastre se întîlnesc pe baza eclesiologiei comuniunii între Bisericile-surori (ortodoxă şi romano-catolică n.n.), *ar fi regretabil să se distrugă lucrarea importantă pentru unitatea Bisericilor care s-a împlinit în timpul dialogului, reîntorcîndu-ne la metoda uniatismului"* (6, b, c, d).

Nu-i vom numi pe delegaţii ortodocşi participanţi la dialog. Ei ar putea fi socotiţi interesaţi. Vom numi însă pe cîţiva dintre reprezentanţii Vaticanului: *Arhiepiscopul Cassidy*, Preşedintele Consiliului pontifical pentru promovarea unităţii creştinilor, Arhiepiscopul de München şi Freising, *Cardinalul Friedrich Wetter, Arhiepiscopul de Bari, Mariano Magrassi, Episcopul Pierre Duprey* din Consiliul Pontifical pentru Unitate, *Episcopul Nossol* din Polonia, *Părintele Emanuel Lanne* de la Chevetogne-Belgia, *prof. W. Hryniewicz* din Polonia, *dl. Vittorio Peri* de la Biblioteca Vaticanului, *Mgr. Eleuterio Fortino* din Consiliul Pontifical pentru Unitate, *prof. Jean Tillard* din Canada şi alţii.

Textele de mai sus, redactate şi semnate şi de

(Continuare în pag. a 3-a)

T.R.

Cerul înnorat deasupra mea şi credinţa creştină din mine...

— Gînduri limpezi în vremuri tulburi —

Nu este al nostru a şti pe care din paginile Apocalipsei se află în ceasul de faţă — anul Domnului şi anul mîntuirii 1991 — istoria lumii şi a Bisericii în desfăşurarea şi împlinirea ei sub „speciae aeternitatis".

Un lucru însă se pare că este absolut clar şi sigur: sîntem mai aproape de sfîrşitul lumii decît de începutul ei; sfîrşit care nu va fi decît un nou început cînd „Dumnezeu va fi totul în toţi" într-un „cer nou pe un pămînt nou".

Văzînd „marea vieţii înălţîndu-se de viforul ispitelor" sub învolburarea vremurilor pe care le trăim şi încercînd să surprindem sensurile şi raţiunile adînci ale evenimentelor contemporane, omeneşte este firesc să ne îngrijorăm şi să ne temem; creştineşte însă se cuvine să fim deplin liniştiţi. Dumnezeu spune prin Moise poporului ales care era prins ca într-un cleşte, aflat într-un ceas greu al istoriei sale, în faţă fiind Marea Roşie, iar înapoi oştirile lui Faraon: „STAŢI LINIŞTIŢI" (Exod 14, 14).

Cuprinşi şi frămîntaţi de gînduri, griji şi temeri cu privire la prezentul instabil şi viitorul din ce în ce mai nesigur şi necunoscut, deoarece pe cerul istoriei se îngrămădesc nori grei ce se mişcă în direcţii imprevizibile prevestind furtună, cea mai potrivită rugăciune şi mai actuală s-ar părea să fie acum: „DOAMNE, RĂMÎI CU NOI CĂCI ZIUA APROAPE A TRECUT...". (Luca 24, 29). La rugăciunea noastră şi a ucenicilor din Emaus, Mîntuitorul Iisus Hristos ne răspunde tainic asigurîndu-ne: „IATĂ, EU SINT CU VOI ÎN TOATE ZILELE..." (Mt. 28, 20), deci „staţi liniştiţi" şi „nu vă temeţi", căci „Eu am biruit lumea..."

E firesc să ne temem ca şi ucenicii Domnului aflaţi pe Marea Galileii învăluiţi în mijlocul furtunii de apele învolburate. Dar oare nu ca să potolească furtuna a venit Iisus pe mare la ucenicii Săi? Şi oare nu din „sînul vijeliei" şi din „mijlocul furtunii" îi vorbeşte şi i se descoperă Dumnezeu dreptului Iov? (Iov 38, 1; 40, 6). Norii grei şi negri care învăluie pămîntul oare nu-i putem înţelege ca fiind chiar dacă încă sînt departe înainte-mergători ai norilor de slavă ai Parusiei?

Aflîndu-ne în această situaţie — pe care nimeni nu o poate tăgădui —, este bine să ne întărim convingerea creştină că precum oarecînd corabia lui Noe a fost singura „salvare" pe vremea potopului cu apă (Facere 6—8), tot astfel şi acum cînd „mînia lui Dumnezeu cea cu dreptate pornită asupra noastră" (Rugăciunea litiei) poate îngădui şi slobozi în orice moment ploile vreunui „potop cu foc" peste lumea noastră care „toată zace în cel rău" (I Ioan 5, 19). Corabia Bisericii lui Hristos „pe care nici porţile iadului nu o vor birui" (Mt. 16, 18), ne poate fi singura salvare pentru noi toţi. Şi în acest context Sf. Ciprian al Cartaginei spunea încă din veacul al III-lea d. Hr.: „Extra Ecclesiam nulla salus!"

De aceea să ne grăbim să intrăm în Corabia lui Hristos „siliţi-vă să intraţi pe poarta cea strîmtă" (Lc. 13, 24), integrîndu-ne cu adevărat în Biserica Lui angajaţi pe Cale, nu numai ca simpli figuranţi în registrele de botez. Şi toate acestea cît mai curînd posibil, mai înainte ca mîna lui Dumnezeu să închidă uşa Corabiei şi mai înainte ca aceeaşi mînă să scrie pe vreunul din pereţii de beton şi oţel ai zgîrie-norilor de azi — turnurile Babel ale lumii contemporane — implacabilele cuvinte: „Mene, mene, techel, fares: — numărat, numărat, cîntărit şi împărţit" (Daniel 5, 25).

De aceea concepţia de viaţă a lui Kant înscrisă pe epitaful său o putem adapta la ceea ce se întîmplă în jurul nostru şi chiar deasupra noastră, într-o perspectivă creştină asupra existenţei: CERUL ÎNNORAT DEASUPRA MEA ŞI CREDINŢA CREŞTINĂ DIN MINE..., iar cuvintele lui Heidegger cu valoare de testament „NUMAI UN DUMNEZEU NE MAI POATE SALVA" sînt astăzi mai actuale ca oricînd.

Prislop, 14.I.1991

Ierom. Daniil Stoenescu

Sfat cu floarea soarelui

— Belşug de frunţi ce toate se-nfioară
Cînd una s-a-nclinat spre celelalte,
Voi sunteţi parcă flăcări de comoară
Ce joacă-n vîrful lujerilor 'nalte.

— Cînd soarele-n extazul nostru arde
Noi sîntem ochii-adîncului de tină,
Pămîntul nesătul cu miliarde
De ochi îi soarbe chipul de lumină.

— Voi sînteţi prăvăliş de aurore
Pe verzile cîmpiilor velinţe
Şi aurite hohote sonore
Din mii de guri dinţate cu seminţe.

— Cel ce ne creşte semn ascuns ne dete
Să semuim procesiuni de nimburi:
Închipuim extaticele cete
De sfinţi răpiţi în negräite schimburi,

— De dragostea cu Cel suav din stele —
Aşa cum rîvna meşterilor clerici
I-a preamărit în raiuri de boiele
Pe zidurile sfintelor biserici.

— Tu, floarea mea, cînd seara se coboară
Pe creştetele voastre de văpaie,
Ce tainică tristeţe vă doboară,
Făclii ce pe sfîrşite se-ncovoaie?

— Închipuim a cerurilor holdă
De nimburi ce-şi aşteaptă purtătorii;
Mîhnirea ofileşte sfînta boltă:
Nu mai sosesc din lume rîvnitorii.

— E bîntuit pămîntul de-nţelepţii
Ce inimii şi-au pus zăvor la poartă.
Unde-s nebunii lui Hristos şi dreptii?
Că nimburi numai florile mai poartă!

Nichifor Crainic

CATEHEZĂ DESPRE CALENDAR

I. *Pregătirea aperceptivă*

Încă de la început omul şi-a dat seama că viaţa este într-o continuă mişcare şi schimbare. Privind la sine, de pildă, a văzut că din copil se schimbă în adolescent, iar apoi în om matur; ca apoi în cele din urmă să îmbătrînească şi să moară. Pe de altă parte, a observat că şi lumea din afara lui este în schimbare. Lumina zilei alternează cu întunericul nopţii. Apoi sînt zile cînd pămîntul poate fi semănat, altele cînd se face rod, iar altele cînd se culege rodul; urmate în cele din urmă de zilele reci şi geroase... Astfel putem spune că viaţa omului şi a lumii se desfăşoară în timp. Pentru a-şi organiza mai bine viaţa a apărut necesitatea măsurării timpului.

II. *Anunţarea temei*

În felul acesta a apărut calendarul la care ne vom referi în cele ce urmează.

III. *Tratarea*

Cuvîntul „calendar" este de origine latină („kalendae" de la „calere" = a chema, a convoca) şi indica timpul cînd se făcea convocarea, sau chemarea cetăţenilor romani în forum spre a li se comunica probleme cu caracter cetăţenesc. Iar aceasta se făcea în prima zi a fiecărei luni. Fiind aceasta o dată fixă din

(Continuare în pag. 2)

Preot prof. Sorin Cosma

BISERICI SUPRAPUSE

În istoria umanității civilizațiile și culturile se suprapun, ceea ce înseamnă, în același timp, și despărțire și continuitate. În istoria neamului nostru civilizația romană s-a suprapus peste cea dacică, dar cum știm de la Mircea Eliade că geografia învinge istoria s-a întîmplat ca dacii să-i învingă în anumite puncte pe romani, încît elemente de civilizație și cultură dacică au supraviețuit în civilizația românească pînă în timpurile moderne. Creștinismul s-a suprapus peste amîndouă, dar nu s-au petrecut rupturi, ci anumite continuități,[1] care dau un profil specific culturii și spiritului românesc.

Există în afirmarea creștinismului românesc un aspect al continuității ce ține de pămînt și de piatră, de locuri în care s-au întîmplat zidiri de biserici, din cetăți romane, cum e cazul bisericii din Densuș. Cel mai fascinant exemplu, în acest sens, se află în Dobrogea, un exemplu ce atestă nu numai continuitatea dinspre daci și romani către români, ci aceasta este susținută și de elementul bizantin: Localitatea Dinogetia din Dobrogea a fost pe rînd „așezare geto-dacică, fortăreață română și romano-bizantină", iar în secolele IV—VI dăinuia și prin existența unei basilici, a cărei amintire se păstrează în toponimul „Bisericuța".[2] Așadar, suprapuneri după suprapuneri, edificii după edifici, într-o continuitate de trudă și smerenie, pentru care arheologia aduce mărturii și în spațiul transilvan.

În primul rînd e vorba de o unitate între topos și etnos, între ființă și loc, este ceea ce s-a numit „continuitate etnică"[3] întemeiată pe existența aceleeași arii geografice de răspîndire a mărturiilor arheologice, dacice, romane, paleocreștine și creștine, pe pămîntul românesc.

Prin urmare, o biserică a fost zidită peste altă biserică, și acolo unde cercetările s-au făcut, descoperirile sînt edificatoare. Astfel, peste biserica voievodală din Dăbîca s-a ridicat o biserică nouă, iar la locul numit „Bodîgă", la circa 1,5 km de cetate s-au descoperit trei biserici „suprapuse".[4] De asemenea sub biserica cetății Prejmer există „temeliile unei alte biserici, zidită de autohtoni, probabil chiar prin secolul VI, avînd planul în cruce grecească".[5] Această suprapunere nu a însemnat numai continuitate românească, ci acolo unde au avut loc colonizări, suprapunerile primesc și alte întruchipări. La Apulum „pe locul unui locaș de închinare păgîn (roman) s-a ridicat apoi catedrala episcopală catolică maghiară secolul XII, refăcută în secolul XIII)".[6]

Prin aceste suprapuneri pămîntul Transilvaniei tezaurizează biserici, în stil bizantin, stil romanic și gotic, și bineînțeles există bisericile de lemn o sinteză originală între civilizația românească a lemnului și goticul european.

Nu vom intra în detalierea prezenței și evoluției acestor stiluri în arhitectura bisericească din Transilvania, ci consecvenți cu ideea de suprapunere vom dezvălui chipul în care aceasta s-a manifestat în ridicarea și perpetuarea bisericilor de lemn. Mai întîi reținem o precizare a lui Nicolae Iorga, cu privire la trecerea în edificare, de la piatră la lemn: „Meșterul — comentează marele istoric o biserică construită la 1650 — s-a îndreptat în toate după clădirile de piatră și a pus astfel brîie de lemn cioplit, ca și colacele de la celelalte biserici, iar, la ferestre, în locul pietrei lustruite a așezat un cadru de stejar bine netezit".[7] Evident, nu peste tot faptele au urmat aceeași cale. Numeroase variante ale bisericilor de lemn prezintă o „analogie perfectă cu casa țărănească".[8] Faptul nu trebuie să surprindă, dimpotrivă, această suprapunere de elemente din compoziția arhitecturală a casei, în compoziția arhitecturală a bisericii, comunică înscrierea ambelor edificii într-o străveche civilizație a lemnului. Asemănările sînt uneori uimitoare. În Maramureș, spre exemplu, se întîlnește „și la locuințe și la biserici tinda, care este aceeași; vatra, acoperămîntul care e în două ape, ferestrele mici zăbrelite, motivele de decor cioplite, și temelia însăși a clădirii organizată în același tip la case și biserici și constînd din grinzile cele mai de bază".[9]

Unitatea arhitecturală dintre casă și biserică (ne gîndim la casa și biserica de lemn) merge departe, încît nu putem vorbi de suprapunere, ci de contopire, printr-o perpetuare a unor modele din străvechime, pentru care e mărturie nu numai compoziția, ci și cuvintele prin care sînt numite elementele acestei compoziții: „Latinitatea lexicului păstrat atît de unitar în graiul popular românesc certifică, evident, și originea acestui sistem constructiv, iar modul de dispunere a pieselor în operă într-o ordine prestabilită și fasonarea lor cu consecvență într-un anume fel se înscriu tocmai sensului indicat, desigur, de tratatele de arhitectură ale antichității. Deși mai toate textele au dispărut de mult, creația populară românească a păstrat în memoria sa mereu intactă comoara învățăturilor pe care i le-a sădit antichitatea".[10] Așadar, case și biserici, piatră, lemn și cuvinte, suprapuneri nemuritoare!

Traian Vedinaș

1 Cf. Ioan G. Coman, *Scriitori bisericești din epoca străromână*, 1979, p. 20—25.
2 Epifanie Norocel, *Pagini din istoria veche a creștinismului la români*, 1986, p. 96.
3 Nicolae Gudea, Ion Ghiurco, *Din istoria creștinismului românesc*, 1988, p. 53.
4 Mirsea Păcurariu, *Începuturile Mitropoliei Transilvaniei*, 1980, p. 30.
5 Ibidem, p. 33.
6 Ibidem, p. 32.
7 Nicolae Iorga, *Istoria bisericii românești*, I, 1929, p. 371.
8 Virgil Vătășianu, *Istoria artei feudale în Țările Române*, 1959, p. 89.
9 I. D. Ștefănescu, *Arta veche a Maramureșului*, 1968, p. 31.
10 Andrei Pănoiu, *Civilizația lemnului*, 1977, p. 31.

Cifrul sufletesc al penitentului, în lumina fericitului Augustin

Cel ce iubește pe Dumnezeu dobîndește totul, și viața. Cel ce nu iubește pe Dumnezeu nimic nu este. Dumnezeu este dragoste, iar dragostea aceasta cere de la noi: dragoste. Cît de mare este dragostea prin care sufletul se apropie de Dumnezeu. Dă-mi, Doamne, inimă tare care să te iubească, cuget care să-și aducă aminte de Tine, înțelepciune care să te priceapă, cuvînt care să se țină tare de Tine. Risipește întunericul din cugetul meu, ca să te vadă pe Tine, să te cunoască și să te iubească. Tot cel ce te cunoaște pe Tine te și iubește, cunoscîndu-Te pe Tine puțin, puțin te iubește. Și fiindcă puțin te iubesc, puțin mă bucur de Tine. Fă Doamne, ca să te iubesc din toată inima, și din tot sufletul meu, și din tot cugetul meu, și din toată virtutea mea și din însuși creerul meu, și din toate încheieturile mele cele dinlăuntru. Omul singur, fără darul lui Dumnezeu nimic nu poate. Dumnezeu este lumina dreptilor. Doamne, lumina mea, deschide-mi ochii mei, ca luminîndu-mă să umblu în lumina Ta și să nu-mi mai împiedic piciorul meu de cursele ispititorului. Tu ești lumina, Doamne, Tu ești lumina fiilor luminii, Tu ești ziua care nu cere apus. În toate zilele vedem că pe cît se depărtează cineva de lumina Ta, pe atît mai vîrtos în întunericul păcatelor se învăluește. În ce chip dorește cerbul izvoarele apelor, așa se dorește sufletul meu spre Tine. Insetez, Doamne, căci Tu ești izvorul vieții, Tu ești nădejdea celor fără nădejde, Tu ești săturarea celor flămînzi, Tu ești mîngîierea veșnică. Fără darul lui Dumnezeu neputincioși sîntem către cele bune.

Doamne, Dumnezeul meu, lauda vieții mele și puterea mîntuirii mele, eu eram oarecum nădăjduind în puterea mea, dar aceasta nu a fost putere. Și vrînd să alerg așa unde mai mult socoteam că stau, acolo mai mult cădeam, și mai mult mergeam înapoi decît înainte, și ceea ce mi se părea că ajung, mai mult se îndepărta de la mine. Astfel în zadar încercam puterea mea, acum am priceput, că m-ai luminat. Că ziceam: aceasta voi face, și așa voi săvîrși. Dar mai apoi nu se făcea nici acesta și nu se săvîrșea nici aceea. A voi era, dar lipsea a putea. Alteori era a putea, dar voința lipsea. Toate acestea pentrucă nădăjduiam numai în puterea mea. Dar acum mă voi mărturisi și Ție, Doamne, Dumnezeul meu, Părinte al Cerului și al pămîntului, că nu va putea omul întru puterea sa, ca să nu se laude nebunește tot trupul. Nu este numai al omului a putea orice va voi, ci toți pașii omului de Tine se îndreaptă ai celor ce recunosc că nu de la sineși, ci de la Tine se îndreptează. Deci ne rugăm, pentru îndurările milei Tale, să binevoiești, Doamne, a mîntui pe cei ce i-ai zidit, că de vei voi poți să ne mîntuiești, și în voința Ta stă puterea mîntuirii noastre.

De s-ar umplea toată lumea de cărți și nu se poate tîlcui toată înțelepciunea Ta cea nepătrunsă. Fiindcă ești necuprins cu mintea, cela ce ești izvorul luminii și soarele strălucirii celei pururea veșnice. Mare ești și nemăsurat, bun ești și nimeni nu este bun ca Tine, a cărui voință este a voi, iar a voi este a putea. Care pe toate cîte le-ai adus în ființă, dintr-un nimic, ci numai voind le-ai făcut, care toată zidirea, fără osteneală cîrmuiești, și fără de supărare povățuiești. Care în tot locul ești, fără de loc. Toate le cuprinzi fără de cuprindere, pretutindenea ești fără de stare și mișcare, care de nici un rău nu ești pricinuitor, Care nimic nu este care să nu poți, și Tu cu adevărat deplin ești întru toate, și toate întru Tine.

Vai sufletului care nu-l cunoaște pe Dumnezeu, nu-l iubește nici nu-l caută. Cel ce nu grijește ca să vieze Ție, de acum e mort, cel ce nu cugetă la Tine e nebun, Ție, dar, celui ce ești nemărginit în putere mă încredințez pe mine, și mă dau și mă las Celui prin care sînt, și trăiesc și cuget.

În Tine nădăjduiesc și-mi pun toată nădejdea mea. Cu Tine mă voi scula, voi umbla și voi trăi, pe Tine te doresc și te iubesc și-ți slujesc. Să se odihnească sufletul meu întru Tine, Dumnezeul meu. Dă-mi, Doamne, cît știi că îmi este de folos. Tu ești precum credem și tu înveți ceea ce credem că ești mai mare decît oricare altul.

O, Doamne, Tu ești cu adevărat bun, iar eu rău, Tu ești îndurat, iar eu nemilostiv, Tu ești sfînt, iar eu necurat. Tu ești lumina, iar eu orb, Tu viață ești iar eu mort sînt fără de Tine, către Tine scriu această scrisoare, citește și mă mîntuiește. Bolnav sînt și pe doctor chem. Fără Tine nu pot nici să Te laud, căci Tu ești lumina, eu întuneric, Tu ești viața iar eu moartea. Tu ești adevărul iar eu deșertăciunea. Înaintea Ta este sănătatea mea neputința mea. Mă rog Ție păzește-mi sănătatea și vindecă-mi neputința. Mîntuiește-mă, Dumnezeule, miluiește-mă și-mi ajută precum Tu știi că este de folos sufletului și trupului, căci Tu toate le știi, toate le poți, cela ce viezi în vecii vecilor.

Pr. prof. Nicolae Neaga

Tricolorul

Mi-e dor, mi-e dor de tine
de cîmpul tău albastru,
de galbenul de grîne,
de sîngele color!
Simbol de libertate.
Plătită'n mii de jertfe,
aș vrea să domini cerul,
iubite tricolor!

Să mai trăiesc odată,
mi-e ruga'nflăcărată
să pot vedea cum mîndru
tu fîlfăi sus pe cer,
în țara desrobită
pe fruntării deschise
și'n mîni descătușate
care ocrotire-ți cer!...

La troița din răscruce
Ce-au pîngărit păgînii,
în colbuita cale
aș vrea să mă închin:
răpit de bucurie
și sfînta mulțumire,
durerea iobăgiei
acolo să mi-o alin.

Iar tu, simbolul patriei,
să te resfrîngi în lacrimi,
ca-n picături de ploaie
culori de curcubeu,
cu el să fii eraldul,
prevestitor de pacea
cea binecuvîntată
de cer și Dumnezeu!

Mi-s ochii tulburi...

Mi-s ochii tulburi și mi-e haina ruptă...
Eu vin din luptă..., plec în luptă...
În a vremii uriașă, ne-ntreruptă luptă...

Nu vreau să poposesc, să mă jelesc, să scapăt...
Nu vreau nimic în schimb să capăt...
Vreau lupta, lupta ne'ndurată, pîn'la capăt!

ARON COTRUȘ

DESPRE VIAȚA VEȘNICĂ

Simbolul credinței creștine — Crezul — se sfîrșește cu fraza: „Aștept învierea morților și viața veacului ce va să fie"... Deci credința în nemurirea sufletului, în învierea morților și în viața viitoare e o învățătură fundamentală a creștinismului, o dogmă a Bisericii, de cea mai mare importanță pentru noi.

De aceea, trebuie să ne oprim asupra acestei probleme, să căutăm temeiurile pe care se reazemă, ca să ne cîștigăm convingerea fermă despre realitatea lumii de dincolo de moarte și să înțelegem apoi cum trebuie să ducem viața aici pe pămînt, ca să cîștigăm și noi viața veșnică.

Trebuie să facem aceasta, pentru că mulți spun: „Nu există suflet, ci numai materie și forme derivate ale ei, vibrații ale materiei; nu este viață veșnică, viață viitoare, toată viața noastră e aici pe pămînt și odată cu moartea s-a sfîrșit totul. Viața viitoare e un vis al unora, o himeră; realitatea e aici pe pămînt: aici e și raiul și iadul. Ceea ce numim suflet și funcții ale sale, sînt trupul și funcțiile fiziologice, organice ale creierului, iar gîndirea e produsul creierului"....

Aceasta ne obligă să examinăm credința noastră, ca să vedem unde e adevărul:

Și examinarea să o facem atent și amănunțit, ca orice îndoială să fie alungată. De ce este oare atîta nevoie de aceasta?

Pentru că de răspunsul pe care îl vom da atîrnă toată orientarea vieții noastre de aici. Răspunsul e hotărîtor: el influențează tot viitorul nostru, toată purtarea noastră în lume, precum, la fel, de el depinde și cîștigarea vieții veșnice.

Căci, dacă nu este viața viitoare, — ne spune marele Apostol Pavel — „zadarnică e și predica noastră și credința voastră". Dacă e numai viața aceasta, atunci trebuie să scot din ea tot ce pot scoate: toate bucuriile, toate plăcerile, toate distracțiile. Căci, de ce să renunț la ceva? Să mănînc, să beau, să mă veselesc, să fac tot ce-mi place, ce-mi priește mie, căci după moarte nu va mai fi nimic și nu voi mai simți nimic. De ce să fac bine altuia, de ce să ajut pe aproapele, de ce să mă jertfesc pentru ceva, de ce să fac pofta altora și nu pofta mea, dacă această renunțare nu-mi va fi răsplătită de nimeni, niciodată?

Dimpotrivă dacă e viață veșnică, dacă sufletul meu e nemuritor și eu voi învia — atunci toate cele de pe pămînt se privesc cu alți ochi, atunci toate strădaniile mele trebuie să le îndrept ca să cîștig această viață.

Voi suferi cu răbdare toate cele ce mă pot sprijini să dobîndesc mîntuirea. Voi renunța la unele plăceri personale, dacă ele mă îndepărtează de marele meu scop. Mă voi jertfi pentru țară, căci acest act e sublim, el pornește din credință și iubire și aduce o dobîndă neprețuită: viața după moarte. Voi renunța la egoism și la plăcerile mele josnice, căci generozitatea, dărnicia, înfrînarea sînt virtuți ce-mi aduc ca răsplată de la Dumnezeu bunurile nepieritoare și desfătările veșnice.

Ce mai contează pentru mine nedreptatea ce mi se face, mizeria, răul — dacă știu că după moarte, zorii unei fericiri nespuse și pururea înnoite se ivesc? Voi căuta să le schimb în bine, căci sînt dator să lupt pentru bine — să schim urîtul în frumusețe, mizeria în bunătate, boala în sănătate, nedreptatea în dreptate, plînsul în bucurii senine, tot răul în bine. Mă voi strădui pentru asta. Dar de nu voi reuși, nu voi dispera: voi îndura toate cu bărbăție și avînt, știind că „durerile de acum nu pot să stea în cumpănă cu mărirea care va să se arate pentru noi" (Romani 8, 11).

Iată cît de important este să cred în viața veșnică.

Însăși viața terestră capătă acum alt aspect, altă orientare, alt înțeles, alt conținut și altă importanță... mult mai mare importanță. Ea e răstimpul pregătirii pentru lumea de dincolo; e răgazul luptei pentru bine și frumos, pentru adevăr și dreptate, pentru pace și sfinte bucurii; e o introducere la cîntecul vieții fără de sfîrșit, care va începe dincolo de moarte. Orice clipă a ei e prețioasă și nici una nu trebuie pierdută în zadar, căci fiecare clipă de-acum e o treaptă pentru urmarea în Împărăția lui Dumnezeu.

Punînd această problemă, ne așezăm la o răscruce: două drumuri se deschid: unul merge spre o convingere puternică în nemurire și în înviere, într-o viață veșnică; celălalt duce la necredință, la îndoieli, la tăgăduirea lui Dumnezeu, a sufletului și a vieții de după moarte.

Trebuie să alegem pe ce drum pornim. Unul duce la viață, la fericire și la mîntuire; celălalt — la moarte și la o pedeapsă veșnică.

Clipa e decisivă.

Pr. N. Grebenea

ONOAREA

Unul din bunurile spirituale pe care le poate avea omul este onoarea. Ea constă în conștiința exterioară, opinia publică favorabilă cu privire la o anumită persoană. Dar, ca și demnitatea, onoarea dezvăluie și conștiința lăuntrică, atitudinea omului față de sine însuși. Ea este sinonimă cu o conștiință morală curată.

1. În sfera onoarei aprecierea raportului dintre valoarea bazată pe impresia ori intuiția opiniei publice și conduita individuală are și aspecte delicate. Căci valoarea morală personală nu corespunde, întotdeauna, cu opinia publică. Adesea nu sîntem, în realitate, așa cum socotesc alții că sîntem. Valorăm, moral, fie mai mult, fie mai puțin decît apreciază profesorii noștri, superiorii noștri, subalternii, colaboratorii ori chiar părinții.

2. Onoarea este și obiect al dreptului natural. Potrivit acestui drept, omul este îndreptățit să pretindă și să primească ceea ce este al său. Dar RESPECTAREA IMPUNE ȘI OBLIGAȚIA CORESPUNZĂTOARE. Între onoare și respectarea unor îndatoriri de demnitate există o strînsă legătură. Atunci cînd obligațiile morale sînt încălcate, Dumnezeu îngăduie să se piardă

(Continuare în pag. 4)

Pr. Gh. Rățulea

Religia în școală

Învățămîntul religios a făcut parte întotdeauna din procesul de educație și instruire desfășurat în școala românească. Între cele două instituții, cu deosebire înainte de 1918, a existat o colaborare și întrajutorarea de mare folos pentru cultura poporului nostru și pentru promovarea intereselor acestui popor. Cînd, în primii ani după realizarea idealului unității naționale, Biserica a renunțat la unica ei școală (de școli superioare nu era nici vorbă), de dragul realizării unității spirituale a poporului nostru, nimeni nu se îndoia de rolul binefăcător al educației religioase în școală. Ea se făcea fără obstacole în cele două ore pe săptămînă în cadrul programului școlar și se desăvîrșea în biserică în legătură cu serviciile divine.

Eliminarea învățămîntului religios din școala românească își are istoria ei. Nu este în intenția noastră a face istoricul raporturilor dintre Biserica și școala românească în anii dintre cele două războaie și după aceea pînă la nefasta și arbitrara separare din anul 1948. Cîteva momente din această istorie vor fi suficiente, credem, spre a arăta că această despărțire a fost pregătită de mult de anumite forțe oculte din viața politică și socială a poporului nostru. Separarea s-a produs efectiv în anul în care, neexistînd nici un fel de opoziție, nici nu se putea exprima vreo altă atitudine decît cea urmărită de sus. Se spunea pe atunci (și poate se mai susține și azi de către unii intelectuali) că religia este o problemă personală și dacă e vorba să se facă o educație și instrucție religioasă, aceasta să se facă doar în biserică, nu cumva — vezi, Doamne! — mintea tinerilor, îndrumată exclusiv pe calea materialismului ateu, să poată cunoaște și altă ideologie decît cea oficială.

După încercări, mai voalate sau mai pe față, în 1941, s-a pus chestiunea reducerii oreleor de religie în școală la *una pe săptămînă*. Pamfil Șeicaru, cunoscutul pamfletar și mare admirator al unor curente occidentale, a propus ca pentru învățămîntul religios preotul să aibă la dispoziție biserica. Un altul, scriitor apreciat altfel, dar apucat pe calea unor concepții șovine-antisemite, cerea, nici mai mult nici mai puțin, să se elimine din învățămîntul religios „toți semiții din Biblie, pe Adam, pe Moise, ba chiar și pe Hristos". Au primit, la timpul său, ei și cei de o părere cu ei, răspunsul cuvenit.

Într-un ziar din anul 1944, un oarecare P.P. Stănescu, cerea ca religia „ca cultivatoare a obscurantismului", ca „o problemă de conștiință personală", să fie suprimată ca obiect de studiu obligator, iar filosofia (care, pe semne, nu-i plăcea) „să fie redusă la cîteva noțiuni cu totul elementare". Vom mai nota și atitudinea unor membri ai Societății Scriitorilor Români, din 1944, — zilele în care ostașii noștri duceau lupta pentru eliberarea deplină a pămîntului românesc — cerînd „separarea Bisericii de Stat". În decembrie 1944, ministrul Cultelor și Artelor, Gh. Pop, făcea „declarații liniștitoare" prin care arăta necestiatea ca „educația să se facă pe temeiul învățăturii religioase". Această declarație n-a împiedicat însă faptul, curînd petrecut, ca printr-un decret lege, catehizația să fie eliminată cu totul din învățămîntul muncitoresc. Era o primă lovitură dată Bisericii dar și un grav prejudiciu adus poporului român. Biserica noastră n-a meritat un astfel de tratament, cu atît mai mult cu cît ea n-a pornit, ca în Apus, atitudini dușmănoase față de Stat (de tipul Kulturkampf-lui german sau cel din Franța), ci de dragul păcii și din iubire de neam, a renunțat, precum am fesională creată de Șaguna. Zaarătat mai sus, la școala ei condarnic s-au ridicat spirite luminate (ca Tudor Arghezi) și pedagogi de talia lui G. G. Antonescu, protestînd împotriva acestor măsuri. Se pregătea calea pentru suprimarea totală a învățămîntului religios din școală. Urmările se cunosc și nu vom insista asupra lor.

Ar fi greșit totuși să se creadă că în toți acești ani, pe care-i numim „de tristă amintire", Biserica a renunțat la catehizarea tineretului și a celorlalți credincioși vîrstnici, cum afirmă unii rău-voitori. Sfîntul Sinod a dat îndrumări preoților să catehizeze și foarte mulți au îndeplinit această îndatorire esențială a lucrării pastorale, așa cum au putut, unii chiar expunîndu-se unor grele suferințe. Centrele eparhiale, în deosebi cele din Transilvania, au publicat cărți religioase, chiar catehisme, ca cel de la Arad (1956) și de la Sibiu, calendare-almanah cu expunerea învățăturii de credință creștină ortodoxă. Toate acestea, precum și alte activități misionare, au suplinit lipsa catehizației în școală, la care Biserica n-a renunțat niciodată.

Între darurile libertății, cîștigată cu atîtea sacrificii, în deosebi din partea tinerilor noștri, se numără și readucerea învățămîntului religios în școală; e adevărat, încă parțial și destul de timid. Trebuie să spunem că, cu mici excepții, reîntroducerea religiei în învățămîntul școlar a fost bine primită. S-au bucurat copiii și învățătorii (ei înșiși lipsiți pînă acum de cunoștințe religioase, măcar atît cît pretinde cultura generală a unui intelectual și calitatea de creștin botezat) dar mai ales s-au bucurat părinții care și-au dat adeziunea scrisă pentru ca fiii lor să învețe religia, pe care ei, la timpul lor, n-au putut s-o învețe. Experiența personală a acestui prim trimestru, ca unul care am apucat și predat mulți ani religia în școală, ne permite să întrevedem un viitor frumos acestui tineret care crește azi sub soarele libertății și se încălzește la lumina și căldura învățăturii Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

Se pare însă — și trebuie s-o spunem — că acest dar al libertății ne-a surprins nu îndeajuns de pregătiți. Ne lipsesc uneltele de lucru, cărți de religie și mai ales catehisme, dar, mai presus de toate avem nevoie de mai multă însuflețire și pregătire teologic-pedagogică pentru a face față cu succes sarcinei de mare însemnătate a învățării religiei, pentru cei mici ca și pentru cei mari.

Dar, despre acestea, cu alt prilej.

Pr. dr. Gheorghe Lițiu

— Eu sînt Dumnezeul cel Atotputernic; fă ce-i plăcut înaintea mea și fii fără prihană.

(Facere 17, 1)

Elemente pentru un dialog între Biserica Ortodoxă şi cea Catolică Orientală de rit bizantin (unită)

(Urmare din pag. 1-a)

către delegaţii romano-catolici aparţinînd Bisericilor orientale de rit bizantin (uniţi), (Mgr. D. Salachas din Grecia ş.a.), sînt grăitoare prin ele însele şi nu mai necesită nici un comentariu. Ele ar trebui doar recitite cu atenţie de mai multe ori.

O altă întrunire a unei comisii speciale instituite de Comisia mixtă internaţională de dialog care a avut drept temă tot *uniatismul şi locul lui în procesul dialogului dintre Bisericile ortodoxă şi catolică*, a avut loc şi la Viena între 26—31 ianuarie 1990. Participanţii romano-catolici au fost *cardinalul Johannes Willebrands, arhiepiscopul Cassidy*, ambii din Consiliul Pontifical pentru Unitate, *cardinalul Franz König*, fost primat al Austriei, *episcopul Alfred Nossol* (Polonia), *prof. Jean Corban* (Belgia), *Mgr. Dimitrios Salachas* (unit din Grecia), *prof. E. Suttner* din Austria şi *pr. Ronald Roberson* din Consiliul pontifical pentru unitate, de la Vatican. Nici de data aceasta nu vom mai numi pe participanţii ortodocşi.

Iată cîteva din Hotărîrile luate la această întrunire din Viena, întrunire care a stabilit, de altfel, premizele discuţiei şi Documentului de la Freising, din care am prezentat extrasele anterioare. Mai jos, extrase din Documentul de la Viena:

1. *„Uniatismul nu mai poate fi considerat drept un model pentru unitatea Bisericilor, pentru că ecleziologia pe care o are la bază nu se inspiră din Tradiţia comună a Bisericilor noastre"*.

2. *„Pentru acest motiv în calea noastră spre unitate va trebui să luăm drept model Biserica nedespărţită"* (deci situaţia de dinainte de schisma din 1054 n.n.).

3. *„Trebuie respinsă orice formă de prozelitism care ar merge împotriva libertăţii religioase a conştiinţei, folosind mijloace ilicite sau nelegitime"* (cf. Punctele 1, 2, 4).

Iată aşadar ce se gîndeşte în *Comisia de dialog* despre uniatismul care la noi doreşte să intre în posesia fostelor biserici, ai căror credincioşi cu o jumătate de secol în urmă au revenit la Biserica mamă ortodoxă, pe care strămoşii lor au fost siliţi la 1700 s-o părăsească şi să se unească cu Roma. Se urmăreşte ca, în felul acesta, printr-o stratagemă, să-i reconvertească pe ortodocşi la catolicismul oriental de rit bizantin. Stratagema e aceea de a-i lipsi pe ortodocşi de biserici şi a-i obliga să meargă la bisericile care ar deveni catolice de rit bizantin şi cărora li s-ar da preoţi catolici, evident de rit bizantin, căci aceştia impropriu se mai numesc astăzi uniţi.

Nu este oare aceasta o formă de prozelitism, în sensul în care vorbeşte punctul 3 de mai sus (Viena), şi punctul 1 din Documentul de la Freising?

Fără îndoială că aceasta constituie o acţiune de prozelitism catolic, căci credincioşii şi preoţii, lăsaţi în pace, rămîn ortodocşi, convinşi că se află într-o Biserică în care li se asigură sfinţirea tuturor evenimentelor vieţii (botez, cununii, înmormîntări etc.) şi mîntuirea veşnică. Acest lucru îl recunoaşte şi Roma catolică prin semnarea Declaraţiei de la Freising (p. 2).

Şi atunci de ce noi românii să fim din nou tulburaţi? De ce să fim din nou dezbinaţi? Nu ne-a fost de ajuns cît ne-au dezbinat habsburgii la 1700? Şi de cîte ori n-au profitat de aceasta şi alţii în Transilvania? Dacă se doresc documente, există mii de pagini de documente. Dar n-am dori să intrăm în polemici. Am răbdat pînă acum insulte, adesea grosolane, într-o anumită presă catolică orientală de rit bizantin. Vom mai răbda. Prin insulte nu se va cîştiga nimic. Noi mai credem într-un dialog care să poată asigura liniştea tuturor conştiinţelor, a tuturor credincioşilor. Şi celor ce vor să fie catolici orientali de rit bizantin (uniţi), şi celor ce vor să rămînă *ortodocşi*. Dar fără a se apela la falsuri, la o logică falsă, retorică şi plină de sine, şi fără stratageme care să creeze condiţii pentru prozelitism. Să nu se uite că prozelitismul înseamnă fie înşelarea, fie violentarea conştiinţelor, tocmai prin *„mijloace ilicite şi ilegale"*, şi numai prin astfel de mijloace. Altfel, prozelitismul n-ar avea nici o şansă de succes. Dovada e limpede în faptul că, *dacă ortodocşii ar fi lăsaţi în pace, nici unuia nu i-ar mai trece prin gînd să se facă catolic oriental de rit bizantin (unit)*.

Dar la noi, şi în alte părţi, se întîmplă tocmai astfel de folosiri de stratageme. Unele mai acoperite, altele chiar deschise.

Documentul de la Viena, pe care l-am mai citat, consideră că, astăzi, cînd nu mai există Biserici greco-catolice sau unite cu Roma, ci Biserici catolice orientale de rituri diferite, între care şi ritul bizantin (constantinopolitan), deoarece acestea au fost trecute la catolicism, doar cu rit bizantin, pînă şi folosirea de către foştii uniţi a ritului şi a veşmintelor liturgice, care sînt de tradiţie ortodoxă, pot fi considerate mijloace ascunse de prozelitism, de atragerea prin înşelare la catolicismul oriental de rit bizantin, făcîndu-i pe cei ce aderă la el să creadă că rămîn de fapt ortodocşi, aşa cum se considerau în fapt uniţii de altădată din Transilvania. Această stratagemă „trebuie respinsă", se spune în pct. 6 din Documentul Comisiei de dialog, de la Viena.

Altfel se pune problema cu credincioşii care vor, în mod declarat, să fie catolici (fie şi de rit bizantin). Unde sînt, şi dacă sînt majoritari, ei vor avea biserica cu ei. Ortodocşii nu au nici o obiecţie în privinţa aceasta. Ortodocşii au obiecţii numai din punct de vedere teologic (eclesiologic), considerînd că doctrina catolică, de orice rit ar fi, nu oferă nimic în plus decît oferă Ortodoxia, adică mîntuirea. Dar ortodocşii se folosesc de această obiecţie numai atunci cînd se urmăreşte abuziv convertirea ortodocşilor la catolicism, nu atunci cînd credincioşii înşişi se doresc catolici.

*

Iată temeiuri pentru un dialog serios şi realist.

*

Dar să căutăm şi altele:

Problema catolicismului sub masca unită a fost reluată pe plan internaţional şi din alt unghi. S-a recomandat, pe baza hotărîrii Conferinţei de la Rhodos, care a iniţiat dialogul dintre Ortodoxie şi Catolicism ca cei care altă dată se considerau uniţi cu Roma să se decidă liber dacă se vor contopi în Ortodoxie, sau în Catolicism, aceasta mai ales acum, cînd Roma îi numeşte în toate documentele *„catolici orientali de rit bizantin* (constantinopolitan)". Deci sînt consideraţi pur şi simplu *catolici*. Doar ritul e altul. Dar ritul rămîne în acest caz doar o simplă stratagemă prozelitistă! Ceea ce a început să se simtă! Vechea înţelegere de unire cu Roma de la 1700 ca *„legea românească să rămînă neschimbată"*, deci ortodoxia credinţei, nu numai a ritului, a început de mult să fie uitată de uniţi. Acum, prin ce mai sînt ei „greco", adică „ortodocşi"? Să ne spună chiar ei. Căci dacă „greco", adică ortodoxia, ar mai însemna ceva pentru ei, atunci ce înseamnă violenţele de la 11 noiembrie 1990 de la Baia Mare, cu prilejul instalării noului episcop ortodox al Maramureşului? Au fost aduşi din sate cîteva grupuri care au ocupat treptele bisericii, încercînd împiedicarea ceremoniei instalării episcopului şi chiar slujba Sfintei Liturghii. Filmul ar trebui trimis Sfîntului Părinte, ca să vadă cum înţeleg fraţii catolici orientali de rit bizantin, sub masca de uniţi, că sînt „Biserică-Soră" cu noi! Nici ateii n-au încercat să tulbure o Sfîntă Liturghie, aşa cum au făcut cei vreo 150—200 de catolici orientali de rit bizantin, la Baia Mare, strigînd lozinci jignitoare la adresa Ortodoxiei, ţipînd, insultînd pe preoţii şi pe ierarhii care, atunci cînd se întîlnesc cu Sfîntul Părinte, se îmbrăţişează ca nişte fraţi buni şi iubitori! De faţă erau şi cca 30.000 de ortodocşi, dar aceştia au stat cuminţi, liniştiţi, pe locurile lor. N-au ridicat mîna să lovească, n-au vociferat, ci au ascultat vreme de trei ceasuri slujba şi cuvîntările rostite, fără a jigni pe nimeni, fără a riposta celor care, dintr-un colţ de piaţă în care avea loc slujba, în faţa bisericii, strigau la ei.

Grupul de uniţi era chiar înarmat cu obiecte de metal şi cu cuţite. Un student ortodox a trebuit dus la spital! Mulţi preoţi ortodocşi au fost loviţi. Episcopii au fost insultaţi, s-a strigat la ei, au fost îmbrînciţi. Nimeni nu s-a apărat. S-au purtat toţi cu demnitate şi răbdare. Era evident că ceea ce se petrecea era rezultatul unui scenariu pus la cale mai dinainte. Turbulenţii nici nu erau localnici. Fuseseră aduşi anume ca să facă scandal.

Despre cele întîmplate la Baia Mare s-a dus vestea în toată lumea catolică. Şi, bine înţeles, şi în cea ortodoxă.

În urma celor întîmplate a protestat imediat Conferinţa Bisericilor Europene (v. spre ex. S.O.E.P.I., nr. 36 din 16 nov. 1990, p. 13).

Iată textul: *„Conferinţa Bisericilor Europene şi-a exprimat puternica simpatie faţă de Bisericile ortodoxe membre care au de suferit în urma acţiunilor violente din partea uniţilor... Prezidiul condamnă folosirea violenţei, recomandînd dialog paşnic în spirit de reconciliere în Hristos"*.

Conferinţa părţii ortodoxe din dialogul cu Biserica romano-catolică, întrunită la Constantinopol în luna decembrie 1990, a condiţionat continuarea dialogului dintre Biserica Ortodoxă şi cea Catolică, de rezolvarea problemei Bisericilor catolice de rit oriental (foste unite) în sensul revenirii la dialog şi la evitarea violenţelor şi a prozelitismului. Convorbirile vor continua pe această temă cu romano-catolicii.

Revenind la cele întîmplate la Baia Mare, am întreba: oare cînd au fost instalaţi episcopii catolici orientali de rit bizantin, la Baia Mare, la Cluj şi la Blaj, tot în 1990, s-a aflat vreun singur ortodox care să strige, să ridice vreo pancartă insultătoare, care să încerce să împiedice slujba? Erau acolo desigur şi ortodocşi, şi chiar foarte mulţi, adunaţi dintr-o firească şi frăţească, să-i zicem curiozitate, dar toţi au respectat şi Sf. Liturghie, şi ceremonialul instalării episcopilor catolici orientali de rit bizantin.

Convorbirile de la Viena, ca şi cele de la Freising, dintre membrii Comisiei mixte internaţionale de dialog dintre Biserica ortodoxă şi cea Catolică, au condamnat violenţa prozelitistă şi au făcut apeluri la dialog şi pace:

„În nici un caz nu ar trebui să se folosească metode de constrîngere pentru rezolvarea vreunei probleme între Bisericile noastre. Folosirea violenţei, pentru a face cunoscute revendicările, este contrară învăţăturii creştine şi trebuie să fie condamnată fără ezitare" (c. 8 din Documentul de la Viena).

Unii dintre catolicii orientali de rit bizantin (uniţi) care scriu fără încetare împotriva ortodocşilor, acuzîndu-i de toate relele, îi acuză pe aceştia de violenţe folosite împotriva foştilor uniţi care n-au revenit la Ortodoxie mai ales în 1948. Oare aşa să fie? S-ar putea aduce dovezi? Dacă a fost aşa, ortodocşii au greşit şi îşi cer iertare. Dar oare şi-au cerut vreodată iertare uniţii pentru violenţele dintre 1700 şi 1761, an în care li s-a permis ortodocşilor să aibă şi ei un episcop? Violenţele au continuat şi după aceea. Peste 150 de mănăstiri au fost distruse cu tunul de catolicii conduşi de generalul Bucow. Petru Maior, istoric unit, în *„Istoria Bisericii"*, arată că cele două regimente ale lui Bucow erau *„alcătuite din oameni uniţi şi din feciorii preoţilor celor uniţi"*. Mănăstirea Sîmbăta a fost dărîmată cu tunurile în anul 1785. Acelea nu au fost violenţe? Şi nu numai din partea statului habsburgic, ci şi din partea clerului unit. Dacă se vor cere documente, există.

Iată un exemplu, luat la întîmplare, tot din *„Istoria Bisericii Românilor"*, de unitul Petru Maior, aşa ca să nu fim cumva acuzaţi că ne folosim de un istoric ortodox. E vorba de prinderea şi chinuirea preotului ortodox Ioan Molnar din Sadu, zis *Popa Tunsu*. *„Pe acesta, pentru că s-au fost hirotonit preot în Ţara Românească, preste poruncile împărăteşti şi cele canoniceşti* (deci pentru că s-a hirotonit ortodox, peste munţi, n.n.), *l-au fost tuns vlădica Aron* (episcop unit n.n.)". Dar cu aceasta nu s-au terminat prigonirile bietului preot ortodox. *„Acesta* (Popa Tunsu) *întorcîndu-se peste noapte la Pogăceaua, protopop Gheorghe de la Maroş Vaşarhei şi protopop Daniil de la Uilac*, UNIŢI (s.n.), *sculînd cătane împărăteşti şi alţii, au mers în noaptea aceea la Pogăceaua, ca să prindă* pe *TUNSU"*. Mai departe Maior spune că *„protopopul Daniil purta pistoale în vremile acelea"*. Cătanele l-au prins pe Popa Tunsu şi *„îl deteră în mîinile zişilor protopopi"*. Aceştia *„îi legară picioarele pe sub foalele calului"* şi îl predară autorităţilor care îl închiseră la Viena. După ce l-au eliberat, l-au obligat să nu se mai întoarcă în Ardeal, şi aşa muri în Banat. Nu mai e nevoie de nici un comentariu. (v. *Şcoala Ardeleană*, ed. de Emil Boldan, Buc. 1959, p. 227, 229).

Tot Petru Maior scrie şi despre metodele de propovăduire ale episcopului unit Atanasie Rednic, urmaşul lui Petru Pavel Aron. Iată cum proceda Vlădica Atanasie Rednic: *„pe neuniţi cu cătane îi silea să se adune a auzi propovăduirea lui"*. Ce înseamnă cătane ştim. Petru Maior mai spune însă şi aceea că *„Vlădica Atanasie s-a ostenit în zadar... fără de nici un rod întorcîndu-se acasă"*. Românii şi atunci se voiau şi rămîneau ortodocşi! (vezi *Istoria*, cit. supra, p. 230).

Dacă aceasta a fost situaţia în anul 1700 şi în anii următori, de ce Biserica Ortodoxă Română este astăzi acuzată în termeni jignitori? De ce se scriu pagini ofensatoare la adresa marelui mitropolit Nicolae Bălan în presa catolică orientală de rit bizantin, ca şi cum ar fi fost o crimă că-şi apără Ortodoxia şi voia unitatea spirituală şi bisericească a tuturor românilor, aşa cum fusese ea înainte de 1700, cînd toţi românii erau ortodocşi, fii ai Bisericii strămoşeşti, Biserica Ortodoxă Română?

*

* *

Dacă am dialoga, s-ar găsi mijloace care să restabilească un climat mai sănătos între cele două Biserici, climat care să ne ajute să renunţăm, şi unii şi alţii, la argumentări prea des triumfaliste, acuzatoare şi lipsite de dragostea creştină. Unii se bat în piept ca fariseul din parabola Mîntuitorului, că ei sînt drepţii, martirii, curaţii, nepătaţii, iar Biserica Ortodoxă e trimisă la locul vameşului, fiind fără jenă numită în tot felul, deşi ea a ţinut aprinsă în popor candela credinţei, care nu s-a stins vreme de aproape jumătate de secol. Biserica Ortodoxă a propovăduit credinţa, a păstrat şi restaurat bisericile, a întreţinut şcolile teologice, cu foarte mulţi elevi şi studenţi, a tipărit cărţi şi multe reviste teologice, a construit biserici noi, a dat asistenţă religioasă permanentă credincioşilor. Nimic din toate acestea nu i se recunoaşte de către fraţii din strana cealaltă. Se văd doar păcate şi greşeli, şi nu se pierde nici o ocazie de a se face caz de aceasta şi de a se maximaliza. Unde e sentimentul de „frate", de Biserică-soră? Cum să dialoghezi cu cineva care te dispreţuieşte şi te denunţă mereu?

În ultima vreme preoţi uniţi, foarte bătrîni, scriu unor ierarhi ortodocşi scrisori anonime, cu scrisul tremurat şi cu foarte bună credinţă, şi îndeamnă la omenie, la dragoste şi, mai ales, fac mereu referire la faptul că tot episcopatul greco-catolic a fost martirizat. Sînt scrisori emoţionante, adevărate, si le apreciem din toată inima. Mai mult decît am putea aprecia interviurile unor alţi fraţi, *drepţi peste măsură!* Numai că şi scrisorile bătrînilor cuminţi sînt şi ele unilaterale, şi tot cam de pe poziţia celui „drept" din parabola Mîntuitorului. Ei spun: *„Noi am suferit. Noi sîntem drepţi. Voi sînteţi păcătoşii. Vă iertăm, dar daţi-ne bisericile foştilor credincioşi uniţi"*. Dar ierarhii cum să dea bisericile, dacă bisericile nu sînt ale ierarhilor, ci ale credincioşilor? Şi credincioşii vor să şi le păstreze. Sînt ortodocşi cu tot cu bisericile lor. Şi în anul 1700 cei care au trecut la uniaţie au trecut cu biserici cu tot, care fuseseră ortodoxe. N-ar fi aceasta un bun temei de dialog contemporan, pe premize şi practici istorice cunoscute?

Si-apoi de ce să se tot amăgească fraţii catolici orientali de rit bizantin cu iertarea de care am avea nevoie. Ar trebui să mulţumim toţi cei ce simţim româneşte, Bunului Dumnezeu, că preoţii ortodocşi, între care şi cei reveniţi în sînul Bisericii mame strămoşeşti, aproape jumătate de secol au menţinut credinţa, lăcaşurile, obiceiurile, datinile. În rest, să găsim o soluţie de convieţuire potrivit cu realităţile de azi, cînd unii din fraţii români vor să devină catolici orientali de rit bizantin Dar cum să redăm acestora *„in integrum"* pe credincioşii care nu mai sînt sau bunurile ce aparţin de drept şi de fapt credincioşilor reveniţi la Biserica strămoşească, ortodoxă? După această logică, catolicii ar trebui să-i ceară înapoi pe toţi protestanţii. Şi toate catedralele care s-au protestantizat odată cu credincioşii. Pe acelea nu le cer. De pildă *Biserica neagră* din Braşov şi mai aproape de noi, chiar Catedrala protestantă din Sibiu, la origine catolică. Le-au lăsat credincioşilor, că erau ale lor. Aşa e şi cu bisericile foste unite care au redevenit ortodoxe, odată cu credincioşii lor reveniţi la Ortodoxie. Cum să desparţi credincioşii de biserici? E creştinește? Sau e cu intenţie prozelitistă, de a-i transforma pe ortodocşi în catolici orientali de rit bizantin? Acesta nu are deloc aerul de a fi ecumenism în spirit de Biserică-soră! E în afară de orice îndoială că nici Sfîntul Părinte n-ar fi de acord cu aşa ceva.

Un confrate preot catolic oriental de rit bizantin, într-un interviu publicat în „Viaţa creştină" din anul 1990, în care îi gratulează din abundenţă pe ortodocşi cu epitete ca „adversari", şi altele şi altele, se prevalează mereu de „jertfa" şi „suferinţele" Bisericii sale. Face din aceasta nu atît un capital spiritual, de evaluat în ceruri, cum s-ar cuveni, cît unul politic şi de răzbunare.

În legătură cu aceasta, fraţii catolici orientali de rit bizantin, ar trebui să ştie că nu numai foştii uniţi au suferit. Şi să fie siguri că ortodocşii îi cinstesc sincer pe toţi cei care au suferit. Evident, nu ca pe alţii care au preferat să „sufere" devenind membri de partid comunist, decît să se facă ortodocşi!

Dar oare Biserica Ortodoxă n-a suferit? Sutele, poate miile de preoţi şi călugări trecuţi prin Aiuduri şi canale, prin mine şi Jilave, nu merită să fie pomeniţi? Părintele Dumitru Stăniloae, părintele Arsenie Boca, părintele Benedict Ghiuş, părintele Sofian Boghiu, părintele Roman Bragă, părintele Felix Dubneac, părintele Grigorie Băbuş, părintele Cleopa Ilie, părintele Arsenie Papacioc, părintele Bartolomeu Anania, părintele Vasile Vasilache, părintele Daniel Tudor, profesorii Tudor Popescu, Constantin Tomescu, Nichifor Crainic (Bucureşti), preoţii Ilarion Felea (Arad), Liviu Munteanu, Ioan Bunea şi Florea Mureşan (Cluj) şi preoţii: Zosim Oancea, Cornel Dascăl, Gheorghe Opriş, Ioan Naftanailă, Victor Dîmboiu, Ioan Florea, Ioan Roman, Giurgiu Ioan, Romul Ciora, ca să ne limităm numai la cîţiva din Arhiepiscopia Sibiului. Sînt numai cîteva nume, şi nu oarecare, din sutele şi sutele de clerici ortodocşi arestaţi şi condamnaţi sub regimul comunist. Am putea pregăti o listă care ar umple multe pagini. Şi o vom pregăti, dacă strana cealaltă crede că acesta e un argument de care se pot prevala doar foştii uniţi. Ei se laudă cu ierarhii lor. Şi noi îi lăudăm. În orice caz îi lăudăm mai mult decît pe Atanasie Anghel din 1700 care şi-a călcat jurămîntul şi faţă de Mitropolitul Teodosie care l-a hirotonit la Bucureşti, şi faţă de Constantin Brîncoveanu, şi faţă de Mitropolitul Teodosie care l-a hirotonit la Bucureşti, şi faţă de Constantin Brîncoveanu, şi faţă de poporul său pe care l-a lăsat în seama nimănui, jurînd din nou credinţă unui episcop străin, de la Estergom, şi unui împărat străin de la Viena!

Dar fiindcă veni vorba de episcopii uniţi care au suferit, rămînînd în credinţa lor, oare episcopatul românesc ortodox n-a avut de suferit? Mulţi dintre ei au fost supuşi, ca şi cei uniţi, unor tratamente identice, pentru credinţa lor faţă de neam. De ce se uită cu atîta uşurinţă acest lucru? Cei ortodocşi sînt chiar cu mult mai mulţi decît cei uniţi, şi măsurile s-au luat în jurul aceluiaşi an 1948. Să ne aducem aminte de ei:

1. Visarion Puiu, fost mitropolit al Bucovinei a fost condamnat la moarte în contumacie şi a murit în exil, la Paris.

2. Tit Simedrea, mitropolit al Bucovinei, scos din scaun şi mort la Cernica.

3. Efrem Enăchescu, mitropolit al Basarabiei, scos din scaun şi mort la Cernica.

4. Nifon Criveanul, mitropolit al Olteniei, scos din scaun, moare în Bucureşti, la Schitul Maicilor. Înmormîntat la Cernica.

5. Irineu Mihălcescu, mitropolit al Moldovei şi Sucevei, scos din scaun în 1947 şi trimis la Mănăstirea Agapia, unde şi moare.

6. Cosma Petrovici, episcopul Dunării de Jos, scos din scaun în 1947, moare în 1948 la Galaţi.

7. Lucian Triteanul, episcop de Roman, scos din scaun în 1947, moare tot la Roman în 1953.

8. În 1948, deci chiar în anul cînd a fost desfiinţată Biserica unită cu Roma, au fost desfiinţate şi o seamă de eparhii ortodoxe, fiind scoşi din scaune şi episcopii şi vicarii lor. Şi mai înainte fuseseră scoşi unii pe motive de bătrîneţe, etc., deşi scoaterea era anticanonică, dar măsura era poliţienească şi constrîngătoare. Iată şi alte nume de ierarhi ortodocşi care au avut de suferit scoateri din scaun în 1948 şi după aceea:

9. Veniamin Nistor — episcop al Caransebeşului, scos din scaun în 1949, mort în 1963 la Schitul Sf. Ioan Botezătorul de lîngă Alba Iulia.

10. Atanasie Dincă, locţiitor de episcop la Rîmnicul Vîlcii, scos din scaun şi trimis la Căldăruşani, unde şi moare.

11. Grigore Leu, episcop al Huşilor, scos din scaun. Moare în această situaţie la Huşi, în condiţii încă neelucidate, în martie 1949.

12. Emilian Antal, locotenent de arhiepiscop al Bucovinei, cu sediul la Suceava, scos din scaun şi trimis la Mănăstirea Topliţa, unde şi moare în 1973.

13. Veniamin Pocitan, vicar la Bucureşti, scos din funcţie. Moare la mănăstire.

14. Pavel Serpe, vicar patriarhal, scos din funcţie şi trimis la Curtea de Argeş unde şi moare.

15. Valeriu Moglan, vicar la Iaşi, scos din funcţie. Moare la mănăstire.

16. Teodor Scorobeţ, vicar la Sibiu, scos din funcţie. E înmormîntat la Răşinari.

Oare toate acestea n-au însemnat jertfe în episcopatul ortodox?

De ce se vor fi uitînd ele? Se uită că şi unul din mitropoliţii actuali, pe cînd era monah a suferit condamnări, urmăriri, trimitere la munci necalificate, totalizînd 17 ani de suferinţe.

Aşadar, episcopii ortodoxe desfiinţate, reînfiinţate, iar desfiinţate, episcopi puşi abuziv în retragere şi trimişi la mănăstire, preoţi şi călugări ortodocşi arestaţi, încît i-a trebuit Bisericii Ortodoxe multă înţelepciune şi multă răbdare, ca să se poată strecura jumătate de secol printre atîtea valuri şi stînci. S-au desfiinţat episcopia Maramureşului, a Sucevei, a Huşilor, a Argeşului, a Tomisului, a Caransebeşului, pentru o vreme şi Mitropolia Craiovei, iar în 1959 a urmat calvarul desfiinţării a peste 150 de mănăstiri şi scoaterea afară, din cele rămase, a cîtorva mii de călugări şi călugăriţe ortodoxe. Cîtă luptă n-a trebuit dusă pentru recuperarea a ceea ce s-a mai putut recupera, mănăstiri, călugări, valori umane, istorice şi naţionale. Aceasta a măcinat şi va fi diminuat voinţele, capacitatea de luptă şi de rezistenţă şi nervii oamenilor. Ierarhia şi clerul ortodox au avut de trecut examene grele. Dar au luptat. Au rezistat. Cînd se va face bilanţul tuturor acestora, cu calm şi cu obiectivitate, se va vedea cu limpezime faţa de luptă şi rezistenţă a Ortodoxiei, astăzi hulită de fraţii noştri. Oare de ce se uită toate acestea? Oare e drept să se uite? Oare nu păcătuiesc fraţii noştri catolici orientali de rit bizantin cînd blamează Biserica Ortodoxă, scoţînd în faţă doar suferinţele lor, ba chiar pe nedrept învinuind Biserica Ortodoxă pentru suferinţele lor?

Judece toate acestea orice om cu dreaptă judecată. Noi, ortodocşii, pe temeiuri de onestitate reciprocă, sîntem deschişi oricărui dialog, în duh de smerenie, de pocăinţă şi de restaurare evanghelică a unităţii, măcar atît cît se poate.

N-am vrea să se înţeleagă din cele de mai sus, că am nega dreptul la existenţă al Bisericii catolice orientale de rit bizantin, chiar dacă, aşa cum am arătat, ea pune probleme şi Bisericii romano-catolice, din punct de vedere teologic, eclesiologic.

Este şi motivul pentru care *Codul canonic al Bisericilor catolice orientale* numeşte fosta Biserică greco-catolică, sau unită, *Biserică catolică orientală de rit bizantin* sau constantinopolitan, nume pe care l-am folosit şi noi, fiind astăzi numele propriu al acestei Biserici, numele desemnînd o nouă realitate faţă de trecut. (vezi L'Oss. Romano, 27 oct. 1990, p. 7). Făcînd aşa, *Codul canonic* pomeneşte vrea să iasă din încurcătura cu *uniţii*, socotindu-i acum pur şi simplu *catolici*. Aşa îşi capătă cel puţin o îndreptăţire teologică. Acest lucru, ar fi onest ca actualii uniţi, de fapt foşti uniţi, să-l anunţe deschis tuturor: *sîntem catolici. Dacă veniţi la noi veniţi la catolicism!*

Prin cele de mai sus n-am vrut altceva, decît să sugerăm o modalitate de intrare în dialog frăţesc, pornind de la premizele istorice care au dus la dezbinare, pentru a nu se judeca evenimentele în afara contextelor istorice, nici mai vechi, nici mai noi, deoarece privesc aceeaşi problemă.

De asemenea, pentru a arăta că dorim să pornim de la situaţii de fapt, de azi, care să nu mai antreneze alte violenţe, fie fizice, fie împotriva conştiinţelor.

Şi nu în ultimul rînd, pentru a-i face pe toţi cei de bună credinţă să înţeleagă că pregătirile care se fac pentru a continua lupta confesională între cele două Biserici-surori, româneşti, nu sînt soluţia problemei, ci complicarea ei. Ne referim la eforturile de convertire sau reconvertire la catolicismul oriental de rit bizantin care se practică, la atragerea unor tineri în şcoli teologice menite să pregătească viitori prozeliţişti care să-şi cucerească parohii, biserici şi credincioşi care acum nu există, sau sînt destul de puţini. Ne referim desigur şi la presa catolică orientală de rit bizantin care distorsionează istoria, şi cea mai veche şi cea mai nouă, şi practică drept argumente mai ales insulta şi ofensa.

Noi credem că punţile dintre cele două Biserici româneşti se pot construi, în spirit frăţesc, prin cercetare onestă a realităţilor, prin recunoaşterea şi a stărilor de drept şi a stărilor de fapt, prin restaurarea dreptăţii, acolo unde se poate restaura fără a antrena alte nedreptăţi şi, mai presus de toate, prin dragostea cea tuturor poruncită de Mîntuitorul Iisus Hristos.

Ce bine ar fi să avem pace în Biserică. Să avem pace în Transilvania.

Cateheză despre calendar

(Urmare din pag. 1-a)

lungul şir al timpului care se scurgea, forma de bună seamă un mod de măsurare a timpului. Nu însă primul şi nici singurul, fiindcă în diferite forme, din cele mai vechi timpuri, toate popoarele au avut calendar, adică un mod de măsurare a timpului.

Cartea Sfîntă arată că durata timpului poate fi determinată de cei doi luminători de pe cer: soarele şi luna. Aceştia „despart ziua de noapte şi sînt semne ca să se deosebească anotimpurile, zilele şi anii" (Facere 1, 14; Psalmi 103, 20).

Astfel vedem că dintru început oamenii şi-au dat seama că durata timpului poate fi cel mai bine determinată după raportul în care se află pămîntul şi luna în continuă mişcare faţă de soare. În felul acesta, în cele din urmă s-a stabilit că mişcarea de rotaţie a pămîntului în jurul axei sale determină ziua şi noaptea; mişcarea lunii în jurul pămîntului indică lunile; iar mişcarea pămîntului în jurul soarelui fixează durata anului solar, sau tropic. S-a reuşit chiar să se calculeze cu mai multă precizie durata anului, a lunilor şi a zilelor. Astfel, durata anului solar este de 365 zile, 5 ore, 48 minute şi 45—46 secunde. Durata lunii este de 29 de zile, 12 ore, 44 minute şi 2,9 secunde. Şi după cum este cunoscut oricui, ziua are 24 de ore, ora are 60 de minute, iar minutul 60 de secunde (Pr. prof. dr. Ene Braniştе, Liturgica Generală, Bucureşti, 1985, p. 147—155).

După calendarul solar sau tropic se face şi calendarul civil. Şi cu cît calendarul civil corespunde mai mult calendarului solar, cu atît este mai exact.

Cel mai reuşit calendar civil a fost făcut pentru prima dată de astronomul Sosigene din Alexandria, la anul 46 în.Hs., avînd circulaţie în tot imperiul roman pe timpul lui Iuliu Cezar, de unde şi numele de „calendar iulian". Cu acest prilej s-a stabilit durata anului calendaristic de 365 de zile. Apare însă faţă de anul solar o rămînere în urmă de 5 ore, 48 minute, 46 secunde. Întrucît la 4 ani se ajunge la o zi diferenţă, Sosigene a hotărît ca la fiecare 4 ani să apară o zi în plus. Aceşti ani se numeau ani bisecţi şi apăreau de 366 de zile. Şi întrucît anul începea la 1 martie, ultima lună, adică februarie, creştea cu o zi în anii bisecţi, avînd 29 de zile. In calendarul iulian, echinocţiul de primăvară cădea în 24 martie. Socotind anul civil de 365 de zile şi 6 ore, apare mai lung cu 11 minute şi 14—15 secunde decît anul solar. Diferenţa este desigur neglijabilă, însă în scurgerea anilor va creşte. Astfel, în 128 de ani va creşte cu o zi, iar în 384 de ani va creşte cu 3 zile. Această diferenţă a fost sesizată atunci cînd s-a pus problema calculării datei Paştelui, care este în legătură cu echinocţiul de primăvară. Şi cînd, la sinodul 1 ecumenic de la Niceea, din 325, s-a pus problema calculării datei Paştilor, echinocţiul fixat în anul 46 în.Hs. de Sosigene la 24 martie, după trecerea a 384 ani, a ajuns să cadă la 21 martie. Prin trecerea anilor această zi şi-a schimbat însă corespondentul faţă de anul solar, încît în secolul al XVI-lea apare cu 10 zile în urmă, ceea ce incomodează din nou fixarea Paştelui. Mai mulţi calendarişti ai Bisericii Ortodoxe şi Romano-Catolice au sesizat necesitatea unei reforme. Aceasta a fost făcută de papa Grigorie al XIII-lea în anul 1582, cînd calendarul iulian este dat cu 10 zile înainte (5 octombrie a fost socotit 15 octombrie, şi astfel echinocţiul din 1583 cade la 21 martie). Pentru a crea pe viitor o mai mare stabilitate a identităţii calendarului civil cu cel solar s-a stabilit că dintre anii bisecţi seculari (1600, 1700, 1800, 1900, 2000), să fie socotiţi bisecţi numai cei care se împart exact la 4, adică 1600 şi 2000. Rămînînd nebisecţi 1700, 1800 şi 1900, aceştia vor avea 365 de zile. Şi astfel se va opri diferenţa pe o perioadă de cel puţin 3400 de ani. Aceasta se numeşte „Reforma Gregoriană" a calendarului şi a fost primit aproape de toate statele şi Bisericile creştine din Europa, Asia şi Africa, precum şi de statele necreştine, ca Turcia, China, Japonia. În anul 1900 s-a operat din nou o îmbunătăţire a calendarului gregorian din 1582, mărindu-se astfel cu 3 numărul zilelor care se adaugă la calendar, încît popoarele care vor primi după 1900 calendarul gregorian, vor creşte numărul zilelor cu 13. Bisericile ortodoxe au căutat să aducă îmbunătăţire calendarului gregorian, spre a minimaliza numărul zilelor care îl diferenţiază de calendarul solar. Astfel, Congresul Internaţional Ortodox de la Constantinopol, din anul 1923, a stabilit suprimarea anilor bisecţi mai mult decît în calendarul gregorian, ajungîndu-se astfel la coincidenţe cu calendarul solar pe o perioadă de 44 000 de ani.

Dintre Bisericile Ortodoxe autocefale, trei nu au primit noile reforme calendaristice, rămînînd la forma veche a calendarului iulian neîndreptat. Acestea sînt: Patriarhia Ierusalimului, Moscovei, Belgradului, precum şi Aşezămintele monahale de la Muntele Athos.

Bisericile Ortodoxe pentru a nu se rupe din unitate cu celelalte Biserici surori, au fixat sărbătorile cu dată mobilă şi Paştile pe stil vechi, iar sărbătorile cu dată fixă, pe stil nou, conform recomandărilor Congresului Interortodox de la Constantinopol din 1923. Rămîne însă diferenţă de 13 zile, pe care Bisericile Ortodoxe orientate după calendarul iulian neîndreptat, nu le acceptă.

După cum am văzut, pentru creştini calendarul civil, devenit şi bisericesc, cît mai apropiat celui solar, are importanţă deosebită mai ales pentru stabilirea datei Paştilor. Se ştie că Paştile este o sărbătoare cu dată variabilă, mobilă şi este prăznuit după echinocţiul de primăvară. Aceasta porneşte de la faptul istoric că moartea şi învierea Domnului a avut loc la paştile iudeilor. La rîndul său paştile iudaic se sărbătorea în prima lună a anului, numită nissan, în prima săptămînă după echinocţiul de primăvară. (Ieşire 12, 14). Atunci au stabilit ei, potrivit datelor istorice, că a avut loc eliberarea din robia egipteană. Sinodul 1 ecumenic de la Niceea, din anul 325, a căutat să uniformizeze data sărbătoririi Paştelui în toată creştinătatea. A stabilit astfel ca Paştele să fie sărbătorit totdeauna duminica. Şi anume, duminica imediat următoare echinocţiului de primăvară, întrucît şi iudeii calculau astfel paştele (Ieşire 12, 27; Levitic 23, 5—8). Pentru a nu coincide însă şi spre a nu fi confundat cu paştile iudeilor în cazul în care prima lună plină după echinocţiul de primăvară cade duminica, Paştile creştin se va sărbători în duminica următoare. Dacă însă echinocţiul de primăvară este o dată fixă, 21 martie, luna plină de după echinocţiu constituie o dată schimbătoare. Datorită acestui fapt data Paştelui se schimbă în fiecare an. Dacă spre exemplu, luna plină coincide cu echinocţiu şi cade sîmbăta, Paştele poate fi sărbătorit chiar în duminica din 22 martie. Dacă luna plină cade înainte cu o zi de echinocţiu, adică în 20 martie mai trebuie să aşteptăm o lună plină. Luna nouă va apare peste 29 de zile. Adăogat la 20 martie, va rezulta 19 aprilie. Dar cînd se întîmplă ca 19 aprilie să cadă într-o zi de luni, se mai adaugă 6 zile, fiindcă Paştile se serbează totdeauna duminica. Şi astfel Paştele va fi sărbătorit la 25 aprilie. De aici vedem că data sărbătoririi Paştelui variază între 22 martie—25 aprilie. La aceste date se mai adaugă 13 zile, fiindcă ne orientăm după stilul nou. Şi astfel vom avea în calendarul nostru bisericesc variaţia sărbătoririi Paştelui între 4 aprilie şi 8 mai. Catolicii şi protestanţii calculînd sărbătoarea Paştelui după stilul nou, prezintă diferenţa pe care o vedem cu toţii. De aceea, se impune o uniformitate în sărbătorirea Paştelui. La aceasta se poate ajunge renunţîndu-se la calendarul în stil vechi şi adaptîndu-se calendarul în stil nou.

IV. *Recapitularea-Aprecierea*

Am văzut din cele pînă aici tratate că adevăratul calendar anual este cel solar sau tropic, determinat de mişcarea de rotaţie a pămîntului în jurul soarelui. Cel mai apropiat de acest calendar este cel civil, numit iulian. Acesta însă păstrează diferenţa de 1 zi la 4 ani. Pentru a se evita această diferenţă. în anul 1582 prin Reforma Gregoriană se adaugă 10 zile la calendarul iulian. În jurul anului 1900 se adaugă încă 3 zile, iar în 1923 Bisericile Ortodoxe au redus mai mult diferenţierea de timp faţă de calendarul solar. Sînt însă şi Biserici Ortodoxe care se orientează tot după calendarul iulian neîndreptat, adică după vechiul stil, neacceptînd îndreptările aduse ulterior. Acest fapt crează dificultatea că marea sărbătoare a învierii Domnului să fie sărbătorită de toţi creştinii în aceeaşi zi.

V. *Asocierea*

Deşi ţara noastră, precum şi Biserica Ortodoxă Română a acceptat stilul nou, îndreptat al calendarului, mai sînt totuşi creştini care s-au desprins de Biserică şi formează o grupare sectară numiţi „Stilişti" sau „Calendarişti". Ei refuză calendarul îndreptat, orientîndu-se tot după stilul vechi. Stiliştii constituindu-se într-o grupare anarhică, la nerespectarea calendarului nou, asociază şi alte greşeli, cum ar fi: neadmiterea ierarhiei oficiale a Bisericii Ortodoxe Române, alegînd o altă ierarhie; apoi adaugă şi greşala rebotezării creştinilor care aderă la secta lor.

VI. *Generalizarea*

Calendarul reprezintă, aşadar, instrumentul de măsurare a timpului. Calendarul este mai reuşit cu cît corespunde calendarului solar, încît primirea calendarului creştin îndreptat, pe stil nou, de către toţi creştinii oferă posibilitatea sărbătoririi Paştelui la aceeaşi dată.

VII. *Aplicarea*

Referindu-ne la calendar ca instrument de măsurare a timpului, ne dăm mai bine seama că viaţa noastră se desfăşoară în timp. De felul cum vom trăi viaţa acum şi aici, depinde dobîndirea mîntuirii. Astfel s-a subliniat pe bună dreptate că „marele Apostol dă efesenilor această veşnic nouă şi înţeleaptă povaţă: „Răscumpăraţi vremea cu rugăciuni stăruitoare şi cu muncă cinstită. Rugaţi-vă muncind şi munciţi rugîndu-vă, cerînd de la Domnul sănătate şi înţelepciune, ca să cîştigaţi „pîinea cea de toate zilele" pentru această viaţă şi ca săvîrşind cu cinste drumeţia vieţii pămînteşti să vi se deschidă prin îndurarea lui Dumnezeu şi porţile vieţii veşnice, că zice Sfînta Carte (Apoc. 2, 10): „Fii credincios pînă la moarte şi îţi voi da cununa vieţii" (Nicolae, Mitropolitul Banatului, La început de an, în Îndrumătorul Bisericesc pe anul 1986, p. VI).

Participarea Ligii Tineretului Ortodox din Sibiu la Întîlnirea Tineretului European de la Praga — 28 dec. 1990—2 ian. 1991

Organizată de Comunitatea din Taizé (Franţa), Întîlnirea din anul acesta a tinerilor din Europa a reunit în capitala Cehoslovaciei, sub emblema ecumenismului creştin, aproximativ 80 000 de tineri din toate ţările Europei.

Din România au sosit la Praga, cu un tren special, în jur de 1 700 de participanţi, între care şi 55 de tineri ortodocşi sibieni (membri ai Ligii Tineretului Ortodox). — Este interesant de remarcat că cea mai masivă prezenţă a fost cea poloneză, aproape 40 000 de persoane.

Avînd şi experienţa altor acţiuni asemănătoare (Pécs Ungaria — mai 1989 şi Wroclaw Polonia — dec. 1989), organizatorii au reuşit, în general, să rezolve toate problemele ridicate de numărul atît de mare al participanţilor. Cei veniţi cu saltele şi cu saci de dormit — cei mai mulţi — au fost cazaţi în internate, şcoli, săli de sport etc., dar au fost numeroşi şi cei găzduiţi de familiile parohiilor pragheze. Serviciile de repartiţie pentru cazare, de distribuire a hranei şi de translatori au fost asigurate de voluntari, în proporţie de 10% din rîndul tuturor delegaţiilor prezente.

Programul, dens, a cuprins rugăciuni de dimineaţă în parohii sau centre locale de adunare, urmate de discuţii-dezbateri, pe diverse teme propuse, şi rugăciuni comune la amiază (urmate deasemenea de discuţii) şi seara, în doar cîteva locuri centrale, care adunau fiecare cîteva mii de participanţi.

Cele vreo 20 de cîntece ale Întîlnirii de la Praga, în diferite limbi şi inspirate de cînturile diferitelor confesiuni creştine, s-au caracterizat prin simplitate şi conciziune, şi, fiind repetate fiecare de zeci de ori, au sfîrşit prin a fi învăţate de majoritatea tinerilor. La buna desfăşurare a cîntării în comun şi-au adus o importantă contribuţie corul de aproximativ 2 000 de persoane, reunit pentru pregătire cu cîteva zile înainte, un grup de instrumentişti şi, nu în ultimul rînd, o excelentă sonorizare.

Alături de lecturi din Vechiul şi Noul Testament, o „Scrisoare din Praga" a lui Frère Roger — directorul spiritual al acestei reuniuni — şi o serie de teme au fost propuse pentru meditaţie, discuţii şi rugăciune: „Părăseşte descurajarea", „Cine este Hristos?", „Rugăciunea smerită vine să vindece rana secretă a sufletului", „Apelul la solidaritatea umană venit de-a dreptul din Evanghelie", „Împacă-te imediat, fără întîrziere", „Cum să fii un creator de încredere şi reconciliere acolo unde trăieşti?".

În timpul discuţiilor libere au fost făcute şi propuneri de a organiza viitoarea întîlnire (sau una din viitoarele întîlniri) în România, în Bucureşti sau în alt oraş mare care posedă dotările necesare unei atît de ample manifestări.

În ansamblu, Întîlnirea Tineretului European a fost un entuziast prilej de cunoaştere reciprocă a tinerilor din diferite ţări şi tradiţii, din diferite confesiuni creştine, pentru împlinirea viitoare a comandamentului evanghelic „ca toţi să fie una" (In. 17, 21) în „trupul lui Hristos" (I Cor. 12, 27).

Preot Grăjdian Vasile

ÎNCEPUT DE VIAŢĂ NOUĂ

Ne punem de la bun început întrebarea: „ce vrea să spună autorul acestor rînduri, sub acest titlu?"

Doresc ca acelaşi sentiment de neţărmurită dragoste să vă cuprindă pe fiecare dintre cititorii acestor rînduri, sentimentul de dragoste cu care am pornit la această „VIAŢĂ NOUĂ" şi eu în zorii primăverii anului mîntuirii de la Hristos 1990.

Mi-am făcut cu lux de amănunte un rechizitoriu al celor 64 de primăveri trecute şi m-am hotărît să plec la drum.

Cauzele au fost destule: spirituale, morale, materiale, istorice mult mai mult, pentrucă mi-a părut rău că nu am studiat istoria cu mult mai mult lux de amănunte, să pot aprecia la maximum şi supravieţuirea ultimilor 20 de ani, petrecuţi la Mănăstirea Ciolanu — Buzău, precum şi alte probleme.

Acestea sînt cauze care mi-au hotărît „Începutul de viaţă nouă".

Situaţia mănăstirii de pe teritoriul comunei Măxineni — din judeţul Brăila mi-a dat îndemnul ca acest „Început de viaţă nouă" să-l pun lîngă ruinele mănăstirii înfiinţată de Matei Basarab (1637) care de la războiul mondial (1916—1918) a rămas distrusă şi pustiită, ca războiul din 1944 s-o aducă în starea în care se poate vedea azi, şi de aici îndemnul adresat tuturor cititorilor acestor rînduri: „vino şi vezi".

Avem zidurile unei biserici cu hramul „Sf. Naştere a Sf. Ioan Botezătorul", groase de 1,5 m. — biserică lată în interior de 4 m. şi lungă de 20 m.

Aceasta este o simplă imagine a zidurilor existente, în parte distruse — crăpate, cu pridvorul distrus complet.

Aceste ruini sînt situate pe un izlaz — cîmp de păşune, de cca 250 ha. în suprafaţă.

Situaţia geografică: la confluenţa Buzăului cu Siretul, împrejmuit de diguri bune contra unor eventuale inundaţii.

Aici lîngă aceste ziduri, cu aprobarea judeţului Brăila, nr. 2300/1990 şi a comunei Măxineni nr. 20/1990, Sf. Episcopie a Dunării de Jos — Galaţi a fost de părere şi a îngăduit, în urma aprobărilor de mai sus, ca pr. Ovezea Victor-Simion să se poată stabili acolo, pentru începutul unei noi vieţi monahale.

Pentru acest lucru, sînt hotărît să merg pentru a pune „Început de Viaţă Nouă" la mănăstirea lui Matei Basarab (1637) ca să auzim şi acolo un „dangăt de clopot", o „rugă de vecernie" de cult creştin ortodox, propovăduit acestui popor de la curbura Carpaţilor încă din faşe, cînd se forma (sec. I d.Hr.) de către Sf. Ap. Andrei, primul ucenic apostol al Domnului Iisus cel răstignit.

Aduc îndemnul tuturor cititorilor acestor rînduri să sprijine această acţiune, creştinească şi românească spre a putea în plus să cerem mila lui Dumnezeu, pentru acest neam românesc, mult încercat şi aici la mănăstirea fixată de Matei Basarab şi soţia sa Doamna Elena.

Repet, că acum nu sînt decît nişte ziduri ruinate, aşa cum se poate vedea la faţa locului sau din vederile ce se difuzează prin poştă la cererea fiecăruia.

Aşteptăm răspunsul tuturor, de la fiecare, în raport cu puterile sale materiale şi spirituale.

Există un *comitet de restaurare* autorizat de Tribunalul Brăila, la Muzeul de Istorie Brăila, format din oameni cu suflet, sub conducerea d-lui director al muzeului prof. Ionel Cândea.

Dumnezeu să ne ajute.

Pr. Ovezea Victor-Simion

* Comitetul de restaurare care constituie „Societatea Culturală Matei Basarab" are cont deschis la Banca de Investiţii Brăila cu nr. 4051530090104.

A nins...

A nins la Păltiniş, a nins cu zel
Şi fiecare brad e un castel;
Din lumea mea murdară-n Paradis
Şi din coşmarul vieţii trec în vis...

A nins potopitor la Păltiniş,
Mi-a nins în suflet şi în păr mi-a nins;
Cu pieptu-mping zăpada în suiş
Spre Schit-castelul meu cel mai distins —

Săgeată albă-i turnul măiestrit,
Un semn nemărginirilor albastre,
Acolo-i NOICA veşnic găzduit
Simbol de suflet al culturii noastre.

Păltiniş, iarna lui 1991 *Virgil Briciu*

BISERICA ORTODOXĂ (IV)

(URMARE)

Biserica Ortodoxă, drept măritoare sau drept cinstitoare *„stîlp şi temelie a adevărului"* (I Tim. III, 15), care a păstrat tradiţia de viaţă a Bisericii primare, mărturiseşte şi trăieşte în sinea ei în gradul cel mai intim prezenţa lucrătoare a lui Hristos. Celelalte confesiuni creştine, unele sînt mai aproape de deplinătatea Bisericii lui Hristos, altele mai depărtate, cu credinţele şi practicile cultice despre un Hristos care nu este prezent cu toată eficienţa Lui mîntuitoare, şi cu participarea lor deci nedeplină la Hristos. Această stare poate avea ca urmare o participare nedeplină la Hristos şi în viaţa viitoare, după cum Însuşi a spus: *„In casa Tatălui Meu multe locaşuri sînt"* (Ioan XIV, 2).

În zilele noastre, Mişcarea Ecumenică tinde să restabilească unitatea Bisericii, care vine ca o adiere a lucrării Sfîntului Duh în Biserică. Ea trebuie să tindă însă spre cea mai intimă prezenţă a lui Hristos întreg în viaţa şi în trăirea creştină a credincioşilor şi să nu ajungă la declaraţii şi aderiuni convenţionale. La unitatea Bisericii, la refacerea unităţii ei în plan universal, creştinătatea poate ajunge numai realizînd unitatea de corp a lui Hristos, unit la maximum cu Capul care este Hristos. Fără realizarea acestei unităţi intime cu Hristos nu se poate ajunge la unitatea Bisericii în ea însăşi, ca un corp unitar şi ca mireasă unică a lui Hristos. Întregimea Bisericii are în ea ca temelie şi ca izvor de viaţă pe Hristos şi harul lucrător al Duhului Sfînt. În totalitatea ei Biserica înaintează spre o deplinătate eshatologică a integrării ei totale în Dumnezeu, spre starea cînd Dumnezeu *va fi totul în toate"* (I Cor. XV, 28), întregimea, atît cantitativ cît şi calitativ, trebuie să fie scopul Bisericii, ca ea să crească în Hristos, ca *„plinătatea Celui ce plineşte toate în toţi"* (Ef. I, 23). Biserica este plenitudinea, este întregirea, totul, fiindcă are pe Hristos care este totul în toate. Biserica Ortodoxă este Biserica plenitudinii, a prezenţei integrale a lui Hristos şi a lucrărilor Lui în sînul ei şi-I mărturiseşte nealterat învăţătura. Avînd plenitudinea învăţăturii şi a harului sfinţitor şi mîntuitor, ca urmare a prezenţei integrale a lui Hristos în sînul ei, Biserica Ortodoxă arde şi luminează ca lumina Învierii de la Sfîntul Mormînt, slujind şi înlesnind tuturor creştinilor a *„ajunge la unitatea credinţei şi cunoştinţei Fiului lui Dumnezeu, la bărbatul desăvîrşit, la măsura vîrstei plinătăţii lui Hristos"* (Efeseni IV, 13—15). Este încredinţarea lăsată de Domnul Iisus Hristos Bisericii Ortodoxe de a ţine mereu candela dreptei credinţe aprinsă pînă cînd, El, Mirele, va veni să intre la nuntă „în miezul nopţii".

Biserica este iubirea lui Dumnezeu care cuprinde toată creaţiunea. Ea este mireasa Logosului. Toate sînt unite în Biserică, dar fără a se confunda în această unitate. Biserica este trupul lui Hristos şi unită cu El, dar distinctă de El. Este „imanentul care are în ea transcendentul, comuniunea treimică de Persoane, plină de o nesfîrşită iubire faţă de lume, întreţinînd în aceasta o continuă mişcare de autotranscendere prin iubire" (Pr. prof. D. Stăniloae).

Biserica Ortodoxă cuprinde pe toţi credincioşii botezaţi în numele Sfintei Treimi, care se împărtăşesc de aceleaşi Sfinte Taine, se străduiesc să trăiască în pace unii cu alţii şi să facă fapte bune, sînt împărţiţi în cler şi popor, se adună în duhul păcii şi al iubirii în sfintele biserici unde se închină, cîntă în comun şi se roagă lui Dumnezeu pentru primirea harului sfinţitor şi mîntuirea sufletelor lor. Biserica văzută, luptătoare în lume împotriva păcatului, se prelungeşte în *Biserica triumfătoare*, care cuprinde pe toţi drepţii, atît din Legea veche cît şi din Legea nouă, adormiţi în Domnul, împreună cu Sfinţii Îngeri, şi spre care Biserica luptătoare din lume, ca o corabie pe valuri, avînd la cîrmă pe Hristos şi vîslaşi pe sfinţii ei slujitori, episcopi, preoţi şi diaconi, îi conduce pe credincioşi spre Împărăţia lui Dumnezeu şi la dobîndirea vieţii veşnice.

Noi, creştinii ortodocşi, aflîndu-ne în corabia Bisericii noastre Ortodoxe, în care s-au aflat şi înaintaşii noştri, părinţii, moşii şi strămoşii, să privim în toată călătoria vieţii noastre pămînteşti spre cer, spre împărăţia veşnică a lui Dumnezeu, cu dreapta şi neclintita noastră credinţă ortodoxă, cu nădejdea neabătută şi cu dragostea nestinsă a inimilor noastre spre cîrmaciul corăbiei noastre, care este Iisus Hristos, Mîntuitorul lumii, a Cărui slavă este în veci.

ONOAREA

(Urmare din pag. a 2-a)

chiar şi drepturile naturale. Onoarea este o piatră atît de preţioasă încît, cel mai mic defect, îi scade mult preţul. Ea este o comoară ce nu se poate redobîndi odată ce, dintr-o nesocotinţă, a fost pierdută.

3. Cazul lui Isav, pe care Sfînta Scriptură îl consemnează detaliat în Cartea Facerii cap. 25, 21—34, este mult grăitor. Potrivit rînduielilor, Isav, ca cel întîi născut, urmează să rămînă, după moartea tatălui, capul familiei Isac, tatăl, are o părere bună despre fiul său Isav şi-l iubeşte (Cf. Fac. 25, 28). Dar Isav nu corespunde opiniei favorabile a tatălui. Şi Dumnezeu ştie. Fire nestatornică şi nestăpînită, el se arată nevrednic de dreptul natural al întîiului născut. Negeaa Iacov, pentru un blid de linte (Fac. 25, 34). Odată cu actul iresponsabil el pierde şi drepturile ce decurg din dreptul natural vîndut. Dumnezeu va îngădui să piardă şi binecuvîntarea tatălui (Cf. Fac. cap. 27). Pierde dreptul la stima semenilor contemporani şi a celor ce s-au succedat prin veacuri. Isav este considerat un personaj negativ. El simbolizează pe cei ce-şi vînd onoarea, conştiinţa, în vederea unui cîştig care nu are virtuţi.

4. Omul de onoare este constant în voinţă şi acţiune. El îşi este credincios sieşi înfruntînd toate primejdiile, toate ameninţările. NU CEDEAZĂ PRESIUNILOR DIN AFARĂ ŞI NICI CELOR DINĂUNTRU. Nu face concesii în conduita demnă. Deşi hrana este o trebuinţă naturală fiind, atunci cînd hrana pune la încercare demnitatea. Nu se schimbă după împrejurări şi interes individualist. Pe cuvîntul lui poţi pune preţ pentru că el confirmă, prin fapte, atît convingerile cît şi cuvintele sale. Îşi ţine promisiunile faţă de orice om. Este principial cu sine şi cu alţii. Pe scurt: pentru a evita pierderea demnităţii omeneşti şi creştineşti, omul de onoare dispreţuieşte nu numai ghimpii durerii, ci şi fulgerele unor împrejurări obiective.

5. Onoarea este averea celor aleşi, a celor bogaţi sufleteşte. Giuvaer de mare preţ. Sfînta Scriptură o defineşte „nume bun", drept la cinste şi cinstire, la favorabilă apreciere, respect şi stimă. „AI GRIJĂ, DECI, DE NUME, CĂ ACESTA-ŢI VA RĂMÎNE MAI MULT DECÎT O MIE DE COMORI MARI DE

Gînduri la începutul Postului mare

„Toate poftele trupului călcînd, viață duhovnicească să petrecem"
(Text dintr-o rugăciune liturgică)

În 18 februarie intrăm în marele Post al Sf. Paști, care, pentru fiii Bisericii noastre, înseamnă perioadă de pregătire specială pentru a întîmpina cum se cuvine și în acest an Învierea Domnului nostru Iisus Hristos, chezășia învierii noastre a tuturor, la sfîrșitul veacurilor. De aceea, această perioadă ne amintește mai cu osebire că sîntem alcătuiți din trup și suflet, că, asemenea trupului, și sufletul nostru are nevoie de hrană. Ba mai mult, postul în care intrăm ne amintește că în chip special sufletul trebuie hrănit spre a se impune trupului, și a-l conduce, adevăr pe care rugăciunea premergătoare citirii Sf. Evangheliі de la Sf. Liturghie îl exprimă atît de potrivit prin cuvintele: *„Pune în noi (Doamne) și frica fericitoarelor Tale porunci ca toate poftele trupului călcînd, viață duhovnicească să petrecem, cugetînd și făcînd toate cele ce sînt spre bună plăcerea Ta!"* Vorbind de „poftele trupului", fericitul alcătuitor al acestei rugăciuni a avut desigur în vedere nu trebuințele firești ale trupului nostru pe care sîntem îndatorați să i le împlinim: hrană, îmbrăcăminte, căldură etc., ci ceea ce trece dincolo de aceste trebuințe, excesele, care îngroașă trupul și destramă, uneori pînă aproape de anulare, sufletul: gîndirea, conștiința morală, voința noastră, ceea ce Sf. Apostol Pavel exprimă prin cuvintele: „Purtarea de grijă a trupului să nu o prefaceți în pofte" (Rom. 13, 14). Aceasta cu atît mai mult cu cît și judecata omenească ne spune că „este rușine pentru omul rațional să se supună părții nerationale și să slujească poftelor urîte ale ei", cum arată Talasie Libianul.

Aceste „pofte" deci trebuie să ni le supunem permanent, dar mai ales în timpul postului, lucru asupra căruia ne avertizează chiar și Mîntuitorul Iisus Hristos, cînd spune: „Luați aminte de voi înșivă, ca să nu se îngreuieze inimile voastre cu sațiul mîncării și cu beția și cu grijile lumii" (Luca 21, 34).

„Vă opresc eu oare să mîncați și să vă desfătați? — întreabă Sf. Ioan Gură de Aur. Nu! — răspunde el. Nu vă opresc, dar vă îndemn să vă țineți în marginile trebuinței, să puneți stavilă petrecerilor mari, ca nu cumva să vă vătămați sănătatea sufletului, depășind măsura".

Postul în care intrăm ne îndeamnă prin urmare să ne „prindem de viața cea veșnică la care sîntem chemați" (I Tim. 6, 12), să ne agățăm așadar — cum te agăți de ușa autobuzului cînd te grăbești să ajungi undeva la o oră fixă și n-ai alt mijloc de transport — să ne prindem de scara care ne duce spre veșnicie, scopul final al călătoriei noastre pămîntești, iar ca să putem realiza acest lucru trebuie să ne reamintim că principiul călăuzitor al ființei noastre este sufletul, prin care sîntem „chipul și asemănarea" Ziditorului, prin care „noi toți răsfrîngem ca o oglindă slava lui Dumnezeu" (II Cor. 3, 18), iar această oglindă trebuie să ne-o facem cît mai curată. Prin reținerea de la anumite mîncăruri și băuturi, asociată cu încordarea noastră lăuntrică, cu trezirea și activizarea forțelor noastre sufletești, la care ne cheamă Postul Sf. Paști, iată că oglinda de care am vorbit devine cît se poate de evidentă. „Luminează mintea noastră și simțurile toate ni le păzește, ca, umblînd în lumină, cu bunăcuviință, pe calea poruncilor Tale, să ajungem la viața cea de veci" — spunem așa de potrivit într-o rugăciune de dimineață.

Trăim zile măreți în felul lor, prin libertatea de gîndire și exprimare pe care am dobîndit-o, prin afirmarea reală a competențelor, sperăm în toate sectoarele de activitate umană, prin eliberarea de suspiciunile care ne păsteau la tot pasul, de teama și lașitatea care ne sugrumau adesea, prin grija de om, care, cu toate neajunsurile economice prin care trecem, devine tot mai evidentă. Cu durere însă constatăm că apar și manifestări ale libertății greșit înțeleasă, manifestări de-un îngrozitor egoism și întunecime de minte, că asistăm la jafuri sălbatice, la fuga de munca onestă și demnă, la un grosolan mod de-a fura munca sau cîștigul cinstit al grosului populației printr-un soi de comerț cum nu se poate mai păgîn, la tendințe, uneori mai accentuate ca altă dată, de parvenitism prin călcarea în picioare a valorilor morale, urmări desigur și ele ale „învățăturilor" din ultimele decenii: Mîncați și beți, aici este totul. După moarte nu mai este nimic, s-a terminat totul.

Ne-am permite a aduce și în atenția unora ca acestora că intrăm în Postul mare și că „ușile pocăinței", cum ne spune Triodul, de întoarcere spre bine, de trezire lăuntrică, sînt deschise tuturor. Vremea postului — ne încredințează tot cîntările de la strană ale Triodului — ne-a fost dată „ca să ne întoarcem și să fim vii și nicicum să pierim". Sau: „Veniți să lucrăm în via cea de taină, făcînd într-însa roade de pocăință; nu cu mîncări și cu băuturi ostenindu-ne, ci cu rugăciuni și cu post, săvîrșind virtuțile".

„Fiecare dintre noi — spune Sf. Vasile cel Mare — are în adîncul său un cîntar, construit acolo de Creatorul nostru, cu ajutorul căruia ne este cu putință să deosebim care este natura lucrurilor. Tu — continuă Sf. Vasile — nu vei putea spune în Ziua Judecății: N-am cunoscut binele, căci însuși cîntarul acesta va vorbi (te va acuza), el care ți-a procurat din plin deosebirea binelui și a răului". Este vorba desigur de cîntarul conștiinței noastre morale, cîntar neadormit și în permanentă trezvie, mai ales cînd el este îngrijit și cu darurile Postului mare în care păsim. Ne-o spune așa de limpede și Sf. Ioan Gură de Aur prin cuvintele: „Postul ne trece din robie în libertate, din prizonierat ne readuce în patrie; postul vindecă rănile sufletului, postul reface sufletul rănit de păcat, îl întărește, încununează cugetul, aduce frica de Dumnezeu, nimicește viciile, liniștește gîndurile. In zilele postului plăcerile se sting, virtuțile înfloresc și conștiința morală se arată a fi mai curată și trupul în suflet îl schimbă, căci duhovnicesc îl face".

„Umblați duhovnicește și (atunci) poftele trupului nu le veți mai împlini" (Gal. 5, 16) — ne poruncește Sf. Apostol Pavel mai ales în aceste zile. Conduceți-vă după voia Domnului — parcă ar vrea să ne spună — după legile sufletului curat și luminat, după povățuirea minții sănătoase, și atunci nu veți deveni robi patimilor, ai cărnii, ai pornirilor josnice spre care trupul nostru este înclinat adesea să ne tragă.

Să nu uităm apoi că Sfînta noastră Biserică ne pune la îndemînă, în această vreme a Postului mare, și alte mijloace pentru lucrarea mîntuirii noastre, pentru ca „toate poftele trupului călcînd, viață duhovnicească să petrecem".

Aceste cîteva gînduri asupra cărora este bine să ne oprim, alături desigur de încă altele, acum la începutul și în timpul Postului mare, le sintetizează foarte bine Sf. Grigorie cel Mare, în rugăciunea amvonului de la Liturghia ce-i poartă numele, în care spunem: „Stăpîne, Atotțiitorule, cel ce cu înțelepciune ai zidit toată făptura și pentru nespusa Ta purtare de grijă și multă bunătatea Ta ne-ai adus pe noi întru aceste prea cinstite zile, spre curățirea sufletelor și a trupurilor, spre înfrînarea poftelor și spre nădejdea învierii; care în patruzeci de zile ai dat în mîna slujitorului Tău Moise tablele cele cu dumnezeiești slove, dă-ne și nouă, Bunule, lupta cea bună să luptăm, calea postului să o săvîrșim, credința nedespărțită să o păzim, capetele nevăzuților balauri să le sfărîmăm, biruitori asupra păcatului să ne arătăm și fără de osîndă să ajungem a ne închina și sfintei Învieri!"

Pr. Gh. Papuc

Cîmpeni — muzeu de aer și lumină

Noi, moții, ce am dus prin veacuri greul,
Noi, cei ce sîntem dintru început
Din os de fluier ctitorind Muzeul
Aici pe mal de Arieș durut,

Că o poruncă dată din strămoși
Îți închinăm această Casă ție,
Oștenii tăi de-a pururi credincioși
Cuvîntului jurat pentru vecie.

Am adunat cu sîrg și glod și rază
Cu Dorul ce ne-a luminat în vatră,
Cînd toată amintirea ta e trează
Aici în Țara de-Adevăr și piatră

Și dincolo de Rîu În veșnicie
Durerea ta trecu din val în val,
Iancule-Avram, icoana noastră vie,
Tu, Craiul nostru fără de egal!

Noi, moții, ce am dus prin veacuri greul
Aici pe mal de Arieș durut
Din os de fluier i-am durat Muzeul,
Să-i fie cîntul veșnic ne-ntrerupt...

Sub ochii Lui albaștri și fierbinți
Cu sufletul curat să-i treceți pragul
Din orișice Istorie veniți
Și nu-i uitați obîrșia și rangul!

Nicolae Nicoară

Clipele, nisipuri zburătoare

Se dedică omagial, I. P. S. Sale
Dr. Antonie Plămădeală

Ca-n țărmul zguduit mereu de ape,
Bat zilele în trupu-mi, sfidător.
Ci-ntr-una, din strînsoare o să scape,
Alunecînd cu ultimul meu dor.

Voi rătăci prin ce-a fost frumusețe, —
De amintiri supus neîncetat.
Vecia, poate, încă-o să răsfețe,
Trecînd prin amăgiri însingurat.

Ajuns la un liman numai cu mine,
Pe un tărîm adînc necunoscut,
Trecutul, înviind dintre ruine,
Și-o-ntinde iarăși umbrele, — un scut.

Și clipele, — nisipuri zburătoare, —
Pe care le-am atins, păgîn înfrînt, —
S-or pierde ca-ntr-o unică visare,
Așa cum mi-a fost dat să mă frămînt!

Octav Sargețiu

TEODOR V. PĂCĂȚIAN — (1852—1941)

La 23 februarie 1941 apărea în „Telegraful Român" necrologul renumitului ziarist Teodor V. Păcățian, din cuprinsul căruia reproducem primele rînduri. „După grele suferințe, purtate cu creștinească tărie, în Clujul durerilor noastre, a încetat din viață bătrînul gazetar Teodor V. Păcățian, în ziua de 11 februarie 1941, în frumoasa vîrstă de 89 de ani și a fost înmormîntat, după ritul ortodox, din capela cimitirului central clujean, lîngă soția și unica sa fiică, în 13 feb. a.c.". Tocmai lui T. V. Păcățian, care militase peste o jumătate de secol pentru cauza națională românească și contribuise la pregătirea celui mai important act al istoriei patriei noastre — 1 Decembrie 1918 —, i-a fost dat să trăiască ultimele luni sub ocupație ungurească, asistînd neputincios la spulberarea idealului vieții sale.

Reputatul ziarist și istoric autodidact s-a născut în familia unui învățător în ziua de 28 noiembrie 1852 la Ususău, jud. Arad. După absolvirea liceului situația materială nu i-a permis să continuie studiile universitare și astfel devine notar într-o comună. Din această perioadă își începe colaborările la „Familia" (1872), „Amicul familiei" din Gherla, „Foaia literară" din Brașov, „Luminătorul" (Timișoara). Acum își descoperă vocația de ziarist, profesie ce o va practica toată viața.

Ziarist profesionist ajunge în 1885 odată cu fondarea periodicului „Timișoara", ce s-a numit după un an „Foaia poporului", unde are posibilitatea să se perfecționeze în noua profesie. Consacrarea ca ziarist a obținut-o în 1896, cînd cu prilejul vizitei la București a împăratului Francisc Iosif I al Austro-Ungariei a publicat în „Mesagerul român" din București articolul *Impărate, fă dreptate!* Din acel moment pînă la Unire va fi în permanență hărțuit de autorități, intentîndu-i-se numeroase procese de presă și amenzi, la care s-a adăugat o detenție de șase luni la închisoarea din Seghedin.

Stabilirea sa la Sibiu reprezintă o nouă etapă, întrucît, pe de o parte, își imprimă personalitatea sa asupra celor două publicații sibiene „Tribuna" și „Telegraful Român" prin preluarea conducerii lor, iar pe de altă parte prin începerea activității istoriografice de anvergură.

În calitate de redactor șef al „Tribunei" a avut posibilitatea să aducă un suflu nou periodicului în lupta desfășurată pentru apărarea aspirațiilor naționale românești de dincoace de Carpați. Datorită meritelor sale în anul 1900 devine director al „Telegrafului Român", ziar fondat de episcopul Andrei Șaguna la 1853. În cei șaptesprezece ani cît a condus acest periodic, Teodor V. Păcățian a consolidat prestigiul ziarului, prin tratarea unei largi problematici cu caracter bisericesc, școlar, cultural și nu în ultimul rînd politic. Prin informarea cititorilor cu principalele evenimente din România, „Telegraful Român" a contribuit la întărirea solidarității românești.

Concomitent cu activitatea ziaristică, T. V. Păcățian își propune alcătuirea unei monografii cu privire la mișcarea națională a românilor de dincoace Carpați intitulată *Cartea de A sau luptele politice naționale d românilor de sub coroana ung ră.* Lucrarea va apărea în 8 v lume, între anii 1902—1915, an lizînd mișcarea națională rom nească de la începuturi pînă Memorandum. În cadrul ei sî prezentate discursurile mai in portante rostite în dietă, parl ment, casa magnaților, sen apoi petițiile adresate monarh lui și guvernelor. Din prefa primului volum ne oprim asup a două fragmente. „Cel ce gîndește la viitorul neamul nostru (și care bun român nu gîndește?) trebuie să se gîndea că întîi la trecutul nostru. Pe tru că trecutul, prezentul și v torul stau în legătură strîns Trecutul ne-a dat prezentul din prezent se naște viitorul. foarte natural deci, că numai c noscînd bine trecutul putem ne croim un viitor, care să mai bun decît prezentul.

Cartea aceasta, în care vin d scrise luptele noastre politic naționale cu începere din vr murile cele mai îndepărtate pî la procesul memorandului, o d pun deci în mîinile binevoitor lui cetitor în ferma convinge că bun și folositor lucru am i tenționat a face; și dacă mi-ar fi ieșit așa cum am dor nu lipsei de zel și de voință r a se atribui, ci puterilor slabe menești, care nu pot face nimi desăvîrșit. Indulgentul cetit primească însă cartea cu acee bunăvoință cu care ei i-o da În urma apariției primului v lum autoritățile îl învinuiesc instigație naționalistă, avînd urmări confiscarea și distruger tomului, iar autorului i se inte tează un proces și candamnat închisoare. Monumentala lucra a fost premiată în două rîndu de Academia Română.

În domeniul istoriei a elabor multe lucrări, tipărite sau r mase în manuscris, aducînd n meroase contribuții valoroa (Istoriografi vechi, istoriogr noi; repertoriul ziarului „Tel graful Român" pe anii 1853 1917; românii din Ardeal în a de renaștere națională 1848—4 un mecenat român: dr. Io Gall; Avram Iancu, apărător munților Apuseni; jertfele rom nilor în primul război mondi pronunciamentul de la Blaj; memorand al lui Șaguna; activ tatea românilor din senatul i perial austriac) și multe alte Nu întîmplător a fost ales la A tra președintele secției de ist rie, fiind unul dintre cei mai a tivi colaboratori.

După izbucnirea primului ră boi mondial Teodor V. Păcăți intră în conflict cu noul mitr polit Vasile Mangra, care av alte concepții politice în comp rație cu majoritatea românească În felul acesta Teodor V. Păc țian se retrage de la conducer „Telegrafului Român" la 5/18 d cembrie 1917. După marea Uni devine redactor al „Gazetei of ciale" a Consiliului dirigent, i după aceea se stabilește la Clu unde pînă la sfîrșitul vieții și continuat activitățile preferate.

Cu prilejul împlinirii a cinc zeci de ani de la moartea ziari tului și istoricului Teodor V. P cățian ne-am străduit să prezen tăm succint meritele sale, ca și-a elaborat o parte din ope sa — cea mai valoroasă după pinia noastră — în orașul de Cibin.

Mihai Sofron

Pr. prof. Ioan Ionescu — 75 de ani

Zecile de generații de elevi de la seminariile teologice din Craiova și București l-au numit, întotdeauna, pe părintele prof. Ioan Ionescu „tata". Așa îl numesc și acum cînd își amintesc de dînsul. Nu a fost o poreclă. Doamne ferește! A fost recunoașterea simplă, concretă și sinceră a unor calități de dascăl și părinte. Părintele Ionescu face parte, într-adevăr, din stirpea marilor profesori de teologie, care au știut — și au reușit — să transmită generațiilor de elevi nu numai cunoștințe teoretice, ci și ceva din specificitatea vieții și comportamentului unui preot adevărat.

S-a născut în comuna Băbana din județul Argeș la 15 noiembrie 1915, din părinți țărani. După absolvirea cursului primar în satul natal, a urmat Seminarul Teologic din Curtea de Argeș și cursul superior la Seminarul Central din București, pe care l-a absolvit în 1936. În perioada 1936—1940 a frecventat Facultatea de Teologie din București, luîndu-și licența la catedra lui Nichifor Crainic. Din 1938 a urmat și cursurile Facultății de drept din București. Studiile au fost continuate la Seminarul pedagogic din București (1940—1941). A funcționat ca profesor de religie la Liceul „Cantemir" din București. La 6 noiembrie 1942 a fost hirotonit preot la Sibiu, pe seama Parohiei Blăjeni-Plai din județul Hunedoara, la Izvorul Crișului Alb. Aici a construit școala primară și a restaurat biserica. A început colaborarea la „Telegraful Român". În perioada 1946—1948 a funcționat ca profesor de religie și confesor la Colegiul Militar din Curtea de Argeș, după care, pînă în 1956, a împlinit atribuțiile de profesor de limba română la Seminarul Teologic din Curtea de Argeș. Mitropolitul Firmilian al Olteniei, remarcîndu-l din presă și din contacte directe, i-a facilitat ajungerea la Craiova și numirea în postul de consilier cultural al Mitropoliei Olteniei (1956—1961). Anii cei mai frumoși din activitatea părintelui Ioan Ionescu se leagă de activitatea sa de director și profesor la Seminarul Teologic din Craiova (1961)—1973). A urmat apoi demnitatea de inspector general patriarhal (1973—1975) și director la Seminarul Teologic din București (1975—1977). La 1 iulie 1977 s-a pensionat. La Craiova a funcționat și ca preot la bisericile Dorobanția și Hagi-Enuș.

Activitatea părintelui Ioan Ionescu nu s-a mărginit doar la cele menționate. O strădanie permanentă a depus-o în domeniul științific. Competența și realizările sale au fost recunoscute de către specialiști prin alegerea sa ca membru într-o serie de asociații și societăți precum Asociația Internațională de Bizantinologie (sept. 1971), Asociația Slaviștilor din România, Societatea de Științe Istorice ș.a. Părintele Ioan Ionescu a fost prezent la o serie de congrese internaționale: Congresul de Bizantinologie, București, 1971; Congresul de Studii Clasice, Cluj, 1972; Congresele de Bizantinologie din Atena (1976), Viena (1981), Leipzig (1984); Congresul de Onomastică (Helsinki, 1990). Adăugăm la acestea numeroasele simpozioane și sesiuni științifice, comunicările de la Academia Română și Universitatea Populară. Părintele Ioan Ionescu este autorul cîtorva sute de articole și studii răspîndite în diferite publicații și volume din țară și străinătate. Domeniile cele mai abordate de către sfinția-sa sînt: teologia, istoria, filologia, istoria literaturii, folclorul. A colaborat la toate publicațiile noastre bisericești, cît și la unele dintre cele laice, precum: „Limba română", „Jurnalul literar", „România literară" ș.a. Spațiul nu ne îngăduie să prezentăm o bibliografie completă a lucrărilor sale, deși ar fi atît de necesară.

Despre părintele Ioan Ionescu nu se poate scrie totul în cîteva rînduri. E o viață frămîntată, plină de înălțări și poticniri, plină de speranțe și dezamăgiri, o viață închinată muncii, catedrei, altarului, lui Dumnezeu și oamenilor. Dumnezeu pe cine iubește și ceartă. Mult trebuie să-l fi iubit pe părintele Ionescu, căci mari și grele au fost și suferințele cu care l-a binecuvîntat Dumnezeu. Le-a primit pe toate cu răbdare și speranță precum oarecînd greu încercatul Iov. Și-a dus crucea în tăcere, fără cîrtire, inima i-a plîns, dar fața a continuat să-i zîmbească, pentru a nu-i îndurera și pe cei din jur cu durerea sa. Modest și sincer, binevoitor și gata să sară-n ajutor celui nevoiaș și suferind, înțelept și prudent, deschizător de drumuri și dătător de speranțe, albit de vreme, ușor șubrezit trupește, însetat de cunoaștere, bibliofil și savant de renume, la împlinirea celor 75 de ani, părintele Ioan Ionescu se întreabă dacă a făcut mult, dacă a făcut puțin.

Din partea tuturor generațiilor de elevi, dintre care cei mai mulți îți sîntem preoți și ierarhi, Te rugăm, Doamne, dă-i din vistieria veșniciei Tale ani mulți, peste o sută, sănătate, putere de muncă, de studiu și creație, de bucurii și de împliniri în toate!

La mulți ani, iubite „tată"!

Pr. Al. Stănciulescu-Bîrda

— Una am cerut de la Domnul, pe aceasta o voi căuta: Să locuiesc în casa Domnului în toate zilele vieții mele. (Ps. 26, 7)

APEL

Parohia ortodoxă română „Adormirea Maicii Domnului" Sibiu Azil, face un cald apel la sentimentul de jertfelnicie creștină al cititorilor gazetei noastre, pentru a ajuta financiar sau sub altă formă, această parohie spre redarea cît mai grabnic în folosință a celui mai vechi edificiu de cult și spital (sec. XIII) cunoscut sub denumirea „Biserica de la Azil".

Sumele se pot vira în contul nr. 45110870 — Sucursala C.E.C. Sibiu pentru parohia: „Adormirea Maicii Domnului" Sibiu Azil.

Informații telefon 924/4 72 13, preot paroh IOAN TRIFAN.

Mulțumim cu recunoștință celor ce ne vor sta în ajutor și îi rugăm să-și scrie adresele citeț.

Organele parohiale

Solidaritatea umană

Este un sentiment care determină pe oameni, pe baza unor însușiri înnăscute, să-și acorde ajutor reciproc în toate domeniile vieții și activității omenești; un liant puternic care încheagă pe toți oamenii într-o unitate de voință, simțire și acțiune.

Biserica lui Hristos, străină de orice exclusivism național, preconizează o solidaritate universală, efectivă și deplină, o solidaritate transfigurată de iubire, care scoate pe om din cazemata egoismului, îl aruncă în rîndurile semenilor săi și-l solidarizează cu idealurile lor. Iubirea este magnetul dumnezeiesc care unește pe oameni într-o salidaritate durabilă.

Semnele solidarității frățești, pe lîngă iubire, se arată și prin ușurarea nevoilor aproapelui nostru, prin susținerea celor slabi, facere de bine tuturor, ducerea greutăților altora, jertfirea de sine pentru alții și prin orice slujire a semenilor noștri.

Pentru realizarea solidarității Sf. Scriptură ne oferă îndemnuri care înfierează egoismul și îndeamnă la altruism. Apostolul Pavel recomandă solidaritatea cînd spune: „Bucurați-vă cu cei ce se bucură, plîngeți cu cei ce plîng" (Romani 12 ,15). Prin aceste cuvinte surprinde solidartiatea umană în tot ceea ce are ea mai propriu. Tot el ne îndeamnă: „Să aveți aceleași sentimente unii față de alții" (Romani 15, 5), să iubim pe concetățeni (Romani 9, 3), pe toți oamenii (Galateni 6, 10), inclusiv pe vrăjmași (Matei 5, 44). Cel mai direct îndemn la solidaritate sînt cuvintele: „Purtați sarcinile unul altuia" (Galateni 6, 22).

Modul desăvîrșit al solidarității îl aflăm între persoanele Sfintei Treimi din ființa lui Dumnezeu, în conținutul moral social al predicii Sf. Ioan Botezătorul (Luca 3, 11) și în viața primilor creștini, care au organizat colecte pentru ajutorare reciprocă.

Solidartiatea este ilustrată și în tradiția creștină. „Lucrați împreună cu alții" (Sf. Ignatie Teoforul), pentru că „de la început oamenii sînt creați unii pentru alții" (Sf. Ambrozie). Sf. Vasile arată că „Dumnezeu a hotărît ca noi să avem nevoie și să trăim uniți unii cu alții", iar Sf. Ioan Gură de Aur arată că este bine „să ne ajutăm și să ne fim de folos unul altuia".

În scrierile profane solidaritatea umană este exprimată în diferite maxime, aforisme, sentințe. „Sîntem născuți pentru societate" (Marcu Aureliu) „ca părticelele pentru tot" (Leibnitz). „Fiecare din noi este o parte integrantă dintr-un tot solidar" (S. Smiles). O sinteză a solidarității umane o găsim în cuvintele: „Om sînt și nimic din ce-i omenesc nu-mi este străin" (Terențiu). Solidartiatea umană determină relații pozitive de natură morală și socială, crează o viață prin excelență omenească, rodnică și fericită, constituie suprema dovadă de trăire creștină.

Cunoscînd roadele ei bogate, datori sîntem să practicăm solidaritatea creștină „în faptă și adevăr" (Ioan 1, 18) pentru realizarea noilor imperative majore ale lumii contemporane.

Prot. Ieremia B. Ghiță

— Cerul și pămîntul vo trece, dar cuvintele mele n vor trece. (Matei 24, 3

— Mila Lui este din nea în neam peste cei ce se te

Problema fericirii

Şi a zis Domnul: „Fericiţi sînt toţi cei ce aud cuvîntul lui Dumnezeu şi-l păzesc pe el" (Luca, 11, 28).

Dacă am putea privi dintr-un ion întreg pămîntul, am vedea el ni se înfăţişează ca un i- ens furnicar în care oamenii frămîntă, aleargă, se luptă cu ijloace felurite pentru ca să fie riciţi. Aşa a fost şi aşa va fi ul totdeauna.

Dacă am putea deschide inima cărui om, ca să citim în ea ca tr-o carte, vom constata că ţi aleargă după fericire. Dar ţini o găsesc, pentru că nu-şi u seama ce este adevărata fe- ire şi nici nu o caută acolo de se găseşte. Mulţi confundă ricirea cu bucuriile şi plăcerile ecătoare, sau cu dorinţa de-a âpîni pe cei mulţi, mici şi in- lţi pe care îi exploatează în osul personal. Mulţi pun fe- irea în glorie, în mărire şi găţie, în plăceri, ştiinţă, artă, ozofie etc. Ori fericirea nu se lă în cele trecătoare, care dis- r si lasă inima plină de amă- ciune, regrete şi durere.

Am citit de mult, într-o carte trînească despre un prinţ per- n care s-a dus într-o zi la l mai înţelept om din ţara sa l-a întrebat: ce să facă pen- u ca să fie fericit? Iar înţelep- l i-a răspuns: Mergi să-ţi cum- ri cămaşa unui om fericit şi te întorci cu ea. Şi prinţul plecat în lume să afle pe omul ricit şi să-i cumpere cămaşa. S-a s mai întîi la oamenii mari ai ei, la împăraţi şi regi, la con- cători de popoare şi de state, care toţi îi credem că sînt fe- iţi, pentru că toţi se tem de se pleacă în faţa lor şi îi slă- sc. Şi a întrebat pe mulţi: nteţi voi fericiţi? Şi i-au răs- ns toţi: nu sîntem fericiţi, ntru că ne temem că supuşii ştri se vor revolta odată noap- a contra noastră şi se vor răz- na, omorîndu-ne. S-a dus la niştri şi alţi puternici ai zilei, cei bogaţi, la bancherii cu r, argint şi pietre scumpe, cu late şi parcuri pentru distrac- ţie, s-a dus la cei petrecăreţi, cu mese şi băuturi scumpe, care se îmbată la baluri şi petreceri zi şi noapte, la familii tinere. la tineri îndrăgostiţi, oare se tem de trădarea iubirii lor; s-a dus la oameni de ştiinţă, artă, filozofie, etc. şi toţi s-au plîns că nu sînt fericiţi, că nu ştiu totul, ştiu puţin şi sînt tulburaţi. Obosit de drum, mîhnit şi descurajat că a umblat în zadar, după fericire, spre seară, la lumina frumoasă a lunii de vară, trece peste o cîmpie şi la marginea unei păduri, zăreşte un om, un plugar care mergea vesel în urma boilor săi, ara şi cînta din toată inima. Se apropie de el sfios ca să nu-i tulbure atmosfera de pace, de muncă, linişte şi voie bună şi-l întrebă: Omule, te văd vesel şi voios, spune-mi, eşti fericit? Şi a primit răspunsul mult dorit, sînt fericit! Primul i-a zis: ţi dau bani mulţi, te rog, vinde-mi acum cămaşa ta! Cămaşa mea? — a zis plugarul. Dar eu n-am cămaşă! Şi primul a plecat foarte întristat pentru că n-a aflat cămaşa fericirii.

Şi, oare, aşa să fie? Să nu existe fericire pe pămînt? Dar noi toţi alergăm după ea ca după cel mai sfînt ideal şi să ne înşelăm? Să fie fericirea numai un vis frumos, un vis şi nu şi o realitate. Noi sîntem făcuţi de Dumnezeu pentru fericire şi toţi o căutăm: şi să fie această fericire o nălucă, o deşertăciune? Nu! Fericirea există pe pămînt şi în cer, dar oamenii nu o caută unde o aflăm sigur, din cauză că diavolul ne-a întunecat mintea şi o caută la fîntînile fără apă, în plăceri grosolane şi inferioare, în măriri deşarte. Oamenii uită că adevăratul izvor al fericirii este numai Dumnezeu şi Evanghelia Mîntuitorului Hristos pe care mulţi o uităm, sau nu o băgăm în seamă.

Ce este fericirea şi unde o aflăm? Ea este o stare de mulţumire,pace şi bucurie, pe care o are sufletul şi inima noastră cînd trăim în armonie cu Dumnezeu, cu aproapele şi cu noi înşine. In acest sens Domnul Iisus zice: „Fericiţi cei *ce ascultă* cuvîntul lui Dumnezeu şi-l păzesc pe el" (Luc. 11, 28). Fericirea este înlăuntrul nostru, în inima noastră. Ea nu este mîncare şi băutură, ci bucurie, pace şi dreptate în Duhul Sfînt, zice Sf. Ap. Pavel (Rom. 14, 17).

Unde aflăm fericirea? Acolo unde este prezent în viaţă Hristos-Dumnezeu, unde oamenii cred, iubesc şi împlinesc voia Lui. Acolo unde este prezent Duhul Său, unde lumina feţei Sale străluceşte peste noi, iar sufletul şi inima noastră se umplu de bucurie şi de veselie, chiar în mijlocul celor mai mari încercări şi dureri. Fericirea este acolo *unde oamenii nădăjduiesc* în El, ziua şi noaptea, convinşi că sînt ajutaţi şi ocrotiţi cu harul şi Pronia Sa, ca vulturul prin aer (Ps. 4, 7—8). Acolo este fericirea unde sufletul are marea bucurie ca în curăţenie deplină *să vadă faţa lui Dumnezeu* (Mt. 5, 8), a Celui ce este dragoste, bunătate şi blîndeţe desăvîrşită şi ne învăluie cu ele în veşnicia veşniciilor...

Prezenţa lui Dumnezeu în lume şi adăpostirea sufletului sub scutul harului Său este pretutindeni, iar lucrarea harului divin este în Biserica Sa, care este *casa* lui Dumnezeu şi *poarta* cerului (Fac. 28, 17).

Biserica este familia divină a celor ce cred că Hristos-Domnul este Fiul lui Dumnezeu şi s-au botezat în numele Sf. Treimi. In ea ne întîlnim cu Dumnezeu, adorat în Sfînta Treime, izvorul fericirii, pe care văzîndu-o Sf. Apostoli pe Tabor, au rugat pe Domnul să rămînă acolo în colibe pe veci (Mt. 17, 4). In Biserică ne întîlnim cu toţi Aleşii lui Dumnezeu, care au ascultat şi au împlinit Voia Lui, începînd cu îngerii cei buni, cu patriarhii, proorocii, Sf. Apostoli, Mucenicii şi toţi Sfinţii, în frunte cu Maica Domnului, Maica Durerilor, a mîngîierii şi a fericirii noastre în veci.

Biserica este poarta cerului prin care intrăm în grădina edenului, a fericirii, pentru că aici Domnul Iisus ne descoperă Calea, Adevărul şi Viaţa veşnică, pentru care am fost creaţi de Dumnezeu. Aici ne arată El cele nouă căi care duc la adevărata fericire. Aceste căi sînt — smerenie, căinţă, blîndeţea, dreptatea, milostenia, curăţenia inimii, pacea, stăruinţa în dreapta credinţă şi moartea pentru credinţa în Domnul Iisus.

Biserica ne dă fericirea dorită pentru că aici sînt cele şapte Taine care ne dau harul divin care ne spală păcatele, ne împacă cu Dumnezeu, cu aproapele şi cu noi însine şi face să ne simţim uşuraţi, mulţumiţi şi fericiţi cu tot ce avem. Harul Sf. Taine ne dă puterea să biruim ispitele şi păcatele, poftele şi patimile şi să rămînem lîngă Dumnezeu, să fim fiii Săi. Diavolul este un cîine rău care muşcă din fericirea sufletului nostru, ne face robii săi şi îşi bate joc de noi. El duce un război nevăzut şi ascuns şi neîncetat împotriva fericirii noastre. Şi nu-l putem birui decît cu ajutorul harului Domnului Hristos, cu semnul Sfintei Cruci de care se sfarmă toate puterile întunericului, toate cursele celui rău. Fără ajutorul Domnului nu putem face nimic contra diavolului. El ne zice tuturor: fără de mine nu puteţi face nimic; cu mine puteţi totul, îndrăzniţi, Eu am biruit lumea (Ioan 16, 13), am biruit prin *moartea pe cruce*, după cum a urmat strălucita Înviere.

— Să rămînem lîngă Sf. Cruce a Domnului şi să o înconjurăm cu rugăciune şi cu post, cu milostenia care acopere mulţime de păcate, cu iertarea şi toate faptele bune, care ne apropie de Dumnezeu şi ne fac fiii Săi. Să rostim în fiecare clipă, dar mai ales în vremi de grea încercare, rugăciunea inimii: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul" şi totul în faţa noastră se va schimba şi se va lumina.

Biserica este izvorul fericirii pe pămînt. Ea ne dă harul prin care, luptîndu-ne cu credinţă şi nădejde, ne dă dragostea de Dumnezeu şi de oameni, dragostea de a sluji apropelui în viaţă, după voia Lui.

Luaţi seama că în ziua cea mare a judecăţii, nimeni nu va fi întrebat: ce ranguri, putere şi mărire a avut în viaţă, nici cîtă ştiinţă a adunat, ce invenţii a făcut etc., ci va fi întrebat: cum ai folosit talanţii primiţi de la Dumnezeu, ca sluga cea harnică şi înţeleaptă, care i-a înmulţit în lucruri şi fapte bune, ori ca sluga leneşă care a ascuns talanţii Domnului în pămînt şi a pus vina pe Dumnezeu. Atunci Domnul va despărţi oile de capre şi vom vedea că cei din urmă vor fi cei dintîi şi cei dintîi pe urmă, căci Dumnezeu preţuieşte gîndul bun şi inima curată mai mult decît vorbele goale care ne pierd.

Prot. stavr. dr. Simion Radu

MELOS BIZANTIN

În peisajul policrom al sonorităţilor contemporane, lucrarea muzicologului Gheorghe Firca, „Structuri şi funcţii în armonia modală", se impune atenţiei cititorilor atît prin problematica abordată cît şi prin tonul său explicit, documentat şi de stringentă actualitate.

Topind şi decantînd pe filiera laboratorului său informaţional o vastă creaţie muzicală, în primul rînd, dar şi o bibliografie specială (peste 300 de titluri), Gheorghe Firca ne convinge că a compune „modal" înseamnă a stăpîni tezaurul muzicii universale şi naţionale, elementele ce definesc această lume a sunetelor mereu îmbrăcată în haină de sărbătoare.

Investigînd cu pasiune lumea partiturilor muzicale, Gheorghe Firca propune pentru elucidarea aspectelor teoretice ale „modalului" şi cîteva pagini din melosul bizantin românesc. In primul rînd, se fac trimiteri la studii şi lucrări semnate de muzicologi şi compozitori ca: *Sebastian Barbu-Bucur* („Axionul «Îngerul a strigat» în armonizarea lui D.G. Kiriac", în: *Glasul Bisericii*, Bucureşti, nr. 3—12, 1957), *Ioan D. Chirescu* („Cîntările Sfintei Liturghii", în: *Glasul Bisericii*, Bucureşti, nr. 3—12), *Gheorghe Ciobanu* („Muzica bisericească la români", în: *Studii de etnomuzicologie şi bizantinologie*, Bucureşti, 1947), *Gheorghe Costea, Ion Croitoru* şi *Nicolae Lungu* („Gramatica muzicii psaltice", Bucureşti, 1951), *Nicu Moldoveanu* („Cîntarea corală în Biserica Ortodoxă Română în secolul al XX-lea", în: *Studii Teologice*", Bucureşti, nr. 3—4, 1968. De reţinut şi prima parte din acest studiu: „Cîntarea corală în Biserica Ortodoxă Română de la pătrunderea ei în cultul divin pînă la sfîrşitul secolului al XIX-lea", în: *Studii Teologice*, Bucureşti, nr. 7—8, 1967), *Grigore Panţîru* („O valoroasă contribuţie românească la studiul muzicii bizantine", în: *Muzica*, Bucureşti, nr. 3, 1968), *Nifon N. Ploeşteanu* („Carte de muzică bisericească", Bucureşti, 1902) iar mai apoi, nu înainte de a pune în evidenţă creaţiile muzicale ale secolului XVIII, XIX şi XX (Bach, Haendel, Beethoven, Debussy, Prokofiev, Bartók, Enescu, Drăgoi şi enumerarea ar putea continua), se exemplifică cu partituri muzicale aparţinînd compozitorilor români: *Ioan D. Chirescu* („Chinonic" şi „Prohodul"), *D. G. Kiriac* („Cuvine-se" şi „Axionul" din „Oratoriul bizantin de Crăciun"), *Teodor Teodorescu* („Liturghia psaltică"), *Doru Popovici* („Două imnuri bizantine").

„Fără a supraevalua importanţa armoniei modale în raport cu situaţia structurală generală din muzica nouă, — apreciază Gheorghe Firca — nu putem să nu-i recunoaştem totuşi valoarea estetică pozitivă, capacitatea de a fi contribuit la împrospătarea în general a unor resurse tehnice ale muzicii" axate în special, am remarca noi, pe melosul popular şi, încă atît de puţin cunoscut şi studiat, cel bizantin.

Claritatea liniilor melodice, polifonizarea vechilor cîntări psaltice aparţinînd Bisericii Ortodoxe Române, într-un cuvînt ştiinţa de a compune muzică în spiritul bogatelor noastre tradiţii corale şi vocal-simfonice, încununează înfăptuirile din urmă, dar, în acelaşi timp, luminează piscurile unei noi perspective pentru creaţia muzicală cu elemente bizantine pe care, mărturisim că o dorim tot mai curat interpretată şi inspirat valorificată în partiturile muzicienilor noştri.

Braşov, 6 octombrie 1990

Constatin Catrina

Un nou lăcaş de cult în Făgăraş

Miercuri, 30 ianuarie 1991 — Sf. Trei Ierarhi: Vasile, Grigorie şi Ioan — a avut loc deschiderea oficială a bisericii: „Sf. Trei Ierarhi" din Făgăraş-Combinat.

Slujba Sfeştaniei, ca şi Sf. Liturghie care a urmat au fost săvîrşite, din încredinţarea I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, de un sobor de preoţi şi diaconi, avînd în frunte pe P. C. vicar-administrativ A. Răduleţ, de faţă fiind un mare număr de credincioşi, precum şi elevii din cartier însoţiţi de dascălii lor.

Cu acest prilej a fost instalat şi noul preot paroh Vasile Onciu.

Din Sf. Scriptură

— Întreabă pe cei care au fost înaintea noastră şi ia aminte la cele trăite şi pătite de părinţi. (Iov 8, 8)

— Toate cîte voiţi să vă facă vouă oamenii, faceţi şi voi lor asemenea. (Matei 7, 12)

LUCRAREA SAMARITEANĂ A BISERICII

Iisus Hristos Mîntuitorul nostru este Samaritean Milostiv, care — din negrăita Sa iubire de oameni şi nemărginita Sa milostivire faţă de noi oamenii căzuţi şi neputincioşi, asemenea celui ce cădea pe drumul de la Ierusalim la Ierihon din Evanghelie — se apleacă neîncetat spre a ne ierta păcatele şi a ne vindeca de bolile şi durerile noastre sufleteşti şi trupeşti. Alături de activitatea Sa învăţătorească şi cea conducătoare prin care întăreşte şi ajută pe cei credincioşi pe cărările Împărăţiei lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos a desfăşurat şi o dumnezeiască lucrare de binefacere şi tămăduire sufletească şi trupească, pentru toţi cei ce veneau la El cu credinţă tare, dovedindu-se a fi Doctor al sufletelor şi trupurilor deopotrivă. Această activitate a fost profeţită de proorocii cei însufleţiţi de Duhul lui Dumnezeu. La începutul activităţii Sale publice, Evanghelia ne vesteşte că — fiind în sinagoga din Nazaret, S-a ridicat să citească şi I s-a dat cartea profetului Isaia. Şi deschizînd El cartea, a dat peste locul unde era scris: „Duhul Domnului este peste Mine, pentru că M-a uns să binevestesc săracilor, M-a trimis să vindec pe cei zdrobiţi cu inima, să propovăduiesc celor robiţi dezlegarea, celor orbi vederea, să slobozesc pe cei apăsaţi... şi închizînd cartea... El a început a zice către ei: Astăzi s-a împlinit Scriptura în urechile voastre". (Luca 4, 16—21).

Pentru ca această lucrare mîntuitoare să poată continua, Domnul Hristos întemeiază Biserica Sa şi alege apostoli, prin care El lucrează în puterea Duhului Sfînt pentru ca „lumea viaţă să aibă şi mai multă să aibă" (Ioan 10, 10).

Biserica continuă prin urmaşii Sfinţilor Apostoli episcopi, preoţi şi diaconi — ca şi prin bunii credincioşi lucrarea de tămăduire, iertare şi înajutorare a celor lipsiţi, neajutoraţi şi bolnavi. In Sfintele Taine (Mărturisirea, Împărtăşania şi Maslul) şi slujbele divine, cît şi prin opera de binefacere a Sfintei Biserici, Mîntuitorul este prezent şi viu prin dumnezeiescul har al Sfîntului Duh în viaţa credincioşilor. Acţiunea aceasta de slujire samariteană a Evangheliei Domnului, este o mare şi dumnezeiască misiune a Bisericii (ierarhie şi credincioşi), izvorînd din chemarea, porunca şi puterea Mîntuitorului Hristos. Biserica reprezentă în chip real — ca instituţie divin-umană — continuarea vieţii şi activităţii Mîntuitorului de-a lungul timpurilor, actualizînd opera samariteană a Iubirii lui de oameni Dumnezeu întrupat. Biserica îşi găseşte identitatea sa cu activitatea Domnului Hristos, prin identificarea ei cu toţi cei năpăstuiţi, lipsiţi, neajutoraţi şi bolnavi. Prin aceasta îşi defineşte rostul şi sensul ei de a fi fidelă Domnului şi Apostolilor Săi de-alungul veacurilor. Ştie ştiut că Biserica, în calitatea de trup mistic al lui Hristos, în ascultare faţă de Tatăl care L-a trimis pe Fiul şi în puterea dătătoare de viaţă a Sfîntului Duh, este chemată să slujească lui Dumnezeu şi oamenilor, îndeosebi a celor neajutoraţi ai vieţii acesteia.

În conştiinţa Bisericii se cuvine să răsune neîncetat cuvintele Domnului: „Căci Fiul Omului a venit nu ca să I se slujească ci ca El să slujească şi să-şi dea viaţa pentru răscumpărarea multora" (Marcu, X, 45). Această slujire întru iubire şi smerenie, întru milă şi binefacere faţă de toţi cei obosiţi şi suferinzi, este legea supremă a Evangheliei: „Întru aceasta vor cunoaşte toţi că sînteţi ucenicii Mei, de veţi avea dragoste între voi" (In. XIII, 35). Legea iubirii slujitoare este şi criteriul după care se va judeca viaţa şi faptele fiecărui om, la judecata cea dreaptă a lui Dumnezeu, cînd vom auzi cu toţii glasul Dreptului Judecător: „... orice aţi făcut unuia dintre aceştia, Mie mi-aţi făcut... Veniţi, binecuvîntaţii Părintelui Meu şi moşteniţi Împărăţia care este gătită vouă de la întemeierea lumii" (Matei XXV, 40, 34).

Am accentuat temeiurile lucrării samaritene a Bisericii, ca organism sau instituţie divin-umană spre a sublinia că alături şi împreună cu faptele milostivirii creştine personale care privesc pe fiecare credincios, Biserica îşi are responsabilitatea sa faţă de nevoile lumii şi societăţii în care trăieşte. Ea este chemată ca să se implice, în calitatea ei de instituţie organizată, îndeosebi prin cei care coordonează (episcopi, preoţi şi diaconi), să renască tradiţia apostolică a Bisericii primare. Această preocupare esenţială şi fundamentală a Sfintei Biserici se evidenţiază mai ales în viaţa comunităţii primare, apostolice şi patristice. (Faptele Apostolilor, Cap. II, 44—47, Constituţiile apostolice III, 6). Dacă la început s-au practicat colectele pentru cei săraci, de care aminteşte Sfîntul Apostol Pavel (II Cor. VIII, II Cor. IX, Rom. XII), apoi Biserica s-a îngrijit să aibă un fond permanent pentru acţiuni filantropice. Pe acel plan al acţiunilor de binefacere creştină, Biserica s-a dovedit ca o adevărată mamă pentru orfani, mîngîiere pentru văduve, ajutor pentru săraci şi bolnavi, îmbrăcăminte pentru cei goi, etc. Sfînta Biserică se manifesta în primele secole ca Biserică samariteană, iar cel care a primit mandatul organizării acestei lucrări a fost episcopul prin preoţi, diaconi şi buni credincioşi. În mijlocul crizelor materiale, sociale şi morale din secolul II pînă în al X-lea, şi, în tot timpul societăţii antice şi medievale, Biserica creştină era un liman, o oază în pustiu şi în mijlocul lipsurilor şi nedreptăţilor vieţii pentru toţi oamenii.

Amintim că Biserica a avut în toate timpurile o instituţie numită *diaconia*, în care membrii acesteia erau preocupaţi cu milostenia şi alte îndatoriri legate de binefacerea şi într-ajutorarea celor bolnavi. Sînt cunoscute peste tot acele minunate *Vasiliade, aşezăminte* (azile, spitale) ale Sf. Vasile cel Mare pentru străini, bătrîni, neputincioşi şi bolnavi, care se conduceau după principiile evanghelice ale dragostei milostive, smerite, slujitoare şi jertfitoare.

Epoca patristică-bizantină şi-a făcut din aceste preocupări samaritene un titlu de multă preţuire şi cinstire din partea tuturora, chiar şi a păgînilor. Sfinţii Părinţi ai Bisericii din Răsărit şi Apus au fost preocupaţi de aceste acţiuni în mod prioritar.

Aceste lucrări de binefacere şi caritate creştină s-au continuat în Bisericile ortodoxe autocefale-naţionale, ca şi în creştinătatea apuseană. Biserica Ortodoxă Română s-a preocupat în mod constant de această lucrare samariteană, concretizată în acele *bolniţe* ale mănăstirilor şi bisericilor mai însemnate din ţara noastră. Am avut în spiritualitatea noastră monastică şi bisericească acel curent sănătos, autentic ortodox, de împletire a rugăciunii cu munca, a vieţii duhovniceşti cu a faptei filantropice, gospodăreşti, aşa cum s-a manifestat aceasta în şcoala cernicană, inaugurată şi organizată de starеţul Gheorghe de la Poiana Mărului şi Sfîntul Calinic de la Cernica (Dr. Antonie Plămădeală, Biserica slujitoare, Sibiu, 1986, pag. 145—166).

Se mai consemnează că, pe lîngă mănăstiri sau biserici mai însemnate, erau şi acele numite *lazarete* temporale în vremuri de epidemii, de ciumă şi de holeră, organizate şi întreţinute prin Biserică.

În secolul XVIII au apărut la noi primele spitale pe lîngă mănăstiri, cum a fost Spitalul Colţea (1704), Pantelimon (1752), Sfîntul Spiridon (1757). În Moldova bolniţe spital întîlnim la mănăstirile: Neamţ (1843), Secu (1847), Rîşca (1875), Văratic (1853), etc.

Prin Regulamentul Organic şi reformele domnitorului Alexandru I. Cuza, bolniţele mai însemnate, devenite spitale au trecut sub îndrumarea statului (vezi: Pr. dr. At. Negoiţă, Semnificaţia medico-istorică a bolniţelor mănăstireşti, în rev. M.O., Nr. 9—10, 1969, pag. 681—687).

Dezvoltarea medicinii şi a medicamentelor farmaceutice a dus la o mai deplină organizare a spitalelor, în care se cuprind policlinicile şi dispensarele. Această preocupare directă a statului a uşurat activitatea misionar-socială a Bisericii. Ea n-a putut fi însă înlocuită total, pentru care Biserica a fost şi este chemată să se preocupe de această misiune specială a sa.

După primul război mondial, în atmosfera de împliniri naţionale, prin realizarea României Mari, Biserica şi-a continuat prin legiuirile sale opera samariteană prin ridicarea şi organizarea de şcoli şi orfelinate, dînd îndemnuri preoţilor de a-şi face cu precădere o preocupare misionară pastorală în domeniul acesta medical-social. Cele două decenii (1920—1940) au fost prea scurte pentru ca aceste acţiuni samaritene organizate sub oblăduirea Bisericii strămoşeşti să-şi poată arăta roadele ei, într-o continuitate cu tradiţiile Bisericii patristice în condiţiile unei medicini moderne. In perioada celor patru decenii de regim totalitar-comunist, Biserica nu şi-a mai putut desfăşura organizat aceste activităţi deosebit de însemnate. Statul comunist şi ateu a dispus scoaterea lucrării dumnezeieşti a binefacerii şi milostivirii Domnului Hristos din spitale, azile şi orfelinate, aşa încît la celelalte crize de ordin economic, social şi moral s-au adăugat şi cele din cîmpul social-umanitar. In urma Revoluţiei din decembrie 1989, Biserica şi-a putut relua slujirea ei samariteană, în conformitate cu principiile evanghelice ale slujirii.

Societăţile străine de binefacere atît guvernamentale cît şi particulare ne-au ajutat şi ne vor ajuta în climatul de libertate şi democraţie, dar rămîne ca Biserica noastră să se implice cu o responsabilitate sporită în reînvierea vechilor tradiţii creştineşti şi româneşti de slujire întru dragoste.

De acum ierarhii şi preoţii avem îndatorirea de renaştere a acestei lucrări samaritene în societatea noastră românească. Se impune aceasta cu o stringentă actualitate. Rămînerea în spectativă şi renunţarea la aceste activităţi din diferite motive va însemna o abdicare a noastră de la chemările Evangheliei Mîntuitorului, a Sfinţilor Apostoli şi a Sfinţilor Părinţi ai Bisericii, ca şi de la tradiţiile Bisericii strămoşeşti.

În acest sens, o activitate bine venită reprezintă Asociaţia filantropică Christiana care şi-a deschis încă din anul acesta la Bucureşti o clinică cu 3—4 secţii medicale, o şcoală post-liceală de asistente medicale (măicuţe) şi cu perspective mai depline în următorii ani.

La Sibiu avem filiala judeţeană a Christianei, care s-a legalizat şi a început să activeze prin o asistenţă mai sporită la spitale, azile şi orfelinate. Arhiepiscopia noastră a deschis o capelă la Spitalul judeţean şi la cel de psihiatrie. Încercăm să intensificăm şi să organizăm activitatea misionară socială la azile de bătrîni, orfelinate de copii şi în familiile neajutorate cu bolnavi, copii şi bătrîni.

Nădăjduim că ierarhii noştri, Conducerea Arhiepiscopiei, preoţii şi bunii credincioşi ne vor ajuta ca să organizăm în continuare activitatea samariteană în Biserica noastră spre preamărirea lui Dumnezeu şi bucuria tuturor.

Să ne ajute Dumnezeu!

Preot Filaret Costea

A patriei cinstire

Iubim această Ţară ca pe-un soare
Drapelul ni-e ţesut din curcubeu.
Decembrie ni-e Marea Sărbătoare,
Cînd vrut-a pentru noi şi Dumnezeu.

Iubim poporul plămădit din stîncă,
Ce-a fost zdrobit de roţi şi răstignit
Oricît i-ar fi durerea de adîncă
De-aici el nu va fi nicicînd clintit.

Iubim de-apururea Ortodoxia
Aşişderea pe-Apostolul Andrei,
Iubim troiţele din România
Eroii neamului de la Moisei.

Iubim Ardealul botezat cu sînge
Fără de iz de smirnă şi făclii;
Iubim Sibiul care-n veci îşi plînge
Martirii strămutaţi în veşnicii.

Iubim această Ţară ca pe-un soare.
Noi pentru ea am pătimit din greu.
Ne-am apărat — n-am subjugat popoare,
De-aceea-i bun cu noi şi Dumnezeu.

Pr. Traian Rusu-Şirianu

PREOT ŞI OM DE EXCEPŢIE — RECONSTITUIRI —

Mulţi, foarte mulţi slujitori ai altarului şi-au depăşit obligaţiile confesionale constituindu-se, la nivelul Transilvaniei în stîlpi de foc ai rezistenţei românismului. Au creat din credinţă scut şi doctrină naţională, asigurînd, prin veacuri de cumplită urgie perpetuarea neamului nostru.

Un astfel de exemplu remarcabil a fost preotul Sava Săvoiu Popovici din Sadu. După cum ne indică adăugirea de Popovici, era fiu de preot, tatăl lui slujind în parohia Rîu Sadului, la mijlocul secolului trecut.

Meritul deosebit al preotului Săvoiu a constat în contribuţia personală la completarea istoriei noastre în sec. XIX prin scrierea unui uriaş manuscris autobiografic în 44 de tomuri cuprinzînd 22 000 pagini. Plin de modestie, notează în primele pagini intitulate „Precuvîntare": „Dacă este adevăratu ce au disu şi dicu învăţiaţii lumii, adeca: „că nu este opu bunu pe lume care se n'aibe şi ceva reu" şi iară den contra: „nu este opu reu în lume care se n'aibe şi ceva bunu în sine" îndrăznescu dice: mulţi din stimaţi şi unii cetitori'mi vor lăuda zelul studiului meu de a mă apropia cu a mea ardoare de bravii noştri bărbaţi de litere; pe cînd alţii vor dice: mai bine să fie făcutu pote ca tatăl seu, ori se-şi fie căutatu de ceaslovu şi Psaltire ca tata'so; mai bine făcea..."

În privinţa stilului folosit, notează: „voi scrie simplu ca omul simplu — lăsînd altora măiestria conţieptului cari trăiescu după dînsul precum trăiescu şi eu după bisericeştile sacrificii; şi fiindcă biserica mă ţine, mă tin şi eu de conceptul bisericii, carele deşi e cu totul ruginitu, îl respetediu cu atîta mai tare şi mai sinceru, fiind elu celu mai dulce în gura românului ardelean — care mai repede şi-a pune viaţa şi averea în periclu decît selu stremuţiască...". Cuvinte simple şi calde, izvorîte dintr-o inimă generoasă, poleită în dulcele limbaj al veacului trecut.

După terminarea studiilor, în 1845, recomandat de conducerea seminarului din Sibiu, este numit învăţător în oraşul Deva, plătit cu 80 de florini noi pe an şi pentru „fiecare copil umblătoriu la şcoală cîte un caru de lemne şi tacsa familială de 48 creiţari pe an".

Privitor la condiţiile contractului dintre noul învăţător şi „precedenţii tutori ai Sfintei Biserici Sfîntul Nicolae din Deva" învăţătorul remarcă, cu amărăciune că situaţia lui este mai rea decît a unei slugi care nu ştie ce este cartea şi are 100 florini noi pe an simbrie, un rînd de haine şi mîncare.

În anul următor este inspectat şi lăudat de arhimandritul Andrei Şaguna. Şcoala a ajuns să numere 116 elevi, dascălul muncind cu sîrg şi plăcere, devenind repede apreciat în cercurile bisericeşti şi laice ale oraşului.

În Deva îl surprind revoluţiile de la 1848—1849, însemnările sale făcute zilnic şi meticulos reflectînd exact desfăşurarea acestora (revoluţia română şi revoluţia maghiară) şi viaţa plină de primejdii dusă de români în această perioadă.

După ocuparea oraşului de către oştile revoluţionare ungureşti, învăţătorul este nevoit să-şi salveze viaţa, căutînd adăpost la preotul din Poeniţa Tomii. Fiindcă, cei „vînaţi" îndeobşte erau preoţii şi învăţătorii români, în care statul maghiar vedea principalul obstacol în calea maghiarizării.

Pline de savoare şi interes sînt notiţele ce descriu refugiul. Remarcă din discuţii diferite vorbe de duh sau înţelepciune populară, un adevărat mărgăritar fiind această frază profundă, spusă de preotul-gazdă: „cuprindeţi învăţietura mea ce simplă şi băgaţi de samă că într-un cîmp necultivatu locuiesc numai fiarele sălbatice, aşişderea şi în casa unui om necultivatu locuieşte sărăcia spirituală şi materială, căci unde nu-i spiritu nu-i nici materialu, adecă unde nu-i suflet acolo e trupul unui cadavru".

Revine în Deva după ce a trecut urgia, fiind numit în timpul administraţiei româneşti — sfîrşitul anului 1848 — începutul anului 1849 în noile organe de conducere. Oraşul este din nou ocupat, de astă dată de generalul Iosif Bem, pus în slujba revoluţiei maghiare. Apoi oştile ţariste îl determinară pe generalul polonez să capituleze, în ziua de 6 august 1848, la „Schimbarea la faţă" şi totodată ziua tînărului împărat Franz Josef. Pentru români, notează învăţătorul, ziua de 6 august semnifică „intrarea într-o Eră nouă".

În februarie 1850 se căsătoreşte cu Eufrosina Cascanten, apoi este sfinţit ca preot, adăugîndu-i-se şi numele de Popovici. La 14 mai acelaşi an, tînăra soţie moare, lăsînd în viaţa autorului un gol ce nu va fi niciodată umplut, şi deşi primeşte din partea mitropolitului Şaguna aprobarea de a se recăsători, Sava Săvoiu Popovici nu va mai face acest pas.

Cu ajutorul ilustrului mitropolit va deveni preot militar în regimentul de linie nr. 31 al baronului Culoz, încartiruit în Galiţia, apoi din 1859 va însoţi această unitate militară prin întreaga împărăţie a habsburgilor, acolo unde o cereau interesele uriaşului conglomerat statal.

În anul 1854 se declanşează, în ziua de concentrare a regimentului, o puternică epidemie de holeră ce va secera vieţile a 700 soldaţi. Infruntînd primejdia, preotul ajută din toate puterile pe tinerii ostaşi, în urma căreia este propus pentru decorare. Cu mult bun simţ, Sava Săvoiu Popovici refuză decoraţia „nevrînd a lua plata de la oameni pentru faptele lucrate în numele Domnului".

Din 1859, regimentul este transferat în nordul Italiei pentru a zădărnici încercările italienilor de a-şi crea statul naţional. Participă la luptele de la Magenta, Custozza şi Solferino, după ultima, preotul căzînd prizonier la francezi (Piemontul fiind aliat cu Franţa), eliberat apoi după două luni. În calitate de preot militar, pe cîmpurile de luptă din aceste localităţi a dat dovadă de mult curaj, unde, „cu crucea în mînă alerga în fruntea soldaţilor îmbărbătîndu-i la luptă, apoi se întorcea, ridicînd în braţe pe cei căzuţi, legîndu-le rănile şi scăpînd astfel cu viaţă o mulţime de feciori şi uscînd lacrimile la sute de văduve".

Pentru vredniciile sale, după eliberarea din prizonieratul francez a fost decorat de împărat cu crucea de aur, cea mai înaltă distincţie ce se poate acorda unui preot.

Vădind talent artistic, Sava Săvoiu şi-l dezvoltă în lucrări de pictură şi sculptură, calitatea acestora impunînd chiar şi severilor critici de artă vienezi, fiind ales, în 1879 membru al societăţii de pictură „Albrecht Dürer" din capitala imperiului.

Din 1875 este mutat la Viena, iar de la 10 septembrie, pînă la pensionare îndeplineşte funcţia ecleziastică de protopresbiter onorar şi spiritual în districtul militar al Vienei, unde rămîne pînă în 1897, cînd se pensionează.

După ieşirea la pensie, legat mult de locurile natale şi simţindu-se singur şi străin în strălucitoarea Vienă, se retrage la Sadu unde se stinge din viaţă la 18 martie 1906 în vîrstă de aproape 88 de ani.

Însă principala sa operă prin care rămîne veşnic în conştiinţa istorică românească este acest important manuscris autobiografic, prin care ne oferă şi exemplul unei vieţi de excepţie, puse cu adevărat în slujirea aproapelui şi a neamului românesc.

Prof. Nicolae Constantin

Un şoim pornit din „Şesuri natale"

(Amintirile lui *Nichifor Crainic*, întemniţat)

Nu m-ai ştiut, deci nu m-ai preţuit.
Erai măreţ între poeţi măreţi.
Zvîrleai din rime şi din ritm, săgeţi,
Nadirul să-l confrîngi, rîvnind zenit.

Un şoim pornit din şesul tău natal,
Zenitul l-ai dorit, şi l-ai ajuns.
Zdrobind al urii oceanic val,
Ai fost, şi eşti, cu mir de stele uns.

Nu te-au răpus, o, nu, atîţi tîlhari,
Acolo-n temniţe cu cer sordid.
Aveai, nu chip schimbat şi şters, livid,
Un împărat erai, din cei mai mari.

Din nou al nostru eşti, cum te-am dorit:
Lumină, astru pretutindenesc.
Acest pămînt, al nostru, românesc,
De ură, vrăjmăşii, tu fă-l ferit.

Petre Pascu

DE UNDE NU ESTE, NICI DUMNEZEU NU CERE

În primul rînd expresia vizează inegalitatea oamenilor în faţa vieţii, în faţa realităţii, în ceea ce priveşte potenţialităţile lor native. Este un adevăr indiscutabil. O putem spune azi, dar nu o puteam spune anii trecuţi. Atunci era la modă teoria potrivit căreia oamenii sînt egali, iar dacă nu sînt egali, trebuie făcuţi egali. Cu toţii ştim ce a însemnat „egalizarea" tuturor din punct de vedere spiritual şi material, acţiune desfăşurată la noi de-a lungul a o jumătate de veac. Teoria uniformizării după modelul turmelor asiatice a eşuat. A trebuit recunoscută realitatea, chiar daca nu a convenit mărimurilor zilei. Mitul omului multilateral dezvoltat s-a dovedit a fi o utopie. Omul capabil să predea matematici superioare pe catedra universitară, să facă deratizarea oraşului, să meargă în cosmos, după care să revină pe pămînt pentru a-şi realiza normele stabilite la C.A.P., a fost produsul unor minţi bolnăvicioase, practic, în condiţii de viaţă normale, el nu există. Vastitatea domeniilor de cercetare, complexitatea vieţii nu permit asemenea „lux".

Sîntem egali din punct de vedere juridic, religios, politic, moral, dar nu sîntem egali în ceea ce priveşte capacitatea noastră de a ne lupta cu viaţa şi cu nevoile ei. Atît din punct de vedere fizic, cît şi din punct de vedere spiritual. Fiecare venim în lume cu o anumită „zestre" nativă, genetică, de care trebuie să se ţină cont. Darurile sînt împărţite în mod inegal, talanţii de asemenea. Cel care are darul picturii, va desena şi va picta de mic, aşa cum altul, fără acest dar, nu va reuşi s-o facă nici după strădanii enorme, de-a lungul a multor decenii. In cel cu darul muzicii cîntă fiecare fibră a fiinţei sale de cînd se ştie pe lume, la cel care face muzică pentru a-şi cîştiga pîinea, ca pe o meserie oarecare, sînt coarde care sună fals după ani şi ani de exersare. Fiecare avem un „ceva" al nostru cu care venim în lume, asemenea plantelor, bobul de grîu e menit să facă spic cu boabe de grîu, cel de neghină — neghină, cel de porumb — porumb. Nimănui nu i-a trecut prin cap să ceară bobului de grîu să producă pepeni sau roşii, sau porumbi sau castraveţi! Doar omului i se ceruse aceasta!

Dacă avem în vedere o altă expresie, pe care vom analiza-o cu alt prilej, „Mare-i grădina lui Dumnezeu!", în mintea românului tocmai aceasta a fost ideea de bază cînd a emis expresia aflată în discuţie: creaţia lui Dumnezeu, lumea ca o grădină. Grădina presupune însă, neapărat, un grădinar, care seamănă, îngrijeşte şi culege din acea grădină. Grădinarul ştie ce a semănat şi ştie ce să ceară de la fiecare sămînţă, de la fiecare plantă. Ştie şi cît să ceară şi cum să ceară, fiindcă „de unde nu este, nici Dumnezeu nu cere!" Excepţională imaginea! Dumnezeu nu este un exploatator, nu săvîrşeşte o injustiţie, ci doar e grădinarul care-şi cultivă şi-şi culege grădina. Cere roadele semănăturii Sale, nimic altceva. Profunzimea gîndirii şi puterea de sintetizare în proverbe sînt admirabile.

Expresia are în primul rînd un aspect liniştitor, consolator: „de unde nu este, nici Dumnezeu nu cere!" Cu atît mai mult nu trebuie să ceară oamenii de la oameni! Şi totuşi, în realitate, întîlnim şi cazuri opuse cîţi părinţi nu sînt care-şi persecută copiii şi-i obligă să facă ceea ce nu este în firea lor? Sînt copii obligaţi să studieze discipline care nu le plac, să îmbrăţişeze cariere faţă de care nu au nici o tragere de inimă, etc. Astea toate doar fiindcă le place sau îi interesează pe părinţi. Imi amintesc de colegi obligaţi de părinţi să meargă la seminar pentru a ajunge preoţi. Nu aveau „călcătură de popă", dar aveau ambiţia părinţilor care-i împingea de la spate de-a lungul anilor. Unii au fugit din şcoală, alţii în mod intenţionat nu învăţau pentru a rămîne repetenţi. Au fost şi din cei care, fără să simtă chemare pentru preoţie, au ajuns preoţi. Au fost o pacoste pentru ei înşişi, pentru familii, pentru comunitate şi pentru Biserică! De ce să ceri de unde nu este? Nici Dumnezeu nu o face! Întrebarea care se ridică imediat este aceasta: a fost, oare, un bine? A fost un rău? Răspunsul vine de la sine; a fost un rău, un mare rău. In primul rînd a ocupat locul unui copil, care avea vocaţie pentru preoţie; în al doilea rînd, prin viaţa şi activitatea sa, străine de disciplina preoţească, au compromis, mai mult sau mai puţin preoţia. Păcatul este al părinţilor, al celui în cauză, dar şi al celor care sînt în treapta pe care n-o merită. Aceasta pentru a da un singur exemplu. Expresia e clară: Dumnezeu nu te obligă să faci ceea ce nu este în firea ta, dar reversul este inevitabil: încercînd să faci ceea ce nu-ţi este în fire dat, vei face un fals, iar falsificatorii sînt pedepsiţi şi de Dumnezeu şi de oameni.

Expresia vizează doar aparent o anumită latură a realităţii umane. Implicit, face trimitere şi la alternativa ei: Dumnezeu cere are dreptul să ceară. de unde a dat, de unde este! Parabola cu talanţii este sugestivă în acest sens. Şi e logic să fie aşa! „Cine sădeşte o vie şi nu mănîncă rodul ei?" (I Cor. IX, 7). Dar vie trebuie să producă struguri, nu altceva: „Fraţii mei, poate oare o viţă să facă smochine?" (Iac. III. 12). Nu este în firea ei! Viţa sădită *„trebuie* să facă roadă, să facă struguri." O cere Dumnezeu şi o cere şi logica omenească. In caz contrar, mai bine spus, în cazul în care acea viţă „nu vrea să facă struguri, sentinţa e dată „Pe orice mlădiţă care este în Mine şi n-aduce roadă, El o taie şi o aruncă în foc" (Ioan XV, 1). Fiecare dintre noi sîntem ca nişte mlădiţe ale aceluiaş butuc, Hristos, ca nişte membre ale unui trup, al cărui cap este Hristos. Nu va fi pedepsită mîna că n-a auzit, piciorul că n-a mirosit, limba că n-a văzut, ci fiecărui mădular i se va cere ceea ce este în firea lui să facă. Dacă nu va face, medicul va interveni cu tratament medicamentos, apoi cu cel chirurgical. Aşa este şi în viaţă, în lume. Fiecare trebuie să stea de vorbă cu sine însuşi, de timpuriu. Fiecare trebuie să-şi asculte inima şi cugetul pentru a vedea spre ce are înclinaţie, ce vocaţie îi este sădită în fire, sau, cum zice românul, „a ce calcă". Spre acea direcţie să se îndrepte, acea ţintă să se străduiască s-o atingă. Nu excludem, desigur, posibilitatea ca un om să aibă înclinaţii spre mai multe ramuri de activitate şi creaţie. Cu atît mai bine. Şi vioara are mai multe corzi şi ce mai cîntece face! Toate sînt însă corzile ei şi numai ale ei. Niciuna dintre ele nu este de bas! Acele daruri sau potenţialităţi cu care venim în lume avem datoria să le cultivăm, să le facem să crească şi să rodească, să se dezvolte la maximum, să le înmulţim. Nu mai aşa vom fi iubiţi de Dumnezeu, care, la judecata de apoi va spune: „Vino, slugă bună şi credincioasă, peste puţine ai fost pus, peste multe te voi pune!

Pr. Al. Stănciulescu-Bîrda

Primim la redacţie

Dragă redacţie a ziarului „Telegraful Român"

Se adresează către D-voastră patru basarabeni, ce au participat la depunerea coroanelor de flori, la mormintele martirilor căzuţi în Revoluţia din decembrie. Vă scriem cu rugămintea de a ne exprima prin intermediul ziarului D-voastră, mulţumiri şi sincere salutări sufleteşti. Sîntem foarte recunoscători familiei Ivan Toma, pentru primirea care ne-a dăruit-o în cele două zile aflate la Sibiu. Sibiul este un oraş frumos, cu oameni frumoşi, care pot dărui căldura sufletească. Le dorim multă pace şi bucurie în viaţă. Cu stimă: Petru Romanciuc, Gheorghe Mahu, Grigore Buga, Ion Gavriliuc.

— Iubiţi pe vrăjmaşii voştri, binecuvîntaţi pe cei ce vă blestemă pe voi şi vă rugaţi pentru cei ce vă supără şi vă prigonesc pe voi. (Matei 5, 44

— Ia seama, nu te duce la nedreptate, căci ea este adevărata cauză a suferinţei. (Iov 36, 2

Mărturii inedite pentru o aniversare: Gheorghe Şoima — un suflet şi o credinţă pentru muzica meleagurilor străbune

Bogată în cîntece, port şi strămoşeşti obiceiuri, Mărginimea Sibiului şi-a atras admiraţia, din totdeauna, multor creatori de artă şi literatură precum şi din partea acelora care i-au studiat izvoarele civilizaţiei străbune.

În acest climat roditor de cîntece şi poezie populară, George Dima, Timotei Popovici, Gheorghe şi Aron Bogdan, I. R. Nicola, etnograful Victor Păcală şi-au dăruit o parte din viaţa lor elaborării unor lucrări ştiinţifice, de largă audienţă, precum şi unor creaţii muzicale religioase şi laice deosebite.

La lumina candelei creştine au înmugurit, pe aceleaşi meleaguri, timp de aproape cincizeci de ani, toate lucrările muzicale semnate de compozitorul Gheorghe Şoima (n. 13 februarie 1911 — m. 25 noiembrie 1985) — personalitate generoasă şi inconfundabilă în lumea muzicii româneşti contemporane.

Fie că va fi vorba de muzica simfonică, de cameră, vocal-simfonică, corală sau de studiile sale privitoare la istoria cîntării psaltice în Transilvania, în toate îl vom regăsi pe muzicianul Gheorghe Şoima aplecat, cu suflet şi credinţă nestrămutată, asupra descifrării etosului plaiurilor şi cugetului luminos al oamenilor de aici.

Din toate paginile muzicale compuse cu suflet şi conştiinţă profesională — după cum se exprima un alt confrate al său — lucrările corale: poeme, cantate, madrigale sau miniaturi folclorice, „din chiar începuturile apariţiei lor şi pînă în timpul din urmă, au răsunat în interpretarea formaţiilor corale din Sibiu, Sălişte, Poiana, Agnita, Rupea" sau la Chişinău, în Republica Moldova.

Să fi avut atîta rezonanţă în sufletul său de truditor în lumea muzicii dialogul din anii de conservator cu profesorul catedrei de folclor, savantul Constantin Brăiloiu (1893—1958)? Mai mult ca sigur!

Dacă Zeno Vancea, în investigaţiile sale muzicologice (*Creaţia muzicală românească, sec. XIX—XX*, vol. II, Bucureşti, Editura Muzicală, 1978, p. 379), trece în grabă peste sursa şi fiorul artistic al lucrărilor compozitorului sibian, în schimb, de la Doru Popovici aflăm că, „Folclorul românesc, în special cel transilvănean, a exercitat o mare influenţă asupra creaţiilor sale, concepute armonic şi nu polifonic, cu un accentuat stil diatonic, precum şi unele nuanţe modale. Într-un fel, linia sa tradiţională, continuă pe înaintaşii muzicii noastre corale Iacob Mureşianu, George Dima, Ion Vidu, Ciprian Porumbescu... Muzica corală a lui Gheorghe Şoima, expresia lirismului dar şi a unui temperament viguros, — continuă compozitorul şi muzicologul Doru Popovici — a tălmăcit sincer într-un stil direct, melodic, armonizant, simplu şi eficient, viaţa şi tradiţiile folclorice ale sibienilor" (Popovici Doru, *Muzica corală românească*, Bucureşti, Editura Muzicală, 1966, p. 213).

La Gheorghe Şoima, spuneam în 1970, cîntecele şi melodiile de joc, alese cu un rafinat gust, primesc prin învesmîntarea lor armonică în general şi a contrapunctului liber, plăsmuirile cele mai interesante. Sincronismul creaţiei populare este atît de bine stăpînit de compozitor încît lucrărilor: „Poem pastoral" — o sinteză pe linia măestriei armonizării cîntecului popular — „Jieneasca", muzica la „Nunta ţărănească" şi altele nu le-am putea gusta parfumul fără strigăturile de joc ce însoţesc unduirea vocilor din cor, fără fluier, fără dialogul vocilor ca într-o strigătură de nuntă, fără acele admirabile cadenţe specifice cîntecului popular din sudul Transilvaniei, înţelese cu ştiinţă şi sensibilitate de către compozitor. „Mîndru-i jocul haţegana", de exemplu, pe lîngă faptul că a fost cîntat de majoritatea formaţiilor corale din Mărginimea Sibiului, de pe Tîrnave şi Ţara Oltului, ca şi din Ţara Bîrsei, vigoarea-i melodică şi ritmul său sincopat a trecut această miniatură corală în repertoriul tarafurilor de lăutari.

O substanţă melodică şi armonică intimă se degajă din lucrările pe care părintele Gheorghe Şoima le-a închinat serviciului divin ortodox, precum: *Ca pre împăratul, Văzut-am lumina, Cuvine-se cu adevarat, Bine este cuvîntat* şi nu în ultimul rînd, *Liturghia dogmatică*, în La major.

Şi în lucrările cu ţesătură simfonică spectrul sonor de esenţă populară este remarcabil: *Triptic sibian, Moment rapsodic, Jieneasca, Poem coregrafic, Trei imagini simfonice*, pentru toate acestea Toma Tohati va remarca: „Modalităţile de expresie muzicală ce le mînuieşte Gheorghe Şoima se înscriu în sfera unui limbaj statornicit printr-o îndelungată tradiţie, fiind un adept al conciziei melodice şi armonice, sprijinindu-se aproape integral pe filonul limpede al cîntecului popular pe care îl învesmîntează în acord cu structura lui cea mai intimă. Fuziunea propriei inspiraţii cu melosul popular e aproape totală" (*Compozitorul Gheorghe Şoima la 60 de ani*, în: *Tribuna Sibiului*, Sibiu, nr. 931, 20 februarie 1971).

Într-o corespondenţă a compozitorului Gheorghe Şoima, datată: 30 iunie 1956, ni se înfăţişează o altă trăsătură a nobilului său caracter şi anume, adînca şi sincera recunoştinţă de bine faţă de semeni, faţă de cei care i-au interpretat, cu conştiinciozitate şi profesionalism, unele din creaţiile sale.

La mai bine de un deceniu de la prima reuniune a membrilor cenaclului compozitorilor din regiunea Braşov (iunie 1957) muzicianul Gh. Şoima ni se destăinuia printr-o scrisoare datată: Sibiu, 30 iulie 1971: „În concertul simfonic al acestei inaugurale ediţii s-a cîntat şi prelucrarea simfonică a cunoscutei «Jieneasca». Cîtă conştiinciozitate, cîtă tragere de inimă şi cîtă muzicalitate a arătat Victor Bikerich — dirijor, organist şi muzicolog din Braşov care a trăit între anii 1895—1964 — în pregătirea şi dirijarea lucrării mele! Da, el, virtuosul organist de la Biserica Neagră, muzicianul complet şi omul de vastă cultură, dublat de o ţinută morală aleasă, rareori întîlnită, el îmi dirija lucrarea. Am fost copleşit de emoţie încă din clipa în care mi se comunicase că acceptă să mi-o dirijeze. Iar cînd l-am văzut cu cîtă însufleţire îmi interpreta lucrarea, la vîrsta sa, inima mea i-a trimis întreaga recunoştinţă. Nu atît pentru succesul cert pe care l-a avut lucrarea — împreună cu succesul dirijorului — cît pentru generozitatea de a se înhăma la studierea pregătirea unei partituri necunoscute, de altă factură în raport cu repertoriul care-i era familiar. Şi acum, cînd aştern aceste fugare rînduri, îmi revine în conştiinţă statura morală, nobilă, a muzicianului şi omului distins, Victor Bikerich, memoriei căruia aş vrea să-i pot aduce acum cel mai respectuos omagiu".

Cum în relatările presei din acele zile sau în revistele de specialitate (*Săptămîna muzicii compozitorilor din regiunea Braşov*, în *Muzica*, Bucureşti, nr. 7, 1957, p. 13) nu s-au făcut asemenea referiri privind modul în care au fost interpretate lucrările compozitorilor participanţi la reuniunea amintită socotim sublinierile din corespondenţa amintită ca unicele mărturii pentru o viitoare monografie *Gheorghe Şoima*.

O latură a activităţii muzicianului sibian, poate prea puţin cunoscută istoriografiei muzicale româneşti, a fost şi cea privitoare la muzica psaltică autohtonă de tradiţie bizantină. „Personal — ni se destăinuia Gh. Şoima — cred că muzica bisericească transilvană ortodoxă, de strană este o muzică psaltică «românită». Dar nu «românită» la masa de scris ci în biserică. Şi nu de către doi-trei muzicieni specialişti în psaltică şi în teoria muzicii culte europene, ci de mulţimea cîntăreţilor de strană... Am spune că în Transilvania muzica psaltică a românit-o însuşi poporul şi că nu este o română mai autentică" (Scrisoare: Sibiu, 8 august 1974).

De fapt, într-un studiu din 1961, Gheorghe Şoima atrăgea atenţia că „nu oricare dintre genurile folclorului muzical ardelean a exercitat o înrîurire deosebită asupra cîntării bisericeşti de dincoace de Carpaţi, ci mai cu seamă doina a fost aceea care a imprimat cîntării de strană un sănătos caracter popular. Într-adevăr, — afirmă în acelaşi studiu — unele melodii bisericeşti, de exemplu cele ale luminîndelor şi ale pripelelor la polieleu, seamănă şi astăzi foarte mult cu unele melodii de doină ardeleană.

Prin această influenţă cîntarea bisericească, nu a pierdut nimic fiinţial, pentru că doina este genul cel mai curat şi, în acelaşi timp, cel mai intim sufletului poporului român dintre toate genurile care alcătuiesc folclorul muzical. Cîntările bisericeşti, ortodoxe ardelene — şi-au păstrat integral trăsătura religioasă, primind — în plus — şi o trăsătură populară românească" (Şoima Gheorghe. *Muzca bisericească şi laică în Institutul teologic din Sibiu*, în: *Mitropolia Ardealului*, Sibiu, nr. 11—12, 1961, p. 798—806).

Însuşindu-şi în mod creator, prin studiu şi reflectare îndelungată, cele două filoane ale muzicii româneşti: melopeea bizantină şi folclorul tradiţional, Gheorghe Şoima şi-a încrustat numele, cu cinste şi smerenie, în panteonul veşniciei cîntecului pămîntului românesc.

Constantin Catrin

ITINERAR PASTORAL

La invitația domnului Ion Ungureanu, Ministrul ulturii și al Cultelor din Republica Moldova preum și a Î.P.S. Arhiepiscop Vladimir al Chișiăului, Î.P.S. Sa Dr. Antonie Plămădeală, Mitroolitul Ardealului, Crișanei și Maramureșului a făut o vizită în Moldova de dincolo de Prut, în peioada 11—18 ianuarie, a.c.

De la Centru eparhial Î.P.S. Sa a fost însoțit de P.C. arhid. dr. Constantin Voicu — rectorul Institutului Teologic „Andrei Șaguna" din Sibiu, și de . Cuv. arhid. drd. Visarion Bălțat, secretar eparial.

Vineri, 11 ianuarie, Î.P.S. Sa, în drum spre Chinău, a făcut o vizită frățească P.S. Sale Eftimie uca, episcopul Romanului și Hușilor.

Duminică 13 ianuarie, în comuna Slobozia Mare, aionul Vulcănești, a avut loc binecuvîntarea staii marelui poet Mihai Eminescu, operă a sculporului român Dumitru Posima.

Slujba a fost oficiată de către Î.P.S. Antonie mpreună cu Î.P.S. Vladimir, P.S. Casian Gălăeanul, precum și de un sobor de preoți și diaconi. La ceremonie a luat parte Domnul Mircea Ion negur, președintele Republicii, dl. Vasile Moiș, icepreședinte al Senatului României, o delegație Parlamentului României, oameni de cultură și rtă din România și din Republica Moldova.

Î.P.S. Sa a rostit un cuvînt de omagiere a maelui poet național.

S-a pornit apoi în procesiune spre locul unde se a înălța noua biserică a comunei, cu hramul „Sf. rhangheli Mihail și Gavriil", în locul celei disruse de regimul comunist.

Ceremonia de sfințire a locului a fost oficiată de ătre Î.P.S. Sa Dr. Antonie Plămădeală, care a ostit și cu acest prilej un cuvînt de învățătură în egătură cu biserica-locaș de închinare și loc de ntîlnire a omului cu Dumnezeu.

Seara, la Căminul cultural din Slobozia Mare, a vut loc un spectacol omagial dedicat zilei de naștere a lui Mihai Eminescu.

La spectacol a luat parte dl. Ioan Snegur, înalțle fețe bisericești, oaspeți din România precum un numeros public.

Luni, 14 ianuarie 1991, în catedrala din Chișiău cu hramul „Sf. Teodor Tiron", s-a săvîrșit f. Liturghie arhierească, cu prilejul Anului Nou al Tăierii Împrejur a Domnului (Biserica Rusă ne calendarul neîndreptat). Au slujit I.P.S. Dr. ntonie Plămădeală, Î.P.S. Vladimir, P.S. Casian ălățeanul și un ales sobor de preoți și diaconi. cadrul Sf. Liturghii Î.P.S. Sa Antonie a hironit un preot și un diacon. După otpustul Sf. Liurghii, Î.P.S. Sa Vladimir a prezentat credincioilor pe oaspeții din România, după care I.P.S. ntonie a rostit un cuvînt de învățătură în legără cu Evanghelia zilei.

După amiază, la Academia Republicii Moldova, cadrul unui Simpozion, Î.P.S. Sa a prezentat o omunicare despre primele exegeze eminesciene in sec. al XIX-lea.

Marți, 15 ianuarie, au avut loc depuneri de flori statuia lui Mihai Eminescu din parcul central orașului, precum și la statuia lui Ștefan cel are, operă a sculptorului Alexandru Plămădeală. u acest prilej Î.P.S. Sa a rostit cîteva cuvinte gate de Luceafărul poeziei românești, de contriuția lui la dezvoltarea limbii și culturii noastre ționale.

La orele 11 delegația Bisericii Ortodoxe Române mpreună cu alți delegați români la festivitățile in Basarabia a fost primită oficial de domnul negur.

A fost prezent dl. ministru Ioan Ungureanu. Din omânia au fost în vizită la Președintele Snegur, același timp, dl. Andrei Pleșu, Ministrul Culturii, dl. Vasile Moiș, vicepreședintele Senatului și însoțitorii domniilor lor.

Î.P.S. Antonie a exprimat bucuria de a se afla pentru prima dată după 45 de ani pe pămîntul Basarabiei și a evocat identitatea spirituală, culturală și etnică dintre românii de dincolo și de dincoace de Prut. Au fost oferite domnului Președinte cărți tipărite la Sibiu, precum și alte lucrări tipărite în România.

După masă a avut loc sfințirea unei troițe maramureșene, așezată în parcul catedralei din Chișinău. A fost prezent domnul Ion Ungureanu, Ministrul Culturii și Cultelor din Republica Moldova.

Î.P.S. Antonie a tîlcuit, după slujba de sfințire, înțelesurile teologice ale crucii, și simbolul acestui dar al Maramureșului de unde au descălecat și primii voievozi ai Moldovei, Dragoș și Bogdan.

Seara, la Palatul Culturii din Chișinău, a avut loc spectacolul omagial „Eminesciana", spectacol ce a debutat prin alocuțiunile rostite de Î.P.S. Antonie al Ardealului și Î.P.S. Vladimir al Chișinăului.

Spectacolul a fost transmis în direct la postul național de radio și televiziune.

Miercuri 16 ianuarie Î.P.S. Sa a făcut o vizită în satul natal Stolniceni, însoțit de Î.P.S. Vladimir și de însoțitorii de la Sibiu.

În biserica satului Î.P.S. Sa a fost întîmpinat de numeroși credincioși cu lumînări aprinse în mîini, după care a urmat un polihroniu.

Î.P.S. Sa a rostit cu multă emoție cîteva cuvinte de suflet adresate credincioșilor și rememorat crîmpeie din copilăria petrecută în satul natal. În semn de prețuire Î.P.S. Sa a dăruit bisericii satului o Sf. Evanghelie, acoperăminte pentru Sfînta Masă, veșminte și cărți.

S-a vizitat apoi casa în care s-a născut I.P.S. Sa, vechea școală a satului, precum și noua și moderna școală unde învață acum peste 400 de copii. În sala festivă a școlii a avut loc primirea oficială a înalților oaspeți, prilej cu care directoarea școlii i-a prezentat elevilor.

A luat cuvîntul Î.P.S. Antonie care a făcut cu elevii o adevărată lecție de istorie a României și o evocare a satului de odinioară.

Î.P.S. Sa a împărțit elevilor iconițe și cruciulițe și a binecuvîntat întreg corpul profesoral.

La întoarcere spre Chișinău, a fost vizitată biserica „Sf. Vinere", construită de voievodul român Petru Rareș. Seara, Î.P.S. Sa a făcut o vizită de rămas bun Î.P.S. Vladimir al Chișinăului.

Joi, 17 ian., Î.P.S. Mitropolit s-a întîlnit cu dl. Ministru al Culturii și Cultelor Ion Ungureanu și adjuncții săi și la invitația lor a făcut o vizită scriitorilor Grigore Vieru, Nicolae Dabija și Leonida Lari, membri și în Parlamentul Moldovei. Apoi delegația de la Sibiu însoțită de I.P.S. Vladimir a vizitat Mănăstirea *Căpriana* unde odihnește marele mitropolit Gavriil Bănulescu Bodoni — originar din Transilvania — precum și școala teologică din această mănăstire. Cu acest prilej Î.P.S. Sa a donat pentru studenții teologi cărți de teologie și de artă aduse de la Sibiu.

În drum spre casă, Î.P.S. Sa și însoțitorii au făcut o scurtă vizită la Huși, unde au vizitat muzeul eparhial precum și catedrala aflată în restaurare, și au înnoptat la Episcopia Romanului, ca oaspeți ai P.S. Eftimie.

Vineri, 18 ianuarie 1991, Î.P.S. Sa a asistat la slujbă în catedrala episcopală din Roman, după care a vizitat biserica „Precista Mare", biserica de slujire a P.S. arhiereu-vicar Ioachim Vasluianul restaurată și pictată recent.

Vineri seara Î.P.S. Sa a ajuns la Sibiu.

Cu siguranță că această vizită va contribui la noi legături spirituale dintre românii de pe ambele maluri ale Prutului.

Ierodiacon drd. Visarion Bălțat

EPISCOPUL MARTIR NICOLAE POPOVICIU AL ORADIEI

— DATE INEDITE —

În periodicul „Telegraful Român", Sibiu, anul 138, nr. 43—44 din 15 noiembrie 1990, am citit, cu deosebită satisfacție, la rubrica „Informații", că: „În ședința sa din 25 septembrie 1990, Sfîntul Sinod al Bisericii noastre a aprobat propunerea privitoare la ridicarea caterisirii aplicate în 28 februarie 1950 mitropolitului Visarion Puiu și reabilitarea memoriei sale. În memoria acestui mitropolit s-a păstrat un moment de reculegere."

Prin aceasta, s-a făcut un act de elementară dreptate unui vrednic ierarh, care — ca mitropolit al Bucovinei din 1936 pînă la ocuparea forțată a acesteia de către U.R.S.S. în 1940 — a schimbat radical, și duhovnicește și gospodărește, fața Bisericii din această minunată parte de țară românească, această „Dulce Bucovină, veselă grădină". La fel, a activat și pentru Biserica Ortodoxă din Transnistria cît timp a funcționat ca arhiepiscop și mitropolit la Odesa (1941—1944), apoi fiind silit să emigreze, sfîrșindu-și viața departe de Țara și Biserica pe care le-a iubit deopotrivă.

Mărturisesc că mi-ar fi produs și mie și tuturor credincioșilor și clericilor aceeași deosebită satisfacție dacă, măcar la acea dată, s-ar fi citit ceva asemănător și cu privire la reconsiderarea condițiilor în care Sf. Sinod a fost *silit*, în octombrie 1950, să-l pună în retragere pe dîrzul apărător al Ortodoxiei și Românismului, episcopul dr. Nicolae Popoviciu al Oradiei, și care atunci — pentru salvarea Bisericii Ortodoxe Române, ca instituție — a acceptat punerea sa în retragere și surghiunirea la Mănăstirea Cheia (Prahova), unde — datorită tratamentului inuman — după zece ani și-a dat obștescul sfîrșit ca un adevărat martir. Dar stigmatul ce i s-a pus — forțat — pe frunte trebuia, îndată după Revoluția tineretului din Decembrie 1989, să fie înlăturat în prima ședință a Sf. Sinod și numele lui așezat și pomenit cu cinstea cuvenită în rîndul celorlalți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române. Acest lucru l-a cerut subsemnatul în cuvîntarea ținută în ziua de Anul Nou 1990 la recepția de la reședința episcopală din Oradea și apoi reprodusă în primul număr al reapărutei reviste a Episcopiei Oradiei *„Legea Românească"* din luna februarie 1990. La fel s-a menționat acest lucru și în presa locală în lunile iunie (54 ani de la instalare) și octombrie 1990 (30 ani de la moartea episcopului martir).

În privința motivelor înlăturării din scaun a episcopului Nicolae Popoviciu și a surghiunirii sale la Mănăstirea Cheia, unii nu cunosc nimic, unii aproape nimic, alții însă știu cîte ceva vag, iar alții care i-au fost mai apropiați, la serviciu și în special cei din familie, cunosc multe. Trei sînt însă motivele principale care au tras în cumpănă la surghiunirea lui. Primul a fost atitudinea lui potrivnică față de măsurile regimului comunist de a se scoate religia din învățămînt, manifestîndu-și opoziția sa, întîi, la Sibiu, în cadrul unei adunări clericale, la care au fost de față toți ierarhii din Mitropolia Ardealului, prezent fiind și Ministrul Cultelor, Stanciu Stoian. A doua oară și-a manifestat opoziția față de această măsură ucigătoare de suflete, în Catedrala cu Lună din Oradea, îndată după întoarcerea sa de la Sibiu, ținînd o predică fulminantă împotriva celor ce vreau să-l scoată pe Dumnezeu din sufletul românului, începînd cu copiii. Cuvîntarea sa a produs o adîncă impresie și amărăciune în sufletele credincioșilor, dar și atenție mărită în altă parte.

Al doilea motiv al surghiunului a fost o altă tot atît de fulminantă cuvîntare a sa, în aceeași catedrală, cuvîntare determinată de acțiunea organelor politice locale de a-l compromite pe mitropolitul Andrei Șaguna, așezîndu-i portretul, într-o vitrină de pe strada principală, într-o ambianță din care reieșea că ar fi fost unul din dușmanii poporului român din Ardeal. „Acești pigmei vreau să-l compromită și să-l scoată din sufletul românilor pe uriașul mitropolit Andrei Șaguna. Nu vor reuși niciodată!", a spus între altele ierarhul patriot.

Al treilea motiv al surghiunirii a fost tot o cuvîntare și tot în Catedrala cu Lună, într-o săptămînă a Patimilor Domnului. Era, pînă atunci, obiceiul în Oradea ca din Vinerea Mare pînă noaptea Învierii să stea de strajă la Mormîntul Domnului o gardă de ostași români din garnizoana Oradea. În acel an, s-a sistat această tradiție, ceea ce i-a dat ierarhului un alt prilej de a tuna și fulgera împotriva măsurilor distrugătoare de tradiții și datini strămoșești, luate de regimul comunist ateu. Toate aceste cuvîntări au avut puternic ecou în sufletele credincioșilor prezenți și apoi, prin aceștia, și a celor ce n-au fost de față, ceea ce, desigur, a produs puternică reacție acolo „sus".

La aceste motive, relativ cunoscute, se mai adaugă și un altul, absolut necunoscut, nici atunci și nici pînă acum forului care a fost silit să-l mazilească pe ierarhul-martir, decît de semnatarul acestor rînduri și de unele organe de stat. S-a întîmplat ca, în toamna anului 1948, un emisar al emigrației române să vină în țară cu mandatul de a-l determina pe episcopul Nicolae Popoviciu să accepte a fi „dus" în străinătate și de acolo să poarte lupta cu și mai multă hotărîre împotriva regimului comunist ateu din țară. Ierarhul a rămas plăcut surprins de această încredere ce i-o acordă emigrația română, pentru care a mulțumit, dar a răspuns categoric că el nu-și părăsește țara, ci de aici, dinăuntru, vrea să-și apere cu orice risc, și Biserica, și Neamul. Amintitul emisar a trimis peste vreo două luni alți doi emisari, în același scop, crezînd că ierarhul, între timp, se va fi hotărît să accepte propunerea. Răspunsul său însă a fost tot atît de categoric ca și întîia dată, în pofida chiar și a propunerii, și de data aceasta, ca și încă de la prima solicitare, că la înapoierea în țară va fi făcut patriarh. Nimic nu l-a putut clinti din hotărîrea sa inițială. De data aceasta însă cei doi emisari au avut ghinionul de a fi descoperiți și prinși de organele puterii de stat și, la scurt timp, după ei și cel care semnează aceste rînduri, pentru simplul motiv că a făcut oficiul de intermediar între cele două serii de emisari ai emigrației, pe de o pare, și, pe de altă parte, ierarhul dorit de ei a-l extirpa pînă la mult sperata atunci, de către ei și de către mare parte din populația țării, alungare de la putere a comuniștilor, prin venirea americanilor și reinstalarea vechii democrații dintre cele două războaie mondiale (minus dictatura regală carlistă). Mare dezamăgire însă! ... și nerealizată (redemocratizarea) decît tot prin noi înșine, și anume prin jertfa tinerilor noștri în Revoluția de Eliberare din Decembrie 1989. Ei, în primul rînd, și deodată cu ei toți cei care în cei 45 de ani de teroare comunistă au fost, într-un fel, jertfiți, merită adevărata noastră recunoștință. Între aceștia se numără și episcopul martir Nicolae Popoviciu, simbol al demnității ierarhiei ortodoxe române, alături de alți mulți preoți și credincioși morți în închisori.

Binecuvîntată să-i fie memoria și neștearsă amintirea!

Diacon dr. Teodor Savu

— Depărtați-vă de la mine toți cei ce lucrați fărădelegea. (Ps. 6, 8)

O carte între cărți: **Profetul**, de Kahlil Gibran

Se poate spune, pe drept cuvînt, că PROFETUL reprezintă vîrful creației lui Kahil Gibran (1848—1931), poetul național al Libanului. Constituindu-se din răspunsuri la mari întrebări ale lumii din totdeauna, vorbind despre Iubire și Moarte, despre Moarte, despre Crimă și Pedeapsă, Părinți și Copii, Conștiință și Religie, Fericire și Durere, despre Trecere și Netrecere etc., etc., cartea aceasta este asemenea unei *Biblii moderne*, aducătoare de limpeziri și armonii sufletești, dînd cititorului puterea descoperirii căilor spre tainele divinității. Aceasta și explică, de altfel, imensul succes de care se bucură în lumea arabă, în toate Americile, ca și în țările Europei occidentale, unde s-a editat în milioane de exemplare. În curs de apariție la Editura Orion din București, PROFETUL va însemna nu numai o carte a Frumosului și Adevărului vieții, dar și a Înțelepciunii de care avem atîta nevoie acum ... (R.C.)

Aspecte din relațiile interumane

Meditație la duminica „Fiului Risipitor", (Luca 15, 11—32)

Din multitudinea faptelor diverse, înregistrate de mijloacele moerne de informare, reținem, pentru o mai insistentă reflecție, unele specte care, prin implicațiile etico-sociale, se impun atenției, depănd categoria faptului banal. Este vorba de „apelurile" înduioșătoare triste, lansate în ziare de părinți care-și caută copiii sau, mai duros, de copii care-și caută părinții. „Plecat de acasă ... De-l veți ... de-l întîlniți ..." „Mamă, noi, fetițele tale, te așteptăm ..." Tăticule, de ce ne-ai părăsit?" „Rugăm cititorii acestui apel să ne jute ...".

Dar nu insist asupra acestor cazuri. Le-am amintit pentru că ele e-au sugerat abordarea problemei, o problemă cu grave implicații e multe planuri existențiale și impune nu numai serioase reflecii, ci, absolutizînd, și atitudini active, ferme.

Drama fiului risipitor din pilda Mîntuitorului (Luca 15, 11—32), oare de-a lungul veacurilor în forme diferite. Chipul lui sugerează mare varietate de sentimente și determină atitudini diferite: averune și compasiune, asprime și îngăduință. Niciodată aprobare. El însuși implică în sine o seamă de aspecte dramatice: nechibzuință dor de libertate rău înțeleasă, zburdălnicie și lipsă de măsură, credere în false prietenii și dureroase dezamăgiri, risipă fără crupule și inevitabilă prăbușire, sărăcie, căință, culminînd cu acea atetică trezire și întoarcere acasă.

Sigur tema supusă cu prioritate atenției, în pericopa evanghelică mintită, este purtarea unui tînăr față de părinți, față de sine și față e semenii săi. În mod obișnuit judecățile de apreciere se opresc supra lui, dar acestea nu abordează problema în complexitatea și sențialitatea ei. Investigația trebuie adîncită pînă la obîrșia răui. Cine poartă principala vină? Cine răspunde de astfel de rătări? Părinții? Instituțiile de educație? Spre acești factori educațiali se îndreaptă, în mod obișnuit, acuzele. Dar ceilalți? Care sînt eilalți? Ceilalți sînt ... cei mulți, prietenii, vecinii, cei din strada, n cartierul, din orașul, din ambientul în care s-a zămislit, a cresut, a greșit și a rătăcit fiul nechibzuit. Sigur, el aparține unei faiilii. A crescut sub oblăduirea unei mame, sub îngrijirea unui tată. ar noi? Noi toți, care l-am văzut zilnic, din pruncie, unde am fost? nu ne aparține și nouă? Noi nu i-am sesizat devierile, tendinle neconforme cu principiile sănătoase ale societății noastre? Și acă noi nu i-am sesizat la vreme „micile abateri", nu cumva el a sizat mai gravele noastre devieri? Dacă părinții au greșit cu asrime rău aplicată sau, dimpotrivă, cu îngăduința prea largă și cu ragostea exagerată, noi n-am greșit prin indiferența, prin nepărarea noastră? Sau, mai grav, prin pilda vieții noastre?

Se știe că adeseori copiii scăpați de sub ochii părinților sînt bine bservați de prieteni, de vecini, de cunoscuți. Dar toți tac. Nu se mestecă. Ei țin calea bătătorită, nu se abat și nu-i interesează ce ac alții. Și nu-și dau seama că se plasează în categoria fariseului n altă parabolă a Mîntuitorului (Luca 18, 10—14), adresată acelora are „credeau în ei înșiși că sînt drepți și disprețuiau pe ceilalți". Luca 18, 9).

Poate așa credem cei mai mulți, dar nu e bine. Formula sintagmatică „nu mă amestec" este o apreciere, o atitudine greșită, izvorîtă dintr-o perspectivă socio-morală falsă. În elanul de creație multiseculară se plămădește o conștiință umană orientată spre un țel bine definit: ridicarea omului pe culmi necunoscute în istorie. Fiecare ins, fiecare colectiv uman, tinde să se integreze în această conștiință, să-și sincronizeze bătăile inimii cu ritmul general de efort creator, spre progres material și spiritual. Orice abatere de la această conștiință umană, orice desincronizare, este o apropiere de ipostaza fiului rătăcit. Noi trăim într-o comunitate de neam, de limbă, de tradiție, de credință, de aspirații și nu ne putem îngădui atitudini de nepăsare, de indiferență, față de semenii noștri, față de cei ce vădesc comportamente necorespunzătoare. Nu putem, nu trebuie să rămînem indiferenți față de cei ce risipesc darurile cu care sînt înzestrați, daruri care alcătuiesc prerogativele demnității umane, între care, la loc de frunte, se situează darul de a munci, darul de a prelucra în interes superior ceea ce se află nelucrat, nefinisat ... Numai omul are acest dar. Risipitori ai acestui dar s-au aflat și se mai află printre oameni. Cei care s-au trezit la vreme, s-au întors la calea cea bună. Cei care nu s-au trezit la vreme au pierit ... În lumina învățăturii creștine, oamenii sînt obligați la ajutor reciproc. „Să urmăm cele ale păcii și cele spre zidirea unuia de către altul", ne sfătuiește Apostolul Pavel (Romani 14, 19). Iubirea față de aproapele, (cu caracter legic în morala creștină cf. Matei 22, 37—39) etc.) se exprimă prin fapte. De aceea între „cele șapte fapte ale îndurării sufletești", instituite de Biserică pe temeiul Sfintei Scripturi, datoria de „a îndrepta pe cel ce păcătuiește" este așezată la locui întîi. (Cf. Iacob 5, 19—20).

Noi, creștinii, credem că toți sîntem vinovați de rătăcirile semenilor noștri, prin nepăsarea noastră, prin ușurința cu care privim astfel de cazuri. În consecință toți sîntem obligați, de dragostea pe care o avem în Hristos, să colaborăm la restaurarea morală a celui rătăcit, să-i redăm elanul pierdut, să-i redăm încrederea în sine și în semenii săi. Să luptăm pentru această restaurare, cu sfatul, cu pilda vieții, cu solidaritatea noastră. Un „rătăcit" nu este un om căzut fără putință de ridicare, nu este un condamnat pe viață. Să nu-l privim cu indiferență. Să-l privim cu durerea și duioșia tatălui din pilda Domnului Iisus Hristos și să ne bucurăm de întoarcerea lui. Dar nu ajunge să ne bucurăm de întoarcerea celui rătăcit. E necesar să lucrăm pentru prevenirea rătăcirii. Șu nu ajunge să ne mulțumim cu „dacă-l vedem ... dacă-l întîlnim ..." Să-l căutăm! El, oricum, trăiește printre noi. Rătăcește alături de noi. Să-i căutăm pe cei desprinși de la sînul mamei, de la sînul Bisericii, pe cei îndepărtați de glia strămoșească, pe cei ce risipesc harul tinereții, pe cei căzuți sub flagelul iluziilor deșarte, pe cei ce pendulează între parazitism și delicvență, folosind nedemn libertatea care se acordă tuturor cetățenilor. Să-i întoarcem la vatra în care arde nestinsul foc al dragostei. Să ne ajutăm unii pe alții căci „fratele de frate ajutat este ca o cetate tare și ca o împărăție întemeiată". (Proverbe 18, 19).

Aceasta ar însemna o stare de conștiință umană, un mod de participare plenară la continua îmbunătățire a relațiilor interumane.

Pr. dr. Marcu Bănescu

† LENUȚA MARCOVICI

Anul 1990 ne-a adus o mare bucurie pentru reprimirea fetelor la institutele teologice ale Bisericii Ortodoxe Române după o absență de trei decenii. Dar ca acest început să aibă o temelie bună, să poată dăinui el a fost întărit printr-o jertfă. Și poate nu întîmplător jertfa a fost adusă în ultima zi a anului prin plecarea dintre noi, în urma unei scurte dar necruțătoare boli a colegei și prietenei noastre Lenuța Marcovici. Moartea ei ne-a îndurerat mult pe noi, colegii ei dar încercăm să ne mîngîiem știind că cei plecați dintre noi sînt plecați numai atunci cînd ei lipsesc din gîndurile și rugăciunile noastre.

S-a născut la 13 februarie 1968 în comuna Satu Mic, județul Timiș, protopopiatul Lugoj, al doilea din cei cinci copii ai familiei Gheorghe și Sofia Marcovici. După absolvirea școlii primare în satul natal a urmat cursurile Liceului industrial „Electromotor" din Timișoara. După o perioadă de activitate într-o întreprindere din Timișoara, dragostea de Dumnezeu și dorința de a aprofunda învățătura Mîntuitorului Hristos i-a îndreptat pașii spre Institutul Teologic din Sibiu pentru ca mai apoi să poată fi cît mai de folos Bisericii noastre Ortodoxe. Alegerea ei ca jertfă, credem că n-a fost întîmplătoare dar toate se fac după voia și spre mărirea lui Dumnezeu.

Avem nădejdea că alegerea spre ținta dorită nu i-a fost zadarnică ci că îi va ajuta la cîștigarea premiului și cununii meritate. Fericiți vom fi să spunem cu Sf. Apostol Pavel „Căci pentru mine viața este Hristos și moartea un cîștig" (Filipeni 1, 21).

Aceste rînduri le dorim să fie o floare în amintirea ei. Dumnezeu să o odihnească în pace iar în acest ceas de iarnă văzduhul să-i cearnă flori de nea pe proaspătul mormînt.

Studenții anului I
Institutul Teologic „Andrei Șaguna"
Sibiu

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA e adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — președinte; Dr. *Serafim Făgărășanul*, Episcop-vicar — vicepreședinte; Pr. prof. dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. dr. *Mircea Păcurariu;* Arhid. *Ezechil Oancea*, tehnoredactor; Arhid. *Achim Băcilă*, corector.

ABONAMENTUL pe un an: 250 lei.
Cont nr. 45.10.4.08.2 B.C.S.A. — Sibiu
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

BIBLIOTECA „ASTRA"

Fondator:

Mitropolitul
ANDREI
ŞAGUNA

1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 139

SIBIU
1 martie
1991

Nr. 9—10

CUVINTE DUHOVNICEŞTI

Duhovnicul — după carte, după om

Am mai vorbit şi altă dată despre duhovnici. Şi vom mai vorbi. Tema e inepuizabilă, pentru că multe sînt valenţele sufleteşti ale unui duhovnic, tot atît de multe ca şi situaţiile cu care duhovnicul se poate întîlni în lucrarea lui de îndrumare a sufletelor spre mîntuire. Portretul duhovnicului nu se poate face în cuvinte puţine. Şi nici în multe nu se poate definitiva. Căci el nu e numai simplul ascultător şi dezlegător de păcate, din accepţiunea curentă a preotului de parohie, şi nici în această accepţiune nu e tocmai uşor de prezentat, pentru că şi ca duhovnic de parohie trebuie să aibă calităţi de mare duhovnic, dacă vrea să-şi ţină păstoriţii pe drumul cel bun.

Portretul lui e şi mai greu de conturat, cînd îl avem în vedere mai ales ca îndrumător spre desăvîrşire, spre sfinţenie, fie a unor inşi singuratici cu viaţă de taină în lume, fie a unor obşti călugăreşti, sau pustnici nevoitori. Căci spre starea cea mai înaltă, de pătrunderea prin contemplaţie în tainele lumii de dincolo, la care poate ajunge cel ce porneşte pe drumul marilor *îndrăzneli duhovniceşti* prin asceză, prin lupta cu ispitele de tot felul, cu gîndurile, cu nerăbdarea, cu teama, cu mîndria, luptă pe care nevoitorul o duce prin post şi prin rugăciune neîncetată, *nu se ajunge fără duhovnic*. El ştie să le dea acestora „ochi de văzut" înspre cele nevăzute. El trebuie să-i înveţe să-şi disciplineze îndrăzneala spre cele de sus, prin smerenie, ca nu cumva înălţîndu-se să cadă din neştiinţă şi nepricepere alunecînd în mîndrie.

Duhovnicul trebuie să fie pe măsura fiecărui penitent. Dacă nu cu ştiinţa şi cu cultura, în orice caz cu acea ştiinţă şi cultură duhovnicească dobîndită prin har, care să-l facă să poată pătrunde prin pojghiţa celui din faţa lui ca printr-o pînză transparentă.

Dacă ne gîndim că cel care porneşte pe un asemenea drum şi vine în faţa unui duhovnic, e un om diferit de ceilalţi, cu caracterul lui, cu educaţia lui, cu posibilităţile minţii lui, cu măsura lui de răbdare sau nerăbdare, cu capacitatea sau incapacitatea lui de iubire şi altele asemenea, atunci înţelegem şi mai bine ce fel de duhovnic trebuie să fie acel duhovnic, la care vin toţi aceşti oameni diferiţi, ca să-i ceară sfat şi îndrumare!

Şi trebuie să mai avem în vedere şi faptul că nu numai că oamenii sînt diferiţi între ei, ci fiecare om în parte nu-şi seamănă întru totul lui însuşi. Oamenii sînt contradictorii, inconsecvenţi, inegali cu ei înşişi. Un cunoscut scriitor francez, H. F. Amiel, spunea despre Jean Jacques Rousseau: *Ce de oameni într-un om! (Journal intime*, 1927, t. II, p. 40). Dar, de fapt, despre puţini oameni nu s-ar putea spune acelaşi lucru. Ei bine, duhovnicul trebuie să-i cunoască şi pe aceşti mulţi oameni din fiecare om, şi să-i aducă la unitate.

Ei, aceşti duhovnici, nu pot să aibă cultură în sensul nostru, dar au una care îi egalează cu marii oameni de cultură. Aforismele lor, sentimentele lor filosofice, soluţiile lor, nu sînt cu nimic mai prejos decît ale marilor oameni de cultură, ale universitarilor. Au şi ei universitatea lor, în care predă Duhul Sfînt, şi aceasta se vede de îndată.

Iată, numai din aceste simple perspective evocate mai sus, ne putem da seama ce fel de om trebuie să fie un duhovnic, şi *cîte s-ar putea spune despre el*. Ce om deosebit trebuie să fie. Ce răspunderi are!

E omul în faţa căruia poţi plînge fără să te simţi umilit. E omul în faţa căruia poţi plînge de mila ta, te poţi răzvrăti împotriva ta, te poţi acuza fără teama de urmări, te poţi pedepsi numai spre îndreptare, te poţi smeri cu adevărat fără teama că vei fi dispreţuit, te poţi simţi iubit, îţi poţi reface încrederea în bine, adevăr şi dreptate, şi în puterea şi în iubirea lui Dumnezeu. Evident, dacă l-ai găsit pe acela care e un adevărat duhovnic, un conducător de suflete, un *îndrumător de oameni*.

Sfîntul Grigore de Nazianz, referindu-se la preoţie, spune că e *„arta de a conduce pe om"* (în Tratatul despre preoţie, Buc. 1987, p. 166). Duhovnicia face parte din instrumentele de căpetenie ale acestei arte.

Noi, asupra unui astfel de duhovnic am vrea să spunem cîte ceva în cuvîntul acesta. Despre duhovnicul îndrumător. Evident, el nu trebuie despărţit de duhovnicul spoveditor, în sensul în care îl cunoaştem toţi. Trebuie să înceapă prin a fi spoveditor. Celălalt urmează în continuare. Dar coexistă mereu cu cel dintîi. Căci duhovnicia, în orice accepţiune, pe orice treaptă, e confesiune urmată de sfat. E conlucrare, comuniune între duhovnic şi penitent.

Duhovnicul ascultă mărturisirea, judecă şi iartă. Judecînd, stabileşte greşala şi gravitatea ei, îl aduce pe penitent la recunoaşterea ei, şi îl convinge să accepte penitenţa cu căinţă, şi aşa îl dezleagă de legăturile păcatului. El are la îndemînă, pentru a-şi alcătui judecăţile, normele moralei creştine şi o tradiţie veche cît creştinismul, iar normele corecte le are, în scris, în *Molitfelnic* şi în *canoane*. El ştie să le aplice cu discernămînt şi, prin ele, ţine în mînă, pe drumul mîntuirii, sufletele ce i-au fost încredinţate în parohie sau, dacă e monah, pe ale celor ce l-au ales ca duhovnic şi vin din vreme în vreme să se spovedească la mănăstire.

Am folosit mai sus, descriind pe duhovnici, treipatru cuvinte îndeosebi: *ascultă, judecă, iartă*, şi o face cu *discernămînt*. Pe toate acestea trebuie să le aibă. Şi, la nevoie dacă n-o cunoaşte, să înveţe şi arta de *a întreba*. Despre fiecare din acestea s-ar putea scrie pagini întregi. Intenţia noastră însă e să facem un pas mai departe. Avîndu-le pe toate acestea în vedere, ce îi mai trebuie duhovnicului care e chemat să fie îndrumător al celor ce voiesc să se desăvîrşească?

Cineva ar putea întreba: de ce să ne ocupăm de cei puţini, şi printre duhovnici şi printre creştini? Dar cine ne poate asigura că aceştia sînt chiar atît de puţini? Ei trebuie să fie cei mulţi. Cine se apucă de meseria scrisului, voieşte să ajungă cel mai mare scriitor. Dacă nu voieşte aceasta, nu va face nici operă de mic scriitor. Şi în creştinism e tot aşa. Tot creştinul trebuie să aspire sus de tot. Şi povaţa e tot aşa: *„Fiţi desăvîrşiţi"! „Fiţi sfinţi"!* Drumul început la botez acolo duce. Duhovnicul spre acolo îndrumă.

Tradiţia duhovnicească ortodoxă ne arată însă că pentru o astfel de îndrumare e nevoie de duhovnici dăruiţi cu har special. *Pentru sfinţi, sfinţi!* Aceştia cunosc drumul spre trecerea pragului de la sbuciumul lumesc, la *„odihna"* cea dătătoare de *„linişte"*. Amîndoi termenii, *odihnă* şi *linişte*, descriu stări de devenire pe scara vieţii duhovni-

(Continuare în pag. a 2-a)

† ANTONIE
Mitropolitul Ardealului

MINISTERUL ÎNVĂŢĂMÎNTULUI
ŞI ŞTIINŢEI
Cabinetul Ministrului
Nr. 9176/1.02.1991

SECRETARIATUL DE STAT
PENTRU CULTE
Cabinetul Secretarului de Stat
Nr. 768/1.II.1991

COMUNICAT

Conducerile Ministerului Învăţămîntului şi Ştiinţei şi Secretariatului de Stat pentru Culte, împreună cu reprezentanţii cultelor din România, au analizat în cadrul Consfătuirii din ziua de 25.01.1991, modul cum s-a organizat şi desfăşurat educaţia moral-religioasă a copiilor din învăţămîntul de stat primar şi gimnazial în trim. I al anului şcolar 1990/1991.

Cu acest prilej s-au stabilit următoarele măsuri:

1. Începînd cu trim. II al anului şcolar 1990—1991, educaţia moral-religioasă din învăţămîntul primar şi gimnazial se poate desfăşura timp de o oră pe săptămînă, facultativ, în funcţie de opţiunea elevilor şi a fiecărui cult religios, ţinîndu-se cont şi de posibilităţile ce le poate asigura fiecare şcoală.

2. În lunile februarie şi martie a.c., inspectoratele şcolare judeţene, în colaborare cu conducerile cultelor religioase interesate şi cu alţi factori educaţionali, vor organiza pe judeţe întîlniri şi dezbateri în vederea unei cît mai bune desfăşurări a orelor de educaţie moral-religioasă în şcoli.

3. La nivelul şcolilor, conducerile acestora, împreună cu reprezentanţii desemnaţi ai cultelor, vor organiza în trim. II activităţi metodice şi lecţii deschise, cu participarea tuturor persoanelor care predau această disciplină în şcoala respectivă.

4. În vederea fundamentării psiho-pedagogice a programelor analitice şi a manualelor de educaţie moral-religioasă a elevilor, cultele religioase vor prezenta Ministerului Învăţămîntului şi Ştiinţei, prin Secretariatul de Stat pentru Culte, pînă la sfîrşitul trim II 1991, programele analitice ale obiectului de învăţămînt respectiv pentru anul şcolar 1991/1992, precum şi manualele şcolare pe măsura realizării lor.

5. În cadrul inspectoratelor şcolare judeţene va fi desemnată o persoană, eventual inspectorul pentru disciplina istorie sau limba şi literatura română, care va controla şi coordona activitatea didactică a personalului ce va preda orele de educaţie moral-religioasă în şcoli, în conformitate cu Protocolul stabilit de Ministerul Învăţămîntului şi Ştiinţei şi Secretariatul de Stat pentru Culte din 11.09.1990 pentru introducerea acestei discipline de învăţămînt în şcolile de stat.

6. Pentru optimizarea predării acestui obiect de învăţămînt în şcoli, Ministerul Învăţămîntului şi Ştiinţei şi Secretariatul de Stat pentru Culte, în colaborare cu Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei şi Casele corpului didactic de pe lîngă inspectoratele şcolare judeţene, vor efectua analize de specialitate în acest domeniu.

7. Revista „Tribuna învăţămîntului" va publica articole referitoare la scopurile acestei discipline şcolare şi va populariza experienţa din şcoli.

8. Începînd cu anul şcolar 1991/1992, Ministerul Învăţămîntului şi Ştiinţei, împreună cu Secretariatul de Stat pentru Culte, va asigura posibilitatea înfiinţării de facultăţi teologice cu profil pedagogic complex în cadrul instituţiilor de învăţămînt de grad universitar ale cultelor religioase, la cererea acestora; se va analiza posibilitatea pregătirii prin această formă de învăţămînt superior a unor absolvenţi cu dublă specializare — atît în domeniul religiei, cît şi în cel al unei alte discipline de învăţămînt precum istoria, limba română, limba latină, limbi moderne etc. — necesară asigurării unor cadre de predare cu nivel corespunzător, îndeosebi în mediul rural, unde constituirea de catedre şi stabilitatea personalului didactic constituie probleme încă nerezolvate optim.

Ministrul Învăţămîntului şi Ştiinţei,
Gheorghe Ştefan

Secretar de Stat pentru Culte,
Gh. Vlăduţescu

Pe cînd un ecumenism adevărat în România?

Se ştie că în timpul dictaturii comuniste, Confesiunile istorice din ţara noastră au practicat un „ecumenism local", la diferite niveluri, ceea ce le-a permis să se solidarizeze în faţa regimului ateu care lupta împotriva ideii însăşi de Dumnezeu, dar şi să aducă adeseori o contribuţie importantă în dialogul ecumenic mondial. Conferinţele teologice interconfesionale, ţinute cu regularitate de două ori pe an, angajau foarte pozitiv pe profesorii Institutelor teologie din ţară în dezbaterea temelor de interes comun pentru refacerea unităţii creştine. Din păcate, în ultimii ani, ele au fost tot mai politizate de către vechiul Departament al Cultelor ajungîndu-se să fie resimţite ca o adevărată povară şi să se renunţe la ele cu puţin timp înainte de căderea dictaturii. Ele n-au mai fost preluate după Eliberare, fără îndoială din pricina problemelor multiple cu care se confruntă fiecare Confesiune istorică dar şi a lipsei de iniţiativă. Or, această lipsă de iniţiativă este cu atît mai de neînţeles cu cît, după Revoluţie, deteriorarea climatului ecumenic de la noi din pricina renaşterii naţionalismului etnic şi a prozelitismului agresiv al cultelor neoprotestante ca şi al reînviatei Biserici Unite (devenită acum Biserică Catolică de rit oriental) impunea înmulţirea eforturilor comune ale teologilor celor trei mari Confesiuni istorice (ortodoxă, catolică şi protestantă) pentru depăşirea acestei crize spirituale cu consecinţe grave de ordin naţional şi social.

Refacerea unităţii creştine pentru care s-a rugat Mîntuitorul înainte de Patima Sa (In. 17) este fără îndoială lucrarea Duhului Sfînt. Contribuţia creştinilor este însă şi ea foarte importantă. Căci noi creştinii am sfîşiat cămaşa cea necusută a lui Hristos (cf. In. 19, 23) adică Biserica Sa, împărţindu-ne în diferite confesiuni care revendică fiecare pe seama sa adevărul Evangheliei. Or, dezbinarea confesională este o piatră de poticnire şi o contra mărturie în faţa necreştinilor şi necredincioşilor. De aceea, Mîntuitorul s-a rugat *„ca toţi să fie una... pentru ca lumea să creadă"* (In. 17, 21). Mărturia creştină nu va fi primită de lume atîta timp cît creştinii se luptă între ei pe teme de credinţă sau se complac în dezbinare. Prozelitismul, această goană nebună după adepţi din rîndul altor confesiuni creştine, este un păcat împotriva Duhului Sfînt care este Duhul Adevărului, Duhul comuniunii şi al iubirii, Duhul păcii şi al înfrăţirii şi care nu violentează niciodată conştiinţele oamenilor. Pretenţia sau, uneori, credinţa naivă că făcînd adepţi din rîndul altor Confesiuni se face în fond misiune şi nu prozelitism este sau minciună sau înşelare grosolană. Căci misiunea se îndreaptă spre necreştini şi spre necredincioşi iar nu spre credincioşii deja botezaţi în numele lui Hristos. Ca să nu mai vorbim de mijloacele condamnabile ale prozelitismului, care nu pot fi decît inspiraţii ale celui rau: minciuna, banul, calomniile, exploatarea slăbiciunilor omeneşti, promisiunile de tot felul, între care şi asigurarea unei mîntuiri ieftine. Prozelitismul este şi mai iraţional atunci cînd se practică împotriva Ortodoxiei de către o Confesiune care recunoaşte oficial că Biserica Ortodoxă oferă harul mîntuitor credincioşilor ei. Este cazul prozelitismului uniat, care ia uneori forme deosebit de violente. Dacă românii au aparţinut dintotdeauna Bisericii Răsăritene (adevăr care nu poate fi negat decît falsificînd grosolan istoria, ceea ce din păcate se întîmplă adeseori în lupta oarbă împotriva Ortodoxiei), căreia Biserica Apuseană nu-i contestă harul şi mijloacele de mîntuire, dacă la 1700 o parte a românilor ardeleni au fost siliţi să se unească cu Roma prin mijloace violente care au mers pînă la distrugerea în sec. XVIII a peste 150 de schituri şi mănăstiri ortodoxe din Ardeal şi dacă aceşti români reveniţi la Ortodoxie, aşa cum au revenit în 1948, nu mai vor să se dezbine din nou de fraţii lor, de ce oare atîta încrîncenare împotriva unei Biserici despre care Eminescu a spus că este „maica neamului românesc" — un adevăr care se impune ca evidenţă oricui, dacă cercetează fără prejudecăţi istoria poporului nostru? De ce se exploatează cu atîta patimă greşelile unor preoţi sau ierarhi ortodocşi care sînt identificaţi cu Biserica pentru ca slăbiciunile lor să fie imputate Bisericii înseşi? Oare după două mii de ani de creştinism n-am învăţat încă să nu judecăm credinţa creştină

(Continuare în pag. a 2-a)

† *Serafim*
Episcop-vicar

CATEHEZĂ LA DUMINICA ORTODOXIEI

I. *Pregătirea aperceptivă*

Cînd s-a ţinut ultimul sinod ecumenic şi ce adevăr de credinţă a stabilit? (S-a ţinut la Nicea în 787 şi a stabilit dreapta învăţătură de credinţă a Bisericii privind cinstirea sfintelor icoane). Ce s-a mai stabilit după aceasta? (Ca duminica din 18 martie 843, prima din postul Sfintelor Paşti, să fie numită „Duminica Ortodoxiei", a dreptei măriri aduse lui Dumnezeu), sărbătorind astfel triumful dreptei credinţe.

II. *Anunţarea temei*

Ne vom referi mai în amănunt asupra semnificaţiei pe care o are Duminica Ortodoxiei în viaţa Bisericii.

III. *Tratarea*

Cuvîntul „Ortodoxie", derivat din limba greacă, înseamnă „dreapta mărire" adusă de Biserică lui Dumnezeu. Deşi s-a stabilit că Duminica Ortodoxiei să fie sărbătorită în prima duminică din postul Sfintelor Paşti, Ortodoxia în sine, ca dreaptă credinţă şi dreaptă mărire adusă lui Dumnezeu este opera Proniei divine, care nelăsîndu-l pe om pradă păcatului, permanent i-a arătat calea întoarcerii la Dumnezeu, a preamăririi adusă Creatorului şi în felul acesta a împărtăşirii din iubirea şi viaţa Lui. Nepărăsindu-l pe om atunci cînd acesta a căzut în păcat, Dumnezeu, prin făgăduinţa unui Izbăvitor, îl cheamă mereu la Sine, la adevărul Său mîntuitor... Şi încheind un legămînt veşnic cu un anume popor, l-a pregătit permanent pe acesta pentru a fi vrednic să primească la „plinirea vremii" pe Mîntuitorul făgăduit: „După aceea a zis Domnul către Avraam: voi ridica din tine un popor mare, te voi binecuvînta, voi mări numele tău şi vei fi mie izvor de binecuvîntare... Şi se vor binecuvînta întru tine toate neamurile pămîntului" (Facere 12, 2—3). Mai pe urmă, eliberîndu-l de sub stăpîniri străine, Dumnezeu întăreşte legămîntul cu poporul ales, dîndu-i prin Moise Legea Sa: „Deci de veţi asculta glasul meu şi de veţi păzi legămîntul meu, dintre toate neamurile îmi veţi fi popor ales, că al meu este tot pămîntul" (Ieşire 19, 5). Prin Lege Dumnezeu comunică voia Sa şi ţine astfel pe poporul ales în părtăşia sfinţeniei şi dreptăţii Sale; iar prin profeţi Dumnezeu ţine mereu trează conştiinţa venirii unui Mîntuitor, ferind în acelaşi timp de alte rătăciri în care putea să cadă.

În sfîrşit, iubirea Părintelui ceresc este arătată prin întruparea Fiului Său. Acum El descopere în mod direct adevărul şi sfinţenia, pe care cunoscîndu-le şi urmîndu-le, poate deveni oricine fiu al lui Dumnezeu, „popor ales şi neam sfînt", aducînd astfel cea mai dreaptă preamărire lui Dumnezeu: „În multe rînduri şi în multe chipuri grăind Dumnezeu odinioară părinţilor noştri prin prooroci, în zilele acestea din urmă ne-a grăit nouă prin Fiul, pe care l-a pus moştenitor al tuturor, prin care a făcut şi veacurile; care, fiind strălucirea slavei şi chipul fiinţei lui, şi ţinînd toate cu cuvîntul puterii Sale, făcînd prin sine însuşi curăţirea păcatelor noastre, a şezut de-a dreapta măririi întru cele înalte" (Evrei 1, 1—3).

În felul acesta, adevărata mărire adusă lui Dumnezeu devine universală prin Fiul Său. Şi pe drept cuvînt, Fiul putea spune despre

(Continuare în pag. a 3-a)

Preot prof. Sorin Cosma

Preotul zilelor noastre

Începînd din seminar şi continuînd apoi cu Institutul teologic, profesorii şi educatorii au abligaţia de a pregăti pe viitorii preoţi, nu numai din punct de vedere instructiv, cît mai ales să îi lămurească asupra frumoasei, dar nespus de grea, sarcina sfîntă a preoţiei. Căci oricîte cunoştinţe teoretice vor acumula viitorii candidaţi la preoţie, dacă ei nu vor reuşi să aibă o viaţă morală deosebită, o trăire profundă a învăţăturii creştine, şi o lămurire precisă a ceia ce îi aşteaptă, făcînd pasul hirotoniei, atunci zadarnice vor fi toate eforturile depuse, cînd preotul este motiv de sminteală pentru păstoriţii săi.

Preotul adevărat va trebui să ofere în primul rînd, exemplul aplicării practice a tot ce învaţă din faţa sfîntului altar şi pretinde ascultătorilor săi, fiind urmărit în permanenţă de ideea, că ochii tuturor sînt îndreptaţi mai întîi asupra vieţii sale şi apoi asupra pregătirii, a vocii, a frumuseţii sale etc. „Înger în trup" cer Sfinţii Părinţi a fi preotul pentru a se achita cu cinste de toate îndatoririle sale oferind adevărată pildă în jurul său şi vibrînd cu întreaga fiinţă, cînd stă de vorbă cu Dumnezeu, cu lumea din ceruri.

Credincioşii chiar cei cu mai puţine cunoştinţe, sînt foarte aspri în judecata lor, atunci cînd este vorba de părintele lor sufletesc, pe care îl ascultă şi îl urmează cu toată convingerea, dacă acesta străluceşte în faţa lor, ca un astru ceresc.

S-au scris multe lucrări sau articole de revistă bisericească, în care sînt arătate cu toate amănuntele îndatoririle preotului, consecinţele nefaste ale abateri-

(Continuare în pag. a 3-a)

Pr. Ilie I. Ţintă

Duhovnicul — după carte, după om

(Urmare din pag. 1-a)

cești. La ele nu se ajunge cu ușurință. Și, mai ales, nu se ajunge de unul singur. Căci amîndouă stările presupun eliberarea și de păcate, și de griji, și de dorințe, și de ispite. Ele sînt trecerea de la luptă la odihnă, la liniște. Gîndesc că despre aceasta să vorbim altă dată. Deocamdată am vrut să notăm că a trece de la luptă la „odihnă", nu e cu putință fără ajutorul unui duhovnic experimentat.

Deosebind pe duhovnicul acesta, de duhovnicul care ascultă mărturisirea și dă dezlegarea nu voim, cum am mai spus, să stabilim vreo diferență de har între ei. Și unul și altul fac același lucru, numai că la scări diferite. Fiecăruia i se cere discernămînt și adîncă cunoaștere a celui cu care stă de vorbă, și să aibă răspunsurile pe măsură.

Este tot atît de adevărat însă că duhovnicul chemat să fie povățuitor spre desăvîrșire, să dea linii de orientare de mare răspundere, să lumineze sufletului alte orizonturi decît cele ale vieții de toate zilele, angajîndu-l cu tot destinul lui într-o asceză de ani de zile, la o pravilă menită să-i descopere taina căii spre întîlnirea cu Dumnezeu, acelui duhovnic îi trebuie ceva în plus față de duhovnicul căruia îi e deajuns *Molitfelnicul* și acel discernămînt care să-l ajute să-și folosească bine cartea, în slujirea Tainei Spovedaniei. Fără acest plus, povățuitorul spre desăvîrșire nu poate ajunge povățuitor spre desăvîrșire. Va putea fi un bun ascultător de păcate și dătător de canoane, și dezlegător după carte, dar nu mai mult. Pentru mai mult, îi trebuie o harisimă deosebită. Despre acest duhovnic vorbesc, mai ales, Sfinții Părinți din pustie, adică despre duhovnicul ca *părinte duhovnicesc*, în sensul celor din Pateric și din Filocalie, îndrumători de fii duhovnicești.

Întotdeauna acest duhovnic are ucenici. Menirea lui e să îndrume ucenici. Către el vin ucenicii, frații, să ceară cuvînt. *„Ava, spune-mi un cuvînt de mîntuire"!* Și ei știu să le spună acel cuvînt, care să le ajungă pentru multă vreme. Căci spunîndu-le *cuvîntul*, ei încheie aproape întotdeauna cu: *„Fă aceasta și te vei mîntui"*. Uneori, e drept, *cuvîntul* e mai general și deci bun pentru o viață. Dar pentru ucenicii apropiați nu e așa. E foarte special. Pentru cel ce cere. Numai pentru el.

Lucrarea Bătrînului cu ucenicul nu e numai după carte. Începe după carte, firește dacă ucenicul e chiar începător, și apoi trece pe o scară mai sus. E momentul cînd depășește cartea, adică nu folosește soluții gata făcute, pentru păcate bine clasificate. Canonul cutare, pentru păcatul cutare!

Dar dacă nu mai procedează numai *după carte*, pe ce se mai întemeiază? După ce norme se mai conduce? Iată răspunsul: *după om!* Cum adică *după om?* E simplu: după caracterul, după educația, după capacitatea, după inimă, după posibilitățile, după problemele, după tot ceea ce am arătat mai înainte că îi diferențiază pe oameni între ei. Dacă îi tratezi pe oameni după cele prin care se aseamănă, lucrul e ușor și devine aproape mecanic. E de ajuns să cunoști bine canoanele, chiar dacă nu prea știi nimic despre om. Asculți păcatul, cauți canonul care îl pedepsește, îl aplici și dezlegi. Taina se îndeplinește și e validă, în măsura în care penitentul se pune în raport de sinceritate și căință cu duhovnicul ascultător de păcate. Dar dacă „penitentul" nu e propriu-zis un penitent păcătos, ci un om cu probleme sau, mai mult, un aspirant la desăvîrșire, și va dori ceva mai mult decît dezlegarea după carte? E posibil chiar ca el să nu se înscrie cu nimic în prevederile cărții — să nu aibă obișnuitele păcate ordinare — dar să aibă „probleme" de o complexitate mult mai mare, decît aceea a păcatelor ordinare. Pentru acestea îi trebuie un medic mai deosebit, specializat. Medicul cu pregătire de medicină generală, în fața acestora e neputincios. El nu e nici chirurg, nici oculist, nici orelist, nici cardiolog, și nu s-ar angaja într-o operație de mare subtilitate și măiestrie. Știe el, cîte ceva din toate, dar nu îndeajuns ca să încerce, de pildă, o operație pe creier, într-un mic dispensar comunal. Cel mult ar putea, la mare nevoie, să încerce să opereze o apendicită banală, dar și aceasta cu mari riscuri.

Așadar, duhovnicul de „probleme", să-i zicem *duhovnicul de desăvîrșire*, părintele duhovnicesc, e altceva. El nu tratează simplu, ușor, după carte, ci după om. Aceasta e însușirea lui de căpetenie. Ca s-o aibe însă, trebuie să și-o fi dobîndit pe căi anume și, în primul rînd, s-o fi deprins prin îndelungată ucenicie el însuși. O astfel de harisimă nu se capătă nici prin îmbrăcarea unei anumite haine sau a unui anumit veșmînt, nici prin culoarea părului — albit doar de vîrstă — cum remarcă Sfîntul Casian Romanul, nici prin altceva de genul acesta. Abilitatea aceasta se învață pe lîngă un duhovnic, prin ascultare și rugăciune. Har din har. Ca într-o clinică, lîngă profesor, numai că într-o mult mai lungă perioadă de ucenicie, decît aceea dintr-o clinică. De aceea cei mai mulți — dacă nu toți — dintre marii duhovnici sînt bătrîni. În Pateric li se zice întotdeauna: *Bătrînul* „Cutare învățase de la *Bătrînul lui*"!

Ucenicia aceasta e absolut obligatorie. Și-a găsit Bătrînul, l-a urmat o viață întreagă, a învățat alături de el, s-a verificat prin el, s-a rugat împreună cu el, pînă cînd i s-a dat și lui harul de a ajunge el însuși la măsura Bătrînului, și a-i prelua ștafeta. Și nu toți cei care trec prin acest proces, ajung la măsura *Bătrînului*. Ajung bătrîni, dar nu duhovnici. Numai unii se învrednicesc de acest *dar*. Căci e un dar, un har, care se dă, care se capătă pe încetul și care se încearcă apoi, mai întîi cu teamă și cu reținere. Cel care intră în *starea de duhovnic*, intră mai mult de nevoie, atras de alții, chemat, răspunzînd cu sfială, încercîndu-și pașii ca un prunc care abia învață să meargă. Intră în duhovnicie, în starea de Părinte duhovnicesc, cu smerenie. El cunoaște răspunderea pentru „cuvîntul" spus altuia, pentru îndrumarea dată altuia. Și se teme. Numai cei care nu vor fi duhovnici buni, se aruncă în duhovnicie cu îndrăzneală. Îndrăzneala e chiar semnul că mai este încă în starea de ucenic, și că ar trebui să mai rămînă în ea. Cel smerit, înaintat în virtute, știe de la Bătrînul lui ce înseamnă *„a da cuvînt"*. Încearcă mai întîi cu prudență, pînă cînd harul i-o ia înainte și îl trage după dînsul. Dar din smerenie nu iese niciodată. Căci atunci cînd iese din smerenie, iese și din har.

Cel care nu intră în *starea de duhovnic* astfel, nu va fi un adevărat duhovnic. Fie că va mima, fie că se va trezi practic în neputința de a da soluții, și se va întoarce rușinat la starea de ucenic, dacă mai are smerenie și onestitate. Dacă nu, va intra în *starea de impostor*, în care însă nu va rezista multă vreme. Căci pe duhovnicul autentic îl validează ucenicii. Îl simt. Ei îl proclamă. Încetul cu încetul. Nu se autoproclamă. Autoproclamat, nu ajunge nicăieri. Nu realizează nimic. Nu face nici un ucenic. Nu naște nici un fiu duhovnicesc.

Ca să păstrăm denumirea convențională la care ne-am oprit, duhovnicul *după om*, vom spune că acesta cunoaște oamenii. Acesta e semnul că e duhovnic bun, ceea ce numim noi un duhovnic mare. Are harisima cunoașterii oamenilor. Și oamenii pricep aceasta, fără să le-o spună nimeni. Îl recunosc deoarece îi simt iubirea. Simt iubirea lui de oameni, aceea care poate totul, cum spune Sfîntul Pavel. Iubirea se comunică. Prin iubire se petrece cunoașterea. Ei, ucenicii, se simt cunoscuți. Știu că Bătrînul îi cunoaște mai bine decît se cunosc ei înșiși. În orice caz, mult mai bine. Și astfel îndrumătorul se face una cu cel îndrumat, și va ști să-i pună întotdeauna diagnosticul stărilor sufletești fără greșeală, acel diagnostic care i se potrivește numai lui, și căruia nu i s-ar potrivi deloc un diagnostic *după carte*, bun pentru toți, același pentru toți. Nu seamănă om cu om, și nu se poate să fie judecați toți cu aceeași măsură. Chiar la cei mai asemănători între ei, există nuanțe care îi deosebesc și care, neobservate, îi pot conduce pe îndrumători la greșeli, la verdicte și sfaturi fatale, catastrofale. Căci în problemele de povățuire duhovnicească spre desăvîrșire, nu e voie să se greșească prea mult.

Duhovnicul cel mare e un înțelept. Un înțelept dintre aceia care se află unul la mie, sau la mai multe mii sau zeci, sau sute de mii. E un clar văzător. Are un ochi în plus și un simț în plus. Te poți da pe mîna lui fără teamă. Și toți cei care au șansă să întîlnească un asemenea duhovnic, se dau pe mîna lui imediat. Îl ascultă. Îl acceptă ca Părinte. Mai mult decît pe părnitele lor trupesc.

Duhovnicul cel mare are cuvînt potrivit pentru ucenicul care cere. Scurt. Simplu. Și încă odată: nu același cuvînt pentru toți. Pentru fiecare în parte are cuvîntul care i se potrivește *numai lui*. Aceasta e marea înțelepciune a duhovnicului de desăvîrșire. Degeaba ai întreba pe altul: *Ce ți-a spus?* — ca să urmezi și tu sfatul. Nu e sfatul pentru tine. E sfatul pentru acela. Tu du-te după sfatul care e pentru tine. Și după ce ți l-a dat, urmează-l. Dacă urmezi sfatul dat altuia, vei greși, nu vei ajunge la țintă.

Aceasta se potrivește și nevoitorilor spre desăvîrșire, din mănăstiri, din singurătate, și mirenilor care caută îndrumare duhovnicească mai deosebită. Un control din vreme e absolut necesar. Ca la medic. Nevoitorul spre desăvîrșire își va controla mereu ceea ce ar putea însemna trecerea de pe o treaptă duhovnicească pe alta. Căci fiecare treaptă e cu măsura ei. Și nu se urcă fără sfat. Urcușul fără sfat e cădere. E coborîre. Odată intrat în mîinile duhovnicești ale Bătrînului, rămîi în brațele lui. El își asumă toată răspunderea. Drumul e atît de anevoios, atît de plin de pericole, încît cei care se cred puși definitiv pe cale, cînd rămîn singuri cad întotdeauna alături de cale. Evaluarea exactă a stării duhovnicești o face numai duhovnicul. Așa cum, de obicei, în multe ale noastre, mai bine ne evaluează alții, decît noi înșine! Noi sîntem prea buni cu noi înșine, de aceea ne și tocim prea repede conștiința. Cădem prea ușor de acord cu noi înșine! Alții ne văd mai bine!

Iată de ce nu trebuie să ne mire cînd, citind în cărțile de evlavie creștină despre marii duhovnici și despre marii nevoitori, găsim fie de la unul la altul, fie la același, sfaturi care ne par contradictorii, mai ales cînd se referă la același subiect, la aceeași temă. Unul zice una, altul zice alta. Unuia i se spune un cuvînt, altuia i se spune altul, uneori nu numai diferit, ci chiar contrariu, răspunzîndu-se amîndurora la aceeași întrebare. Să nu ne smintim. Să nu ne grăbim judecînd. Taina e aceasta: avem în față duhovnici *după om*, nu după carte. Acela e *duhovnic după om* care nu are răspunsuri gata făcute, același la aceleași întrebări, de la ucenici și pentru ucenici diferiți. Și chiar aceluiași ucenic i se pot da răspunsuri diferite la aceleași întrebări, de la o zi la alta. După cum e starea sufletească a omului în ziua, în momentul cînd întreabă.

Înseamnă oare aceasta că nu mai există nici o normă morală? Unii duhovnici *după carte* ar putea face această obiecțiune. Cartea înseamnă normă. Sigură. Ei ar avea în parte dreptate. Dar duhovnicul *după om* nu dă niciodată răspunsuri sau îndemnuri contrare normelor morale. El dă sfaturi care ajută la intrarea în normele morale, dar nu pe o singură cale. Ei cunosc mai multe căi. Atîtea cîți oameni, sau cîți oameni într-un om. Dar norma morală rămîne aceeași. El dă norma care îl mîntuiește pe cel ce o cere, în momentul cînd o cere, și în împrejurarea în care se află. Dacă ar muri cu ea, s-ar mîntui. Precum scrie: *în ce te va găsi moartea, în aceea te va judeca Domnul.* Și cînd ucenicul simte că ceva s-a schimbat, în el sau în legătură cu norma ce i s-a dat, merge și întreabă din nou. Va avea din nou ceea ce i se potrivește. Numai lui. Că aceasta se poate potrivi și altora, bine înțeles că e posibil. Dar duhovnicul bun, din toate cele posibile, multe sau puține i-o va da lui pe cea care i se potrivește lui. Căci îl cunoaște. Și îl iubește. Și îi vrea binele, mîntuirea, desăvîrșirea. Îi dă ucenicului ceea ce și-ar da și lui.

Ava Pimen s-a dus în pustia Panefco unde se desăvîrșea Ava Iosif, ca să-i pună o întrebare: *— Ce să fac Avo, atunci cînd mă asaltează ispitele? Trebuie să le înlătur, să fug de ele, sau să le las să intre?* Bătrînul Iosif i-a răspuns: *„Lasă-le să intre și luptă-te cu ele"*.

Cît de mare era Ava Pimen și ce faimă de om duhovnicesc avea, știm. Și totuși, iată-l ducîndu-se departe și întrebîndu-l pe altul, pe care îl considera mai înțelept decît dînsul. Frumos exemplu de smerenie, și cît de departe de atîția suficienți de sine!

După ce a primit răspunsul, Ava Pimen s-a întors în pustia Sketică și a rămas acolo, urmînd sfatul Bătrînului Iosif. O conversație simplă, fără vorbă multă, un răspuns precis, fără explicații. Era metoda Bătrînilor. Nu explicau decît cînd li se cerea anume. Erau scumpi la vorbă.

Dar iată că în pustia Sketică unde se nevoia Ava Pimen, a venit un monah din Tebaida, un alt loc de retragere a pustnicilor, și acesta a povestit fraților: *„L-am întrebat pe Ava Iosif ce să fac atunci cînd se apropie ispitele de mine? Trebuie să le rezist, să le alung, sau să le las să intre și să mă lupt cu ele? Și bătrînul mi-a răspuns că în nici un chip să nu le las să intre, ci să le îndepărtez de îndată, și eu însumi să mă îndepărtez de ele, să le evit"*.

Ava Pimen era prin preajmă și a auzit ce a spus cel din Tebaida. S-a tulburat. Cum de lui îi dăduse un sfat contrariu? Nu înțelegea. A pornit de îndată către *Panefo*, locul unde se nevoia Ava Iosif, ca să-i lămurească ceea ce i se părea a fi o contraindicație scandaloasă. Două răspunsuri diferite! Ba chiar total contradictorii! Și exact la aceeași întrebare!

Ajuns acolo, se duse la chilia lui Ava Iosif, cu vizibil gînd de reproș: *„Ava, mi-am încredințat ție gîndurile mele, și iată că tu mi-ai dat mie un răspuns, iar celui din Tebaida, la aceeași întrebare, i-ai dat un alt răspuns, contrariu celui dat mie! Cum să înțeleg acest lucru? Sînt derutat!"*

Bătrînul, zîmbind, i-a zis: *„Oare nu știi că te iubesc?"* — *„Știu,* a răspuns Ava Pimen, *dar nu înțeleg!"* — *„Și nu mi-ai cerut tu să-ți vorbesc ca și cum mi-aș vorbi mie însumi?"* i-a amintit Ava Iosif. — *„E adevărat, așa a fost"*, își aminti Ava Pimen. Atunci Ava Iosif îi spuse: *„Așadar, dacă ispitele intră, și tu te lupți cu ele, primind și înapoind lovituri, acestea te vor întări, căci vei reuși să le învingi. Și învinse vor fi. Așa fac eu. Și ție îți-am vorbit ca mie însumi, cunoscîndu-te că le vei birui. Dar sînt alții care nu trebuie să lase ispitele să intre, ci să le înlăture de la bun început. Să nu se lupte cu ele. Să le alunge, să fugă de ele, că nu le pot birui. Acest răspuns i l-am dat celui din Tebaida, cunoscînd eu că e slab în fața ispitelor, nu ca tine!"*

Și a plecat Ava Pimen înapoi în pustia Sketică, lămurit. Făcuse cale lungă pentru o întrebare, dar cei ce voiau să se desăvîrșească nu îngăduiau întrebărilor să le pună în primejdie viața duhovnicească. Calea spre un răspuns la o întrebare, oricît de lungă ar fi, e mai aproape decît zbuciumul nelămuririlor care chinuie mintea.

Ava Iosif, nu răspunsese *după carte*, cu un răspuns tip, potrivit oricui. Răspunse *după om*. Era un bun psiholog și pedagog, un filosof. Cine ar putea spune că logica lui n-a fost corectă în ambele cazuri? A aplicat aceeași logică, răspunzînd aceleiași întrebări, dar din două surse care nu erau identice, și care urmau să fie afectate de răspuns.

Că din această întîmplare Ava Pimen a avut de învățat, și că experiența i-a prins bine, se vede și din aceea că atunci cînd a ajuns el însuși părinte duhovnicesc, a știut cum s-o aplice.

Un frate, nevoitor în pustie, a venit la Ava Pimen și i-a zis lui:

— *„Semăn țarina mea și fac dintr-însa milostenie"*. I-a zis bătrînul: — *„Bine faci"*. Și s-a dus acela și, cu osîrdie, adăoga la milostenie.

Cînd cei doi au stat de vorbă, i-a auzit un al treilea, Ava Anuv, mai aspru în disciplina călugărească, dar fără a avea și înțelepciunea pe măsura asprimii. S-a dus la Ava Pimen și i-a zis: *„Nu te temi de Dumnezeu, de ai grăit astfel fratelui?"*

Ava Anuv considera că nu e potrivit unui frate monah să-și mai cultive țarina, nici chiar pentru milostenie. Bătrînul Pimen a tăcut. După două zile a trimis Ava Pimen pe cineva să-l cheme pe fratele cu pricina la el. Și venind acela, i-a zis de față cu Ava Anuv: *„Oare ce mi-ai spus alaltăieri, că eram cu mintea în altă parte?"* Și a răspuns fratele: *„Am zis că semăn țarina mea și fac dintr-însa milostenie"*. Și i-a zis lui Ava Pimen: *„Am crezut că îmi vorbești despre fratele tău care e mirean. Dar dacă despre tine vorbeai, dacă tu faci aceasta, nu e lucru călugăresc"*. Auzind fratele aceste cuvinte s-a mîhnit foarte, zicînd: *„Alt lucru nu știu să fac, decît acesta, și nu pot să nu-mi semăn țarina mea"*.

Și fratele a plecat. Mîhnit și hotărît să nu asculte cuvîntul. Mîhnit pentru că se va ști mereu în neascultare și păcat.

În clipa aceea Ava Anuv a înțeles că greșise cu judecata lui ca la carte. I-a făcut metanie Avei Pimen, zicînd: *„Iartă-mă"*. Și abia acum Ava Pimen s-a explicat. Ascultați explicația lui, cît e de asemănătoare cu ceea ce i se întîmplase lui cu Ava Iosif, desigur cu privire la altceva, dar nu diferența de probleme e importantă, ci soluția cazului în același fel: *după om*. I-a zis Ava Pimen, Avei Anuv: *„Și eu, dintru început am știut că nu era lucru călugăresc ceea ce făcea fratele, dar după socoteala lui* (s.n.) am grăit (în lb. franceză tot atît de bine: *J'ai parlé en m'adaptant à sa pensée et je lui donné du courage pour augmenter sa charité), și i-am dat osîrdie spre sporirea dragostei, iar acum s-a dus mîhnit și tot aceeași face"*.

E de presupus că Ava Pimen îl va fi chemat din nou pe fratele și îi va fi dat dezlegare ca și prima oară, cînd îi răspunsese *„după socoteala lui"*, a fratelui, după modul lui de gîndire, să semene și să facă milostenie. Al doilea răspuns, cînd s-a corectat, *după carte*, adică aplicîndu-i regula mănăstirească, monahală, a vrut să fie o lecție pentru Ava Anuv, care trebuia să înțeleagă cît de rău a putut face cu judecata lui rigidă și necunoscătoare de om. Ava Pimen ajusta regula după om.

Iată taine ale vieții duhovnicești, care luminează regula prin libertate și prin înțelepciune. Aceasta o face Duhovnicul cel mare, de mare și autentică tradiție duhovnicească.

Duhovnicul, în Teologia ascetică și mistică, în Teologia ortodoxă a desăvîrșirii, e o realitate caracteristică și definitorie a Ortodoxiei. Omul se ajută de om. De omul duhovnicesc. Crește prin om, omul care îl înțelege, care îl iubește, care îl cunoaște, care îl îndrumează, care îi dă din experiența lui, din puterile lui, făcîndu-l să fie apt pentru primirea harului dumnezeiesc și îndumnezeitor.

Ne-am aflat prin cele de mai sus, în convorbirea noastră, în comunicare cu cei mai buni dintre oameni, cu duhovnicii care și azi își conduc ucenicii — știuți și neștiuți — spre lumina lină a întîlnirii cu Dumnezeu, încă din această lume.

Cine își caută duhovnicul, îl va găsi. Și va descoperi că e așteptat cu iubire.

PE CÎND UN ECUMENISM ADEVĂRAT ÎN ROMÂNIA?

(Urmare din pag. 1-a)

după faptele creștinilor? Căci toți trădăm prin viața noastră numele de creștin, pe care îl purtăm cu atîta nevrednicie. Știm că suferința puținilor greco-catolici care n-au acceptat în 1948 revenirea la Biserica Ortodoxă a fost mare. Și se pare că astăzi ea este și mai mare, cînd își văd visul, pentru care au înfruntat cumplita prigoană comunistă, imposibil de realizat. Căci situația din 1948 nu mai poate fi restabilită din simplul motiv că timpul nu se poate întoarce înapoi. El și-a pus pecetea asupra oamenilor și a mentalităților. Este o istorie în care trebuie să vedem mîna lui Dumnezeu dacă nu vrem să-L scoatem cu totul din lume și din viața oamenilor și să ne conducem numai după calcule omenești.

Cît despre prozelitismul sectar nici nu avem cuvinte să-l calificăm căci este o adevărată barbarie. El ne-a inundat țara ca și cînd românii n-ar fi auzit niciodată de Hristos! Ei care, ca nici un alt popor, s-au născut creștini! Apostolul Pavel însuși nu îndrăznea să propovăduiască acolo unde Hristos a fost deja vestit „ca să nu zidească pe temelie străină" (cf. Rom. 15, 20). În timp ce „apostolii" moderni procedează tocmai invers. Căci e mai ușor să strici decît să zidești, să-i dezbini pe oameni decît să-i unești. Cum oare creștinii noștri nu văd în acești „apostoli" pe „proorocii mincinoși" preziși de Mîntuitorul pentru veacurile din urmă (Mt. 24, 24)? Și cum nu iau ei aminte la îndemnul Sf. Apostol Pavel: „Dar chiar dacă noi sau un înger din cer v-ar vesti altă Evanghelie decît aceea pe care v-am vestit-o, — să fie anatema!" (Gal. 1, 8).

Biserica Ortodoxă s-a angajat în mișcarea ecumenică încă de la începuturile ei cu conștiința că toate confesiunile creștine sînt datoare să caute împreună prin dialog și rugăciune calea spre refacerea unității creștine. Deși Ortodoxia are conștiința de a fi păstrat plenitudinea Bisericii „una sfîntă, sobornicească și apostolească", ea nu exclude faptul că un anumit grad, mai mare sau mai mic, de apostolicitate, de sobornicitate, de sfințenie și de unitate, deci, într-un cuvînt, de Ortodoxie se găsește și în celelalte confesiuni. Ortodoxia aduce în dialogul ecumenic Tradiția nealterată a Bisericii nedivizate din primul mileniu, sensul misterului (slăbit sau pierdut în multe Confesiuni), al Liturghiei, al ascezei, teologia despre energiile divine îndumnezeitoare (inexistentă în celelalte confesiuni), fundamentală pentru înțelegerea destinului omului care este tocmai îndumnezeirea lui... În același timp, din dialogul ecumenic, noi ortodocșii, putem lua exemplul locului important care se acordă Sf. Scripturi în cultul public ca și în viața personală a creștinilor, exemplul unei discipline mai riguroase atît pe plan intelectual cît și practic ca și necesitatea angajării creștine pe plan social.

Se înțelege că prozelitismul fiind în totală contradicție cu idealul pe care mișcarea ecumenică și-l propune a fost și este condamnat de toate Bisericile membre ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor ca și de Biserica Catolică. Cu toate acestea el n-a încetat practic niciodată, căci spiritul prozelitist face parte din psihologia însăși a unor Confesiuni creștine ca și a tuturor sectelor. Or, acest spirit este cu totul străin Ortodoxiei. Căci ea are simțul respectului libertății de conștiință și n-a urmărit niciodată extinderea geografică. Pentru ea catolicitatea Bisericii nu este de ordin cantitativ și geografic, ci de ordin calitativ, ea însemnînd integritatea și plenitudinea credinței. Să nu uităm că Biserica are acest atribut de catolicitate din ziua apariției ei, cînd nu număra decît „ca la 3 000 de suflete"!

Totodată Biserica Ortodoxă a condamnat oficial în 1872 filetismul sau naționalismul excesiv care crează bariere între popoare sau le ridică unul împotriva altuia. Desigur că iubirea de neam este o mare virtute. Cînd ea însă exclude celelalte neamuri, care sînt și ele voite de Dumnezeu, devine un mare păcat: păcatul șovinismului care a generat toate războaiele din lume. Un popor creștin și în același timp șovin este un non sens. Căci în Hristos, nu mai există nici o barieră între oameni; nici de naționalitate, nici de stare socială, nici chiar de sex, ci toți sînt una (Gal. 3, 28). Ceea ce nu înseamnă nici pe departe că nu mai aparținem unei naționalități, stări sociale sau sex, ci că aceste categorii nu pot împiedica unirea și dragostea între oameni. Căci unitatea omenirii nu înseamnă omogenitate ci diversitate în armonie.

Ecumenismul adevărat ține seama de diversitatea oamenilor și a popoarelor, a culturilor și a tradițiilor și nu încearcă uniformizarea lor — care ar însemna în fapt o sărăcire — ci fecundarea lor de spiritul evanghelic autentic, atunci cînd toți vor mărturisi aceeași credință. „Un Domn, o credință și un botez" (Ef. 4, 5) este ținta eforturilor ecumenice desfășurate de Bisericile care sînt angajate în această mișcare. Cu conștiința că unitatea creștină nu se impune din afară sau prin constrîngere, ci că ea trebuie căutată în smerenie, în rugăciune, în renunțare la sine, în efortul teologic de elucidare a diferențelor de credință..., într-un cuvînt, în sfințenia vieții personale și colective.

Ne putem întreba, încheind aceste rînduri: Pe cînd și la noi un astfel de ecumenism?

Pocăință... cu fața spre viitor

„Cealaltă vreme a vieții noastre în pace și întru pocăință a o săvîrși, la Domnul să cerem." Așa ne îndeamnă sfînta noastră Biserică la dumnezeieștile slujbe. Îndemnul acesta îl primim de două ori la Sf. Liturghie; îl primim la slujba de dimineață, la utrenie, și la slujba de seară, la vecernie, precum și la slujba sfintei cununii. Cînd ni se spune: „Cealaltă vreme a vieții noastre în pace și întru pocăință a o săvîrși, la Domnul să cerem", ni se atrage atenția asupra importanței pe care o are pocăința în viața noastră. Cerînd de la Dumnezeu harul de a ne petrece viața în pocăință. Iar pentru aceasta trebuie să știm ce este pocăința.

Cuviosul Pimen, fiind întrebat „ce este pocăința?", a spus: „Pocăința este părăsirea păcatului." Potrivit acestui cuvînt, își petrece viața în pocăință numai acela care a părăsit păcatul, acela care păcatele le are la trecut, deci nu în prezent și nu în intenții păcătoase, pentru viitor. În lumina acestui cuvînt al cuviosului Pimen, se pocăiește doar acela care nu-și justifică păcatele, acela care nu trăiește într-un sistem de păcătuire. Dar pocăința, chiar dacă este, în principal, părăsirea păcatului, ea nu este numai atît, ci este mult mai mult. Sfîntul Vasile cel Mare atrage atenția că se pocăiește cel care poate spune către Dumnezeu, precum odinioară Psalmistul: „Nedreptatea o urăsc și o disprețuiesc, iar legea Ta o iubesc" (Ps. 118, 113). Potrivit acestui cuvînt al Sfîntului Vasile, pocăința nu are numai latura negativă a părăsirii păcatului, ci are și latura pozitivă a împlinirii virtuților. Deci nu se pocăiește cu adevărat acela care se rezumă doar la a părăsi păcatul,

(Continuare în pag. 3)

Arhimandritul Teofil Părăian

Pocăință... cu fața spre viitor

(Urmare din pag. 1-a)

la a evita răul, căci pentru o adevărată pocăință este necesară și împlinirea binelui. In acest înțeles, pocăința trebuie să aibă ca îndreptar cuvîntul Psalmistului: „Fereşte-te de rău și fă binele" (Ps. 33, 14), sau cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel: „Urgisiți răul. Lipiți-vă de ce e bine" (Rom. 12, 9) și: „Nu te lăsa biruit de rău, ci biruiește răul cu binele" (Rom. 12, 21).

Se știe că pocăința are în vedere tot ce a făcut cineva rău în trecut, ea fiind, în mare măsură, părerea de rău, în prezent, pentru păcatele din trecut. Cel ce se pocăiește nu este de acord cu păcatele pe care le-a făcut, detestă patimile (ca deprinderi păcătoase) și păcatele (ca fapte rele izolate). Celui ce se pocăiește îi este rușine, în prezent, pentru trecutul negativ, de care își dă seama și pe care îl privește și îl simte ca negativ și îi este rușine, în fața lui Dumnezeu și în fața oamenilor de tot ce n-a fost după rînduială și în conformitate cu binele. El spune în cugetul său: „Îmi pare rău, că am fost rău. Nu mai vreau să fiu rău. Vreau să fiu bun." Cine persistă în rău, nu se pocăiește, fiindcă nu părăsește păcatul, ori pocăința este, în orice caz „părăsirea păcatului". Cine nu urgisește răul, acela rămîne și pe mai departe rău și se aseamănă cu „cel rău", pe care îl avem în vedere, cînd, în rugăciunea Tatăl nostru, cerem de la Dumnezeu, zicînd: „Și ne izbăvește de cel rău."

Dar chiar și cel care urgisește răul și îi pare rău de cele rele ale sale încă nu împlinește decît o parte din pocăință și se pocăiește cu fața spre trecut. Pocăința, însă, nu este o încremenire într-o atitudine cu fața spre trecut, ci este o lucrare de îmbunătățire sufletească, făcută în prezent, cu fața spre viitor.

Se pocăiește cu fața spre viitor oricine care știe că pocăința are și niște roade, „roadele vrednice de pocăință", la care ne îndeamnă Sfîntul Ioan Botezătorul, cînd zice: „Faceți roade vrednice de pocăință" (Matei 3, 8). La așa ceva se gîndea Sf. Apostol Pavel, cînd le scria creștinilor din Efes: „Cine a furat să nu mai fure, ci mai vîrtos să se ostenească lucrînd cu mîinile lui, lucru cinstit, ca să aibă să dea celui ce n-are" (Ef. 4, 28). Evident, trecutul negativ, trecutul păcătos nu poate fi recuperat. Ce-i făcut îi făcut și rămîne, într-un fel sau altul. În pocăința noastră, noi nu trebuie să fim preocupați de desființarea trecutului, pe care nu-l mai vrem, căci știm bine că „trecutul nu moare" și nu mai e în puterea noastră să-l schimbăm. Cînd facem roade vrednice de pocăință, grija noastră trebuie să fie să astupăm trecutul negativ, cu un trecut pozitiv, cu trecutul din viitor, pe care ni-l creăm în prezent, — prezentul fiind timpul nostru real, timpul în care trăim și în care ne pregătim și trecutul, ca și viitorul. Căci, la drept vorbind, trecutul l-am trăit în prezent: în prezentul de altă dată, iar viitorul tot în prezent ni-l pregătim și nu-l vom trăi niciodată ca viitor, ci numai ca prezent. Noi ne amintim de trecut și ne gîndim la viitor, dar nu există posibilitatea să-l trăim ca viitor, ci numai ca prezent. Omul trăiește într-un prezent continuu și numai în prezent.

Dat fiind faptul că în prezentul de altă dată ne-am pregătit prezentul de acum, pe care l-am înțeles ca viitor, dar pe care-l trăim acum ca prezent și că în prezentul de altă dată ne-am creat trecutul, așa cum este el, sîntem convinși că în prezentul de acum ne putem pregăti și trecutul care urmează, ca și viitorul la care ne este luarea aminte. Da altfel,toate le facem în prezent, pentru viitor, deci cu fața spre viitor. Cînd e vorba de pocăință, totul este să fim atenți să desființăm păcatul, sub toate formele lui, ca trecutul care urmează să fie așa cum ni-l dorim și să ne ducă la prezentul de mîine și de toată cealaltă vreme a vieții noastre cu spor de bunătate, cu spor de liniște sufletească, cu realizări, care, adăugîndu-se la ființa noastră, să o prelucreze după voia lui Dumnezeu.

Știm cu toții că pocăința este un act religios, dat nouă de Dumnezeu, spre nimicirea păcatului, spre desființarea păcatelor din trecut, spre evitarea păcatelor din preznt, spre împuținarea păcatelor în viitor. Pocăința ni s-a dat spre mîntuire. Ea se realizează cu nădejde la mila lui Dumnezeu, pentru trecutul irecuperabil, dar și pentru harul cît ne este necesar în viitor, ca să putem sta împotriva ispitelor, să fim mai înalți decît ispitele și să ajungem la culmea bunătății.

Cei mai mulți dintre cei ce se pocăiesc au în vedere pocăința mai mult sub forma ei de părere de rău pentru relele făcute, sub forma ei de căință. Pocăința și căința sînt pentru mulți noțiuni aproape sinonime și în orice caz foarte apropiate. În realitate, însă, există și o pocăință cu bucurie, cu încredere în mila lui Dumnezeu, cu siguranța că Dumnezeu este Tatăl nostru și că nu are pe nimeni de pierdut. Există o pocăință reală și ducătoare la scop, cu seninătatea pe care o vădește Psalmistul, cînd spune: „Cît e de sus cerul de-asupra pămîntului, atît de mare e bunătatea Lui (a lui Dumnezeu) spre cei ce se tem de Dînsul. Cît de departe e Răsăritul de Apus, atît a depărtat El de la noi fărădelegile noastre. Cum miluiește un tată pe copiii săi, așa miluiește Domnul pe cei ce se tem de Dînsul" (Ps. 102, 12—14). Dacă ne gîndim apoi la felul cum a fost primit de tatăl său, fiul întors din pribegie, din pilda cu Fiul Risipitor (Luca 15, 11 urm.), ne dăm seama că Dumnezeu nu-i vrea pe oameni ca pe niște tînguitori, ci îi vrea chiar și pe cei ce se pocăiesc, să fie senini, încrezători în bine, gata să facă cît mai mult bine, hotărîți pentru o viață nouă, așa cum o vrea Dumnezeu, urgisind răul și făcînd binele și biruind răul cu binele.

Sfîrșim aceste rînduri, cu referire la pocăință, — înțeleasă ca o lucrare din prezent, cu fața spre viitor, — aducînd înainte și cîteva considerații ale Sf. Isaac Sirul. Iată ce ne spune el:

„Pocăința este o a doua naștere de la Dumnezeu."

„Pocăința este ușă a milei, deschisă celor ce o caută pe ea. Prin această ușă intrăm la mila cea dumnezeiască și în afară de această intrare nu vom găsi milă."

„Raiul este dragostea lui Dumnezeu, căci în ea (în dragoste) se află desfătarea tuturor fericirilor. În ea, fericitul Pavel a mîncat o hrană mai presus de fire. Și după ce a gustat din pomul vieții, a strigat cu glas mare, zicînd: Ceea ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit... a pregătit Dumnezeu celor ce-l iubesc" (I Cor. 2, 9).

„Cine a aflat iubirea, pe Hristos îl mănîncă în fiecare zi și în fiecare ceas și se face nemuritor".

„Ferice de acela care mănîncă pîinea dragostei, care este Iisus. Pentru că cine mănîncă din dragoste, mănîncă din Hristos-Dumnezeul cel mai presus de toate, după cum mărturisește Ioan, zicînd: Dumnezeu este dragoste" (I In. 4). Deci cel ce viețuiește cu dragoste, cîștigă de la Dumnezeu și respiră în lumea aceasta aerul învierii din cele de aici."

„Pocăința este o corabie, frica îi este cîrmaci și dragostea este limanul cel dumnezeiesc."

„Așadar, frica ne așază pe noi în corabia pocăinței și ne trece pe noi dincolo de marea cea răumirositoare a vieții acesteia, călăuzindu-ne spre limanul cel dumnezeiesc, adică spre dragoste. Că spre ea trec toți cei ce se ostenesc și se chinuiesc în pocăință. Și cînd ajungem la dragoste, ajungem la Dumnezeu. Și iată călătoria noastră se sfîrșește și ajungem la ostrovul de dincolo de lume. Acolo este Tatăl și Fiul și Sfîntul Duh" (Cuvîntul 72).

Să ne ajute Dumnezeu să ne pocăim, cu fața spre viitor, și să ajungem la iubire, la iubirea cea mai presus de fire.

Kahlil Gibran: Despre religie*

„...Religia nu-i orice act sau orice reflecție;
Și ceea ce nu-i nici act, nici reflecție, e doar uimire și surpriză mereu născîndu-se în suflet, chiar cînd mîinile taie piatra sau meșteșugesc la războiul de țesut!

Cine-ar putea despărți credința de faptele sale, ori credința de ocupațiile-i zilnice?

Și cine ar putea să-și așeze în față orele vieții și să spună: «Acestea-s pentru Creatorul, iar acestea pentru mine însumi; acestea pentru sufletu-mi, iar acestea pentru trupul meu?»

Toate orele voastre, aripă vă sînt și bat tăind spațiul de la un eu la altul.

Acel care nu-și poartă moralitatea decît ca pe un veșmînt de zile mari, mai bine să rămînă gol:
Vîntul și soarele nu-i vor străpunge pielea;

Cel care-și orînduie viața potrivit eticii, își întemnițează pasărea cîntătoare într-o colivie.

Și chiar și cel mai liber cîntec nu poate trece prin zăbrele și plase de sîrmă,

Iar cel pentru care adorația este o fereastră, ce poate fi deschisă dar și închisă, acesta, cu siguranță, nu și-a vizitat încă locuința sufletului, ale cărei ferestre sînt deschise de dimineața pînă seara și de seara pînă dimineața.

Viața de fiecare zi este templul și religia voa
tră,
Și cînd intrați înlăuntrul ei luați cu voi între
ga-vă fire,
Luați cu voi plugul și forja și ciocanul și lău
Toate lucrurile pe care le-ați modelat pentru n
voile ori pentru plăcerile voastre,
Fiindcă în vis nu vă puteți înălța deasupra d
săvîrșirii, nici cădea mai jos de neizbînzile voa
tre.
Și mai luați-i cu voi pe toți oamenii:
Pentru că în adorație nu vă puteți înălța m
sus decît speranțele lor, nici să vă coborîți m
jos decît deznădejdile-acestora.

Și, dacă doriți a-L cunoaște pe Creator, nu
preocupați de dezlegarea enigmelor;
Priviți mai degrabă împrejurul vostru și-L v
vedea jucîndu-se cu copii,

Priviți marile spații și-L veți vedea mișcîndu-
cu norii, în fulgere brațele întinzîndu-și peste p
mînt, căzînd cu ploaia,

Priviți, și îl veți vedea în flori surîzînd, a
sculîndu-se și semne făcînd cu mîinile în arb
rii mari."

În românește
Radu Cîrn

* Fragment din cartea *Profetul* de Kahlil Gibran (Liban) în curs de apariție la Editura „Orion".

Semnul crucii

Învățat-am semnul crucii de la mama,
Ca semnul cel dintîi de punctuație —,
Oriunde-i fi, copile, tu ia seama
Ce mult a suferit această nație!

Cu Biblia-i străpunsă de pumnale
Din sîngele ce-a curs din ea șuvoi
Strămoșii tăi au însemnat o cale
Ca de lumina ei să te-ndoi!

Ce nobilă, ce trainică putere
Avură ei, sărmani plugari și-oieri
De se rugau prin tainice unghere
În limba asta plină de tăceri!

Cînd teafără-i și dreaptă rădăcina
Întreg copacul pare un tumult,
Pe scutul lor n-a scormonit rugina
De două mii de ani și mai de mult..

Și azi mai luptă-n noi, în fiecare,
Cu tot ce-a mai rămas pe lume rău,
Cînd clipa ți se pare că te doare
Gîndește-te la tot trecutul tău,

Și-oriunde-ai fi prin viață să te duci,
Mînat de vreme și purtat de soartă
Tu nu uita de semnul sfintei cruci,
De semnul care vindecă și iartă!

N. Nicoară

TEOLOGIA UNEI EXPRESII ROMÂNEȘTI

Mare-i grădina lui Dumnezeu

Zicala o întîlnim adesea în vorbirea obișnuită. Ea se referă la cazuri izolate, în care cel vizat deviază de la gîndirea, vorbirea sau activitatea normală, cuviincioasă, rațională.

Omul din popor, bazat pe o concepție clară, creștinească, despre lume și viață, filtrează întreaga realitate socială prin prisma gîndirii sale, calificîndu-o ca atare. El are un cod moral, un criteriu de referință bine conturat și în funcție de acesta analizează faptele sale și ale altora, alege între bine și rău. Tot ceea ce nu este conform cu mentalitatea sa este un fals, un atentat la bunele moravuri, la credință, la convețuirea socială. E firesc să fie așa. Noi avem o tradiție și o civilizație multimilenară, în cadrul cărora s-au cristalizat cutume, legi nescrise, de la care nu putem să ne abatem fără să
sancționați de societate.

Cîteva exemple concrete de
losire a expresiei în discuție s
edificatoare, cînd un ateu v
bește unui grup despre nonex
tența lui Dumnezeu sau cînd
sectar spune că nu trebuie
cinstim pe Maica Domnului, sf
ții, Sfînta Cruce, Sfînta Biser
Sfintele Taine, omul din po
privește la cel în cauză ca la
rătăcit mintal, clatină din cap,
depărtează și spune pentru s
și pentru ceilalți: „Mare-i g
dina lui Dumnezeu!" Tot așa
întîmplă cînd românul asistă
acte de bravadă, de circ, c
cineva vrea cu tot dinadinsul
impresioneze prin acte neob
nuite. Tot așa se spune la
derea unor beți, a unor hoți
criminali.

Expresia are un conținut p
fund teologic, este originală
tocmai de aceea merită toată
tenția. În Sfînta Scriptură o
tîlnim în forma: „ În casa Ta
lui Meu multe lăcașuri s
(Ioan XIV, 2). Cuvintele apa
neau însă Mîntuitorului și ó
din popor, credinciosul nu-și
tea permite să le rostească
oriunde și oricum. Erau cuvi
sfinte. El le-a tradus însă „
limba sa". Și i-a reușit de
nune! În Sfînta Scriptură „g
dină a lui Dumnezeu" este nu
raiul, Edenul: „Dumnezeu a
dit o grădină în Eden" (Fac.
15); „El va face pustia lui ca
Rai... ca o grădină a Dom
lui (Isaia, LI, 3) ș.a. După c
se poate observa, românul nu
limitează la rai, ci extinde not
nea de grădină asupra între
creației. Sesizăm parcă un e
din Miorița: „Pe-un picior
plai, / Pe-o gură de *rai*" /. A
turarea celor două noțiuni, în
zul de față, mi se pare extra
dinară: cadrul natural de ex
tență este definit drept „g
dină a lui Dumnezeu", iar „G
dina lui Dumnezeu", în Sfî
Scriptură este raiul. Dar or
este un „gonit" din rai, un
depsit. Iată cum românul se c
sideră un „reabilitat" în cont
tul existenței. Și este. Prin jer
Mîntuitorului, omul a fost r
bilitat. Dacă este așa, și-a
românul, atunci natura de ce
ar fi „grădina" lui Dumnez
raiul. Dar omul e nevoit să mu
crească din greu pentru a-și c
tiga existența, ceea ce în ra
originar nu se întîmpla. Ei
De muncă să se vaite el! D
munca nu a fost socotită de
mân ca un blestem, ca un ch
ci ca o binecuvîntare, ca o buc
rie a vieții. În muncă și-a g
sit împlinirea, idealul vieții, a
că numai pentru atît nu treb
socotit că natura înconjurătoa
lumea cu toate ale sale nu po
fi „grădina" lui Dumnezeu.

Existența unei grădini pres
pune imediat existența grădi
rului. Vorba lui Voltaire: „U
versul mă încîntă și nici
gîndi măcar / Că poate exi
ceasul fără un ceasornicar
Just. Grădina românului adev
rat, a țăranului român este
loc lucrat cu grijă, multă miga
un loc îngrădit, păzit, ocro
Este un loc „al grădinarulu
al proprietarului, al gospodar
lui, nu al oricui. În ea nu po
întra oricine, decît cel pe car
acceptă stăpînul. Altfel, musa
rul ar fi un intrus, un hoț.
grădină nu poate crește ori
plantă, orice buruiană. Ochi
grădinarului veghează, mîna
plivește, uneltele nu pregetă
lucreze și să scoată buruien
nefolositoare, dăunătoare, d
rădăcină. Grădinarul culti

(Continuare în pag. a 4-a)

Pr. Al. Stănciulescu-Bîr

Catehеză la Duminica Ortodoxiei

(Urmare din pag. 1-a)

Sine că este „calea, adevărul și viața" (Ioan 14, 6) pentru oricine vrea să-L urmeze. Prin cuvîntul Său, prin învățătura pe care El ne-a lăsat-o, noi putem cunoaște calea care duce spre Dumnezeu. Prin adevărul descoperit de El avem siguranța mîntuirii, nu bîjbăim și nu rătăcim pe alte căi. Iar prin viața Lui avem comuniune cu Tatăl în Duhul Sfînt, împărtășindu-ne de iubirea Lui și aducîndu-I cea mai mare mărire: „Părinte, voiesc ca unde sînt Eu să fie împreună cu Mine și aceia pe care mi i-ai dat, ca să vadă slava Mea pe care mi-ai dat-o... Și le-am arătat numele Tău și îl voi arăta, ca dragostea cu care m-ai iubit să fie în ei și Eu în ei" (Ioan 17, 24—26).

Dar întrucît calea lui Hristos este una, adevărul este unul, viața lui Hristos este una; tot astfel și cei ce cred în El și-L mărturisesc ca Mîntuitor al lor, sînt și trebuie să fie una. Ei alcătuiesc „Trupul lui Hristos" (I Corinteni 12, 27), adică Biserica, avînd pe Domnul ca și Cap al ei: „Hristos a iubit Biserica și s-a dat pe Sine pentru ea ca să o sfințească, curățind-o prin baia apei prin cuvînt, ca să și-o înfățișeze Biserică slăvită, neavînd pată nici zbîrcitură, sau altceva de acest fel, ci ca să fie sfîntă și fără prihană" (Efeseni 5, 25—27). Aceasta este Biserica dreptmăritoare, una, sfîntă, sobornicească și apostolească. Avînd permanent lucrarea și viața Duhului Sfînt în membrele ei, ea este — după expresia Sfîntului Apostol Pavel — „Biserica Dumnezeului celui viu, stîlp și temelie a adevărului" (I Timotei 3, 15). Păstrînd cu fidelitate lăsămintele dumnezeiești, Biserica cea una aduce peste veacuri o permanentă preamărire lui Dumnezeu, conducînd pe credincioși pe drumul mîntuirii, sfințindu-i și ferindu-i de rătăcire și de păcat. Le arată necontenit calea dreptății, împreunîndu-i cu Hristos, înfrățindu-i întreolaltă, precum și cu întreaga creație.

IV. *Recapitularea-Aprecierea*

Ce înseamnă „Ortodoxie"? (Dreaptă mărire adusă lui Dumnezeu). Dar „Biserică Ortodoxă"? (Înseamnă Biserica dreptmăritoare, care aduce dreapta și adevărata mărire lui Dumnezeu). Cui se datorește această posibilitate de a aduce dreaptă mărire lui Dumnezeu și a nu cădea în greșală și în rătăcire? (Dumnezeu este Acela care de-a lungul vremii a arătat oamenilor calea dreaptă și adevărul de credință, pe care urmîndu-le, să poată intra în comuniune cu El. Iar „la plinirea vremii" Fiul lui Dumnezeu s-a întrupat, fiind El însuși „calea, adevărul și viața". El a întemeiat apoi Biserica Sa, care este Trupul Său tainic și care avînd viața Duhului Sfînt, a Duhului Adevărului, este ferită de greșală, de rătăcire. În același timp, prin lucrarea Duhului Sfînt în Biserică, fiii ei se sfințesc prin harul Sfintelor Taine și aduc astfel o continuă prea-mărire lui Dumnezeu).

V. *Asocierea*

Deși Biserica Ortodoxă are caracter universal, ca însăși mîntuirea pe care o oferă credincioșilor, ea a pătruns la diferite popoare, în diferite locuri geografice, fiecare avînd particularitățile specifice, obiceiurile, tradițiile și idealurile de viață. Biserica Ortodoxă aducînd mîntuirea lumii prin slujirea ei, a cultivat tot ceea ce a găsit bun, adevărat, drept și frumos, mergînd pînă la identificare cu idealurile nobile spre care tindeau popoarle respective. Așa ne explicăm de ce Biserica Ortodoxă statornicită pe meleagurile noastre a devenit Biserica Ortodoxă Română. Fără a pierde întru nimic caracterul universal al Ortodoxiei, ea a primit și specificul românesc, identificîndu-se atît de mult cu aspirațiile credincioșilor, încît Biserica Ortodoxă a devenit „Lege românească și strămoșească".

VI. *Generalizarea*

Din cele pînă aici tratate vedem că, așa cum sublinia un Sfînt Părinte, Biserica Ortodoxă reprezintă voința lui Dumnezeu de a se păstra și transmite neschimbat adevărul de credință și de viețuire duhovnicească aducător al mîntuirii sufletului.

VII. *Aplicarea*

1. Credincioșii aparținînd Bisericii Ortodoxe au în primul rînd datoria să cunoască învățătura de credință care să-i conducă pe drumul mîntuirii: „Și aceasta este viața veșnică: să Te cunoască pe Tine singurul Dumnezeu adevărat și pe Iisus Hristos pe care L-ai trimis" (Ioan 17, 3).

2. Dar nu e suficient să cunoaștem învățătura Bisericii, trebuie să o și păstrăm, să rămînem adică fideli Bisericii, prin urmarea sau trăirea după dreapta credință pe care o mărturisim și pe care o păstrăm cu scumpătate: „Cînd știți toate acestea, fericiți sînteți de le veți și face" (Ioan 13, 17), spune Mîntuitorul. Este tocmai ceea ce va sublinia mai tîrziu un dascăl al Bisericii, spunînd că „a fi ortodox înseamnă a crede drept și a trăi drept!"...

PREOTUL ZILELOR NOASTRE

(Urmare din pag. 1-a)

lor sale și mai ales efectul dureros al prăbușirii lui morale.

Fiecare candidat la preoție cunoaște conținutul canoanelor bisericești, i s-au lămurit de dascălii săi legiuirile Bisericii Ort. Române, și totuși nu toți sînt pe deplin convinși că vor fi în stare să se supună lor și să nu calce o literă măcar din cuprinsul lor.

Toți știm, de pildă, că preotul căsătorit, în cazul în care îi moare soția, indiferent la ce vîrstă, dacă are sau nu copii, el, după legiuirile bisericești, nu mai are voie să se recăsătorească. Am gîndit poate, unii din noi că această tristă realitate nu ni se va întîmpla tocmai nouă sau am privit-o superficial, și totuși sînt destule cazuri, în care frați de-ai noștri au gustat această amărăciune. Art. 38 din Legiunile B.O.R. spune categoric: „preoții și diaconii văduvi, care se recăsătoresc, se pedepsesc potrivit Sfintelor Canoane".

De la sinodul I ecumenic de la Niceea — anul 325 — și pînă astăzi, nici un alt sinod panortodox sau local nu a adus derogare celor stabilite atunci.

Amintesc despre aceasta, fiindcă în parohiile noastre, avem cazuri de credincioși cu două sau trei cununii și mă întreb ce autoritate morală poate avea preotul recăsătorit în fața unor atari situații. Dacă enoriașii tac, dacă preotul suplinește această abatere printr-o viață curată și necazul ce a căzut pe el nu l-a depărtat de spiritul evanghelic, asta nu înseamnă însă că el este absolvit și în fața lui Dumnezeu de călcarea ce a făcut.

Forma ideală ar fi ca niciun preot să nu ajungă vreodată în fața instanțelor de judecată bisericească, pentru abaterile și delictele prevăzute în Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare ale B.O.R.

Pentru aceasta se cere ca preotul să ducă o viață curată, și din mîinile lui curate, creștinii să primească Sfintele Taine. „De o moralitate ireproșabilă și de sfințenia cerută unui vrednic slujitor al Domnului să fie pătruns cel ce este chemat să săvîrșească cele sfinte".

Sf. Ioan Gură de Aur făcea următoarea recomandare: „sufletul preotului să fie mai curat decît însăși razele soarelui, iar preoții desfrînați și păcătoși de orice fel sînt opriți de canoane și de pravile de a mai sluji".

Sf. Grigore cel Mare cerea ca: „orice predicator să se facă auzit mai mult prin fapte decît prin vorbe." Dacă un preot are o viață personală, fără cusur sub toate aspectele, poate fi sigur că nu va fi doborît de uneltirile sau de clevetirile celor răi. Fapta rea a preotului produce sminteală tuturor credincioșilor săi, fie buni, fie răi, pe unii întristîndu-i, pe alții încurajîndu-i în pocăința lor.

Oamenii de pe raza unei parohii judecă preoțimea după păstorul lor. Dacă acesta este bun, ei au convingerea că toți ceilalți sînt buni, și situația este inversă dacă preotul lor este un ticălos.

Nimeni nu este scutit de greșeală pe acest pămînt, oricît de atent ar fi cu sine însuși. Greșelile mici sînt în inima și gîndul marii majorități. Pentru toate acestea Dumnezeu ne-a lăsat la dispoziție arme de luptă și curățire: rugăciunea, postul, mărturisirea. În primul rînd preotul să alerge zilnic la ajutorul divin să se mărturisească și el duhovnicului său și să pornească întărit și hotărît de a nu mai greși.

Sînt greșeli pentru care Autoritatea Bisericească, la prima vedere, dă numai o admonestare, greșeli ușoare sau din neștiință. Lămurit de superiorii săi, cel ce a greșit, dacă manifestă recunoaștere, regret și îndreptare sinceră, poate repara în scurt timp greșeala săvîrșită. Este mai tristă situația, cînd vinovatul nu-și recunoaște vina, merge în instanță, încearcă să răstoarne adevărul cu fel de fel de mărturii, antrenează după el și pe alții, și nici după ce sentința rămîne definitivă, orgoliul nu este convins de greșeala lui.

O situație tristă și care produce crize sufletești credincioșilor noștri este aceea de la parohiile cu mai mulți preoți și în cazuri destul de rare — aceștia nu se împacă — fiind de multe ori martori la conflictele dintre ei, chiar enoriașii lor. În asemenea situații trebuie intervenit cu promptitudine pentru clarificarea situației create.

Sfinții Apostoli au exercitat și funcție judecătorească. Sf. Ap. Petru a judecat pe Anania și Safira pentru minciuna lor, a condamnat și pe Simon Magul.

Din epistolele pauline se desprind cazuri cînd a judecat și Sf. Ap. Pavel.

Pentru menținerea disciplinei clerului, Biserica și-a fixat legiuirile sale. Pentru abaterile săvîrșite se întinde mînă de ajutor celor greșiți de a se îndrepta. Perseverarea în greșeală aduce sancțiuni mai mari.

Ca și în trecut ni se recomandă nouă preoților de astăzi, să avem o viață personală, model, în familiile noastre, în raporturile cu frații noștri preoți, față de păstoriții noștri, cu multă grijă în îndeplinirea îndatoririlor sacerdotale și sociale, raporturi de ascultare față de ierarhii noștri.

În felul acesta nu sîntem expuși oprobiului public ci rămînem pildă vie pentru turma ce ne-a fost încredințată spre păstorire.

Între Constantinopol şi Roma

n timpul confruntărilor dintre boinicii hanului Arpad şi oas- lui Menumorut, voievodul ro- n a invocat protecţia Constan- opolului. În cele din urmă flictul are un sfîrşit matrimo- l. Tuhutum fiul lui Arpad de- e ginerele lui Menumorut. utum a fost botezat în rit cesc, ca şi Gyula cel Mic, în- gătorul lui Gelu. Au fost bo- aţi evident după un „obicei al nîntului", adică al apartenen- creştinilor din voievodatele nsilvaniei la patriarhia din nstantinopol.

Mai tîrziu, Ştefan regele Un- iei (997—1038) — şi ungurii eseră încreştinaţi în rit gre- c — primeşte oficial protec- Romei. Nu e greu de văzut în ste situaţii, că încă înainte de rea schismă (1054) între Con- ntinopol şi Roma exista o ită confruntare în ceea ce pri- te împărţirea sferelor de in- enţă, cum am spune într-un baj mai apropiat zilelor noas-

egatul Ungariei a devenit at al Romei, al Occidentului şi fi în timp vîrful de săgeată e să poarte cît mai departe enţiile feudale ale Romei. E evant în acest sens un episod matic petrecut între regele fan şi voevodul Achtum, de dinţă grecească (ritum Graeum), ce stăpînea cetatea Morina, ţinuturile dintre Crişuri şi erin, iar pe valea Mureşului ă în părţile transilvane (par- Transilvanes). Voevodatul cea dincolo de Severin pînă re Vidinul bulgar. Unul din enii de vază ai lui Achtum, anadinus, s-a refugiat la re- e Ştefan al Ungariei, cu care aliat şi a pornit război împo- a lui Achtum. Voevodul din atea Morisena a fost înfrînt Chanadinus i-a luat locul. luga şi-a trădat stăpînul şi a enit stăpîn. Dar nu e numai , regele Ştefan l-a obligat pe anadinus să se boteze a doua ă. Cîtă vreme a fost supusul Achtum, Chanadinus a fost ştin de rit grecesc, iar după ce a schimbat stăpînul a trebuit devină de rit latin. Iată ce ci- în Viaţa Sfîntului Gerard, care am luat şi informaţiile mai sus: „astfel mă făcui nou stin întru creştini şi iarăşi tezat fiind, voi să intru în lupnouă, gata să mor ori să trăc cu voi împreună". (sic Chrisnis novus Christianus sum, viter baptizatus subire proem volo, partus sum mori et rere vobiscum) [1].

Rebotezarea lui Chanadinus fost un „abuz" din partea bicii Romei, dar fenomenul era tul de frecvent atunci. Documentele consemnează treceri de ritul grecesc la ritul latin, nu mai în Transilvania şi Banat, şi în Bavaria, Austria, Slavo- şi Moravia.

Aşadar, în acele veacuri de rmare a feudalismului „euroan", în regatul Ungaria era dominantă Roma catolică. Aceasta n capul de pod realizat de re- e Ştefan cel Sfînt (Szent Istn) care îşi va extinde puterea şi upra Transilvaniei. Era vorba convertirea de la ritul grec la ritul latin, în primul rînd, familiilor mai bogate. Urmaşii Ştefan au fost şi ei activi în este convertiri, la care papa, iar şi atunci cînd nu se afla Roma, ci la Avignon, s-a dodit sensibil. Astfel, în 1345, ement al VI-lea îi mulţumea gelui Ludovic I al Ungariei ntru „convertirea la catolicism unor voevozi români din Banat Transilvania".[2]

Nu există documente pentru e convertiri au avut loc, cert te că ele s-au manifestat atît ainte de 1054, cît şi după a- ea. Pînă la 1054, în felul rebozării lui Chanadinus, iar după 54, fenomenul e mai direct şi temeiat pe ideea schismei denită faptă prin ruperea legăturor bisericeşti dintre Roma şi nstantinopol. În general aceasruptură e pusă pe seama unor uzaţii reciproce între cele două serici. Roma a acuzat Constanopolul de tendinţe separatiste, Constantinopolul a acuzat ma de inovaţii doctrinare. Apatia schismei s-a datorat însă lor două mentalităţi diferite, eacă şi latină, care s-au manistat şi desfăşurat în anumite obleme în chip distinct, cu mult ainte de 1054. Alături de aceasdiferenţiere lăuntrică s-a conetizat şi una politică şi anume apariţia ideii de imperiu roan, în Occident, idee la care se aşează şi papa, prin consimţia încoronării regilor franci, ca părăţi romani. Schisma a avut din urmare rădăcini imperiale anterioare întîmplării din 1054, o întîmplare dramatică şi amară, ce a lăsat urme încă aspre în istoria bisericilor europene.

Nu vom intra în detaliile acestor „urme", veritabile răni nevindecate, ci vom sublinia doar că schisma ivită între Roma şi Constantinopol a făcut istorie dramatică şi în Transilvania. Într-un document emis de la Avignion, în 1373, românii din Transilvania sînt numiţi „necredincioşi". Trebuie — citim în acel document — „predicat necredincioşilor cuvîntul lui Dumnezeu şi din schismatici să fie întorşi la calea adevărului catolic": („praedicantes infidelibus verbum Dei, schismaticos etiam ad viam reducendo catholicae veritas . . .")[3]

Cuvintele „infidelibus", „schismaticos", „catholicae veritas", concise şi tăioase, comunică lupta dură, din veacul al XIV-lea, ce se dădea în Transilvania între ortodox şi catholic, consecinţă a marii desbinări; dintre Roma şi Constantinopol. O precizare, pentru cititorul de azi al menţionatului document, ne poate lămuri cu claritate, nu numai despre abuzurile Romei, pe care deja le-am invocat, ci şi despre modul eronat în care se înţelegea de către latini, ceea ce socoteau a fi numai a lor „catholicae veritas". Sensul de „catholic" („universal") pur şi simplu a suferit o răsturnare semantică. „Catolic" însemna în documentul de la 1373 numai creştin de rit latin, sens ce contravine semnificaţiei originare a termenului de „katolik". Expresia „biserica catolică" „katolike ekklesia" a fost pusă în circulaţie de Sf. Ignatie al Antiohiei, şi înţelesul acesta originar, e diferit de cel ulterior, care identifică, pe „catolic" cu „latin". Dar să vedem o explicitare autorizată a concepţiei Sf. Ignatie despre „katolik": „Sfîntul Ignatie defineşte Biserica pentru prima dată ca „Biserică universală" = e katolike ekklesia (*Smirn.* 8, 2), expresie care revine în Martiriul Sfîntului Policarp, *Formula de adresare*, 8, 1; 16, 2. Formula are întîi sens geografic: «Biserică ce se întinde peste tot pămîntul» prin «episcopii ei statornici pînă la marginile lui» (Ef. 3, 2). Dar această formulă înseamnă mai ales forţa de unitate a Bisericii unită cu Iisus Hristos şi Iisus Hristos unit cu Tatăl, «pentru ca toate să fie în acord, în unitate». «Nimeni să nu se înşele: dacă cineva nu e înăuntrul altarului, e lipsit de pîinea lui Dumnezeu» (Ef. 5, 1—2). „Biserica uneşte pe toţi şi pe toate, simfonizîndu-le".[4]

Nobilii români deveniţi din ortodocşi, prin rebotezare, catolici vehiculează şi ei emblemele Romei. Iancu de Hunedoara la 1456, pe lîngă faptul că îl arestează pe Ioan de Caffa îl mai numeşte şi „perfidus Wladica". În alt document în acelaşi an, acelaşi Iancu de Hunedoara porunceşte castelanilor săi din ţinuturile Şoimuşului, Hunedoarei şi Devei, să-i izgonească pe toţi preoţii valahi (omnes presbyteres Walachorum), întrucît aceştia n-au primit credinţa (fidem) de la cuviosul frate Szekely Mihály, ci ascultau tocmai de „perfidus Wladica", Ioan de Caffa.[5]

S-au întîmplat în acele vremi însă, nu numai treceri de la ortodocşi la catolici, ci şi reveniri de la catolici la ortodocşi. Cei reveniţi au fost însă pedepsiţi. La 1500 regele „Wladislaw al II-lea al Ungariei confiscă Poreca de sus şi de jos, precum şi Simonuţ, de la cnezii români Mihail şi Ladislau şi Ludovic Fiat din Ormeniş, pentru că cei dintîi reveniseră de la catolicism la ortodoxie".[6]

Putem menţiona existenţa în Transilvania a unui veritabil proces de catolicizare a familiilor româneşti nobile: cnezi, voevozi, pe cîteva veacuri bune, între 997—1038, perioada de domnie a lui Ştefan cel Sfînt şi 1473, cînd are loc răscoala de la Bobîlna şi apoi constituirea acelei „unio trium nationum", consfinţită juridic de *Tripartit*-ul werbözian la începutul veacului al XVI-lea. Prima consecinţă a convertirii de la ortodoxie la catolicism era păstrarea averii şi privilegiilor de către cel convertit. A doua consecinţă a fost schimbarea sîngelui" adică a etniei. Românul ortodox devenea catolic maghiar.

Convertirile (din ortodox în catolic) au fost numeroase în Transilvania acelor vremi, documentele sînt însă puţine. Totuşi aflăm, că Ioan, Petru, Laţcu, Muşat, urmaşi ai nobilului român Ladislau din ţinutul Devei nu şi-au putut păstra moştenirea decît devenind din români şi ortodocşi, nici mai mult nici mai puţin decît, catolici şi maghiari. În Maramureş, urmaşii voevodului Sas: Balc, Drag şi Ioan au fost catolicizaţi şi maghiarizaţi în secolul al XIV-lea.

De fapt, pînă în secolul al XV-lea, mai bine zis pînă în 1437, au existat în Transilvania numeroase familii româneşti nobile, care se judecau între ele după „legea românească" (jux ritum volochie).

După anul 1437 „scade numărul cel mare al acestor fruntaşi români, pe care apăsătoarea catolicizare i-a rupt de la sînul bisericii şi naţiunii lor".[7]

Astfel, urmaşii lui Ladislau şi Ştefan, bani de Losoncz devin conţii Bannfy — „fiii Banului" —. Din familii româneşti ortodoxe se trag şi familiile nobile atestate, în acel veac al XV-lea: Nikola, Gyeröffy, Rado, Vitéz, Kemény, Kobas, Bilkay, Petrovay, Ilosvay, Fiát, Huszar, Száva, Sztoika. Pînă şi conţii Bornemissa şi Teleky aveau origine românească, dovadă că în secolul al XVIII-lea, cronicarul Cserei îl înjura pe cancelarul Teleky Mihaly pentru originea lui valahă („oláh szamuncza").[8]

Procesul formării nobilimii transivănene manifestat nu numai prin asimilarea românilor ortodocşi la catolicism şi apoi asimilare în nobilimea maghiară, ci şi prin colonizare, a fost în plan politic şi economic, un proces de suprimare a drepturilor si libertăţilor ţărăneşti. La 1437 acest proces era în act. Aservirea ţărănimii se manifestă ca proces. Ţărănimea convenţiei de la 1437 s-a ridicat împotriva acestui proces de aservire şi a luptat pentru „emancipare".[9]

Una din cauzele răscoalei de la Bobîlna a fost abuzul episcopului catolic al Transilvaniei faţă de iobagii săi. Episcopul şi-a afurisit iobagii — e vorba de episcopul Gheorghe Lépeş — pentru că nu i-au plătit zeciuiala în monedă nouă. Iobagii au fost români şi unguri şi conflictul a avut şi nuanţe ale tensiunii dintre catolic şi ortodox.

Preoţii ortodocşi români aveau ei înşişi condiţia de iobagi, erau obligaţi, cum scrie Şincai, „să dea dăjdi domnilor pe un an şi să le crească şi hrănească cîinii".[10]

Procesul feudalizării Transilvaniei s-a făcut aşadar sub stindard maghiar şi catolic, pe fundalul unei rivalităţi între Constantinopol şi Roma, între Orient şi Occident. Faptul a fost exprimat de George Bariţiu ce a văzut în „scenele" istoriei Transilvaniei şi o luptă între Biserica apuseană şi Biserica răsăriteană, o luptă ce ameninţa mereu o „înfricoşată stricăciune a naţiunii româneşti, care se afla între două focuri".[11]

Fenomenul acestei tensiuni a fost de lungă durată, dar credinţa ortodoxă a avut tăria de a înfrunta vremea şi, cum a spus Şaguna, i-a apărat pe românii transilvăneni de „orice vijelii".[12]

Traian Vedinaş

---

1 I.D. Suciu, R. Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului*, I, Timişoara, 1987, p. 45.
2 Ibidem, p. 72.
3 Ibidem, p. 95.
4 Ioan G. Coman, *Patralogia*, I, 1984, p. 144.
5 I.D. Suciu, R. Constantinescu, *loc. cit.*, p. 95.
6 Ibidem, p. 100.
7 Ştefan Lupşa, *Catolicismul şi românii din Ardeal şi Ungaria pînă în anul 1556*, Cernăuţi, 1929, p. 29—32.
8 Ibidem, p. 78.
9 D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea*, I, 1967, p. 158.
10 Gheorghe Şincai, *Cronica românilor*, 1969, p. 163.
11 Apud, Pompiliu Teodor. *Evoluţia gîndirii istorice româneşti*, 1970, p. 119.
12 Cf. Ion Lupaş, *Mitropolitul Andrei Şaguna*, 1911, p. 163.

— Tu eşti lumina mea, Doamne! Doamne, luminează întunericul meu.

(II Regi 22, 29)

— Fiţi înţelepţi ca şerpii şi nevinovaţi ca porumbeii.

(Matei 7, 24—25)

Itinerar pastoral

— Joi, 14 februarie a.c., la invitaţia Ligii Tineretului Ortodox din Sibiu Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, a participat la seara duhovnicească de la Catedrala miropolitană, organizată în colaborare cu Institutul Teologic Sibiu, prilej cu care, după slujba Vecerniei, I. P. S. Sa a rostit un ales cuvînt de învăţătură privitor la duhovnic şi la lucrarea spirituală a acestuia, avînd ca temă: „Duhovnicul după carte, după om".

— Sîmbătă 23 februarie, Î. P. S. Sa a luat parte la lucrările Consiliului profesoral de la Institutul Teologic de Grad Universitar Sibiu.

Au fost abordate unele probleme privitoare la bunul mers al procesului educativ al studenţilor, problema burselor şi posibilitatea intrării Institutului Teologic din Sibiu în Universitatea Sibiu.

— În Duminica Ortodoxiei, prima Duminică a Postului Mare, Î. P. S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie în Catedrala mitropolitană din Sibiu, iar după otpustul Sf. Liturghii a rostit un adînc cuvînt de învăţătură legat de post şi rugăciune ca trepte ale suişului duhovnicesc.

Totodată Î. P. S. Sa a explicat celor de faţă semnificaţia deosebită a Duminicii Ortodoxiei în istoria Bisericii, subliniind că ea reprezintă biruinţa şi triumful definitiv al dreptei credinţe asupra tuturor ereziilor şi a învăţăturilor eronate care subminau unitatea ei.

În aceeaşi Duminică, Î. P. S. Sa, însoţit de P. C. arhid. Visarion Bălţat, secretar eparhial, a poposit la slujba Vecerniei în mijlocul credincioşilor din parohia „Valea Aurie", parohie înfiinţată după Revoluţia din Decembrie şi păstorită de P. C. pr. Simion Săsăujan, consilier administrativ bisericesc al Arhiepiscopiei Sibiului.

În cuvîntul său, Î. P. S. Antonie a dat glas bucuriei de a se afla din nou în mijlocul parohienilor din Valea Aurie, după care a rostit un adînc cuvînt de învăţătură privitor la însemnătatea postului, a rugăciunii şi a faptelor bune în viaţa creştină.

Î. P. S. Sa a îndemnat pe cei prezenţi la spirit de jertfă, la pace şi dragoste creştină, la rugăciune profundă şi caldă pentru pacea lumii şi pentru mîntuire.

Biserica pe care o veţi înălţa aici — a spus Î. P. S. Sa — va rămîne peste veacuri ca un simbol al credinţei şi jertfelniciei Dvs. şi fiecare veţi fi pomenit, după rînduială, la fiecare sfîntă slujbă ce se va oficia aici.

După cuvîntul Î. P. S. Sale, P. C. paroh Simion Săsăujan a mulţumit Î. P. S. Sale pentru bucuria şi onoarea făcută parohiei şi l-a asigurat că toţi credincioşii sînt alături de Biserica străbună a neamului şi vor fi şi pe mai departe buni creştini, fii vrednici ai Bisericii ortodoxe.

Ierod. Visarion Bălţat

Mare-i grădina lui Dumnezeu

(Urmare din pag. a 3-a)

multe feluri de plante în grădina sa, iar din acestea mai multe soiuri. Vom întîlni pomi, vie, legume, zarzavaturi, condimente, plante medicinale etc. Ştie grădinarul ce-i trebuie pentru casa domniei-sale, ştie şi ce se caută pe piaţă.

Grădina de care vorbeşte zicala noastră nu-i o grădină oarecare, ci e „grădina lui Dumnezeu". Pentru cel neiniţiat, deruta e aproape. Se va întreba de îndată: unde se află această grădină? A doua întrebare decurge în mod logic: cum de se află în grădina lui Dumnezeu asemenea specimene? Românul zîmbeşte cu înţelegere şi răbdare. Ştie el ce ştie! Şi nu e rău aşa! Pentru el „grădina" lui Dumnezeu a făcut-o, o conduce, o ocroteşte, o îngrijeşte. Fără El, toate s-ar usca. Nimic nu există fără ştirea şi voia lui Dumnezeu. Chiar şi buruienile aparent nefelositoare sau dăunătoare sînt sădite de grădinar şi lăsate să crească. De ce? Ştie Dumnezeu de ce! E grădina Lui şi nu-L putem noi obliga să ne dea socoteală ce cultivă în grădină. Tot aşa este şi cu oamenii. Toţi sîntem din grădina lui Dumnezeu, buni sau răi. Toţi sîntem creaţia Lui. Noi nu sîntem îndreptăţiţi să judecăm lumea şi semenii, decît doar dacă avem un mandat special pentru aceasta. Nu avem dreptul să plivim, să distrugem semenii care ni se par nouă că nu sînt „de soi". Este treaba lui Dumnezeu, Noi avem datoria să ne străduim a-i îndrepta, a-i readuce pe calea cea bună, a credinţei, a omeniei, a bunei-cuviinţe. Nu putem. Să-L lăsăm pe Dumnezeu să împlinească cele ce ne sînt cu neputinţă nouă. Românul autentic nu disprefuieşte pe fratele său decăzut din punct de vedere moral, intelectual. Chiar şi despre nebuni el spune acelaşi lucru: „Mare-i grădina lui Dumnezeu!" Expresia denotă o exemplară modestie şi bună-cuviinţă. Omul din popor acceptă existenţa aşa cum îi este dată, nu cîrteşte împotriva lui Dumnezeu, nu-l acuză că e nedrept sau nepăsător, că poate răbda atîţia „trăzniţi". Românul respectă proprietatea fiecăruia. Ar putea fi altfel faţă de Dumnezeu? Bineînţeles că nu. Cum ar putea să-l hulească pe Dumnezeu sau creaţia Lui? Ar fi un „amestec în treburile interne" şi aceasta nu e în firea noastră. Chiar şi cel rău are un rost al lui în lume şi Dumnezeu este singurul care i-l cunoaşte. Iuda a fost apostol şi a sfîrşit prin a fi un trădător şi un sinucigaş, tîlharul de pe cruce s-a mîntuit, Maria Magdalena dintr-o femeie de moravuri uşoare a devenit o sfîntă. Poate tocmai „buruienile", care ni se par nouă nefelositoare sau dăunătoare sînt plante medicinale, menite să trateze boli socotite incurabile. Grădinarul, Marele Grădinar, ştie ce şi cum.

În grădina Lui, în marea Lui grădină, sîntem şi noi un firicel. Atît şi nimic mai mult. Să dăm slavă lui Dumnezeu cel ce ţine şi ocroteşte grădina Sa, iar de cei despre care spunem, dînd din cap cu compătimire: „Mare-i grădina lui Dumnezeu", să ne ferim cu prudenţă. Amin!

INFORMAŢII

— La invitaţia Televiziunii franceze şi Episcopiei de Versailles, între 17 ianuarie — 4 februarie 1991, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a făcut o călătorie în Cehoslovacia şi Franţa, în cadrul căreia, în 19 ianuarie 1991, a participat la o masă rotundă organizată la Praga pe tema: „Du silence à la parole. Une foi a vivre et à transmettre", la care au participat reprezentanţi ai unor Biserici din foste ţări comuniste, iar în 24 ianuarie P. S. Sa a luat parte la o manifestare ecumenică organizată de Episcopia Versailles-ului în cadrul săptămînii pentru unitate creştină.

La Paris P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a avut totodată o întîlnire cu doi ziarişti de la publicaţiile franceze: La Croix şi La Vie.

SF. LITURGHIE ARHIEREASCA LA PELIŞOR

După ce, din înoredinţarea Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, cu o Duminică înainte, 10 februarie a.c., s-a aflat în mijlocul credincioşilor din Agnita, unde a săvîrşit Sf. Liturghie, Duminică, 17 februarie 1991, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în parohia Pelişor, prot. Agnita, parohie cu credincioşi foarte legaţi de biserica lor străbună, ceea ce s-a văzut şi cu prilejul de mai sus, prin participarea tuturor la sf. slujbă şi dragostea deosebită cu care au primit oaspeţi de la Sibiu.

În cadrul Sf. Liturghii, C. diacon S. Măneasa a fost hirotonit preot pe seama acestei parohii, iar tînărul teolog I. Manolache a fost hirotonit diacon.

La priceasnă a predicat P. C. cons. Gh. Papuc, iar la sfîrşitul Sf. Liturghii a vorbit P. C. prot. Gr. Cernea, cuvînt de învăţătură rostind apoi P. S. Episcop-vicar Serafim.

Un cuvînt cald, pătruns de o sinceră dragoste frăţească a rostit şi dl. J. Herman, în numele comunităţii evanghelice-săseşti din localitate.

În după masa aceleiaşi zile, P.S. Episcop-vicar Serafim a săvîrşit vecernia în biserica în curs de pictare din parohia Bîrghiş, zidită în 1872 şi în care s-a făcut prima slujbă de către un ierarh. Au vorbit: P. C. cons. Gh. Papuc, C. pr. paroh N. Piroş, iar la sfîrşit P. S. Episcop vicar.

După ce în ajun a pus piatra fundamentală la noua biserică din Braşov-Bartolomeu, pr. V. Zărnescu, Duminică, 24 februarie 1991, P. S. Episcop-vicar a slujit Sf. Liturghie arhierească în parohia Holbav, prot. Braşov, cu care ocazie a hirotonit pe noul preot al acestei parohii, C. diacon I. Manolache. În după masa aceleiaşi zile a oficiat slujba vecerniei în parohia Vulcan, prot. Braşov, pr. paroh T. Ţintea.

SĂRBĂTORIREA PATRONILOR INSTITUTULUI TEOLOGIC UNIVERSITAR „ANDREI ŞAGUNA" DIN SIBIU

Sfinţii Trei Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie Teologul şi Ioan Gură de Aur, sărbătoriţi de Biserica noastră în 30 ianuarie, sînt luaţi şi ca Patroni ai învăţămîntului teologic ortodox de pretutindeni.

La Institutul Teologic Universitar „Andrei Şaguna" din Sibiu aceşti Patroni au fost sărbătoriţi şi în acest an potrivit însemnătăţii pe care o au nu numai pe plan teologic, ci şi pe planul vieţii noastre creştineşti de fiecare zi.

Astfel, miercuri, 30 ianuarie 1991, Sf. Liturghie din Catedrala mitropolitană din Sibiu a fost săvîrşită de P. S. Arhiereu-vicar Ioan Mihălţan-Crişanul de la Episcopia Oradiei, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi.

Răspunsurile au fost date de corul studenţilor teologi, cundus de P. C. arhid. prof. I. Popescu.

La priceasnă, P. S. Arhiereu-vicar Ioan Crişanul a rostit predica zilei, insistînd asupra noţiunii de sfinţenie, cu foarte instructive sublinieri de ordin practic.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, Î. P. S. Mitropolit Antonie a adus în atenţia ascultătorilor semnificaţia praznicului, cu deosebire pentru învăţămîntul nostru teologic.

În continuare, în aula Institutului menţionat a avut loc o festivitate, al cărei program a fost deschis printr-o cuvîntare rostită de P. C. arhid. C. Voicu, rectorul Institutului.

P. C. ierod. Visarion Bălţat, secretar eparhial, a susţinut apoi conferinţa: „Aspecte sociale şi morale în opera Sf. Trei Ierarhi: Vasile, Grigorie şi Ioan", axată, precum arată şi titlul, pe o seamă de aspecte sociale şi morale, unele extrem de actuale, ale învăţăturii şi activităţii Sf. Trei Ierarhi.

Corul studenţilor teologi a interpretat tot cu acest prilej un buchet de compoziţii religioase şi naţionale, cu ziditor efect în obştea ascultătorilor, ca: Rugăciune, text de M. Eminescu şi muzica de I. Teodorescu; Troiţă de arhierei, de P. Gherman; Ce vă vom numi pe voi Sfinţilor? de I. Brie; Taina Creştinătăţii, de N. Lungu; Mama, de I. Chirescu; Doina, text de M. Eminescu şi muzica de T. Popovici ş.a.

Studenţi teologi au citit texte semnificative din lucrările Sf. Trei Ierarhi.

Actorul Paul Mocanu din Sibiu a recitat apoi versuri din opera marelui nostru poet M. Eminescu.

În continuare, a luat cuvîntul P. S. Arhiereu-vicar Ioan Crişanul, care a apreciat ca nepotrivite şi cu totul dăunătoare, lor şi Bisericii, tendinţele unor studenţi teologi de a nu participa la cursuri şi chiar la programul de rugăciune, ceea ce, între altele, se repercutează şi asupra uşurinţei cu care astfel de posibili absolvenţi se despart de credincioşii încredinţaţi spre păstorire, în contextul în care poporul nostru are atîta nevoie de lucrarea Bisericii.

O ziditoare cuvîntare a rostit apoi I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, care a reliefat, pentru studenţii teologi cu deosebire, aspecte mai puţin cunoscute din viaţa şi lucrarea Sfinţilor Trei Ierarhi: Vasile, Grigorie şi Ioan, aspecte care, în contextul actual, se impun cu mare necesitate în a fi cunoscute şi urmate în activitatea pastorală de fiecare zi din parohii, dintre care reţinem rîvna izvorîtă din credinţa vie în Dumnezeu, dragostea de obştea păstorită, cît mai întinsă cultură generală etc.

La încheierea programului, P. C. prof. D. Abrudan, prorectorul Institutului, a mulţumit participanţilor şi cu deosebire Ierarhilor vorbitori şi tuturor celor ce şi-au adus aportul la reuşita programului.

P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. dr. *Mircea Păcurariu*; Arhid. *Ezechil Oancea*, tehnoredactor; Arhid. *Achim Băcilă*, corector.

ABONAMENTUL pe un an: 250 lei.
Cont nr. 45.10.4.08.2 B.C.S.A. — Sibiu
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

Biblioteca „ASTRA" — SIBIU —

Fondator:

Mitropolitul ANDREI ŞAGUNA

1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 139

SIBIU 15 martie 1991

Nr. 11—12

CUVINTE DUHOVNICEŞTI

Scrisorile Avvei Ammoná (I)

De la Avva Ammoná, ucenic al Avvei Antonie cel Mare, ne-au rămas în *Pateric* unsprezece apoftegme, adică scurte cuvinte de învăţătură către ucenicii care i le-au cerut. Aceasta nu este însă întreaga sa „operă". Acestei moşteniri i se mai adaugă patrusprezece scrisori. Acestea, venind din secolul al IV-lea, ca şi apoftegmele, ne aduc aroma gîndirii creştine originale din cea mai adîncă vechime, al unui mare trăitor al virtuţilor creştine, care îşi trăgea învăţăturile doar din trei surse: din Sfînta Scriptură, manuscrisele căreia erau hrana de căpetenie a pustnicilor, din poveţele părintelui lui duhovnicesc, şi din propria lui experienţă de viaţă pe căile desăvîrşirii.

Noi, acum, ştim multe despre căile desăvîrşirii, dar le ştim pe toate din ştiinţa şi experienţa celor vechi. Ei nu le ştiau de la nimeni. Pentru dînşii totul era inedit. Ei învăţau totul din lupta cu ispitele, cu demonii, cu propira natură omenească păcătoasă. Ei descopereau din mers metodele de luptă şi tocmai de aceea, experienţa lor duhovnicească e atît de importantă, de interesantă şi de plină de învăţăminte pentru noi cei de azi. E importantă şi dintr-un alt motiv. Fiind ei cei dintîi din istorie care au urmărit realizarea sfinţeniei deosebite de acelea ale mărturisitorilor, ei au trebuit să găsească echivalenţele paşnice ale mărturisirii Domnului, printr-o altfel de jertfire, dar cu aceeaşi hotărîre şi cu aceeaşi intensitate. Să-şi învingă frica nu de călău, nu de ighemon, nu de cezar sau de judecător, ci frica de ei înşişi, de a nu cădea în ispite, în păcate, în apostazie, în indiferenţă. Într-un anumit sens, desăvîrşirea obţinută de martiri era mai rapidă şi mai sigură. Aceasta care trebuia cucerită zi de zi, în libertate, era mai de durată şi de mai multe ori nesigură, dacă nu era urmărită cu perseverenţă.

Sfinţii pustiei voiau, pe calea lor, să egaleze pe martirii de odinioară. Voiau să ajungă la pacea şi la bucuria lor. La întîlnirea sigură cu Dumnezeu. Credinţa lor nu era mai prejos de a martirilor, dar încercarea credinţei lor era mai de durată. Prin aceasta ei deveneau acum *modele pentru cei care* trebuiau să trăiască creştinismul *toată viaţa*, nu să moară creştini printr-o mărturisire publică, una şi bună, una şi definitivă, una şi mîntuitoare pe loc, prin sabia călăului păgîn. Creştinismul îşi făcea acum loc în istorie, în libertate, după edictul Sfîntului Constantin cel Mare (313), dar idealul de sfinţenie creştină trebuia să rămînă acelaşi, şi sfinţii aceştia retraşi din lume, dar nu în afara lumii şi nu eliberaţi total de chemările lumii, şi-au luat sarcina şi răspunderea de a demonstra că iedalul sfinţeniei e posibil, şi că Dumnezeu îl voieşte acum pe alte căi decît pe calea martiriului. Ceea ce nu înseamnă că, în condiţii asemănătoare confruntărilor la care a fost supusă credinţa martirilor, nu trebuia de fiecare dată reactivat martiriul.

Şi mai era o sursă de care beneficiau asceţii, şi care le recomanda experienţa ca pe o cale încurajată de Dumnezeu, ca să fie model celor mulţi din lume: lucrarea împreună cu ei a Sfîntului Duh, cel promis de Mîntuitorul. Tot efortul lor spre desăvîrşire era să ajungă să şi-L facă împreună lucrător cu ei pe Sfîntul Duh. Ajungerea aici era chiar semnul că sînt aproape de idealul suprem, de Dumnezeu, de Împărăţia Cerurilor care se putea dobîndi încă de pe pămînt. Vom vedea dintr-o scrisoare a Avvei Ammoná, că el se afla deja pe acest nou tărîm: *„Cel care vă scrie a ajuns la aceasta"* (Scris. XII, 4).

Într-o altă scrisoare le promitea ucenicilor săi că le va şi descrie, cînd vor fi faţă către faţă, „starea" aceasta, pe care n-o putea încredinţa hîrtiei (Scris. VIII, 3). E evident că făcea aluzie la experienţa asemănătoare a Sfîntului Pavel cînd fusese urcat pînă la al treilea cer. Nici el nu-şi putuse descrie experienţa pe hîrtie. Tot aşa va face şi Sfîntul Antonie cel Mare, părintele duhovnicesc al lui Avva Ammoná, în cîteva din scrisorile sale (ex. Scris. III 3, V, 4; VI, 3). Căci şi Sfîntul Antonie a scris şi scrisori, în afara apoftegmelor rămase în diferitele tradiţii ascetice orientale.

Sfinţii asceţi ai pustiei nu trebuiesc însă consideraţi doar modele pentru cei care căutau desăvîrşirea, pe urmele lor, în retragere, în izolare. E adevărat că cei care vor să-i ajungă din urmă trebuie să meargă pe aceleaşi poteci, dar învăţăturile lor au suficiente îndrumări şi pentru cei care, rămaşi în lume, caută să fie buni creştini acolo. De altfel şi experienţa părinţilor duhovniceşti din vremea noastră ne arată cît sînt de căutaţi aceştia de mireni. Şi nici unul din ei nu-i învaţă pe mireni să-şi destrame familiile, sau să se facă toţi pustnici. Pentru aceasta, ei nu sînt mai puţin modele şi pentru ei, pentru mireni. Ba chiar, în vremea noastră în care şi monahismul a trecut printr-o anumită criză, se pare chiar că aceşti mari părinţi duhovniceşti contemporani sînt chiar mai căutaţi de mireni, decît de călugări sau călugăriţe! Şi mai trebuie să menţionăm ceva. Nu toţi părinţii duhovniceşti din trecut, şi din vremea noastră, erau pustnici sau măcar călugări. Un Ioan din Kronstadt era preot de mir, un Gheorghe Roşca de la noi care a îndrumat mulţi intelectuali îndată după războiul al doilea mondial, era preot de mir, şi am mai putea pomeni şi pe alţii care sînt încă în viaţă.

Nu trebuie însă să cădem în extrema cealaltă, şi să nu recunoaştem că desăvîrşirea avută în vedere de cei mai mulţi dintre marii asceţi era cea care se putea dobîndi în retragere, în pustie. Aceasta să nu însemne însă că din poveţele lor, celorlalţi rămaşi în lume nu li se potriveşte nici una. Acest lucru e la îndemîna oricui să-l dis-

(Continuare în pag. a 2-a)

† ANTONIE
Mitropolitul Ardealului

Supplex Libellus Valachorum — 200

S-au împlinit 200 de ani de cînd a fost trimis Curţii din Viena *(martie 1791)* cunoscutul „Supplex Libellus Valachorum", cel dintîi program politic al românilor din Transilvania.

Sub regimul absolutismului habsburgic românii din Ardeal au fost supuşi unui proces de intensă asuprire naţională. Regimul austriac a îngrădit autonomia Transilvaniei, încercînd să o încadreze tot mai strict în tiparele statului absolutist.

Românii din Transilvania, deşi majoritari, au fost marginalizaţi, desconsideraţi, drepturile lor firesti de toate nuanţele fiind limitate sau chiar anulate. Starea lor de naţiune tolerată, impusă prin legi discriminatorii, nu numai că era un anacronism flagrant în secolul luminilor, dar îi ţinea pe aceştia pe poziţii economice, culturale şi financiare inferioare celorlalte naţiuni.

Datorită valului reformator ce a cuprins monarhiile europene ale secolului al XVIII-lea, situaţia românilor părea să se schimbe. Curtea de la Viena a iniţiat un program de concilieri dintre nobilime şi ţărani. Programul reformator al împăratului Iosif al II-lea a fost bine primit. Apreciind cu sinceritate ideile reformatoare ale împăratului, reprezentanţii românilor, în principal Corifeii Şcolii Ardelene, întrevedeau aici un prilej de declanşare a unor acţiuni politice vizînd scoaterea naţiunii române de sub jugul asupritor.

Într-adevăr, Iosif al II-lea, în 1781, a dat un „edict" de toleranţă prin care se acordă tuturor cetăţenilor monarhiei oarecari drepturi individuale şi politice. În virtutea acestui „edict" s-a produs la românii ardeleni o trezire politică şi naţională, urmărind individualitatea lor etnică.

În urma reacţiunii nobililor, împăratul — înainte de moarte cu trei săptămîni (1790) — şi-a retras edictele de toleranţă anterioare, confirmînd integral privilegiile Ungurilor, Saşilor şi Secuilor. În urma acestui fapt prigoana asupra românilor s-a intensificat. În baza drepturilor firesti ei au reacţionat trimiţînd Curţii de la Viena memorii după memorii (suplici cum se numeau în limbajul vremii).

Frămîntările pentru obţinerea egalei îndreptăţiri a românilor cu celelalte naţiuni ale Transilvaniei au fost sintetizate într-un cuprinzător memoriu cunoscut sub numele de SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM, lucrare colectivă a intelectualităţii româneşti.

În numele cetăţenilor întregii naţiuni din Transilvania, Supplexul cerea următoarele: naţiunea română să fie reaşezată în toate drepturile civile şi politice de care a fost despuiată; să se şteargă numirile jignitoare pentru români de: admişi, toleraţi în ţară; clerul, nobilimea şi oamenii de rînd dintre români să se bucure de aceleaşi drepturi ca şi categoriile respective ale celorlalte naţiuni; românii să fie admişi în

(Continuare în pag. a 4-a)

Prot. Ieremia B. Ghita

BUNAVESTIRE

„Iată roaba Domnului. Fie mie după cuvîntul tău"
(Luca 1, 38)

Istoria mîntuirii este punctată, din vreme în vreme, cu momente mari, unice. Un astfel de moment este Bunavestire. Ea cuprinde atît iniţiativa lui Dumnezeu pentru mîntuirea omului cît şi răspunsul făpturii omeneşti la apelul dumnezeiesc. De aceea, ca să ne dăm mai bine seama de semnificaţia adîncă a Buneivestiri o încadrăm în referatul biblic privitor la neascultarea lui Adam. Într-o astfel de încadrare vom zăbovi, îndeosebi, asupra răspunsului, întru smerită ascultare, pe care Sf. Fecioară l-a dat căpeteniei îngerilor, a arhanghelului Gavriil: „Fie mie după cuvîntul tău!".

1. Există o legătură istorică între Dumnezeu şi om, între ascultarea şi neascultarea omului de cuvîntul dumnezeiesc, între creaţie şi mîntuire. „Precum prin căderea şi neascultarea unui singur om, Adam, a venit moartea pentru toţi oamenii" (Rom. 5, 12), tot aşa, prin harul Unuia singur, a venit răscumpărarea care dă viaţă tuturor oamenilor (Rom. 5, 17—19).

Adam este părintele familiei neamului omenesc. În el se află toti oamenii. Orice ascultare sau neascultare a lui este solidară cu toţi urmaşii. Prin neascultarea lor, protopărinţii introduc în existenţă vrăjmăşia naturii, iar în firea omenească moartea sufletească urmată de moartea trupească şi osînda veşnică.

Urmările neascultării, ale ieşirii omului din armonie cu Dumnezeu, nu sînt însă menite să dureze veşnic. Osînda nu trebuie considerată ca o pedeapsă pentru totdeauna. Căci însuşi Dumnezeu a zis: „Vrăjmăşie voi pune între tine şi femeie, între sămînţa ta şi sămînţa ei. Aceasta îţi va zdrobi capul, iar tu îi vei înţepa călciiul" (Fac. 3, 15). Reţinînd această primă veste bună, Protoevenghelul, Adam a rămas în nădejdea că Dumnezeu va preschimba tot răul în mijloc de mîntuire. De aceea, păstrînd perspectiva mîntuirii, el dă celei prin care a venit păcatul în lume nu numele de „moarte", ci Eva, adică viaţă, „maică a tuturor celor vii" (Fac. 3, 20).

2. În aceeaşi speranţă a mîntuirii, patriarhii, dreptii şi profeţii Vechiului Testament suportă toate greutăţile, durerea şi moartea trupului ca pe un leac firesc îngăduit de Dumnezeu celor bolnavi. Căci, potrivit Sf. Scripturi, moartea a venit „ca să nu fie nemuritor păcatul". Cugetînd ei, patriarhii, asupra rostului morţii au valorificat, pilduitor, posibilitatea de-a rămîne în dialog ascultător cu Dumnezeu.

Ascultînd de cuvîntul lui Dumnezeu, patriarhul Noe construieşte o corabie în care se salvează pe sine şi pe ai săi de la moarte prin înec. Pentru ascultare şi smerenie patriarhul Avraam, care se socotea pe sine „pămînt şi cenuşă" este binecuvîntat întru urmaşii săi.

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. Gh. Răţulea

Adunarea generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor

— Canberra, Februarie, 1991 —

La Canberra, capitala Australiei, a avut loc între 7 şi 20 Februarie a.c. cea de a 7-a Adunare generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor. 311 Biserici membre din întreaga lume, la care s-au adăugat alte 5 noi Biserici ce au devenit cu această ocazie membre ale Consiliului Ecumenic au dezbătut tema principală a Adunării, intitulată: „Vino Duhule Sfinte, înnoieşte creaţia Ta". Pentru prima dată Consiliul Ecumenic al Bisericilor şi-a ales ca temă pentru o adunare generală un aspect al pnevmatologiei, o temă legată de Duhul Sfînt, cea de a treia persoană a Sfintei Treimi. Tema însăşi ca şi titlul ei, împreună cu cele ale subtemelor au fost inspirate din Tradiţia ortodoxă, fiind împrumutate din diferite rugăciuni sau luate direct din Sfînta Scriptură.

În meditaţie, rugăciune şi reflecţie teologică, delegaţii Bisericilor s-au aplecat asupra temei, căutînd mesajul teologic ca pe o speranţă salvatoare a omului şi a creaţiei ameninţată de distrugere. Cauza acestei situaţii devenită catastrofală este păcatul sub diferitele lui forme, care implică suferinţă. Redresarea situaţiei presupune un nou stil de viaţă, care trebuie să aibe la bază pocăinţa şi întoarcerea la Dumnezeu. O reînnoire a vieţii omului va duce la o reînnoire a naturii, a creaţiei în general. Din punct de vedere teologic între om, ca parte a creaţiei şi restul acesteia a fost stabilit de la început, prin voinţa Creatorului, un raport armonic de interdependenţă. Căderea omului în păcat a atras după sine şi degradarea creaţiei ca o consecinţă firească a raportului amintit. Restabilirea dimensiunii spirituale a relaţiei omului cu Dumnezeu va duce la o reconsiderare spirituală a naturii şi a creaţiei în totalitatea ei.

Îndemnul dat strămoşilor noştri logic. Expresia „stăpîniţi pămîntul" a fost privită mult timp ca un îndemn la dominare, la supunere oarbă, la exploatare iraţională, fapt ce a condus la distrugerea armoniei dintre om şi creaţie. Creaţia a fost privită ca obiect opus individului puternic, înarmat cu tehnica cea mai modernă, pornit să cucerească, să domine, să supună. Dîndu-şi seama de consecinţele unei astfel de interpretări, exegeza actuală priveşte cuvintele: „supuneţi pămîntul" dintr-o perspectivă spirituală. Este vorba de creaţie ca mediu de desfăşurare a activităţii omului, acesta fiind el însuşi parte a creaţiei. Raportul dintre om şi semeni. dintre om şi natură este dominat în noua interpretare teologică de aspectul spiritual, responsabil şi raţional, fapt pentru care omul a fost numit coroana creaţiei. În acest raport, creaţia nu este obiect ci partener, iar relaţia dintre cei doi trebuie să oglindească armonia partenrilor ce se cunosc, se înţeleg, se ajută şi se respectă reciproc. Pocăinţa şi întoarcerea spre Dumnezeu trebuie să ne ducă la o nouă înţelegere a creaţiei şi la invocarea: Duhule Sfinte, dătătorule de viaţă, păstrează creaţia Ta, a constituit tema secţiei întîia. Un raport nou între om şi natură, între economie şi ecologie, bazat pe dreptate, pace şi păstrarea creaţiei trebuie găsit şi promovat.

Aspectul „Duhul Adevărului, eliberează-ne", a format tema secţiei a doua, în care libertatea a fost privită ca un dar deosebit al Duhului Sfînt şi în acelaşi timp ca o chemare, ca o vocaţie. În Iisus Hristos şi prin puterea Duhului Sfînt sîntem eliberaţi de păcat şi în acelaşi timp devenim liberi faţă de forţele răului ca şi de ori ce fel de autortiate abuzivă, de opresiune şi tentaţia de dominare, de asuprire şi înşelare a semenilor. Duhul Adevărului (Ioan 16, 13) ne oferă o nouă viziune a lumii, ne ajută să mărturisim şi mai ales să trăim Evanghelia libertăţii, recunoscînd drama pe care o experiem prin diviziunea actuală a Bisericilor. Acelaşi Duh Sfînt ne ajută să recunoaştem neadevărul, iar faptul că mulţi dintre noi sînt prizonierii diferitelor forme de nedreptate ne face să fim atenţi la „suspinul creaţiei" (Rom. 8, 22) şi ne deschide calea spre o lume mai dreaptă.

Ordinea existentă în lume nu este deloc mulţumitoare, pentru că ea duce la dominare econo-

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. dr. Mircea Basarab,
München

NICOLAE TITULESCU

La 17 martie s-a împlinit o jumătate de veac de cînd a trecut în eternitate departe de ţară, în exil în sudul Franţei, Nicolae Titulescu, cel mai mare diplomat român şi în acelaşi timp unul dintre cei mai renumiţi din lume. Multe dintre ideile sale cu prvire la independenţă, suveranitate, integritate teritorială susţinute cu tenacitate şi-au păstrat valabilitatea pînă în zilele noastre.

După absolvirea în mod strălucit a studiilor juridice la Paris, devine profesor suplinitor de drept civil, la Universitatea din Iaşi, la numai 22 de ani, iar în 1909 se transferă la aceeaşi catedră la Bucureşti. La Iaşi îşi începe atît activitatea ştiinţifică cît şi cea publicistică (a debutat la „Cronica" din Bucureşti), iar în 1907 editează cîteva numere din ziarul propriu „Ţăranul", în paginile căruia trata situaţia economică şi socială a ţărănimii, dînd dovadă de multă înţelegere faţă de ţăranii răsculaţi, atunci cînd unii dintre ei i-au pricinuit mari pagube pe moşia sa.

1912 reprezintă un an de cotitură, întrucît intră în viaţa politică ca deputat de Romanaţi din partea Partidului conservator-democrat condus de Take Ionescu. Datorită talentului oratorit în scurt timp cucereşte stima atît din partea partizanilor cît si a adversarilor. Iată ce declara Take Ionescu, unul dintre cei mai mari oratori, despre Nicolae Titulescu: „Un mare, un extraordinar talent s-a ridicat la tribuna românească, şi acest talent este al nostru. Nu numai că Titulescu a făcut ieri începutul cel mai strălucitor în istoria elocinţei parlamentare a României, dar acest început l-a clasat deopotrivă gînditor şi orator."

Odată cu intrarea României în război de partea Antantei, N. Titulescu a sprijinit din toate

(Continuare în pag. a 2-a)

Mihai Sofronie

Cateheză la Sfînta Taină a Pocăinţei

I. *Pregătirea aperceptivă*

Cunoscînd slăbiciunile firii omeneşti supusă păcatului, Mîntuitorul, pe lîngă Taina Botezului, a Mirului şi a Euharistiei, a mai-instituit încă un mijloc de dobîndire a harului divin spre însănătoşirea firii căzută în păcat.

II. *Anunţarea temei*

Aceasta este Taina Pocăinţei, la care ne vom referi în cele ce urmează.

III. *Tratarea*

În general pocăinţa exprimă regretul faţă de o faptă rea săvîrşită, dînd expresie vinovăţiei ce apasă conştiinţa, datorită păcatului. Acest regret se îndreaptă spre Dumnezeu sub forma căinţei, în scopul dobîndirii iertării aducătoare de linişte şi pace sufletului. În felul acesta, pocăinţa este întîlnită la toate religiile, exteriorizată în forme deosebit de variate. Pregătind „calea Domnului", pocăinţa era tema predicii Sfîntului Ioan Botezătorul. Chiar şi Mîntuitorul îşi începe activitatea Sa cu cuvintele: „Pocăiţi-vă că s-a apropiat împărăţia cerurilor" (Matei 4, 17). Altfel spus, întîmpinaţi împărăţia lui Dumnezeu nu oricum, ci prin schimbarea vietii, a modului de a gîndi, de a simţi, de a voi, de a făptui . . .

Pe lîngă acest aspect, Mîntuitorul imprimă pocăinţei şi un caracter special, deosebit de cel cunoscut pînă la El, şi anume cel de Sfîntă Taină, ca purtătoare a harului iertării şi dezlegării de păcate. Pocăinţa astfel înţeleasă a fost practicată la început de către Mîntuitorul în cadrul activităţii Sale mesianice, prilejuită de acordarea vindecărilor prin iertarea păcatelor. A fost apoi făgăduită ca un lăsămînt divin Sfinţilor Apostoli în calitatea lor de continuatori ai activităţii Sale în lume, cînd le-a spus „Amin grăiesc vouă: oricîte veţi lega pe pămînt, vor fi legate şi în cer şi oricîte veţi dezlega pe pămînt, vor fi dezlegate şi în cer" (Matei 18, 18 şi 16, 19). Puterea de a lega şi dezlega păcatele oamenilor a fost acordată însă de către Mîntuitorul Sfinţilor Apostoli abia după ce a cîştigat harul sfinţilor. Şi aceasta se întîmplă după învierea Sa cînd adresîndu-se Sfinţilor Apostoli, „a suflat asupra lor şi le-a zis: luaţi Duh Sfînt, cărora veţi ierta păcatele, vor fi iertate, şi cărora le veţi ţine, vor fi ţinute" (Ioan 20, 22—23). De atunci Taina Pocăinţei a fost neîntrerupt aplicată în viaţa credincioşilor de către Biserică, prin urmasii autorizaţi ai Sfinţilor Apostoli, adică prin episcopi şi preoţi.

Ca Sfîntă Taină, Pocăinţa are patru faze. La început este căinţa sau regretul pentru păcatul săvîrşit. Apoi urmează mărturisirea păcatelor, fapt pentru care Taina Pocăinţei se mai numeşte şi Mărturisire, sau Spovedanie.

(Continuare în pag. a 3-a)

Preot prof. Sorin Cosma

49643

Scrisorile Avvei Ammoná (I)

(Urmare din pag. 1-a)

cearnă, să-l priceapă. Şi va vedea oricine cît de mult are de folosit din învăţătura lor.

După ce va fi urmat Sfîntului Antonie în fruntea obştii de eremiţi din pustia sketică, care şi-l revendicau drept stareţ, Avva Ammoná a cedat locul *Avvei Pitirion* (Historia Monachorum, XV, Bruxelles, 1971, p. 111), el devenind probabil episcop de *Oxyrync*, după cum ne informează un mss. siriac aflat la Vatican (Vat. 126, din anul 1223). S-ar putea deci ca cele 14 scrisori către ucenicii din pustie să le fi scris din calitatea sa de episcop. Pe vremea aceea, din fericire, se mai întîmpla ca monahi îmbunătăţiţi duhovniceşte, trăitori din fragedă tinereţe în pustie, deci fără academii şi doctorate (vezi scris VIII, 2 şi XIII, 6), să fie aleşi episcopi şi peste mireni, dar fără să-şi uite îndatorirea de părinţi duhovniceşti ai celor rămaşi în pustie, pe care îi vizitau şi le scriau scrisori, precum făcea Avva Ammoná.

E şi aceasta o dovadă în plus, că nevoitorii din pustie erau modele şi pentru mireni, şi că mirenii îi căutau şi-i aduceau între ei, cînd socoteau că le pot fi de folos. Asemenea cazuri mai sînt totuşi şi în zilele noastre, cînd monahi ajunşi episcopi nu uită să se întoarcă, măcar pe calea scrisului, către fraţii lor din mănăstiri!

Din scrisorile Avvei Ammoná vom căuta să desprindem cu deosebire două idei: 1. *Care erau mijloacele pe care le-a identificat el ca mijloace deschizătoare de suflet pentru primirea Duhului Sfînt?* şi 2. *Care erau roadele care se obţineau prin acele mijloace, şi în ce „stare" nouă îl ridicau ele pe cel care le practica?*

Cred că din aceste două teme, destul de risipite în cele 14 scrisori, dar pe care noi le vom desprinde şi vom încerca să le sistematizăm, vor avea de învăţat cîte ceva şi monahii, şi mirenii, fiecare alegîndu-şi-le pe cele specifice lor. Dom Bernard Outtier şi Dom Lucien Regnault, călugări de la Solesmes (Franţa), cred că scrisorile Avvei Ammoná conţin o anumită prospeţime şi autenticitate, care vine din viaţa de toate zilele a monahilor simpli, şi nu sînt încă tributare intelectualilor, care vor popula mai tîrziu pustiul, şi vor încerca scheme şi sistematizări, citîndu-l în această privinţă pe Evagrie (*Lettres de Pères du désert*, 1985, Ab. de Bellefontaire, p. 9, 10).

Observaţia mi se pare pertinentă. Cînd au apărut sistematizările şi schemele, şi cînd s-a născut chiar o disciplină numită *Ascetica şi Mistica*, cu trepte şi metode, a apărut şi pericolul transformării a ceea ce era geniu şi simplu, viaţă şi luptă duhovnicească, într-o metodă mecanică de care, oricît am vrea să ne eliberăm, nu putem, şi astfel, fără voia noastră şi împotriva adevărului, intrăm într-o competiţie nepotrivită cu yoga, cu zen şi cu alte practici orientale cu care nu avem mai nimic în comun. Căci asceza şi mistica creştină, ortodoxă îndeosebi, nu urmăreşte liniştea vidului, ci liniştea plinătăţii, a comuniunii cu Dumnezeu.

Avva Ammoná vine aşadar de dinainte de năşterea sistemelor, a metodelor, a şcolilor, şi e prin urmare cu atît mai interesant. E dinainte nu numai de Evagrie, dar şi de Grigorie Sinaitul, şi de Simion Noul teolog şi de Grigorie Palamas şi de Paisie Velicicovschi şi de toată mistica rusă din secolul al XIX-lea. În mod sigur n-a citit nici un tratat de *Ascetică şi Mistică*, aşa că nu va urma în scrisorile sale treptele formale pe cale le indică acestea pentru atingerea îndumnezeirii, a lui *Theosis*. Poate de aceea el nici nu vorbeşte despre aceasta. E drept însă că îi dă alte nume. O descoperise deci. Singur. Ceea ce înseamnă că, la vremea lor, pentru raţiuni de studiu mai mult decît de îndrumare duhovnicească, şi treptele din tratate îşi au rosturile lor. Şi-l au pentru că prea sîntem obişnuiţi să gîndim în scheme şi să ne organizăm astfel gîndirea şi cunoştinţele. Viaţa duhovnicească însă, cea trăită, rămîne mereu în afara schemelor şi a sistemelor, în seama părintelui duhovnicesc şi a celui ce se constituie în ucenic, uitînd de orice schemă şi de orice sistem, dacă cumva au luat cunoştinţă de aşa ceva înainte de a porni la drum. Vom vedea că tot cam în felul acesta gîndea şi Avva Ammoná. Ceea ce, din nou, nu vrea deloc să desfiinţeze experienţele ulterioare — sperăm să ne referim şi noi la ele, mai tîrziu — dar e bine să ştim ce le-a stat la bază, cum a fost la început, cînd doritorii de desăvîrşire nu aveau în faţă decît Sfînta Scriptură, în special Noul Testament, dar nu numai pe el, şi, dintre cei cu o experienţă asemănătoare pe Sfîntul Pavel, care e, de fapt, imboldul, impulsul, părintele misticii. El cumulează experienţa luminii de pe drumul Damascului, cu urcarea pînă în al treilea cer. E drept că şi Sfîntul Ioan a fost pe Tabor, şi că şi experienţa lui împreună cu a celorlalţi doi a fost valorificată în mistica ulterioară ortodoxă, cînd s-a ajuns să se teologizeze despre lumina şi energiile necreate, mai ales în secolul al XIV-lea (Grigore Palams).

* * *

Pornind de la scrisorile Avvei Ammoná, să încercăm să aflăm cu ce s-au confruntat la început primii asceţi din pustie? Care le-au fost primele obstacole? Cu ce au trebuit să lupte îndeosebi şi cum şi-au dobîndit şi şi-au apărat virtuţile, ca să se facă plăcuţi lui Dumnezeu şi să intre în ceata sfinţilor? *Căci pustia asta a fost: o şcoală a sfinţeniei.* Şi pentru toţi a fost obligatoriu *Abecedarul*, înainte de a ajunge la treptele mai înalte. Avva Ammoná a fost, ca ucenic al marelui Antonie, unul din primii profesori. Scrisorile pot fi considerate ca un astfel de *Abecedar* al iniţierii în viaţa duhovnicească, dar şi ca un curs de sinteză, prin corespondenţă, după ce a trebuit să ia în primire o episcopie. Putem presupune că şi ucenicii îi scriau, deşi scrisorile lor nu s-au păstrat. Dar văzînd textele scrisorilor lui, constatăm uşor că era bine informat şi că nu le dădea numai sfaturi *în general*, ci adesea se referea la situaţii anume, oferindu-le soluţii sau promiţîndu-le vizite, atunci cînd cauzele în discuţii erau mai grele. Sau, dacă nu-i scriau, în orice caz din cînd în cînd îl vizitau, şi îi povesteau despre traiul şi problemele lor duhovniceşti.

a. *Căderea în ispite*, de care s-au lovit de la bun început, a fost prima plîngere pe care i-o vor fi adresat ucenicii, întrebîndu-l cum să scape de ele. Bătrînul nu se arată nici surprins, nici scandalizat: *„Ştiu că vă doare inima* — le scrie el — *pentru că aţi căzut în ispite, dar dacă le veţi suporta cu curaj, veţi avea bucurii"*. Şi le explică cu răbdare că ispitele sînt inevitabile, că ele se înteţesc pe măsura progresului pe care îl fac în virtute, că sfinţii toţi au trecut prin astfel de încercări, şi că fiecare binecuvîntare a lui Dumnezeu sub forma vreunui dar e de îndată contracarată de o intervenţie a „duşmanului", ca să-l facă pe monah să piardă darul acela. Îi îndeamnă să-şi aducă aminte că şi Iacov, cînd a fost binecuvîntat de tatăl său, a fost urît de Isav şi acesta s-a gîndit să-l omoare, dar Domnul l-a salvat (Fac. XXVII, 41 şi urm.).

Avva Ammoná îi mai încredinţează pe ucenici că dacă îi luptă ispitele, înseamnă că Dumnezeu îi are în atenţie. Să se roage (Iac. V, 13), căci toţi sfinţii au apelat la Dumnezeu cînd s-au aflat în ispite. Şi să fie siguri că nimeni nu va fi ispitit mai presus de puterile lui de rezistenţă, şi de capacitatea de a le învinge (I Cor. X, 13). El le aduce aminte că chiar Avva Antonie a spus că nimeni nu va intra în Împărăţie fără să fi trecut prin ispite.

Cu acest prilej Avva Ammoná enunţă şi un principiu care va deveni apoi firul roşu al întregii strategii a luptei pentru desăvîrşire, unul din pilonii din totdeauna ai spiritualităţii ortodoxe: *„pentru a înainta în viaţa duhovnicească, supuneţi-vă îndrumătorilor voştri"*, adică duhovnicilor (Scris. IX, 3). Numai aşa vor depăşi ispitele şi nu vor cădea în starea acelora care poartă doar haina, chipul din afară, dar îi neagă virtutea (I Tim. III, 5).

Despre toate cele de mai sus, Avva Ammoná vorbeşte în Scrisoarea a IX-a. În Scrisoarea a XI-a devine mai specific şi se referă la o anumită ispită care îi chinuia pe unii din ei, şi anume aceea de a pleca de acolo de unde erau, *de a-şi schimba locurile de nevoinţă*. Se ştie că vechii nevoitori ai pustiei puneau mare preţ pe statornicie. Aceasta era proba răbdării, a mulţumirii cu ce aveau, şi cu locul în care erau, că doar nu aveau pe pămînt cetate stătătoare, şi nu plăcerea locului era ceea ce era de căutat. Şi Avva Antonie numise ca una din cele trei condiţii de a plăcea lui Dumnezeu: *„ori în ce loc vei şedea, să nu te laşti degrabă"* (Patetic, Antonie, 5). O apoftegmă asemănătoare ni s-a păstrat şi de la Avva Ammoná:

„Unor fraţi li s-a întîmplat o scîrbă la locul lor, şi vrînd să-l părăsească s-au dus la Avva Ammoná. Şi iată bătrînul mergea cu corabia pe apă şi văzîndu-i umblînd pe marginea rîului, a zis corăbierilor: Scoateţi-mă la uscat! Şi chemînd pe fraţi le-a zis lor: Eu sînt Ammoná la care voiţi să mergeţi. Şi mîngîindu-le inimile lor, i-a făcut de s-au întors înapoi de unde ieşiseră. Căci nu aveau pricină de vătămare de suflet, ci scîrbă omenească" (*Pateric*, Ammoná, 5).

E drept că unii Bătrîni îndemnau şi la schimbarea locului, dar numai atunci cînd li se punea mîntuirea în primejdie, din cauza locului inundat de ispite de neînlăturat. Ceea ce nu era cazul cu aceşti fraţi. Aceştea aveau unele neînţelegeri între ei sau cu alţii, care le provocau doar „mîhnire omenească". Avva Ammoná le-a scris în Scrisoarea XI-a: *„Dacă veţi pleca acum, nu veţi mai face nici un pas înainte în viaţa voastră duhovnicească, pentru că nu urmăriţi voia lui Dumnezeu. Plecaţi de lîngă părintele care îndrumă sufletele voastre şi el nu va pleca cu voi... Şi dacă urmărim voile noastre, Dumnezeu nu va mai trimite puterea Sa, care face pe tot omul să înainteze"*.

Bun psiholog, Avva Ammoná ştia că ei pretextau în sinea lor că, plecînd, urmăresc progresul lor sufletesc, de aceea le revine posibila întîmpinare, arătîndu-le că se află în eroare: *„Eroarea credincioşilor şi iluziile lor se justifică întotdeauna prin pretexte de progres"*. Şi pe Eva diavolul a înşelat-o cu pretextul că de vor mînca, ea şi Adam, din pomul oprit „vor fi ca Dumnezeu"! (Fac. III, 5). Şi apoi Avva Ammoná le dă ucenicilor şi un exemplu din Proverbele lui Solomon: *„Unele căi sînt drepte în ochii omului, iar sfîrşitul lor sînt căile morţii"* (Prov. XIV, 12), tristeţea şi ruşinea.

Prin aceasta voia să-i aducă la ascultare de duhovnc. Şi cum ei îl socoteau chiar pe dînsul duhovnicul lor, îi roagă să nu plece pînă cînd nu va veni el la dînşii să stea de vorbă: *„Nu vă îndepărtaţi pînă ce voi veni eu la voi"*. Şi ca să-i convingă le dă o asigurare: *„Căci în această privinţă eu cunosc mai bine decît voi voinţa lui Dumnezeu"*. E interesant mai departe cum explică Bătrînul că se cîştigă cunoaşterea voinţei lui Dumnezeu: *„Dacă omul nu renunţă la toate voinţele sale şi nu se supune părinţilor săi după Duh, nu poate înţelege voinţa lui Dumnezeu. Şi chiar dacă ar înţelege-o, îi va lipsi puterea de a o împlini"* (Scris. XI, 2, 4).

Era desigur o explicaţie, dar şi un îndemn. *„Căci dacă eu, părintele vostru, nu m-aş fi supus mai întîi părinţilor mei duhovniceşti, Dumnezeu nu mi-ar fi descoperit voinţa Sa"* (Scris. XI, 5).

b. *Lupta cu propria voinţă* a fost resimţită de la început de cei retraşi cu scopul de a se desăvîrşi. Dar cu cine exercitau ei această renunţare, de vreme ce se aflau în pustie? Cunoscutul specialist în spiritualitatea orientală, I. Hausherr, crede pe bună dreptate că cea care punea în ordine lupta cu propria voinţă era ascultarea de duhovnic (*Direction spirituelle en Orient autrefois*, Roma, 1955, p. 163). Dacă n-ar fi existat duhovnicul, cum şi-ar fi controlat ucenicul starea voii sale, renunţarea la ea, sau afirmarea ei? Isihia, singurătatea, liniştea, cel puţin în stadiul de ucenicie, presupune existenţa a cel puţin doi. Unul singur putea greşi fie prin exces de libertate, fie prin exces de renunţare. Şi într-un caz şi în celălalt îşi făcea voia sa.

Aşadar vom constata încă o dată că prezenţa duhovnicului în procesul desăvîrşirii creştine e atestată din cea mai adîncă vechime.

Cum a apărut cel dintîi duhovnic? Află oricine trece prin viaţa Sfîntului Antonie cel Mare, aşa cum a fost ea scrisă de Sfîntul Atanasie al Alexandriei. Avva Ammoná îi fixează însă şi originea biblică. Într-un cuvînt din Pateric citim: *„A fost întrebat Avva Ammoná: care este calea cea strîmtă şi îngustă"? Şi răspunzînd a zis: „Calea cea strîmtă şi îngustă este aceasta: să-şi silească cineva gîndurile sale şi să-şi taie voile sale pentru Dumnezeu". Aceasta este ceea ce s-a zis de Apostoli: „Iată noi am lăsat toate şi am venit după Tine"* (Matei XIX, 27, Pateric, Ammoná, 11). Prototipul duhovnicului este însuşi Mîntuitorul.

Într-una din scrisori Avva Ammoná descrie rolul duhovnicului nu numai ca învăţător, sau ca unul care „taie voia" ucenicului, spre a-l disciplina, ci îl descrie *ca model* de imitat, şi pleacă chiar de la el însuşi. *Veţi progresa în măsura în care mă veţi imita"*. Şi mai departe se explică: *„Cer lui Dumnezeu ca ceea ce mi-a dat mie, părintele vostru, să vă dea şi vouă, şi mă rog să vă pot descoperi şi celelalte taine pe care nu vi le pot descoperi prin scrisoare"*. Şi îi roagă la sfîrşit să nu primească în inimile lor gînduri de îndoială (Scris. VIII, 1) în legătură cu aceasta.

Dar Scrisorile Avvei Ammoná ne vor mai spune încă multe alte lucruri, atît despre duşmanii lucrării desăvîrşirii creştine, cît şi despre roadele biruinţei nevoitorilor. La ce pot ei ajunge, şi de ce daruri dumnezeieşti se pot învrednici. Ne vom mai întîlni aşadar cu Avva Ammoná.

Adunarea generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor

(Urmare din pag. 1-a)

la aşezarea lor în rai: „Fiţi roditori şi vă înmulţiţi şi umpleţi pămîntul şi-l stăpîniţi..." (Gen. 1, 28) a fost adeseori fals interpretat din punct de vedere teomică, fără să ţină seama de problema ecologică, a mediului înconjurător, provocînd migraţii masive şi se termină de multe ori prin conflicte armate, prin războaie. Ca şi creştinii, noi tindem spre o lume în care să fie respectată pacea, dreptatea, libertatea şi prin acestea să fie salvată creaţia de la distrugerea iminentă în faţa căreia se găseşte acum.

Secţia a treia şi-a desfăşurat lucrările sub titlul „Duhul unităţii, împacă poporul Tău", subliniind faptul că Dumnezeu ne-a împăcat cu El în Iisus Hristos, încredinţîndu-ne şi nouă misiunea împăcării (2 Cor. 5, 18). Titlul temei reprezintă o invocare a Duhului Sfînt ca ajutor în surmontarea diviziunilor existente ce ne împiedică să ajungem la unitate, la comuniune. Împăcarea, reconcilierea se împlineşte ori de cîte ori recunoaştem, asemenea lui Zaheu vameşul că am comis nedreptate şi sîntem dispuşi să reparăm, să îndreptăm păcatul nostru faţă de aproapele prin faptă bună. Împăcîndu-ne cu Dumnezeu şi cu oamenii facem posibilă realizarea unităţii, a comuniunii noastre cu Duhul Sfînt. Împăcarea are la bază participarea noastră la viaţa comunitară a lui Dumnezeu întreit în persoane: Tatăl, Fiul şi Duhul Sfînt. Creştinii trebuie să fie uniţi cu Dumnezeu şi unii cu alţii prin domnia lui Iisus Hristos şi puterea Duhului Sfînt. Biserica nu este altceva decît o pregustare a comuniunii noastre în Dumnezeu.

Unitatea Bisericii, koinonia se exprimă în mărturisirea comună a credinţei apostolice, într-o viaţă sacramentală comună, al cărei început îl constituie un singur botez pentru a se ajunge la celebrarea în comun a Euharistiei. Este vorba deci de o viaţă comună în care recunoaşterea tainelor şi reconcilierea membrilor joacă un rol preponderent. O comunitate reconciliată şi reînnoită prin puterea Duhului Sfînt constituie scopul şi misiunea Bisericii. În multe părţi însă religia a devenit sursă a discordiei, a neînţelegerii, alimentînd numeroase conflicte.

În sfîrşit, ultima secţie a avut ca temă „Duhurile Sfinte, transformă-ne şi ne sfinţeşte" pornind de la chemarea Sf. Pavel, care ne îndeamnă să nu ne „potrivim cu acest veac", să nu încheiem compromisuri cu lumea prezentă, ci, păstrîndu-ne afinitatea spirituală, să putem cunoaşte voia lui Dumnezeu, care duce la transformarea şi sfinţirea noastră. Întreaga spiritualitate creştină este înrădăcinată în Taina Botezului care ne aduce aminte şi în care trăim moartea şi învierea lui Hristos. Prin Botez, noi murim şi înviem cu Hristos, murim păcatului şi înviem, chemaţi fiind prin puterea Duhului Sfînt pe care-L primim cu această ocazie, la o viaţă nouă. În teologia ortodoxă, Duhul Sfînt nu este despărţit de celelalte persoane ale Sf. Treimi, de Tatăl şi de Fiul. Duhul Sfînt este puterea lui Dumnezeu ce dinamizează Biserica pentru ca aceasta să-şi poată îndeplini misiunea. Sf. Scriptură deja face distincţia clară între Duhul Sfînt şi alte duhuri binefăcătoare sau demonice (I Ioan 4, 1—6). Duhul Sfînt purcede de la Tatăl şi este trimis în lume de către Fiul, însufleţind şi conducînd comunitatea creştină de la Rusalii şi pînă la sfîrşitul veacurilor la tot Adevărul, ajutînd-o să-l înţeleagă şi sfinţind-o prin darurile Sale. Sfîntul Duh este cel ce însufleţeşte trupul lui Hristos, poporul lui Dumnezeu spre o viaţă nouă, sfinţindu-l şi arătîndu-l ca semn bineplăcut lui Dumnezeu printre neamuri. Această transformare a poporului lui Dumnezeu, a Bisericii, din care fac parte toţi membrii ei, mireni şi clerici, trebuie să ne facă sensibili faţă de cei în suferinţă, de cei marginalizaţi.

2. Ca şi altă dată, în situaţii similare, tema principală a trebuit să facă loc unor aspecte şi preocupări actuale. Rînd pe rînd, delegaţii şi-au exprimat îngrijorarea faţă de războiul din Golful Persic, care a urmărit aproape ca o umbră lucrările Adunării. Aborigenii, populaţia băştinaşe a Australiei, ne-au făcut atenţi asupra culturii lor ameninţată cu pieirea şi asupra drepturilor lor din ce în ce mai restrînse; un aspect al nedreptăţii sociale şi politice, care a dominat întîmnirea de la Comberra. Problema discriminării rasiale şi a apartheid-ului faţă de care Adunarea a fost sensibilizată de delegaţiile Bisericilor din Africa a apărut, de asemenea, pe ordinea de zi. Tot o problemă de mare actualitate a constituit-o şi îngrijorarea participanţilor din Oceanul Pacific, ameninţaţi în existenţa lor de experienţele nucleare şi de faptul că regiunea devine un depozit mondial de arme şi reziduri nucleare ce prezintă un permanent pericol pentru viaţa oamenilor şi mediului înconjurător. „Oceanul păcii" a devenit un „lac nuclear" cu repercursiuni ecologice catastrofale. N-au lipsit din preocupările Adunării nici conflictele interne ale Uniunii Sovietice: Ţările Baltice, Ucraina şi problema Uniatismului, Georgia sau nemulţumirile din Armenia. Participarea în număr mare a femeilor a avut ca urmare impunerea unor delegate în Comitetul Central al Consiliului Ecumenic, precum şi discutarea unor aspecte legate de participarea femeii în viaţa Bisericii şi a societăţii. Cu bucurie a fost salutată şi mişcarea ecumenică a tineretului precum şi perspectiva Adunării mondiale a tinerilor şi studenţilor prevăzută pentru anul 1992.

3. Adunarea de la Camberra a apărut multora ca lipsită de o linie teologică precisă. Cuvîntul criză a survenit adeseori în discuţiile din pauzele şedinţelor. Ortodocşii au depus în scris chiar cîteva din reflecţiile lor.

Prea adeseori, teologia personală, emoţională, de natură populară şi în unele cazuri confuză a căutat să se impună în detrimentul teologiei clasice. S-a observat cu durere lipsa unei distincţii clare între teologia clasică şi teologia contextuală. Preocupaţi prea mult de ultima, unii au pierdut perspectiva mai largă a primei. Din prima zi încă s-a remarcat o regretabilă confuzie între existenţa diferitelor duhuri şi Duhul Sfînt, primele fiind considerate drept icoane ale celei de a treia persoane a Sfintei Treimi. S-a ajuns chiar la forme ale unui sincretism regretabil, în care invocările duhurilor apelor, mărilor şi ale pămîntului au fost înşirate alături de Duhul Sfînt sau au fost substituite acestuia. A lipsit deci la unii o teologie precisă a Duhului Sfînt, capitol în care teologia orientală ortodoxă are contribuţii remarcabile. Sfîntul Duh n-a fost prezentat de către mulţi, aşa cum era normal, în legătură cu Tatăl de la care purcede şi cu Fiul peste care se odihneşte. Pnevmatologia a fost adeseori izolată de hristologie şi de teologia Sfintei Treimi, greşeală ce s-a continuat apoi în discuţiile ce au avut loc în grupe şi subgrupe. Prea adeseori competenţa a fost trecută cu vederea, dîndu-se prioritate amatorismului, iar exigenţa exegezei teologice a trebuit să cedeze pasul aspectelor ecologice, politice şi sociale ale problemei, fără îndoială importante pentru creştini, dar nu în măsură să suprime baza teologică.

De asemenea, unii dintre vorbitori n-au reuşit să exprime o ecleziologie precisă, ajungîndu-se la confuzii între Biserică şi mişcarea contextuală a unei comunităţi de bază. S-a obiectat în repetate rînduri că însăşi referatele ce prezentau sinteza discuţiilor au fost lipsite de o ecleziologie clară, ele conţinînd doar elemente ecleziale.

Ortodocşii au regretat diluarea substanţei teologice, pierderea ei uneori în diletantisme sau sufocarea aceteia printr-o accentuare disproporţionată a unor aspecte ce decurg din baza teologică. S-a avut chiar impresia că în cadrul lucrărilor s-a manifestat o tendinţă de a marginaliza însăşi mărturisirea de bază a Consiliului Ecumenic, acesta riscînd, printr-o astfel de atitudine, să-şi piardă rolul său de instrument în serviciul unităţii. Numeroase documente ale Consiliului ecumenic, au mai obiectat ortodocşii, n-au o idee clară sau le lipseşte cu totul concepţia despre un Dumnezeu trinitar, despre mîntuire, despre Biserică, despre om ca chip şi asemănare a lui Dumnezeu. Eforturile depuse de Comisia Credinţă şi Constituţie sînt deosebit de apreciate şi importante pentru ortodocşi, aceştia menţionînd în referirile lor înaintate Consiliului faptul că pe viitor Consiliul nu se poate lipsi de marile sinteze teologice elaborate de mai sus amintita Comisie.

NICOLAE TITULESCU

(Urmare din pag. 1-a)

puterile realizarea idealului naţional, în vederea realzării unirii tuturor românilor într-un singur stat. În timpul refugiului autorităţilor la Iaşi, Titulescu a fost numit ministrul finanţelor (iulie 1917—ianuarie 1918).

În vara anului 1918 s-a îndreptat spre Paris. La 6 septembrie s-a constituit Consiliul Naţional Român ce-l avea preşedinte pe Take Ionescu, iar membrii erau: O. Goga, Traian Vuia, N. Titulescu, C. Mille şi alţii. În continuare a rămas ca expert în delegaţia României care a participat la lucrările Conferinţei de pace de la Paris, iar din martie 1920 la propunerea lui Take Ionescu devine prim delegat şi astfel îşi începe cariera diplomatică, pregătind încheierea păcii cu Ungaria. La 4 iunie 1920 N. Titulescu semnează tratatul de pace de la Trianon, prin care se recunoştea unirea Transilvaniei cu România.

Imediat după ce a repurtat acest succes a fost numit ministru al finanţelor, funcţie ce-a deţinut-o aproape doi ani, în timpul căreia s-a străduit să reglementeze unele relaţii financiare cu anumite state din Occident şi îndeosebi a urmărit reparaţiile de război ce le datora Germania ţărilor învingătoare. În mai 1922 e numit ministru plenipotenţial la Londra şi reprezentantul României la Societatea Naţiunilor, de acum înainte începînd ascensiunea sa diplomatică.

În toată această perioadă Titulescu a luptat din răsputeri pentru apărarea intereselor României, prin participare la consfătuirile europene (Conferinţa interaliată de la Londra, problema optanţilor unguri, Conferinţa de la Lausane — stabilea regimul navigaţiei prin Bosfor şi Dardanele —, pactul Briand-Kellog — tratat general de neagresiune — şi altele). De asemenea Titulescu a sprijinit pactele regionale cum au fost de altfel Mica Înţelegere (România, Jugoslavia şi Cehoslovacia) apoi: Înţelegerea Balcanică.

Ca o recunoaştere a meritelor sale incontestabile în toamna anului 1930 e ales preşedinte al Adunării Generale a Societăţii Naţiunilor, cu care prilej a rostit următoarele: „Daţi-mi voie să văd în gestul spontan al numeroaselor delegaţii care au adus numele meu la preşedinţie, dovada că eforturile constante ale ţării mele, de a organiza în pace şi muncă, o viaţă corespunzătoare marilor principii ale Societăţii Naţiunilor, n-au trecut neobservate de dvs."

După expirarea mandatului de preşedinte la Societatea Naţiunilor e numit în fruntea Ministerului Afacerilor Externe. După luarea puterii de către Hitler în Germania. N. Titulescu intuieşte primejdia şi caută să se apropie de Uniunea Sovietică, fapt ce i-a atras şi animozităţi. Primul pas a fost făcut cu prilejul semnării cu Uniunea Sovietică a Pactului ce definea agresiunea, la proiectul căruia Titulescu a colaborat cu Litvinov, ministrul de externe sovietic. În 1934 se merge mai departe stabilindu-se relaţii diplomatice cu Uniunea Sovietică, cu condiţia respectării intereselor naţionale ale României. Despre semnificaţia acestui act politic iată ce declara N. Iorga: „E fără îndoială un act de o mare importanţă şi el cuprinde o asigurare reală pentru România. Prin el vom putea lucra în marginele unei realităţi cunoscute, pe cînd înainte eram cuprinşi în vagul legendelor. Cine va avea ochii deschişi şi bine deschişi, va folosi desigur din învoiala de astăzi, care poate deschide un capitol mai fericit în viaţa acestor regiuni din estul şi sud-estul Europei asupra cărora s-au abătut furtuni fără a-şi fi istovit pînă astăzi norii. Ar fi nedrept să nu se recunoască succesul urmărit cu răbdare inteligenţă de ministrul nostru de externe şi nu-i vom precupeţi felicitările".

Datorită relaţiilor de amiciţie dintre cei doi miniştri de externe s-a ajuns la un moment dat la un acord secret cu privire la recunoaşterea unirii Basarabiei cu România de către Uniunea Sovietică, în schimbul unei mari sume de bani. Din păcate în 1936 Titulescu a fost destituit şi astfel convenţia a rămas în stare de proiect.

În urma mandatului primit din partea regelui, marele diplomat român a negociat cu Litvinov un pact de asistenţă mutuală cu Uniunea Sovietică. În urma presiunilor interne din partea dreptei politice, cît şi a celor externe — Germania nazistă şi Italia fascistă (cele două puteri erau nemulţumite de poziţia critică adoptată de N. Titulescu la Liga Naţiunilor după agresiunea Italiei asupra Abisiniei) Carol al II-lea a fost constrîns să-l destituie din funcţia de ministru de externe la 29 august 1936, înlăturare ce i-a produs o mare amărăciune.

Profund deprimat Nicolae Titulescu se expatriază în Franţa, stabilindu-se la Cannes, unde se stinge la 17 martie 1941, România pierzînd pe cel mai mare diplomat al său. Ultima dorinţă în testament prevedea să fie înmormîntat la Braşov, doleanţă ce nu i-a fost încă satisfăcută.

„Acum este ceasul să ne trezim din somn"

(Rom. 13, 11)

Unul dintre marii bărbați ai Bisericii creștine din epoca ei de aur a Bisericii Universale, cînd nu se făcea deosebire între Biserica de Răsărit-Ortodoxă și cea de Apus-Catolică, a fost desigur *Fericitul Augustin*, contemporan cu Sf. Vasile cel Mare, Sf. Grigorie de Nazianz, Sf. Ioan Gură de Aur ș.a.

Aurelius Augustinus s-a născut în anul 354 d.Hr. în orășelul Tagaoste din provincia romană Numidia din Africa de Nord, astăzi Suk-Ahras, în Algeria.

Tatăl său, Patricius, făcea parte din conducerea orașului și s-a încreștinat cu puțin înainte de moarte, în anul 371 d.Hr., iar mama sa, Monica, a fost o femeie cu profunde convingeri creștine și cu o viață pe măsura acestor convingeri. Ea a depus mari eforturi pentru convertirea la creștinism a soțului și fiului ei Augustin, stăruință pe care mai tîrziu Fer. Augustin o va descrie în lucrarea sa „Confessiones" — Mărturisiri.

Deși povățuirile, îndemnurile și rugăciunile mamei sale Monica au fost permanente, trăind însă într-o lume în care gîndirea și practicile păgîne erau încă în destulă putere, Augustin a avut o timerețe predominată de „bucurii" carnale, de „sclavia plăcerilor", după cum chiar el va spune, cu regret desigur, în „Mărturisirile" menționate. La vîrsta de 18 ani avînd chiar un copil nelegitim.

Tînărul Augustin și-a însușit totuși o cultură bogată, studiind în orașul natal, în Madaura din apropierea acestuia și în vestita cetate a Cartaginei. Chemările divine nu s-au stins încă în el, ceea ce s-a vădit de pildă mai ales după citirea unei lucrări a lui Cicero, din care a reținut și simțit desigur că adevărata fericire nu constă în satisfacerea unor plăceri trecătoare, ci în bucuria vieții spirituale. Așa se face că începuț să se apropie și de Sf. Scriptură, alunecînd însă în erezia maniheilor, în care va rămîne aproape zece ani. Felul în care maniheii explicau originea răului nu-l satisfăcea însă, așa că frămîntările sale lăuntrice creșteau tot mai mult.

Profesînd gramatica și retorica, Augustin a devenit profesor la Tagaste, apoi la Cartagina, de aici la Roma, iar în anul 384 îl găsim profesor de retorică la Milano, cînd părăsește pe manihei și începe să asculte predicile Sf. Ambrozie.

Momentul culminant din viața tînărului profesor Aurelius Augustinus, al convertirii sale totale la învățătura Evangheliei Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, piatra de hotar a vieții sale, l-a constituit o întîmplare care a avut loc în vara anului 386 d.Hr. cînd, aflîndu-se în grădina casei în care locuia, a auzit glasul unui copil dintr-o casă vecină care-i spunea: „Tolle, lege"=„ia, citește". Luînd Sf. Scriptură și deschizînd-o la întîmplare, Augustin a dat peste textul din Epistola către Romani a Sf. Apostol Pavel, partea finală a cap. 13, în care se spune: „Înțelegeți porunca vremii, căci acum este ceasul să ne trezim din somn, căci acum mîntuirea este mai aproape de noi decît cînd am crezut. Noaptea a trecut, iar ziua s-a apropiat, să lepădăm dar lucrurile întunericului și să ne îmbrăcăm în hainele luminii. Să umblăm ca la lumina zilei, nu în ospețe și în beții, nu întru desfrînări și întru fapte de rușine, nu întru pricini și pizmă, ci vă îmbrăcați întru Domnul nostru Iisus Hristos și purtarea de grijă a trupului să nu o prefaceți spre pofte" (Rom. 13, 11—14).

În urma acestei speciale iluminări, care a fost și roada rugăciunilor mamei sale, Monica, ce l-a însoțit în aceste peregrinări ale sale, Augustin a primit botezul creștin, chiar din partea Sf. Ambrozie, episcopul Milanului sau Mediolanului, cum i se spunea, s-a retras apoi în Africa, pe meleagurile natale, unde-și consacră toată viața slujirii lui Dumnezeu și oamenilor și unde ajunge episcop. În felul acesta, prin viața, prin scrierile multe și variate și prin întreaga sa activitate devine *Fericitul Augustin*, pe care Biserica noastră îl cinstește cu evlavie în 15 iunie din fiecare an.

*

Am socotit potrivit să aducem în atenția stimaților noștri cititori acest scurt fragment din viața Fericitului Augustin, acum în vremea Postului Sf. Paști, pentru cel puțin două motive.

Primul este acela că textul Sf. Ap. Pavel din Epistola către Romani care a stat la baza convertirii depline și definitive la Evanghelia Mîntuitorului Iisus Hristos a Fericitului Augustin, a întoarcerii sale totale de pe cărările lacrimilor mamei sale, aducîndu-i, ca oarecînd Sf. Justin Martirul, pacea sufletului, Biserica noastră, în înțelepciunea și grija sa pentru noi, ni l-a pus spre meditare și nouă, tuturor, chiar la începutul Postului mare în Apostolul care se citește la Sf. Liturghie din Duminica lăsatului sec de brînză, anul acesta 17 februarie.

„Înțeleptul merge pe cărarea vieții care duce în sus — citim la Proverbe 15, 24 — ca să ocolească drumul iadului, care merge în jos". Cuvintele Sf. Apostol Pavel din Epistola către Romani, puse de Sf. Biserică la poarta intrării în Postul Sf. Paști, constituie și pentru noi, așadar, o chemare de a merge „pe cărarea vieții care duce în sus", mai ales acum, în această perioadă de specială luminare, întărire și zidire lăuntrică, constituie și pentru noi, ca și pentru Fer. Augustin, un clopoțel de trezire lăuntrică, de ridicare din amorțeala morală în care ne-a aruncat propaganda materialist-atee, trîmbițată pe toate canalele: presă, radio, televizor, școală etc., generînd păcatele grele sociale de care ne cutremurăm în aceste zile și care, pînă acum aproape o jumătate de secol, erau rarități în viața poporului nostru: peste 1 mil. avorturi în anul 1990, peste 1 mil. de crime așadar, căci, odată conceput omul, este o crimă, fie că-l ucizi la 3 zile, la trei luni sau la o altă vîrstă; aproape alte 800 de alte crime și aproape 500 de tentative de omor; peste 1000 de violuri, peste 2500 de tîlhării și aproape 70 000 de alte infracțiuni, după cum ne spun unele statistici.

Cu adevărat deci *„acum este ceasul să ne trezim din somn"* (Rom. 13, 11), cum ne cheamă atît de stăruitor Sf. Apostol Pavel, „să ieșim din destrămarea în care ne-am cufundat — cum potrivit scria de curînd vice-președintele Academiei Române, prof. Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Să alungăm din noi întunecatele puteri care au fost lăsate să lucreze prea libere în noi, amenințînd echilibrul necesar al puterilor lăuntrice, prin generarea de patimi violente, de ură, de vrajbă, de zavistie, de orgolii și ambiții exacerbate".

Ne aflăm nu numai în Postul Sf. Paști, cînd auzim de atîtea ori, mai ales în cîntările de la strană: „Trezește-te suflete al meu, cel ce dormi", ci și în prag de primăvară, cînd totul renaște, cînd totul se înnoiește, îmbrăcînd haină nouă și curată, moment potrivit, așadar, ca într-adevăr să ne decidem cu toții, oricine am fi și oricum ne-ar chema, pentru a înnoire, pentru o îmbunătățire a vieții noastre morale, pentru ca să redevenim poporul omeniei, așa cum am fost pe tot parcursul istoriei noastre. Este momentul să ne mai reamintim nu numai de sfinții noștri din calendar, ci și de cei netrecuți în calendar, încă, de-un Horea, de-un Brîncoveanu, de-un Bălcescu, de-un Cârțan și atîția alții, care au pus mai presus de orice dragostea lor de neam și de Legea noastră străbună. „Deșteaptă-te cel ce dormi — ne trezește tot Sf. Apostol Pavel — și te scoală din morți și te va lumina Hristos" (Ef. 5, 14). Și tot el ne atenționează: „Voi sînteți fii ai luminii și fii ai zilei, nu sîntem ai nopții, nici ai întunericului. Drept aceea să nu dormim ca ceilalți, ci să privighem și să fim treji" (I Tes. 5, 5—6).

Al doilea motiv pentru care l-am adus în atenție pe Fericitul Augustin este acela că traiectoria vieții lui pînă la convertire se aseamănă foarte mult cu a multora dintre noi, cu a multor tineri de astăzi, care se lasă prea mult și prea ușor antrenați în plăcerile cărnii, tineri care trebuie ajutați să guste și din bucuriile spiritului și a-și găsi astfel busola dreaptă a vieții lor.

Este momentul ca pe lîngă rugăciune, asemenea fericitei Monica, să declanșăm o susținută lucrare, prin Biserică, prin școală, prin presă și prin alte mijloace de educare în spiritul valorilor morale tradiționale ale poporului nostru, de trezire generală și angajare „pe cărarea vieții care duce în sus", Fer. Augustin, și alți mulți ca el, dovedindu-ne că se poate trece de la rău spre bine, de la păcat la virtute. Să-l ascultăm pe Fer. Augustin spovedindu-se: „Mărturisirile păcatelor mele trecute, pe care, Doamne, mi le-ai iertat și acoperit, ca să mă găsesc pe mine în Tine, schimbînd sufletul meu prin credința și taina Ta atunci cînd sînt citite și ascultate trezesc inima ca să nu doarmă în deznădejde..." Și: „Cui istorisesc eu acestea? Nu Ție, Dumnezeul meu, ci în fața Ta mă adresez neamului meu, neamului omenesc... Și de ce aceasta? Pentru ca, desigur, eu și oricine citește acestea, să cugetăm din ce abis trebuie să strigăm către Tine. Căci ce este mai aproape de urechile Tale, decît o inimă mărturisitoare și o viață în armonie cu credința".

Iată deci că Fericitul Augustin, care și el a cunoscut din plin „chipul veacului acestuia" (Rom. 2, 2), ne vorbește atît de potrivit despre bucuriile negrăite ale trăirii în Dumnezeu, ale vieții în armonie cu credința, chemîndu-ne și pe noi să-i urmăm pilda, spre a ne învrednicii să întrezărim și să gustăm și noi cît de cît din stările lăuntrice la care a ajuns el, stări „unde — după spusa lui — strălucește o lumină pe care n-o cuprinde nici un loc, în care răsună o melodie pe care n-o răpește timpul, unde se gustă o hrană pe care nici o lăcomie n-o împuținează".

Pr. Gh. Papuc

„STAREA VREMII" NOASTRE DUPĂ PATERIC

(Avva Pamvo 15)

Numai cine nu vrea să vadă, nu constată faptul că din punct de vedere moral omenirea traversează un deșert cauzat nicidecum de un dezechilibru ecologic, ci de unul spiritual; un deșert sau un pustiu fără alte oaze cu finici, fără o altă apă izvorîtă din stîncă și o altă mană coborîtă din cer, decît Biserica lui Hristos cea „una, sfîntă, sobornicească și apostolească", harul Sfintelor Taine și „merindea" Sfintei Euharistii.

Din nefericire, spre acestea nu aleargă „din tot sufletul și din tot cugetul", „cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste" decît o minoritate, totdeauna „turma mică" (Lc. 12, 32).

Dacă sîntem realiști, nu putem să nu observăm că ducem lipsă de adevărații și autenticii „purtători de cuvînt" ai Cuvîntului lui Dumnezeu care „drept învață cuvîntul adevărului": sfinții, profeții și oamenii harismatici. Cine spunea oare că „nu e nici un rău mai mare decît acela de a nu fi sfinți?"

Ei au fost în veacurile trecute, mai ales în epoca de aur a Sfinților Părinți, „trîmbița lui Dumnezeu și glasul Arhanghelului" care au sunat și au vestit generațiilor lor o trezire spirituală din amorțeala, apatia și chiar lîncezeala care de fiecare dată cuprinde marea masă a creștinilor „de duminica", adică a noastră a tuturor celor ce sîntem de cele mai multe ori „aramă sunătoare și chimval zăngănitor" în comparație cu ei.

Ei au fost „stîlpii de foc" ai Duhului Sfînt și ai Bisericii, stîlpi de „înaltă tensiune" spirituală. (Am avut și noi românii ortodocși în vremea noastră, pînă de curînd pe Cuviosul Ioan Iacob, pe Părintele Arsenie de la Sîmbăta și Prislop, sau pe Părintele Paisie de la Sihla...).

Noi ceilalți, prea adesea nu sîntem decît „„stîlpi de sare" ca și femeia lui Lot, deoarece prea arareori avem „ochii pironiți spre cer" (Fac. 1, 10) sau privirea ațintită la Iisus, „Începătorul și Plinitorul credinței" (Evr. 12, 2).

Este clar că atunci cînd numărul acestor „stîlpi de foc" — poate neștiuți de nimeni, nici de ei înșiși, ci numai de Dumnezeu, ca și cei 7000 de pe vremea Sfîntului Ilie — conform pogorămîntului divin, nu atinge nici cifra zece, atunci aproape va fi pieirea Sodomei și Gomorei lumii noastre de azi.

Fiind într-o astfel de situație, sîntem nevoiți să apelăm la „glasurile celor ce ne strigă în pustiu", adică la Părinții Pustiului sau ai Patericului. Prin ei s-a împlinit odinioară cuvîntul Scripturii: „Înflorit-a pustia ca și crinul", iar astăzi, tot ei, împreună cu alții, ne sînt „norul de martori" care ne călăuzește ziua și „stîlpul de foc" care ne poate călăuzi noaptea, spre Țara făgăduinței de peste veac.

Iată deci, ce diagnostic necruțător ne pune nouă și vremurilor noastre, Avva Pamvo (sec. IV—V), unul din cei mai mari mistici ai Patericului, despre care bătrîna carte călugărească spune că trei ani a petrecut rugîndu-se Lui Dumnezeu zicînd: „Să nu mă slăvești pe pămînt! Și atît de mult l-a slăvit pe el Dumnezeu, încît nu putea cineva să se uite la fața lui, de slava care o avea, pentru că strălucea ca fulgerul și era ca un împărat șezînd pe tronul său. De aceeași lucrare era și Avva Siluan și Avva Sisoe" (Pateric, Avva Pamvo 1 și 2).

Astfel, într-un dialog sau convorbire duhovnicească cu ucenicul său, Avva Pamvo îi spune acestuia vorbind despre „vremurile de apoi":

„Într-acest fel de vremi se vor răci dragostea la mulți (din pricina înmulțirii fărădelegilor, dragostea celor mai mulți se va răci", Mt. 24, 12) *și va fi necaz nu puțin:*

— *Năpădirile păgînilor și porniri noroadelor* („un neam se va ridica împotriva altui neam și o împărăție împotriva altei împărății", Mt. 24, 7).

— *Neastîmpărare a împăraților* (a președinților sau a regilor n.n.);

— *Desfătarea preoților;*

— *Lenevirea călugărilor;*

— *Vor fi egumeni nebăgînd seamă de mîntuirea lor și turmei, osîrdnici toți și silitori la mese* (oficiale? n.n.) *și gîlcevitori leneși la rugăciuni și la cleveti osîrdnici...*

— *Iar episcopii în zilele acele vor fi sfiindu-se de fețele celor puternici* (unde este Sf. Vasile cel Mare să înfrunte prin curajul său pe orice „Modestus" a zilelor noastre care a pretins — și poate că încă pretinde — din partea Bisericii să dea Cezarului și din cele ce se cuvin numai lui Dumnezeu? n.n.) *judecînd judecăți cu daruri* (simonia)...

— *Va intra încă și în norod* (popor) *necredință, desfrînare* (pornografia cu tot cortegiul ei) *urîciune, vrajbă* (dezbinări sociale, politice, interetnice), *zavistii, întărîtări, furtișaguri și beție...* (Avva Pamvo 14, *Pateric* p. 196—197).

Poate îndrăzni cineva să-l contrazică pe Avva Pamvo spunîndu-i că s-a înșelat? Cred că nu.

Ierom. Daniil Stoenescu

Cateheză la Sfînta Taină a Pocăinței

(Urmare din pag. 1-a)

Putem întui aceste două faze din pilda fiului risipitor, care după ce „și-a venit în sine", după ce s-a căit de situația în care l-a dus păcatul, luînd hotărîrea ridicării, va mărturisi cu zdrobire de inimă: „Tată, am greșit la cer și înaintea ta și nu sînt vrednic să mă numesc fiul tău..." La fel și Zaheu, după ce se căiește de păcatele sale, mărturisindu-le Mîntuitorului, ia hotărîrea de a se îndrepta... A treia fază este cea a dezlegării primită în urma căinței și mărturisirii tuturor păcatelor. Iar cea de a patra fază este canonul, sau epitimia dată de preotul duhovnic cu scopul de a ajuta pe cel ce a luat hotărîrea îndreptării, să împlinească acest lucru, prin anumite exerciții duhovnicești. Canonul este astfel asemenea unui leac ajutător. Epitimia (sau canonul) constă din rugăciuni, posturi, acte de binefacere, etc.

Din cele de mai sus putem stabili că săvîrșitorul Tainei este episcopul sau preotul duhovnic, ca succesori direcți și autorizați ai Sfinților Apostoli.

Primitorul este orice credincios al Bisericii care simțindu-și conștiința împovărată simte nevoia dobîndirii iertării din partea lui Dumnezeu și a eliberării din păcat. — De aceea, cel ce se apropie de această Taină trebuie să îndeplinească și anumite condiții. Să se căiască în mod sincer de păcatele săvîrșite, să ia hotărîrea de a se îndrepta, și să se vadă în viața lui duhovnicească această îndreptare, să-și mărturisească toate păcatele, știut fiind că păcatele nemărturisite nu sînt iertate, fiindcă numai prin mărturisirea lor te curățești, sau te eliberezi de ele. De fapt, aceasta este și o problemă de restabilire a dreptății în fața lui Dumnezeu. Adică, așa cum nu ți-a fost greu sau rușine să săvîrșești păcatul, tot astfel nu trebuie să-ți fie greu să-l mărturisești... În sfîrșit, să îndeplinească epitimia sau canonul primit din partea preotului duhovnic.

Partea văzută a Tainei Pocăinței este însăși mărturisirea păcatelor. La început această mărturisire era publică, în fața întregii obști a credincioșilor, apoi a devenit particulară, în scaunul spovedaniei, sub epitrahilul preotului, la icoana Mîntuitorului și în prezența Lui nevăzută, care ascultînd mărturisirea păcatelor, acordă prin cuvintele preotului dezlegarea. — Partea văzută a Tainei este și pronunțarea dezlegării de păcate pe care o face preotul în urma mărturisirii penitentului: „Domnul și Dumnezeul nostru Iisus Hristos cu darul și cu îndurările iubirii Sale de oameni să te ierte pe tine fiule (N) și să-ți lase toate păcatele. Și eu nevrednicul preot și duhovnic, cu puterea ce-mi este dată, te iert și te dezleg de toate păcatele tale, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh. Amin". —

Efectele Tainei Pocăinței sînt: iertarea acordată și primirea împăcării cu Dumnezeu și cu semenii, redobîndirea harului divin mîntuitor, a păcii și liniștei duhovnicești.

Sînt unii creștini, de nuanță neoprotestantă, care, deși le place să se numească „pocăiți", nu acceptă totuși Taina Pocăinței. Ei spun că mărturisirea trebuie făcută direct lui Dumnezeu, așa cum a făcut psalmistul (Psalmul 50, 3—5; 32, 5), fiindcă numai Dumnezeu poate ierta păcatele. Mărturisirea făcută însă direct lui Dumnezeu în Vechiul Testament nu se referă la Taina Pocăinței, fiindcă aceasta a fost lăsată de către Mîntuitorul. În Legea Veche nici nu exista. Cît despre iertarea păcatelor, într-adevăr numai Dumnezeu iartă păcatele. Preotul este doar un mijlocitor care administrează darul de a lega și dezlega, cu care Mîntuitorul i-a împuternicit pe Apostoli, iar aceștia la rîndul lor, l-a lăsat episcopilor și preoților, ca unii care sînt continuatorii activității lor. Pe drept putea spune Sfîntul Ioan Gură de Aur în acest sens: „Cîte fac preoții jos, le întărește Hristos sus, și judecata robilor o confirmă Stăpînul".

IV. *Recapitularea-Aprecierea*

Cine a instituit și aplicat pentru prima dată Taina Pocăinței (Mîntuitorul nostru Iisus Hristos). Cine a dat puterea Apostolilor de a lega și dezlega păcatele oamenilor? (Tot Mîntuitorul. Exista înaintea venirii Mîntuitorului Sfînta Taină a Pocăinței? (Nu exista). Dar ce era pocăința? (Era o virtute, sau o putere a sufletului determinată de regretul față de păcatul săvîrșit sau de vinovăția care apasă conștiința). Ce oferă în mod special Taina Pocăinței? (Oferă harul dezlegării de păcate și al împăcării cu Dumnezeu și cu semenii). De ce Taina Pocăinței se mai numește și Mărturisire? (Fiindcă dezlegarea păcatelor, sau iertarea vine în urma mărturisirii lor. De aceea, mărturisirea trebuie precedată de căință, urmată de hotărîrea de a nu mai greși). Cine ne ajută să ne îndreptăm viața duhovnicească? (Epitimia sau canonul) Preoții fiind și ei păcătoși, pot acorda altora dezlegarea de păcate? (Dezlegarea de păcate o acordă Dumnezeu, preoții fiind mijlocitori autorizați pentru dobîndirea iertării păcatelor).

V. *Asocierea*

Fiind așezată de Biserică înaintea Sfintei Cuminecături, Taina Pocăinței, oferindu-ne harul iertării de păcate, crează posibilitatea împărtășirii cu vrednicie cu Trupul și Sîngele Domnului după îndemnul Apostolului: „Să se cerceteze omul pe sine și așa să mănînce din pîine și să bea din pahar, căci cel ce mănîncă și bea cu nevrednicie, își mănîncă și își bea osîndă, nesocotind Trupul Domnului" (I Corinteni 11, 25—29).

VI. *Generalizarea*

Taina Pocăinței este acea Sfîntă Taină care prin mărturisirea păcatelor în fața preotului duhovnic, primim din partea Mîntuitorului harul iertării păcatelor și puterea de a renaște la viață spirituală.

VII. *Aplicarea*

Din cele tratate vedem că Taina Pocăinței trebuie să primească din partea credincioșilor atenția cuvenită, în sensul că mărturisirea păcatelor se va face cu toată sinceritatea, printr-un prealabil examen de conștiință, fiind precedată de căința pentru păcatele săvîrșite, precum și de hotărîrea de a nu le mai săvîrși.

Taina Pocăinței poate fi primită ori de cîte ori un credincios simte nevoia, dar mai ales, și cu regularitate înaintea Tainei Euharistiei. Porunca Bisericii ne îndeamnă să ne împărtășim în perioada posturilor, adică de patru ori pe an, sau cel puțin în perioada Postului Paștelui care în mod special constituie o perioadă de pocăință, ducîndu-ne cu gîndul la Patimile Domnului care ni se oferă de fiecare dată ca preț de răscumpărare și de iertare a păcatelor.

BUNAVESTIRE

(Urmare din pag. 1-a)

(Fac. 22, 18). Isac, fiul lui Avraam, acceptă să fie jertfit și devine astfel simbol al Mîntuitorului nostru Iisus Hristos care s-a adus pe Sine jertfă pe altarul crucii. Suportînd, cu blîndețe, mari dureri sufletești, Iacov, fiul lui Isac, se învrednicește să vadă în vis o scară sprijinită pe pămînt, iar cu vîrful atingînd cerul și care preînchipuie pe Sf. Fecioară. Prin ea s-a făcut legătura între cer și pămînt, între Dumnezeu și om (Fac. 28, 17).

Ascultarea l-a înălțat pe Iosif, fiul lui Iacov, și l-a făcut mare în țara Egiptului. Pe profetul Moise l-a ridicat la cinstea de conducător și legiuitor al poporului Israel (Ieșire 4, 10), iar pe psalmistul David l-a arătat „după inima lui Dumnezeu". Ioachim și Ana, din neamul regesc al lui David, dobîndesc pe cea mai aleasă podoabă a Cerului și a pămîntului: Sf. Fecioară Maria. Ea este chipul unei noi umanități. În această apreciere Sf. Părinți o compară cu Eva. „După cum Eva, prin neascultare, a luat parte la căderea și moartea lui Adam, tot așa Maria, prin ascultare, a participat la mîntuirea lui Adam și a urmașilor lui" (Sf. Maxim Mărturisitorul).

3. Întreaga viață a Maicii Domnului e drum de ascultare, de neprihănire desăvîrșită în smerenie. Datorită acestor virtuți ea a primit ceea ce n-a îndrăznit nici măcar să gîndească. După un dialog delicat, dar deschis, cu Arhanghelul, ea își dă consimțămîntul spre actualizarea planului divin pentru mîntuirea omului: „Iată roaba Domnului, fie mie după cuvîntul tău!" Sf. Ioan Damaschin zice că „îndată ce Sf. Fecioară și-a dat consimțămîntul, Duhul Sfînt a venit asupra ei. Ea a devenit astfel sanctuarul Duhului Sfînt pentru a primi divinitatea Cuvîntului spre a se întrupa din trupul ei". Al doilea Adam, Fiul Cel născut din veci din Tatăl, Răscumpărătorul Iisus Hristos anunțat de profeți sub nume impunătoare, are, așadar, Mamă pe o fiică a primului Adam. Ea întoarce neascultarea dintîi aducătoare de moarte, într-o ascultare spre viață și marea cinste de a ne înrudi, fiecare, cu Dumnezeu.

Sf. Grigorie de Nazianz comentînd răspunsul Preacuratei, „Fie mie!", observă că și zidirea lumii a început tot prin cuvîntul „Fie!..." În vreme ce însă prin cel de la începutul creației s-a zidit lumea văzută și nevăzută, prin cel rostit de Maica Domnului a început mîntuirea care va dura și după ce va dispare lumea materială. Astfel că Bunavestire nu se învechește niciodată. Ea antrenează veșnicia în timpul acestei vieți și ridică destinul omului într-o dăinuire fericită menită să continuie și în Cer. Mîntuirea este, deci, un etern bun spiritual pe care îl primim atît prin fapta iubirii nemărginite a lui Dumnezeu, cît și prin răspunsul omului la iubirea Lui. Contribuția întregii umanități la dobîndirea acestui bun este cuprinsă tocmai în răspunsul ascultător, izvorît din smerenia Maicii Preacurate. „Prin minunea smereniei,ea, i-a arătat pe oameni vrednici de unirea cu Dumnezeu și pămîntul potrivit de petrecerea lui Dumnezeu pe el" (N. Cabasila).

4. În Biserică sîntem chemați, ajutați și întăriți să repetăm și noi starea de smerenie și ascultare a Maicii preacurate. Căci, pentru mîntuire, nu e de ajuns să credem în Iisus și jertfa Lui de pe cruce. În lumina Buneivestiri mai este nevoie și de primirea harului Duhului Sfînt și Sfintele Taine, de colaborarea noastră cu Dumnezeu prin nădejde, dragoste, răbdare, dreptate, curăție și alte virtuți, fără de care nu există adevărată viață creștinească. Iar Maica Domnului, prin pilda și rugăciunea ei neobosită către „Fiul Ascultării", susține în lume practicarea minunatelor virtuți. Știindu-ne cuprinși în Cel zămislit în pîntecele Fecioarei de la Duhul Sfînt și puterea Celui Preaînalt (Luca 1, 35), ne este ușor să-i iubim și pe semeni, frați în Hristos. Numele Maicii Domnului ne conduce, astfel, direct la dragostea de Dumnezeu, la ascultarea de El și la iubirea pentru aproapele nostru. Ea rămîne, pentru creștinii de pretutindeni și din toate veacurile, ideal spre întruparea simțirii și iubirii lui Hristos în sufletele noastre.

5. Bucurîndu-ne, deci, de vestea cea bună a mîntuirii, reținem și ne însușim pilda ascultării de Dumnezeu a Maicii Domnului. Să urmăm pilda ei ascultînd de Sfînta noastră Biserică și de slujitorii ei. Să nu uităm că Biserica este locul unde prinde viață învățătura Mîntuitorului. Ea reprezintă mediul în care ne pregătim, prin sfintele ei rînduieli, pentru desăvîrșirea vieții și dobîndirea mîntuirii. În fața altarului străbun, ori de cîte ori pomenim numele Preacuratei, să ne aducem aminte că ascultarea de Dumnezeu întru adîncă smerenie stă la baza vieții creștinești.

Te rugăm, Maică Preasfîntă, să ne ajuți prin mijlocirile tale să împlinim voia Fiului tău, Iisus Hristos, Domnul nostru. Să fie și nouă după voia Lui care mîntuire este. Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, pentru rugăciunile Maicii Tale și ale tuturor sfinților Tăi, mîntuiește-ne pe noi. Amin.

Părintele profesor dr. Teodor Bodogae

— la a optzecea aniversare —

În 10 martie anul acesta, înțeleptul și neobositul lascăl de Teologie pr. prof. dr. Teodor Bodogae împlinit opt decenii de viață. Întrucît atît „Enciclopedia istoriografiei românești" (București 1978, p. 63), cît și volumul redactat de păr. prof. M. Păcurariu *(Două sute de ani de învățămînt teologic la Sibiu,* Sibiu 1987, p. 334—336), ca și „Bibliografia istorică a României" (vol. I—VII, București 1970—'90, *passim),* în egală măsură revistele de profil de peste hotare, prezintă aproape exhaustiv opera Sfinției Sale (unele oferind și detalii biografice precum primele două cărți specificate mai sus), în medalionul de față mă voi opri numai asupra unor aspecte mai semnificative din creația celui ce timp de 45 de ani a fost în serviciul instituției străbunești, din care 20 la Institutul teologic sibian.

Înarmat cu o serioasă pregătire de specialitate și lingvistică (Atena, Belgrad, Berlin și Tübingen), încă din tinerețe păr. prof. Bodogae va publica studii, cărți, articole și note de un deosebit interes, atrăgîndu-și prețuirea multora, inclusiv a specialiștilor de marcă precum prof. P. Lemerle de la Paris (de la care însăși modesta mea persoană deține cîteva scrisori). Despre disertația sa de doctorat *(Ajutoarele românești la mănăstirile din Sfîntul Munte Athos,* Sibiu 1940, LII+354 pag.), dl. prof. Alexandru Elian spunea că „folosește întreaga bibliografie pînă la această dată" (anul imprimării).

Preocupările Prea Cuerniciei Sale de-a lungul timpului s-au diversificat. Să ne fie îngăduit a jalona aici direcțiile principale ale scrisului păr. prof. T. Bodogae; evident e vorba de o selecție metodologică, deoarece există interferențe explicabile, firești, între domeniile de cercetare (mai ales adiacente).

Întîi de toate se distinge, la venerabilul nostru lascăl sărbătorit, pasiunea vie pentru trecutul Bisericii străbune, Sfinția Sa studiind cu competență parte: patronajul românesc la Sfetagora, în teza de doctorat deja amintită și în alte comunicări *(Die Rumänen und die Klöster vom Berge Athos,* „Kirchliche Blätter", Sibiu 9/1981, p. 7), fie legăturile românilor cu sîrbii *(Aus dem Briefwechsel Sauna's mit Vuk Karadzić,* „Revue des Etudes Sud-Est europ". 4/1966, p. 593—601; *Un capitol din istoria relațiilor culturale sîrbo-române. Acte inedite din corespondența lui Șaguna,* „Mitropolia Ardealului", 7—8/1970, p. 525—556 ș.a.) sau raporturile cu rușii *(Un capitol din relațiile româno-ruse: Mitropolitul Petru Movilă,* „Revista Teologică", 5—10/1946, p. 403—419), după aceea însuși contextul în care s-a întrunit sinodul ieșean din 1642 *(Din istoria Bisericii Ortodoxe de acum 300 de ani. Sinodul de la Iași,* Sibiu 1943, IV+153 p.). Scriind și *Despre cunoștințele teologice ale preoților noștri de acum 200 de ani. Semnificația unui manuscris din 1765* (Sibiu 1944, 70 pag.) ori prezentînd *Mănăstirea Hodoș-Bodrog* (colab., Arad 1980). În același cadru se înscrie portretizarea unor mari figuri din viața Bisericii: *Mitropolitul Varlaam ca teolog* („Mitrop. Moldovei și Sucevei", 10—12/1957, p. 775—790). *Personalitatea mitropolitului Antim Ivireanu* („Mitrop. Banatului" 7—9/1966, p. 467—482). *300 de ani de la moartea Sf. Sava Brancovici-Brînzoveanu* („Mitrop. Ardealului", 5—6/1983, p. 369—372 etc.). La acestea se adaugă interesul pentru gîndirea cantemiriană: *Dimitrie Cantemir. „Loca obscura". Traducere și comentarii* („Biserica Ort. Rom". 9—10/1973, p. 1063—1111, recenzie de K. Zach în „Sudost-Forschungen, XXXIV, 1975, p. 393), ca și relevarea unor momente din zbuciumata istorie a neamului *(Citeva documente în legătură cu frămîntările sociale la românii ardeleni în vara anului 1848,* în „Omagiu lui Nicolae Bălan, mitropolitul Ardealului", Sibiu 1956, p. 281—292: *Cucerirea independenței de stat a României în 1877, reflectată în presa germană din Transilvania,* „Bis. Ort. Rom". 5—6/1977, p. 490—96 ș.a.), evenimente în care prezența Bisericii s-a făcut simțită, căci — după expresia marelui polihistor N. Iorga — Ortodoxia a constituit una din formele de apărare a ființei naționale în fața dominațiilor străine.

În grupa a doua — teme privind istoria bisericească generală, literatura patristică și post-patristică, implicit Bizantinologia — pot fi cuprinse lucrări de profunzime, de o largă solicitare în același timp; menționăm întîi manualul universitar „Istoria bisericească universală", vol. I (anii 1—1054, coautor, ed. III, București 1987). Volumul II — predat de acum 12 ani — ar trebui tipărit cît mai curînd, fiind așteptat în primul rînd de studenți. De asemenea manualul de Bizantinistică pentru Institutele teologice n-a văzut pînă în prezent lumina tiparului. I s-au imprimat însă, pe parcurs, articole importante ca: *Strădaniile Sf. Vasile cel Mare pentru unitatea Bisericii,* „Mitrop. Banat.", 11—12/1963, p. 494—506; *O epistolă a patriarhului Fotie și semnificația ei, ibidem,* 10—12/1982, p. 613—623. Adaug aici și frumoasa prefață la propria-mi teză de doctorat.

Iar în al treilea rînd — *last, but not least* — trebuie subliniate valoroasele tălmăciri: *Sf. Grigorie de Nyssa. Viața fericitei Macrina* (Sibiu 1947, 67 p.), cîteva volume de *Scrieri alese* din Origen (parțial în colaborare; la partea I, de pildă, București 1981, studiul introductiv și notele aparțin păr. prof. Bodogae), Eusebiu de Cezarea, *Scrieri* (partea I), *Istoria bisericească și Martirii din Palestina* (București 1987, 451 p.). Dar să nu uităm faptul că este promisă reeditarea (a treia oară!) a scrierilor lui Nicolae Cabasila *(Tîlcuirea Sf. Liturghii* și *Despre viața în Hristos).*

Afară de un tom din operele Sf. Ambrozie și două volume din Sf. Grigorie de Nyssa (la care partea unor colaboratori externi nu se ridică la mai mult de 1/4), se mai adaugă recent — de astă dată în procent de 50% în conlucrare cu regretatul păr. prof. D. Fecioru — încă o tîlcuire: Ioan Moshu, *Limonariul.* La fel mai are tradusă „Viața Sf. Ioan cel Milostiv".

Aceste traduceri, comentarii erudite, împreună cu studiile propriu-zise — bazate cele mai multe pe date de arhivă —, recenziile, minunatele predici, într-un cuvînt activitatea îndelungată, rodnică și dezinteresată, atît în ogorul Domnului (preoție) cît și în sfera didactică (profesorat) a format neîndoios „mîngîierea unei întregi vieți". De aceea, cu prilejul acestui popas sărbătoresc rugăm pe Cel ce are în stăpînire vremile și oamenii să dăruiască bunului nostru Profesor alese satisfacții duhovnicești, noi puteri spre a ne oferi și alte prețioase lucrări, fie din Sf. Părinți față de care a manifestat mereu o nedezmințită devoțiune, fie din „cronica" Bisericii și a pămîntului acestuia de care s-a simțit totdeauna legat în chip sincer, slujind cu dragoste și pe Dumnezeu și pe semeni. Primiți, așadar, P.C. părinte profesor, din partea noastră — ucenici sau admiratori — modestul nostru prinos de recunoștință. Mulți și pașnici ani de la Domnul!

Prot. dr. Vasile Muntean

INFORMAȚII

— Cu binecuvîntarea Î.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, la Sibiu a apărut o nouă ediție a Cărții de rugăciuni, ediție bogată, care, pe lîngă rugăciunile îndătinate pe care orice fiu al Bisericii noastre este bine să le rostească în cursul unei zile, cuprinde Sf. Liturghie cu explicarea unor momente mai deosebite, o seamă de învățături de credință și morală ale Bisericii noastre, Prohodul Domnului și alte rînduieli bisericești folositoare credincioșilor noștri.

— Tot cu binecuvîntarea Î.P.S. Mitropolit Antonie și cu un cuvînt înainte al Î.P.S. Sale, la Centrul mitropolitan din Sibiu a apărut, fiind și epuizată de altfel, cartea: *„Lăsați copiii să vină la mine",* semnată de P.C. pr. prof. dr. Sebastian Șebu, urmașul adormitului întru Domnul pr. prof. D. Călugăr la catedra de catehetică-omiletică de la Institutul Teologic „Andrei Șaguna" din Sibiu, lucrare — 136 p. bogat ilustrată — care constituie o primă încercare, apreciem izbutită, de a expune pe scurt, pentru copii și tineret, de toate vîrstele, învățătura de credință și morală a Bisericii, după 42 de ani de cînd învățămîntul religios a fost scos, iar acum reintrodus în școală.

„Din această carte — spune Î.P.S. Mitropolit Antonie, adresîndu-se copiilor — veți afla multe despre Dumnezeu-Tatăl, despre Dumnezeu-Fiul și despre Dumnezeu-Duhul Sfînt. Veți afla ce trebuie să faceți ca să rămîneți pururea în dragostea lui Dumnezeu, pentru ca El să vă poarte de grijă și să vă ajute în toate. Să învățați cu sîrguință toate acestea și veți vedea cîtă bucurie și cîte succese vă vor aduce în toată viața voastră".

— Joi, 14 martie 1991, la Centrul mitropolitan din Sibiu a avut loc o ședință de lucru a Consiliului eparhial, prezidată de Î.P.S. Mitropolit Antonie în cadrul căreia au fost rezolvate o seamă de probleme curente, între care numiri și transferări de preoți, aprobări de devize pentru construcții și reparații de biserici, acordarea de ajutoare diverse etc. Au fost dezbătute de asemenea o seamă de probleme pastorale și economice.

Cu binecuvîntarea P.F. Patriarh Teoctist, P.S. Serafim Făgărășanul a participat între 7—10 martie a.c. la întîlnirea anuală a Comitetului mixt format din reprezentanți ai Conferinței Bisericilor Europene (K.E.K.) și ai Consiliului Conferințelor episcopale Europene (C.C.E.E.) care s-a ținut la Geneva (Bossey).

Întîlnirea a avut ca obiectiv examinarea activităților celor două organisme în ultimul an și pregătirea unei întîlniri europene pe tema „Misiune și Evanghelizare în Europa" care se va ține în toamna aceasta în Spania.

S-a prezentat de asemenea un raport cu privire la Islam în Europa și s-a trecut în revistă evoluția ecumenismului în Europa. În cadrul acestui punct P.S. Sa a făcut o prezentare detaliată a situației ecumenice de la noi.

Supplex Libellus Valachorum — 200

(Urmare din pag. 1-a)

Dietă și să fie numiți în funcții publice în proporție cu numărul lor; toți locuitorii țării, fără nici o deosebire, să se bucure de aceleași drepturi și să aibă aceleași datorii față de Stat; să se acorde românilor dreptul de a se întruni într-o „adunare națională" pentru alegerea liberă a deputaților lor.

Ideile Supplexului au fost combătute de reprezentanții națiunilor privilegiate (Eder și Enghel), care au căutat să șubrezească fondul istoric al memoriului.

Punctele revendicative ale acestui memoriu, avînd ca izvor de informație programul reformator schițat cu jumătate de veac mai înainte de Inocențiu Micu Clain, vizau în exclusivitate atingerea țelurilor pe căi legale, reformiste.

Supplexul a fost înaintat împăratului Leopold II în martie 1791 de Episcopul Gherasim Adamovici de la Sibiu și Ioan Bob de la Blaj. Împăratul îl trimite, în mai, Dietei din Cluj, care l-a primit „cu indignare" și „tulburare". Încredințat spre studiu, Curtea din Viena l-a remis unei comisii, care l-a respins.

Deși fără rezultatul acordat, Supplexul a marcat o etapă însemnată a luptei de emancipare a românilor din Transilvania; a rămas în memoria colectivă a românilor un program revendicativ de referință, el stînd la baza celorlalte programe politico-naționale ce vor însufleți lupta de emancipare a națiunii române din Transilvania, ducînd, în 1918 la Unirea cea Mare.

O frumoasă și lăudabilă inițiativă

Introducerea predării religiei în școlile generale gimnaziale de stat a trezit interesul multor elevi de-a participa la aceste ore, fiind receptivi la dorința și strădania catehetilor de a-l face cunoscut pe Dumnezeu: Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh; Creatorul, Mîntuitorul și Sfințitorul nostru, precum și învățătura Sa de muncă creatoare, de iubire și armonie între oameni. Această receptivitate s-a manifestat și se manifestă, în mod cu totul deosebit, și la Școala generală nr. 6 din municipiul Mediaș, unde direcțiunea școlii și cadrele didactice au dat tot sprijinul pentru buna desfășurare a predării religiei în această instituție de învățămînt și cultură mediașană.

O frumoasă și lăudabilă inițiativă, pentru cultivarea gustului de frumos și de respectare a tradițiilor noastre iconografice, la elevii acestei școli, a venit din partea d-nei profesoare Pompilia Șoș, care, în orele de lucrări practice, timp de cîteva luni, împreună cu elevii claselor VI, VII și VIII au pictat, pe sticlă, peste 100 buc. icoane, prezentîndu-le într-o expoziție deschisă într-una din clasele acestei școli. Plecînd de la îndemnul creștinesc ca „totdeauna lucrul tău să-l începi cu Dumnezeu", deschiderea acestei expoziții s-a făcut cu o slujbă religioasă, oficiată, la data de 22 februarie 1991, în această școală, de către un sobor de preoți de la Catedrala ortodoxă din Mediaș, la care au participat cadre didactice, elevi și părinți ai acestora.

Vizitatorii expoziției au transmis sincere felicitări realizatorilor ei.

Pr. Ioan Găban

ASOCIAȚIA CULTURALĂ „CARTE PENTRU ROMÂNII DE PRETUTINDENI" din Baia Mare face un

APEL

către toți oamenii de litere să contribuie cu donații la completarea fondului de carte de specialitate pentru bibliotecile a două instituții de învățămînt superior: Facultatea de Limba Română din UJGOROD și Facultatea de Limba Română din CERNĂUȚI. Publicațiile donate pot fi expediate pe adresa: ASOCIAȚIA CULTURALĂ „CARTE PENTRU ROMÂNII DE PRETUTINDENI", 4800, Baia Mare, str. Victoriei nr. 76, județul Maramureș, telefon 1 35 83, iar donațiile în bani se pot depune în contul asociației nr. 45.11.09.127 (deschis la Filiala C.E.C. Baia Mare).

Vă mulțumim tuturor.

Text comunicat de Corneliu Oneț, secretarul asociației.

Ușurat de ostenelile sale, întru nădejdea învierii...

Mănăstirea Hodoș-Bodrog, una din cele mai vechi din țară, — veritabil bastion al Ortodoxiei și piatră de hotar în partea de vest a țării, al cărui început se pierde în negura vremii — prima atestare documentară fiind din anul 1177 — și obștea cesteia, și-a pierdut cîrmuitorul spiritual, pe . Cuv. părinte stareț, arhimandritul Timotei ftimie.

Născut la 5 octombrie 1917 în satul Cucuieți, arțînător comunei Solonț din județul Bacău, al oilea din cei unsprezece fii ai lui Vasile și Ileana, redincioși evlavioși, a primit la botez numele Dracomir. Un frate al său, monahul Melchisedec, își oarme somnul de veci în cimitirul acestei mănăstiri.

La numai 16 ani intră în obștea mănăstirii Secu-Neamț. Urmează apoi Seminarul monahal de la ernica. Primește „chipul îngeresc" (călugăria) la Mănăstirea Polovragi (Oltenia). Se înscrie la Teologie ale cărei cursuri le frecventează vreme de numai trei ani pentru că datorită izbucnirii celui de-al oilea război mondial, este trimis la Școala de ofieri din Sibiu, iar, apoi, pe front, în linia întîi, la nul din cele mai fierbinți puncte de bătălie, Oarba e Mureș, comandant de pluton, de unde în urma ănirii și internării sale în spital, este trecut în reervă. Își încheie cursurile universitare, iar în 1952 ste declarat licențiat în Teologie, la Institutul teogic din Sibiu. În 1946 slujește ca diacon la Mănăstirea Săraca, în Banat, unde concomitent era nvățător la Șemlacul Mic și Butin. Legea prin care Școala a fost despărțită de Biserică i-a sfîșiat sufletul; între cele două instituții, a ales Biserica cunoscînd că misia ei este și de a învăța. O vreme, uncționează la Mănăstirea „Izvorul Miron", de unde este promovat profesor-spiritual la Seminarul teologic din Caransebeș (1957—1965). Începînd cu luna aprilie 1965, la chemarea episcopului de atunci al Aradului, a P.F. patriarh Teoctist, se stabilește la Mănăstirea Hodoș-Bodrog, pe care o redititorește spiritual și material. S-a dovedit un bun administrator. Au fost refăcute: biserica, turnul clopotniței, chiliile, construite noi anexe. Ani în șir a fost exarhul mănăstirilor.

Datorită unei boli, anul trecut, în 17 august a fost internat la Spitalul municipal Arad, în mai multe rînduri. „Zilele omului fiind numărate", răsignit în suferință, în după masa zilei de 21 februarie a.c., conștient de ceea ce urma, a solicitat să i se aprindă lumînarea. A adăugat: „mai sînt 20 de minute"... Atît numai. Cu chipul în lumină, în murmurul de rugăciuni al fraților obștii și-a dat duhul.

Pentru meritele sale pe plan pastoral-misionar și gospodăresc, vrednicul de pomenire patriarhul Justinian i-a acordat rangul de arhimandrit și „crucea patriarhală".

După ce în dimineața zilei de 24 februarie (Duminica Ortodoxiei), s-a oficiat Sf. Liturghie arhierească sub protia P.S. episcop Emilian Arădeanul, cu un cuvînt de mîngîiere, imediat, în incinta mănăstirii, s-a oficiat slujba înmormîntării fiind prohodit de un impresionant sobor de ieromonahi și preoți de mir, avînd în frunte pe P.S. episcop dr. Timotei Seviciu și P.S. Emilian Arădeanul, cu participarea soborului de monahi și a corului bisericii din Felnac. Titularul eparhiei, ca unul căruia i-a fost părinte duhovnicesc, îngenunchind sub mantia acestuia, a rostit un mișcător panegiric despre chipul morții pentru lume a călugărului, cît și despre calitățile sale sufletești (răbdare, rugăciunile și sfaturile pentru cei care-l cercetau, udînd cu lacrimile lor străvechile lespezi) ale răposatului.

În numele foștilor elevi de la Seminarul teologic din Caransebeș a vorbit P.C. părinte Emil Roman — vicar ad-tiv. Personalitatea vrednicului întru pomenire a fost evocată și de către P. Cuv. Daniil-Nacu Stoenescu, preot slujitor la Mănăstirea Prislop, județul Hunedoara. Din partea Asociației veteranilor de război, filiala Arad, a fost evidențiată autenticitatea patriotismului soldatului de odinioară, care urma să primească brevetul de sublocotenent în rezervă. Viața și activitatea defunctului a fost creionată de către protos. Nestor Iovan — conducătorul mănăstirii. Ca o neștearsă amintire a activității desfășurate în părțile Banatului, cît și a relațiilor dintre cele două eparhii, Î.P.S. Părinte dr. Nicolae Corneanu — Mitropolitul Banatului a fost reprezentat printr-o delegație condusă de P. On. părinte Vasile Secheres — inspector eparhial.

În sunet de toacă și-n dangăt duios de clopote, trupul neînsuflețit al defunctului stareț, urmat de întristata familie — în rugăciuni și lacrimi ale mamei sale care la 97 ani sufere durerea acasă —, monahi și monahii de la diferite mănăstiri (Gai, Prislop, Feredeu, Timișeni, Vasiova, Nicula...), a unui mare număr de credincioși și preoți, după rînduita înconjurare a bisericii, a fost depus în groapa ierarhilor arădeni, pentru vădite-i merite, alături de un alt stareț de excepție, Augustin Hamzea (1901—1916).

Ca unul care a ostenit în ogorul Bisericii, cu atîta rîvnă și a dovedit multă dragoste pentru chipul lui Dumnezeu, reflectat în semeni, avem nădejdea să fie răsplătit după cuvîntul psalmistului: „Întru pomenire veșnică va fi dreptul".

Pr. Z. Gh. Iova

— De orice cuvînt mincinos să te ferești; să nu ucizi pe cel nevinovat și drept, căci eu nu voi ierta pe nelegiuit.

Daruri să nu primești; căci darurile orbesc ochii celor ce văd și strîmbă pricinile cele drepte.

(Ieșire 23, 7—8)

— Cel ce aude aceste cuvinte ale mele și le împlinește pe ele, asemenea este bărbatului înțelept care și-a zidit casa pe piatră și a căzut ploaia și au venit rîurile și au suflat vînturile și s-au izbit de casa aceea și ea n-a căzut.

(Matei 7, 24—25)

La înmormîntarea păr. prot. onor. OCTAVIAN COCAN din Făgăraș*

Iată-ne la mormîntul tău.

Sîntem noi, cei cu care ai pătimit și ai împărțit amarul și întunericul surghiunului în care ne-au aruncat vrăjmașii adevărului și dreptății o jumătate de veac.

Nădăjduiam că tu vei rămîne după noi, ca să ne dai dezlegare în clipa morții cu aceeași adîncă dragoste și evlavie cu care ne urcai la Cer în rugăciunile tainice pe care le făceai în celulă, cu teamă ca paznicii să nu ne tulbure liniștea sacră și pacea solemnă a rugilor.

Dar, Dumnezeu a hotărît altfel, te-a luat în zilele sfinte ale Crăciunului și tu plecai cînd Fiul Omului venea.

Sufletul tău, ascultînd slujba Nașterii, corul îngerilor și în armonia liturgică el bătea la porțile Cerului să-i deschidă, să-l primească.

Iisus-Mîntuitorul te-a întîlnit pe drum, ca odinioară la Emaus, pe ucenicii Lui și te-a luat, pentru că aici pe pămînt ți-ai împlinit destinul de misionar și de om.

Ți-ai iubit cu nobilă pasiune familia și neamul, mai mult decît pe tine însuți, dar mai ales ai iubit pe Dumnezeu și i-ai ascultat poruncile Lui.

Te-ai făcut tuturora toate, și buni și răi, te-ai rugat pentru toți, cei năpăstuiți de boală, de sărăcie, de prigoană, de răutatea orînduirilor și a oamenilor, te-ai rugat pentru prieteni, pentru dușmani, pentru neamul tău umilit și trădat, pentru vii și morții și chiar pentru aceia pentru care nu se mai roagă nimeni.

Ai făcut asta determinat de înțelegerea superioară a finalității vieții omului, împlinind virtuțile creștine ale credinței, nădejdii, și dragostei, ceea ce nu poate face decît un om deplin, care se înfrînge pe sine, spre a salva pe alții.

Prin tine, prin rugile tale și prin participarea sinceră și profundă a credincioșilor, Cerul cobora pe pămînt și mîngîia durerile tuturora.

Întreaga viață ai închinat-o lui Dumnezeu, tăcut și modest pentru salvarea omului și propria-i salvare.

Ne-ai fost prieten, frate și duhovnic, te-ai rugat pentru noi, pentru neamul nostru, pentru Țara pe care ai vrut-o să fie ascultătoare de Dumnezeu.

Azi, la mormîntul tău, îți mulțumim cu recunoștință și implorăm iertare și odihna sufletului tău cald și bun.

Toate pentru Înviere!

Să-ți fie țărîna ușoară!

Virgil Mateiaș

* Adormit întru Domnul în zilele Crăciunului 1990.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. *Antonie Plămădeală,* Mitropolitul Ardealului — președinte; Dr. *Serafim Făgărășanul,* Episcop-vicar — vicepreședinte; Pr. prof. dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. dr. *Aurel Jivi,* redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc,* Pr. prof. dr. *Mircea Păcurariu;* Arhid. *Ezechil Oancea,* tehnoredactor; Arhid. *Achim Băcilă,* corector.

ABONAMENTUL pe un an: 250 lei.
Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Fondator:

Mitropolitul
ANDREI
ȘAGUNA

1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 139

SIBIU
1 aprilie
1991

Nr. 13—14

HRISTOS A ÎNVIAT

VENIȚI DE LUAȚI LUMINĂ!

Slujba din dimineața Învierii se deschide printr-o solemnă și emoționantă chemare a preotului, care, în biserica în întregime cuprinsă de întuneric și tăcere, apare în ușile împărătești, el singur cu o lumînare aprinsă chiar în momentul acela, de la candela de pe Sfînta Masă, îndemnînd ca o trîmbiță de înger: *Veniți de luați lumină!* Și cheamă o dată, și cheamă și a doua oară și a treia oară: *Veniți de luați lumină!* Și credincioșii își întind lumînările dinainte pregătite, și iau lumină din lumina altarului și, la rîndul lor, o dau mai departe, din om în om, celor care nu ajung pînă la preot, pînă cînd întreaga biserică se umple de lumină. Se umple de lumină și de bucurie. Căci lumina aceasta vine de pe Sfînta Masă din altarul care, pînă cu o clipă înainte, fusese mormîntul în care a fost îngropat Domnul și care, acum, e locul pe care luminează Domnul înviat. E clipa acelei mari cotituri din istoria omenirii care i-a modificat destinul și care i-a reașezat pe oameni într-un nou echilibru cu ei înșiși și cu Dumnezeu.

În noaptea aceasta nimeni nu-și aprinde singur lumînarea! Lumina trebuie să vină către fiecare din izvorul unic, de la cel care a creat-o cînd a zis: *Să fie lumină!* E lumină sfîntă. Domnul înviat e ascuns acum în această lumină. Căci despre El s-a zis: *„Cel ce te îmbraci cu lumina ca și cu o haină"*.

V-ați întrebat vreodată — ar fi trebuit să vă întrebați — cu ce haină s-a îmbrăcat Mîntuitorul după ce a ieșit din mormînt? Cu ce era îmbrăcat cînd l-a văzut Maria Magdalena? Căci nu avea la îndemînă nici o haină, iar giulgiurile au rămas în mormînt. Le-a văzut Sfîntul Petru: *„Petru însă — ne spune evanghelistul Luca — sculîndu-se a alergat la mormînt și plecîndu-se a văzut giulgiurile întinse"*. (Luca XXIV, 13). Răspunsul e chiar în cuvintele pe care le-ați auzit mai înainte, păstrate în tradiția bisericească: *era îmbrăcat cu lumina ca și cu o haină*. Poate tocmai datorită acestei haine miraculoase, din „stofă" dumnezeiască, spirituală, cum era acum și Trupul Său transfigurat, femeile mironosițe nu l-au recunoscut în primul moment (Ioan XX, 14—16). Căci întreaga Sa alcătuire era acum „duhovnicească". Nu era duh, dar era trup transfigurat care putea trece prin ușile încuiate și se putea arăta oriunde ar fi dorit. Legile materiei, ale timpului și ale spațiului încetaseră de a mai fi pentru El legi ca pentru oamenii obișnuiți. El putea fi acum în *„toată vremea și în tot ceasul, în cer și pre pămînt"*, adică pretutindeni, așa cum mărturisim în rugăciunea de la slujba mezonopticii.

Din această lumină dumnezeiască ați fost chemați să vă împărtășiți în această zi a Învierii. Și e frumos acel obicei din unele părți ale țării, ca această lumină să fie dusă de la biserică pînă acasă și, din ea, să se aprindă candela casei, menită să ocrotească viața familiei, a copiilor, bucuriile vieții din toate zilele anului.

* * *

Veniți de luați lumină! Cu aceste cuvinte v-am întîmpinat. Oare chemarea din dimineața aceasta a Învierii nu ne aduce aminte de

(Continuare în pag. a 2-a)

† ANTONIE
Mitropolit al românilor ortodocși din Ardeal, Crișana și Maramureș

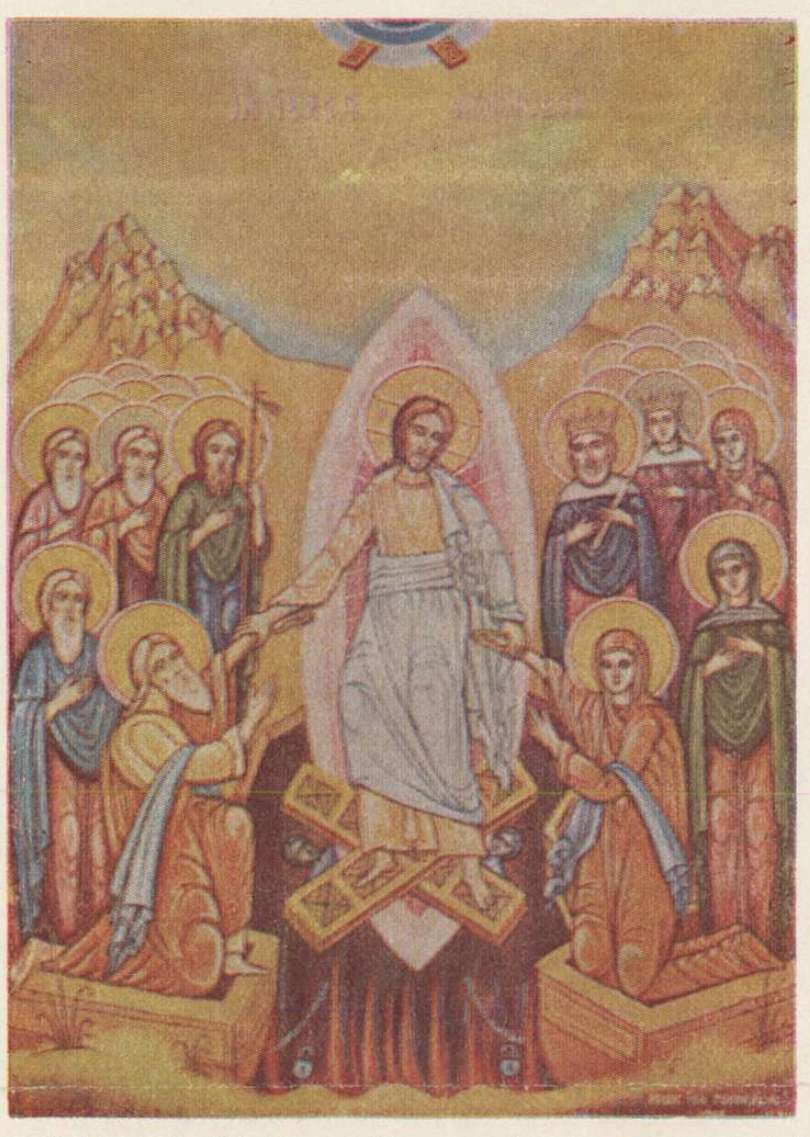

Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcînd și celor din mormînturi, viață dăruindu-le.

PE DRUMUL EMAUSULUI

„Și luînd El pîinea a binecuvîntat și frîngînd le-a dat lor. Atunci *s-au deschis ochii lor și L-au cunoscut"*
(Lc. 24, 30—31)

După moartea Domnului pe crucea de pe Golgota totul părea sfîrșit. Nimeni nu se mai aștepta la nimic. Totul trebuia să reintre în „normal", după mai bine de trei ani de agitație în jurul fiului teslarului din Nazaret. Fariseii și cărturarii erau satisfăcuți de dispariția celui ce îi incomoda atît de mult, dîndu-se pe Sine drept Fiul lui Dumnezeu și atrăgînd după El mulțimile „care nu știau legea". Autoritatea romană nădăjduia și ea în instaurarea unei liniști trainice după moartea Celui ce se făcuse pe sine „Împăratul iudeilor" (In. 19, 21). De altă parte, apostolii și ucenicii Domnului, dezamăgiți de moartea Învățătorului lor, nu mai aveau nici o nădejde și, de frica iudeilor, s-au ascuns într-o casă din Ierusalim unde stăteau cu ușile zăvorîte. Se vede că vestirile pe care li le făcuse Mîntuitorul despre moartea și învierea Sa nu le înțeleseseră decît în parte, adică numai cu privire la moarte și nu la înviere, pe care n-o puteau înțelege decît în perspectiva credinței tradiționale despre învierea tuturor în vremea de apoi. Nimeni deci nu se aștepta la o înviere iminentă a Răstignitului din Vinerea de dinaintea Paștilor. De aceea femeile mironosițe au mers a treia zi să ungă după rînduială trupul mort al Domnului iar cînd au văzut înger la mormînt care le-a vestit învierea s-au înspăimîntat. Ba, Maria Magdalena întîlnindu-L pe Domnul înviat și crezînd că este grădinarul l-a întrebat plîngînd dacă nu cumva el este acela care a luat trupul lui Iisus din mormînt (In. 20, 15), gîndind deci că cineva l-a furat. Mai mult, vestirea femeilor mironosițe despre Învierea Domnului s-a părut apostolilor ca o „aiurare" și „nu le-au crezut", zice Evanghelia (Lc. 24, 11). De aceea Petru, curios, „a alergat la mormînt și, plecîndu-se, a văzut giulgiurile singure zăcînd. Și a plecat, mirîndu-se în sine de ceea ce se întîmplase" (Lc. 24, 12) neștiind, desigur, ce să creadă. Iar cînd Iisus se arată tuturor apostolilor, aceștia „înspăimîntîndu-se și înfricoșîndu-se credeau că văd duh" (Lc. 24, 37). Toma, care lipsise de la această întîlnire, nu zăbovește să-și arate „necredința", provocînd o a doua arătare a Domnului, a opta zi după Înviere (In. 20, 24—28). Același lucru se întîmplă și cu Luca și Cleopa, din grupul celor șaptezeci, care mergeau în acea duminică la Emaus, vorbind între ei despre cele ce se întîmplase în Ierusalim în zilele acelea și de vestea răspîndită de femeile mironosițe cum că ar fi înviat Domnul. „Și pe cînd vorbeau și se întrebau între ei, Iisus însuși, apropiindu-se, mergea împreună cu ei. Dar ochii lor erau ținuți ca să nu-L cunoască" (Lc. 24, 15—16). Or Iisus i-a mustrat ca și pe ceilalți apostoli pentru „necredința și împietrirea inimii lor" (Mc. 16, 14): „O, nepriceputilor și zăbavnici cu inima ca să credeți toate cîte au spus proorocii! ... Și începînd de la Moise și de la toți proorocii, le-a tîlcuit lor, din toate Scripturile cele despre El" (Lc. 25—27). Și totuși ochii lor nu s-au deschis încă pentru ca să-L cunoască. Cuvîntul lui Dumnezeu, scris sau rostit, nu era de ajuns pentru cu-

(Continuare în pag. a 2-a)

† *Serafim Făgărășanul*
Episcop-vicar

Pomelnic

Pe toți cei ce în veacuri au căzut luptând
Pentru biruința Crucii prea Cinstite,
Cei ce în clipa morții, au avut în gând
Numele Treimei prea blagoslovite,
Și pe toți aceia care au râvnit
Slava și Cununa mai presus de minte,
Pomenește-i Doamne, Tu, cînd vei veni,
În Împărăția Slavei Tale Sfinte

Pe toți mucenicii Neamului, eroi,
Luptători cu spada sau cu rugi sfințite,
Toți cei ce se roagă astăzi pentru noi,
Și ne scot în grabă tainic din ispite,
Și pe toți aceia, care pentru neam,
Au trăit în temniți ca'n niște morminte,
Pomenește-i Doamne, Tu, cînd vei veni,
În Împărăția Slavei Tale Sfinte.

Pe tot neamul nostru evlavios și sfînt
Voievozi și doamne, boieri, jupânese
Toți câți dorm cu trupul în acest pământ,
În hotarul Țării noastre prea alese,
Pe părinții noștri și pe frații dragi,
Ce s-au dus la ceruri sus de mai 'nainte,
Pomenește-i Doamne, Tu, când vei veni
În Împărăția Slavei Tale Sfinte.

Și pe toți aceia, care neștiuți
Stinsu-s-au în vremea asprelor prigoane,
Cei ce încă astăzi zac necunoscuți,
Și-n biserici nu au slujbe și canoane,
Pe toți Sfinții, care nu mai Tu îi știi,
Și al căror nume, numai Tu-l ții minte,
Pomenește-i Doamne, Tu, când vei veni
În Împărăția Slavei Tale Sfinte.

Monahia Teodosia (Zorica) Lațcu

Un transilvănean, luptător pentru Unirea Basarabiei

— La 73 de ani de la faptul istoric al Unirii (27 martie 1918) —

A fost și rămîne profesorul dr. *Onisifor Ghibu* (1883—1972), personalitate deosebit de activă și notorie în viața politică, socială și culturală a țării. El s-a remarcat și prin contribuția sa militantă la pregătirea și efectuarea Unirii Basarabiei cu Țara Mamă, România, în martie 1918. A arătat, din anii tinereții, un atașament puternic, față de Moldova dintre Prut și Nistru, cu soartă haină, subjugată și ținută în robie, din 1812, de către Rusia țaristă și imperialistă.

Dragostea lui Onisifor Ghibu pentru pămîntul lui Ștefan cel Mare și Sfînt a fost o problemă ereditară, de familie! ... Bunicul său dinspre tată, Dumitru Ghibu, oier din Săliștea Sibiului, a ajuns cu turmele, în transhumanță, pînă în părțile sudice ale Basarabiei, la Cetatea Albă, Ismail, Limanul Nistrului ... El a fost și un *Badea Cîrțan* al Basarabiei! ... Iubitor de cărți, aducea și el cărți românești, religioase și de literatură populară, se oprea pe la hramuri bisericești și pe la tîrguri, și le dădea basarabenilor din popor, care știau să citească — și la cei care doreau să învețe să citească în limba românească (am arătat că limba moldovenească-basarabeană este limbă românească, *T.R.* nr. 35—36/1990). Basarabenii l-au numit Moș Dumitru Mocanu. Pe cărțile românești aduse și împrăștiate de el, călugărul Dionisie Erhan de la Mănăstirea Suruceni (viitor arhimandrit-stareț, arhiereu și episcop), a destăinuit că a învățat literele românești și să citească românește. L-a numit pe Dumitru Ghibu *„un apostol necunoscut al Basarabiei"* (*România Nouă*, 30. V. 1918). A lăsat în Basarabia nu numai cărțile și amintirea sfîntă, ci și osemintele. A închis ochii în sfîrșitul obștesc și a fost îngropat în pămîntul Basarabiei în cimitirul vreunui sat sau mănăstiri. Instructivă pildă de dragoste devotată patriotică!

Nepotul Onisifor Ghibu a ajuns în Basarabia, îndrăgită de bunic, în refugiu național românesc, din toamna anului 1916—1917—1918, cînd Transilvania, Oltenia, Muntenia, Bucureștii și Moldova pînă la Siret, au fost ocupate de armatele germane cotropitoare. Rusia aliată cu România, în grupul țărilor Antante, și cu forțe militare în Moldova (cîtă rămăsese, pînă la Siret), a desființat, *in facto*, Prutul ca frontieră despărțitoare de frați ca „rîu blestemat". Basarabia era accesibilă bejenarilor din toate părțile României năpăstuită. Ospitalitatea generoasă a basarabenilor și rodnicia locurilor au

(Continuare în pag. a 4-a)

Pr. Gheorghe Cunescu
Din neam de răzeși orheieni

„Învierea lui Hristos văzînd, să ne închinăm Sfîntului Domnului Iisus celui fără de păcat. Crucii Tale ne închinăm Hristoase și sfîntă Învierea Ta o lăudăm și o mărim, că Tu ești Dumnezeul nostru, afară de Tine pe altul nu știm, numele Tău numim. Veniți toți credincioșii să ne închinăm Sfintei Învierii lui Hristos, că iată a venit prin Cruce, bucurie la toată lumea, totdeauna binecuvîntînd pe Domnul, lăudăm Învierea Lui, că răstignire răbdînd pentru noi, cu moartea pe moarte a stricat"

Mîntuitorul în fața tribunalului iudaic și roman

I. *Pregătirea aperceptivă*

Ce ne spune articolul al IV-lea din Simbolul de credință despre Fiul lui Dumnezeu întrupat? (Că s-a răstignit pentru noi în zilele lui Ponțiu Pilat și a pătimit și s-a îngropat). De aici vedem că înainte de a fi răstignit; precum și înainte de a pătimi și de a fi îngropat, Domnul a fost judecat și condamnat la moarte de către tribunalul iudaic și cel roman, sentința finală fiind rostită de procuratorul Ponțiu Pilat.

II. *Anunțarea temei*

Să vedem mai îndeaproape pe Mîntuitorul în fața tribunalului iudaic și roman.

III. *Tratarea*

Sfînta Evanghelie ne spune că „oastea și căpetenia cea peste o mie și slujitorii iudeilor au prins pe Iisus și l-au legat. Și l-au dus întîi la Ana căci era socrul lui Caiafa, care era arhiereu al anului aceluia. Și Caiafa era cel ce sfătuise pe iudei că este de folos să moară un om pentru popor" (Ioan 18, 12—13). Deși a fost înlăturat din arhierie (în anul 7 după Hristos) și înlocuit cu ginerele său Caiafa, Ana își mai păstra autoritatea în fața poporului. La Ana, noaptea a început judecata lui Iisus, în fața tribunalului iudaic numit sinedriu care își desfășura activitatea în mod obișnuit lîngă zidul de sud-vest al curții exterioare a templului, într-o sală „pardosită cu pietre" numită „Gazith". Sinedriul era compus din 71 membri aleși dintre cărturari — ca reprezentanți ai partidului național — religios al fariseilor, din arhierei care nu mai erau în funcțiune ca reprezentanți ai partidului saducheilor, afiliați Romei și din „bătrînii poporului" sau reprezentanții vechii nobilimi. Ședințele erau prezidate de arhiereul în funcțiune. Ele începeau după aducerea jertfei de dimineață la templu, pe la orele 7, și puteau ține toată ziua, în afară de zilele de sabat sau alte sărbători. Judecătorii erau așezați în semicerc. În mijlocul lor stătea inculpatul. După ce președintele expunea cazul, erau audiați martorii apărării, apoi cei ai acuzării. Pentru ca mărturia să fie validă, se depunea jurămîntul. Se cereau cel puțin doi martori. Urma cuvîntul apărătorului, apoi cel al acuzatorului, iar la sfîrșit al inculpatului. În acest timp, doi grefieri notau atitudinea apărării și respectiv cea a acuzării. Sentința era hotărîtă prin votul completului de judecată și pronunțată de președinte: cea de achitare se pronunța pe loc, iar cea de condamnare în ziua următoare.

Cum a decurs procesul Mîntuitorului? Evanghelia ne arată că „arhiereii și întreg sinedriul căutau

(Continuare în pag. a 3-a)

Pr. prof. Sorin Cosma

Veniţi de luaţi lumină!

(Urmare din pag. 1-a)

ceva? De un cuvînt asemănător? Şi oare nu se impune o legătură între ele? Vom vedea că da. Vom vedea că e chiar absolut obligatorie o legătură între ele, de îndată ce ne va reveni în memorie cîntarea cu care am întîmpinat celălalt eveniment covîrşitor din istoria omenirii, Naşterea Domnului.

L-am întîmpinat la Naştere cu cîntarea: *„Răsărit-a lumii lumina cunoştinţei"*. L-am numit atunci tot *lumină*.

Şi iată ce vom constata acum: Lumina Învierii luminează şi evenimentul Naşterii. Îl confirmă. Îl întăreşte. Ne dă încredinţarea neîndoielnică şi definitivă că Cel născut în Betleem, Cel care s-a botezat de la Ioan, Cel care a propovăduit iubirea şi iertarea, împăcarea şi înfrăţirea tuturor oamenilor, şi Cel care la urmă, cu o nelegiuită lipsă de omenie şi de recunoştinţă a fost răstignit, *a fost cu adevărat Fiul lui Dumnezeu*. A dovedit aceasta prin Învierea Sa din morţi, a treia zi, aşa cum, de altfel, proorocise încă în viaţă fiind (Matei XXVI, 32).

Acum înţelegem cu adevărat de ce L-am numit atunci *„Lumina cunoştinţei"*. Pentru că fiind Fiul lui Dumnezeu ne-a luminat calea cunoaşterii lui Dumnezeu. Ne-o spune logica cea mai simplă şi cea mai convingătoare, aceea care porneşte de la *faptă*. Iar fapta, în cazul acesta, este *realitatea Învierii*. E o premiză pe care nu se poate construi altceva — urmînd legile absolute ale gîndirii corecte, — decît credinţa în Dumnezeirea Celui înviat. E o construcţie logică pe care *„nici porţile iadului nu o pot dărîma"*, adică nici cea mai înverşunată rea credinţă.

Recunoscînd în Cel înviat pe Dumnezeu (I Cor. XV, 47), în lumina învierii Lui ne cunoaştem şi ne înţelegem şi pe noi înşine. Ieşim din dramă, de cumva a fost careva dintre noi în dramă. Nu ne mai temem de singurătatea în care ne simţim fără rost într-un cosmos rece, străin de noi, care ne expulza pe rînd într-o moarte stupidă, într-un neant de definitivă anihilare, după care el, cosmosul, mai rămînea să existe ca şi cum ne-ar fi aruncat sfidarea: eu v-am produs, eu vă elimin, eu vă desfiinţez. Aţi fost materie şi vă întoarceţi în materie.

Dar dacă Hristos a înviat, totul se schimbă dintr-odată: *„în Hristos toţi vom învia"* (I Cor. XV, 22). Sîntem nemuritori! Peste întunericul dramei neştiinţei inundă lumina. Ne cîştigăm dintr-odată alt statut. Nu murim. Noi nu murim. Nu sîntem numai materie. *„Căci Paştile asta sînt* — spunea un mare gînditor ortodox — *marea dramă prin care, după hotărîrea lui Dumnezeu, s-au aruncat iarăşi punţi de legătură între creaţiune şi Stăpînul ei"* (Nae Ionescu). Murind, mergem acolo de unde Iisus s-a putut întoarce, pentru că El a existat şi după ce a murit. A trecut din viaţă la viaţă, şi a revenit iarăşi la viaţă, fiindcă a fost mereu în viaţă. Şi, fireşte, ca fii ai lui Dumnezeu dotaţi cu suflet nemuritor, aşa vom exista şi vom învia şi noi. Nu noi, ci cosmosul, lumea materială, va dispare. Noi sîntem cei veşnici, cei mari, cei importanţi, nu acest cosmos care supravieţuindu-ne, ne făcea să ne considerăm adesea inferiori şi bicisnici, fără durată şi fără rost pe lume. Şi-apoi nici el nu durează veşnic, cum au putut crede unii din cei căzuţi în disperarea necredinţei. Şi nu el ne-a produs, ci Dumnezeu, Creatorul a toate.

A înviat Hristos, marele *Noi*, — *„şi ei una să fie cu Noi"* (Ioan XVIII, 21), — deci şi noi vom învia. Demonstraţia Sfîntului Pavel e, în această privinţă, imbatabilă. Recitiţi acel capitol de logică din Epistola I-a către Corinteni (XV) şi vă veţi convinge. Dacă am avea timp l-am reciti acum, toţi împreună. Dar sper că o veţi face acasă pe îndelete. Sfîntul Pavel organizîndu-şi demonstraţia logică *pornea de la fapte*. El îi numeşte pe toţi cei cărora li s-a arătat Iisus după ce murise şi fusese îngropat, şi după ce se făcuse de către iudei şi romani constatarea legală şi riguroasă a morţii. După acestea apăruse viu lui Petru, celor doisprezece, apoi la mai bine de *cinci sute* de fraţi dintre care cei mai mulţi încă trăiau cînd Pavel scria, deci puteau da mărturie (I Cor. XV, 6), apoi s-a arătat lui Iacov, apoi tuturor apostolilor (XV,7). Iată fapte. Multe.

Şi la urmă, ca un orator de mare clasă, vine şi cu argumentul cel mai puternic: *„şi mai pre urmă decît toţi mi s-a arătat şi mie"* (I Cor. XV, 8). Experienţa sa personală nu şi-o mai putea pune la îndoială. Dar experienţa sa proprie mai avea un dar: să arunce o lumină de confirmare şi asupra experienţei tuturor celor de dinaintea sa, cărora Iisus li se arătase. Experienţa tuturor, împreună, nu putea cădea în nici un caz sub acuzaţia de halucinaţie, de închipuire sau de orice altceva asemenea. Învierea era un fapt. Şi despre fapte se spune că sînt un lucru încăpăţînat. Ele se impun. De ele nu te poţi îndoi. Ele nu pot fi răsturnate prin argumente de nici un fel. Faptele sînt argumente fără replică.

Aşadar acum, după Înviere, lumina Învierii devine definitiv *lumina cunoştinţei*. Acum ştim şi înţelegem de ce a zis Iisus: *„Eu sînt lumina lumii"* (Ioan VIII, 12). Acum ştim şi despre noi cine sîntem. Pe drept cuvînt spunea Mircea Eliade că pentru a găsi un sens vieţii trebuie să fim creştini. Altfel nu ştim nimic şi nu putem scăpa de sentimentul tragic al existenţei *(Ortodoxie*, în *„Cuvîntul"*, 1927, 12 nov.). Avînd acum credinţa în Înviere, ştim de unde venim şi unde mergem. Şi mai ştim că tot omul ne e frate şi împreună drumeţ spre dincolo.

* * *

Lumea materială din jurul nostru nu e mai importantă decît noi. Ea va dispare. Aşteaptă şi ea o transfigurare (Rom. VIII, 22) *„Soarele se va întuneca şi luna nu-şi va mai da lumina sa, stelele vor cădea din cer şi puterile cerurilor se vor clăti"* (Matei XXIV, 29). O spune însuşi Iisus. Dar să nu ne speriem. Nu fără rost am reluat această idee. Am reluat-o ca să vă spun că acestea se vor întîmpla la sfîrşitul lumii, despre care nici îngerii din cer nu ştiu cînd va fi (Matei XXV, 36). Nu trebuie să ne lăsăm descurajaţi de cei care prevestesc ani şi zile ale sfîrşitului pe care ei le-ar şti, ca şi cum ar fi ei mai mari decît îngerii! Mîntuitorul spune clar: *numai Tatăl cunoaşte cînd se vor petrece toate acestea* (Matei XXV, 36). Şi Sfîntul Petru într-una din epistole spune că sfîrşitul lumii va veni, dar şi el precizează că nu ştie cînd. Aşadar, cine sînt aceştia care zic că ştiu ceea ce nu ştia nici Petru, ceea ce nu ştiu nici îngerii? Cine sînt aceşti egali ai Tatălui care e singurul care ştie? Ei sînt desigur nişte minţi rătăcite care vor să creeze panică şi să adune adepţi pentru cine ştie ce sectă. *„Ziua Domnului* — zice Sf. Petru — *va veni cum vine furul noaptea* — adică nu se anunţă dinainte — *şi atunci cerurile cu sunet vor trece* — adică tot sistemul planetar — *iar stihiile aprinzîndu-se se vor strica şi pămîntul şi toate lucrurile de pe el vor arde"* (II Petru III, 10).

Aducîndu-vă aminte de toate acestea, am vrut mai întîi să vă risipesc teama pe care v-o insuflă unii umblînd cu propoveduiri false cu privire la sfîrşitul lumii. Nu sînt trimişii lui Dumnezeu cei ce vă umblă pe la porţi şi vă bat la uşi ca să vă abată de la învăţătura ortodoxă a moşilor şi strămoşilor noştri! Apăraţi-vă credinţa. Apăraţi-vă strămoşii şi memoria lor sfîntă, credinţa în care au adormit. Nu vă despărţiţi de ei, ca să nu vă ajungă blestemul lor.

În al doilea rînd am vrut să vă încredinţez cu cît sîntem noi oamenii mai valoroşi în faţa lui Dumnezeu, căci noi nu vom fi distruşi odată cu lumea materială, ci, ca suflete veşnice ce sîntem, vom trăi veşnic în lumea de dincolo, în Împărăţia Cerurilor, chiar şi după ce lumea aceasta va trece.

În al treilea rînd am vrut să vă amintesc de faptul că e bine, nu să ne temem de sfîrşitul lumii, ci să ne pregătim pentru sfîrşitul nostru, ca să avem parte de o veşnicie fericită. Acum ştim că vom învia. Să ne purtăm deci ca unii ce ştim aceasta, nu ca unii ce am fi în neştiinţă. Exact aşa ne avertizează Sf. Petru în întîia sa epistolă: *„ci după pilda dată de Sfîntul care v-a chemat* — zice el, adică de Hristos cel înviat, care şi-a dovedit sfinţenia dumnezeirii — *fiţi şi voi sfinţi în toate purtările voastre. Căci scris este: Fiţi sfinţi, că eu Sfînt sînt... Petreceţi cu frică toată vremea călătoriei voastre prin lumea aceasta"* (I Petru I, 14—17; Lev. XX, 7). E vorba desigur de frica de a nu cădea în păcate.

Iată o invitaţie la viaţă morală, cu o justificare filozofică dintre cele mai realiste: în lumea aceasta sîntem doar călători. Şi cine va putea spune că nu e adevărat? Să ne facem deci socoteli de călători pe pămînt şi să ne pregătim pentru viaţa veşnică de dincolo.

Dacă Hristos a înviat — şi iată că a înviat cu adevărat — nu mai avem voie să ne tratăm viaţa cu uşurătate sau cu indiferenţă. Cine o face, dovedeşte o mare lipsă de maturitate şi o mare iresponsabilitate faţă de propriul destin, faţă de propria istorie eternă.

Tot omul este obligat să se situeze, faţă de înviere. Şi cine ar putea, cu cea mai mare sinceritate, şi în urma celei mai profunde meditaţii şi analize, să se situeze în afara ei? Ar însemna să se situeze în non-sens. Să accepte să trăiască fără rost. Sau, în cel mai fericit caz, să apeleze la vreun surogat de teorie filozofică, de obicei simplist, care nu poate aduce adevărata mulţumire, adevărata soluţie. Iar a accepta să pleci din lumea aceasta în confuzie, ar fi cu totul lipsit de raţiune căci rezultatul ar fi intrarea firească şi dincolo în confuzie veşnică, iar aceasta se cheamă iad.

Decît să se complacă cineva în confuzie uneori agresivă şi dintr-un anumit complex întotdeauna infatuată, sau cînd cu sinceritatea minţii şi a inimii nu se poate depăşi, pentru că i se pare că n-ar exista raţiuni suficiente pentru credinţă, e mai bună o altă atitudine şi, poate, şi salvatoare. Aceea a smereniei neştiinţei, a smereniei neputinţei minţii de a se clarifica. Căci cine ştie atîtea, încît să poată decreta că *ştie* că Hristos n-a înviat, că ştie că nu există nemurire, şi că ştie că toată existenţa e o stupidă aventură întîmplătoare, într-un cosmos produs al Hazardului? Încă n-am auzit că ar exista un asemenea om. Ştiu însă că există din aceia care îşi trag concluziile negative şi „ştiinţele" teribile, din jumătăţi sau sferturi de ştiinţe şi cunoştinţe, dar atitudinile acestora nu sînt deloc nici concludente, nici de lăudat.

Poate că o asemenea judecată despre unii care rămîn în confuzie e puţin cam aspră şi radicală. Poate. Dar credem că faptul Învierii Domnului ne oferă singura certitudine, în oceanul de incertitudini pe care navighează o lume care şi-a pierdut busola, şi care ajunge să creadă că o busolă nici nu există, şi rezultatul e dezorientarea, anarhia şi dezastrul moral.

O busolă există, iată: *„Veniţi de luaţi lumină!" „Lumina cunoştinţei!"*

Aflaţi că Iisus *„a înviat a treia zi"*. Dacă n-ar fi înviat, n-am mai avea Dumnezeu. Dacă n-ar fi înviat, El ar fi rămas uitat în istoria măruntă a Palestinei, un rabin provincial, răstignit ca un răzvrătit împotriva Legii unui popor strașnic de exigent în închiderea lui faţă de alte popoare. Dacă n-ar fi înviat, nici n-am fi auzit de El. Am fi rămas cu ce? Cu zeii Greciei, ai Romei, sau ai popoarelor mai mici şi mai lipsite de imaginaţie? Sau cu nişte eroi divinizaţi cum a fost Zamolxis al nostru, al strămoşilor daci?

Cum ar fi acceptat lumea modernă aşa ceva? Din vechile mitologii nu ne-am fi ales cu nimic. Moira, aşa-numita soartă oarbă care domnea peste destinele oamenilor a fost tragedia antichităţii şi blestemul vieţii oamenilor. Şi altceva nu ştiu ce am fi putut inventa, noi, lumea rămasă fără zeii vechi care au corespuns desigur copilăriei civilizaţiei. Am mai fi avut lumea bizantină, lumea medievală aşa cum le-am avut? Şi cum ar fi arătat lumea modernă? Căci toate aceste lumi au fost şi sînt produsele civilizaţiei creştine. Altele, fără creştinism, care ar fi urmat după civilizaţia şi cultura antică, sînt absolut inimaginabile, decît poate pe linia unor gînditori ca Socrate sau Platon, dar acestea n-ar fi avut nici un temei care să le facă să semene cu cele pe care le cunoaştem, care ne-au precedat, şi cu cea în care trăim. Ar fi putut fi unele lumi mai bune? Cum să fi fost mai bune dacă nici cele care au fost inspirate de însuşi Fiul lui Dumnezeu n-au reuşit o lume pe măsura învăţăturilor Lui?

Mesia a venit „la plinirea vremii" (Gal. IV, 4) pentru a schiţa viitorul istoriei, care ar fi arătat cu totul altfel în ipoteza că n-ar fi venit atunci. Şi toată istoria Lui, încununată de Înviere, e substanţa care a organizat veacurile, a generat culturile şi civilizaţiile care şi-au pus pecetea chiar şi asupra celor care nu L-au primit, fiind departe de El, în Extremul Orient mai ales, dar care i-au resimţit fără îndoială influenţa.

De ziua Învierii n-avem altă chemare mai mare de făcut, după cea dintîi: *Veniţi de luaţi lumină*, decît cea formulată de Sinodul al II-lea ecumenic de la Constantinopol (381), care e în acelaşi timp mărturisire de credinţă, speranţă şi declaraţie de sens al existenţei, de rost, de înţelegere a lumii şi a destinului omului: *„Aştept învierea morţilor"!* E o mărturisire izvorîtă din cel mai profund loc al fiinţei noastre, din acel loc unde se fierb marile întrebări şi unde ni se alcătuieşte credinţa.

Prin această *„aşteptare"* ne reechilibrăm mereu. De cădem, ne ridicăm. Cînd ne risipim, ne readunăm. Cînd ne împrăştiem în căutări sterile şi în ipoteze lipsite de orice coerenţă, ne reîntoarcem în noi înşine şi ne regăsim speranţa.

Înviind, Iisus ni s-a *des-tăinuit*, adică a mai redus din tainele care ne înconjoară, şi a deschis uşi noi credinţei noastre, în ceea ce înţelegem ca şi în ceea ce nu înţelegem. Dumnezeu s-a apropiat de noi, prin Iisus cel înviat. El nu mai e plecat la distanţe infinite, uitînd de noi, cum s-a exprimat un mare gînditor căzut în deznădejdea de a-L mai putea cunoaşte (K. Barth), şi nici nu se ascunde de noi în cenzuri transcendente care ni-L fac inaccesibil, cum credea Lucian Blaga. Mai degrabă noi ne-am depărtat de El şi, prin Înviere, ne apropiem din nou. Nu omul a fost părăsit de Dumnezeu, ci Dumnezeu s-a aflat în tragedia de a fi fost părăsit de om, zicea Nae Ionescu (R.V. p. 420). Şi poate mai este încă!

Dumnezeu ni s-a descoperit în Iisus. Nu e nici departe, nici ascuns. Iisus a înviat pentru noi, ca să ştim că şi noi vom învia. A apropiat cele două lumi — a noastră si a Lui — şi a restabilit continuitatea dintre ele. Şi fiindcă n-a mai murit (Ce bine se leagă întregul sistem al Revelaţiei Întrupare-Înviere-Înălţare), înţelegem bine că *„El rămîne cu noi pînă la sfîrşitul veacurilor"* (Matei XXVIII, 20).

Nu mai sîntem singuri. El e izvorul credinţei şi al puterii noastre. Şi al speranţei noastre. Şi al îndreptării noastre spre calea binelui, a dragostei, a iertării, a omului căruia nu-i stă bine nici cînd urăşte, nici cînd calomniază, nici cînd îşi pierde bunul simţ al limbajului şi al omeniei. Cînd şi-l pierde pe acesta, de fapt îşi pierde simţul divinului din el, iar pecetea duhului i se desprinde de pe minte şi îl lasă, cum spune Sf. Pavel, *„la voia minţii lui"* (Rom. I, 28).

Întotdeauna oamenii au avut nevoie de o repunere în drepturile originare a luminii dumnezeieşti în gîndirea şi în faptele lor. Hristos a înviat ca să aducă iară şi iară această lumină în lume. Să fim sensibili la chemarea Lui.

Fiţi toţi bucuroşi. Să iertăm toate pentru înviere. Bunul Dumnezeu să ne ajute să petrecem sărbătorile cu sănătate şi cu hotărîrea de a deveni mai buni, mai buni creştini.

Pe drumul Emausului

(Urmare din pag. 1-a)

noaşterea Lui deplină. Mai trebuia ceva esenţial: împărtăşirea cu acelaşi Cuvînt, dar întrupat, cu „Cuvîntul care s-a făcut trup" (In. 1, 14). „Şi cînd a stat împreună cu ei la masă, luînd El pîinea, a binecuvîntat şi frîngînd le-a dat lor. *Atunci* s-au deschis ochii lor şi L-au cunoscut" (Lc. 24, 30—31). Şi întorcîndu-se ei la Ierusalim au povestit celor unsprezece şi celor ce erau împreună cu ei „cele petrecute pe cale şi cum a fost cunoscut de ei la frîngerea pîinii" (Lc. 24.35). Este de prisos să spunem că „frîngerea pîinii" înseamnă în Noul Testament Euharistia, deci împărtăşirea cu Trupul şi Sîngele Domnului care se dă „pentru viaţa lumii". Aşadar, în Euharistie ne întîlnim cu Domnul cel Înviat şi-L cunoaştem prin unirea cu El. Primii creştini erau prea conştienţi de lucrul acesta. De aceea „stăruiau zilnic în învăţătura Apostolilor şi în comuniune, *în frîngerea pîinii* şi în rugăciuni" (Fa. Ap. 2, 42—47; 20, 7, 11).

Cunoaşterea lui Dumnezeu înseamnă unire cu El, participare la viaţa Lui prin Sfintele Taine ale Bisericii şi îndeosebi prin Sfînta Euharistie. Nu există cunoaştere deplină decît prin unire. De aceea Sf. Scriptură foloseşte verbul „a cunoaşte" pentru a exprima unirea bărbatului cu femeia. Numai în unirea lor, cei doi se cunosc deplin. Creştinismul nu-i teorie, nici filosofie, ci viaţă nouă în Hristos cel înviat. Iar această viaţă ni se comunică în Euharistie prin împărtăşirea cu Trupul şi Sîngele Domnului, mort, înviat şi înălţat la ceruri, deci pe deplin pnevmatizat (spiritualizat) sau îndumnezeit. „Adevărat, adevărat zic vouă, dacă nu veţi mînca trupul Fiului Omului şi nu veţi bea sîngele Lui nu veţi avea viaţă în voi. Cel ce mănîncă trupul Meu şi bea sîngele Meu are viaţă veşnică şi Eu îl voi învia în ziua cea de apoi". (In. 6, 53—54). Dacă Mîntuitorul nu ne-ar fi lăsat Euharistia, poruncindu-ne expres s-o facem spre pomenirea Lui (Lc. 22, 19), pentru ca să ne împărtăşim astfel de moartea şi învierea Lui (cf. I Cor. 11, 26), toată lucrarea de mîntuire a lumii săvîrşită de El ar fi rămas zadarnică. Căci nimeni nu s-ar fi putut împărtăşi de ea. Euharistia ne face şi pe noi vii împreună cu Hristos. Ea ne adună laolaltă în dumnezeiasca Liturghie şi ne uneşte între noi prin împărtăşirea cu acelaşi trup al lui Hristos, transformîndu-ne în acest trup însuşi, noi devenind astfel mădularele Sale şi mădulare unii altora. De aceea Sfîntul Apostol Pavel poate să spună: „Voi sînteţi trupul Lui Hristos şi mădulare (fiecare) în parte" (I Cor. 12, 27) sau „Aşa şi noi cei mulţi, un trup sîntem în Hristos şi fiecare sîntem mădulare unii altora" (Rom. 12, 5). Numai aşa Învierea lui Hristos poate fi şi învierea noastră, biruinţa Lui şi biruinţa noastră. Fără Euharistie, viaţa creştină se reduce la un sentimentalism exaltat, fără consistenţă şi fără puterea de transformare existenţială a omului. Căci nu ne putem transforma cu adevărat numai printr-un voluntarism personal dacă nu avem în noi aluatul transfigurării care este trupul Domnului. „Firea celui mai tare schimbă firea celui mai slab", zice Sfîntul Maxim Mărturisitorul. Firea lui Hristos pe care o primim în noi la fiecare Euharistie ca pe o „adevărată mîncare şi băutură" (Ioan 6, 55), schimbă, încetul cu încetul firea noastră şi ne face asemenea Lui. Bine-înţeles şi cu efortul nostru care este absolut necesar. Căci în toate „sîntem împreună lucrători cu Dumnezeu" (I Cor. 3, 9). Altfel ne-am împărtăşi spre judecată şi spre osîndă (I Cor, 11, 27).

Drama creştinismului nostru de azi este aceea de a-l fi transformat într-o religie individuală, pentru mulţi aproape magică. Purtaţi de interese personale, fiecare aşteaptă de la Dumnezeu împlinirea lor în schimbul rugăciunilor, postului sau altor acte de pietate. Or, creştinismul nu este o religie ca toate celelalte. Am putea chiar spune că el nu este religie deloc. Ci un mod nou de viaţă, de comuniune cu Dumnezeu în Treime, prin Hristos şi Biserica Sa (care este una cu Hristos, fiind trupul Său). Creştinismul este imitarea vieţii lui Dumnezeu, zice Sfîntul Grigore de Nisa, adică trăirea şi manifestarea către semenii noştri a dragostei veşnice care uneşte cele trei Persoane ale Sfintei Treimi şi care se pogoară la noi prin Hristos cel mort şi înviat, mereu prezent în Euharistie şi în celelalte Taine ale Bisericii. De aceea numai cînd vom înţelege şi vom trăi cum se cuvine taina Euharistiei care este prin excelenţă taina comuniunii şi a dragostei îl vom cunoaşte şi noi cu adevărat pe Hristos înviat, ca oarecînd Luca şi Cleopa pe drumul Emausului.

Pentru o mai bună desfăşurare a orelor de educaţie moral-religioasă în şcoli

La redacţiea gazetei noastre s-a primit de curînd o scrisoare a unor cititori ai Telegrafului Român din părţile Aradului, din care redăm următoarele fragmente: „Poporul român a moştenit diferite traume care i-au fost cauzate de vechiul regim. Cîte fapte antisociale se produc în ţară vedem la televizor, citim în presă; mulţi oameni nu vor să muncească cinstit. Este nevoie de o profunda *renaştere spirituală* (sublinierea aparţine autorilor) a poporului român şi aceasta considerăm că este necesară să se facă încă de pe băncile şcolii. Rugăm domniile voastre — se arată în scrisoare — cinstiţi slujitori ai Bisericii, să mijlociţi reluarea şi continuarea unui viu dialog între Patriarhia Română şi Ministerul Învăţămîntului şi Ştiinţei... să se ia măsuri privind reintroducerea *Religiei* în şcoli, dar nu facultativă, cum a fost şi e în prezent, ci obligatorie. *Religia* să fie obiect de studiu, ca disciplină de învăţămînt, cum sînt celelalte discipline..."

Informăm pe stimaţii autori ai scrisorii de mai sus şi pe toţi iubiţii cititori ai gazetei noastre, că, în sensul celor de mai sus, se depun susţinute eforturi.

Către sfîrşitul lunii ianuarie a.c. de pildă, la Secretariatul de Stat pentru Culte din Bucureşti a avut loc o consfătuire pe tema de mai sus, cu participarea reprezentanţilor cultelor din ţara noastră: ortodocşi, romano-catolici, protestanţi, mozaici, musulmani etc., în prezenţa d-lui ministru Gheorghe Ştefan al Învăţămîntului şi Ştiinţei şi a d-lui secretar de stat pentru culte Gh. Vlăduţescu, care, pe baza unor date pe care le aveau de pe teren, au avut cuvinte de apreciere privitoare la efectul pozitiv pe care reintroducerea religiei în şcoală îl are în rîndul elevilor, inclusiv pe linie disciplinară, toţi participanţii exprimîndu-şi dorinţa de a acorda maximă atenţie acestei probleme.

Tot „în vederea unei cît mai bune desfăşurări a orelor de educaţie moral-religioasă în şcoli", cum se spune la punctul doi din *Comunicatul* Ministerului Învăţămîntului şi Ştiinţei, nr. 9176/1991, şi Secretariatului de Stat pentru Culte, nr. 768/1991, apărut şi în gazeta noastră, în cursul lunii martie a.c. la centrele judeţene de pe raza Arhiepiscopiei Sibiului, de pildă, au avut loc consfătuiri după cum urmează: În 19 martie a.c. la *Braşov*, la care au participat reprezentanţi ai Inspectoratului şcolar judeţean Braşov, părinţii protopopi: Z. Moşoiu (Braşov), R. Zaharia (Făgăraş), Gh. Opriş (Rupea), inspectori şcolari protopopeşti, iar de la Sibiu P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul şi P. C. cons. cultural Gh. Papuc; în 20 martie la *Sf. Gheorghe*, la care au participat reprezentanţi ai Inspectoratului şcolar judeţean Covasna, părintele prot. Gh. Răţulea (Sf. Gheorghe), părintele inspector şcolar protopopesc V. Goţia (Întorsura Buzăului), iar de la Sibiu: P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul şi P. C. cons. cultural Gh. Popuc, iar în 21 martie a.c. la *Sibiu*, la care au participat reprezentanţi ai Inspectoratului şcolar judeţean Sibiu, P. C. pr. prof. S. Şebu, părinţii protopopi: D. Luca (Sibiu), I. Găban (Mediaş), Gr. Cernea (Agnita), R. Roşca (Sălişte), M. Lupu (Avrig), inspectori şcolari protopopeşti, alţi participanţi, consfătuirea fiind condusă de I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului.

(Continuare în pag. a 3-a)

P.

Mîntuitorul în faţa tribunalului iudaic şi roman

(Urmare din pag. 1-a)

mărturie mincinoasă împotriva lui Iisus, ca să-L omoare. Şi nu găseau, deşi veniseră mulţi martori mincinoşi. Iar la urmă, venind doi, au spus: Acesta a zis: pot să dărîm templul lui Dumnezeu şi în trei zile să-l zidesc. Şi ridicîndu-se arhiereul i-a zis: nimic nu răspunzi la ceea ce mărturisesc aceştia împotriva Ta? Iisus însă tăcea. Şi arhiereul luînd cuvîntul I-a zis: Te jur pe Dumnezeul cel viu să ne spui dacă eşti Tu Hristosul Fiul lui Dumnezeu! Iisus îi zise: tu ai spus! Iar eu vă mai spun: de acum veţi vedea pe Fiul Omului, şezînd de-a dreapta puterii şi venind pe norii cerului. Atunci arhiereul îşi sfîşie veşmintele zicînd: A hulit! Ce ne mai trebuie martori? Iată acum aţi auzit hula Lui! Ce socotiţi? Iar ei răspunzînd au zis: vinovat este de moarte. Atunci L-au scuipat în faţă şi L-au bătut"... (Matei 26, 59—68). Evanghelistul Ioan completează relatarea cu amănunte suplimentare (Ioan 18, 19—24), după molestare Iisus spunînd: „De am vorbit rău, dovedeşte că este rău; iar de am vorbit bine, de ce mă baţi? Deci Ana L-a trimis la Caiafa arhiereul" (Ioan 18, 24).

În zorii zilei următoare, sinedriul s-a întrunit din nou întrebîndu-L pe Iisus dacă recunoaşte că este „Fiul lui Dumnezeu". Deoarece Mîntuitorul a confirmat, ei au rostit din nou sentinţa de condamnare la moarte prin răstignire (Luca 22, 66—71).

Pentru ca sentinţa să devină executorie, trebuie confirmată de procuratorul roman, Ponţiu Pilat. Astfel în faza a doua a procesului, Iisus a ajuns în faţa autorităţilor romane. Începînd cu anul 26 d.Hr. procurator al Palestinei a fost Ponţiu Pilat, un nobil roman, abuziv şi dur, care a rămas acolo timp de aproximativ zece ani. Venise în Palestina împreună cu soţia lui, care se pare că stînd aici trecuse la religia mozaică. Avea reşedinţa la Cezarea Palestinei, dar de paşti venea mereu la Ierusalim pentru a preveni orice atitudine potrivnică Romei din partea poporului sosit acolo cu prilejul sărbătorii. În apropierea templului, Pilat avea o cetăţuie numită „Antonia", construită de Marc Antoniu, unde exista şi o sală mare a pretoriului de judecată. Era 14 nisan, ora 6 dimineaţa. Cum romanii aveau obiceiul să-şi înceapă lucrările de dimineaţă, Iisus a fost dus la procuratorul roman. Membrii sinedriului nu intraseră în pretoriu, deoarece seara începea paştele şi a intra în casa unui păgîn însemna o necurăţie, iar în caz de forţă majoră sărbătoarea se amîna cu o lună. Pilat ştia despre Iisus, fiindcă, la cerere oferise oşteni spre a-L prinde. În sala pretoriului acuzaţiile au primit un conţinut antiroman. Iisus este denumit răzvrătitor al poporului, unul care opreşte să se plătească impozit Romei şi se declară rege (Luca 23, 2). La asemenea fapte, pedeapsa era capitală. Voind să se convingă de adevăr, Pilat L-a chemat pe Iisus în pretoriu, spre a vedea dacă s-a declarat sau nu „regele iudeilor" şi de ce i se aduce acuzaţia respectivă. Iisus i-a destăinuit că „Împărăţia Lui nu este din această lume", deoarece dacă era „din lumea aceasta, slujitorii Săi ar fi luptat să nu cadă în mîinile iudeilor". Mîntuitorul a adăugat: „Eu pentru aceasta M-am născut şi am venit pe lume, ca să mărturisesc adevărul. Oricine este din adevăr ascultă glasul Meu" (Ioan 18, 37). Copleşit de răspunsul lui Iisus, Pilat a renunţat la interogatoriu, declarînd apoi în faţa mulţimii că „nu află nici o vină în El" (Luca 23, 4). Dar acuzaţiile au devenit tot mai aspre, Mîntuitorul înfruntîndu-le în tăcere, cu liniştea nevinovăţiei Sale. Evanghelistul arată că demnitatea morală a lui Iisus îl lasă pe „procurator foarte mirat" (Matei 27, 14). Se insistă pe lîngă Pilat că Iisus „întărîtă poporul, învăţînd prin toată Iudeea, începînd din Galileea" (Luca 23, 5). Aflînd că Iisus este galilean şi ştiind că Irod Antipa, tetrarhul Galileii şi Pereii se afla şi el atunci la Ierusalim, Pilat i-a declinat cazul spre rezolvare. Negăsindu-I nici o vină, Irod L-a îmbrăcat pe Iisus, în semn de batjocură, într-o haină strălucitoare pe care o purtau numai marii demnitari şi L-a trimis din nou la Pilat, căruia nu i-a rămas decît să declare celor înverşunaţi că nici Irod şi nici el, „cercetîndu-L înaintea lor, nu a găsit nici o vină din cîte i-au fost ridicate şi nimic vrednic de moarte nu a făcut" (Luca 23, 8—15). Deşi putea să-L elibereze, Pilat recurge la un compromis. Ştiind că în amintirea ieşirii din Egipt, iudeii eliberau de paşte un tîlhar, Pilat propune eliberarea lui Iisus sau a lui Baraba, „care pentru o răscoală şi ucidere ce făcuse în cetate era aruncat în temniţă" (Luca 23, 19). Toţi cei prezenţi puteau alege între Iisus şi Baraba. Între timp a venit la Pilat un trimis al soţiei sale, Claudia Procula, care i-a transmis „să nu facă nici un rău dreptului acestuia, că a suferit mult în vis pentru El" (Matei 27, 19). Dar sinedriştii au convins asistenţa să se pronunţe pentru eliberarea lui Baraba, „iar pe Iisus să-L piardă" (Matei 27, 20). Derutat de răspunsul mulţimii, Pilat a pus întrebarea: „Ce voi face cu Iisus care se numeşte Hristos?" Primind răspuns fără echivoc: „Să fie răstignit!", le oferă lor executarea sentinţei, deoarece el nu-I găsise lui Iisus nici o vină. Acuzatorii nu acceptă soluţia, spunînd: „Noi lege avem şi după lege trebuie să moară, că S-a făcut pe Sine Fiul lui Dumnezeu" (Ioan 19, 7). Atunci Pilat a dispus aplicarea biciuirii pentru a înlocui pedeapsa cu moartea, după care arată mulţimii pe Omul desfigurat de răni şi scăldat în propriul Său sînge, dar aceleaşi voci cereau răstignirea. Convins de nevinovăţia lui Iisus, Pilat, devenit mai hotărît, căuta să-L elibereze, dar i s-a replicat: „De-L vei slobozi pe acesta, nu eşti prieten cu cezarul. Oricine se face pe sine rege, este împotriva cezarului" (Ioan 19, 12). A fost un avertisment adresat direct şi personal lui Pilat care l-a derutat total, punîndu-l în stare de autoapărare: dacă o asemenea acuză ajungea la urechile împăratului roman, se putea considera că el s-a aliat cu un răsculat. A cedat fără nici o remuşcare, mai ales atunci cînd răspuns-au arhiereii: „Nu avem alt rege decît pe cezarul" (Ioan 19, 13—16). „Iar Pilat văzînd că nimic nu foloseşte şi mai mare tulburare se face, luînd apă şi-a spălat mîinile înaintea mulţimii, zicînd: nevinovat sînt de sîngele dreptului acestuia!" (Matei 27, 24). „Deci atunci L-a dat lor ca să-l răstignească" (Ioan 19, 16).

IV. *Recapitularea-Aprecierea*

Făcînd o confruntare între modul în care trebuia să se desfăşoare procesul lui Iisus în faţa sinedriului şi felul în care s-a desfăşurat se poate vedea că sentinţa de condamnare la moarte nu este validă, totul fiind premeditat cu vicleşug. Şi procedura a fost greşită. Sinedriul s-a întrunit prima oară într-o casă particulară (la Ana) noaptea. Martorii apărării lipseau, iar cei ai acuzării erau falşi. Sentinţa a fost pronunţată fără o deliberare temeinică, iar în faţa procuratorului roman a fost schimbat conţinutul acuzaţiei. Pilat a ezitat la început. Voia într-adevăr să-L elibereze pe Iisus, dar din sentimente de teamă: cînd de sinedrişti, cînd de visul soţiei, cînd de acuzaţi, cînd de mulţimea asistenţei, dar mai ales de împărat, a cedat în final rostind sentinţa capitală. Dimpotrivă, din punctul de vedere al credinţei creştine, aşa trebuia să se întîmple. Iisus avea să aducă jertfa de ispăşire ca „un Miel nevinovat", „ca o oaie spre junghiere", cu trupul măcinat de suferinţă, aşa cum a proorocit despre El profetul Isaia, cu mai multe veacuri înainte de Naşterea trupească a Fiului lui Dumnezeu.

V. *Asocierea*

Toţi cei implicaţi în judecarea lui Iisus au fost zguduiţi de strălucirea nevinovăţiei Sale. Aşa a fost cazul lui Pilat şi Irod Antipa, şi tot astfel, în felul lor, fiecare a rămas convins de nevinovăţia lui Iisus. Aşa bunăoară notăm pe soţia procuratorului, apoi pe Sfîntul Apostol Petru care îşi plînge cu amar lepădarea, pe Iuda care căindu-se a întors cei 30 de arginţi arhiereilor şi bătrînilor, spunînd: „greşit-am vînzînd sînge nevinovat. Şi aruncînd arginţii în templu, a plecat şi s-a spînzurat" (Matei 26, 3—5). Iar sutaşul roman însărcinat cu executarea sentinţei, asistînd la sfîrşitul dramatic de pe Dealul însîngerat, a exclamat: „cu adevărat Fiul lui Dumnezeu a fost Acesta" (Matei 27, 54).

VI. *Generalizarea*

De aici vedem că Iisus Hristos a primit să aducă jertfa Sa mîntuitoare, fiind condamnat la cea mai grea moarte, ca un nevinovat.

VII. *Aplicarea*

Meditînd la judecarea lui Iisus rugăciunea plină de pietate a Sfîntului Efrem Sirul să ne călăuzească gîndul şi sufletul spre împlinirea voii lui Dumnezeu, căruia să-I cerem ca: „duhul curăţiei, al gîndului smerit, al răbdării şi al dragostei, dăruieşte-l mie slugii Tale. Aşa Doamne, Împărate, dăruieşte-mi ca să-mi văd păcatele mele şi să nu osîndesc pe fratele meu că bine eşti cuvîntat în vecii vecilor. Amin".

Sfînta Evanghelie de la Liturghia din Ziua Paştilor

(In. 1, 1—17)

La început era Cuvîntul şi Cuvîntul era la Dumnezeu şi Dumnezeu era Cuvîntul.

Acesta era întru început la Dumnzeu.

Toate prin El s-au făcut; şi fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut.

Întru El era viaţă şi viaţa era lumina oamenilor.

Şi lumina luminează în întuneric şi întunericul nu a cuprins-o.

Fost-a om trimis de la Dumnezeu, numele lui era Ioan.

Acesta a venit spre mărturie, ca să mărturisească despre Lumină, ca toţi să creadă prin el.

Nu era el Lumina ci ca să mărturisească despre Lumină.

Cuvîntul era Lumina cea adevărată care luminează pe tot omul, care vine în lume.

În lume era şi lumea prin El s-a făcut, dar lumea nu L-a cunoscut.

Întru ale Sale a venit, dar ai Săi nu L-au primit.

Şi celor cîţi L-au primit, care cred în numele Lui, le-a dat putere ca să se facă fii ai lui Dumnezeu,

Care nu din sînge, nici din poftă trupească, nici din poftă bărbătească, ci de la Dumnezeu s-a născut.

Şi Cuvîntul S-a făcut trup şi S-a sălăşluit între noi şi am văzut slava Lui, slavă cu a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har şi de adevăr.

Ioan mărturisea despre El şi striga, zicînd: Acesta era despre Care am zis: Cel care vine după mine a fost înaintea mea, pentru că mai înainte de mine era.

Şi din plinătatea Lui noi toţi am luat, şi har peste har.

Pentru că Legea prin Moi s-a dat, iar harul şi adevărul a venit prin Iisus Hristos.

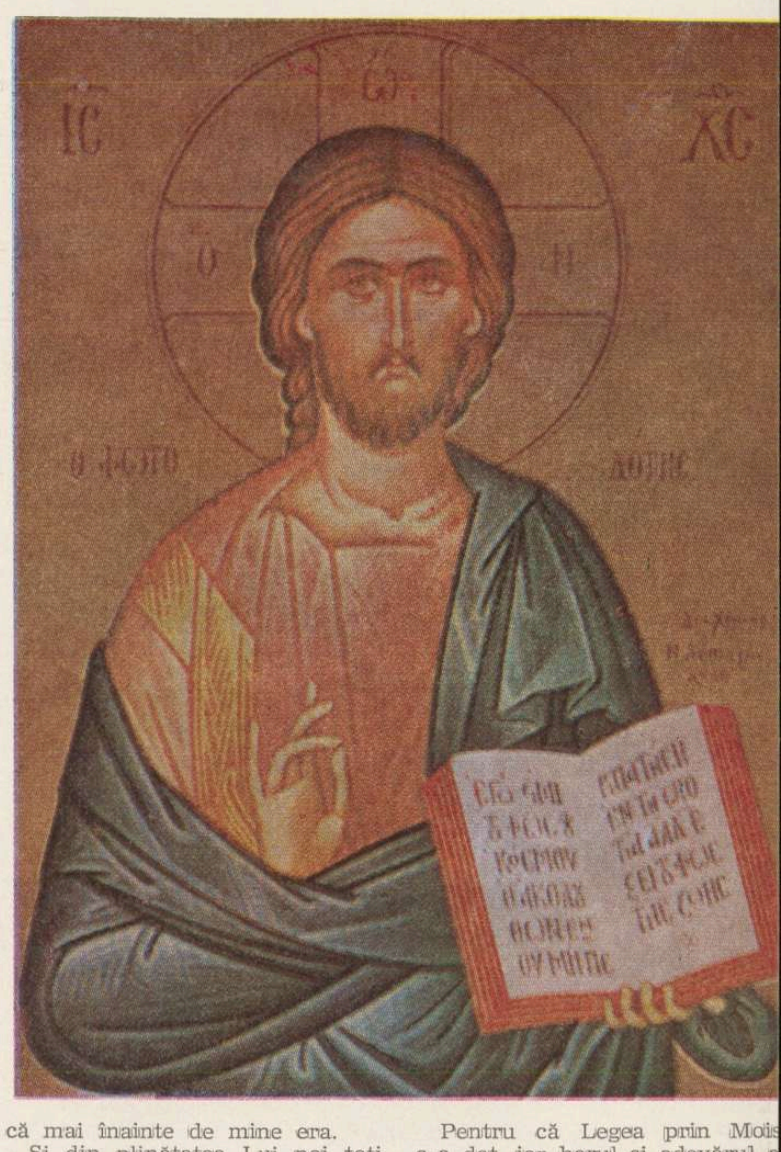

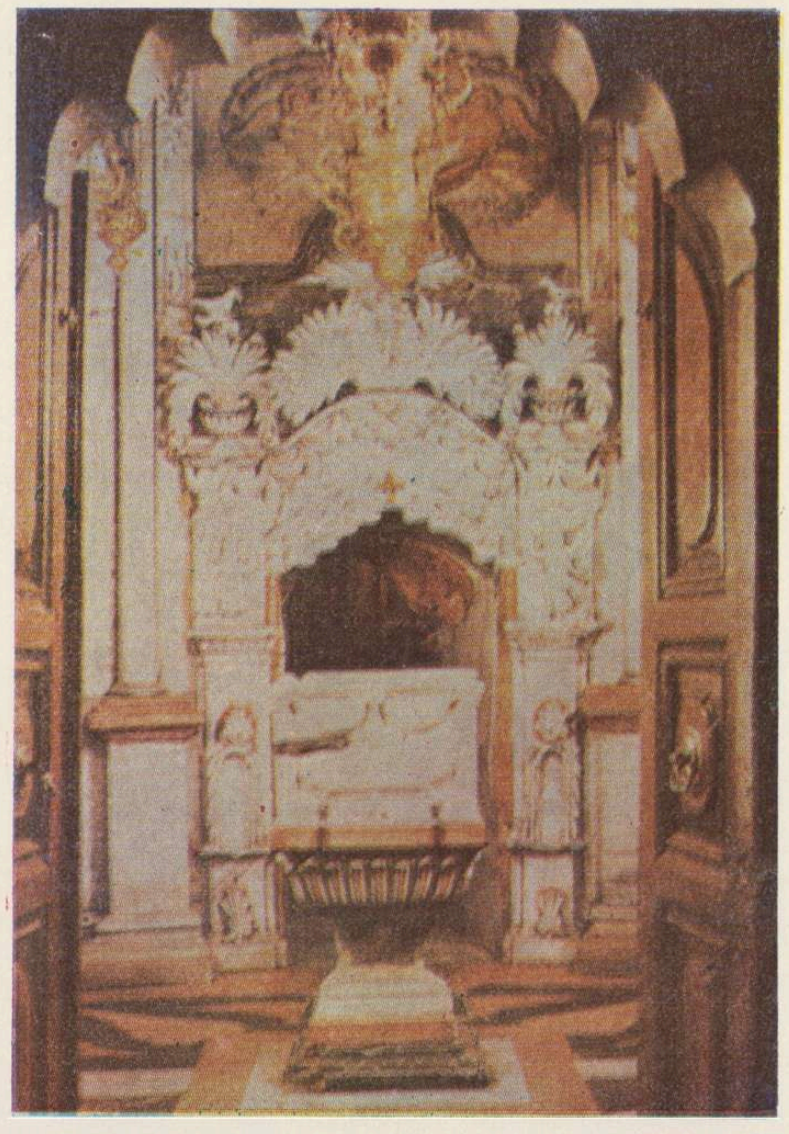

Sărbătoarea Junilor braşoveni la Paşti

Se împlinesc 263 de ani de la prima atestare documentară a Junilor braşoveni, ale căror manifestări anuale, legate de sărbătoarea Sfintelor Paşti, sînt de o amploare şi originalitate unică în ţara noastră. Acest obicei străvechi a luat naştere într-unul din vechile şi pitoreştile cartiere ale Braşovului, cunoscut sub numele de Şchei, de unde s-a extins mai tîrziu şi în Braşovul Vechi.

În ceea ce priveste vechimea Junilor, toţi cercetătorii din trecut şi de astăzi susţin că obiceiul se pierde în negura vremurilor.

Cu siguranţă, începuturile obiceiului trebuie legat de lupta purtată în decursul veacurilor de românii din Scheii Braşovului, pentru apărarea libertăţii şi afirmarea drepturilor strămoşeşti pe aceste meleaguri ale Ţării Bîrsei, fapt pentru care documentul cercetat, — un hrisov din 1728, aflat în arhivele Muzeului Primei Şcoli româneşti; prin care li se acorda Junilor terenul unei grădini din Şchei, — numeşte obiceiul drept „rînduială din bătrîni".

Se subliniază în documentul amintit „să-i lăsaţi să treacă fără oprială frumos, pe rînd cum se cade, iară cine nu va îngădui să treacă cu sfintele cruci prin această grădină, unul ca acela să fie blestemat de Domnul şi de cei trei sute optsprăzece sfinţi". Este vorba (subl. noastră) credem de trecerea călări a Junilor, spre „Pietrele lui Solomon", în mier-

(Continuare în pag. 4)

Prof. Petru Istrate

Paştile cele mari

Cea de a doua sărbătoare mare a creştinătăţii, în ordine cronologică, este sărbătoarea Învierii Domnului Hristos sau Sfintele Paşti, „Paştile". În Biserica noastră drept-măritoare, în Biserica Ortodoxă, sărbătoarea Învierii Domnului Hristos este sărbătoarea cea mai mare, cea mai importantă, este sărbătoarea centrală. Aşa ne este înfăţişată ea chiar în cuprinsul slujbelor rînduite pentru Sfintele Paşti, prin cuvinte ca acestea: „Această numită şi sfîntă zi, una a sîmbetelor, (cea dintîi după Sîmbăta, deci Duminica), împărăteasă şi doamnă, este praznic al praznicelor şi sărbătoare a sărbătorilor, întru care binecuvîntăm pe Hristos întru toţi vecii". Şi este firesc să fie aşa, de vreme ce la Sfintele Paşti, la sărbătoarea Învierii Mîntuitorului nostru, „prăznuim omorîrea morţii, sfărîmarea iadului şi începătura altei vieţi veşnice" şi de aceea „sălţînd, lăudăm pe Pricinuitorul (acestora, adică pe Domnul Hristos), cel Unul Binecuvîntat, Dumnezeul părinţilor noştri şi preamărit".

Pentru noi cei credincioşi, Învierea Mîntuitorului nostru nu este un eveniment care îl priveşte numai pe „Hristos, Cel ce a ieşit din mormînt ca un mire", ci este un eveniment care ne priveşte şi pe noi, pe noi care, la Sfintele Paşti, adresîndu-ne Mîntuitorului înviat, zicem: „Păzind peceţile întregi Hristoase, ai înviat din mormînt — Cel ce n-ai stricat cheile Fecioarei întru a Ta naştere — şi ne-ai deschis nouă uşile raiului."

Învierea Domnului Hristos este pentru noi pricină de veselie şi izvor de lumină. O mărturisim aceasta tot la slujba Sfintelor Paşti, cînd zicem: „Cerurile după cuviinţă să se veselească şi pămîntul să se bucure şi să prăznuiască toată lumea cea văzută şi cea nevăzută, că Hristos a înviat; veselia cea veşnică". Şi mai departe: „Acum toate de lumină s-au umplut şi cerul şi pămîntul şi cele de dedesubt. Deci să prăznuiască toată făptura Învierea lui Hristos, întru care s-a întărit".

Toate acestea le gîndim, le rostim şi le sărbătorim la Sfintele Paşti, aşa că nu e de mirare că însăşi sărbătoarea Învierii Domnului o înţelegem ca o sărbătoare plină de măreţie, pentru cuprinsul ei, ca şi pentru darurile pe care ni le aduce. Copleşiţi de măreţia unor astfel de daruri, ca şi de evenimentul sărbătorit la Sfintele Paşti, din suflet plin de bucurie exclamăm cuvinte ca acestea: „Ziua Învierii, popoare să ne luminăm, Paştile Domnului, Paştile, că din moarte la viaţă şi de pe pămînt la cer Hristos-Dumnezeu ne-a trecut pe noi, cei ce-i cîntă cîntare de biruinţă."

De pe tărîmul vieţii celei noi, străbătute de darul Învierii Domnului Hristos şi din atmosfera de gînd strălucită de „neapropiată lumina Învierii", izbucnim din sufletele noastre, copleşite de bucurie, ziceri care pun în evidenţă Sfintele Paşti, ca sărbătoare şi ca fapt, cînd zicem:

„Paştile cele sfinţite astăzi nouă s-au arătat,
Paştile cele noi şi sfinte,
Paştile cele de taină,
Paştile cele preacinstite,
Paştile Hristos-Mintuitorul;
Paştile cele fără prihană,
Paştile cele mari,
Paştile credincioşilor,
Paştile care au deschis nouă uşile raiului,
Paştile cele ce sfinţesc pe toţi credincioşii.
Paştile cele frumoase,
Paştile Domnului, Paştile ...
Paştile cu bucurie, unul pe altul să ne îmbrăţişăm
O, Paştile izbăvirea de întristare!"

Ca să înţelegem, să primim şi să sărbătorim c vrednicie şi cu dreptate „cea mai presus de fire de lume Înviere a lui Hristos-Dumnezeu", Sfîn noastră Biserică a rînduit zece săptămîni de pre gătire, dintre care şapte săptămîni sînt săptămî de post. În vremea de pregătire ne rugăm l Dumnezeu zicînd: „Dă-ne nouă, Bunule, lupta c bună să o luptăm, calea postului să o săvîrşi credinţa nedespărţită să o păzim, capetele neva zuţilor balauri să le sfărîmăm, biruitori asupra p cătului să ne arătăm şi, fără de osîndă, să ajun gem să ne închinăm şi Sfintei Învieri". Ajunşi Sfintele Paşti, deci la vremea de împlinire a ru găciunii din vremea pregătirii, ni se spune cuvî lămuritor în privinţa închinării ce trebuie adu Sfintei Învieri, cînd se rosteşte cu cîntare: „Ziu învierii şi să ne luminăm cu prăznuirea şi unii p alţii să îmbrăţişăm şi să zicem fraţilor (şi să zicem fraţi) şi celor ce ne urăsc pe noi şi să ie tăm toate pentru Înviere, şi aşa să strigăr „Hristos a înviat din morţi, cu moartea pe moar călcînd, şi celor din mormînturi viaţă dăruindu-le Potrivit acestei alcătuiri, numai cei care iartă, m mai cei care sînt în bună pace cu toţi oamen sînt adevăraţii închinători ai Sfintei Învieri Mîntuitorului nostru.

Acest lucru îl spune lămurit şi poetul Vasi Militaru, în poezia intitulată: „Hristos a înviat cu care încheiem gîndurile de faţă.

Hristos a înviat! Ce vorbă sfîntă!
Îţi simţi, de lacrimi calde, ochii uzi,
Şi-n suflet parcă Serafimii-ţi cîntă,
De cîte ori creştine, o auzi!

Hristos a înviat în firul ierbii,
A înviat Hristos în adevăr:
În poienita unde zburdă cerbii,
În florile de piersic şi de măr,

În stupii de albine fără greş,
În vîntul care-adie mîngîios,
În ramura-nflorită de cireş,
Dar, vai, în suflet, ţi-a-nviat Hristos?

Ai cîntărit cu mintea Ta creştine,
Cît bine ai făcut sub cer umblînd?
Eşti tu pornit, măcar acum, spre bine?
Măcar acum, te simţi, mai bun, mai blînd?

Simţi tu, topită-n suflet vechea ură?
Mai vrei peirea celui plin de har?
Ţi-ai pus zăvor pe bîrfitoarea gură?
Iubirea pentru semeni o simţi jar?

O, dacă-aceste legi, de-apururi sfinte,
În aur, măcar azi, te-au îmbrăcat,
Cu Serafimii-n suflet,
Imn fierbinte, ai drept să cînţi: „Hristos a înviat"

Arhim. Teofil Părăia

Pentru o mai bună desfăşurare a orelor de educaţie moral-religioasă în şco

(Urmare din pag. 1-a)

În cadrul celor trei consfătuiri arătate s-a apreciat, între altele, că învăţămîntul religios este o îndatorire naţională, iar pentru Biserică o sarcină nu uşoară, că educaţia religioasă este un drept cuvenit cetăţenilor, că mai sînt încă părinţi, de obicei de vîrstă medie, care nu sînt încă pe deplin convinşi de importanţa educaţiei religios-morale pentru copiii lor, că este bine venită o oră pe săptămînă şi că religia trebuie să intre în orarul şcolilor, că la oraşele mari se resimte puternic lipsa de cadre pentru predarea religiei, că Biserica este îndatorată să pună la dispoziţia elevilor manuale întocmite în concordanţă cu spiritul ecumenic care trebuie păstrat în relaţiile dintre culte, cu eliminarea totală a prozelitismului ş.a.

S-a sugerat de asemenea ideea ca în Şcolile normale viitorii învăţători să fie pregătiţi şi pentru a preda religia la clasele I—IV, aşa cum a fost înainte de orînduirea atee.

Participanţii au solicitat punerea la dispoziţia celor ce predau religia a cît mai mult materi didactic: manuale, hărţi, diap zitive, iconiţe etc., Î. P. S. Mitr polit Antonie subliniind că ed caţia religioasă reprezintă şi problemă de cultură, că în a gajările viitoare se va ţine pr babil seama şi de formarea rel gios-morală a tinerilor, îndr mînd totodată pe participanti c acolo unde se poate, să se ap leze şi la bugetele parohiale pe tru acoperirea unor cheltuie împreunate cu această foarte im portantă problemă a predării re ligiei în şcoală.

Un transilvănean, luptător pentru Unirea Basarabiei

Urmare din pag. 1)

rănit și au adăpostit pe numeroșii frați bejenari. În înțelegere cu „poetul pătimirii naționale", Octavian Goga, bejenit și el, Onisifor Ghibu, prieten i fin de cununie, s-a stabilit la Chișinău (împreună cu familia, soția și trei copii, și a avut rijă și de familia poetului, care a fost și el la Chișinău și chiar a scris poezii acolo). Suflet, emperat și conștiință de luptător, urmaș și forhat la școala eroismului românesc, pentru dezrodire și libertate politică și socială națională, a lui Ioria Ursu, Avram Iancu, a memorandiștilor..., Onisifor Ghibu s-a alăturat luptătorilor patrioți asarabeni, în acțiunile lor de deșteptare din somul cel de moarte. A dăruit contribuții personale otabile, inițiative, organizații, publicații proprii, e-a dat experiența, cunoștințele, priceperea, dîrzelia, elanul stimulator, devotiunea totală...

A participat, activ și cu toată energia, împreună u luptătorii patrioți basarabeni, la toate etapele i datele pregătitoare ale actului istoric, de la 27 nartie 1918 — Unirea Basarabiei cu Patria Mamă, România.

Cu o viziune și concepții mai hotărît politice, a ropus și s-a constituit *Partidul Național Moldovesc*, cu țeluri și revendicări net politice și organ e luptă orientată și condusă, în frunte cu un comitet larg și reprezentativ avînd președinte de onoare pe mecenatele Vasile Stroescu — salvatorul inecuvîntat al școlii, bisericii și culturii românilor in Transilvania, expuși presiunilor de maghiarizare.

Cunoscător al importanței limbii naționale, în întățămînt și în viața unui popor, a sprijinit ținerea, a 25—27 mai 1917, a Congresului învățătorilor (și profesorilor), pe agenda căruia figura două proleme esențiale: 1 — Cum să se numească basaraenii? 2 — Introducerea limbii românești în învățămînt. La Congres a participat și preotul-poet lexie Mateevici (era profesor la Seminarul teoloic din Chișinău), venit de pe frontul de la Mărășești. El s-a ocupat de prima problemă: Cum să e numească basarabenii? A ținut o lecție magistrală de istorie și a arătat, cu dovezi și mărturii ă basarabenii sînt români, au dreptul și trebuie ă se socoată români și să se numească români. Români sîntem și români se cuvine să ne numim" (*România Nouă*, 19 august 1918, p. 2 — retipărire).

Onisifor Ghibu a îndemnat și el pe basarabeni ă se numească români. „Nu vă temeți și nu vă ruinați să spuneți deschis, oriunde și oricui, că sînți români, frați buni cu românii de peste Prut de peste Carpați. Românii sînt urmași ai maelui popor roman din vechime. Putem să ne mîndrim cu obîrșia noastră" (*Școala moldovenească*, unie—iulie 1917, publicație editată de Onisifor hibu).

Cunoscător al forțelor de trezire și însuflețire le cuvîntului scris, tipărit și difuzat public, prin foi" — cum spun transilvănenii la ziare și reiste, Onisifor Ghibu a colaborat la *Cuvînt Moldovenesc* — organul de presă al Partidului Național Moldovenesc, și a editat și condus, la Chișinău, ublicații proprii: *Ardealul (Transilvania)* — octombrie—decembrie 1917, și *România Nouă* — ianuarie—decembrie 1918, 1926—1927, cu colaboratori transilvăneni și basarabeni.

A făcut drumuri la Iași, a obținut și a adus la hișinău tipografie cu litere românești latine; a părit în ea *Abecedarul* românesc al Arhimandritului Gurie Grosu (Arhiepiscopul și Mitropolitul de ai tîrziu).

A participat la manifestațiile și serbările organizate și prezentate de intelectualii basarabeni; a intat și el cîntecele patriotice românești nelipsite, recum *Pe al nostru steag e scris unire, Deșteaptă-te române!, Tricolorul* ș.a., a auzit recitîndu-se ezii de poeții români — Eminescu, Goga, Coșuc..., *Limba noastră*, scrisă acum de preotul cu arul sfînt al regelui psalmist David, Alexie Maevici, și rămasă inegalată, capodopera poeziei roînești de totdeauna.

L-a bucurat fericit, pe Onisifor Ghibu, biruința rodigioasă a limbii românești și a credinței ortoxe în Basarabia, precum și derularea evenimentelor politice... În octombrie s-a ținut Conresul ostașilor basarabeni, la care s-a hotărît să e aleagă deputați reprezentativi și să se alcătuască conducerea Basarabiei — Sfatul Țării, nuit. În ziua de 21 noiembrie 1917 — Sărbătoarea ntrării Maicii Domnului în Biserică, Sfatul Țării ținut prima ședință — de constituire. Festivitățile au început cu săvîrșirea Sfintei Liturghii în Catedrala orașului *(Soborul)*. Onisifor Ghibu a asistat la Sf. Liturghie, deosebit de solemnă. A mărturisit în reportajul ce l-a scris și publicat:

...„Cînd am intrat în biserică, arhiereul (Gavriil Cepur — Episcop-vicar al Chișinăului) spunea (în limba românească) tocmai „Ale Tale dintru ale Tale, Ție aducem de toate și pentru toate", iar corul (format și dirijat de comopozitorul muzical Protoiereul Mihail Berezovschi) a început răspunsul (tot în limba românească) „Pe Tine Te lăudăm, pe Tine Te binecuvîntăm" ... O clipă am rămas uimit! Mi se părea că am intrat în catedrala din Sibiu... Mă uit la cor. Între coriști văd alevea pe Nicolae Oancea de la Brașov, care cîntă împreună cu ceilalți coriști răspunsurile liturgice, întocmai ca la Sibiu și ca la biserica Sfîntului Nicolae din Brașov. Nu-mi mai pot stăpîni emoția, pe care mi-o coboară în suflet slujba românească. Voiam să-mi ascund lacrimile, dar nu pot. Cînd după o oră de reculegere, mă uit împrejur, văd aceeași emoție la toți credincioșii. Plîng bejenarii transilvăneni, bucovineni, munteni și macedoneni, pe care această slujbă îi transportă departe în țara lor — și plîng de bucurie și moldovenii care văd, în sfîrșit, cum visul lor vechi prinde trup."

A fost de față și în după-amiaza zilei, la festivitatea de constituire a Sfatului Țării. S-a slujit (tot în limba românească) de către Episcopul Gavriil Cepur și un grup de preoți, sfințirea apei. Arhimandritul Gurie Grosu (înapoiat din deportarea martirică) a vorbit (în limba românească, pentru care a fost sancționat cu surghiunul) despre reînvierea patriotică a poporului basarabean, amintind de viziunea învierii oaselor ale Profetului Iezechil, după care a arătat însemnătatea politică a Sfatului Țării, constituind începutul conducerii proprii a Basarabiei. Episcopul a sfințit cu aghiazmă pe cei prezenți și drapelul tricolor al primei unități militare românești basarabene. Corul condus de pr. M. Berezovschi a cîntat *Deșteaptă-te române!* și *Pe al nostru steag*, apoi a defilat unitatea militară. *(Sărbătoarea Sărbătorilor*, în *Ardealul*, 26.XI.1917).

A fost de față și a scris un entuziast reportaj, în ziua de 2 decembrie 1917, cînd Sfatul Țării a proclamat Basarabia Republică Democrată Moldovenească — în cadrul federației rusești.

Pentru ziua de 24 ianuarie 1918 (aniversarea Unirii din ianuarie 1859), Onisifor Ghibu a pregătit un număr festiv al noii sale publicații, cotidianul *România Nouă*. Pe prima pagină, cu litere mari și cu tărie și tensiune de proclamoție, s-a publicat o *Declarație*, în care s-a cerut *unirea tuturor românilor într-un singur stat*... „Țara de mîine a românilor, s-a specificat în Declarație, trebuie să cuprindă întreg pămîntul locuit de români de la Tisa pînă la Nistru — încă și dincolo de acest rîu, pînă unde se întinde neamul românesc". Au semnat *Declarația* bejenari reprezentanți din toate provinciile și părțile, locuite de români (între transilvăneni și Nicolae Colan, viitor episcop, mitropolit și membru al Academiei Române).

În acest număr, Sfatul Țării a publicat hotărîrea de-a proclama Republica Democrată Moldovenească (Basarabia) *Republică autonomă* (independentă).

Sub aceste auspicii de libertate și de unire, urmînd dorința și voința poporului, Sfatul Țării a hotărît, cu mare majoritate de voturi (86 și numai 3 contra), în ședința istorică de miercuri, 27 martie 1918, *„unirea, pentru totdeauna, a Republicii Moldovenești Autonome (Basarabia) cu Țara Mamă — România"*.

Onisifor Ghibu a tipărit *România Nouă* într-o ediție specială, în care a salutat că „Basarabia s-a unit cu Țara Mamă... De azi înainte ea este parte integrantă a României libere și mărețe". A adăugat:

„Fie binecuvîntat ceasul sfînt în care fiica, atîta vreme înstrăinată se întoarce la sînul cald al mamei ei!

Fie binecuvîntați cei cari au ostenit pentru împlinirea visului părinților noștri!

Fie binecuvîntați toți cei cari vor lucra pentru fericirea viitoare a României noi!"

La o etapă de pregătire și realizare a Unirii Basarabiei, Onisifor Ghibu s-a rugat: „Îndură-te Doamne și de noi! Sloboade-ne și Ardealul din robie!".

Tatăl Ceresc i-a împlinit rugăciunea.

Martiri și cărturari

În trei chipuri au căzut din fruntea obștilor lor, voevozii românilor din Transilvania: prin trecere în altă „țară", prin trecere în altă credință, prin trecere în altă lume de moarte cumplită. Au trecut din Țara Maramureșului în Țara Moldovei, Dragoș și Bogdan, din Țara Făgărașului în Țara Românească a trecut legendarul Negru Vodă, cel care a coborît: „Pe Argeș în jos / Pe un mal frumos". În altă credință a trecut Iancu de Hunedoara, iar de moarte cumplită a căzut Gelu Valahul și Mihai Viteazul, acesta din urmă „ca un copaciu", cum scrie cronicarul. Acesta a fost marele martiriu al voevozilor, românilor din Transilvania. Martiriu înalt și tragic, ca o boltă însîngerată peste pămîntul românesc.

Mai sînt însă și ceilalți „voevozi" ai românilor, ierarhii Bisericii ortodoxe din Transilvania. Nu avem mărturii despre toți, cîte un nume ca despre Ghelasie de la Rîmeți. Se cunoaște însă bine martiriul lui Ilie Iorest și Sava Brancovici, canonizați de Biserica Ortodoxă Română.

Ilie Iorest a venit ca mitropolit ortodox român al Transilvaniei din Moldova blîndului Varlaam, se pare chiar cu sprijinul acestuia. Iorest ajunge în Transilvania în plină campanie de calvinizare a românilor ortodocși. După 1556 situația politică a Transilvaniei s-a schimbat, drept urmare s-a schimbat și cea religioasă: „Spre mijlocul secolului al XVI-lea, cînd Imperiul otoman transforma o însemnată parte a Ungariei în pașalîc (1541), principatul românesc al Transilvaniei se desface din toate legăturile politice avute cu Ungaria și stabilește pe poarta otomană, ca principat autonom, raporturi juridice asemănătoare cu cele ale Țării Românești și Moldovei".

În noua situație politică devin religii recunoscute, luteranismul în 1550 și calvinismul în 1568. Un alt eveniment politic, unirea Țărilor Române (1599—1600) sub sceptrul lui Mihai Viteazul tulburâ viața nobilimii din Transilvania, mai ales prin sprijinul acordat de Mihai românilor ortodocși, fundamentată pe „sămînța ideii naționale", dar și pe aceea a ideii creștine: „Pe lîngă ideea de țară și ideea de neam acțiunea lui Mihai poartă și pecetea puternica a ideii creștine, care l-a călăuzit neîntrerupt sădindu-i în adîncul sufletului hotărîrea eroică să-și jertfească toate puterile și însăși ființa sa pentru izbînda creștinătății".

În mod cert și acest mare eveniment al istoriei românești, unirea tuturor românilor într-un singur stat, a generat alături de alți factori tendințele de calvinizare a românilor ortodocși din Transilvania. S-a și spus, că mitropolitul Ilie Iorest a păsit „în mod bărbătesc contra tendințelor de calvinizare a bisericii românești din Ardeal". El a răbdat hulă și calomnie, întemnițare, iar după ce a răbdat acestea „chinuri grele pentru statornicia sa în credință" e nevoit, după o păstorire de numai trei ani (1640—1643) să se întoarcă la Putna.

Sava Brancovici, mitropolit al românilor ortodocși din Transilvania între 1656—1683 a fost un bun și dîrz păstor al neamului său. A avut parte de vremi de neliniște, dar și perioade, după 1662, cînd a putut primeni viața ortodoxiei transilvane. Dar calvinii i-au împletit „cununa de mucenic". Conflictul izbucnește în 1679 și se agravează sfîrșind cu întemnițarea mitropolitului. În temniță a fost biciuit pînă ce „s-au rupt și au căzut cămașa, izmenele și carnea de pe dînsul...", cum spune cronicarul Cserei.

Lupta și suferința lui Sava Brancovici s-a întemeiat pe o adîncă iubire, cu adevărat creștinească, pentru ortodoxie, și adevărul acesta e vizibil și atunci, cînd sfătuit de fratele său Gheorghe Brancovici să treacă în „altă țară", mitropolitul îi spune acestuia: „Frate preaiubite și fiul meu sufletesc, nu pierde puterile... Vină la cea din urmă sărutare a mea, înainte de moartea mea; să mergi cu bine și Domnul Dumnezeu să fie cu tine și îngerul său, care a călăuzit pe Tovit, fiul lui Tovie. bine să te călăuzească ... pentru ca să-ți poți păstra viața în ortodoxie, îți reamintesc un singur sfat: niciodată să nu te lepezi de credința dreaptă a strămoșilor noștri".

Alături de această luptă a martirilor a fost apoi și lupta cărturarilor. Întîi, cei necunoscuți, tîlcuitori de *Psaltiri* și *Fapte apostolești* în Maramureș, apoi editori cunoscuți precum Filip Moldoveanul cu ale sale *Catehism românesc* (1544) și *Evangheliar slavo-român* (1544—45) de la Sibiu, apoi Coresi, „scriitor cu tipariul", cum se numește pe sine. El dărui limbii românești: *Catehism, Psaltire, Pravilă, Liturghier, Evangheliar, Lucrul Apostolesc, Cazanii*, adică tot ceea ce era de trebuință pentru bisericile și preoții ortodocși.

A urmat apoi traducerea și tipărirea la Alba Iulia a *Noului Testament*, eveniment cărturăresc de excepție, întrucît acolo, în *Predoslovia* acelei cărți, Simion Ștefan fixa nevoia unității limbii românești, și într-o strălucitoare a minții, gîndea despre circulația cuvintelor („cuvintele sînt ca banii"), dezvoltată mai tîrziu de polihistorul Hașdeu. Argumentarea unității limbii românești e susținută și de explicațiile lexicografice marginale, ce dau o ținută deosebită cărții, încît putem vorbi de prezența unui veritabil umanism filologic, în concepția alcătuitorilor ei.

Anumite cuvinte din text sînt explicate în glosă, pe principiul sinonimiei lingvistice: *triști-mîhniți, în jitniță-în șură, tîrg-piață, agrul-holda, colibi-corturi, podcasă de sus, om tare-fără milă, să se închine-să-i zică zua bună, vas-urcior, sabii-hangerul, duhnălucă, stadii-alergături*. Aceste explicații, mai multe decît din exemplele noastre dovedesc simțul filologic al tălmăcitorilor și năzuința lor spre unitatea limbii românești, fundamentată pe o unitate originar ortodoxă a mentalității și cugetului românesc.

A urmat apoi prezența în Transilvania a *Cazaniei lui Varlaam*, despre care am pomenit, și pe care la 1699 Mihai Ștvanovici (Ștefan) o tipărește cu titlul de *Chiriakodromion*. Dar nu numai numele lui Varlaam este legat de ortodoxia românilor din Transilvania, ci și cel al lui Dosoftei, care, la 1687, trimite o carte a lui cu autograf, unei mănăstiri ortodoxe din Transilvania. Iată autograful marelui poet și cărturar: „Sfintei mănăstiri a Adormirii prea sfintei și prea binecuvîntatei Născătoare de Dumnezeu, preacuratei și pururea fecioarei Maria din Petrind am dăruit această sfîntă carte pentru ca sfinții părinți să mă pomenească pe mine și pe părinții mei Leonte și Maria poreclită Misira. În anul 7195 iunie 8 în Strîji, pe cînd mă aflam între streini din pricina vremilor nepașnice. Smeritul Dosoftei mitropolit al Sucevei".

Chipul cel mai frumos însă prin care Dosoftei a comunicat cu sufletul românilor din Transilvania a fost „folclorizarea" unor psalmi din *Psaltirea în versuri*. Aceștia au ajuns colinzi în sate transilvane.

În truda iobăgească de care românii ortodocși din Transilvania erau împovărați, în aceste veacuri al XVI-lea și al XVII-lea, se conturează așadar în ortodoxia românească din Transilvania martiriul unor ierarhi și o activitate cărturărească durabilă. Aceasta din urmă nu comunică peste timp numai nevoia de carte a străbunilor noștri, ci în adînc susține unitatea românilor din toate țările locuite de ei.

Prin ortodoxie și carte românii transilvăneni comunicau constant și profund cu românii de peste Carpați. În acest sens e semnificativ faptul că Udriște Năsturel, mare umanist în Țara Românească, a fost acela care a pus, în mîna mitropolitului Varlaam al Țării românești al Moldovei, acel *Catehism calvinesc* căruia Varlaam îi răspunde, cum deja am evocat.

Exista așadar în veacul al XVII-lea o unitate ortodoxă românească, prin credință și carte, între românii din Transilvania, cei din Țara Românească și cei din Moldova. Și această unitate nu venea numai dinspre Țara Românească și Moldova către Transilvania, ci ea se manifesta și dinspre Transilvania spre ținuturile de peste Carpați. Edificatoare sînt în acest sens „urmele coresiene" în *Cazania* lui Varlaam, precum și prezența cărturărească a lui Mihail Ștvanovici în tiparnițele din Țara Românească. Așadar, un neam, o limbă, o credință alcătuiau în mod conștient românii de pretutindeni, în acel veac al XVII-lea, veac de martiriu și cărturărie. În această unitate va lovi puternic politica Imperiului habsburgic după ce principatul autohton al Transilvaniei va schimba, cum s-a spus „jugul de lemn" turcesc, cu „jugul de fier" habsburgic.

Traian Vedinaș

Sărbătoarea Junilor brașoveni la Paști

Urmare din pag. a 3-a)

urea de după Paști, unde avea oc sărbătoarea.

Consemnăm cu bucurie faptul ă Telegraful Român încă din 353, nr. 31, amintește că „pe la erbările Paștilor își serbează tierimea română din Brașov prosiunea cu brazii dintre „Pietrele lui Solomon", fără a aminti e Juni". Facem cuvenita completare, subliniind că este vorba e Junii brașoveni, pe care îi dmirăm în fiecare an, de Sfinele sărbători.

Acest străvechi obicei românesc, pe care nu-l întîlnim niăieri în țara noastră, a fost protejat și sprijinit atît de biserica f. Nicolae, cît și de biserica Sf. reime de pe Tocile — Brașov, entru a-și păstra originalitatea i frumusețea.

Se știe că încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea rotopopul Ioan Popazu, cărturar e seamă al Brașovului, încerînd să ocrotească organizația Junilor din calea asupririi habsurgice a dualismului austro-ungar, a căutat să extindă protecia bisericii și asupra Junilor rintr-o reglementare a vechilor biceiuri, în cadrul unei serbări u aspect religios, probabil la 1893.

Cu privire la originea Junilor xistă două teorii: una că ar fi o reminiscență a unei vechi organizații militare existente pe aceste meleaguri și care în decursul veacurilor a fost sprijinită de domnitorii români din Țara Românească și Moldova, iar alta subliniază caracterul folcloric, fiind vorba de organizarea feciorilor din Șchei.

Există în momentul actual un număr de șapte grupuri de Juni: tineri, bătrîni, curcani, dorobanți, roșiori, brașovecheni și albiori. În fruntea fiecărui grup se află „șerjile", adică vătaful, armașul mare, armașul mic și sutașul care au ca semn distinctiv buzduganul cu tricolor și eșarfele diagonale (denumite și lente), roșie pentru vătaf, galbenă pentru armașul mare și albastră pentru armașul mic, încît stînd în linie dreaptă formează tricolorul românesc. Ca instrument preferat al Junilor amintim surla, un fel de trompetă, cu sunete stridente, folosită la toate manifestările și în mod deosebit în 25 martie ziua de Blagoveștenii, cînd Junii tineri avînd de obicei în frunte un surlaș, urcă poteca ce duce la troița de pe coasta Prundului, de unde timbrul tremurător și dulcios al surlei răsună în tot cartierul, iar oamenii mai în vîrstă, în special femeile, în fața porților sau caselor exclamă: „Doamne, mulțămescu-ți că m-ai învrednicit să mai auz odată sfînta surlă". În acest an, în perioada 7—14 aprilie, turiștii români și străini cît și brașovenii vor avea ocazia, după o întrerupere de mai mulți ani, să revadă obiceiul original, cum se desfășura înainte. Astfel, în prima zi de Paști Junii tineri, după ce vor participa la slujba de la biserica Sf. Ncolae, preotul îi va invita la Consiliul parohial, unde va înmîna lentele și buzduganele „șerjilor", îi va învăța și sfătui cum să se comporte pe perioada desfășurării activităților.

A doua zi de Paști, Junii tineri, împărțiți în trei grupe, conduse de vătaf, armașul mare și armașul mic, avînd în frunte cîțiva lăutari, se vor deplasa după ouă, conform datinii străbune, la casele unde sînt fete de măritat și la stropit.

Marți după masă, Junii tineri se vor aduna la vătaf, de unde vor pleca organizat în Piața Prundului, pentru a juca hora și a arunca buzduganul. Miercurea era ziua cea mai importantă de oarece ieșau călări, cu cai împodobiți după datină, și plecau la „Pietrele lui Solomon". Joi va avea loc „aruncarea în țol" și „îngroparea vătafului", iar vineri se va face o nouă aruncare în țol, cu public de data aceasta, pentru cei care au fugit de la acest obicei, iar sîmbătă va fi zi de odihnă pentru Juni.

Din motive organizatorice, în acest an ieșirea călări la „Pietrele lu Solomon" va avea loc în Duminica Tomii. În drum spre acest îndrăgit loc, junii se vor abate pe la mormîntul lui Andrei Mureșanu, cîntînd „Deșteaptă-te Române", iar înapoi vor poposi la crucile, întîlnite în cale, cîntînd „Hristos a înviat".

Începînd din acest an, Junii tineri au trecut din nou sub patronajul bisericii Sf. Nicolae.

Informații

— După ce în 27 septembrie 1990, a plecat spre Chișinău un camion încărcat cu peste 12 000 volume cărți diverse, colectate de pe întreg cuprinsul Arhiepiscopiei Sibiului, marți, 19 februarie 1991, de la Centrul mitropolitan din Sibiu a plecat un nou transport cu peste 1 000 volume cărți teologice și bisericești, aprobate de Î. P. S. Mitropolit Antonie din librăria eparhială din Sibiu, precum și peste 17 400 ex. manuale școlare diverse, strînse cu multă trudă și jertfă de dl. Constantin Cojan, de la Asociația „Pro Basarabia și Bucovina" din Sibiu.

Destinația acestui nou transport de carte: *Societatea cultural-bisericească „Mitropolitul Varlaam" din Chișinău — Republica Moldova*, ca dar și mărturie a dragostei sibienilor față de frații noștri din stînga Prutului.

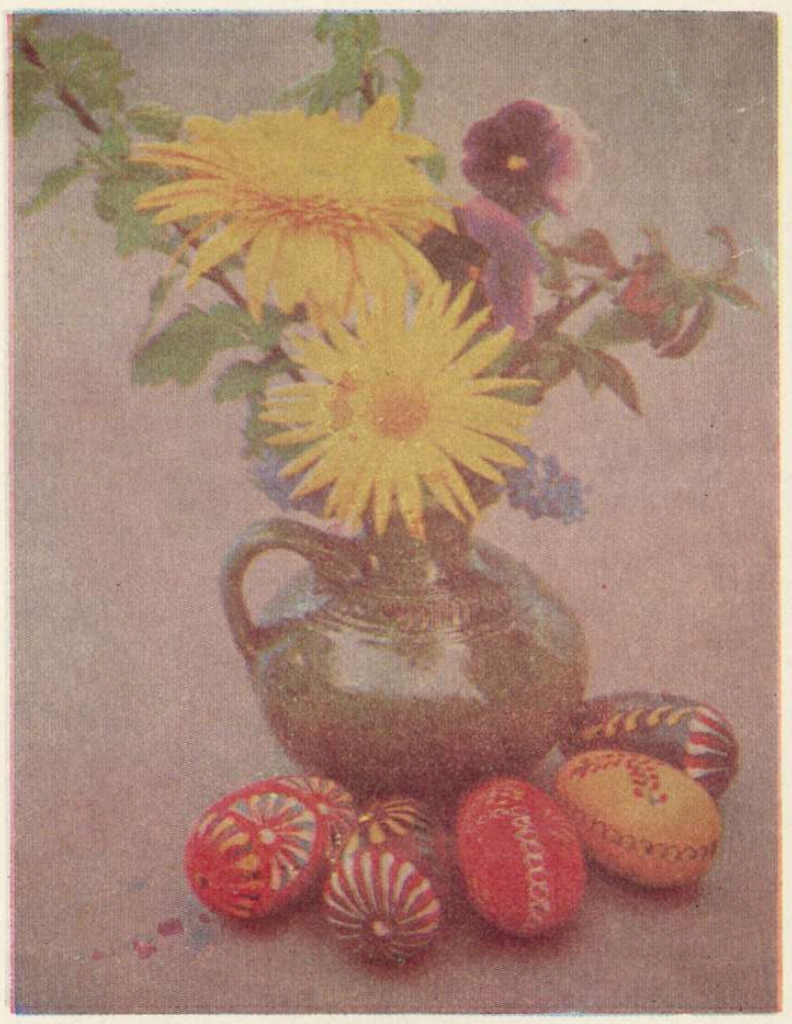

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — președinte; Dr. *Serafim Făgărășanul*, Episcop-vicar — vicepreședinte; Pr. prof. dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. dr. *Mircea Păcurariu*; Arhid. *Ezechil Oancea*, tehnoredactor; Arhid. *Achim Băcilă*, corector.

ABONAMENTUL pe un an: 250 lei.
Cont nr. 45.10.4.08.2 B.C.S.A. — Sibiu
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

BIBLIOTECA ASTRA
SIBIU

Fondator:
Mitropolitul
ANDREI
ŞAGUNA
1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 139
SIBIU
15 aprilie
1991
Nr. 15—16

CUVINTE DUHOVNICEŞTI

Scrisorile Avvei Ammoná (II)

(Urmare din Telegraful Român nr. 11—12)

Deslușind ucenicilor săi căile spre desăvîrșire, Avva Ammoná le-a răspuns mai întîi la unele neliniști pe care le aveau în lupta grea cu ispitele, și apoi s-a ocupat de o anume ispită care îi bîntuia, aceea de a-și părăsi sau de a-și schimba locurile de nevoință. Căci oameni erau, și erau la început, și duhurilor rele nu le convenea lupta lor, și voiau să-i împrăștie. Ucenicii aveau însă șansa de a nu fi singuri, de a se afla sub ochiul unui îndrumător priceput și răbdător, bun pedagog și iscusit psiholog. Avva Ammoná era un bun urmaș în noile lumini ale creștinismului, al celor ce în vechime conduceau școli filosofice, precum un Socrate, un Platon, un Aristotel. Pe linia lor trebuie să-i înscriem pe acești îndrumători de destine, de fapt și ei conducători de școli, atunci la începuturile creștinismului.

În cele ce urmează vom vedea cum Avva Ammoná continuă să-și instruiască ucenicii în lupta cu ispitele, în vederea cunoașterii lui Dumnezeu și a desăvîrșirii vieții creștine.

c. *Duhul slavei deșarte* nu se putea să nu-i atace pe nevoitorii începători în viața duhovnicească, spre a le zădărnici de la bun început eforturile și a le compromite bunele intenții. Și, de ce nu, și spre a împiedica ceea ce va deveni după aceea, cum am sugerat mai sus, o adevărată școală a sfinției. Acest duh al slavei deșarte n-a încetat să-și întindă cursele pînă în ziua de azi și, se știe, se ocupă în deosebi de cei mai buni, de cei care obțin unele roade în nevoințele lor.

Cineva mă întreba odată: de ce trec la sectanți unii dintre cei mai evlavioși ortodocși, dintre cei mai rîvniitori? — E simplu, i-am răspuns: pentru că aceștia se ocupă mai ales Ispititorul, ca să-i scoată din Biserică, și, sub masca unei evlavii mai pronunțate, a unei vieți morale aparent mai deosebite, de fapt să-i piardă. Căci și evlavia și faptele lor sînt anulate de rătăcirea de la adevărata credință, de la Sfintele Taine și, în plus, *Cel rău* îi aruncă în mîndria de a fi mîntuiți, de a fi aleși, și de a-i judeca pe toți cei care nu sînt ca ei, ca pe niște pierduți. Cu aceștia diavolul reușește, cîștigîndu-i cu mijloacele lor, încurajîndu-le evlavia dar și mîndria, și astfel deturnîndu-i de la smerenie, de la tradiția strămoșilor, de la mîntuire.

Pe păcătoși diavolul nu mai este interesat să-i păcătoșească, nici pe proști să-i prostească! Pe aceștia îi are. Cu aceștia victoria trebuie doar întreținută și consolidată. Atacurile lui se îndreaptă spre cei buni, ca să-i întoarcă spre rău sau, dacă acest lucru e mai greu, măcar să-i facă să se mîndrească cu realizările lor, cu evlavia lor, cu „pocăința" lor. Să-i facă să-și ia adică plata de la cei care îi laudă, nu de la Dumnezeu. În ceea ce-i privește pe monahi, să-i facă să-și realizeze performanțele de postire, de nedormire, de ascultare, de milostenie, numai ca să-i vadă oamenii și să zică: *Ce sfînt e părintele Cutare!*

Avva Ammoná îi numea pe unii ca aceștia *„infirmi"*, tocmai pentru că știa că chiar diavolul îi ajută să îndeplinească fapte virtuoase, pe cei pe care îi știe sensibili la lauda oamenilor. S-a zis: *scopul descopere omul*. Spune-mi de ce faci ceea ce faci, ca să știu cine ești. Unii ca aceștia, spune Avva Ammoná, al căror scop e să fie văzuți și lăudați, cred că au cîștigat ceva în fața lui Dumnezeu cînd, de fapt, nu au cîștigat absolut nimic, ci *sînt goi* (*Scrisoarea* III, 1—3).

Tot diavolul îi îndeamnă și pe cei care își părăsesc chinoviile, schimbă mănăstirile, sub diferite pretexte, unul din pretexte fiind adesea acela că vor să facă bine aproapelui (*Scrisoarea* XII, 5), deci tot spre a se arăta oamenilor!

Duhul slavei deșarte, identificat încă de la începuturile vieții duhovnicești de către Avva Ammoná, e un duh deștept, un duh diplomat, un duh de o fățărnicie bine ascunsă, căci poartă cu virtuozitate cel mai evlavios chip al smereniei, în cuvinte și în purtările la vedere. Pe unii, pe cei mai ușor de înșelat, acest duh îi aruncă în fățărnicie vădită: sînt cei care pe față se arată sfinți, dar în ascuns fac toate ticăloșiile. Pe alții însă, pe cei mai plini de trezvie, îi păstrează în aceeași viață de asceză și de smerenie, și pe față și pe ascuns. Aceștia sînt cel mai greu de manipulat, și îi trebuie duhului slavei deșarte dibăcii deosebite. Dar nu duce lipsă de ele. Pe aceștia trebuie să-i facă să se știe, să se simtă, dar să se și arate ca *sfinți de-adevăratelea*. La urma urmei acestui duh nu-i pasă că unii vor să se facă sfinți. Ba chiar îi ajută, cu o singură condiție: *să fie cum vor ei să fie, să facă toate nevoințele, pe față și pe ascuns, numai să se arate oamenilor!* Să se lase lăudați! *Pe drept, dar să se lase lăudați!* El știe că chiar și numai cu aceasta i-a cîștigat, le-a cules el roadele.

Subtilă e această luptă a duhului slavei deșarte și grea pentru nevoitori, pentru că duhul acesta profită de cea mai cumplită dintre slăbiciunile oamenilor, aceea de a plăcea altora, aceea de a fi socotiți mai mari, mai buni, mai drepți, mai frumoși, mai sfinți, deci nu de a le plăcea pentru a le face bine, ci pentru a-i umili pe ceilalți, pentru a se ridica deasupra lor, a-i face să se simtă inferiori, a-i scoate din calitatea de frați. Așa înălțîndu-se în virtute, și comparîndu-se, arătîndu-se, cad din smerenie.

Cîndva, cînd eram mai tînăr, am făcut o experiență pentru care acum îmi cer iertare, dar mi se potrivește s-o povestesc aici.

„Știam un „Sfînt" într-o mănăstire. Om de mare virtute. Vestit. Postitor. Rugător. Cunoscut în împrejurimi și iubit. M-am dus ca din întîmplare să vizitez mănăstirea. Am văzut biserica, gospodăria, și după aceea m-am întîlnit și cu obștea călugărilor, fiind oarecare zi de sărbătoare, în care ei se întîlneau de obicei la stăreție. Starețul, mîndru de „bogăția" mănăstirii — „bogăția" constînd în faptul de a avea acolo un sfînt — mi l-a prezentat de îndată și cu toată evlavia, căci venise și el la întîlnire, încredințat că auzisem de el și, poate, chiar băunîndu-mă că venisem pentru a-l vedea. A fost rugat, și „sfîntul" care avea darul vorbirii, a vorbit frumos, duhovnicește. Ca la carte. Poate chiar prea ca la carte! Vorbea în general, despre însemnătatea și frumusețea vieții călugărești. O temă potrivită, mai ales pentru frați, și bine tratată. L-am apreciat în sinea mea. Destul de des însă, între cuvintele lui auzeam cîte un „eu". „Eu" am făcut cutare, „eu" cred cutare, „eu" îndrumez așa, „la mine" vine cutare și cutare.

Auzindu-l vorbind, cam prea mult, despre sine, m-am gîndit să-l supun, așa mai mult pentru mine, la o mică probă, aproape nevinovată. După ce au mai vorbit cîțiva, cu sfială și cu duh de ucenici, toți lăudîndu-și „sfîntul" care primea referirile la el cu vădită smerenie, cu ochii în jos, schițînd chiar anumite proteste care, evident, nu-i erau luate în seamă de ceilalți, am spus și eu cîteva cuvinte, cam așa:

„Am venit să văd mănăstirea pentru că am auzit că aveți printre voi un călugăr cu viață îmbunătățită, iubit de Dumnezeu, dar ascuns într-o smerenie care vi-l ține nucunoscut tuturor. Fiindcă acum nu e aici — l-am zărit la grajduri mai înainte — vă pot spune și numele lui, dacă vă legați să țineți taina. N-aș vrea să-i stricăm rînduiala sufletească, sau să-l facem să plece în altă parte, ca să-și apere smerenia".

Au tăcut toți încremeniți. Ei își aveau „sfîntul" lor. Nu mai știau de altul, și nici nu mai putea fi altul. Fiindcă au tăcut, nu le-am spus nici un nume. Și cu adevărat, nu-l inventasem. Exista unul pe care îl cunoșteam de mult. Știam că chiar dacă

(Continuare în pag. a 2-a)

† ANTONIE
Mitropolitul Ardealului

ORTODOXIA — modul nostru de credinţă şi viaţă

Am ales acest titlu: *Ortodoxia — modul nostru de credință și viață*, vrînd să aducem un omagiu tuturor acelora care, dealungul veacurilor, s-au jertfit pentru întemeierea și apărarea dreptei credințe.

Se știe că, în general, credința religioasă — una dintre dimensiunile esențiale ale sufletului omenesc — își pune pecetea pe sufletele oamenilor și ale popoarelor care o primesc și o trăiesc. Nu este nevoie să insistăm prea mult asupra acestui adevăr; e destul să observăm cu atenție felul de a fi al creștinului, al israelitului sau al mahomedanului, ca să nu vorbim decît despre marile religii monoteiste. Dar și în sînul creștinismului se pot observa diferențieri între modul de viață și credință al ortodoxului, catolicului sau protestantului, fiecare înțelegînd în felul lui pe Hristos și trăind în felul propriu această credință.

Spunînd aceasta și încercînd o sinteză asupra modului nostru de credință și viață, nu este nicidecum în intenția noastră a nesocoti sau — ferească Dumnezeu! — a osîndi modul de viață al celorlalți creștini. Dimpotrivă, avem convingerea că fiecare dintre confesiunile creștine este ca o oglindă care reflectă — în felul ei propriu — raze din același „Soare al Dreptății" care este Mîntuitorul nostru Iisus Hristos.

2. Se știe că învățătura Evangheliei s-a răspîndit de la început în mod unitar, în toată lumea, deși, foarte curînd, au apărut deosebiri legate de firea și geniul popoarelor încreștinate. În Răsărit, de pildă, s-a pus accent deosebit pe *calitatea credinței*, care i-a și dat numele de *credință ortodoxă*, deși credința, în totalitatea ei, era ortodoxă și în Apus ca și în Răsărit. (Dovadă că în Calendarul ortodox avem multe nume de papi trecuți în rîndul sfinților). Era *sensul vertical* al propovăduirii credinței. În Apus, s-a pus accentul pe *universalitatea credinței*, pe răspîndirea ei în *sens orizontal* — ceea ce se credea pretutindeni. În timp ce termenul *ortodox* însemna *credința dreaptă*, termenul *catolic* însemna *credința răspîndită în toată lumea*. Observăm că cele două atribute ale termenului de credință creștină, în primele secole după Hristos, erau oarecum complementare, întregitoare, în denumirea aceluiași concept. Au trebuit să vină împrejurări istorice deosebite pentru creștinismul răsăritean și cel apusean pentru ca aceste două atribute — ortodoxă și catolică — să primească conținut deosebitor care a dus, în final, la dureroasa ruptură de la 1054. Curînd după despărțirea Imperiului roman — cel de Apus cu capitala la Roma și cel de Răsărit cu capitala la Constantinopol (socotită a doua Romă) — aceasta din urmă, după zece secole de strălucită dezvoltare (se știe că toate sinoadele ecumenice au avut loc în Răsărit) a ajuns să cadă treptat sub jugul cuceritorilor arabi, perși, otomani, etc. Căderea Constantinopolului sub turci (1453) a pecetluit pentru multe secole soarta creștinismului răsăritean. Precum florile își string petalele cînd apare frigul și înghețul și le desfac cînd strălucește din nou soarele, așa și creștinismul răsăritean, după veacuri de asuprire, în care n-a încetat să existe, păstrîndu-și nealterată moștenirea Bisericii primare — Biblia și Tradiția ei sfîntă — odată cu vremurile de libertate și pînă azi, își desfășoară întreaga ei comoară de credință și spiritualitate.

În timp ce în Răsărit existau împrejurări neprielnice pentru o dezvoltare firească a vieții religioase creștine (dar — providențial! — prin aceasta ea a fost ferită de prea multe convulsiuni și rătăciri), în Apus, viața bisericească se desfășura în condițiile luptei pentru supremație între statele feudale, Biserica apuseană însăși avînd un stat aparte, apărînd în competiție cu puterea lumească, cu urmările cunoscute pentru destrămarea unității creștine.

Poporul român — începînd cu strămoșii săi daco-romani și mai tîrziu preromani — s-a aflat dintru început sub razele de lumină ale Bisericii Ortodoxe-Răsăritene. Creștinismul nostru este de origine apostolică. Sfîntul Apostol Andrei și ucenici de ai Sfîntului Apostol Pavel au evanghelizat și ținuturile nord-dunărene (Scithia Minor și altele) cum dovedesc izvoarele literare și mărturiile arheologice tot mai numeroase. Sfinții Părinți ai Bisericii primare, ca Sf. Ioan Gură de Aur și Vasile cel Mare, s-au interesat mult de soarta creștinilor aflați sub stăpînirile succesive ale popoarelor migratoare — Goți, Huni, Gepizi, Avari etc. — unele încreștinate și cu ierarhi participanți la sinoadele ecumenice. Sinodul al IV-lea ecumenic a încredințat purtarea de grijă a „celor aflți între barbari" patriarhului din Constantinopol.

3. Care sînt notele caracteristice ale modului de viață în creștinismul răsăritean ortodox, a cărui pecete s-a pus și pe chipul sufletesc al poporului nostru?

Vom încerca să răspundem cu cuvintele avizate ale unui teolog spusean de mare prestigiu (Dr. Gaspar) căci dacă am mărturisi noi despre noi, mărturia noastră ar putea să nu fie luată în seamă. Dar se pare că străinii ne cunosc mai bine (și ne apreciază) decît ne cunoaștem cel puțin unii dintre noi... Teologul amintit — ca un binecunoscător al întregului creștinism — spune că „Apusul are ceva de învățat din comorile de dar ale Orientului; el care se simțea pînă acum cuceritor, constată azi că trebuie să se lase și cucerit, cucerit de duhul unei vieți ale cărei izvoare curg din chiar sînurile Duhului Sfînt." Spre a întemeia această opinie, el insistă asupra *caracterului hristologic* al creștinismului răsăritean. Acesta rezultă din toate luptele cu ereziile primelor opt secole care, în final, tînteau, toate, la prezentarea unui Hristos mai mult Fiul Omului decît Fiul lui Dumnezeu, despărțind în Persoana unică a lui Hristos firea omenească de cea Dumnezeiască, cu toate consecințele grave ce decurg din aceste erezii pentru mîntuirea sufletelor. Amintim doar pe aceea — reluată și de ereticii din timpurile noastre — că, adică, Sfînta Fecioară Maria a născut doar pe Omul-Hristos și nu trebuie numită Născătoare de Dumnezeu ci Născătoarea de Om, care este cel mai perfect Om, dar nu Dumnezeu. E vechea erezie a lui Arie, reluată în zilele noastre. O paranteză: Apreciem mult filmul despre Iisus prezentat azi în toată lumea creștină; dar ni se pare că și aici răzbate ideea unei despărțiri între Fiul lui Dumnezeu și Fiul Omului, punîndu-se accent pe Omul-Iisus reprezentat de un artist, cum au fost reprezentați și alți oameni de seamă ai lumii. Ori în Ortodoxie, Hristos este Unul, Dumnezeu și Om, „neîmpărțit și nedespărțit, neschimbat și neamestecat" — după celebra formulă a Sinodului IV ecumenic. În Ortodoxie, Hristos este *Domnul*, Kyrios, Atotputernicul, care tronează în ceruri, fără a fi despărțit de lume la o depărtare inaccesibilă. El trăiește și este cu noi „pînă la sfîrșitul veacurilor", prin Duhul Sfînt care conduce, sfințește și înnoiește Biserica, conducînd-o spre destinația ei finală — stăpînirea împărăției lui Dumnezeu pe pămînt, așa cum este ea în ceruri.

O altă constatare a aceluiași teolog arată că: „Dacă teologia apuseană a fost puternic îndreptată spre om, creștinismul răsăritean stă sub vraja lui Dumnezeu fără a nega sau reprima omenescul... de aceea Orientul a luptat atît de mult pentru Dumnezeirea lui Hristos; de aceea năzuința lui principală este *îndumnezeirea omului*... Biserica Orientului este Biserica Învierii. Ea cîntă bucuria Învierii în tot cursul anului liturgic. Sărbătorile ei nu sînt simple reamintiri ci trăirea însăși a vieții lui Iisus în momentele ei cele mai de seamă, de la Nașterea smerită din Betleem pînă la Înălțarea la cer. Întreg cosmosul este sfințit prin har și condus spre cer. Granițele dintre cer și pămînt au căzut; Biserica din Orient este Biserica transfigurării, de aceea ea nu crede într-un sfîrșit al lumii prin distrugerea totală a creațiunii, care e *bună*, cum s-a spus de la facerea ei, fiind opera lui Dumnezeu, dar înrăită de păcat, ci o înnoire permanentă pînă la a deveni „un cer nou și pămînt nou" în care locuiește dreptatea, după cuvîntul Apocalipsei (XXI, 1).

O apreciere deosebită exprimă: același teolog, cînd spune: „Cultul divin (ortodox) le cuprinde pe toate: unirea cu Hristos, transfigurarea, comuniunea cu sfinții, cu vii și morți, cu Cosmosul întreg — pe care se luptă să-l sfințească și să-l facă tot mai străveziu pentru împărăția lui Dumnezeu... Creștinul oriental nu cunoaște asceze (= postul și înfrînarea) pentru ea însăși. Ținta ascezei orientale este îndumnezeirea omului prin purificarea de patimi și unirea cu Hristos. Toată lupta spirituală nu face altceva decît să deschidă sufletele pentru ca puterile Harului necreat care emană din Dumnezeu prin Duhul Sfînt să pătrundă în ele. Creștinismul oriental nu face misionarism în sens de cucerire dar sfințenia lui atrage pe alții". Un sfînt din *Pateric* spune: „nu căuta minunea cu orice preț, ci las-o să vină ea la tine atrasă de smerenia ta".

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. dr. *Gheorghe Liţiu*

DEZBINAREA IMPERIALĂ

La sfîrșitul veacului al XVII-lea, cînd Transilvania ajunge sub protectorat austriac, drama Ortodoxiei românești atinge un maximum de intensitate, întrucît împotriva ei se vor folosi unelte și metode noi, de o eficacitate pe care istoria a confirmat-o, prin situația și consecințele ce s-au creat.

Atunci, cînd, Transilvania deveni mare principat în cadrul Imperiului cu centrul la Viena, românii erau încă tolerați la ei acasă, atît ca națiune cît și ca religie. Pe de altă parte, între religiile recepte (acceptate): catolică, luterană, calvină și unitariană catolicii aveau poziția cea mai slabă în Transilvania. Cum, Viena era catolică, pentru a-și susține autoritatea avea nevoie de întărirea catolicismului. Astfel, și-a propus și a reușit să-i unească pe o parte dintre românii ortodocși din Transilvania cu Biserica Catolică a Romei. Viena a promis privilegii economice românilor, și acesta este adevăratul motiv pentru care mitropolitul Atanasie Anghel și protopopii săi au primit „unirea": „Presiunea economică i-a împins pe preoții români la actul unirii cu Roma, în primul rînd. Bărnuț în discursul din 14 mai 1848 o evoca plastic, prin icoana celor doi preoți întîlniți de vlădica Teofil (predecesorul lui Anghel s.n.) mînînd porcii proprietarului și strigîndu-i cu lacrimi în ochi să-i scape că pier. Îi sileau domnii locurilor să le ierneze cîinii de vînătoare în aceeași casă cu sine. În al doilea rînd i-a împins presiunea politică. Anume, stăpînirea austriacă le promitea ușurarea stării economice cu condiția unirii cu Roma".[1]

Pentru cel care înțelege deplin sensul istoriei românești nu există cuvinte destul de amare și de întristătoare care să poată evoca drama reală a românilor din Transilvania, din acea cumpănă și descumpănire istorică. Românii existau ca neam și credință, dar nu erau recunoscuți ca națiune politică și religie oficială. Inclusiv preoții ortodocși „erau siliți să îndeplinească robota, în rînd cu păstoriții lor iobagi, de multe ori să dea dijmă chiar și preoților luterani și calvini. Iar în cursul războiului turco-austriac din 1683—1688, preoții români au fost impuși cu felurite dări extraordinare de război, în timp ce preoții altor confesiuni — cu sedii parohiale, salarii și venituri însemnate — erau scutiți, pe motiv că aparțineau unei confesiuni recepte. De toate aceste numulțumiri ale clerului ortodox au știut să profite iezuiții în încercările lor de atragere a românilor la unirea cu Roma".[2]

Prima intervenție către Viena pentru înfăptuirea unirii românilor ortodocși din Transilvania cu Roma a venit din partea „statului catolic" ardelean. Acesta se adresează împăratului vienez astfel: „Cu supunere cerem de la M. Sa o diplomă pentru unirea românilor cari locuiesc în Transilvania și cari nu pretind altceva decît ca M. Sa să se îndure a face părtași pe preoții și călugării de rit grecesc de aceleași privilegii și drepturi, de care se bucură acum nu numai preoții romano-catolici, dar chiar și preoții unitari, luterani și calvini".[3]

Așa cum arată această cerere, ea pare sinceră problema e însă aceea, către cine se îndrepta această sinceritate: către împărat? către românii oropsiți? sau către înșeși romano-catolicii? Sinceritatea aceasta a fost foarte bine distribuită, către împărat, a fost una lingușitoare și diplomatică, către români a fost una compătimitoare și vicleană iar către ei înșiși era făptuitoare de avere și putere. Dovadă că, după unirea cu Roma românii nu au primit privilegiile promise, ci au rămas tot tolerați și iobagi, iar privilegiile culturale au fost boicotate prin cenzură și prigoană.

În același an în care împăratului i se propunea să dea o diplomă pentru unirea românilor din Transilvania, în cele bisericești cu Roma, trecea la cele veșnice mitropolitul Teofil și avea loc alegerea, ca mitropolit al Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania, a lui Atanasie Anghel. Acesta a fost hirotonit „întru arhiereu" de către Teodosie, mitropolitul ortodox al Țării Românești, pe temeiul unei îndătinate legături de neam și credință, între românii din Transilvania și cei din Țara Românească.

Au urmat apoi promisiuni și presiuni, pe care istoriografia noastră bisericească și națională le-a dezvăluit și au subliniat slăbiciunea noului vlădică și perseverența romano-catolicilor și a curții vieneze. În cele din urmă fascinați de „drăguțul de împărat", de promițătoarele lui „Diplome", mînați de năzuința firească de a-și ridica neamul, dar și de slăbiciuni omenești, vlădica Atanasie și 38 de protopopi ortodocși au semnat actul de unire cu Roma, cu Biserica „cea catholicească", ce se încheia astfel: „Și așe ne unim acei ce scri mai sus, cum toată legea noastră, slujba Bisericii litur (și carindariul) ghia să stea pe loc. Iară să n-ar sta pe loc acele, nici aceste peceți să n-aibă tărie asupra noastră. Și Vlădica nostru Atanasie să fie în scaun și nimeni să nu-l hărbătăluiască".[4]

Hotărîrea de conștiință a mitropolitului și a protopopilor era aceea de rămînere în tradiția ortodoxă: slujba, sărbătorile, posturile și legea să fie strămoșești, „unirea" să însemne o dependență ierarhică de Roma. Dar n-a fost să fie așa. Documentul din care am citat mai sus a fost interpolat și falsificat de iezuiți și actele oficiale au primit puncte în care documentul redactat de Atanasie s

(Continuare în pag. a 2-a)

Traian Vedina

Teologi şi preoţi ortodocşi în temniţele comuniste

În ultimele luni, după Revoluția din decembrie 1989, s-au scris în presă o serie de articole, care încearcă să pună într-o lumină nu prea clară poziția pe care a adoptat-o Biserica Ortodoxă Română față de dictatura comunistă, dictatură ce a sugrumat ființa națională patru decenii și jumătate. Unii, din cei care au scris articole în această problemă, s-au referit în primul rînd la ierarhia superioară bisericească, la membrii Sfîntului Sinod, în frunte cu patriarhii, care au fost la cîrma Bisericii noastre străbune, scoțînd în evidență faptul — în contrast cu ierarhii fostei Biserici Greco-Catolice — că niciunul dintre episcopii ortodocși nu a fost întemnițat și deci nu a suferit în această postură rigorile teroarei comuniste.

Din constatările făcute de mine personal în cei paisprezece ani și două luni — în două reprize — petrecuți în temnițele regimului comunist (arestul M.A.I. București devenit mai tîrziu clădirea C.C., Securitatea Ploiești, Jilava, Aiud, minele de plumb de la Nistru și Baia-Sprie) am întîlnit cel puțin o sută de preoți și teologi ortodocși, ale căror nume, printr-un mic efort de memorie cred că le pot reda în întregime.

Condițiile din locurile de detenție nu ne permiteau să ne vedem în număr mare unii cu alții, așa că, din auzite, nu greșesc dacă afirm că numărul nostru a atins cifra de aproape o mie de persoane, care pe o perioadă mai lungă sau mai scurtă, au trecut prin aresturile comuniste.

La Canal a existat o brigadă de muncă specială numai pentru preoți alcătuită, unde preoții erau forțați să îndeplinească munci grele, norme mari, erau bătuți, chinuiți, umiliți de brigadierii recrutați din rîndurile deținuților.

Nu atît pentru convingerile lor politice pe care le-au avut unii din categoria celor despre care vorbim acum, cît mai ales din faptul că ideologia ateistă și materialistă se izbea de cea teistă și spirituală a Bisericii, a fost elementul principal care a determinat ridicarea păstorilor duhovnicești din mijlocul credincioșilor.

După ce preoții ajungeau în aresturile Securității sau în închisoare, nu se mai ținea cont de vîrstă, studii sau poziție socială, nu erau scoși din „bă, criminalule, banditule, dușmani ai poporului" și supuși unui regim de exterminare, pe care pana unuia trecut prin furcile caudine cu toată gama de suplicii, nu le poate reda în toată complexitatea.

În toată perioada detenției mele am întîlnit un singur preot greco-catolic în toamna anului 1949, la Jilava, pe nume, părintele Rațiu... un preot tînăr, de vîrsta mea, pe atunci aveam și eu 28 de ani, un preot blînd, cuminte, liniștit, ou care am purtat multe discuții teologice, dar pe care nu l-am mai revăzut din septembrie 1950.

Tot în Jilava, în aceeași cameră, în vara anului 1951 am stat cu fostul episcop romano-catolic de Alba-Iulia, pe nume Marton Aron, și cu doi călugări franciscani din județul Bacău, pe nume Matei Ion și Robu Ion, cu care de-

(Continuare în pag. a 3-a)

Preot Ilie I. Ţintă

Gala Galaction — ecumenist transilvan

Gala Galaction s-a făcut cunoscut ca activ, perseverent și ireductibil iubitor de pace și de bună-înțelegere între popoare și între oameni. Nici nu se putea să nu fie!

A avut o pildă salutară și instructivă în anii copilăriei (cînd se fundamentează sentimentele și deprinderile de viață ale omului), în orășelul Roșiorii de Vede, așezare cu populație multietnică și confesională (ca în toate porturile și localitățile dunărene) — români (băștinași), greci, bulgari, evrei... Această populație de naționalități diferite, fiecare cu limbă, religie, port, ocupații, datini proprii, deosebite, se înțelegea, se suporta și convietuia pașnic și tradițional, în relații sufletești, sociale și de încuscrire; fiecare își păstra limba, religia, portul, tradițiile..., fără ca acestea să preocupe, să incomodeze și să supere pe nimeni. Concurența dușmănoasă, invidia, xenofobia, diversiunea șovină încă nu apăruseră și nu se statorniciseră în inimi și în raporturile umane și sociale. Oglindă de cohabitare

(Continuare în pag. a 3-a)

Pr. Gheorghe Cunescu
Membru al Uniunii Scriitorilor

Scrisorile Avvei Ammoná (II)

(Urmare din pag. 1-a)

i-aș fi spus numele, dacă l-ar fi lăudat sau l-ar fi batjocorit, ar fi rămas același. Nu știam dacă era chiar așa, cu viață sfîntă — asta o știa doar Dumnezeu — dar știam că avea așezare călugărească bună, și, de data aceasta, aveam nevoie de evocarea lui pentru un alt scop. Dacă i-aș fi spus numele, la cererea călugărilor, eram convins că m-ar fi înțeles și m-ar fi iertat, fără să-și strice așezarea duhovnicească.

Cînd am pomenit de existența lui, deci de un alt „sfînt" în mănăstirea lor, toți au început să mă privească așa, ca pe un om căzut din lună.

Cel mai întristat mi s-a părut „sfîntul" lor.

Starețul m-a condus la camera oficială, unde am rămas și peste noapte. N-a vrut nimeni să știe de alt sfînt. Am fost și la mezonoptică, dar nimeni nu mi-a mai acordat nici o atenție, iar „sfîntul" n-a mai ieșit din chilia lui. A doua zi, la plecare, starețul a scuzat absența „sfîntului", care nu venise să mă petreacă: Ne-a spus părintele nostru că nu cunoașteți la oameni. Sînteți doar un bun administrator! Să-l iertați. Toți ne putem înșela! Se gîndea la mine, că eu mă înșelasem, în privința „sfîntului" lor.

Am admis că e așa, dar eu mă gîndeam la ei. Și îmi pare rău că am avut dreptate. Peste un an „sfîntul" lor i-a părăsit, întorcîndu-se între oamenii de la care își tot luase răsplata, lăsîndu-se lăudat de ei, numai că acum, așezat undeva într-un sat, ca unul din lăudătorii de odinioară, era ținta disprețului și a batjocurii lor.

Călugării, pățind și ei marea rușine, și-au adus aminte cît de mari sînt ispitele celui rău, și și-au dat seama cît de supuși ispitelor sînt, mai ales cei care ajung pe o treaptă mai înaltă, duhovnicească. S-au înțelepțit din „istoria" lui. Nu știu dacă și-au adus aminte de „ispitirea" mea. Poate că da, pentru că pe cel care îl știam eu că e bun la Dumnezeu, nu l-au scos niciodată la arătare. Sau nu se va fi scos el. Căci acela nu căuta, ci dimpotrivă, evita lauda oamenilor.

„Sfîntul" lor, poate că abia părăsind mănăstirea își va fi început adevăratul drum spre sfințenie, prin răbdare și prin tot ce îl va mai fi luminat Dumnezeu. Căci minte avea și suflet mare avea. Dar se dorea lăudat de oameni. Dacă și-a înțeles căderea și s-a pocăit, va fi murit ca un adevărat sfînt, acolo, departe de mănăstire. Necunoscut. Nici lui, nici oamenilor. Dar va fi fiind în cămările Domnului".

Mi s-a mai întîmplat ceva cam la fel, de mult, pe cînd mă aflam la începuturile vieții mele călugărești.

„Un „sfînt" cunoscut într-o cetate și cu ucenici în jurul lui, mi-a scris multă vreme scrisori de mustrare că nu gîndeam ca dînsul în anumite probleme duhovnicești. Am încercat să mă explic, am încercat să mă ajut de exemple din cărțile mari, dar totul a fost în zadar. Nu era chip să iasă din părerile lui. Pînă la urmă m-am hotărît să zic ca el, să-i dau dreptate, și să ajungem la pace. Nu mi-a mai scris. Va fi înțeles că ceea ce am făcut eu, trebuia să facă și el? Sau doar i-am hrănit viermele orgoliului, care îi mai roade încă sufletul, în timp ce el se bucură, în neștiință, nesimțind că înalta părere de sine îl duce spre nicăieri, în cel mai fericit caz"?

Am făcut, poate, o vorbire prea lungă despre acest duh al slavei deșarte, care nu ocolește pe nimeni și cu care trebuie să fim mereu într-un dialog atent, biruindu-l cu smerenia, cu rugăciunea și cu sfatul duhovnicului. Avva Ammoná l-a identificat ca pe un mare dușman și ca pe o mare piedică a întîlnirii omului credincios cu Duhul Sfînt. Poate că am putut face vorbirea mea atît de lungă și, sper, atît de înțeleasă, pentru că o cunosc și din propria mea experiență! *„În toată lucrarea voastră duhovnicească,* scria Avva Ammoná, *luptați-vă cu duhul slavei deșarte... Așa veți rămîne lîngă Creatorul și veți primi puterea harului Său"* (Scrisoarea, III, 3). În aceeași scrisoare, mai departe, arată că de nu va cîștiga lupta, degeaba ar crede cineva că a cîștigat ceva în fața lui Dumnezeu. Nu va cîștiga nimic.

Tocmai pentru a ieși din atenția oamenilor care i-au cunoscut mai înainte, și pentru că tunderea monahală e și ca un nou botez, monahii își schimbă numele cînd depun voturile monahale. *(Scrisoarea* XI, 1). Iată așadar o veche informație și mărturie despre acest obicei, în general păstrat pînă azi. Acest obicei marca încă din vechime *„intrarea într-o viață nouă"*, așa cum Saul, intrînd într-o viață nouă prin întîlnirea cu Iisus pe drumul Damascului, își schimbase numele în Pavel *(Scrisoarea* XI, 1). Iată din nou un apel al Avvei Ammoná la Sfîntul Pavel, deci din nou o dovadă că vedea într-însul un model al vieții desăvîrșite, și chiar și al celei monahale, cu experiențele ei deosebite, încă de pe atunci miraculoase.

Cu duhul slavei deșarte, spiritualitatea răsăriteană patericană și filocalică se va război neîncetat. Acest *război nevăzut,* cum va numi Nicodim Aghioritul, în titlul unei cărți, întregul efort duhovnicesc spre desăvîrșire, se duce cu demonii, cu *duhurile* specializate în această *armă,* ca în războaiele pămîntene. Și instrumentele acestui duh sînt din lumea aceasta. Modelele sînt din ordinea gîndirii și a simțirii, dar cel ce se vrea slăvit, *se vrea slăvit de oameni,* se vrea comparat și urcat mai sus, se vrea lăudat, apreciat, luat în seamă cu deosebire, se vrea deosebit de ceilalți. Și acest lucru n-ar fi nimic, dacă această stare sufletească și mintală nu i-ar strica omului, monahului, așezarea și echilibru spiritual, în raport cu ceilalți dimprejurul lui.

Dar, cînd cade sub puterea duhului slavei deșarte, această așezare nu mai rămîne în echilibru. El sufere dacă nu e lăudat, dacă nu e luat în seamă, dacă nu se vorbește *mereu* despre dînsul, dacă în orice comparație cu alții, nu e dat drept exemplu de virtute. În cazul acesta, chiar dacă e virtuos, dacă postește, priveghează, se roagă, acestea cu timpul își pierd valoarea, și nu mai clădesc nimic în el, decît o fațadă pe care și-o îngrijește cu rîvnă, dar nu pentru Dumnezeu, ci pentru a fi lăudat de alții.

Avva Ammoná avea experiența acestor pericole, așa cum au avut-o de la început toți nevoitorii. De aceea recomandă ei izolarea de oameni, fuga de lume.

d. Așadar, *fuga de oameni,* căci oamenii pot fi o ispită chiar fără voia lor. E vinovat cel care le caută lauda, părerea. Ei, văzînd virtutea, văzînd sfințenie, laudă, apreciază. Nu se gîndesc că fac rău. Ba, unii din ei văd în „sfînt" un model și pentru ei. Aceasta e partea cea bună pe care o pot folosi ei, dar cel ce se vrea slăvit, nu folosește nimic, deauna deșartă, inutilă, păgubitoare. Chiar și cînd e folositoare, sau pare folositoare altora. Căci dacă e ca cineva să se folosească din slava deșartă a altuia, va lua modelul de slavă deșartă și va cădea și el în ea. Îl vede pe acela „slăvit", și va dori și el să fie slăvit.

Am văzut mulți asemenea ucenici de „sfinți" slăviți în deșert, care au ajuns repede să mimeze și ei sfințenia maestrului, și să abată atenția oamenilor asupra lor. Un simplu transfer de slavă deșartă! Toți aceștia însă, urmărind nu smerenia omului ci slava oamenilor, fie că obosesc repede, deoarece n-au temelie durabilă și sinceră, fie că renunță cînd apar competitionari prin apropiere, iar apoi dispar în anonimat, puțini dintre ei prin mănăstiri. Cei mai mulți se întorc la ceea ce erau de fapt, la viața mirenească.

De duhul slavei deșarte suferă însă și aceia dintre mireni care se vor „deosebiți", dar tot cu gîndul de a fi remarcați de oameni. Căci duhul acesta atacă pe unde poate și pe cine poate. Și nu poate fi învins decît de *smerenie,* de adevărata smerenie. Tocmai de aceea maeștrii spirituali, duhovnicii mari îi îndeamnă pe cei care simt atacul, *să fugă.* Nu e o fugă oarecare. Nu e o fugă din principiu. Nu e o izolare de oameni, de lume. Nu are nimeni mimic nici cu oamenii, nici cu lumea. Sfinții nu urăsc. Sfinții nu fug de oameni și de lume. Fug doar de păcat și numai cînd îi simt pericolul. Așa se explică îndemnul pe care îl dau unora la *fugă.* E drept că ispita slavei deșarte e mare și de cele mai multe ori nu poate fi învinsă decît prin fugă, dar e bine să se înțeleagă așa cum trebuie această fugă. Avva Ammoná s-a putut întoarce în lume ca episcop. Dar avea în urma lui o îndelungată luptă, și o experiență care îl ferea acum de pericole.

Fuga de lume nu e însă același lucru cu plecarea dintr-o mănăstire în alta, cu nestatornicia. Am văzut că pe aceasta Avva Ammoná o combătea. Ar fi admis-o *numai* dacă ar fi fost motivată duhovnicește, nu de simple certuri sau neînțelegeri omenești, sau lipsă de supunere la ascultări.

Cel retras acumulează în el *puterea lui Dumnezeu,* iar aceasta îl ajută să-și fortifice voința și să reziste ispitelor și patimilor și, cu deosebire, *slavei deșarte,* care îi vine de la oameni, sau pe care chiar el o caută la oameni. Vom vedea mai departe că Avva Ammoná pune mare accent pe *puterea lui Dumnezeu* care trebuie cîștigată de nevoitorul spre desăvîrșire, pentru ca *această putere* să se lupte în locul *omului vechi,* al puterilor sale, slabe, pentru ca întărit cu puterea lui Dumnezeu să ajungă *om nou (Scrisoarea* XII, 5).

Iată noțiuni care vor alcătui încetul cu încetul întreaga armură a spiritualității ortodoxe răsăritene, acel *Manual* al desăvîrșirii care va deveni calea sigură a sfințeniei, calea îmbunătățirii calității omului, pînă la măsura voită de Dumnezeu care a poruncit: *Fiți sfinți, fiți desăvîrșiți!*

e. Avînd deci în vedere această știință a devenirii întru sfințenie, Avva Ammoná va mai folosi un jalon, un termen, un cuvînt care, chiar dacă nu va rămîne ca atare, ca o treaptă în *Ascetica și Mistica răsăriteană,* el va descrie totalul treptelor, iar acest total e întregul proces educațional spre desăvîrșire. Referindu-se, cum am arătat, la *puterea dumnezeiască,* puterea care se dă omului *aici,* pe pămînt, el spune că aceasta *trebuie cultivată.*

Vom remarca deci noțiunea de *cultivare.* A cultiva ceva, înseamnă a începe și a urmări un proces, de la sămînță pînă la fruct. A pregăti terenul, a semăna, a uda, a plivi, a prăși, a urmări creșterea, a păzi planta de păsările răpitoare și, în final, a recolta. *A cultiva* virtutea e un proces de o viață, nu de un sezon, ca în cazul plantelor, pentru că și omul e altceva decît o plantă de sezon. El e o realitate de o viață. Sezonul lui e viața pămîntească întreagă. *Cultivarea* lui are în vedere deci, un proces de o viață sau, mai precis *„pînă cînd puterea lui Dumnezeu se sălășluiește în om" (Scrisoarea* II, 2).

Noțiunea aceasta de *cultivare,* pe care am găsit-o menționată în scrisoarea a II-a, fără a fi dezvoltată și nici explicată prea mult, cele de mai sus fiind evident comentariile noastre, e totuși bine să fie luată în considerare ceva mai mult, atunci cînd căutăm trăsăturile esențiale ale spiritualității răsăritene, tot așa cum trebuie reținută și noțiunea de *putere dumnezeiască.* Acestea își vor căpăta desigur, cu vremea, expresii poate mai adecvate și mai precise, dar nu trebuie uitate nici acestea care vin din cea mai adîncă vechime, și care au stat la baza experiențelor de mai tîrziu. Sfîntul Serafim de Sarov, în secolul al XIX-lea va vorbi de *„achiziționarea Sfîntului Duh",* de cîștigarea, de dobîndirea Sfîntului Duh, dar aceasta nu va fi altceva decît *„puterea dumnezeiască"* de care vorbea Avva Ammoná și pe care, vom vedea, o pune chiar el pe seama Sfîntului Duh, încă de atunci din secolul IV.

Puterea lui Dumnezeu trebuie *cultivată,* cum am arătat mai sus, pînă se sălășluiește în om, iar semnele acestei sălășluiri devin evidente. Și care sînt aceste semne? Iată-le: omul începe să nu mai țină seama de ocările și insultele celorlalți și, în aceeași măsură, nu mai e sensibil la onorurile care îi vin de la oameni, deci *începe să scape de slava deșartă.* Nu mai e sensibil la avantajele care îi pot veni de la oameni, și pe care oamenii le consideră în general foarte prețioase. Așadar se eliberează de ceea ce de obicei toată lumea acceptă. În plus, nu-l mai interesează cele care i-ar asigura un trai bun al trupului. Iar în ceea ce privește inima sa, *„ea se curăță de toate gîndurile necurate și de toate cele deșarte ale lumii acesteia".* Pentru aceasta el e într-o permanentă stare de rugăciune, cu post și cu lacrimi. *(Scrisoarea* II, 2). Iată așadar și *darul lacrimilor* care va apare în spiritualitatea răsăriteană ca un semn al celei mai subțiri sensibilități duhovnicești, semn al întîlnirii cu inefabilul, cu divinul, cu Dumnezeu. Căci ele sînt pînă la un moment lacrimi de pocăință, dar de la un moment încolo încep să fie lacrimi de bucurie, semne ale unei întîlniri greu de suportat, din cauza frumusetii dumnezeiești cu care se întîlnește omul. Despre această întîlnire în lacrimi, desigur vom mai vorbi și altă dată, într-o meditație pe care i-o vom consacra în chip special.

Cu aceasta am ajuns la cele din urmă dintre ideile cuprinse în *Scrisorile* Avvei Ammoná, și anume la roadele pe care le culege nevoitorul care își *cultivă* cu grijă viața duhovnicească, în *smerenie, în fuga de slava deșartă* prin evitarea „slăvitorilor", în ascultarea de părintele duhovnicesc și cu ajutorul lui, și prin statornicia în locul nevoinței.

Despre aceste roade vom mai sta așadar de

Datoriile creștinului față de Biserică și față de familie

Cunoaștem ce este Biserica și știm că prin ea ne cîștigăm mîntuirea. Dar este firesc să știm și care sînt datoriile *creștinului față de Biserică.*

În primul rînd, creștinul este dator să arate dragoste curată și tare față de Biserică. Și aceasta pentru că *l-a născut la viața în Hristos prin Taina Sfîntului Botez, ea îl crește duhovnicește, prin celelalte Sfinte Taine, îi dă putere să trăiască în curăție, în sfințenie și în iubire de Dumnezeu și de oameni.*

Dar creștinul mai este îndatorat *să cunoască și să creadă toate adevărurile de credință* pe care le propovăduiește Sfînta Biserică, să le păstreze în toată curățiа lor și să-și călăuzească viața potrivit învățăturii Bisericii. Și încă mai mult: să se silească la *întărirea și răspîndirea credinței ortodoxe,* ca și la apărarea ei, cu tot curajul, de răstălmăciri greșite. La aceasta îl cheamă Mîntuitorul Hristos prin cuvintele: *„Cel ce se va rușina de Mine și de cuvintele Mele* (înaintea oamenilor), *și Fiul Omului se va rușina de el, cînd va veni întru slava Tatălui Său cu sfinții îngeri"* (Marcu 8, 38).

Credinciosul creștin este dator să țină și cele două porunci ale Sfintei Biserici, adică:

1. Să participe cu regularitate la sfintele slujbe ale Bisericii, în Duminici și sărbători, ascultînd

(Continuare în pag. a 4-a)

D. Călugăr

DEZBINAREA IMPERIALĂ

(Urmare din pag. 1-a)

de protopopii săi nu se regăsește. Atanasie însă ținea la acel document, din moment ce la 1700 își întrunea soborul pe care îl instruia în 28 de „puncturi" pe care le primise din partea Mitropoliei Țării Românești. Datorită acestei temporare consecvențe s-a și afirmat despre el: „Cu toate slăbiciunile lui, ori tocmai prin ele, Atanasie era încă la sfîrșitul anului 1700 piedica cea mai grea în calea înfăptuirii unirii"[5]

Curtea vieneză și uneltele ei aplică în fața acestei rezistențe a lui Atanasie o strategie politică prin care mitropolitul a fost silit să cedeze. Atanasie e acuzat că întreține legături, în paguba unirii cu Roma, cu voievodul Țării Românești, Constantin Brîncoveanu. Se afirmă chiar despre intentarea unui proces lui Atanasie de către oficialitățile imperiale și catolice. Într-o astfel de situație bine dirijată și întreținută, Atanasie acceptă să redevină preot și apoi e înscăunat episcop pentru o Biserică ce nu va fi totuși curat catolică, ci catolică de rit grecesc, adică greco-catolică, pentru a se distinge de cea romano-catolică. Aceasta i-a permis o administrație proprie, dezvoltarea unui învățămînt și în cele din urmă și posibilitatea unei emancipări culturale ce va fi încununată cu mișcarea numită Școala Ardeleană.

În 1701, anul din care se poate vorbi de existența Bisericii unite a românilor din Transilvania, este dată cea de a doua diplomă leopoldină, care ar fi trebuit să consfințească recunoașterea românilor din Transilvania ca națiune politică și așezarea religiei românilor între religiile recepte. Spre marea tragedie însă a neamului românesc, nu s-a întîmplat așa, dimpotrivă punctele diplomei erau mai mult restrictive, decît constructive pentru viața românilor din Transilvania. Se interzicea tratarea ca iobagi a preoților uniți, se propunea înființarea de școli unite în Alba, Hațeg, Făgăraș, precum și sporirea bunelor moravuri în popor, în sensul „privilegiilor" și se specifica restrictiv: confiscarea *Bucoavnei* de la 1699, dependența episcopului și a întregului cler unit de arhiepiscopul din Strigoniu, revizuirea (cenzurarea) cărților românești înainte de tipărire, evitarea corespondenței cu principele Țării Românești.

Toate aceste puncte restrictive au avut o influență directă, de cele mai multe ori, nefastă asupra vieții românilor din Transilvania. Într-o ordine culturală punctul cel mai cumplit era cel referitor la „revizuirea cărților înainte de tipărire", un punct care l-a obligat pe Gheorghe Șincai să-și poarte *Hronicul* în desagă, ca pe o uriașă povară, ca și cum pe umerii lui ar fi stat neamul întreg. În ceea ce îl privește pe Samuil Micu, deși el nu și-a purtat povarnic manuscrisele, putem spune că aprigul punct leopoldin de cenzurare a cărților românești, l-a afectat și mai mult. I-a rămas în manuscris opera monumentală: *Istoria, lucrurile și întîmplările românilor,* o mare parte din scrierile filosofice, *Dictionarium valahico-latinum,* precum și monumentalele traduceri din literatura patristică, alte scrieri religioase și bisericești, precum *Imitatio-Christi,* această carte de sursă bizantină și patristică difuzată în occident sub numele lui Toma de Kempis. Mai norocos, Petru Maior și-a putut publica *Istoria* și cea a neamului și cea a Bisericii românești încît receptarea de către generațiile următoare a spiritului Școlii Ardelene s-a putut face, dar numai unilateral. Nici măcar astăzi în plin sfîrșit de veac și de mileniu nu avem o receptare întreagă a operei corifeilor, și aceasta din cauza menționatului punct din diploma leopoldină de la 1701, din întărirea lui ulterioară, dar și din cauza faptului că o seamă din cărturarii Blajului nu s-au ostenit să-și valorifice deplin înaintașii, cu care totuși prea zelos se mîndresc, uneori.

Consecința cea mai gravă însă a unirii cu Roma a fost faptul că românii ortodocși din Transilvania au rămas timp de 60 de ani fără ierarhie, iar pe deasupra au început să fie și prigoniți: „Episcopul Atanasie a amenințat, că în casa fiecărui român neunit se va pune un soldat, care să stea acolo pînă cînd primește gazda căsii credința catolică".[6]

A existat însă și o coincidență mai gravă, anume dezbinarea românilor din Transilvania, cum de fapt s-a și spus: „Confesional, poporul român din Transilvania rămîne rupt în două".[7]

Apoi, a ieșit la iveală și minciuna imperială, dovadă că s-a născut *Supplex Libellus Valachorum* (1791) și din care se vede că unirea cu Roma n-a adus marea emancipare politică și economică a românilor din Transilvania. Nici măcar Biserica unită nu era bine văzută, din moment ce „suplica" românilor afirma că „religia națiunii române nu e între cele patru religii recepte".[8]

Actul unirii cu Roma a fost o diversiune politică împotriva neamului românesc, încît Sextil Pușcariu a putut să rostească: „Unirea cu Roma a fost de fapt o unire cu Viena".[9]

Dezbinarea imperială a slăbit unitatea românească din Transilvania, a adus după sine multă suferință. Unirea cu Roma (Viena) a însemnat prigoană pentru neamul românesc. Din suferință însă românii ortodocși s-au ridicat împotriva prigoanei, s-au ridicat cu statornică blîndețe și tenacitate.

---

1 Ștefan Lupșa, *Biserica ardeleană în anii 1697—1701,* 1944, p. 12.

2 Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* II, p. 297.

3 Ștefan Lupșa, *op. cit.,* p. 16.

4 Mircea Păcurariu, *op. cit.,* p. 298.

5 Ștefan Lupșa, *op. cit.,* p. 73.

6 Ioan Lupaș, *Istoria bisericească a românilor ardeleni,* p. 115.

7 D. Prodan, *Supplex Libellus Valachorum,* 1967, p. 237.

8 Ibidem, p. 10.

9 Sextil Pușcariu, *loc. cit.,* p. 15.

ORTODOXIA — modul nostru de credință și viață

(Urmare din pag. 1-a)

Este motivul pentru care mănăstirile noastre au atras dintotdeauna nenumărați pelerini îndemnați de mirosul de sfințenie al unor mari trăitori de viață duhovnicească.

Am putea urmări mai departe șirul lung al aprecierilor despre modul de viață ortodox. Cîteva din trăsăturile lui le-am subliniat cu cuvintele acestui teolog, dar numărul admiratorilor Ortodoxiei din rîndurile oamenilor Bisericilor apusene — catolici ca și protestanți — este enorm de mare. Este o adevărată mișcare în teologia apuseană pentru studiul Ortodoxiei, pentru citirea și studierea vechilor documente de la Atos — centrul spiritual al Ortodoxiei — manuscrisele Sfinților Părinți pe care le prezintă lumii apusene. Toți aceștia întăresc aserțiunea spusă mai sus, că „Apusul are ceva de învățat din comorile de dar ale Orientului" și desigur, și Orientul are ceva de învățat din experiența Apusului creștin.

4. Oricît s-ar spune că sîntem lipsiți de modestie, afirmăm că Ortodoxia, cu trăsăturile ei amintite (și altele pe care economia de spațiu nu ne-a permis să le amintim) *și-a pus puternic imprimată pecetea pe sufletul poporului nostru.* El este un popor bun la suflet, blînd și îndelungrăbdător, cu simțul măsurii dezvoltat și cu o viață interioară adîncă, trăsătură care au atras de mai mult atenția străinilor care ne-au cercetat țara.

Prin anii 1930—35, ne-a vizitat țara arhiepiscopul anglican de Gibraltar, Harold Baxten. A fost primit la Episcopia Aradului de episcopul de vie memorie Andrei Magieru, bun cunoscător al limbii engleze (ca și a altor limbi de circulație universală). La un moment dat, oaspetele îngenunchiază în fața episcopului Andrei cerîndu-i binecuvîntarea. Surprins, acesta îl întreabă asupra acestui gest neașteptat. Oaspetele răspunde cam așa (citez din memorie). „Am dorit să am binecuvîntarea unui episcop ortodox român, a unui arhipăstor al unui popor de credință ortodoxă altoită pe un trunchiu latin. Noi englezii sîntem cărăușii lumii; cunoaștem tot globul pămîntesc și religiile lui. Cunoaștem ortodoxia slavă cu frumusetile ei, dar și cu formele ce ni se par uneori exagerate; cunoaștem și pe cea greacă cu aplecarea ei spre contemplația înaltă; dar Ortodoxia altoită pe un trunchiu latin — care presupune un înalt simț al măsurii și al altor virtuti specifice acestei rase ne interesează în chip deosebit. De aceea am dorit să vă cunoastem; de aceea v-am cerut binecuvîntarea."

Reamintindu-ne această întîmplare absolut autentică, am înțeles mai bine ideea profesorului de odinioară de la Universitatea din Cluj *Sextil Pușcariu,* eminent filolog și istoric literar, după care *„poporul nostru înfățișează o sinteză între latinitate și Ortodoxie, care dă sufletului românesc o originalitate și un farmec deosebit,* căci fiecare neam trebuie să se prezinte ca o notă diferențiată în melodia spiritualității omenești umane. Ceea ce crește valoarea noastră în ochii străinătății... este ceea ce ne diferențiază de oricare alt popor din lume, aportul de originalitate cu care intrăm în concertul popoarelor civilizate... Ortodoxia noastră este azi cel mai sigur criteriu de diferențiere căci noi sîntem în lume *singurul popor latin de credință ortodoxă.* Această împerechere fericită de sînge latin cu alese însușiri sufletești, venite de la Răsărit, ne dă acel complex de mari și originale calități, care ridică valoarea rasei noastre." Sînt cuvinte rostite cu peste cincizeci de ani în urmă dar care își păstrează valoarea lor și azi cînd se spune că sîntem chemați să reintrăm în rîndul popoarelor europene. E timpul în care, după o jumătate de secol de apăsare și întuneric, poporul nostru, călit în suferințe și lipsuri, are nevoie de sprijinul popoarelor europene care n-au avut parte de astfel de suferințe. În același timp însă acest popor, nu numai că este în drept și vrednic să primească astfel de ajutor necesar redresării lui materiale, dar — după un cuvînt al părintelui Stăniloae — el nu vine cu mîna goală în societatea europeană, ci aduce cu sine întreg tezaurul spiritual al unui neam greu încercat, dar care și-a păstrat întreaga fizionomie de popor creștin.

„Poporul român — spunea odinioară Nichifor Crainic — datorită sintezei dintre latinitate și Ortodoxie, se bucură de privilegiul unor însușiri spirituale și al unei culturi unice, de un deosebit farmec"; iar un alt titan al culturii noastre, Mircea Eliade, scria, încă în 1927, „Ortodoxia este pentru noi creștinismul autentic care trebuie actualizat în proaspete și calde fapte sufletești". Numeroase sînt astfel de fapte de-a lungul istoriei zbuciumate a acestui popor. Vom ilustra astfel de fapte cu o singură întîmplare petrecută în vremea războiului pentru independență din anii 1877/78. Un reporter, corespondent de război, a unui ziar din Viena relata că a văzut cum trenuri de prizonieri turci treceau prin România, în drum spre Rusia. Erau mai mult umbre decît ființe omenești, datorită foamei, frigului și bolilor din timpul asediului la care au fost supuși. Se știe, scrie acest corespondent, cît de mult rău a pricinuit poporului român puterea otomană de-a lungul secolelor, și cu toate acestea sute de țărani români veneau în gări cu alimente, haine si bani, oferindu-le acestor nenorociți prizonieri. El își încheie corespondența scriind: „Un popor care se comportă astfel cu foștii săi dușmani, dovedește că a înțeles mai bine ca oricine Evanghelia lui Hristos, a cărui pecete s-a imprimat puternic pe chipul său spiritual". Și într-adevăr, așa este! Armonia firii românului reprezintă un echilibru de fiecare clipă pe muchia tăioasă dintre prăpastia raționalistă și prăpastia misticistă.

5. Să ne iubim Ortodoxia — legea noastră românească; dar spre a o iubi cu adevărat trebuie să ne străduim a-i cunoaște comorile de credință și de viață, cultul ei divin — cea mai frumoasă și mai cuviincioasă formă de adorare a lui Dumnezeu. Aceasta nu înseamnă a nesocoti sau a uri credința altora. Românul este cunoscut prin larga lui înțelegere și toleranță față de credința altora, atitudine pe care unii au interpretat-o ca indiferentism religios sau chiar ateism, fără temei însă — după părerea noastră, căci ura și intoleranța nu numai că înjosește pe om dar și scade pînă la desființare calitatea de creștin, după cuvîntul Scripturii, „Dacă zice cineva: iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăște este mincinos... cine iubește pe Dumnezeu să iubească și pe fratele său" (I Ioan IV, 20—21).

Cunoașterea învățăturii de credință și a modului de viață ortodoxă ne va ajuta să trăim și să ne bucurăm de acel echilibru atît de necesar unei vieți demne și fericite; atît de necesar întotdeauna dar mai ales în zilele noastre atît de stresate, pline de contradicții, de porniri strîmbe și patimi grele.

Este nevoie de o susținută și inteligentă activitate de popularizare a acestor valori inestimabile ale Ortodoxiei pe care — vai! — le cunoaștem atît de puțin. Să folosim din plin apostolul mirenilor și cu deosebire al intelectualilor noștri. A fost readusă la viață liberă Asociația Oastei Domnului cu un Statut aprobat de Sfîntul Sinod, dar, se pare că încă nu i-am pătruns pe deplin rostul și nu am făcut tot ce se cuvine pentru a fi readusă în întregime în albia de credință și viață a Bisericii noastre în care s-a născut și în care trebuie să rămînă spre a fi cu adevărat Oastea duhovnicească, avangarda luptei celei bune a credincioșilor noștri pentru mîntuirea sufletelor. Noi trebuie să le oferim teren de activitate potrivit stării lor mirenești în „Școala de Duminica" care este mijlocul cel mai bun pentru catehizarea adulților și formarea unei concepții de credință și de viață în deplin acord cu Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție a Bisericii noastre.

Ortodoxia este modul nostru de credință și de viață. E singura cale de urmat dacă vrem să avem parte de o viață mai bună și mai demnă.

CATEHEZĂ DESPRE MUNCĂ

I. *Introducerea (Pregătirea aperceptivă)*

Pe bună derptate s-a afirmat că trăsătura de bază a vieţii este mişcarea, activitatea, precum nemişcarea este caracteristica nefiinţei. Venim însă cu precizarea că pentru a decurge în condiţiile cele mai bune, viaţa este determinantă şi se manifestă prin activitate, dar nu de orice fel, oricum, ci după o anume rînduială. Altfel spus activitatea porneşte din noi înşine, pentru satisfacerea nevoilor proprii, avînd în vedere rînduiala, ordinea din jurul nostru, buna desfăşurare a vieţii însăşi.

II. *Anunţarea temei*

Această activitate de întreţinere a vieţii proprii, avînd în vedere ordinea şi bunăstarea vieţii însăşi, este munca, la care ne vom referi în cele ce urmează.

III. *Tratarea*

Cartea Sfîntă îl prezintă pe Dumnezeu ca autor al lumii nevăzute şi văzute. La sfîrşitul creaţiei, ca o încununare a ei, l-a creat pe om „după chipul şi asemănarea" Sa (Geneză 1,26—28). Între primul om, privit ca şi coroană a creaţiei divine şi creaţia însăşi era o relaţie de armonie. Totul era supus omului. El era „stăpînul" prin a cărui activitate trebuia să ducă la perfecţiune lumea pe care Ziditorul a creat-o perfectibilă. Astfel omul este „împreună lucrător cu Dumnezeu" (I Corinteni 3, 9). A intervenit însă păcatul care a atras după sine dezarmonia dintre om şi creaţie (Geneză 3, 17,20), iar munca dintr-o activitate plăcută şi necesară, devine o povară care nu odată stoarce sudori de oboseală. Dar „nu munca în sine este blestemată, ci numai condiţiile în care urma să se exercite ea, condiţii de rezistenţă din partea naturii supuse". Faptul că munca rămîne pe mai departe o datorie a omului căzut în păcat, înscrisă de Creator în însăşi fiinţa şi existenţa lui rezultă şi de acolo că Dumnezeu dînd lui Moise Legea, a înscris pe tablele ei şi porunca odihnei după modelul divin al creaţiei lumii în şase zile (Ieşire 20, 8—10).

De aceea, venind Mîntuitorul, sfinţeşte din nou munca, oferind El însuşi pilda vie de urmat, activînd tot timpul pentru a restabili chipul lui Dumnezeu în fiinţele tuturor celor căzuţi în prăpastia neputinţei de a munci, ca urmare a păcatului... Tuturor neputincioşilor pe care îi întîlneşte în drumul Său, acordîndu-le vindecarea, le redă capacitatea activităţii normale, de a munci şi de a cîştiga existenţa cu cinste şi demnitatea chipului lui Dumnezeu. De aceea, El putea spune: „Tatăl Meu pînă acum lucrează şi Eu lucrez" (Ioan 5, 17).

Dacă pe timpul Său munca manuală era desconsiderată şi rezervată sclavilor, El nu s-a ruşinat să muncească în casa tîmplarului... şi dacă munca celor de jos era spre profitul celor bogaţi şi exploatatori, spre înavuţirea acestora, Domnul arată că „lucrătorul este vrednic de plata sa" (Luca 10, 17). Ştiut este cît de necruţătoare a fost condamnarea Mîntuitorului adresată bogaţilor care adunîndu-şi bunuri prisositoare, refuzau să privească în jurul lor, la semenii lor, săraci şi neputincioşi, copleşiţi de mizerie şi suferinţă. Astfel, prin pilde deosebit de semnificative ca aceea a bogatului căruia i-a rodit ţarina, sau cea cu „bogatul şi săracul Lazăr", ca şi prin întîlniri directe, cum a fost cea cu tînărul bogat, Mîntuitorul nu poate rămîne indiferent faţă de „dezmoşteniţii sorţii", precum nu poate trece nepăsător pe lîngă înavuţirea pămîntului, deveniţi robii propriilor lor bogăţii... Nu că bunurile cîştigate ar fi rele în ele însele, ci modul în care au fost acaparate, din osteneala şi exploatarea altora şi apoi înrobirea faţă de ele...

Pe de altă parte Domnul a condamnat lenevirea ca un păcat aducător de moarte. El a blestemat smochinul neroditor, vrînd prin aceasta să ne arate că cel ce nu aduce roade prin munca sa şi împiedică în acelaşi timp şi activitatea altora, (fiindcă smochinul ţinea doar umbră şi nu lăsa să se dezvolte nici o plantă în jurul său), nu poate primi decît osîndă din partea lui Dumnezeu.

În pilda talanţilor, Mîntuitorul arată că fiecărui om îi sînt date de Dumnezeu calităţi pe care trebuie să le sporească prin muncă. Slujitorul care nu a înţeles acest adevăr cade şi el sub osîndă veşnică (Matei 25, 26—30).

La fel şi Biserica de-a lungul veacurilor a combătut lenevia, ca pe un păcat capital, aducător de moarte, fiindcă paralizează propriile noastre energii şi în acelaşi timp tulbură relaţiile cu semenii, atrăgînd după sine şi alte păcate ca: furtul, clevetirea, lîncezeala, parazitismul. Pe drept cuvînt Apostolul Pavel îndeamnă ca „cel ce fură să nu mai fure, ci mai degrabă să se osteneaască lucrînd binele cu mîinile sale, ca să aibă şi să dea şi celui ce are nevoie" (Efeseni IV, 28). Un Sfînt Părinte subliniază că „cel ce trîndăveşte multe vorbe deşarte grăieşte, multe lucruri zadarnice săvîrşeşte, nemuncind toată ziua este copleşit de mare toropeală". Din cuvintele Apostolului mai vedem că munca îl scoate pe om din e-

(Continuare în pag. a 4-a)

Pr. prof. Sorin Cosma

Gala Galaction — ecumenist transilvan

(Urmare din pag. 1-a)

paşnică şi armonioasă a acestei populaţii, eterogene şi eterodoxe, era şcoala primară, unde copiii se întîlneau zilnic mai de aproape, se împrieteneau şi fraternizau, la lecţii, în recreaţii, în jocurile comune, în drumurile spre case. „În acest tîrg teleormănean, a mărturisit Gala Galaction, cu îngăduinţă patriarhală şi cu pravoslovnica lui cucernicie, aveam să învăţ să-i iubesc pe toţi oamenii deopotrivă, fără a ţine seama de numele sau de limba lor" (Pr. Gh. Cunescu, *Gala Galaction*, Galaţi, 1989, p. 61).

Tot acum şi tot aici (în Roşiorii de Vede), Gala Galaction s-a întîlnit în casa bunicului preot, cu *Biblia* — Cartea eternă a păcii şi a înţelegerii între oameni; era *Mica Biblie*, o ediţie populară. „Am citit cu nesaţ această carte" — a precizat *(ibid.*, p. 60).

Aflînd aceste împrejurări din anii copilăriei, înţelegem de ce Gala Galaction, ca scriitor literar, în romanul său *Papucii lui Mahmud*, în care a relatat o legendă teleormăneană, a creat o confrăţie umană, sufletească şi socială, între un român ortodox — Savu Pantofarul, un turc mahomedan — Ibraim şi un evreu mozaic — David Golştain (cu care a fost coleg de bancă). S-au înţeles în chip ideal. Scriitorul a declarat că romanul *Papucii lui Mahmud*, în pledoaria lui pentru pace şi înţelegere între oameni, reprezintă „conştiinţa paşnică şi creştină a neamului românesc". A explicat el direct: „Orice conflict între oameni ar trebui dezlegat prin sfat şi prin stăruinţi paşnice. Cînd Dumnezeu ne-a dat darul vorbirii şi înţelepciunea sfatului, de ce am coborî la argumentul dinţilor şi al unghiilor?" *(România lit.* 22 sept. 1939, p. 13). *Papucii lui Mahmud* a fost numit „romanul înfrăţirii spirituale şi sociale, o cale bună de pus în mîna tineretului" (G. Călinescu).

Situaţia din Roşiorii de Vede şi din Turnu Măgurele era aidoma şi în Transilvania, în ceea ce priveşte prezenţa şi cohabitarea mai multor naţionalităţi etnice şi confesionale: români (aborigeni şi majoritari), maghiari, saşi, evrei... Gala Galaction a dorit, a stăruit, şi a acţionat, deschis şi statornic, pentru înţelegere, concordie, apropiere, cunoaştere reciprocă, prietenie şi coexistenţă paşnică între ele, îndeosebi, cu precădere între români şi maghiari — maghiarii fiind minoritatea cea mai numeroasă şi cea mai veche în Transilvania. A propus şi a solicitat ca în fruntea acţiunilor de apropiere, împrietenire, coexistenţă armonioasă să fie conducătorii reprezentativi spirituali şi culturali: preoţii, scriitorii, gazetarii, profesorii, artiştii... Ca loc de întîlnire şi de colaborare al acestora, a editat publicaţia *Hanul Samariteanului* — titlu semnificativ luat din Evanghelie.

Personal a întreţinut relaţii de prietenie cu scriitorii maghiari, a colaborat la publicaţii maghiare. A constituit o Asociaţie de prietenie Româno-Maghiară, el primul preşedinte, succedat de G. Enescu.

Aceleaşi sentimente şi relaţii le-a avut şi cultivat şi cu confesiunile din Transilvania respectiv, mai numeroase cu greco-catolicii, în spiritul conciliant şi de frăţie creştină şi românească. A scris despre ierarhii Traian Ferenţiu, Ion Bălan, Alexandru Nicolescu, Iuliu Hossu; a colaborat la publicaţii greco-catolice — *Unirea*, *Flori de crin*, *Viaţa creştină*. *Unirea* a menţionat, la un articol, că Gala Galaction personifică şi reprezintă duhul autentic ortodox: acela al iubirii *(Unirea* (Blaj), 3 iulie 1937, p. 2).

Aplicînd acest duh al iubirii, de care era dominat, ca regulă suverană de viaţă şi de comportare, spre crepuscul, Gala Galaction a întreprins o călătorie, un adevărat turneu, pe la 10 oraşe din Transilvania, cu populaţie mixtă, etnic şi confesional, „ca să împrăştie stafiile de vrajbă şi să apropie inimile", cum a declarat. S-a întîlnit cu scriitorii, publiciştii, oamenii de artă, profesorii, clericii naţionalităţilor conlocuitoare a vorbit cu ei prietenește, s-au înţeles, au fraternizat, au prezentat împreună spectacole şi festivaluri publice... Gala Galaction a ţinut conferinţe în fiecare oraş (în unele chiar două şi trei conferinţe). Referitor la „fraţii" maghiari, a povestit următoarea fabulă, desigur de creaţie personală:

Între împărăţia Zimbrilor şi împărăţia Vulturilor era o neînţelegere veche şi păgubitoare. Cînd Zimbrii, cînd Vulturii intrau duşmăneşte în moşia vecinilor şi stricau pîinea, pădurile şi gospodăriile. Azi aşa, mîine aşa — ani şi ani... Dar într-un tîrziu, cei mai înţelepţi dintre Zimbri şi cei mai înţelepţi dintre Vulturi s-au gîndit şi şi-au zis: — „Unde vom ajunge cu atîta ură şi atîta prăpăd, şi de o parte şi de alta?... Să alegem nişte mijlocitori, nişte soli de pace şi să statornicim buna înţelegere şi pace între împărăţiile noastre şi locuitorii lor.

Foarte bine, dar problema e pe cine să trimită soli de împăciuire?... Unii au propus să trimită pe vulpi, că ele mai... diplomate, vor reuşi să facă pace între tabere... Alţii au propus să trimită pe lei, că ei prin forţa lor autoritară vor impune pacea. Alţii, mai inspiraţi, au propus ca să fie trimise privighetorile, care, prin cîntecele lor măiestre, vor îndupleca pe beligeranţi...

Aşa au şi făcut. Au trimis soli de pace pe privighetori, pe blîndele şi duioasele privighetori, şi dintr-o parte şi din cialaltă parte, şi au pregătit şi sabilit pacea între cele două împărăţii.

Iată o fabulă scumpă, confraţi maghiari, care nu are nevoie de nici o tîlcuire... Trăiască iubitorii şi făcătorii de pace! a încheiat vorbitorul.

Gala Galaction a rezumat şi a sintetizat cele văzute, observate, constatate şi trăite în călătoria lui transilvăneană, astfel:

— „Călătorind prin Ardeal şi străbătînd depărtările, de la Severin la Oradea Mare, de la Cluj la Tg. Mureş, m-am întrebat adeseori, în faţa mîndrelor cîmpii ardeleneşti şi în faţa soarelui călător pe cer de toamnă:

— De ce n-or trăi bine, în adevăr, Românii şi Maghiarii, cînd este atîta întindere mănoasă, între Olt şi Mureş, între Mureş şi Crişuri, şi cînd Dumnezeu voieşte pacea şi îngăduinţa între oameni?...

Am luat parte la cîteva şezători, lîngă colegii mei scriitori români şi maghiari. Am socotit înţelept lucru această fraternitate dintre noi şi m-am bucurat c putem să dăm pilda cea bun conlocuitorilor noştri...

Este vremea să ne cercetăr frăţeşte şi să ne înţelegem.. Avem toţi loc pe pămînt şi aver toţi dreptul să ne bucurăm d darurile pămîntului lui Dumne zeu...

Aceste gînduri şi aceste în demnuri au călătorit cu noi delungul Mureşului... şi în adună rile noastre s-au risipit ca să mînţa de aur, în zilele de toamnă în nădejdea holdelor din anu viitor", a încheiat Gala Galaction constatările, rezultatele ş îndemnurile sale irenice.

Cît de stringent actuale sînt aces te recomandări, în Transilvania!

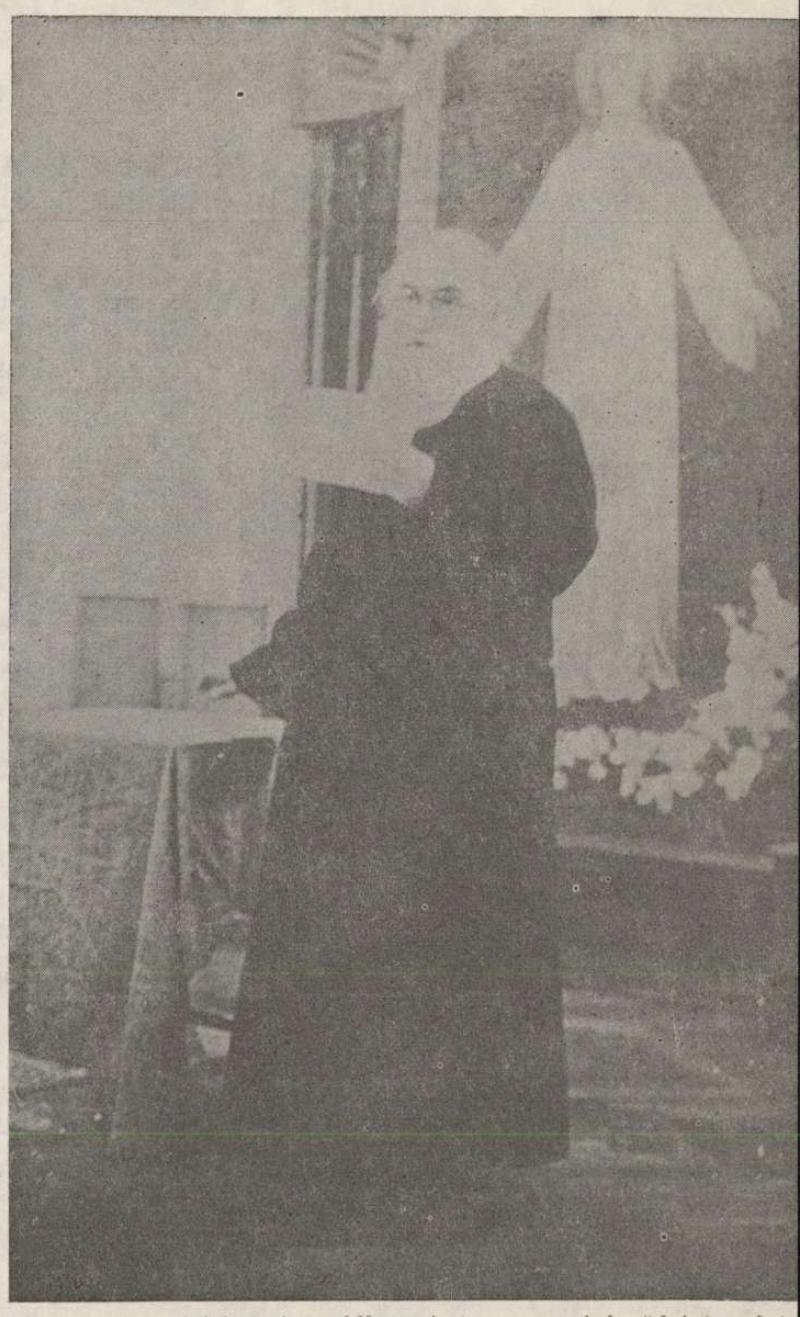

TEOLOGI ŞI PREOŢI ORTODOCŞI ÎN TEMNIŢELE COMUNISTE

(Urmare din pag. 1-a)

asemeni eram în relaţii de amiciţie şi respect reciproc. Mai tîrziu, Marton Aron a fost eliberat şi şi-a reluat scaunul episcopal pe care-l avusese, iar după un număr de ani a decedat.

Prima mea arestare a fast în ianuarie 1948 pînă în ianuarie 1956. La data aceasta nu eram preot ci numai profesor de religie în Ploieşti, căsătorit de şase luni, în aşteptarea naşterii primului copil, pe care l-am găsit la eliberare în clasa I, în vîrstă de 7 ani şi jumătate.

În arestul M.A.I. din Bucureşti am luat cunoştinţă de la noii arestaţi, care s-au perindat prin celua mea, de moartea fastului patriarh Nicodim şi ridicarea în scaunul patriarhal a lui Justinian Marina — venit de la Iaşi — de al cărui nume, cu anumite date personale din viaţa lui, luasem cunoştinţă încă înainte de arestare. Nu m-a surprins această alegere, am început, pentru un moment, să văd în negru viitorul Bisericii noastre ortodoxe, am urmărit, pe cît era posibil în locul şi situaţia în care mă aflam, evoluţia treburilor bisericeşti, am privit cu oarecare suspiciune moartea patriarhului Nicodim, a mitropolitului Irineu Mihălcescu, a episcopului de Huşi, Leu, a arhimandritului Iuliu Scriben, toate survenite în cursul anului 1948 şi am primit cu multă rezervă alegerea noului patriarh.

Tot în închisoarea Jilava, am luat cunoştinţă despre desfiinţarea Bisericii unite, despre internarea episcopilor acestei biserici la mănăstirea Căldăruşani, despre revenirea — am zis eu atunci — a Bisericii greco-catolice pe poziţia pe care a avut-o pînă în anul 1700. Am înţeles că şi elementul politic de atunci a jucat un rol în treaba aceasta — mai mic decît cel de la 1698 din partea Casei de Austria — şi să fiu sincer, am primit cu oarecare bucurie acest act, socotindu-l firesc, mai ales că eu aşteptasem ca această revenire la Biserica Mamă să se fi petrecut imediat după Marea Unire de la Alba Ilia — 1 decembrie 1918.

În perioada ianuarie 1950 — mai 1958 am fost liber, mi-am regăsit familia, numai tatăl meu murise din cauza presiunilor exercitate asupra lui, fiind tatăl meu şi în acelaşi timp „chiabur", cum erau numiţi pe atunci oamenii gospodari şi cinstiţi. Am lucrat la o întreprindere de stat ca tehnician normator, cu un specific ce nu avea contingenţă cu Facultatea de Teologie. Totuşi, în aceşti doi ani şi patru luni, am stat de vorbă cu mulţi preoţi în funcţiune, am cercetat toate revistele centrale bisericeşti apărute în lipsa mea şi am găsit în ele articole şi probleme tratate cu multă seriozitate şi cu duh creştin-ortodox. Unii dintre preoţii eliberaţi din închisori au fost numiţi în parohiile lor şi ierarhii nu au manifestat antipatie faţă de ei, teamă sau rezervă, fapt ce l-m constatat personal după a doua eliberare la 1 august 1964.

Îmi îngădui acum să indic aici o serie de nume de clerici şi teologi ortodocşi pe care i-am întîlnit personal în închisori şi care au purtat flacăra Ortodoxiei în focul suferinţelor şi a regimului aspru la care am fost supuşi.

CIVILI:

1. Prof. univ. Nichifor Crainic din 1947—1962, deced. în libertate;
2. Prof. univ. Ioan Savin de la Facultatea de Teologie Bucureşti;
3. Prof. univ. Theodor Popescu de la Facultatea de Teologie din Bucureşti;
4. Prof. univ. Gheorghe Tomescu de la Facultatea de Teologie din Chişinău;
5. Conf. univ. Ioan V. Georgescu de la Facultatea de Teologie din Bucureşti.

(Acesta a fost 10 ani în diferite închisori din URSS şi 10 ani în cele româneşti).

LICENŢIAŢI ÎN TEOLOGIE:

1. Nicolae Bordaşiu, ajuns apoi profesor şi director la Seminarul Teologic din Bucureşti. În prezent preot la Sf. Silvestru — Bucureşti;
2. Ştefan Straja — de prin Ardeal (Arhiepiscopia Sibiu);
3. Constantin A. Georgescu — din Ploieşti;
4. Constantin Constantinescu, din Ploieşti;
5. Teodor Petre din Bucureşti, fost în ultimul timp funcţionar la Atelirul de Luminări al Sf. Arhiepiscopii a Bucureştilor;
6. Săveanu ... — din Bucovina;
7. Popescu Ogretin N. Gheorghe — fost profesor în Ploieşti.

STUDENŢI TEOLOGI cca. 15 de la Facultatea de Teologie din Bucureşti, Reţin cîteva nume;

1. Constantin Vaman, după eliberare, şef serviciu aproviz. al Sf. Arhiepiscopii a Bucureştilor, decedat ulterior;
2. Popescu Petre, mai tîrziu preot în judeţul Mehedinţi, decedat cu cîţiva ani în urmă;
3. Miclescu Feliciu — din Ploieşti;
4. Popescu Dumitru — Dîmboviţa;
5. Măncuilescu Gh. — jud. Brăila;
6. Tomescu Temistocle — jud. Ilfov — Jilava.

MONAHI:

1. Arhimandrit Benedict Ghiuş — decedat cu puţin timp în urmă;
3. Arhimandrit Grigore Băbuş — la Biblioteca Sf. Sinod;
4. Arhimandrit Boghiu Sofian — Mănăstirea Antim;
5. Arhimandrit Dubreac Felix — trimis în Statele Unite după eliberare din anul 1964;
6. Arhimandrit Bragă Roman — idem.
7. Ieromonah Arsenie Papacioc — schitul de la Techirghiol;
8. Ieromonah Adrian Făgeţeanu, în prezent la mănăstirea Antim;
9. Ieromonah Bica Gherasim — fost la mănăstirea Polovragi — Oltenia;
10. Ieromonah Tit Moldovan, decedat cu cîţiva ani în urmă;
11. Ieromonah Cristofor Dancu — de la mănăstirea Cernica;
12. Ieromonah Daniel (Sandu Tudor) decedat în închisoarea Aiud;
13. Ieromanah Pimen Bărbieru de la schitul Cetăţuia — Muscel;
14. X? Starеţul de la schitul Rarău — Bucovina.
15. Ieromonah Antonie Plămădeală, mănăstirea Slatina, Moldova (actualul mitropolit), s-a aflat între 1954—1956 la Jilava fiind condamnat încă din 1949 (n.n.).

PREOŢI:

1. Pr. prof. Dumitru Stăniloae — prea binecunoscut — Fac. Teol. Bucureşti;
2. Pr. prof. Constantin Galeriu — prea binecunoscut — Fac. Teol. Bucureşti;
3. Preot Gheorghe Calciu de la Seminarul Teologic Bucureşti;
4. Arhidiacon Nica M. Tuţă — fost la Catedrala Patriarhală, în prezent preot în Bucureşti;
5. Preot Gheorghe Popescu — Piteasca — Pasărea;
6. Preot Dumitru Bîrnovescu, preot în Bîrlad, bine pregătit ca teolog;
7. Preot Gheorghe Ionescu, din fostul jud. Olt, supus la multe suplicii;
8. Preot Gheorghe Lungu, comuna Gruiu, jud. Ilfov,
9. Alionte Mihai, comuna Gruiu (amîndoi arestaţi cu ţăranii din sat împotriva colecitvizării);
10. Preot Graur — din Focşani;
11. Preot Marcu Ştefan, din Focşani;
12. Preot Vasile Ţibrea, din Focşani;
13. Preot Lazarof din jud. Constanţa, decedat la Aiud;
14. Preot Ilie Imbrescu — Bis. Boteanu — Bucureşti, decedat 1949, la Aiud;
15. Preot Nicolae Grebenea — din Bacău;
16. Preot Balica Mihai, Biserica Bucur — Bucureşti;
17. Preot Nicolae Pîslaru din Roman;
18. Preot Tuleaşcă Gheorghe, Probota — jud. Botoşani;
19. Preot Mircea Vasiliu — din Liteni — Botoşani, fost aproape doi ani duhovnicul meu, decedat în Aiud, bolnav, apă la plămîni, fără asistenţă medicală;
20. Preot Iosif Raţec — din Mehadia — jud. Caraş-Severin;
21. Preot Dumitru Iliescu — Palanca, Biserica Stravopoleos — Bucureşti, decedat Aiud;
22. Preot Alexandru (sau Vasile) Bejan — Bucureşti, fost prizonier în URSS;
23. Preot Ivan sau Iovan — fost duhovnic la mănăstirea de maici Vladimireşti — Tecuci;
24. Diaconul Bej — de la episcopia Arad;
25. Diaconul Ilinescu — de la arhiepiscopia Iaşi;
26. Preot Chirilă — din jud. Botoşani;
27. Preot Neacşu Gheorghe — judeţul Prahova;
28. Preot Grigore Popescu — judeţul Prahova;
29. Preot Mateescu Gheorghe — judeţul Prahova;
30. Preot Papuc Constantin — judeţul Prahova;
31. Preot Diţă Gheorghe — în prezent pensionat de boală;
32. Preot Vasile Frenţiu, din Oradea, bine pregătit şi bun duhovnic;
33. Preot Gheorghe Lungeanu — din fostul judeţ Vlaşca;
34. Preot Nicolae Dobrescu — Amara — Ialomiţa, dec. la Timişoara;
35. Preot Florea Marinescu — Colelia — Ialomiţa;
36. Preot Alexandrescu... — din Călăraşi;
37. Ilie Anca — din jud. Teleorman, în prezent pr. la Bucureşti;
38. Preot Şerban ... — împuşcat în colonia de muncă Baia-Sprie, de către ostaşul din post la ordinul ofiţerului politic;
39. Preot Zidăroiu Vasile — din jud. Vîlcea;
40. Preot Roman — din jud. Vîlcea;
41. Preot Vlad Gheorghe — din jud. Vîlcea;
42. Preot Florescu Gheorghe — din jud. Vîlcea;
43. Preot Dumitru Bălaşa de la Mitropolia Olteniei;
44. Preot Gheorghe Beşchea — din jud. Buzău, fost 6 ani prizonier în URSS, fost în ultimii ani, preot la Ploieşti — decedat după eliberare;
45. Preot Mihai Stănescu din Lopătari-Buzău, decedat după eliberare;
46. Diacon Alexandru Ionescu din Feteşti-Ialomiţa, fost secretar al mitropolitului Firmilian de la Craiova, în anul 1947—1948;
47. Preot Moise Gheorghe din Oltenita;
48. Preot Antal ... din Topliţa, preot cu mult dinamism;
49. Preot Urea ... din jud. Făgăraş — om blînd şi bun.

Mai sînt şi alţii întîlniţi de mine prin închisori, cărora le-am uitat numele, deşi îmi apar în faţă figurile lor. Îmi aduc aminte de un preot din Galaţi, cu care am stat în aceeaşi cameră cîteva luni în vara anului 1951 la Jilava, de un altul din judeţul Tulcea în spitalul închisorii Aiud — noiembrie, decem-

efectuată de chirurgii arestaţi; dr. Gheorghe Petrescu din Ploieşti, dr. pro Topa de la Cluj, dr. Stanciu Alex. proaspăt absolvent la Iaşi. Reţin de ase menea figurile a trei preoţi din nordul Moldovei, în toamna anului 1960 într-cameră de tranzit la Aiud, de alţii cu care am stat pentru scurt timp într-cameră mare la Aiud, în iunie 1962, cînd începuse în această închisoare aşa zisa „reeducare" a deţinuţilor politici în vederea eliberării, care s-a încheia la 31 iulie 1964.

Lista este mult mai mare; unii au murit în detenţie alţii după un număr de ani de la eliberare şi o parte se mai află în viaţă, bucurîndu-se în par tea ultimă a vieţii lor, de biruinţa asupra comunismului.

Am prezentat acest tablou ca să se vadă că preoţimea ortodoxă nu a lip sit din această luptă anticomunistă şi că chiar în timpul petrecut în închisori cu mici excepţii, prin activităţi desfăşurate printre deţinuţi, teologii şi preoţii ortodocşi au ţinut moralul şi unii preoţi au oficiat chiar anumite servi cii religioase. Mulţi dintre deţinuţii politici au acceptat să se spovedească, i camerele de la Jilava, cuvîntul nostru era mult ascultat, la minele de plum am serbat Sf. Paşti şi Crăciunul în adîncul pămîntului şi am trăit moment de mare altitudine spirituală, pe care în libertate nu le-am mai putut atinge

In noaptea de Paşti 1952 şi 1953, la mina Nistru (Baia Mare, la orele 24,00 ar încetat lucrul cu toţii, ne-am adunat într-un loc dinainte stabilit, cu lămpil de carbid în mînă, în loc de luminări şi din piepturile noastre a răsunat u „Hristos a înviat din morţi..." cum nu mi-a fost dat vreodată să-mi vibrez întreaga fiinţă ca atunci. Pînă şi administraţia coloniei ne-a lăsat în pace gardienii n-au mai intrat în mină şi politrucii ne-au lăsat în apele noastre iar la masa de prînz ni s-a oferit o mîncare mai bună.

În 1951, la Jilava împreună cu un preot din Galaţi, părintele Rusu, am du lupta serioasă împotriva prozelitismului sectar, pentrucă atunci se afla în ca meră cu noi grupul de conducere, cu Albu Pamfil, în frunte, al sectei „Mar torii lui Iehova", care făcea mare caz sperind că toţi membrii lui au fos arestaţi „pentru credinţă" nu ca ceilalţi pentru infracţiuni politice.

Fostul patriarh Justinian a păstrat libere parohiile preoţilor arestaţi, sau dacă între timp, ele fuseseră ocupate, a găsit locuri şi pentru cei veniţi. În Administraţia Patriarhală sau a Arhiepiscopiei Bucureştilor, unii din cei elibe raţi şi-au găsit locuri de muncă. Prof. dr. D. Stăniloae, arhim. Benedict Ghiuş prof. Teodor Popescu, I. V. Georgescu, arhim. Vartolomeu Valeriu — Anania Grigore Băbuş, Constantin Vaman, Petre Teodor etc.

Personal, cu toată împotrivirea securităţii judeţene am reuşit tîrziu, în anu 1977, să fiu hirotonit diacon, preot şi hirotesit duhovnic, de fostul student d la Facultatea de Teologie din Bucureşti, mai tînăr decît mine, dar pe care cunoşteam din Facultate, vicar patriarhal atunci, episcopul Antonie Plămă deală. Ne-am amintit de la prima întîlnire unul de celălalt, nu m-a ocolit ba mi-a creiat o atmosferă agreabilă printre cei care au participat la oficie rea serviciului divin din acele zile (Duminica Cincizecimii şi luni Sf. Treime) Mai tîrziu, ne-am întîlnit la Sibiu la nişte cursuri preoţeşti, unde acum er mitropolit Î. P. S. Antonie Plămădeală, care nu s-a temut să stea de vorb cu mine în particular, deşi îmi cunoştea trecutul.

Cînd am fost într-o audienţă la fostul patriarh Justin, pe care îl avusesen profesor în seminar — în clasa a V-a de limba latină — 1937—1938 — iar în decembrie 1946 a făcut parte din comisia de licenţă, cînd mi-am susţinut lu crarea şi pe care nu-l mai văzusem de trei decenii şi jumătate, în momentu cînd i-am spus numele, şi-a deschis braţele şi m-a primit cu aceste cuvinte „Ştiu cine eşti, îmi aduc bine aminte de dumneata şi cunosc suferinţele pri care ai trecut".

S-ar putea spune multe despre relaţiile preoţilor ieşiţi din închisori cu ie rarhii Bisericii noastre străbune. Mi se pare nedreaptă, şi să nu greşesc chia tendenţioasă atitudinea unor fraţi români, care au încercat să atace, puţin p ocolite, Biserica Ortodoxă Română, pe considerentul că dintre membrii Sfîn tului Sinod nu a fost niciunul privat de libertate şi întemniţat.

Nu înţeleg de ce se îndreaptă atacuri numai împotriva Bisericii Neamulu care a ţinut secole de-a rîndul vie flacăra creştinismului pe plaiurile româ neşti, care a păstrat şi cultivat limba română în toate provinciile locuite d români, care a avut un prim rol în cultura şi şcoala noastră şi care prin ie rarhii ei a fost prezentă la marile momente de răscruce din istoria români lor. Este ştiut faptul că voievozii ţărilor româneşti aveau ca prim sfetnic p mitropoliţii din vremea lor, pe care îi consultau în probleme de intere naţional sau îi trimeteau în diverse treburi de politică externă. Dacă nu ar f fost Biserica Ortodoxă strîns unită şi legată de fiinţa credincioşilor ei, dup furtunile care au trecut peste noi, am fi dispărut poate de pe harta Europe de Răsărit.

Noi cei care păstrăm în trupurile şi sufletetele noastre răni adînci, noi al căror familii au fost greu încercate, unii dintre noi neputîndu-ne realiza nici profesional, ci fiind obligaţi în multe cazuri să acceptăm locuri de muncă uneori înjositoare, chinuiţi în închisori, urmăriţi în libertate la fiecare pas nu aruncăm cu pietre în ierarhii noştri.

Problemele din Biserica noastră le putem rezolva şi singuri, şi le vom rezolva bine, fără a ne grăbi să aducem direct injurii asupra cuiva anume Timpul şi libertatea de care se bucură în prezent viaţa naţiunii noastre ne oferă posibilitatea să ducem la capăt, sub lumina Harului divin, tot ceea c ne propunem să îndeplinim pentru Slava lui Dumnezeu, a neamului nostru

ONFERINȚA NAȚIONALĂ
A PREOȚILOR DIN B.O.R.
Str. Sf. Ecaterina, 2
BUCUREȘTI
70528

„Apostolii și preoții s-au adunat ca să cerceteze despre acest cuvînt"
(Faptele Apostolilor cap. XV, vers. 6).

COMITETUL DE PREGĂTIRE A CELEI DE A PATRA CONFERINȚE NAȚIONALE A PREOȚILOR DIN BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

— COMUNICAT —

Marți 19 martie 1991, a avut loc la Institutul Teologic din București, întrunirea comitetului pregător al celei de a patra Conferințe a Preoților din iserica Ortodoxă Română. Spațiu de întîlnire rin reprezentanți ai întregului cler al Bisericii Ortodoxe Române, Conferința este acea manieră orînizată în care preoțimea aduce la cunoștința piscopatului problemele majore pe care ea le înmpină în activitatea ei misionară. Conferința ște, de asemenea, expresia voinței preoților de a ătări unitatea în jurul episcopatului pe linia străechii tradiții românești contemporane marcată de îinci transformări sociale și politice.

La întrunire au asitat P. S. Vasile Tîrgovișteanul, icar patriarhal, P. S. Damaschin Severineanul, viarul Arhiepiscopiei Craiovei și P. S. Gherasim, viarul episcopiei Buzăului, membri ai comisiei speale desemnată de Sfîntul Sinod în scopul examiării împreună cu Comitetul pregătitor a modaliților concrete de integrare a acestui organism reoțesc în statutul general al Bisericii Ortodoxe omâne. În finalul întrunirii, comitetul a beneficiat, de asemenea, de prezența I. P. S. Daniel, mipolitul Moldovei și Bucovinei și a P. S. Roman lomițeanul, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor. -a hotărît cu acest prilej ca atît identitatea cît și ompetențele Conferinței în raport cu organele dezionale și executive ale Bisericii Ortodoxe Roâne să fie stabilite sub forma concretă a unor mendamente aduse actualului statut al B.O.R., rmînd ca detaliile să formeze obiectul unui regument special atașat viitorului statut al B.O.R.

Ca urmare a discuțiilor purtate cît și a numeoase solicitări venite din țară pe adresa sediului entral al Conferinței, comitetul pregătitor a stabilit ca ordinea de zi a celei de a patra Conferințe Națională a Preoților din Biserica Ortodoxă Roână care se va desfășura în zilele de 7—8 mai 991 la București să cuprindă următoarele teme: . Definitivarea amendamentelor la statutul B.O.R. elative la Conferința Preoților și a regulamentului corespunzător; 2. Definitivarea amendamentelor statutul B.O.R. relative la alegerea clerului suerior în diversele funcții bisericești; 3. Bilanțul arțial al primului an de prezență a religiei și a reoților în școlile din România după 40 de ani de bsență datorată regimului comunist și perspective; . O serie de alte teme a căror conturare va cădea n sarcina protoieriilor pînă la data de 1 mai 1991.

În același timp, din însărcinarea Cancelariei Sfîntului Sinod comitetul pregătitor a avut în numele preoților o primă rundă de convorbiri cu reprezentanții Uniunii Artiștilor Plastici Bisericești pe tema solicitării acestora de a se majora prețul la lucrările de pictură în scopul creșterii calității artistice a picturii bisericești și a recentei hotărîri a Sfîntului Sinod în această problemă. S-a hotărît cu acest prilej ca, dată fiind complexitatea problemei, discuțiile să fie reluate în plenul celei de a patra Conferințe Naționale din 7—8 mai 1991 de la București.

Pe de altă parte, luînd în considerare gravele evenimente politice care agită în momentul de față Basarabia, în semn de solidaritate cu preoțimea și credincioșii români ai acestui teritoriu românesc aflat sub ocupație străină la care se referă și comunicatul Patriarhiei Române prilejuit de aceleași împrejurări, comitetul pregătitor a hotărît ca la lucrările celei de a patra Conferințe Naționale să invite și pe I. P. S. Vladimir arhiepiscopul Chișinăului împreună cu un număr de preoți români din Basarabia și Bucovina de Nord.

În încheierea întrunirii membrii comitetului pregătitor au convenit să lanseze un îndemn frățesc către toți acei care doresc o înnoire și o dinamizare corespunzătoare a vieții bisericești de a se folosi de această formă organizată, specific bisericească și în același timp și eficientă de a aduce în mod unitar la cunoștința Sfîntului Sinod a diverselor probleme bisericești care este Conferința și de a înceta apelul la presă care, departe de a contribui la rezolvarea dificultăților, slăbește progresiv prestigiul clerului ortodox alimentînd falsa impresie despre o ineficiență a Bisericii Ortodoxe Române în raport cu celelalte confesiuni.

Dată fiind obligația fiecărui preot de a nu se retrage în afara sobornicității, a relației sale eclesiale cu episcopatul, singura modalitate autentică și eficientă prin care Biserica poate și are datoria să rezolve problemele care-i stau în față în toate timpurile și în toate locurile, comitetul pregătitor face un apel către întregul cler al Bisericii Ortodoxe Române de a contribui activ și responsabil la realizarea celei de a patra Conferințe Naționale de o importanță decisivă pentru obiectivele propuse.

Comitetul de pregătire a celei de a patra Conferințe Naționale a preoților din Biserica Ortodoxă Română
București
19.03.1991

Despre lansarea a trei scrieri inedite: Noica, Cioran și N. Steinhardt

E multă vreme de cînd un profet al Legii vechi vestea oamenilor că va trimite pe pămînt o foamete și o sete mare, dar nu foamete după pîine și nici sete după apă, ci după cuvînt. După alte cîteva sute de ani, de astă dată în timpul Testamentului Nou, atunci cînd Fiul lui Dumnezeu luase trup de om și venise pe pămînt, omenirea a înțeles că orice om care se dorește după lumină și după cunoașterea adevărului, se va putea bucura de pace și de mîntuire. Tot așa putem spune și noi, care însetăm după cunoașterea adevărului, vom folosi popasul sărbătoresc al lansării acestor trei cărți (18 III 1991) spre a ne întrema sufletește, spre a ne face mai buni și de omenie.

Cu vreo cîteva luni înainte de a ne părăsi, Constantin Noica mi-a cerut să-i împrumut cîteva cărți. Cînd mi le-a restituit, m-a uimit făcîndu-mi o mărturisire, pe care o văd schițată acum în pagina 337 (VI, 96) a „Jurnalului de idei" în care spune: „Europa începe la 325, cu Conciliul de la Niceea. Ea dă modelul... Cultura arabă n-a fost decît un vehicul: cămilele spiritului. Creștinismul e religia religiilor și Europa cultura culturilor". După aceea a făgăduit că, dacă va fi vreme, va insista mai mult asupra acestei problme. Se vede că ea n-a mai fost să fie...

În „Jurnalul" îngrijit de aceiași „ucenici" și colaboratori — Th. Kleininger, G. Liiceanu, A. Pleșu și S. Vieru — s-a dovedit fericită ideea traducerii termenilor străini și a indicilor (aproape 100 de pagini). Maestrul va deveni în felul acesta (acum cînd prezența lui e numai în duh) mult mai apropiat căutătorilor de înțeles corect, după norme logice, morale, dar mai ales pe teme culturale. Așa cum numai el o putea spune: „Cultura se poate face la nivelul vorbirii *despre* și la nivelul vorbirii *în*. Doar a doua (cu originarul) e valabilă. Noi sîntem însă prea mult în prima" (p. 367, VI, 240).

Sau rostirea de pe pagina 374: „Dumnezeu nu caută pe cuvioși. Îi așteaptă".

Și astfel, pe drumul cunoașterii și în general al valorificării bunurilor de ordin cultural (Oh! Doamne, de ce n-a putut fi ascultat planul lui C. Noica de a fi redat culturii românești și „comorile" „Caetelor" lui Eminescu?) întrebări de genul naiv al celor puse de nea Pătea (VI, 357) ori din categoria celor „sfătoși" ca studentul din anul III de la electronică (VI, 356), care vrea să știe de ce nu se ocupă nimeni de tineretul nostru? — credem, totuși, că gînditori ca C. Noica ori ca E. Cioran, dacă-i înțelegem în rostul intim al sufletului lor, ei vor rămîne mereu în galeria dorurilor de mai bne ale poporului român.

În articolul intitulat „Revelațiile durerii" scris încă în 1933, Emil Cioran își exprimă tot amarul prin cuvinte ca acestea: „arta de a suferi complexul întreg al tehnicii îndurării, pleacă din concepția că durerea reprezintă o cale de purificare, de ardere interioară, ce ridică pe om pe un plan cu totul particular față de viață. „Mult i se va ierta, fiindcă mult a suferit". Nu fiindcă a iubit mult. Aceasta înseamnă că prin durere omul cîștigă o anumită excelență în univers și că principiile ce se aplică omului comun pentru celălalt nu mai au valabilitate. I se iartă mult celui care mult a suferit nu numai din acest motiv, dar fiindcă el însuși iartă. Fiindcă în durere te desprinzi progresiv de lucruri. În disperare, desprins de tot, ierți totul".

Peste un an, în 1934, același scriitor sibian publica volumul „Pe culmile disperării", care a exasperat pe mulți. Iată însă în ce termeni avea să comenteze lucrurile lui C. Noica: „Am auzit de cîteva ori pomenndu-se de farsă, cu privire la atitudinea din „Pe culmile disperării" și am rămas uluit. Cum poate fi vorba de farsă în cazul unui om care se leapădă de ce are mai bun, pentru a se avînta într-o atitudine plină de riscuri. Ceea ce i se poate reproșa este prea marea sa sinceritate. Ce simplu, ce comod pentru el ar fi fost să trăiască din probleme de împrumut! Și pentru că n-o face, pentru că nu vrea să simuleze, ca atîția alții, minte... Mă gîndesc cu un simțămînt de înfiorare: ce fel de oameni sîntem! Cînd un dobitoc de licean rămas repetent se sinucide, inimile noastre se întristează. Iar cînd un om se așază gol în fața morții chinuindu-și sufletul cît pentru zece sinucideri, noi spunem că minte.

Nu e nimic, Emil Cioran".

În postfața scrierii lui N. Steinhardt citim: „A fost deci închis între 1959 și 1964. Destul pentru ca perioada de detenție (politică) să-l transforme cu totul. Dintr-un intelectual pur, mai degrabă agnostic și preocupat de literaturile străine să devină un autentic „homo religiosus" și — nu mai puțin important — să descopere constantele unei spiritualități românești pe care, odată ieșind din închisoare, le-a cinstit cu verbul și cu verva lui inimitabile (...). Închisoarea a constituit pentru N. Steinhardt academie și altar. Să nu ne mirăm că mărturia lui se chiamă „Jurnalul fericirii?".

T.B.

Îndrumătorul bisericesc în al 139-lea an de apariție neîntreruptă

La Centrul mitropolitan din Sibiu a apărut *„Îndrumătorul bisericesc"* editat de Arhiepiscopia Sibiului pe anul 1991, al 139-lea an de viețuire neîntreruptă.

Deși au fost unele sugestii de a se reveni la denumirea de „Calendar", cum i-a zis la naștere cititorul său, marele și pururea pomenitul mitropolit Andrei Șaguna, s-a apreciat, așa cum se subliniază și în „Cuvîntul înainte" semnat de I. P. S. Mitropolit Antonie, că numele de „Îndrumător bisericesc", de călăuză bisericească, religios-morală adică, de povățuitor spre ceea ce este frumos și ziditor în viață, pentru ins și obște, exprimă totuși mai bine cuprinsul acestei venerabile publicații, care, împreună cu „Telegraful Român", au luminat neîntrerupt cărările românilor transilvăneni în ultimul secol și aproape jumătate.

Așa se face că, pe lîngă partea calendaristică, Îndrumătorul bisericesc pe anul 1991, scăpat de chingile restricțiilor de altă dată, vine cu noi rubrici, ca de exemplu: *„Biserica și viața"*, cu articole ca: „Toate îmi sînt îngăduite dar nu toate îmi folosesc", cuvinte ale Sf. Apostol Pavel cu ajutorul cărora se subliniază viețuirea responsabilă pe care trebuie să ne-o asumăm cu toții; „Familia creștină, laborator al vieții umane", în care se ia atitudine împotriva greului păcat al avorturilor; „Din lucrarea samariteană a Bisericii", în care vedem cum trebuie să ne valorificăm dragostea noastră creștinească; „Cum să ne construim bisericile" și „Cum nu trebuie să le construim", două articole foarte actuale, acum cînd atîtea biserici se ridică în țară și care se cuvine să corespundă și arhitectural scopului pentru care ele se construiesc.

O altă rubrică nouă este: *„Biserica și școala"*, cu articole ca: „Omul, ființă religioasă"; „Învățămîntul religios-moral, imperativ major al timpurilor noastre"; „Educație și instrucție religioasă" ș.a., care vin în ajutorul preoților și al celor care, în sfîrșit, aruncă sămînța Evangheliei în sufletele copiilor în școală.

„Pagini de istorie bisericească" este tot o nouă rubrică a Îndrumătorului pe care îl semnalăm, în care este adusă în atenția cititorilor chipul Sf. Apostol Andrei, propovăduitor și pe meleagurile noastre, ceea ce reliefează obîrșia apostolică a credinței noastre creștine ortodoxe, ca și actul „unirii" de la 1700, prin care s-a atentat la unitatea românilor din Transilvania, unitate care a constituit și va constitui temelia existenței noastre ca popor, dar la care se atentează și astăzi prin metode adesea extrem de degradante.

Ca și altă dată, Îndrumătorul de la Sibiu aduce în atenție evenimente și personalități deosebite din istoria noastră bisericească și națională, cu prilejul împlinirii unor sume rotunde de ani, ca de pildă: 300 de ani de la tipărirea în limba română a Mărturisirii ortodoxe a lui Petru Movilă; 275 ani de la moartea martirică a mitropolitului Antim Ivireanul; 100 de ani de la moartea lui Mihail Kogălniceanu; 30 de ani de la moartea lui Gala Galaction ș.a.

Permanent actuală este rubrica *„Experiențe pastorale"*, care începe cu articolul: „Preoția în tratatele „Despre preoție" ale Sf. Ioan Gură de Aur, și Sf. Grigorie de Nazianz", un adevărat studiu pastoral ce reliefează nu numai considerații teoretice, dar și multe aspecte practice privitoare la misiunea preoțească, izvorîte din gîndirea și experiența a doi mari păstori sufletești ai Bisericii, rubrică în care mai întîlnim articole ca: „N-am tăcut nimic din cele de folos", „Gînduri pentru tinerii căsătoriți și părinții lor" ș.a.

Spațiu corespunzător este acordat desigur în Îndrumător capitolului: *„Din învățăturile Bisericii noastre"*, din care reținem materialele intitulate: „Adevărul, primul nume al lui Dumnezeu"; „Căderea protopărinților și urmările ei"; „De ce și cum se face semnul crucii?"; „Și nu ne duce pe noi în ispită"; „Păcatul, pricină de moarte sufletească și trupească"; „Virtutea, podoabă a creștinului"; „Munca și rugăciunea la Sf. Părinți" ș.a.

Articole întăritoare întru dragostea noastră de neam întîlnim la rubrica: *„Patria, vatra noastră străbună"*, cu titluri ca: „Gînduri despre Transilvania, la Ziua națională a României"; „Darul libertății ne cheamă la unitate"; „Omenia românească oglindită în unele rînduieli și zicale străbune" și desigur încă altele.

„Chipuri luminoase de slujitori ai Bisericii românești din Transilvania" este ultima rubrică a Îndrumătorului bisericesc sibian pe anul 1991, în care ne întîlnim cu Diaconul Coresi, cu Petru Maior, cu protopopul Petru Pop de la Bretcu și cu alte chipuri luminoase de oameni vrednici de altă dată, Îndrumătorul încheindu-se cu îndătinatul Șematism și cu tabelul cuprinzînd pe toți studenții teologi ai Institutului Teologic „Andrei Șaguna" din Sibiu, din anul universitar 1990—1991.

Mulțimea istorioarelor, a versurilor religioase și patriotice, a vorbelor înțelepte și a altor cuvinte cu tîlc contribuie și ele în a face din cartea pe care o semnalăm o lucrare întrematoare de suflet, de credință luminată și cu adevărat călăuzitoare spre binele pe care astăzi sîntem îndatorați a ne strădui să-l zidim pe toate planurile vieții noastre.

Datoriile creștinului față de Biserică și față de familie

(Urmare din pag. a 2-a)

u evlavie Sfînta Liturghie;

2. Să țină poruncile rînduite le Biserică;

3. Să cinstească pe slujitorii Bisericii;

4. Să se spovedească și să se mpărtășească în fiecare din cele patru posturi mari de peste an au, cel puțin o dată pe an, în Postul Sfintelor Paști;

5. Să se roage pentru cîrmuitorii bisericești și cei ai țării;

6. Să țină posturile pe care e-ar orîndui episcopul sau mitropolitul locului în vreme de primejdii, de boli sau de necazuri;

7. Să nu citească cărțile ereticilor;

8. Să nu înstrăineze, nici să olosească, spre scopuri străine, ucrurile bisericești sau averea Bisericii;

9. Să nu facă nuntă și ospețe au alte petreceri în timpul posturilor.

Să păzească toate aceste nouă porunci bisericești din cuget și u încredințarea în dreapta răsplătire din partea Mîntuitorului Iisus Hristos.

De mare însemnătate sînt și datoriile creștinului față de familie. El trebuie să știe că familia este cea dintîi formă a vieții de obște, este sîmburele din care crește obștea și că, de este sănătoasă, din ea înfloresc virtuțile și bunele deprinderi pentru o adevărată viață omenească.

După învățătura Sfintei noastre Biserici, *familia este un așezămînt dumnezeiesc rînduit odată cu crearea omului (Facere 1, 27—28). Mîntuitorul Iisus Hristos a sfințit căsătoria și a trecut-o* în rîndul Sfintelor Taine. Astfel, familia creștină primește binecuvîntarea lui Dumnezeu în fața sfîntului altar. Cei ce primesc Sfînta Cununie, bărbatul și femeia, *sînt una în fața lui Dumnezeu și a oamenilor*, cum citim în Sfînta Scriptură: „De aceea, va lăsa omul pe tatăl sau și pe mama sa și se va alipi de femeia sa și vor fi amîndoi un trup" (Efeseni 5, 31).

O cît mai fericită viață în familie se statornicește și dăinuiește toată vremea, dacă soții își împlinesc întru totul datoriile pe care le au unul către altul. Și între acestea trebuiesc amintite *iubirea și cinstea.* „Bărbatul să-i dea femeii iubirea datorată, asemenea și femeia bărbatului" (I Corinteni 7, 3).

Dar iubirea și cinstea se păstrează și se întipăresc dacă soții își păzesc unul altuia credincioșia făgăduită în fața sfîntului altar. În chipul acesta ei se ajută în muncă pentru cîștigarea celor trebuitoare vieții și împreună împărtășesc bucuriile și greutățile ei.

Soții sînt îndatorați să trăiască în dreptate, în curățiе sufletească, în cumpătare, silindu-se nu numai la împlinirea celor materiale, ci și *la desăvîrșirea vieții lor sufletești, potrivit* îndrumărilor Sfintei Biserici.

Rostul familiei este nașterea și cresterea de prunci. Dar familia creștină trebuie să-și împlinească rostul nu numai prin nașterea de prunci, dar și *prin creșterea acestora în dragoste* către Dumnezeu, către Sf. Biserică; apoi, în aceeași măsură, către patrie și poporul ei, către tot omul.

CATEHEZĂ DESPRE MUNCĂ

(Urmare din pag. a 2-a)

goism, ea devenind un mijloc de ajutorare a semenilor, o faptă de iubire, de milostenie; vizînd desigur viața celor neputincioși, bolnavi, care nu-și pot agonisi cele necesare vieții. Ajutorarea acestora nu devine o slăbiciune care ar încuraja lenevia, fiindcă Apostolul este categoric: „cel ce nu vrea să muncească, nici să nu mănînce" (II Tesaloniceni 3, 10). Este clară distincția dintre cei ce nu pot munci și cei ce „nu vor să muncească"...

Ceea ce amplifică valoarea muncii constă în activitatea ce o desfășori nu numai pentru tine ci și pentru alții. Sînt pline de învățătură cuvintele unui părinte al Bisericii, care ne îndeamnă să urmăm exemplul albinei, care nu adună numai pentru sine, ci și pentru alții și nu pe cel al păianjenului, care și el trudește la fel ca albina, dar numai pentru sine.

IV. *Recapitularea-Aprecierea.*

Din cele de mai sus am văzut că munca reprezintă o binecuvîntare divină aparținătoare ființei umane încă de la creație. Prin muncă omul devine „Stăpînul" lumii văzute și „împreună lucrător cu Dumnezeu" la perfecționarea creației. Munca nu a căzut sub blestemul divin nici atunci cînd păcatul a făcut ca creația să nu-i mai fie supusă omului, ci răzvrătită, face ca activitatea omului să-i stoarcă de multe ori „sudori" și osteneală. Cu toate acestea, munca rămîne „cea mai de preț comoară pentru om" (Pilde 12, 27). Ea îi dezvoltă și îi întărește omului viața sufletească, întărindu-i și echilibrîndu-i firea, alungă gîndurile rele, încît și medicina o recomandă ca pe un medicament tămăduitor de suflet. Fiind un act creator, ea aduce bucurie în viața omului ca singurul mijloc de a-și cîștiga cele necesare vieții, de a-și înmulți după vrednicie talanții, de a împlini porunca iubirii creștine ajutînd pe cei neputincioși.

Dacă este „vrednic lucrătorul de plata sa", oprirea plății lucrătorului este socotit „păcat strigător la cer" (Iacob V, 4).

V. *Asocierea*

Părinții Bisericii au unit totdeauna munca cu rugăciunea. „Roagă-te și muncește" este deviza vieții creștine. Orice muncă o începem și o sfîrșim cu rugăciunea. Prin rugăciune primim putere și ajutor de la Dumnezeu în munca noastră, săvîrșind o activitate cinstită și bucurîndu-ne de roadele ei atît noi, cît și semenii noștri.

VI. *Generalizarea.*

Din cele tratate vedem că munca este o activitate pe care omul o exercită în urma binecuvîntării divine întipărită în ființa Sa, în scopul susținerii și desăvîrșirii vieții proprii, raportată la viața semenilor și a întregii creații.

VII. *Aplicarea.*

Pentru orice creștin munca cinstită pe care o desfășoară este o datorie menită să-i asigure bunăstarea vieții și vrednicie în fața lui Dumnezeu și a semenilor.

Această datorie implică și efortul de a îngriji natura și a face mai productive uneltele de muncă, care și acestea cer un atașament din partea celui ce lucrează, prin îngrijirea și prin buna lor utilizare.

Dat fiind faptul că epoca de profundă criză morală și economică, pe care o parcurge în prezent poporul nostru, nu poate fi depășită decît prin muncă, este imperios necesar ca, în temeiul credinței noastre, să ne dăruim muncii dar să și dezavuăm, printr-o atitudine fermă, îmbogățirea rapidă și nedreaptă a unora prin speculă, necinste și hoție.

Oameni de suflet, sprijinitori ai „ASTREI"

Între sprijinitorii „Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român" (ASTRA) se numără doi vrednici români care actualmente viețuiesc și activează în străinătate: Dl. Teofil Roll din Statele Unite ale Americii și Dl. Dr. Coriolan Brad, din Germania. Primul a donat „Asociațiunii" suma de 200 dolari S.U.A., iar cel de al doilea — suma de 3 000 lei.

Cu profund respect menționăm și numele D-nei Fulvia Păcățean, din Arad, care a donat suma de 2000 de lei.

Fie ca Bunul Dumnezeu să le răsplătească gîndul cel bun ce l-au avut față de venerabila Instituție de cultură de la Sibiu.

Din partea Consiliului Central „ASTRA" adresăm oamenilor de suflet menționați sincere mulțumiri.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — președinte; Dr. *Serafim Făgărășanul*, Episcop-vicar — vicepreședinte; Pr. prof. dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. dr. *Mircea Păcurariu*; Arhid. *Ezechil Oancea*, tehnoredactor; Arhid. *Achim Băcilă*, corector.

ABONAMENTUL pe un an: 250 lei.
Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

Biblioteca „ASTRA"
— SIBIU —

Fondator:
Mitropolitul
ANDREI
ŞAGUNA
1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 139
SIBIU
1 mai
1991
Nr. 17—18

CATEHEZĂ DESPRE:

Dumnezeirea creştinismului

„Mare este taina creştinătăţii!"...

1. *(Pregătirea aperceptivă).* Ne-am întrebat, oare, ce adînc de taină cuprinde religia creştină? Socotim că oamenii de orice vîrstă, îndeletnicire, ori răspundere obştească, vor să cunoască răspunsul la întrebare. Să ne apropiem, drept aceea, şi noi, de marea taină a religiei noastre. În cele ce urmează vă invit să zăbovim asupra:

2. *(Anunţarea)* — dovezilor privitoare la DUMNEZEIREA CREŞTINISMULUI.

3. *(Tratarea).*

a) PRIN CINE A VENIT CREŞTINISMUL ÎN LUME?

Ştim, din alte prilejuri şi popasuri duhovniceşti, că Legea şi proorocii se termină cu Sf. Ioan Botezătorul. El singur a avut darul să-l salute pe Mîntuitorul, întemeietorul creştinismului, chiar din pîntecele Maicii Sale şi să-i fie şi înaintemergător: „Pocăiţi-vă că s-a apropiat Împărăţia cerurilor" (Matei, 17), vestea proorocul Ioan. Ultimul scop al Împărăţiei anunţate de propovăduitorul pocăinţei este preamărirea lui Dumnezeu şi mîntuirea omului prin religia creştină: „A venit Fiul Omului să caute şi să mîntuiască pe cel pierdut" (Luca 19, 10). Dar întrebarea este:

b) CUM REALIZEAZĂ CREŞTINISMUL MÎNTUIREA ÎN LUME?

Pentru împlinirea acestui negrăit ţel, mîntuirea, Hristos-Domnul a fost descris, cu de-amănuntul în Sfintele Scripturi. La „plinirea vremii" El a pus lumea în legătură cu un Dumnezeu personal, creator şi susţinător al lumii şi a rînduit Biserica. Aşezămînt dumnezeiesc, *Biserica este mediul şi imensul laborator spiritual prin care se poate ajunge la dobîndirea Împărăţiei, desăvîrşirea, sfinţirea şi mîntuirea omului.* Bisericii i s-au dat şi mijloacele (Sf. Taine) pentru a continua întreaga lucrare mîntuitoare a Fiului lui Dumnezeu întrupat.

c) ÎN CE CONDIŢII A FOST PROPOVĂDUITĂ EVANGHELIA ŞI CU CE REZULTATE?

Chiar din ziua Pogorîrii Duhului Sfînt asupra Apostolilor, creştinismul s-a răspîndit deosebit de repede. În două zile numai, s-au convertit, la religia creştină, cinci mii de suflete. Acestea au format nucleul creştinismului, aluatul care a dospit întreaga frămîntătură a Evangheliei.

d) CUM A FOST ÎNTÎMPINATĂ VESTIREA EVANGHELIEI ÎN LUME?

La vestirea Evangheliei Mîntuitorul, Sfinţii Apostoli şi urmaşii lor au fost întîmpinaţi, de puternicii vremii, cu antipatie şi declarată duşmănie. Dintr-o greşită înţelegere a Evangheliei ei s-au spăimîntat. Aversiunea şi răutatea omenească l-a supus pe Iisus la cea mai de pe urmă ocară a morţii: răstignirea! La rîndul lor, „ca nişte miei în mijlocul lupilor", Sfinţii Apostoli au fost martirizaţi, creştinii prigoniţi pretutindeni de către iudei şi împăraţii păgîni ai Romei. Dar toată pornirea de ură, de vrăjmăşie, de zizanie şi pizmuire împotriva creştinilor a fost zadarnică. Sămînţa Evangheliei s-a răspîndit în întreg imperiul roman şi dincolo de hotarele lui, de exemplu în Dacia. Aşa, încît, pe la anul 200 de la naşterea Mîntuitorului, un vestit scriitor creştin, Tertulian, putea spune: „Noi, creştinii, sîntem doar de ieri, de alaltăieri şi totuşi am umplut toate ale voastre: cetăţi, insule, fortăreţe, municipii, chiar şi senatul!"... Ei bine, *marea răspîndire a creştinismului în condiţii de antipatie şi duşmănie, din partea împăraţilor romani, reprezintă una din dovezile clare ale dumnezeirii creştinismului.*

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. Gh. Răţulea

MIŞCAREA ORTODOXĂ

Împotriva actului unirii Bisericii româneşti din Transilvania cu Roma, se semnalează nemulţumiri din partea preoţilor şi românilor ortodocşi din părţile Braşovului şi Făgăraşului, din cele ale Haţegului. Răzvrătirea cea mare o porneşte însă în 1744 călugărul Visarion Sarai: „pînă atunci, cea mai mare parte a poporului nu ştiuse nimic de schimbarea legii sale".[1]

Originar din Bosnia, numit în documentele vremii „sichastro", Visarion Sarai era descris astfel: „Acela umblă îmbrăcat în veşmînt vineţiu, aşa ca monahii vasilieni din Moldova, în cap poartă un potcap, de care atîrnă icoanele Mîntuitorului şi Născătoarei de Dumnezeu; de stat este mărunt, cu barbă scurtă, neagră şi la faţă smead; nu primeşte nimic, fără numai legume, ca să mănînce".[2] Pretutindeni era primit cu înălţătoare credinţă şi era socotit aducător de libertate: „... veni sihastrul, înconjurat de mare mulţime de oameni, unii călări alţii pedeştri. Şi venind la gazdă, venea buluc şi poporul, de-i săruta mîinile şi picioarele oaspetelui, cu cinste, care lucru făcîndu-se, spuse către oameni prin tălmaci, că el zice-se nu ştia decît sîrbeşte, că-i pare rău că atîtea suflete, cîte vede a fi de faţă, sînt osîndite în veci, ci nu atîta pentru ele se tînguie, cît pentru copiii care vor fi crescuţi într-această unire, în care oamenii se osîndesc".[3]

Sufletul neamului vibra în faţa sfinţeniei, a unei curăţii în duh şi trup, pe care călugărul Visarion le purta din casă în casă, din sat în sat şi din ţinut în ţinut, pentru a lumina cugete neştiutoare, pentru a avertiza de osînda unirii cu Roma. Osîndirile erau de fapt prezente. În 1753 satul Hălmagiu a fost ocupat de 150 de „muşcatini, cu ofiţerii lor", cu scopul declarat de a lua „cheile bisericii"[4] ortodoxe. Ofiţerii ameninţau cu aducerea a încă patru companii, în cazul în care

(Continuare în pag. a 2-a)

Traian Vedinaş

Uniatismul — o problemă actuală a relaţiilor dintre Biserica Romano-Catolică şi Biserica Ortodoxă

Ultimele trei decenii reprezintă în istoria relaţiilor dintre Biserica Romano-Catolică şi Biserica Ortodoxă o perioadă deosebit de fructuoasă. După secole de dureroasă despărţire, de suspiciuni, tensiuni şi uneori atacuri deschise s-a dat curs dorinţei exprimate de cele două Biserici — cu ocazia celui de al doilea Conciliu de la Vatican, pentru catolici şi în Conferinţele panortodoxe, pentru partea ortodoxă unui dialog între fraţii despărţiţi. Papa Paul VI şi Patriarhul ecumenic Athenagoras I au fost promotorii dialogului dragostei, iar cei doi întîistătători de astăzi, Papa Ioan Paul II şi Patriarhul ecumenic Dimitrios I, au făcut posibilă deschiderea dialogului teologic dintre cele două Biserici. Din 1980, dialogul teologic dintre catolici şi ortodocşi domină noua orientare a teologiei ortodoxe şi catolice, fiecare întrunire a Comisiei mixte internaţionale fiind aşteptată cu deosebit interes. Documentele şi comunicatele elaborate în sesiunile plenare au scos în evidenţă de fiecare dată progresele ce s-au făcut, dar n-au ascuns nici dificultăţile ce stau încă în faţa Comisiei mixte internaţionale.

De cîţiva ani însă, ortodocşii şi-au manifestat îngrijorarea în legătură cu formele de manifestare ale uniatismului şi ale prozelitismului legat de propagarea lui. Din acest motiv, cea de a 5-a sesiune plenară, care a avut loc în 1988 la mănăstirea Noul Valamo din Finlanda, a hotărît înfiinţarea unei subcomisii, întrunită la Viena în ianuarie 1990, au constituit şi tema discuţiilor din cea de a 6-a sesiune plenară a Comisiei mixte internaţionale dintre Biserica Romano-Catolică şi Biserica Ortodoxă ce şi-a ţinut lucrările în iunie 1990 la Freising lîngă München.

În condiţiile create de eliberarea ţărilor din estul Europei de sub dictatura comunistă, uniatismul a devenit o problemă foarte actuală pentru România şi Ucraina, unde Bisericile unite au primit dreptul de liberă organizare. În cadrul libertăţii asigurată de lege au apărut tensiuni între uniţi şi ortodocşi, tensiuni cu privire la împărţirea locaşurilor de cult, generate de pretenţii ce n-ar putea fi satisfăcute decît printr-o înţelegere a situaţiei actuale, adică a respectării voinţei şi libertăţii majorităţii credincioşilor, majoritate ce se angajează pentru ajutorarea minorităţii. Neînţelegerile au fost alimentate apoi şi de o falsă interpretare a libertăţii însăşi, care aduce prejudicii libertăţii fizice şi de exprimare a altor fraţi creştini. S-a observat, de asemenea şi un prozelitism dăunător ce distrage atenţia de la problemele creştine vitale, mobilizînd forţele în interese minore şi în majoritatea cazurilor străine idealului de viaţă creştină.

Pornind de la actualitatea acestei probleme şi de la faptul că ea este de multe ori greşit înţeleasă, Comisia mixtă pentru dialogul dintre catolici şi ortodocşi şi-a consacrat în exclusivitate lucrările ei din iunie 1990 problemei uniatismului şi prozelitismului legat de el. La sfîrşitul sesiunii, Comisia a elaborat un document comun, care, după ce a fost prezentat conducerilor Bisericilor participante, a fost dat publicităţii. În cele ce urmează vom prezenta un rezumat al acestui document originalul francez, publicat de Conciliul pontifical pentru promovarea unităţii creştinilor de la Vatican în revista Service d'information nr. 73/1990.

De la început încă, documentul subliniază cu satisfacţie lucrarea „fecundă şi în spirit de înţelegere şi colaborare frăţească" ce a caracterizat cei 10 ani de străduinţe comune. Deşi, Comisia mixtă internaţională avea pe ordinea de zi tema relaţiilor reciproce de autoritate şi conciliaritate în Biserică, ea n-a dorit să ocolească nici problema practică pe care o pune Bisericii Ortodoxe originea şi existenţa Bisericilor catolice de rit bizantin, adică a Bisericilor unite. Desigur, libertatea cîştigată în ultimul timp pentru Europa de est a permis evaluarea deschisă a suferinţelor şi îngrădirilor pe care creştinii le-au suportat aproape o jumătate de secol. Documentul comun mărturiseşte că originea şi existenţa uniatismului este o problemă mai veche ce a însoţit istoria Bisericilor catolică şi ortodoxă de la apariţia lui. În diferite momente ale dialogului lor, uniatismul a pus chiar sinceritatea discuţiilor la încercare. Cele două Biserici aflate în dialog vor trebui să facă faţă acestei probe pentru a demonstra temeinicia şi dorinţa lor hotărîtă pentru refacerea „cămăşii deşirate a lui Hristos", a unităţii Bisericii.

Dorind cu orice preţ să dea un răspuns actualelor frămîntări, cea de a 6-a sesiune a Comisiei internaţionale pentru dialog a încercat, în timpul ce i-a stat la dispoziţie, să definească uniatismul şi prozelitismul şi în acelaşi timp să-şi precizeze poziţia faţă de această problemă spinoasă. Pentru membrii Comisiei celor două Biserici, uniatismul „desemnează efortul de a realiza unitatea Bisericii, separînd de Biserica Ortodoxă comunităţi sau credincioşi ortodocşi fără a lua în considerare că, după ecleziologie (învăţătura despre Biserică), Biserica Ortodoxă este o Biserică soră ce oferă ea însăşi mijloacele de har şi de mîntuire". Este vorba deci de o încercare de unitate ce are la bază dezbinarea unei Biserici surori, a unei Biserici ce posedă ea însăşi mijloacele necesare mîntuirii. În acest sens şi pe baza documentului de la Viena, membrii Comisiei mixte internaţionale „resping uniatismul ca metodă de cercetare a unităţii pentru că se opune Tradiţiei comune a Bisericilor noastre".

Este vorba aici de două „Biserici surori" şi de „restabilirea unităţii în Biserica lui Hristos" după expresia Patriarhului Athenagoras, folosită într-o scrisoare adresată în 12 aprilie 1962 cardinalului Augustin Bea (Tomos Agapis, nr. 10). Termenul de „Biserici surori", folosit pentru prima dată de Patriarhul Athenagoras, va fi răspîndit apoi prin Decretul despre ecumenism: Unitatis redintegratio (III, 14) din 21 noiembrie 1964 şi va fi dezvoltat de către Papa Paul VI în Bula Anno ineunte din 25 iulie 1967 (Tomas Agapis nr. 176) în care se menţionează că „Domnul ne-a dat să ne redescoperim ca Biserici surori în ciuda obstacolelor care au fost (atunci) ridicate între noi". Biserici surori, o expresie plină de sens teologic ce obligă la un comportament frăţesc, la egalitate spirituală, la soluţionarea diferendelor pe calea dialogului şi la căutarea sinceră a unităţii Bisericii ce exclude orice superioritate a unei Biserici locale faţă de o altă Biserică soră, locală. Declaraţia comună a Papei Paul VI şi a Patriarhului ecumenic Athenagoras I, cu ocazia vizitei ultimului la Roma, subliniază explicit faptul că spiritul ce trebuie să anime eforturile de unitate" este un spirit de loialitate faţă de adevăr şi de înţelegere mutuală, în dorinţa efectivă de a evita ranchiunele trecutului, precum şi orice fel de dominare spirituală sau intelectuală" (Tomas Agapis, nr. 195, p. 446).

Promovînd teologia Bisericilor surori şi consecinţele ei pentru unitatea Bisericii, Comisia mixtă pentru dialogul dintre cele două Biserici mărturiseşte că „acolo unde uniatismul a fost utilizat ca metodă (de unitate), el nu şi-a atins scopul care era de apropiere a Bisericilor, ci a provocat noi diviziuni. Situaţia creată astfel a fost sursă de conflicte şi de suferinţe care au marcat profund memoria şi conştiinţa colectivă a celor două Biserici". Este recunoscut în mod deschis şi pentru prima dată faptul că uniatismul n-a adus unitatea dorită iniţial şi din acest motiv a fost abandonat ca metodă sau model de unitate. Din motive ecleziologice, delegaţii prezenţi la sesiunea plenară de la Freising/München au ajuns la convingerea că trebuie cercetate şi alte căi ce pot duce la unitatea Bisericii. Promovarea ecleziologiei comuniunii dintre Bisericile surori preocupă acum teologia catolică şi ortodoxă, iar întoarcerea la metoda uniatismului reprezintă un pas înapoi ce ar putea distruge opera efectuată deja pentru unitatea Bisericii.

Nu încape nici o îndoială că intenţia documentului n-a fost de a condamna persoanele, ci din contră, de a sublinia libertatea religioasă atît a creştinilor, cît şi a comunităţilor ca un drept elementar pentru dezvoltarea unei vieţi spirituale normale. Documentul nu ezită însă să condamne ori

(Continuare în pag. a 3-a)

Pr. dr. Mircea Basarab, München

DIN BASARABIA, IN ZILE STUDENŢEŞTI.

PELERINAJ LA MĂNĂSTIREA CĂPRIANA

Mult se poate trăi spre bătrîneţe cu amintirile tinereţii.

Cînd am aflat — din ziarele care apar în capitala Republicii Moldova — şi care au ajuns — har Domnului şi pînă la noi — vestea că printre primele biserici şi mănăstiri restaurate şi puse în circuit, este şi mănăstirea Căpriana, am simţit că trăiesc o înviere din morţi.

În clopotul imaterial al memoriei, parcă mi-au sunat şi clopotele mănăstirii Căpriana, — aşa cum le-am auzit, pentru prima dată, cu vreo şasezeci de ani, în urmă.

Clopotele şi ritmica din toacă!... Întotdeauna clopotele s-au zbătut peste dureri şi bucurii, trezind înfiorări de tot felul, prin dangătul lor etern, de chemare, plîngere şi deşteptare. Şi ca şi ele, studenţimea a fost întotdeauna avangarda deşteptării naţionale!...

În fiecare an, de ziua Sf. M. Mucenic Gheorghe, studenţii şi profesorii Facultăţii noastre de Teologie din Chişinău, făceau un pelerinaj la mănăstirea Căpriana, cu prilejul hramului, pentru închinare la mormîntul vrednicului de pomenire mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni.

Toate manifestările studenţeşti porneau de la pragul statuii lui Ştefan cel Mare — opera sculptorului Plămădeală — şi parcurgeam B-dul Alexandru cel Bun pînă la gară. Răsunau cîntecele patriotice, sub steagul Centrului studenţesc, în frunte cu preşedintele Dumitru Borcea, care cu figura lui înfăţişetoare de hatman, se oprea la fiecare răspîntie şi rostea pe limba lui moldovenească, sus şi tare: *„Trăiască România cît soarele pi şer"!...*

La gară ne aşteptau profesorii noştri, — de regulă cei mai dăruiţi şi talentaţi, personalităţi covîrşitoare: Gala Galaction, Nichifor Crainic, părintele Scriban, academician Ştefan Ciobanu, Alex. Boldur şi prof. Const. Tomescu, care era sufletul acestui pelerinaj, — nelipsit în toţi anii, poate pentru că era şi la catedra de specialitate: *Istoria Bisericii Române".*

Cîteodată ne mai însoţeau şi cîţiva actori de la Teatrul Naţional: Calboreanu, Mitru, Puica Perieţeanu, Tanţa Brătăşanu şi cel mai tînăr dintre ei: Emil Botta, care era şi poet, — precum şi avocaţii: Henrieta Gavrilescu şi Cezar Stoika, — de origine buzoian. Am luat cu noi şi pe studenţii proaspăt sosiţi din străinătate: Vasile Ghiuş (Benedict) şi Haralambie Cojocaru, de la Strassbaurg; iar Ioil Babaca, de la Roma.

Porneam cu trenul de Iaşi, cu tot elanul tineresc în cîntece şi voe bună, în frunte cu dirijorul Timuş, — şi coboram după vreo 30 de km de mers, în gara Ghidighici. De aici mergeam pe jos, prin satele moldoveneşti şi apoi urcam pe culmea de dealuri ripoase, pînă începea pădurea, iar jos la poalele pădurii zăream aşezămîntul Căprianei, ca pe o comoară dezgropată.

Am intrat în biserică, pe cînd clopotele sunau de vecernie. Ne-a surprins plăcut cînd profesorii Const. Tomescu şi Nichifor Crainic au cîntat la strană. Iar la masa de seară, amîndoi ne-au povestit, cum în timpul studenţiei au fost cîntăreţi, la cîte o biserică din Bucureşti. Iar Nichifor Crainic a scos şi o revistă *„Strana"*, ca organ al *„Asociaţiei cîntăreţilor din România".*

A doua zi după Sf. Liturghie, predica a fost ţinută de părintele Galaction; iar după parastasul de la mormîntul mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni a vorbit prof. Const. Tomescu, care a făcut şi un istoric al acestui sfînt aşezămînt, arătînd documentar că este una din cele mai vechi mănăstiri din Basarabia, întemeiată de Alexandru cel Bun (1420). În anul 1470 Ştefan cel Mare va ctitori în piatră, pentru că prima a fost din lemn şi o închină mănăstirii Neamţ. Urmaşii lui, prin Petru Rareş au refăcut-o, păstrîndu-i hramul: „Adormirea Maicii Domnului", în clasicul stil moldovenesc. Despre mănăstirea Căpriana vorbeşte şi cronicarul Grigore Ureche.

În vremea domniei lui Alexandru Lăpuşneanu, mănăstirea Căpriana cunoaşte o frumoasă dezvoltare, fiind şi un important centru de cultură şi învăţămînt. Toţi domnii Moldovei, pînă la Antioh Cantemir au contribuit la înflorirea ei, însă acesta din urmă, a închinat-o mănăstirii Zografu de la Athos. Acum începe perioada de declin. — ca a tuturor mănăstirilor închinate — cînd veniturile lor se scurgeau prin călugării fanarioţi, la Constantinopol, — tot la fel şi Căpriana rămînea nereparată, în ruină, părăsită şi pustie. Situaţia aceasta a durat pînă în 1813, cînd Căpriana a trecut în proprietatea casei episcopale din Chişinău. Acum intervine meritul mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni, cînd în anul 1820 face reparaţii capitale la vechea biserică „Adormirea Maicii Domnului". De aceea şi-a ales şi locul de odihnă lîngă altarul acestei biserici. El era ardelean de origine, din Galaţii Bistriţei (Năsăudean) una din cele 44 comune grănicereşti, însă s-a identificat cu năzuinţele moldovenilor. Seminarul din Chisinău îi poartă numele; iar împărţirea oraşului în cvartale se datoreşte tot înţelepciunii lui gospodăreşti. În 1826 au fost ridicate o clădire cu două etaje, alături de alte două clădiri spaţioase. În 1840 s-a ridicat biserica de iarnă cu hramul „Sf. M. Mucenic Gheorghe". În 1857, cu concursul Ţarului Alexandru al II-lea Căpriana a devenit metoh al călugărilor de la Athos. În preajma primului război mondial, sub pretext de ocrotire, ţarul a dispus să se a-

(Continuare în pag. a 2-a)

Preot Lăudatu Vasilescu

EU SÎNT ÎNVIEREA ŞI VIAŢA

„Eu sînt cu voi pînă la sfîrşitul veacului" sau „Eu sînt calea, adevărul şi viaţa" sau „Eu sînt Alfa şi Omega, începutul şi sfîrşitul", sau „Cel ce crede în Mine de va şi muri viu va fi". Iată cuvinte pe care nu le putea rosti un om de rînd ci numai Dumnezeu, care se arătase după Înviere femeilor mironosiţe, lui Luca şi Cleopa în drumul spre Emaus, Sfinţilor ucenici şi apostoli în lipsa lui Toma, iar a 8-a zi, fiind şi Toma de faţă, cînd acesta pentru a se încredinţa îi pipăie coasta împunsă cu sulita şi semnul cuielor la mîini şi picioare. S-a arătat lui Saul pe drumul Damascului şi lui Petru cînd acesta voia să părăsească Roma, spunîndu-i că merge în oraş să se răstignească a doua oară, în locul lui. S-a arătat apoi în ziua Înălţării, făgăduind celor prezenţi că va veni iarăşi, să judece vii şi morţii. Este bine cunoscut şi incontestabil faptul că dacă sfinţii săi ucenici şi apostoli n-ar fi fost încredinţaţi, că într-adevăr Mîntuitorul Hristos, a înviat a treia zi din mormînt, cu moartea pre moarte călcînd, nici ei nu s-ar fi entuziasmat cu atîta curaj şi poate istoria creştinismului ar fi fost astăzi alta. Dar nu mai încape îndoială. Ideea centrală care străbate religia creştină de două mii de ani, este tocmai Învierea Mîntuitorului din morţi şi credinţa că şi noi vom învia. Noi credem şi mărturisim continuarea vieţii dincolo de mormînt. Pentru noi scria Sf. Pavel că: „Ori de murim, ori de trăim, ai Domnului sîntem". Spre deosebire de plante şi animale, omul creat după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, nu vine întîmplător şi nici nu pleacă întîmplător din această lume. Venim de la Dumnezeu ne întoarcem tot la Dumnezeu, atunci cînd El găseşte de cuviinţă, iar după noi rămîne în urmă un suflet nemuritor, care-şi continuă viaţa şi dincolo de mormînt. „Credinţa-n zilele de-apoi, / E singura tărie-n noi," — mărturisea poetul ţărănimii româneşti, iar Panait Cerna: „Aşa e scris în Cartea vieţii, / De la întîiul leagăn la morminte, / Ca trupul să treacă prin durerea morţii, / Iar sufletul să meargă înainte." Dar nu numai ei, ci întreaga noastră literatură ne conduce pînă la geto-daci, care credeau în nemurirea sufletului. Dar să ne întoarcem la Cartea sfîntă şi scrierile patristice. Aceştia ne spun că „Hristos a Înviat din morţi, cu moartea pre moarte călcînd", şi că El este stăpîn şi peste viaţă şi peste moarte, iar în ce ne priveşte pe noi, Învierea Domnului e garanţie, e arvună, că şi noi vom învia. Moartea nu trebuie să însemne decît o despărţire vremelnică a unora de alţii, pentru că ne vom întîlni iarăşi cu cei dragi,

MIŞCAREA ORTODOXĂ

(Urmare din pag. 1-a)

cheile nu s-ar preda. Credincioşii din Hălmagiu scriu o petiţie mitropolitului ortodox de la Carlovitz. Plîngerea aceasta este semnificativă întrucît dezvăluie faptul că poporenii, românii din satele Transilvaniei n-au fost de acord cu actul unirii de la 1701. Să vedem însă un fragment din plîngerea lor, semnificativ atît pentru tînguirea sufletului, cît şi pentru frumuseţea limbii: „Iară acuma, vai noao săracilor, fără nici o pricină întîi biserică a ţinutului acestuia ni s-au luat, noi am zidit-o, pravoslavnicii episcopii noştri o au sfinţitu-o, morţii noştri, părinţii, moşii şi strămoşii noştri şi ceelalţ pe lîngă dînsa s-au îngropat, iară noi săracii cu totul sîntem lăpădaţi de la dînsa şi nu avem unde să facem pentru morţii noştri, părinţii noştri, moşii şi strămoşii noştri la biserica noastră îngropaţi, după obiceiul şi pravila noastră pomenire, nici la mormîntările lor lumină a aprinde, mai vîrtos a aduce jărtvă lui Dumnezeu pentru dînşii".[5]

E cuprinsă aici o dramă existenţială a sufletului ţărănesc şi ortodox, ce ţine la biserică ca şi la propria-i fiinţă, ce ştie să respecte pravila şi să jertfească lui Dumnezeu.

Dar nu numai la Hălmagiu era plîngere, ci pretutindeni în Transilvania preoţi şi ţărani ortodocşi sînt bătuţi şi întemniţaţi. Soldaţii austrieci încartiruiesc sate ortodoxe. Se realizează o „solidaritate" între popii uniţi şi soldaţii austrieci. Plîngerile ajung şi pînă la împăratul, dar fără ecou, decît într-un singur sens către sufletul celor care se plîngeau: „Ne-au închis în cămeri, cu mari şi mici, şi ne-au afumat cu paie ude, pentru că nu ne-am plecat sub uniaţie..."[6] Între răzvrătiţi s-a aflat şi Popa Tunsu (preotul Ioan Piuariu din Sadu), cel care i-a adunat pe ţăranii din părţile Sibiului, iar în Cîmpia Transilvaniei a adunat peste „300 de participanţi". E prins şi întemniţat, e trimis la Viena pentru anchetă, „dar spre marea lui surprindere, a fost eliberat".[7]

Din toate aceste zvîcniri ale revoltei româneşti ortodoxe se va naşte marea mişcare ortodoxă dintre 1754—1761, ce va avea în frunte pe călugărul Sofronie de la Cioara.

Sofronie a venit din Ţara Românească şi a izbutit, într-un răstimp de trei ani, să polarizeze în fapt toate energiile sufleteşti ale românilor ortodocşi din Transilvania aprinse de năzuinţa redobîndirii dreptului de a fi ceea ce erau de veacuri, adică români ortodocşi. Satele s-au ridicat dinspre cîmpie spre munţi; preoţi şi ţărani au dezvelit cărări ale revoltelor româneşti ulterioare, cea a lui Horia şi cea a Iancului. În mod concret cei ce l-au urmat pe Sofronie au parcurs acelaşi itinerar, cum mai tîrziu vor parcurge răsculaţii lui Horia şi revoluţionarii paşoptişti. E şi acesta un simbol al mişcării ortodoxe conduse de Sofronie, în sensul că mişcarea ortodoxă a fost precursoare, înainte de *Supplex*, a luptei pentru emancipare românească în Transilvania. Ea a fost o oaste tăcută, un popor ce se mişca din loc în loc, în procesiune calmă, în dîrzenie caldă şi în tărie murmurătoare a rugăciunilor. Mişcarea aceasta a avut şi un program de revendicări ce se concentra în jurul repunerii în drepturi a Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania: „Dacă vreţi — se adresau ei împăratului — să scoateţi de la noi ceva, sub cuvînt de contribuţie ori altă trebuinţă a principatului, noi sîntem gata la toate, dar religia nu ne-o părăsim, pînă cînd trăim. Toate neamurile au legea lor, şi au pace în legea lor".[8]

Libertatea pe care o cereau românii ortodocşi din Transilvania era aceea ce li se luase la 1701, prin unirea cu Roma. Era o doleanţă legitimă, întrucît majoritatea satelor rămăseseră ortodoxe, şi aceasta pentru că, schimbarea s-a făcut numai sus în ierarhie, iar ţăranii trăitori în credinţa strămoşilor lor n-au înţeles o astfel de schimbare, pe care nici n-au dorit-o, nici n-au cerut-o.

Drama ortodoxiei româneşti din Transilvania, după unirea cu Roma nu o găsim însă numai în mişcarea lui Sofronie, ci şi în mărturii scrise cum este cronica rimată: *Plîngerea mănăstirii a Silvaşului din eparhiia Haţăgului din Prislop*, compoziţie a vreunui preot-cărturar în care vibrează durerea pentru cele întîmplate, pentru starea de prigonire la care au fost supuşi ortodocşii din Transilvania. Dar peste acest aspect local, plîngerea evocă durabile legături ce au existat pînă la 1701 între ortodocşii din Ardeal şi cei din Moldova şi Ţara Românească. Prin aceasta ea se constituie şi într-o pledoarie pentru unitatea românească:

Multe biserici şi mănăstiri sînt zidite
Prin toată Ţara Românească
Şi în toată cea Moldovenească.
Şi aici, în Ardeal, sînt multe
Dintru acele vremi făcute
De domni şi de boierii Ţării Româneşti
Şi de la Ţării Moldoveneşti.

Autorul n-a fost un simplu versificator, ci un cărturar cu o viziune clară asupra destinului neamului românesc de pretutindeni. O unitate fundamentată pe credinţa ortodoxă:

Şi dintru aceasta se arată
Că era o pravoslavie adevărată
Întru aceste trii ţări şi o credinţă
Dreaptă întru Sfînta Troiţă.

În această cronică Inochentie Micu e personaj şi-l auzim cum predica împotriva uniaţiei:

Şi de veţi voi cu toţii să stăm
Şi de ea să ne spălăm.
Dacă vom sta cu toată ţara, putem
Cu totul să o lepădăm.

Mişcarea ortodoxă la început izolată şi apoi, sub conducerea lui Sofronie, cu caracter naţional, n-a rămas fără satisfacerea unor revendicări din programul ei. Administraţia imperială a recunoscut existenţa ortodocşilor în Transilvania şi s-a înfiinţat un episcopat ortodox român, cu dependenţă ierarhică de mitropolia sîrbească, ce va rămîne aşa pînă la venirea lui Şaguna, care a izbutit prin geniul său diplomatic să restaureze Mitropolia Ortodoxă Română a Transilvaniei.

Am subliniat caracterul naţional al mişcării ortodoxe. Ortodocşii conduşi de Sofronie au luptat „în numele românilor", al „neamului românesc" din Transilvania. Luptînd pentru ortodoxie, luptă de fapt pentru „legea românească", lege distinctivă naţional, care se leagă de totalitatea poporului românesc".[9]

În răscoala lui Sofronie revendicările dominante au fost confesionale, de restaurare a ortodoxiei, după desfiinţarea ei de către habsburgi. Dar înlăuntrul acestei lupte se dezvăluie şi un sens naţional, susţinut chiar de ortodoxie. În evoluţie istorică raporturile se vor schimba. Marea răscoală a lui Horea, întîmplată la cîteva decenii după mişcarea ortodoxă, a avut un pronunţat caracter social şi naţional, acestea fiind dominante. Dar în faptele lui Horea regăsim, alături de acelea naţionale şi sociale, şi o prezenţă a ortodoxiei. El a mărturisit: „Care se dau cu noi şi se împărtăşesc cu noi din faptele noastre nu trebuie supăraţi; fără ca să fim mai siguri ţine tot mereu cu noi, să-i botezaţi în legea noastră".[10]

Aşadar, continuitate între Sofronie şi Horea, în numele legii româneşti, a ortodoxiei restaurate, ce va atinge, după o perioadă de inerţie, abia în vremea lui Şaguna dimensiuni înalte, în politică şi în cultură. Pînă la 1846 nu vor fi evenimente deosebite, decît poate ţîşnirea lui Gheorghe Lazăr din trunchiul spiritualităţii ortodoxe româneşti din Transilvania, plecat din Sibiu, nu de bună voie, ci din cauza conflictului cu episcopul Vasile Moga. Lazăr va trece în Ţara Românească şi va pune bazele învăţămîntului superior românesc.

Ceea ce Ţara Românească a dat prin Sofronie la 1760 românilor transilvăneni rămaşi în ortodoxie, restituia peste jumătate de veac Transilvania către românii de peste munţi, consfinţind o unitate de faptă şi idei a românilor de pretutindeni, în concentrice desfăşurări atît pe verticala timpului, cît şi pe orizonturile cu dealuri şi văi ale spaţiului românesc. Evident ceea ce Lazăr a făcut în Ţara Românească e mult mai mult în faptă şi idee decît ceeea ce a săvîrşit Sofronie în Transilvania, dar aici nu are importanţă cîtimea, ci adevărul, că s-a lucrat în aceeaşi fiinţă.

1 Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 383.

2 I. D. Suciu, R. Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului*, I, p. 187.

3 Ibidem, p. 186.

4 Ibidem, p. 198—199.

5 Ibidem, p. 201.

6 Apud Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 390.

7 Ibidem, p. 393.

8 Silviu Dragomir, *Istoria dezrobirii religioase a românilor...*, 1930, p. 157.

9 D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în sec. al XVI-lea*, I, 1967, p. 216.

10 Ibidem, p. 274.

Pelerinaj la mănăstirea Căpriana

(Urmare din pag. 1-a)

ducă la Moscova tot ce este de valoare din acest aşezămînt mănăstiresc, ca să nu cadă în mîna nemţilor. Aceste date le-am reţinut din cuvîntarea prof. Const. Tomescu. În încheiere a mai vorbit părintele Scriban despre rolul mănăstirilor în viaţa neamului nostru; iar Nichifor Crainic a subliniat că mormîntul mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni nu e numai locaş de odihnă pentru cel mort, ci şi izvor de inspiraţie pentru cei vii. Aceasta este lecţia mormintelor strămoşeşti. Pelerinajul acesta a intrat în tradiţie şi are darul de a întreţine mereu viu, în suflete, cultul Păstorului excepţional. La el alergăm în fiecare an, ca la un strămoş luminat şi la pragul săvîrşirii lui să ne închinăm într-o pioasă reculegere, fiindcă putem privi cu simţăminte înălţate în perspectiva istoriei, una din paginile, care ne înfăţişează însăşi existenţa noastră ca neam — „Neamul necazului" —, cum l-a numit Eminescu.

După amiază, la întoarcere, am făcut un popas în comuna Străşeni, fiind invitaţi de preotul parohiei, la hora satului, unde era adunată toată lumea. În manifestarea naţional-patriotică de aici, s-a distins echipa cultural-artistică studenţească, deprinsă cu activitatea din cadrul căminelor culturale. Au vorbit academicianul Ştefan Ciobanu, despre *„sufletul poporului în datine, tradiţii şi obiceiuri"*; iar prof. Alexandru Boldur *„despre portul, jocul şi cîntecul popular"*.

Totul s-a desfăşurat potrivit programului întocmit de „Societatea studenţilor teologi" în frunte cu „cei trei Vasile": *Vasile Ţepordei, Vasile Prisăcaru* şi *Vasile Trofim*, care conduceau şi revista *„Studentul"*, sub îndrumarea prof. *Nichifor Crainic*.

Programul acestui drum de misiune era aprobat de decanul facultăţii: prof. Nicolae Popescu-Prahova şi cu binecuvîntarea mitropolitului Gurie Grosu. Despre reuşita acestui drum de misiune, am scris un articol în revista *„Luminătorul"* a mitropoliei din Basarabia.

* * *

Drumurile umblate împreună cu bravii noştri profesori — oameni de ştiinţă şi de inimă — pe cînd noi eram tineri; dar nici dînşii nu erau încă bătrîni, — silesc să ne ajungă azi din urmă.

Acest itinerar sentimental, păstrat cu sfinţenie în memoria afectivă, nu se impune numai ca un act de pietate, ci ca o măsură de reală fortificare a structurii noastre de gîndire. Face să ne dăm seama de ceea ce am fost şi ce sîntem, — aruncîndu-ne privirea şi în trecutul aşternut în urma noastră, în scop educativ.

În urzeala şi ţesătura istoriei noastre această sărbătoare populară, — poate fi şi azi, şi oricînd — documentul de istorie şi viaţă românească. Însuşi Psalmistul confirmă că drumurile Patriei şi ale Naţiunilor duc pe drumul lui Dumnezeu, şi tot El îndreaptă şi hotarele nedrepte. Iar în vreme de primejdii, ne îndeamnă: *„Să ridicăm ochii la munţi, de unde vine ajutorul"* (Ps. 120, 1). Lecţia Carpaţilor n-a trăit-o nimeni mai vîrtos decît mult truditul şi încercatul nostru neam. Însă Carpaţii n-au fost un obstacol; scut de apărare şi zid de mîntuire. Istoria este martoră, că Biserica a luptat şi a asigurat existenţa noastră naţională. Mai ales, Ardealul a respirat prin plămînii Bisericii timp de o mie de ani. Şi azi, tricolorul stă legat de crucea praporului bisericesc. De-a lungul istoriei şi pînă în zilele noastre au trecut Carpaţii, — şi dintr-o parte şi alta, — cărţi şi cărturari, ca să ajute şi să fericească pe fraţii, care erau supuşi robiei. Între o sumedenie de exemple care se pot aduce, rămînem la cel evocat deja în lucrarea de faţă: dacă Ardealul a dat un mitropolit Basarabiei, în persoana lui Gavriil Bănulescu-Bodoni şi Basarabia a dat Ardealului un mitropolit, în persoana I. P. S. Antonie Plămădeală.

Şi, atunci, cum putem noi uita frumoşii noştri ani basarabeni?!...

Cateheză despre Dumnezeirea creştinismului

(Urmare din pag. 1-a)

e) CE PUTEM SPUNE DESPRE CONŢINUTUL ÎNVĂŢĂTURII CREŞTINISMULUI?

Învăţătura creştină este plină de taine nepătrunse de raţiunea omenească, ce pot fi primite numai prin credinţă. *Prin învăţătura sa creştinismul răspunde celor mai adînci nelinişti ale sufletului omenesc şi celor mai exigente cerinţe.* Fiul lui Dumnezeu Cel născut din veci din Tatăl şi coborît în istorie prin întruparea Sa din Sf. Fecioară Maria formează, împreună cu omenirea mîntuită de El şi prin El, un singur Trup. Această realitate, împlinită în mod tainic în Biserica Sa, este binefăcătoare pentru toată suflarea omenească din totdeauna şi de pretutindeni.

Potrivit Evangheliei toţi oamenii sînt fii ai lui Dumnezeu după har şi deci cu drepturi egale în faţa vieţii şi a mîntuirii. Mesajul creştin înseamnă proclamarea egalităţii şi a dreptăţii pe temeiul iubirii. De aceea şi creştinismul se prezintă în lume *ca o pecete a iubirii divine asupra timpului, asupra istoriei.* Această pecete a iubirii divine arată, convingător, dumnezeirea creştinismului.

f) ÎN CE CONSTĂ IDEALUL MORAL AL CREŞTINISMULUI?

Răspunsul la această întrebare se află în strînsă legătură cu valoarea infinită a sufletului exprimată în cuvintele Mîntuitorului: „Ce va da omul în schimb pentru sufletul său?" (Matei 16, 26). Punînd în cumpăna conştiinţei sale rangul, bogăţia, slava lumească, domnitorul Constantin Brîncoveanu a renunţat la unele ca acestea şi a ales moartea împreună cu cei patru feciori ai săi. Prin pilda sa el rămîne un înalt simbol al unui neam care, mai presus de toate în lumea aceasta, preţuieşte bunul cel nepieritor: sufletul chemat la viaţă eternă în Hristos Domnul.

Idealul moral legat de valoarea sufletului omenesc este leac spre îndreptare, renaştere şi salvare de la năruire spirituală. Conştiinţa valorii eterne a omului prin sufletul nemuritor este sănătate, lină strălucire interioară care arată, cu claritate, dumnezeirea creştinismului.

g) ÎN CE FEL S-A PĂSTRAT MESAJUL EVANGHELIEI ŞI IDEALUL MORAL AL CREŞTINISMULUI?

Biserica a propovăduit şi păstrat, într-o istorie de două ori milenară, neschimbată învăţătura Mîntuitorului. Ea este „stîlpul şi temelia adevărului" (I Tim. 3, 15). Tot ea va interpreta, corect, pînă la sfîrşitul veacurilor, Revelaţia divină. *Minunea păstrării nealterate a doctrinei Bisericii* este şi ea o dovadă a dumnezeirii creştinismului.

Se cuvine, aici, să reamintim momentele importante ale dumnezeirii creştinismului.

4. *(Fixarea cunoştinţelor).* Recapitulînd, accentuăm că în mijlocul vremurilor Fiul lui Dumnezeu s-a întrupat pentru mîntuirea noastră şi a instituit Biserica Sa, al cărei rol constă în realizarea idealului religiei creştine: mîntuirea omului! Dumnezeirea creştinismului rezultă, decisiv, din însăşi dumnezeirea Întemeietorului religiei creştine, Iisus Hristos, din condiţiile în care s-a răspîndit în lume mesajul Evangheliei, din păstrarea nealterată a acesteia, din idealul sfinţeniei.

5. *(Aprecierea).* Întrucît creştinismul este religie supranaturală, rămîne neclintit în temeliile sale, în învăţătura sa, în idealul său, în toate domeniile existenţei şi mai presus de toate religiile pămîntului.

6. *(Asocierea).* În vreme ce toate celelalte religii sînt naturale, omeneşti, creştinismul este singura religie supranaturală, al cărei ideal corespunde cu năzuinţele profunde ale sufletului omenesc de pretutindeni şi dintotdeauna.

7. *(Generalizarea).* ÎN CE FEL AM PUTEA, DECI, DEFINI RELIGIA CREŞTINĂ?

Simplificînd mult şi condensînd, esenţa creştinismului constă în învăţătura dumnezeiască, în viaţa şi lucrarea Mîntuitorului Hristos în Biserica Sa.

8. *(Aplicarea).* A fi creştin înseamnează, aşadar, a fi în învăţătura şi inima Întemeietorului creştinismului. Avem datoria să facem din învăţătura şi viaţa lui Iisus viaţa noastră. „Să stăm tari, încingîndu-ne mijlocul cu adevărul" (Efeseni 6, 14) creştinismul propovăduit de Biserică. Astfel, împlinim voia lui Dumnezeu care vrea ca toţi oamenii să se mîntuiască închinîndu-i-se în duh şi adevăr (Ioan 4, 23).

În această edifictoare hotărîre intonăm, fericiţi, şi cîntarea Bisericii care exprimă taina creştinismului: „Mare este taina creştinătăţii!...

Uniatismul — o problemă actuală a relaţiilor dintre Biserica Romano-Catolică şi Biserica Ortodoxă

(Urmare din pag. 1-a)

ce violenţă directă sau indirectă, fizică sau morală. Este dureros faptul că în unele părţi din Europa de răsărit s-a ajuns la violenţe şi presiuni regretabile ce oferă un rău exemplu ateiştilor sau sînt condamnate de creştini ca incompatibile cu reconcilierea şi căutarea unităţii Bisericii lui Hristos. Conducătorii spirituali ai comunităţilor vor trebui să facă apel cu toată responsabilitatea la comunităţile în conflict ca ele să-şi rezolve problemele litigioase pe calea dialogului şi în spiritul dragostei frăţeşti.

Legată de problema uniatismului a fost cea a prozelitismului, definit ca „un efort vizînd trecerea credincioşilor unei Biserici la altă Biserică" fapt ce a fost calificat drept „deturnare a energiei pastorale" şi o „contra mărturie" în faţa celor ce privesc critic felul cum întrebuinţează Bisericile noua lor libertate". Între conducătorii spirituali ai comunităţilor, subliniază declaraţia comună, este exclusă orice rivalitate, orice amestec într-o comunitate străină, recomandîndu-se, din contră, consultarea reciprocă, colaborarea şi concertarea eforturilor pentru unitatea Bisericii.

Uniatismul este însă o rană deschisă în trupul Bisericii Ortodoxe ce a însoţit relaţiile Bisericii Ortodoxe cu Biserica Catolică. Pentru partea ortodoxă, originile uniatismului nu se găsesc într-o convingere religioasă proprie, ci, el s-a născut în împrejurări istorice defavorabile ortodocşilor, avînd la bază o concepţie despre Biserică (ecleziologie) inacceptabilă pentru ortodocşi. La baza mişcării uniate au stat motive politice şi interese sociale, sprijinite de puterea seculară. În Transilvania, de exemplu, părinţii iezuiţi, care au jucat un mare rol în realizarea unirii, nu erau deloc convinşi de sinceritatea încheierii actului de unire a unei părţi a românilor cu Roma. Nici Viena, care a tutelat şi susţinut unirea din motive politice, nu credea în sinceritatea actului. Cum am putea să ne explicăm altfel rolul „teologului iezuit" care avea misiunea de a controla totul pe lîngă episcopii uniţi?

Pretenţia tîrzie a Bisericii unite de a prezenta punţi de legătură între Ortodoxie şi Catolicism a fost respinsă de către ortodocşi şi chiar de către unii catolici. Elias Zoghby, arhiepiscopul greco-catolic melchit din Baalbeck-Liban, mărturiseşte deschis că uniatismul nu reprezintă, nici pentru ortodocşi, nici pentru catolici, Orientul creştin autentic. El a înlocuit o bună parte din moştenirea apostolică orientală printr-o tradiţie latină (Den zerrissenen Rock flicken, Paderborn 1984, p. 60—76). Biserica unită, declară arhiepiscopul Elias Zoghby folosind o admirabilă comparaţie, „se găseşte într-o situaţie anormală faţă de ceea ce eu consider cei doi obraji ai lui Iisus Hristos, cel roman şi cel ortodox. În realitate, Biserica melckită greco-catolică — ca de altfel toate celelalte Biserici orientale ce au rezultat din mişcarea de unire — nu sînt aprobate de Ortodoxie şi par în acelaşi timp o astfel de greutate pentru Biserica romană, încît unii teologi catolici şi ecumenici regretă întemeierea şi existenţa lor" (p. 68—69). Aşa stînd lucrurile nu e de mirare că în cadrul dialogului dintre catolici şi ortodocşi, Comisia mixtă internaţională caută unitatea celor două Biserici, pornind de la ecleziologia comuniunii dintre Bisericile surori, uniatismul fiind abandonat ca model de unitate. Cu toate tensiunile pe care uniatismul le aduce în relaţiile dintre Biserica Romano-Catolică şi cea Ortodoxă, Comisia mixtă internaţională s-a despărţit ferm hotărîtă să continue dialogul ca singura cale de rezolvare a diferenţelor dintre Biserici. Imediat după terminarea sesiunii plenare de la Freising/München, arhiepiscopul Stylianos, copreşedintele ortodox al Comisiei mixte, declara că „dialogul este prea valoros şi prea sfînt ca să fie distrus din cauza unor astfel de greutăţi" (Ordinariats-Korespondenz, Sonderpressedienst zur 6. Vollversammlung der Internationalen Kommission für den theologischen Dialog zwischen der Katholischen und der Orthodoxen Kirche vom 7. bis zum 14 Juni 1990 auf dem Freisinger Domberg). Arhiepiscopul de la München, cardinalul Friedrich Wetter, membru al Comisiei mixte internaţionale, a pus accentul pe caracterul profetic al problemei, subliniind faptul că „noi nu putem întrerupe dialogul. Pentru noi e valabil probabil cuvîntul Psalmistului: Cei care vor semăna cu lacrimi, vor culege cu bucurie" (Ordinariats-Korrespondenz, Sonderpressedienst).

Cu bucurie subliniem faptul că nici una din cele două Biserici nu doreşte întreruperea dialogului, dar continuarea acestuia depinde şi de atitudinea Bisericii catolice faţă de uniatism. Unele luări de poziţii ale Vaticanului au surprins pe ortodocşi, iar relaţiile încordate dintre uniţi şi ortodocşi în Transilvania şi Ucraina, pe tema locaşurilor de cult, pot influenţa relaţiile dintre cele două Biserici ce caută împreună de zece ani unitatea Bisericii lui Hristos. Cedarea catedralei Sf. Gheorghe din Lvov pentru uniţi de exemplu, a stîrnit protestul patriarhului Alexei, care a atras atenţia că prin astfel de gesturi relaţiile Bisericii Ortodoxe Ruse cu Roma vor deveni dificile. Luînd în considerare „ofensiva" uniţilor ucrainieni, mitropolitul Bartolomeu de Calcedon a mărturisit solidaritatea Patriarhiei ecumenice din Constantinopol cu Pariarhia Moscovei. „Ca răspuns la o astfel de ofensivă, a accentuat mitropolitul Bartolomeu, ar fi o mobilizare generală a Ortodoxiei. În cazul în care temerile noastre s-ar dovedi adevărate, Ortodoxia va fi unanimă pentru întreruperea fără ezitare a dialogului său cu Roma" (Episkepsis, nr. 444 din 1.09.1990, p. 8). Încordarea ce s-a manifestat în unele localităţi din Transilvania a determinat Biserica Ortodoxă Română, într-un comunicat dat în 30 octombrie 1990, să amintească tuturor catolicilor din România că tensiunile locale dintre ortodocşi şi catolicii de rit oriental (uniţi) dăunează dialogului teologic internaţional în care sînt angajate de ani, Biserica Romano-Catolică şi Biserica Ortodoxă. Dintr-un alt comunicat al Patriarhiei române, datînd din 11 decembrie 1990 aflăm că Biserica Ortodoxă Română, îngrijorată de presiunile făcute de către Biserica Greco-catolică asupra Guvernului şi Parlamentului, cere într-un memoriu-protest adresat acestora evitarea imixtiunii statului în viaţa Bisericii. Locaşurile de cult şi casele parohiale, continuă comunicatul, aparţin de drept parohiilor, credincioşii singuri fiind în măsură să hotărască asupra lor. „Patriarhia Română cere Parlamentului şi Guvernului României să nu ia decizii arbitrare şi nedemocratice privind viaţa religioasă a românilor, ci să le respecte dreptul de a-şi alege singuri credinţa şi apartenenţa la o comunitate religioasă sau alta şi de a hotărî liberi asupra bunurilor parohiale. Numai procedînd astfel se vor putea evita mari tulburări în rîndul maselor de credincioşi şi se va stăvili tensiunea şi ura interconfesională, păstrîndu-se pacea şi unitatea între români" (Vestitorul Ortodoxiei Româneşti, An. II. nr. 23—24, Decembrie 1990, p. 7).

Luările de poziţii citate ne arată cît de serioasă este problema uniatismului pentru raporturile dintre Biserica Ortodoxă şi cea Catolică, pe de o parte şi cît de încordate sînt relaţiile dintre Biserica Ortodoxă şi cea Unită pe de altă parte. Nu putem decît să sperăm, dată fiind dorinţa de a continua dialogul, că cele două Biserici, catolică şi ortodoxă, vor depune toate eforturile pentru găsirea unei soluţii care să depăşească momentul de criză. Acolo unde situaţia a devenit conflictuală, considerăm că Roma poate face apel la partea unită de a porni la organizarea ei de la realităţile actuale şi de la realizările teologice ce stau la baza dialogului, în loc ca aceasta, Biserica unită să se întoarcă la poziţii părăsite de însăşi teologia catolică. În ce ne priveşte pe noi, românii, considerăm că situaţia se poate schimba prin dialog, avînd în vedere şi faptul că e vorba de fraţi de sînge, de fiii aceluiaşi neam. În momentele grele ale istoriei, creştinii au recurs totdeauna la rugăciune şi pocăinţă, singurele remedii ce ne pot ajuta să învingem tensiunile, mîndria, ranchiunele, ura. Considerăm că lucrurile n-au ajuns aşa de departe încît între fraţi şi creştini, dialogul să nu poată aduce nici o soluţie. O nădăjduim din tot sufletul, cu atît mai mult cu cît acesta, dialogul, n-a fost încercat încă cu răbdare şi în mod sincer.

Centenar ARON COTRUŞ

Centenarul naşterii poetului ARON COTRUŞ (n. 2 ian. 1891), ca şi comemorarea a 30 de ani de la moartea sa (1 nov. 1961) a prilejuit organizarea la Sibiu, sub auspiciile Asociaţiunii Transilvane pentru literatura Română şi Cultura Poporului Român — ASTRA şi ale Universităţii sibiene a unei săptămîni (22—27 aprilie a.c.) dedicate marelui poet.

Între acţiunile organizate cu acest prilej amintim expoziţia de carte, periodice, fotografii şi documente, deschisă în incinta Bibliotecii „ASTRA", un simpozion, la care au participat: doamna Silvia Boiu-Cotruş, sora poetului, poetul Ion Mircea, pr. prof. dr. Dumitru Abrudan — preşedintele Asociaţiunii, prorector al Institutului Teologic „Andrei Şaguna", conf. univ. dr. Dumitru Pop-Ciocoi, prorector al Universităţii, prof. Nicolae Gastone, ec. Dumitru Borţan. Lucrările simpozionului s-au bucurat şi de prezenţa d-lui Roman Wyborski, consilier al Ambasadei Poloniei la Bucureşti. A mai avut loc şi un recital de poezie din creaţia lui Aron Cotruş, în regia actorului Constantin Chiriac, de la Teatrul de Stat din localitate.

Seria festivităţilor s-a încheiat în satul natal al poetului, HAŞAG, cu slujba de pomenire, sfinţirea unei troiţe şi o evocare, în cadrul căreia au luat cuvîntul lectorul univ. Kimberlei Anne Robinson, din Statele Unite, prozatorul Vasile Avram, scriitorul George Togan, poetul Titus Andronic, prof. Victoriţa Rusu, prof. dr. Victor V. Grecu şi conf. dr. Dumitru Acu.

Pe frontispiciul casei în care s-a născut Aron Cotruş a fost dezvelită şi sfinţită o placă comemorativă.

Nicolae Gastone
secretar
Asociaţiunea „Astra"

APEL

Consiliul Central al „Asociaţiunii Transilvane pentru Literatura Română şi Cultura Poporului Român — ASTRA", împreună cu Despărţămîntul (filiala) Haşag, lansează o subscripţie publică în scopul ridicării unui monument al poetului ARON COTRUŞ în oraşul Sibiu — Parcul ASTRA şi a unui bust în satul natal.

Se face apel pe această cale către toţi cei ce iubesc şi doresc să sprijine propăşirea literelor româneşti şi pe cei mai sacrii slujitori ai lor — poeţii — între care la loc de cinste se numără şi vrednicul de amintire şi preţuire, ARON COTRUŞ, acum, la centenarul naşterii sale şi la împlinirea a 30 de ani de la moarte, să depună obolul lor în contul 45.10.7.39.2, deschis la Banca Comercială sucursala Sibiu.

Apelul se adresează deopotrivă persoanelor particulare cît şi grupurilor sau unităţilor economice, sociale şi de cultură.

Izvorul Tămăduirii la mănăstirea Brîncoveanu, Sîmbăta de Su

Mănăstirea Brîncoveanu, Sîmbăta de Sus, vechi centru de spiritualitate ortodoxă şi cunoscut monument de artă religioasă, construită de voievodul martir Constantin Brîncoveanu „boier vechi şi domn creştin" a fost închinată ocrotirii Maicii Domnului, serbîndu-şi hramul în fiecare an în prima vinere după Sfintele Paşti „Izvorul Tămăduirii" şi la 15 august „Adormirea Maicii Domnului".

În ultimii ani, sub arhipăstorirea şi permanenta purtare de grijă a Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, mitropolitul Ardealului. mănăstirea lui Brîncoveanu a cunoscut prefaceri adînci, concretizate în construirea din temelie a noii incinte brîncoveneşti, precum şi în biserica nouă construită în corpul de nord al noii incinte. Toate aceste împliniri aşează mănăstirea lui Brîncoveanu între mănăstirile de frunte ale Mitropoliei Ardealului şi ale întregii ţări.

La popasul sărbătoresc din acest an, soborul mănăstirii şi mulţimea credincioşilor, veniţi la această prăznuire a „Izvorului Tămăduirii", au avut bucuria de a avea în mijlocul lor pe Î. P. S. Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală.

De la Centrul eparhial Î. P. S. Sa a fost însoţit de către P. Cuv. arhid. drd. Visarion Bălţat, secretar eparhial.

Sf. Liturghie arhierească a fost oficiată la altarul din pădure de către Î. P. S. Antonie înconjurat de un ales sobor de preoţi şi diaconi. Răspunsurile liturgice au fost date de către un grup de studenţi şi elevi seminarişti condusi de către studentul teolog Stan Vasile.

În cadrul Sf. Liturghii la momentul potrivit, P. Cuv. ierodiacon Gafton Mititelu a fost hirotonit întru preot pe seama mănăstirii Brîncoveanu.

La priceasnă a cuvînat P. Cuv. arhim. Teofil Părăianu care, în cuvinte pline de simţire şi fior duhovnicesc, a vorbit celor prezenţi despre Maica Domnului ca izvor al vieţii celei noi şi ca apărătoare nebiruită a Bisericii şi a credincioşilor.

P. C. prot. Romul Zaharie, protopop de Făgăraş a exprimat bucuria vieţuitorilor mănăstirii precum şi a făgărăşenilor de a avea în mijlocul lor pe Întiistătătorul Mitropoliei Ardealului.

Î. P. S. Sa — în cuvîntul său — a mulţumit lui Dumnezeu pentru faptul că ne-a învrednicit pe toţi, cler şi popor, să ne adunăm iarăşi în duh de rugăciune şi smerenie, în zilele luminate ale Învierii Domnului, la altarul strămoşesc al mănăstirii lui Constantin Brîncoveanu, unde să aducem laudă lui Dumnezeu pentru toate binecuvîntările primite, şi să invocăm pe Maica Domnului să ne trimită ocrotirea şi ajutorul ei.

Izvorul Tămăduirii — a spus Î. P. S. Sa — este Hristos Domnul, El este Izvorul tămăduirii noastre de neştiinţă, de boli şi de necazuri, dar Maica Domnului, ca una ce l-a născut pe Hristos, Adevărul, Calea, şi Viaţa este izvor al tămăduirii prin Fiul Său.

Î. P. S. Sa în cuvinte alese a istorisit celor prezenţi minunea petrecută în Bizanţ pe timpul împăratului Leon Macheles, cînd la un izvor al Maicii Domnului a fost tămăduit un orb, în amintirea căreia minuni se face pomenire în fiecare an a Izvorului tămăduitor.

Apoi Î. P. S. Sa a îndemnat pe credincioşi la o viaţă curată, plină de iubire, plină de credinţă în Dumnezeu, la o viaţă trăită în concordanţă cu poruncile Mîntuitorului şi cu îndemnurile sfintei noastre Biserici strămoşeşti.

La sfîrşitul Sf. Liturghii s-a săvîrşit slujba sfinţirii apei, precum şi taina Sf. Maslu de către un sobor de preoţi. La agapa frăţească oferită de soborul mănăstiri în frunte cu P.C. arhim. Veniamin, Tohăneanu, starеţul obştii — au luat parte şi un grup de oameni de cultură participanţi la Simpozionul „Cioran" organizat la Sibiu în aceste zile, Simpozion la care a luat parte şi Î. P. S. Antonie.

Î. P. S. Sa a prezentat celor de faţă pe distinşii oaspeţi şi a vorbit despre zbuciumata istorie a mănăstirii Brîncoveanu, începînd de la primele menţiuni istorice şi pînă astăzi.

Ierod. Visarion Bălţa

O carte de actualitate privind învăţămîntul religios

Învăţămîntul religios, în forma lui embrionară de astăzi, sub titlul de „educaţie moral-religioasă", cu statut de „disciplină opţională şi facultativă", rezervîndu-i-se pentru anul în curs la început doar o oră la două săptămîni, iar mai nou o oră pe săptămînă la clasele I—VIII, constituie totuşi un început. Acest început se impune să fie neapărat *un experiment reuşit şi promiţător*. În acest scop toţi factorii cu răspunderi în această dificilă şi delicată problemă, în primul rînd cei implicaţi direct, adică preoţii şi profesorii, au datoria de conştiinţă să fie la înălţimea istoricei lor misiuni. De aceea apare ca un imperativ al momentului tratarea acestei nobile sarcini cu cea mai mare seriozitate dar şi cu deplină competenţă. Două lucruri sînt fundamentale aici: pe de o parte pregătirea teoretică şi practică, pe de alta cunoaşterea sufletului elevilor, la vîrsta respectivă. E vorba de copii în primul rînd, dar şi de adolescenţi.

Una din cărţile mai vechi, care poate fi un ghid deosebit de util în învăţămîntul religios, la acest început de drum, este aceea cu acest titlu: *RELIGIA PENTRU COPII, Învăţămîntul religiei în şcoala primară, studiu metodologic şi practic în spiritul şcoalei active, de I. Nisipeanu, ediţia a II-a „Cultura Românească", Institut de editură — Bucureşti, 1924.* I. Nisipeanu a fost profesor de pedagogie în Bucureşti şi o perioadă şi inspector şcolar, autor al mai multor studii şi manuale în domeniul pedagogiei şi învăţămîntului.

În „Precuvîntarea la ediţia I" autorul arată că ceea ce l-a determinat să dea la iveală acest studiu a fost „dorinţa vie" manifestată de „mulţi învăţători şi institutori de a le pune la îndemînă un material atrăgător şi variat, pe care să-l utilizeze la lecţiunile de religie . . .". Arătînd în ce constă în esenţă metoda sa didactică aplicată în învăţămîntul primar privind atît religia cît şi celelalte materii, autorul o cristalizează în cuvintele: *învăţămînt intensiv, interesant în gradul cel mai înalt, viu şi atrăgător pînă la pasiune.* Dar acest „spirit nou" impune, după părerea autorului, „o muncă încordată, o atenţie trează la cerinţele sufleteşti ale copiilor . . .". Autorul cere cadrelor didactice să încerce aplicarea noii metode în primul rînd la religie, iar apoi, treptat, şi la celelalte materii.

În ceea ce priveşte religia, autorul, punînd accentul pe *arta povestirii*, oferă totodată şi *materialul* solicitat de personalul didactic. Acest material constă din *povestiri religioase*, mai ales ale unor autori străini cu renume. Autorul arată că aceste povestiri religioase „trebuiesc bine pregătite, citite de mai multe ori spre a fi stăpînite pînă în cele mai mici detalii; apoi urmează meditarea asupra celei mai bune forme de introducere în lecţie, asupra celei mai potrivite încheieri". Autorul cere totodată profesorului de religie „o muncă intensivă, stăruitoare, o cufundare adîncă . . . în subiectul istorisit, o consumare a întregii fiinţe în povestirea grăită copiilor".

Cuprinsul cărţii, aşa cum a reieşit deja din cele de mai sus, constă din două părţi: *Partea teoretică* şi *Partea practică. Partea teoretică* tratează despre: Spiritul şi metoda învăţămîntului religios în şcoala primară, subiect desfăşurat în trei capitole. Capitolul I: Caracterele firii copilăreşti în general, şi ale sentimentului şi reprezentărilor ei religioase în special. Capitolul II: Practica actuală a învăţămîntului religios în şcoala primară. Drumuri noi impuse de psihologia reală a copilului. Capitolul III: Formarea darului de a povesti.

Partea practică cuprinde *povestiri religioase*, întîi sub formă de *lecţii* şi anume: Cum a făcut Bunul Dumnezeu pe cei dintîi oameni, 2. Lăsaţi copiii să vină la Mine, 3. Samarineanul milostiv, 4. Iisus învaţă pe oameni cum să se roage. Urmează, „Sub formă numai de povestiri" un număr de 11 momente importante din Vechiul Testament, începînd cu Cain şi Avel şi terminînd cu Moise şi moartea lui. „Povestirile" din Noul Testament, în număr de 28, încep cu Naşterea Domnului şi sfîrşesc cu Învierea Domnului, cuprinzînd şi unele pilde ca Parabola Semănătorului şi Fiul risipitor, dar şi minuni ca Nunta din Cana, Învierea fiicei lui Iair, Învierea lui Lazăr.

Încă de la începutul părţii teoretice autorul face unele constatări amare cu privire la modul cum se practica învăţămîntul religios în perioada de după primul război mondial. Neajunsul fundamental al învăţămîntului religios era, după părerea autorului, faptul că religia *se învaţă, se memora* altfel zis, ca oricare din celelalte obiecte de învăţămînt. „Predarea religiei în mod uscat şi rece, aşa cum sînt ţesute povestirile religioase în cărţile de şcoală", e o „brutalizare" a „sufletului copilaşilor", afirma el, ceea ce făcea „din învăţămîntul religiei *un pustiu fără viaţă, ceasuri de chinuire şi plictiseală*" (s.n.). Punînd accent în primul rînd pe latura afectivă, care domină de fapt fondul psihologiei copilăreşti, autorul nostru afirmă fără putinţă de tăgadă: *„Dumnezeu trebuie să fie în inima copiilor!* Credinţa trebuie să izvorască din *sentiment* şi să se nutrească la tot pasul cu sentiment". De altfel, autorul crede că „toate obiectele de învăţămînt trebuie să se adreseze întîi inimii copiilor, fiindcă pe drumul inimii ele pot pătrunde mai lesnicios, mai sigur şi mai durabil în mintile lor".

După părerea autorului, greşeala fundamentală a şcolii de atunci era faptul că trata pe copii după legile psihologiei adultului, uitînd că la copii „sînt preponderente funcţiunile sentimentului şi a voinţei spontane, instinctive". Dacă nici la adult nu există idei sau reprezentări pure, fără nici o rezonanţă afectivă, la copii această rezonanţă afectivă e mult mai puternică şi mai vie în orice manifestaţie a lor. La aceştia „orice împărtăşire de cunoştinţe, adică orice instrucţie, e în acelaşi timp şi educaţie, fiindcă odată cu cunoştinţele se trezesc în copii şi sentimente". Sigur că unul din scopurile religiei în şcoală este şi acela care ţine de cultura generală a elevilor. Dar scopul principal constă, aşa cum credea autorul, în *„deşteptatea şi dezvoltarea pînă la cel mai înalt grad posibil a sentimentului religios şi moral"*.

În ceea ce priveşte *povestirile religioase*, autorul insistă asupra unor condiţii fundamentale pe care acestea trebuie să le îndeplinească şi anume: povestirile să fie cît mai *amănunţite*, fiindcă „amănuntele fac povestirea concretă, intuitivă, ele îi dau viaţă"; să se aibă în vedere *motivarea cauzală* a succesiunii faptelor, să fie îmbrăcate într-o haină *familiară*, copilărească. Numai astfel povestirile vor trezi sentimente puternice în sufletul copiilor, devenind o plăcere atît pentru elevi cît şi pentru profesor. Autorul mai exprimă şi altă părere interesantă, de data aceasta cu privire la *stilul biblic* al povestirilor. Părerea sa e că trebuie respectat numai *fondul biblic*, nu şi stilul biblic, acesta fiind potrivit pentru adulţi, nu pentru copii. Autorul crede că „a povesti copiilor ca în Biblie, e a-i face de la început să urască Cartea sfîntă. Ca să-i faci s-o iubească, cînd va fi pentru ei vremea s-o iubească, trebuie la început să le-o îmbraci în culorile plăcute lor". Cu privire la *forma* povestirilor, autorul cere ca toate cuvintele folosite să fie bine înţelese de copii, să se folosească chiar expresii neaoşe, să se utilizeze cît mai mult vorbirea directă, să se imprime unor momente accent dramatic, povestirea să fie curgătoare şi continuă, să se evite afectarea şi artificialitatea.

Autorul mai subliniază, cu precădere la religie, nevoia imperioasă a comportării faţă de copii cu multă dragoste, cu dragoste părintească, fără atitudini autoritare, cu oprelişti şi interdicţii de tot felul, în spirit poliţienesc. În şcoală trebuie să se creeze „mediul moral din care se vor adăpa rădăcinile deprinderilor bune".

O obiecţiune pe care a întîmpinat-o autorul din partea unor cadre didactice a fost aceea că pentru a putea povesti trebuie să ai *talent* şi că nu oricine are acest talent. Recunoscînd că în afară de povestire mai sînt şi alte mijloace care stau la îndemîna educatorului în îndeplinirea rolului său, autorul susţine, pe baza propriei sale experienţe, că nici unul din mijloacele de educaţie religioasă „nu-l poate egala pe acel al povestirii". Convingerea autorului e că *arta povestirii*, chiar cînd cineva nu are talent, se poate cîştiga prin voinţă, prin perseverenţă, prin exerciţiu îndelungat. Mai mult decît atît, dînsul susţine că „în toate şcolile trebuie cultivat darul de povestire, căci el face farmecul întreţinerilor noastre de tot felul", el contribuie ca viaţa socială să fie plăcută, nu monotonă şi cenuşie. Autorul face unele destăinuiri în această privinţă. Arătînd că n-avea acest dar şi că la primele încercări a fost chiar stîngaci şi intimidat în faţa elevilor, cu vremea, prin exerciţiu perseverent, a reuşit să se perfecţioneze şi să aibă chiar succese. Mai spune că ceea ce i-a întreţinut curajul de a persevera era „mulţumirea ce năpădea sufletul copiilor". Rezultatul a fost că „în mai puţin de 10 zile copiii erau transformaţi. Din tăcuţi, sfioşi, posomoriţi, încruntaţi, moi, fără viaţă, deveniră vioi, plini de avînt".

*

Cele expuse mai sus reprezintă frînturi şi spicuiri din studiul arătat, studiu cu o bogată încărcătură de idei şi propuneri temeinice şi utile privind învăţămîntul religios, adevăruri valabile în mare măsură şi astăzi. Cartea ar trebui să fie la îndemîna tuturor dascălilor de religie, la acest început de drum în care ne aflăm, printr-o reeditare binevenită, cu unele adaptări la noile condiţii în care se află învăţămîntul religios în şcolile noastre. Pe lîngă partea teoretică, deosebit de utilă prin clarificările competente privind psihologia copilului şi ideiile pedagogice susţinute, partea practică prezintă cel puţin tot atît interes prin lecţiile şi povestirile biblice cuprinse în ea. Ele pot constitui o bază de plecare şi un izvor de rodnice sugestii pentru dascălul de religie, spre a face din această disciplină ceva viu şi convingător, ceva care să apropie copiii şi tineretul de Acela care a zis cîndva: „Lăsaţi copiii să vină la Mine".

În încheiere, unele constatări şi aprecieri ale publicaţiei „Cuvîntul dăscălesc" din sept. 1924, reproduse în ultima pagină a cărţii, sînt şi ele destul de grăitoare: „Metoda povestirii propusă de d. Nisipeanu e foarte bună pentru primii ani de şcoală primară, pentru ultimii ani însă, are nevoie de restricţiuni. Cu toate aceste obiecţiuni, cartea sa e de o mare valoare şi de un netăgăduit folos pentru propunătorii religiei". Alte aprecieri, făcute în continuare sînt şi mai concludente: „Sfaturile date de d-sa pentru arta de a povesti, cum şi povestirile date ca model sînt foarte instructive. Faţă de „uscăciunea" unora din manuale, de lipsa de metodă şi de interes, cartea d-sale e o adevărată faptă bună creştină. Cartea, atît de preţioasă, n-ar trebui să lipsească nici unui învăţător şi mai ales nici unui preot".

Prof. Ion Apostol
Dragoslavele

EU SÎNT ÎNVIEREA ŞI VIAŢA

(Urmare din pag. 1-a)

nă, pe cei rătăciţi la turmă, iar pe cei însetaţi să vină la izvor şi să bea, să fim şi să ne facem ca şi femeile mironosiţe vestitori ai acestei bucurii. Mai întîi să ne bucurăm noi. Acesta a fost îndemnul primelor cuvinte rostite după Înviere: „Bucuraţi-vă". Bucuraţi-vă pentru că Adam s-a chemat Eva s-a izbăvit, moartea s-a omorît, iar noi am înviat. Bucuraţi-vă pentru că aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm să ne veselim întrînsa. Bucuraţi-vă şi iarăşi zic bucuraţi-vă, pentru că sîntem fiii unui neam ai căror strămoşi au adormit întru nădejdea învierii şi vieţii veşnice. Acum toate s-au umplut de lumină, spune catavasia Praznicului. Umpleţi-vă de lumină, de bucurie şi de pace. Veniţi de luaţi lumină, sînt cuvintele cu care preotul îşi începe slujba în noaptea Sf. Învieri. Lumină şi viaţă — sînt nedespărţite una de alta. Se condiţionează, dar nu se confundă, atît în lumea spirituală cît şi în cea materială. La început era Cuvîntul, — scrie Sf. Ioan — şi Cuvîntul avea „viaţă întru Sine", şi la porunca Sa „s-a făcut lumină". Toate celelalte, cîte a creat Dumnezeu, au apărut sub strălucirea luminii. Iar la Înviere toate s-au umplut de lumină şi cerul şi pămîntul şi cele dedesubt. Lumină şi viaţă, permanent nedespărţite ca două raze surori ale oricărei zămisliri şi învieri. În ele strălucesc credincioşii după ce se smulg din întunericul şi din umbra morţii, în ele se îmbracă creştinii.

Sf. Grigorie de Nazianz spunea: „Hristos a înviat din morţi: învie şi tu cu El; Hristos a părăsit groapa: părăseşte şi tu cătuşele păcatului; vechiul Adam e nimicit şi altul nou i-a luat locul fă-te şi tu o făptură nouă în Hristos". Fiecare dintre noi să fie un martor al Învierii Mîntuitorului, făcînd ceea ce-a spus Hristos, adică — „Ce voiţi să vă facă vouă oamenii, faceţi şi voi asemenea lor". A înviat Hristos învie şi tu. S-a sculat Hristos scoală-te şi tu din moarte la viaţă şi de pe pămînt la cer.

Fie ca Mîntuitorul Cel Înviat de va găsi încuiate uşile inimile tale, să intre înlăuntru precum intrat la Sfinţii Săi Ucenici Apostoli prin uşile încuiate şi s insufle sufletelor şi inimilor noastre Harul Prea Sfîntului Său Duh pentru că a înviat Hristos moartea s-a omorît. A înviat Hristos şi s-au deschis nouă uşile raiului. Unde-ţi este iadul biruinţa? Unde-ţi este moartе boldul tău?

DIN SBUCIUMUL VREMII

Era către sfîrşitul lunii februarie 1960 cînd avusese loc procesul meu la Tribunalul Militar Bucureşti şi mă alesesem cu o condamnare de 7 ani. În plină noapte, cu ochii legaţi, într-o dubă, sîntem transportaţi un număr de deţinuţi, de la securitatea de pe Uranus, la închisoarea Jilava. Momentul primirii şi trecerii prin poartă m-a zguduit pentru că aveam „fericirea" să fiu a doua oară în închisoare, (prima în anul 1949).

„Ceremonialul" primirii era acelaşi: zăngănituri de arme ale soldaţilor, figuri încruntate, înjurături şi lovituri, apoi dezechiparea şi percheziţia amănunţită, după care am fost condus la o celulă, cu picioarele goale pe zăpadă, numai în îndispensabili.

În celulă, printre paturi, observ o fiinţă umană în haină vărgată, care m-a primit cu bucurie spunînd că nu va mai fi singur. N-au trecut însă multe zile şi efectivul de deţinuţi în celula noastră a crescut. Toate paturile au fost ocupate, ba mai mult, unul dintre deţinuţii nou-veniţi rămăsese fără pat. Văzîndu-l descumpănit, îi fac semn, să se urce în patul meu. Persoana respectivă s-a bucurat că-i dă cineva atenţie, şi-l primeşte pe patul său să se odihnească. Mi-a mulţumit foarte îndatoritor. După ce ne-am cunoscut mai bine, s-a creat între noi o sinceră prietenie. Cînd s-a făcut ziuă mi-a fost dat să aflu că cel pe care-l primisem să se odihnească în patul meu era Nicolae Steinhardt, un om respectuos şi cu bune maniere. Făcea parte din grupul de scriitori din Bucureşti printre care se numărau: Constantin Noica, Al. Paleologu, Sergiu Al.-George, etc. . . . dintre care numai el era evreu.

În celelalte celule, prin care ne-am perindat între timp, erau preoţi de diferite confesiuni: ortodocşi, romano-catolici, greco-catolici, pastori calvini, evanghelişti, unitarieni, baptişti, adventişti, martorii lui Iehova, dar nici de unii dintre aceştia N. Steinhardt nu s-a ataşat. Fără primejdie că mă voi lăuda, pe cît m-a ajutat harul lui Dumnezeu, îi mai serveam pe deţinuţii bolnavi. Pe cel ce nu putea să se poarte îl serveam la pat cu mîncarea care se primea. Prin faptul că cunoşteam pe de rost întreg ritualul slujbelor bisericeşti ca: cele 7 laude —, plus, Sf. Liturghie, Acat. Domnului şi al Maicii Domnului, Paraclisul Maicii Domnului; Pericope din Apostol şi din Sf. Evanghelie; Prohodul Domnului, slujba Învierii de la Paşti, de asemenea slujba prohodului pentru morţi eram socotit şi am îndeplinit efectiv misiunea de preot în coloniile de muncă şi închisorile în care am stat. Ţineam predici şi meditaţii, împreună cu mulţi preoţi ortodocşi şi greco-catolici cu care eram în bune relaţii, fără a trăda credinţa ortodoxă.

Fusesem condamnat penru că am protestat în scris împotriva Decret. 410 din 1959, care impunea reducerea personalului monahal şi desfiinţarea mănăstirilor şi schiturilor.

Domnul Nicolae Steinhardt era foarte ataşat de mine şi de multe ori ne făceam rugăciunea împreună. Încă nefiind botezat ceea ce-l impresiona în mod deosebit erau psalmii lui David, pe care-i rosteam pe dinafară. Odată a venit la mine cu dorinţa de a-l creştina. Căci zicea dumnealui: „Cine ştie cît mai rezist în aceste condiţii grele, mai ales că mă aflu şi cu o defecţiune. O infecţie TBC intestinală. Doresc să mor creştin". Ca pregătire catehetică, i-am cerut să înveţe Simbolul Credinţei pe care i l-am explicat articol cu articol. A învăţat Crezul, Rugăciunea domnească şi alte rugăciuni.

I-am vorbit despre rolul pregătitor, pedagogic al Vechiului Testament pentru Iisus Hristos, apoi despre caracterul desăvîrşit al Noului Testament în care avem mîntuirea prin jertfa de pe cruce a Domnului nostru Iisus Hristos. De asemeni i-am vorbit despre convertirea Sf. Ap. Pavel, care a avut o chemare excepţională şi a stăruit să trezească rîvna între cei din neamul lui, că doar îi va mîntui pe unii dintre ei. Astfel am hotărît o zi spre a i se oficia de către mine Botezul şi aceasta a fost ziua de 11 martie 1961. Am aşteptat un moment potrivit cînd deţinuţii au fost scoşi la plimbare iar dumnealui sub pretextul că e bolnav a rămas în cameră. Eu, am rămas să-l îngrijesc şi fiind pregătită o cupă cu apă i-am administrat Botezul prin turnare, cu formula rostită: „Se botează robul lui Dumnezeu Nicolae în numele Tatălui — Amin, şi al Fiului — Amin, şi al Sfîntului Duh — Amin."

Curînd după botez, 11 martie, 1961, ne-am despărţit, şi nu ne-am mai întîlnit decît în anul 1963 la Penitenciarul Gherla în anul eliberării. Dorean să ne întîlnim şi în alte condiţii. Aşa s-a făcut că după eliberare, pe cînd eram la mănăstirea Sf. Ap. Petru şi Pavel din Huşi, N. Steinhardt mi-a făcut o vizită şi ar fi dorit să rămînă în mănăstirea de la Huşi însă n-a obţinut aprobarea autorităţilor. L-am îndrumat să meargă la Î. P. S. Teofil şi P. S. Iustinian de la Cluj, care l-au primit la mănăstirea Rohia, unde şi-a găsit rostul de cărturar şi scriitor, ocupîndu-se şi de biblioteca mănăstirii şi ţinînd legătura cu Asociaţia Scriitorilor şi cu Academia Română —, şi în special cu scriitorul Ion Alexandru, om de suflet şi de gîndire creştinească. Un moment important a fost ultima întîlnire cu dumnealui care a fost penultima zi a suferinţelor sale: 29 martie 1989, cînd şi-a dat obştescul sfîrşit în spitalul de la Baia Mare. Mi-a împărtăşit atunci cîteva gînduri intime spunîndu-mi: „Dragă părinte gîndul meu îmi spune că Dumnezeu nu m-a iertat de păcatele ce le-am săvîrşit în tinereţe, în viaţă. Şi merg să mă înfăţişez în faţa Dreptului Judecător, şi voi fi osîndit aspru pentru toate nelegiuirile mele". Am căutat să-l liniştesc dar, totodată să-l şi conving că aceste gînduri de disperare sînt şoapta diavolului. „Dumnezeu te-a iertat atunci cînd ţi-ai mărturisit păcatele şi ai primit botezul căci prin Botez se spală păcatul original şi toate păcatele personale. Cînd te-ai mărturisit şi ai luat o hotărîre să te îndreptezi şi te-ai îndreptat, Dumnezeu ţi-a iertat păcatele, prin dezlegarea ce o dă duhovnicul, în numele Sfintei Treimi. Intrat în monahism încă ai făcut un alt act de pocăinţă. Că te-ai lepădat de duhul lumesc şi te-ai hrănit cu hrană duhovnicească şi ai trăit viaţă de evlavie, în frăţie şi dragoste şi cu suflet blajin cum sînteţi, de ce mai puneţi la îndoială că Bunul Dumnezeu nu v-a iertat. Nu mai asculta şoapta satanei, „căci ceea ce se tem de Domnul, sînt iertaţi şi n-au a se teme nicidecum de întunecimile lui Veliar".

Arhim. Nina Dobzeu
Mănăstirea Sf. Ap. Petru şi Pavel — Huşi

„Muzică mare" şi cîntarea bisericească

Dacă deschidem aproape ori-re dintre numeroasele istorii e muzicii apărute în ultima tă de ani, constatăm că muzica ligioasă, în general, şi cea creş-nă în particular (ca să nu mai rbim de cea ortodoxă) ocupă spaţiu extrem de redus în ra-rt cu celelalte muzici.

Situaţia este asemănătoare, în ivinţa raportului, cu cea din-e muzica europeană (în special a occidentală) a ultimelor pa-u-cinci secole şi muzica popoa-lor altor continente.

Muzica religioasă este prezen-tă fie ca un caz particular oa-care al „marii muzici", fie, neori, ca o etapă primitivă, pre-iză tehnică şi istorică a muzicii ice de mai tîrziu, ce apare ca voluată, rafinată, complexă..., tr-un cuvînt, mult mai „cultă"... enomenele muzicale ale diferi-lor religii vii de astăzi sînt pri-te cu destulă condescendenţă, sîndu-se oricum impresia unor reocupări şi evoluţii marginale nei culturi majore...

Acest punct de vedere — de onopol european occidental şi ecularizat asupra muzicii — ar utea crea complexe iubitorilor practicanţilor muzicilor sacre... ar o privire mai adîncă, după riterii esenţiale existenţei u-mane, ne dezvăluie o cu totul ltă perspectivă...

Un prim criteriu, cantitativ, ne arată că atît ca întindere istorică, cît şi ca întindere geografică muzica sau, mai potrivit spus, muzicile religioase sînt covîrşitor predominante faţă de muzicile „culte" europene. Şi chiar criteriul de relativă anterioritate a muzicii religioase — pentru Europa, muzica creştină şi mai ales cea răsăriteană, bizantină, ortodoxă!, ce stă la baza aproape a tuturor evoluţiilor muzicale europene ulterioare — poate însemna nu atît primitivitate. cît preeminenţă valorică a originii asupra descendenţei, iar menţinerea cîntării bisericeşti simultană tuturor crizelor şi fundăturilor spirituale ale muzicii laice poate indica adevăratul (şi poate singurul) drum de viaţă şi sănătate al muzicii oamenilor.

Eventualul argument al complexităţii şi bogăţiei formale (instrumentul, armonic, polifonic... de asemenea teoretic, estetic etc.) ca şi indice de „civilizaţie muzicală", uşor poate fi întors împotriva sa, privit îndeosebi moral-duhovnicesc. Bogăţia şi pretenţiile culturale omeneşti nu au însemnat de obicei şi neapărat (şi) bogăţie sau înălţime sufletească, duhovnicească. Mai toţi sfinţii au fost săraci şi smeriţi — după înţelegerea lumii — dar atît de bogaţi prin legătura lor cu însuşi Izvorul tuturor bogăţiilor şi „Vestitorul bunătăţilor", Dumnezeu...

Muzica autentic religioasă, şi mai cu seamă cîntarea creştină ortodoxă a păstrat întotdeauna, în formă şi expresie, această bogăţie şi adîncime a smereniei ce trimite şi conduce la dumnezeire.

În sfîrşit, argumentul şi criteriul hotărîtor (ontologic, gnoseologic, teologic...) este cel ce se descoperă, de fapt, doar celor din „interiorul" credinţei, credincioşilor Bisericii, cu valenţe atît logic-raţionale cît şi, mai ales, sufleteşti... Nu poate exista — nici ca definiţie imaginabilă — o muzică „mai mare" decît cîntarea cea drept-măritoare, pentrucă ea este adresată lui Dumnezeu, Cel ce este nu numai cea mai înaltă înţelepciune „noţională" posibilă pentru om, dar cu atît de mult mai mult însăşi suprema şi ultima Realitate personală, definibilă prin ea însăşi (raţional) şi totodată „perceptibilă" spiritual, duhovniceşte — atît cît este îngăduit puterilor omeneşti — care îşi revarsă puterea de viaţa veşnic înnoită şi asupra cîntării şi a acelora ce i-o înalţă întru curăţia inimii lor.

Preot Vasile Grăjdian

INFORMAŢII

— Miercuri, 27 martie a.c. a avut loc în aula Institutului Teologic Universitar „Andrei Şaguna" din Sibiu, o întîlnire a profesorilor şi studenţilor teologi cu Î. P. S. Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, Mitropolitul Ardealului, Crişanei şi Maramureşului.

Întîlnirea a fost consacrată, în prima parte, aniversării a 73 de ani de la memorabila zi de 27 martie 1918, zi ce a consfinţit unirea Basarabiei cu România.

Î. P. S. Sa a făcut o prezentare amplă a evenimentului de acum 73 de ani, subliniind că acesta a reprezentat cel dintîi pas al procesului unirii, care va preceda marea zi a unirii tuturor românilor de la 1 Decembrie 1918.

În cuvinte calde, încărcate de emoţie sufletească, Î. P. S. Sa a evocat marile figuri ale făuritorilor unirii Basarabiei cu România, şi a subliniat faptul că pe unii dintre aceştia i-a cunoscut personal.

Pe Pantelimon Erhan, primul preşedinte al Republicii Independente Basarabia, l-a avut profesor, apoi i-a cunoscut pe Pantelimon Halipa, pe Ion Văluţă, pe Ion Sinicliu, pe Elena Alistar, şi a reînhumat la Cernica în cimitirul făuritorilor unirii, pe Ion Pelivan, adus de la închisoarea din Sighet unde a murit. De altfel toţi făuritorii unirii din 1918 refugiaţi în România din calea ruşilor care au ocupat Basarabia, au trecut prin ani grei de închisoare unde au fost trimişi de regimul comunist instalat în România după război.

Partea a doua a întîlnirii a fost consacrată problemei Uniatismului în Transilvania, prezentată obiectiv studenţilor de P. C. pr. prof. dr. Mircea Păcurariu şi P. C. arhid. dr. Ioan N. Floca de la Institutul Teologic din Sibiu. P. C. prof. dr. Mircea Păcurariu a făcut o prezentare istorică a fenomenului uniatismului, prezentînd premisele social-politice care au favorizat dezbinarea religioasă a Bisericii româneşti din Transilvania în secolul al XVIII-lea. P. C. Sa a subliniat responsabilitatea ce revine astăzi preoţilor şi studenţilor în păstrarea unităţii spirituale a poporului român.

P. C. arhid. dr. Ioan Floca a prezentat un documentat material privitor la situaţia de drept în care se găseşte astăzi cultul catolic oriental de rit bizantin din ţara noastră şi a dat ample lămuriri cu privire la inaplicabilitatea principiului „restitutio in integrum", în realitatea românească din zilele noastre.

A luat cuvîntul Î. P. S. Antonie care a prezentat pe scurt o informare în legătură cu participarea Î. P. S. Sale la lucrările Subcomisiei de dialog dintre ortodocşi şi romano-catolici, lucrări ce s-au desfăşurat la Roma în perioada 3—10 martie a.c.

Î. P. S. Sa a arătat că în Comisie s-a convenit că astăzi fosta Biserică Unită e o Biserică catolică orientală de rit bizantin, deci de credinţă catolică; s-a convenit de asemenea să nu se mai exercite presiuni de nici un fel asupra conştiinţelor, să se renunţe la prozelitism şi, pentru rezolvarea litigiilor să se creeze comisii mixte de dialog care să constate care este voinţa credincioşilor şi, potrivit voinţei lor, să li se atribuie locaşurile de închinare. S-a convenit de asemenea să se înceteze polemicile neprincipiale şi să nu se recurgă la autoritatea de Stat. Toate aceste deziderate au fost cuprinse în *Documentul final* al lucrărilor Subcomisiei de la Roma, document ce a fost prezentat de către Î. P. S. Sa celor de faţă. Î. P. S. Sa a arătat că toate aceste teme au constituit şi subiectele discuţiilor pe care Î. P. S. Sa le-a avut în ziua de 7 martie 1991 cu S. Sa Papa Ioan Paul al II-lea, într-o convorbire de 45 de minute, desfăşurată în duh de înţelegere şi de speranţă, într-un spirit pozitiv şi constructiv. S. Sa Papa s-a declarat împotriva oricăror siluiri ale conştiinţelor, împotriva prozelitismului şi a violenţelor, exprimîndu-şi dorinţa ca „episodul uniat" să nu ajungă să blocheze dialogul dintre Ortodoxie şi Catolicism, început în 1980.

După cuvîntul Î. P. S. Sale au urmat discuţii pe tema abordată, la care au participat studenţii şi cadrele didactice de la Institutul Teologic.

În încheiere Î. P. S. Sa a urat studenţilor o vacanţă plăcută şi, cu prilejul sărbătorilor de Paşti, a transmis părinţilor studenţilor, fraţilor şi surorilor lor, şi credincioşilor din parohiile unde îşi vor petrece vacanţa, binecuvîntări arhiereşti şi toate doririle de bine.

— Sîmbătă 6 aprilie a.c. Î. P. S. Sa Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, a primit la reşedinţa mitropolitană din Sibiu un grup de 40 de pelerini francezi conduşi de dl. Gerard Ştefănescu, care au făcut o vizită în ţara noastră.

După ce au vizitat catedrala mitropolitană din Sibiu şi capela, oaspeţii s-au întreţinut în noua sală de recepţii a reşedinţei cu Î. P. S. Sa pe probleme privitoare la activitatea Bisericii Ortodoxe Române în noile condiţii din ţara noastră, raportul cu Biserica Catolică orientală de rit bizantin, precum şi contribuţia teologilor ortodocşi români în cadrul mişcării ecumenice.

La primire şi la discuţii a luat parte şi P. S. Episcop Serafim Făgărăşanul Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului.

Tot în aceeaşi zi Î. P. S. Sa a primit un grup de tineri teologi anglicani condus de Father Nikolaus, care s-au aflat în ţară noastră la invitaţia Patriarhiei Române. Oaspeţii au luat parte în Vinerea Mare la slujba Prohodului Domnului precum şi la slujba Învierii în dimineaţa zilei de Sf. Paşti, oficiată de Î. P. S. Antonie în catedrala mitropolitană din Sibiu, înconjurat de un ales sobor de preoţi şi diaconi.

La priceasnă Î. P. S. Mitropolit a prezentat credincioşilor Pastorala Î. P. S. Sale cu prilejul Sf. Paşti.

După Sf. Liturghie la reşedinţa mitropolitană a avut loc tradiţionala recepţie de Sf. Paşti, la care au participat membrii Permanenţei Consiliului eparhial, preoţi şi colaboratori ai Centrului eparhial.

În cursul zilei de duminică 7 aprilie, grupul anglican condus de P. C. arhid. dr. Constantin Voicu, rectorul Institutului Teologic din Sibiu, a făcut o vizită la mănăstirea Brîncoveanu, Sîmbăta de Sus.

— În zilele de 11 şi 12 aprilie a.c. Sibiul a fost gazda unei prestigioase manifestări omagiale închinată marelui om de cultură de origine română Emil Cioran. Simpozionul intitulat sugestiv „Emil Cioran — între mistica negativă şi anatomia descompunerii" s-a bucurat de prezenţa unui mare număr de oameni de cultură şi artă, fiind susţinute comunicări ştiinţifice pe tema vieţii şi operei eruditului savant.

Î. P. S. Sa Dr Antonie Plămădeală a luat parte la lucrările Simpozionului prezentînd o hermeneutică a operei lui Emil Cioran, din punctul de vedere al unui cititor creştin.

— Miercuri 17 aprilie Î. P. S. Sa a primit pe Rev. John Johansen Bers din partea asociaţiei „Community for Reconciliation" din Anglia, aflat într-o vizită în ţara noastră.

— De asemenea Î. P. S. Sa aprimit pe prof. dr. Jörn Rüsen, profesor la Facultatea de istorie a Universităţii din Bielefeld, Germania, cu care a purtat discuţii în legătură cu modul cum trebuie tratată istoria în noile manuale pentru şcolile elementare şi licee.

Drd. Visarion Bălţat

ITINERAR PASTORAL

Este evident pentru oricine că credincioşii noştri, ca de altfel aj tuturor confesiunilor, de toate vîrstele, sînt însetaţi de cuvîntul lui Dumnezeu, de rugăciunile Bisericii, de sf. slujbe, de Sf. Liturghie îndeosebi, în care scop centrele eparhiale fac eforturi deosebite spre a veni în întîmpinarea acestor justificate dorinţe, spre a împlini, spre a satisface cît mai deplin şi în modul cel mai ziditor posibil aceastã sete.

Pe această linie se înscrie şi itinerarul pastoral realizat în zilele de 20—23 aprilie a.c., din încredinţarea Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, de P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, însoţit de la Sibiu de P. C. pr. prof. I. Moldovan, P. C. pr. cons. Gh. Papuc, P. C. diaconi D. Luca şi D. Dura, precum şi de un foarte reuşit cor restrîns format din şapte studenţi teologi de la Institutul Teologic „Andrei Şaguna" din Sibiu.

În această formaţie, sîmbătă, 20 aprilie a.c. d.m., s-a pus piatra de temelie la un viitor schit cu hramul Sf. Gheorghe, care se va ridica, într-o adevărată „gură de rai" din preajma parohiei *Buneşti*, prot. Rupea, prin jertfa credincioşilor buneşteni, conduşi de vrednicul lor preot Gh. Lup. Deşi vremea era destul de rece, cu rafale de ploaie, a participat un mare număr de credincioşi, stînd sub cerul liber, şi preoţi din jur, în frunte cu P. C. prot. Gh. Opriş (Rupea). Au vorbit: P. C. pr. prof. I. Moldovan, C. pr. Gh. Lup, cuvînt de învăţătură rostind apoi P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul.

Duminică, 21 aprilie a.c., s-a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în parohia de mult timp vacantă, *Breţcu*, aşezată la poarta de intrare în trecătoarea Oituz, localitate cu rezonanţă istorică, unde a existat un castru roman şi unde urmaşii acestora, românii de astăzi, au trăit clipe de mare bucurie, exprimîndu-şi dorinţa de a avea cît mai curînd un preot al lor, care să le împlinească trebuinţele lor sufleteşti şi să se ocupe de repararea bisericii şi restaurarea minunatei picturi pe care o are.

Pe lîngă credincioşii noştri, la sf. slujbă au mai participat preotul romano-catolic din Breţcu, Máthé Ferenc, dl. primar Martha Mihály şi directorul şcolii din localitate, Ferentzi László. La priceasnă a predicat P. C. cons. Gh. Papuc, iar la sfîrşitul Sf. Liturghii a vorbit P. C. prot. Gh. Răţulea (Sf. Gheorghe), cuvînt de învăţătură rostind apoi P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul.

În după amiaza aceleiaşi zile, slujba vecerniei s-a săvîrşit în parohia *Mărtănuş* din aceeaşi zonă, unde de asemenea se află o mînă de credincioşi români profund legaţi de biserica lor şi unde, ca şi la Breţcu, de aproape 50 de ani nu s-a mai săvîrşit o slujbă arhierească. De aceea şi aici bucuria a fost extrem de mare, programul din biserică prelungindu-se mult sub pulpana nopţii. A fost de faţă preotul romano-catolic din localitate, Bakos Balázs. Au vorbit: P. C. pr. prof. I. Moldovan, C. pr. Iov Moşuţ, parohul local şi P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul. La ambele parohii, făcînd parte din jud. Covasna, au vorbit şi vrednicii lor epitropi: I. Teacă (Breţcu) şi C. Suvejan (Mărtănuş).

Luni 22 aprilie a.c., a avut loc o consfătuire la Inspectoratul şcolar judeţean din Sf. Gheorghe, precum şi o manifestare ecumenică la Casa de cultură a municipiului Sf. Gheorghe, pe care le consemnăm separat, iar seara s-a săvîrşit slujba vecerniei în parohia *Vilcele*, prot. Sf. Gheorghe, unde de 115 ani n-a mai slujit un ierarh şi unde de asemenea bucuria credincioşilor a fost mare, vădită, ca şi la celelalte parohii, şi în modul în care şi-au primit oaspeţii de la Sibiu. Păstorită de vrednicul preot I. Rusu s-au făcut aici reparaţii capitale, la biserică, la casa parohială, preotul avînd în grija sa şi spitalul de handicapaţi din localitate. Au vorbit: P.C. prot. Gh. Răţulea, P.C. pr. prof. I. Moldovan, C. pr. I. Rusu şi P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul.

Marţi, 23 aprilie a.c., Sfîntul şi Mare Mucenic Gheorghe, hramul şi al catedralei din *Sf. Gheorghe*, catedrală monumentală, adevărată capelă sixtină ortodoxă, cum bine i s-a spus, demnă de a fi cercetată de toţi cei ce-şi poartă paşii pe plaiurile jud. Covasna, în care s-a săvîrşit Sf .Liturghie arhierească, cu participarea unui număr destul de mare de credincioşi. La priceasnă a predicat P. C. pr. prof. I. Moldovan, iar la sfîrşitul Sf. Liturghii au vorbit: P. C. cons. Gh. Papuc şi C. pr. C. Puia, paroh împreună cu C. pr. I. Cucu, cuvînt de învăţătură şi îndemn spre cele bune şi plăcute lui Dumnezeu şi folositoare oamenilor, rostind apoi P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul.

În continuare s-a săvîrşit un parastas pentru ctitori şi binefăcători, iar apoi sfinţirea apei.

În după-amiaza aceleiaşi zile — slujba vecerniei s-a săvîrşit în biserica parohială din *Prejmer*, prot. Braşov, unde este în curs de ridicare o nouă biserică, pe măsura importanţei acestei fruntaşe parohii şi unde de asemenea s-au creat momente de mare elevaţie duhovnicească. Au vorbit: P. C. cons. Gh. Papuc, P. C. pr. paroh I. Popescu şi P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul. S-a vizitat apoi frumoasa capelă cimitirială, precum şi cătunul Stupinii Prejmerului, unde de asemenea se preconizează zidirea unei capele, credincioşii de aici neavînd nici un lăcaş de cult.

Încheind această scurtă relatare, subliniem faptul că predicile rostite pe tot parcursul acestei, apreciem, ziditoare drumeţii pastorale au fost axate pe teme luate din pericopele evanghelice din zilele respective, din viaţa liturgică a Bisericii noastre, din domeniul moralei creştine, istoriei bisericeşti, universale şi române, iar corul studenţilor, prin modul excepţional de frumos în care au dat răspunsurile liturgice şi au interpretat şi alte cîntări bisericeşti, a lăsat urme de neuitat în sufletele credincioşilor cercetaţi.

Participant

SĂLIŞTEA DIN MĂRGINIME

Comuna Săliştea este aşezată la oalele munţilor Cibin, într-o itorească depresiune ce-i poartă umele, la 21 km vest de marele entru industrial şi cultural, Si-iu.

Este una din vechile aşezări omâneşti din Transilvania. Tre-utul ei îşi are rădăcinile în aşe-ările dacice de odinioară, aşa um le confirmă descoperirile rheologice din vecinătate (în ealul Cătănaş-Tilişca), unele omponente ale îmbrăcămintei acilor apropiate cu cele din ostumul popular-săliştenesc ărbătesc), cît şi o serie de cu-inte care sub aspect toponomic eflectă îndeletnicirile strămoşi-r noştri daci, legate de agri-ultură şi păstorit, cuvinte de rigine latină, ce s-au perpetuat înă în zilele noastre.

În istoria sa, prin destoini-ia, munca neobosită, persева-entă, prin dezvoltarea simţului conomic şi de prevedere al lo-uitorilor ei, s-a ajuns ca să fie idicată şi recunoscută de vea-uri ca un centru economic, cul-ural şi administrativ al Mărgi-imii. Săliştea a fost sediu de caun, care a reprezentat con-inuitatea istorică a Ducatului mlaşului, stăpînit odinioară de omnii Ţării Româneşti.

Prin tăria lor, săliştenii n-au unoscut şi n-au vrut niciodată ă recunoască iobăgia, au fost ameni liberi, iar legătura cu raţii dintre Carpaţi şi dincolo e Carpaţi au păstrat-o în per-anenţă prin: păstoritul trans-umant, iar mai tîrziu prin ne-oţ şi multiple activităţi eco-omice. În activitatea lor au fost ăluziţi de educaţia sănătoasă rimită în familie, în şcoală şi e la altarul bisericii străbune. e aceea săliştenii s-au dove-dit a fi oameni jertfelnici. Exis-tenţa şcolii în sat este secula-ră, fiind atestată documentar la 1616, biserica veche datează din sec. al XII-lea, iar biserica mare s-a construit între anii 1761—1785 ş.a.

În sufletul sălişteanului s-a păstrat nestinsă flacăra conştiin-ţei şi unităţii naţionale. Aceste idealuri le-au purtat, pe toate drumurile pe unde au umblat şi unde au muncit. De aceea nu-i de mirare că-i găsim pe săliş-teni participanţi la marile eve-nimente pe care poporul nostru le-a trăit în arcul intra şi extra carpatic: în revoluţia de la 1848, în războiul din 1877, în acţiunea memorandistă (1892) prin 7 dele-gaţi trimişi la Viena şi prin de-plasarea între 40—50 de ţărani din Săliştе la Cluj în apărarea memorandiştilor în procesul in-tentat (1894), iar la 1 decembrie 1918 participă cu cea mai nu-meroasă delegaţie la Alba-Iulia pentru unirea Transilvaniei cu Patria-Mamă, România.

Pătrunşi de spiritul întrajuto-rării, al solidarităţii, cît şi al ri-dicării lor sub aspect economic, cultural şi social, săliştenii au înfiinţat peste 20 de reuniuni în a doua jumătate a secolului tre-cut şi în prima jumătate a seco-lului nostru, cu rezultate meri-torii (Reuniunea meseriaşilor, a pompierilor, a economilor, Casa de păstrare, Casina română, Reu-niunea de cîntări, Societatea stu-denţilor, Reuniunea de înfrumu-seţare, etc.).

După realizarea Marii Uniri de la 1 decembrie 1918, săliştenii au putut să se afirme fără bariere, în viaţa economică, socială şi spirituală a ţării reîntregite. Meşteşugurile şi comerţul au luat o mare dezvoltare. În ace-laşi timp pentru înfiinţarea Şco-lii civile (gimnaziului) şi în con-tinuare a Şcolii superioare de co-merţ şi a altor forme de învă-ţămînt liceal, Săliştea a stat la îndemîna părinţilor din locali-tate şi din întreaga zonă a Mărginimii, în condiţii avantajoase pentru a-şi da fiii lor la învă-ţătură. Ele au constituit puntea de lansare a tineretului spre carte, locul de descoperire a ta-lentelor şi înclinaţiilor dar şi al ambiţiilor şi speranţelor ce se năşteau.

Săliştea a dat prin fiii ei nu numai ţărani, meseriaşi, negus-tori şi industriaşi destoinici, ci şi mulţi intelectuali, ce şi-au adus şi îşi aduc un aport valoros, în multiplele sectoare de activitate ale ţării. Cunoaşterea contribu-ţiei lor, constituie un exemplu pozitiv pentru formarea şi pre-gătirea tinerelor generaţii. Un exemplu bun al vieţii şi al suc-ceselor ei se regăseşte în cartea: „Săliştea străveche vatră româ-nească", ce reprezintă un studiu monografic, ieşită recent de sub teascurile tiparului sibian. Ea este scrisă de un colectiv de pro-fesori universitari, profesori, economişti, ingineri şi alţi cu-noscători sălişteni şi nesălişteni, care s-au străduit să lase pos-terităţii o lucrare de bun augur. Cartea în cele 420 de pagini şi clişee fotografice redă frămîntă-rile săliştenilor în decursul isto-riei şi rezultatele obţinute în lupta lor cu vicisitudinile vieţii. Cu concursul binevoitor al Casei de presă şi editură TRANSPRES Sibiu, se găseşte spre vînzare prin librăriile din Săliştе, Sibiu, Bucureşti, cît şi în alte centre din ţară.

Cinste celor ce ţi-au comple-tat paginile prin strădania stu-dierii documentelor, laudă celor ce vor căuta să le cunoască.

Prof. ec. Dumitru Dădîrlat

EPITROPI VREDNICI

În art. 4 din Regulamentul entru adiministrarea averilor bi-ericeşti se arată: „Bunurile pa-ohiale se administrează de Con-iliul parohial prin epitropi, sub ndrumarea şi controlul preotu-ui".

În cadrul Consiliului parohial pitropia ocupă deci un loc spe-ial, deosebit de important, lu-ru specificat şi în art. 6 din a-elaşi Regulament.

Este momentul să subliniem şi a trebui să facem acest lucru nai mult în viitor, că în paro-hiile noastre au fost şi sînt epi-ropi cu totul deosebiţi, oameni u multă tragere de inimă, fii ai Bisericii noastre cu multă cre-linţă în Dumnezeu şi multă dă-uire, cu multă pricepere şi spi-it organizatoric etc., *epitropi rednici*, aşadar, demni de stima, dragostea şi preţuirea noastră a tuturor.

La timpul său, am semnalat de pildă pe epitropul Ioan Bica, din parohia Ludişor, prot. Făgăraş, parohie sub 100 de familii, dar prin a cărui grijă s-au făcut repa-raţii capitale la cele două bi-serici, pictarea uneia, împrejmu-iri, mobilier nou etc., realizînd în ultimii ani investiţii de peste 700 000 lei, bani dobînditi aproape în totalitate numai prin buna chivernisire a veniturilor bise-riceşti locale.

Un asemenea epitrop am avut şi la parohia Braşov-Noua, în persoana d-lui *Constantin Călinescu*. Spunem am avut, pentru că Duminică, 3 martie 1991, dl. C. Călinescu, împlinind vîrsta de 88 de ani, s-a retras din funcţia de epitrop la parohia menţionată, după 37 de ani de activitate deo-sebit de rodnică, alături de vene-rabilul nostru preot I. Popiţa, ac-tivitate soldată şi cu ridicarea unei biserici şi începutul ridică-rii unei alte biserici noi, mai încăpătoare pentru credincioşii din Braşov-Noua.

Pentru această vrednicie, epi-tropul C. Călinescu a fost săr-bătorit în Duminica mai sus ară-tată, după Sf. Liturghie, cînd, în-tre altele, P. C. pr. I. Popiţa, re-tras la pensie, cît şi actualul preot S. Cibian, i-au adresat cu-vinte de apreciere şi mulţumire.

La aceste gînduri calde, ale credincioşilor şi preoţilor din Noua, ne asociem şi noi, Centrul arhiepiscopesc din Sibiu, cu sim-ţăminte de stimă şi de dragoste, cu dorini de sănătate şi alt mult bine de la Părintele luminilor, pentru cei doi epitropi menţio-naţi, cît şi pentru toţi vrednicii noştri epitropi, mai ales acum cînd este atîta nevoie de munca lor devotată.

Gh. P.

ASOCIAŢIA CULTURALĂ „CARTE PENTRU ROMÂNII DE PRETUTINDENI" din Baia Mare face un

A P E L

către toţi oamenii de litere să contribuie cu donaţii la com-pletarea fondului de carte de specialitate pentru bibliotecile a două instituţii de învăţă-mînt superior: Facultatea de Limba Română din UJGOROD şi Facultatea de Limba Româ-nă din CERNĂUŢI.

Publicaţiile donate pot fi expediate pe adresa: ASO-CIAŢIA CULTURALĂ „CAR-TE PENTRU ROMÂNII DE PRETUTINDENI", 4800 — Baia Mare, str. Victoriei nr. 76, ju-deţul Maramureş, telefon 1 35 83, iar donaţiile în bani se pot depune în contul asocia-ţiei nr. 45.11.09.127 (deschis la Filiala C.E.C. Baia Mare).

Vă mulţumim tuturor.

Text comunicat de Corneliu Oneţ, secretarul asociaţiei.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. dr. *Mircea Păcurariu;* Arhid. *Ezechil Oancea*, tehnoredactor; Arhid. *Achim Băcilă*, corector.

ABONAMENTUL pe un an: 250 lei.
Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Fondator:
Mitropolitul
ANDREI
ŞAGUNA
1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 139
SIBIU
23 mai
1991
Nr. 19—20

CUVINTE DUHOVNICEŞTI

Scrisorile Avvei Ammoná (III)

In Scrisorile VI şi VIII Avva Ammoná le scria ucenicilor săi despre curăţia inimii şi despre purificare, termenul din urmă fiind acela care va constitui mai tîrziu acea parte a tratatelor despre desăvîrşire care vor căpăta, în Teologia ortodoxă, numele de *Ascetică*, adică partea de luptă cu patimile, cu ispitele, partea de pregătire. *Mistica* va fi partea de realizare, de culegere a roadelor, ajungerea la starea de contemplaţie şi extaz, intrarea în lumină.

Am arătat în primele două părţi ale acestui *Cuvînt* că Avva Ammoná n-a scris un tratat, deci nu l-a preocupat vreun plan anume, vreo metodă, şi nici n-a avut înaintea lui un astfel de model. Ca şi scrisorile Sfîntului Antonie cel Mare sau cele despre el (*Apoftegmele, Scrisorile* şi *Viaţa* scrisă de Sfîntul Atanasie), abia aceste scrieri de la începutul vieţii ascetico-mistice vor fi materia din care se vor alcătui tratatele de mai tîrziu, cu schemele lor logice, poate chiar prea logice, prea organizate, cu etape şi metode care, adesea, riscă să fie luate drept metode mecanice ale realizării sfinţeniei, de unde şi tentaţia unora de a face legături între ele şi yoga, de pildă. Despre aceasta am vorbit pe scurt şi în *„Tradiţie şi libertate în spiritualitatea ortodoxă"*. Dar, e de la sine înţeles că riscul înţelegerii greşite, de către unii, a elementelor care alcătuiesc tratatele, nu trebuie să împiedice folosirea *bună* a tratatelor!

Promisesem mai înainte că, după ce am văzut cum gîndea Avva Ammoná despre ispite şi despre înfrîngerea lor, şi cum îşi învăţa ucenicii să înainteze spre culmile desăvîrşirii, vom căuta în scrisorile lui şi *rezultatele* pe care le promitea ucenicilor, în cazul în care i-ar fi urmat sfaturile. Am văzut că el numea darul ce se putea obţine de la Dumnezeu prin anumite osteneli şi nevoinţe duhovniceşti, *Dinamis* (în greceşte), *Forţă, Putere: „Cîştigaţi această* PUTERE *dumnezeiască"*, scria el (Scrisoarea II, 2). Sau: *„Mă voi ruga lui Dumnezeu ca, în marea Sa bunătate, să vă dea această putere"* (Scrisoarea III, 4).

Termenul *putere* nu va fi reţinut ca atare în teoretizările de mai tîrziu, în tratate şi manuale. După ce vom vedea însă cum îl explică Avva Ammoná, vom observa uşor că el e prezent peste tot sub alte denumiri, pe care i le dă chiar el. În special apare ca *umplere de puterea Sfîntului Duh*, căci această putere nu este altceva, decît *puterea* Sfîntului Duh, aceea despre care vorbeşte Sfînta Scriptură şi de unde, fără îndoială, s-a inspirat Avva Ammoná.

Sfînta Scriptură e plină de cuvîntul *putere* ca însuşire a lui Dumnezeu. *„La Dumnezeu este înţelepciune şi putere"* (Isaia XL,10); *„A Ta este împărăţia şi puterea"* (Matei VI, 13). Această *Putere* este transmisibilă: *„Iisus i-a chemat pe cei doisprezece ucenici ai Săi şi le-a dat putere"* (Luca IX, 1). Altă dată le-a promis-o, înainte de Înălţare: *„Rămîneţi în cetatea Ierusalimului pînă vă veţi îmbrăca cu putere de sus"* (Luca XXIV, 47). Evanghelistul Luca în Cartea Faptelor Apostolilor precizează şi cînd anume va fi această *„îmbrăcare cu putere de sus"*: *„Veţi primi putere cînd se va pogorî Duhul Sfînt peste voi"* (F.A. I, 8). Despre aceeaşi *putere* a Duhului lui Dumnezeu vorbeşte şi Sfîntul Pavel (Rom. XV, 13, 19).

Avva Ammoná se dovedeşte un bun cunoscător al Sfintei Scripturi şi, fiind la începutul experienţelor de realizare creştină pe căile mai deosebite ale retragerii din lume, era firesc ca el să opereze în descrierea acestor experienţe mai ales cu conceptele biblice. Nu numai pentru că nu avea altele, dar acestea erau cele mai sigure. De altfel şi mai tîrziu, cînd se va alcătui o terminologie specifică acestor experienţe, sursa lor va fi tot de inspiraţie biblică.

Puterea de care trebuie să se învrednicească nevoitorii, după cum am văzut mai sus, *se dă*, dar ea *se şi cere*. Ea trebuie adică cerută de la Dumnezeu. Intră în componentele desăvîrşirii creştine. E unul din semnele acestei deveniri, a acestei înduhovniciri, a înaintării spre asemănarea cu Dumnezeu. Aşa cum Dumnezeu *„are putere"* (Iov. XII, 13), *„cei ce se încred în Dumnezeu îşi înnoiesc şi ei puterile"* (Isaia XL, 31). Se umplu de Duhul Sfînt. Căci *puterea* aceasta e tocmai puterea Duhului Sfînt (F.A. I, 8), De aceea Avva Ammoná îşi îndemna ucenicii s-o caute cu tot dinadinsul. Şi ce mijloace le recomanda?

Iată-l pe cel mai important dintre ele: *„Ziua şi noaptea rugaţi-vă ca puterea lui Dumnezeu să crească în voi"* (Scrisoarea VI, 1). Ziua şi noaptea. Adică neîncetat. Iată aşadar *rugăciunea neîncetată* ca mijloc de obţinere a *puterii*, a Duhului Sfînt. Isihasmul ca doctrină, cu chiar numele acesta de isihasm, se precizează în istoria spiritualităţii ortodoxe mai tîrziu, în secolul al XIV-lea, dar ar fi inexact să credem că el începe abia în secolul al XIV-lea. El e centrat pe rugăciunea neîncetată, devenită metodă şi teoretizată într-un curent de spiritualitate specific răsăritean, dar aceasta nu înseamnă că rugăciunea neîncetată s-a descoperit abia în secolul al XIV-lea. Cînd am

(Continuare în pag. a 2-a)

† ANTONIE
Mitropolitul Ardealului

Cosmos şi Cer, zbor şi Înălţare...

(la Înălţarea Domnului - 1991)

Au trecut doar 22 de ani de la primul zbor, prima coborîre a oamenilor pe Lună, şi cîţi îşi mai aduc aminte de numele primului pămîntean ce a descins atunci pe astrul nopţii?...

Au trecut aproape două mii de ani de la momentul Înălţării Mîntuitorului nostru Iisus Hristos la ceruri şi mereu mai mulţi cu Vestea cea bună (Evanghelia) a Învierii Domnului nostru, Cel ce 40 de zile mai apoi „s-a înălţat la ceruri şi şade de-a dreapta Tatălui...".

Minunarea în faţa acestui din urmă eveniment este şi astăzi la fel de proaspătă... Oamenii au mai cunoscut de atunci — şi mai înainte — multe feluri de zboruri, de la prăbuşirea legendară a lui Icar, trecînd prin mituri, basme şi utopii pînă la zborurile tehnice moderne... şi în toate vremurile au vrut să ştie ce-i dincolo de seninul zilei sau de întunericul spuzit de stele al nopţii...

Zborurile cosmice, ochiul trupesc, ştiinţa şi mintea pămînteasca, neputinţele cunoaşterii omeneşti ne-au înfăţişat cerul („spaţiul cosmic") ca un hău incomensurabil, lipsit de aer, fără viaţă, îngheţat, străbătut de radiaţii ucigătoare, întrerupt — la distanţe pe care chiar lumina, în repeziciunea ei, le străbate uneori în miliarde de ani — de focurile termonucleare ale uriaşilor sori stelari, întunecat şi negru, populat de fenomene grandioase, dar mai tare înfricoşătoare; viaţa, în forme cît de cît familiare, „omenoase", îşi mai găseşte loc într-o astfel de viziune, nu numai în fantezii ipotetice (cît de ştiinţifice?) — surogate de speranţă, care mai degrabă perpetuează vechi himere idolatoare ce n-au săturat niciodată nevoile sufleteşti de absolut, de realitate, de iubire şi de Dumnezeire ale omului.

Dar pentru ochiul sufletului, al copilăriei, cerul nu poate fi decît albastru limpede, cu soarele strălucitor, cu nori albi, frumoşi şi luminoşi, de unde vine ploaia cea bună de vară şi zăpada iernii cu fulgii pufoşi, iar noaptea licăresc steluţele ca nişte lumînările, unde oameni cei mai buni, mai blînzi, mai cinstiţi şi mai smeriţi ne-au spus că este Tatăl nostru cel ceresc, Părintele tuturor, înconjurat de oştiri nenumărate de îngeri ce-I înalţă cîntări de slavă şi multe alte lucruri minunate, ca raiul, pomul vieţii... Sub acest cer şi „cosmosul" rămîne o „podoabă" a Creaţiei...

Campionii raţiunii (a unei anumite raţiuni) au încercat să ne convingă cu felurite argumente, logice, cu dovezi palpabile, ştiinţifice... de o realitate tot mai intelectuală, tot mai uscată, mai reductibilă la pulbere şi chiar la nimic...

Ceilalţi, sfinţii, în faţa tainelor de necuprins ale existenţei, au pus în balanţă încrederea în cele primite de la alţii asemenea lor, într-un lanţ neîntrerupt al încrederii, al credinţei, pînă la cel dintîi rostitor al Descoperirii, care nu putea fi decît Dumnezeu. In fiecare din ei credinţa s-a făcut izvor nesecat de înnoită credinţă, de nădejde nebună şi, mai ales, de iubire, semnul ascuns al adevăratului fiu, frate şi ucenic, singura legătură de cunoştinţă cu celălalt, şi prin celălalt cu unicul, originalul Celălalt, Insuşi Dumnezeu, Cel prin care, de fapt, ne putem cunoaşte şi iubi, în cele din urmă, şi pe noi înşine, şi pe ceilalţi; iubire încercată de atîtea ori pînă la sîngele lepădării de sine...

Pe care cer să-l alegi?...

Decît siguranţa logică („ştiinţifică") a neantului şi a morţii, mai bună (mai *„bună"*!) nebunia credinţei şi a nădejdii în cerul copilăriei, al rugăciunilor bunicii şi al lui „nenea popa", în „logica" adîncă a iubirii, despre care înţelepciunea sufletului ne spune că *nu* (!!!) poate minţi sau face rău...

Doar la acest Cer al iubirii se putea Înălţa Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, celălalt putînd fi ce mult o umbră întunecată a acestuia, şi de acolo va veni iarăşi cu siguranţă (căci dragostea nu poate minţi „şi ea este, deja, *prezenţă* a împlinirii promisiunii veniri), să ne învie şi pe noi pe toţi la viaţa veşnică, după făgăduinţa dumnezeiască — dacă pînă atunci ne vom strădui să fim buni şi credincioşi...

Şi oricum, Părinţii Bisericii ne-au mai învăţat că Înălţarea este, îndeosebi, şi mult mai mult decît simplă înălţare... pentru că norul Tainei dumnezeieşti ce a învăluit muntele suit de Moise (Ieş. 19), l-a ascuns privirilor pe Cel ce s-a Înălţat (Fapt. 1, 9)... şi doar după Înălţarea Fiului dumnezeiesc cu trupul la cer a urmat Pogorîrea Duhului Sfînt, întemeierea în chip văzut a Bisericii, a noastră...

Preot asist. *Vasile Grăjdian*

LUCRAREA DUHULUI SFÎNT

În lunga cuvîntare de despărţire, rostită la Cina cea de Taină, Mîntuitorul promite ucenicilor Săi că nu-i va lăsa orfani, ci le va trimite un alt Mîngîietor, „Duhul Adevărului care de la Tatăl purcede" (In. 15, 26). Acesta îi va învăţa toate, le va aduce aminte de toate cîte El le-a spus şi îi va conduce la tot adevărul (In. 14, 26; 16, 13). Într-adevăr, la cincizeci de zile de la învierea Sa, Mîntuitorul trimite peste Apostoli „făgăduinţa Tatălui", adică pe Duhul Sfînt, care coboară în chip de limbi ca de foc, îmbrăcîndu-i cu putere de sus, „pentru a-I fi martori în Ierusalim... şi pînă la marginea pămîntului" (F.A. 1, 8). Primul efect al pogorîrii Duhului Sfînt a fost vorbirea în limbi, adică în graiul neamurilor prezente la Ierusalim, care înţelegeau pe apostoli, fiecare, în limba în care s-a născut (F.A. 2, 8). Inspirată de Duhul Sfînt, predica apostolilor a făcut ca mulţimile care îi ascultau să fie pătrunse la inimă, să se pocăiască, adică să-şi recunoască păcatele şi să le regrete, şi să ceară fiecare botezul în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor şi primirea darului Duhului Sfînt (F.A. 2, 38). Astfel a luat fiinţă Biserica, prima comunitate de credincioşi uniţi în Duhul Sfînt. Sf. Luca, autorul Faptelor Apostolilor, subliniază faptul că „inima şi sufletul mulţimii celor ce

(Continuare în pag. a 3-a)

† *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar

COMUNICAT

Îngrijoraţi de unele situaţii conflictuale interconfesionale apărute în ultima vreme în Transilvania între ortodocşi şi catolicii orientali de rit bizantin (uniţi cu Roma), ierarhii ortodocşi din Transilvania s-au întîlnit la Cluj în ziua de 22 mai 1991 spre a analiza situaţia. Ei şi-au afirmat dorinţa fierbinte ca astfel de conflicte confesionale să fie evitate. Ierarhii ortodocşi au constatat că ele s-au produs datorită faptului că Biserica catolică de rit bizantin (unită cu Roma) nu a respectat nicăieri, unde s-au declanşat tulburări, principiile cuprinse atît în documentele internaţionale ecumenice şi în dialogul bilateral ortodoxo-romano-catolic, cît şi în înţelegerile locale şi în prevederile legale (Legea 126/1990).

Toate reglementările sus-menţionate au stabilit ca principii de atribuire a locaşurilor de cult voinţa credincioşilor, constatată, acolo unde este cazul, prin consultări organizate de comisii mixte locale ortodoxo-catolice de rit oriental. Voinţa majorităţii credincioşilor este, aşadar, aceea care determină dreptul de intrare în proprietate, aşa cum s-a întîmplat peste tot în secolul XVI, atunci cînd o parte din catolici au trecut la protestantism, ca şi atunci cînd în secolul XVIII o parte din ortodocşii din Transilvania au fost trecuţi la uniatism cu biserici cu tot.

Ori, în toate cazurile în prezent, propunerile ortodoxe de a constitui comisii mixte şi de a organiza consultarea credincioşilor n-au fost luate în seamă. Peste tot s-a procedat la ocuparea de biserici în mod abuziv şi, prin urmare, ilegal. Mici grupuri catolice de rit oriental, adesea strînse din mai multe localităţi, au spart lacăte şi, ocupînd bisericile, au lăsat pe afară majorităţi ortodoxe care slujesc în aer liber, deocamdată evitînd să se angajeze în violenţe reciproce.

Ierarhii ortodocşi transilvăneni, întruniţi la Cluj, fac un apel stăruitor către fraţii catolici de rit bizantin la reinstaurarea păcii şi a încrederii reciproce. Acestea nu vor fi însă posibile, decît prin respectarea principiilor enunţate mai sus şi prin garantarea respectării lor de către autorităţile de stat.

Nu apărăm şi nici nu cerem privilegii pentru noi, ci doar afirmarea stării de drept şi de fapt din viaţa parohiilor din Transilvania. În toate cazurile noi vom respecta voinţa credincioşilor.

Avem speranţa că cele de mai sus vor fi înţelese în litera şi spiritul lor şi că pe această cale, oricît efort ar cere, am putea toţi contribui la o rezolvare frăţească, adevărată şi durabilă a ceea ce acum se profilează a fi o interminabilă sursă de conflicte. Aşa să ne ajute Dumnezeu!

MEMBRII SINODULUI MITROPOLITAN

Bune amintiri sincopînd în...lagăr

In memoriam
Preot prof. dr. Ilarion Felea

Pe Ilarion Felea îl vedeam, duminicile, în catedrala din Arad, profesor la Seminarul Teologic de acolo. Eram elev, clasele superioare ale Liceului „Moise Nicoară". La slujbe, rar predica Felea. În schimb, admiram adevăratele peroraţii de pe amvon rostite de Florea Codreanu. Anii treceau, în goană. După studii universitare la Bucureşti, m-am întors la origine. Oraşul de pe Mureş. Concomitent cu serviciul meu public, în administraţie, făceam literatură, dar şi gazetărie. Intelectualitatea municipiului, Iustin Marşeu, fost prefect; Cornel Iancu, avocat din cercul lui Vasile Goldiş; dr. Radu Cornel; Octavian Lupaş, avocat; Ilarion Felea, au iniţiat fondarea unui cotidian, să se urmeze drumul glorios al ziarelor *Tribuna* şi apoi, *Românul*. Din împreunarea acestor nume, cotidianul a fost botezat *Tribuna Română*. Aici, aş spune, mi-am început cariera gazetărească. Încă din primele numere semnam articole de fond, alternativ cu tinerii redactori, Ilarion Felea. Vehemente subiecte de profund sentiment românesc. Să nu uităm că, acolo la graniţe aveau loc destule pretenţii şovine. Ne vroiam urmaşi demni ai „oţeliţilor de la *Tribuna:* Ion Russu-Şirianu, Octavian Goga, Sever Bocu... Curajului nostru ieşit din comun, atunci în 1945, la instaurarea comunismului, aveam să-i plătim tributul cu privarea libertăţii.

Într-o zi de martie, ne-am văzut mulţi, nu numai ziarişti, la Chestura Arad. O sală mare să încapă numeroşii „rău-făcători". M-a împins înăuntru un „poliţman" înarmat. Nu pot spune că nu m-am speriat. Voci cu stagiu de cîteva zile, mă consolau: „Aici sînt aduşi toţi bunii români". Oarecum intimidat, am salutat pe vicarul Cornel Mageru, fratele episcopului Andrei, pe Ilarion Felea, încă alţii destui. Eram strașnic păziţi. În preajma Paştilor i s-a permis episcopului Andrei Mageru, să ne spovedească. După rînduiala cerută de asemenea ocazii, de sub patrafir deslușeam abia şoptit de înaltul prelat: „Fiule Petre, ţi se face mare nedreptate. Fii tare. Rabdă totul. Roagă-te lui Dumnezeu. Aş vrea

(Continuare în pag. a 3-a)

Petre Pascu

Atingerea demnităţii unui popor să nu însemne oare chiar nimic?

Ne-a fost dat să luăm cunoştinţă, de la televizor, despre o recentă manifestare anti-românească ce a avut loc la Eger, în ţara vecină — Ungaria.

Tristeţea care ne-a copleşit a fost cu atît mai mare cu cît între cei care s-au manifestat acolo zgomotos au fost şi compatrioţi de-ai noştri, şi încă dintre cei cu responsabilităţi sociale foarte importante.

Prezenţa la Eger a episcopului „Episcopiei Reformate de pe lîngă Piatra Craiului" şi mai ales intervenţiile sale puţin inspirate au stîrnit deziluzii şi sentimente reprobatorii.

Este mai presus de orice îndoială că astfel de manifestări nu pot fi de bun augur pentru o normală şi paşnică desfăşurare a relaţiilor interetnice şi interconfesionale din nici o ţară.

Am fost surprinşi să aflăm, tot de la televizor, din partea unui reprezentant al unui grup parlamentar, cum că la Eger n-a fost pînă la urmă cine ştie ce, ba chiar n-a fost nimic.

Oare atingerea demnităţii unui popor, cum s-a întîmplat în cazul întrunirii de la Eger, să nu însemne chiar nimic?!

Gheorghe T. Avram

AVRAM IANCU

„sufletul marii sforţări a neamului românesc" de la 1848—1849

— Aniversarea Revoluţiei din Transilvania —

Avram Iancu rămîne pentru noi cel mai de seamă dintre conducătorii Revoluţiei de la 1848—1849 din Transilvania, personalitatea care, prin exmeplul său de luptă pînă la sacrificiu pentru revendicările naţiunii sale, a însufleţit mulţimile de români. Tînărul de 24 de ani, intrat pe scena revoluţiei ca tribun al moţilor, ajuns în prim plan alături de cei pentru care ideile trebuiau garantate de voinţa poporului înarmat, devine, după cea de a treia Adunare de la Blaj, care decretează organizarea militară şi înarmarea poporului pentru apărarea vieţii şi drepturilor ameninţate, garantul naţiunii aflate în pericol, simbol al aspiraţiilor unei societăţi în afirmare.

(Continuare în pag. a 3-a)

Prof. *Mihai Racovitan*

Scrisorile Avvei Ammoná (III)

(Urmare din pag. 1-a)

scris despre Sfîntul Gherman din Dacia Pontică (v. „Magazin istoric" nr. 10, 1990 și „Noi Tracii" XIX, 184, 1990, p. 8) am văzut că împreună cu Sfîntul Casian Romanul, în același secol al IV-lea, descoperiseră rugăciunea neîncetată la Părinții răsăritului pe care îi vizitau, și chiar descoperiseră o formulă a ei. E drept că nu e aceeași cu formula isihastă (*„Doamne Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul"*), dar e totuși o formulă (*„Dumnezeule spre ajutorul meu ia aminte! Doamne să-mi ajuți mie grăbește-te"* text din Ps. 69). Ea poate fi considerată ca o primă formă de „metodă". Nu e aceeași cu formula *„Numelui"* (lui Iisus) și nu are încă aceeași semnificație pe care o va căpăta în isihasm, dar ca mijloc de căutare a desăvîrșirii prin rugăciunea neîncetată, nu poate fi ignorată de istoricul spiritualității ortodoxe. Iată că a identificat-o și Avva Ammoná, preluîndu-o desigur tot din marea sa sursă, Sfînta Scriptură: *„Rugați-vă neîncetat"* (I Tes. V, 17). Nu e fără importanță să notăm încă odată că *întreaga spiritualitate ortodoxă, ca tradiție a luptei pentru desăvîrșire își are sursa, sprijinul și modelul în Sfînta Scriptură.*

Dar să ne întoarcem la Scrisorile Avvei Ammoná. *Puterea* de care ne-a vorbit e înțeleasă de dînsul ca *Putere divină* (Scrisoarea II, 2; III, 2; XII, 3—6; VI, 1), dar și în chip anume ca *Putere a Sfîntului Duh* (XII, 6; XIII, 1—6), *ca Har* (II, 2—3), ca Duh al adevărului (XIII, 2), al mîngîierii (IV, 2; V, 2; XIII, 1). Dom Bernard Outtier și Dom Lucien Regnault, de la mînăstirea Solesmes (folosim volumul: *Lettres des Pères du désert*, Abbaye de Bellefontaine, 1985, p. 5) spun că ideea de *Putere* la Avva Ammoná, e atît de prezentă și de importantă, că e ca *„o idee fixă"*. *„Este piatra prețioasă* — scrie chiar Avva Ammoná — *despre care vorbește Evanghelia, cumpărată de cel care pentru ea și-a vîndut toate bunurile"* (Scrisoarea XIII, 3).

Această *Putere* îi deschide nevoitorului calea spre toate ușile celor mai înalte daruri dumnezeiești de care se poate bucura un om.

Am văzut că *Puterea* se poate dobîndi prin cerere, *prin rugăciune neîncetată*, și am enumerat mai înainte (v. numerele anterioare, din Telegraful Român) și celelalte mijloace, pe care aici doar le vom reaminti: statornicia, renunțarea la voința proprie, ascultarea de duhovnic, fuga de slava deșartă, îndepărtarea de cei care ne pot fi exemple rele, fuga de onoruri omenești, curățirea de patimi, lacrimile de pocăință, așteptarea îngrijorată a Judecății (v. în *Lettres*..., p. 5—6).

Și dacă toate acestea au fost îndeplinite, și dacă nevoitorul a dobîndit *Puterea* Duhului Sfînt, care va fi starea duhovnicească în care va intra? Care vor fi darurile de care se va bucura? Vom enumera cîteva, pe cele mai importante:

1. Duhul Sfînt umple sufletul celui ce s-a curățit de păcate și îi dă darul *discernămîntului* negreșelnic, adică al deosebirii binelui de rău: *„Vă pomenesc ziua și noaptea ca Dumnezeu să vă apere de tot răul și să vă dea grija de a obține discernămîntul, vederea de sus, ca să vă învățați să deosebiți binele de rău"* (Scrisoarea IV, 1). Cînd nevoitorul capătă acest dar al Duhului Sfînt *„noaptea i se preface în zi"* (Scrisoarea XIII, 3).

2. Duhul Sfînt îi dă celui purificat *„darul cunoașterii tainelor celor mari ale cerurilor"*, acelea despre care nici măcar nu se poate vorbi: *„Harul divin, cînd vă veți înfierbînta sufletul ziua și noaptea în favoarea rugăciunii, vă va face să creșteți duhovnicește și Dumnezeu vă va descopri vouă tainele cele mari"* (Scrisoarea III, 4). Și în altă Scrisoare îi asigură că *„Dumnezeu va fi totdeauna cu ei, pentru a-i învrednici de descoperiri ale marilor taine, despre care eu* — zice el — *nici nu vă pot vorbi în cuvinte"*.

„Cînd veți primi acest Duh, el vă va descoperi toate tainele cerești... Veți fi ca și cum ați fi fost mutați în Împărăție, deși veți mai fi încă în trupuri" (Scrisoarea VIII, 2).

3. Duhul Sfînt îi dă celui învrednicit a primi *Puterea Sa, o vedere de sus, o a doua vedere — anavlepsis* — o înainte vedere și o luciditate spirituală care îl ajută să pătrundă pînă în adîncurile cunoașterii de Dumnezeu. Aceasta se numește și *harisma dioratică*, harisma vederii înainte, a cunoașterii oamenilor și a tainelor. Aceasta nu se dă tuturor, ci numai unora și foarte rar (Scrisoarea IV, 2).

Avva Ammoná consideră acest dar ca foarte important. *„Cînd nevoitorul a trecut de toate ispitele, el devine înainte văzător și sufletul lui primește o nouă frumusețe"*. Și le descoperă ucenicilor că *„chiar există un om pe pămînt care a ajuns la această măsură"* (Scrisoarea IX, 6). Putem bănui că e vorba de o experiență personală a sa. El mai numește starea aceasta în mod paradoxal, și lumină, și întuneric, paradox pe care îl vor descoperi mai apoi și marii isihaști de mai tîrziu. El precizează însă că această nouă lumină îl face pe cel ce se bucură de ea, să i se pară că lumina pe care o avusese pînă atunci, fusese întuneric. Sau mai exact: că lumina din primul cer prin care a trecut era întuneric, față de noua lumină în care intră ridicîndu-se tot mai sus (Scrisoarea IX, 6).

4. Lumina aceasta îi umple sufletul nevoitorului *„de un parfum suav"* (Scrisoarea XIII, 2) și de o *bucurie negrăită*. *„Puterea îngerilor va fi cu voi și veți petrece tot restul vieții în bucuria inimii... Bucuria Domnului va fi cu voi și de atunci încolo veți face totul fără oboseală"* (Scrisoarea VII, 2).

Iată ce mari și minunate daruri rezervă Sfîntul Duh celui ce se învrednicește de *Puterea Sa!*

Aici se cade însă să facem o mică pauză și să notăm un *avertisment* pe care Avva Ammoná îl dă ucenicilor săi. Un avertisment spre a-i pune la adăpost de surprize și, eventual, chiar de deznădejde. Se întîmplă, scrie el, ca sufletul, după ce ajunge la stările de fericire și bucurie descrise mai înainte, să-și piardă rîvna, să simtă că își pierde rîvna dintîi. E semn — zice el — că Satan a intervenit cu încercările lui (Scrisoarea IX, 1). Dar Avva își consolează ucenicii pe loc, arătîndu-le că lucrurile nu sînt decît firești. Dumnezeu lasă aceste ispite ca să-i întărească pe cei drepți (Scrisoarea IX, 2—3).

Ideea se va regăsi în scrierile și îndrumările multor Părinți duhovnicești. Ispita aceasta va fi însă socotită ca făcînd parte din obișnuitele încercări ale diavolului de a împiedica desăvîrșirea. Ceea ce e specific Avvei Ammoná e că el consideră că, faptul de a suferi drepții această ispită e chiar un fel de lege, și că însuși Dumnezeu o pune la cale, o îngăduie, ca pe o ultimă încercare și ca pe o ultimă întărire în rezistența față de Cel rău: *„Cînd a primit Duhul, nevoitorul e dat în primire diavolului pentru a fi ispitit. Dar cine îl dă, dacă nu Duhul lui Dumnezeu? Căci diavolului îi este cu neputință să ispitească un drept, dacă nu i-l dă Dumnezeu spre ispitire"* (Scrisoarea XIII, 5).

Avertismentul era binevenit și era menit să-i liniștească pe ucenici. Să nu se sperie. Să stăruiască în virtuțile de la început, în rugăciune, lepădarea de sine și de voia lor, să postească, să se roage cu lacrimi (Scrisoarea IX, 5, cf. Dom. Bernard Outtier..., *loc. cit.*, p. 8).

Și acum iată încă o noutate pe care o descoperă Avva Ammoná. Celui ce va trece proba, Domnul îi va da o *Putere* și o *bucurie* nouă. El o numește chiar *„o a doua rîvnă, mai mare decît cea dintîi"*. Aceasta vine și după un fel de *„pact cu Dumnezeu"* pe care sufletul îl face cu mare hotărîre de a nu mai da înapoi niciodată (Scrisoarea X, 5). După această trecere de vama ispitei celei din urmă, sufletul ajunge la *nepătimire*, urcă în *cerul cerurilor* și ajunge pînă la *locul Creatorului*, la care fără această din urmă ispită n-ar fi putut ajunge (Scrisoarea IX, 7). *„Acum sufletul nu mai are nevoie să se mai roage pentru sine"!* (Scrisoarea VIII, 2).

Și iată cum, fără să vrea, Avva Ammoná schițează aproape o metodă, scrie aproape un tratat despre nevoințe și trepte ascetice și mistice pe drumul către desăvîrșire. Acestea nu le-a învățat din cărți. A trecut el însuși prin ele, precum ne-o sugerează (Scrisoarea IX, 6). Dacă e totuși să recunoaștem în Scrisorile sale elementele unei metode și ale unui tratat, va trebui să spunem că ele nu sînt prezentate sistematic, dar că pot fi desprinse ca atare din risipirea în care sînt prezentate în Scrisori. Ele vor fi *materie* de meditație și analiză pentru cei care, după dînsul, vor încerca închegarea unor tratate și desprinderea unor metode din experiențele înaintașilor.

Cercetătorii au găsit în alte texte ale Avvei Ammoná elementele unei evoluții duhovnicești oarecum logice, în sensul celor spuse de noi mai sus. Iată un astfel de text: *„Mai întîi e singurătatea; singurătatea naște asceza și lacrimile; lacrimile nasc frica; frica naște umilința și darul prevederii; prevederea naște dragostea, caritatea; dragostea face sufletul nepătimitor; atunci omul înțelege că nu e departe de Dumnezeu, după toate aceste lucruri"* (P.O. XI, p. 48; Hausherr, *L'hésychasme*, Orientalia Christiana Analecta, Roma, 1966 p. 177; v. și Th. Spidlik, *La spiritualité de L'Orient chrétien*, Roma, 1978, p. 207). Există în această succesiune de faze multe din cele rețînute de istoricii spiritualității ortodoxe, dar nu de toți în aceeași ordine. Ordinea Avvei Ammoná indică o dată în plus că el nu se afla decît în posesia propriei experiențe, și că nu și-o sistematizase încă definitiv. Și n-o sistematizase nici pe cea a puținilor săi înaintași de talie deosebită.

În alte texte el mai are și alte trepte, și alte concepte, care n-au fost prinse în schema de mai sus. De pildă are și *odihna*, ca urmare a virtuților (cf. Spidlik, *op. cit.*, p. 281). Despre aceasta va trebui să vorbim cîndva anume, căci ea, *odihna*, e prezentă în experiența multor nevoitori din pustie. E vorba desigur de odihna minții, a sufletului, de ajungerea la negrijă, la eliberarea de tumultul întrebărilor și al luptelor duhovnicești, nu de simpla odihnă a trupului.

Avva Ammoná a fost un mare înaintaș. Scrisorile lui ni-l prezintă ca pe unul care a sesizat, sintetic desigur, și partea ascetică premergătoare, și partea mistică de realizare duhovnicească. Și a ajuns pînă la ceea ce, mai tîrziu, teoreticienii — care vor fi în același timp și trăitori — vor numi *Theoria*, adică vederea lui Dumnezeu, și *Theosis*, adică îndumnezeirea omului prin refacerea drumului de la chip la asemănare, drum pierdut prin căderea dintîi. Jertfa Mîntuitorului, izbăvitoare de păcatul dintîi, a redat sufletului omenesc putința ridicării din nou și a refacerii drumului, dîndu-i în ajutor și *Puterea*, adică Harul Sfîntului Duh.

Avva Ammoná nu era însă un exaltat și un neprevăzător, ceea ce îl atestă încă odată ca pe un nevoitor cu o experiență duhovnicească autentică. El scrie ucenicilor săi, să știe că *„drepții ajunși la desăvîrșire"* sînt rari. Să nu se aștepte să ajungă acolo cu ușurință. Să se nevoiască, dar să știe că acolo ajung doar *cîțiva din fiecare generație de pămînteni* (Scrisoarea VI, 2; XIII, 3; IV, 2). Ceea ce nu înseamnă că trebuie să se descurajeze. El se roagă pentru dînșii, ca să fie dintre cei *cîțiva*.

Exegeții *Scrisorilor (cit. supra)* cred că Avva Ammoná a mers cu sfaturile chiar mai departe decît Sfîntul Antonie. Cum însă el, ca și Sfîntul Antonie, nu avea un ghid teoretic după care să se orienteze, și-a povestit mai ales experiențele sale înalte, și a crezut că pot fi repetate de oricine ar merge pe calea nevoințelor sale. Ultimele avertismente ni-l arată însă și grijuliu în a nu-i antrena pe ucenici spre culmile rezervate celor puțini și, desigur, și pentru a-i apăra de ispita mîndriei de a-și pune prea mare încredere în exercițiile lor.

Dar nici nu le-a pus în cale obstacole. Le-a spus însă că de dînșii depindea cît puteau să urce, în dobîndirea *Puterii* Duhului Sfînt.

18 mai 1991
Sibiu

Școala Ardeleană și Ortodoxia

Destinul cultural al modelului cultural al Școlii Ardelene, un model profund umanist, prin dimensiuni istorice, filologice, filosofice, literare și teologice, n-a fost dintre cele mai fericite, datorită unei receptări parțiale și treptate a valorilor ei. Într-un cuvînt modelul cultural, al Școlii Ardelene n-a fost receptat deplin. Generația pașoptistă a „prins" spiritul filologic și s-a născut „școala latinistă", cu performanțele și exagerările ei. Scrisorile istorice au fost difuzate doar în parte, dacă avem în vedere că *Istoria, lucrurile și întîmplările românilor* a lui Samuil Micu e încă inedită. *Țiganiada*, de asemenea, a fost pusă în circulație tîrziu, iar preocupările filosofice ale corifeilor au beneficiat de punere în valoare abia în a doua jumătate a secolului nostru. Aspectul cel mai vitregit însă, în ceea ce privește valorificarea, este cel legat de preocupările teologice ale lui Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior. Acestea n-au fost preocupări marginale. În ceea ce-l privește pe cel dintîi sîntem în fața unui efort cărturăresc de excepție, cîtă vreme opera lui în proporție de 2/3 este teologică, evident nu originală, ci de tălmăcire.

Explicațiile pentru această situație sînt de mai multe feluri. În primul rînd, e vorba de situația din epocă, cînd ceea ce au scris cei trei cărturari a fost cenzurat, atît de autoritățile cezaro-crăiești, cît și de administrația blăjeană. Apoi prezența în diferite arhive a manuscriselor n-a făcut posibilă cunoașterea lor de către specialiști. În sfîrșit, lipsa de aplicație a cărturarilor noștri pentru lucruri grele și lucrări de durată, mai poate fi un paleativ, cu siguranță insuficient pentru a „justifica" drama necunoașterii depline a spiritului autentic al Școlii Ardelene.

Prima înfățișare a dramei spiritului Școlii Ardelene este aceea a conflictelor dintre episcopul Ioan Bob și corifei soldată cu victoria administrativă a lui Bob și cu triumful cultural al lui Micu, Șincai și Maior. Istoriografia noastră, în liniile ei generale, a dat dreptate peste timp corifeilor, de aceea e surprinzător să citim despre „uneltirile" lui Șincai, Maior și Clain împotriva lui Bob[1]. Dar, fie, e posibilă și o astfel de ipoteză, din moment ce a fost afirmată.

Prin preocupările lor teologice și de istorie bisericească, corifeii Școlii Ardelene au susținut și argumentat dimensiunile străvechi ortodoxe ale românilor. Ei nu făceau acest lucru, decît pentru a continua strădaniile episcopului Inochentie Micu, cel care a dus „o luptă hotărîtă împotriva oricărei alterări a conținutului ortodox al bisericii sale, împotriva „latinizării", adică a catolicizării. Nu numai pentru că poporul vădește repulsie față de catolicism, dar și pentru că aduce cu sine — înstrăinarea de propriul popor, deznaționalizarea".[2]

Pericolul era într-adevăr mare, cîtă vreme actul de la 1701 a fost unul politic, iar privilegiile promise românilor au rămas numai în acte și documente, iar lupta lui Inochentie pentru aceste drepturi a sfîrșit prin sechestrarea lui la Roma. Așadar Micu, Șincai și Maior au fost și ei „cei mai hotărîți adversari ai tendințelor de sfărîmare a unității religioase a românilor în credința ortodoxă strămoșească, pentru care motiv au trebuit să părăsească Blajul, unde se afla conducerea fostei biserici unite, care i-a pus la grele și neîndurate persecuții".[3] Nu e lipsit de interes să știm în acest sens că Micu și Maior, împreună cu Aron Budai și Ioan Popovici au inițiat la 1789 „un proiect de reconciliere a celor două biserici românești: greco-catolică și ortodoxă".[4]

În ceea ce privește truda cărturărească a corifeilor lucrurile stau și mai limpede. Opera lor este străbătută de duhul ortodoxiei. Redăm mai jos titlurile manuscriselor lui Samuil Micu după catalogul existent la Biblioteca Academiei Române din Cluj-Napoca. Transcriem în ordinea catalogului: *A celui dintru Sfinți părintelui nostru Doroteiu* (1769) Ms. rom. 516, 79 f.; *A celui întru Sfinți părintelui nostru Ioan Gură de Aur* (1789) Ms. rom. 432 221 f.; *A celui întru Sfinți părintelui nostru Ioan Gură de Aur... cuvinte*... Ms. rom. 433 317 f.; *A celui întru Sfinți părintelui nostru Ioan Gură de Aur*, Ms. rom., 434, 334 f.; *A celui întru Sfinți părintelui nostru Ioan Gură de Aur* (1800) 18 f.; *A celui întru Sfinți părintelui nostru Kiril*, Ms. rom., 43 f.; *A celui întru Sfinți părintelui nostru Kiril*, (1788) Ms. rom. 383 f.; *A celui întru Sfinți părintelui nostru Vasilie cel Mare* (1780), Ms. rom. 410, 168 f.; *A celui întru Sfinți părintelui nostru Vasilie cel Mare... cuvinte*... (1788) Ms. rom. 502, 302 f.; *A celui întru Sfinți părintelui nostru Vasilie cel Mare*, II, (1780), Ms. rom. 15, 213 f.; *A celui întru Sfinți părintelui nostru Vasilie cel Mare învățături*..., (1804), Ms. rom., 533, 167 f.; *A celui întru Sfinți părintelui nostru Vasilie cel Mare... către cei ce pustnicește viețuiesc*, (1800), Ms. rom. 535, 160 f.; *A celui întru Sfinți părintelui nostru Vasilie cel Mare... hotărîri scurte cu întrebări și răspunsuri*, Ms. rom. 536, 176 f.; *Cuvintele Sf. părinte Grigorie Nazienzemul*... (1790) Ms. rom. 539, 346 f.; *Hotărîri lungi... după Vasilie cel Mare*, Ms. rom., 512, 59 f.; *Învățăturile Sfinților părinți* Ms. rom. 426, 231 f.; *Învățăturile Sfîntului Vasilie cel Mare* (1805), Ms. rom. 534, 297 f.; *Istoria împărecherii întră biserica răsăritului și a apusului pe vremea lui Mihail Cerularie*, Ms. rom. 448, 264 f.; Manuscrisele românești nr. 501, 83 f. și nr. 537, 65 f. sînt numite *Texte patristice*, iar Ms. nr. 478, 138 f. se numește *Traduceri din Sf. Părinți*.

Alături de autorii citați aici: Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur, Doroteiu, Kiril al Ierusalimului, Grigorie de Nazianz, în manuscrisele, ce în catalogul consultat de noi poartă specificația „texte din", se află scriitori bisericești răsăriteni precum: Grigore Bogoslavul, Efrem Sirul, Teodor Studitul, Athanasie Sinaitul.[5] De asemenea în textul traducerii *Istoriei bisericești* a lui Fleury, Samuil Micu mai menționează traduceri ale sale din Epifanie din Cipru, Ava Pahomie, Teofil al Alexandriei, Ioan Scărarul. Opțiunile acestea însumate într-un uriaș travaliu de traducător vorbesc de la sine despre ortodoxismul gîndirii teologice a lui Samuil Micu. Chiar alegerea istoriei lui Fleury se fundamentează în același chip, întrucît cărturarul occidental preciza că marea schismă între Biserica Răsăriteană și cea din Apus a avut cauze politice, între altele amestecul regilor „frînci": „Aceasta este — traduce Samuil Micul din Fleury — începutul, rădăcina și pricina schismei între biserica răsăritului și a apusului; celelalte ale împerecherii toate pe temeiul acesta sînt zidite și din rădăcina aceasta să nasc mlădițe răsărite".[6]

Ar mai fi de amintit, pentru a dezvălui și mai limpede înscrierea gîndirii lui Samuil Micu în tradiția ortodoxă, că el a tradus *Biblia de la Blaj* după modelul *Bibliei* de la București, iar marele său tratat de *Teologie morală* a fost scris și gîndit în aceeași statornică tradiție ortodoxă. Peste toate acestea stă și harul literar de excepție a celui care a fost numit „un uriaș al scrisului românesc". Reproducem un fragment tradus din Vasile cel Mare: „Sămănătura este stearpă și neroditoare, pentru că pămîntul este foarte uscat și la vedere trist, tăiat și crăpat și rupt la cele mai dinlăuntru ale sale primind strălucirea razelor soarelui. Izvoarele cu apă multă și pururea curgătoare au secat. Perit-au apa rîurilor celor mari. Pruncii cei mai mici cu picioarele umblă prin ele și muierile cele povarnice le trec".[7]

Opțiunea lui Samuil Micu pentru tradiția ortodoxă a Bisericii românești nu s-a manifestat numai prin uriașa lui trudă cărturărească, ci și prin atitudine clară față de deformatorii acestei tradiții: „O, că de n-ar fi acum (1801) într-ai noștri, cari în canoane, și în obiceiurile bisericești și într-altele latinizăluiesc".[8] În *Historia daco-romanorum sive valachorum*... apare și motivația acestei atitudini: „fiindcă socotesc că (odată) cu ritul se schimbă sîngele și naționalitatea (neamul) („sanguinem et nationem patent mutari"), și după aceea își urăsc strămoșii, rudele și neamul (românesc)".[9]

Cronica Românilor a lui Gheorghe Șincai veritabil model de scriere modernă a istoriei, întemeiată pe rigoare cronologică și pe critica izvoarelor conține referințe ce apără ortodoxia românească, Șincai a subliniat intențiile politice ale Romei cu privire la Biserica din Țările Românilor: „Dară eu mă mir și mă ciudesc, ce au avut Climent VIII, Papa de Roma, de a se amesteca în lucrurile Moldovei, cînd n-a avut gînd să ajute pe bieții moldoveni, fără numai să-i supuie șie".[10]

Judecata lui Șincai era rostită pentru apărarea ortodoxiei românești și adeziunea lui față de religia strămoșească nu se manifestă nu numai aici, ci și în aceea că unirea cu Roma era privită de el ca un „act politic, menit a asigura victoria catolicilor imperiali asupra calvinilor dizidenți, ca un act forțat din care românii, mai ales marea masă de țărani credincioși, n-au avut nimic de cîștigat".[11]

Preocupările teologice și bisericești ale lui Gheorghe Șincai nu ating dimensiunile celor existente în scrisul lui Samuil Micu. Totuși, din nevoi didactice el redactează în 1783 un *Catehism* „spre folosul și procopseala școalelor Normalești a Neamului Românesc". Gîndul cărturarului a fost acela de a cultiva tinerilor învățăcei „deprindere întru învățătura cea pravoslavnică" (ortodoxă).[12] În cuprinsul cărții el dă și o definire a Ortodoxiei, dacă nu prima în cultura românească modernă, cu siguranță cea mai rinzălui", în *Simbolul Credinței* din *Catehismul* său, tema purcederii („filioque") Duhului Sfînt și din Fiul nu e cuprinsă: „Crez... și întru Duhul Sfînt, Domnul de viață făcătoriu, carele din tatăl iase, cela ce împreună cu tatăl și cu Fiiul, iaste închinat și mărit, carele au grăit prin prooroci".[14]

Aceste manifestări ale duhului ortodoxiei în scrierile Școlii Ardelene nu lipsesc nici din opera guroasă din secolul al XVIII-lea românesc: „Credința a unui pravoslavnic e o lumină peste fire un dar dumnezeiesc, o virtute de la Dumnezeu vărsată în inima omului, prin care el, tare și fără îndoială, toate le ține, cîte au descoperit Dumnezeu, și biserica cea pravoslavnică pune înainte a le crede, fie acelea scrise, fie nescrise".[13]

Punctele pe care Roma le-a impus, în plan teologic, Bisericii unite au fost: acceptarea primatului papal, susținerea purcederii Duhului Sfînt și din Fiul („filioque"), existența purgatoriului, împărtășirea cu azimă. Gheorghe Șincai deși cunoștea aceste lucruri, la care a făcut referință și Samuil Micu prin verbul „a latiniui Petru Maior. Ba chiar la difuzarea pentru prima dată a *Procanonului* scris de acesta și rămas în manuscris, s-au rostit cuvinte, de înaltă retorică, ce puneau în relief faptul că cei trei corifei au combătut uniația: „Aceste consecințe triste, religioase-sociale și politice dintre românii ortodocși și uniați din Transilvania le-au prevăzut de timpuriu ochii de vultur ai acei trinități române G. Șincai, P. Maior și S. Clain, de aceea au și combătut cu tot sufletul lor Uniația".[15]

În ceea ce-l privește pe Petru Maior, s-a precizat ortodoxismul fără „echivoc al omileticii" sale.[16] Astfel în *Didahii*, învățatul cărturar, deși se inspiră din iezuitul Paolo Segnoni, el respinge termenii catolici, pe care tacit îi înlocuiește cu alții specifici gîndirii ortodocșilor: Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare, Ioan Damaschinul, Ioan Scărarul. Așadar aceeași opțiune ca și a lui Samuil Micu, din *Teologia Morală*.

Dacă Gheorghe Șincai s-a opus acceptării temei „filioque" în *Simbolul Credinței* și prin aceasta se opunea unuia din punctele impuse de Roma uniților din Transilvania, Petru Maior se va opune chiar primatului papal, polemic, dar și cu erudiție și forță interpretativă. Papa „să fie în biserică adevărat stăpîn și poruncitoriu, precum preoților așa și mirenilor, el singur, iar nu soborul, să se creadă a dogmelor nesmintic tîlcuitoriu și poruncitoriu...?"[17] se întreba polemic și nedumerit cel de-al treilea dintre cărturarii Școlii Ardelene. Întrebarea n-a lăsat-o însă fără răspuns. Pe papă îl numește monarh în cetate și în biserică și comentează în spirit autentic creștin fragmentul evanghelic ce „susține" primatul papal: „tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica mea": „Dar pentru aceia — își exprimă Maior punctul de vedere ortodox — să aibă mai mare Petru putere decît ceilalți apostoli nici cum nu lăsăm..."[18]

Petru Maior se dovedea astfel înscris cu gîndirea în spiritul ortodox al Școlii Ardelene. Deși, ca și ceilalți a învățat în școlile Romei și-a iubit mai mult neamul decît avantajele ce și așa Roma și Viena nu le-au dat, cum le-au promis românilor cînd s-a pornit actul uniației. În numele iubirii de neam Petru Maior se va opune tendințelor cărturărești care încă de atunci susținea apartenența cîndva a Bisericii românilor de Biserica Catolică a Romei: „Nici nu se creadă nicăieri urmă, de unde măcar cît de mică gîcitură să se poată stoarce, că doară Biserica românilor a fost de legea latinească".[19] Citatul acesta e din *Istoria Bisericii românilor* (1813) și această carte a fost

(Continuare în pag. a 3-a)

Traian Vedinaș

Cunună de cîntări bizantine

Apariția celor trei mape discografice: *Romanian Byzantine Liturgy*, *Romanian Byzantine Hymns* și *Romanian Christmas Carols* reprezintă, după opinia noastră, un valoros punct de referință al genului atît pentru ineditul lor publicistic cît mai ales pentru conținutul și semnificația intrinsecă.

Încrustațiile de început ale acestei trilogii bizantine *(Romanian Byzantine Liturgy)* își revarsă, pentru prima dată, în acest mod, o primă secvență din tezaurul inconfundabil al muzicii plastice de origine bizantină la a cărei românire au contribuit, pînă la sacrificiu de sine, nume de primă rezonanță înscrise în Panteonul muzicii românești precum Filothei sin Agăi Jipei, Ieromonahul Macarie, Anton Pann dar și multe alte nume pe care, în ultimii ani, le citează tot mai concret tratatele și enciclopediile românești *(Muzicieni din România,* vol. 1, A—C, București, Editura Muzicală, 1989).

Acest tezaur pe care îl putem numi, atît pentru valoarea lui compozițională și interpretativă cît mai ales pentru conținutul sacru și *Cîntarea Cîntărilor* ce își deschide paginile cu *Liturghia românească pe glasuri bizantine* aranjată de profesorul și compozitorul Nicolae Lungu după melodii psaltice ale Bisericii Ortodoxe Române. De fapt, cititorul acestor rînduri trebuie să știe că, Liturghia respectivă, imprimată pe placă de ebonită, se desfășoară după tradiția rînduielilor tipiconale ale Bisericii Ortodoxe Române așa încît dialogul Co-

(Continuare în pag. a 4-a)

Constantin Catrina

Lucrarea Duhului Sfînt

(Urmare din pag. 1-a)

au crezut erau una" (4, 32). Aceasta este de fapt taina Bisericii: *„ca toţi să fie una"* (In. 17, 21), după asemănarea lui Dumnezeu, Cel *Unul* în Fiinţă dar *întreit* în Persoane. Una sînt şi credincioşii în Biserică, mărturisind aceeaşi credinţă, gîndind şi simţind la fel pentru că se iubesc reciproc şi străduindu-se să împlinească voia lui Dumnezeu care este sfinţirea noastră (I Tes. 4, 3). Această mare taină a unirii tuturor pînă la a gîndi şi simţi la fel, păstrîndu-şi totuşi fiecare identitatea proprie de persoane unice, se realizează în Biserică prin lucrarea Duhului Sfînt. Dacă „în Hristos, noi cei mulţi un trup sîntem şi fiecare mădulare, unii altora" (Rom. 12, 5), „căci toţi ne împărtăşim dintr-o pîine" (I Cor. 10, 17), în Duhul Sfînt sîntem consacraţi fiecare în identitatea noastră personală, adică în ceea ce reprezintă unicitatea fiecăruia. Căci fiecare persoană umană este unică şi inconfundabilă în unirea ei cea mai desăvîrşită cu celelalte persoane. Dacă prin întruparea Sa, Fiul lui Dumnezeu, a recapitulat pe toţi oamenii în umanitatea Sa, refăcînd astfel unitatea primordială a neamului omenesc, Duhul Sfînt marchează prin pecetea Sa, pe fiecare, în unicitatea lui. La Rusalii, cîte o limbă ca de foc s-a aşezat pe fiecare apostol, consacrîndu-l ca persoană unică. Iar acest fapt se repetă cu fiecare, după Taina Botezului, cînd primim „pecetea darului Duhului Sfînt", adică pe Duhul Sfînt însuşi ca dar, cum l-au primit apostolii la Cincizecime. Astfel lucrarea lui Hristos şi lucrarea Duhului Sfînt, care nu pot fi separate, realizează în om şi în umanitate, prin Biserică, Taina lui Dumnezeu, în care unitatea absolută de Fiinţă coexistă cu diversitatea tot atît de absolută a Persoanelor. Potenţial, în Hristos şi în Duhul Sfînt, omenirea este una şi întreagă în fiecare persoană umană. În realitate însă, taina aceasta nu se realizează decît în şi prin Biserică, „trup al lui Hristos şi templu al Duhului Sfînt".

Prin pogorîrea Duhului Sfînt a luat fiinţă Biserica şi tot prin lucrarea Lui aceasta s-a lăţit şi extins pînă la marginile lumii. Pe cei din afara Bisericii, Duhul Sfînt îi conduce în chip tainic spre botez iar pe cei ce sînt deja în Biserică îi înnoieşte mereu prin unirea cu Hristos şi prin El cu Tatăl, pentru a realiza în ei asemănarea cu Dumnezeu. Duhul Sfînt este Arhitectul vieţii noastre spirituale. El ne inspiră gîndurile cele bune, ne întăreşte în ispite, ne mîngîie în întristare, ne ridică din căzere, ne aduce pacea şi bucuria inimii, ne învaţă limba iubirii, ne dă curajul mărturisirii şi libertatea fiilor lui Dumnezeu. În Duhul Sfînt descoperim tainele lui Dumnezeu (I Cor. 2, 10), în El mărturisim că „Domn este Iisus" (12, 3), în El ne rugăm (Rom. 8, 26) şi-L numim pe Dumnezeu „Avva! Părinte!" (8, 15). Fără lucrarea Duhului Sfînt în noi am fi morţi sufleteşte. Iată de ce Sfîntul Serafim de Sarov (+1843) spune că „scopul vieţii creştine este dobîndirea Duhului Sfînt". Sînt oameni duhovniceşti şi oameni trupeşti. „Omul trupesc nu primeşte cele ale Duhului lui Dumnezeu, căci pentru el sînt nebunie şi nu poate să le înţeleagă..." (I Cor. 2, 14). De aceea faptele unui astfel de om nu pot fi decît: adulter, desfrînare... vrajbe, certuri, dezbinări, eresuri, uciderі, beţii, chefuri... Gal. 5, 19—21). Pe cînd omul duhovnicesc, fiind plin de Duhul Sfînt, judecă totul duhovniceşte, avînd libertatea Duhului şi roadele Lui: dragostea, bucuria, pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credinţa, blîndeţea, înfrînarea, curăţia (5, 22—23). Dar pentru a primi Duhul Sfînt trebuie să ne împotrivim păcatului, pînă la sînge (Evr. 12, 4). „Dă-ţi sîngele ca să primeşti Duhul", zic marii trăitori ai Ortodoxiei. Aceiaşi sfinţi spun că Duhul Sfînt părăseşte imediat inima care primeşte un gînd necurat sau de mîndrie, pe omul insensibil la durerile semenilor, pe cel ce se opune în faptă sau în cuvînt vrăjmaşilor săi, chiar dacă este nedreptăţit. Fiind Duhul Adevărului, Duhul Sfînt nu va sălăşlui niciodată în omul eretic, în omul mincinos, în cel nesincer şi duplicitar în cuvînt şi faptă. Erezia şi minciuna neîndreptate sînt fără îndoială păcate împotriva Duhului Sfînt. Există însă şi pericolul ca chiar şi adevărul să devină idol (fanatism) atunci cînd el nu este însoţit de dragoste.

Duhul Sfînt este Persoana cea mai tainică a Sf. Treimi. El nu şi-a descoperit „faţa Sa", ci apare în Sf. Scriptură sub chipul vîntului, al porumbelului, al focului... Faţa Sa adevărată se revelează în fiecare persoană umană îndumnezeită prin lucrarea Sa, zice un teolog ortodox.

Prof. Nicolae Neaga

Prof. A. DEMIAN

— fost deputat eparhial —

La 100 de ani de la naştere

Generaţia mea, clasa anului 1919/20, îşi spune prin mine cuvînt de apreciere pentru profesorul Aron Demian, director al Liceului „A. Vlaicu" din Orăştie.

Prima chemare la Liceul „Aurel Vlaicu", primul an de şcolaritate se făcu sub ochii noştri în dată după 1 Decembrie 1918. Primii elevi ai lui Aron Demian noi am fost. Sînt destule temeiuri pentru a uni glasul nostru, cu al lungului şir de admiratori, care aduc azi cuvinte de cinstire lui Aron Demian, omul care şi-a dăruit gîndurile şi puterile unei generaţii, care s-a ridicat plină de frumuseţe în jurul nostru.

Parcă-l vedeam aievea, pe Aron Demian, cum, grăbit şi neastîmpărat şi modest pînă la sfiiciune, se strecura prin mulţime şi era sfredelul tuturor problemelor. Nimeni nu punea atît de simplu, direct şi hotărît cauza liceului ca el. Muncea mult şi nu alerga în zadar. Călca apăsat, ca să se audă departe. Cînd îl priveam ne intimidam, cînd îl ascultam, în graiul înmirezmat de poezia lui Eminescu îl admiram. Temut şi iubit, captivant în vorbire prin ceea ce spunea şi cum spunea. Proiecta în prelegerile sale o perspectivă de noutate, la care se adăuga dragostea faţă de elevii săi.

Educator neîntrecut, pedagog iscusit, a deveni un director de cu o mare popularitate, iar Liceul „A. Vlaicu" ajunsese, sub cîrmuirea sa, „primus interpares", obţinînd, nu de puţine ori, cea mai mare medie la bacalaureat, pe ţară.

Cînd cu prilejul întrunirii de 40 de ani de la înfiinţarea liceului, foştii săi elevi i-au conturat portretul prin cuvintele: „fondatorul şcolii, profesorul Demian, ni se înfăţişează ca un stîlp scăpărător; A fost însufleţit de gînduri profunde, semeţe, pline de vigoare".

Şi-a încoronat activitatea vieţii în aprecierile unanime.

În ziua de 27 aprilie 1991, în sala festivă a Liceului „Aurel Vlaicu", din Orăştie, s-a organizat sărbătorirea Centenarului naşterii sale. S-a slujit Parastas, s-au ţinut cuvîntări, s-au depănat amintiri şi s-a prezentat o expoziţie documentară.

Prof. Nicolae Neaga

Şcoala Ardeleană

(Urmare din pag. a 2-a)

un îndreptar pe această temă pentru multă vreme atît pentru ortodocşi cît şi pentru uniţi, în Transilvania şi a fost cu adevărat folositoare întrucît cultiva o unitate românească originară.

Petru Maior ştia că pînă la 1054, în lume, în cea europeană, bineînţeles, a existat o singură biserică, iar după acest moment românii au fost de „legea greceasca": „Biserica românilor nu numai a celor dincolo de Dunăre, ci şi acestora dincoace de Dunăre, pînă la vremile cele demult au fost supusă patriarhului de Ţarigrad".[20]

Trebuie înţeles aici un lucru, atît *Istoria, lucrurile şi întîmplările românilor* a lui Micu, cît şi *Cronica Românilor* a lui Şincai au dat o viziune unitară, precum în *Hronicul* lui Cantemir, din care cel dintîi s-a inspirat, asupra istoriei românilor. La Petru Maior această unitate e exprimată în două etape (cărţi). O dată în *Istoria pentru începutul românilor în Dacia*, cu deschidere asupra unităţii daco-romane a românilor şi altă dată în *Istoria Bisericii românilor* în care unitatea este exprimată tocmai prin unitatea bisericească a românilor, unitate pentru a cărei împlinire a luptat şi Inochentie Micu. Petru Maior era convins că Inochentie Micu a avut o singură grijă: „ca legea şi toate tocmelele Bisericii Răsăritului pretutindeni cum să se ţină".[21]

Scrierile corifeilor Şcolii Ardelene au pledat şi au fost o împlinire armonioasă a spiritului românesc, pe care l-au înţeles şi l-au cultivat, în cea mai veche tradiţie a lui, cea ortodoxă, pe care iată au înnoit-o cu erudiţie şi vocaţie cărturărească, cu o sinteză de excepţie între luminismul dominant al veacului al XVIII-lea şi lumina din veac a spiritului ortodox românesc. De aceea a şi spus Samuil Micu în prefaţa *Bibliei* (1785) tradusă de el: „mare lumină şi învăţătură dau cetitorului". Şi lumina a ajuns pînă la noi.

NOTE:

1. Octavian Popa, *Un nedreptăţit. Episcopul Ioan Bob*, în „Cultura creştină", 1935, nr. 6—7, p. 341.
2. D. Prodan, *op. cit.*, p. 139.
3. Dumitru Stăniloae, *Uniatismul în Transilvania*, 1973, p. 105.
4. Serafim Duicu, *Pe urmele lui Samuil Micu*, 1986, p. 144.
5. *Ibidem*, p. 229.
6. Veniamin Micle, *Cunoştinţa pre scurt a istoriei bisericeşti acum întîi aşezată şi scrisă pr limba românească de Samoi Clain ieromonahul, în anul — 1789*, în „Studii Teologice", 1978, nr 9—10, p. 651.
7. *Şcoala Ardeleană*, Ediţie îngrijită, note, introducere de Miha Gherman, 1977, p. 181.
8. Apud, Nicolae Mladin (mitropolit), *Biserica Ortodoxă Română, una şi aceeaşi în toat timpurile*, Sibiu, 1968, p. 98.
9. *Şcoala Ardeleană*, Ediţie critică, note, bibliografie şi glosa de Florea Fugariu. Introducere d Dumitru Ghişe şi Pompiliu Teodor, 1983, p. 10.
10. Apud. Serafim Duicu, *P urmele lui Gheorghe Şincai*, 1983 p. 214.
11. *Ibidem*, p. 221.
12. *Şcoala Ardeleană*, I, 1970 p. 76.
13. *Ibidem*, p. 76.
14. *Ibidem*, p. 79.
15. C. Erbiceanu, *Introducere* în Petru Maior, *Procanonul*, 1894 p. III.
16. Maria Protase, *Omiletica lu Petru Maior*, în „Mitropolia Ardealului" XVIII, 1973, nr. 1—2 p. 30.
17. Petru Maior, *Scrieri*, II 1976, p. 4.
18. *Ibidem*, p. 114.
19. *Ibidem*, p. 8.
20. *Ibidem*, p. 113.
21. *Ibidem*, p. 136.

FILIALA ASOCIAŢIEI PRO-VITA ÎN SIBIU

În vederea constituirii unei filiale a Asociaţiei Pro-Vita în Sibiu, s-au ţinut două consfătuiri: — una cu tema „Dreptul omului de-a se naşte" în aula Institutului Teologic Universitar „A. Şaguna", — a doua cu tema „Avortul şi morala creştină" în cadrul cercului de medicină socială al Asociaţiei Astra, despărţămîntul Sibiu, în sala USSM. Ambele conferinţe au fost susţinute cu multă competenţă şi responsabilitate de pr. prof. dr. Ilie Moldovan, în luna martie a.c.

Temele celor două conferinţe s-au dovedit deosebit de însemnate în actualele cerinţe ale societăţii româneşti, după Revoluţia din decembrie 1989. Se cunoaşte liberalizarea prin decret a posibilităţii întreruperii sorcinei. Drept urmare, în anul 1990 statisticile au comunicat că s-au făcut un milion de avorturi.

Consecinţele grave ale acestui flagel, care a luat o extindere deosebită, a atras atenţia şi îngrijorarea medicilor, familiilor, reprezentanţilor Bisericilor şi a unei părţi a opiniei publice româneşti.

Medicii de specialitate sînt îngrijoraţi de periclitarea sănătăţii mamelor, a femeilor, ajungîndu-se la 3—4 avorturi pe an, ale unei femei. Biserica noastră priveşte atît imperativul poruncii Bibliei: „Să nu ucizi!", cît şi urmările moral creştine ale avortului, care este o ucidere, o crimă şi la scară naţională un genocid. Pentru aceasta nu vom scăpa de sancţiunea conştiinţei morale şi unde aceasta lipseşte, de sancţiunea dreptăţii divine, care priveşte atît binecuvîntarea lui Dumnezeu pentru propăşirea materială şi spirituală a vieţii noastre, cît şi destinul nostru veşnic.

Sub raport moral-creştin, în societatea noastră românească, toate pretinsele motivaţii ale acestui păcat grav şi strigător la cer se pot lămuri prin lipsa răspunderii morale faţă de poruncile divine, care ocrotesc viaţa, misterul vieţii, al cărui izvor şi creator este Dumnezeu. În al doilea rînd, ne lipseşte încrederea în ocrotirea proniei dumnezeieşti, care ajută şi binecuvîntează familia creştină şi pe pruncii care se nasc din ea. „Lăsaţi copiii să vină la Mine şi nu-i opriţi..." (Marcu 10, 14) — zice Mîntuitorul Iisus Hristos. Cuvintele de mai sus sînt semnificative şi pentru atenţia ce se cuvine să o avem faţă de avortul provocat.

La toate aceste relativizări ale exigenţelor vieţii morale creştine în societatea românească, a contribuit, pe lîngă alţi factori ai civilizaţiei noastre actuale, şi ateismul oficial de stat, profesat timp de 45 de ani.

Ce avem de făcut? Este întrebarea la care încearcă să răspundă cu unele soluţii practice Asociaţia Pro-Vita.

Se va proceda la o sensibilizare a întregii opinii publice, îndeosebi a cuplurilor familiale prin informări şi publicitate, privind urmările grave asupra sănătăţii organismului mamei. Se mai pretinde o implicare cu o exigenţă şi responsabilitate sporită a reprezentanţilor Bisericilor, care să privească urmările nefaste ale avortului provocat, sub raportul moralei creştine, calificat crimă, pruncucidere. Prin ţinerea de conferinţe, predici, publicaţii bisericeşti şi laice, se vor sublinia răspunderea tuturor şi urmările grave ale acestui păcat strigător la cer.

Sub raport creştin ortodox, avem temeiuri scripturistice, canonice, juridice şi moral religioase. Este de ajuns să ne gîndim că Biserica noastră are cîteva sărbători în care se prăznuieşte zămislirea Sf. Ioan Botezătorul, a Fecioarei Maria şi îndeosebi Buna Vestire, evenimentul dumnezeiesc al întrupării Fiului lui Dumnezeu în persoana divin-umană a Mîntuitorului Iisus Hristos, adică al zămislirii Fiului lui Dumnezeu în pîntecele Prea Curatei Născătoare de Dumnezeu, sub umbrirea puterii Celui Prea Înalt şi a coborîrii Duhului Sfînt (Luca 2, 26—37).

Toate acestea ne conving că fiinţa umană este deplină trup şi suflet în momentul conceperii, trupul luat prin legile biologice din organismul mamei şi sufletul printr-un act creator divin.

Copilul fiind un dar al lui Dumnezeu, al familiei şi al neamului, părinţii nu au sub nici un raport dreptul asupra întreruperii vieţii lui mai înainte de naştere, sînt obligaţi de a-l ocroti, colaborînd cu Dumnezeu — Izvorul şi Creatorul vieţii (Facerea cap. 2, v. 7, 1; In. 1, 1—4), pentru naşterea şi creşterea lui.

Între luările de cuvînt la cele două conferinţe trebuie menţionat alocuţiunea dr. Tîrşa Eugen, medic primar la Maternitatea Spitalului Judeţean Sibiu, care subliniază că prezentele consfătuiri sînt premiere în Sibiu. Pentru numărul inadmisibil de mare al avorturilor şi pentru urmările grave asupra sănătăţii mamelor, medicina de specialitate consideră avortul provocat „o plagă a societăţii", „endemia secolului". „Colaborarea cu toţi factorii responsabili ai Bisericii — menţionează dl. dr. Tîrşa E. — este fructuoasă şi în concret se vor găsi căile şi mijloacele pentru informarea cetăţenilor şi credincioşilor noştri, în care scop înfiinţarea Asociaţiei Pro-Vita este bine venită, necesară şi deosebit de însemnată".

În concluzia celor două conferinţe, putem încheia cu sublinierea că medicii de specialitate sînt deosebit de îngrijoraţi de consecinţele actuale ale decretului de liberalizarea avortului, întrucît se afectează conştiinţa medicului privind legămintele profesionale ale jurămîntului lui Hipocrat, în virtutea căruia se impune slujirea sănătăţii şi a vieţii şi nu deteriorarea acestora.

Pentru reprezentanţii Bisericii lui Iisus Hristos ai Celui ce a venit ca „lumea viaţă să aibă şi mai mult să aibă" (In. 10, 10), a preoţilor ce au „puterea de a lega şi a dezlega păcatele", se cere o exigenţă sporită a răspunderii preoţeşti, spre a nu deveni complici la mari şi grave păcate ale credincioşilor noştri, uneori prea uşor văzute şi dezlegate.

Să reluăm cu toată atenţia doctrina divină a Sf Scripturi şi Sf. Tradiţii creştine, în lumina cărora o simplă mărturisire a păcatului pruncuciderii nu e de ajuns, fără condiţiile adevăratei Taine a Pocăinţei, între care subliniem ruperea cu păcatul şi ispăşirea lui prin credinţă sinceră şi împlinirea faptelor celor bune, ca roade ale împăcării noastre cu dreptatea şi mila lui Dumnezeu (de văzut art Cuv. arhim. Teofil Părăianu „Pocăinţa... cu faţa spre viitor" din Telegraful Român nr. 9—10, 1 martie 1991 pag. 2—3).

Adevărata pocăinţă cuprinde o angajare a celor în cauză, în lupta pentru împiedicarea şi curmarea acestui grav păcat, încercînd să salvăm de la pruncucidere pe cei ce merg pe această cale largă şi bătătorită, fără nici un scrupul de conştiinţă a vinovăţiei şi răspunderii faţă de porunca divină: „Să nu ucizi!". Să oprim pe cît de puţin de la acest păcat strigător la cer, care duce la deteriorarea vieţii, slăbirea sănătăţii şi la osînda veşnică.

Angajîndu-ne pe noi şi pe cei din jurul nostru la această luptă pentru păzirea poruncilor lui Dumnezeu, izvorul şi ocrotitorul vieţii, ne vom împărtăşi de iertare şi împăcare cu dreptatea divină, vom primi binecuvîntarea lui Dumnezeu peste familii, neam şi omenire, pentru prosperitatea vieţii pămînteşti. Astfel ne vom izbăvi şi de osînda veşnică a celor ce fac fărădelegi, şi nesocotesc poruncile vieţii dumnezeieşti.

Urmează ca să comunicăm în presa locală şi prin afişe data şi locul ţinerii unei conferinţe pentru constituirea filialei Pro-Vita, în Sibiu, cînd vor fi invitaţi oaspeţi de la asociaţia Pro-Vita din Bucureşti, între membrii fondatori fiind alături de medici şi preoţi şi profesorul, scriitorul şi poetul Ion Alexandru.

Comitetul de organizare

În atenţia celor tineri

Să luăm aminte!

„Cea mai frumoasă podoabă a unui tînăr este inima curată şi mintea trează." Cuvintele acestea le spunea, adresîndu-se tinerilor, mitropolitul Nicolae Bălan (mort în anul 1955). Le spunem şi noi, mai departe, celor ce doresc să-şi împodobească viaţa cu podoabe, care au valoare şi în timp, ca şi în veşnicie.

„Bătrîneţe fericite pot avea cei ce au tinereţe cinstite". O înţelegem aceasta dintr-o rugăciune, care face parte din slujba cununiei. Pentru cei care se cunună, preotul se roagă Domnului Hristos, zicînd: „Binevoieşte să-şi petreacă viaţa lor fără de prihană (adică în chip ireproşabil, deci fără pată) şi-i învredniceşte pe dînşii să ajungă bătrîneţe fericite, cu inimă curată împlinind poruncile Tale. " Inima curată este izvor al unei vieţi curate. Iar de s-a întîmplat ca inima să se întineze, se va curăţi numai prin silinţe susţinute pentru o viaţă curată. Împlinirea poruncilor lui Dumnezeu ţine inima curată: „Cu inimă curată împlinînd poruncile Tale."

„La tinereţe se pune temelia". E o constatare pe care o pot face toţi cei ce ştiu că tinereţea este vîrsta în care omul se pregăteşte pentru viaţa de după aceea. „La tinereţe se pune temelia" un adevăr pe care trebuie să-l ştie toţi tinerii, ca să pună bună temelie pentru toată cealaltă vreme a vieţii lor.

„Copilul este tatăl omului mare". Această afirmaţie a făcut-o fericitul Augustin, pe la începutul secolului al cincilea. Pentru adevărul cuprins în ea, afirmaţia aceasta a străbătut veacurile, ajungînd pînă în zilel noastre. Cînd spunem: „Copilul este tatăl omului mare", ne gîndim că omul mare a fost mai întîi copil şi că numai prin copilărie a putut ajunge să fie mare. Asta înseamnă că nici odată nu putem face abstracţie de ceea ce am fost, că ne purtăm în noi pe noi înşine, aşa cum am fost, aşa cum am devenit. Copilul de altă dată e în noi, e cuprins în noi, în noi, ca oameni mari. Însumăm în noi toată viaţa noastră, aşa cum a fost ea, pînă acum. Cine ştie aceasta, acela se poate dirija, se poate pre-

(Continuare în pag. a 4-a)

Arhim. Teofil Părăian

AVRAM IANCU

(Urmare din pag. 1-a)

Format în spiritul ideilor înnoitoare ale vremii sale, de libertate şi egalitate între naţiuni şi între oameni, cunoscînd şi trăind profunda experienţă socială parcursă de societatea românească, Iancu evoluează firesc spre ideile democraţiei, ale revoluţiei.

Da, activitatea lui este mai presus de orice discuţie, pentru că „între toţi fruntaşii Ardealului care s-au pus cu primejdie, în fruntea Revoluţiei din 1848", Avram Iancu, „prefectul martir ieşit din rîndurile moţilor săraci", a fost acela care a înţeles atunci, în modul cel mai profund, condiţiile de viaţă şi năzuinţele românilor ardeleni. Iancu este reprezentantul celor obidiţi, indisolubil legat de moţii săi, de năzuinţele lor, „nepotul lui Horea", cel care nu şovăie o clipă să le cucerească şi să le apere drepturile, chiar cu sacrificiul vieţii.

Apărarea munţilor şi organizarea teritoriului ca ţară românească fac din Avram Iancu eroul marilor momente revoluţionare, conducătorul luptei pentru libertate naţională, atît de grav ameninţată de expansionismul şi terorismul unguresc. El este şi eroul evenimentelor militare de atunci, în care s-a distins alături de Axente Sever, Balint, Buteanu, Dobra, V. Moldovan, Vlăduţ, Groza, Andreica, Ciurileanu, Corcheş, Ajudeanu ş.a., dar, mai ales, este conducătorul. În tot timpul luptelor, pe lîngă funcţia de prefect al legiunii „Auraria Gemina", el a îndeplinit-o şi pe aceea de „Prefect General" al legiunilor comandate de Buteanu, Dobra, Balint şi Axente Sever, prezent cu sfatul, cu puşcaşii şi lăncierii lui în toate luptele date de aceştia. Bătăliile victorioase care au făcut de necuprins „Cetatea de piatră" a Apusenilor de către forţele ungare poartă amprenta talentului de organizator şi conducător militar a lui Iancu.

Marele deziderat al Revoluţiei de la 1848—1849 a fost unirea tuturor românilor într-un „regat al Daciei" sau într-o „Românie". Nu poate deci să surprindă faptul că, atunci cînd românii din Ardeal au ridicat armele pentru a cuceri ceea ce li s-a refuzat, fruntaşii lor au îmbrăţişat interesele tuturor românilor. Iancu şi-a dat seama de faptul că lupta şi rezistenţa sa nebiruită în munţi şi organizarea Transilvaniei ca ţară românească sînt în folosul tuturor românilor.

Iar cînd citîm observaţia profund intuitivă a lui Bălcescu, că în urma revoluţiei Transilvania şi Banatul „dezmădulate de Ungaria s-au apropiat mult de unire cu noi", nu putem să nu relevăm voinţa neînfrîntă a celui mai de seamă reprezentant al revoluţiei române transilvane, Avram Iancu, de a izbîndi drepturile naţiunii române.

Bariţiu a înţeles cu claritate sensul luptei românilor şi principiile de care erau animaţi conducătorii lor: „Calomnia ce se aude mai ales împotriva românilor transilvăneni cu respect la evenimentele din 1848 şi 1849 este cînd se zice, că ei ar fi luptat pe atunci în slujba camarilei (habsburgice-M.R.), adică în favoarea absolutismului. Aceia care spun şi scriu această minciună, sau nu cunosc deloc istoria acelor ani, sau ce este şi mai probabil, ei o falsifică înadins, pentru scopurile lor. Nici un român adevărat din anii 1848/1849 nu a avut de scop de a-şi vărsa una singură picătură de sînge pentru despotism, ci numai pentru libertate şi în contra terorismului... Dar românii au fost mai tîrziu înşelaţi, ca şi alte popoare europene în acele timpuri. Reacţiunea care a venit peste noi de la 1850 înainte, a fost generală. Avram Iancu a fost unul din acei bărbaţi eminenţi ai poporului dacoromânesc care fusese încălzit şi pătruns în adîncul sufletului său de sacrul foc al libertăţii".

Spunea ilustrul cărturar patriot că partea cea mai ilustră şi mai glorioasă a vieţii lui Iancu se cuprinde în însuşi raportul său asupra faptelor din 1848—1849, în rapoartele lui Balint şi Axente, făcute acolo în munţi, după cele 14 lupte sîngeroase, în urma cărora Iancu, nebiruit, rămăsese adevăratul stăpîn şi „Crai al Munţilor", ţinînd treaz nădejdea tuturor românilor în dreptate, libertate, unitate naţională. „Prelegeţi băieţi şi studiaţi acele raporturi din 1849 — continua Bariţiu — ca să cunoaşteţi pentru ce astăzi vă e posibil a vă numi români, a vorbi şi a scrie româneşte, a vă avea şcolile şi literatura voastră şi a spera în viitor. Iată biografia lui Iancu, iată şi cel mai pompos monument ce i se va putea pune vreodată: acela este raportul lui".

Bune amintiri...

(Urmare din pag. 1-a)

să-i semeni tatălui dumitale, care-i un bun creştin."

O lună ţinuţi la Chestură. De acolo, unii transportaţi la Caracal. Un lagăr cu barăci de scînduri, la liziera unui cimitir. Să ne înveselim... Apropiaţi mie aveam cîţiva, dar nici unul cu inima caldă a lui Felea. Îmi apare clar în memorie: înalt, faţa prelungă, slabă, cu neagră barbă în jurul feţii. Uneori ne cînta moţeşte. Mi-a rămas în auz pînă acum vocea plină, tărăgănată, ca de oftat:

Rabdă rele zilele,
C-o veni şi binele,
C-o veni el binele...

Cîntăreţul punea în melodie tot amarul moţului strivit de tarhatul ciubărului iremediabil gol... al gamelei. Dedicate lui Ilarion Felea... Altele, lui Onisifor Ghibu, care ne vorbea despre prietenul său Tavi Goga.

Arestările erau la începutul isprăvilor comuniste. Mult mai dulci faţă de cele urmate la cîtăva vreme: Canal, Jilava, Bicaz, Oneşti. Toate treptele golgotane eu le-am urcat din 1950—1954.

Dar să revin la Caracal. După şase luni a venit eliberarea precum îmi spunea comandantul: „cu clemenţa domnului ministru Teohari Georgescu". Pe poarta, în fine deschisă, împreună cu Ilarion am intrat în prima biserică. Ne-am prosternat, slavă aducînd Celui Ceresc. Scăpam de înroşit fundul gheenei. În acelaşi tren am călătorit cu Ilarion la Arad. Coborînd, pe peron ne-am îmbrăţişat. Ne-am sărutat. M-am să drum, iată (ca la Coşbuc) Mama. Zorea spre piaţă. Plîngînd de bucurie s-a suit în birjă lîngă mine. „Bine că ţi-a ajutat Dumnezeu să vii acasă. Da, de ce ţi-ai lăsat barbă şi mustaţe? Eşti urît şi bătrîn". Aveam nici treizeci de ani.

Ilarion Felea şi-a continuat viaţa, toată, în Arad. Profesor de teologie. Autor al numeroaselor volume. Gîndire şi exegeză ecleziastică.

De cîte ori întîlnesc în presă — şi nu rareori — numele *Ilarion Felea*, mă cotropesc amintiri.

Adînc fremătătoare amintiri.

ERATĂ

În „Telegraful Român" nr. 5—8 din 1—15 februarie 1991, în art. „Episcopul Martir Nicolae Popovici...", de la pag. 8, coloana a doua, rîndul 18, de jos, în

INFORMAŢII

— În perioada 23—28 aprilie a.c., Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, a participat, în calitate de președinte al Conferinței Bisericilor Europene, la lucrările Prezidiului și Comitetului consultativ al Conferinței în localitatea Liebfrauenberg, lîngă Strasbourg, Franța.

— În perioada 3—5 mai a.c. la Sibiu s-a desfășurat Simpozionul cu participare internațională avînd ca tematică a dezbaterilor: „Conviețuirea etniilor, sașii și șvabii pe teritoriul României".

Vineri 3 mai a.c. Î. P. S. Sa Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, a luat parte la deschiderea festivă a Simpozionului, rostind cu acest prilej un cuvînt legat de conviețuirea dintre români și sași în Transilvania, legăturile social-culturale și religioase dintre cele două comunități etnice care au conviețuit de secole pe pămîntul României.

— Sîmbătă 4 mai a.c., Î. P. S. Sa a luat parte la Simpozionul internațional: „Lucian Blaga", organizat la Cluj-Napoca.

— Duminică 5 mai, Î. P. S. Antonie, împreună cu alți ierarhi și un sobor de preoți și diaconi a oficiat slujba de binecuvîntare a statuii lui Lucian Blaga din fața Teatrului Național din Cluj, operă a cunoscutului sculptor Romul Ladea.

Î. P. S. Sa a rostit cu acest prilej un emoționant cuvînt de elogiere a marelui om de cultură, de la a cărui trecere în veșnicie se împlinesc 30 de ani.

— Luni 6 mai a.c., Î. P. S. Sa a participat la lucrările Comisiei române de Istorie Ecleziastică Comparată, desfășurate la mănăstirea Cernica. A vorbit despre „O interesantă captivitate a Tetravangheliului de la Humor".

— Marți 7 mai a.c., Î. P. S. Sa a luat parte la lucrările Conferinței Naționale a Preoților, care s-au desfășurat la București, iar în continuare la lucrările Sfîntului Sinod.

Ierod. Visarion Bălțat

COMUNICAT al Întrunirii Interconfesionale de constituire a Societății Biblice din România

Ca urmare a hotărîrii luate la Întrunirea Interconfesională de la Sibiu, din 16 octombrie 1990, marți 7 mai 1991 a avut loc la Institutul Teologic Universitar „Andrei Șaguna" din Sibiu, Întrunirea de constituire a *Societății Biblice din România*, ca membră a *Societăților Biblice Unite* (U.B.S.).

Reprezentanții a cinci Biserici creștine din România: Biserica Ortodoxă, Biserica Evanghelică-luterană, Biserica Reformată, Biserica Unitariană și Biserica Adventistă de ziua a șaptea, și-au exprimat adeziunea la înființarea *Societății Biblice din România*, respectivele Biserici devenind membre fondatoare ale acestei Societăți. Societatea Biblică din România rămîne deschisă aderării tuturor celorlalte Biserici și culte creștine din țara noastră.

Menționăm că la această întîlnire au participat și trei delegați din partea Societăților Biblice Unite (U.B.S.), dl. Terje Hartberg, coordonator de program al U.B.S. pentru Europa Centrală și de Răsărit și pentru Uniunea Sovietică; dl. Steven Dawney, coordonator al serviciilor de informații al U.B.S; și dl. Maurice Harvey, consultant pentru informații al U.B.S.

Obiectivul principal al oricărei Societăți Biblice îl constituie slujirea, sub toate formele și prin toate mijloacele compatibile, a cauzei cuvîntului lui Dumnezeu pentru nevoile Bisericilor și ale credincioșilor din epoca noastră. Așadar, și scopul *Societății Biblice din România* este traducerea, tipărirea și difuzarea Sfintei Scripturi, pentru studierea ei în interesul și avantajul tuturor Bisericilor și în limbile credincioșilor acestora. Totodată, *Societatea Biblică din România* își propune realizarea unei traduceri ecumenice a Sfintei Scripturi în limba română, după exemplul traducerilor ecumenice apărute în alte limbi.

Societatea Biblică din România este o instituție aconfesională, aflîndu-se în slujba tuturor Bisericilor, pentru a le facilita acestora traducerea, tipărirea și difuzarea Bibliei în rîndul credincioșilor.

Participanții au hotărît constituirea *Comisiei de redactare a proiectului Statutului de organizare și funcționare a Societății Biblice din România*, formată din cîte un reprezentant al fiecărei Biserici membre, prezente la reuniune.

De asemenea, s-a constituit *Comitetul Provizoriu al Societății Biblice din România*, din trei membri, unul reprezentînd Biserica Ortodoxă, unul Bisericile Protestante și unul Bisericile Neoprotestante.

Participanții au fost de acord ca sediul provizoriu al *Societății Biblice din România* să fie la Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române din București.

Mulțumind lui Dumnezeu pentru acest început plin de speranțe, așteptăm colaborarea tuturor Bisericilor din România la această lucrare de imensă importanță pentru propășirea spirituală a fiilor pămîntului românesc.

Cunună de cîntări bizantine

(Urmare din pag. a 2-a)

ralei Patriarhiei Române (dirijor, pr. Iulian Cârstoiu) este urmare firească a slujbei religioase săvîrșită de pr. Miron Mihuț și diaconul Marcel Manole. În ansamblul lucrării prezentate se impune vocea tenorului Constantin Bulancea care, în momentele solistice din lucrările *Iubite-voi Doamne* și *Cuvine-se cu adevărat*, se distinge printr-o frazare cursivă, printr-un stil melodic inconfundabil și plăcut intonat. Impresionează, în același timp, ritmurile de toacă imortalizate de arhim. dr. Irineu Gheorgbeja cît și dangătul clopotelor de la mănăstirea Neamțu.

Din constelația muzicii românești de tradiție bizantină se remarcă, prin frumusețea liniilor melodice, și cele cîteva imnuri bizantine *(Romanian Byzantine Hymns)* la a căror răspîndire au contribuit muzicienii D.G. Kiriac, *(Bine este cuvîntat Dumnezeul nostru*, glasul III), Gh. Cucu *(Nu pricep curată*, glasul III), N. Lungu *(De tine Doamne*, glasul VI), I. Cîrstoiu *(Pre tine te lăudăm*, glasul III), Paul Constantinescu cu două piese: *Fecioara astăzi*, glasul III și *Cristos se naște*, glasul I.

Colindele, aceste destăinuiri sufletești cu valoare testamentară și cu vechime seculară în spațiul nostru strămoșesc sînt și ele prezente pe cele două fețe ale discului *Romanian Christmas Carols*. Înțelegîndu-le taina și semnificația părintele Valeriu Anania sublinia în textul de prezentare al acestui ultim disc din trilogia bizantină imprimată de Electrecord: *„Colindele nu sînt cîntece festive de familie, ci mesaje extinse asupra continuității, asupra întregului grup creștin; ele au un univers propriu, în care este inclusă o dimensiune proprie poporului român"*.

Cursivitatea liniilor melodice și armonico-contapunctice aparțin, după materialul înregistrat și în acest disc, atît predecesorilor muzicii românești cît și creatorilor din zilele noastre: D. G. Kiriac, Sabin Drăgoi, I. D. Chirescu, Tiberiu Brediceanu, Nicolae Ursu, V. I. Popovici, I. Cîrstoiu, G. Budiș.

Textele de prezentare, în limba română și engleză, dau acestor partituri muzicale discografice o autentică valoare patrimonială de care vor beneficia, deopotrivă, toți iubitorii acestor nestemate creștinești cît mai ales, și corurile și slujitorii ce trudesc sub oblăduirea Bisericii Ortodoxe Române.

Întîlniri ecumenice la Sf. Gheorghe, jud Covasna

Luni, 22 aprilie 1991, a.m., la Inspectoratul școlar județean din Sf. Gheorghe a avut loc o consfătuire organizată de acest Inspectorat în virtutea Comunicatului din 1 februarie a.c. al Ministerului Învățămîntului și Științei și Secretariatului de Stat pentru Culte, la care, pe lîngă reprezentanții acestui Inspectorat: Inspectorul general, Rákossy Zoltan, și adjunctul dînsului, Paul Voinescu, precum și doi inspectori, Laszlo Simion și Kadar Gyula, au participat: P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărășanul, P. C. pr. prof. I. Moldovan, P. C. cons. Gh. Papuc, P. C. prot. Gh. Rățulea (Sf. Gheorghe), P. C. pr. V. Goția (Întorsura Buzăului), P.C. prot. rom. cat. Szabo Lajos, dl. prot. reformat Incze Sandor, dl. pastor unitarian Török Aron și d-na pastor evangh. s.p. Bajka Katalin.

Timp de peste două ore și într-un consens general, participanții au făcut o analiză a modului în care se desfășoară învățămîntul religios în școlile din jud. Covasna, plecîndu-se de la premiza că educația religios-morală este un imperativ categoric pentru însănătoșirea tuturor sectoarelor de activitate din țara noastră.

La discuții au luat parte toți participanții, fiecare venind cu o seamă de aprecieri, constatări și sugestii, dintre care încrestăm:

Ora de religie să fie introdusă în orar și în catalog, să i se dea importanța cuvenită și, acolo unde este posibil, să se amenajeze o clasă specială, destinată numai orelor de religie, în care să fie icoane și alt material intuitiv religios. S-a sugerat chiar ridicarea unei clădiri speciale pentru educația religios-morală a tineretului.

Necesitatea, pentru ortodocși, romano-catolici și reformați, unor cadre didactice suplimentare pentru predarea religiei, preoții acestor confesiuni fiind prea puțini față de numărul mare de clase existente în municipiul Sf. Gheorghe îndeosebi.

Cadrele didactice, care predau alte materii, să nu vorbească împotriva nici unei Biserici, subliniindu-se necesitatea unei cărți de orientare generală religioasă pentru acestea.

Biserica, de toate confesiunile, să sprijine mai mult școala și pe plan material, fie direct, fie prin antrenarea părinților în acest scop.

În după-masa aceleiași zile, în monumentala casă de cultură din municipiul Sf. Gheorghe și cu participarea preoților și a multor credincioși ortodocși, romano-catolici, reformați, unitarieni și evanghelici s.p., a avut loc o manifestare cu caracter ecumenist, axată pe tema: *„Cum să ne rugăm și cum să lucrăm împreună pentru sporirea dragostei între oameni"*.

Au fost de asemenea de față dl. prefect al jud. Covasna, Fodor Francisc, reprezentanți ai municipiului Sf. Gheorghe, ai Inspectoratului școlar județean, precum și ai Crucii roșii din Sf. Gheorghe.

Manifestarea a început prin intonarea cîntării: „Hristos a înviat" și rostirea în l. română și l. maghiară a rugăciunii „Tatăl nostru".

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de P. C. prot. *Gh. Rățulea* (Sf. Gheorghe), care a accentuat, între altele, ideea unității neamului omenesc, națiunile reprezentînd ramuri ale aceluiași trunchi, ale aceluiași copac, subliniind că „momentul ne cere să ne detașăm de tot ceea ce a fost clădit pe dezbinare", iubirea fiind cel mai mare adevăr al vieții.

În continuare, P. C. pr. prof. *I. Moldovan* de la Institutul Teologic „Andrei Șaguna" din Sibiu a prezentat răspunsul Bisericii Ortodoxe Române la tema de mai sus, cuvîntare caldă și temeinică, din ale cărei concluzii încrestăm:

— Să ne rugăm împreună considerîndu-ne frați, printr-o cercetare reciprocă a iubirii pe care Hristos-Domnul o revarsă peste noi. Întîlnirile noastre ecumenice, pe care le dorim regulate, să nu fie atît de discuții, cît întîlniri de rugăciune.

— Scopul rugăciunii noastre comune să-l constituie izbăvirea omului de astăzi, cu care ne întîlnim zilnic, de toate servituțiile necredinței, de toate coșmarurile existenței morale și sociale. Să ne simțim răspunzători de toată nefericirea și toate rănile lumii de astăzi.

— Să căutăm în rugăciunea noastră comună sfințenia, nu numai pentru alții, ci în primul rînd pentru noi înșine.

A luat apoi cuvîntul dl. protopop reformat *Incze Sàndor*, care a vorbit în l. maghiară și l. română și care, între altele, a valorificat textul din I Ioan 4, 20—21: „Dacă zice cineva: iubesc pe Domnul, iar pe fratele său îl urăște este mincinos...", apreciind astfel de manifestări și subliniind că în unitate să preamărim pe Dumnezu „aici, în județul nostru, în toată țara".

În continuare a luat cuvîntul C. preot romano-catolic *Sebestyén Otto*, care de asemenea a vorbit în l. maghiară și l. română, subliniind ideea că fiecare popor are un destin și o chemare specială, el fiind „sarea pămîntului", și „lumina lumii", îndatorat fiind să-și folosească energiile sale pentru dreptate și pace.

A vorbit apoi d-na pastor evangh. s.p. *Bajka Katalin*, care a rostit în l. maghiară o rugăciune cu profil ecumenic.

Tot în l. maghiară a vorbit în continuare dl. pastor unitarian *Török Aron*, care, între altele, a dezvoltat noțiunea de dragoste creștină, pledînd pentru ideea de a deveni „prunci la răutate", iar la minte desăvîrșiți.

La sfîrșit a luat cuvîntul P. S. Episcop-vicar *Serafim Făgărășanul*, care, după ce a mulțumit lui Dumnezeu că ne-a ajutat „să fim la o asemenea întîlnire la nivel popular", a arătat între altele că scopul vieții creștine este creșterea în dragoste, că măsura iubirii ne-a arătat-o Mîntuitorul Iisus Hristos, că iubirea ne face pe toți una, că dacă rămînem în ură, rugăciunea noastră este zadarnică, îndemnînd pe cei prezenți la adîncirea dragostei, pentru a deveni „o mare și frumoasă familie".

A urmat apoi un program în cadrul căruia un cor restrîns al studenților teologi de la Sibiu a interpretat un mănunchi de compoziții religioase, un grup de tineri, băieți și fete, romano-catolici a prezentat o scenetă religioasă în l. maghiară, iar un cor format de credincioși reformați a interpretat cîteva compoziții religioase în l. maghiară.

Se știe că la dragoste între oameni se ajunge și printr-o mai bună cunoaștere reciprocă.

Întîlnirile de la Sf. Gheorghe au constituit astfel de prilejuri.

P.

Evocare: TIMOTEI POPOVICI

Joi, 25 aprilie a.c., aula Bibliotecii județene „Astra" a găzduit o reușită manifestare cultural-artistică organizată de către Secțiunea muzicală a „Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român" și Inspectoratul pentru Cultură al județului Sibiu și dedicată preotului profesor și compozitor Timotei Popovici, reprezentativă personalitate a vieții bisericești și muzicale sibiene.

După interpretarea *Troparului Învierii*, de către Corul cameral al Institutului Teologic „Andrei Șaguna" din Sibiu și introducerea în atmosfera de viață și creație a marelui nostru înaintaș, realizată de reprezentantele celor două instituții organizatoare — doamna Crina Popovici, consilier la Inspectoratul pentru cultură al județului Sibiu și prof. Mioara Tipuriță, președintele Secțiunii muzicale a Asociațiunii Transilvane pentru Literatura și Cultura Poporului Român (Astra) — o foarte interesantă intervenție a avut pr. prof. univ. dr. Dumitru Abrudan, prorector al Institutului Teologic „Andrei Șaguna" și președinte al Asociațiunii „Astra", care s-a oprit asupra activității lui Timotei Popovici ca preot, profesor la Institutul Teologic și dirijor al Corului catedralei mitropolitane. „Părintele Timotei, arăta distinsul conferențiar, nu a fost un accident în cultura și viața bisericească sibiană, a fost un produs al activității înaintașilor săi. Ca și Dimitrie Cunțan, altădată, elev la Institutul pedagogic diecezan din Caransebeș, Timotei Popovici a notat cîntecele bisericești ce se studiau în școală și a realizat, în 1892, culegerea litografiată intitulată *Irmoseriu*, pentru ca zece ani mai tîrziu, în 1902, la Sibiu, să scrie *Cîntările liturgice*. Arta compozițională a lui Timotei Popovici a cuprins numeroase lucrări coral-religioase destinate celor mai felurite grupări muzical-vocale, contribuind la îmbogățirea repertoriului existent pînă la acea dată. Amintim în acest sens culegerea *Repertor coral*, pentru elevii Seminarului „Andreian" și volumul de colinde și cîntece de stea *Florile dalbe*. „Părintele Timotei" a fost primul director al Corului mitropoliei și a instituit, în anul 1925, primul program din seria concertelor de colinde și cîntece de stea în catedrala mitropolitană, concerte care au loc și astăzi".

Muzicologul Titus Moisescu a făcut o amplă privire asupra creației muzicale laice și religioase a lui Timotei Popovici, cu date precise privind anul apariției, și multe alte date tehnice referitoare la aceste lucrări. S-a oprit apoi asupra locului ocupat de creația lui Timotei Popovici în repertoriul formațiilor corale din țară, despre rapoarturile cu elevii săi, amintind, în special, despre corespondența profesorului cu unul dintre elevii săi apropiați Ilarion Cocișiu.

Prof. Ion Arsin a insistat mai mult asupra activității lui Timotei Popovici ca dirijor al Reuniunii de muzică „Gheorghe Dima" și Corului meseriașilor români, a cursurilor de dirijori sătești organizate împreună cu Nicolae Oancea, raporturile cu foștii săi elevi Petru Gherman și Gheorghe Șoima.

A urmat apoi un reușit concert în cadrul căruia s-au audiat reprezentative lucrări din creația compozitorului. Corul de copii „Allegretto", pregătit de profesorul Gheorghe Stoica, a adus în fața auditorilor un frumos program din cele mai alese cîntece pentru copii — *Șfat bun, Cloșca, Școlărei și școlărițe, Patria, Moara, Graiul nostru* — piese care astăzi mai figurează la loc de cinste în repertoriile grădinițelor de copii și ale elevilor din primele clase ale școlilor de cultură generală, pentru importantul lor rol cognitiv și de educare a sentimentului etic și estetic al copiilor. Corul cameral al studenților teologi, dirijor pr. asist. Vasile Grăjdean, a interpretat patru din cîntecele Sf. Liturghii — *Cu vrednicie, Sfînt, Pe tine te lăudăm, Ca pe împăratul* — și *Troparul Învierii*, în care am descoperit stilul aparte în care a creat Timotei Popovici acest gen de lucrări în care se simte influența muzicii ruse, a cîntării grecești dar, ceea ce este foarte important, cultivarea modului „tradiționalist" în tratarea armonică a cîntecelor de strană autohtone cu adînci rădăcini în cîntecul popular.

Un moment artistic înălțător a fost creat de soprana Emilia Petrescu care, acompaniată de un cuartet de coarde al Filarmonicii sibiene, a interpretat *Cîntec de leagăn, Doina, Toarce lele, Foaie verde de trifoi* și *M-aș mărita* și în final, de corul de cameră „Preludiu" dirijor Voicu Enăchescu care a realizat o aleasă transpunere a pieselor *Cîntă puiul cucului, La oglindă, Hațegana* și a unui fragment din suita corală *Craiul munților*, demonstrîndu-se în acest fel faptul că Timotei Popovici a promovat, în rîndul tineretului mai ales, un repertoriu patriotic și prelucrări de folclor care au jucat un rol însemnat în educarea sentimentului de dragoste față de țară și de tot ceea ce aparține poporului nostru.

A fost o manifestare culturală pregătită cu foarte multă grijă, de înaltă ținută artistică și bogată încărcătură spirituală de care sibienii sînt dornici să aibă parte cît mai des.

Nicolae Scutea

În atenția celor tineri

(Urmare din pag. a 3-a)

găti, ca să fie ceea ce vrea să fie, ceea ce trebuie să fie.

„Noi sîntem proprii noștri părinți", spunea Sfîntul Grigorie de Nisa (secolul al patrulea). Asta nu înseamnă că nu-i avem și pe părinții care ne-au născut, părinții prin care am venit în lume, prin care Dumnezeu ne-a adus din neființă la ființă... îi avem și pe aceia, dar ne avem și pe noi, ca părinți, în înțelesul că, în mare măsură, am contribuit și noi la ceea ce sîntem, iar la aceasta am contribuit prin ceea ce am gîndit, prin ceea ce am simțit, prin ceea ce am făcut, pozitiv și negativ, prin ceea ce am acumulat și mai ales prin felul cum am prelucrat ceea ce am acumulat. Asta o spunem noi, cei ce am trecut de tinerețe, dar o spunem ca să știe tinerii, ca să trăiască frumos și ca să se alcătuiască în frumusețe.

„Gîndiți frumos." „Gîndiți frumos" e mai mult decît „gîndiți-vă la ceva frumos". „Gîndiți-vă la ceva frumos", voia să spună un fotograf celor ce voiau să fie fotografiați de el și să aibă în fotografie o față luminoasă, o față senină. Era puțin cam complicat să spună, de fiecare dată, „gîndiți-vă la ceva frumos" și atunci a simplificat formula, a prescurtat-o, în mod fericit, zicînd: „Gîndiți frumos", ceea ce vrea să spună: tot timpul, oricînd, să aveți gînduri frumoase; să aveți numai gînduri frumoase: „Gîndiți frumos."

„Ce faci te și face." Și acesta e un gînd pe care e bine să-l aibă cineva chiar de la tinerețe. Cînd gîndim frumos, trăim frumos, iar o gîndire și o trăire frumoasă intră în alcătuirea frumoasă a celui ce le are. Faptele frumoase, ca rezultat al gîndurilor frumoase, se adaugă la ceea ce sîntem noi și ne alcătuiesc după chipul lor. Tot ce realizăm pentru alții este și pentru noi, căci ne rămîne și nouă. Toate ale noastre intră în componența ființei noastre. Toate ale noastre se înscriu în cartea vieții noastre. Sîntem ceea ce am devenit. Am devenit, prin ceea ce am făptuit. Să nu uităm deci: „Ceea ce faci te și face". Faptele noastre se reflectă în noi, rămîn și în noi.

„Nu-ți uita de Dumnezeu. Nu-ți uita de rugăciune!" Cu gîndul acesta plecam de acasă, toamna, cînd mergeam la școală. Mama mea, — Dumnezeu s-o odihnească, — îmi dădea în grijă să nu uit de Dumnezeu, să nu uit de rugăciune. „Zi-ți rugăciunea, seara, dragă, și să te porți la-nvățătură", este un gînd asemănător, pe care-l avea poetul Octavian Goga de la mama lui. Mai tîrziu, ajungînd să cunosc gîndurile Sfîntului Marcu Ascetul, din scrierile lui, cuprinse în Filocalie, volumul întîi, mi s-a împlîntat în minte cuvîntul de învățătură: „Cînd îți aduci aminte de Dumnezeu, înmulțește rugăciunea, ca atunci cînd îl vei uita, Domnul să-și aducă aminte de tine." E un cuvînt pe care l-am spus adeseori, și pentru mine și pentru alții. Îl spun și acum, și pentru mine și pentru alții: „Cînd îți aduci aminte de Dumnezeu, înmulțește rugăciunea, ca atunci cînd îl vei uita, Domnul să-și aducă aminte de tine."

„Să fim mai buni". Așa rezuma mama mea cuprinsul predicilor pe care le ținea preotul din satul nostru. Căci, cînd am întrebat-o, „ce vă spune părintele, în predică?" mama a răspuns: „Să fim mai buni". Iată o deviză, pentru tineri și pentru toți: „Să fim mai buni". „Să fim buni!" „Să fim mai buni!" Și pentru că a venit vorba de un cuvînt de ordine, mi-am adus aminte de un cuvînt de ordine, spus de profesorul Onisifor Ghibu, acum treizeci de ani, cînd a vizitat mănăstirea noastră: „Pentru Dumnezeu și pentru popor!"

„Nu sta fără lucru, că-i păcat!" E și acesta un cuvînt din zestrea spirituală, primită în copilăria mea, de la părinții mei. Părinții mei nu știau multe despre muncă, în chip teoretic, dar știau să muncească și s-au realizat prin muncă. Știau însă că-i păcat să stai fără să lucrezi. Știau că lenea e păcat.

„Să lucrezi în așa fel, încît să nu mai lucreze cineva după tine". Iată încă un cuvînt de ordine, în familia noastră. Am străbătut prin viață și cu această învățătură și doresc să străbată și alții, cît mai mulți, cu gîndul că trebuie să avem responsabilitate în muncă. „Să lucri așa, ca să nu mai trebuie să lucre cineva după tine." Cînd lași lucru din mînă, să fie deplin.

„Să te știi de pravilă, că dacă nu, te îndrăcești!" Așa i-a spus părintelui Serafim, din mănăstirea Brîncoveanu, părintele Antipa Dinescu, de la Sfîntu Munte, înainte cu o jumătate de secol. Părintele Serafim, trecut de curînd la cele veșnice, era pe atunci tînăr absolvent de Teologie și avea în perspectivă să studieze și la facultatea de Teologie din Atena. Înainte însă de a începe școala, trecuse pe la Sfîntu Munte, ca trimis al mitropolitului Nicolae Bălan. Acolo l-a avut ca îndrumător pe părintele Antipa. Cînd părintele Serafim, a fost gata de plecare, părintele Antipa i-a spus: „Să te știi de pravilă, că, dacă nu, te îndrăcești". Cu asta voia să spună că trebuie neapărat să aibă călugărul, ca de altfel și orice creștin, un program de rugăminți și de lectură duhovnicească, pentru fiecare zi, și să țină acel program, pentru că altfel e în primejdie să se întîmple cu el ceea ce a spus părintele Antipa.

Dumnezeu să ne ajute! Succes!

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — președinte; Dr. *Serafim Făgărășanul*, Episcop-vicar — vicepreședinte; Pr. prof. dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. dr. *Mircea Păcurariu*; Arhid. *Ezechil Oancea*, tehnoredactor; Arhid. *Achim Băcilă*, corector.

ABONAMENTUL pe un an: 250 lei.
Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

SIBIU

Fondator:

Mitropolitul ANDREI ŞAGUNA

1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 139

SIBIU
1 şi 15 iunie 1991

Nr. 21—24

CUVINTE DUHOVNICEŞTI

SĂ NE ÎNTREBĂM!

Am văzut şi am auzit pe mulţi vorbind frumos despre dragoste. Cu multă ştiinţă. Cînd am încercat însă să aleg din viaţa lor fapta dragostei, cu greu am găsit-o. Am văzut oameni vorbind cu convingere despre iertare, dar pe aceiaşi oameni i-am văzut incapabili de cea mai mică iertare. Dacă le atinge cineva orgoliul, se simt îndreptăţiţi să urască şi să pedepsească de şaptezeci de ori cîte şapte. In timpul acesta n-au însă nici o jenă de a vorbi chiar în prezenţa celor pe care nu-i iartă, despre datoria de a ierta. Să fie deajuns atîta? Să se mîntuiască unii ca aceştia doar prin propovăduirea iertării, chiar dacă ei sînt cei dintîi care nu-şi dau crezare, şi nu iau aminte în viaţa lor la ceea ce ştiu că ar trebui să facă? Îi va judeca Dumnezeu, aşa cum ne va judeca pe toţi, dar prea se aseamănă unii ca aceştia cu cei care macină grîu străin şi ei pot muri de foame. Le foloseşte, de bună seamă, faptul că măcar propovăduiesc iertarea dacă n-o practică, dar pentru ei înşişi rămîn doar cu ceea ce rămîne pe piatra morarului, după ce i-a dat celui ce a adus grîul, toată făină.

Sîntem întotdeauna tentaţi să ne cerem dreptatea şi, în numele ei, să pedepsim. Pe alţii îi sfătuim să ierte. Pentru *alţii* măsura iertării ne pare normală, creştină, şi fapta iertării ne pare generoasă. Ar trebui să fie tot aşa şi pentru noi. Dar noi mergem pînă în pînzele albe cu dreptatea în mînă, şi cerem să fim răzbunaţi, mereu cu sentimentul că aşa se cade, că nu se face decît dreptate, deci că nu cădem în păcat. Şi totuşi, a nu ierta e cădere în păcat. Tu, cel cu dreptatea, cazi în păcat cînd nu ierţi. Rămîne cu păcatul şi cel care ţi-a greşit, care ţi-a făcut nedreptatea, dar iată că şi tu poţi cădea la nivelul lui, dacă nu-l ierţi.

Iertarea lucrează mai întîi în cel care iartă. Îl ajută să fie mai bun. Lasă judecata în seama lui Dumnezeu. Ba, uneori, se roagă chiar lui Dumnezeu ca să-i ierte şi El pe cei care i-au făcut rău. Oare n-a făcut aşa Mîntuitorul? Dar iertarea lucrează şi în cel iertat. Precum focul cu foc nu se stinge, dar apa îl stinge, tot aşa şi apa iertării stinge focul răutăţii celui ce ţi-a greşit. De cele mai multe ori iertarea moaie inima celui iertat, o aduce la smerenie. Iertarea îl copleşeşte, mai ales cînd se aştepta la pedeapsă. Iertarea poate mai mult decît pedeapsa. Poate îndrepta mai cu temei. *Dar care e secretul acestei puteri?* Căci există un secret. Iertarea nu este un act pur juridic, o graţiere formală precum sînt actele de graţiere ale deţinuţilor.

Iertarea creştină e un act de inimă, de suflet. Un act al dragostei. Acesta este secretul. Cel care iartă, iubeşte. Iar iubirea e un act de comuniune, de apropiere. E ca un balsam pe care îl torni peste sufletul celuilalt. Aşadar nu e un act pur formal, o atitudine rece, doar a minţii. E căldură a inimii care vorbeşte inimii celuilalt. Aşa înţeleasă iertarea — şi aşa trebuie înţeleasă — ea e o revărsare de har, de bunătate, de iubire. Aşa ea lucrează schimbarea inimilor. Şi a celui ce iartă, şi a celui iertat. Amîndoi beneficiază de darurile iubirii. Cel ce dă, cel ce iartă e de fapt primul beneficiar. De aceea spune Mîntuitorul că e mai fericit cel ce dă (Faptele Ap. XX, 35).

Părinţii duhovniceşti din toate timpurile nu numai că au propovăduit iertarea, după modelul Mîntuitorului, dar au încercat s-o şi pună în practică şi de la mulţi dintre ei ne-au rămas exemple despre astfel de fapte. Unele de speranţă măruntă, altele mari dar în materie de iertare toate sînt mari, pentru că descoperă inimi mari. Întotdeauna, între dreptate şi iertare, ei au ales iertarea. Între lege şi iubire, ei au ales iubirea. Exemplele mici să fie pentru noi fapte mari şi, din sensul lor să învăţăm să dăm sens duhovnicesc tuturor faptelor vieţii noastre, aplicînd modelul faptelor lor.

Se spune că bătrînii dintr-o chinovie s-au dus la Avva Pimen şi l-au întrebat: *„După părerea ta, cînd vedem că un frate aţipeşte în timpul slujbelor* — probabil a celor de noapte — *trebuie oare să-l trezim de îndată?"*. Avva Pimen le-a răspuns: *„Eu, cînd văd că un frate a aţipit, îi pun capul pe genunchii mei şi îl ajut să se odihnească!"*.

Într-unul din vechile Paterice se povesteşte că un Bătrîn al unui ucenic mai tînăr, văzîndu-l că face un lucru ce nu se cădea să facă, i-a zis poruncindu-i: *„Nu face asta"*. Ucenicul nu l-a ascultat. Ba chiar s-a supărat. Văzînd aceasta, Bătrînul l-a lăsat la judecata lui. Ucenicul încuie cu un lacăt chilia unde păstrau pîinea şi, făcîndu-şi treabă pe afară, îl lăsă nemîncat pe Bătrîn trei zile. Bătrînul nu-i zise nimic. Nu-l întrebă de ce face aceasta, nu-i ceru socoteală. Un călugăr vecin văzînd cele ce se petreceau, îi aduse Bătrînului ceva de mîncare şi i-o dădu pe furiş, pe geam, întrebîndu-l: *„De ce se poartă fratele astfel?"*. Fără mînie, cu iubire, Bătrînul îi răspunse: *„Cînd va voi, va veni"*.

Auzind fratele acestea, se ruşină şi mînia şi supărarea lui împotriva Bătrînului care îl certase mai înainte, se topi dintr-odată. Se întoarse la Bătrîn şi, căzînd în genunchi îi ceru cu lacrimi iertare. Bunătatea făcuse minunea transformării lui, mai repede şi mai sigur decît porunca dinainte.

Mici exemple de fapte mari. Cît sînt de mari, putem afla numai într-un singur fel: să ne întrebăm, ce-am fi făcut noi în locul acestor doi Bătrîni? Să ne întrebăm!

† ANTONIE
Mitropolitul Ardealului

Porunca istoriei pentru creştinismul românesc de astăzi*

Există o ştiinţă a viitorologiei pe deplin constituită în zilele noastre. Dar chiar dacă nu ar fi aceasta şi nici întrebările sau presimţirile colective din preajma împlinirii mileniilor, întrebările asupra evoluţiei marilor instituţii ale unei societăţi tot trebuie să se pună.

Revoluţia cuceririi libertăţii noastre, a adevărului social şi a demnităţii naţionale, se datorează unităţii harismatice a tuturor românilor de diferite vîrste, tradiţii etnice, culturale sau religioase.

Acum paradoxul pe care îl avem în faţă este următorul: am cucerit această unitate a vieţii în istorie şi o vom pierde pe aceea a credinţei din Biserică? Oare nu există altă cale decît exemplul însîngeratei Irlande şi a războiului fratricid de decenii din Liban?

Se ştie că Biserica în care se simţeau una toţi românii — mai întotdeauna asupriţi — ai celor trei provincii mai mari a suferit o defecţiune istorică prin dezbinarea uniată de la anul 1700. Cu responsabilitatea pe care trebuie să o avem faţă de destinul românesc şi îndeosebi cu grija ca nici acum să nu fie sfîşiată cămaşa dintr-o singură ţesătură a unităţii Bisericii lui Hristos, recunoaştem astăzi că fenomenul istoric amintit a avut, în primul rînd, un scop politic: se urmărea anume eliminarea importanţei calvinilor şi obţinerea unor privilegii în societatea epocii. Problema păstrării dreptei credinţe a ardelenilor a fost escamotată, prin menţionarea celor patru puncte doctrinare deosebitoare dintre Ortodoxie şi Catolicism în ediţia latină a actului de acceptare. În urmă documentul a fost dosit şi el s-a găsit abia după aproape două veacuri.

Această ambiguitate în păstrarea credinţei adevărate, al cărei simbol a rămas mitropolia lui Mihai Viteazul de la Alba Iulia, nu a fost elucidată nici astăzi de către adepţii uniaţiei. În creştinească şi sinceră comportare, aceştia ar trebui să se înglobeze în Biserica Romano-Catolică. Acolo le este locul prin identitatea credinţei mărturisite, de restul majorităţii românilor legîndu-i doar ceva neesenţial: forma ceremoniilor, barba la preoţi, culoarea veşmintelor. În acest caz al limpezirii poziţiei lor ecleziologice, ar dispare impresia de manipulare, şi s-ar respecta stipularea de la 1700: „Iar de nu ne vor lăsa pre noi şi pre rămăşiţele noastre într-această aşezare (ortodoxă), peceţile şi iscăliturile noastre care am dat să n-aibă nici o tărie".

Contabilizîndu-se foloasele trecerii unor români la credinţa împăratului austriac, se amintesc unele elemente pe care nu ştii să le numeşti avantaje sau de-a dreptul pierderi. Că la 1700 ardelenii s-ar fi întors la sursele încreştinării lor nu este adevărat decît în mică măsură. Este o evidenţă astăzi că semînţele Evangheliei au fost aruncate în Sciţia Mică de către Sfîntul Apostol Andrei. A urmat o întreagă epocă, numită „străromână", în care legăturile noastre bisericeşti se făceau cu Orientul, uneori cu Ierusalimul, şi apoi cu Constantinopolul. Nici în cazul îndreptării către „Europa civilizată" nu este un cîştig, deoarece evenimentul ne-a prins ca moştenitori ai uneia dintre cele mai mari culturi a omenirii — aceea a Bizanţului. Sentimentul latin, potenţat prin Şcoala ardeleană, era prezent de mai înainte în convingerea cronicarului moldovean că „de la Rîm ne tragem". Numai că el o spunea fără retorica neofitului. Unitate în faţa vitregiilor istoriei au putut realiza românii şi fără cedare sufletească la asalturile venite din Apus. În acest sens ne stau mărturie cei o mie de ani de rezistenţă împotriva turcilor şi, în vremea noastră, de o jumătate de veac de teroare totalitară respinsă cu succes.

Renaşterea spiritualităţii româneşti, prin Şcoala ardeleană, poartă cu sine un aspect livresc, filologic, care o situează mai degrabă în decursul veacului al XIX-lea. Stilurile variate şi vii ale Ortodoxiei o fac prezentă la noi şi astăzi cu aspectul ei organic, nesilit.

Excluzîndu-se adîncirile şi nuanţele teologice deosebitoare pe care poporul simplu nu le-a băgat în seamă, se poate afirma că şi pînă la 1948 ardelenii au mărturisit o credinţă comună, cu excepţia primatului papal. Aceasta însă lipseşte din zestrea doctrinară a primului mileniu creştin. Adepţii lui dintre români uită că afirmarea a produs trei schisme: aceea cu Răsăritul, aceea cu Protestantismul şi aceea a Vechilor catolici. De astfel de tulburări nu au fost scutiţi nici românii şi nici grecii, rutenii, sîrbii.

Unitatea bisericească a românilor nu trebuie, aşadar, neglijată astăzi. Ea se întemeiază pe o tradiţie de comuniune cu Ortodoxia de 1700 de ani şi numai pe o perioadă de 250 de ani cu Catolicismul. Ar fi un mare păcat ca cei reunificaţi acum o jumătate de veac să fie din nou dezuniţi cînd ei şi bunurile lor s-au integrat în comunitatea cea mare a dreptei noastre credinţe. Unii ierarhi ortodocşi provin de la foştii uniţi.

Pe lîngă păsrarea unităţii, mileniul următor cere de la creştinismul românesc aportul la casa spirituală comună europeană. Nu avem nevoie astăzi nici de „noul Bizanţ", nici de „mica Romă". La ce bun, în zilele noastre interminabilul duel publicistic dintre „Unirea" şi „Telegraful român"? Simţul român practic, nostalgia faptei se pot întregi în chip fericit cu primatul iubirii, cu importanţa soborului, cu dogma Trupului tainic al lui Hristos. Să descoperim împreună epoca străromână şi cele zece veacuri de unitate creştină universală. Atunci prozelitismul va deveni ecumenism real şi sincer.

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. Dr. Gheorghe I Drăgulin

* Mărturie Ortodoxă, Anul X, nr. 14, 1991 — Revista Comunităţii Ortodoxe Române din Olanda.

„Deprinde pe tînăr cu purtarea pe care trebuie s-o aibă!"

(Pilde 22, 6)

Socotim că una dintre acţiunile cele mai dăunătoare pentru ins şi societate, cu urmări destrămante incalculabile pe o lungă perioadă de timp, ale orînduirii din ultimele decenii, a fost de bună seamă educaţia atee care s-a dat tinerilor noştri atîta amar de ani, în şcoală, prin presă şi prin atîtea alte canale. Cei ce eram tineri prin anii '50 ne amintim cu aceeaşi durere cu care auzeam atunci îndemnurile stăpînirii care-şi punea temeliile în acei ani: Mîncaţi şi beţi, aici este totul; Raiul şi iadul poveşti, am murit, s-a terminat cu noi; Nu ascultaţi de părinţi, sînt demodaţi, retrogrizi; Nu există Dumnezeu, ştiinţa este totul, semnele aşadar, unei ideologii cum nu se poate mai îngustă, mioapă, antiumană.

Nu uit cînd, prin vara lui '51 sau '52, trecînd pe la o stînă din Carpaţii de curbură, ciobanii îmi spun că cutare, nu interesează numele, din satul nostru, student, le-a spus că nu există Dumnezeu. „Este nebun", exact ca în Psalmul 13, 1, a fost părerea ciovanilor la o asemenea afirmaţie. Tot pe atunci, un vecin de-al nostru, nenea Dinică, căci mai trăieşte apropiind suta de ani, nedumerit mă întreabă, cum este cu ştiinţa asta, care parcă este pusă în locul lui Dumnezeu, atotştiutoare, putînd să ne asigure tot ce ne trebuie.

Cînd, în toamna lui '49, am intrat la Teologie, intelectuali cuminţi, mi se păreau, aproape că mă compătimeau, ca să nu spun mai mult, căci în mintea unora, ca să nu spun multora, stăruia ideea că în 10—20 de ani este gata cu Biserica.

Mai tîrziu, după ce am plecat din sat şi cînd reveneam din cînd în cînd, îmi întrebam nepoţii dacă se duc la biserică. Nu o dată îmi răspundeau că le este frică de tov. director, care pune copiii în clasă să rîdă de cei ce merg la biserică. Îngrozitor! Dumnezeu să nu-i pună la socoteală tov. director păcatul acesta.

Cîţi părinţi, cu oarecare frică de Dumnezeu, n-au fost puşi în situaţia de a spune copiilor lor ca la şcoală să spună ca la şcoală, iar acasă ca acasă, copiii crescînd mari în această nefericită duplicitate.

Nu-i de mirare deci că se ajunsese la o catastrofală răsturnare de valori, să se spună păcatului virtute şi virtuţii păcat. Auzeam vorbindu-se de fete de liceu, fecioare, că le este ruşine că sînt fecioare. Mai mult decît îngrozitor, înfiorător.

Deşi în biserică s-a spus mereu altfel decît propovăduia stăpînirea, Dumnezeu şi poruncile Sale fiind cu fiece prilej făcute cunoscute oamenilor, totuşi mulţi tineri au făcut şi continuă să facă, experienţa dureroasă a fiului mai mic din parabola Mîntuitorului Iisus Hristos cu Fiul risipitor, drama acestuia de dinainte de reîntoarcerea sa la casa părintească.

Chiar de ne-am repeta, este deci necesar să ne-o spunem mereu, noi, slujitorii bisericeşti, şcoala, toţi factorii educaţionali, că a sosit momentul să ajutăm tinerii noştri „să-şi vină în fire", pe cei ce se află sau sînt înclinaţi spre căi greşite; să-i ajutăm să-şi găsească făgaşul, busola, drumul omeniei spre care tindea cîndva educaţia la noi: în familie, în biserică, în şcoală, în armată, la locul de muncă, în comerţ etc. Era la noi în sat un boltaş, în vremea copilăriei mele, care nu vindea copiilor ţigări sau băuturi alcoolice decît dacă copilul în cauză venea cu bilet de la părinţi.

Cu toate că s-a dat cu tîrnăcopul la temelia fiinţei lui spirituale, poporul nostru însă, în esenţa lui, în tulpina lui nu şi-a pierdut credinţa, nu şi-a pierdut bunul simţ. Să-l ajutăm deci ca omenia românească să redevină realitate în toate mlădiţele acestui popor.

A sosit, aşadar, momentul să ajutăm tinerii noştri să se deprindă *„cu purtarea pe care trebuie s-o aibă"*, cum ne îndeamnă Sf. Scriptură (Pilde 22, 6), să le amintim cu timp şi fără timp adevărurile fundamentale propovăduite de Biserica neamului de aproape două mii de ani şi confirmate permanent de realităţile vieţii, sub toate laturile sale.

Să le punem la inimă ceea ce Sf. Scriptură ne îndeamnă atît de lămurit: „Fiul meu..., mergi pe calea oamenilor celor buni şi păzeşte cărările celor drepţi" (Pilde 2, 20); „Mila şi adevărul să nu te părăsească; leagă-le împrejurul gîtului tău, scrie-le pe tăblia inimii tale" (Pilde 3, 3), „Spune înţelepciunii: „Tu eşti sora mea" şi numeşte priceperea prietena ta" (Pilde 7, 4); „Sileşte la învăţătură inima ta şi urechea ta la cuvinte iscusite" (Pilde 23, 12) şi, mai ales, *„adu-ţi aminte de Ziditorul tău în zilele tinereţii* tale!" (Eccl. 12, 1), căci „Dumnezeul tău te învaţă cum învaţă omul pe fiul său" (Deut. 8, 5).

Să vorbim tinerilor despre bucuriile vieţii spirituale, că peste plăcerile cărnii sînt bucuriile trăite în Dumnezeu, despre frumuseţea virtuţii şi urîţenia păcatului, să-i ajutăm ca conştiinţa morală a fiecăruia să fie o realitate vie şi lucrătoare în viaţa lor. Atunci vor fi mai tari în faţa ispitelor celui rău.

Să le aducem aminte tinerilor noştri că dorinţele şi avîntul lor spre ideal, spre adevăr, spre dreptate, spre frumosul moral sub orice formă sînt întruchipate în chip deplin în Iisus Hristos-Mîntuitorul lumii, în sfinţii Săi, care umplu întreaga istorie a Bisericii universale, ca şi a Bisericii noastre româneşti, că idealul creştin nu numai că este neîntrecut şi realizabil, dar el se aşterne deplin pe sufletul omenesc, care „în chip natural este creştin", cum spunea un scriitor creştin din veacul doi, că Iisus-Domnul nostru ca Om a arătat dragoste deosebită tinerilor din vremea petrecerii Sale pe pămînt, că cele trei învieri din morţi au fost săvîrşite asupra unor tineri, o fată şi doi băieţi.

Să le mai spunem tinerilor ca şi unor părinţi de altfel, că viaţa morală şi disciplina, în muncă, în gîndire, în conduita generală sînt legi de căpetenie pentru orice progres şi supravieţuire în istorie, lucru la care încă cei vechi ţineau cu rigurozitate, sancţiunile fiind extrem de drastice pentru cei ce ieşeau din făgaşul unei vieţuiri umane sănătoase, cum ne arată tot Sf. Scriptură, cînd zice: „De va avea cineva fecior rău şi nesupus, care nu ascultă de

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. Gh. Papuc

Teologul Ilie Cristea despre Eminescu

În zorii zilei de 15 iunie 1889, deci acum 102 ani, Mihai Eminescu trecea pe tărîmul veşniciei, moment care ne prilejuieşte o specială readucere în atenţia noastră a celui mai mare poet naţional român.

A te pronunţa asupra lui Eminescu la începuturile activităţii sale, atunci cînd i se publicase destul de puţin din operă şi cînd opiniile asupra lui erau contradictorii sau fluente este egal cu a deschide drum în pămînt nou, ceea ce reclamă competenţă, curaj, intuiţie şi sensibilitate artistică, reclamă deschidere spirituală spre receptarea valorilor autentice.

Faima lui Eminescu îşi croia drum sigur, atît dincolo cît şi dincoace de munţi, cu puterea geniului care nu poate fi zăgăduit. În 1870, după numai două poezii publicate, Gr. Melidor îi recunoştea geniul (în Secolul din 5 sept. 1870), iar în 1871, după trei poezii publicate, T. Maiorescu are curajul, intuiţia şi siguranţa de a-l declara poet, „poet în toată puterea cuvîntului", şi a-l aşeza imediat după „marele Alecsandri", precizînd că „literatura poetică română va începe sec. al XX-lea sub auspiciile geniului lui, şi forma limbei naţionale, care şi-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire pînă astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a veşmîntului cugetării româneşti".

În Transilvania, cel ce s-a încumetat mai întîi să-i analizeze opera şi să se pronunţe „critic" asupra ei a fost canonicul de la Blaj Al. Grama (1850—1896) în cartea: Mihail Eminescu, studiu critic, Blasiu 1891.

Numai că, arătînd o totală necompetenţă şi-o totală lipsă de simţ artistic, îl numeşte nici mai mult nici mai puţin decît „piticul Eminescu"! Contestîndu-i talentul şi geniul, Grama îl acuză pe Eminescu de „plagiat, de cadenţe monstruoase, de descompunere, de blazare, de confuzie, de idei monştri", îl socoate a fi „corupător şi demoralizator al tineretului", iar cultul lui îl declară, „ruşinos şi periculos".

Dintre cei de breaslă (ca prot. Elie Dăianu în Eminescu la Blaj) s-au găsit şi apărători ai canonicului blăjan, scuzîndu-l că n-a cunoscut din opera lui Eminescu decît ceea ce publicase T. Maiorescu în 1883, ca şi cum n-ar fi fost de ajuns pentru cine ar fi avut urechi de auzit!

Cartea lui Al. Grama, caracterizată de cărturatul Antonie Plămădeală drept „monument de rea credinţă, de răstălmăcire şi de ignoranţă", şi-a primit la timp verdictul zdrobitor al marelui G. Călinescu, care zice: „Studiul din 1891 asupra lui Eminescu al anonimului de la Blaj (care e, de fapt Alex. Grama) *un monument de ură şi de prostie doctă*. Eminescu n-a fost nici geniu, nici poet". „Eminescu n-a fost nice geniu, nice cuprins de lumea ideală, ci un biet versificatoriu, tare de rînd, tîmpit pentru lumea aceasta prin natura sa, prin ocupaţiunile şi tendinţele sale şi prin aerul social şi literariu în care a trăit". Cuprinsul poeziilor e „monstruos", „un adevărat lupanar literar", „buruiană puturoasă". Jugul lui Eminescu e ruşinos „ne-au înjugat românii, care sînt carne din carnea noastră şi sînge din sîngele nostru" (Ist. lit. rom. de la origine, Buc. 1982, p. 543).

Se mai poate comenta ceva?! „Să tacă, să înlemnească, să caşti gura", cum ar zice P. Maior? Cel mult se pot aminti versurile înseşi ale lui Eminescu: „Rele-or zice că sînt toate / Cîte nu vor înţelege". Şi n-a înţeles nimic „cărturarul" de la Blaj! Se pare că „piticul Eminescu" a fost totuşi prea înalt pentru canonicul amintit!

Tot dintre ardeleni, s-a ocupat de Eminescu, în perioada de început a afirmării artistice a poetului, atunci cînd lucrările de analiză lite-

(Continuare în pag. a 3-a)

Sever Buzan

Cateheză despre jurămînt

I. *Pregătirea aperceptivă*

Auzim adesea spunîndu-se „jur pe Dumnezeu că..." sau: „Aşa să-mi ajute Dumnezeu precum spun adevărul", sau: „Jur că voi împlini cutare promisiune sau făgăduinţă!". Prin asemenea cuvinte se stabilesc relaţii de încredere între oameni, deoarece ele impun respectarea cuvîntului dat.

II. *Anunţarea temei*

Acesta este jurămîntul, la care ne vom referi în cele ce urmează.

III. *Tratarea*

Jurămîntul este o practică religioasă datînd din cele mai vechi timpuri, cu adînci temeiuri în învăţătura descoperită de Dumnezeu.

Cartea Sfîntă aminteşte de jurămînt numai după caderea omului în păcat, prin minciuna şi viclenia diavolului „părintele minciunii" (Ioan 8, 44), şi „cel viclean", care îl ispiteşte permanent pe om şi nu odată acesta cade pradă ispitelor lui. Minciuna şi viclenia duce însă la înşelăciune şi la nedreptăţi provocînd dezordine şi neîncredere în viaţa oamenilor, ceea ce duce mai departe la învrăjbire şi tulburare, alungînd armonia şi pacea, care se impun a fi statornice pentru ca viaţa să-şi poată avea mersul ei normal.

Pentru a evita această situaţie ce tulbură buna desfăşurare a vieţii, în lupta omului cu ispita şi păcatul, Dumnezeu a introdus jurămîntul, legîndu-i astfel pe oameni de adevăr, de fidelitate faţă de cuvîntul dat şi ţinerea unei făgăduinţe. De aceea Dumnezeu însuşi, atunci cînd a stabilit un legămînt veşnic cu Avraam şi cu Moise, prin care le-a comunicat voia şi poruncile, a depus toate

(Continuare în pag. a 5-a)

Preot prof. Sorin Cosma

„Transilvania are nevoie de noi toţi, laolaltă„

Din partea grupului de reflexie pentru înnoirea Bisericii*

Rezolvarea actualului conflict interbisericesc din România impune nu numai o delimitare a planurilor de abordare (teologic, juridic, istoric şi politic), dar şi o delimitare a sferelor. Timp de un an s-a crezut că e vorba de o dispută între Biserica Ortodoxă Română pe de-o parte şi Biserica Română Unită cu Roma (Greco-Catolică) pe de alta. Că aceasta din urmă şi-a pierdut autonomia prin Concordatul din 1929 e un fapt cunoscut, dar există încă impresia că ea se constituie şi e tratată ca unitate distinctă, atît ca victimă a comunismului în 1948 cît şi ca beneficiară a libertăţii în decembrie 1989. Acum însă e limpede că nu aceasta este situaţia.

Implicarea imediată şi directă în conflict a romano-catolicilor din România lărgeşte sfera acestuia şi-i nuanţează evoluţia. Că, în ultima vreme, Biserica Unită trece printr-un proces de „catolicizare" mai pronunţată, începînd cu noua denumire şi terminînd cu unele rituri nesacramentale, e o problemă internă care-i priveşte pe fraţii greco-catolici înşişi; dar relaţiile lor cu alte Biserici nu-i priveşte doar pe ei. În acest sens, recenta declaraţie a Arhiepiscopului romano-catolic de Bucureşti e concludentă: „Noi, catolicii de ambele rituri din România — căci formăm o Unică Biserică Catolică..." Aşadar, atît disputa actului cît şi dialogul în perspectivă angajează nu trei, ci numai două corpuri bisericeşti din ţara noastră.

Cu toate acestea, ar fi mare greşeală să se creadă că e vorba numai de un conflict local. Variatele lui aspecte (revendicări patrimoniale, ocupări de biserici, proteste, dezminţiri, inventive politice etc.) par simple diversiuni cu ceea ce se pregăteşte la nivelul conducerii supreme a Bisericii Romano-Catolice. După părerea noastră, toate aceste fapte se cer privite şi evaluate prin lumina unui Document de importanţă extremă nu numai pentru ceea ce se petrece acum, sub ochii noştri, ci şi pentru ceea ce ar urma să se petreacă într-un viitor mai mult sau mai puţin apropiat. Acest Document este cuvîntarea din 23 martie 1991 ţinută la Roma de către Papa Ioan Paul al II-lea în faţa episcopilor greco-catolici din România „ad limina apostolarum" —, cuvîntare publicată în „L'Osservatore Romano" din 2 aprilie 1991. Dacă acest document ar reflecta doar bucuria Sfîntului Părinte de a-şi întîlni fraţii întru episcopat şi doar grija sa de a-i instrui pentru reorganizarea propriilor lor dioceze, totul ar fi normal, legitim, şi nimeni nu ar avea dreptul să se amestece în problemele interne ale unei mari şi puternice Biserici apostolice. Din păcate, lectura atentă a Documentului şi descifrarea limbajului său specific reliefează cîteva aspecte care privesc Ortodoxia în general şi Biserica Ortodoxă Română în special.

1. În cazul dialogului teologic din ultimii zece ani, Biserica Romano-Catolică a subscris împreună cu ortodocşii la teza respingerii uniatismului ca metodă de căutare a unităţii bisericeşti universale. Aceasta însă se întîmpla la o vreme cînd nimeni nu mai credea în prăbuşirea — cel puţin apropiată — a comunismului. Răsturnările est-europene din 1989 au schimbat brusc condiţia istorică, ceea ce a determinat Biserica Romei să revină asupra argumentelor ecumeniste şi să refacă vechile fronturi unite. „Ora prezentă — declară Documentul — este un moment providenţial pentru a face să strălucească lumina şi puterea Evangheliei în toată societatea românească". Finalul acestei fraze, ca şi distincţia pe care documentul o face între o „viaţă internă" a episcopilor uniţi şi „Activitatea lor pastorală" nu se pot traduce decît prin prozelitism catolic într-o ţară ortodoxă.

2. Biserica Romei consideră România ca pe un teritoriu confesional propriu „de origine", pierdut în Evul Mediu tîrziu, recuperat parţial în 1698 şi care ar urma să fie recuperat integral prin declanşarea unei noi exigente campanii de „evanghelizare" a poporului român. Această enormitate se sprijină pe un fals istoric şi e surprinzător că o personalitate de talia, prestigiul şi probitatea Sfîntului Părinte Ioan Paul al II-lea îşi asumă un asemenea risc. „Evanghelizarea în România — afirmă Documentul — a avut origine latină pînă în Evul Mediu tîrziu, cînd teritoriile româneşti au căzut sub dominaţia bulgară şi cînd s-a introdus limba slavă, cu ritul bizantin, ca limbă liturgică. Făcînd parte din Biserica Bulgară, românii s-au simţit de fapt în orbita Bizanţului, deja separat de Roma". Această teză e mai veche şi putea fi citită, aproape identic, în istoriografia marxistă stalinistă de acum patruzeci de ani. „Ţinînd seama că statul condus de Boris se întindea(...) şi pe teritoriul României de azi, se poate deduce că procesul de creştinare în masă a populaţiei de pe cea mai mare parte a teritoriului de azi al României a avut loc odată cu creştinarea bulgarilor în secolul al IX-lea, în timpul cneazului Boris" (Istoria R.P.R., manual pentru învăţămîntul mediu, sub redacţia acad. Mihail Roller, Bucureşti, 1952, p. 59). Indiferent dacă parabola acestor două texte este sau nu o coincidenţă, notăm cu nelinişte că teza lor comună reprezintă o gravă jignire la adresa întregului popor român.

3. Din spiritul general al Documentului transpare prezumţia că Ortodoxia românească ar fi ieşit slăbită de sub oprimarea comunistă şi că starea ei de slăbiciune ar constitui un teren favorabil pentru „recuperarea" românilor pe seama Vaticanului. Conjugată cu atacurile concentrate, de după Revoluţie, la adresa Bisericii Ortodoxe Române, cu limitele impuse şi de actuala Putere în probleme patrimoniale şi de învăţămînt, cu valurile succesive de „predicatori", „taumaturgi", „profeţi", „apostoli" şi „evanghelizatori" care ne invadează ţara din toate laturile pămîntului ,precum şi cu anunţarea jubileului tricentenar al uniatismului în România, exploatarea unei asemenea prezumţii ni se pare cel puţin neloială din partea unei Biserici surori care, în felul acesta, ar căuta să cîştige în Estul Europei ceea ce a pierdut şi continuă să piardă în Vest. Cu toate dificultăţile prin care trece Biserica, de la precaritatea unor structuri pînă la lipsurile financiare, poporul român ortodox este unul din cele mai credincioase ale lumii, şi cu biserici pline, preoţi activi teologic în ascensiune şi conştiinţa propriei sale identităţi. Ar fi păcat să se creadă altfel.

Departe de a fi pur local, conflictul interbisericesc a ajuns la vîrfuri, dar nădăjduim şi-l rugăm pe Bunul Dumnezeu ca el să nu devină real. Din punctul nostru de vedere:

1. Existenţa Bisericii Greco-Catolice în România este un dat istoric şi nu are rost să reiterăm controversele trecutului.

2. Ea are dreptul la reorganizarea şi funcţionarea, în limitele proprii şi în funcţie de libera opţiune a credincioşilor.

3. Actualele ei dispute patrimoniale cu Biserica Ortodoxă pot reveni la masa negocierilor.

4. Poporul român s-a născut ortodox şi a rămas aşa în imensa lui majoritate. România ortodoxă nu este şi nu poate fi o „terra missionis" pentru prozelitistul catolic, indiferent de instrumentarea acestuia.

5. În duhul ecumenismului, sîntem pentru continuarea dialogului dintre Bisericile Ortodoxe şi Biserica Romano-Catolică, o problemă asupra căreia, de altfel, Sfîntul nostru Sinod încă nu s-a pronunţat.

6. Dialogul interbisericesc trebuie să ducă nu numai la reconciliere, ci şi la o Alianţă Apostolică de apărare a Creştinismului haric împotriva celor ce rup din trupurile ambelor Biserici, mai ales în aria fragilă a tineretului.

7. Îi rugăm pe fraţii greco-catolici să-şi amintească faptul că au participat la făurirea istoriei şi culturii transilvane ca Biserică Românească şi că nu au dreptul s-o uite tocmai acum, cînd Transilvania are nevoie de noi toţi, laolaltă.

* Material preluat din „România liberă", nr. 411 din 1 iunie 1991.

Cîteva precizări în legătură cu încreştinarea daco-romanilor

În anumite lucrări scrise mai ales de istorici catolici şi greco-catolici, s-a susţinut că „apostolul" daco-romanilor din nordul Dunării ar fi fost Sf. Niceta (+ după 414), episcopul Remesianei din Dacia Mediteranea (la cca. 30 km, de actualul oraş Niş în Iugoslavia). Astăzi este un fapt de mult dovedit că primul propovăduitor al Evangheliei pe pămîntul românesc a fost Sf. Apostol Andrei, „cel întîi chemat", care a predicat la „sciţii" şi dacii din teritoriile situate între Dunăre şi Mare, precum şi în stînga Prutului. „Ucenicii" lăsaţi de el — preoţi sau chiar episcopi — i-au continuat lucrarea misionară, predicînd atît în dreapta cît şi în stînga Dunării. După trecerea unei părţi din Dacia lui Decebal în stăpînire romană, învăţătura acestuia a putut fi răspîndită aici şi de anumiţi colonişti, soldaţi din armata romană, negustori, precum şi preoţi, veniţi aici din toate părţile întinsului imperiu roman. Acest lucru este dovedit nu numai de afirmaţiile unor scriitori bisericeşti din primele veacuri (Iustin Martirul, Tertulian, Origen) ci şi de numeroasele obiecte paleo creştine datînd din secolele III—VI, descoperite pe întreg teritoriul ţării noastre (Donariul de la Biertan cu însemnarea acestuia, gemma de la Potaissa, numeroase opaiţe şi chiar două locaşuri de cult la Slăveni în judeţul Olt şi Moigrad — judeţul Sălaj). În Dobrogea (din anul 297 provincia Scythia Minor) procesul de încreştinare a fost mult mai accentuat, acolo fiind atestaţi documentar numeroşi martiri în cursul persecuţiei împăraţii Diocletian şi Licinius dar şi un scaun episcopal la Tomis (Constanţa), ai căror titulari au participat la primele sinoade ecumenice ori au fost implicaţi în disputele teologice ale timpului. De pildă un episcop cu numele Marcu participa la lucrările primului Sinod ecumenic, de la Niceea din 325, un Vetranion apăra ortodoxia împotriva împăratului arian Valens în anul 379, Gherontie era prezent la sinodul II ecumenic din 381. Teotim I se număra printre prietenii şi apărătorii Sf. Ioan Gură de Aur, Timotei semna hotărîrile luate de sinodul III ecumenic de la Efes, din anul 431. Descoperirile arheologice şi cele două locaşuri de cult din nordul Dunării, pledează de asemenea pentru existenţa unei organizaţii bisericeşti incipiente, cu preoţi şi poate chiar cu episcopi şi horepiscopi (episcopi în sate). Toate aceste mărturii infirmă teza încreştinării dacoromanilor de către Sf. Niceta de Remesiana.

O altă problemă este aceea a jurisdicţiei bisericeşti asupra comunităţilor creştine nord-dunărene. Istoricii catolici susţin că toate comunităţile din provinciile dunărene ar fi existat sub jurisdicţia Romei. Am amintit mai sus de reforma politico-administrativă a împăratului Diocleţian şi de împărţirea definitivă a Imperiului roman în cel de Apus şi de Răsărit, în anul 395. Trebuie să reţinem că aceste schimbări au avut urmări şi asupra organizării bisericeşti din provinciile romane dunărene. Printr-un decret al împăratului Teodosie II, din anul 421, toate Bisericile din perfectura Illyricului, care făceau parte din Imperiul de Răsărit, erau subordonate arhiepiscopului din Constantinopol. Prin codicele Teodosian din 438, se prevedea din nou subordonarea Illyricului, faţă de Constantinopol, deci, Biserica „străromână" nu a stat niciodată sub jurisdicţia Romei, mai ales că în primele trei secole, fiecare Biserică locală îşi avea propriul ei episcop, bucurîndu-se de o deplină „autocefalie" şi nedepinzînd de nici un alt ierarh.

În privinţa limbii în care s-a predicat Evanghelia la strămoşii noştri şi în care s-a slujit în locaşurile de cult daco-romane, este sigur că aceasta nu putea fi decît limba vorbită de ei, adică latina populară sau vulgară (doar în cadrul Episcopiei Tomisului adică în cetăţile greceşti de la Pontul Euxin se folosea şi limba greacă). Acest lucru este dovedit de numărul mare de cuvinte de origine latină cu înţeles creştin din lexicul limbii române. De pildă, în rugăciunea, „Tatăl nostru" numai trei cuvinte *nu* sînt de origine latină, iar în „Simbolul de credinţă" formulat la primele două sinoade ecumenice, peste 90 % din cuvinte sînt de origine latină. Aceasta nu trebuie să ducă însă la concluzia eronată că strămoşii noştri au fost încreştinaţi „în ritul latin", cum pretind unii istorici catolici, pentru că în secolele II—IV cînd s-a desfăşurat procesul de încreştinare treptată a acestora nu se poate vorbi de un anumit rit, de deosebiri de

(Continuare în pag. a 7-a)

Pr. prof. M. Păcurariu

SOBORUL PROTOPOPILOR TRANSILVĂNENI DIN ANUL 1711

În urma actului din anul 1701, istoria noastră bisericească a înregistrat în Transilvania mai multe încercări de înlăturare a uniaţiei şi de revenire la Ortodoxie, chiar în timpul păstoririi lui Atanasie Anghel.[1]

Sînt binecunoscute mişcările credincioşilor din Braşov, Făgăraş, Sibiu, Hunedoara, Alba-Iulia etc. De asemenea, cea a nobilului Gavriil din Ţagu Mare, care înaintează guvernului mai multe proteste şi ridică mulţimile împotriva unirii, refuzînd să recunoască autoritatea episcopului Atanasie. Se ştie şi că în timpul răscoalei din anul 1707 Atanasie s-a refugiat cu imperialii la Sibiu. În urma acestui fapt, în scaunul de Alba-Iulia, Francisc Rácoczy a aşezat pe Iov Ţirca, hirotonit în Moldova şi fost emul lui Atanasie. Însă, în urma înfrîngerii răsculaţilor, Ţirca părăseşte Transilvania împreună cu oştile lui Rácoczy şi ajunge apoi episcop în Maramureş unde păstoreşte aproape doi ani.

Dar cea mai însemnată mişcare de înlăturare a uniaţiei şi de revenire la dreapta credinţă, petrecută în timpul lui Atanasie — mişcare despre care încă se cunosc puţine amănunte — este cea iniţiată de soborul protopopilor în anul 1711. În acest an, datorită împrejurărilor politice şi bisericeşti favorabile (muriseră împăraţii Leopold I (1705) şi Iosif I (1711), precum şi cardinalul Kollonich, care au jucat un rol însemnat în înfăptuirea unirii), protopopul Vasile, „notarăşul" soborului mare şi fratele său, protopopul Petru din Daia, au iniţiat această încercare de refacere a unităţii bisericeşti. La îndemnul celor doi „schismaticis coriphaeis",[2] în luna iunie a anului 1711[3] s-a întrunit soborul protopopilor care — împreună cu Atanasie Anghel — au înlăturat uniaţia şi au revenit la Ortodoxie. Însuşi Atanasie a semnat actul prin care soborul înlătura uniaţia.[4] Îşi puseseră cu toţii, probabil, nădejdea în „dreptatea şi milostivirea" noului împărat austriac Carol VI (17 aprilie 1711—1740), la începutul domniei căruia a avut loc această acţiune de revenire la Ortodoxie.

Pînă la 18 noiembrie 1711, cînd teologul iezuit Gabriel Hevenessy a silit pe Atanasie şi pe protopopi să depună o nouă mărturisire de credinţă în favoarea unirii cu Roma, aceasta fusese, practic, înlăturată.[5]

Această concluzie se impune şi o fundamentăm pe o recentă descoperire pe care am făcut-o în colecţia Muzeului Arhiepiscopiei Sibiului. Este vorba de un exemplar din antimisele pe care Atanasie Anghel le-a imprimat cu acest prilej. Acest exemplar provine din parohia Viscri, jud. Braşov. Antimisul este confecţionat din pînză albă de in şi are dimensiunile de 42×48 cm. Reproduce întocmai antimisul imprimat de înaintaşii săi — mitropoliţii Ioasaf, Varlaam şi Teofil — în scaunul vlădicesc de Alba Iulia, precum şi de sine însuşi în timpul păstoririi ca mitropolit al românilor transilvăneni.

Scena punerii în mormînt este executată în cerneală tipografică neagră. Sub raport artistic nu este o realizare deosebită.

În planul întîi, Mîntuitorul Iisus Hristos înfăşurat, avînd mîinile întinse pe lîngă trup, este aşezat în mormînt. Giulgiul este ţinut de către Iosif din Arimateia, la cap, iar la picioare de către Nicodim. Maica Domnului (MP) plînge). În dreapta sa se află Sf. Apostol şi Evanghelist Ioan, ucenicul pe care-l iubea Iisus. În stînga Maicii Domnului stă, plîngînd, Maria lui Cleopa. În faţa acesteia, îngenunchiată lîngă piatra mormîntului, stă Maria Magdalena care-I sărută Mîntuitorului mîna stîngă. În partea stîngă a Mariei lui Cleopa se află o altă femeie mironosiţă.

În spate, în planul al doilea, se află crucea pe care este scrisă „vina" Mîntuitorului: I.N.Ţ.I. (Iisus Hristos regele iudeilor — Mt. 27, 37; Mc. 15, 26; In. 19, 19). Cununa de spini, suliţa şi trestia de isop cu buretele din care i s-a dat Mîntuitorului să bea oţet, sînt sprijinite pe cruce. În unghiurile din interiorul crucii sînt scrise iniţialele: Is. Hs. Ni. Ka. De o parte şi de alta a crucii se află arhanghelii Mihail şi Gavriil care ţin în mîini, sub formă de ripizi, doi serafimi.

Pe fundal, în spatele crucii, se află cerul înstelat, soarele şi luna care nu mai luminează, mort văzînd pe Soarele dreptăţii, pe Răsăritul cel de sus.

În cele patru colţuri ale antimisului sînt înfăţişaţi, în chenare frumos ornate cu motive florale, cei patru Sfinţi Evanghelişti: Matei, Marcu, Luca şi Ioan. Întreaga scenă a punerii în mormînt este încadrată într-un chenar dublu, împodobit cu motive florale stilizate.

Încadrînd scena punerii în mormînt (pe partea dreaptă şi în stînga), se află scrisă cu majuscule chirilice, în limba română, următoarea însemnare: „Jertvenicul dumnezeesc pre carele să obrşesc (săvîrşesc — n.n.) dumnezeeştile slujbe. Blagoslovitus-au şi s-au sfinţit de Prea Sfinţitul Mitropolit Atanasie al Mitropoliei Bălgradului şi s-au dat în zilele măriei sale craiului nostru Karoli". Este vorba de Carol VI, care a domnit între anii 1711—1740. Înseamnă că antimisul a fost confecţionat în primul an de domnie al noului împărat, cînd practic Atanasie revenise la Ortodoxie.

Aşadar acest antimis este de o importanţă deosebită pentru istoria Bisericii Ortodoxe Române, întrucît aruncă o nouă lumină asupra încercării de înlăturare a uniaţiei, care a avut loc în anul 1711. Acum, după cum rezultă din însemnarea de pe antimis, Atanasie s-a intitulat din nou „mitropolit al Mitropoliei Bălgradului". Ori este cunoscut faptul că în 1701 vechea Mitropolie ortodoxă românească din Alba Iulia şi-a încetat existenţa, Atanasie Anghel fiind hirotonit, pentru a doua oară, episcop al românilor (puţini la număr) din Transilvania care au îmbrăţişat unirea cu Biserica Romei.

Deci acest antimis este o dovadă ce nu poate fi tăgăduită asupra revenirii la Ortodoxie — chiar dacă numai pentru cîteva luni — a lui Atanasie Anghel, precum şi a participării sale nemijlocite la acţiunea din 1711. Numai uneltirile iezuiţilor şi presiunile pe care aceştia le-au exercitat au făcut ca încercarea de înlăturare a uniaţiei şi de revenire la Ortodoxie, iniţiată de soborul protopopilor în anul 1711, să nu dăinuiască.

S-a păstrat însă antimisul imprimat de Atanasie la timpul şi în împrejurările respective, constituindu-se ca mesagerul cel mai demn de crezare care, timp de aproape trei veacuri, de pe masa Sfîntului Altar, a îndemnat şi a chemat pe românii transilvăneni la refacerea unităţii bisericeşti, sfîşiate prin actul din 1701.

Diacon drd. Pavel Cherescu

1. Despre aceste încercări, vezi: Silviu Dragomir, *Istoria dezrobirii religioase a românilor ardeleni în secolul XVIII*, vol. I, Sibiu, 1920, p. 33—75.

2. Nicolaus Nilles, *Symbolae ad illustrandam historiam Ecclesiae Orientalis in terris coronae S. Stephani*, vol. I, Oeniponte (Innsbruck), 1885, p. 386.

3. Silviu Dragomir, *op. cit.*, p. 76.

4. N. Nilles, *op. cit.*, p. 386. (Sed et Episcopo ipsi nefaria puncta Unioni summe contraria proposuerunt subscribenda).

5. *Ibidem*, p. 387.

„Deprinde pe tînăr cu purtarea pe care trebuie s-o aibă!"

(Urmare din pag. 1-a)

vorba tatălui şi de vorba mamei sale şi aceştia l-au pedepsit dar el tot nu-i ascultă, să-l ia tatăl lui şi mama lui şi să-l ducă la bătrînii cetăţii lor şi la poarta acelei cetăţi şi către preoţii cetăţii lor să zică: „Acest fiu al nostru este rău şi neascultător, nu ascultă de cuvîntul nostru şi este lacom şi beţiv". Atunci toţi oamenii cetăţii lui să-l ucidă cu pietre. Şi aşa vei stîrpi răul din mijlocul tău" (Deut. 21, 18—21).

*

La Episcopia Oradiei este în curs de retipărire o lucrare a P. S. Episcop Vasile Coman, scrisă şi tipărită prima dată în 1944 pe cînd era preot la Braşov şi cu o experienţă de cîţiva ani de profesor de religie, carte intitulată: *„Religie şi caracter* — contribuţii la cunoaşterea şi predarea religiei în epoca adolescenţei". Prin conţinutul său această carte a redevenit de-o mare actualitate pe linia celor de mai sus.

Izvorîtă din experienţa de dascăl, cu observarea deci directă a modului de gîndire şi manifestare a tinerilor, ca şi dintr-o cercetare bibliografică extrem de bogată cunoscută la ora aceea, cartea ne oferă o seamă de importante date referitoare la cunoaşterea psihologiei adolescenţilor, pe care cunoscîndu-o ne putem angaja mai cu folos în importanta lucrare de îndrumare şi formare a sufletului tineretului. Cîteva titluri de capitole sînt, credem, cît se poate de edificatoare: „Psihologia vieţii religioase şi pedagogia creştină; Metode de cunoaştere a adolescentului; Psihologia adolescentului; Factorul religios în viaţa adolescentului; Materia învăţămîntului religios în epoca adolescenţei; Principii didactice şi metodice în predarea religiei în epoca adolescenţei; Duhovnicul şi tineretul; Rolul religiei în formarea caracterului" ş.a.

Chiar dacă învăţămîntul religios-moral s-a introdus deocamdată în şcoală numai la clasele I—VIII, Biserica trebuie să găsească metode şi căi de a lucra şi cu elevii din clasele superioare, ceea ce vrea să ne sugereze şi tema conferinţei preoţeşti din luna iunie a.c.: *„Educaţia religios-morală a tineretului"*, conferinţă în întîmpinarea căreia doresc să vină şi aceste cîteva gînduri.

Porunca istoriei ptr. creştinismul românesc de astăzi

(Urmare din pag. 1-a)

Biserica Ortodoxă Română are o teologie cu timbru şi deschidere europeană. O reprezintă dogmatiştii I. Mihălcescu, D. Stăniloae, exegeţii V. Gheorghiu şi H. Rovenţa, liturgiştii P. Vintilescu şi E. Branişte, patrologii C. Iordăchescu şi I. G. Coman, istoricii T. M. Popescu şi M. Şesan. Ea poate fi adîncită cu forţe autohtone şi difuzată în restul lumii. Cu aceeaşi largă colaborare românească din „amîndouă străniile" se poate realiza o ediţie critică a *Bibliei*, traduceri patristice din Augustin şi din Leon cel Mare, volume de predici dogmatice etc.

Teologia Bisericii Ortodoxe Române are, aşadar, o incidenţă europeană, actuală, şi un mare viitor. Privilegiul acesta îi vine în istorie, şi totodată de la păstrarea dreptei credinţe. Reuşita acestei lucrări atît de necesare depinde însă de respingerea ispitei scizioniste şi polemice, care poate fi înlocuită cu nuanţa cumpănită şi înţeleaptă a sufletului nostru, în comparaţie cu teologia greacă şi cu aceea slavă.

— Duhul Domnului este peste mine, pentru că el m-a uns ca să binevestesc săracilor şi m-a trimis ca să tămăduiesc pe cei zdrobiţi cu inima, să propovăduiesc robilor izbăvire şi orbilor vedere, să uşurez pe cei apăsaţi. (Luca 4, 18)

APEL

Noi, preot şi credincioşi puţini la număr, din parohia ortodoxă română Mărtănuş, jud. Covasna, facem un călduros apel la cei ce pot să ne ajute pentru a ne putea repara biserica-monument istoric, grav avariată de ultimele cutremure care au avut loc la noi în ţară.

Banii pot fi trimişi fie în contul 312.08.07, cooperativa de credit Tg. Săcuiesc, fie pe numele: Preot Moşuţ Ion, Com. Breţcu, sat Mărtănuş, cod 4093, jud. Covasna, care va confirma primirea prin chitanţa cuvenită.

Consiliul parohial
Mărtănuş

ERATĂ

În „Telegraful Român" nr. 19—20/1991, în articolul „Şcoala Ardeleană şi...", de la pag. 2, coloana a patra, rîndul 16, de jos, continuă în rîndul 3, de jos, aceeaşi coloană; iar rîndul 18 de sus, din coloana a cincea se continuă în rîndul 15 din coloana a patra, de jos.

ISUS sau IISUS?

În *Ortografie pentru toți* (București, 1990, p. 43), Mioara Avram afirmă că „numele propriu *Isac, Isus* se scriu cu un singur *i* inițial (nu *Iisus*)". Numele *Isac*, ca și *Isaia, Israel, Isar* se scriu cu un singur *i*, dar *Isus* se scrie cu doi *i*; *Iisus*, fiindcă *i* inițial are valoare dublă fonetică. În *Noul Testament* din 1648 de la Alba Iulia (Bălgrad), ca și în *Biblia* de la 1688, a lui Șerban Cantacuzino, numele este scris *Iisus*, atît *Iisus Hristos* cît și *Iisus Navi* și *Iisus, fiul lui Sirah*. În cărțile uzuale bisericești numele are grafia *Iisus* și nu putem folosi o dublă grafie. De aceea se impune o singură grafie: *Iisus*, care are o justificare etimologică.

Iisus, numele propriu al Fiului lui Dumnezeu, este redarea în limba greacă a cuvîntului ebraic *Joshua* (Luca 2, 21), care înseamnă *Domnul este mîntuirea* sau *Mîntuitorul* (Isaia 61, 11; Matei 1, 20, 21). În limba greacă cuvîntul *Iisus* derivă de la viitorul verbului *iáomai, iaino* (= a vindeca), viitor care, în dialectul ionic, are forma *iisomai* și care explică grafia *Iisus*, cu dublu *i* (ii). În limba latină numele a fost transcris *Jesus*, fiindcă al doilea *i* este *eta* (η) redat în pronunția erasmică cu *e* în latină, transcris și în limbile neolatine: *Jésus* sau *Jesús*. În slavă, grecescul *Iisus* a fost transcris *Isusz*, formă grafică folosită și în vechile noastre scrieri din slavonă, dar articulația noastră vocalică este latină și ne obligă la acordarea valorii duble fonetice lui *i* inițial, adică *Iisus*. Creștinismul la români s-a predicat în limba latină cu *Iesus — Iisus (e — i)*.

În „România liberă" din 26 aprilie 1990, p. 1, în rubrica „Semnal", Ion Stoica pune întrebarea: „Cum e corect să se scrie și să se rostească: Hristos, Christos, Cristos... Care este grafia corectă? Așteptăm răspunsuri și argumente".

Numele propriu *Iisus* este însoțit în *Sfînta Scriptură* de un titlu care se referă la misiunea divină și la slujirea Sa în lume, *Hristos*, cuvînt de origine grecească, echivalentul cuvîntului ebraic *Messiah* (= Unsul lui Dumnezeu). Grecescul χ (= hi) este transcris în limba latină *ch*, iar în limba română *ch* este redat *c*, așa cum aveam din latinul *charta* (= scrisoare, carte) în română, *carte* (inițial *scrisoare*). De aici, deducem lămurirea grafică a cuvîntului discutat: în limba greacă *Hristos*, grafie folosită și în Noul Testament din 1648 și în Biblia din 1688, precum și în scrierile noastre uzuale bisericești. În limba latină, *Hristos* a fost rostit și transcris *Christus*, iar în limba română vorbită a ajuns *Cristos*, așa cum îl folosim în invocația: *Cristos a înviat!* În transcrierea literară s-a impus însă în limba română forma etimologică *Hristos, Iisus Hristos*.

Pr. I. Ionescu

Din frumusețile Sfintei Scripturi

Proverbe, aforisme, cugetări, sentințe biblice, îndemnuri morale: modelatoare de conștiințe, care imprimîndu-se în memorie, ne îndeamnă să gîndim despre noi înșine.

Sfînta Scriptură abundă în atari reflecții împodobite de frumusețe și încărcate de înțelepciune. Avînd un miez subtil, se cere o destăinuire a lor, a semnificației acestora, pentru cei mai puțin obișnuiți cu specificul tezaurului biblic.

Din dorința ca aceste cugetări și sentințe biblice să circule cît mai mult, să fie folosite în limbajul nostru și să aibă o aplicație practică în comportarea socială pe de o parte, iar pe altă parte să ne facă mai sensibili pentru frumusețile morale ale Bibliei, începem a le trimite către cititori.

1. „Nu poate cetatea să se ascundă, cînd este deasupra muntelui" (Mt. 5, 14).

Un om investit de societate cu misiune înaltă, are obligația de a lucra cinstit și cu folos. Să fie exemplu vădit pentru toți, model, identificat cu funcția încredințată. Pereții casei lui sînt din sticlă, prin care toți trecătorii privesc înlăuntru...

2. „Să nu stați împotriva celui rău, iar cui te lovește peste obrazul drept, întoarce-i și pe celălalt" (Mt. 5, 39—41).

De omul cel rău să te ferești, căile tale să nu fie identice cu ale lui, iar dacă totuși te întîlnești pe cărarea vieții cu acesta, lasă de la tine, **cedează, ca să nu** produci accident... Cel ce se dă prevăzător la o parte nu înseamnă că fuge, pentru că îndrăzneala care nu se întemeiază pe prevedere, este oarbă.

3. „Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvîntați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc" (Matei 5, 44).

Iubirea morală, creștină, nu cunoaște limite; nu se acordă preferențial, în extensitatea ei cuprinde și pe cei pe care-i socotim vrăjmași, cu speranța îmbunătățirii și a acestora, odată cu revărsarea iubirii noastre către sau în ființa lor.

4. „Tu cînd faci milostenie, să nu știe stînga ta ce face dreapta ta" (Matei 6, 3).

Cînd faci un bine oarecare fă-l pentru scopul în sine, nu specula foloase; îți fac ca să-mi faci; sau pentru cel care nu poate să-ți întoarcă, binele tău să devină o jignire, o acuzare morală apăsătoare. Faci bine ca să ajuți nu să-ți agonisești laude. Iată ce am putut eu să fac! Nu-i cu folos!.

5. „Unde este comoara ta, acolo va fi și inima ta" (Matei 6, 21).

Nu investi inima ta în bunuri fără valoare; nu o da cămătă pe lucruri de nimic; nu pune centrul vital al ființei tale, piatră de temelie la realizarea obiectivelor efemere. Inima comorii este comoara inimii, pentru tine și pentru toți!

6. „Nimeni nu poate să slujească la doi domni" (Matei 6, 24).

Omul este unicat. Este simbioza perfectului și simfonia indivizibilității. Nu posedă însușirile omniprezenței. Nu pot exista în activitatea sa dualități. Ori ești una ori ești alta. Altfel ești fariseu. Omul nu poate să slujească identic două cauze diametral opuse. „Alergi după doi iepuri, nu prinzi nici unul"; „Stai pe două scaune, cazi între ele".

7. „Nu judecați ca să nu fiți judecați! De ce vezi paiul din ochiul fratelui tău și bîrna din ochiul tău nu o iei în seamă"? (Matei, 7, 1 și 3).

Mulți sîntem ispitiți să apreciem cu asprime, purtarea unuia sau a altuia dintre semenii noștri; să luăm piatra să lovim; să arătăm cu degetul goliciunea sufletească a celui de lîngă noi, dar pe noi înșine nu ne vedem. Oglinda nu ne-o ținem nouă ci aproapelui nostru. Traista cu greșelile noastre o ducem pe spate — unde n-o vedem, dar ducem în față traista cu greșelile vecinului, din conținutul căreia tot scoatem și aruncăm în el. Aici se condamnă fățărnicia. Omul care are două fețe dar nici un obraz! „Despre trei lucruri, nu te grăbi să vorbești: a) despre Dumnezeu, pînă ce nu-ți întărești credința în El; b) despre păcatul altuia, pînă ce nu-l cunoști pe al tău; c) despre ziua de mîine pînă nu se luminează de ziuă". (N. Velinurovici).

8. „Cereți și vi se va da; căutați și veți afla; bateți și vi se va deschide" (Matei 7, 7).

Se recomandă stăruință în orice acțiune întreprinsă pozitiv; stabilitate în idealul propus. Fermitate nu echivoc, credință nu îndoială! (Ex. Femeia cananiancă) etc.

9. „Toate cîte voiți să vă facă vouă oamenii, asemenea și voi faceți lor..." (Matei 7, 12).

Cum dorești să se poarte altul cu tine, așa poartă-te tu mai întîi cu el; vrei cinste, cinstește, vrei respect, respectă, vrei să fi ascultat, ascultă, vrei să fi binecuvîntat, binecuvintează! „Cum dai bună ziua, așa-i mulțamu". Care e cea mai mare plăcere? Plăcerea de a face altuia plăcere!.

10. „Orice pom care nu face roadă bună se taie și se aruncă în foc" (Matei 7, 19).

Tot omul ca pomul, are menirea să realizeze în viață binele și frumosul; să fie util pentru societate, altfel nu-și are rostul. Pomul bun se cunoaște după roade nu după frunze! Cartea după conținut nu după coperți! Omul după fapte, nu după vorbe! Se cere ca omul să nu facă umbră în zadar pămîntului.

11. „Nu cei sănătoși au nevoie de doctor, ci cei bolnavi" (Matei 9, 12).

Ajutorul nostru se cere îndreptat către cel ce are efectiv nevoie de el. Învață pe cel neștiutor, îmbracă pe cel gol, satură pe cel flămînd, adu la credință pe cel necredincios, caută pe cel rătăcit și-i arată marcajul cărării celei drepte...!

12. „Nimeni nu pune petec nou la haină veche" (Matei 9, 16).

Cînd ai devenit alt om, om nou, părăsește apucăturile păgîne! Transformarea omului în bine se cere făcută în totalitate, nu petecuită; în ori ce situație a vieții nu umbla cu cîrpeli...

13. „Vrednic este lucrătorul de hrana sa" (Matei 10, 10).

Fericit este cel ce mănîncă pîinea cîștigată prin muncă cinstită. Vrednicia (munca) este singura cale care asigură o existență sigură. Să nu îndrăznească cineva să oprească plata muncitorului; nici să nu răsplătească după merit activitatea! Legea echității!.

Culese și adnotate de
preot Bujor Domșa

Stolnicul Constantin Cantacuzino
275 de ani de la moarte

A fost cea mai de seamă personalitate a culturii românești din jumătatea a doua a veacului al XVII-lea. În mod deosebit a ilustrat epoca de înflorire culturală și bisericească a lui Constantin Brîncoveanu.

Este fiul Postelnicului Constantin Cantacuzino, născut în anul 1650. Studiază filosofia, teologia, filologia veche și modernă în Italia, la Veneția și Padua. Călătorește toată Europa de unde se întoarce cu un orizont cultural depășit numai de Dimitrie Cantemir. Întors în țară s-a bucurat de o apreciere deosebită. A fost un poliglot de mare renume. Moare la Constantinopol în iunie 1716, sugrumat de turci.

Fiind de neam boieresc a jucat un rol important în politica țării sale fiind sfătuitorul a trei domni, între care și al lui Constantin Brîncoveanu, iar în timpul domniei fratelui său Șerban, stă în fruntea divanului țării.

Opera de seamă a stolnicului este Istoria Țării Românești, prima noastră „istorie critică". Ca și Miron Costin, pentru Istoria Moldovei, el își propune să limpezească negurile care întunecau îndepărtatele începuturi ale țării sale, urmărind toate fazele ei de dezvoltare. Principalele momente tratate în lucrare vizează: numele țării, dacii și descrierea Daciei, campaniile lui Traian, ocupația romană, formarea poporului român și a neamului acestui popor, sfîrșitul stăpînirii romane, venirea hunilor. Opera lui se caracterizează printr-o erudiție neobișnuită pentru epoca lui și prin maturitatea cugetării istorice. Exceptînd lucrările străine folosite, el întrebuințează pentru prima dată în istoriografia noastră documentele ca izvoare de informație, la care se adaugă și tradiția locului. Toate izvoarele, externe și interne, au fos cercetate critic în vederea promovării adevărului istoric. Temele fundamentale ale Istoriei Stolnicului sînt coordonate majore ale umanismului românesc: originea latină a românilor și a limbii române, unitatea românilor de pretutindeni, însemnătatea elementului autohton și continuitatea structurilor dacice. În această operă și în utilizarea izvoarelor Stolnicul se comportă ca un istoric în sensul modern al cuvîntului. Pe bună dreptate s-a spus „că locul lui Constantin Cantacuzino nu este printre cronicari, ci categoric alături de istorici, lîngă un Dimitrie Cantemir, de pildă". De la el ne-a rămas și o Cronologie tabelară a Munteniei, care cuprinde șirul domnilor de la 1215 pînă la 1666.

Remarcabile sînt preocupările Stolnicului și în domeniul geografiei. Este cel dintîi român care ne-a dat o hartă a țării sale, executată după toate cerințele științifice ale timpului și superioară, din toate punctele de vedere, celor puse în circulație de străini. A fost tipărită cu titlu grecesc în Padova, în 1700, de Hrisant Notara, arhimandritul scaunului patriarhal din Ierusalim. Această hartă a fost folosită în lumea greacă și cunoscută de geografia lumii occidentale.

Din activitatea Stolnicului se evidențiază și preocupările sale religioase. Înzestrat cu o largă cultură teologică, Constantin Cantacuzino nu putea fi străin de această preocupare. Italianul Mario Rufini evidențiază contribuția lui la apărarea și afirmarea religiei ortodoxe. În colaborare cu Ioan Cariofil din Constantinopol, este autorul unei scrieri de controversă dogmatică, publicată în 1697, în limba greacă, la Snagov, de Antim Ivireanul, cu titlul „Manual despre unele îndoieli și rezolvarea lor". Nicolae Iorga atribuie, pe bună dreptate, Stolnicului o mare influență în traducerea Bibliei de la București (1688) — prima ediție integrală a Sf. Scripturi, monument al culturii române.

Prin cultura lui enciclopedică acumulată în Apus și bogata-i activitate ca diplomat, istoric, geograf și apărător al Ortodoxiei, Stolnicul s-a suprapus celorlalți cronicari și contemporani, rămînînd pentru noi pildă vie și vrednică de urmat în elucidarea — adeseori ca primat — a problemelor de bază ale etnogenezei românești și apărarea drepturilor sfinte ale poporului nostru. Nemuritoare și actuale rămîn cuvintele lui referitoare la trăinicia neamului românesc: „Ei (românii) au stătut și s-au ținut așa cum sînt, deși i-au împresurat și i-au robit atîtea roduri de oameni, străine și varvare".

Prot. Ieremia B. Ghita

— 375 de ani de învățămînt românesc la Săliște —

În sîmbăta Rusaliilor — 25 mai 1991 — a avut loc la Săliște, străveche vatră românească, o mare sărbătoare. S-au împlinit 375 de ani de la prima atestare documentară a școlii din Săliște — 375 de ani de învățămînt românesc, de „trăinicie, destoinicie culturală și stăruință neîntreruptă pe plaiuri ardelene".

La această sărbătoare de suflet a sălișteniilor au participat marcante personalități ale vieții noastre sociale, religioase, culturale și politice. Astfel, în frumoasa sală festivă a școlii, care a găzduit un amplu program de activități aniversare, au luat parte I. P. S. Sa Dr. Antonie Plămădeală mitropolitul Ardealului, dl. acad. Liviu Constantinescu, domnul Nicolae Nanu — prefectul Sibiului, domnul Romeo Trifu — subprefect, domnul Nicolaus Kleininger — subsecretar de stat la Ministerul învățămîntului, senator Mircea Curelea, domnul Constantin Catrina — inspector general al Inspectoratului județean de învățămînt, alți reprezentanți ai inspectoratelor județene de cultură și învățămînt, precum și numeroși invitați — profesori și elevi ai școlii din Săliște și numeroși oaspeți.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de d-na directoare Vonica Maria, care a adresat un cuvînt de bunvenit tuturor oaspeților, făcînd apoi un scurt istoric al școlii și arătînd rolul școlii din Săliște la păstrarea limbii și ființei naționale.

A luat apoi cuvîntul domnul academician Liviu Constantinescu care s-a făcut exponentul înaltului for științific, apreciind valoarea spirituală și culturală a școlii din Săliște, care a dat țării atîția oameni de seamă. A informat apoi pe cei prezenți că, pe lîngă cei 6 academicieni originari din Săliște, Academia română a primit în sînul ei alți 2 membri: Mircea Banciu și Mircea Săndulescu, fii ai Sălișteii.

Înalt Prea Sfinția Sa Dr. Antonie Plămădeală a arătat importanța satului Săliște pe pămîntul României — spunînd că „Sălișteа este un sat de oameni deștepți" — una din explicații fiind existența acestei școli de 375 de ani. I. P. S. Sa a punctat cîteva aspecte ale vieții religioase și laice din comună, de-a lungul vremilor, oprindu-se la 4 oameni reprezentativi ai Sălișteii: Picu Pătruț — miniaturist și poet popular de mare valoare; Dionisie Romano — care a înființat prima școală națională la Buzău, fiind primul fondator al Bibliotecii Academiei române, Ioan Lupaș — preot și mare istoric și Maica Mina Hociotă — „a doua Ecaterina Teodoroiu". Toți aceștia datorîndu-și vocația culturală, școlii din Săliște. În încheiere I. P. S. Sa a binecuvîntat corpul profesoral și elevii școlii.

Au luat apoi cuvîntul: subsecretarul de stat N. Kleininger, domnul Romeo Trifu — subprefect, dl. Constantin Catrina — inspector general al învățămîntului sibian și d-l Aurelian Dinulescu inspector la Inspectoratul județean al culturii — care au adus un omagiu școlii din Săliște din partea instituțiilor pe care le reprezintă.

Profesorul Iuliu Cozma a făcut apoi istoricul școlii iar ec. Dumitru Dădîrlat a arătat locul și rolul intelectualilor sălișteni în cultura română.

Evocări pline de simțire și adînci simțăminte de recunoștință și admirație pentru școala din Săliște au avut prof. Maria Hanzu, prof. Maria Loluțiu și conf. univ. Dr. Ovidiu Rotaru.

Pr. protoiereu Roșca Romul — fiu al Sălișteii a arătat rolul preoților sălișteni ctitori ai școlii din Săliște — popa Ioanaș, Danil Neamțu, prot. I. Lupaș și Dumitru Borcea.

Pline de interes au fost apoi intervențiile domnilor Dumitru Peligrad, Nicolae Stan Petruțiu, Ioan Păltineanu, Petru Roșca și Nicolae Suciu care au adus un omagiu școlii și slujitorilor ei.

După acest simpozion, în memoria dascălilor și a elevilor școlii din Săliște trecuți la cele veșnice, s-a săvîrșit un parastas la Biserica Mare — oficiat de I. P. S. Sa împreună cu un sobor de preoți, răspunsurile fiind date de corul bărbătesc al bisericii.

În aceeași zi, după-amiaza, participanții au vizionat un frumos program artistic prezentat de elevii școlii.

Această zi va rămîne pentru noi, sălișteniii, înscrisă cu litere de aur în istoria comunei noastre — fiind o adevărată sărbătoare de suflet și simțire românească.

Pr. Ioan Ciocan
Sălișteа

O nouă foaie bisericească

Dacă Bucovina este numită „veselă grădină", sora ei de peste munți, Maramureșul, este tot o minunată grădină, încărcată, ca și Bucovina, nu numai cu frumuseți ale firii, cu care Cel Atotputernic a binecuvîntat toate părințeștile noastre plaiuri, ci și cu mari valori istorice și încărcături spirituale, care se cuvin a fi făcute astăzi tot mai mult cunoscute.

Cînd zicem, așadar, Maramureș, ne gîndim nu numai la Iza și Mara, la dealurile sale molcome, pline de livezi acum în floare, nu numai la oamenii săi, urmași direcți ai dacilor cu bogăția lor de suflet, nu numai la bisericile de lemn, care străjuiesc acest pămînt străbun, nu numai la Dragoș Vodă și Pintea Viteazul, ci și la, se pare, cea mai veche mănăstire ortodoxă românească, cea de la Peri, ca și la textele rotacizante de la Ieud, se pare și ele cele mai vechi documente de limbă română scrisă, ceea ce dovedește, ca și pămîntul Dobrogei, o destul de timpurie și intensă viață religioasă ortodoxă.

Pe aceste plaiuri, după Revoluția română din decembrie 1989, s-a reînființat Episcopia Maramureșului și Sătmarului, condusă de plinul de omenie vlădică Justinian Chira, și Dînsul vrednic fiu al Maramureșului.

Iată însă că la redacția noastră s-au primit de curînd primele numere ale revistei: „Glasul Bisericii noastre", *publicație a Episcopiei menționate, care a pornit la drum cu o seamă de articole bine gîndite și frumos scrise, ca și într-o formă grafică deosebit de plăcută.*

Urăm acestei noi publicații bisericești ca bunul Dumnezeu să-i stea în ajutor în luminarea și zidirea preoților și credincioșilor acestei Episcopii maramureșene, ca și a tuturor celor ce vor poposi cu gînd bun asupra paginilor sale.

T. R.

Teologul Ilie Cristea despre Eminescu

(Urmare din pag. 1-a)

rară asupra operei lui erau aproape inexistente sau de suprafață, și teologul ortodox de la Sibiu, *Elie Cristea* (1868—1939), viitorul patriarh al României reîntregite. El i-a consacrat lui Eminescu o teză de doctorat, intitulată „Eminescu, viața și opera" 1896, pe care a prezentat-o la Facultatea de filosofie din Budapesta, prima teză de doctorat despre Eminescu susținută la o Universitate străină.

Teza de doctorat a lui Elie Cristea este publicată în românește în: „Pagini dintr-o arhivă inedită", București 1984, prin grija mitropolitului iubitor de cultură, Dr. Antonie Plămădeală, de la Sibiu, care a redat circuitului public din colbul arhivelor multe lucrări de însemnătate istorică, culturală sau politică, în special pentru ardeleni.

Deoarece o literatură de specialitate asupra vieții și operei lui Eminescu nu exista la acea dată, în lucrarea sa Elie Cristea a trebuit să-i contureze viața și mai ales să facă o exegeză a operei lui Eminescu pe baza operei însăși, atît cît se tipărise pînă la acea dată.

În acea vreme și în acel loc, adică în timpul dualismului austro-ungar și la Budapesta, Elie Cristea a reușit să întocmească o monografie meritorie asupra vieții și operei lui Eminescu, din care spicuim cîteva idei care, după cum se va vedea, sînt de surprinzătoare actualitate și valoare și după atîta timp de la emiterea lor.

De la început, referindu-se la cunoștințele lui Eminescu, autorul observă că a fost „om cu o cultură universală vastă" și că, pe lîngă talent, „conținutul operei sale este și rezultatul unor îndelungate studii" (p. 285). Nici astăzi nu se spune altfel, doar se explicitează conținutul culturii, varietatea cunoștințelor lui Eminescu.

În ce privește însușirile de poet genial ale lui Eminescu, Elie Cristea arată că „talentul poetului s-a format încet dar sigur pînă ce a devenit *luceafărul poeziei românești*" (p. 236). Dintre poeziile lui Eminescu menționează că „Satirele lui Eminescu (adică scrisorile lui Eminescu) sînt adevărate perle ale literaturii române, iar Satira III i-ar face cinste oricărei literaturi a lumii" (p. 267). În alt loc se întreabă: „Există oare în toată creația pămîntească o poezie care să se întipărească în sufletul fiecărui român ca *Doina*?" (p. 280). O remarcă de reținut în ce privește poezia Luceafărul „perla literaturii române" (p. 274): „Chipul fetei ne amintește de fosta iubită a poetului, Veronica Micle" (p. 274).

Același Elie Cristea constată că „poeziile lui Eminescu au cîștigat repede opinia publică română și au devenit *cea mai îndrăgită lectură a păturii culte române*" (p. 284) și că „prin el literatura română a acestui secol a urcat pe *culmile cele mai înalte*. Datorită genialității, el ocupă locul meritat *printre cei mai mari poeți ai acestui secol*" (p. 289).

Să reținem că acestea se spuneau cu un secol în urmă și că le spunea un teolog, viitor om de vază al Bisericii Ortodoxe Române, iar nu un critic literar de profesie.

Cu spirit pătrunzător, Elie Cristea arată și izvoarele inspirației eminesciene, afirmînd că „școala la care s-a format Eminescu a fost poezia populară" (p. 263), căreia i-a pătruns „frumusețea nepieritoare" și a „intrat în ritmul ei".

Afirmînd că Eminescu „a creat o limbă necunoscută pînă la apariția lui", luîndu-și cuvinte din poezia populară, scrierile vechi din latină sau formînd el însuși cuvinte noi este demnă de reținut observația lui Elie Cristea: „Geneza cuvintelor se caracterizează la el în primul rînd prin *flexibilitate*, nu neapărat prin înmulțirea lor" (p. 287), ori această flexibilitate îi dă posibilitatea să exprime „cele mai subtile noțiuni și simțăminte" (p. 283).

În ce privește recunoscuta muzicalitate a poeziilor lui Eminescu, atît de frumos, de adevărat și de impresionant zice Elie Cristea: „*Ritmul poeziilor sale se oferă parcă de la sine pentru muzică; cînd citim poeziile sale, e ca și cum am asculta o melodie superbă*" (p. 287).

Eminescu a fost cîntărețul neîntrecut al dragostei, dar a abordat cu aceeași măestrie și tematica socială și patriotică, încît citind anumite pasaje din opera lui, „omul își simte inima încălzită de patriotism", ori, observă Elie Cristea, „adevărata artă" este aceea care „trezește sentimente" (p. 281).

Dragostea lui Eminescu pentru natură a făcut ca aceasta să aibă un loc preponderent în opera sa, participînd la bucuriile și la durerile poetului, iar teiul este socotit „generator de inspirații".

În ce privește receptarea operei lui Eminescu de către generația tînără, Elie Cristea arată că „*influența lui Eminescu asupra tineretului român este foarte mare. Operele lui sînt citite și citate, el devenind un fel de idol al românilor*" (p. 288). Iată și un idol bun! Un idol în fața căruia tot genunchiul se poate pleca fără a supăra pe Domnul, geniile fiind copiii iubiți ai lui Dumnezeu!

Așa a scris despre Eminescu acum un veac teologul cărturar Elie Cristea! A scris cu competență, sensibilitate artistică, bun simț și dragoste pentru cel ce însemna deja o valoare națională.

Aprecierile oamenilor de specialitate asupra lucrării lui Elie Cristea despre Eminescu sînt toate favorabile, deși ele se fac acum prin prisma exigențelor la care obligă rezultatele bogatelor cercetări asupra vieții și operei lui Eminescu, care s-au făcut de atunci și pînă astăzi.

Astfel Elena Stan în „Poezia lui Eminescu în Transilvania", Buc. 1969, afirmă că lucrarea lui Elie Cristea „este prima monografie — în adevăratul sens al cuvîntului — asupra lui Eminescu", „una din cele mai bune sinteze critice apărute în Transilvania", fiind „originală" în analiza operei, observații personale, examenul limbii, stilului și versificației, cu paralelisme interesante, menținîndu-se permanent pe poziția bunului simț.

Prof. Gh. Bulgăr, în: „O carte uitată despre Eminescu, studiul teologului Elie Cristea din 1895" (în Telegraful român 1981), spune că Elie Cristea dă dovadă de „pasiune literară, erudiție de istoric al culturilor, capacitate critică remarcabilă... bune informații".

Mare, genial, „Luceafărul poeziei românești", mare și cel ce s-a apropiat cu dragoste și respect de „sfîntul preacurat al versului românesc", vestindu-l la începuturile sale!

PETRU CERCEL — umanist român şi poet creştin

În afară de umaniştii de limba latină şi — mai rar — elină, care s-au dezvoltat în secolele XIV—XV—XVI, cu întîrzieri pînă în zilele noastre, au existat, în mai toate ţările europene, unii de limbă italiană. De fapt umaniştii, ca apariţie ausonică, erau nu numai admiratorii şi cultivatorii civilizaţiei italice vechi, ci şi ai celei italiene propriu-zise. Şi această prezenţă se putea concretiza nu numai direct în latina lui Cicero sau în greaca lui Anacreon, ci chiar în italiana lui Dante. Considerăm deci că au existat umanişti de limba italiană, mai ales printre cei străini de peninsula apeniniecă, — în timp ce italienii au scris ei înşişi în genere bilingv, încă de la Dante, Petrarca şi Poliziano, pînă la Giovanni Pascoli în secolul nostru (care a fost premiat de 13 ori la concursurile internaţionale — hoeufftiene —, pentru hexametrii săi latini). Avem astfel umanişti de limba italiană printre scriitorii spanioli, portughezi, catalani, francezi, germani, englezi, polonezi etc. John Milton, de exemplu, a comis versuri în italiană şi mai tîrziu în engleză. Regina Cristina a Suediei şi-a lăsat chiar tronul, ca să se stabilească între umaniştii din Roma, întemeind academia „Arcadiei", iar împăraţii „romani" ai Vienei aveau în secolul XVIII cîte un „poeta cesàreo" la Curte, ca Pietro Metastasio dramaturgul. Mulţi libretişti de opere erau italieni, iar Mozart compunea un *Cosi fan tutte (Aşa fac toate)* în limba lui Claudio Monteverdi.

Primul sonetist român, umanist întîrziat, George Asachi şi-a scris primul sonet în italiană, — cu care a fost ales chiar „mădular" al „Arcadiei" din Roma.

Dacă pentru unii a scrie versuri italiene a fost o chestiune de debut sau incidentală, pentru Petru Cercel aproape întreaga sa activitate de literat s-a desfăşurat în limba europeană a epocii, adică în italieneşte. E foarte trist pentru istoriografia noastră, politică sau culturală, că fratele mai mare al lui Mihai Bravul, fiu legitim al lui Pătraşcu cel Bun (1554—1557) şi voievod al Ţării Româneşti (1583—1585), pentru că soarta i-a hărăzit să fie în copilărie ostatec la otomani, de altfel ca şi Dimitrie Cantemir mai tîrziu, şi a trăit pribeag aproape toată viaţa — trunchiată la jumătatea ei — în străinătate, pentru a-şi căpăta sau recăpăta tronul părintesc, a fost considerat ca domnitor, ca şi fratele său vitreg Mihai Viteazul, un simplu „aventurier politic, şi ca atare neglijat sau criticat, iar ca poet trecut cu vederea numai pentru că a scris puţin şi nu în limba maternă, acuzat probabil de o boală ce nu o avea, cosmopolitismul modern.

Petru Cercel (1545?—1590) a fost un voievod cu calităţi fizice şi intelectuale excepţionale. Şi-a petrecut nefericiţii săi ani între ţărmurile orientale ale Tigrului şi Eufratului şi cele occidentale ale Tibrului şi Senei, într-o epocă în care italiana era răspîndită la Bizanţ de veneţieni şi la Paris de toscani. Era dotat cu o memorie miraculoasă, cunoştea ca Dim. Cantemir vreo 12 limbi, după afirmaţia lui Sinzendorf şi Preyner, agenţi imperiali ai lui Rudolf II[1] şi noi posedăm astăzi din corespondenţa sa vreo 40 scrisori cerceliene în italieneşte şi cîteva în latineşte. Avea o experienţă uimitoare şi un stil de viaţă occidental, mai mult unic decît rar şi o cultură religioasă, politică şi literară aşişderea, într-o vreme în care unii voievozi deabia ştiau sa citească. A avut ghinionul să ocupe tronul între nefastele domnii ale lui Mihnea II Turcitul (1557—1583 şi 1585—1591), cel care considera domnia Ţării Româneşti un simplu sangiacat turcesc sau paşalîc şi mărise tributul către Sublima poartă la sume enorme, extrem de spoliatoare pentru ţaranime.[2]

Petru Cercel a fost criticat în cronicile muntene ale lui Stoica Ludescu şi Constantin Căpitanul Filipescu pentru unele cruzimi faţă de boierii trădători şi în special pentru sporirea impozitelor, ceea ce nu însemna în realitate decît consecinţa unor voievozi într-adevăr răi, ca Mircea Ciobanul, Alexandru II Oaieseacă şi Mihnea II Turcitul. Dar nenorocul fundamental al său îl constituie faptul că a domnit deabia aproape doi ani (ca şi Despot-Vodă Eraclitul, cu două decenii mai înainte, în Moldova), prea puţin pentru realizări esenţiale şi pentru un domnitor care plănuia reforme multe şi radicale, mai ales în sensul occidentalizării ţării — dacă ne gîndim că fratele său Mihai Viteazul a domnit 8 ani, Matei Basarab 21 ani, Constantin Brîncoveanu 26 de ani.

Personalitatea lui Cercel a fost uimitoare. Papi şi împăraţi, ca Grigorie XIII şi Sixt V ai Vaticanului, Henric III al Franţei, Maximilian II al Germaniei sau Amurat II al Turciei, cardinali şi duci ca Ludovico d'Este şi Alfonso II al Ferrarei au fost cuceriţi de calităţile sale cu totul ieşite din comun, obţinute prin naştere, prin educaţie şi mai ales printr-o cultură variată de umanist. Aşa-zisul aventurier era de fapt poet, cugetător, orator, poliglot, istoric, om de ştiinţă şi om politic, dotat cu cunoştinţe excepţionale şi cu prestanţa omului superior ce fascinează chiar şi numai prin simpla sa prezenţă. Francesco Pughalla, poetul toscan ce l-a însoţit pentru un timp ca sfetnic la Curtea domnească, i-a dedicat pagini encomiastice care par, tuturor celor ce nu l-au văzut şi auzit, exagerate, fantastice. Dar, dacă le confruntăm şi cu alte izvoare contemporane lui sau ulterioare, ne putem chiar şi noi încînta de ele şi regreta şi mai mult tragicu-i sfîrşit şi scurta-i domnie.

Iată, de exemplu, ce afirmă Franco Sivori, secretarul său credincios, despre efectul audienţii lui Cercel la papa Sixt V, urmată de alte 4—5 vizite la Înaltul Părinte: „Printre altele, Sanctitatea Sa avu să spună, discutînd cu cîţiva cardinali, că a cunoscut mulţi oameni, dar n-a găsit niciunul aşa de ştiutor a toate lucrurile de pe lume, ca Principele Valahiei. Şi într-adevăr era în Alteţa Sa o înţelegere dreaptă şi o valoare demnă de admirat, că în toate era aşa de priceput şi avea un nu ştiu ce grav şi măreţ încît, cum omul îi vorbea o dată, îi rămînea afecţionat"[3].

Numit voievod al Munteniei, făcu un gest de generozitate şi dragoste de om, admirat de toată creştinătatea: răscumpărarea unui mare număr de robi din Constantinopol. Pe străzile Istambulului a aruncat bani saracilor[4] şi a respins propunerea unui paşă de a-l ucide pe rivalul său, Mihnea, şi din contră i-a trimis mazilitului predecesor daruri spre împăcoare şi consolare. Înscăunat pe tronul ţării, construi o biserică domnească la Tîrgovişte (oraş redevenit prin el din nou Capitală), una la Căpreşti-Argeş, o mănăstire la Mislea-Prahova; termină mitropolia din Tîrgovişte (începută de Neagoe Basarab); repară mănăstirea de la Gălui (lîngă Balş), unde i s-a conservat un portret mural; biserica din Scheii Braşovului etc.

Pătruns de înţelepciunea biblicului Iov, avu tăria să spună, în bună pace spirituală, consilierilor săi, la auzul neaşteptatei şi tragicei sale mazilîri: „Domnul a dat, Domnul a luat; fie numele Domnului binecuvîntat"[5].

Acestea — şi multe altele — ni-l arată pe Cercel bun creştin cu faptele, aşa cum *Rugăciunea către Dumnezeu* e o probă strălucită de serioasă cultură teologală şi umanistică italiană, în care aflăm diverse ecouri din *Biblie* şi din poeţii Renaşterii.

Limbile cunoscute de Petru Cercel erau în prima linie latina şi greaca, italiana şi franceza, germana şi polona, dar mai presus de toate turca, pe care o va fi vorbit ca însuşi Padişahul Amurat III. Italieneşte va fi învăţat încă din copilărie, la Istambul, la Rodos şi aiurea; s-a perfectat mai tîrziu în Italia şi la Paris, în scurtele sale popasuri biennuale.

Cultura sa era profund umanistică şi universală, din care nu lipseau ştiinţele şi tehnica, fundamentele religiei creştine, istoria sacră şi profană; mai presus de toate, retorica şi poezia. Dante şi Petrarca i-au fos familiari, apoi cinquencentiştii, între care Ludovico Ariosto şi Baldassar Castiglione, Niccolò Machiavelli şi Michelangelo Buonarroti, Gàspara Stampa şi Vittoria Colonna; la Curtea lui Henric III l-a cunoscut pe poetul Pierre Ronsard şi pe Philippe Desportes, bunii poeţi ai Franţei secolului XVI. Se-nţelege, în afară de aceştia, puzderia de artişti şi scriitori contemporani, astăzi material apreciat doar de unii istorici literari sau chiar daţi cu totul uitării.

Se crede că, în şederea sa la Paris (1579—1581), Cercel a compus madrigale şi poezii la modă, ce în totalitatea lor au dispărut fără urmă, aşa cum s-a întîmplat şi cu manuscrisele sale istorice concepute la închisoarea din Chioar sau Hust, în nordul Ardealului. Singurul poem ce ni s-a păstrat e acel admirabil *Inno a Dio (Imn lui Dumnezeu)*, fiind reprodus cu elogii, sub titlul *Capitolo del Prencipe di Valacchia (Capitol al Prinţului Valahiei)*, de contemporanul său Stefano Guazzo „gentilhuomo di Casale di Monferrato", în norocosul volum *I diàaloghi piacèvoli (Dialogurile plăcute)*, Veneţia, Bertana, MDLXXXVI, operă ce a avut, la mică distanţă în timp, multe ediţii.[6]

Se crede că a scris şi poezii în româneşte în timpul domniei sale sau mai tîrziu. Oricum, Cercel rămîne în literatura noastră printr-o singură poezie — şi încă în limba cea mai apreciată şi răspîndită a timpului, aşa ca Andrei Mureşanu prin marşul: *„Deşteaptă-te, române"*, sau Felix Arves la francezi prin sonetul: „Mon âme a son secret, ma vie a son mystère...", deşi ambii au scris destule alte versuri. Corespondenţa sa, diplomatică sau particulară, are de asemenea remarcabile calităţi literare sau retorice, compunîndu-se adesea din adevărate rugăciuni în proză.

Pimen Constantinescu

(Pimen Constantinescu (1905—1973 este al doilea român după hispanistul şi comparatistul Al. Ciorănescu, interesat să transpună în româneşte *Imn către Dumnezeu* de Petru Cercel. În plus, a dat singura transliterare în italiana modernă a textului original, scris de autor în italiana medievală.).

NOTE ŞI COMENTARII:

1. Cf. N. Iorga, în Eudoxiu de Hurmuzachi, *Documente...*, vol. XI (1900), p. 650.

2. Cf. Nicolae Bănescu, *Opt scrisori turceşti ale lui Mihnea II Turcitul*, în *Analele Academiei Rom., Mem. secţ. istorice*, s. III, t. VI (Buc. 1926), pp. 176—193.

3. Franco Sivori, *Memoriale delle cose cocorse a me...*, 1590 repr. în original de Ştefan Pascu, în vol. *Petru Cercel şi Ţara Românească la sfîrşitul* sec. XVI, Cluj-Sibiu, tip. Cartea Românească, 1944, pp. 272—273.

4. Deviza sa era: *quae donavi habeo* (ce am dat, am), pe care şi-a însuşit-o în timpurile noastre poetul „renascentist" Gabriele D'Annuzio. Românul ar zice: „Dar din dar se face rai".

5. Franco Sivori, *Memoriale delle cose occorse*, în Ştefan Pascu, *op. cit.*, p. 199.

6. În B.Ac. se află trei ediţii: Cea din 1586, ce aparţinuse lui Grigore Tocilescu; cea din anul următor (Piacenza, 1587) şi cea din 1604 (Veneţia), a scriitorului Constantin Manolache. George Călinescu posedase o a patra ediţie (Veneţia; ed. Pinelli, 1610).

Imn lui Dumnezeu

Puternice Stăpîne din tărie,
Tu ce-ai creat şi ceruri şi pămînt şi mare,
Şi om din lut şi îngeri din lumină;
Tu ce-ai voit, Părinte-atotputernic,
Să te-ntrupezi din pîntec de fecioară
Cu naştere şi moarte şi-nviere,
Ce-ntr-adevăr cu sîngele tău însuţi
Deschis-ai cerul şi golit-ai iadul,
Legîndu-l pe Satan cel trist şi josnic;
Tu, ce cu braţele spre noi deschise,
Te-arăţi şi blînd şi milostiv de-a pururi,
Ca să ne dai în rai eternul bine,
Ascultă, Doamne, ruga mea umilă
Cu care mă îndrept smerit spre tine,
Ce te-ai făcut om ca să fiu eu zeul.
Cu ce mă pot plăti, Stăpîne, vrednic
De-atîta bine ce mi-ai dat tu mie?
Ce mulţumită aş putea să-ţi dărui?
Tu iată un noian de binefaceri
Ai revărsat asupra-mi, păcătosul:
Ajută-mă şi-ndrumă-mă întruna.
Tu nu vrei pietre cu valoare mare,
Nici perle ori comori nepreţuite,
Căci tu doar le-ai creat, sînt ale tale
Şi totu-n lume e creat de tine.
Sărmanii muritori nu pot să spună
Un pai că e făcut de ei în viaţă.
Clipind din ochi, bătînd din aripi numai,
Tu ştii să cîrmuieşti tot ce-i în ceruri
Şi-a iadului împărăţie oarbă.
Din mintea omenească nu vrei alta,
Nu vrei decît o inimă curată
Ce ţi se-nchină,-atît ne ceri tu nouă.
Tu vrei să fii ştiut adevăratul
Domn al lui Izrael, ce înecat-a
Pe faraonul furios şi mîndru.
Tu vrei doar fapte bune, fără pată,
Şi-oricine să te laude, că-n suflet
Putera ta cereasc-adînc citeşte.
Vai, plata ce ne-o ceri e mică
Şi dacă, Doamne cugetăm mai bine
Vrei să ne dai din gloria eternă.
E mare bunătatea Ta: mai mare-i
Iubirea ce ne-arăţi, dar noi arare
O preţuim mai mult decît păcatul.
Apoi, ca şi dreptatea, merge-alături
Milostivirea ta, cu care, Doamne,
Poţi totul să-l preschimbi în veşnic bine.
Dar mare-i neştiinţa; şi păcatul
Ni-i greu cînd vrem să-ţi închinăm cucernic
O inimă umilă şi curată.
Şi mila ta atît de mare fie
Spre mine păcătosul, ca în ceruri
Eu să trăiesc de-a pururi lîngă tine.
O, Doamne Sfinte, fă-mă demn de tine,
Şi nu mă pedepsi cum mi se cade,
Căci eu trecui măsura iertăciunii.
Îndură-te că am greşit, Părinte;
Pătrunde-mă în inimă şi-n suflet,
Şi fă să vin acolo lîngă tine.
Tu ce eşti viaţă, adevăr şi cale,
Învaţă-mă că tot ce-n lume-i bine
Din bunătatea-ţi fără margini vine.
De-oi fi ferice şi-ntr-o mulţumire
De viaţă şi averi, fă pentru mine
Să le pot folosi cu mare teamă.
Iar de mi-ai hărăzit chin şi durere,
Ca Iov de răbdător şi tare fă-mă,
În slujba ta statornic fă-mă pururi.
Ce-ţi place ţie, mare împărate,
Şi mie-mi place şi mă-ncîntă încă,
Şi-n soarta bună, şi în cea amară.
Să n-am alt scop decît să fiu în slujba
Măririi tale, prea puternic Tată!
Cin' te serveşte-şi onorează viaţa,
Şi-apoi cu cînt şi slavă-n ceruri suie.

PETRU CERCEL

Din limba italiană de *Pimen Constantinescu*

REVELAŢIILE DURERII

Era o vreme despre care azi, se vorbeşte la perfectul istoric: a fost odată. Atunci am trăit într-un climat spiritual în care idealul de viaţă nu putea fi exprimat curajos de oamenii pasionaţi pentru lucruri de seamă. Scriitorii bogaţi în idei trebuiau să facă jocul „Puterii", altcum cărţile lor nu puteau ajunge la inima cititorilor.

Între proscrişii „Puterii" era şi scriitorul de talie mondială Emil Cioran.

Despre Emil Cioran s-a scris puţin la noi. Era interzis să se scrie despre el. Recentul volum: *Revelaţiile durerii* îl actualizează pe scriitor, cu toate că aflăm aici teme foarte variate şi foarte îndepărtate ca timp.

În tematica lor găsim preţios material pentru cunoaşterea gîndirii sale. Temele: Reflexii asupra mizeriei, Iraţionalul în viaţă, Sensibilitatea tragică a României, Creştinismul şi scandalul, Crima bătrînilor, Nihilism şi natură — ne dau o imagine clară despre substanţa filozofiei sale. Rezultă chiar şi de aici că Emil Cioran este un scriitor care nu trăieşte din idei de împrumut. El are o minte sclipitoare. E original şi cutezător. Într-un pesimism elegant el spune lucrurilor pe faţă, cu toată sinceritatea lor dureroasă.

Emil Cioran are înclinări spre stări triste. Pare un nenorocit. Scrie de pare că se urăşte pe sine. E un fel de IOV care suferă pentru nenorocirea altora. E oarecum torturat pentru distanţa între ceea ce este şi ceea ce trebuie să fie. Nu e uşor să te laşi convins de ideea punerii la lucru a energiilor tinere şi afirmarea României în lume.

Cugetînd că inactivitatea are urmări tragice, filosoful afirmă că: „Mizeria constituie un astfel de aspect al vieţii în faţa căruia gîndul amuţeşte, îşi pierde îndrăzneala de afirmare, precum şi orice elan".

În stările depresive omul se simte separat în mod esenţial, de lume. Iar durerea constituie o cale de purificare: „Mult i se va ierta fiindcă mult a suferit". A învăţa să suferi, înseamnă a învăţa să ierţi.

Nu e uşor să fi creştin, dar este şi mai greu a deveni. „Creştinii probabil se nasc întocmai ca talentele". Cînd afirmă că: „Din momentul ce crezi în Dumnezeu, orice ai face e prea puţin", eu cred că filozoful a voit să spună că viaţa trebuie să ne ţină treji — că omul este important prin aceea ce depăşeşte pe om.

...„Sîntem totdeauna prea slabi pentru împărăţia cerurilor şi prea tari pentru lumea amăgirilor". Cu alte cuvinte: „Cerul e prea departe".

Pe Emil Cioran îl întristează tot ce e incorect, stupid, imoral, anormal ,vulgar, paralizant şi fariseic de îngust, ce ţine de dreapta şi de stînga. „Hitler şi Stalin au răpit spiritul critic al neamului lor... Un dictator nu are dreptul să înăbuşe revolta celor flămînzi, dar este obligat să distrugă şi să înăbuşe revolta celor sătui... Prin Hitler şi Stalin s-a derulat eşecul stîngii şi eşecul dreptei..."

Valoarea lui Emil Cioran este integrală şi universală, penru că el nu cugetă numai la noi, ci şi la alţii, la toţi, pentru că: toţi mint, fură şi omoară, aşa cum scrie un admirator al filosofului.

Numeroase sînt evaluările filozofului Emil Cioran.

Constantin Noica crede în marea lui sinceritate. Istoria critică şi-a spus cuvîntul, totuşi credem că ceea ce a scris Mircea Eliade este pur şi simplu adevărat. Emil Cioran a pătruns adînc în tainele filozofiei, şi-a însuşit o „uimitoare măiestrie literară şi scrie atît de bine româneşte încît era de neînchipuit că într-o zi va da dovadă de aceeaşi perfecţiune literară în franceză. Cred că exemplul este unic."

Francezii cred cu tărie în această constatare. Citisem, cu ani în urmă vorbele: „A trebuit să vină acest cioban să ne înveţe limba".

În spiritualitatea universală opera lui Emil Cioran are o valabilitate stabilă.

Emil Cioran este iubit, căutat şi citit în toată lumea, pentru că temele lui sînt abundente şi variate, pentru că scrisul său este uimitor de bogat în idei, iar geniala sa minte este stimulată de dragostea pentru o altă lume.

Nicolae Neaga

MĂNĂSTIRILE=

vetre de cultură, oaze de spiritualitate, cetăţi de apărare

Ţara noasră este o ţară bogată în ruine antice, Pompeiul şi Acropolele noastre sînt mănăstirile şi bisericile, zidite, pe de o parte, pentru a arăta evlavia, pe de altă parte gustul pentru frumos şi puterea de creaţie a poporului nostru. Referindu-ne la aşezarea acestora, le întîlnim aşezate într-o natură bogată în încîntări, în marginea codrilor vechi, la poalele munţilor sau în desişul codrilor, pitorescul fiind una dintre condiţiile esenţiale ale artei, literaturii, culturii, muzicii. Ele prezintă o poziţie unică în pitorescul României, şi noi ştim că frumuseţea naturii apropie pe om de Dumnezeu, omul devenind într-adevăr, făptură asemenea Creatorului. Numai în astfel de poziţii pitoreşti şi în acelaşi timp strategice, florile te cheamă, munţii îţi zîmbesc, pîraiele îţi cîntă, iar omul le înţelege pentrucă devine asemenea lor, se identifică cu ele. Ce frumos e să privească cineva cum pietatea strămbunilor ştia să-şi aleagă locurile de unde să adore pe Creator; ce frumos să auzi deodată clopote răsunînd în văile munţilor,spre a chema drumeţii la odihnă şi pe cei rătăciţi la turmă; ce frumos să vezi amestecîndu-se brazii cu turnuri de biserici, unde să poţi admira atît de dreapta unire a artelor cu natura, creaţia lui Dumnezeu amestecîndu-se cu lucrurile omeneşti. Gîndindu-ne la timpul cînd au fost acestea pitite, pe după dealuri, nu cu din prisosul pungii, ci cu lipsuri şi jertfe omeneşti, destul de mari, ţinînd într-o mînă unealta de lucru, iar în cealaltă unealta de război, trebuie să le socotim mult superioare marilor domuri din apus, ce impresionează prin dimensiuni şi accesorii, prin statui ale lui Crist, în locul icoanelor, prin bănci şi costume, asemănătoare celor de la operă. Interiorul bisericuţelor noastre, cîştigă mai mult prin intimitate. Deşi te afli în casa lui Dumnezeu, parcă totuşi eşti în casa ta, în vatra ta. Şi pentru ca să dăm valoare acestor pereţi de lemn sau ziduri reci de piatră, trebuie să ne gîndim că cei ce au însufleţit aceste ziduri şi le-au dat viaţă, cei care le-au construit, le-au păstrat şi conservat, transmiţîndu-ni-le şi nouă, au fost de cele mai multe ori călugării, asemănaţi de T. Arghezi, cu nişte „vulturi împiedicaţi să zboare" şi pe care M. Kogălniceanu, în vol. „Tainele Inimii", îi elogiază atît de frumos, pentru acest mare merit de întreţinători şi transmiţători ai acestor comori nepreţuite. Aceştia din urmă, renunţînd la o serie întreagă de lucruri „îngăduite", dar nefolositoare, care-şi sacrifică viaţa tocmai pentru ca idealul lor să trăiască, sînt un fel de „martiri" în sensul mai larg al cuvîntului, dezumanizaţi pentru a se diviniza, pe ei şi pe semenii lor. La nici-un alt tip creştin, nu întîlnim mai puţin umanul şi mai mult divinul, ca aici. Monahismul, aşadar, nu este nicidecum, o invenţie a celor comozi cum ar fi unii tentaţi s-o creadă. Fără a fi învinuit, că-mi trag foc la oala mea, după o atentă şi minuţioasă cercetare, aş avea curajul să afirm şi fără teama de a fi desminţit, că nici-o altă instituţie din ţara noastră, n-a contribuit mai mult la propăşirea culturală şi spirituală a poporului nostru, aşa cum a contribuit monahismul. Ar fi o crimă, să excludem pe monah şi deci monahismul, din viaţa socială şi culturală, din istoria Bisericii şi a poporului nostru care a avut todeauna de unde da şi monahi, şi preoţi, şi cărturari, şi cronicari, şi martiri, şi apostoli şi tot ce-a fost nevoie, pentru ca noi să fim ceea ce sîntem şi să avem ceea ce avem astăzi. Cultura şi civilizaţia poporului nostru nu pot fi înţelese fără contribuţia acestor oameni care au trăit mai mult pentru alţii, decît pentru ei.

Puţinele monumente istorice de artă religioasă, care ni s-au păstrat pînă astăzi, împotriva vitregiei timpului şi a lipsei de înţelegere a unor oameni, este de aşa mare preţ, încît „rostul nostru în istoria civilizaţiei, se fixează mai bine de jumătate, prin aceasta". Mănăstirile în general şi cele româneşti, în special, n-au fost şi nu sînt doar un loc de refugiu pentru monahi şi nici n-au servit numai ca locaşuri de închinare, ci rolul lor a fost mult mai înalt, ele însemnînd unirea tuturor artelor. Mănăstirile de la noi, au rămas pînă astăzi cele mai importante monumente de artă, ducîndu-ne faima peste mări şi ţări. În ele, smeriţi monahi, retraşi departe de zgomotul şi haosul din lume, în linişte şi reculegere adîncă, la lumina din candelă, unită cu cea din sfeşnicul de argint şi reflectată pe sfintele icoane, în miros de smirnă şi tămîie, între un psalm şi o lacrimă, după post şi rugăciume îndelungată, cu dragoste, migală si răbdare, pe care rar o mai întîlneşti la artiştii zilelor noastre compuneau, pictau, brodau şi tălmăceau, nu numai Sf. Scriptură şi alte cărţi de slujbă sau opere ale clasicilor greci şi latini, ci şi zapise, hrisoave, acte domneşti, anale şi cronici cu evenimente importante din istoria ţării. În mănăstiri domneşti, ca Putna, Neamţ, Bistriţa, etc. s-au format dieci, pisari, grămătici, caligrafi, copişti şi miniaturişti, care cu pană de gîscă scriau idei de aur, iar cu esenţe din plante vegetale copiau manuscrise cu o caligrafie excepţională, cu miniaturi, cu frontispicii şi diverse podoabe în culori, mărturii ale unui talent artistic deosebit. Aici, în mănăstiri fu refugiul creştinismului, ştiinţei, artei, şi întrînsele păstrîndu-se pînă astăzi manuscrise cu o valoare inegalabilă, ce împodobesc şi înfrumuseţează azi preţioase biblioteci din ţară şi străinătate. Cercetători români ca N. Iorga, I. Ghica, Al. Odobescu, Creangă chiar, în ale sale „amintiri" arată deopotrivă rolul ce l-au avut mănăstirile şi chiar unele biserici, în pridvoarele cărora au luat fiinţă şi au funcţionat, cele dintîi şcoli româneşti, iar prof. N. Cartojan, în Istoria literaturii române vechi, susţine chiar că mănăstirile au fost singurele focare de cultură şi lumină, de unde s-a răspîndit cartea în popor, prin manuscrise şi tipărituri. Ele sînt pietra, marmora şi bronzul, în care s-a săpat numele, datele şi generozitatea noastră de odinioară. Şi tot aici, delicate degete de domniţe, călugări ori călugăriţe au ţesut, au împletit, au cusut şi au brodat dvere, acopereminte de morminte, epitafe, odăjdii sacerdotale şi domneşti, care constituie astăzi capodopere ale broderiei artistice, cu o valoare universală. Mănăstirile şi monahii sînt aşadar, promotorii, creatorii, păstrătorii şi continuatorii celor mai preţioase bijuterii, toate creaţii ale harnicului şi talentatului popor român. Pictură, sculptură, arhitectură, argintărie, caligrafie, muzică, ceramică, istorie, într-un cuvînt tot ce se cheamă „creaţie" îşi trag seva neîndoios de aici. Şi nu întîmplător, mănăstirile sînt creatoare şi păstrătoare ale celor mai preţuite comori de artă. Frumuseţea pe care necontenit o doreşte monahul, nu şi-a putut găsi o mai autentică expresie, decît în creaţia artis-

(Continuare în pag. a 5-a)

Protos. Ştefan Guşă

VENIŢI LA MÎNTUITORUL HRISTOS

(Duminica a 2-a după Rusalii; Matei 4, 18—23)

La începutul propovăduirii învăţăturii Sale dumnezeieşti, Iisus Hristos a ales pe Apostoli, ca ei să fie primii ucenici şi cunoscători ai acestei învăţături şi s-o mărturisească oamenilor. După ce Iisus va fi încheiat jertfa pentru răscumpărarea neamului omenesc, Apostolii vor avea misiunea de a organiza şi cîrmui Biserica Sa, călăuziţi de Sfîntul Duh în această lucrare.

Chemarea primilor patru Apostoli, Andrei, Petru, Iacov şi Ioan, Mîntuitorul o face în modul cel mai simplu. Le zice: „Veniţi după Mine şi vă voi face pescuitori de oameni". În simplitatea ei, însă, chemarea exprimă o misiune unică în lume. Pescarilor din Galileea li se încredinţa o lucrare fără seamăn şi fără egal. În clipa chemării, ei nu ştiau încă acest lucru. Dar Iisus avea să-i pregătească în acest scop.

Ei aveau să primească „Putere de sus" şi să mărturisească pe Mîntuitorul în faţa popoarelor, să vestească învăţătura Sa, Să fie martori în faţa lumii întregi cu privire la învierea Sa şi înălţarea la ceruri. Ei vor lucra luminaţi şi întăriţi de Sfîntul Duh, primit în ziua Rusaliilor de la Părintele ceresc.

Ei vor renunţa la pescuit şi la orice preocupare pentru ei înşişi, mînaţi de gîndul ca să adune pe oameni în Biserica lui Hristos. Ei nu vor mai pune preţ pe lucruri trecătoare, ci vor lucra să dobîndească pe cele veşnice şi dumnezeieşti. Şi nu numai pentru ei, ci şi pentru toţi credincioşii Bisericii.

În această lucrare, Apostolii aveau să sufere prigoana din partea fariseilor iudei şi a păgînilor, dar nimeni şi nimic nu le-a slăbit credinţa în Hristos. Ei nu s-au plecat şi nu s-au înfricoşat în faţa nici unei primejdii. Ştiau de la Iisus că misiunea lor este grea. Domnul le spusese: „Dacă M-au prigonit pe Mine, şi pe voi vă vor prigoni" (Ioan 15, 20) şi altă dată le-a făgăduit fericire în şi prin suferinţă: „Fericiţi veţi fi voi cînd vă vor ocărî şi vă vor prigoni şi vor zice tot cuvîntul rău împotriva voastră, minţind din pricina Mea" (Matei 5, 11).

Cuvintele Mîntuitorului „veniţi după Mine" au avut puterea să schimbe gîndirea şi viaţa Apostolilor. Şi nu numai a Apostolilor ci şi a tuturor care au înţeles că această chemare are în ea o putere sfîntă.

Orice cuvînt al lui Hristos este de o actualitate fără sfîrşit, e înzestrat cu valoare veşnică. Deci şi cuvintele „veniţi după Mine" vor rămîne o chemare neîncetată la apostolat, mereu vii şi universale. Hristos are suprema iubire de a primi în Biserica Sa, un număr nesfîrşit de ucenici şi apostoli. De aceea chemarea Lui nu se adresează numai unui anumit grup de oameni, unei anumite vîrste, sau profesiuni, ci ea se adresează tuturor oamenilor. Oamenilor tuturor epocilor şi tuturor locurilor.

Chemarea nu implică obligativitate, ci libertate. Iisus a precizat acest aspect şi în alte împrejurări: „Cel ce voieşte să vină după Mine"... (Matei 16, 24; Marcu 8, 34; Luca 9, 23). Căci orice constrîngere anulează dragostea. Fără dragoste şi fără libertate, omul e lipsit de cea mai autentică trăsătură a chipului omenesc. Numai în deplină libertate şi cu dragoste Apostolii „au lăsat toate" şi I-au urmat Mîntuitorului. Tot aşa au făcut şi primii creştini. În acelaşi fel au mers şi sfinţii mucenici, Sfinţii Părinţi şi nenumăraţi cuvioşi şi credincioşi din rîndul popoarelor lumii.

Cum se poate motiva chemarea mereu actuală „Veniţi după Mine"? Însuşi Hristos-Domnul răspunde: „Căci fără de Mine nu puteţi face nimic" (Ioan 15, 5) şi în altă parte: „Cel ce-Mi urmează Mie, nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieţii" (Ioan 8, 12).

Chemîndu-ne la Sine, Iisus ne cheamă la Biserica Sa cea Sfîntă. Căci el e capul Bisericii. În Biserică luăm legătura cu învăţătura Sa, cu puterea Duhului Sfînt, în Biserică primim iertarea pacatelor prin Sf. Spovedanie şi tot acolo — dacă dobîndim vrednicie — ne împărtăşim cu Sfîntul Său Trup şi Sînge. În Biserică primim dezlegare la toate problemele vieţii. Iar în viaţă sînt multe de rezolvat. Învăţătura Bisericii dă tuturor întrebărilor un sens.

Din vîrsta cea mai fragedă, fiinţa omenească e legată de Biserică. Şi atîta timp cît omul mărturiseşte dreapta credinţă legătura aceasta nu se rupe niciodată. Ea nu încetează nici după moartea trupească, căci rugăciunile Bisericii însoţesc sufletele şi pe drumul veşniciei. Mîntuitorul n-a spus în zadar: „Cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi" (Ioan 11, 25), adică va trece în viaţa veşnică.

Iisus Hristos cheamă la Sine, din iubire, pe toţi oamenii. Pe cei drepţi îi răsplăteşte, pe cei păcătoşi îi miluieşte, tinerilor le dă înţelepciune, celor vîrstnici putere şi ajutor, orfanilor şi văduvelor ocrotire, celor în suferinţă alinare.

Oare cum răspundem noi la această chemare? Din Sf. Evanghelie aflăm că Apostolii, cînd au auzit chemarea, au lăsat îndată toate şi au mers după Iisus. I-au dat imediat ascultare totală, fără condiţii. E un exemplu minunat pentru toţi. La chemarea lui Iisus, cine vrea s-o asculte, trebuie să lase pentru totdeauna toate răutăţile, toate deprinderile pătimaşe, tot egoismul, într-un cuvînt toate faptele rele. Credinciosul trebuie să devină un mărturisitor al lui Hristos în orice împrejurare.

Să ţină la învăţătura Sf. Evanghelii, ca la lucrul cel mai de preţ. „Învăţaţi de la Mine că sînt blînd şi smerit şi veţi găsi pace sufletelor voastre", spunea Iisus celor care Îl ascultau. Bunătatea smerenia, blîndeţea, generozitatea sînt calităţile care exprimă, cea mai mare şi mai puternică virtute creştină: iubirea faţă de oameni. Este realizarea unei stări superioare duhovniceşti la care ne îndeamnă Sf. Ap. Pavel: „Să umblăm şi noi întru înnoirea vieţii" (Romani 6, 4).

Cine doreşte să fie ucenicul lui Hristos, trebuie să fie pătruns de încredere nemărginită şi de dragoste supremă faţă de Hristos.

Cuvîntul Apostol însemnează „trimis", adică trimis de Hristos să cheme la Biserică pe oamenii care doresc să se mîntuiască. Să ne amintim că Ap. Petru, ajutat de Sf. Duh, a adus 3 000 de oameni la Biserică după o singură cuvîntare (Fapte 2, 41). Dar nu poţi cîştiga pe cineva la credinţă şi la curăţenie sufletească, pînă tu însuţi nu eşti credincios şi curat.

Deci prima lucrare a apostoliei este înnoirea persoanei tale proprii. Apoi această înnoire trebuie extinsă la familia ta şi la societatea din jurul tău. Există încă oameni, care ştiu foarte puţin, sau nu ştiu nimic despre Hristos, despre Biserică, despre Maica Domnului, despre Sfinţi, sau alte rînduieli bisericeşti.

Există mii şi mii de bolnavi, care au nevoie de mîngîierea creştină, mii şi mii de rătăciţi la care ne trimite Hristos să le spunem: „Veniţi la Biserica Mea", la adevărul mărturisit în Simbolul credinţei, întocmit de Sfinţii Părinţi. Veniţi la Păstorul cel Bun ca să fie „o turmă şi un Păstor" (cf. Ioan 10, 16).

Răspunsul nostru la chemarea Domnului să fie neşovăitor şi prompt, fără amînare şi cu deplină dragoste pentru Biserica Sa. Sf. Ap. Petru ne lămureşte pe scurt slujirea apostoliei: „Dacă vorbeşte cineva cuvintele lui să fie ca ale lui Dumnezeu; dacă slujeşte cineva, slujba lui să fie ca din puterea pe care o dă Dumnezu, pentru ca întru toate Dumnezeu să se slăvească prin Iisus Hriseos, Căruia Îi este slava şi stăpînirea în vecii vecilor. Amin" (I Petru 4, 11).

Pr. Mihail Colotelo

Reflecţiile unui teolog romano-catolic asupra uniatismului

Profesorul Ernst SUTTNER, titularul catedrei de Istoria Bisericii Răsăritului, a Facultăţii de Teologie romano-catolică din cadrul Universităţii din Viena, în studiul „Die stalinistische Unterdrückung der unierten Kirche in Galizien und im Karpatengebiet", apărut în volumul „Sursum corda", Graz, 1991, p. 423—438. pune următoarea întrebare în legătură cu apropierea ecumenică dintre Biserica Romano-Catolică şi Biserica Ortodoxă:

Dacă Bisericile răsăriteană-ortodoxă şi apuseană-romano-catolică sînt Biserici surori, precum reiese din Decretul asupra ecumenismului de la Vatican II, atunci de ce trebuie ca înre ele să mai existe o Biserică unită?

Răspunsul la această întrebare îl găseşte autorul în constatarea Conciliului II Vatican că *„uniaţiile sînt o eroare"* şi consideră că toţi cei ce admit Hotărîrile acestui Conciliu „nu au voie să aspire spre noi uniaţii", aceasta pentru că *„fiecare nouă uniaţie fărămiţează din nou Biserica lui Hristos"*. De aceea, subliniază autorul, „unii teologi ortodocşi sînt de părere — pe bună dreptate — că ecumenismul trebuie să facă în asa fel încît să ducă la renunţarea la uniatism şi la încetarea existenţei Bisericilor uniate", iar „unii diplomaţi bisericeşti romano-catolici găsesc că ar fi mai potrivit dacă n-ar mai exista Biserica unită".

Privind în perspectivă istorică apariţia Bisericilor unite, autorul arată că „în toate ţările unde există, *acestea s-au născut din greşeli teologice"*, şi „există pentru că s-au întîmplat greşeli în aspiraţia spre unitate", şi, că şi azi, acestea „ridică noi probleme teologice", *„reapariţia lor constituind o nouă greşală"*. „Ele trăiesc — afirmă autorul — pentru că Dumnezeu este iertător cu gr şelile noastre şi Harul Său co tinuă cu toate separările noa tre".

„Astăzi, afirmă autorul, oam nii dacă vor să respecte bun rînduială trebuie, fără milă, înlăture urgent, această nouă gr şală a separării".

„Ecumenismul vrea — subl niază autorul — să înlăture ori acţiune de separare şi ecumeni tii dovedesc o profundă înţel gere, dar atîta timp cît se pr move ază separaţie şi ruptură credinţă, reţinerea acestora es deplin justificată".

În consecinţă autorul consid ră că „protecţia juridică a Bis ricilor unite" contravine respe tului cuvenit Bisericilor Ort doxe, impus catolicilor de Co ciliul II Vatican: ca „Biserici s rori".

Asist. dct. Irimie Marg

MĂNĂSTIRILE=

vetre de cultură, oaze de spiritualitate, cetăţi de apărare

(Continuare din pag. a 4-a)

tică, materializare a frumuseţii sale duhovniceşti. Desfigurat de urîţenia păcatului, sufletul omenesc însetează după frumuseţe, ca un pămînt fără apă. Mănăstirile noastre însă n-au fost numai focare de cultură, ci şi cetăţi de apărare şi oaze de spiritualitate. Ele sînt fragmente din istoria vie a neamului nostru, momente din viaţa strămoşilor, eternizate în orice cărămidă, colţ de piatră sau filă de carte. Ele transmit cele mai însemnate documente şi redau cel mai fidel chipurile ctitorilor, zugrăviţi în tablourile votive. Atît monumentele în sine, cît şi ceea ce s-a păstrat în şi prin ele dovedesc originalitate, inventivitate, însuşiri ale sufletului nostru românesc. Ştefan cel Mare, spre exemplu, a cunoscut şi preţuit, deopotrivă tradiţionala şi bătrîna cultură bizantină, cît şi noua cultură a renaşterii. Strămoşii noştri, rămaşi în parte anonimi, ştiau că o artă, nu se face cu principii din import. Meşterii frescelor exterioare din Bucovina, ca şi cei de la Cozia, Rîmeţ sau Sîmbăta, fiind localnici, au făcut multe localizări şi adaptări, la specificul nostru românesc. Peste tot sfinţii sînt reprezentaţi, cu durerile, cu bucuriile, cu seninătatea, specifică românului. Românului nu i-a lipsit niciînd, gustul proporţiei, păstrînd un echilibru perfect între omenesc şi duhovnicesc. Figurile au mişcare, monumentalitate, expresivitate. E lesne de constatat, tristeţea cînd e vorba de moarte sau bucurie, cînd e vorba de biruinţă şi înviere. Dacă ne referim numai la „Căderea Constantinopolului" sau la „Judecata de Apoi" de la oricare din mănăstirile din nordul ţării, scene considerate de specialişti ca superioare, scenelor similare din Padova sau Pisa, observăm cum prin caracterul lor realist, împărtăşesc mai degrabă bucuria victoriei împotriva turcilor, care ne ameninţau ţara în acel timp, decît sentimentul fricii faţă de divinitate (Bîrsănescu St., Mag. Ist., nr. 3, 1967, p. 9—13). Impunsăturile suliţelor făcute în ochii sfinţilor de la Cozia, iscăliturile de pe chipurile sfinţilor de la Voroneţ sau Arbore, urmele de metereze de la Probota sau Comana vor arăta deopotrivă atît cruzimea bejăniilor, cît şi necinstea revoltătoare a pîngăritorilor, din vremuri mai noi, ca şi chipul de apărare celui din urmă colţ de ţară.

Dar rolul mănăstirilor n-a fost numai cultur ci ele au servit uneori drept fortăreţe unde „se r fugiau creştinii, se închideau giuvaerurile, şaluril argintăria şi banii în timp de răsmeriţă, de băj nie, de foc şi de sabie". Locuitorii Bucureştilor, scr Ghica în „Opere", 1956, p. 302 „găseau scăpa pentru ei şi averile lor la picioarele altarului şi tăria zidurilor", fapt ce explică în parte, grija care au avut-o domnii, de a le întări cu ziduri metereze, ca pe nişte adevărate cetăţi (vezi şi Ca tojan N. Ist. lit. vechi, p. 26). Dimitrie Cantem în „Descriptio Moldavae", subliniind un alt rol mănăstirilor, scria: „Nu putem să nu lăudăm o pitalitatea ce se practică în toate mănăstirile d Moldova, pentru orice oaspete, fie el ortodox, evre turc sau armean ...", (vezi ed. 1973, p. 359). Şi-ap oare mai este cineva care să nu ştie că primele sp tale au fost iniţiate în mănăstiri şi cu iniţiativ Bisericii, unele fiinţînd şi azi în jurul bisericil ce le patrona, cum ar fi Sf. Spiridon şi Socola la Iaşi sau Filantropia şi Colţea de la Bucureşti.

Dar înainte de a fi centre de cultură, cu o in tensă activitate socială şi filantropică, mănăstiri noastre au desfăşurat secole de-a rîndul şi desf şoară şi azi, o intensă activitate spirituală. E întocmai ca nişte cedri din Liban, au crescut pămîntul românesc, spre a opri vînturile erezii celor pierzătoare de suflete şi a da umbră cel dogoriţi de arşiţa păcatelor. Aici şi numai aici, ridică cel căzut şi se mîngîie cel necăjit; omul scî bit de faptele sale şi ale celorlalţi, vine aici ca să depună mîhnirea, să-şi curăţe inima prin căinţă să se împace cu duşmanii săi. Mănăstirile noast au fost şi au rămas adevărate „oaze" duhovnices sînt vetre de lumină spirtiuală ce au rezistat de lungul veacurilor, tuturor ereziilor şi influenţel dinlăuntrul şi dinafară, potrivnice ortodoxiei şi i teresel poporului nostru dreptcredincios.

Pentru toate acestea, putinţa de a ne bucura o aşa moştenire nepieritoare, trebuie să constitu pentru noi toţi un adînc îndemn de a le cunoaş şi păstra, ca pe lumina ochilor.

Cateheză despre jurămînt

(Urmare din pag. 1-a)

făgăduinţele cu jurămînt. Este, firesc, un mod omenesc de a vorbi, dar care avea să-i asigure pe oameni că Dumnezeu ţine totdeauna făgăduinţele Sale, că este statornic în a răsplăti cu bunătate pe cei ce împlinesc voia şi poruncile Sale, sau pedepseşte pe cei ce le încalcă. Şi tot aşa trebuie să se comporte şi oamenii în relaţiile dintre ei: să spună numai adevărul şi să-şi ţină cuvîntul dat.

În prima sa carte, Biblia arată că pentru ca regele Sedomei să fie convins şi să nu se îndoiască de spusele lui Avraam, acesta îi declară cu jurămînt (ce se făcea prin ridicarea mîinii drepte în sus spre Dumnezeu) (Facerea 21, 23—24).

Pentru a nu lăsa nici un fel de îndoială asupra făgăduinţelor date lui Avraam, Dumnezeu îl asigură sub forma jurămîntului (Facerea 21, 16—18). La rîndul său, Avraam, pentru a avea certitudinea că i se va împlini dorinţa, cere slugii sale făgăduinţa tot sub formă de jurămînt (Facerea 24, 3).

Dacă jurămîntul adevărat conferă fermitate caracterului prin ţinerea cuvîntului dat, în schimb jurămîntul strîmb, sub care se ascunde înşelătorie, constituie o „pîngărire a numelui celui sfînt a lui Dumnezeu" (Leviticul 19, 11—12). Adevăratul jurămînt constituie o mărturisire de credinţă şi de cinstire a lui Dumnezeu; de aceea el primeşte autoritatea cuvenită numai dacă este făcut în numele lui Dumnezeu: „Să te temi de Domnul tău şi numai lui să-i slujeşti, de el să te lipeşti şi pe numele lui să te juri" (Deuteronom 6, 13).

Profeţii Vechiului Testament arătau că jurămîntul făcut pe numele Dumnezeului adevărat, este o binecuvîntare aducînd cinstire lui Dumnezeu, fiindcă a mărturisi adevărul şi dreptatea în numele lui Dumnezu înseamnă a-i aduce cuvenită preamărire (Isaia 4, 2). Ceea ce condamnă profeţii este jurămîntul fals, strîmb. Prin el vine nedreptatea între oameni şi se necinsteşte numele lui Dumnezeu (Zaharia 8, 17).

Pe timpul Mîntuitorului cărturarii şi fariseii au falsificat adevăratul înţeles al jurămîntului, spunînd că numai cel făcut în numele lui Dumnezeu trebuie ţinut. De aceea, obişnuiau să jure, fără a ţine jurămîntul, pe cer, pe pămînt, pe Ierusalim, sau chiar pe capul lor. Iisus condamnă sentenţios această practică, deoarece toate sînt legate de numele lui Dumnezeu: „Aţi auzit că s-a zis celor de demult: să nu juri strîmb, ci să ţii înaintea Domnului jurămintele tale. Eu însă vă spun: să nu vă juraţi nicidecum, nici pe cer, fiindcă este tronul lui Dumnezeu, nici pe pămînt, fiindcă este aşternutul picioarelor Lui, nici pe Ierusalim, că este cetatea marelui împărat, nici pe capul tău să nu te juri, fiindcă nu poţi să faci un fir de păr, alb sau negru. Ci cuvîntul vostru să fie: ceea ce este da, da şi ceea ce este nu, nu; iar ce este mai mult decît aceasta, de la cel rău este" (Matei 5, 33—37). Dacă credincioşii tind cu consecvenţă spre sfinţenie şi desăvîrşire, dacă gîndurile, vorbele şi faptele sînt totdeauna curate şi sincere, nu mai este nevoie de jurămînt. Aceasta ar fi şi starea ideală ce ar trebui să se statornicească între ei. De aici şi îndemnul Sfîntului Iacob: „Iar înainte de toate, fraţii mei, să nu vă juraţi nici pe cer, nici pe pămînt, nici cu orice alt jurămînt, ci să fie vouă ce este aşa, aşa, şi ce este nu, nu, ca să nu cădeţi sub judecată" (Iacob 5, 12).

Dar nu toţi se află pe aceiaşi treaptă de sfinţenie. Biserica nu este numai a drepţilor şi a sfinţilor, ci şi a păcătoşilor, căci „cei bolnavi au nevoie de doctor ...". „Într-o casă mare — spune Apostolul — nu sînt numai vase de aur sau de argint, ci şi de lemn şi de pămînt, şi unele sînt spre cinste, dar altele sînt spre necinste" (II Timotei 2, 20). Aşa stînd lucrurile, pentru ca toţi să poată convieţui în pace şi armonie, pentru a înlătura minciuna şi a statornici deprinderea în ţinerea cuvîntului dat, Biserica nu a înlăturat jurămîntul, ci l-a socotit ca un pedagog, care oferă tărie şi demnitate caracterului şi crează deprinderea de a spune numai adevărul şi de a evita minciuna: „Căci oamenii se jură pe cel mai mare şi jurămîntul este pentru ei spre întărire şi sfîrşit al oricăror neînţelegeri" (Evrei 6, 16). Apostolul neamurilor foloseşte des expresia: „Martor îmi este Dumnezeu", pentru ca cei cărora le sînt adresate cuvintele lui, să aibe certitudinea celor comunicate (Romani 1, 9; II Corinteni 1, 23; Galateni 1, 20; Filipeni 1, 8), — şi chiar li se adresează cu jurămînt spunînd: „Vă jur întru Domnul" (I Tesaloniceni 5, 27) —.

Pe de altă parte, Biserica a condamnat totdeauna cu asprime jurămîntul îndreptat împotriva vieţii semenului, cum a fost, de pildă, jurămîntul lui Irod, care a dus la tăierea capului Sfîntului Ioan Botezătorul. Cu aceiaşi asprime a fost pedepsit şi jurămîntul fals, mincinos, socotit ca o crimă împotriva vieţii semenilor. Astfel, Învăţătura celor 12 Apostoli, scrisă în primul secol creştin, spune categoric: „Să nu juri strîmb, să nu dai mărturie mincinoasă, să nu vorbeşti de rău, să nu ţii minte răul. Să nu fii cu două gînduri, nici cu două feluri de vorbă, pentru că două feluri de vorbă este cursa morţii". La rîndul lor, canoanele bisericeşti pedepsesc şi ele jurămîntul fals. *Aşa spre pildă, canonul 25 apostolic pedepseşte cu caterisirea pe clericul care a depus jurămînt strîmb,* iar canonul 64 al Sfîntului Vasile cel Mare opreşte 10 ani de la împărtăşanie pe credincioşii care au depus jurămînt mincinos.

Jurămîntul strîmb a fost totdeauna incriminat şi de legile civile prin diferite pedepse, mergînd de la cea capitală, pînă la condamnarea la închisoare.

IV. *Recapitularea-Aprecierea*

Cînd a apărut jurămîntul? (După căderea omului în păcat, odată cu apariţia vicleniei, a minciunii şi a neîncrederii între oameni). Care este rostul jurămîntului? (De a alunga neîncrederea şi suspiciunea, care tulbură relaţiile dintre oameni) Cum era considerat jurămîntul în Vechiul Testament? (Un adevărat act de cult. El poartă sfinţenia lui Dumnezeu, fiindcă exprimă dreptatea lui Dumnezeu, iar jurămîntul strîmb aduce pedeapsă grea, deoarece aduce o „păgînire" a numelui lui Dumnezeu). Dacă oamenii spun mereu adevărul şi îşi ţin promisiunile, mai este nevoie de jurămînt? (Nu mai este nevoie). Aceasta este situaţia ideală de desăvîrşire, spre care trebuie să tindă toţi credincioşii şi spre care ne îndeamnă şi Mîntuitorul. Dar cum Biserica este şi a păcătoşilor, şi cum între toţi credincioşii trebuie să existe armonie şi pace, practica jurămîntului devine folositoare, tocmai pentru a cimenta şi garanta încrederea între oameni.

V. *Asocierea*

Avînd o utilizare superioară în viaţa oamenilor, jurămîntul este întîlnit în diferite forme în toate religiile şi la toate popoarele. Pe lîngă aspectul religios, în care se invocă martor Dumnezeu, există şi jurămîntul din viaţa civilă, folosit în tribunale pentru stabilirea adevărului, iar jurămîntul militar, de fidelitate faţă de patrie, reprezintă un angajament solemn, care dă expresie simţămintelor patriotice, — Mai există şi jurămîntul de fidelitate faţă de o instituţie, faţă de Biserică, faţă de practicarea cu simţ de răspundere a unei activităţi, precum şi alte forme particulare de asigurare a adevărului mărturisit, sau a ţinerii unei făgăduinţe, prin aşa-numitul „cuvînt de omenie"...

VI. *Generalizarea*

Jurămîntul religios înseamn deci, a lua pe Dumnezeu ca ma tor pentru adevărul mărturis sau făgăduinţa făcută avînd cr dinţa în puterea lui Dumnezeu a pedepsi minciuna.

VII. *Aplicarea*

1. Datorită importanţei sa jurămîntul este aplicat în instan ţele bisericeşti de judecată, pe tru stabilirea adevărului şi dreptăţii.

2. Jurămîntul solemn se face biserică, cu mîna pe Sfînta Eva ghelie şi pe cruce. Se mai pra tică şi jurămîntul solemn înt două persoane, săvîrşit în bis rică în faţa preotului, privin mărturisirea unui adevăr, ţin rea unei făgăduinţe, sau de fid litate reciprocă între soţi.

3. Pentru situaţii independen de cel ce a săvîrşit jurămîntu în cazul în care acesta nu poa fi ţinut, Biserica acordă dezleg re de jurămînt. Dar ţinînd seam de importanţa jurămîntului, cuvine a fi făcut cu seriozita şi chibzuinţă, spre a putea fi ţ nut cu sfinţenie.

IN ATENŢIA CITITORILOR

Informăm pe stimaţii cititori ai Telegarfului Român că în *Librăria eparhială, str. Mitropoliei nr. 3 Sibiu, cod. 2400,* se mai găsesc următoarele cărţi:

Rugăciuni şi învăţături de credinţă ortodoxă	60 l
Arhiepiscopia Sibiului, pagini de istorie	110 l
Romanitate, continuitate, unitate	50 l
În ţara bisericilor de lemn	50 l
Arhim. T. Tohăneanu: Pictura pe sticlă (album)	125 l
Contribuţii istorice privind perioada 1918—1939	80 l
Biserica strămoşească din Transilvania în lupta pentru unitatea spirituală şi naţională a poporului român	60 l
Contribuţii transilvănene la Teologia ortodoxă	75 l
Lazăr-Leon Asachi în cultura română	100 l
Maica Domnului în 40 de ipostaze	500 l
Prima şcoală românească	15 l
Îndrumător bisericesc 1990	50 l
Îndrumător bisericesc 1991	70 l

Aceste cărţi pot fi comandate şi ramburs la Librăria eparhială mai sus specificată, cu suportare cheltuielilor de expediţie.

Raportul dintre bunurile materiale şi cele spirituale

(Duminica a 5-a dupa Rusalii)

Vindecarea de către Mîntuitorul a celor doi îndrăciţi din laturea herghesenilor ne oferă posibilitatea de a vedea o reacţie diferită e cele de pînă acum, a oamenilor pe care i-a cercetat Iisus. Dacă înă acum, peste tot, Domnul a fost aşteptat cu interes deosebit şi rimit cu însufleţire, în aceste locuri, după ce redase chipul lui umnezeu în două fiinţe dezumanizate (Matei 8, 28; Marcu 5, 3—5; uca 8, 27), „plătit" cu preţul unei turme de porci, locuitorii L-au ugat pe Domnul „să plece din hotarele lor" (Matei 8, 34). Interesul r egoist legat de bunurile materiale era atît de mare, încît sal-area vieţii altora nu avea nici o semnificaţie, atît timp cît leza in-eresul lor. Chiar dacă îi incomoda foarte mult prezenţa acestor inţe nenorocite, fiindcă „nimeni nu putea să treacă pe calea aceea" Matei 8, 28), totuşi, cînd li s-a cerut un sacrificiu, iau poziţie cate-orică, fără nici un fel de tranzacţii, gîndindu-se ca nu cumva şi pe ai departe în cine ştie ce împrejurare s-ar mai ivi, să se repete ceastă scenă... Preţuind unilateral şi exclusiv bunurile materiale, au neglijat complet bunurile spirituale, alterînd şi adevăratul ra-ort dintre bunurile vieţii.

Vom vedea în continuare care este învăţătura Evangheliei despre aportul dintre bunurile materiale şi cele spirituale.

Raportul dintre bunurile materiale şi cele spirituale este în func-e de concepţia despre raportul dintre suflet şi trup, ca şi a concep-ei despre lumea materială.

Cartea Sfîntă ne arată încă de la început că originea deopotrivă bunurilor spirituale şi materiale este în bunătatea lui Dumnezeu. le au fost date omului prin opera creaţiei, constituind o condiţie senţială a existenţei sale.

Pe de altă parte, în cadrul creaţiei, poziţia omului deţine o dem-itate cu totul deosebită. În fiinţa lui stă înscrisă, o dată cu sufla-ea divină, măreţia chipului lui Dumnezeu. Iar dacă cealaltă creaţie ăzută a venit la existenţă prin cuvîntul, care exprimă voinţa Zidi-orului, omul a fost creat printr-o participare directă. Nu numai ufletul, ci şi trupul; ceea ce îl leagă pe om mai mult, atît de lumea pirituală, cît şi de cea materială. Fiind stăpîn al creaţiei văzute, unurile acestei lumi devin necesităţi ale existenţei omului, iar pen-ru continua perfecţionare a creaţiei, el îşi va aduce aportul în cali-tea de „împreună lucrător cu Dumnezeu". Avînd fiinţa formată din uflet şi trup, bunurile spirituale şi materiale sînt necesităţi firesti are îi asigură dezvoltarea pe plan spiritual şi existenţă biologică. În calitate de pămînt — spune un Sfînt Părinte (Sfîntul Grigorie e Nazians) — eu sînt legat de viaţa de aici, însă avînd în mine o arte divină, port în mine dorul după veşnicie".

Păcatul a stricat ordinea şi armonia creaţiei, a tulburat rela-ile omului cu lumea, generînd în acelaşi timp şi contradicţia lui siho-fizică. De aceea nu e vinovat numai trupul care a mîncat fruc-ul oprit, ci în primul rînd sufletul care n-a ascultat porunca şi a prit fructul...

Antichitatea precreştină concepînd dualismul spiritului şi mate-ei aflată în luptă continuă, a propovăduit că materia este rea; lu-ea, o vale a plîngerii, iar trupul este o închisoare a sufletului, care ăieşte mereu sforţarea eliberării într-o altă lume, sau într-o to-ală stingere...

„Hristos a slobozit cosmosul de zeităţile păgîne — remarcă un olog (Oliver Clément) — de asupririle magice ale acestora asu-ra vieţii omeneşti. Întruparea Sa a distrus dualismul care făcea în trup un mormînt pentru suflet şi din pămînt un exil... Invierea a desfiinţat lumea ca mormînt şi a descoperit-o ca euharis-e".

Sfînta Carte ne arată că „orice dare bună şi ori ce dar desăvîrşit e sus este coborîndu-se de la Părintele luminilor" (Iacob 1, 17). Deşi e vin de la Dumnezeu prin purtarea Sa de grijă, la bunurile vieţii ajunge prin muncă şi pot fi înmulţite prin strădania cultivării lor. luga din Evanghelie care nu a înmulţit talantul nu a avut scuză, a primit condamnarea veşnică, iar Apostolul porunceşte categoric: el ce nu vrea să muncească nici să nu mănînce" (II Tesaloniceni 3,)).

Grija faţă de bunurile sufleteşti constituie o datorie a credincio-ilui, fiindcă sufletul este de origine divină şi nemuritor. „Ce ar fo-si omului dacă ar cîştiga toată lumea, dacă-şi va pierde sufletul u ce ar da omul în schimb pentru sufletul său" (Matei 16, 26). Tot ît de naturală şi necesară este şi datoria asigurării celor necesare upului, fiindcă după cum spune Apostolul: „nimeni nu şi-a urît reodată trupul său, ci-l încălzeşte şi-l hrăneşte precum şi Hristos iserica" (Efeseni 5, 29). Prin ridicarea în creştinism a concepţiei des-re trup la valoarea de „templu al Duhului Sfînt" şi de „mădular lui ristos" (I Corinteni 6, 19.5), bunurile necesare trupului trebuiesc rivite în funcţie de bunurile necesare sufletului şi invers. De pildă, acă „grija de trup o prefacem în pofte" (Romani 13, 14), dacă trupul evine neînfricat, sufletul va avea mult de suferit, precum şi suflet stăpînit de patimi, va deruta distrugător activitatea trupului are-şi va pierde menirea arătată de Apostol...

Nu adunarea firească a bunurilor necesare vieţii trupeşti o com-ate Mîntuitorul, cînd ne oferă sugestivul exemplu al „păsărilor erului" şi „crinilor cîmpului..." (Matei 6, 25—34), ci pierderea în-rederii în bunătatea şi purtarea de grijă a Părintelui Ceresc; teama îngrijorarea prea mare care tulbură sufletul; ca şi pierderea cum-ătării în folosirea lor (Luca 12, 29). Mîntuitorul a combătut nestă-ilita lăcomie după bunurile prisositoare, care subjugă, înrobesc viaţa ufletului, fiindcă „unde este comoara voastră, acolo este şi inima oastră" (Matei 6, 21). Şi pentru a da interpretare lăcomiei după avuţire, devenită patimă înrobitoare, iar averea un idol căruia îi ujeşti cu teamă şi îngrijorare, şi care sufocă viaţa sufletului, Mîn-uitorul personifică lăcomia averii şi banului, sub numele lui „Ma-ona", contrar lui Dumnezeu, şi arată că „nu putem sluji la doi omni: lui Dumnezeu şi lui Mamona..." (Matei 6, 24).

Aşadar, bunurile materiale nu sînt rele în ele însele, ci acumula-ea lor necinstită, peste necesarul vieţii, ca şi folosirea lor egoistă şi ecumpătată. Arătînd că „viaţa unui om nu constă în surplusul avu-ilor sale" (Luca 12, 15), Mîntuitorul nu combate necesarul bunurilor ateriale. De pildă, bogatul căruia i-a rodit ţarina nu a fost con-amnat pentru activitatea sa în direcţia cîştigării bunurilor mate-iale şi nici pentru faptul că le-a avut cu prisosinţă din rodul natu-al al cîmpului, ci pentru că folosindu-le numai pentru sine, a pier-ut simţul cumpătării, al necesarului firesc. La fel, bogatul „îmbră-at în porfiră şi vison" nu s-a făcut vinovat pentru faptul că a vut bunuri, ci pentru că le-a folosit în mod egoist, neţinînd cont de iaţa săracului Lazăr, aflat la curtea sa bolnav şi în lipsă totală necesarului vieţii. Tînărul bogat, care dorea viaţa veşnică nu a ost dat ca exemplu negativ de către Mîntuitorul pentru că ar fi vut bunuri materiale, ci pentru că inima lui era înrobită de ele. n aceste situaţii, bunurile spirituale menite să dezvolte viaţa spre n orizont mereu deschis, sînt înăbuşite, iar viaţa dominată de patimi ncezeşte în propria ruină. De aici vedem că, dacă bunurile spiri-uale pe măsura înmulţirii lor aduc un plus de putere valorilor veş-ice, bunurile materiale nechibzuit folosite reuşesc să te facă pro-riul lor prizonier, închizîndu-te în egoismul închircit al vieţii. Ve-em apoi că modul folosirii bunurilor materiale influenţează direct i decisiv roada bunurilor spirituale.

Trecînd la aspectul pozitiv al agonisirii şi folosirii bunurilor ma-eriale, remarcăm că acestea pot deveni un adevărat izvor de cîşti-are a bunurilor duhovniceşti nemuritoare. Iată o interesantă re-marcă a unui teolog (Oliver Clément) în acest sens: „Dacă seva se rcă de la pămînt, dacă apa descrie în univers un ciclu roditor, dacă erul şi pămîntul se sărută în soare şi în ploaie, dacă omul mun-eşte, seamănă, ară şi culege, dacă floare tresare şi este încărcată e parfum, dacă sămînţa de grîu moare în pămînt şi răsare din nou picul încărcat de smerenie, este pentru ca să apară hrana necesară entru viaţă, este pentru ca, în sfîrşit, omul să facă din trupul pă-întului un potir oferit lui Dumnezeu". Reprezentînd o binecuvîntare ivină, bunurile materiale aduse ca dar, se sfinţesc şi devin bunuri pirituale, mijloace de transmitere a harului mîntuitor, cum este de ildă pîinea şi vinul prefăcute în Trupul şi Sîngele Domnului. Bise-ica se roagă atît pentru „îmbelşugarea roadelor pămîntului", cît şi entru „mîntuirea sufletelor noastre", pentru sfinţirea tuturor bunu-ilor materiale, dă fermitate caracterului, întărind puterea de stăpî-ire a firii, scoţîndu-o de sub povara patimilor, îmbogăţindu-o cu unuri nemuritoare.

Economisirea bunurilor materiale, punînd stavilă irosirii lor este n mijloc de rodnicie duhovnicească, aducătoare de mîntuire, ştiut fiind cum în creştinismul primar, cei ce posteau reţineau costul bunurilor ce le-ar fi folosit, punîndu-l la dispoziţia celor ce aveau nevoie de hrană. S-a lărgit atît de mult folosirea bunurilor materiale în folosul semenului, ca mijloc de îmbogăţire spirituală, încît fapta milosteniei a depăşit caracterul incidental, transformîndu-se într-o adevărată acţiune de dăruire a tuturor bunurilor prisositoare în favorul nevoiaşilor, spre a le asigura şi lor necesarul. Iar pentru sporirea necontenită în iubire, bunul cel mai de preţ al creştinului, care îl aseamănă şi îl uneşte cu Dumnezeu, bunurile materiale au devenit comune şi fiecare primea după trebuinţă „cu bucurie şi cu bunătatea inimii" (Fapte 2, 46) şi „nimeni nu era lipsit între ei" (Fapte 4, 34—35).

De aici vedem că în măsura în care un credincios îşi îmbogăţeşte bunurile spirituale, va dobîndi şi simţul agonisirii şi folosirii bunurilor materiale. De pildă, pe măsură ce creştinul va creşte în înţelepciune, cumpătare, dreptate, credinţă, nădejde, dragoste, va agonisi şi folosi bunurile materiale după regula „dreptei socoteli", făcînd din ele bunuri veşnice.

Dacă modul folosirii bunurilor materiale în favorul semenilor cunoscute ca fapte ale milei trupeşti ,va deveni criteriul judecăţii din urmă şi a repartizării noastre la dreapta, sau la stînga (Matei 25, 35—46), este tot atît de adevărat că şi bunurile spirituale îmbogăţesc zestrea sufletească a credinciosului, în măsura în care ele sînt puse în folosul semenului. Şi faptele milei sufleteşti, printre care: a învăţa pe cel nepriceput (Tit 2, 2—7); a îndrepta pe păcătos (Iacob 5, 19—20); a da sfat celui ce are trebuinţă, a mîngîia pe cel întristat, pe cei slabi, a sprijini pe cei neputincioşi (I Tesaloniceni 5, 11—15), a ierta pe cel ce ne-a greşit (Matei 6, 14—15); a nu ne răzbuna, ci a ne ruga pentru aproapele nostru (Romani 12, 19—20; I Timotei 2, 1) — constituie o poruncă divină şi deci o condiţie a dobîndirii mîntuirii.

Din cele de pînă aici tratate vedem, pe de o parte, că bunurile materiale deşi pieritoare, constituie mijlocul obţinerii bunurilor spirituale şi veşnice. Într-un cuvînt oratoric fără egal, Sfîntul Ioan Gură de Aur exclama: „... Aveţi un obol? Cumpăraţi cerul! Nu că cerul ar fi ieftin, ci pentru că Domnul este bun cu credincioşii. Nu aveţi obol? Daţi un pahar cu apă... cerul se cumpără, cerul se obţine. Şi noi ne dezinteresăm. Daţi puţin şi primiţi mult. Daţi bunuri pieritoare şi primiţi bunuri nepieritoare".

Pe de altă parte, deşi constituie obiectul major al vieţii creştine, valoarea bunurilor spirituale, duhovniceşti, este verificată prin convertirea lor în bunuri materiale, îndreptate spre satisfacerea nevoilor semenului. Mai mult decît ridicarea contemplativă la cer a Sfîntului Pavel — spunea cineva — valorează în faţa lui Dumnezeu hrana pe care o dau unui nevoiaş lipsit de ea. Dacă în prima situaţie asistăm la ridicarea şi gustarea de către anumite persoane a bunurilor veşnice ale lui Dumnezeu, în cea de a doua, Dumnezeu însuşi fructifică prin noi, prin oricare din noi, bunurile iubirii Sale veşnice în lume, descoperindu-le mereu, spre continua atragere a lumii, a creaţiei în bucuria vieţii Lui, căruia se cuvine mărirea şi închinăciunea în veci. Amin.

Preot prof. S. Andrei

TEORIA CREDINŢEI LA KIERKEGAARD

Problema credinţei a fost preocuparea de căpătîiu şi a marelui gînditor danez, Soeren Kierkegaard, caracterizat ca fiind „ultimul mare protestant", comparat cu marii fondatori ai protestantismului, precum şi „umbră tîrzie" a pustnicilor, a căror viaţă întreagă a fost o străduinţă continuă pe calea desăvîrşirii. A fost cel mai bun scriitor al ţării sale, comparat şi cu Nietzsche, Dostoievski, Pascal. El însuşi a dat atenţie modelelor apostolice şi a raportat viaţa şi faptele sale la ale sfîntului apostol Pavel, dar spre a se osîndi. Şi-a făcut din creştinism o ideie atît de sublimă, încît afirma, că nici un om n-ar putea ajunge vreodată a se numi creştin. Întreaga gîndire a acestui filozof este o meditaţie asupra credinţei, după cum însuşi a mărturisit: „Toată opera mea se ocupă, înainte de toate, să lămurească problema credinţei". (Foi et vie: revue mensuelle, août-septembre, 1934, Paris).

Legat de studiul acestei idei, a subliniat rolul important al voinţei în credinţă, căci altfel nu s-ar putea explica afirmaţia lui Iisus după înviere: „cel ce nu va crede se va osîndi" (Marcu, 16, 16).

În cadrul sferei credinţei, spune, că credinţa este punctul la care spiritul omenesc este constrîns a se opri. Credinţa este o cunoaştere desăvîrşită, superioară oricărei cunoaşteri nemijlocite sau imediate. Este un ceva ce nu poate fi depăşit şi nici nu este susceptibil de progres sau de argumentări raţionale. Erou neîntrecut al credinţei a fost considerat Avraam, care prin credinţă a ascultat chemarea lui Dumnezeu, „neştiind încotro merege şi a sălăşluit vremelnic în pămîntul făgăduinţei". (Evrei 11, 8—9). Starea sufletească a credinciosului poate fi cel mult descrisă, fără a putea fi explicată, credinţa în sine opunîndu-se sferei intelectului, ca şi sferei lucrurilor palpabile.

Credinţa nu se reduce la idei filozofice sau la fapte istorice; ea face parte din domeniul calităţii. Despre credinţă spune, că nu poate fi posedată în parte, nu se dobîndeşte în mod evolutiv de la puţin la mai mult; sau o posedăm întreagă sau o posedăm deloc.

La credinţă se ajunge printr-un salt, ca fapt de liberă voinţă. Cel ce ascultă învăţăturile Mîntuitorului şi caută să-L urmeze, nu se va îndoi niciînd de învierea Lui.

Rol important în dobîndirea credinţei îi acordă citirii cuvîntului lui Dumnezeu. Cel ce citeşte acest cuvînt cum se cuvine, crede în Dumnezeu; cel ce nu-l citeşte cum se cuvine, se va îndoi şi nu va crede. În citirea cuvîntului lui Dumnezeu nu trebuie să văd cum acest cuvînt îi judecă pe alţii ci „cum mă judecă pe mine". Cînd am în faţă o oglindă, nu trebuie să văd oglinda, ci să mă văd pe mine însumi în oglindă.

Creştinismul — spune acest mare filozof — nu se lasă determinat obiectiv prin referirea la un conţinut intelectual. Mizul creştinismului este credinţa, al cărei scop este de a ne face contemporani cu Hristos, în sens spiritual, să ne apropie şi să ne lege de Hristos. Dumnezeu este pururea nevăzut şi nu ne putem apropia de El, prin mijloace raţionale. Singura cale care duce la Dumnezeu este drumul credinţei.

Despre credinţă spune, că este totdeauna ocazie cu două înţelesuri. La dobîndirea credinţei omul e plasat în faţa a două alternative, din care va alege una. Apariţia lui Hristos poate fi izvor de sminteală sau izvor de credinţă, deci are loc alegerea între sminteală şi credinţă.

Pentru dobîndirea credinţei se cere străduinţă încordată. De aceea credinţa este rezervată luptătorilor care din slăbiciunea lor pot face forţa lor, din nebunia lor, înţelepciune. În acest sens, zice apostolul Pavel: „Nu că am apucat răsplata ori că sînt desăvîrşit, dar alerg după ea să o cunosc, întrucît cucerit am fost şi eu de către Hristos Iisus". (Filipeni 3, 12). Acelaşi sfînt apostol spune: „M-am luptat lupta cea bună, am ajuns la capătul drumului, am păzit credinţa" (II Timotei 4, 7). Corintenilor le spune: „Mă voi lăuda mai ales întru neputinţele mele, ...căci tocmai cînd sînt slab, atunci sînt tare" (II Corinteni, 12, 9—10). Şi acelorași le zice: „Dumnezeu şi-a ales pe cele nebune ale lumii, ca să ruşineze pe înţelepţi: Dumnezeu şi-a ales pe cele slabe ale lumii, ca să dea de ruşine pe cele tari" (I Corinteni 1, 27).

Spre a ne plasa în starea în care să alegem între sminteală şi credinţă — zice filozoful danez — trebuie să ne facem contemporani ai lui Hristos, ştergînd cele 18 secole care ne despart de El (Kierkegaard s-a născut la Copenhaga, în 1813 şi a murit în 1855).

Credinţa este în mod esenţial contemporaneitate, căci în raport cu Absolutul nu există decît un timp: timpul prezent. Aceasta o confirmă apostolul Pavel prin cuvintele: „Fiul meu eşti Tu, Eu astăzi Te-am născut" (Evrei 5, 5).

Nu se străduieşte să-L facă pe Hristos contemporanul nostru, ci să ne facă pe noi contemporani cu Hristos, contemporani ai trecutului, printr-o întoarcere a timpului. Primii discipoli erau contemporani cu Hristos, printr-o relaţie deosebită de a noastră, dar pe care şi noi o putem poseda prin credinţă.

Omul nu-şi poate dobîndi singur contemporaneitatea; ea este un dar al lui Dumnezeu. De aici reiese ideia de credinţă ca har al lui Dumnezeu. Acest dar îl dă Dumnezeu celui ce se roagă fierbinte spre a-l dobîndi. Omul este liber să primească acest dar sau să nu-l primească. Conlucrînd cu harul divin, omul ajunge la acel bun de mare preţ care este credinţa.

Prin credinţă Kierkegaard înţelege o împreunare de lucruri vremelnice, ale timpului, cu eternitatea, un contact paradoxal între timp şi veşnicie.

În creştinism, care este religia Dumnezeu-omului, s-a revelat în chip sublim esenţa credinţei. Veşnicia, Cuvîntul lui Dumnezeu, s-a întrupat în timp. Prin credinţă noi sîntem în legătură cu această viaţă în timp a Cuvîntului veşnic.

Cum s-a întîmplat apariţia Veşniciei în timp, cum s-a realizat în fiinţa ei? Acest lucru paradoxal noi nu-l putem pătrunde cu mintea noastră îngustă. „Ca fiinţă păcătoasă, cum să cred în temporalitatea Veşniciei?" Aici credinţa se rezumă esenţial la minune, care fiind un fapt supranatural, ne apare ca un eveniment religios paradoxal. Acesta nu ne poate fi accesibil altfel, decît prin credinţă, care se cere a fi activă, fără încetare descoperind şi menţinînd totodată înaintea sa evenimentul paradoxal, spre a putea crede.

A încerca să justifici credinţa, înseamnă a o distruge. Celui ce vrea să demonstreze credinţa, îi rămîne un singur lucru de constatat şi anume, că el nu crede.

În mod esenţial, credinţa este îndreptată spre altceva şi acest altceva face parte din lucrurile supranaturale, căci obiect al credinţei nu poate fi o fiinţă ca noi. În credinţă ne interesează o altă fiinţă şi această fiinţă nu poate fi decît Dumnezeu.

Începînd cu naşterea ei şi continuînd cu viaţa ei, credinţa este pe de-a întregul un mister. Prin aspectul acesta de mister — spune filozoful danez — apare astfel partea ei tragică, de suferinţă a credinţei.

O altă însuşire a credinţei este, că ea ne pune în raport cu anumite persoane. Cunoştinţă despre acest raport avem noi. cele două persoane care alcătuim raportul şi mai presus de noi este Dumnezeu, care ia parte ca al treilea şi care face legătura dragostei.

Raport direct cu Dumnezeu nu are omul decît în rugăciune. În timpul rugăciunii sale omul religios vorbeşte cu Dumnezeu ca şi cu o a doua persoană. Acest raport direct cu Dumnezeu transformă întreaga fiinţă a omului.

Felul dragostei diferă după fiinţa iubită. Dragostea omenească pe care Kierkegaard a simţit-o faţă de părinţi, este un fapt care poate fi schimbat. Această dragoste omenească nu este considerată decît ca un reflex al dragostei dumnezeieşti. Dragostea infinită însă nu poate avea ca termen decît pe Dumnezeu. Dacă celelalte feluri de dragoste se pot schimba, a lui Dumnezeu nu se schimbă niciodată.

Dacă un fapt oarecare pare a fi dragoste, iar la un moment oarecare încetează de a mai fi ceea ce a fost, transformîndu-se în indiferenţă sau chiar în ură, atunci aceasta nu a fost dragoste, pentru că dragostea nu încetează, dragostea rămîne.

Teoria contemporaneităţii credinţei ia aici un înţeles mai adînc; credinţa este o uniune în dragoste. Cît despre legăturile fine ale dragostei, acestea nu pot fi pătrunse şi înţelese de nimeni. Încercarea de a explica legătura dragostei nu ar face altceva decît să distrugă legătura aceasta. Istoria dragostei dintre Kierkegaad şi Dumnezeu nu o poate înţelege nimeni, afară de Dumnezeu. Acesta este semnul tuturor istoriilor dragostei adevărate: o singură Fiinţă, poate să le înţeleagă.

Dragostea, această coroană a credinţei, este considerată a fi un risc. Cel ce iubeşte, prin dragoste presupune că există sentimente de dragoste şi în inima altuia. După cuvîntul sfîntului apostol Pavel: „Dragostea toate le crede, toate le nădăjduieşte..., dragostea nu piere niciodată" (I Corinteni, 13, 7—8). Dragostea este încredere, întinerire, ceea ce constituie partea ei de bucurie. Cea care îl înalţă pe om de la o treaptă la alta este dragostea care are ca termen pe Dumnezeu şi care nu este înşelată niciodată.

Teoria adevărului, la acest mare gînditor, este o teorie a credinţei. Cu rezervele făcut, reiese, că teoria credinţei, este o teorie a dragostei. Această dragoste, în sensul cel mai înalt, este raportată la Eternitate, la Dumnezeu.

Virtutea credinţei este un har. Ea este „adeverirea celor nădăjduite, dovada lucrurilor celor nevăzute" (Evrei 11, 1) şi prin excelenţă a lui Dumnezeu. Credinţa nu trebuie să ne apară ca un ceva temporal, ci ca un ceva etern, căci nu operează cu lucrurile limitate ale acestei lumi, ci cu cele mai presus de mintea noastră, mai presus de lume, care nu încap în cadrele înguste ale timpului. Din punct de vedere al obiectului, credinţa este contactul paradoxal al timpului cu eternitatea.

prof. Petru Dumitreasă
Cluj-Napoca

Evlavia lui Eminescu pentru Maica Domnului

Eminescu a avut o deosebită evlavie faţă de Maica Domnului. Această evlavie el o exprimă în cîteva dintre poeziile sale. Astfel în poezia intitulată „Rugăciune", el spune:

„Din neguri te arată,
Lumină dulce, clară,
O, Maică Preacurată
Şi pururea fecioară,
Marie!"

Privirea-ţi adorată
Asupră-ne coboară,
O, Maică Preacurată
Şi pururea fecioară,
Marie!

Şi în poezia „Sonet", Eminescu o slăveşte pe Maica Domnului ca pe o pururea fecioară:

„Răsai asupra mea, lumină lină,
Ca-n visul meu ceresc de-odinioară,
O, Maică Sfîntă, pururea fecioară
În noaptea gîndurilor mele vină!"

„Dă-mi tinereţea mea, redă-mi credinţa
Şi reapari din cerul tău de stele,
Ca să te-ador de-acum pe veci, Marie!"

Pentru a cunoaşte atitudinea şi altor oameni de litere, faţă de Maica Domnului este indicat a se cerceta cartea „Poeţi în rugăciune" de Pr. Ioan Georgescu.

Protos. Ipolit Ciubotaru

INFORMAŢII

— Miercuri, 29 mai 1991, la Centrul mitropolitan din Sibiu au avut loc lucrările Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului, prezidate de I. P. S. Mitropolit Antonie, cu care prilej s-au rezolvat o seamă de probleme curente legate de cele trei sectoare de activitate ale Consiliului: economic, cultural şi bisericesc.

— Străjuită spre sud de castelul Branului, parohia Bran-Predeal se întinde ca o grădină a Sf. Vineri la poalele dealurilor care se înalţă către Piatra Craiului, între anii 1836—1845 fiind ridicată aici o monumentală biserică, căreia i s-au făcut reparaţii capitale şi îmbrăcată fiind apoi, prin grija vrednicului ei păstor Iosif-Velu Puşcariu şi a bunilor săi credincioşi, cu o frumoasă pictură în fresco, executată de pictorul Toma Condrea.

Astfel împodobită, Duminică, 2 iunie 1991, biserica „Sf. Adormirea Maicii Domnului" din Bran-Predeal a fost sfinţită de I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, însoţit fiind de la Sibiu de P. C. cons. Gh. Papuc şi P. C. arhidiaconi Visarion Bălţat şi A. Băcilă.

După slujba de sfinţire s-a săvîrşit prima Liturghie arhierească în această biserică, răspunsurile fiind date de un cor restrîns al studenţilor teologi de la Sibiu. La sfîrşitul Sf. Liturghii au vorbit: P. C. prot. Z. Moşoiu (Braşov), P. C. pr .paroh I. Puşcariu, cuvînt de învăţătură rostind apoi I. P. S. Mitropolit Antonie.

Pentru munca depusă şi pentru cei peste 35 de ani de pastoraţie în aceeaşi parohie, P. C. pr. I. Puşcariu a fost distins şi hirotesit întru „iconom stavrofor", act de apreciere şi preţuire înmînîndu-se şi consiliului parohial.

Despre Sfinţii Bisericii noastre

Întrucît în luna aceasta Biserica Ortodoxă ne pune în faţă exemplul de vieţuire duhovnicească a doi din marii Sfinţi dintre toţi ceilalţi pe care-i prăznuim în decursul anului liturgic, Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel, avem ocazia să ne reamintim cîteva din trăsăturile specifice vieţii de sfinţenie, realizată de toţi cei care prin rîvna lor fierbinte şi credinţa statornică, au uimit lumea cu nevoinţele lor, cîştigînd după vrednicie şi cerul, precum şi de legătura lor cu lumea din care au plecat şi pentru care s-au rugat.

Sfinţii există în Biserica lui Hristos pentru că între cele două veniri ale Sale, El are nevoie de martori, spune un teolog ortodox.

Pe tot parcursul timpului, pînă la a doua venire a Mîntuitorului nostru, ei, prin înaltul nivel de trăire spirituală la care au ajuns, reprezintă pentru lume un permanent apel la sfinţenie. la trăirea şi aprofundarea credinţei, un viu îndemn la îmbunătăţirea vieţii, la înduhovnicire. Prin tot ceea ce au realizat, ei au arătat că sfinţenia este într-adevăr posibilă. Ea nu este un privilegiu dat numai anumitor persoane, ci o posibilitate la îndemîna fiecărui creştin care doreşte să se angajeze ferm pe o astfel de cale. Exemplul vieţii sfinţilor descoperă în sufletele oamenilor dorul după Dumnezeu şi prin aceasta, vocaţia universală spre sfinţenie. Sfîntul este un om aflat în permanentă convertire. Atent asupra lui însuşi, el găseşte mereu ceva de îndreptat în viaţa şi mai ales în gîndirea lui, ceva de schimbat, de înnoit. Mijloacele prin care lucrează la propria sa convertire sînt smerenia şi rugăciunea. În felul acesta el realizează starea de pocăinţă. Am spus „starea" deoarece în viaţa sfîntului pocăinţa nu este un act ocazional, ci o atitudine permanentă. Şi aceasta pentru că şi smerenia ca şi rugăciunea sînt acte pe care nu le îndeplineşte sporadic, ci în mod continuu. Sînt grăitoare şi emoţionante marile exemple de umilinţă lăsate de aceşti oameni bineplăcuţi lui Dumnezeu. De exemplu Sf. Sisoe. în clipa morţii sale, după o viaţă de aspră nevoinţă spunea: „Încă nu mi-am început pocăinţa".

Mărturia sfîntului este referitoare la experienţa întîlnirii sale cu Dumnezeu. El este uimit de această întîlnire pe care o rosteşte prin cuvînt şi prin tăcere. Prin cuvînt, în limbajul pe care le anticipează şi le face simţite încă de acum.

Tăcerea sfinţilor, atît de semnificativă, atît de grăitoare, dacă putem spune aşa, este o expresie a retragerii lor din lumea aceasta, fapt care reprezintă preconizarea unei alte lumi din care să nu mai fie nevoie să te retragi şi în care sufletul va fi pururea în comuniune cu Dumnezeu.

Sfîntul, ca semn al unei alte lumi, aminteşte de cuvîntul Mîntuiorului către Sf. apostoli despre care zicea că sînt în lumea aceasta dar că în acelaşi timp nu sînt în ea.

Sfîntul nu disprefuieşte lumea din care a plecat. El o părăseşte dar nu o abandonează. Nu provoacă o ruptură întrucît se roagă pentru ea; nu este căzut în disperare pentru că în lipsa unei alternative să se refugieze în pustie, ci retragerea sa este un semn de protest împotriva răului care subjugă oamenii, a viciilor, a devalorizării cuvîntului, a umilirii lui prin vorbărie, minciună, neîncredere; în afara lumii, el poate vedea mai bine lumea căci dinlăuntru vederea este doar parţială şi poate cu mai mult temei să avertizeze asupra necesităţii înnoirii acestei lumi, a ordinii ei morale. De fapt, detasarea sfinţilor de lume nu este totală deoarece fie că adesea revin în lume după un număr de ani de retragere, fie că se văd între ei sau permit să fie vizitaţi de credincioşi din cînd în cînd (cazul Sf. Serafim de Sarov, mai apropiat de vremea noastră).

În afara lumii însă, aceşti eroi ai deşertului şi ai sihăstriilor — realizează mai bine dialogul lor cu Dumnezeu, restabilesc cuvîntul în adevărata lui condiţie, folosindu-l numai ca rugăciune către Domnul, rugăciune în care este surprinsă întreaga umanitate, în rest, împodobindu-se de tăcere.

Vieţuirea lor aleasă face parte integrantă din tezaurul spiritual al omenirii. Prin rugăciunile lor, prin exemplul vieţii, prin implicaţiile modelului de viaţă pe care ei îl propun, sfinţii îmbogăţesc lumea cu un spor de credinţă, de speranţă, de curăţie.

Pentru efortul lor extraordinar, pentru curajul de care au dat dovadă, pentru adînca cunoaştere a lumii realizată în afara lumii şi pentru neraăutatea lor faţă de lume, pentru toate acestea Sf. Apostol Pavel menţionează, anticipînd vieţuirea celor de după el, că ei vor judeca lumea (I Cor. 6, 2).

Pr. Teodor Damian

Despre progresul duhovnicesc

„Să ajungem la statura bărbatului desăvîrşit care este Iisus Hristos" (Ef. 4, 3).

Hristos-Dumnezeu s-a deşertat pe Sine luînd chip de rob şi s-a făcut asemenea oamenilor, ascultător înaintea Tatălui ceresc pînă la moartea pe cruce" (Filip. 2, 7—8). Sfinţii Părinţi spun că Domnul „a luat ce este „al meu", slab, urît şi păcătos, ca să-mi dea ce este „al Său", puternic, frumos şi nepăcătos. A luat natura omenească batjocorită de diavol, ca să ne-o unească cu cea dumnezeiască şi să ne-o cinstească, aşezîndu-ne „de-a dreapta Tatălui", întru slava Sa. El, Fiul lui Dumnezeu s-a făcut „Fiul Omului", a venit în lume să caute şi să mîntuiască pe cel pierdut" (Mt. 19, 11); a venit să ne deschidă drumul către paradisul pierdut din care am căzut prin păcatul neascultării lui Adam, care ne-a adus în rătăcire, în întuneric şi suferinţă, în blestem şi moarte. A venit să ne arate calea către casa Părintelui ceresc, către adevăr şi viaţă (In. 14, 6).

Mîntuirea noastră înseamnă eliberarea de rău şi se face prin supunere faţă de voia lui Dumnezeu, ascultarea şi împlinirea poruncilor Lui. Ea începe odată cu îndreptarea noastră, cu schimbarea modului de a gîndi, a vorbi şi a făptui după pilda Mîntuitorului Hristos.

Îndreptarea vieţii noastre nu începe de la cunoaşterea şi condamnarea teoretică a păcatului, pentru că rădăcina lui este adînc înfiptă în inimă şi nu ne schimbă cu nimic ,ci ne lasă aceiasi de vinovaţi în faţa lui Dumnezeu. Apostolul Pavel constată, în numele nostru, că „nu săvîrşesc ceea ce voiesc, ci ceea ce urăsc aceea fac... şi nu fac eu aceasta, ci păcatul care locuieşte în mine... Căci nu fac binele pe care-l voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc, pe acela îl săvîrşesc" (Rom. 7, 15—19).

Păcatul este obstacolul pus în calea vieţii şi a progresului duhovnicesc. El trebuie înlăturat printr-o pocăinţă sinceră, adîncă şi statornică, care izvorşte dintr-o schimbare totală a inimii unită cu durerea că am supărat pe Dumnezeu. Acesteia trebuie să-i urmeze hotărîrea fermă de a arde patimile pe care le-am adorat, de a asculta mai mult de Dumnezeu pe care L-am uitat şi din dragostea Căruia am căzut. *Pocăinţa profundă este absolut necesară pentru îndreptare.* Ea aduce iertare şi produce o transformare corespunzătoare înlăuntrul nostru, face un salt calitativ, aduce o viaţă curată şi sfîntă. Pocăinţa este întoarcere către Dumnezeu şi baie duhovnicească în care se spală şi se şterg fărădelegile noastre. Prin ea Zaheu a început o viaţă plăcută lui Dumnezeu şi a primit iertarea fărădelegilor sale, auzind de la Domnul vieţii sentinţa mîntuitoare: „Astăzi s-a făcut mîntuire casei acesteia" (Lc. 19, 9). Iar Sf. Petru, chemînd mulţimile la mîntuirea în Hristos cel înviat, zice: „Pocăiţi-vă şi vă întoarceţi, ca să se şteargă păcatele voastre" (F. Ap. 3, 19).

Dovada adevăratei pocăinţe sînt faptele bune, mila şi asistenţa, binefacerile şi ajutorarea aproapelui, nu vorbele goale. Faptele bune arată înnoirea sinceră a inimii şi îndreptarea vieţii. Dacă cel vinovat îşi recunoaşte păcatele şi le mărturiseşte înaintea preotului duhovnic în Sf. Spovedanie, dacă îşi ţine făgăduinţa făcută aici, dacă împlineşte canonul — reţeta duhovnicească — dacă dă înapoi cele ce a răpit, dacă se împacă cu cel învrăjbit, dacă ajută pe cel sărman, mîngîie pe cel întristat, cercetează pe cel bolnav, etc., arată în chip real, sincer şi practic dorinţa şi voinţa sa de a începe o viaţă nouă, de a trăi în armonie şi în pace cu aproapele şi cu sine însuşi.

Adevărata pocăinţă, care izbăveşte de păcate, este numai cea zidită pe credinţa puternică şi vie că Hristos-Domnul este singurul nostru Mîntuitor. Lucrul acesta l-a descoperit îngerul Domnului lui Iosif, zicînd: „Şi (Maria) va naşte fiu şi vei chema numele lui *Iisus* că acesta va mîntui pe poporul Său de păcatele sale" (Matei 1, 21). Adevărul acesta îl întăreşte Sf. Ap. Petru. Plin de Duhul Sfînt, el a grăit cu curaj şi înţelepciune în faţa mai marilor poporului, a doua zi de Rusalii, zicînd: Hristos „este piatra cea nesocotită de voi ziditorii care a ajuns în capul unghiului. *Şi nu este în nimeni altul mîntuire,* căci nu este alt nume sub cer dat între oameni în care să ne mîntuim" (F. Ap. 4, 11—12). Pocăinţa adevărată coboară pe Hristos-Dumnezeu în noi. Prin ea Duhul Său sălăşluieşte în inimile noastre şi noi ne umplem de dragoste, bucurie, pace, îndelungă răbdare, bunătate, facere de bine, credinţă, blîndeţe, cumpătare. Acum se alungă dinăuntrul nostru faptele trupului: desfrînarea necurăţia, necumpătarea, slujirea idolilor, vrajba, cearta, zavistia ,mînia, gîlceava, dezbinarea, eresul, pisma, uciderea, beţia, pe care cei ce le fac nu vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu (Ef. 5, 19—22).

Pocăinţa inimii, legată de credinţa lucrătoare în Hristos, ne renaşte viaţa în El, sălăşluieşte în noi harul milei, al iertării şi al îndreptării pe care Domnul le-a adus de la Tatăl ceresc, iar slava şi binecuvîntarea Lui se revarsă peste noi toţi (In. 1, 14). Prin Hristos-Domnul, care este Adevărul care luminează mintea şi ne purifică simţirile, experiem că trăim în iubirea lui Dumnezeu Tatăl arătată în Fiul şi dăruită lumii prin Sf. Duh (In. 17, 23). La chemările nădejdii că putem deveni moştenitori ai bogăţiilor spirituale ale sfinţilor (Ef. 1, 18), ochii inimii se deschid şi, în adumbrirea harului, toată fiinţa noastră îmbracă haina omului nou, zidit după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu.

Prin harul pocăinţei ajungem fiii lui Dumnezeu (Ioan 1, 12; I. 5, 20) şi ne simţim legaţi organic, printr-un destin comun, de fraţii noştri.Fiecare în parte devine purătorul conştiinţei că, deşi sîntem mulţi, formăm un trup în Hristos şi sîntem mădulare unul altuia (Rom. 12, 5; II. Cor. 6, 18; Ef. 4, 23—25). *Dragostea lui Dumnezeu ne uneşte pe toţi* într-o solidaritate soteriologică şi ne obligă să ne purtăm sarcina unul altuia (Gal. 6, 2). Prin rîvna fiecăruia, Biserica ne ridică la treapta asemănării cu Dumnezeu. Adausurile păcatului care ne desfigurează fiinţa spiritual-morală slăbesc, iar chipul divin din noi ia contururi tot mai vii şi mai strălucitoare. Sufletul devine tot mai pur şi mai nevinovat, mai îndumnezeit.

Ca oameni păcătoşi, privind natura umană îndumnezeită a Mîntuitorului Hristos, ne vedem zilnic oglinda vieţii noastre duhovniceşti şi ne dăm seama de progresul pe care-l realizăm. Credinţa şi dragostea faţă de El şi de semeni, ca şi pocăinţa în faţa Lui, au darul să ne *renască în duh şi adevăr,* ca să mergem tot mai sus, către Tatăl ceresc, idealul nostru, aşa cum ne-a spus Domnul (Mt. 5 ,48).

Hristos-Dumnezeu este Modelul vieţii şi Persoana iradiatoare de har pentru îndumnezeirea noastră. Icoana Lui trebuie să fie mereu vie în sufletul nostru şi de ea trebuie să ne apropiem necontenit. El este sădit în noi de la Sf. Botez şi stă ascuns în poruncile Sale, zice Marcu Ascetul. Să lăsăm să crească în noi. Să privim la El cu credinţa fermă că este Mîntuitorul nostru, al fiecăruia în parte, că numai El ne poate curăţi sufletul de murdăria păcatelor, ca să ni-l facă mai alb decît zăpada. El ne poate înnoi viaţa, ne poate transforma şi îndumnezeii. El ne poate face mai buni, mai blînzi şi mai altruişti, binefăcători, drepţi, corecţi, cinstiţi şi harnici, iubitori de Dumnezeu şi de aproapele, devotaţi muncii, curaţi. El ne sfinţeşte gîndurile, vorbele şi faptele, ca întru toate să devenim asemenea Lui. El ne uneşte în marea familie a umanităţii fericite.

Privind la Domnul, care este Soarele din care iradiază harul ceresc care dă viaţă sufletului nostru, sîntem în *necontenit progres duhovnicesc,* ne înălţăm tot mai mult pe treapta desăvîrşirii noastre spiritual-morale. In faţa Lui vedem *puţinul* bine moral pe care l-am făcut şi *multul* care ne cheamă *mereu înainte* şi ne obligă să nu stăm pe loc;*să nu fim mulţumiţi cu ceea ce am realizat* căci, pînă ajungem la „statura" Sa religios-morală, este un drum uriaş pe care nu-l vom sfîrşi pînă la moarte. În faţa Icoanei Lui nu putem spune niciodată: destul, am ajuns la capăt, sînt perfect. Cel ce cugetă astfel are în sine duhul mîndriei luciferice, care a scos pe Adam din rai şi îşi pierde toate comorile virtuţilor sfinte pentru care a luptat toată viaţa. *Smerenia este dinamica vieţii spirituale,* fundamentul progresului duhovnicesc şi a personalităţii creştine. De aceea Mîntuitorul Hristos o aşează în fruntea căilor care duc la fericire, cînd zice: „Fericiţi sînt cei săraci cu duhul că acelora este împărăţia cerurilor" (Mt 5, 3).

Izvorul progresului duhovnicesc este harul divin care ne purifică şi ne întăreşte voinţa morală. Metoda realizării este rugăciunea şi participarea activă la viaţa Sfintelor Taine. Mijloacele sînt munca stăruitoare însoţită de vigilenţa contra păcatului, de trezvie şi reculegere, de meditaţie şi contemplare.

Progresul duhovnicesc ne obligă în mod special să *ne examinăm conştiinţa morală* serios şi obiectiv în *fiecare seară,* ca să vedem *ce* am lucrat şi *cum* am lucrat, ce mai trebuie făcut a doua zi. Să ne judecăm sever; să ne căim de cele rele şi să ne îndreptăm, şi să sporim în cele bune. Să fim permanent în fluxul progresului duhovnicesc, adică zilnic să ne *adăugăm vieţii un gînd, o vorbă şi o faptă bună faţă de ziua de ieri,* să plantăm o virtute şi, concomitent, să scoatem un gînd, o vorbă şi o faptă rea, să smulgem buruiana unui păcat şi patimi.

Aceasta este lupta cea bună pe care trebuie să o ducem pînă la sfîrşitul vieţii în lumina credinţei în Hristos, împreună cu Sf. Ap. Pavel şi cu toţi Sfinţii (II Tim. 4, 7—14), ca să trăim în comunitate de viaţă fericită cu El — Mîntuitorul nostru.

Prot. Dr. Simion Radu

Apropiaţi-vă cu sfială...

Lui M. Eminescu

Apropiaţi-vă cu sfială de această carte a toate...
Mai întîi spălaţi-vă ochii cu lumină de lună,
Spălaţi-vă faţa şi mîinile în preacuratele şi vorbăreţele izvoare,
Sufletul lăsaţi-l să cutreere codri de aramă,
Lăsaţi lebăda să dea lumină nopţii,
Cornul să sune pentru... a cîta oară,
Auziţi?
E glasul lui.
Toate crengile se pleacă.
Toate frunzele încetează slujba de amurg.
Auziţi?
E pasul lui străbătînd melancolia pădurii.
Auziţi?
E aşteptarea lui la malul singuratec al lacului albastru.
Auziţi?
În simfonia naturii e el.
Fîntînă înţeleaptă cu noi înţelesuri şi adevăruri.
El a dat răspun timpului,
El a deslegat toate tainele,
El a urcat treptele cunoaşterii din rădăcină pînă-n veşnicie,
El a primit nimbul eternităţii dînd în schimb iubirea.
Veniţi, veniţi cu toţii,
Dar nu veniţi cu veşminte obişnuite,
Schimbaţi-le cu şoaptele izvoarelor,
Cu depărtările catargelor, cu dragostea apelor.
Şi aşa tot colindînd prin păduri de-argint, prin tainele mărilor
Şi oceanelor, prin meandrele sufletului,
Ne vom opri undeva în albastrul albastru,
Poate lîngă Ursa mare.
Vom domoli răceala stelelor şi imensitatea necunoscutului
Cu flacăra vieţii ce-n el se aprinde.
Nu uitaţi să vă puneţi aripi de iubire şi de vis,
Pentru cereasca Lui frumuseţe,
Pentru Evul Dionis.
Prieteni de drum, luaţi-vă teii şi plopii nepereche.
Ne vom potoli setea cu apa durerii
Şi cu ritmurile mierlelor şi privighetorilor.
Să nu vă speriaţi
De clipa cea repede,
Să nu ascultaţi cîntecul desfrunzirii.
El, cu rănile lui, ne va vindeca toate rănile.
Lumina lui ne va deschide poarta darurilor

. . . . . .

Vom aprinde oare, cu lacrima noastră, o stea pe veşnicia Lui?

Adi Călin

ORTODOXIA ŞI MISIUNEA CREŞTINĂ

Pentru Ortodoxie, Biserica este UNA în substanţa şi originea ei. UNA, în fiinţa, scopul şi realizarea poruncii iubirii în smerenie. Termenul de Biserici este folosit, totuşi, pentru a exprima realităţi survenite în cadrul religiei creştine, pe parcursul unei istorii de două milenii.

În raportul ei cu diferitele confesiuni, Ortodoxiei îi este străină preocuparea de a face din ele teren de prozeltism. Afirmîndu-şi concepţia de viaţă în Hristos-Domnul, ea recunoaşte că fiecare comunitate creştină îndeplineşte, pentru ai săi, o lucrare în concordanţă cu credinţa care îi este proprie acelei comunităţi. Ar fi greşit însă ca această recunoaştere să fie interpretată în sensul că Biserica Ortodoxă se oferă, pe sine şi pe fiii săi, teren de cucerire.

Între multiplele ispite în trăirea religioasă există şi aceea de a confunda misiunea creştină cu prozelitismul. Tîlcuind, în mod forţat, diferite texte ale Sfintei Scripturi, unele comunităţi îşi arogă libertatea de a sfida trecutul cît şi configuraţia spirituală actuală a diferitelor confesiuni. Ele leagă, din Sfînta Scriptură, lucruri şi fapte fără legătură între ele. Aşa procedează, spre exemplu, şi cu mărturisirea Sfîntului Apostol Pavel: „N-am ascuns nimic din cele folositoare, ca să nu vi le vestesc şi să nu învăţ, FIE INAINTEA POPORULUI FIE PRIN CASE" (F. Ap. 20, 20).

Potrivit citatului, unii tîlcuitori ai Sfintei Scripturi tratează pe credncioşii diferitelor Biserici ca şi cînd ei ar aparţine budismului indian, ori islamismului arab. Dintr-o singură prejudecată ajung să umble din casă în casă NU LA NECREŞTINI, ci la credincioşi botezaţi în numele Sfintei Treimi pentru a le apăsa şi tulbura conştiinţa.

Citind cu atenţie versetul următor, observăm că — mărturisirea Sfîntului Apostol Pavel ESTE ADRESATĂ NECREŞTINILOR, „IUDEI ŞI ELINI", PENTRU CA ŞI EI SĂ PRIMEASCĂ pocăinţa cea întru Dumnezeu, ŞI CREDINŢA ÎN DOMNUL NOSTRU IISUS HRISTOS" (F. Ap. 20, 21).

Forţarea conştientă în interpretarea textului de la Faptele Apostolilor, cap. 20 v. 20, este, deci, evidentă. În acest fel se crează focare de dezacord şi tulburătoare derută. Într-un moment în care 311 Biserici tocmai s-au întors de la cea de-a VII-a Adunare a Consiliului Ecumenic, ţinută la Canbera — Australia, în acest an, se rostesc cuvinte jignitoare la adresa unor oameni care, deşi creştini, se procedează cu ei ca şi cînd ar fi păgîni. Această practică produce daune spirituale în structura sufletească a credincioşilor, rupturi şi răni sufleteşti. Se mai poate numi un asemenea procedeu misiune creştină?

Biserica Ortodoxă se ocupă, ea însăşi, de păstoriţii ei. Ii ajută, prin mijloace harice specifice, să actualizeze idealul mîntuirii în Hristos-Domnul fără să lezeze sentimentele religioase ale variatelor confesiuni ori grupări religioase. În strădania ei, apreciază că sînt imperios necesare şi punţi de legătură peste secole şi decenii de vrajbă. Acestea însă se crează prin raporturi de respect pentru condiţiile lăuntrice, tradiţia, istoria, doctrina, cultul, organizarea şi conştiinţa de sine a fiecărei Biserici. Orice intervenţie exterioară în aceste aspecte, în numele misiunii creştine, se află în contrazicere cu duhul iubirii şi cu năzuinţele de respect şi apropiere a naţiunilor lumii.

Pr. Gh. Răţulea

Cîteva precizări în legătură cu încreştinarea daco-romanilor

(Urmare din pag. a 2-a)

ordin dogmatic, liturgic sau canonic între Apus şi răsărit, aşa cum am relatat mai sus. Incepînd cu secolul al VII-lea, pe teritoriul ţării noastre s-au aşezat grupuri însemnate de slavi, care, în contact cu autohtonii (pe care putem să-i numim acum „români") s-au încreştinat treptat. După aprecierea unor istorici de prestigiu ca Petre P. Panaitescu sau Constantin C. Giurescu şi alţii, începînd cu secolul al X-lea s-a introdus limba slavă în slujbele oficiate în bisericile româneşti nord-dunărene. Acest lucru se explică prin aceea că atunci mai trăiau încă la noi grupuri de slavi, iar conducătorii acestora voiau în biserici o limbă pe care s-o înţeleagă şi nu limba românească înţeleasă numai de autohtoni. Pe de altă parte trebuie să reţinem că în secolele VII—X, românii erau înconjuraţi numai de slavi (chiar şi Pannonia, adică Ungaria de azi făcea parte din Moravia Mare, însemnat stat slav) cu alte cuvinte erau o „insulă" în mijlocul unei „mări" slave, împiedicaţi să mai aibă legături cu Constantinopolul sau cu Roma. În felul acesta s-a adoptat treptat limba slavă de către Biserică şi clasa cnezială românească, fiind introdusă mai tîrziu şi în cancelariile româneşti din Ţara Românească şi Moldova.

O teză absurdă, cum este cea debitată de Papa Ioan Paul II în martie 1991, potrivit căreia la începutul Evului Mediu, pămîntul românesc ar fi căzut sub dominaţie bulgară, cînd s-ar fi introdus şi ritul bizantino-slav la noi, nici nu merită să fie luată în discuţie. Prin introducerea „ritului bizantino-slav" în bisericile lor, începînd cu secolul X românii au rămas pe mai departe în cadrul Bisericii Răsăritene fiind pînă astăzi singurul popor de limbă şi origine latină dar de credinţă ortodoxă, deci legat de Roma prin limbă, iar de Constantinopol prin credinţă. Acest lucru a fost scos în evidenţă de către părintele profesor Dumitru Stăniloae prin cuvintele: „Această sinteză de latinitate şi Ortodoxie, ea însăşi un miracol şi o formă de originaliate unică, a ajutat poporul român să se menţină, prin latinitate neconfundat cu lumea slavă, iar prin Ortodoxie neconfundat cu lumea naţionalităţilor catolice din vecinătatea apuseană" (D. Stăniloae, *Rolul Ortodoxiei în formarea şi păstrarea fiinţei poporului român şi a unităţii naţionale,* în rev. „Ortodoxia" XXX, 1979, nr. 4, pag. 529).

INFORMAŢII

— Joi, 16 mai a.c., zi în care Biserica Ortodoxă prăznuieşte ziua înălţării Domnului cu trupul la cer, precum şi Ziua eroilor, I P. S. Sa Pr. Antonie Plămădeală, mitropolitul Ardealului, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi a oficiat slujba de binecuvîntare a troiţei mareşene, donaţie a Arhiepiscopiei Sibiului, troiţă aşezată în Cimitirul eroilor români din Dumbrava Sibiului.

După sfinţirea troiţei, s-a oficiat slujba parastasului pentru odihna fericită a eroilor ce-şi dorm somnul de veci în acest cimitir.

La sfîrşitul slujbei, Î. P. S. Sa a rostit un vibrant cuvînt de elogiu celor care şi-au jertfit viaţa „în locul nostru" pentru o patrie liberă şi demnă, arătînd în final că fiecare dintre noi sîntem chemaţi să fim eroi ai credinţei şi ai neamului aşa cum de fapt au fost şi ei.

A urmat apoi defilarea de onoare, după care întreg soborul slujitor s-a deplasat în Cimitirul eroilor sovietici unde s-a rostit o rugăciune.

La Cimitirul eroilor Revoluţiei din decembrie 1989 s-a oficiat un parastas, urmat de cuvîntul P. C. pr. prof. Dumitru Abrudan, prorectorul Institutului Teologic Universitar Sibiu, care a adus un omagiu memoriei şi jertfei nepieritoare a tinerilor care cu piepturile goale au înfruntat gloanţele duşmane şi ne-au deschis tuturor zorile libertăţii şi demnităţii.

La toate aceste manifestări de suflet închinate zilei eroilor, au luat parte şi autorităţile civile şi militare ale judeţului Sibiu.

În aceeaşi zi Î. P. S. Sa a vizitat cîteva locuri în care se vor zidi noi biserici în oraşul Sibiu, precum şi cîteva capele deschise în oraş: Capela „Sf. Filofteia", Capela „Acoperămîntul Maicii Domnului".

S-a cercetat de asemenea şi şantierul noii biserici în construcţie din Piaţa Prahovei, coordonat de preot-paroh, Aurel Răduleţ, vicar arhiepiscopesc, precum şi casa Bălan, fosta reşedinţă de vară a mitropolitor Ardealului.

— În zilele de 17—18 mai a.c. s-au desfăşurat la Tîrgu-Mureş, în cadrul zilelor Şcolii ardelene, simpozionul cu tema „Supplex Libellus Valachorum — 200 de ani de la marele act politic al românilor transilvăneni", Simpozion ce s-a bucurat de participarea unor reputaţi istorici şi filologi din întreaga ţară.

Î. P. S. Sa Dr. Antonie Plămădeală, mitropolitul Ardealului, participant la lucrările Simpozionului, a rostit un emoţionant cuvînt de suflet despre generaţia Supplex-ului, scoţînd în evidenţă contribuţia clerului ortodox la elaborarea şi redactarea acestui act politic al românilor de ambele confesiuni.

Î. P. S. Sa împreună cu P. S. Andrei al Alba Iuliei au făcut apoi o vizită la Prefectura judeţului Mureş, unde au fost primiţi de dl. Ing. Vasile Urdea, prefectul judeţului.

La prînz în sălile de expoziţii ale Filialei Tîrgu-Mureş a Uniunii artiştilor plastici, a fost deschisă expoziţia: „Cultură şi civilizaţie transilvană în secolul al XVIII-lea", expoziţie ce a reunit printre altele: documente istorice, tipărituri religioase, icoane vechi şi obiecte de cult.

După masă Î. P. S. Sa a făcut o vizită la Protopopiatul ortodox român Tg. Mureş. S-au vizitat de asemenea şi bisericile „Sf. Mihail" (1793) şi „Înălţarea Domnului" (1794) din Tîrgu Mureş.

— Sîmbătă, 10.V.a.c., Î. P. S. Sa a primit la Centrul eparhial pe dl. David Wider, pastor protestant din Elveţia, aflat într-o călătorie de studii în ţara noastră.

— Joi, 23 mai a.c., Î. P. S. Sa a prezidat lucrările Sinodului mitropolitan din Ardeal, desfăşurat la reşedinţa arhiepiscopală din Cluj-Napoca.

— Vineri, 24 mai a.c., Î. P. S. Sa a participat la decernarea titlului de „Doctor honoris causa" prof. american Keith Hitchins, festivitate ce a avut loc la Universitatea din Cluj-Napoca.

— Duminică, 26 mai a.c., ziua Pogorîrii Sfîntului Duh, I. P. S. Sa a săvîrşit Sfînta Liturghie arhierească în Catedrala mitropolitană din Sibiu, rostind un cuvînt de învăţătură legat de Cincizecime ca zi de naştere a Bisericii creştine.

Ierod. Visarion Bălţat

— Duminică, 19 mai 1991, P. S. episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi a resfinţit, din încredinţarea Î. P. S. Antonie Plămădeală, biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" din parohia Cristian, prot. Braşov, în urma lucrărilor de restaurare a picturii. La priceasnă a vorbit P. C. pr. prof. Dr. Ilie Moldovan. După Sf. Liturghie a vorbit P. S. Serafim Făgărăşanul despre cunoaşterea lui Dumnezeu — pericopa evanghelică a zilei. Au mai vorbit: P. C. prot. Z. Moşoiu şi C. pr. N. Floroiu — parohul bisericii, care pentru activitatea pastorală şi munca depusă, a fost distins şi hirotesit „Iconom".

— În după-masa aceleiaşi zile, P. S. Sa a oficiat vecernia la biserica cu hramul „Sf. Gheorghe" din Braşov-Blumăna I şi III. După slujba de seară, un grup de tineri pregătiţi şi îndrumaţi pe preoţii parohi Gh. Grindu şi I. Bădiţoiu au prezentat în biserica arhiplină, o foarte reuşită scenetă, cuprinzînd cele mai importante momente din Vinerea şi Sîmbăta patimilor, ca şi cele din ziua Învierii.

— Luni, 20 mai a.c., P. S. Serafim Făgărăşanul a vizitat mai multe biserici din protopopiatul Braşov, unde s-a interesat şi de felul cum se desfăşoară orele de religie în şcoală, asistînd chiar la o oră de religie predată de P. C. prot. Z. Moşoiu.

În după-masa aceleiaşi zile, P. S. Sa a sfinţit şi binecuvîntat locul unde se va construi o nouă mănăstire în perimetrul parohiei Mărcuş, prot. Sf. Gheorghe, jud. Covasna.

— În dimineaţa zilei de 21 mai, 1991, P. S. Serafim Făgărăşanul îndreptîndu-se spre parohia Dobîrlău Vale a fost întîmpinat în centrul comunei Dobîrlău de toţi elevii acestei şcoli (cl. I—X), în frunte cu corpul profesoral. A fost un moment inedit, pe care P. S. Sa l-a marcat printr-un cuvînt adecvat.

În parohia vacantă Dobîrlău Vale a oficiat Sf. Liturghie arhierească, cu ocazia hramului „Sf. Constantin şi Elena", prăznuiţi în aceeaşi zi. La priceasnă a vorbit P. S. Serafim Făgărăşanul despre importanţa şi rolul creştinismului în lume şi în special la români. Au mai vorbit: P. C. pr. prot. Gh. Răţulea, P. C. pr. I. Băilă şi I. Stăniloiu.

După Sf. Liturghie s-a oficiat un parastas pentru ctitorii şi enoriaşii acestei parohii; apoi sfinţirea apei şi sfinţirea şi bunecuvîntarea noii case parohiale şi a unei frumoase troiţe ridicată la intrarea în sat.

În după-masa aceleiaşi zile, P. S. Serafim Făgărăşanul a pus piatra fundamentală la o nouă biserică ce se va ridica în perimetrul parohiei Poiana Mărului, numit „Între văi" din prot. Braşov. Credincioşii prezenţi în număr mare, coborînd de pe vîrfurile şi colinele munţilor, de la mari distanţe, s-au bucurat mult de prezenţa ierarhului în mijlocul lor. Au fost prezente şi oficialităţile locale, care s-au angajat public să ofere tot sprijinul şi ajutorul necesar în ridicarea noului locaş de cult.

Arhid. Achim Băcilă

O NOUĂ BISERICĂ ÎN SIBIU

Pe lîngă cele patru biserici noi pentru care s-a pus piatra de temelie, la două lucrările de construcţie fiind în plină desfăşurare, Duminică, 28 aprilie 1991, P. S. episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi, a pus piatra fundamentală pentru o nouă biserică în municipiul Sibiu şi anume în cartirul Hipodrom IV, str. Siretului, paroh fiind C. pr. I. Popa.

În continuare, s-a săvîrşit Sf. Liturghie, la sfîrşitul căreia au vorbit: C. pr. I. Popa şi P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul.

Un elogiu inedit adus mitropolitului ANDREI ŞAGUNA

Onisifor Ghibu (1883—1972), ilustrul fiu al Săliştei Sibiului, îndrumătorul învăţămîntului românesc ortodox din Transilvania, în perioada 1910—1914 — vom reveni, cu date inedite asupra acestei probleme —, aprigul luptător pentru cauza naţională a românilor transilvani, profesorul de pedagogie şi autorul unei opere impresionante, comparabile, în multe privinţe, cu a lui Nicolae Iorga, a lăsat în urma sa o serie de texte importante, care se cuvine să fie studiate cu atenţie şi editate.

Între ineditele sale, puse nouă la dispoziţie de dl. Oct. O. Ghibu, fiul învăţatului care se îngrijeşte exemplar de moştenirea, de importanţa capitală, în multe privinţe, a părintelui său, se află şi această însemnare autografă, un adevărat elogiu al mitropolitului Andrei Şaguna, pe care o reproducem în continuare:

„Cît de grea şi ingrată este pentru epigoni sarcina de a păstra şi a spori moştenirea lăsată de pe urma unor înaintaşi de proporţii mari, aceasta s-a putut vedea în cazul moştenirii lăsate de Şaguna.

... A păstra o moştenire ca aceea a lui Şaguna nu înseamnă a conserva un inventar de instituţii, averi, fonduri, legi şi regulamente, ci înseamnă a fi pătruns pînă în măduvă de spiritul creator, în vecinică mişcare, care a animat pe marele înaintaş şi de a face totul nobil şi dezinteresat.

În personalitatea lui Şaguna, creştinismul, umanismul clasic şi modern, naţionalismul şi patriotismul alcătuiesc o sinteză minunată, care a devenit o atitudine şi o busolă permanentă atît în viaţa sa particulară, cît şi în cea publică, bisericească şi civilă. El nu se acomoda împrejurărilor, după interese momentane".

Nu se precizează data scrierii acstui text. După toate probabilităţile, este din ultimii ani petrecuţi la Sibiu, cînd lui Onisifor Ghibu i s-a interzis să mai publice ceva.

Ne închipuim cît de greu i-a fost acestui spirit mereu activ, „pe baricadele vieţii" — cum însuşi a spus —, să nu depună o activitate utilă şi conformă structurii sale. Dar, iată, că pînă şi în anii teroarei roşii, românul şi creştinul ortodox, care a fost Ghibu, nu s-a lăsat copleşit de propriile-i dureri, ce trebuie să fi fost imense, ci a găsit timp să mediteze la faptele bărbaţilor mari, ca mitropolitul Şaguna, cei ce şi-au dedicat viaţa binelui naţiunii lor.

Să ne fie permis, cu acest prilej, să atragem atenţia că, deşi Ghibu a trăit şi lucrat în Sibiu peste 40 de ani, încă nu este marcată şederea lui aici printr-un cuvenit însemn — o placă de marmură — care să spună oricărui trecător prin oraş două-trei cuvinte despre un învăţat remarcabil. Şi, dat fiind aportul capital al lui Ghibu la dezvoltarea învăţămîntului românesc de toate gradele în Transilvania — inclusiv românizarea Universităţii din Cluj la 12 mai 1919 —, nu credem că ar fi exagerat ca una din sălile unde se ţin cursuri cu profil pedagogic, de la Universitatea din Sibiu, să-i poarte numele. Postum, i s-ar face puţină dreptate acestui nedreptăţit.

Dr. G. Nistor

Toată suflarea să laude pe Domnul

Vreme de două săptămîni, în luna aprilie a.c., cîntăreţii bisericeşti ai Episcopiei Ortodoxe de Alba-Iulia, au fost pregătiţi pentru ca în jurul lor, acolo în parohiile din care au venit să cînte toată Biserica, împlinindu-se prin ei imperativul scripturistic: „Toată suflarea să laude pe Domnul". Rolul cîntării religioase în cultul Bisericii este determinant. Este deosebit de înălţător ca toată Biserica să cînte, să laude pe Dumnezeu; sentimentul de solidaritate al creştinilor între ei şi de comuniune cu Dumnezeu trasfigurează. De fapt cîntarea e modul cel mai propriu de a vorbi despre Dumnezu şi lui Dumnezeu ca despre şi Celui cu neputinţă de cuprins în noţiuni precise şi limitate.

Cîntarea bisericească serveşte întăririi în adevărurile de credinţă, deoarece face ca aceste adevăruri scumpe inimii să fie trăite în inimă. Sfîntul Ambrozie, episcopul Milanului a conceput imne bisericeşti cu scop apologetic, de apărare a dreptei credinţe. Fericitul Augustin, care îi datorează mult episcopului milanez pentru convertirea lui are o exprimare aleasă în legătură cu rolul acestor imne: „De cîte ori n-am plîns la imnele si cîntările tale, *profund mişcat de glasurile credincioşilor tăi*, care sunau pînă departe. Ele pătrundeau în urechile mele şi odată cu el adevărul lor în inima mea. Mă cuprindea un sentiment de evlavie, îmi picurau lacrimi, mă simţeam împăcat". Iar Sfîntul Vasile cel Mare referindu-se la cîntarea bisericească ca fiind plină de încărcătură doctrinară spune: „Deoarece Duhul Sfînt a cunoscut neamul omenesc ca greu de condus spre virtute, şi pe noi, nesocotind înclinarea spre viaţa virtuoasă din pricina plăcerii, ce face? A amestecat plăcerea cîntării în dogme, ca prin plăcerea şi dulceaţa auzului să primim fără să ne dăm seama folosul cuvintelor, cum fac unii doctori înţelepţi, care dînd unor bolnavi să bea medicamente foarte amare, ung buzele paharului de multe ori cu miere". Acelaşi Sfînt Părinte se exprimă la fel de frumos prin cuvintele: „Cîntarea dă strălucire sărbătorilor, produce întristarea cea după Dumnezeu, căci cîntarea e lucrul îngerilor e vieţuirea cerească. tămîie duhovnicească ..."

Consider, că animat de gînduri ca acestea Prea Sfinţitul Episcop Andrei al Alba-Iuliei a dat arhierească binecuvîntare acestor cursuri, unde candidaţii şi-au însuşit cunoştinţe de muzică religioasă, de catehism şi de tipic. În urma examinării de către o comisie avîndu-l în frunte pe Prea Sfinţitul Episcop Andrei, iar ca membrii ai comisiei pe P. C. pr. director Vasile Stanciu, P. P. C. C. pr. prof. Dumitru Pintea, Petru Stanciu de la Seminarul teologic din Cluj-Napoca şi pe P. C. pr. consilier Petru Pleşa, candidaţii au dovedit că posedă cunoştinţe absolut necesare pentru misiunea pe care o vor împlini. Sîntem bucuroşi să constatăm că o seamă de tineri au fost prezenţi la aceste cursuri însuşindu-şi foarte bine noţiunile predate remarcînd din acest fapt dragostea tinerilor faţă de Biserică şi faţă de cîntarea Bisericii.

Îl rugăm pe bunul Dumnezeu ca osteneala acestor misionari să fie pusă în slujba Sa şi a Bisericii Sale ca şi prin aceştia toată suflarea să laude pe Domnul.

Pr. prof. Stanciu Petru

A renăscut „Astra Bihoreană"

Sîmbătă, 13 aprilie 1991, la Oradea a fost reactivat Despărtămîntul Bihor al Astrei.

Adunarea generală s-a desfăşurat în sala de festivităţi, a Bibliotecii judeţene din localitate, cu o participare numeroasă şi reprezentativă pentru potenţialul cultural al oraşului care a găzduit debutul şi „botezul" literar al Luceafărului poeziei româneşti, Mihai Eminescu.

În cuvinte încărcate de preaplinul bucuriei pentru acest adevărat eveniment de cuget şi simţire românească, domnii: Viorel Horj — consilier şef la Inspectoratul judeţean de cultură, Dr. Gheorghe Suciu — directorul Bibliotecii judeţene, Dr. Liviu Borcea, Dr. Blaga Mihoc, Dr. Aurel Rozor, Constantin Mălnaş, Alexandru Pop, Ioan Baba, Bujor Cucu, pr. Teodor Savu şi doamna Lucia Cornea, referindu-se la tradiţiile astriste bihorene, au exprimat unanim ideea că reactivarea Astrei va contribui la înmănuncherea tuturor adevăratelor valori şi forţe care activează în domeniul culturii, îndreptăţind speranţele în menţinerea şi continuarea marilor împliniri româneşti, din cadrul spiritualităţii europene.

Neputînd participa la adunare, din cauza sănătăţii, P. S. Dr. Vasile Coman al Oradiei, a transmis un cuvînt de încurajare, binecuvîntînd lucrarea Astrei reînviate. Noul început de drum a fost binecuvîntat şi de P. S. Ioan Mihălţan — vicarul Episcopiei Ortodoxe Române şi este încurajat şi de „cealaltă strană românească", Biserica Unită.

În conducerea Despărţămîntului au fost aleşi: Doctorul în istorie Liviu Borcea — preşedinte, muzeograful Lucia Cosma — vicepreşedinte, bibliotecarul Mircea Popa — secretar.

Din partea Consiliului Central de Conducere de la Sibiu, a participat prof. Nicolae Gastone — secretar I.

Cronicar

Mitropolitul Dascăl

S-au împlinit anul acesta, la 1 iunie, cinci ani de la trecerea şi întrarea în cele veşnice a I. P. S. Dr. Nicolae Mladin, ani mulţi mitropolit al Ardealului şi slujitor şi îndrumător neobosit, înzestrat cu har dumnezeiesc, al Bisericii româneşti transilvane şi al culturii române.

Figură luminoasă a Bisericii, şi reprezentant de seamă al vieţii spirituale româneşti, mitropolitul Nicolae Mladin a fost, decenii de-a rîndul, o prezenţă vie în activitatea Bisericii, pe care a îndrumat-o în slujba valorilor perene ale credinţei şi ale neamului, cît şi în dezbaterile de idei şi în încurajarea valorilor adevărate. El a condus, cu autoritatea spiritului său limpede şi drept, timp de mai bine de două decenii ziarul *Telegraful român*, a fost unul din principalii însufleţitori ai revistelor bisericeşti, în primul rînd *Mitropolia Ardealului*, în care a semnat numeroase articole şi studii în probleme teologale, ca şi în chestiuni privind viaţa de toate zilele a Bisericii şi a credincioşilor, a participat, cu înalta autoritate pe care i-o dădeau limpezimea duhului şi bogata sa cultură, la zbuciumata istorie a Ardealului în anii tulburi ai războiului şi după aceea, şi a constituit, întotdeauna, un îndreptar şi un exemplu pentru toţi cei care se străduiau să menţină vie flacăra credinţei şi a integrităţii româneşti.

Mitropolitul Mladin a fost o prezenţă întotdeauna respectată în viaţa culturală a ţării. Articolele şi contribuţiile sale la ziare şi reviste cum ar fi *Gîndirea*, *Cuvîntul*, *Universul*, cu deosebire *Ţara* din Sibiu constituie şi acum documente ale dăinuirii duhului românesc în Transilvania şi în istoria europeană a vremurilor pe care le-a trăit şi în care i-a ajutat pe semenii şi credincioşii săi să trăiască, cu demnitate şi dragoste şi frică de Dumnezeu. Mitropolitul Nicolae Mladin a fost de asemenea unul din marii dascăli ai conştiinţei româneşti şi relaţiile sale de strînsă prietenie cu principalele personalităţi ale vieţii culturale transilvane şi române, care a susţinut comunicarea „Astra în lupta pentru Unire" şi prof. Nicolae Gastone — secretar I, cu expunerea „Astra — Contemporana noastră".

Adunarea a ales apoi, în unanimitate, Consiliul de conducere a Despărţămîntului, în următoarea componenţă: P. P. S. S. episcopi Timotei şi Emilian — preşedinţi de onoare, prof. Gheorghe Căpitan — preşedinte executiv, pr. Emil Roman — vicepreşedinte (o remarcă apreciativă pentru prof. Căpitan şi pr. Roman — însufleţitorii acestei reactivări), dl. Popici Ovidiu — secretar, pr. Nicolae Marcu şi prof. Viorel Albu — dir. al Casei corpului didactic — membri.

S-a propus şi adunarea a aprobat cu entuziasm, ca Acad. Caius Iacob — fiu al Aradului să fie cooptat ca membru de onoare al Despărţămîntului nou-înfiinţat.

Fie ca exemplul Aradului şi al celorlalte despărţăminte să fie urmat cît de curînd de toate fostele grupări administrative ale Asociaţiunii.

Cronicar

„Astra Arădeană"

După Sibiu, Blaj, Orăştie, Năsăud, Dej, Oradea, iată că un nou despărţămînt al „Astrei" îşi reia locul cuvenit, spre marele cîştig spiritual al venerabilei Asociaţiuni, acum, la jubileul celor 130 de ani de la naşterea sa, în 1861.

Este vorba de oraşul de pe malurile Mureşului, important centru de cultură românească, Aradul.

Adunarea generală de constituire a avut loc, vineri, 24 mai a.c., în sala de festivităţi a Liceului pedagogic „Dimitrie Ţichindeal" din localitate şi a fost onorată de prezenţa P. S. Timotei Seviciu — episcopul Aradului şi Hunedoarei, a P. S. Emilian Birdaş — episcop-vicar, a domnilor Ion Cuzman — viceprefect al judeţului Arad, Titus Ghorghiof — primarul municipiului, a scriitorului Ghorghe Schwartz — consilier şef al Inspectoratului judeţean de cultură, a domnului parlamentar Dan Ivan ş.a.

Din partea Consiliului Central de la Sibiu, au participat: prof. Dr. Victor Grecu — vicepreşedinte, care a susţinut comunicarea „Astra în lupta pentru Unire" şi prof. Nicolae Gastone — secretar I, cu expunerea „Astra — Contemporana noastră".

Adunarea a ales apoi, în unanimitate, Consiliul de conducere a Despărţămîntului, în următoarea componenţă: P. P. S. S. episcopi Timotei şi Emilian — preşedinţi de onoare, prof. Gheorghe Căpitan — preşedinte executiv, pr. Emil Roman — vicepreşedinte (o remarcă apreciativă pentru prof. Căpitan şi pr. Roman — însufleţitorii acestei reactivări), dl. Popici Ovidiu — secretar, pr. Nicolae Marcu şi prof. Viorel Albu — dir. al Casei corpului didactic — membri.

S-a propus şi adunarea a aprobat cu entuziasm, ca Acad. Caius Iacob — fiu al Aradului să fie cooptat ca membru de onoare al Despărţămîntului nou-înfiinţat.

Fie ca exemplul Aradului şi al celorlalte despărţăminte să fie urmat cît de curînd de toate fostele grupări administrative ale Asociaţiunii.

Cronicar

Primul Congres cu tema „RELIGIE-CULTURĂ-SOCIETATE" (Bucureşti, Septembrie 1991)

Conferinţa Naţională a Clerului din Biserica Ortodoxă Română, în şedinţa sa din 7—8 mai, a hotărît organizarea primului Congres cu tema *Religie-Cultură-Societate* la sfîrşitul lunii septembrie a.c., la Bucureşti. La congres sînt invitaţi, alături de teologi, specialişti din toate domeniile de activitate, care au tangenţă cu fenomenul religios în general şi cu creştinismul în special (istorie, filozofie, arte, psihologie, pedagogie, sociologie, etnologie, medicină, viitorologie, politologie, drept etc.). În comunicările prezentate se va urmări elementul religios în mod interdisciplinar, cu referiri la implicaţiile sale în trecutul, prezentul şi viitorul social şi cultural, la influenţele sale în modelarea şi înnobilarea personalităţii umane.

Cei ce doresc să participe vor comunica pînă cel mai tîrziu la 1 august a.c. la adresa: pr. Al. Stănciulescu-Bîrda, 1521 Bîrda-Mehedinţi, menţionînd în ofertă adresa exactă la care pot fi găsiţi, titlurile ştiinţifice şi locul de muncă. Vor anexa ofertei rezumatul comunicării dactilografiat în două exemplare, însoţit de o traducere într-o limbă de circulaţie, în vederea publicării.

Congresul se va desfăşura pe parcursul a cel puţin două zile. Se speră ca în cea de-a treia zi să se organizeze o excursie cu participanţii la monumentele de artă creştină din Bucureşti şi împrejurimi. Orice sugestii privind tematica şi organizarea congresului vor fi analizate cu atenţie. Deocamdată, organizatorii nu au posibilitatea să suporte cheltuielile privind transportul, masa şi cazarea participanţilor.

Relaţii suplimentare vor fi comunicate ulterior celor înscrişi.

Comitetul de organizare

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*; Arhid. *Ezechil Oancea*, tehnoredactor; Arhid. *Achim Băcilă*, corector.

ABONAMENTUL pe un an: 250 lei.
Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

Biblioteca „ASTRA" — SIBIU —

Fondator:

Mitropolitul ANDREI ŞAGUNA

1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 139

SIBIU
1 şi 15 iulie
1991

Nr. 25—28

CUVINTE DUHOVNICEŞTI

Sfinţii noştri Evanghelişti şi „evanghelistii" micilor ecrane şi ai stadioanelor

Pînă nu demult lumea ştia că există în istoria creştinismului patru evanghelişti: Matei, Marcu, Luca şi Ioan. Erau unici şi cînd cineva rostea cuvîntul evanghelist, cînd exegeţii, predicatorii, istoricii şi toţi teologii spuneau: „Aşa ne spun evanghelistii", toată lumea înţelegea că era vorba de cei patru. Erau nume sfinte, cu autoritate recunoscută. Scrierile lor, cele patru evanghelii, erau şi desigur vor fi mereu izvoare ale Revelaţiei. Cei patru evanghelişti ne-au transmis ca martori direcţi viaţa şi învăţătura Mîntuitorului şi au luminat omenirea de-a lungul a aproape două mii de ani.

Iată-ne însă, de la o vreme încoace, obligaţi să ne vedem credinţa şi simţămintele religioase, şi numele sfinte ale evanghelistilor, uzurpate de nişte inşi care îşi arogă pentru ei numele de „evanghelişti".

Inşi rotofei în poziţii telegenice, înconjuraţi de secretari şi de echipe de manageri şi agenţi de publicitate, ca într-un spectacol de iluzionism şi prestidigitaţie, ne asaltează în case, pe micile ecrane, la radio, în ziare, şi în final pe stadioane. Strigă, gesticulează ca nişte apucaţi, executînd de fapt ireproşabile mişcări dinainte studiate, sar şi dansează, plîng şi cîntă, apostrofează auditoriul, pun stadioane întregi să bată din palme, să ridice mîinile, să repete după ei cuvinte magice, pînă cînd drogul psihic pe mulţi dintre cei ce li se supun îi copleşeşte, îi oboseşte şi-i subjugă.

Unde au ajuns oamenii Doamne! Unde au ajuns cu răstălmăcirile, cu falsurile, cu impostura! Cum se mai ia numele Domnului în deşert! De i-ar privi cineva prin gaura cheii în camerele lor de lux la marile hoteluri, ce alte feţe ale „evanghelistilor" ar mai vedea! Cu vreo doi ani în urmă, luni întregi ziarele din America s-au amuzat pe seama unor astfel de celebrităţi ale stadioanelor şi ale televiziunilor, „evanghelişti" amestecaţi în cele mai ordinare scandaluri financiare şi morale. Acum „meditează" după gratii.

Au batjocorit numele de evanghelist, transformîndu-l în nume de ocară, de infamie.

Nu. Nu ne place, ba chiar ne supără, numele pe care şi-l dau unii ca aceştia. E drept că în cîteva locuri din Noul Testament se arată că Mîntuitorul i-a rînduit pe unii apostoli, pe alţii prooroci, pe alţi evanghelişti (Ef. 4, 11), dar aceasta a fost în vremea aceea, şi noi îi ştim pe apostoli, şi pe prooroci, şi pe evanghelişti. De alţii nu ştim şi nici nu avem nevoie de dînşii. Cei vechi din timpurile primare ale creştinismului şi-au împlinit misiunea atunci, au comunicat ceea ce numai ei cunoşteau, şi ceea ce fără ei ar fi rămas necunoscut generaţiilor viitoare. De aceea tot ceea ce ne-au lăsat ei e „*Descoperire*", Revelaţie. Ei au scris sub inspiraţie divină. Scrierile lor au fost canonizate de Biserică. Nimeni, după ei, nu mai poate face ceea ce au făcut ei. Ei au descoperit de altfel, totul. Tot ce era necesar pentru mîntuire.

De aceea nici a-şi aroga cineva numele lor, calitatea lor, nu poate fi altceva, decît o încercare vinovată de a continua în istorie ceea ce nu se mai poate continua. Noi cei de după epoca apostolică nu mai continuăm Revelaţia; noi o propovăduim, o tălmăcim, o răspîndim. Facem cunoscută Evanghelia care ne-a fost dată de Mîntuitorul şi de Evanghelişti, ucenicii Săi.

Tradiţia Bisericii, tocmai pentru a întări ideea şi adevărul că Evanghelia ne-a fost dată întreagă, odată pentru totdeauna, şi că nimeni nu mai are dreptul să aducă „*o altă Evanghelie*" (Gal. I, 6), a rezervat numele de „evanghelist" şi de „apostol" *numai* celor care au îndeplinit aceste rosturi *atunci*. Tradiţia a statornicit aşa pentru a înlătura orice confuzie şi, mai ales, pentru a preveni situaţii în care cei care şi-ar aroga aceste nume, să nu încerce să răstălmăcească, să adaoge, să falsifice *Evanghelia* lui Hristos (Galateni I, 7). De aceea după epoca apostolică nici numele de „evanghelist", nici cel de „apostol" n-au mai fost folosite pentru alţii, decît pentru cei dintîi. Şi chiar dacă uneori, unii le-au mai folosit, au făcut-o metaforic, nu descriind sau denumind calităţi propriu-zise ale cuiva, asemănătoare celor dintîi, ucenicilor Domnului.

Numai odată cu rătăcirile de la adevărata Evanghelie au apărut noi „evanghelişti" şi noi „apostoli" — căci în ierarhia unor secte moderne există şi denumirea de „apostoli". Aceste titluri pe care şi le dau aceştia din vremea noastră, nu au alt rost

(Continuare în pag. a 2-a)

† ANTONIE
Mitropolitul Ardealului

Să ascultăm glasul conştiinţei

Comemorarea dramaticelor evenimente de la Iaşi, din 1941, ne determină să spunem că uciderile în masă, *oriunde, oricînd* şi de către *oricine* au fost săvîrşite, rămîn păcate de neiertat înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor.

Singele victimelor, care alcătuiesc cutremurător de marea ceată a martirilor tuturor timpurilor, locurilor şi neamurilor, impune o perpetuă şi totală penitenţă, scrutarea în profunzime a conştiinţelor şi mai ales o neadormită veghe pentru ca ura rasială şi intoleranţa să nu se mai poată manifesta.

Toate incitările, punerile la cale şi acţiunile îndreptate împotriva oamenilor nevinovaţi sînt semnul necredinţei în Dumnezeu şi ca atare trebuie veştejite, condamnate şi luptat împotriva lor cu fermitate.

Nu este îngăduit să uităm nici o clipă că ideologiile extremiste n-au adus în lume decît persecuţie, nedreptate, sărăcie şi moarte.

Avem nevoie astăzi, în ţara noastră, în Europa şi în toată lumea, de mai multă dragoste, de sinceritate, de dreptate şi adevăr.

Timp prea îndelungat am fost adînciţi într-o cumplită stare de suferinţă.

Pentru jertfele cu care am plătit eliberarea noastră, trebuie să ni se lase răgazul de a ne putea redresa moral şi economic, a ne reface viaţa şi a privi cu încredere spre ziua de mîine.

Dumnezeul dreptăţii şi a toată îndurarea să-şi reverse peste noi harul iertării şi al dubirii Sale de oameni!

Pr. prof. Dumitru Abrudan

Preocupări pastoral-misionare în Biserica Ortodoxă Română, ieri şi azi

Preocuparea preoţimii ortodoxe-române de a se organiza într-o Conferinţă spre a se consfătui, împreună cu ierarhii membri ai Sfîntului Sinod, asupra problemelor care interesează Biserica şi clerul, se întemeiază pe o *tradiţie* mai veche dar şi pe o *necesitate a zilelor noastre*, tot mai adînc simţită.

În Transilvania, unde împrejurările istorice au adus cu sine, înaintea de 1918, trebuinţa clerului de a se organiza şi a-şi apăra interesele clerului şi ale poporului român, a dus la organizarea Asociaţiei pusă sub numele marelui Andrei Şaguna. După 1918, Asociaţia clerului ortodox român şi-a întins activitatea cuprinzînd acum pe toţi preoţii din Biserica Ortodoxă acum unificată din Patriarhia Română.

Activitatea acestei Asociaţii, vestitele congrese ce au avut loc în anii dintre cele două războaie mondiale, este încă vie în amintirea celor mai vîrstnici şi credem că tradiţia ei organizatorică stă la baza întemeierii *Conferinţei preoţilor ortodocşi din Patriarhia Română*. Nu putem decît să salutăm ideea întemeierii acestei Conferinţe şi să apreciem prevederile cuprinse în *Statutul* ei de organizare, inspiraţie din principiul fundamental al constituţiei noastre bisericeşti, care este

Din multitudinea problemelor ce se pun azi clerului şi Bisericii noastre ni se pare că aceea a *organizării misionarismului religios* este una din cele mai presante, dat fiind fenomenul tot mai accentuat al prozelitismului religios. Nu putem continua cu o pastoraţie de birou. Problema s-a pus de mult. Încă în 1921, după înfăptuirea idealului unităţii statale a poporului nostru într-o *Românie Mare*, cunoscutul om de cultură, publicist şi istoric, Dr. Gheorghe Ciuhandu, consilier cultural la Episcopia Aradului a scris: „Să i se dea ierarhiei prilejul unui mai intensiv apostolat în ceea ce priveşte predicarea cuvîntului, păstorirea duhovnicească a credincioşilor, etc. Noi cei din Mitropolia Ardealului am „constituţionalizat", ca să zicem aşa, viaţa administrativă-bisericească sub raporturile ei exterioare... dar am întrelăsat a da şi o organizaţie în ceea ce priveşte acţiunile şi preocupările de ordin spiritual, canonic şi pastoral-misionar". În *Statutul şagunian*, Gh. Ciuhandu nu vedea îndeajuns de reflectată îndoita slujire, a *cuvîntului* şi cea *a meselor*, opera misionară-evanghelizatoare şi cea caritativă a Bisericii. El cerea instituţii noi în cadrul centrelor eparhiale şi pînă la nivelul parohiilor, care să reflecte mai pregnant slujirea cuvîntului, adică lucrarea misionară a Bisericii. „Să ieşim odată din unilateralele ogaşe de viaţă administrativă, de birouri consistoriale, la largul misiunii didactice şi sfinţitoare a Bisericii noastre prin care să ne verificăm amvoanele" — scria pe atunci acest mare şi înţelept fiu al Bisericii noastre. El mai preconiza instituirea unui *misionar eparhial* cu rang de consilier al episcopului, care să coordoneze misionarismul în eparhie sub îndrumarea episcopului, un *duhovnic* al *duhovnicilor*, care ar putea fi una şi aceeaşi persoană cu misionarul eparhial, de preferat din rîndul monahilor cu pregătire şi experienţă corespunzătoare, precum şi alte orînduiri care să promoveze lucrarea misionară şi filantropică a Bisericii (Cf. studiul *Înapoi la apostolie sau portiţele canonice ale Statutului şagunian* în *Revista Teologică*, Sibiu, 1921); acelaşi, *Reorganizarea centrelor noastre eparhiale, şi unificarea bisericească*, Bucureşti, 1923).

Statutul din 1925 a ţinut prea puţin cont de propunerile lui Gh. Ciuhadău. Cel din 1948 a făcut un pas înainte prin instituirea *Comitetului parohial*, cu atribuţii multiple, între care şi cele de ordin misionar.

O experienţă în acest domeniu s-a făcut în eparhia Aradului, eparhie cu veche tradiţie de misionarism religios, încă de pe vremea vrednicului de pomenire *episcop Grigorie Comşa*, supranumit *episcopul misionar*. În anul 1946, urmaşul său, de vie memorie, *episcopul Andrei Magieru*, a făcut o încercare de organizare misionară, publicînd un *Statut pentru organizarea misionarismului religios în eparhia Aradului*, în 31 articole grupate în următoarele capitole: 1. *Necesitatea misionarismului*, în care se proclamă adevărul că „Unitatea vieţii religioase în Eparhie se menţine nu numai prin unitatea de: doctrină, cult, disciplină şi jurisdicţie canonică, ci — mai ales — prin difuzarea aceluiaşi spirit misionar în toate elementele ei constitutive"; 2. *Organele misionare*, preotul misionar tractual, cel eparhial sau delegat de la centrul eparhial, cel dintîi mi-

(Continuare în pag. a 7-a)

Pr. Dr. Gheorghe Liţiu

PSEUDOISTORIE

În mai multe ziare şi reviste apar o serie de afirmaţii eronate cu privire la trecutul Bisericii ortodoxe strămoşeşti, debitate de ierarhi şi preoţi aparţinători Bisericii catolice de rit oriental. Concomitent, o seamă de „istorici" din cadrul aceleiaşi Biserici mă atacă în mod vehement, acuzîndu-mă că n-aş fi obiectiv în prezentarea unor fapte din trecutul Bisericii româneşti. Mai mult chiar: trei „istorici", pe numele lor pr. Silviu Augustin Prunduş, Clemente Plăianu şi Vasile Maria Ungureanu (ultimul romano-catolic) într-un articol fulminant din revista (16 p. format 21×15 cm); „Deşteptarea credinţei", editată de „Asociaţia Biserica română unită din Dej", mă califică nici mai mult nici mai puţin decît un „apostol al urii şi al falsităţii istorice"! Autorii susţin că la cursurile mele de la Institutul Teologic din Iaşi aş fi început, încă din prima zi, „o amplă şi monstruoasă campanie de denigrare a Bisericii române unite" şi că aş fi afirmat că „Biserica Română unită este străină de neamul nostru.... Scopul ei nu a fost altul decît maghiarizarea, deznaţionalizarea românilor".

Nu ştiu cine este „informatorul" celor trei autori, dar pot să-i asigur că astfel de lucruri n-am afirmat şi nu voi afirma niciodată. Dacă cei trei autori ar fi avut curiozitatea să răsfoiască volumul II şi III din cursul universitar de Istoria Bisericii Române s-ar fi convins uşor că am prezentat trecutul Bisericii româneşti unite de pînă în 1948, cu toată obiectivitatea, subliniind lupta lui Inochentie Micu pentru emanciparea politico-socială a românilor, precum şi lupta comună pe care au dus-o ierarhii şi preoţii ortodocşi şi uniţi deopotrivă, în vederea satisfacerii revendicărilor româneşti pînă în 1918. Probabil cei trei autori sînt nemulţumiţi de faptul că am prezentat pe larg modul necinstit în care s-a realizat „unirea" din 1698—1701 şi mai ales acţiunea generalului Bukow, care a trecut abuziv la unire atîtea parohii şi lăcaşuri de cult ortodoxe şi ne-a distrus cu tunurile zeci de mănăstiri.

Recent am avut prilejul să citim alte mistificări ale adevărului istoric. Una aparţine Sanctităţii Sale Papei Ioan Paul II, care la 23 martie a.c. afirmă: „Evanghelizarea în România a avut origine latină pînă la începutul Evului Mediu, cînd teritoriile româneşti au căzut sub dominaţie bulgară şi cînd s-a introdus limba slavă, cu ritul bizantin, ca limbă liturgică. Făcînd parte din Biserica bulgară, românii s-au simţit de fapt în orbita Bizanţului, deja separat de Roma". Teza respectivă se pare că a fost preluată după istoriografia marxist-stalinistă, în concret după manualul de Istorie R.P.R., apărut sub redacţia „academicianului" de tristă pomenire Mihail Rosller, în care se arată că încreştinarea noastră a avut loc odată cu a bulgarilor, în secolul IX, în timpul cneazului Boris. Pentru cititorul avizat socotim că nici n-ar fi necesare unele precizări, întrucît faptele istorice sînt prea bine cunoscute.

Procesul de încreştinare al strămoşilor noştri începe odată cu predica Sfîntului Apostol Andrei şi se desăvîrşeşte în secolul al IV-lea, fapt dovedit atît de mărturiile arheologice existente pe întreg cuprinsul pămîntului românesc, cît şi de existenţa unei Biserici organizate în Dobrogea, cu un scaun episcopal la Tomis, atestat încă de la începutul secolului al IV-lea, la care se adaugă alte 14 scaune episcopale la începutul secolului al VI-lea. În ce priveşte „originea latină" a creştinismului românesc, trebuie făcută precizarea că învăţătura creştină s-a răspîndit la noi, într-adevăr, în latina populară sau vulgară (fapt dovedit de cuvintele de origine latină din lexicul nostru bisericesc), dar aceasta nu înseamnă că ne-am încreştinat în „ritul latin", cum susţin mereu istoricii catolici, căci în secolele II—IV nu se putea vorbi de deosebiri de natură dogmatică, liturgică sau canonică între Bisericile de Apus şi de Răsărit.

Pînă în secolul al IX-lea Biserica creştină era considerată ca una şi nedespărţită, aşa cum a fost întemeiată de Mîntuitorul Iisus Hristos şi cum au socotit-o Sfinţii Părinţi şi Sinoadele ecumenice. Aserţiunea că teritoriile româneşti nord-dunărene au căzut sub dominaţia Bulgariei nici nu merită să fie luată în discuţie. În jurul anului 900, potrivit afirmaţiilor autorului cronicii maghiare Gesta Hungarorum — care

(Continuare în pag. a 2-a)

Preot prof. Mircea Păcurariu

„Cîte s-au scris mai înainte spre învăţătura noastră s-au scris" (Rom. 15, 4)

Zilele trecute am întîlnit pe stradă un credincios, un credincios vrednic al Bisericii noastre, care, cu oarecare durere, dar şi cu destulă revoltă mi-a spus: Pentru ce tăceţi? Pentru ce nu luaţi atitudine? N-aveţi nimic de spus?, avînd desigur în vedere o seamă de afirmaţii care aruncă umbră, care lezează unele adevăruri fundamentale legate de istoria poporului român. I-am răspuns că Ortodoxia noastră, asemănată de multe ori cu Evanghelia a patra a Sf. Apostol Ioan, este în esenţa ei dragoste, dragoste de Dumnezeu şi dragoste de om, iar noi ştim, după cuvîntul Sf. Apostol Pavel, că „dragostea îndelung rabdă, se milostiveşte, nu pizmuieşte, nu se semeţeşte, nu se trufeşte, nu se poartă cu necuviinţă, nu caută ale sale, nu se întărîtă, nu se gîndeşte la rău, nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr" (I Cor. 13, 4—6).

Şi totuşi, precum vedem şi precum auzim, se vorbeşte şi, mai ales, se scriu astăzi atîtea: unele bune, altele mai puţin bune; se scriu vrute şi nevrute, se vorbeşte şi se scriu lucruri ziditoare, dar, din nefericire, multe sînt izvorîte dintr-o vădită rea credinţă, ba uneori chiar din ură.

De aceea, în spiritul adevărului în care am vieţuit de aproape două mii de ani ca popor şi ca Biserică pe aceste meleaguri, socotim potrivit să zăbovim puţin asupra unui text din Epistola Sf. Apostol Pavel către Romani, în care spune şi aceste cu adevărat inspirate cuvinte: *„Cîte s-au scris mai înainte spre învăţătura noastră s-au scris, ca prin răbdare şi mîngîierea Scripturilor nădejde să avem"* (Rom. 15, 4).

*

În Faptele Apostolilor 2, 10 citim că între cei ce se aflau la Ierusalim în ziua Pogorîrii Sf. Duh, au ascultat predica Sfinţilor Apostoli şi au primit botezul creştin, se aflau şi numeroşi „oaspeţi din Roma, iudei şi prozeliţi". Aşadar, primele seminţe ale Evangheliei în capitala vastului imperiu roman de acum 2000 de ani au fost duse de aceşti evrei, care aveau o comunitate destul de puternică, la Roma, şi păgîni convertiţi la iudaism, sau la religia mozaică. Acestora şi urmaşilor acestora se adresează Sf. Apostol Pavel din Corint în iarna anului 57—58, cu Epistola către Romani. Aşa se explică faptul că marele Apostol face în această epistolă multe referiri la V. Testament, pe care destinatarii epistolei sale îl cunoşteau. Luminile şi povăţuirile acestei prime părţi a Sf. Scripturi le avea în vedere cînd scria cuvintele: „Cîte s-au scris mai înainte spre învăţătura noastră s-au scris" (Romani 15, 4).

Din noianul acestor învăţători, extrem de necesare şi nouă celor de astăzi, tineri şi mai puţin tineri, spre luminarea şi întărirea noastră în nădejdea înfrîngerii răului şi biruinţei binelui din noi şi din lume, aducem doar cîteva exemple:

Ne amintim desigur cu toţii de răbdarea lui Iov, cel ce şi-a pierdut toate bunurile, ba chiar şi copiii, el ocrotitorul orfanilor şi văduvelor, el care a trecut prin atîtea încercări, ca un Brîncoveanu de-al nostru, dar care nu s-a lepădat de Dumnezeu, aşa cum îl îndemnau soţia şi prietenii săi, răspunzîndu-le: „Gol am ieşit din pîntecele mamei mele şi gol mă voi întoarce în pămînt! Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvîntat" (Iov. 1, 21). Iov însă era încredinţat şi de faptul că, mai curînd sau mai tîrziu, „Dumnezeu întoarce omului după faptele lui şi se poartă cu fiecare după purtarea lui" (Iov. 34, 11), iar răbdarea şi nădejdea lui au fost răsplătite.

Să ne amintim apoi de Iosif, unul din cei 12 fii ai lui Iacob, vîndut de fraţii săi în Egipt, unde, prin înţelepciunea sa, prin cumînţenia sa, dar şi prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, ajunge în slujba lui Putifar, „o căpetenie de la curtea lui Faraon" (Facere 39, 1). „Iosif — ne spune Sf. Scriptură — era chipeş la statură şi foarte frumos la faţă. Aşa fiind, femeia stăpînului său şi-a pus ochii pe Iosif, şi i-a zis: Culcă-te cu mine !Iar el n-a voit, ci a zis către femeia stăpînului său: De cînd sînt aici, stăpînul meu nu poartă grija de nimic în casa sa,

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. Gh. Papuc

TEXTE

ORTODOXIE ŞI UNIATISM

de Sextil Puşcariu

Autorul textului de mai jos este o marcantă personalitate a culturii româneşti din prima jumătate a secolului nostru:

Sextil Puşcariu (n. la Braşov, în 1877, m. în 1948) lingvist şi filolog român, membru al Academiei, profesor universitar la Cluj. De numele său se leagă „întemeierea Muzeului limbii române" şi a revistei „Dacoromania". A condus (1906—1940) lucrările de elaborare a Dicţionarului Academiei Române şi, în egală măsură, lucrările în vederea alcătuirii „Atlasului lingvistic român".

A fost preocupat, precum se vede, de unitatea spirituală a poporului nostru.

Textul pe care îl reproducem aici este un extras din: „Probleme actuale în Biserică şi Stat, Bucureşti, 1936, p. 12—16).

Numai cel ce nu cunoaşte literatura noastră veche, dezvoltată într-o atît de organică legătură cu Biserica ortodoxă, numai cel ce nu a simţit niciodată fiorii de admiraţie înaintea minunatelor opere de artă născute în incintele mănăstirilor, poate vorbi de obscurantismul ortodox şi pretinsa lui influenţă nefastă asupra dezvoltării noastre culturale.

Dacă o face un tînăr învăţat din Budapesta, într-o nouă revistă maghiară, scrisă în limba franceză, nu ne miră; că o susţin învăţaţi de-ai noştri, e o eroare.

Românismul şi ortodoxia sînt indisolubil legate între ele; legăturile de veacuri cu Biserica ortodoxă a răsăritului au picurat necontenit în structura noastră sufletească şi intelectuală elemente, care, printr-o fericită îmbinare cu fondul moştenit, *ne fac să apărem cu o notă originală, cu o cultură a noastră, între popoarele lumii.*

Evenimentele istorice ne-au hărăzit să devenim chiar scutul bisericii dreptcredincioase de pretutindeni.

Falnica cetate a lui Constantin, căzînd în mîna Turcilor, popoarele balcanice, Greci, Bulgari, Sîrbi şi Albanezi, au ajuns în cîteva decenii, unul după altul, sub stăpînirea turcească. Numai la Dunăre se izbi furtunosul Baiazid de rezistenţa lui Mircea, iar Moldova dădu pe atletul creştinătăţii.

Darnicii şi evlavioşii Domni strîngeau la curţile lor pe cei mai învăţaţi călugări şi din tipografiile lor trimiteau hrana sufletească a cărţii sfinte, pînă în Georgia depărtată, popoarelor dreptcredincioase subjugate de

(Continuare în pag. a 7-a)

Sfinții noștri Evangheliști și „evangheliștii" micilor ecrane și ai stadioanelor

(Urmare din pag. 1-a)

decît acela *de a justifica rătăcirile de la adevărata credință*. Ei se substituie Evangheliștilor, Sfinților Evangheliști și Sfinților Apostoli, pentru a patrona cu numele lor, asemănătoare sfintelor nume ale Tradiției originare, noile lor erori, învățăturile sectelor lor. Aceste nume sînt doar mijloace de înșelăciune și de prozelitism agresiv și lipsit de onestitate. Se contează pe neștiința celor simpli, pe care nume ca „evanghelist", „apostol", îi pot face să creadă că cei ce se numesc așa, au autoritate de *Evangheliști și Apostoli*, exact așa cum au autoritate cei din Noul Testament. La unii ca aceștia se referă Sfîntul Pavel cînd vorbește de rătăciți care *„gîdilă auzul"* (II Tim. IV, 3). Adică înșală prin cuvinte. Folosesc cuvinte mari, cuvinte meșteșugite, ca să înșele prin ele, cum e cazul cu cei care se dau „evangheliști", ca să creadă lumea că ei sînt tot una cu „Evangheliștii" din Sfînta Scriptură, cu *Cei patru*.

Să luăm aminte! Cine are urechi de auzit să audă! și să-și deschidă urechile adevăraților Evangheliști, celor patru care predică adevărata credință, pe Iisus Hristos al Sfintei Scripturi și al Sfintei Tradiții, și să nu-și lase auzul gîdilat de cei care se predică pe ei înșiși, secta și evanghelia lor.

* * *

Ca să-și dovedească harul de „evangheliști", cei mai mulți dintre aceștia se dau drept făcători de minuni. Și au chiar îndrăzneala să anunțe public că vor face minuni. Și cheamă bolnavi. Dar cine ar putea arăta vreun orb, vreun paralitic, vreun șchiop vindecat? Așa cum sînt „evangheliști", tot așa sînt și făcători de minuni! Pe un stadion — se spune — au fost aduși mulți paralitici în cărucioare ca să fie vindecați. Urma să se facă o demonstrație care să-i paralizeze pe îndoielnici! Echipele de filmare erau pregătite și „evanghelistul", împreună cu ajutoarele sale, erau gata să declanșeze „minunea". Paraliticii din cărucioare așteptau și ei înfrigurați. S-a întîmplat însă ceva neprevăzut. Cu o clipă înainte de a începe festivitatea de vindecare, un ins oarecare s-a repezit la microfon și a strigat: *„Fugiți. Un terorist a pus o bombă. În două minute va exploda!"* Au urmat pe loc țipete, învălmășeală, fugă. A fugit și „evanghelistul". Au trecut minutele, dar nimic nu s-a întîmplat. *„Alarmă falsă"*, a anunțat același ins la microfon, de mai multe ori. S-au potolit toți, au început să-și reocupe scaunele, a revenit și „evanghelistul" și ajutoarele lui, numai cei din cărucioare, „paraliticii" n-au mai revenit! De rușine. Fugiseră cei dintîi! Erau oameni sănătoși, angajați s-o facă pe paraliticii care se vindecă!

Și așa „minunea" nu s-a mai făcut. Demonstrația inversă a făcut-o cel cu ideea bombei.

* * *

Mîntuitorul a făcut minuni. Adevărate. Dar niciodată nu le-a făcut spectaculos, sau pentru spectacol, sau pentru a-și spori autoritatea și popularitatea. A făcut minunile din milă și compătimire. După ce le făcea dispărea, se retrăgea, poruncea celor vindecați să nu spună nimănui. Diferența dintre un astfel de mod de a face minuni, și demonstrațiile de pe stadioane ale „evangheliștilor" din vremea noastră e evidentă. Nu e de mirare că ale acestora din urmă trebuiesc „aranjate"!

Mîntuitorul i-a anunțat și pe ucenicii Săi că vor căpăta și ei daruri deosebite. Și le-au căpătat. Dar cît de rar le-au întrebuințat? Și marii Sfinți, asceții, au căpătat de la Dumnezeu daruri de vindecători. Unii puteau chiar învia morții. Dar nu cu puterea lor. Întotdeauna cu puterea lui Hristos. După Cincizecime, Sfîntul Petru a vindecat un olog, dar iată cuvintele lui: *„Argint și aur nu am, dar ceea ce am, aceea îți dau: în numele lui Iisus Hristos Nazarineanul, scoală și mergi"* (F.A. III, 6).

Tradiția creștină e plină de fapte minunate. Din toate se vede însă că s-a apelat la ele numai în cazuri extreme, cînd cel ce le putea face era copleșit de milă, sau cînd trebuia să se arate unor îndoielnici puterea lui Dumnezeu, sau cînd însăși existența lui Dumnezeu era pusă la îndoială, sau cînd trebuia înlăturat pericolul unor erezii. Să ne amintim de Sfîntul Ilie, la rugăciunea căruia s-a coborît foc din cer, fiindcă alternativa era trecerea poporului de la închinare către Dumnezeu, la închinare la idoli.

Sfîntul Casian Romanul istorisește o minune a Sfîntului Macarie din pustia Scitium, care a înviat un mort. Un mare eretic înșela mulțime de oameni și întregul Egipt era în pericol de a fi convertit la erezia aceluia. Creștinii învăluiți de învățătura meșteșugită a ereticului, s-au gîndit să apeleze la Sfîntul Macarie. Acesta a venit la confruntare. Ereticul era stăpîn pe dialectica lui Aristotel și căuta să-l atragă pe sfînt în dispute filosofice, în care ascetul nu era pregătit. Era însă stăpîn pe învățătura Sfintei Scripturi, și avea credința dreaptă și puternică. I-a zis ereticului, citînd din Apostolul Pavel: *„Împărăția lui Dumnezeu stă în putere, nu în vorbe"* (I Cor. IV, 20). Și apoi a propus un arbitraj: *„Să mergem așadar la morminte și să chemăm numele Domnului asupra primului mort ce se va afla. Să arătăm, precum este scris, din fapte credința noastră, ca să se vadă din mărturia Domnului dovezile foarte grăitoare ale dreptei credințe și să arătăm adevărul adevărat nu din lupta deșartă a cuvintelor, ci din puterea semnelor și din acea judecată care nu poate fi înșelată"*.

Ereticul a acceptat și a promis că va veni a doua zi. Dar a doua zi n-a mai venit. S-a strîns mulțime multă, l-au așteptat pînă cînd au înțeles că, incapabil de a se supune probei, ereticul a renunțat. Sfîntul Macarie însă n-a vrut să-i lase în îndoială, sau să creadă că nici el nu se putea supune probei. S-au oprit în fața unui mort de mult mumificat, după obiceiul egiptenilor și i-a zis: *„Omule, dacă ar fi venit ereticul și ți-aș fi cerut în numele lui Hristos să te ridici, te-ai fi ridicat?* — Acela, ridicîndu-se i-a răspuns că da. Sfîntul Macarie l-a întrebat apoi, cînd a trăit și dacă a auzit de Hristos. Acela i-a răspuns că a trăit demult, pe vremea celor mai vechi regi și că n-a auzit de Hristos. Sfîntul Macarie i-a zis: *„Dormi în pace, cu ceilalți, pînă cînd vei fi și tu înviat de Hristos"*.

Sfîntul Casian Romanul comentează: Această putere a Sfîntului Macarie și harul care era în el, poate că ar fi rămas pentru totdeauna ascuns, *dacă nu l-ar fi împins să facă această minune* trebuința față de provincia în întregime primejduită, și dragostea cu totul închinată lui Hristos. Precum se vede nu dorința de slavă l-a îndemnat să facă aceasta, ci dragostea de Hristos și folosul întregului popor (Sf. Casian, *Convorbiri duhovnicești*, Colecția „Părinți și Scriitori bisericești", 57, Buc. 1990, trad. Vasile Cojocaru și David Popescu, pag. 570—571).

Cîtă diferență între o astfel de minune și „minunile" de pe stadioane menite să demonstreze „puterea" așa-zișilor „evangheliști", spre slava lor deșartă, nu pentru slava lui Dumnezeu. Spre beneficul material și spre răspîndirea sectei căreia îi aparțin. Căci totul se plătește, dacă nu de cei chemați să asculte și să vadă, de organizatorii din umbră care caută să-și înmulțească adepții. De la adepți vor veni după aceea sumele. Căci nu de mîntuirea sufletelor se îngrijesc noii „evangheliști". Aceasta o au creștinii noștri de la Biserica lor strămoșească. Dacă într-adevăr acești „evangheliști" ar fi animați de sentimente nobile de convertire a necredincioșilor la Hristos, să meargă la cei care n-au auzit de Hristos, la păgîni, la necreștini, căci slavă Domnului mai sînt cu miliardele, nu la cei gata creștinați de sute, de o mie și de două mii de ani, înainte de cel mult un veac două, și mulți sînt chiar mult mai noi, suferind o convertire greșită, eretică, sectară. Ei nu sînt „evangheliști", adică vestitori ai Evangheliei celei adevărate, transmise printr-o tradiție de două ori milenară, verificată prin Sinoadele Ecumenice și printr-o îndelungată trăire creștină, cuminte și solidă, ci sînt vestitorii erorilor lor, la care vor să atragă cît mai mulți, ca pe cît mai mulți să-i facă părtași la pierzania lor.

Cît își pot dovedi „dreapta lor credință" prin minuni, cum pretind, poate verifica oricine. Cine se duce odată pe stadioane să-i asculte, și să-i vadă zbuciumîndu-se ca cei din Gadara, acompaniindu-se de tobe și de instrumente zgomotoase și risipitoare de suflet, a doua oară nu se mai duce.

Sufletul însetat de pace și tihnă duhovnicească revine în bisericuța lui din cartier sau din sat, și, în ceas de dimineață sau de seară, își aprinde lumînările de credință, speranță și dragoste, pentru el, pentru familie și pentru morții lui, și se întoarce acasă împăcat și liniștit, ocrotit de darul și harul Duhului Sfînt.

Notă: P.C. Preoți sînt îndemnați să citească acest „Cuvînt duhovnicesc" în Biserici, deoarece mulți credincioși și-au manifestat deruta față de valul de „evangheliști" care ne inundă în ultima vreme. Pe cît posibil vor completa și P.C. lor cele scrise de noi, cu propriile lor experiențe și cunoștințe despre acești așazișI „evangheliști".

PSEUDOISTORIE

(Urmare din pag. 1-a)

după toate probabilitățile era un *călugăr catolic* — erau menționate cîteva voievodate (ducate) în teritoriile intracarpatice; al lui GELU „românul" în centrul Transilvaniei, al lui MENUMORUT, în părțile Bihorului, și al lui GLAD, în Banat, care au opus rezistență în fața năvălitorilor maghiari. Nici un indiciu că ar fi fost bulgari!

În diploma dată cavalerilor ioaniți de către *regele catolic* Bela IV al Ungariei, la 2 iunie 1247 — deci la începutul Evului Mediu românesc de care vorbea Sfîntul Părinte — erau menționate cîteva formațiuni politice românești, conduse de voievozii Seneslau și Litovoi și de cnejii Ioan și Farcaș. Deci nu se făcea nici o mențione în legătură cu neopretinsa dominație bulgărească! Iar în secolul următor s-au întemeiat statele românești independente Muntenia și Moldova!

Iată cum se cunoaște istoria românească la Roma!

Din moment ce se cunoaște așa de puțin, nu e de mirare că sînt trecute sub tăcere acțiunile inchizitorilor papali trimiși în Transilvania, în secolele XIV—XV, cu acordul regilor maghiari catolici, în vederea convertirii „ereticilo-" și „schismaticilor" „valahi"! Cîtă dragoste părintească ne-a purtat Roma întotdeauna!

Tot atunci, Sfîntul Părinte Ioan Paul II afirma că „vechea unitate de credință" s-a realizat în cadrul unui sinod de unire ținut la Alba Iulia la 7 octombrie 1698. La acest sinod ar fi participat 2970 (!) de preoți iar episcopul (sic) Atanasie Anghel „pronunța precum se știe, profesiunea de credință catolică". Adevărul este că pe atunci Atanasie Anghel era mitropolit (doar din 1701 a fost „retrogradat" și numit episcop unit subordonat Arhiepiscopiei romano-catolice maghiare din Esztergon), iar izvoarele istorice nu cunosc o asemenea participare masivă de preoți la pretinsul sinod. „Manifestul de unire" era semnat numai de 38 de protopopi, pe cînd semnătura lui Atanasie lipsește! Atunci, ce „mărturisire de credință" a făcut? În afară de aceasta, profesorul Silviu Dragomir a dovedit într-un studiu publicat în 1962, că un asemenea sinod nici n-a avut loc, iar cele 38 de semnături au fost strînse ulterior. În ce privește „falsurile operate de iezuiți în acel „manifest de unire" din 1698, ele au fost sesizate pentru prima dată de istoricul unit Nicolae Densușianu, în broșura: „Independența bisericească a Mitropoliei române de Alba-Iulia", publicată la Brașov, 1893. Este de ajuns să amintim că cei 38 de semnatari precizau că doreau să se unească cu Biserica Romei numai pentru a beneficia de „privileghiomurile cu care trăesc mădularile și popii aceștii Biserici sfinte". Dar într-un prim adaus ei se declarau uniți cu Roma, numai cu condiția ca: „din obiceiul Bisericii noastre a Răsăritului să nu ne clătească. Ci toate țărămoriile, sărbătorile, posturile, cum până acum, așa de acum nainte să fim slobozi a le ținea. ... Iar de nu ne vor lăsa pre noi și pre rămășițele noastre într-această așezare pecețile și iscăliturile noastre care am dat să n-aibă nici o tărie". Aceleași lucruri sînt formulate și într-al doilea adaus sau codicil. Cum așa arăta „profesiunea de credință" de care vorbește Papa Ioan Paul II.

O altă problemă de istorie ridică și proaspătul cardinal al Bisericii Romano-Catolice, mitropolitul Alexandru Todea de la Blaj. Trebuie să notăm că ridicarea unui prelat din Biserica Unită cu Roma la demnitatea de cardinal este o dovadă în plus că această Biserică trebuie să fie considerată azi ca fiind „catolică" și nicidecum „greco-catolică", cum așa era pînă în 1948.

De notat că Papa l-a ridicat la rangul de cardinal „pentru felul în care a apărat Biserica și țara de tirania care s-a abătut asupra ei". Nu ni se dau amănunte dar am fi interesați să știm care au fost meritele noului cardinal în lucrarea de apărare a țării și a neamului sub dictatura comunistă. !!!

La reîntoarcerea sa de la Roma, la începutul lunii iunie a.c., Eminența Sa pretindea sus și tare că „Guvernul actual este obligat să restituie toate bisericile pe care le-a luat în 1948". Numai că bisericile respective n-au fost luate de Statul ateu în 1948 ci au rămas ale comunităților parohiale, care au trecut atunci la Ortodoxie. Acestea sînt proprietarele lăcașurilor de cult și ele hotărăsc dacă doresc să rămînă și azi ortodoxe sau să redevină unite cu Roma sau să treacă la alte confesiuni. Se pare că noul cardinal nu mai vrea să țină seama de hotărîrea comună luată la București la 9 aprilie 1990, de ierarhii Bisericii Ortodoxe din Transilvania și cei ai Bisericii Catolice de rit oriental, în prezența președintelui țării, cînd s-a stabilit de comun acord ca lăcașurile de închinare să fie repartizate unui cult sau altuia în funcție de numărul credincioșilor. Dar nemaiexistînd decît un număr infim de credincioși catolici de rit oriental, cardinalul dorește reîntoarcerea la practicile de tristă amintire ale generalului Bukow din anii 1761—1762, cînd au fost atribuite abuziv credincioșilor uniți 515 biserici ortodoxe. (În unele parohii chiar cu cîteva zeci de familii, cum s-a întîmplat la Alba Iulia, unde două biserici ortodoxe au fost aribuite celor șapte preoți uniți cu numai 21 de familii, pe cînd 298 de familii ortodoxe au rămas fără biserică), sau poate dorește și restituirea ctitoriei brîncovenești de la Făgăraș, pe care a mai luat-o odată în mod abuziv episcopul renegat Ioan Patachi, înaintașul în scaun al mitropolitului cardinal de azi?! În continuare, Eminența Sa cardinalul intră și în probleme de istorie, în care se consideră foarte inițiat. „Dacă astăzi România există și România are atîtea avantaje e pentru ceea ce în cei 250 de ani a făcut această Biserică" (România Liberă din 4 iunie 1991, pag. 4). Nici un om de bună credință nu contestă aportul Bisericii unite la promovarea culturii românești, lupta episcopului Inochentie Micu pentru rezolvarea revendicărilor politico-sociale românești, participarea preoților uniți alături de cei ortodocși la Revoluția din 1848, la elaborarea și procesul Memorandumului, în primul război mondial. Dar Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu, care a deschis calea spre România modernă, este opera Bisericii Unite? Revoluțiile din 1848 din Țara Românească și Moldova sînt opera Bisericii Unite? Unirea din 1859 și Independența din 1877 au fost realizate de Biserica Unită? Ostașii care și-au jertfit viața pe altarul Patriei în primul război mondial care a dus la crearea statului național român unitar au aparținut numai Bisericii Unite? În închisorile comuniste au fost aruncați numai preoții uniți? În Revoluția din decembrie 1989 și-au vărsat sîngele tinerii uniți? A revendica totul pe seama Bisericii Unite și a fiilor ei nu poate fi considerat decît ca un act irresponsabil și lipsit de bun simț!

Era bine dacă mitropolitul-cardinal ar fi pomenit și de nenorocirile care le-a adus „Unirea" din 1701, adică de ura și dezbinarea dintre frați, de luptele religioase de la mijlocul veacului al XVIII-lea, de distrugerea mănăstirilor ortodoxe din ordinul generalului Bukow, — de desființarea Mitropoliei Ortodoxe din Alba-Iulia în 1701 și de crearea în locul ei a unei Episcopii Unite, subordonate Arhiepiscopiei Romano-Catolice maghiare din Esztergom!

Astăzi se pare că „istoria se repetă". În loc să fim „uniți în cuget și simțiri" pt. redresarea spirituală și materială a neamului întreg, după o robie de 45 de ani, reluăm disputele și neînțelegerile confesionale din veacul al XVIII-lea. Sub oblăduirea noii ierarhii catolice de rit oriental, asistăm la dezbinarea parohiilor, la împiedicarea credincioșilor ortodocși de a-și face slujbele, la ocuparea cu forța a unor biserici. Și totuși, mitropolitul cardinal Todea — care refuză categoric orice dialog cu reprezentanții Bisericii ortodoxe — susține sus și tare că România modernă și contemporană este opera Bisericii Unite cu Roma! Afirmă că Ceaușescu a fost executat în zadar dacă nu se restituie bisericile foste unite. În fața unor asemenea aberații considerăm că este potrivit să încheiem cu cuvintele unui distins istoric, fiu de preot unit, Alexandru Papiu Ilarian, deosebit de actuale: „Șincai, ca și Clain episcopul (Inochentie Micu n.n.), Clain călugărul (Samuil Micu n.n.) Petru Maior și toți blăjenii din secolul al XVIII-lea *cunoșteau tot răul fatal produs prin unire* ... Voi, iezuiți români de la Oradea Mare, de la Gherla și de aiurea, voi cari în aceste zile ale luminei și ale libertății ... voi cari mergeți cu cutezanța pînă a da românilor uniți numele străin și urît de catolici. ... voi cari prin aceste și altele asemenea criminale apucături, cereați a rupe de tot o parte însemnată a românilor din corpul cel mare al nației, auziți de profetul Șincai și pînă e timp, convertiți-vă" (Al. Papiu Ilarian, *Viața și opera lui Gheorghe Șincai*, Buc. 1870, pag. 32—34).

Nu vă cere nimeni convertirea la Ortodoxie! Dorim doar să nu mai produceți ură și dezbinare în parohiile ortodoxe ca și în sufletele credincioșilor noștri, care așteaptă cu totul altceva de la slujitorii Bisericii!

„Cîte s-au scris mai înainte spre învățătura noastră s-au scris"

(Urmare din pag. 1-a)

ci toate cîte are le-a dat pe mîna mea. În casa aceasta nu-i nimeni mai mare decît mine și de la nimic nu sînt oprit decît numai de la tine, pentru că tu ești femeia lui. Cum dar să fac eu acest mare rău și să păcătuiesc înaintea lui Dumnezeu?" (Fac. 39, 6—9). Știm ce aurmat: Iosif a fost aruncat pe nedrept în închisoare de unde, și prin cinstea și înțelepciunea sa, dar și prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu a ieșit, ajungînd un fel de prim-ministru în Egiptul de acum aproximativ 3700 de ani.

Ne amintim de asemenea de întîmplarea cu Susana, din vremea profetului Daniil, soția lui Ioachim, din timpul robiei babilonice, acuzată de desfrîu de doi conaționali îmbătrîniți în rele. Parcă auzim și acum rugăciunea ei: „Dumnezeule cel veșnic, cunoscătorul celor ascunse, care știi toate înainte de a se face, tu știi că minciuni au grăit aceștia asupra mea și că mor, nefăcînd nimic din cele ce au viclenit aceștia asupra mea" (Istoria Susanei 1, 42). Știm că Dumnezeu a descoperit nevinovăția Susanei, iar cei doi bătrîni au fost uciși în locul ei pentru nemernicia lor.

Așadar, „cîte s-au scris mai înainte spre învățătura noastră s-au scris" și din întîmplările de mai sus și din altele asemenea acestora, cuprinse în Sf. Scriptură, avem multe de învățat și noi cei de astăzi.

*

Trăim zile însă care ne obligă chiar să ne întoarcem și să zăbovim cu atenție și evlavie și peste filele cărții neamului nostru, care de asemenea tot pentru „învățătura noastră s-au scris", cum ne atenționează Sf. Apostol Pavel în Epistola către Romani. Poate de aici s-au inspirat cei ce mai tîrziu au zis că „istoria este învățătoarea vieții" (magister vitae).

Trăim zile care ne îndatorează să ne cunoaștem mai bine obîrșia, să ne cunoaștem mai bine istoria noastră, a poporului român și a Bisericii sale, strîns împletite una cu alta; zile care ne îndatorează să spunem cu timp și fără timp copiilor și nepoților noștri că sîntem fiii buni ai acestor plaiuri, că n-am căzut de pe vreo planetă oarecare acum 3—400 de ani, cum se încearcă să se mai spună, că sîntem unul dintre cele mai vechi popoare creștine din Europa; că înainte de a ajunge Sf. Apostol Petru la Roma, a juns fratele său, Sf. Apostol Andrei, pe meleagurile noastre.

Trăim zile în care trebuie să afirmăm cu toată tăria că de Carpați și de piepturile noastre s-au izbit și s-au spart în bună parte toate valurile năvălitorilor; că la adăpostul creat de noi apusenii puteau să-și ridice catedrale, universități, biblioteci etc. O spune foarte răspicat și N. Bălcescu prin cuvintele: „Supt ocrotirea piepturilor goale ale românilor, pe care se ascuțeau paloșele barbarilor, Europa apuseană putea cultiva în pace științele".

A sosit timpul să știm, cei ce iubim adevărul, iar o viață autentică nu poate fi zidită decît pe dragoste de om și pe adevăr, că ne tragem din daci și romani, că nu ne-au încreștinat nici rușii, nici bulgarii, nici misionarii Romei, cum cu totul și cu totul fals se spune de către unii astăzi, chiar și de actualul Papă, că semințele evanghelice pe meleagurile noastre au fost aruncate în limba greacă și limba latină vulgară a imperiului roman și așa se explică existența cuvintelor latine în Tatăl nostru, în Crez și în alte texte ale Bisericii noastre, că slovanismul a apărut în secolele VII—VIII, cînd noi eram deja români creștini ortodocși. „Bieții noștri preoți — spunea N. Iorga într-o conferință ținută în 27 ianuarie 1940 — știau rugăciunile lor în românește încă de la cele dintîi documente de limbă românească. Alături de Biserica oficială — continuă marele istoric — mergeau dedesupt aceștia, cu traducerea Apostolului, Psaltirii, Evangheliei, a Vieților de Sfinți. Noi am avut două Biserici — arată el — una deasupra, solemnă, slavonă, și alta dedesupt, simplă, românească și ea nu s-a dat biruită niciodată".

Sau cum arată un alt cercetător român, cînd afirmă: „Ne-am născut în cea mai zbuciumată epocă a istoriei. Toate valurile turbate ale migrațiunii popoarelor au trecut peste capul nostru. Dacă n-am fost înecați de aceste valuri, nu este geniul politic roman, ori al legiunilor romane, ci al Ortodoxiei, care ne-a obișnuit să răbdăm și să nădăjduim ... Din mîngîierea pe care o dădea credința ..., s-a născut un popor nou. Nu numai ne-a născut credința (străbună, ortodoxă de bună seamă n.n.), ea ne-a și crescut".

Sfidînd asemenea adevăruri pe care s-a clădit viața noastră ca neam și Biserică și profitînd de durerile renașterii noastre după deceniile de întunecime prin care am trecut, iată că tot felul de forțe văzute și nevăzute, știute și nedeplin știute încă, purtătorii unor interese străine de neamul nostru și colportînd tot felul de teorii fabricate în laboratoarele urii față de poporul român încearcă să ne fărîmițeze, încearcă să ne dezbine ca popor, ca țară, ca Biserică.

Toți acești fărîmițători de neam și Lege vor să ne împopoțoneze cu blazoane străine, cu care, chipurile, „putem intra în Europa". Dar noi sîntem în Europa de cînd ne știm și sîntem cu valorile noastre specifice și deloc mai prejos decît ale altora, valori care ne dau dreptul să stăm cu fața sus înaintea oricui; sîntem cu cugetarea noastră limpede si curată ca aerul ozonat al Carpaților, cu omenia noastră, cu baladele noastre, cu Miorița noastră, cu doinele noastre ,cu Eminescu al nostru, cu Legea noastră străbună, care ne-a hrănit sufletește și ocrotit aproape 2000 de ani, Lege care se caută să fie discreditată acum de către unele crengi ale catolicismului abuziv, sau de către unii pseudo-evangheliști veniți din toată lumea, cărora, de nu ne vor lăsa în pace, ne vedem siliți să le închidem nu numai poarta inimilor noastre răbdătoare, ci și porțile cetăților și caselor noastre.

De aceea, într-un asemenea context, este potrivit să avem mereu în față tot unele cuvinte ale Sf .Apostol Pavel, care ne îndeamnă: „Vă rog pe voi, fraților, să vă păziți de cei ce fac dezbinări și sminteli împotriva învățăturii pe care ați prmit-o. (Să vă păziți deci) pentru că unii ca aceștia nu slujesc Domnului nostru Iisus Hristos, ci pîntecelor lor și prin cuvinte blînde și prin momeli înșală inimile celor nevinovați" (Rom. 16, 17—18).

*

La capătul acestor gînduri vom spune că, într-adevăr, atît pe plan religios cît și pe plan național, „cîte s-au scris mai înainte spre învățătura noastră s-au scris, ca prin răbdare și mîngîierea Scripturilor nădejde să avem", nădejde de vremi mai bune, nădejde de oameni mai buni, nădejde de vremuri mai senine, mai îmbucurătoare pentru toți cei ce au gînd bun, viețuiesc pe plaiurile noastre, nădejde de mîntuire, acu și-n veșnicie.

Psalm de pocăință
(Mă-ntorc la Tine, Doamne!)

Eu sînt și azi și mîine,
Putința vrerii Tale ...
Eu sînt nimicnicie ...
Eu sînt nemărginit.

Eu sînt putința-n sine,
Cînd vrerea-Ți mă socoate;
Eu sînt, și voi fi încă
Sublimu-Ți ins gîndit.

Dar, de-am crezut vreodată,
Să-Ți egalez puterea,
Și mintea mea cea strîmbă
Prevedere s-o cred;

Ori, de-am iubit orgoliul
Ce sufletu-mi frămîntă,
O! Doamne, — iartă mie! —
Atuncea am greșit! ...

Prot. Lăudatu Vasilescu

SFÎNTUL PROOROC ILIE

„Cu rîvnă am rîvnit pentru Domnul Dumnezeul Savaot"

(III Regi cp. XIX, 14)

Istoria biblică vechitestamentară ne arată locul cu totul însemnat pe care l-au avut profeții în istoria mîntuirii. Acești iluminați apărători ai legii sfinte au avut deosebitul merit de a menține nestinsă, în decursul veacurilor, flacăra credinței monoteiste.

Cu glas de tunet ei au rostit marile adevăruri morale și religioase și cu prețul atîtor jertfe au afirmat credința lor într-un singur Dumnezeu transcendent, creator, atotputernic și veșnic. Dacă adeseori în timpul vieții lor, li s-a răsplătit zelul cu ingratitudine, în schimb, după moarte au fost cinstiți după cuviință. Mai ales poporul și-a dat seama că profeții constituie pentru viața obștească un tezaur spiritual din cele mai prețioase și de aceea a căutat să creeze în jurul acestor „personalități de elită", acestor aleși ai lui Dumnezeu, un adevărat cult.

Ei erau socotiți mesagerii lui Dumnezeu meniți să călăuzească poporul ales pe calea dreptei credințe. În această calitate apăreau ca cele mai reprezentative figuri ale legii mozaice. Erau interpreți ai voii și planului lui Dumnezeu pentru prezent și viitor. Adevăratul autor al descoperirilor profetice era Dumnezeu, profeții fiind numai instrumente conștiente ale descoperirilor primite. Nimeni nu se făcea profet din inițiativă proprie sau printr-o educație specială, ci era ales în mod spontan, în urma unei chemări divine.

Inspirați de Duhul Sfînt, profeții au avut tot curajul pentru propovăduirea adevărului de credință. Pentru acest ideal ei au fost în stare să se jertfească. Un eroism demn de toată lauda, o rîvnă cu totul deosebită pentru împlinirea voii lui Dumnezeu a avut și marele prooroc Ilie, propovăduitor de frunte al credinței monoteiste.

Cu toate că de la mutarea sa în veșnicie au trecut aproape trei mii de ani, totuși viața și faptele lui strălucesc și luminează cărările vieții noastre creștinești. El a fost „un om asemenea nouă, trăind în trup" (Iacob V. 16), avînd de îndurat multe încercări și necazuri. Dar a fost „un om al lui Dumnezeu" într-o vreme în care mulți rătăciseră de la credința adevărată. Chipul său duhovnicesc ni-l oferă azi Sfînta Biserică drept pildă de credință adevărată și statornică, de slujitor al adevărului și dreptății.

În timpul viețuirii sale proorocești, împărăția în regatul de nord, regele Ahab, care întunecîndu-și mintea cu pornirile cele rele s-a lepădat de adevăratul Dumnezeu Atotțiitorul și s-a închinat idolului Baal. Proorocul văzînd una ca aceasta cu îndrăzneală a înfruntat pe rege prevestindu-i pedeapsă pentru lepădarea sa de credința cea adevărată ca și pentru asupririle cu care împovăra poporul.

Minunată a fost ziua cînd proorocul a urcat Muntele Horeb, după ce mai înainte a postit patruzeci de zile și patruzeci de nopți; Dumnezeu s-a apropiat de el, cutremur și foc făcîndu-se și vînt răcoritor și-n acest vînt i s-a arătat Domnul Savaot alesului său grăindu-i și povățuindu-l spre tot lucrul bun. Iar în Muntele Carmel adunîndu-se proorocii mincinoși ai lui Baal ca să aducă jertfă idolilor, Ilie proorocul pregătindu-și și el altar de jertfă a rușinat jertfa idolească, căci prin ruga sa stăruitoare și prin nădejdea sa neclintită în Dumnezeul Adevărului, jertfa proorocului a primit foc din cer iar jertfa idolească a rușinat pe păgînul împărat Ahab. Atunci cei de față au junghiat pe proorocii cei mincinoși și au slăvit pe Atotputernicul Dumnezeu. În urma acestei minuni, împărăteasa cea fărădelege, Isabela aprinzîndu-se de mînie, a pus la cale ucidera profetului, dar profetul proniat de Dumnezeu continua a-și duce mai departe misiunea și a săvîrși minuni dovedindu-se un viteaz al Vechiului Testament. El a fost acela care a înviat pe fiul văduvei din Sarepta Sidonului, drept recunoștință că văduva l-a hrănit în timp de foamete cu puțină făină și cu puțin untdelemn ce le mai avea în casa sa. Și mai mult decî atît, aceste bucate le-a binecuvîntat și le-a înmulțit în casa văduvei.

Iar cînd nelegiuitul rege Ahab a răpit în mod abuziv via lui Nabot și a hotărît să-l ucidă pe acesta, proorocul l-a mustrat aspru pe autorul moral al uciderii, vestindu-i că în locul unde a fost ucis Nabot, porcii și cîinii vor linge sîngele lui iar pe soția sa Isabela o vor mînca cîinii și toată casa lui va fi nimicită (III Regi 21, 19). Profeția aceasta cutremurătoare s-a împlinit întocmai.

Pentru toată dragostea de cele sfinte, faptic dovedită, Dumnezeu l-a preamărit pe prooroc, căci în trup omenesc fiind, asemănător nouă în neputințe „a fost răpit cu trupul la cer în car și cai de foc". Iar cînd slujitorul de Dumnezeu, Elisei, a cerut de la el ca puterea proorocească ce o are să treacă asupra sa, înălțîndu-se proorocul Ilie spre cer, i-a slobozit acestuia cojocul său, (IV Regi 2, 14) prin a cărui putere a despărțit apele, asemenea făcînd și Ilie cu apele Iordanului. Fierbinte i s-a arătat proorocului rîvnitor dragostea cerească cînd Mîntuitorul Iisus Hristos l-a învrednicit împreună cu apostolii Petru, Iacob și Ioan cu Moise prooroc să fie pe Muntele Taborului la schimbarea Domnului la față cînd fața-I strălucea ca soarele iar hainele Sale erau albe ca zăpada.

„Prea mărite și prea minunate prooroc a lui Dumnezeu Ilie, care ai ars ca o flacără serafimică pentru dragostea lui Dumnezeu cel ce ești „Înainte mergător al celei de a două veniri a lui Iisus Hristos", cel ce ai luminat pe pămînt cu viața îngerească, cu rîvna ta fierbinte pentru cele sfinte, cu semnele și cu minunile tale, cu dragostea fierbinte pentru uzurparea nedreptăților și a altor patimi roagă-te neîncetat lui Dumnezeu pentru noi. Te roagă „cel ce ai fost luminat cu duhul cunoștinței" ca milostivul Dumnezeu că ne dea putere să ne depărtăm din calea păcatelor; să ne întărească în lupta pentru apărarea și propovăduirea dreptei credințe, să ne fie nouă milostiv Domnul Iisus Hristos cînd va judeca lumea, de față fiind și tu proorocule drepte.

Și te mai roagă să aducem jertfe Ziditorului a toată lumea din inimă curată ca să ferească satele noastre, orașele, țara noastră și toată lumea, de secetă, de foame, cutremur, potop, boli, răni aducătoare de moarte, de venirea asupră-ne a altor neamuri și de războiul cel nimicitor, ca astfel în bucurie și pace viețuind, să aducem pînă la sfîrșitul vieții preamărire lui Dumnezeu și tuturor Sfinților Săi, cinste și laudă".

Preot Ioan Naftanailă

DIN SFÎNTA SCRIPTURĂ

— Întreabă pe cei care au fost înaintea voastră și ia aminte la cele trăite și pătite de părinți. (Iov 8, 8)

— Toate cîte voiți să vă facă vouă oamenii, faceți și voi lor asemenea. (Matei 7, 12)

Mitropolitul Colan la Chișinău, în Basarabia

Este un capitol inedit din biografia mitropolitului Nicolae Colan. Se cuvine să fie cunoscut.

Născut în 1893, după ce a absolvit Liceul „Andrei Șaguna" din Brașov — „ierusalimul culturii românești de dincoace de Carpați", cum l-a numit *(Medalioane)*, în toamna anului 1916 se afla student la Seminarul teologic „Andrei Șaguna" din Sibiu. La 15 august 1916, armatele române au trecut Carpații pentru dezrobirea Ardealului. După înaintarea victorioasă pînă dincolo de Sibiu (pînă la Orlat), au urmat retragerea armatei și, împreună cu ea, a unor români ardeleni, majoritatea tineri, și continuare, în exod național, din Oltenia, Muntenia, București, pînă la Siret, în Moldova. Conducerea de stat, instituțiile, unitățile militare, publicațiile, scriitorii... au rămas în Iași și în localitățile Moldovei redusă la jumătate. Numeroși bejenari s-au dus în Basarabia — răsluită, anexată și administrată de Rusia țaristă. în 1812. Acum, Rusia intrată în război, de la început, împreună cu țările Antante, era cobeligerantă cu România, avea unități militare în Moldova și Bucovina, și desființase Prutul ca hotar despărțitor, încît Moldova de la Siret și Basarabia (Moldova dintre Prut și Nistru) formau o singură țară, România liberă (cu învoirea indiferentă a Rusiei, prinsă în convulsii revoluționare). Astfel numeroși băjenari din provinciile românești ocupate, au trecut Prutul și au găsit adăpost și hrană în sufletul ospitalier al moldovenilor basarabeni și pe pămîntul mănos al Basarabiei, rămasă românească.

Între băjeniți și tînărul student teolog Nicolae Colan. El s-a oprit, s-a aciuat la Chișinău. In capitala Basarabiei s-au adunat refugiații intelectuali — profesori, scriitori, jurnaliști...; majoritatea transilvăneni; aceștia, îndeosebi, prin temperamentul lor militant, prin educația și instrucția politică patriotică, crescuți la școala lui Horia, Avram Iancu, a *memorandiștilor* și *tribuniștilor*... și-au oferit solidaritatea, știința, priceperea, forțele, posibilitățile și devotamentul, și împreună și alături de patrioții localnici, basarabeni, au contribuit, cu inițiative și acțiuni (unele chiar hotărîtoare) la deșteptarea poporului basarabean din somnul cel de moarte, la pregătirea și realizarea actului istoric de la 27 martie 1918: unirea, „pe vecie" a Basarabiei cu Țara-Mamă, România.

Dintre acești transilvăneni militanți a făcut parte și teologul de la Sibiu Nicolae Colan — combatant activ cu condeiul de publicist cu har binecuvîntat.

A colaborat la publicațiile *Ardealul* (Transilvania și *România Nouă* 1917—1918) editate de transilvăneni Dr. Onisifor Ghibu — director și Dr. Ioan Mateiu — redactor, băjenari, și ei, și *redactor* la revista *Sfatul Țării* — organul de presă al Basarabiei.

A semnat și Nicolae Colan, în șir cu Dr. Onisifor Ghibu, Dr. Ioan Mateiu, Axente Banciu, Dr. Sebastian Bornemissa, Iosif Sciopul, Gheorghe Codrea, Nicolae Oancea, Andrei Oțetea (din Transilvania), Gheorghe Tofan, Dumitru Logican, Emanoil Iliuț, Dr. Ovidiu Țopa (din Bucovina), Vladimir Cazacliu, Vasile Harea, Ioan Vlahuță, Alexandru Văleanu (din Basarabia), G. Murgoci, Gh. Munteanu-Rîmnic, Petru P. Haneș, V. Tempeanu (din România), Constantin Noe și Epaminonda Balamace (din Macedonia), Dr. Atanasie Popovici (din Serbia), prezenți în Chișinău, a semnat *Declarația*, cu accente și semnificație de Proclamație, pentru *„unirea politică a tuturor românilor într-un singur stat"*. (Au publicat această Declarație-Proclamație de Unire națională-statală, în *România Nouă*, din ziua de 24 ianuarie 1918 — Sărbătoarea națională aniversară a Unirii din ianuarie 1859; alăturea poezia eminesciană *La arme!*).

A participat și a trăit, direct și personal, profundele și obștești emoții ale înfăptuirii Unirii Basarabiei cu Țara-Mamă, România, în ziua de 27 martie 1918. Redactorul Nicolae Colan a publicat în Sfatul Țării, detaliat și cu grijă deosebită, toate actele și documentele excepționalului eveniment istoric de la 27 martie 1918: Unirea Basarabiei, pe care o dorise și pentru care militase. (Articolele și materialele sale din *Ardealul România Nouă, Sfatul Țării* le-a semnat cu inițialele C., N.C., multe nesemnate).

I se recunoaște Basarabiei meritul național că ea a fost „gornistul, la al cărui chemare, au venit pe rînd, și celelalte provincii subjugate" (I. Petrovici, *Momente solemne*, p. 65). Au urmat: la 28 noiembrie (1918) Unirea Bucovinei cu România și, la 1 decembrie, Unirea Transilvaniei; desăvîrșirea Unirii și constituirea statului românesc național unitar — în analele căruia s-a înscris, cu litere de aur, numele și contribuția transilvăneanului Nicolae Colan — mitropolitul de mai tîrziu al Transilvaniei.

Din mediul cultural de la Chișinăul Basarabiei, Nicolae Colan și-a inspirat și pregătit tema lucrării sale de licență la Litere și Filosofie din București: *Stilul literar al scrierilor românești ale lui Dimitrie Cantemir* (rămasă nepublicată).

Ajuns profesor la Academia Teologică „Andrei Șaguna" din Sibiu, N. Colan a urmărit situația național-culturală din Basarabia — pe care o purta în inimă și în amintire. În 1924, în cîteva articole, publicate în revista sibiană *Cuvîntul Poporului*, s-a referit la Basarabia *(La moartea Țarului Roșu* (Lenin), nr. 5; *Pentru Basarabia* — Injecție pentru un bolnav, nr. 15).

La alegerea de episcop al Vadului, Feleacului și Clujului, în aprilie 1936, la festivitatea solemnă de învestitură, regele Carol II, în alocuțiunea *ad hoc*, s-a referit textual la popasul de la Chișinău al lui Nicolae Colan și contribuția lui ca „propagandist cultural și unionist", cum l-a numit (ceea ce denotă că regele avea un consilier bine informat).

Cu atît mai mult, stagiul, fructuos și insolit, de la Chișinău, în Basarabia, al mitropolitului Nicolae Colan, se cade să fie menționat, cel puțin, biografic, ca o notă personală (ceea ce, înțelegem, că pînă acum, nu s-a putut face).

Pr. Gheorghe Cunescu

Aspecte din prigoana împotriva Bisericii

În anul 1953 este numit preot paroh la parohia Suciu de Sus, pr. Dr. Mureșanu Florea, fost protopop al Clujului și profesor de teologie la Cluj. Mai înainte executase 2 ani și mai bine de detenție la „canal". Acolo a făcut parte din brigada preoților și erau puși să execute cele mai umile corvezi, ba mai mult unii dintre paznici (gardieni) luau în rîs lucrurile lui Dumnezeu și credința însăși. Odată cu instalarea lui în vara anului 1953, fiind un bun trăitor al credinței și mare predicator al Cuvîntului lui Dumnezeu, fața satului s-a schimbat. Credincioșii participau în număr mare la slujbele religioase. S-a intensificat activitatea liturgică și pastorală în parohie. Se organizau de Sîntămărie Mare pelerinaje în fruntea cărora era preotul Florea, fie la Mănăstirea Nicula, fie la Mănăstirea Rohia sau de Ziua Crucii la Mănăstirea Strîmbu din apropiere. Au fost organizate excursii în grup și la mănăstirile din nordul Moldovei și din Oltenia.

Pe atunci eram elev seminarist la Cluj. Luam parte cu mare bucurie la toate aceste pelerinaje, împreună cu alți tineri de seama mea. Preotul Florea a fost ascultat de credincioși. Lucrul acesta nu a fost pe placul conducerii statului de atunci, fostului sfat popular și a fostului C.A.P. I s-au încredințat munci umilitoare pentru el ca preot. I s-a impus strîngerea (recoltarea) unei mari tarlale de grîu al C.A.P.-ului (reținem că numai o parte a satului era colectivizată). S-a supus acestei porunci și împreună cu multe creștine devotate Bisericii, a luat secera și personal a muncit pînă seara tîrziu pînă ce a terminat lucrul. În centrul satului este un pod mare, în timpul acela trebuia reparat capital. Organele puterii de stat nu au reușit să mobilizeze cetățenii la repararea lui. Au fost nevoiți să apeleze tot la preot. Și la chemarea lui peste 50 de bărbați s-au prezentat la muncă, în frunte fiind tot preotul Florea, dînd exemplu personal. Într-o singură zi podul a fost reparat. Astfel de munci dictate de autorități au fost îndeplinie în mai multe rînduri.

Începînd din 1950 casa parohială a fost ocupată în mod abuziv de regimul de dictatură, dîndu-i-se alte destinații. Preotul a fost nevoit să locuiască în chirie pe la diferiți credincioși. In timpul detenției păr. Florea a promis lui Dumnezeu construirea unui locaș de închinare. Timp de 2 ani a căutat acest loc și în cele din urmă a fost găsit la marginea satului Suciu de Sus într-o poiană frumoasă la „Breaza". În locul celor 150 de mănăstiri distruse de generalul Bukow, „spunea păr. Florea, trebuie să construim și noi măcar una".

În anul 1956 s-a început lucrul la noul schit și la cele două camere de locuit de alături. A fost stabilit hramul „SFINTA TREIME". La edificarea lui au contribuit meșteri locali și oameni de bună credință care au prestat muncă benevol, din dragoste față de Casa Domnului. De Sfînta Treime a anului 1957 s-a adunat multă lume la serbarea primului HRAM —. A fost o adevărată sărbătoare creștinească. In anul următor 1958, s-au adunat și mai mulți credincioși, ba mai mult, au venit și doi preoți din jur împreună cu credincioșii lor. Au slujit trei preoți în numele Sfintei Treimi. Am luat parte la această mare sărbătoare a sucenilor, fiind tînăr seminarist la Cluj (an —IV). Nu am să uit niciodată înflăcărata predică rostită de păr. FLOREA, entuziasmul credincioșilor și marea bucurie care se vedea pe fața tuturor. Dar vrăjmașul diavol, prin autoritățile locale de atunci, nu a văzut de bună lucrarea misionară a păr. Florea. Așa că 2 săptămîni mai tîrziu, în iunie 1958, preotul a fost arestat într-o noapte și dus peste dealuri pe jos, pînă la hotarul Boierenilor unde era așteptat de mașina securității. Și dus a fost pentru totdeauna. Ne-am întîlnit doar la proces care a avut loc la Satu Mare, în aprilie 1959. A doua zi creștinii au auzit de trista veste a arestării păr. Florea. Satul era îndoliat. Toți se întrebau, ce putem face pentru salvarea lui.

Unii membri ai Consiliului parohial s-au adunat în casa bunicului meu Chindriș Ioan și împreună cu subsemnatul, am redactat un memoriu prin care se cerea episcopului de la Cluj să intervină în favoarea eliberării preotului Mureșanu Florea. Acest memoriu a fost semnat de peste 300 de credincioși. S-a format o comisie care a mers din casă în casă cu memoriu pentru a fi semnat. Din această comisie au făcut parte Ciceu Gavril paraclisierul bisericii și subsemnatul.

Urmarea a fost că eu, Ciceu Gavril și Chindriș Ioan, am fost arestați în anul 1958, 22 septembrie. De aici încolo, interogatorii, cercetări etc., procesul a avut loc în aprilie 1959, ziua 8. Preotul a fost condamnat la 25 de ani închisoare, subsemnatul la 6 ani închisoare, paraclisierul Ciceu Gavril la 4 ani iar Chindriș Ioan la 4 ani. Părintele a fost acuzat că sabotează colectivizarea, că de ce a trebuit să meargă cu credincioșii pe la toate mănăstirile etc., etc. Mie și celorlalți ni se aducea acuzația că am uneltit împotriva orînduielilor statului etc., etc.

În cursul detenției, începînd de la Satu Mare, continuînd cu Gherla, apoi în colonie la Luciu Girzgeni și Jilava, am întîlnit mulți preoți ortodocși și monahi, profesori de teologie ca păr. Arhim. Benedict Ghiuș, păr. Chiriac din București, Marinescu, Ionescu, Spulber, Munteanu de lîngă Craiova și alții. In colonie unde erau mai mulți deținuți, exista brigada formată numai din preoți circa 100 în total. Toți arestați pentru că au încercat să-și facă datoria cu suflet față de Biserică și Patrie. Astfel de brigăzi formate numai din preoți, existau și pe la alte colonii învecinate ca Salcia și cei din Deltă, care lucrau la tăiatul stufului și la plivitul orezului.

Biserica Ortodoxă a avut de pătimit mult de pe urma dictaturii ceaușiste. Mulți dintre preoți au plătit cu viața curajul lor.

Schitul părintelui Florea a fost incendiat și de asemenea și cele 2 camere. Acum pe locul vechiului schit se va construi o adevărată mănăstire la care s-a turnat fundația și se adună materialele pentru construirea ei. Dumnezeu ne va ajuta să terminăm lucrul început.

Iconom Stavr. Burza Gavril

Suciu de Sus — Maramureș

P. F. Părinte Patriarh Teoctist pe meleagurile Transilvaniei

După ce a ridicat o biserică în prima sa parohie, Ohaba, Prot. Alba Iulia, vrednicul preot celib Dumitru Țabra, ajutat de Cel Atotputernic și de bunii săi credincioși, a ridicat o monumentală biserică și în parohia Valea Largă, prot. Luduș.

La invitația P. S. Episcop Andrei al Alba Iuliei, biserica a fost sfințită de P.F. Părinte Patriarh Teoctist, Duminică, 2 iunie 1991.

Ajutați de un sobor de preoți și diaconi și înconjurați de un foarte mare număr de credincioși din Valea Largă și din jur, după slujba de sfințire P. F. Patriarh și P.S. Episcop Andrei au săvîrșit Sf. Liturghie arhierească, răspunsurile fiind date de un cor restrîns al Seminarului teologic din Cluj-Napoca.

Cuvinte de învățătură au rostit P. F. Patriarh Teoctist și P. S. Episcop Andrei. Au mai vorbit: P. C. prot. I. Bacali și P. C. pr. D. Țabra, care a fost distins cu crucea patriarhală. P. F. Sa s-a întreținut apoi cu credincioșii locali, pe unii vizitîndu-i chiar la locuințele lor, iar noii biserici i-a oferit în dar un rînd de veșminte preoțești și vase liturgice.

În după amiaza aceleiași zile P. F. Patriarh Teoctist, însoțit de P. S. Episcop Andrei, a pus piatra de temelie la o nouă biserică din orașul Luduș.

Luni, 3 iunie 1991, în drum spre București, P. F. Părinte Patriarh Teoctist a făcut un scurt popas la Centrul mitropolitan din Sibiu, unde a fost întîmpinat de I. P. S. Mitropolit Antonie, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărășanul și permanența Consiliului arhiepiscopesc Sibiu

Cu acest prilej, P. F. Sa — după ce și-a exprimat bucuria reîntîlnirii cu preoți și sufletul mare al credincioșilor ardeleni, prilejuită de praznicul din ajun — a avut o consfătuire cu factorii de conducere ai Arhiepiscopiei Sibiului și corpul profesoral de la Institutul Teologic „Andrei Șaguna" din Sibiu, axată pe probleme actuale majore ale Bisericii Ortodoxe Române.

*

Istorie, Credință și Martiriu

Știm cît de grele au fost războaiele pe care romanii le-au purtat cu dacii pentru a ne stăpîni țara. În urma celui de al doilea război cu dacii conduși de regele lor Decebal din 105—106 împăratul Traian începe organizarea ținuturilor cucerite, fiind obligat să rămînă în Dacia și în anul următor. Așa se face că triumful privind victoria împotriva daco-geților a fost în realitate sărbătorit la Roma deabia în 107, fiind cunoscut faptul că romanii au petrecut 123 de zile și că tezaurul Daciei a salvat situația precară din punct de vedere economic a Imperiului roman. Dintre construcțiile publice realizate de Traian din prada dacică cea mai impresionantă, bogată dar și viguroasă totodată a fost forul de la Roma ce i-a purtat numele, în care se înalță și azi faimoasa Columnă — sinteză nepieritoare în piatră privind măsterea poporului român — In for existau bazilica Ulpia, biblioteci și templul divinului Traian precum și piața comercială. Ca multe alte monumente arhitectonice, forul lui Traian, piață monumentală între colinele Quirinal și Capitoliu, ce s-a legat cu alte foruri din centrul Romei și făcea trecerea spre Cîmpul lui Marte, a fost ridicat după planurile celebrului sirian greciza Apolodor din Damasc — care a realizat și podul de peste Dunăre de la Drobeta-Turnu Severin, pe care au trecut legiunile romane în al doilea război purtat împotriva dacilor în vremea urmașului lui Nerva —. Din aceleași bogății dacice în capitala Imperiului au fost refăcute și extinse apeducte, deasemenea sistemul de canalizare, iar Circus Maximus (Circul cel Mare) afectat în timpul incendiului neronian din anul 64 a fost refăcut. Am ajuns și la unul din aspectele legate de cotidian în Roma antică, dar care ține în mod categoric de tragismul uman. Plebeii Romei ca și cei din restul Imperiului roman de altfel, sprijineau pe împărat și acceptau conducerea exercitată de autorități doar dacă primeau „panem et circenses" (pîine și circ), în mod gratuit. Traian le-a satisfăcut cu prisosință dorința. Astfel în pomenitul an 107, la circul Colossaeum în timpul jocurilor publice oferite populației, datorită victoriei

(Continuare în pag. a 4-a)

Vlădescu Marcel

Sf. Gheorghe

PRIMEJDIA ŞOVĂIELII

(Duminica IX-a după Rusalii)

Puţinătatea credinţei Sfîntului Apostol Petru cînd se afla în mijlocul mării înfuriate şi ameninţătoare îl lasă pentru cîteva clipe în ezitare şi nehotărîre, atunci cînd, chemat de Domnul, porneşte peste valuri spre El. Şi nu puţină i-a fost teama morţii cînd a constatat cît de primejdioasă este şovăiala atunci cînd trebuie să mergi pînă la capătul drumului pentru împlinirea unui scop superior.

Departe de a judeca sentenţios îndoielnica credinţă a Apostolului, lucru pe care l-a făcut Mîntuitorul însuşi, căutăm să descifrăm înţelesul şovăielii şi a primejdiei pe care o prezintă.

La prima vedere, şovăiala apare ca un simţămînt general uman, monifestîndu-se sub forma ezitării, îndoielii, nehotărîrii, sau schimbarea hotărîrii determinate de o situaţie nesigură, sau de un scop de care la un moment dat, îţi dai seama că nu-l poţi îndeplini, nu poţi ajunge la el. Este în primul rînd o neîncredere în tine însuţi, în forţele proprii, dar în acelaşi timp este şi o chestiune de prudenţă, de prevedere a unei situaţii neplăcute, de a te abate de la un pericol ameninţător, care nu numai că îţi stăvileşte drumul, spre scopul propus, ci devine dăunător. Şi aceasta, pentru că, aşa cum spune un scriitor bisericesc din epoca primară a creştinismului (Minucius Felix), „toate lucrurile omeneşti sînt îndoielnice şi nesigure". Dacă este adevărată zicala că „în tot răul este şi un bine", şi este adevarat acest lucru, atunci şovăiala cu toate neajunsurile ei poate oferi momente de mai adîncă reflexie atunci cînd stăpînit fiind de impulsurile minore ale firii eşti îndemnat să iei hotărîri pripite, nechibzuite şi dăunătoare, care te duc la păcate, poate dintre cele mai grele. De aceea, Sfîntul Apostol Pavel ne îndeamnă, de pildă, „să fim zăbavnici la mînie"....! Cîte rele din viaţa oamenilor nu ar fi putut fi evitate prin ezitarea în luarea unei hotărîri rele, sau dacă a fost luată, prin ezitarea de a o duce pînă la capăt, dacă finalitatea este prăpăstioasă?!...

Evanghelia nu se referă la nici una din aceste forme, ci pune în lumină primejdia şovăielii în urmarea binelui, în a-ţi „împlini desăvîrşit slujirea" (II Timotei 4, 5) binelui, de care eşti încredinţat că este bine şi nu este rău! Şovăiala a devenit primejdioasă în cazul relatat de pericopa evanghelică, tocmai fiindcă Apostolul Petru de teama valurilor îşi pierde încrederea, îndoindu-se de cuvintele ce i se adresează, chiar dacă recunoaşte că sînt ale Domnului. În această situaţie şovăiala apare ca o derută a vieţii, devenind primejdioasă atît în relaţiile cu Dumnezeu, cît şi cu semenul. Este primejdioasă în relaţia cu Dumnezeu, fiindcă derutează tocmai încrederea în El, în Cuvîntul şi în iubirea Lui, ceea ce duce la pierderea nădejdii în împlinirea făgăduinţelor Lui, a comuniunii şi chiar a legăturii cu El. În acest caz, teama poate duce la o primejdioasă şovăială, cum a fost cea a Apostolului, fiindcă teama de valurile ameninţătoare a fost mai mare decît încrederea în puterea şi iubirea Domnului.

De aceea primejdia şovăielii trebuie depăşită prin îndrăznirea şi încrederea în puterea şi bunătatea Părintelui Ceresc ori de cîte ori I ne adresăm în rugăciunea noastră, după însăşi îndemnul Său: „Cereţi şi vi se va da, căutaţi şi veţi afla, bateţi şi vi se va deschide" (Matei 7, 7). Pentru a determina pe credincioşi să îndrăznească în adresarea către Dumnezeu, Mîntuitorul ne oferă pilda celui care nu refuză să-şi servească prietenul cerîndu-i pîine la miezul nopţii. „Chiar dacă, sculîndu-se, nu i-ar da pentru că-i este prieten, dar pentru îndrăzneala lui, sculîndu-se, îi va da cît îi trebuie" (Luca 11, 5, 10). Această îndrăznire îşi are la bază credinţa neîndoielnică, neşovăitoare. „Toate cîte veţi cere, rugîndu-vă, credeţi că veţi lua şi le veţi avea" (Marcu 11, 24), ne asigură Mîntuitorul. Sfîntul Iacob arată că „cel ce se îndoieşte este asemenea valului mării, care se aruncă şi se învăluie de vînturi. Să nu gîndească omul acela că va lua ceva de la Domnul" (Iacob 1, 6—7). Îndrăznirea către Tatăl prin cererea întărită în credinţă va primi răspunsul dacă este făcută în numele Fiului (Ioan 14, 13) prin comuniunea cu El şi prin cuvintele Lui (Ioan 15, 6—7), iar primirea celor cerute se va împlini tot mai mult în bucuria, siguranţa şi statornicia credinţei. (Ioan 16, 22—24).

Pe de altă parte împlinirea voii lui Dumnezeu trebuie să pornească din iubire filială şi să fie constantă, fiindcă „voia lui Dumnezeu este sfinţirea noastră" (I Tesaloniceni 4, 3). Iar sfinţenia ca şi curăţire duhovnicească se împlineşte prin hotărîrea şi rămînerea statornică în această formă, asemenea hainei curate, care se poate menţine astfel cu atît mai mult timp, cu cît este îngrijită şi ferită de orice murdărie. De aici îndemnul Apostolului: „Toate să le faceţi fără cîrtiri şi şovăiri ca să fiţi fără prihană şi curaţi, fii ai lui Dumnezeu nepătaţi" (Filipeni 2, 14—15). Sfîntul Iacob arată că „bărbatul îndoielnic este nestatornic în toate căile sale" (Iacob 1, 8). Această nestatornicie derutează atît drumul vieţii proprii, cît şi relaţiile cu semenii, fiindcă cei nestatornici, fiind schimbăcioşi, nu prezintă garanţie în ducerea pînă la capăt a unei acţiuni de bine. Unii ca aceştia, lipsiţi de hotărîrea fermă a unei acţiuni comune în bine, poartă marca unor caractere slabe, flexibile, oameni care nu ştiu niciodată precis ce doresc. Unii dintre ei fie că se complac în lenevie, sau comoditate, fie că urmăresc scopul personal, căutînd pretexte de izolare.

Şovăiala devine de-a dreptul periculoasă atunci cînd nu se pune stavilă temporală sau definitivă unui rău care ameninţă viaţa oamenilor. Răul se extinde, devine mai puternic şi mai distrugător cu cît este lăsat mai mult în voia lui...

La fel se întîmplă şi pe plan duhovnicesc cu răul moral, care este păcatul. Nu numai prin acceptiune ci şi prin şovăiala de a-l stăvili la timp, el se amplifică, degenerînd în patimă, sau în altă formă din ce în ce mai periculoasă vieţii personale şi a semenilor. De pildă lipsa de cumpătare în băutură devine o obişnuinţă şi o necesitate, aducînd patima alcoolismului. Mînia şi invidia, dacă nu sînt oprite cu fermitate încă de la început cresc ca nişte buruieni otrăvitoare pentru suflet (Sfîntul Grigore de Nissa) şi prin amplificare se transformă în ură şi ucidere. (Iacob I, 20; 4, 1—3). La fel şi ispita care la început pare nevinovată, dacă este tratată cu şovăială, devine uşor acceptată şi mai greu de învins. De aceea Mîntuitorul arată că păcatul se săvîrşeşte la început în inimă. Aici trebuie concentrate toate forţele duhovniceşti spre al stîrpi: „Aţi auzit că s-a zis celor de demult: să nu desfrînezi. Iar Eu zic vouă: că oricine caută la femeie spre a o pofti, a şi desfrînat cu ea în inima sa" (Matei 5, 27—28). Tot astfel se pune problema şi cînd este vorba de creşterea în virtute. Aceasta pentru că pe drumul virtuţii, a săvîrşirii binelui nu se admit ezitările, nehotărîrile, şovăiala. Un astfel de drum nu poate cunoaşte oboseala fiindcă el vizează răsplata chemării celei de sus" (Filipeni 3, 14), a desăvîrşirii în Dumnezeu (Matei 5, 48). În astfel de situaţii drumul este permanent deschis în săvîrşirea neîntreruptă a binelui. De aceea accentuează Apostolul că: „Celui ce i se pare că stă să ia aminte să nu cadă" (I Corinteni 10—12). Pretinsa staţionare în bine corespunde unei lîncezeli sau moleşeli morale, ceea ce înseamnă declin. Spre a accentua hotărîrea unei acţiuni constante şi ascendente în săvîrşirea binelui Apostolul porunceşte: „Lucraţi cu frică şi cu cutremur la mîntuirea voastră" (Filipeni 2, 12). Adică, cu atenţie sporită în a nu cădea, de a nu da înapoi fiindcă pe măsură ce se stinge lumina soarelui, apare întunericul nopţii... Primejdia şovăielii se manifestă în acest caz prin aceea că lipsiţi de bine ,cădem în mreaja răului, din ce în ce mai întunecoasă. Zăboveala atrage după sine trîndăvia duhovnicească, numită şi „moartea de fiecare ceas", fiindcă trîndăvia sau lenevirea duhovnicească este o moleşire şi slăbănogire duhovnicească, ceea ce duce la „răcirea şi stingerea duhului", cum spune Sfîntul Apostol Pavel. Iar cînd termometrul duhovnicesc aflîndu-se într-o continuă scădere şi răcire, atingînd limita inferioară, provoacă îngheţul duhovnicesc, adică „moartea spirituală". Şovăiala în cultivarea neîntreruptă a binelui în modul arătat mai sus, stagnează şi legătura cu Dumnezeu care este Binele absolut. Aceasta duce la pierderea încrederii în bunătatea Părintelui ceresc care este un păcat împotriva Duhului Sfînt şi care atrage după sine şi păcatul capital al întristării, cînd sufletul arde în neputinţa ridicării, mocnind ca tăciunii de jăratec nestins, iar strigătul după salvare rămîne fără ecou. Se recomandă deci o continuă priveghere în urmarea neîntreruptă a binelui, o continuă „atenţie la noi înşine", cum spune Sfîntul Vasile cel Mare, avînd totdeauna cîrma vieţii îndreptată spre depăşirea valului care se opune săvîrşirii binelui, fără nici o ezitare sau şovăire, fiindcă Domnul ne spune atît de clar că „împărăţia cerurilor se ia cu asalt şi numai cei silitori o răpesc" (Matei 11, 12). De aici învăţătura că „nimeni care pune mîna pe plug şi caută înapoi nu este potrivit pentru împărăţia lui Dumnezeu" (Luca 9, 62).

Preot prof. Sorin Cosma

MIHAIL KOGĂLNICEANU

100 de ani de la moarte

Între personalităţile reprezentative ale vieţii politice şi culturale româneşti din veacul al XIX-lea se numără şi criticul, istoricul, scriitorul, ziaristul, oratorul şi omul politic Mihail Kogălniceanu, de la moartea căruia, *în 20 iunie*, se împlinesc 100 de ani.

S-a născut la Iaşi în 1817 dintr-o familie de cărturari vestiţi. Studiază în Franţa şi la Berlin, unde s-a format ca viitor istoric şi om politic. În 1838 se întoarce în Moldova unde desfăşoară o bogată activitate literară. În 1840 începe opera de regenerare a Teatrului din Iaşi, iar în 1843 îşi inaugurează cursul de istorie naţională. Moare la Paris, în 20 iunie, osemintele lui fiind aduse la Iaşi.

Mihail Kogălniceanu se distinge, în primul rînd, printr-o viguroasă şi complexă personalitate, care l-a făcut să se manifeste în cele mai diferite domenii de activitate spirituală, dominînd întreaga viaţă politică din veacul al XIX-lea. Datorită spiritului său de iniţiativă, de viziune clară a lucrurilor şi de căutare a unor soluţii mai eficiente, şi-a croit căi în toate ramurile-i de manifestare, dînd pretutindeni îndrumări personale şi fixînd programe, realizate datorită voinţei sale de fier.

Lui Mihail Kogălniceanu se datoreşte o nouă îndrumare a literaturii române. Plecînd de la naţionalizarea culturii noastre, preconizată incidental de Ioan Heliade Rădulescu şi Gheorghe Asachi, Mihail Kogălniceanu cere şi naţionalizarea literaturii române, conform curentului istoric-popular (1840—1870) şi a revistei „Dacia literară", în care găsim îndrumarea pe care el a înţeles să o dea literaturii noastre. În această operă de îndrumare el pleacă de la falsificarea spiritului naţional. Ioan Heliade Rădulescu, îndreptînd mişcarea noastră literară spre traduceri, spre capodopere străine, a dus la crearea unei literaturi de imitaţie, fără nici o legătură cu sufletul neamului nostru. La această primejdie se adaugă şi aceea a unei limbi artificiale făurită de filologi şi neînţeleasă de popor. Stăpînit de convingerea că imitaţia în literatură „omoară duhul naţional" şi că reformele filologilor sapă o prăpastie între cărturari şi popor, Kogălniceanu se ridică atît împotriva exagerărilor şcolilor latiniste, care primejduiau limba, cît şi împotriva traducerilor şi a imitaţiilor, care perverteau sufletul neamului. Pentru crearea unei literaturi originale, menită să dea expresie sufletului românesc, unul şi nedespărţit, el recomandă scriitorilor o inspiraţie naţională, însă, iar pe de altă parte spre literatura populară, păstrătoarea prin excelenţă a genului naţional, ia ţrpe de altă parte spre literatura noastră veche, pe care o pune la îndemîna scriitorilor prin publicarea vechilor noastre cronici. Mihail Kogălniceanu este cel dintîi teoretician — la nivel european — al specificului naţional al literaturii române. În această literatură să-şi găsească poeţii motivele lor de inspiraţie şi o adevărată limbă românească. Aceia care au adus la îndeplinire acest program şi au ilustrat în chip desăvîrşit principiile noului curent au fost C. Negruzzi în proză şi V. Alecsandri în poezie. — Paralel cu această îndrumare spre izvoarele naţionale de inspiraţie, el a urmărit ideea unirii scriitorilor de pe întreg teritoriul locuit de români, care, păstrîndu-şi individualitatea lor, să lucreze împreună în vederea desăvîrşirii unei limbi literare unice şi a unei literaturi cu caracter unitar şi naţional românesc.

Ideea naţională stă la baza concepţiei sale istorice. Prima lucrare în această direcţie: Istoria Munteniei, Moldovei si Românilor de peste Dunăre (1837) se impune prin afirmarea hotărîtă a unităţii neamului românesc de pretutindeni. În anul 1841 scoate „Arhiva Românească", cea dintîi colecţie de scrieri şi acte vechi privitoare la istoria românilor, menită să dea izvoarele necesare pentru scrierea istoriei noastre. Ideea unităţii românilor de pretutindeni primeşte o admirabilă expresie în „Cuvîntul de introducere la cursul de istorie naţională" (1843). Pentru Kogălniceanu istoria este un izvor nesecat de forţă şi credinţă, un mijloc de educaţie morală şi politică a neamului său. El a lărgit orizontul de cercetare al istoricului, depăşind vechea concepţie a istoriei pragmatice care se ocupa de biografia domnilor, nepomenind nimic de popor. Pe lîngă istoria politică a ţărilor române, el este primul nostru istoric care înţelege să cuprindă, în totalitatea ei, viaţa socială şi culturală a trecutului. El a afirmat printre primii ideea că necesitatea cunoaşterii trecutului patriei este o chezăşie a afirmării naţionale. Opera lui principală este Letopiseţul ţării Moldovei, în trei volume (1845—52), prin care pune la dispoziţia scriitorilor un bogat izvor de inspiraţie. Meritul lui M. Kogălniceanu este că a pus bazele ştiinţifice şi obiective ale istoriei române moderne. El este cel dintîi istoric „critic ce a născut neamul nostru" (D. Onciul). Pentru faptul că a reuşit să ridice istoria la prestigiu european a fost ales membru al Academiei române.

Mihail Kogălniceanu este cel mai de seamă reprezentant al artei oratorice. Ca avocat, deputat şi ministru a rostit multe discursuri în care se face elogiul frămîntărilor neamului nostru dintre 1840—1890. Celebre au rămas cel din 5 ianuarie 1859, rostit la alegerea lui Cuza şi cel din 25 mai 1862 în problema împroprietăririi ţăranilor. Discursurile sale avîntate şi pline de simţire românească, convingătoare şi captivante, rămîn o podoabă a oratoriei politice româneşti. Deosebită este şi valoarea lor literară.

Ca prozator scrie amintiri personale din societatea Iaşilor (1841). Publică o nuvelă istorică referitoare la răpirea Bucovinei (1775) şi moartea lui Grigorie Ghica. A scris şi comedii pentru Teatrul naţional din Iaşi. În 1850 a publicat „Tainele inimii" — prima încercare de roman românesc. În mişcarea literară el nu apare atît ca scriitor, ci ca îndrumător.

Ca om politic a fost cea mai înaltă culme a epocii sale. Prin ideile lui politice s-a clădit atunci temelia statului român de astăzi. Participă la cele mai însemnate şi mari acte politice din viaţa ţării — prin ideile sale s-a încadrat în ideologia paşoptistă din Moldova; contribuie la Unirea Principatelor şi conduce ţara ca ministru de externe în timpul războiului de independenţă.

Cu prilejul centenarului morţii sale ne revine sarcina de a omagia personalitatea lui viguroasă şi complexă, de a aprecia activitatea lui de toate nuanţele şi de a ne exprima recunoştinţa faţă române moderne" (G. Ivaşcu). de acest „arhitect al literaturii

Marea lui operă rămîne cea mai lapidară pildă generaţiilor de azi şi viitoare.

Prot. Ieremia B. Ghita

În memoria unui mare om de cultură,

Diacon prof. PETRU GHERMAN

(1907—1941)

Prin talentul său, prin competenţa sa dirijorală, prin prezenţa scenică, prin forţa pătrunderii sensurilor muzicii interpretative, prin perseverenţa şi nota sa personală a întregii activităţi muzicale, Petru Gherman se impune ca una din cele mai luminoase prezenţe muzicale ale Sibiului şi nu numai atît.

Vocaţia sa muzicală s-a manifestat încă din anii copilăriei în Săliştea Sibiului, unde muzica vocală şi corală erau la mare cinste, ca în întreaga mărginime a Sibiului.

A văzut lumina zilei în 3 oct. 1907, în această comună vestită a jud. Sibiu, părinţii fiind ţărani fruntaşi, cinstiţi şi harnici, calităţi pe care le-a insuflat şi fiului lor, din fragedă copilărie. Şcoala primară o începe în comuna natală în preajma primului război mondial, după care se înscrie la Şcoala normală „Andrei Şaguna" din Sibiu în anul 1918, anul Marii Uniri, avînd astfel bucuria şi fericirea de a-şi face studiile secundare şi universitare în România Mare. Termină şcoala în 1925, avînd marea şansă de a-l avea ca prof. de Muzică pe părintele Timotei Popovici care observîndu-i talentul, îi călăuzeşte paşii cu atenţia şi competenţa-i cuvenită aşa cum a făcut-o pînă aci şi cum o va face şi de-aci înainte pînă la pensionare, cu elevii talentaţi. După absolvirea şcolii urmează cursurile Academiei Teologice-Andreiene din Sibiu, unde întîlneşte un alt înaintaş al muzicii sibiene, prof. Candid Popa care preia ştafeta îndrumării talentului studentului Petru Gherman. Calităţile sale, nu numai muzicale, sînt remarcate şi de marele patriot şi om de cultură Dr. Nicolae Bălan, Arhiepiscop şi Mitropolit al Ardealului, care îmbrăţişează şi sprijină propunerea profesorilor de a fi trimis ca bursier la Academia Regală de Muzică din Bucureşti, unde urmează cursurile Secţiei Pedagogice şi Canto, bucurîndu-se curînd de aprecierea profesorilor săi şi în special a compozitorului şi dirijorului Ion D. Chirescu. În tot timpul studenţiei face parte din vestitul cor „Carmen" dirijat de I.D. Chirescu, cîntînd în partida de bas şi susţinînd piesele solistice.

În cadrul clasei de canto, devine curînd „răsfăţatul" colegilor săi ca Gh. Folescu, Romulus Vrăbiescu şi alţii.

Datorită acestui fapt, la propunerea lui R. Vrăbiescu, promoţia 1936, este numită „Promoţia Petru Gherman".

În toamna aceluiaşi an vine la Sibiu, ocupînd catedra de „Muzică vocală şi bisericească" a Şcolii Normale, urmînd mentorului său Timotei Popovici, sarcină deloc uşoară, dar de care se achită cu mare succes. Este apreciat de colectivul de profesori parte foştii săi profesori, ca şi de elevi şi în special de cei cu preocupări muzicale.

Corul şcolii capătă noi valenţe. Profesorul Petru Gherman pune baze unui valoros cor bărbătesc la patru voci, care se impune repede în viaţa muzicală a oraşului.

Rămîne în şcoală numai un an căci după pensionarea fostului său profesor Candid Popa, este promovat în învăţămîntul superior ocupînd catedra de „Cînt bisericesc şi Tipic" la Academia Teologică. Una din preocupările de seamă, în noua sa activitate a fost revitalizarea corului bărbătesc al studenţilor teologi, formaţie cu care prezintă concerte pe scenele sălilor de spectacole din oraş şi împrejurimi, în special în comuna natală Săliştе.

Menţine legătura cu foştii săi elevi, incluzînd cîţiva în corul teologilor. Cu această formaţie întărită, prezintă în anul următor 1938 — un concert decsebit în Aula Academiei — cu ocazia zilei patronului Academiei şi Şcolii Normale 30 noiembrie ziua Sf. Andrei şi a împliniriі — a doua zi — a 20 de ani de la Marea Unire din 1 decembrie 1918.

Petru Gherman avea o voce de bas-cantabil, unică, de o vibraţie impresionantă, o căldură şi totodată un dramatism rar întîlnit. Cine l-a auzit, nu-l va putea uita niciodată!

„Tatăl nostru" — „Nu pricep curată"... şi alte piese religioase erau interpretate cu sensibilitate deosebită, creînd o adevărată atmosferă religioasă, de rugăciune, de meditaţie şi totodată de încîntare sufletească. Catedrala mitropolitană parcă amplifica şi mai mult sonoritatea, aceasta daorită şi dirijorului corului, mentorul său Timotei Popovici.

Balada „Groaza" şi „A venit un lup din crîng" de Gh. Dima pe versuri de V. Alecsandri şi respectiv G. Coşbuc, arii din operele lui Mozart şi Charle Gounaud, Verdi şi altele, dar mai ales „Crizanteme" de S. Drăgoi, au rămas pînă astăzi inegalabile în interpretare.

Piesele în stil popular şi prelucrări de Emil Monţia sau T. Brediceanu, precum şi cele culese şi prelucrate de dînsul erau interpretate cu deosebită sensibilitate şi măiestrie. Publicul sibian şi elevii săi, erau nelipsiţi de la aceste rarisime evenimente.

A avut marea şansă de a avea la pian pe renumita pianistă sibiană, recunoscută pe plan mondial, Mitzi Klein-Hinz.

Concertele erau repetate de mai multe ori în Sibiu şi în oraşele Mediaş, Sighişoara, Deva şi Săliştе.

În anul 1939, a fost hirotonit diacon şi vocea sa umplea cu generozitate întreaga catedrală şi inima credincioşilor. În toamna aceluiaşi an, recunoscîndu-i-se calităţile de dirijor, este ales în fruntea corului „Gh. Dima" al Reuniunii de Cîntări din localitate, formaţie înfiinţată în 1878.

Activitatea dirijorală şi solistică a fost subliniată în diferite publicaţii ale timpului.

Pe lîngă un mare dirijor şi cîntăreţ în persoana lui Petru Gherman, se întrezărea un valoros compozitor şi publicist. A compus piese religioase:

(Continuare în pag. a 5-a)

Conf univ. Cornel Arion

Istorie, Credinţă şi Martiriu

(Urmare din pag. a 3-a)

sale contra dacilor, au fost mărturisiţi numeroşi creştini, care erau şi sub împăratul considerat „bun şi drept", persecutaţi pentru credinţa lor într-un unic Dumnezeu. Printre ei s-a numărat şi Ignatie Teoforul episcop al Antiohiei, care cunoscîndu-şi soarta ce i-au hotărît-o autorităţile romane a lăsat o celebră „Epistolă către Romani" din care redăm cîteva fragmente ce impresionează prin tăria credinţei sale.

„Scriu tuturor Bisericilor şi le spun tuturor, că mor de bună voie pentru Dumnezeu, numai dacă voi nu mă veţi împiedica. Vă rog să nu-mi arătaţi o bunăvoinţă nepotrivită. Lăsaţi-mă să fiu mîncarea fiarelor, prin care pot ajunge la Dumnezeu. Sînt grîu al lui Dumnezeu şi voi fi măcinat de dinţii fiarelor ca să fiu găsit pîine curată a lui Hristos..."

„O, de-aşi avea parte de fiarele ce-mi sînt pregătite şi mă rog să le găsesc gata! Le voi şi momi ca să mă mănînce îndată, nu ca pe unii, de care, temîndu-se, nu s-au atins. Şi chiar dacă ele nu vor vrea, le voi sili".

„Iertaţi-mă! Eu ştiu ce-mi foloseşte! Acum încep să fiu ucenic. Nu mai rîvnesc nimic din cele văzute, ca să ajung la Hristos. Focul, crucea, mulţimea fiarelor, tăierile, împărţirile, risipirile oaselor, strivirea membrelor, sfărîmările întregului trup, pedepsele rele ale diavolului să vie asupra mea, numai să ajung la Hristos".

„Mai bine îmi este să mor pentru Hristos — Iisus, decît să împărăţesc pînă la marginile pămîntului. Caut pe Acela care a murit pentru noi; îl vreau pe Acela care a înviat pentru noi; iar vremea naşterii îmi este aproape".

„Iertaţi-mă, fraţilor, nu mă împiedicaţi să trăiesc în Hristos, nevoind voi ca să mor; nu daţi lumii pe cel ce vrea să fie al lui Dumnezeu şi nu-l amăgiţi prin materie. Lăsaţi-mă să primesc lumina cea curată; ajuns acolo voi fi om. Îngăduiţi-mi să fiu imitator al suferinţei Dumnezeului meu...".

Ca şi mulţi alţi martiri creştini Sfîntul Ignatie Teoforul a dovedit o atitudine moral-creştină ce depăşeşte puterea de înţelegere a celor mai mulţi oameni, dar care pentru creştini este vrednică de mare respect şi multă laudă, deoarece a renunţat la toate ce avea în această lume, familie şi prieteni, din dragoste nesfîrşită pentru Dumnezeu, împlinind cuvintele lui Iisus Hristos în opera Sa mîntuitoare, Care după cum afirmă evanghelistul Matei a spus: „Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi şi Eu pentru el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri" (10, 32) şi „Cel ce iubeşte pe tată ori pe mamă mai mult decît pe Mine nu este vrednic de Mine; cel ce iubeşte pe fiu ori pe fiică mai mult decît pe Mine nu este vrednic de Mine. Şi cel ce nu-şi ia crucea şi nu-Mi urmează Mie nu este vrednic de Mine". (10, 37—38).

Este vorba deci, în cazul acestui Sfînt martir şi al altora ca el, nu de o nesocotire a darului vieţii, care este dar dumnezeiesc ci de o alegere decisivă între viaţă şi tăgăduirea lui Hristos, sau mai bine zis între fidelitatea faţă de credinţă şi lepădarea de credinţă, aceasta din urmă impusă de persecutori.

Notă. La redactarea acestui material din ansamblul lucrărilor consultate trebuie să menţionăm cele ale lui Dumitru Tudor în special „Traian împărat al Romei" şi Ioan Rămureanu în mod deosebit studiul introductiv la volumul „Actele martirice", din strădania celor menţionaţi folosind şi popularizînd multe din contribuţiile valoroase.

Mitropolitul ANDREI ŞAGUNA — apărător al Bisericii Ortodoxe strămoşeşti şi al fiinţei neamului românesc

Este cunoscut faptul că, încă de la numirea sa în scaunul Episcopiei sibiene, marele ierarh Andrei Şaguna a luptat împotriva prozelitismului agresiv practicat de Biserica greco-catolică(unită) din Transilvania şi a respins invectivele pe care ierarhii şi clerul greco-catolic le adresau Bisericii, clerului şi credincioşilor ortodocşi români transilvăneni.

Chiar şi circulara emisă de episcopul Ioan Lemmeny la 14 iunie 1848 — după Adunarea naţională de pe Cîmpia libertăţii de la Blaj din 3/15 mai 1848, unde de aceleaşi nobile idealuri — „a cuprins nu puţine invective asupra Bisericii greco-răsăritene"[1] (ortodoxe n.n.), mărturiseşte Şaguna. La fel a procedat Consistoriul din Blaj prin circulara nr. 442 din 9 mai 1850, acuzînd preoţii şi intelectualii ortodocşi şi urmărind să arate că Biserica Ortodoxă „n-are drepturi egale cu celelalte Biserici".[2]

Acesta a fost climatul în care, de-a lungul păstoririi lui Andrei Şaguna, s-au desfăşurat relaţiile dintre Biserica Ortodoxă şi Biserica greco-catolică din Transilvania.

De altfel, atitudinea neprincipială a Consistoriului greco-catolic de la Blaj a fost reliefată şi de către Ion Matronescu. Acesta, deşi unit, a afirmat în două scrisori pe care i le-a adresat lui Şaguna la 5/17 iulie 1850 că „*toţi românii cei buni, uniţi şi neuniţi, cunosc că peatra scandalei vine de la Blaj şi nu de la Sibiu*".[3]

Pentru a-şi împlini nestăvilitele ambiţii, greco-catolicii au încercat să-i atragă la uniaţie chiar pe Şaguna. Astfel, vicarul Alexandru Sterca Şuluţiu i-a spus lui Şaguna la Viena, în toamna anului 1850, că „fericirea naţiunii noastre române se poate ajunge numai atunci cînd toată naţiunea se va uni cu Roma şi că astfel i-au vorbit lui miniştrii şi — mărturiseşte Şaguna — fiindcă ştie că eu sînt naţionalist bun şi bărbat capace de o acţiune mare, pentru aceea mă roagă ca să trec la unire cu Roma şi atunci voi fi mitropolit al Albei-Iuliei". Replica ierarhului sibian — izvorîtă din iubire de neam şi de Biserică — a fost promptă şi plină de demnitate: „Eu am ascultat pînă la finea logicei sale pe acest ultramontan şi cu dispreţ i-am răspuns că *eu nu-mi vînd religia mea strămoşească pentru un tăier de linte*"[4] şi „*pentru nici un fel de demnitate şi rang nu mă fac apostat*"[5].

Atacurile uniţilor — încurajaţi în acest sens şi de politica regimului absolutist vienez, care l-a numit pe episcopul Al. Sterca Şuluţiu ca membru al Societăţii de propagandă a unirii în Răsărit[6] au continuat şi pe mai departe, cu aceeaşi virulenţă, atît în presă (în Gazeta de Transilvania) cît şi în circularele emise de ierarhii greco-catolici. Astfel, acelaşi Alexandru Sterca Şuluţiu — înălţat la demnitatea de arhiepiscop şi mitropolit şi însărcinat în acest post în anul 1855, prin ridicarea diecezei Blajului la rangul de arhiepiscopie şi mitropolie, cu titlul de Alba Iulia şi Făgăraş — în circulara din 9/21 aprilie 1855 cerea clerului unit „ca la Rusalii să facă rugăciuni de mulţumită pentru Papa şi Împărat şi pentru toată naţiunea română, ca Spiritul Sfînt să o lumineze pe ea, *ca să se unească sub un cap bisericesc*"[7] (reprezentat, probabil, în persona sa n.n.).

Şi, după cum mărturiseşte Şaguna, „*nu numai noul episcop greco-catolic era stăpînit de un duh batjocoritor către religia nostră greco-orientală, ci duhul acesta batjocoritor s-a manifestat către Biserica noastră şi din partea unor fanatizaţi preoţi greco-catolici*"[8], „*instruiţi în duhul prozelitist*"[9].

Cu mîhnire sufletească, dar şi cu nădejdea că îşi va apăra turma încredinţată spre păstorire, Andrei Şaguna i-a scris, la 23 februarie 1856, mitropolitului Nifon al Ungrovlahiei despre suferinţele şi umilinţele pe care Biserica Ortodoxă din Transilvania le îndura din partea clerului şi credincioşilor uniţi. Iată conţinutul acestei mărturisiri de conştiinţă a ierarhului ortodox sibian:

„Înalt Prea Sfinţite!

În dorinţa ce o hrănescu în sufletul meu de a vedea Biserica noastră dreptcredincioasă, ori pe unde se află ea împrăştiată, înflorită în întregimea credinţei şi apărată de toate ispitele care ameninţă turburare unimei Duhului întru legătura păcii, am socotit totdeauna că mijlocul cel mai priincios pentru ajungerea acestui scopu sfînt este coînţelegerea căpeteniilor acestei Biserici. Acesta a fost motivul care m-a îndemnat a cerca de mai multe ori ca, cu toate neînlesnirile ce se află în privinţa comunicaţiei noastre, să mă apropii de Înalt Prea Sfinţia Voastră, căruia Dumnezeu a încredinţat păstorirea turmei creştineşti din acea ţară. Această consideraţie m-a încurajatu ca să supuiu la cunoştinţa Înalt Prea Sfinţiei Voastre mai multe din cărţile bisericeşti lucrate sau tipărite în tipografia noastră diecezană, cerîndu-vă înalta părere în privinţa cuprinsului şi a întrebuinţării lor pentru creştinătatea noastră. Deşi n-am fost norocit pînă acum ca să mă pociu mîngăia cu vreun rezultat dorit al cercărilor mele către Înalt Prea Sfinţia voastră, n-am slăbit nicidecum nici în deosebita cinstire şi smerenie ce sînt dator persoanei Înalt Prea Sfinţiei Voastre, nici în evlavioasa mea dorinţă de a dobîndi o coînţelegere de aproape între Biserica de acolo şi între cea de aici.

Cunoaşteţi, Înalt Prea Sfinţite, că de cînd o civilizaţie rău înţeleasă s-a făcut parola tuturor ţărilor şi a popoarelor, de cînd o filosofie rătăcită a amăgit duhurile, de cînd un materialism gros a devenit un idol la care se închină mai toată suflarea şi de cînd înlesnirea comunicaţiilor a apropiat pe creştinii noştri de cei de altă credinţă, problema Bisericii s-a făcut cu atît mai grea cu cît se înmulţescu pericolele care îi ameninţă cu turburarea păcii ei, ci chiar existenţa de care s-a bucurat pînă acum. O indiferenţă religioasă, o nepăsare către cele sfinte şi chiar o duşmănie declarată împotriva credinţei a împuţinatu evlavia către Biserică şi a răcit inimile creştinilor către această mumă bună care le-a fost odată fală şi bucurie în zilele cele bune, scutu şi apărare în primejdii şi mîngăiere în vremile de necazuri. Aceste împrejurări fatale de slăbiciune religioasă, de care pătimeau creştinii noştri Români, n-au scăpatu din vederea celor de altă credinţă şi de aici vin feluritele şi necontenitele lor cercări, pe ascuns şi pe faţă, spre a răsturna temeliile Bisericii noastre dreptcredincioase. Cu cît căpetenia mai înaltă a Bisericii noastre nu este în stare de a lucra cu putere în interesul misiei sale cei înalte şi cu cît dismembrarea ei din afară este rană în care lovesc vrăjmaşii neîncetat, cu atît ar fi mai mare datoria tuturor căpeteniilor acestei biserici de a se înţelege între sine şi de a lucra în armonie spre întărirea duhului care însufleţeşte creştinătatea şi spre apărarea ei de pericolele ce o ameninţă.

Nu lua în nume de rău, Înalt Prea Sfinţite, dacă, după esperienţa şi cunoştinţele ce am, viu cu prilejul acesta să-ţi descoperu părerea mea că vrăjmaşii de care are a se teme Biserica noastră dreptcredincioasă a Românilor nu sînt nici papistii (papistaşii n.n.) pe faţă, nici luteranii or calvinii sau alte eresuri născute din rătăcirile acestora. *Vrăjmaşii cei mai cumpliţi de cari trebuie să fugă creştinii noştri cari vor să moară în credinţa Bisericei moşilor şi strămoşilor lor sînt un mic număr de Români, numiţi uniţi, care sub forma ritului răsăritean sînt papisti întrupaţi şi cari sub numele de Români ne amăgesc ca să ne tragă în prăpastie, însă nu numai Biserica ci chiar şi naţionalitatea noastră să-şi afle mormîntul. Biserica noastră drept credincioasă din părţile aceste, mai de la începutul existenţei sale a avut a suferi lupte şi apăsări pînă la tiranie din partea papistilor, a luteranilor şi calvinilor, însă toate aceste au ajunsu bagatel pe lîngă goanele ce ne dau uniţii, pe lîngă batjocurile cu care spurcă Biserica noastră şi pe lîngă tot felul de necazuri şi supărări cu care turbură pacea şi liniştea Bisericii noastre şi zăticnescu şi împiedică toată înaintarea şi dezvoltarea poporului. Aceste goane ce le suferim de la uniţi, cari se numesc fraţi ai noştri, s-au înmulţitu de cînd ne-au răpitu Mitropolia de la Bălgrad (Alba Iulia n.n.),*[10] *şi de cînd li s-au dat mai multe mijloace pe care ei le întrebuinţează spre a ne apăsa pe noi şi spre a stinge cu totul Biserica noastră. Aceşti lupi îmbrăcaţi în pele de oae, cari zic că misia lor este de a împreuna toată românimea pe unde se află cu Biserica Romei, se vîră pe nesimţite în turma noastră, fac paradă cu naţionalitatea română sper a dobîndi încrederea celor ce nu-i cunosc: înjură pe greci, sîrbi şi alţii cu care sîntem ruditi prin Biserică şi apoi începu a altoi veninul lar de a amăgi pe Români ca să-şi urască Biserica şi să se lepede de dînsa.*

Ştiu, Înalt Prea Sfinţite, că de cînd s-a început o eră nouă pentru Ţara Românească şi s-au deschisu şcoale s-au strecurat acolo mulţi uniţi, chiar şi popi apostaţi, care sub numele de Români au înşelat opinia publică, au fost primiţi prin case de învăţători de copii, li s-au dat la şcoalele publice catedre de învăţătură şi unii au fost şi chiar profesori de clerici în Seminare. Se poate ca o parte din împuţinarea evlaviei şi răceala către cele sfinte ale Bisericii din acea ţară să se fie adusu din ţările unde tinerimea boerească şi-a făcutu învăţăturile: *însă pociu zice fără greşală că cea mai mare parte a turburării ideilor religioase de acolo, cea mai rece indiferenţă către credinţa strămoşească şi cea mai groasă nepăsare către Biserică este făcută precugetată a acelor Români uniţi, cari singuri fiind rătăciţi voiu să rătăcească şi pe alţii, întunecîndu-le mintea şi stricîndu-le inima.* Să nu ne mirăm de spiritulu acel nemoderatu de naţionalitate cu care singur se hrăneşte tinerimea de astăzi şi care despreţuieşte Biserica, ca cum aceasta n-ar putea fi singură cea mai tare îngrădire şi cel mai puternic zid al naţionalităţii. De aici curg espresiile cele nepotrivite în privinţa religiei ce figurează în literatura românească de acum şi chiar schimonosirea numelui de Hristos în Crest şi Cristu, pe care niciodată Biserica noastră nu l-a pronunţat aşa. De aici se explică şi uitarea de sine a unui profesor de la Seminarul Epsicopiei Argeşul care, făcînd paradă cu simpatii păgîne, numeşte pe Mahometani fraţi ai noştri.

Aducînd aceste împrejurări la cunoştinţa Inalt Prea Sfinţiei Voastre, am vrut a vă atrage luarea aminte asupra unui pericol care ameninţă bîntuire înfricoşată creştinătăţii[12] şi a vă arăta cît e de mare trebuinţa ca să fim într-o înţelegere în cele ce privescu la apărarea şi la întărirea Bisericei noastre. *Ştiu că privegherea cu care Inalt Prea Sfinţia Voastră apăraţi turma creştinească ce vi s-a încredinţat, de lupii cei răpitori, va îngriji cu deosebire ca aluatul cel viclean al Românilor uniţi să nu se poată întinde şi pe acolo spre a sgudui temeliile credinţei ce s-a păstrat nevătămată de mai multe veacuri.* Bucurîndu-mă că prin descoperirile aceste mi-am uşurat cugetul şi am îndeplinit o datorie ce mi-o impune sarcina ce o port, aş simţi o bucurie şi mai mare cînd aş afla că părerile mele n-au rămas fără a folosi ceva. M-aş mîngăia desăvîrşit cînd aş fi norocit a mă învrednici ca să primescu de la Înalt Prea Sfinţia Voastră cel mai mic semn de aprobare, atît în privinţa aceasta cît şi a cărţilor ce am avut deosebita cinste a le supune cu smerenie la cunoştinţa Inalt Prea Sfinţiei Voastre. Aş dori ca, după trebuinţele cele mari ale Bisericei, să potu face mai mult decît atît; însă episcopia noastră este săracă, se ţine numai din mila creştinilor şi aceste sînt nişte mijloace cu totul precare; cea mai mare dovadă a lipsa noastră este că Episcopia noastră n-are nici măcar biserică şi nici n-are de unde şi cu ce face.

Primeşte te rog cu smerenie, Înalt Prea Sfinţite, încredinţările mele cele mai adevărate de simţămintele de respectu şi evlavie cu care am cinstea de a mă subscrie.

Al Înalt Prea Sfinţiei Voastre

23 februarie 1856."

Scrisoarea pe care Andrei Şaguna a adresat-o mitropolitului Nifon al Ungrovlahiei este o mărturie vie a luptei pe care ierarhul sibian a dus-o pentru apărarea Bisericii Ortodoxe strămoşeşti şi a fiinţei neamului românesc. Ea rămîne, peste vreme, un document ce acuză pe toţi cei care — folosindu-se de Biserică — au încercat sau vor încerca să dezbine neamul românesc pentru a-l subjuga.

Diacon drd. Pavel Cheresteş

NOTE:

1. Nicolae Popea, *Memorialul Arhiepiscopului Mitropolitului Andreiu baron de Şaguna sau lupte naţionale-politice ale românilor. 1846—1873*, tom I, Sibiu, 1889, p. 77; *Memoriile arhiepiscopului mitropolitului Andrei Şaguna din anii 1846—187* Sbiu, 1923, p. 16.
2. *Memoriile arhiepiscopului şi mitropolitului Andrei Şaguna ...*, p. 44.
3. Arhiva Bibliotecii Mitropoliei, Sibiu, Fond Şaguna (citäm ABMS — Ş), nr. 307 şi 308; *Memoriile arhiepiscopului şi mitropolitului Andrei Şaguna ...*, p. 44.
4. Ilarion Puşcariu, *Metropolia românilor ortodocşi din Ungaria şi Transilvania*, Sibiu, 1900, 75; *Memoriile arhiepiscopului şi mitropolitului Andrei Şaguna ...*, p. 53; Ştefan Meteş, *Relaţiile Mitropolitului Andrei Şaguna cu Românii din Principatele române*, Arad, 1925, p. 28—29.
5. George Bariţ, *Părţi alese din istoria Transilvaniei*, tomul III, Sibiu, 1892, p. 559—560.
6. Societatea de propagandă a unirii în Răsărit urmărea, între altele, să atragă „pe toţi românii din Principatele române şi din provinciile turceşti la unire cu Roma". *Memoriile arhiepiscopului mitropolitului Andrei Şaguna ...* p. 64—65.
7. *Ibidem*, p. 78.
8. *Ibidem*, p. 80—84 şi 87.
9. Scrisoarea adresată de Andrei Şaguna patriarhului sîrb Iosif Raiacici, la 25 februarie 1856, în care se plînge de şicanele pe care clerul unit le făcea celui ortodox în problema căsătoriilor mixte. ABMS-Ş- nr. 2569.
10. Episcopia Blajului a devenit Mitropolie prin bulla papală „Ecclesiam Christi" din 26 noiembrie 1853.
11. Episcopiile Gherlei şi Lugojului, înfiinţate prin bulla papală „Ad Apostolicam Sedem" din noiembrie 1853.
12. Iniţial Şaguna a scris „Bisericei noastre", dar intuind pericolul real pe care-l reprezenta uniatismul şi curentele laicizante ale vremii, nu numai pe plan local, a înlocuit aceste cuvinte prin termenul „creştinătăţii".
13. ABMS — Ş — nr. 1120. Scrisoarea a fost reprodusă şi în rev. „B.O.R.", anul XXXII (1908 1909), nr. 9, p. 1064—1068).

IISUS HRISTOS, Doctor al sufletelor şi trupurilor

„Şi străbătea Iisus cetăţile şi satele, învăţînd în sinagogile lor, propovăduind Evanghelia împărăţiei şi tămăduind pe toţi bolnavii ..." (Mt. 9, 35).

Împreună cu activitatea învăţătorească, prin cuvinte şi povăţuiri dumnezeieşti, Domnul nostru Iisus Hristos a desfăşurat şi o activitate de tămăduitor al bolilor şi suferinţelor sufleteşti şi trupeşti, pentru toţi care veneau la el cu credinţă în puterea Sa dumnezeiască. Din paginile Evangheliei desprindem că Mîntuitorul vindeca trupul de boli şi purifica sufletul de păcate. Dacă în activitatea sa de învăţător, El lumina mintea şi sufletul ascultătorilor, izgonind întunericul neştiinţei şi al rătăcirilor moral-religioase, în activitatea Sa tămăduitoare, Domnul îşi descoperă iubirea Sa cea negrăită, revărsată în binefacerile milostivirii Sale, faţă de toţi cei suferinzi, apăsaţi şi îndureraţi de suferinţe sufleteşti şi trupeşti. Prin calitatea Sa de Doctor al sufletelor şi trupurilor, Domnul Hristos îşi descoperă însuşi rostul venirii Sale în lume, al înomenirii Sale, devenind prin voia dumnezeiască a Tatălui, Fiu al lui Dumnezeu şi Fiul Omului. Această rînduială a proniei divine a fost profeţită de proorocii Vechiului Aşezămînt, prin inspiraţia Duhului Sfînt, Cel care le descoperea cele ce priveau persoana şi viaţa Unsului Domnului, a lui Mesia Cel aşteptat.

La începutul activităţii Sale, se spune că Iisus Hristos „a venit în Nazaret, unde fusese crescut şi, după obiceiul Său, a intrat în sinagogă şi s-a sculat să citească. I s-a dat cartea proorocului Isaia. Şi deschizînd El cartea, a găsit locul unde era scris: „Duhul Domnului este peste Mine, pentru care M-a uns să binevestesc săracilor, *M-a trimis să vindec pe cei zdrobiţi cu inima*, să propovăduiesc robilor dezlegarea, celor orbi vederea, să slobozesc pe cei apăsaţi. Şi să vestesc anul plăcut Domnului". Şi închizînd cartea ... a zis către ei: „Astăzi s-a împlinit Scriptura aceasta în urechile voastre" (Lc. 4, 16—21).

Evanghelia duminecii a VII-a după Rusalii ne arată cum s-a împlinit proorocia aceasta cu doi orbi şi un surdo-mut stăpînit de demon. „Miluieşte-ne pe noi Fiule al lui Dumnezeu!" strigau orbii ţinîndu-se după Domnul. Pe aceştia, venind la El, după ce intrase într-o casă, i-a întrebat: „Credeţi că pot să vă fac Eu aceasta? Şi-au zis orbii: Da, Doamne! Şi s-a atins de ochii lor, zicînd: După credinţa voastră fie vouă şi s-au deschis ochii lor. Şi plecînd orbii au adus la El pe un mut, avînd demon şi certînd şi scoţînd pe demon a vorbit mutul" (Mt. 9, 27—33).

Suferinţele şi bolile au fost şi vor fi, au existat întotdeauna şi continuă să umbrească viaţa noastră a fiecăruia în parte, care sîntem şi coroană a creaturii, purtînd chipul lui Dumnezeu în noi dar purtăm şi neputinţe, boli şi suferinţe sufleteşti şi trupeşti, ca pe nişte rane ale păcatelor. „Chipul măririi tale sînt Doamne, — zice o cîntare inspirată a Bisericii — deşi port ranele păcatelor, miluieşte zidirea Ta Stăpîne şi o curăţeşte cu îndurarea Ta şi moştenirea cea făgăduită dăruieşte-mi, făcîndu-mă pe mine iarăşi cetăţean raiului". Pentru a ne milui, curăţi şi a ne face părtaşi moştenirii pe care o dorim toţi cei binecredincioşi, adică a unei vieţi fără urmele şi ranele păcatelor, Domnul Hristos a venit ca un Mîntuitor şi Izbăvitor al nostru şi a lăsat această misiune şi slujire Apostolilor Săi şi prin ei Bisericii Sale şi urmaşilor acestora. Despre aceasta ni se spune în Sfînta Evanghelie, cînd Domnul a zis ucenicilor Săi: „Tămăduiţi pe cei bolnavi, curăţaţi pe cei leproşi, scoateţi afară demoni, în dar aţi luat în dar să daţi" (Mt. 10, 8; Lc. 9, 2; 10, 9). Şi în altă parte le spune „Cărora veţi ierta păcatele se vor ierta lor şi cărora le veţi ţinea vor fi ţinute" (In. 20, 23; Mt. 18, 18).

Sfinţii apostoli şi urmaşii lor, episcopii şi preoţii Bisericii folosesc acest dar şi această putere a iertării şi tămăduirii în Taina Botezului, a Spovedeniei şi Cuminecăturii, în rugăciunile şi slujbele pentru iertarea şi vindecarea celor bolnavi, dar mai ales în Taina Sfîntului Maslu.

Despre Sf. Apostoli se spune în Evanghelie că „draci mulţi scoteau şi ungeau cu untdelemn pe mulţi bolnavi şi-i tămăduiau" (Mc. 6, 13). Sf. Ap. Iacob zice: „Este cineva bolnav dintre voi să cheme pe preoţii Bisericii şi să se roage pentru el, ungîndu-l cu untdelemn şi-l va ridica Domnul şi de va fi făcut păcate se va ierta lui" (5, 13—16).

În toată vremea şi în tot locul, Sf. noastră Biserică, preoţii şi bunii noştri credincioşi, îndureraţi de ei sau de cei din jurul lor care sînt suferinzi, continuă să săvîrşească rugăciuni şi servicii divine pentru a se tămădui şi vindeca prin credinţă şi prin puterea lui Dumnezeu de toată patima şi întinăciunea trupului şi a sufletului şi de toată răutatea.

Cineva ar putea gîndi sau ar putea spune: de ce nu se vindecă toţi bolnavii cărora li se face Sf. Maslu? Răspundem că nu e voia lui Dumnezeu ca să se vindece toţi. Căci nu facem rugăciune şi Sf. Maslu numai pentru vindecarea trupului, ci mai ales a sufletului. Prin harul dumnezeiesc care se revarsă peste cel ce vine cu credinţă şi primeşte rugăciunea Bisericii se coboară un ajutor şi o tărie divină, prin care simte o uşurare spre a suporta suferinţa cu răbdare, cu bărbăţie cu pace şi linişte sufletească. Rostul unor asemenea servicii divine aşa cum reiese mai ales din rugăciunile Sf. Maslu, este acela de a sensibiliza şi pregăti credinciosul bolnav pentru sporirea încrederii în ocrotirea şi ajutorul Milostivului Dumnezeu. Dacă voia lui Dumnezeu şi organismul ne ajută la prelungirea zilelor din trup, bine şi fosolsitor este pentru noi şi cei din jurul nostru, înţelegînd să ne ducem o viaţă creştinească şi mai luminată de voia lui Dumnezeu. Dacă nu mai sînt aceste şanse, Sf. Maslu şi serviciile dumnezeieşti, împreunate cu rugăciunea şi credinţa noastră ne ajută să avem un sfîrşit creştinesc, în pace, fără tulburare şi frică, căci nu ne dăm morţii adică putreziciunii decît „trupul, ce se duce în pămîntul din care s-a luat iar sufletul se întoarce la Dumnezeu care l-a dat" (Ecl. 12, 7).

Este foarte potrivit să menţionăm că Biserica şi slujitorii ei îndeamnă şi lămuresc pe toţi credincioşii bolnavi să-şi caute sănătatea prin doctori, prin tratamentele medicale, pentru stabilirea diagnosticului şi folosirea medicamentelor şi a tuturor mijloacelor necesare refacerii sănătăţii. Este o realitate simţită şi trăită de noi toţi cu mulţumire şi bucurie privind toate progresele şi realizările ştiinţei medicale. S-a făcut şi se face continuu tot mai mult pentru înlăturarea bolilor, a cauzelor care le produc şi pentru sporirea sănătăţii şi a bucuriei vieţii. În lumina credinţei şi a Bisericii noi vedem în toate aceste realizări medicale împliniri şi biruinţe ale minţii omeneşti, ale puterilor şi însuşirilor pe care Dumnezeu le-a dat omului. Sînt daruri şi înzestrări intelectuale, morale şi profesionale, pe care medicii le cultivă, le fructifică prin şcoli şi prin experienţe în toată viaţa.

În acelaşi timp, chiar şi doctorii, marii profesori şi chirurgi renumiţi, recunosc că în complexitatea organismului omenesc şi nepătrunsele complexe ale vieţii psiho-biologice umane, sînt încă multe neprevăzute care pun limite puterii de intervenţie medicală. Acolo însă unde funcţiile principale ale organismului sînt sănătoase, se fac minunate intervenţii, cu suprimări ale unor părţi de organe bolnave şi chiar înlocuirea acestora. Peste tot se ştie, se spune şi se scrie însă, că în procesul însănătoşirii s-au al păstrării unei sănătăţi normale, unul din factorii cei mai însemnaţi, alături de alimentaţie, muncă şi odihnă reglementate raţional, este *dispoziţia sufletească*, adică liniştea, tăria, încrederea şi optimismul moral, care se cîştigă pentru cei credincioşi şi prin credinţă, rugăciune şi nădejde în ocrotirea lui Dumnezeu.

Asemenea situaţii le întîlnim adesea şi sînt cele care dau rezultate bune, care înbucură pe doctori şi pe bolnavi. Mi-aduc aminte de un asemenea caz. Era într-o sală de reanimare la o Clinică de Chirurgie cardio-vasculară, unde doctorii erau nedumeriţi de soarta unui operat pe inimă deschisă, care după 4 zile de la operaţie inima nu intra în ritm normal. Bolnavul era liniştit şi senin, deşi conştient de situaţia destul de dificilă şi gravă în care se găsea, căci operaţia se făcuse cu un transplant de valvă biologică şi durase 6 ore. La un moment dat, profesorul, şef al Clinicii se apropie de patul bolnavului şi-i zice: „Ce să ne facem că iată de 4 zile inima nu intră în ritm normal"? Bolnavul senin şi liniştit îi răspunde: „Vă mulţumesc domnule profesor că aţi făcut tot ce aţi putut şi dacă mai mult nu se poate, nu am decît să mă nasc în veşnicie şi să las trupul şi inima pămîntului". La un asemenea răspuns optimist, luminat de credinţa în nemurire, profesorul doctor zice: „Atunci de dumneata este uşor, fie că rămîi fie că te sfîrşeşti". Acest uşor s-a văzut a doua zi cînd la prima oră, primul bolnav a fost vizitat de a cincea zi la reanimare, asupra cărora t erau cu atenţie şi nedumerire. Îi ieşise ultima perfuzii noaptea fără să le scoată şi inima cu tregul organism au intrat în normal. Doctorul salon nedumerit spune profesorului: „O situaţie de neexplicat, decît de constatat. Numitul bolnav a intrat în normal şi poate fi trecut în salon, că nu a avut teamă de trecerea cea de pe urmă".

Un fapt asemănător şi de alte proporţii însă descrie Sf. Apostol Pavel în Epistola către credincioşii din Corint, care se citeşte la apostolul Evangheliei a cincea de la Sf. Maslu: „Fraţilor, nu vo ca să nu ştiţi voi de necazul nostru care s-a cut în Asia, că peste măsură şi peste putinţă fost noi îngreuiaţi, încît nu mai aveam nădejnici de viaţă ... dar aceasta a fost ca să nu punem încrederea în noi, ci întru Dumnezeu, ce învia morţii ... şi întru care nădejdea ave că ne va mai izbăvi, dacă şi voi ne veniţi în ajtor cu rugăciunea voastră, încît darul acesta către noi să fie prilej de mulţumită adusă de mupentru noi" (I Cor. 1, 8—11). Toate acestea ne deamnă să zicem împreună cu Psalmistul: „Lă dat şi preamărit să fie Dumnezeu, Cel ce m-a ctat însă morţii nu m-a dat".

Pr. Filaret Cos

Diacon prof. PETRU GHERMAN

(Continuare din pag. a 4-a)

„Cu noi este Dumnezeu", „Poporul meu", „Rugaciune", „Imn religios", „Concert religios după g VIII" şi altele. Colindele „Domn bun", „Bună ve gazdă-n casă" şi mai ales „Ziurel de zi" fac pa din repertoriul permanent al corului catedralei nu numai al acestuia.

A mai compus cîntece pentru şcolari şi adu „Doina" pe versuri de G. Coşbuc, prelucrări folclor şi în special, amintim „Ardealul" pe vers de Mircea Dem. Dărulescu, inspirat din trage dictatului de la Viena.

Pe lîngă articolele şi recenziile publicate în „T legraful Român", a scris şi lucrări mai ample „Muzica bisericească din Ardeal", „Creştinismul factor determinant în concepţia muzicii" şi „Om giu Î. P. S. S. Mitropolitul N. Bălan" la împlinir a 20 de ani de arhipăstorire, toate publicate „Revista Teologică" sau Anuarele Academiei.

S-a stins fulgerător din viaţă la 1 iulie 19 înainte de a împlini 34 ani. Prin dispariţia lui Pe Gherman muzica românească şi în primul rînd biul a pierdut un deosebit de voloros solist-int pret, un dirijor, compozitor şi publicist. Regret profund trecerea sa în eternitate atît de timpuriu faptul că mijloacele tehnice ale timpului nu permis înregistrarea concertelor sale şi a vocii aur a acestui mare om al artei.

Gînduri la încheierea unui an de învăţămînt religios în şcoală

S-a încheiat de curînd anul şcolar 1990/1991. Serbările festive de încheiere a cursurilor şcoare pentru clasele I—IV s-au desfăşurat cu emoe, recunoştinţă şi bucurie în prezenţa corpului rofesoral, a copiilor, a părinţilor, dar şi a preoţilor oştri care, în acest an, au predat copiilor timp de ei trimestre lecţiile de religie.

Toţi cei care am intrat la început timizi în cla- ele elevilor pentru a le vorbi despre Dumnezeu, espre credinţa creştină ortodoxă a noastră, a ro- ânilor, am început această foarte importantă Misiune" cu conştiinţa unei responsabilităţi înalte a unei datorii sfinte în faţa copiilor dar şi în aţa lui Dumnezeu. Creştinismul nu este o filozofie eoretică, un sistem de gîndire idealist ci este în- şi viaţa noastră de zi cu zi, trăită la cele mai alte culmi de împlinire şi dăruire. Credinţa şi ăirea creştină ne pot oferi adevărata libertate rin care toţi ne vom putea împlini personal, fa- ilial şi profesional. De aceea marele filozof Ber- aeff afirma că libertatea omului este Dumnezeu r Mircea Eliade că: „Dacă Dumnezeu nu există unci totul este cenuşă". Toată lumea şi îndeo- bi tinerii sînt în căutarea sensului vieţii căci ră sens viaţa e mai degrabă moarte. Ori sensul eţii ni-l oferă Biserica, inima lumii, chiar dacă e multe ori lumea îşi ignoră propria inimă.

Acestea sînt gîndurile care ne-au îndemnat pe ulţi dintre noi să fim prezenţi cu timp şi fără mp printre elevi, ca să le punem la suflet nu în od forţat ci facultativ, după interesul şi dorinţa ecăruia, posibilitatea unei traiectorii luminoase şi gure în viaţa pe care încep acum să şi-o trăiască t mai conştient. În anii comunismului şcoala a st separată de Biserică de frica „contaminării re- gioase". Hristos a înviat însă şi în istoria popo- lui român. Majoritatea elevilor din cl. I-a şi pînă cl. a VIII-a, care au frecventat în acest an orele religie (frecvenţa elevilor la Şc. nr. 25 din Valea urie — Sibiu a fost spre exemplu de aproxima- 90%) s-au arătat foarte entuziaşti şi interesaţi cunoaşte cît mai multe lucruri despre credinţa reştină în care au trăit părinţii şi înaintaşii lor, spre Dumnezeu. Constatînd receptivitatea reală a piilor în şcoli pentru religie, datoria noastră a lor care venim din cadrul Bisericii, a fost aceea a oferi tinerilor o anumită dimensiune spiri- ală a vieţii. În orele de religie copiii au aflat entitatea lor religioasă, rugăciuni, noţiuni înce- toare privind credinţa fiecăruia dintre ei în con- xtul celorlalte religii care chiar dacă nu sînt osebite nu sînt antinomice ci toate recunosc şi preamăresc pe Dumnezeu. Copiii au simţit o deosebită bucurie şi mulţumire sufletească în cadrul mai multor ore cînd s-a predat persoana, viaţa, şi activitatea Mîntuitorului Iisus Hristos. Cunoştinţele generale despre Sf. Scriptură, despre Vechiul Testament şi Noul Testament cu prezentarea fiecăruia în parte, au trezit de asemenea interesul copiilor, dezvoltîndu-le astfel şi cultura generală. Tot ce s-a prezentat în cadrul orelor de religie nu a avut doar caracterul de informaţie ci şi de o reală implicare în viaţa personală a fiecărui elev. In urma unui sondaj prin care li s-a cerut să scrie ce simt faţă de orele de religie, mulţi elevi au dovedit afinitate pentru acestea: „Reintroducerea religiei în şcoală mă bucură deoarece cei care sînt interesaţi găsesc un real sprijin, iar cei care pînă atunci nu l-au cunoscut sau nu au încercat să-l cunoască pe Dumnezeu, îşi vor putea forma anumite convingeri în acest sens. Elevii trebuie atraşi nu obligaţi" (Oprea Mirela cl. a VII-a, Şc. gen. nr. 25 Sibiu). „Prin lecţiile de religie — scria Haţegan Iulia din aceeaşi clasă — ajungem la cunoaşterea persoanei Mîntuitorului. Legătura Mîntuitorului cu noi constă în faptul că El a fost trimis pe pămînt şi a fost răstignit pentru a ne ierta păcatele şi pentru a ne face să credem în Dumnezeu şi să fim credincioşi". Gîndurile lor ca şi ale multor altora ne face încrezători într-un viitor al binelui, al adevărului al sincerităţii.

Preoţilor, tinerilor teologi, tinerilor care se pregătesc începînd de anul trecut la Institutele Teologice Universitare pentru a deveni profesoare de religie, ne revine o responsabilitate foarte mare. Va trebui să dăm dovadă de multă seriozitate şi preocupare în ceea ce vom face de acum înainte în şcolile româneşti. Trebuie şi dorim să devenim oameni ai vremurilor noastre, să răspundem mentalităţii vremii, să putem oferi tuturor celor doritori adevărul pe care l-am agonisit şi l-am exprimat în viaţa creştină. În acest sens, în anul şcolar ce acum se încheie, am încercat să lăsăm în sufletul copiilor ceva din gîndurile şi experienţele noastre, i-am învăţat să întrupeze şi să promoveze iubirea, să fie oameni de suflet, Dumnezeu poate ajunge în inima tuturor copiilor care îl doresc. Trebuie doar deschidere şi receptivitate, pe care le putem cultiva toţi cei apropiaţi lor.

„Lăsaţi copiii să vină la mine şi nu-i opriţi
Că a unora ca acestora este împărăţia cerurilor"
(Matei 19, 14)

Teolog Mihai Săsăujan

ÎN AMINTIREA MITROPOLITULUI NICOLAE MLADIN

Trecerea la cele veşnice a unuia dintre cei pe care i-am cunoscut şi mai ales a unuia dintre cei de care ne-am simţit apropiaţi este, pentru fiecare dintre noi, un prilej de aducere aminte. Într-o împrejurare ca aceasta, este firesc să facem popas de gînd în legătură cu cel ce a fost omul deosebit. creştinul dreptmăritor, profesorul de teologie şi teologul distins, scriitorul şi predicatorul talentat şi, mai apoi, mitropolitul stimat şi iubit, Nicolae Mladin.

L-am cunoscut în vara anului 1948. Mă pregăteam să studiez teologia. În vederea împlinirii dorinţei mele, în situaţia mea specială de nevăzător, îmi era necesară aprobarea mitropolitului Nicolae Bălan, care conducea pe atunci Mitropolia Ardealului. Vrednicul de pomenire, mitropolitul Nicolae Mladin, în acea vreme profesor la Institutul Teologic din Sibiu, m-a însoţit în audienţă la mitropolitul Nicolae Bălan, de la care am obţinut aprobarea trebuitoare. În felul acesta, „Părintele Mladin", — cum îl ştiau şi îl numeau toţi, — s-a integrat în propria mea fiinţă, s-a implicat în tot ce a urmat şi a depins, în viaţa mea, de faptul de a fi studiat teologia. Şi e important să se ştie că ziua în care „m-a dus de mînă", în faţa mitropolitului Nicolae Bălan, era chiar ziua în care ne-am cunoscut. În aceeaşi zi, a primei noastre întîlniri, cu o bunăvoinţă pe care n-o voi uita niciodată, m-a prezentat, în curtea Institutului Teologic din Sibiu, arhiereului vicar Teodor Scorobeţ, ca pe un „candidat la teologie, lipsit de vedere", cu o înţelegere care l-a impus în atenţia mea pentru veşnicie, ca pe „un om de inimă", a zis: „Dă Dumnezeu alte daruri". Părintele Mladin m-a invitat apoi la masă, — prilej cu care, am stat mult de vorbă. Întîlneam, în el, nu numai pe omul despre care ştiam că, pînă la acea vreme, a scris mai multe cărţi de zidire sufletească, nici numai pe profesorul şi predicatorul despre care vorbeau mulţi cu admiraţie, ci mai ales pe „omul binevoitor", cu o fire veselă, deschisă, gata să răspîndească în jurul său bucurie şi veselie. Mi-au plăcut întotdeauna oamenii binevoitori şi înţelgători, oamenii deschişi la suflet şi veseli, de aceea nu-i de mirare că a intrat de la început în lumea mea de gînd, în lumea mea interioară. L-am păstrat la loc de cinste în sufletul meu, cu atît mai mult cu cît a avut şi rol de ctitor la fiinţa mea, nu numai prin aceea că mi-a fost profesor, ci şi prin faptul că m-a îndemnat şi insistat să scriu, să colaborez la publicaţiile bisericeşti, ceea ce am şi făcut, după modestele mele posibilităţi. Cele dintîi gînduri scrise de mine, după îndemnul lui, mi le-a publicat el însuşi, în Telegraful Român, al cărui redactor era.

Îmi amintesc, cu bucurie, că am fost învrednicit de Dumnezeu să iau parte şi la hirotonia întru preot a Părintelui Mladin, la sărbătoarea adormirii Maicii Domnului, 15 august, din 1949, în mănăstirea Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus, unde mă găseam şi eu, ca închinător. Cu acel prilej, mitropolitul Nicolae Bălan, care l-a şi hirotonit preot, în cuvîntul său de învăţătură, a spus că l-a hirotonit preot pe „distinsul profesor de la Institutul Teologic din Sibiu, pe Nicolae Mladin". Era o confirmare de preţuire din partea mitropolitului, preţuire pe care o aveau faţă de noul hirotonit toţi cei ce l-au cunoscut şi l-au stimat, pentru darurile cu care l-a înzestrat Dumnezeu, pentru învăţăturile sfinte, pe care le-a răspîndit cu cuvîntul scris şi vorbit, pentru firea sa odihnitoare şi pentru bunăvoinţa ce l-a caracterizat totdeauna.

Cînd a venit vremea ca, prin voinţa lui Dumnezeu, Părintele Mladin să ajungă mitropolit, îmi dădeam seama că nu mai pot adăuga nimic la respectul şi dragostea pe care i le purtam, deoarece îi oferisem tot respectul şi toată dragostea de care eram în stare. Nu trebuia să ajungă mitropolit, ca să-i ofer mai mult. Din acest punct de vedere, aş putea spune că, pentru mine a fost mitropolit, înainte de a fi ajuns mitropolit şi de fapt. Şi, la drept vorbind, mitropolitul Nicolae Mladin, chiar şi ca mitropolit, a fost şi a rămas ceea ce era înainte, adică omul bun şi binevoitor, deschis, comunicativ şi apropiat de toţi, omul odihnitor şi revărsător de dragoste şi de bucurie; a fost „omul de care s-au bucurat mulţi".

Şi într-adevăr, se poate spune, fără putinţă de tăgadă, că de cel ce a fost mitropolitul Nicolae Mladin „s-au bucurat mulţi". S-au bucurat de el, în copilăria lui, părinţii săi, pentru care el a fost o adevărată cunună şi o adevărată binecuvîntare, fiind un copil înzestrat de Dumnezeu, un copil care promitea mult pentru viitor, un copil ascultător şi sîrguincios, care a făcut totdeauna cinste familiei în care a venit pe lume. S-au bucurat de el colegii, prietenii şi cunoscuţii, toţi care au venit în legătură cu el, pentru firea lui deschisă, veselă şi binevoitoare, care îi antrena pe toţi la veselie şi la bună dispoziţie. Bucurie au avut din existenţa lui de profesor de teologie şi de teolog distins toţi studenţii, care au apreciat la justa lor valoare cursurile instructive, interesante, profunde şi atractive, pe care le ţinea şi pe care studenţii le aşteptau cu nerăbdare şi le ascultau cu multă plăcere şi cu mult folos. De cel ce a fost scriitorul şi predicatorul stimat, şi talentat, Nicolae Mladin, s-au bucurat cititorii şi ascultătorii predicilor lui, care au fost totdeauna antrenante şi angajante. Şi s-au bucurat de mitropolitul Nicolae Mladin toţi care au primit, prin el, de la Dumnezeu, harul preoţiei, dar nu numai aceştia, ci şi mulţimile de credincioşi, care s-au împărtăşit de binecuvîntările arhiereşti ale lui, cu feluritele prilejuri, cînd mitropolitul Nicolae Mladin slujea sau participa la sfintele slujbe, în rostul lui de arhipăstor al clerului şi al credincioşilor, ce i-au fost încredinţaţi de Dumnezeu.

Acum, cînd se împlinesc cinci ani de la strămutarea lui în veşnicie, nu ne rămîne decît să-i păstrăm în sufletele noastre locul pe care şi l-a cîştigat şi pe care l-a avut şi să-l recomandăm lui Dumnezeu, prin rugăciunile noastre, ca pe „omul de care s-au bucurat mulţi", iar noi înşine să ne silim să-i urmăm bunătatea şi bunăvoinţa, dragostea şi bucuria şi mai ales să ne silim să fim şi noi oameni de care să se bucure oamenii.

Dumnezeu să-l odihnească!

Ierom. Teofil Părăian

cest prim an cu Dumnezeu din jumătatea de veac fără Dumnezeu în şcoală

Treptele de bază ale învăţămîntului românesc cunosc în al zelea deceniu al secolului nostru revenirea, după peste patru zeci ani, a unei discipline în catalogul clasei, Religia.

Tema ce urmează are caracter informativ şi este fundamentată activitatea predării acestei discipline, la o singură şcoală din ora- Piatra-Neamţ, dar ea îşi poate găsi resurse numeroase în multe te şcoli din ţară.

Ca disciplină opţională şi facultativă educaţia moral-religioasă, ră să fi fost cuprinsă în orarul general al şcolii, a fost admisă sfîrşitul programului, astfel că în multe zile s-a desfăşurat în a ptea oră de clasă. Toate lecţiile de religie s-au putut ţine cu fie- re clasă în parte, existînd o foarte bună organizare pe două schim- ri. Conducerea şcolii a aprobat şi un orar separat pentru Religie, terminat de orarul privind celelalte discipline. Analizînd o treime clasele şcolii, la majoritatea acestora, prezenţa consemnată la este lecţii este aproape completă.

Pentru a putea vorbi de calitatea învăţămîntului religios, din trei ctori avuţi în vedere, care se cuprind în acest proces, cuvîntul anghelei, elevii şi profesorul, aş dori să mă refer la ultimii doi, r interacţiunea lor este un tot inseparabil.

În sala de clasă receptivitatea elevilor se prezintă la nivelurile erioare. Dar cuvîntul Sfintei Scripturi a trezit în mod deosebit nsibilitatea sufletului acestor ascultători, dornici să primească cu tă inima, ceea ce omul caută de cînd vine în lume. Învăţătura lui ristos pe care Biserica o păstrează şi o încredinţează, am văzut şi această şcoală în zilele noastre, că are puterea de viaţă manifes- tă în comuniunea dintre cel care vorbeşte şi cei care ascultă, ca un de mare rezistenţă, care la cele două capete, la un moment dat, acelaşi efort tensional. Să ne oprim la aspectul cînd atenţia şi rinţa de a înţelege învăţătura vie evanghelică dă expresia feţe- în ansamblu tot atît de grăitoare ca vorba auzită. Tot cîmpul de nsmitere şi receptare este în mîna lor, îl stăpînesc şi-l apără. m arăta un caz. Cele trei ferestre ale clasei sînt deschise. Se aud afară exclamaţii tulburătoare, care de abia ajunse la urechi, din şirul de elevi alăturat acestor ferestre, ca la comandă, au sărit, le-au închis şi s-au aşezat din nou pe locurile lor. Totul a durat cît ai respira odată. La anularea acestui incident au conlucrat toţi cei trei factori arătaţi mai sus, şi această conlucrare rămîne esenţială.

Conţinutul învăţăturii creştine nu poate să rămînă pentru nimeni numai la nivel de cunoştinţe, fără să se depăşească pragul teoretic, informativ sau al curiozităţii. Cuvîntul lui Dumnezeu este viu. El este creator, etern, mîntuitor şi sfinţitor. Cel care îl mărturiseşte trebuie s-o facă în duhul şi adevărul Bisericii lui Hristos. Sfinţiţii slujitori ai Bisericii şi buni teologi sînt cei care au din plin aceste calităţi, pe care le pot folosi în învăţămîntul religios la care ne referim. Puterea teologiei în întregul ei dă un înţeles mai adînc fiecărui cuvînt, ca tulpina viaţă unei ramuri.

Desigur intervin probleme de ordin administrativ. Ar fi necesar ca şi ora de religie în şcoală să fie plasată nu numai la extremitatea programului. Altfel, cuprinderea mai multor ore pe zi nu poate fi făcută decît cu includerea Religiei în orar, ceea ce ar implica un angajament, care trebuie respectat cu rigurozitate.

Obiectul de învăţămînt din temă, normal, intră şi sub auspiciile dirigintelui clasei, ca toate celelalte obiecte. Profesorii de Religie alăturaţi corpului didactic din şcoală şi participînd la formarea fiinţei umane pentru viitor, pot constata influenţa dirigintelui, cu responsabilitatea sa didactică pentru încurajarea elevilor de a manifesta interes şi încredere, disciplinelor ce se desfăşoară în şcoală inclusiv Religia.

Din partea elevilor s-a putut observa participarea la acest obiect şi a unora din cei care iniţial l-au ocolit sau a altora de alte confesiuni decît cea creştină ortodoxă. Este meritul atît al celor care ajută cît şi al acelora care doresc să nu piardă nimic din ceea ce le va fi de folos în viaţă. Se poate afirma că mulţi dintre ei se vor bucura mai mult decît în perioada de şcolarizare, că au ascultat, în şcoala pe care au urmat-o, cuvîntul Bisericii lui Hristos.

Ioan Croitoru

Credinţă şi cultură la Adunarea generală de la Canberra

Adunarea generală a Consiliu- Ecumenic al Bisericilor de la nberra, din februarie 1991, a dus în discuţie o problemă atît de veche ca şi creştinis- l însuşi: raportul dintre cre- ţă şi cultură. Tema constituie preocupare ce a însoţit de la eput propovăduirea Evanghe- . Ea a îmbrăcat însă la Can- ra forme care au dus la reac- ortodocşilor, cărora li s-au a- gat şi alţii din cei prezenţi.

Vorbind despre Duhul Sfînt în- una din introducerile la tema ncipală a Adunării: Vino Du- e Sfinte, înnoieşte întreaga aţie, profesoara Chung Hyan ung, presbiteriană din Coreea Sud, a făcut unele afirmaţii e au stîrnit vii reacţii în rîn- ile ortodocşilor, şi nu numai lor. Referatul a întruchipat viziune personală despre Du- Sfînt în care au intrat ele- nte creştine alături de obice- i şi tradiţii de religiozitate pulară, aparţinînd religiilor co- ne şi ale Asiei de răsărit. In- ducerea referatului s-a făcut către o grupă coreeană de nsuri, cărora li s-au adăugat aborigeni, după care a urmat evocare/invocare a spiritelor or nedreptăţite şi nedreptăţiţi istoriei. Totul a fost prezen- dinamic, patetic uneori, ofe- d spontaneitate şi diversitate, tivînd şi întreţinînd interesul atenţia celor prezenţi. Refera- a înglobat aspecte feministe elemente cultice des întîlnite anumite tradiţii liturgice, alături de afirmaţii care pot produce confuzii şi substituiri inacceptabile pentru ortodocşi ca şi pentru alţi creştini. A urmat o „teologie" a Duhului Sfînt, din care lipsea însă legătura acestuia cu Hristos ca şi locul lui în învăţătura despre Sfînta Treime. În schimb, Duhul Sfînt era prezentat prin intermediul unor comparaţii şi analogii ce aparţin unor tradiţii şi obiceiuri luate din vechile religii coreene şi asiatice, pe care autoarea referatului le-a evocat în numele culturii coreene.

Referatul a stîrnit pentru mulţi reacţii care au situat expunerea la graniţa secularismului sau a liberalismului. N-a lipsit acuzaţia de sincretism sau chiar de păgînism alături de reproşul celor mai ponderaţi, care au evitat calificativele, dar au subliniat cu fermitate că referatul conţine confuzii şi afirmaţii inacceptabile. La Canberra încă şi după aceea s-au adăugat şi alte voci sau organizaţii creştine care şi-au manifestat solidaritatea cu declaraţia ortodoxă.

Ortodocşii atrag atenţia în declaraţia comună asupra faptului regretabil de a asista la pericolul pierderii integrităţii credinţei, care trebuie evitat în dialogul cu alte religii. Ei menţionează, de asemenea, imposibilitatea de a substitui „un spirit privat, spiritul lumii sau alte spirite, Duhului Sfînt, care purcede de la Tatăl şi rămîne în Fiul". Cu tot respectul datorat culturilor spiritelor „pămîntului, aerului, apei şi vieţuitoarelor mării" ca ipostaze ale Duhului Sfînt sau invocarea duhului „fratelui Iisus", alături de celelalte jertfe ale istoriei, fără nici o precizare referitoare la calitatea de unic Mîntuitor şi Fiu al lui Dumnezeu. Spre sfîrşitul referatului s-a recurs la o analogie a Duhului Sfînt cu Kwan In, zeiţa compasiunii şi a înţelepciunii — care ajută fiinţele să intre în Nirwana — autoarea întrebîndu-se dacă nu cumva putem vedea în amintita zeiţă chipul feminin al lui Hristos, al unei femei întîi-născute, care ajută fiinţele să intre în paradis. Bineînţeles că astfel de substituiri inacceptabile au fost primite cu nemulţumire de către o bună parte a celor prezenţi, fiind considerate incompatibile cu o teologie creştină ce ar putea fi promovată de Consiliul ecumenic drept introducere pentru tema adunării generale.

Trebuie să recunoaştem însă că îndrăzneala referatului a fost aplaudată cu satisfacţie de către un anumit public — teologic mai puţin exigent, e adevărat — care şi-a găsit repede apologeţi în intenţia de a înlătura acuzaţia de sincretism prin încercarea de a plasa punctul nevralgic al neînţelegerii în conflictul dintre teologia tradiţională şi cea contextuală, în încercarea de a deplasa totul spre o neînţelegere din partea ortodocşilor a raportului dintre credinţă şi cultură. Mass-media şi unii comentatori ulteriori au dat, considerăm noi, o importanţă mult prea mare cazului, emiţînd opinii şi interpretări ce depăşesc cu mult intenţia ortodocşilor. Observaţiile ortodocşilor referitoare la evoluţia Consiliului ecumenic au amintit, printre altele, şi raportul dintre cultură şi credinţă, dar au menţionat şi necesitatea unor criterii teologice, care definesc limitele diversităţii contextuale peste care nu se poate trece fără să ajungem la compromisuri inacceptabile.

Menţionăm încă de la începutul acestor rînduri că raportul dintre Evanghelie şi cultură s-a ivit odată cu apariţia creştinismului. Într-adevăr, Revelaţia credinţei cuprinsă în Sfînta Scriptură este transmisă prin intermediul culturii ebraice şi greceşti. Mesajul biblic se foloseşte, la fixarea lui în scris, de cele două culturi, prin intermediul cărora a fost transmis lumii. Nici cultura ebraică şi nici cea greacă însă nu sînt decît mijloace de transmitere a adevărului descoperit şi nu adevărul însuşi. Prin intermediul lor, mesajul evanghelic este fixat în formele gîndirii umane, dar nici una dintre ele nu este sursă a Revelaţiei. Fixarea în scris a mesajului ca şi comunicarea lui, comportă inconvenientele şi formele ei limi-

(Continuare în pag. a 7-a)

Mircea Basarab
München

Sava Popovici—Săvoiu, un memorialist al Revoluţiei de la 1848—1849 în părţile Devei

La începutul primăverii anului 1849 trupele revoluţionare maghiare ocupaseră aproape întreaga Transilvanie cu excepţia Munţilor Apuseni. În legătură cu desfăşurarea revoluţiei în părţile Devei informaţii preţioase întîlnim în memoriile capelanului Sava Popovici-Săvoiu.

În continuare vom prezenta cîteva date biografice referitoare la Sava Popovici-Săvoiu care s-a născut la 11/23 octombrie 1818 în Rîul Sadului, scaunul Sibiului, fiind fiu de preot. Tatăl său după absolvirea seminarului a fost domesticul lui Gh. Lazăr. Memorialistul a frecventat Şcoala primară grănicerească din Veştem, Şcoala normală catolică maghiară şi Institutul terezian din Sibiu, însuşindu-şi limbile maghiară şi germană şi în acelaşi timp se remarcă la desen, pictură şi sculptură. În 1843 se înscrie la Seminarul ortodox din Sibiu cu dorinţa de a deveni preot. La 1845 este recomandat profesor de cînt la Şcoala confesională română din Deva, unde a predat cinci ani.

Anul 1848 a prilejuit tînărului intelectual vii frămîntări, trăind şi asistînd la numeroase momente dramatice. În urma unor cuvîntări ţinute în biserică în care susţinuse justeţea cauzei naţionale româneşti era să plătească cu viaţa în timpul ocupaţiei maghiare, fiind salvat de la moarte de Kemeny Lajos, comandantul de piaţă al oraşului Deva, cînd îl duceau spre execuţie.

În 1850 îi muri soţia la 11 săptămîni după căsătorie, iar episcopul Andrei Şaguna îl numi preot militar. În această calitate a cutreierat Imperiul în lung şi-n lat. Din 1875 pînă la pensionare a rămas preot militar la Viena, unde a avut posibilitatea să se perfecţioneze în artă (a fost ales membru al societăţii de pictură Albrecht Dürer) apoi şi-a continuat memoriile, în 45 de volume, rămase în manuscris, ce se păstrează în prezent la Arhivele Statului Sibiu. După pensionare se stabileşte la Sadu, unde moare la 18 martie 1906.

Sava Popovici-Săvoiu a fost un împătimit al artelor plastice (pictură, sculptură), însă în tinereţe n-a avut şansa să studieze metodic şi să ajungă pictor profesionist, aşa cum şi-a dorit. Asupra operei sale artistice au exprimat judecăţi de valoare I. D. Ştefănescu, Rodica Irimie-Pascu, Iulius Bieltz, Cornel Irimie, Vlad Florescu.

Fără îndoială cele mai valoroase pagini ale memoriilor sale se referă la Revoluţia de la 1848, desfăşurată în oraşul Deva şi împrejurimi, consemnată de un observator atent, ce se străduia să nu-i scape nimic. Memorialistul acordă revoluţiei un spaţiu amplu, descriind-o în peste 200 de pagini. În aceste file el prezintă pregătirile intense ale revoluţionarilor maghiari începute în 1847 şi continuate în iarna anului 1848, cînd în ateliere secrete se confecţionau arme necesare viitoarelor ostilităţi. În oraşe se constituiau gărzi naţionale. Dar pe lîngă pregătirile revoluţionarilor maghiari memorialistul insistă asupra celor româneşti, dînd amănunte în legătură cu adunarea de la Haţeg şi formarea legiunii române sub conducerea prefectului Nicolae Solomon, care a luptat pe valea Mureşului şi îndeosebi în zona Deva.

Atacul legiunii române întreprins în noaptea de 28—29 ianuarie 1848 sub conducerea prefectului Nicolae Solomon asupra oraşului Deva a eşuat, deoarece pe de o parte Avram Iancu n-a mai putut să trimită ajutorul promis, iar pe de altă parte, ei au fost duşi în eroare de preotul reformat şi de rectorul din Peşteşiu, care au dat informaţii false referitoare la armata maghiară şi potenţialul ei de luptă. „... În loc de a căpăta sucursu de la fraţii de peste Mureşiu, trecuse Hatvani cu Kemeny şi cu mai multe sute honvezi şi 6 tunuri prevăzute cu muniţiuni, după aceea ce nimeni tot în acea seară şi avangarda armatei lui Bem ...".

În timpul luptelor, Sava Popovici-Săvoiu s-a refugiat în satul Poeniţa Tomii de unde în aprilie 1849, datorită unei amnistii, se

(Continuare în pag. a 8-a)

Mihai Sofronie

Mănăstirea NEAMŢ — în literatură

Întemeiată de către ucenicii lui Nicodim de la Vodiţa şi Tismana,[1] şi mai apoi de Petru I-Muşat (1376—1392), dărîmată de un cutremur în 1472 şi refăcută de Ştefan cel Mare, în urma biruinţei de la Codrii Cosminului,[2] iar în 1830 de către mitropolitul Veniamin Costache, mănăstirea Neamţ „album istoric al acestui neam",[3] participă activ la multe evenimente din istoria ţării, atrăgînd asupra sa nemuritoare pagini literare. Somptuoasă, „cu delicate efecte de culori arhitectonice",[4] prin focul sfînt al credinţei, care necontenit a ars în curgere de multe veacuri pe altarul ei, prin tiparniţele ei, prin atelierele ei de turnătorie de literă, de legătorie de cărţi, de sculptură, de făurire în aur, argint şi aramă, de iconografie, prin şcolile pe care le-a întemeiat, a fost şi a rămas în istoria culturii monahismului românesc „un centru de lumină şi de muncă, aproape cinci veacuri fără întrerupere".[6] Însemnările literare, cărţile domneşti şi chiriarhale, înscrierile pe marginea multor manuscrise ori tipărituri, din cele peste 15 500 volume, cît numără azi biblioteca, sînt multe. Începînd cu *Ion Neculce* care arată în al său letopiseţ, vizita lui Grigore Vodă şi închinarea acestuia la icoana Maicii Domnului din mănăstirea Neamţ, amintindu-l pe marele *Iorga* care în monografia mănăstirii Neamţ, tipărită chiar în a sa tipografie, descrie primirea lui Constantin Caragea făcută de Paisie Velcicovschi dimpreună cu soborul,[7] vom insista ceva mai mult, dar numai cît permite spaţiul unui articol, asupra celor mai recenţi care au cîntat într-un fel sau altul frumuseţile de nedescris ale mănăstirii de la Neamţ.

Astfel *Vasile Alecsandri*, venind la Neamţ în, mai 1846, pentru a participa la „slujirea apei sfinţite" — precum singur mărturiseşte, descrie în culori vii varietatea complexului mănăstiresc. „Aici — spune poetul, toţi pelerinii sînt hrăniţi şi găzduiţi timp de trei zile pe seama mănăstirii".[8] Referitor la aceasta Dimitrie Cantemir scria în Descriptio Moldavie. „Nu putem să nu lăudăm ospitalitatea ce se practică în toate mănăstirile din Moldova. Oricine ar veni întrînsele ca oaspete, fie ortodox, fie evreu, fie turc, fie armean, nu numai că este primit cu bunăvoinţă, dar chiar dacă ar vrea să rămînă un an întreg acolo, e întreţinut cu slugile şi vitele sale pe procopseala mănăstirii".[9]

Al. Vlahuţă — arătînd mai întîi că Ştefan cel Mare ridică biserica Înălţării în urma luptei cu Craiul I. Albert al polonilor, găsind aici deja înjghebată o obşte de monahi, consideră pe la sfîrşitul veacului trecut, mănăstirea Neamţ, drept „cea mai bogată aşezare de monahi din tot cuprinsul ţării. Domni după domni au înzestrat-o. Curgeau din cînd în cînd puhoaiele păgîne, îi spărgeau zidurile, o pustiau şi-o prădau şi cum se potolea urgia se ridicau toate la loc: biserica, şcoli, spitale, fabrici, tipografie, biblioteci, ... un centru de lumină, de muncă şi de bogăţie, iată ce a fost în Moldova, mănăstirea Neamţului, aproape cinci sute de ani".[10]

Gala Galaction — mare admirator al Neamţului după ce într-un articol descrie împrejurimile mănăstirii cu schiturile Vovidenia şi Pocrov, cu izvorul cu apă sărată, cu Nemţişorul, Ozana, Secu, conchide: „Ce sfîntă dărnicie a naturii parcă de-abia ieşită din mîinile Creatorului ... Ce păduri încă neatinse de prăpădul exploatării! Ce păşuni grase şi fericite; Şi peste această vale sălbatecă, ... s-a scris atîta istorie, atîta viaţă românească, au trecut atîţia eroi ai neamului şi atîţia duşmani, s-au perimat atîtea poveşti adevărate şi dureroase". Într-o altă nuvelă, Gala Galaction „vrednic slujitor al bisericii",[11] ne descrie o dimineaţă de august la această mănăstire „strînsă în brîul codrilor de brad şi ridicată spre ceruri de scormonitoare rugăciuni a clopotelor străbune". Cuprins şi pătruns de această „predică pătrunzătoare", exclamă: „Cîţi mitropoliţi n-au fost întîmpinaţi cu salutarea lor, pe cîţi voievozi nu i-au sărbătorit şi în mijlocul cîtor primejdii n-au strigat către cer! Şi iată-le şi azi, izvorînd din acest trecut al istoriei Moldovei ..." Face mai departe o trecere în revistă a faimei de care s-a bucurat mănăstirea Neamţului, „care a dus renumele Moldovei cu tipografia, cărturarii, ştiinţa şi cucernicia ei, revărsînd lumina conştiinţei peste tot pămîntul românesc şi peste alte neamuri pînă la Kiev şi Stambul, pînă la Belgrad şi la Ierusalim". După ce scoate în relief două figuri de stareţi Paisie şi Veniamin Costache, rămîne înmărmurit de răceala celor din timpul său, care tratează această „sfîntă casă" cu atîtea indiferenţă, care „străini de ea vin s-o vadă din curiozitate" şi pleacă tot străini. „Nu ştiu — scria autorul, e un bine, e un progres că am ajuns să nu mai semănăm de loc cu strămoşii noştri, ştiu numai că această nepăsare faţă de un trecut atît de apropiat, mă doare. Venim străini faţă de aceste monumente şi plecăm tot atît de străini. Nu se lipeşte nimic de noi. Nu dăm crezare la nimic şi clopotele mănăstirii Neamţ sună pentru noi zădarnic ...[12].

M. Sadoveanu — mare admirator al lavrei nemţene, unde el îşi va petrece o bună parte din timp, face evocări încîntătoare, asupra părinţilor ori locurilor de aici. Romanul „Fraţii Jderi" începe cu participarea lui Ştefan cel Mare la hramul mănăstirii Neamţ. Într-o altă operă a sa, referindu-se la ruina mănăstirii, e cuprins de o jale adîncă, deoarece peste icoane, biserică şi ziduri înnegrite, creşte iarba uitării. După ce evocă figurile stareţilor Narcis şi Melchisedec, din timpurile mai noi, încheie trist: „Acum viaţa mănăstirii Neamţ a trecut şi peste ea s-a aşternut pulberea, ... şi acum mănăstirea îşi doarme somnul trist în căldura şi muţenia vremii".[13] La numai cîţiva ani, după ce scrie aceste pagini, cînd mănăstirea Neamţ a îmbrăcat o nouă haină, Sadoveanu va reveni asupra celor relatate ulterior, notînd în caietul său de călătorii: „Ierusalimul neamului românesc, biserica cea mare cu podoabe de smalţ, realizare elegantă de artă, ... lăcaşul a fost disciplină, nu vană desfătare".[14]

Mănăstirea Neamţ „fala Bisericii Române şi a doua vistierie a Moldovei", cum o numea *Creangă*,[15] sau „prestigiul veacurilor de evlavie",[16] cum o numea Gala Galaction, făcea pe *N. Iorga*, în 1905, cînd o găseşte în mare ruină aşa cum erau majoritatea lăcaşurilor sfinte din vremea aceea, să-i deplîngă lipsa în care ajunsese, precum şi renovările moderne stîngace. Pentru ca toate acestea şi chiar viaţa obştei să fie puse, în rînduială, Iorga dorea aici un om cu mînă de fier, precum au fost odinioară stareţii Veniamin Nităescu şi Narcis Creţulescu, energici şi harnici,[17] Tot Iorga, în monografia mănăstirii pe care o tipăreşte chiar în tipografia de aici, după un amănunţit istoric, face o descriere a odoarelor bisericeşti lucrate şi păstrate aici, ori în alte părţi. Despre Paisie Velcicovschi spune că a fost „singurul pribeag folositor venit de peste Nistru". Spre finalul monografiei descrie realizările mănăstirii sub Iacob Stamate şi şi urmaşii lui, numind Neamţul „Ierusalim al neamului românesc" care trebuie să dăinuie pentru gloria Bisericii şi onoarea Patriei.[18]

Clopotele de la Neamţ cu vibraţia şi vraja lor au impresionat nu numai pe Gala Glaction, ci şi pe criticul *George Călinescu*, care le aseamănă cu simfonia lui Bethoven[19] sau pe *I. Alexandru*, care concluziona că „te ung cu mir din zori şi pînă-n miez de nopţi", iar în poeziile Neamţu, Mănăstirea Neamţu şi Ctitor de Neamţ din vol. Imnele Moldovei, vorbeşte despre Paisie, despre mănăstire şi clopote, astfel:

Trag clopotele Neamţului în zori
În grai de-argint pe-o limbă cuviosă
Le face loc Moldova în genunchi
Să poată-ajunge fiecare acasă".[20]

Albina Românească, nr. 97 din 1846 consemna faptul că la poarta mănăstirii aflau versurile:

„Ale lumii grije lasă
Omul care pe-aci pasă".[21]

Aşa cum se înfăţişează azi, mănăstirea Neamţ duce mai departe faima monahismului şi a culturii româneşti din acest colţ de ţară. Ea aşteaptă şi primeşte pe fiecare doritor de pace, de dragoste, dreptate, adevăr şi frumos.

Protos. Ştefan Guşă

1. Ivan I. Diac. şi Pr. Scarlat Porcescu, Mănăstirea Neamţ, Iaşi, 1981, p. 2027.
2. Prisnea C., Mănăstirea Neamţ, Edit. Meridiane, Buc. 1964, p. 3—4.
3. Citat după Corduneanu N., Nede IV., 100 de monumente istorice şi locuri istorice ale patriei, Buc., 1972, p. 88.
4. Ibidem — e vorba de George Călinescu.
5. Memoriu asupra situaţiei şi drepturilor monastirii Neamţu, 1933, p. 4.
6. Vlahuţă Al., România pitorească, Edit. tineretului, Buc. 1958, p. 111.
7. Iorga N., Mănăstirea Neamţului, 1925, p. 58.
9. Alecsandri V., Excursie, în Scrisori, Însemnări, E.P.L., 1964, p. 171—173.
10. Vlahuţă Al., România pitorească, Buc. 1958. p. 110—112.
11. Galaction G., Ziua Domnului, Edit. Instit. Biblic, Buc. 1958, p. 1.
12. Idem, Clopotele din Monastirea Neamţu, Edit. Facla, Buc. 1916, p. 7—11.
13. Sadoveanu M., Mănăstirea Neamţ, în „Opere", vol. VII, Buc. 1953, p. 200—203.
14. Sadoveanu M., Excursie la mănăstiri, în Opere, XIV, 1958, p. 438—449.
15. Creangă I., Amintiri din copilărie, Edit. tineretului, Bucureşti 1955, p. 55.
16. Galaction Gala, Clopotele din Monastirea Neamţu, p. 11.
17. Iorga N., Pagini alese, I, Buc. 1965, p. 136—137.
18. Idem, Mănăstirea Neamţului, an. 1925.
19. Cantemir D., Descriptio Moldavie, Edit. Acad. R.S.R., Bucureşti 1973, p. 359.
20. I. Alexandru, Imnele Mold., p. 335.
21. Diac, Ioan Ivan şi Pr. Scarlat Porcescu, Op. cit., p. 297.

ORTODOXIE ŞI UNIATISM

(Urmare din pag. 1-a)

semilună. Iar cînd, în vecinătatea noastră, a început să crească împărăţia moscovită, un vlăstar de domn moldovean, Petru Movilă, deveni marele organizator al bisericii ortodoxe din Rusia.

În mănăstirile noastre şi la curţile domneşti îşi găsi loc de adăpost cultura bizantină, care nu era o cultură oarecare, ci mult timp fusese cultura lumii civilizate. Prin Grecul Varlaam ajunsese doar Petrarca să cunoască minunile lumii antice.

Dacă împrejurările istorice ne-au lipsit de binefacerile Renaşterii apusene, poziţia noastră geografică făcu totuşi ca cel puţin cîteva valuri stîrnite de ea să ajungă pînă la noi. Tineri români, trecuţi prin şcolile umaniste din Polonia şi prin „şcoala înaltă" cu învăţămînt clasic din Constantinopol, observaseră afinitatea limbii noastre cu cea latină. Originea noastră romană, relevată de toţi umaniştii străini care ne-au cunoscut, deveni o ideie curentă la *scriitorii moldoveni şi munteni*, mai ales la cronicarii de pe la jumătatea secolului al XVII-lea înainte.

Încolţită în Principate, ea avea să pîrguiască şi să ajungă la maturitate abia în veacul următor, în Ardeal, unde terenul era mai pregătit ca să dea cele mai bogate roade.

Aici, şcoalele umaniste, prin care treceau tot mai mulţi fii de Români, crescuţi în admiraţie pentru antichitatea romană, au făcut ca ideea romanităţii noastre să plutească oarecum în aer; aci contrastul între starea de iobagi dispreţuiţi, în care se găseau Românii, şi între originea lor nobilă, era atît de izbitor, încît *conştiinţa acestei obîrşii putu să devină simburele însuşi al renaşterii noastre naţionale.*

E mai presus de orice îndoială că această renaştere e în mare măsură opera unui Samuil Clain, Gheorghe Şincai şi Petru Maior. Ceea ce a făcut din ei propovăduitorii noului crez n-a fost însă în primul rînd învăţătura culeasă în străinătate ca bursieri ai bisericii greco-catolice, ci mintea lor luminată, inima plină de dragoste de neam şi temperamentul lor de apostoli. Catolicismul lor era catolicismul luminat al lui Iosif al II-lea, *atît de deosebit de al vlădicilor uniţi, cu care se găseau în conflict perpetuu.*

Recunoştinţa pe care o păstrăm trinităţii Clain-Şincai-Maior, Români înainte de a fi uniţi, şi tovarăşi credincioşi de luptă ai *ortodocşilor Ion Molnar-Piuarul şi Gheorghe Lazăr, nu trebuie tulburată prin exagerări şi prin deformarea adevărului.*

Unirea cu biserica apuseană nu s-a născut din convingere religioasă, ci din oportunism; din dorinţa de parvenire şi calcule meschine de a profita de unele privilegii la cei ce şi-au lepădat legea strămoşească, din calcule politice la curtea din Viena, care avea deviza „divide et impera" şi care voia să opună o forţă nouă, catolică, reformaţilor, luteranilor şi calvinilor ardeleni, di ce în ce mai puternici.

Unirea cu Roma a fost de fap o unire cu Viena.

Chiar bursierii trimişi la in stitutul De propaganda fide di cetatea veşnică, se opreau ma întîi la Sf. Barbara a Mariei Te resa, în Viena, unde au şi apă rut „Elementele limbii român sau valache" ale lui Clain Şincai, opera de temelie a şcoa lej celei noi.

În capitala Austriei au fos confecţionaţi stîlpii galben-negr ce aveau să marcheze pentru în tîia oară, şi din punct de veder etnic, graniţele politice de p crestele Carpaţilor.

Înainte de actul Unirii (car avea să despartă în două tabe pe Românii ardeleni şi să duc la luptele înverşunate din vea cul al XVIII-lea), unitatea d limbă şi cultură, menţinute pri unitatea de credinţă, fusese per fectă pe ambele versante a munţilor.

De la Unirea cu biserica apu seană încoace, cultura Ardelen lor se îndrepta tot mai hotăr spre Viena, de care se legau în zadar însă — tot mai mul şi din punct de vedere politi nădejdile de mai bine ale Româ nilor. În limba claselor culte in trară acele latinisme, care făcea pînă bine de curînd, ca vorb limpede strămoşească să nu m fie înţeleasă peste munţi. Privi mai de aproape însă, aceste la tinisme, care nu sînt ale Ţărilo neolatine, ci ale cancelariilo germane, se dovedesc adesea nişte germanisme patente. C ce, în 1918, au *preluat „Imperiu* în Ardeal, întrebuinţînd aceas expresie, redau pe româneşte cu vîntul unguresc *átvenni*, care, rîndul său, e decalcat după nem ţescul *übernehmen.*

Dacă Românii Ardeleni ar trecut la Unire cu toţii, n-a avea azi, după întregirea neamu lui, numai tendinţe regionalist ci, ca la Croaţii catolici din Iu goslavia, o primejdioasă mişca autonomistă *şi chiar separatist* Chiar numai legătura dogmatic în cîteva puncte cu biserica apu seană a imprimat unităţilor no tri o mentalitate particular care-i face să întrebuinţeze mi loace de luptă învăţate de la te logul jezuit pe care-l trimitea odinioară Habsburgii la Blaj. contrazicere cu spiritul de tol ranţă ortodox, greco-catolicii ca tă cu orice preţ şi astăzi să fa prozelitism. Catolicizanţi, ei sin ţeau, înainte de războiu, atît afinităţi sufleteşti cu catolicii u guri, încît în casele celor m mulţi preoţi uniţi din regiuni nordice ale Ardealului se vorb ungureşte. Chiar şi azi, în locu în care nu au biserică rom nească, uniţii nu se duc în bis rica ortodoxă, unde slujba se fa după acelaşi rit şi în aceeaşi lim bă ca la ei, ci în cea catolică u gurească, imitînd pe vlădicii l care au refuzat să ia parte sfinţirea catedralei ortodoxe d Cluj, precum refuzaseră să int în catedrala din Alba Iulia, care se celebra actul solemn încoronării întîiului rege al t turor Românilor.

Credinţă şi cultură la Adunarea generală ..

(Urmare din pag. a 6-a)

tate de exteriorizare în privinţa lui Dumnezeu. Experienţa noastră religioasă ca şi transmiterea ei este mărginită, neputincioasă ca putere de înţelegere şi comunicare a transcendenţei fiinţei divine. Cultura greacă a oferit doar categoriile de gîndire şi formele exterioare de exprimare a revelaţiei creştine, forme ce au fost încreştinate şi adaptate fondului revelaţiei.

Propovăduirea Evangheliei a avut la bază un principiu elementar. Mesajul biblic trebuia să se prezinte în forma, cultura şi gîndirea tuturor neamurilor, trebuia să vorbească pe înţelesul tuturor. Transmiterea mesajului biblic trebuia să fie prezentat în contextul fiecărui popor, el a îmbrăcat formele culturale proprii de limbă, cultură, împrejurări istorice şi etnice ale popoarelor, raselor, vîrstelor cărora s-a propovăduit Evanghelia. Cultura, specificul istoric şi etnic prezintă contextul în care şi prin care se transmite Evanghelia, ajungînd la diversitatea impresionantă sub care se prezintă astăzi adevărul de credinţă. Sîntem convinşi că pînă la un anumit punct orice teologie este o teologie contextuală, reflectînd specificul trăirii adevărului evanghelic în anumite condiţii locale. Aceasta, teologia contextuală, nu poate crea însă piedici şi confuzii în acceptarea şi interpretarea mesajului biblic.

Ortodoxia a înţeles de la început rolul culturii, a împrejurărilor istorice şi a specificului etnic în care s-a prezentat credinţa într-un anumit context şi a promovat limba şi cultura ca mijloace de transmitere şi interpretare a adevărului de credinţă. Din acest motiv, Biserica Ortodoxă n-a sanctificat o anumită cultură, n-a dogmatizat o anumită limbă sau filozofie pentru propovăduirea revelaţiei. Ea a sprijinit diversitatea limbilor, a culturii şi a elementului etnic contextual, bazată fiind în această atitudine pe evenimentul Rusaliilor, al propovăduirii în limbile popoarelor şi pe afirmaţia Sf. Apostol Pavel după care e mai bine a vorbi în Biserică cinci cuvinte pe înţelesul poporului decît zece mii de cuvinte fără înţeles (I Cor. 14, 19). Practic, ea a încurajat de la început traducerea Scripturii în diferite limbi: latină, siriană, coptă, armeană, georgiană, etiopiană, gotică. alături de săvîrşirea serviciului divin în limbile vorbite. Mai tîrziu, fidelă aceluiaşi principiu, a propovăduit Evanghelia şi a încreştinat pe slavi prin intermediul şi răspîndirea limbii şi a culturii slavine, prin traducerea cărţilor de cult, a Scripturii şi a serviciului divin.

Pentru întruparea credinţei şi a Evangheliei în cultura poporului se pot aduce nenumărate exemple. Pericolul se prezintă doar în cazul în care elemente necreştinate ale culturii vor să substituie adevărul evanghelic, cînd, aşa cum s-a întîmplat la Canberra, obiceiuri şi elemente de religiozitate populară din tradiţiile religiilor asiatice au fost prezentate ca substitute pentru adevărurile biblice de credinţă. S-a avut impresia în anumite momente că unele elemente ale tradiţiilor religioase amintite sînt ele însele surse ale revelaţiei. Pe drept cuvînt mulţi au fost îngrijoraţi în legătură cu aceste manifestări. Respectînd şi promovînd cultura fiecărui popor ca mijloc de propovăduire a Evangheliei, considerăm diversitatea limbilor şi culturilor ca daruri ale Duhului Sfînt, care îmbogăţesc Biserica şi desăvîrşesc formele ei de manifestare şi propovăduire a Evangheliei cu menţiunea că fondul nu poate fi pus în pericol sau înlocuit cu forma. Acceptînd deci diversitatea contextuală oferită de tradiţiile culturale, de contextele istorice şi etnice proprii, trebuie să subliniem însă şi faptul că acestea nu sînt nelimitate. Diversitatea îşi are graniţele ei, limitele ei teologice peste care nu se poate trece. Diversitatea exprimată prin cultura, limba, contextul istoric şi etnic al unui popor sau regiuni nu ne poate împiedica de a mărturisi pe Iisus Hristos ca unicul Mîntuitor ieri, azi şi totdeauna (Evr. 13. 8). aşa cum a fost el descoperit în Sf. Scriptură şi în învăţătura apostolilor. Biserica primară deja a deprins pe creştini cu deosebirea duhurilor (I Cor. 12, 10) pentru a putea distinge pe cele ce sînt de la Dumnezeu. De la început au existat anumite criterii teologice, care au marcat imposibilul şi inacceptabilul, care ne-au îndemnat să respingem tot ceea ce ar contrazice nucleul învăţăturii creştine (I Ioan 4, 1—3). Mesajul revelaţiei creştine nu poate fi pus pe acelaşi plan cu afirmaţiile religioase şi tradiţiile altor religii. Distincţia este clară, iar substituirea ultimilor cu revelaţia este inacceptabilă pentru creştini. Revelaţia creştină este unică, iar mesajul ei nu poate fi înlocuit prin nici o formă de cultură oricît de înălţătoare şi ispititoare ar fi acestea în prezentarea lor. Aici trebuie respectată cu stricteţe graniţa dintre credinţă şi cultură pentru a evita sincretismul dăunător unităţii de credinţă.

REÎNFIINŢAREA VECHILOR PROTOPOPIATE

Se ştie că în structura Bis. Ort. Române protopopii au o vechime multiseculară şi că rolul şi activitatea acestora a fost mare şi rodnică în viaţa Bisericii dar şi în viaţa politică, socială şi culturală a românilor.

În Transilvania cu lunga ei stăpînire străină, protopopii şi protopopiatele au fost mai numeroase şi rolul lor în viaţa neamului românesc a fost mai bogat. Dovadă este că în nemuritorul cîntec al Revoluţiei de la 1848 „Deşteaptă-te române" stă scris: „Preoţi cu crucea-n frunte ..." iar în cea mai măreaţă zi din istoria Transilvaniei, 1 Decembrie 1918, la Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia, care a hotărît unirea cu România pe vecie, toţi protopopii români din Transilvania au fost membrii de drept.

Şi nici o stăpînire străină sau autohtonă în cursul vremurilor n-a îndrăznit să strice această structură a Bisericii. Numai comunismul adus de tancurile şi baionetele sovietelor a desfiinţat cele mai multe protopopiate, iar cele rămase le-au redus la un rol aproape numai administrativ. Astfel, în judeţul Hunedoara, din cele zece vechi protopopiate n-au mai rămas decît patru.

Acum însă, după Revoluţia din decembrie 1989, credincioşii ortodocşi sînt nedumeriţi de ce nu se reînfiinţează toate vechile protopopiate şi nu se înfiinţează altele noi unde sînt necesare, fiindcă ele ar fi de mare folos Bisericii şi neamului. În actuala situaţie cînd toate sectele şi cultele cultivă prozelitismul în dauna Bisericii ortodoxe, aceasta rămîne lipsită de apărare cu numărul redus de protopopi.

De asemenea pentru o bună educaţie religioasă a elevilor este necesar un număr mai mare de protopopi care să organizeze şi controleze predarea religiei în toate şcolile.

Am ridicat această problemă fiindcă în lunga mea viaţă de 92 de ani am cunoscut bine rolul şi activitatea protopopiatelor din Transilvania, deoarece sînt fiu de preot şi am fost 16 ani membru în Adunarea eparhială din Sibiu, apoi 4 ani membru în Adunarea Arhiepiscopiei Aradului, iar în Consiliul parohiei ortodoxe din Deva am fost membru ales timp de 30 de ani.

Aceasta fiind situaţia, eu şi credincioşii ortodocşi din Deva rugăm respectuos conducerea supremă a Bisericii ortodoxe române, să decidă urgent reînfiinţarea tuturor protopopiatelor vechi, precum şi să înfiinţeze altele noi, necesare, cum ar fi în judeţul Hunedoara la Baia de Criş, Simeria, Călan, Ulpia Traiana Sarmizegetusa şi la Pui.

Dr. Victor I. Suiaga
Deva

Preocupări pastoral - misionare...

(Urmare din pag. 1-a)

sionar fiind preotul în parohia sa. Se subliniază expres faptul că organele misionare sînt numai un auxiliar al organizaţiei jurisdicţionale iar nu suprapuneri ale acesteia; 3. *Lucrarea misionară*, în care se arată că scopul acesteia este „luminarea minţii, mişcarea inimii şi înduplecarea voinţei credincioşilor pentru o viaţă religioasă-morală cît mai vie." Se pune accent deosebit pe *ţinta fiecărei misiuni religioase*, care constă în „apropierea credicioşilor şi împărtăşirea lor cu Sfintele Taine ... fără rezultate tot mai pronunţate ale împărtăşirii cu Sf. Taine, efectul misiunilor religioase nu poate fi considerat ca mulţumitor". Capitolele IV şi V se ocupă cu realizarea mijloacelor misionare şi respective de timpul pentru misionarism. De o importanţă deosebită ni se par prevederile capitolului VI, despre *„perfecţionarea misionarilor"*. Pe lîngă însuşiri native de orator şi duhovnic se cere o permanentă sporire a „cunoştinţelor din domeniul teologiei, sectologiei, psihologiei şi pastoralei". Se instituie „săptămîni de retragere" a misionarilor, pe serii, la mănăstirea Hodoş-Bodrog şi prevederea lor cu obiecte necesare, cruciuliţe, iconiţe şi broşuri.

Am prezentat acest Statut, în dorinţa de a supune atenţiei Conferinţei preoţilor şi, în deosebi, membrilor Sfîntului Sinod, o experienţă în domeniul organizării unui misionarism religios în întreaga Biserică Ortodoxă Română. Această organizare şi dinamizare a activităţii pastoral-misionare se impune azi mai mult decît oricînd în trecutul Biseri noastre. Prozelitismul, de tot f lul, ne asaltează. Se folosesc mi loace de tot felul, permise sa mai ales, nepermise, în domeni relaţiilor paşnice dintre culte.

O atenţie deosebită se acor Bihorului, unde, anumite măsu ce se iau, lasă să se întrevadă î ceputul unui asalt adevărat existenţa Bisericii noastre. R cent, un ziar local, „Gazeta Vest", a publicat două articole d făimătoare", cu expresii vulga atît la adresa Bisericii Ortodo (pe care o consideră „scleroz tă", incapabilă de a influen masele, vinovată de toate rele ce s-au abătut asupra poporul nostru, etc.), precum şi la adre unor ierarhi ai noştri învinuiţi grave păcate, cu calomnii şi ins nuări mincinoase care ar meri să fie deferite justiţiei.

Nu dispunem de mijloacele manciare şi de altă natură, care dispun, în mare măsură, al confesiuni; nici nu le jinduim, altfel. Dispunem însă de o arm puternică, *arma adevărului cr dinţei noastre dreptmăritoar* care s-a făcut mîntuire neamul nostru din veac. Avem nevo însă, de mijloace organizatoric de instituţii şi oameni bine pr gătiţi spre a putea prezenta cr dincioşilor noştri adevărurile cr dinţei noastre şi, mai ales, pil vii de oameni cu viaţă de adîn trăire lăuntrică, care să dovedea că superioritatea credinţei şi m ralei creştine ortodoxe pe care propovăduim.

Avem nevoie de un mision rism bine rînduit, sincer şi d votat.

INFORMAŢII

— În cadrul serilor duhovniceşti organizate de Liga tineretului rtodox din Sibiu, joi, 6 iunie a.c., Prea Cuv. Arhim. Bartolomeu Valeriu) Anania, cunoscut scriitor şi eseist, a ţinut în Catedrala mi-opolitană din Sibiu o meditaţie avînd ca temă bucuria duhovni-ească a creştinului.

La slujba de seară a Vecerniei, oficiată de P. S. Serafim Făgărăşa-ul, a asistat şi Î. P. S. Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, mitropolitul rdealului. După vecernie, părintele Bartolomeu Anania s-a întîlnit Aula Institutului Teologic „Andrei Şaguna" din Sibiu, cu membrii gii tineretului ortodox, cu profesori şi studenţi. P. Cuv. Sa a răs-uns întrebărilor puse de participanţi.

— Vineri, 7 iunie a.c., însoţit de Î.P.S. Mitroplit ANTONIE, P. Cuv. a avut o întîlnire cu scriitori şi oameni de cultură din Sibiu după re a vizitat Mănăstirea Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus reziditată ultimii ani din temelii prin strădania Î.P.S. Mitropolit Antonie. aceeaşi zi după masa la Casa armatei din Sibiu P. Cuv. Sa a nferenţiat despre „Religie şi cultură", purtînd apoi discuţii cu cei rezenţi pe tema abordată.

— Seara, însoţit de P. S. Serafim, destinsul oaspete a vizitat bise-ca „Cuv. Paraschiva" din Răşinari, Prot. Sibiu.

Ierod. Visarion Bălţat

Mergînd pe drumul bogat în realizări al înaintaşilor

Marele merit al Asociaţiunii Transilvane pentru Literatura şi Cul-ra poporului român „Astra", a fost şi acela de a fi deşteptat în ndurile românilor ardeleni dragostea pentru festivalurile culturale, ntru muzică în special. În cele aproape nouă decenii de existenţă, in despărţămintele sale, Asociaţiunea a dus în mijlocul satelor şi raşelor programul instructiv-educativ al aşa-numitelor „producţii" lturale şi artistice, preoţi şi învăţători harnici şi pricepuţi înce-nd să pregătească asemenea programe artistice şi, de multe ori, au eşit din plin acest lucru. Exemple pozitive constituiau întotdeauna anifestările de amploare organizate cu prilejul adunărilor generale e Asociaţiunii ce aveau loc anual. În acest cadru au evoluat majo-tatea compozitorilor şi muzicienilor ardeleni, au fost prezentate rime audiţii şi aplaudate cele mai de seamă talente interpretative. ste poate semnificativ faptul că prima ieşire în public a lui Iacob ureşianu, la vîrsta de 6 ani, a avut loc în cadrul adunării generale e la Braşov, din anul 1862, şi tot cu acest prilej Comitetul Central Asociaţiunii, în urma audierii frumosului recital de vioară, a votat n premiu pentru Elisa Circa, studentă la Conservatorul de muzică n Viena pentru „frumosul său progres în artă" şi pentru „concer-l de vioară ce a dat în 29 iulie" (anul 1862 n.n.).

Mergînd în continuare pe acest drum al înaintaşilor, bogat în rea-zări, astăzi, Secţiunea muzicală a Asociaţiunii a organizat frumoase educative activităţi muzicale. După concursul judeţean de colinde reuşita evocare „Timotei Popovici", despre care revista noastră a nsemnat la timpul potrivit, marţi, 18 iunie a.c., în ambianţa ofe-tă de sala de conferinţe a Muzeului de Istorie din Sibiu a avut loc citalul de vioară susţinut de foarte tînăra violonistă Mihaela Istră-escu, elevă la Liceul de artă, clasa profesoarei Mioara Tipuriţă, har-ica şi neobosita preşedintă a Secţiunii muzicale a Asociaţiunii. Res-ctînd întocmai linia trasată de Gh. Bariţiu, la aceeaşi amintită lunare generală de la Braşov, din anul 1862, unde atrăgea atenţia privire la promovarea tinerelor talente artistice, a-i ajuta pe ti-eri „să-şi facă studiul înadins din arta muzicii, să se prepare spre putea culege şi alege tot ce e curat, bun şi frumos românesc, pen-u ca aşa să devie proprietate comună a naţiunii", profesoara Mi-ara Tipuriţă a organizat acest recital pentru tînăra sa elevă, cău-nd s-o obişnuiască cu publicul, să-i întărească convingerea realelor le calităţi artistice.

Am audiat, pentru început, în interpretarea Mihaelei Istrătescu, *mata a VI-a, op. 5, nr. 9* de A. Corelli şi *Ciaccona* de Antonio itali, două piese cu suficiente dificultăţi tehnice dar şi de o inspi-tă ţinută artistică în care solista a demonstrat că stăpîneşte mij-acele expresive de execuţie şi acea libertate interioară necesară icării interpretări frumoase şi inteligente. Programul a continuat părţile prime din *Concertul pentru vioară în Mi major* de J. S. ach şi *Concertul pentru vioară nr. 22* de G. B. Viotti, iar în înche-re *Serenada* de Mircea Chiriac, piese în care solista a demonstrat ai multă sensibilitate chiar dacă, muzical, nu au fost tot atît de ne realizate. Acompaniamentul la pian, asigurat de profesorii Au-l Mija şi Ovidiu Mezei, a dat contur şi omogenitate întregului spec-col muzical. Ambiţioasă şi sensibilă, Mihaela Istrătescu a realizat n plăcut moment artistic, dîndu-ne, prin aceasta, speranţa afir-ării unui nou talent al şcolii violonistice sibiene. Felicităm Sec-unea muzicală a Asociaţiunii pentru programul organizat şi nutrim peranţa unor noi şi la fel de frumos realizate întîlniri artistice.

Nicolae Scutea

Sava Popovici-Săvoiu...

(Continuare din pag. a 6-a)

întoarce la Deva, întrînd ca pre-eptor la copiii lui Kemeny La-lui. Din camera elevilor a avut rilejul memorialistul să asculte scuţiile purtate în biroul co-andantului de piaţă cu diferiţi nducători militari ai revoluţiei aghiare.

Un alt episod important men-onat de memorialist îl constiie înfrîngerea lui Hatvani în unţii Apuseni şi a retragerii a-estuia la Deva, unde a avut o ntrevedere cu generalul Bem, are l-a mustrat în biroul lui Ke-eny Lajos. „O cătană bună îşi ută poziţiunea sau şi-o face, oi amăgeşte pe al său contrar trapa sau cursa lui, de unde u mai scapă, — dară să nu se age ca fluturul în lumină în rîmtorile altora mai-nainte de le cunoaşte bine — şi a lucra va mai cu tactică precauţiune, oi a înfrunta pe altul pentru avuri seci, fără nici un scop să mori atîţia oameni, fără să fi ştigat teren de-o palmă sau unte de apărare". Cu prilejul a-estei inspecţii, generalul Bem i-a ojenit pe membrii tribunalului evoluţionar maghiar, ordonînd a de acum înainte să nu mai xecute pe nimeni fără ştirea sa. upă terminarea inspecţiei şi lecarea generalului Bem din eva, Hatvani şi-a depus demi-ia pe biroul lui Kemeny Lajos, eclarînd: „Dracu să se mai bată u popii... fără materialul cel e luptă la atari operaţiuni, unde ată stînca e fortificată şi toată ufa e un spion".

Date interesante ne mai furni-ează memorialistul în legătură cu capitularea unei armate revo-luţionare lîngă Deva în ziua de 6/18 august 1849, în faţa celei ruseşti, după ce generalul Bem avusese o întîlnire cu generalul Görgey lîngă Arad. „După ce pri-mră muscalii capitularea armatei rebele cu toată armătura şi trofeiele lor şi preste o sută de tunuri — cu cele din cetatea ex-ploadată — şi după ce se dezar-ma de la mare pînă la mic toţi ungurii purtători de arme intră suita cea de la statul magiore — rusesc — în oraşiu şi ardecă în Piaţie şi deasupra porţii de la Curtea Tablei Regeşti stindardele ruso-austriece cu vulturul dupli-catu, iară cele maghiare care fîr-fîiau pînă în ziua la intrarea lui Bem în oraşiu căzu ca nişte frun-ze moarte...".

Dacă în timpul ocupaţiei ma-ghiare românii au avut de îndu-rat multe suferinţe, după înfrîn-gerea revoluţiei maghiare şi re-întroducerea stăpînirii habsbur-gice situaţia lor devine tot mai grea, aşa după cum sublinia me-morialistul. „După vro cîteva zi-le, garnizoana Devei fu ocupată de trupe împărăteşti, pre care nu le văzură nime de la începerea războiului cu ungurii ponă la în-cheierea păcii prin armele ru-seşti... Şi proclamaţiile mai te-ribile ca ale ungurilor urmă una după alta, o poruncă mai cum-plită ca alta, şi tot numai la ro-mâni".

Dintre aspectele sociale, Revolu-ţia de la 1848 este cea mai amă-nuntit tratată, încît astăzi se pot prelua în mod critic părţile pozi-tive ale acestor memorii, existînd numeroase date inedite, de o mare însemnătate istoriografică.

Biserica — păstrătoare a revelaţiei divine

(Despre revelaţia divină)

Revelaţia divină, după învăţătura ortodoxă este pornirea, actul pe care Dumnezeu îl face spre autodezvăluire, spre comunicare, spre împărtăşirea adevărurilor despre Sine şi despre lucrurile Sale, deci, ea este o chenoză, o descoperire a lui Dumnezeu, o ieşire „ad extra", o coborîre la nivelul celui căruia i se face cunoscut.

Dumnezeu realizează actul revelaţiei din proprie iniţiativă, datorită firii sale iubitoare, în scopul mîntuirii omului, al ridicării creaţiei la nivelul comuniunii dumnezeieşti.

Comuniunea cu Dumnezeu înseamnă participare sau intrare în viaţa veşnică, deci mîntuire, iar mîntuirea se realizează prin cunoaşterea de Dumnezeu de către om, căci scris este: „Aceasta este viaţa veşnică, să te cunoască pe Tine unul, adevăratul Dumnezeu şi pe Iisus Hristos pe care l-ai trimis (Ioan 17, 3).

Deci pentru ca „toţi oamenii să se mîntuiască şi la cunoştiinţa adevărului să vină" (I Timotei 2, 4), trebuie să-l cunoască pe Dumnezeu, aceasta este o condiţie sigură a mîntuirii. Trebuie reţinut însă, că nu stă în puterea omului de a-L cunoaşte pe Dumnezeu, de aceea Dumnezeu este acela care se lasă cunoscut, şi nu în totalitate sau în esenţă pentru că nu poate nimeni vedea pe Dumnezeu şi să trăiască (Ieşire 33, 20; Ioan 1, 18) ci doar atît cît îi este omului necesar pentru mîntuire.

Dumnezeu este adevărul, deci prin descoperirea Sa, El îi oferă omului posbilitatea de a cunoaşte adevărul, de a-l împropria, a-l asuma, a-l trăi, deci de a fi întru adevăr.

Trăirea întru adevăr în modul cel mai autentic se realizează numai în şi prin Hristos care s-a întitulat pe sine ca fiind Adevărul şi prin cunoştinţa şi comuniunea căruia trebuie să trecem pentru a ajunge la comuniunea cu Dumnezeu cel în Treime slăvit. De aceea şi zice Sf. Evanghelie „şi să-L cunoască pe unul născut Fiul Tău pe care L-ai trimis" (Ioan 17, 3). Referitor la acest lucru, Mîntuitorul nostru zice: „Fără mine nu puteţi face nimic" (Ioan 15, 5).

Iisus Hristos îl descoperă pe Dumnezeu în modul cel mai înalt între toate celelalte moduri — cele precedente — în asa fel încît să nu poată fi privat de posibilitatea accesului la adevăr. Tocmai pe această descoperire a lui Dumnezeu care culmineză în Iisus Hristos, se întemeiază dorinţa Sa, ca toţi oamenii să se mîntuiască şi la cunoştinţa adevărului să vină", (I Timotei 2, 4).

Revelaţia este de două feluri: naturală care se face prin creaţie (Ps. 18, 1; Rom. 1, 20; Fapte 17, 23, 28) şi supranaturală care s-a făcut prin celelalte intervenţii ale lui Dumnezeu în viaţa omului. Revelaţia divină nu este o teorie scrisă, un sistem filozofic, menit doar să lumineze sau să exerseze mintea omenească, ea este o experienţă divino-umană trăită la nivelul lui Dumnezeu şi al omului. Este experienţă divino-umană pentru că la cei doi poli ai ei sînt ca doi parteneri de dialog, Dumnezeu şi Omul, cel ce se descoperă şi cel pentru care se face descoperirea şi beneficiază de ea.

Actul descoperirii în sine, este pur divin, dar în momentul luării de cunoştinţă, el intră şi în experienţa umană. Toate descoperirile din istoria poporului ales menţionate în Vechiul Testament, au fost experiate mai întîi direct, în relaţia Dumnezeu-Om, şi numai după aceea s-au scris. Chiar atunci cînd un scriitor inspirat de Duhul Sfînt a aşternut pe hîrtie ceea ce era rînduit de Dumnezeu să scrie, înainte de momentul redatării scrise, el a trăit în inima sa coborîrea lui Dumnezeu, a simţit fiorul sfînt realizînd că Dumnezeu se descoperă omului iar el este mijlocul utilizat în această descoperire.

Revelaţia îşi capătă sens şi îşi atinge scopul, tocmai datorită acestei experienţe interioare, personale, care apoi devine publică, umanitară prin scriere şi propovăduire mîntuitoare. Insă sfinţii autori ai Vechiului Testament nu au fost nişte simple instrumente prin care s-a realizat descoperirea ci ei au fost întotdeauna în momentul trăirii revelatiei, în integritatea persoanei lor. Revelaţia nu presupune o depersonalizare a subiectului prin care se transmite, ci dimpotrivă, acesta trebuie să fie conştient şi integru, pentru ca transmiterea descoperirii să fie întemeiată şi motivată şi pe trăirea, experierea ei de către subiectul intermediar. La fel se întîmplă şi în Noul Testament, Iisus Hristos, ca cel prin care revelaţia divină se face în mod culminant, se află în integritatea persoanei sale divino-umane şi de aici şi autoritatea propovăduirii mesajului revelaţiei (pe lîngă autoritatea întemeiată pe trimitere).

Momentul revelaţiei divine nu este ales de om ci de Dumnezeu. În planul său de mîntuire pentru lume, Dumnezeu este acela care alege timpul şi modul în care se descoperă. Iisus Hristos a venit în lume la „plinirea vremii" (Gal. 4, 4) şi această plinire a vremii este un moment ales de Dumnezeu, în privinţa revelaţiei directe supranaturale.

Cît priveşte revelaţia naturală, aceasta este realizată de Dumnezeu în permanenţă în creaţia Sa. Astfel, omul îl poate oricînd cunoaşte pe Dumnezeu din creaţie, tot în măsura în care îi îngăduie Dumnezeu, în funcţie de capacitatea sa şi de posibilităţile sale spirituale.

Revelaţia divină se realizează în şi pentru o comunitate de credincioşi şi în final pentru toţi oamenii, căci Dumnezeu doreşte ca nimeni să nu fie privat de mîntuire. În Vechil Testament, revelaţia s-a produs mai ales în sînul poporului ales, ce prefigura poporul cel sfînt al lui Dumnezeu din Noul Testament. În Noul Testament, revelaţia se realizează în Biserica lui Hristos. Hristos fiind capul Bisericii şi mijlocitorul descoperirii divine celei mai înalte, înseamnă că cel ce stă în comuniune cu Hristos, beneficiază de cunoaşterea de Dumnezeu deci de revelaţia divină realizată în Mesia cel prezis de prooroci. Cel ce stă în comuniune cu Hristos este membru al Bisericii, mădular al trupului tainic al Fiului lui Dumnezeu. Biserica este comunitatea tuturor credincioşilor adunaţi în jurul Mîntuitorului Hristos, care îşi întemeiază viaţa pe lucrarea sa divino-umană şi care se află în drum spre Împărăţie.

Fiind în jurul lui Hristos, în comuniune cu El, credincioşii se bucură permanent de privilegiul cunoaşterii de Dumnezeu, fără de care nu se poate dobîndi viaţa veşnică, deoarece este scris: „Aceasta este viaţa veşnică, să Te cunoască pe Tine unul, adevăratul Dumnezeu şi pe Iisus Hristos pe care l-ai trimis" (Ioan 17, 3).

În calitatea ei de comunitate hristocentrică, de instituţie teandrică, Biserica este păstrătoare a revelaţiei divine care izvorăşte neîncetat şi se menţine în şi prin Hristos, capul Bisericii. Prin Hristos, Biserica asumă, preia şi beneficiază şi de revelaţia divină din Vechil Testament care se împlineşte în cea realizată de Dumnezeu în mod plenar în Fiul său cel unul născut din veci şi întrupat din pururea Fecioara Maria.

Istoria descoperirii lui Dumnezeu în creaţia Sa în lume, este cuprinsă în Sfînta Scriptură şi în Sfînta Tradiţie. Sfînta Scriptură este Cartea de căpătîi, cu caracter normativ în viaţa Bisericii iar Sfînta Tradiţie cuprinde tocmai experienţa poporului lui Dumnezeu, cea necuprinsă în Sfînta Scriptură „multe alte lucruri a făcut Iisus care n-au încăput în cartea aceasta căci dacă s-ar fi scris cu amănuntul nici în lumea aceasta n-ar fi încăput cărţile ce s-ar fi scris" (Ioan 21, 25). Experienţa Sfintei Tradiţii completează şi confirmă Scriptura. Cum am menţionat, Sfînta Scriptură este posterioară unei experienţe interioare, trăite la nivel personal, individual sau uneori chiar comunitar şi de asemenea este şi urmată de o astfel de experienţă. Deci ea izvoreşte dintr-o tradiţie (experienţă a legăturii cu Dumnezeu) pe care o confirmă şi este urmată de o tradiţie prin care ea este confirmată.

Sfînta Scriptură şi Sfînta Tradiţie, desfăşurîndu-şi acţiunea sfinţitoare şi autoritatea în Biserică, nu pot fi interpretate în afara autorităţii Bisericii ci numai de aceasta, în baza normelor şi rînduielilor ce-i sînt proprii, întemeiate prin lucrarea şi cu asistenţa Sfîntului Duh, lăsate Bisericii de Hristos, începînd din ziua Cincizecimii.

Pr. Th. Damian

Mănăstirea Voroneţ

Plîng de bucurie codrii, buciumul prelung răsună
Ca un fulger străluceşte un semnal, o veste bună!
Voroneţul umilit ani şi ani tot în cătuşă
Renăscutu-s-a năvalnic chiar din propria cenuşă!

Mănăstire, Sihăstrie, mîndră, falnică Mireasă
Cum ai fost eşti astăzi iarăşi zîna codrilor Crăiasă!
Valuri se închină Dacii în cojoace şi opincă
Plînge Daniil Sihastrul ce-l trăit în fund de stîncă!

Glas pios de maici la strană, rugi fierbinţi în cînt şi şoapte
Zi de zi şi ceas de ceas de cu zori în miez de noapte!
Către Cer în rotocoale smirna, fumul de tămîie
În genunchi cu lacrimi multe pentru suflet, pentru Glie!

Slavă ctitorilor vechi şi Ierarhilor de-acum
Ei s-au întîlnit în cuget şi-au pornit pe-acelaşi drum
Saltă-n cînt de bucurie, eşti liman, o sfîntă rază
Un popas de reculegeri, o adevărată oază!

Plînge Ştefan de la Putna, vîntul suflă în rafale
Cîntă mierla în zăvoaie şi izvoarele pe cale
Sună clopote şi toaca, toţi şi toate se-nfioară!
Cum să-ţi mulţumim Măicuţă, Sfîntă Pururea Fecioară?

Mănăstire voievodală, mănăstire măr de aur
Eşti regina noastră scumpă, un simbol şi un tezaur!
Puneţi mantia, hlamida, după vaiere şi jale
Strînge-ne, cu dor de mamă, între faldurile tale!

Preot Teodor Bodnar

Testamentul ciobanului din „MIORIŢA"

Vasile Alecsandri comunica şi-i preciza unui prieten: „Să fii convins că dacă natura binevoitoare m-ar fi înzestrat cu un geniu poetic atît de mare pentru a compune *Miorita*, mi-ar fi făcut onoare şi aş fi fost destul de egoist să n-o public decît sub numele meu".

În balada păstorească epico-lirică „Miorita", cel mai bogat motiv folcloric din literatura noastră populară, sînt cinci segmente (nuclee) poetice: conflictul dintre ciobani, oaia năzdrăvană, testamentul ciobanului, alegoria moarte-nuntă şi motivul măicuţii bătrîne. S-ar putea adăuga şi altele: cadrul natural, ori motivul general al marii transhumanţe.

În cele cca. 1200 de variante, ce arată vechimea şi atestă motivele, nu lipseşte, ca în alte cazuri, *testamentul ciobanului*, miezul de foc al acestei epopei păstoreşti, nucleul ei. În „Miorita" s-au condensat credinţe şi rituri străvechi, din care una spune că fiecare om are steaua lui, iar cînd aceasta se stinge, moare şi el. Pentru că problema centrală pe care o pune balada este aceea a morţii, confruntarea omului cu moartea, problema tulburătoare a omenirii. Dar în „Miorita" nu e vorba de orice moarte, ci de moartea timpurie, în floarea vîrstei. Să se observe însă nuanţa: balada nu vorbeşte de moarte în sine, ci de eventualitatea morţii. E vorba deci de o moarte probabilă.

Din totalul de 123 de versuri (din varianta A. Russo — V. Alecsandri) 41 de versuri sînt afectate testamentului, deci 1/3, care arată locul unde ciobanul doreşte să fie îngropat, cum să fie înmormîntat, ritualul şi ceremonialul funebru, care în condiţiile muntelui, a izolării de oameni şi singularităţii, este preluat de elementele naturii şi ale cosmosului. Fiindcă „Miorita" este o meditaţie asupra morţii, una din marile întrebări ale omului. Mesajul baladei rezidă în testamentul ciobanului, fiindcă moartea e un dat firesc, ne urmăreşte pe toţi, şi numai omul e conştient de ea. Ciobanul mioritic are revelaţia morţii, a existenţei ei, de aceea o priveşte cu seninătate, cu înţelepciune, cu o atitudine etică plină de demnitate umană.

Viaţa şi moartea sînt fenomene firesti, inevitabile. Iar aici avem de-a face cu un impact abisal viaţă-moarte. Ceea ce are un început trebuie neapărat să aibă şi un sfîrşit. Eventualitatea morţii îi apare ciobanului tragică. Tragismul provine şi din faptul că viaţa s-a sfîrşit înainte de vreme, fiind vorba de o moarte prematură, năprasnică, violentă, dar mai provine şi din imposibilitatea şi neputinţa omului de a se sustrage actului morţii. O existenţă tragică deci!

Această minune poetică, „Miorita", are mai multe părţi, dovadă că V. Alecsandri a sudat în conţinutul ei mai multe variante, căci nici o variantă din cele peste o mie, nu seamănă cu varianta aceasta socotită clasică! Primele două segmente ale baladei sînt epice (arată fapte), ultimele trei sînt lirice (arată sentimente). Testamentul ciobanului se încadrează liricului, aşa încît nu este vorba de prosternare, renunţare, resemnare în faţa sorţii, de fatalism, ce ţi-i scris, în frunte ţi-i pus, neimpotrivire la rău, nonviolenţă, faptul că ciobanul nu-şi ia măsuri de apărare, nu reacţionează în faţa adversarilor (morţii), ci e vorba de dialogul cu oaia năzdrăvană, avînd rol de interlocutor, deci, în fond, de un monolog cu propria-i conştiinţă, pentru că esenţa textului e o dezbatere între trup şi suflet, între fizic şi psihic, între viaţă şi moarte, o trecere de la o stare la altă stare, o integrare a omului cu trupul în sînul naturii, o continuare a existenţei după moarte, exprimînd dragostea faţă de oi, de păstorit, de îndeletnicirea avută în viaţă, dar şi dagostea faţă de cîntec, de artă, dorind ca fluierele să-l însoţească şi după moarte, căci ciobanul mioritic e un suflet îndrăgostit de viaţă, de poezie, care înfrumuseţează viaţa. Adică de un univers nou creat de om pentru om! Pentru că bunul suprem al omului e viaţa, moartea nu mai însemnează nimic.

De aceea şi în acest miracol poetic, „Miorita", nu neantul morţii se afirmă, ci se slăvesc valorile vieţii, încrederea în rostul acesteia, moartea fiind în concepţia ciobanului mioritic o prelungire a traiului pămîntesc în lumea fără de vifor. Existenţa dăinuieşte şi după moarte. Aşa crede ciobanul mioritic! Efortul lui de a rezolva relaţia sa cu universul se traduce într-o tulburătoare dorinţă: aceea a ceremonialului înmormîntării săvîrşit de elemente telurice şi cosmice.

Cîtă filozofie se tălmăceşte aici din concepţia omului despre viaţă şi moarte rezultă din faptul că balada a devenit mit, punînd în discuţie semnificaţia existenţei umane, înţelegerea vieţii ca bun suprem, dar şi felul cum trebuie trăită. Moartea cu ritualul ei funebru e văzută ca o nuntă simbolică. Însă cu aceasta depăşim cadrele subiectului de faţă.

Graţian Jucan

„ŞTIŢI ÎN CE TIMP NE GĂSIM"

Joi, 13 iunie 1991, în sala mare a Casei de Cultură a municipiului Alba Iulia, a vut loc o conferinţă la care au participat toţi preoţii din Episcopia Alba Iuliei.

După un Te-Deum săvîrşit în Catedrala episcopală, lucrările au fost deschise de doi tineri şi plini de elan pastoral ierarhi: P. S. Episcop Andrei al Alba Iuliei şi P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul de la Arhiepiscopia Sibiului.

Subliniind zilele de cumpănă în care ne aflăm, ca Biserică şi ca popor, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a arătat, între altele, că „este momentul să ne redescoperim valorile, să le cunoaştem şi să le trăim...", Ortodoxia noastră „reprezentînd o bogăţie extraordinară pe care nimeni nu o are oriunde am merge în lumea aceasta". De aceea este nevoie „să ne întîlnim, să ne consfătuim, ca să ştim încotro conducem corabia Bisericii noastre".

Plecînd de la cuvintele Sf. Apostol Pavel: „Ştiţi în ce timp ne găsim, căci este ceasul să vă treziţi din somn" (Rom. 13, 11), P. S. Episcop Andrei al Alba Iuliei a adus în atenţie faptul că „ne aflăm în faţa unui proces extrem de periculos de dezgolire lăuntrică", iar „temelia unei vieţi spirituale înalte, a unei spiritualităţi sănătoase, se poate construi numai atunci cînd se porneşte de acolo de unde trebuie să se pornească, de la Hristos-Domnul, de la Biserica Sa, de la Evanghelie... Pentru întărirea spirituală a neamului nostru nu ne putem folosi decît de armele pe care Dumnezeu ni le-a încredinţa nouă ca păstori sufleteşti".

În continuare s-au prezentat cinci referate, intitulate: Învăţămîntul religios în şcoală; Sfinţii Apostoli Andrei şi Petru au fost fraţi; Despre raporturile Bisericii noastre cu Biserica catolică de rit oriental; Despre salarizarea preoţilor şi Biserica şi Statul.

Într-adevăr, noi, slujitorii bisericeşti cu deosebire, se cuvine să fim conştienţi *„în ce timp ne găsim"*, să ne cunoaştem „armele" de luptă împotriva răului şi pentru afirmarea şi zidirea binelui în învolburările multiple prin care trecem, în care scop consfătuiri precum a fost conferinţa de la Alba Iulia se impun din cînd în cînd la toate Centrele noastre eparhiale.

P.

Amintim abonaţilor *Telegrafului Român*, care n-au achitat costul total al abonamentului anual de 250 lei, că sînt rugaţi să achite diferenţa pentru a nu fi puşi în situaţia să sistăm abonamentele în cauză.

Adm. Tel. Rom.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*; Arhid. *Ezechil Oancea*, tehnoredactor; Arhid. *Achim Băcilă*, corector.

ABONAMENTUL pe un an: 250 lei.
Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

Bib. „ASTRA"
SIBIU

Fondator:
Mitropolitul
ANDREI
ŞAGUNA
1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 139
SIBIU
1 şi 15 august
1991
Nr. 29—32

CUVINTE DUHOVNICEŞTI

Dumnezeu ascultă de cei ce-şi ascultă duhovnicul

Multe exemple din viaţa oamenilor îmbunătăţiţi de altă dată ne arată că, cei care intră de bună voie într-o rînduială duhovnicească, fie în viaţa monahală, fie în cea laică, atunci cînd o fac din toată inima, cu toată smerenia şi cu gînd curat de dobîndire a mîntuirii, sînt primiţi de Dumnezeu încă din lumea aceasta în Împărăţia Sa. Acest lucru nu trebuie să ne mire. A fost promis de Mîntuitorul. Şi iată cum se petrece această intrare în Împărăţie. Ei descopăr de fapt Împărăţia lui Dumnezeu înlăuntrul lor (Luca XVII, 21), în momentul în care alungă din inima, din gîndul şi din fapta lor ispita şi tot păcatul. Locul rămas curat, „inima curată", e locul în care se instalează Împărăţia. De aceea *„cei curaţi cu inima"* îl văd pe Dumnezeu. De aceea rugăciunea cea curată se face în inimă, cu inima, şi se şi numeşte „rugăciunea inimii". Într-o astfel de inimă curată dreptul îşi instalează şi mintea curată, într-o comunicare desăvîrşită, căci între gînd şi simţire nu mai este atunci nici o contradicţie. Un astfel de om realizează acea unitate a fiinţei sale, de care vorbeşte Sfîntul Pavel, către Filipeni: omul acesta are, *„o simţire, o dragoste, un suflet şi un gînd"* (II, 2; IV, 2).

Cum se ajunge la o asemenea stare? Sfinţii Părinţi spun că prin rugăciune, prin post, prin înfrînare, prin toată fapta cea bună. Isihaştii, cei care se desăvîrşesc prin rugăciune şi meditaţie continuă, ajung pe calea aceasta la contemplarea Împărăţiei lui Dumnezeu, la extazul intrării în ea. Şi vom spune din nou: ajung la asemenea întîlnire, la asemenea stare, la intrarea în *starea de Împărăţie*, încă aici pe pămînt. Dar ajung aici şi cei care intră cu toată puterea lor de dăruire, de ascultare, de răbdare, într-o rînduială duhovnicească la care sînt chemaţi, şi pe care le-o recomandă un bun îndrumător duhovnicesc. Supunerea către un astfel de îndrumător deschide Împărăţia Cerurilor. Ascultarea deschide Împărăţia Cerurilor.

E de remarcat aici un lucru extraordinar. Te supui unui om, şi te răsplăteşte Dumnezeu. Ca şi cum te-ai supune lui Dumnezeu! Explicaţia nu e grea: te supui unui om, dar te supui *pentru Dumnezeu*. Criteriul şi motivul supunerii nu e omul. oricît de duhovnicesc ar fi el, ci Dumnezeu. Evident, cu cît omul, duhovnicul, e mai dumnezeiesc, e mai sus pe scara desăvîrşirii, cu cît e mai transparent, cu cît prin viaţa şi virtuţile lui se vede mai bine şi mai mult Dumnezeu, cu atît îi inspiră ucenicului mai multă încredere, credinţă, speranţă, şi dragoste de Dumnezeu. Calitatea duhovnicului are aşadar şi ea însemnătatea ei, dar nu mai mult decît Dumnezeu însuşi care rămîne motivul, ţinta şi criteriul întrării ucenicului în rînduiala pe care i-o prescrie duhovnicul. Ucenicul o acceptă ca de la Dumnezeu, pentru că o acceptă *penru Dumnezeu*, adică îl acceptă pe Dumnezeu ca şi criteriu, drum şi ţintă a vieţii sale. Pentru Dumnezeu orice rînduială care duce la El e bună. **E sfîntă. Cînd a căpătat certitudinea că rînduiala e** *pentru Dumnezeu*, ucenicul nu mai are nici ezitări, nici îndoieli, nici margini ale ascultării.

Ceea ce e încă odată extraordinar în astfel de situaţii, a căror încercare e de toate zilele în viaţa celor ce se desăvîrşesc, e că atunci cînd se realizează starea de ascultare desăvîrşită, deci de *intrare desăvîrşită într-o rînduială*, într-o disciplină duhovnicească, starea de desăvîrşire a celui ce se nevoieşte, e de multe ori confirmată la Dumnezeu prin acte vizibile. De obicei tainice, nu spectaculoase, pentru ca cel în cauză să nu se mîndrească, dar adeseori se întîmplă a fi de faţă şi cîte un martor, care să dea încredinţare despre asemenea lucruri. Şi martorul e adesea neştiut, ignoo-

(Continuare în pag. a 2-a)

† ANTONIE
Mitropolit al Ardealului, Crişanei
şi Maramureşului

Între „OBLIGATORIU" şi „FACULTATIV" în predarea religiei în şcoală

Ca unul care am predat religia, cu mulţi ani înainte de scoaterea ei din şcoală şi am ajuns — slavă Domnului! — să o văd acum reintrodusă, pot afirma că, în marea majoritate, acest act de dreaptă restituire a fost bine primit. Numeroase cadre didactice au sprijinit şi chiar au participat la orele de religie, mărturisind, fără jenă, „şi noi avem nevoie de cunoştinţe religioase". Au fost desigur şi cazuri de ostilitate, mai bine zis de indiferenţă care nu trebuie să ne surprindă. E greu să prefaci sufletele dintr-o dată, să le întorci peste noapte din necredinţă la o credinţă lămurită.

Am efectuat o microanchetă printre părinţi şi elevi şi răspunsurile sînt deosebit de semnificative. In unanimitate, cei întrebaţi au fost de acord că „predarea religiei în şcoală a avut un efect binefăcător; copiii au nevoie de religie care îi ajută să fie mai buni, mai moderaţi, mai activi". Un părinte scria: „Se simt în vocabularul lor expresii preluate din religie, mai ales atunci cînd pornesc în excursii, cînd ies la joacă, deci se simte că au nevoie de ajutorul divin". Un copil din clasa IV-a scria: „Mie-mi place religia şi vreau să fiu creştin, dar cum să fac căci tatăl meu e ateu, iar bunicii indiferenţi".

Întrebarea care se pune este aceasta: are dreptul tatăl ateu sau indiferent să prejudicieze soarta copilului, neoptînd pentru ca fiul său să asculte lecţii de religie? Sau, schimbînd termenii, predarea religiei în şcoală trebuie să fie numai facultativă, sau obligatorie, aşa cum sînt toate materiile din învăţămînt? Celor ce se

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. Dr. Gheorghe Liţiu

Ce fel de schimbare...?

(la Schimbarea la Faţă — 1991)

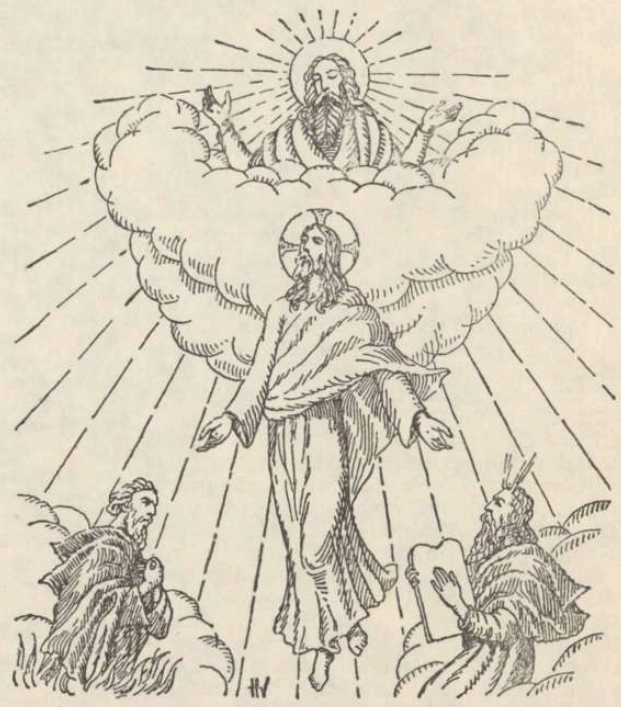

Tainele dumnezeirii sînt anevoie de pătruns, ne învaţă Sfinţii Părinţi, căci „cine a cunoscut gîndul Domnului..." (I Cor. 2, 16), şi Taina Schimbării la Faţă nu face excepţie...

Ce vor fi simţit oare cei trei Apostoli care L-au însoţit pe Mîntuitorul pe Muntele Taborului...?! Oricum, se pare că atunci şi acolo era *bine foarte*, într-atît încît unul dintre martorii Schimbării la Faţă, Sfîntul Apostol Petru spune: „Învăţătorule, bine este ca noi să fim aici şi să facem trei colibe: una Ţie, una lui Moise şi una lui Ilie, neştiind ce spune" (Lc. 9, 33)...

Adesea neputinţele sufletului şi ale minţii noastre pot fi ajutate să priceapă cîte o mică scînteie din Taina dumnezeiască prin pilde, analogii, întîmplări... Iată o astfel de întîmplare, un dialog petrecut aevea...

În biserică se întîlnesc tot felul de oameni şi astfel, cîndva s-au întîlnit un om foarte bogat şi cu un sfînt. Sfîntul era considerat un om cumsecade şi cam sărac (compătimit de unii, disprețuit de alţii...) dar de fapt, despre el nu ştia nimeni (cu siguranţă) că ar fi sfînt, nici chiar el însuşi, doar Bunul Dumnezeu va fi descoperit aceasta într-un tîrziu, mult după moartea lui... Bogatul, în schimb, cu siguranţă era foarte bogat şi toată lumea putea vedea aceasta după hainele scumpe, casele multe şi pămînturile sale întinse... motiv pentru care unii îl invidiau, alţii îl admirau...

(Continuare în pag. a 2-a)

Preot Grăjdian Vasile

Cateheză despre originea şi formele cultului ortodox

1. Pregătirea aperceptivă.

Există în sufletul omului pornirea, sau tendinţa de a da cinstire celor superiori, în vîrstă, în cultură sau în putere; precum şi sentimentul de recunoştinţă faţă de binefăcători.

Avînd apoi credinţa în Dumnezeu, se naşte în sufeltul nostru sentimentul de admiraţie a atotputerniciei şi perfecţiunii Lui, în contrast cu slăbiciunile, micimea şi imperfecţiunea noastră.

II. Anunţarea temei

Exteriorizarea acestui simţămînt de cinstire şi de adorare a Fiinţei supreme se realizează prin cultul divin, la care ne vom referi în cele ce urmează.

III. Tratarea

Cuvîntul „cult" (derivat din latinescul: „cels-ere, celui, cultum) înseamnă a cultiva, a îngriji. El poate avea un înţeles agricol, referindu-se la cultivarea pămîntului, a pomilor, a plantelor, precum şi un înţeles intelectual, definînd noţiunea de „cultură", ca proces de dezvoltare a vieţii spirituale omeneşti. Cînd se referea la raportul omului faţă de Dumnezeu, cuvîntul primeşte un înţeles religios, însemnînd cinstirea şi aderarea Lui.

După modul de unde se formează, sau de unde porneşte cultul, poate fi intern şi extern. Cel intern este dat de simţirea religioasă, de evlavia sau pietaea ascunsă în sufeltul nostru. Cel extern înseamnă exprimarea în afară, sau exteriorizarea prin acte de cult, sau forme ritualistice a pietăţii interioare. După forma de manifestare a sentimentului religios, cultul poate fi particular şi public. Cel particular (perso-

(Continuare în pag. a 3-a)

Preot prof. Sorin Comşa

TEXTE

UNIREA CU BISERICA ROMEI

Acad. D. PRODAN

DAVID I. PRODAN, născut în 1902 este specialist de prestigiu internaţional în istoria evului mediu. A întreprins cercetări fundamentale asupra structurii sociale a Transilvaniei medievale. De numele său se leagă prima istorie reală a iobăgiei ardelene. A cercetat răscoala lui Horea, pornind de la realităţile satului ardelean şi de la stările locale. David Prodan este şi istoricul luptei de emancipare politică a românilor ardeleni.

Din scrierile sale amintim: Supplex Libellus Valachorum, Cluj, 1948, 301 p.; Iobăgia în Transilvania în sec. al XVI-lea, Bucureşti, 1967—1968, vol. I — 595 p.; vol. II, 862 p.; vol. III, 135 p.; Urbariile Ţării Făgăraşului, vol. I: 1601—1650, Bucureşti, 1970, 968 p.; Răscoala lui Horea, Bucureşti 1979, vol. I, 602 p.;vol. II — 763 p.; Iobăgia în Transilvania, în sec. XVII, Bucureşti, 1987 — vol. I — 581 p.; vol. II — 527 p.

A funcţionat ca arhivist la Arhivele statului (1924—1938); bibliotecar şef la Biblioteca Centrală Universitară (1941—1948); profesor la Facultatea de istorie şi geografie din Cluj (1948—1962); şef de secţie la Institutul de istorie şi arheologie (1948—1972); membru al Academiei Române (corespondent din 1948; titular din 1955).

În Transilvania, în rîndul religiilor recepte recunoscute de diplomă (Diploma leopoldină din 1691 n.n.), tocmai cea catolică era cea mai slabă. Naţiunile politice cu masele lor populare erau în proporţii covîrşitoare protestante. Trebuia deci neapărat schimbat raportul de forţe în favoarea catolicismului. Trebuiau, prin urmare, găsite mijloace de a eluda textul diplomei care condamna religia catolică doar la egalitate cu celelalte trei religii recepte (calvină, luterană şi unitariană n.n.).

Regimul (habsburgic n.n.) începu prin acţiuni de întărire a catolicismului: favoruri, restituiri de moşii pierdute, danii noi, înzestrări cu venituri, restituiri de biserici, uneori chiar cu concurs militar. Reintrară în ţară şi iezuiţii, începîndu-şi cu un nou zel activitatea. Dar cum naţiunile protestante nu mai puteau fi uşor reconvertite, numai cu asemenea mijloace perspectiva unei preponderenţe catolice nu putea fi decît foarte îndepărtată. Trebuiau încercate şi altele.

Raporturile din Transilvania ofereau într-adevăr şi un alt cîmp de acţiune. Constituţia Transilvaniei, întemeiată pe trei naţiuni politice (ungurii, saşii şi secuii n.n) şi patru religii recepte, *excludea din cadrele ei*, cum am văzut, *un întreg popor, în termenii timpului, o întreagă naţiune şi o religie: poporul român şi religia lui ortodoxă, socotite doar „tolerate"*. Excludea şi lăsa fără „pămînt", fără ţară (terra), tocmai cel mai numeros popor, cu răspîndire pe întreg cuprinsul ţării. Perspectiva se deschidea ademenitoare: cîştigînd pe români pentru catolicism, ar slăbi, înainte de toate, calvinismul, sub a cărui ierarhie se găseau; s-ar realiza apoi preponderenţa catolică de care imperiul avea atîta nevoie pentru consolidarea puterii sale; şi, în acelaşi timp, s-ar crea şi instrumentul cu care să fie constrînse la fidelitate naţiunile politice ori de cîte ori e nevoie. Crearea unei noi opoziţii ar spori armele principiului de guvernămînt *divide et impera*, mînuit cu atîta artă de politica imperială. În plus, *s-ar tăia un fir puternic care leagă poporul român din Transilvania de Ţara Românească şi Moldova*, pentru cazul că nu ar cădea şi ele sub stăpînire austriacă. Şi s-ar face, firește, şi un început de expansiune catolică, opusă ortodoxismului, şi acolo, pentru cazul că ar cădea. In consecinţă, unirea românilor cu Roma ar putea juca un însemnat rol politic la periferia imperiului, în această zonă de interferenţă a lumii catolice cu cea ortodoxă.

Instrumente credincioase pentru o asemenea acţiune se ofereau *iezuiţii*, ostaşii nu numai religioşi, ci şi politici la nevoie ai imperiului. Armatele imperiale veneau însoţite şi de iezuiţii aşanumitelor *missiones castrenses*, care puteau da şi ei o mînă de ajutor. Sub pavăza şi cu sprijinul generalilor imperiali, se puteau mînui cu succes acum şi armele persuasiunii, ademenirii, dar şi cele ale presiunii la nevoie.

Unirea cu biserica Romei.

Acţiunea porni pe firul expansiunii catolice spre răsărit, reluat de cîte ori s-a putut, pe firul reluat din nou în timpul contrareformei. Mai concret, se leagă de acţiunea de atragere la unire a rutenilor, încercată nu mult înainte, care continua la rîndul său acţiunea catolică din Polonia. Se făcuse de acum o preţioasă experienţă. Trăgînd învăţăminte din experienţa Reformei, misionarii catolici porniră aici la acţiune cu mai multă prudenţă. *Congregatio De Propaganda Fide* încă în 1669 îşi instituia misionarii încredinţaţi cu propaganda unirii în răsărit, ca în acţiunea lor să facă distincţie între cele ce ţin de credinţă sau de dogmă, şi cele ce ţin de ritul sau disciplina bisericească. Credinţa trebuie să fie aceeaşi, riturile însă în diferite biserici pot să fie diferite; unitatea credinţei trebuie să se sprijine pe această varietate a riturilor. Deci celor care se vor uni cu Biserica catolică, misionarii să le declare deschis că Biserica română nu vrea să le osîndească sau să le schimbe ritul. Dimpotrivă, îi învaţă să-şi ţină în toată integritatea şi puritatea lor particularităţile ritului Bisericii răsăritene. Misionarii să aibă grija ca uniţii să-şi ţină sîrguincios posturile, sărbătorile, obiceiurile lor, ceremoniile, predicile, exerciţiile pioase, cu un cuvînt tot ce ţine de ritul lor vechi. Calendarul nou ar fi dorit să Calendarul nou ar fi de dorit să coincidă. Altfel se produc perturbări, căci domnii pămînteşti nu vor fi dispuşi să-i îngăduie pe

(Continuare în pag. a 3-a)

MAICA LUMINII

Toate sărbătorile închinate Sfintei Fecioare Maria sînt prilejuri de aleasă bucurie duhovnicească şi mîngîiere sufletească, pentru credincioşi.

Icoana Maicii Domnului ne aduce pace în cămine şi bucurie în viaţă.

Multă îndrăznire avem în rugăciunile noastre, către Fiul ei şi Dumnezeul nostru, ştiind că ea este mijlocitoarea noastră la tronul Său.

În evlavia creştină Maica Domnului este asemănată şi numită *„poartă a cerului"*, deoarece prin ea a intrat în lume şi în istorie Cel mai înainte de veci născut din Tatăl, Care nu din sînge, nici din poftă trupească, ci de la Dumnezeu s-a zămislit în pîntecele ei (In. 1, 13).

Este numită de asemenea *„scară cerească"* întrucît prin ea a coborît la noi Domnul, care ne-a ridicat pe toţi la demnitatea de fraţi ai Săi, după har, refăcîndu-se astfel legătura între cer şi pămînt, între Dumnezeu şi om.

Mai este socotită şi numită Maica Domnului şi *„Sfîntă a Sfintelor"* şi *„chivot"* *dumnezeiesc plin de slavă"* întru cît în ea a intrat şi s-a sălăşluit, ca într-un templu, Cel neîncăput de ceruri.

Încă şi alte frumoase numiri i-au fost atribuite Fecioarei Preacurate, precum: „Împărătească Maică", „Pururea — fericită", „Prea-nevinovată", „Biserică sfinţită", „Rai cuvîntător", „Lauda fecioriei".

Maica Domnului a fost şi a rămas şi după naştere fecioară şi aceasta întru cît zămislirea în pîntecele ei a Fiului lui Dumnezeu s-a săvîrşit pe cale supranaturală.

Profetul Iezechiel a proorocit taina aceasta a pururea fecioriei Maicii Sfinte scriind: „Apoi m-a dus bărbatul acela înapoi, la poarta cea dinafară a templului, spre răsărit, şi aceasta era închisă. Şi mi-a zis Domnul: „Poarta aceasta va fi închisă, nu se va deschide şi nici un om nu va deschide şi nici un om nu va intra prin ea, căci Domnul Dumnezeu a intrat prin ea. De aceea va rămîne închisă" (cap. 44, 1—2). Fer. Augustin afirmă şi el că Maica Domnului „ca fecioară a zămislit, ca fecioară a născut şi după naştere — fecioară a rămas".

Fraţii şi surorile Domnului despre care se face amintire în Evanghelie nu sînt în realitate decît verişori ai lui Iisus, mai exact verişori secundari. Mama lor este Maria lui Cleopa, probabil verişoara Maicii Domnului. Cultul Sfintei Fecioare Maria

(Continuare din pag. a 4-a)

Pr. prof. Dumitru Abrudan

Dumnezeu ascultă de cei ce-şi ascultă duhovnicul

(Urmare din pag. 1-a)

rat de cel în cauză. Vom vedea aceasta într-un exemplu pe care îl vom da mai încolo.

Nevoitorul întru ascultare, cînd cheamă intervenţia lui Dumnezeu într-o împrejurare în care e obligat s-o facă, se crede singur. El şi cu Dumnezeu. Şi atunci aranjează cu Dumnezeu, sau Dumnezeu cu el, o faptă minunată. Cel care e al treilea, care o vede din umbră, îşi dă seama atunci că vede o minune, dar că vede şi un sfînt. Căci cu cine altul ar mai face Dumnezeu asemenea fapte minunate!

Un astfel de om, de sfînt, stă de vorbă cu Dumnezeu ca şi cu un om oarecare. El e aici, dar e şi dincolo. Precum şi Dumnezeu e dincolo, dar e şi aici. Dar Dumnezeu e *aici* ca partener de dialog direct mai ales cu sfiţii. Pe ceilalţi, pe creştinii de rînd, încă în luptă cu păcatele, îi ajută, dar cu ei vorbeşte prin altfel de grai, prin altfel de fapte, tot miraculoase, dar de altă calitate. Nu le arată minunea direct, dar îi face s-o simtă, le ascultă rugăciunile şi restabileşte situaţii devenite anormale, le creează situaţii prin care, dacă crede El de cuviinţă, le răspunde la cererile adresate cu credinţă şi cu dreptate. Sfinţilor le înlesneşte însă miracole directe. De ce? Pentru că ei au intrat de pe acum în zona miracolului, în lumea spirituală în ordinea divină. Pe pămînt fiind, trăiesc ca oamenii, mănîncă, beau, muncesc, se deplasează pe jos sau cu mijloace care îi poartă, dar la nevoie pot folosi, sau li se dă să se folosească şi de alte mijloace de care oamenii obişnuiţi, nesfinţii, nu se pot folosi decît în cazuri extrem de rare, în situaţii de limită în care, prin rugăciune păşesc de fapt, şi ei, în categoriile lumii de dincolo, în spaţiul spiritului, al sfinţeniei.

Am citit între *Cuvintele* rămase de la nevoitorii de odinioară din pustie, o întîmplare care mi se pare că ar putea ilustra cele de mai sus de minune. Cel care a povestit întîmplarea, din smerenie, nu şi-a dat numele, dovedindu-se în această privinţă mai lepădat de sine decît cei care au ţinut să li se amintească numele. Dar de fapt nici unul din cei mari n-a ţinut să-şi lase numele, legat de vreo ispravă proprie. Despre fiecare au scris ucenicii lor. Sfîntul Antonie a dorit să nu-i fie cunoscut nici mormîntul. Ucenicii i-au notat *Cuvintele*, sau şi-au amintit de întîmplări legate de viaţa sa. Viaţa i-a scris-o Sfîntul Atanasie cel Mare, după moarte. Se spune că ar fi scris şi nişte scrisori. S-au păstrat, dacă vor fi autentice. Dar el nu le-a scris spre a fi publicate!

Aşadar iată o întîmplare din pustie care ne arată cîtă însemnătate poate avea întrarea cu toată hotărîrea sub ascultare, într-o ordine duhovnicească, pînă la sfîrşitul vieţii, şi cum, o astfel de întrare îi deschide celui ce o acceptă, uşile Împărăţiei cerurilor, adică îl face beneficiarul trăirii încă de pe pămînt în lumea în care guvernează minunea, în lumea în care legile naturii pămînteşti nu mai operează, ci operează alte legi.

Dumnezeu îşi introduce aleşii, sfinţii, în lumea Sa. Încă aici pe pămînt.

Povestea un Bătrîn ca despre altul, dar acela era chiar el, că un învăţat din Antiohia mergea mereu la un pustnic să-i ceară să-l primească ucenic şi să-l facă monah. Pustnicul — Bătrînul povestitor — i-a spus:

— *Dacă vrei să te primesc, du-te şi-ţi vinde toate averile, dă valoarea lor săracilor, după porunca Domnului, şi te voi primi.*

Învăţatul s-a reîntors la Antiohia şi a făcut aşa. A venit înapoi la pustnic, a fost primit, dar acesta i-a mai zis:

— *Trebuie să mai respecţi o poruncă, aceea de a nu mai vorbi.*

Cînd am ajuns cu lectura la acest moment, m-am întrebat: de ce l-o fi oprit pustnicul de la vorbire? Porunca aceasta nu mai era de la Domnul. Era a sa. E drept că şi alţi îndrumători şi-au povăţuit ucenicii cu cuvintele: „*mergi, taci, linişteşte-te*", dar porunca tăcerii nu era o poruncă de obşte, sau una legiferată. Cînd se dădea cuiva, se dădea fie pentru că trebuiau temperaţi unii guralivi, fie pentru că prin vorbirea lor îşi stricau rînduiala, sau o stricau pe a altora. În cazul învăţatului din povestirea noastră, care va fi fost raţiunea pentru care pustnicul i-a poruncit un astfel de canon? Vorbise prea mult ca învăţat profesor ce fusese? Putea sminti pe oamenii simpli ai pustiei prin înălţimea cugetărilor sale? Putea aduce în pustie dispute despre atîtea lucruri inutile pe care le desfac în douăzeci şi patru filozofii? Se poate. Se va fi gîndit pustnicul şi la acestea. Dar mai presus de toate se va fi gîndit să-l apere de duhul slavei deşarte, anume să nu se laude cu isprava mare ce făcuse că el, învăţatul, că se lepădase de lume, ba încă se lepădase şi de toate bunurile lui. Tăcînd desăvîrşit, nimeni nu avea să afle nici cine fusese, nici ce făcuse. Mai rămînea slava deşartă din mintea lui, dar dacă nu i-o cunoştea nimeni, urma să se vindece repede de ea. Căci slava deşartă se alimentează numai prin alţii. Te crezi cineva, numai dacă te cred alţii aşa. Fie pe drept, fie pe nedrept.

Pe acestea toate le ştia Bătrînul, şi va fi voit să-l pună la adăpost de asemenea ispite care i-ar fi compromis toată osteneala, şi i-ar fi făcut zadarnică venirea în pustie. Ar fi fost în pustie acelaşi om ca şi în Antiohia.

Dar Bătrînul n-a prevăzut de la început o altă ispită care îi putea veni, dacă nu din virtutea lepădării de sine, de averi şi de lume, chiar din virtutea tăcerii. Căci cele mai mari ispite şi căderi ne vin mai degrabă din virtuţile cu care ne lăudăm, sau pentru care sîntem lăudaţi şi ne complacem cu laudele, decît din păcatele pentru care ne căim şi ne blamăm.

Cinci ani învăţatul din Antiohia, acum ucenic în pustie, nu scoase nici un cuvînt. Cei din jur, care la venire îl auziseră vorbind, deci ştiau că nu e mut, ci că ţine cu strictete un canon, începură să-l laude şi să-l considere înaintat pe trepte înalte duhovniceşti. Vorbeau între ei, îi vor fi vorbit şi lui, şi Bătrînul observă cu îngrijorare ceea ce se întîmpla. După ce se socoti îndelung cu sine însuşi, şi pentru a-l apăra în continuare de primejdia slavei deşarte, îl cheamă la dînsul şi-i zise:

— *Nu ţi-e de folos să rămîi aici. Te trimit la o chinovie din Egipt.* Aşadar într-o obşte. Şi îl şi trimise.

Trimiţîndu-l, nu-i spuse nici să vorbească, nici să nu vorbească acolo unde merge. Că uitase, că voise înadins să-l lase să se hotărască singur ce are de făcut, nu ştim. Învăţatul înţelese însă că dacă nu fusese dezlegat de poruncă, trebuia s-o ţină pînă va fi dezlegat. În scrisoarea cu care merse, nu se spunea nimic despre asta. El dădu scrisoarea, dar nu vorbi nimic. Cei din Egipt înţeleseră că era mut. Dar starețul avea îndoieli. După o vreme, în care Învăţatul nu scoase nici o vorbă, voi să-l pună la încercare. Îl trimise într-o misiune în altă localitate, probabil să ducă un anumit obiect, ştiind starețul dinainte că în cale va întîlni un fluviu revărsat, peste care nu era nici un pod. În felul acesta ar fi fost obligat să se întoarcă şi să se justifice de ce nu şi-a îndeplinit ascultarea. Pe vremea aceea nu vor fi existat încă semnele convenţionale prin care vorbesc muţii, şi-apoi el nu avea dezlegarea să vorbească nici prin semne. Tot vorbire era. Acum însă starețul l-ar fi silit să se explice, sub ameninţarea cine ştie cărui canon.

Ca să vadă ce se va întîmpla cînd va întîlni fluviul, starețul trimise pe urma lui o iscoadă, să-l urmărească fără să fie văzut.

Ajungînd la fluviu, învăţatul văzu apa revărsată, curgînd în şuvoaie ameninţătoare, şi-şi dădu seama că nu va putea trece. În loc să facă, normal, calea întoarsă, căzu în genunchi, într-o adîncă rugăciune, şi *vorbi cu Dumnezeu.*

Intră în cealaltă dimensiune. În lumea în care obstacolele naturale pot fi învinse.

Era un casnic al lui Dumnezeu. Nu va fi fost prima oară cînd vorbea cu El. Desigur nu-i ceru lui Dumnezeu să-l introducă în cealaltă dimensiune, a minunii, a realităţii în care obstacolele materiale nu mai contează, dar îi ceru o soluţie, un ajutor. Aşa fac toţi sfinţii. Nu abuzează. Şi nu se deconspiră nici faţă de ei înşişi. Deşi ar putea intra uşor în domeniul minunii, să trăiască fără hrană, să ignore spaţiul şi timpul, ei aleg mereu viaţa obişnuită a tuturor celor în trup. De aceea se şi îmbolnăvesc. Ca să nu-şi trezească orgolii cu care diavolii stau gata să-i căpătuiască, şi să-i dărîme din sfinţenie.

Acum însă se afla într-o situaţie deosebită. Trebuia să îndeplinească o ascultare a starețului. Cu asemenea lucruri nu se glumea. Porunca starețului e porunca lui Dumnezeu. Şi va fi zis în rugăciunea lui: „*Doamne, Tu mi-ai poruncit ascultarea, Tu să mă scoţi din încurcătură!*" Nici o clipă nu s-a gîndit să se întoarcă şi să povestească despre obstacol. Ar fi fost în stare să se arunce în apă şi să încerce s-o treacă, ştiind că se va îneca. Dar, cum am spus, nu va fi fost prima lui convorbire cu Dumnezeu. Aceasta era taina lui. Desăvîrşita lui întrare în rînduiala ce i se poruncise, îi deschisese uşa stărilor de Dincolo. Ştia că Dumnezeu îi putea rezolva încurcătura în care se afla.

Se ridică din genunchi şi, senin, se îndreptă spre fluviu. În clipa aceea apăru un crocodil mare care îşi oferi spatele drept barcă, şi îl trecu dincolo. Evident, urma să facă acelaşi lucru şi la întoarcere, şi aşa va fi făcut, căci curierul nostru s-a întors din misiunea ce i se încredinţase, cu ea îndeplinită.

Dar întîmplarea cu crocodilul fu văzută de cel pus de staret să-l urmărească. Acesta alergă într-un suflet la staret şi-i povesti cele ce văzuse, cutremurat de minune. Povesti întîmplarea şi întregii obşti şi toţi rămaseră stupefiaţi. Nu ştiau pe cine aveau în mijlocul lor şi ce har avea înaintea lui Dumnezeu, mutul.

E uşor de imaginat cum l-au primit la întoarcere! Dar mutul nu dădea semne că ar pricepe ceva.

Ca să-l scoată din această situaţie care îi devenea dăunătoare, Dumnezeu îl chemă la El, nu peste multă vreme. E şi aceasta una din modalităţile în care se rezolvă astfel de cazuri, înainte de a deveni centre şi focare de publicitate a minunilor, şi de popularitate a celor implicaţi în ele, situaţii care nu pot decît să le strice. Şi, pe cei cu adevărat buni, Dumnezeu îi apără.

Starețul, după ce îl îngropă, îi scrise Bătrînului pustnic care i-l trimisese acolo:

— *Tu ne-ai trimis un mut, dar să ştii că era un înger al lui Dumnezeu!*

Bătrînul îi răspunse:

— *Nu era mut şi nici înger, ci a respectat porunca şi ascultarea pe care i-am dat-o de la sosirea lui printre noi, de a nu vorbi niciodată!*

Şi aşa toţi şi-au dat seama că întrarea cu toată hotărîrea şi sinceritatea în rînduiala prescrisă de duhovnic, şi respectarea ei, îl trece pe pămînteanul care o ţine, în rîndul casnicilor lui Dumnezeu. Îl trece în dimensiunile noi şi minunate ale Împărăţiei cerurilor, în care guvernează alte legi decît cele ale lumii acesteia, şi în care minunea devine tot atît de naturală, ca tot ce e natural în lumea aceasta. A luat apa podul? A rămas crocodilul care, ascultător de Creatorul său, dar şi de omul sfînt, s-a dovedit un pod tot atît de bun. Dumnezeu a arătat că poate folosi creaţia Sa cum vrea, şi că de întreaga creaţie e ascultat, dincolo de ceea ce şi-ar putea imagina oamenii.

Pe Dumnezeu l-a ascultat crocodilul prefăcut în barcă. Dar pentru a rîndui aceasta, şi Dumnezeu l-a ascultat pe omul cel Sfînt care şi-a cucerit privilegiul de a fi ascultat, după ce a intrat prin toată fiinţa lui în ordinea divină a existenţei. Omul nostru s-a sfinţit prin virtutea ascultării, acceptată ca rînduială de viaţă şi de mîntuire.

UNIREA CU BISERICA ROMEI

(Urmare din pag. 1-a)

români de la slujbe în sărbătorile lor, iar în sărbătorile noii lor confesiuni nu se vor purta ei cu cuviinţă. Dar să nu fie condiţie pentru primirea unirii. În consecinţă, misionarii nu aveau să se lege de rituri, nu aveau să înfrunte „*ignoranţa*" *maselor* populare. Trebuiau cîştigaţi pentru noua credinţă înainte de toate preoţii şi prin ei, apoi, prin luminarea treptată, şi poporul. Şi nici preoţii nu deodată. „Erorile" credinţei ortodoxe sînt prea înrădăcinate şi prea multe — catalogul lor încredinţat misionarilor enumeră nu mai puţine de 40 — ca să poată fi învinse numaidecît. Misionarii trebuiau să se mărginească deocamdată la cele patru puncte, care deosebeau, după Conciliul de la Florenţa din 1439, Biserica răsăriteană de cea apuseană: 1) papa este capul Bisericii întregii lumi; 2) piinea nedospită este suficientă pentru cuminecătură; 3) în afară de rai şi iad, este şi un al treilea loc în care se purifică sufletele, purgatoriul; 4) în Sfînta Treime, Duhul Sfînt purcede nu numai de la Tatăl ci şi de la Fiul. Activînd pe această linie, misionarii au reuşit să unească o parte din ruteni cu Biserica Romei.

Cu încercarea de a cîştiga mai întîi preoţimea, se începu acţiunea şi în Transilvania supusă puterii imperiale. Dar pentru aceasta, noul regim înţelese de la început că trebuie să ofere şi avantaje. Încă în 1692, împăratul Leopold declara prin patentă imperială că toţi cei de rit grecesc uniţi cu Biserica romană, atît în privinţa bisericii, feţelor bisericeşti, cît şi a lucrurilor acestora, trebuie să se bucure întru totul de scutirile şi privilegiile de care se bucură Biserica, feţele bisericeşti şi lucrurile credincioşilor bisericii romane de rit latin.

Oferta se adresa tuturor. Ea era ademenitoare şi pentru preotul român. Unirea trebuia să-l salte deodată de la starea umilă de supus iobag sau aproape iobag, tolerat, la egalitate cu preotul catolic privilegiat, „recept".

Totuşi au trecut mulţi ani pînă cînd românii i-au dat un răspuns. Străduinţele iezuiţilor şi îndeosebi străduinţele lui *Paul Ladislau Baranyi*, acum preot în Alba Iulia, pe lîngă mitropolitul Teofil — ridicat în fruntea Bisericii româneşti în 1692, în condiţiile consacrate ale supremaţiei calvine — abia în 1697, în „soborul mare" (sinodul) din Alba Iulia, se face primul pas spre unire...

Li se înfăţişă celor adunaţi, în felurite chipuri, pacea, folosul şi binefacerile pe care le aduce cu sine unirea oferită de împărat, îndemnîndu-i la primirea ei. Preotul Baranyi îi asigură şi el stăruitor de „*integritatea şi puritatea ritului grecesc*", numai să fie de acord cu Biserica catolică în cele patru puncte, aşa sunînd instrucţiunea dată misionarilor.

Mitropolitul şi clerul conveniră la unire, dar cu mai multe condiţii. Înainte de toate ca prin unire să nu se schimbe în nici un fel ritul şi rînduiala lor bisericească (disciplina, adică pravila) şi nici vechiul lor calendar. Românii uniţi să-şi aibă peste tot bisericile şi preoţii lor. Nici unde sînt puţini sa nu fie siliţi să primească cele sfinte de la preoţii latini; ei să poată chema pentru aceasta preoţii de ritul lor. Peste cele patru puncte Biserica românească să nu fie silită, sub nici un pretext, la nimic mai mult. Preoţii, diaconii, cantorii şi alţii care se găsesc în slujba bisericii, să se bucure întocmai de toate drepturile, privilegiile, scutirile şi imunităţile de care se bucură şi preoţii şi feţele bisericeşti romano-catolice sau de rit latin. Mitropolitului Bisericii româneşti unite să i se asigure o subzistenţă cuvenită.

Dar în şirul condiţiilor reclamate de sinod apar şi următoarele: uniţii să nu mai fie socotiţi toleraţi, ci ca fii recunoscuţi ai patriei (nec habeantur Uniti amplius ut tolerati, set ut patriae filii recepti). Românii mireni uniţi cu Biserica romană să fie promovaţi sau numiţi în orice fel de ofiicii, ca şi oamenii celorlalte naţiuni şi religii primite ale patriei, şi fiii lor să fie primiţi în şcolile latine catolice şi fundaţiile şcolare fără deosebire.

Actul în limba latină, pe care protopopii desigur nu o înţelegeau, dat sub numele lui *Theophilus episcopus ac clerus universus* în urma sinodului, cu data de 21 martie 1697, se întocmi *în formă schimbată*. „În soborul mare (generalem Synodum) s-a hotărît *unanimi consensu* a ne întoarce la sînul Bisericii-mame romano-catolice şi a ne reuni cu ea, primind, mărturisind şi crezînd toate cele ce primeşte, mărturiseşte şi crede ea, mai ales cele patru puncte în care părem a ne fi deosebit pînă acum". Postulatele adresate împăratului aici se reduc doar la trei: 1) preoţii şi călugării de rit grecesc să fie făcuţi părtaşi la privilegiile şi drepturile de care se bucură acum nu numai preoţii romano-catolici, ci şi cei ariani, luterani şi calvini; 2) în fiecare sat în care este preot, biserica să aibă casă parohială, ca el să nu fie silit să stea în casă sau pe moşie străină; 3) preoţii să depindă de episcopi şi în nici un fel de laici, ca pînă acum.

Scrisoarea din 10 iunie, prin care protopopii înaintează *cardinalului Kollonich* hotărîrea lor, e semnată de mitropolit şi de 12 protopopi, poate de protopopi asesori ai scaunului episcopesc sau ai consistoriului.

Spre sfîrşitul anului, statusul catolic, în urma celor petrecute, cerea şi el printr-un memoriu Curţii din Viena aprobarea unirii românilor cu Biserica Romei. Discutată într-o conferinţă ministerială, propunerea fu primită, dar, la insistenţele cancelarului şi ale guvernatorului Transilvaniei, care era calvin, în sensul ca românii să se poată uni cu oricare din religiile recepte. Aşa, decretul imperial din 14 aprilie 1698, adresat guvernului Transilvaniei, promite preoţilor români care vor recunoaşte, păstrîndu-şi altfel ritul grecesc, pe papa, privilegiile preoţilor catolici, celor care se vor uni cu altă religie receptă, privilegiile aceleia; cei care nu se vor uni cu nici una rămînînd în starea în care trăiesc. Intenţia era însă de a-i uni numai cu catolicii. Manifestul cardinalului Kollonich din 2 iunie 1698, adresat clerului român, nici nu mai prevede asemenea alternativă, vorbeşte doar de „întoarcerea" la Biserica romană, dar condiţionează privilegiile Bisericii catolice de primirea celor patru puncte.

Dar începutul se arăta nesigur. La unire se porni cu multă ezitare. Din „consimţămîntul unanim" cu care soborul mare primise unirea, pe actul înaintat *semnăturile protopopilor se reduceau la 12.* Decretul împăratului în tot cazul e conceput sub formă de promisiuni pentru cei care se vor uni. Muri şi Teofil, încă în iulie 1697, curînd după înaintarea declaraţiei de unire. Acţiunea trebuia reluată.

Aceasta fu reluată foarte curînd, sub noul mitropolit Atanasie Anghel. Sub el un nou sinod din Alba Iulia primi unirea. De astă dată actul unirii fu semnat de 38 de protopopi, aproape toţi alţii decît cei semnaţi pe primul act. Unirea se făcea, desigur, în continuare. Scris în româneşte, actul e datat Bălgrad 7 octombrie 1698. În textul lui, scurt, simplu, „Vlădica, protopopii şi Popii Bisericilor româneşti" *se unesc cu Biserica Romei cu condiţia să „trăiască" şi ei cu toate privilegiile cu care „trăiesc mădularile şi popii" Bisericii catolice,* la care decretul împăratului îi face „părtaşi". „Însă într-aceasta chip ne unim şi ne mărturisim a fi mădularile Sfintei catholicesti Bisericii a Romei, cum pre noi şi rămăşiţele noastre din obiceiul Bisearicii noastre a răsăritului să nu ne clătească. Ci toate ţărămoniile, sărbătorile, posturile cum pân'acuma, aşa şi de acum nainte să fim slobozi a le ţinea după calindariul vechiu". Nici pe vlădica Atanasie să nu-l poată clăti nimeni din scaunul său. Şi chiar dacă s-ar întîmpla să moară, să stea în voia soborului mare, *să aleagă pe vlădica,* pe care papa şi împăratul să-l întărească şi patriarhul din cadrul împărăţiei să-l hirotonească. În obiceiul şi dregătoriile protopopilor nimeni nici într-un fel să nu se amestece, să le ţină ca şi pînă acuma. „*Iar de nu se vor lăsa pre noi şi pre rămăşiţele noastre într-această aşezare, pecetile şi iscăliturile noastre care am dat să n-aibă nici o tărie*"... „Şi aşe ne unim acesti ce scriu mai sus — îşi întăresc ei încă o dată condiţia la sfîrşit, acum chiar cu scrisul mitropolitului — cum toată legea noastră, slujba besearicii, leturghia (adăugat la margine: şi călindarul nostru) şi posturile să stea pe loc, iară de n-ar sta pe loc aceale, nici aceste peceţi să n-aibă nici o tăriie asupra noastră". Repetă şi condiţia ca Atanasie să nu fie tulburat în scaunul său.

E clar, *protopopii se uneau cu Biserica Romei nu din vreo nevoie spirituală .Nu apare în act nici cel mai mic semn de mărturisire de credinţă;* nici măcar cele patru puncte nu se pomenesc.

Dimpotrivă, condiţionează unirea de păstrarea întocmai a ritului lor, iau chiar o îndoită precauţie pentru aceasta. *Se unesc doar pentru a se bucura de privilegiile Bisericii catolice.*

Trebuiră să se interpună iarăşi *iezuiţii.* După ce *Baranyi* a explicat diploma imperială şi a arătat scrisoarea *cardinalului Kollonich,* versiunea latină (contrafăcută n.n.) a actului, a luat formele celui dintîi act de unire. După acest text, episcopul, protopopii şi întreg clerul se unesc „liberi şi de bunăvoie" cu Biserica Romei „primind, mărturisind şi crezînd toate cele patru puncte în care părem a ne fi deosebit pînă acum". *În schimb se omite condiţia stăruitoare a actului românesc: păstrarea întru toate a legii şi ritului ortodox.*

ÎNTRE „OBLIGATORIU" ŞI „FACULTATIV"...

(Urmare din pag. 1-a)

prevalează de libertatea de conştiinţă, de dreptul de a opta, le amintim că acest drept îl au şi copiii, nu numai părinţii, dar neavînd ei încă puterea de a discerne între bine şi rău, între folositor şi nefolositor, cunoştinţele religioase le sînt absolut necesare pentru ca atunci cînd vor putea discerne şi opta, să aibă elementele aperceptive necesare.

Situaţia este oarecum asemănătoare cu aceea în care se pune întrebarea dacă copiii trebuiesc botezaţi curînd după naştere sau trebuie lăsaţi nebotezaţi pînă cînd vor fi mari. În deplină consonanţă cu întreaga Tradiţie a Bisericii şi pe temeiul Sfintei Scripturi, creştinii îşi botează copiii pentru ca prin aceasta să fie semănată în sufletele lor sămînţa Harului oferit de Hristos, prin Biserica Sa, urmînd ca atunci cînd vor creşte mari să lucreze cu acest Har mîntuirea sufletelor lor. A-i lipsi de Botez înseamnă, pe de o parte, a-i pune în primejdia pierderii mîntuirii sufleteşti (Cf. Ioan III, 5), pe de altă parte înseamnă a-i lipsi de puterea Harului care lucrează fără nici un merit din partea noastră.

Instrucţia religioasă nu dăunează cu nimic creşterii spirituale a copiilor. Ea nu trebuie nesocotită, nici amînată; dimpotrivă, după cuvîntul unui înţelept pedagog, „vîrsta copilăriei e cea mai însemnată pentru a întreprinde formarea religioasă a omului. Un adevăr care dealtfel se aplică la orice fel de educaţie, căci, vorba lui Comenius, *creanga trebuie îndoită cît e verde.* De aceea, cea dintîi condiţie în educaţia religioasă e ca să o începem în adevăr de la început... dacă nu se introduce omul în religie încă de cînd e copil, el va risca să nu cunoască niciodată farmecul şi binefacerile religiei. Dacă nu plouă primăvara, degeaba va ploua mai tîrziu. Plugarii ştiu că grînele trebuie să fie bine crescute înainte de a veni căldurile verii ca acestea să nu le vateme. La fel şi în formarea religioasă, planta de preţ a religiei trebuie să fie adînc înrădăcinată în solul sufletului pentru ca secetele vieţii să nu-i poată face nici un rău.

A face din religie obiect de studiu facultativ, înseamnă practic, a o nesocoti. Nici muzica, nici desenul nu sînt facultative, deşi nu toţi copiii au darul vocii sau al auzului muzical; nici la desen nu se înghesuie elevii, cu toate acestea sînt obligatorii. Pedagogul ştie că atît muzica cît şi desenul contribuie la umanizarea sufletului chiar şi atunci cînd unor elevi le lipseşte talentul. Cu atît mai mult, religia contribuie la luminarea minţii, la stimularea inimii spre tot ce e cu adevărat bine şi frumos în viaţă. Instrucţia religioasă trebuie să fie obligatorie, dacă nu pentru altceva, cel puţin pentru completarea culturii generale a oricărui om şi cu atît mai mult a unui intelectual care se respectă. Însuşirea acestor cunoştinţe prin trăirea lor practică, sau respingerea lor, se va vedea atunci cînd creşterea cu vîrsta şi înţelegerea matură îi va permite tînărului să opteze, conştient, pentru una sau alta dintre cele două cărări. Poate că mai tîrziu îşi va aduce aminte de cele ce le-a auzit şi învăţat la ora de religie. Dimpotrivă, lipsindu-i aceste cunoştinţe, orizontul cunoaşterii sale va fi sensibil îngustat în raport cu cei educaţi religios şi am îndrăzni să spunem — viaţa lui mai puţin fericită.

Roman Ciorogariu scria, în 1926, în celebra carte *Zile Trăite,* deci după primul război mondial cînd se căutau temelii puternice pentru consolidarea noului stat român unificat în graniţele lui firesti: „menirea şcolii bisericeşti n-a încetat în statul care vrea să-şi menţină caracterul naţional... România a făcut o mare greşală atunci cînd, prin secularizare (e vorba de secularizarea averilor mănăstireşti în timpul domniei lui Cuza) nu s-a mărginit numai la defensiva faţă de incursiunile străine. Nu s-a mărginit anume să cureţe ţara de uluci ci a tăiat din rădăcini şi pomul vieţii româneşti, Biserica română, îndrumătoare a gloriei trecutului, şi a lăsat-o cu un cler fără instituţii culturale să-şi tînjască viaţa de pe o zi pe alta. Acum ar cădea în a doua greşală mare, dacă ar face acelaşi lucru prin privarea bisericii de şcoală, ori — *ce e şi mai rău — prin scoaterea sau neglijarea religiei în şcolile de stat. Statul român pe temeliile Bisericii s-a înfiinţat şi numai pe aceste temelii poate avea viaţă naţională"* (subl. n.n.) Mai departe scria, „şcoala nu e un laborator politic, ci un sanctuar al sufletului. Cine se apropie de ea, să-şi deslege cureaua încălţămintelor, căci sfînt este locul pe care păşeşte". Aşa gîndea atunci acest om de mare cultură, pedagog şi patriot. Dar cît de trist s-au adeverit previziunile lui în ce priveşte soarta predării religiei în şcoală! După ce a fost scoasă treptat din unele şcoli (din cele muncitoreşti, mai întîi), apoi cu totul în 1948, acum s-a revenit la situaţia dinainte de război. Întrebarea este: cum şi în ce fel? Va continua să fie cenuşereasa obiectelor de studiu, luată în derîdere de unii dascăli şi etichetată „facultativă", adică de un folos îndoielnic?

Nu este lipsit de interes faptul că în ştiinţa contemporană se merge tot mai mult spre renunţarea la „conflictul" artificial impus dintre religie şi ştiinţă. „Religia şi ştiinţa sînt două feţe ale unei fiinţe unificate" — declară recent un mare savant şi precizează că „astăzi, o nouă lume este în pregătire, dacă religia şi ştiinţa se unesc".

Marginalizarea religiei în procesul educaţional al tineretului — şi nu numai al tineretului — devine astfel nu numai păgubitoare, ci şi profund anacronică. De aceastăsituaţie, de accentuarea tot mai vizibilă a mersului spre spiritualizare a vieţii, trebuie să ţină seama cei ce au azi puterea decizională.

PREOTUL ŞI OASTEA DOMNULUI

Îmi stăruie în memorie îndemnul, des repetat, de pe frontispiciul ziarului „Telegraful Român" de acum 50 de ani şi mai bine: „Preoţii să stea în fruntea Oastei Domnului", al mitropolitului Nicolae Bălan al Ardealului.

Cele cinci decenii scurse de atunci încoace nu numai că nu au anulat acest îndemn dar i-au sporit valabilitatea. În Biserică trebuie să fie o strînsă legătură între păstor şi păstoriţi.

Miracolul de la Crăciunul anului 1989 a readus „starea cea dintîi" (II Petru 2, 20). Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a reabilitat pe pr. Iosif Trifa, iar asociaţia misionară Oastea Domnului a fost reaşezată în rosturile ei dintru început.

Ca preot bătrîn ce am funcţionat şi în perioada interbelică, mă simt obligat să punctez cîteva momente ce au determinat înfiinţarea acestei asociaţii misionare a Oastei Domnului.

Primul război mondial 1914—1918 a lăsat — ca toate războaiele — adînci şi dureroase răni, atît spirituale cît şi materiale, dar în acelaşi timp ne-a creeat un cadru politic independent, deci cu obligaţii de-a găsi mijloace proprii pentru creşterea şi dezvoltarea noastră religioasă, morală, culturală şi economică.

Acelaşi mare mitropolit amintit mai sus făcea un apel în pragul anului 1921: „În opera de refacere şi organizare a vieţii poporului nostru pe toate temele să ne luăm partea de muncă ce ni se cuvine. Îndeosebi să stăm treji la postul nostru de paznici ai dreptei credinţe, de îndrumători ai bunelor moravuri, de purtători ai adevărului mîntuirii în mijlocul poporului... Noi slujitorii altarului să nu lipsim de la datorie" (Rev. Teol. 1—3/1921, pag. 2).

Printre preoţii în sufletul cărora a stîrnit un viu ecou apelul ierarhului ca şi alte imperative ale vremii de atunci, a fost mai ales pr. Iosif Trifa, din Munţii Apuseni.

Iată ce scria preotul Trifa tot în acel an 1921. In vremea din urmă se vorbeşte tot mai stăruitor despre sectarismul religios ce a spart şi sparge credinţa poporului nostru. Cred că e de prisos să mai accentuez ce primejdie înseamnă acest sectarism pentru Biserica noastră. Stînd în faţa unei serioase primejdii să căutăm a ne apăra.

Iată ce recomandă: „1) preotul să-i combată neîncetat cu arma cuvîntului luminat; ca să poată face acest lucru preotul trebuie să cunoască Scripturile şi dacă nu le cunoaşte să le citească şi să le înveţe. 2) noi preoţii să ne ajutăm să ne venim în ajutor unii altora, a oricărui frate păstor care are rătăciţi în turma lui. — În locurile primejduite să facem cît mai multe slujbe în sobor, cu manifestaţii religioase, cu predici bune şi luminate. 3) să ne apărăm apoi cu pilda vieţii noastre. De-a pururi să ne gîndim că sectarii ne pîndesc pe tot locul purtările cu o ură şi o lăcomie nebună să ne poată afla scăderi şi să ne poată huli pentru ele" (Rev. Teol. nr. 6—7/1921, p. 192—194, Sectarismul religios).

E demn de remarcat efortul personal ce-l face pr. I. Trifa ca să poată intensifica misiunea-i preoţească. Iată ce mărturiseşte: „Aceia care m-au cunoscut în liceu ştiu că nu eram o forţă în studiu şi pe deasupra eram şi gîngav... Acum zece ani cînd am intrat în ogorul nou pastoral... în cele dintîi predici mă înecam recitîndu-le şi nu o dată am pus gînd rău să mă las de lucrul acesta, să las predica acelora care au chemare şi sînt vrednici de ea. Cu fiori însă mi-am dat seama că lucrul acesta şi hotărîrea aceasta ar însemna un nelertat păcat, o crimă pastorală. Toate Scripturile ar striga după mine că port un nume mincinos de „învăţăcel al lui Iisus", care nu „învaţă nimic"... O predică răsare din comoara, belşugul, din frămîntările minţii şi ale inimii. Ea e produsul frămîntărilor sufleteşti... Dacă vreau pe alţii să-i însufleţesc, să-i aprind, mai întîi eu însumi trebuie să simţesc „că s-a aprins inima mea" (Ps. 72), (Îndemnuri pastorale: Cum am devenit eu predicator, Rev. Teol. nr. 1—2/1921, p. 11—12).

Mişcătoare sînt şi confidenţele cu privire la pasiunea, ce a dobîndit tot printr-un efort deosebit, pentru cunoaşterea Sf. Scripturi: „Plecasem cu trenul la Arad. Dintre călători iată se ridică un om simplu, un sectar şi începe a învăţa. Citează mereu, din memorie, părţi, pasagii întregi din Matei, Ioan, Luca Pavel... O datorie mă îndemna să mă ridic ca să-l combat. O teamă însă mă oprea să mă scol din locul meu: nu cunoşteam de ajuns Biblia. Cum — încă tînăr fiind — nu purtam barbă şi nimica extern nu mă vedea că sînt preot, am aflat mai de bine să „tac" eu un slujitor şi vestitor al „cuvîntului" ...Într-o dimineaţă m-am ridicat cu voinţă şi hotărîre de fier să ies din această stare, să mă apuc de învăţarea scripturilor... Acum după ce am cunoscut Biblia simţesc că face parte din fiinţa mea, ea este o parte întregitoare a vieţii mele... Opriţi-mă ca să nu citesc în ea cîteva zile numai şi mi-aţi dat cea mai grea pedeapsă şi tortură sufletească" (Cum am cunoscut eu Biblia. Rev. Teol. 8—11/1921, p. 253—256).

Efortul făcut de pr. Iosif Trifa a fost încununat cu mult succes. Iată şi cîteva aprecieri de atunci. Cu ocazia apariţiei cărţilor: „Evangheliile Duminecilor de peste an" „25 de poveşti puse în slujba Domnului" prof. N. Colan (mitropolitul de mai tîrziu) scria: „Sute de preoţi şi mii de credincioşi îi citesc cu mesaţ adîncile sale tîlcuri şi entuziastele sale îndemnuri"... „Poveştile strînse şi prelucrate de Sfinţia Sa sînt de o inepuizabilă bogăţie şi valoare educativă... Cît mai largă popularizare a acestei folositoare broşuri este o datorie a strădalnicei noastre preoţimi" (Mişcarea literară: Rev. Teol. nr. 2—3/1926, p. 74, 75).

La apariţia cărţii „Spre Canaan" — prof. I. Lupaş îl socotea pe pr. I. Trifa: „Un talentat şi iscusit predicator" (ziarul Patria nr. 51/1921 cf. Rev. Teol. 1—3/1921 p. 11).

Despre foaia religioasă „Lumina Satelor" al cărei redactor era pr. I. Trifa, profesorul Dr. G. Cristescu scria: „Aproape 10 000 de suflete româneşti primesc şi se hrănesc săptămînal cu anafora Evangheliei pe care o tîlcuieşte frumos, simplu şi adînc păr. Trifa, aruncînd peste cele 2000 de ani de creştinism o punte de lumină între înţelegerea şi înfrumuseţarea prin Iisus Hristos a realităţilor vieţii din vremea noastră... Dacă ar face cineva un recensămînt al moralităţii noastre — în primul rînd ar trebui să înscrie pe aceşti 10 000 de ţărani care în frunte cu preotul lor au purces pe drumurile spiritualizării şi iluminării prin Evanghelie... Rămîi uimit de ce realizări superioare este capabil un suflet creştin de păstor exemplar" (Mişcarea literară. Pe drumurile spiritualizării prin Evanghelie. Rev. Teol. nr. 1/1925, p. 24).

Competenţa aprecierilor de mai sus s-a verificat mai tîrziu, „pe teren". Jumătatea a doua a secolului nostru a pus Patria noastră şi mai ales Biserica la o grea încercare. Comunismul s-a dovedit a fi nu numai o simplă reformă economică-promiţătoare a unui „trai mai fericit al copiilor noştri", ci mai ales o „negare a lui Dumnezeu şi a omului", cum ne-au avertizat dascălii noştri pe cei ce ne-am făcut studiile liceale şi îndeosebi universitare în acea perioadă interbelică.

Ce e drept, nu toţi au trecut cu succes acest examen greu. Nu încheiem bilanţuri, nici nu facem statistici. Remarcăm doar că ucenicii pr. I. Trifa, organizaţi în asociaţia „Oastea Domnului" au devenit piesele cele mai valoroase pentru lucrătorii din Securitate ce cu astfel de dosare avansau cu rapiditate, „pescuitul" fiindu-le totdeauna bogat în rîndurile celor ce „ca nişte miei nevinovaţi păşeau spre junghiere". Sute de ani de închisoare, sute de mii de lei amendă, ameninţări, hărţuieli, bătăi şi schingiuiri sînt cele mai autentice verificări „pe teren", de care vorbeam mai sus.

La aceasta se mai adaugă şi faptul că pe tot parcursul acestui traseu, au fost mereu îndrumaţi să accepte a se constitui în cult aparte, sau a se afilia unuia din cele neoprotestante recunoscute legal. În marea majoritate nu au cedat.

Fie-i memoria binecuvîntată aceluia ce i-a ţinut într-o strînsă unitate, sub ascultarea Bisericii Ortodoxe Române, poetul Traian Dorz, cel mai autentic ucenic al pr. Iosif Trifa, şi care din cei 45 de ani de perioadă comunistă ateistă, 17 din ei i-a petrecut în închisori, iar restul sub strictă supraveghere a Securităţii, în familie, în tren, în spital, în tăcere, în cuvîntul scris ca şi în cel grăit. La funeraliile lui din anul 1989 s-au adunat peste 50 de preoţi. Nu li s-a îngăduit să facă parte din soborul oficial. Prudenţa departamentului de culte — prezentă şi aci ca oriunde — a ţinut cont de experienţa nobililor români care refuzau în senat orice recensămînt al sclavilor, nu cumva să-i sprie numărul lor.

Odată cu Crăciunul anului 1989 — complexul problemelor noastre pastorale a sporit mult. Preotul nu mai poate rămîne numai „gazda casei de oaspeţi" (Luca 10, 34), gata a da adăpost celor ce-i trec pragul, ci Samarineanul milostiv, care să adune pe toţi cei morţi în păcat, sau chiar „Bernardinul" ce şi din văile cele mai prăpăstioase ale vieţii culege toţi naufragiaţii de orice soi.

Atîtea uşi — o jumătate de veac — au fost preotului închise. Acum i se deschid atîtea: cazarma, spitalul, şcoala, familia, azilul de bătrîni, căminul

(Continuare în pag. a 4-a)

Pr. Ioan...

Catehеză despre originea şi formele cultului ortodox

(Urmare din pag. 1-a)

nal, sau individual) este practicat de fiecare credincios în parte; pe cînd cel public este practicat de întreaga obşte a credincioşilor, motiv pentru care se mai numeşte şi cult bisericesc. Acesta se exercită în anumite timpuri determinate, în anumite locaşuri şi după o anumită rînduială (sau după o anumită formă stabilită). Cultul particular şi cel public nu se exclud, ci se completează în rugăciunea personală şi obştească, în celebrarea credinţei cu bucurie şi nădejde, atît ca act personal, cît şi obştesc sau public. Subiectul cultului particular este credinciosul luat separat, individual, pe cînd subiectul cultului public este întreaga obşte a credincioşilor, sau Biserica. Obiectul cultului este Dumnezeu, Unul în fiinţă şi întreit în Persoane. În acest caz se are în vedere nu atît frica, sau teama, care exprimă sentimentul religios de respect rigid, sau cinstire îngheţată, ci iubirea faţă de Dumnezeu, considerat Părinte şi de care ne apropiem cu cinstirea plină de încredere, bucurie şi nădejde a fiului către bunătatea pe care o aşteaptă de la Părintele Său iubitor. Ca obiect al cultului pot fi şi îngerii, sfinţii, icoanele. Acesta este însă un cult relativ şi subordonat cultului absolut îndreptat spre Dumnezeu. Cultul îndreptat spre Dumnezeu este un cult suprem de adorare, numit în limbaj teologic, „latrie", sau cult de adorare. Pe Dumnezeu îl cinstim pentru El însuşi, pentru perfecţiunea Lui, pentru că El este Stăpînul, Creatorul, Purtătorul nostru de grijă. Părintele nostru, de care depinde viaţa noastră şi destinul nostru veşnic. Cultul relativ, este dependent de cel suprem şi subordonat lui, numit în limbaj teologic „dulie". Acest cult relativ porneşte din cel de adorare a lui Dumnezeu şi se împlineşte şi finalizează tot prin adorarea Lui. „Cinstea ce li se dă sfinţilor se îndreaptă şi trece la mărirea lui Dumnezeu căruia sfinţii l-au plăcut prin credinţa şi viaţă îmbunătăţită ce au avut", ne spune Mărturisirea Ortodoxă (partea a III-a, întrebarea 52). La fel ne spune şi Molitfelnicul în una din rugăciunile pentru sfinţirea icoanelor: „Cinstim pe sfinţii Tăi, care sînt chipul şi asemănarea Ta; iar pe ei cinstindu-i, pe Tine Te cinstim şi Te mărim, ca pe chipul cel dintîi".

Avînd menirea de a crea o legătură sau o comunicare între om şi Dumnezeu, cultul are mai întîi un scop latreutic de adorare a lui Dumnezeu, prin sentimentele noastre de respect, admiraţie şi dragoste faţă de Dumnezeu, precum şi de cinstire a persoanelor şi lucrurilor pe care le punem în raport, sau în legătură cu El. Cultul are apoi şi un scop harismatic, sau sfinţitor, dat de faptul că prin cult Biserica ne împărtăşeşte harul lui Dumnezeu, precum şi darurile si binefacerile Sale necesare progresului duhovnicesc în scopul mîntuirii şi a desăvîrşirii spirituale.

Originea şi instituirea cultului creştin a fost făcută de Mîntuitorul. El ia parte la toate actele cultului public, respectînd toate datinile religioase ale poporului Său, dar în acelaşi timp promovează şi un cult particular, practicînd postul şi petrecînd nopţi întregi de rugăciune. În acelaşi timp, Mîntuitorul caută să dea cultului orientarea sa autentică, fundamentîndu-l pe „închinarea în duh şi adevăr" (Ioan 4, 24—25) şi debarasîndu-l de formalismul steril în care era practicat pe timpul Său. Văzînd însă că oamenii nu se pot mîntui prin puterile proprii, El se aduce pe Sine ca Jertfă de răscumpărare şi pecetluieşte esenţa cultului creştin pe împărtăşirea credincioşilor cu Trupul şi Sîngele Său sub forma pîinii şi vinului, instituind astfel cultul euharistic din care se vor dezvolta şi celelalte forme de cult. Sfinţii Apostoli au statornicit în Biserică cultul euharistic (prin „frîngerea pîinii") şi au adăugat rugăciuni de laudă lui Dumnezeu, citirea şi predicarea cuvîntului lui Dumnezeu, cîntări religioase, agapele frăţeşti, colecte pentru săraci şi manifestări harismatice, ca expresie a lucrării harului Duhului Sfînt în Biserică. În această perioadă apostolică sîmbăta este înlocuită cu duminica, se fixează cele două sărbători: Paştile şi Cincizecimea în noua interpretare creştină, precum şi aplicarea Sfintelor Taine: Botezul, Mirungerea, Mărturisirea păcatelor, Cununia, Maslul şi Hirotania slujitorilor bisericeşti pentru comunităţile creştine întemeiate de Apostoli, luînd astfel naştere — ierarhia bisericească.

În epoca persecuţiilor există încercări de sistematizare şi reglementare a serviciilor divine prin aşa-zisele „Rînduieli bisericeşti", se generalizează sărbătorile (Duminica, Paştile şi Rusaliile), iau fiinţă pe lîngă catacombe, şi biserici creştine de la suprafaţa pămîntului, se dezvoltă cultul martirilor, din care va lua fiinţă cultul sfinţilor.

După epoca persecuţiilor se vor construi biserici măreţe şi încăpătoare şi se va dezvolta o artă bisericească creştină, învăţămîntul catehetic, iar din vechea Liturghie apostolică a Sfîntului Iacob vor lua naştere Liturghiile bizantine, apoi cele şapte Laude bisericeşti, regulile monahale pentru serviciul mănăstiresc, se dau canoane pentru fixarea formelor cultului, va apărea poezia imnografică, precum şi cele mai vechi cărţi de slujbă, începînd cu „Tipicul". O mare dezvoltare va lua cultul sfinţilor şi cultul sfintelor moaşte, ca şi cel al Sfintei Fecioare Maria, instituindu-se sărbători speciale pentru sfinţi, iar după epoca iconoclastă se va fixa definitiv cultul sfintelor icoane, încît odată cu încheierea perioadei sinoadelor ecumenice se vor temelui elementele esenţiale ale cultului Bisericii Ortodoxe.

IV. Recapitularea-Aprecierea

Ce este cultul divin? (Este cultivarea raportului şi a relaţiei dintre om şi Dumnezeu). După modul de unde se formează cultul, cum se împarte? (În intern şi extern). Dar după forma de exteriorizare a sentimentului religios? (În particular şi public). Care este subiectul cultului particular? (Credinciosul). Dar al cultului public? (Obştea credincioşilor. Care este obiectul cultului particular şi public? (Dumnezeu Unul în fiinţă şi întreit în Persoane). Care este caracteristica cultului creştin? (Se caracterizează prin legătura de iubire a fiului faţă de Părintele ceresc, bun şi îndurător). Ce este cultul de latrie? (Este cultul de adorare îndreptat spre Dumnezeu). Ce fel de cult este acesta? (Este un cult suprem, absolut, fiindcă adorăm pe Dumnezeu în Sine ca Creator, Proniator şi Părintele nostru). Ce este cultul de dulie? (Este cultul relativ îndreptat spre cinstirea sfinţilor, a icoanelor, moaştelor...). Care este raportul dintre cultul de latrie şi cel de dulie? (Cultul de dulie este dependent de cel de latrie, pornind din el şi împlinindu-se tot în cultul de latrie, adică în adorarea lui Dumnezeu). Cultul Bisericii Ortodoxe de cine a fost întemeiat? (De către Mîntuitorul nostru Iisus Hristos). A cunoscut de-a lungul veacurilor o dezvoltare? (Da, a cunoscut o dezvoltare fără însă a se schimba în el însuşi, adică fără a schimba Sfînta Tradiţie Apostolică, ca o reprezentare a aspectului dinamic al Sfintei Tradiţii, a vieţii Duhului în Biserică, a memoriei vii a Bisericii). Cînd se poate vorbi de o definitivare a cultului Bisericii Ortodoxe? (La sfîrşitul epocii patristice, adică după încheierea perioadei sinoadelor ecumenice).

V. Asocierea

Deşi cultul are menirea de a temelui şi consolida relaţia, sau legătura omului cu Dumnezeu, adică a religiei, totuşi cultul nu se confundă cu religia. Sfera religiei e mult mai mare. Ea cuprinde elemente de cunoaştere a lui Dumnezeu, adică învăţătura, sau doctrina; apoi cuprinde morala, ca acţiune religioasă de aplicare practică, sau de trăire a credinţei; şi în sfîrşit, cuprinde cultul ca formă de adorare a lui Dumnezeu, sau de celebrare, de sărbătorire cu bucurie şi nădejde a credinţei. Deci, cultul face parte din religie, ca un element constitutiv.

VI. Generalizarea

Din cele pînă aici tratate vedem că în general cultul „înseamnă orice formă sau act religios, menit să pună pe om în legătură cu Dumnezeu, exprimînd, pe de o parte, cinstirea sau respectul faţă de Dumnezeu, iar pe de altă parte, mijlocind sfinţirea omului sau împărtăşirea harului ceresc" (Preot Prof. Dr. Ene Branişte, Liturgica Generală, Bucureşti, 1985, p. 51).

VII. Aplicarea

Văzînd caracteristicile, scopul şi obiectul cultului creştin, credincioşilor le revine datoria de a promova în viaţa lor duhovnicească atît aspectul intern, cît şi cel extern; atît cultul particular, cît şi cel public; atît cultul de latrie sau de adorare acordat lui Dumnezeu, cît şi cel de dulie, sau de cinstire a sfinţilor, a crucii, a moaştelor, a icoanelor... aducînd prin toate acestea preamărire Părintelui ceresc şi participînd activ la viaţa Bisericii spre a primi cu inimă curată harul mîntuitor, pe măsură să ne conducă pe drumul desăvîrşirii vieţii duhovniceşti.

CEI DECEDAŢI NU TREC ÎN NEFIINŢĂ CI SÎNT VII

Am avut adesea sentimentul de durere cînd am citit în ziare că cei decedaţi „au trecut în nefiinţă", în loc să se spună adevărul creştin mărturisit de toţi: *„au trecut în veşnicie"*, sau *„au trecut în eternitate"*. Un creştin adevărat, care crede în Dumnezeu, în suflet şi în viaţa veşnică nu trebuie să scrie aşa despre semenul său. Aceasta o poate face numai un necredincios, un ateu, care socoteşte că odată cu moartea trupului totul s-a sfîrşit, omul a încetat să mai existe. Totul este numai materie şi mormîntul închide viaţa. Vanitas vanitorum... Este o concepţie simplistă despre lume şi viaţă pesimistă pentru unii, hedonistă pentru epicurei. Însă, în ambele cazuri sînt extremiste şi departe de adevăr.

Creştinul care săvîrşeşte o astfel de greşală, dovedeşte că nu ştie adevăruri elementare despre om şi fiinţa sa. Nu ştie de unde vine şi unde se duce, că intră în veşnicia care-l aşteaptă şi din care a ieşit cu voinţa Creatorului; nu ştie că va fi judecat de Dumnezeu după faptele sale bune sau rele şi va fi răsplătit.

Scriu aici nu pentru atei, ci pentru creştinii care greşind din neştiinţă sau neatenţie, doresc sincer să se îndrepte.

Ce este omul? O fiinţă bipolară, creată de Dumnezeu din trup şi suflet, din materie prin care se înrudeşte cu lumea înconjurătoare zoologică şi din spirit, prin care se aseamănă şi se înrudeşte cu lumea nevăzută, metafizică, transcendentală, a îngerilor.

Omul este o sinteză fercită a două realităţi cosmice; materie şi spirit, absolut distincte ontologic una de alta, un microcosmos care se deosebeşte de regnul animal şi prin spirit, este domn şi stăpîn al naturii, preotul cosmosului întreg.

Trupul a fost făcut din pămînt, iar sufletul este de la Dumnezeu care a suflat în faţa lui suflare de viaţă şi „s-a făcut omul fiinţă vie" (Fac. 2, 7). Şi a făcut Dumnezeu pe om „după chipul şi asemănarea Noastră (a Sfintei Treimi)" (Fac. 1, 26) „Chipul lui Dumnezeu" în om este sufletul său, pe care Sfînta Scriptură îl accentuează pentru maximă atenţie de două ori în versetul următor, adăugînd că acest suflet îl are atît bărbatul cît şi femeia (v. 27). Dăruindu-le suflet înrudit cu fiinţa Sa, Părintele ceresc le-a arătat protopărinţilor noştri, Adam şi Eva, şi idealul pe care sînt chemaţi să-l realizeze, „asemănarea" cu El (Fac. 1, 26). Acest ideal ni-l revelează, apoi, Mîntuitorul Hristos în Predica de pe Munte, cînd zice: „Fiţi, dar, voi desăvîrşiţi, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvîrşit este"! (Mat. 5, 48).

Atît după trup, cît şi după suflet, omul cel dintîi a fost rînduit de Dumnezeu să fie *nemuritor:* trupul să trăiască în armonie cu sufletul, să asculte şi să colaboreze cu harul divin, să ajungă la „asemănarea" cu El. Aşa ar fi trăit în veşnicie în paradis.

Diavolul, însă uneltind cu viclenie, din mîndrie, egoism şi invidie, faţă de fericirea lui Adam şi a Evei, prin minciună şi ispită i-a adus la neascultare de Dumnezeu.

Odată cu păcatul a *intrat în lume moartea.* Ea este plata păcatului (Rom. 5, 12; 6, 23), zidul despărţitor dintre fiinţă şi nefiinţă, dintre viaţă şi neviaţă, dintre sufletul viu şi trupul materie moartă. Sufletul, ca „chip" al lui Dumnezeu, se întoarce viu la Dumnezeu care l-a creat, de la care şi-a primit fiinţa sau existenţa pămîntească, să-şi primească răsplata eternă, raiul sau iadul. Trupul se întoarce în pămîntul din care a fost luat (Fac. 3, 19) şi se descompune în elementele din care a fost alcătuit.

Sufletul vine de la Dumnezeu, *este nemuritor ca şi El,* de esenţă divină. El este o realitate spirituală simplă, imaterială şi nevăzută, înrudită în chip special cu Dumnezeu. El este esenţa noastră, fiinţa noastră, persoana noastră, subiectul nostru, numele nostru. Prin acest *nume,* pe care-l primim în taina Sfîntului Botez (în numele Sfintei Treimi), *ne recunoaştem* în familie şi ne deosebim unul de altul, ca cetăţeni în stat, în societate, în Biserică etc. Cu acest nume, *cu numele sufletului nostru,* fiecare participăm, în comunitate, la viaţa celor şapte Taine ale Bisericii în care primim harul divin, curăţitor de păcate, mîntuitor şi îndumnezeitor. Cu *acest nume al sufletului nostru nemuritor sîntem prohodiţi,* regretaţi, înmormîntaţi, pomeniţi la parastase şi de *urmaşi,* de *posteritate* şi de... *istorie.* Prin acest nume *sîntem vii* în faţa lui Dumnezeu şi a istoriei, înaintaşii noştri, părinţii, moşii şi strămoşii noştri, Eminescu, Iorga, Goga, eroii neamului, etc.

Moartea nu este un fenomen normal în viaţa omului, nici nu este ceva natural, voit sau rînduit de Dumnezeu-Creatorul care a făcut toate „foarte bine" (Fac. 1, 31). Ea este o defecţiune cosmică provocată de om, în colaborare cu reaua voinţă a diavolului, care a săvîrşit păcatul strămoşesc, dar a fost şters şi îndreptat de jertfa pe Cruce a Mîntuitorului Iisus Hristos. Murind, El a călcat moartea. Moartea s-a omorît, iar *noi sîntem etern înviaţi.* De la Domnul Iisus *moartea a dispărut,* ea este *mutare* sau trecere într-o altă viaţă, fără învelişul sau „cortul" trupului.

Că trupul nostru, devenit muritor după păcat, este numai un cort, o îmbrăcăminte, sau un templu în care temporar locuieşte sufletul, o spune clar Sf. Ap. Petru, zicînd: „Socotesc că este drept, cîtă vreme sînt în acest cort să vă ţin treji, prin aducerea aminte (de Evanghelia Domnului). Fiindcă ştiu că degrabă voi lepăda (desbrăca) cortul acesta, precum mi-a arătat Domnul nostru Iisus Hristos" (II Petru 1, 13—14).

După marele Apostol Pavel, „trupul nostru este templu (biserică) al Duhului Sfînt care este în voi, pe care îl aveţi de la Dumnezeu şi că voi nu sînteţi ai voştri. Noi am fost cumpăraţi cu preţ (de sînge). Slăviţi dar pe Dumnezeu în trupul vostru şi în duhul (sufletul) vostru, care sînt ale lui Dumnezeu" (I Cor. 6, 19—20).

Prin moarte sufletul trece într-un *alt stadiu al vieţii,* este o mutare într-un plan nou de existenţă. *Moartea este uşa* prin care sufletul nostru — identic cu sine însuşi — *intră în veşnicie* şi trăieşte în comunitate de viaţă fericită cu Dumnezeu şi cu Aleşii Săi, sau în izolare, în chinurile iadului, pentru păcatele sale.

Reţinem, deci, adevărul fundamental pentru noi, creştinii, *că sufletul îşi continuă viaţa* fără trupul întors în pămîntul din care a ieşit, din cauza păcatului (Fac. 3, 19). În acest plan şi mod de a fi, *sufletul îşi păstrează toate trei facultăţile avute pe pămînt:* raţiunea, voinţa şi sentimentul fără, însă, să mai poată acţiona după dorinţa sa. Adevărul acesta îl accentuează Mîntuitorul Hristos cînd, vindecînd pe orbul din naştere, a zis apostolilor Săi: „Mie Mi se cade să fac, pînă este ziuă, lucrurile Celui care M-a trimis pe Mine, căci vine noaptea (moartea) cînd nimeni nu mai poate lucra" (Ioan 9, 4).

Biserica noastră învaţă că, sufletul omenesc trăieşte după despărţirea de trup şi merge la judecata particulară a lui Dumnezeu şi va primi răsplata ostenelilor sale! (Mărt. Ort. I, 61) şi acolo aşteaptă învierea trupului din mormînt şi împreună se vor bucura, sau se vor întrista, de cele ce au făcut în această viaţă.

Că trupurile vor învia la învierea cea de obşte, la învirea universală, de la sfîrşitul lumii, o arată elegiacul profet Iezechiel (cap. 37). Învierea individuală o vedem în multele minuni ale Mîntuitorului Hristos, a fiicei lui Iair, fiului din Nain, Lazăr cel mort de patru zile (Luca 7, 11; 8, 11; Ioan 11, 1) şi în învierea Sa însăşi (Ioan 20, 1).

(Continuare în pag. a 7-a)

Prot. Dr. Simion Radu — Sibiu

PUTNA – ÎN LITERATURĂ

Putna — nume scump și drag oricărui român. Putna — cîtă istorie nu ascunde între zidurile înnegrite și ciuruite de gloanțe, cîte evenimente de răsunet național și universal, cîte fapte nu s-au petrecut aici, cîți domni și domnițe îmbrăcați în purpură și vison, nu i-au trecut pragul, cîți vlădici, cîți boieri cu răspunderi în divanul țării n-au cercetat-o în decursul vremurilor vechi, cîți dregători, cîți specialiști în arheologie ori istoria artei, în documente și manuscrise, n-au stat aplecați asupra lupei spre a-i descoperi tainele. Cîți oșteni, cîți scriitori și cîți iubitori de frumos n-a adăpostit ea în decursul celor cinci veacuri de existență. Cîtă frumusețe, cîtă bogăție și cîtă sensibilitate.

Vorbind despre Putna, implicit trebuie să amintești și de Ștefan cel Mare, cel care în vifor de războaie a purtat cu cinste și demnitate, coroana Moldovei, domnind cu fală și cu cinste, din codrii Pocuției și pînă la țărmul Mării Negre, timp de aproape o jumătate de secol. Menită a fi chiar dintru început, loc de veșnică odihnă pentru ctitor și urmași, Putna cea dintîi și poate cea mai însemnată dintre ctitoriile marelui voievod, s-a bucurat de o deosebită cinste din partea „Soarelui Moldovei" fiind înzestrată cu toate cele necesare desfășurării vieții monahale, spirituale ori culturale, ca: sate, moșii, păduri, vii, prisăci, mori, iazuri, etc. Miniatura, sculptura în lemn, prelucrarea metalelor și mai ales broderia în fir de aur, argint ori mătase, erau în atelierele de la Putna, la ele acasă. Astfel în decursul existenței sale Putna s-a bucurat de nenumărate pagini istorice și literare, atît din partea mînuitorilor de condei români, cît și străini sau chiar a rapsozilor noștri, care evocînd figura marelui Ștefan ce-și doarme somnul de veci sub marmora de Carrara, deasupra căreia nu s-a stins niciodată candela, aceștia evocă și anumite crîmpeie din viața mănăstirii. Nume cu rezonanță în literatura poporului nostru ca Neculce, Iorga, Sadoveanu, Neagoe Manole, I. Cupșa, N. Grigoraș, I. Alexandru etc. sînt strîns legate de figura aproape legendară a ctitorului Putnei și implicit a Putnei, închinîndu-i reportaje, pagini sau cărți întregi, amintind de unul, două sau mai multe dintre evenimentele de răsunet și valoare istorică, la care Putna a fost martoră oculară. „Nici o altă mănăstire de pe pămîntul scumpei noastre patrii — spunea mitropolitul Justin Moisescu, nu păstrează, ca Putna, atîtea lucrări de artă bisericească, epitafe, dvere, epitrahile, manuscrise, icoane, argintării, cruci, etc., care oglindesc pe de o parte evlavia, iar pe de alta gustul pentru frumos al înaintașilor și strămoșilor noștri". După Secția de Artă Veche Românească a Muzeului de Artă al României, Mănăstirea Putna, posedă cele mai vechi și mai valoroase broderii și țesături din tezaurul național, cu valoare universală. Focar de cultură, necropola voievodală de la Putna, a fost secole de-a rîndul, vestit centru de lumină și adăpost meșterilor în artele scrisului frumos, prelucrării metalelor, broderiilor, sculpturii, picturii, etc. Astfel, Putna întruchipează în piatră, în culori și podoabe, toată strălucirea domniei lui Ștefan cel Mare, fiind totodată și un centru duhovnicesc de prim rang. Legenda întemeierii mănăstirii de la Putna, ne-a fost transmisă de cronicarul *Ioan Neculce*, care după ce descrie cadrul în care s-a ales locul și faptul că „însăși domnul a tras cu săgeata, fixînd altarul, clopotnița și turnul de intrare", încheie: „Și așe au fostu făcută mănăstirea de frumoasă, tot cu aur poleită, zugrăveala mai mult aur decît zugrăveală, și pre dinlăuntru și pre din afară și acoperită cu plumb". Tot Neculce, în „O samă de cuvinte" spune că lui „Vasile Vodă (Lupu) i s-a întunecat mintea spre lăcomie și au greșit lui Dumnezeu, stricînd mănăstirea Putna, gîndind că va găsi comori de aur în zidurile bisericii, dar n-au găsit. Iar cu plumbul din acoperiș au făcut gloanțe, cazacii lui Timuș". Alt cronicar *Gr. Ureche* descrie pe scurt solemnitatea sfințirii Putnei, la „care sfințenie multă adunare de călugări au fostu: Teoctistu Mitropolitu și Tarasie Episcopul dimpreună cu Iasaf arhimandritul și igumenul Putnii, zicu că au fostu la Liturghie arhiepiscop și episcop și preoți și diaconi 64 la jirtăvnic"; iar Mihail Sadoveanu completează că „Ștefan cel Mare a luat parte stînd în genunchi de la începutul pînă la sfîrșitul slujbei".

D. Bolintineanu inspirat din Letopisețul lui I. Neculce versifică legenda întemeierii Mănăstirii Putna, în poezia „La monastirea Putna", astfel:

Trage cu săgeata scutierul mare;
Unde-atinge face, poarta de intrare.
Un copil de casă apoi a venit;
Turla se clădește unde a lovit

Domnul Ștefan trage, unde-atinge face
Biserica Putnei ce-ntre dealuri zace.
Un copil de casă a-ntrecut pe domn,
A atins în dealul, ce-l chemau Sion
Însă domnul Ștefan dzice cu asprime:
— „Un copil de casă, m-a remas pe mine?
Umilit de dînsul domn nu mai pot fi;
— Ori eu las domnia, ori el va muri!"

Intervine un bătrîn care cere domnului iertare pentru copil, la care „Ștefan se gîndește; apoi a vorbit:

O bătrîn cu minte! Bine ai grăit.
Să se ierte dară cel copil din casă
Și de azi să șadă la domneasca masă!
Mulți vrăjmași au domnii, însă cel mai rău
Este chiar mînia sufletului său".

O altă legendă istorică „Mănăstirea Putna", a aceluiași autor amintește de stricăciunea pricinuită de cazacii lui Timuș, ginerele lui Vasile Lupu, care ar fi înlesnit, dărîmarea ei:

„Sub un chip de înger, într-un vis ferice,
Domnului Vasile, gîndul rău îi zice;
— Monastirea Putna, ăst locaș plăcut
S-a zidit din aur, de un domn avut
Mergi și o dărîmă, pînă-n temelie
Ș-ei găsi tu aur, să faci alte-o mie.
Iar Vasile Domnul, d-aur pătimaș
Pune să dărîme ăst frumos locaș".

Intervenția unui călugăr bătrîn de a opri pe domn nu dă nici-un rezultat pentru că:

„Domnul nu ascultă în a lui orbire
Șarpele răstoarnă vechea temelie
Domnul și boierii între ei se cert . . .,
Însă ce găsiră? — un mormînd deșert.
Pe mormînt sînt scrise litere străbune;
Un tălmaci citește și la toți le spune:
— „Din comori ce strîngem pe acest pămînt
Iată ce-i al nostru, un tăcut mormînt!"
De atuncea Domnul pierde-a lui domnie
Și curînd în urmă, moare-n sărăcie".

Că Ștefan cel Mare ar fi decapitat sau nu pe coconul de casă, care ar fi tras cu săgeata mai departe decît domn, e greu de precizat. Ceea ce se păstrează însă pînă astăzi în preajma mănăstirii, e dealul Sion, după numele copilului, marcat cu o cruce. O altă cruce, pe dealul din fața mănăstirii marchează locul de unde s-a tras cu săgeata. Cert este faptul, ca și-n legenda „Meșterului Manole" de la Argeș și probabil aici trebuiește căutat adevărul, că românii aveau credința că orice lucru măreț și trainic se face cu sacrificiu, cu jertfe, cu sudoare, cu lacrimi și sînge.

Dacă Vasile Lupu a știut sau nu ce fac cazacii la Putna, iarăși este greu de presupus. Greu de acceptat ideea că un domn iubitor de cultură și frumos, care zidise Trei Ierarhii ar fi acceptat distrugerea Putnei. Oricum, săpăturile arheologice făcute cu ocazia restaurării din ultimii ani, au dat la iveală fragmente din pictura bisericii care deși stătuse în pămînt mai bine de 300 de ani, încă își păstra poleiala de aur, cu care biserica fusese împodobită, interior și exterior.

V. Alecsandri — inspirat probabil din aceeași legendă a cronicarului Neculce, în poezia „Altarul Mănăstirii Putna", arată cum Ștefan cel Mare însoțit de norod mult, s-a urcat pe un deal și a tras cu săgeata, făcînd prestolul chiar pe locul unde a căzut săgeata:

„Domnul Ștefan, viteaz mare,
ce-au dat groaza prin păgîni
Locaș sfînt creștinătății astăzi vrea să facă dar,
Și pe malurile Putnei, cu vitejii săi Români,
Însuși merge să aleagă locul sfîntului altar.

Zbîrnîie coarda din arcu-i, fulgeră săgeata-n vînt,
Piere, trece mai departe ș-ntr-un paltin vechi s-au frînt.
„Acolo fi-va altarul!" — zice falnicul monarh,
Ce se-nclină și se pleacă, pe războinicul său arc".

Cu ocazia congresului studențesc și a sărbătorii a 400 de ani de la sfințirea bisericii de la Putna, din 15—27 aug. 1871, sub președinția lui Mihai Eminescu, bardul Mirceștilor închină Putnei și ctitorului ei un „Imn", o „Odă", și un „Poem istoric". Cu aceeași ocazie M. Eminescu, compune „Doina", pe care o va rosti pentru prima oară cu ocazia desvelirii statuiei marelui „Erou al creștinătății" din fața Palatului culturii din Iași, în care invocă duhul ctitorului, pentru a face dreptate în Țara Moldovei, aflată atunci vremelnic sub stăpînire străină: . . .

Ștefane, Măria Ta
Tu la Putna, nu mai sta
Las-arhimandritului
Toată grija schitului.
Lasă grija sfinților
În seama părinților
Clopotele să le tragă
Ziua-ntreagă, noaptea-ntreagă
Doar s-a-ndura Dumnezeu
Ca să-ți mîntui neamul tău.

Tu te-nalță din mormînt
Să te-aud din corn sunînd
Și Moldova adunînd.
De-ai suna din corn o dată
Ai s-aduni Moldova toată
De-ai suna de două ori
Îți vin condrii ajutori
De-ai suna a treia oară
Toți dușmanii au să piară
Din hotară în hotară
Îndrăgi-i-ar ciorile
Și spînzurătorile".

M. Kogălniceanu participînd la serbările din 1871, după ce într-o operă a sa arată cum însăși domnul alege locul de zidire al sfîntului locaș, trece în revistă bogăția mănăstirii, amintind de clopotul Buga (care se auzea pînă la Bug), de arcul și cupa lui Ștefan cel Mare, lăsate în dar mănăstirii.

N. Iorga — în valoroasa sa operă, amintește de mai multe ori despre Putna și trecutul ei zbuciumat. „În acest pașnic unghi de țară — spunea el, unde gîndul rugăciunii se desface din înălțarea către cer a muntelui, din adînca pace măreață a codrilor și din șoapta neobosită a apei trimisă ca o binecuvîntare, puse domnul învingător temeliile bisericii sale, la 4 iunie, 1466. Nu trece cu vederea nici vremurile de restriște ale sfîntului locaș și nici pe cele de maximă înflorire sub Iacob Putneanul și arhimandritul Vartolomeu Măzăreanul, cînd aici se tălmăceau tipărituri, se prescriau letopisețe, se alcătuiau condici și hrisoave.

M. Sadoveanu în „Viața lui Ștefan cel Mare" descrie purtarea de grijă a domnului față de Putna. Conducerea lucrărilor de zidire fu încredințată italianului Antonio, pictura — zugravilor de la Athos, clopotele — meșterilor de la Liov, iar odăjdiile — celor mai vestiți meșteri din Cafa. Spre sfîrșit precizează că domnul Moldovei a ascultat Sf. Liturghie îngenunchiat.

În zilele noastre, *Cărțile de impresii* păstrate cu sfințenie în arhiva mănăstirii sînt adevărate cronici, în care cei ce trec pragul Putnei își lasă gîndurile lor de admirație în cinstea ctitorului, a vieții culturale de aici sau a părinților monahi care cu „timp și fără timp" veghează la păstrarea și prezentarea patrimoniului nostru cultural național. (Cîteva texte numai, ar fi de mare însemnătate, prezentate poate într-un număr viitor). Cartea lui *Ioan Alexandru* „Imnele Putnei" tiind, cum însăși autorul mărturisește să „refacă dogmatic icoana Putnei distrusă în momentele centrale" și doresc a fi „Logosul acelor splendori de aur și azur dispărute pentru totdeauna", căci „locul întîlnirii conștiinței românești de-a lungul veacurilor cel mai mișcător, pare a fi fost Putna" (p. 7). În cele 287 de poezii, între care aproape 100 privesc direct Putna și pe Ștefan cel Mare, poetul face o incursiune în istoria Moldovei, arătînd toate fazele de glorie și de decădere ale mănăstirii:

„Te văd ca pe-o mireasă-mpodobită
Prin milenii întinerind mereu
De miezo noptice-nduhovnicită
Rusalim al sufletului meu".

„Pentru tîlhari și răii făcători
Capcană este Putna din vechime
Pe clopote de dincolo de nori
Veghează țara dintre țintirime".

Putna va dăinui și va vibra în conștiința fiecărui român, ce-i va trece, pragul încărcat de negura anilor, ducînd cu ei cele mai curate sentimente de dragoste și respect față de ctitor și de cei ce-au rectitorit și înnoiesc și azi necropola domnească. Fie ca nestinsa candelă de la mormîntul marelui voievod să păstreze mereu aprins focul dragostei de țară.

Protos. Ștefan Gușă

MAICA LUMINII

(Urmare din pag. 1-a)

nu este o inovație tîrzie în Biserică, cum ar voi unii să acrediteze ideea. Acest cult a început încă de la Bunavestire, cînd îngerul Gavriil i s-a închinat și i-a adresat cuvînt de cinstire, zicînd: „Bucură-te ceea ce ești plină de har, Domnul este cu tine. Binecuvîntată ești tu între femei" (Lc. 1, 28).

La fel, i-a adus laudă și Sfînta Elisabeta, mama Sfîntului Ioan Botezătorul, care întîmpinînd-o la sosire, în vizita pe care i-a făcut-o, cu aleasă grăire a salutat-o zicînd: „Binecuvîntată ești tu între femei și binecuvîntat este rodul pîntecului tău. Și de unde mie ca să vină la mine *Maica Domnului meu?*" (Lc. 1, 42). Iată prin urmare că denumirea cea mai frecventă acordată Sfintei Fecioare Maria, de „Maică a Domnului" este de origine biblică.

Mai putem aminti între exemplele de cinstire arătată Maicii Domnului și cazul acelei femei din popor, care, vrăjită de frumusețea Evangheliei propovăduită de Mîntuitorul, a exclamat zicînd: „Fericit este pîntecele ce te-a purtat și pieptul la care ai supt" (Lc. 11, 27).

În toate locurile și în toate timpurile, cultul Sfintei Fecioare Maria, inaugurat, așa precum am văzut încă de pe vremea cînd ea și Dumnezeiescul ei Fiu se mai aflau trupește în această lume, a continuat să fie practicat fără abatere. Cazurile izolate de eretici, care au respins acest cult, au fost veștejite și condamnate cu fermitate de către Biserică.

În cultul ortodox nu există nici un serviciu divin în care Sfînta Fecioară Maria să nu fie pomenită și să nu i se adreseze ectenii și rugăciuni. O slujbă mult agreată de credincioși este Acatistul Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu și Pururea Fecioarei Maria. Axioanele sînt cîntări pline de frumusețe și profunzime dogmatică.

În decursul anului bisericesc sînt patru sărbători mari, socotite între praznicele împărătești, care sînt închinate Maicii Domnului, și anume: Nașterea Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu (8 septembrie), Intrarea în biserică (21 noiembrie); Bunavestire (25 martie); Adormirea Maicii Domnului (15 august).

De asemenea, nenumărate biserici ortodoxe și mai ales mănăstiri de pretutindenea poartă hramul uneia sau alteia dintre aceste sărbători.

Sfîntul Munte Athos, patria monahismului ortodox, este numit grădina Maicii Domnului, viețuitorii de aici nevoindu-se sub ocrotirea sfîntului ei omofor.

Printre numele creștine cele mai preferate este numele Maicii Domnului.

Spre ajutorul și îndurarea ei privește și astăzi Biserica noastră cu toată speranța, așteptînd de la ea întărire și mîngîiere în mijlocul atîtor încercări și tristeți cîte ne asaltează.

O chemăm în rugăciunile noastre ca pe o grabnică sprijinitoare a eforturilor noastre pentru evitarea pericolului dezbinărilor, a adîncirii vrajbei și urii dintre frați.

Ce fel de schimbare...?

(Urmare din pag. 1-a)

Și ce-i veni bogatului (odată):

— Tu sărăcule! (era mîndru bogatul), ai vrea să fii bogat? — și începu discuția . . .
— Aș vrea să fim fericiți și buni și să ne mîntuim . . .
— Da' poți fi fericit dacă ești sărac și nu ai averi cu care să-ți împlinești toate dorințele? . . .
— Nu există om sărac. Fiecărui om Dumnezeu i-a dăruit sufletul, viața și întreaga lume . . . iar despre dorințe vom mai vorbi . . .
— Dar din lumea asta, tu nu ai ce am eu . . .
— Ce mă oprește să mă bucur de ceea ce ai tu și chiar de bucuria ta și a oricărui semen al nostru?
— . . .
— Ești un biet aiurit, sărăcule . . .!

și dialogul a continuat . . .

Care este legătura cu Schimbarea la Față!? . . .

Mica taină a convorbirii consemnate mai înainte este aceea că cei doi interlocutori erau, de fapt, unul și același om, una și aceeași persoană și cuvintele fuseseră rostite la vremi deosebite ale vieții . . . Între ele, însă, prin pedagogia dumnezeiască a proniei cerești și lucrarea tainică a Harului Duhului Sfînt, avusese loc o „schimbare la față" a omului . . . la fel cum odinioară, din pescari au fost arătați „preaînțelepții" Apostoli, sau cum Saul Prigonitorul s-a schimbat în Sfîntul Apostol Pavel . . . și cum, de fapt, și acum, chiar și noi înșine ne schimbăm, în fiecare clipă, uneori sfîșietor de greu . . . fiindcă dialogul dinainte s-a petrecut aevea și pentru că el se petrece mereu și în sufletul fiecăruia dintre noi, între omul vechi, căzut, pămîntesc și posibilul sfînt de „statura bărbatului desăvîrșit" (Ef. 4, 13) la care sîntem chemați de Dumnezeiescul Învățător și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos.

Dar desigur, Slava Schimbării la Față a Celui Întrupat întrece mult înțelegerea noastră și copleșește peste măsură sufletul nostru . . . — și Sfinții Apostoli au văzut slava dumnezeiască „pe cît li se putea" (troparul Schimbării la Față) . . .

Însă la fel cum Învierea Mîntuitorului nostru Iisus Hristos s-a făcut „începătură" a învierii noastre a tuturor (I Cor. 15, 20), și Schimbarea la Față din Muntele Taborului, ce a premers Învierii, ne aduce aminte de cuvintele Sfîntului Apostol Pavel: „Iată, taină vă spun vouă: Nu toți vom muri, dar toți ne vom schimba" (I Cor. 15, 51).

De aceea, în cele cîteva clipe ale acestui mărit praznic, să spunem și noi împreună cu Sfîntul Apostol Petru, *neștiind ce spunem:* „Doamne, bine este ca noi să fim aici".

PREOTUL ȘI OASTEA DOMNULUI

(Urmare din pag. a 3-a)

de handicapați etc. etc. „Mare este secerișul și puțini sînt lucrătorii" (Matei 9, 37). Cît de imperioasă și necesară simțim mobilizarea unui misionarism laic. De bine de rău avem o pistă de decolare, să ne folosim de ea. Nu putem să pretindem toți performanța păr. Iosif — acum problemele sînt mult mai complexe — dar cu cît rîvnitorii vor fi mai mulți, cu atît darurile spre zidirea Bisericii vor spori (I Cor. 14, 12).De un lucru putem fi iarăși asigurați; oricare ar fi perfecțiunea morală sau înălțimea spirituală a preotului, el rămîne într-un turn de fildeș dacă nu-și va putea reflecta chipul său luminos în sufletul păstoriților săi. Aceștia vor fi apoi tuburile de oxigen cu care să primenim, să aerisim încăperile viciate de trivialitățile păcatului multiplu — fie în forfota străzii, fie la locul de muncă, fie în stațiunea de odihnă, unde ne retragem pentru refacerea puterilor fizice și psihice.

Noul climat așezat în țările din estul Europei ne poate oferi deocamdată o și mai intensă poluare. Problemele noastre pastorale devin tot mai tumultoase, neodihna noastră crește odată cu trezirea responsabilității noastre.

Vorbind de responsabilitatea preotului am în vedere îndemnul Sf. Ap. Pavel către Timotei: „Să înflăcărezi harul lui Dumnezeu cel ce este în tine prin punerea mîinilor mele" (II Tim. 1, 5), ceea ce tradus în realitatea evanghelizării înseamnă o lumină aprinsă în noapte, călăuză pentru cei pierduți în întuneric. Nu fără seminficație au fost arestați peste 2 000 de preoți, odată cu instalarea regimului comunist ateu. Cei ce luptau împotriva lui Dumnezeu trebuia să înlăture mai întîi pe cei care-i slujeau Lui.

Ne vine din Occident mult material de informație religioasă. Fiindcă ieșim dintr-un gol din acest punct de vedere, îl primim cu sete și foame după auzirea cuvintelor Domnului (Amos 8, 14), dar, dacă-l frunzărim pe îndelete, observăm că despre acela care are sarcina aprinderii harului preoției nu se vorbește deloc dacă nu i se contestă chiar rolul. Și atunci fireasca întrebare: nu cumva din culise se manevrează același țel? Pururea actual rămîne totuși îndemnul Sf. Ioan Evanghelistul: „Să ispitim duhurile dacă sînt de la Dumnezeu" (I Ioan 4, 1).

În focul încercărilor prin care am trecut și sigur vom mai trece în relația Preot — Oastea Domnului, puntea s-a putut păstra fără vreo avariere, alteori puhoiul apelor i-a produs stricăciuni. Ceva similar s-a produs și în epoca primară a creștinismului. Unii au rămas întregi mărturisitori-martiri, alții au „căzut" și sînt supranumiți „lapsi". Pe cei dintîi Biserica i-a trecut între sfinți ca modele, pe cei din urmă i-a trecut prin penitență.

Să luăm exemplul de atunci, să așezăm la temelia drumului, ce se deschide pe cei care au rămas tari în credință (I Cor 16, 13).

Pe cei care „rîvna Domnului îi mistuie" (Ps. 58, 11), pe acei care au stat cu „limba lipită de cerul gurii" (Iez. 3, 36) așteptînd „zidirea zidurilor Ierusalimului" (Ps. 50, 19), pe aceia care chiar de se simt „turmă mică" (Luca 12, 32), chiar de sînt puțini, chiar numai picături, toți aceștia vor fi ca picăturile de ploaie ce-n vîrf de munte cad pe stînci, băltesc într-o crăpătură și apoi vijelios pornesc la vale devenind torent ce mînă morile și piua de sumane și undeva pe întinsul șesului irigă grădinile.

Sperăm că în Biserica Ortodoxă Română colaborarea între preoția universală și cea sacramentală, între misionarismul clerului și cel laic să facă un început bun.

P.S. tineri ierarhi să preia apelul vlădicului Nicolae al Ardealului — amintit mai sus. Tinerii preoți să reia trîmbița „Gornistului" de la Sibiu, iar tinerii ostași ștafeta veteranilor de vrednică pomenire și împreună cu proorocul să exclame: „Vrem să mergem cu voi căci am auzit că Dumnezeu este cu voi" (Zah. 8, 23).

Sonet

Unde vei găsi cuvîntul
ce exprimă adevărul?

M. Eminescu

Totul depinde de-un cuvînt
Ce adevărul îl exprimă
Și nu contează doar pe rimă
Ci pe un suflet în frămînt.

Rostit, el alte guri animă,
Prin secoli face legămînt
Și plînsul îl preface-n cînt
Gura de sfînt ce-i anonimă.

Totul depinde de-un cuvînt,
De înălțarea lui sublimă
Crescînd ca pîinea din pămînt.

Și, să nu-l spui ar fi o crimă,
Căci el în suflete răsfrînt
Nu poate fi numai veșmînt.

Vasile Tărâțeanu

*

E R A T Ă:

În nr. 25—28/1991, din Telegraful Român, în art. *Pseudoistorie* în loc de Rosler se va citi Roller; în art. *Mit. Andrei Șaguna* . . . în loc de Matronescu se va citi Maiorescu, iar în loc de însărcinat se va citi înscăunat (Col. întîia, rîndul 21 de jos).

1846 — „S-A IVIT ŞAGUNA"

Cel pe care Mihai Eminescu avea să-l numească „un om politic din creştet pînă-n tălpi", Andrei Şaguna s-a născut la 20 decembrie 1808, la Mişkolţ, ca fiu al negustorului Naum Şaguna şi al Anastasiei, născută Metsu, amîndoi macedo-români. În 1811, Naum trece la catolicism şi Anastasia, părăsită de acesta, e nevoită, sub presiunea autorităţilor, să-şi dea copiii la şcoli catolice. Anastasiu Şaguna — numit în documente „romano-catolic" şi de naţiune „hungarus" — absolvă şcoala grecească şi gimnaziul catolic din Mişkolţ, apoi pe cel piarist din Pesta. Educaţia micului Anastasiu datorează în aceşti ani foarte mult mamei sale, care, într-o exemplară dăruire i-a sădit în cuget datorinţele strămoşeşti, astfel încît la vîrsta majoratului şi cu sprijinul unchiului său Atanasie Grabovsky, Şaguna obţine revenirea la religia greco-valahă. La Pesta studiază în continuare, filosofia şi dreptul.

Formaţia de viitor luptător a lui Şaguna, s-a desăvîrşit, în casa unchiului său. Acolo, în acea vreme, se organizau savante discuţii filologice şi istorice, la care participau Petru Maior, Damaschin Bojincă, T. Aron, Mihai Boaiadji, Gheorghe Constantin Roja, cărturari de seamă ai iluminismului românesc. Martor la aceste elevate dialoguri, tînărul Şaguna se va pătrunde de iubirea limbii şi a istoriei românilor, cea dintîi tentativă cărturărească a sa: *Gramatica Valahica*, purtînd chiar însemnele acestei atmosfere, specifice Şcolii Ardelene. Textul şagunian, pus în 1842, la dispoziţia învăţăceilor de la Seminarul greco-valah din Vîrşeţ, e o prelucrare după *Gramatica dacoromană* a lui I. Alexi, apărută în timpul studiilor lui Şaguna la Pesta şi cumpărată de unchiul său, Atanasie.

În acele „simpozioane" pestane despre limba şi literatura românilor, îşi găseau locul şi dezbateri largi, cum au fost cele despre lupta în acea epocă, a lui Moise Nicoară şi Samuel Vulcan pentru emanciparea Bisericii româneşti de sub ierarhia sîrbească. Şaguna, după cum ne asigură primul său biograf, istoricul Ioan Lupaş, a optat pentru studiul teologiei la Vîrşeţ, 1829, tocmai datorită implicării sale sufleteşti în starea socială şi culturală a românilor.

În 1833, tot la Vîrşeţ, se călugăreşte, luîndu-şi numele de Andreiu, nume cu rezonanţă în încreştinarea daco-romanilor. Anii petrecuţi aici, în număr de doisprezece, au fost ai rîvnei intelectuale şi ai devoţiunii faţă de idealurile în care îşi întrupase fiinţa. Urcă destul de repede treptele ierarhiei bisericeşti. La 34 de ani era dascăl la Seminarul din Vîrşeţ şi Arhimandrit, ascensiunea lui nefiind văzută însă cu ochi buni. Un eveniment din viaţa Bisericii ortodoxe transilvănene va da prilejul opririi acelei ascensiuni *acolo*, în Serbia, pentru ca ea să prindă împliniri *aici*, în Transilvania.

În 1845, încetează din viaţă la Sibiu episcopul Vasile Moga şi, la mai puţin de un an, 1846, „Carloviţul căruia îi era subordonată eparhia Ardealului se văzu îndemnat a propune la curte, de vicar general al Ardealului pe românul Şaguna, ca şi cum ar fi voit să scape de dînsul"[1]. Astfel, prin înscriptul aulic 3531/1846, Andrei Şaguna vine în marele Principat al Transilvaniei ca administrator al diocezei de rit grecesc. (Dioeceses Graeci Ritus non unitorum), cu o remuneraţie anuală de 2 000 mii de florini, monedă austriacă.

Nici cei ce l-au numit, nici cei care l-au primit nu puteau bănui atunci, în pragul revoluţiilor europene, că bărbatul cărturar, care ştia greceşte, latineşte, ungureşte şi nemţeşte, dar care se descurca dificultos în limba română (şi-o va perfecţiona prin lectura cărţilor vechi româneşti), avea să devină, pentru un sfert de veac, un om temut şi admirat, duşmănit, dar şi respectat, un veritabil ctitor de istorie şi cultură românească în Transilvania habsburgică, care îl primea atunci, în 1846, într-o dureroasă stare. Românii de aici fuseseră aduşi, cum însuşi va spune şi la starea de „iobăgie religioasă" împotriva căreia Şaguna va lupta prin calităţile lui de diplomat şi om politic, dar şi prin vocaţia de ctitor în cultură şi aşezămintele româneşti.

„Îmi plîngea inima — îi mărturisea Şaguna lui Popeea, — văzînd starea cea deplorabilă a Bisericii noastre din Ardeal. Stam (la sosirea în Sibiu s.n.), ca un nemernic şi nu zăream nici măcar un semn cît de mic şi neînsemnat al unei episcopii române în Sibiu. Unica casă, numită a clerului, dar şi aceea în starea cea mai primitivă, era totul ce se putea zice: al nostru!"[2]

Trecuse un veac de la mişcarea românilor, în frunte cu Sofronie din Cioara, pentru dezrobire religioasă, şi „dezrobirea" obţinută a fost subordonarea ortodoxiei transilvane, ierarhiei sîrbeşti de la Carloviţ, care în afară de numirea unor ierarhi la Sibiu — numire trecută prin cancelaria imperială — n-a făcut nimic. Mişcarea lui Sofronie, paşnică şi viguroasă, cu centrul în Munţii Apuseni, anticipă răscoala lui Horea, iar prin „programul" ei politic, din care nu lipsea ideea romanităţii românilor cerea, ca şi *Supplex Libellus*

(Continuare în pag. a 6-a)

Traian Vedinaş

Sf. Arhidiacon Laurenţiu (10 august)

În fiecare an la 10 august, Biserica creştină prăznuieşte amintirea credinţei şi a martirajului Sfîntului Arhidiacon Laurenţiu, cel care prin bărbăţia şi demnitatea lui în faţa chinurilor a pecetluit cu sînge credinţa în Hristos Dumnezeul cel viu şi adevărat. Imnele liturgice se întrec în a-l cinsti pe acela care s-a arătat „povăţuitor al Tainelor", „vas sfinţit al Bisericii cereşti", „viteaz mucenic şi iubitor al lui Hristos cel răstignit".

Actele martiriului Sfîntului Arhidiacon Laurenţiu ne relatează că înainte de a fi întins de către slujitorii idolilor pe grătarul de fier şi ars pe cărbuni aprinşi, Laurenţiu s-a rugat pentru oraşul în care vieţuise şi pătimise: Roma.

Cetatea eternă a Cezarilor i-a fost recunoscătoare pentru acest semn de iubire şi curaj şi a înălţat în cinstea şi pomenirea lui, un număr de 34 de biserici, prima fiind ridicată chiar pe locul unde „şi-a dat mucenicescul sfîrşit", „in agro Verano" actualul cimitir roman.

O atît de mare cinstire nu au avut nici chiar patronii principali ai Romei, Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel cei care prin sîngele lor au temeluit noua Romă creştină şi au încurajat în faţa celor răi pentru totdeauna poporul lui Dumnezeu.

Icoana Sfîntului Laurenţiu, intrată încă de la început în legendă, este apropiată şi dragă tuturor credincioşilor prin gestul împărţirii la săraci a bunurilor strînse de creştinii din Roma, icoană imortalizată în frescele lui Fra Angelico din Capela vaticană a episcopului Nicolae al V-lea.

După exemplul comunităţii apostolice din Ierusalim, care avea 7 diaconi, în fruntea cărora strălucea Ştefan, „bărbat plin de credinţă şi de Duh Sfînt" (Fapte 6, 5) şi Biserica din Roma şi-a ales şi format un număr mare de diaconi, pe care episcopul Sixtus i-a pus sub conducerea Arhidiaconului Laurenţiu.

Aceşti diaconi aveau ca misiune principală adunarea şi împărţirea lucrurilor oferite de credincioşi pentru cei lipsiţi şi slujba dumnezeiască la altar.

În anul 258 cînd crudul împărat Valerian a decretat o groaznică persecuţie împotriva creştinilor din Roma episcopul Sixtus al Romei este prins, torturat şi în cele din urmă ucis în chinuri groaznice.

Înainte de moartea lui mucenicească a poruncit Arhidiaconului Laurenţiu să împartă săracilor toate bunurile pe care le avea Biserica.

Cînd împăratul, citim în Actele martirice, a poruncit lui Laurenţiu să-i predea bunurile pe care le deţinea Biserica după cum fusese informat acesta a adus în faţa lui Valerian mulţimea de săraci pe care îi ajutase totdeauna şi i-a spus: „Iată împărate comorile noastre, comori care nu scad niciodată, aduc totdeauna cîştig şi pot fi găsite ori şi unde".

Supus chinurilor, închis în temniţa întunecoasă, Sf. Laurenţiu converteşte la credinţa în Hristos pe un ostaş de pază cu numele Roman care după primirea Sf. Botez primeşte şi moartea martirică prin tăierea capului. Înainte ca Laurenţiu să fie omorît Roman a plătit cu viaţa fericirea de a fi cunoscut pe Mîntuitorul Hristos, cel care a adus în lume pacea şi iubirea adevărată între oameni.

A doua zi Sf. Arhidiacon este scos în priveliştea mulţimii şi întins pe un grătar de fier încins pentru a fi ars. Ultimele cuvinte ale martiriului sînt o eroică mărturisire de credinţă: „Hristos Dumnezeu cel căruia i-am slujit în altarul pămîntesc să mă primească în Ierusalimul cel de sus să-i pot sluji veşnic cu credinţă şi iubire".

Şi astfel ca o mireasmă de tămîie curată, ca o jertfă bine primită, şi-a încheiat viaţa martirul lui Hristos şi mărturisitorul Bisericii.

Episcopul Romei Damasus, care-i preaslăveşte martirajul într-un poem de o frumuseţe aparte i-a ridicat o nouă biserică pe ruinele templului lui Pompei, făcînd pentru el o primă excepţie: nici un martir nu a avut, înainte de el, biserică înălţată pe alt loc decît acela pe care a murit.

Cronica „Deposita Martyrum", ne relatează că Sf. Laurenţiu a dobîndit cerul şi cununa martirajului în ziua de 10 august a anului 258.

Mai tîrziu spaniolii l-au considerat drept compatriot, pe motiv că ar fi fost născut în Spania. In cinstea Sf. Laurenţiu împăratul Filip al II-lea (1527—1598) a dat formă de grătar palatului de la Escurial (la 40 km de Madrid) — palat care cuprindea o mînăstire şi o biserică dedicată Sf. Laurenţiu, ca o recunoştinţă pentru a victorie dobîndită de împărat în ziua de 10 august 1557.

În toate Bisericile pilda şi viaţa Sfîntului Mucenic şi Arhidiacon Laurenţiu rămîn de-a pururi făclii luminoase pentru creştini care se ostenesc după putere să-i urmeze exemplu şi mai ales credinţa şi bărbăţia. Să-l invocăm şi noi în duh de rugăciune şi cinstindu-l pe el cum se cuvine să îl cinstim cu adevărat pe Hristos „soarele sfinţeniei" cel minunat întru Sfinţii Săi.

Ierodiacon Visarion Bălţat

Sfinţirea bisericii din Bran-Predeal

Ţara Branului, dacă poate numită astfel, cuprinde aproa 15 parohii, resfirate într-o zo extrem de pitorească, şi anu între Munţii Bucegi şi masiv Piatra Craiului, pe valea şi t cătoarea ce-i poartă numele, unde fraţii de acelaşi neam şi ceeaşi Lege au circulat neînt rupt dintr-o parte în alta a Că paţilor, pe unde şi-a trecut v nicii legendarul Negru Vodă şi unde este legat Braşovul cu I teştiul şi Curtea de Argeş, gra din aceste zone stînd, după cu ne spun specialiştii, la baza li bii noastre literare.

La intrarea în Bran, cum dinspre Braşov, se află parol Bran-Predeal sau Predeluţ, cu îi mai zic localnicii, parohia st juită de o monumentală biser zidită între anii 1836—1845. urmă cu peste 15 ani, prin gr vrednicului preot-paroh Ios Velu Puşcariu, a familiei şi c dincioşilor săi, bisericii i s-f făcut reparaţii capitale, în in rior şi unele modificări arhite turale, îmbrăcată fiind apoi, în anii 1983—1986, cu o plăcută p tură în frescă, executată de p torul Toma Condrea din Rîşn

Astfel împodobită, Duminică iunie 1991, biserica a fost sfinţ de Î. P. S. Mitropolit al Ardea lui, care a săvîrşit apoi şi prim Liturghie arhierească în acea biserică, ajutat fiind şi de frumos sobor de preoţi şi diac din împrejurimi şi Poiana Ţap lui. De la Sibiu: P. C. cons. C Papuc şi P.C. arhidiaconi: Visari Bălţat, secretar eparhial, şi Ach Băcilă de la Catedrala mitropo tană. Răspunsurile au fost d de un cor restrîns al studenţi teologi de la Institutul Teolo „Andrei Şaguna" din Sibiu. momentul cuvenit din Sf. Litu ghie ectenie specială s-a făc pentru ctitorii şi preoţii slu tori adormiţi întru Domnul.

La sfîrşitul Sf. Liturghii vorbit:

P.C. prot *Z. Moşoiu* (Braşo care, plecînd de la cuvintele Scripturi: „Binecuvîntat este ce vine întru numele Domnulu exprimă bucuria întîlnirii pre ţilor şi credincioşilor brăneni Ierarhul lor, după care face prezentare a bisericilor noi ca se construiesc în Prot. Braşov, şi a activităţii pastorale, zăbovi cu deosebire asupra Paroh Bran-Predeal şi a preotului-p roh, care păstoreşte de peste de ani cu frumoase roade în ceastă parohie.

P. C. pr. *I. Puşcariu*, care, preot paroh, profund miş de importanţa momentului, nîndu-se cont că este prima turghie arhierească în cei apro pe 150 de ani de existenţă a sericii, face o prezentare a pa hiei, precum şi a bisericii actua zidită de 145 de familii vredn de pomenire pe locul unei a biserici de lemn, iconostasul, de mare valoare istorică şi artisti fiind adus de la biserica Sf. colae din Şchei-Braşov.

În continuare, P. C. sa a ev cat preoţii care au slujit în ceastă biserică, majoritatea familia Tătulea, reparaţiile ca s-au făcut în decursul anilor, crările de drenaj care s-au ex cutat, pictura etc.

În încheiere a mulţumit, cu vlavie, lui Dumnezeu pent biecuvîntările şi purtarea Sa grijă faţă de credincioşii pe ca îi are în seamă, cărora de mult meşte pentru sprijinul acordat lucrările executate la biseri Consiliului şi Comitetului paroh îndeosebi, mulţumiri calde ad sînd totodată şi Î. P. S. Mitropo Antonie pentru prilejuirea ace tui eveniment încărcat de atît simţăminte creştineşti şi rom neşti, aceleaşi mulţumiri exp mînd preoţilor slujitori şi tutur participanţilor la bucuria par hiei Bran-Predeal.

Cuvînt de învăţătură a ros apoi Î. P. S. Mitropolit Antoni care, după ce exprimă o sean de aprecieri privitoare la biseri şi la lucrările care au fost exec

(Continuare în pag. a 6-a)

Gh.

Relaţii între Bisericile Ortodoxe şi Luterane

De mai multă vreme între Bisericile Ortodoxe şi Bisericile Luterane s-a început un dialog fructuos atît la nivel internaţional cît şi bilateral. Pe această linie sînt de reţinut două acţiuni pe care dorim să le menţionăm.

Cea dintîi este a VI-a întrunire ţinută la Moscova între 31 mai şi 7 iunie a Comisiei internaţionale de dialog ortodox-luteran. Şedinţele desfăşurate la Mănăstirea Sf. Danilo au fost prezidate alternativ de Î. P. S. Mitropolit Emilian al Silivriei — Patriarhia Constantinopolului din partea ortodocşilor şi de Rev. William H. Lazaret, episcop luteran în New-York, din partea luteranilor.

Bisericile Ortodoxe reprezentate la dialog au fost următoarele: Patriarhia Constantinopolului, Patriarhia Alexandriei, Patriarhia Antiohiei, Patriarhia Moscovei, Patriarhia Română, Patriarhia Bulgară, Patriarhia Georgiei, Biserica Ciprului, Biserica Greciei, Biserica Poloniei, Biserica Cehoslovaciei şi Biserica Finlandei. Delegaţia Bisericii Ortodoxe Române a fost alcătuită din Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului şi P. C. părinţi Viorel Ioniţă şi Ioan Caraza, profesor şi respectiv asistent la Institutul teologic din Bucureşti. Bisericile luterane au fost reprezentate prin delegaţi ai Federaţiei Luterane Mondiale.

În deschiderea întrunirii Î. P. S. Mitropolit Kiril al Smolenskului şi Kalinigradului, conducătorul Serviciului de relaţii externe al Patriarhiei Moscovei, a salutat pe participanţi şi a citit mesajul Sanctităţii Sale Patriarhului Alexie al II-lea al Moscovei şi întregii Rusii.

Tema supusă dezbaterii a fost „Autoritatea în Biserică şi autoritatea Bisericii". Dezbaterile au avut la bază documentul încheiat de subcomisia întrunită la Paris în 26—30 iunie 1990. De asemenea au prezentat referate: mitropolitul Emilian — „Autoritatea sinoadelor ecumenice", prof. Ioan S. Romanides — „Sinoadele Bisericii", prof. Georg Kretschmar — „Conciliu şi conciliaritate în tradiţia luterană" şi prof. Toomas Paul — „Ce autoritate reprezintă sinodul ecumenic pentru luterani?"

Discuţiile la care şi-au adus contribuţia toţi cei prezenţi au demonstrat dorinţa delegaţilor luterani de a se apropia de punctul de vedere ortodox cu privire la sinoadele ecumenice şi la autoritatea pe care o reprezintă ele pentru întreaga Biserică. La sfîrşit s-a adoptat un comunicat din care rezultă că tema în esenţa ei va trebui reluată şi astfel următoarea întrunire de dialog ortodox-luteran în 1993 se va ocupa de „Presupoziţiile sotereologice ale sinoadelor locale şi celor şapte sinoade ecumenice în viaţa Bisericii". Din grupul restrîns care a pregătit proiectul de comunicat a făcut parte P. C. părinte prof. Viorel Ioniţă.

A doua acţiune care ne priveşte într-un mod mai special este a VI-a întrunire de dialog bilateral între Biserica Ortodoxă Română şi Biserica Evanghelică din Germania care s-a ţinut la Curtea de Argeş între 11—12 iunie.

Pe lîngă delegaţiile celor două Biserici au participat ca observatori Rev. prof. Hermann Pitters, decanul Institutului teologic luteran din Sibiu şi Rev. prof. Galfy Zoltan de la Institutul teologic reformat din Cluj.

Şedinţele întrunirii de dialog au fost prezidate alternativ de Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului şi de Rev. Episcop Heinz Joachim Held şi ele s-au concentrat asupra temei „Botezul ca încoronare în Noul Legămînt şi vocaţie la lupta duhovnicească în urmarea lui Hristos (sinergia)". Au fost prezentate şi analizate în comun următoarele referate: pr. prof. Dumitru Radu — Botezul ca încorporare în Noul Legămînt şi problema sinergiei; prof. Georg Kretschmar — Sfîntul Botez în experienţa Bisericii din timpul Apostolilor; diacon asistent Ioan Caraza — Botezul în lumina Sfintei Scripturi după mărturiile Părinţilor Bisericii şi în teologia Reformei; prof. Peter Hauptmann — Botezul după mărturia rînduielilor bisericeşti luterane; prof. Hermann Pitters — Botezul în viaţa şi spiritualitatea Bisericii Evanghelice C. A. din România; pr. prof. Viorel Ioniţă — Botezul după mărturia slujbelor bisericeşti ortodoxe; prof. Galfy Zoltan — Botezul în viaţa şi evlavia Bisericii Reformate din România; episcop H. J. Held — Botezul ca şi chemare la urmarea lui Hristos şi consecinţele lui în viaţa Bisericii; pr. prof. Ilie Moldovan — Botezul ca şi chemare la asemănarea cu Hristos şi vocaţia creştină.

Punctele de vedere exprimate de ambele părţi au pus în lumină efortul comun de apropiere atît în ce priveste modul teologic de a concepe Botezul cît şi practicarea lui în viaţa Bisericii. Pentru a constata cum se oficiază Botezul ortodox, toţi participanţii la dialog au asistat duminică 16 iunie, la Sfînta Liturghie arhierească oficiată în Catedrala episcopală din Curtea de Argeş urmată de botezarea unui nou născut.

Concretizarea acordului stabilit o formează textul comunicatului comun adoptat la încheierea lucrărilor întrunirii în care este menţionată şi tema stabilită pentru următoarea întrunire ce va avea loc în Germania: Comuniunea sfinţilor.

Dialogul ortodox-luteran desfăşurat în ţara noastră reprezintă un mare pas înainte în ce priveşte apropierea dintre Bisericile interesate. Ca o ilustrare a convergenţelor identificate apare formularea dorinţei ca ambele Biserici să-şi recunoască reciproc Botezul.

Pe parcursul zilelor cît a durat întrunirea de dialog au fost vizitate obiective bisericeşti şi mănăstiri din Episcopiile Curtea de Argeş şi Rîmnicu Vîlcea, Institutele teologice ortodox şi evanghelic din Sibiu, Mănăstirea Brîncoveanu — Sîmbăta, Biserica Neagră — Braşov. Un moment semnificativ l-a constituit întîlnirea cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist şi dejunul pe care l-a oferit în cinstea oaspeţilor.

Pentru Dumnezeu şi pentru popor

În anul 1961, în iunie, se împlineau cincizeci de ani de cînd starețul de atunci al Mănăstirii Brîncoveanu, de la Sîmbăta de Sus, părintele Ioan Dinu, absolvise Seminarul Pedagogic, din Sibiu, primind diploma de învăţător. Împlinindu-se o jumătate de veac de la absolvirea şcolii pedagogice, părintele Ioan l-a invitat la mănăstirea noastră pe profesorul universitar Onisifor Ghibu, pe care, ca elev, l-a avut profesor, iar ca învăţător, l-a avut inspector şi îndrumător. Prezenţa profesorului Onisifor Ghibu la mănăstirea noastră a fost, pentru noi, un prilej de aleasă cinste şi de deosebită bucurie. Profesorul Ghibu avea pe atunci în jur de optzeci de ani. Era încă în putere şi avea mintea luminată. El aducea cu sine experienţa cîştigată de-a lungul anilor de viaţă şi de activitate şi era preocupat de acţiuni măreţe pentru binele oamenilor. Venind vorba despre o astfel de acţiune, un părinte de la noi l-a întrebat: „Pentru cine, domnule profesor?" El a răspuns: „Pentru Dumnezeu şi pentru popor." Spunînd aceasta, profesorul Ghibu ne-a pus în atenţie un cuvînt de ordine, ne-a dat o deviză, o lozincă: „Pentru Dumnezeu şi pentru popor".

Din anul 1961 şi pînă acum, au trecut treizeci de ani şi amintirea prezenţei la noi a profesorului Ghibu nu numai că nu s-a şters dar ea îşi menţine prospeţimea de la început. Nu poţi uita un om mare, o personalitate puternică. Nu poţi uita un cuvînt spus de un pedagog de mărimea profesorului Ghibu. Nu l-am uitat nici pe el şi nici cuvîntul pe care ni l-a spus, cînd a zis: „Pentru Dumnezeu şi pentru popor." Şi dacă acum, la împlinirea a treizeci de ani, de cînd s-a rostit pentru noi cuvîntul „pentru Dumnezeu şi pentru popor", facem popas de gînd în amintirea celui ce ne-a lăsat acest cuvînt, este o dovadă că ne este drag cuvîntul pe care ni l-a dat profesorul Ghibu, şi că l-am avut în atenţie în vremea ce a trecut, şi l-am urmat, după putere, şi l-am răspîndit, aşa cum de altfel facem aceasta şi acum, cînd vrem să se ştie, că înainte cu 30 de ani, un pedagog distins ne-a pus înainte cuvîntul: „Pentru Dumnezeu şi pentru popor".

Cuvîntul de ordine: „Pentru Dumnezeu şi pentru popor", rostit, pentru noi şi pentru a noastră îndrumare, înainte cu 30 de ani, dorim să fie preluat de către cît mai mulţi dintre iubitorii de învăţătură, care urmăresc să-şi rînduiască viaţa şi activitatea potrivit unor principii bine întemeiate. Întîi e Dumnezeu şi apoi e omul. Cînd acţionăm pentru om, ca gînditori de Dumnezeu, acţiunile noastre sînt bune şi statornicite în bine. Ele urmăresc în chip statornic binele oamenilor şi fericirea poporului. Cred că la aceasta s-a gîndit profesorul Ghibu, cînd L-a amintit întîi pe Dumnezeu şi după aceea a pomenit poporul, deci cînd a zis: „Pentru Dumnezeu şi pentru popor."

Tot acum treizeci de ani, cu acelaşi prilej, profesorul Ghibu mi-a spus şi mie un cuvînt, care mi s-a împlîntat în minte. Anume, la despărţire mi-a făcut o urare, pentru cealaltă vreme a vieţii mele, căci mi-a zis: „Părinte Teofil, Dumnezeu să-ţi ţină mintea şi sănătatea." M-am gîndit adeseori la această urare. Mi-a dorit şi el şi îmi doresc şi eu însumi „să-mi ţină, Dumnezeu, mintea şi sănătatea". Şi ceea ce îmi doresc mie, le doresc tuturor. Bunul Dumnezeu să ne ţină la toţi „mintea şi sănătatea", ca să ne putem bucura de viaţa pe care ne-a dat-o Dumnezeu şi să le putem fi de folos celor cu care venim în legătură, celor pe care ni-i trimite Dumnezeu în calea vieţii noastre, ca să le fim de ajutor. Avînd minte şi sănătate, putem să ne angajăm pentru preamărirea lui Dumnezeu şi pentru fericirea oamenilor, putem să acţionăm „pentru Dumnezeu şi pentru popor".

Arhimandritul Teofil Părăian

ASPECTE DIN PRIGOANA ÎMPOTRIVA BISERICII

În 22 septembrie 1958, locotenetul major Siling de la Tîrgu Lăpuş, judeţul Maramureş s-a prezentat la domiciliul meu împreună cu lucrătorul de miliţie Pop Petre.

— Arestat pentru 24 de ore. Mama a căzut la pămînt de supărare. Se face o perchiziţie amănunţită în toată casa. Nu se găseşte nici un obiect delict. Mi-am îmbrăţişat mama care întîmplător era numai ea acasă cu un frate de al meu de 2 ani şi l-am urmat pe Dl. Siling pînă la „Sfatul popular" unde aveam să constat că bunicul meu Chindriş Ioan şi paracliserul bisericii Ciceu Gavril erau „adusi înaintea mea". Peste cîteva minute am fost invitaţi în maşina securităţii şi transportaţi la Tîrgu Lăpuş în beciurile miliţiei, fiecare cu beciul lui. A doua zi dimineaţa am fost transferaţi la securitatea din Baia Mare. Aici într-o celulă rece şi întunecoasă am stat pînă în primăvara anului 1959 cînd am fost judecat.

A doua zi după ce mi s-au pus nişte ochelari „speciali" care îţi acopereau ochii să nu vezi nimic, am fost condus de către un subofiţer de securitate în camera anchetatorului Costin.

— Ce ai făcut băiete, ai crezut că dacă ai redactat memoriu în favoarea preotului Mureşan, o să-l scapi de la închisoare?

— Nu l-am redactat singur, au fost acolo mai multe persoane.

— Da, dar dumneata ai mers din casă în casă, ca să aduni semnături de adeziune în favoarea eliberării preotului, asta e grav. O să te încadrez la art. 209, Cod Penal, instigaţie în popor, agitaţie.

— Domnule locotenent major, eu am făcut ceea ce am crezut de cuviinţă. Conştiinţa m-a îndemnat să apăr pe cel în nevoie, pe cel nedreptăţit.

— Cum vorbeşti aşa? (şi se repede la mine încruntîndu-se). În timp ce se făcea în sat opera de colectivizare a agriculturii preotul îndeamnă pe oameni să facă mănăstire şi să dea pămînt acolo? Ne mai putînd răbda, mi-a zis în sinea mea tot îi răspun

— Bine domnule anchetator, n se cuvenea oare ca în locul celo 150 de mănăstiri distruse de g neralul Bukow în secolul 18-lea să se înfiinţeze măcar un Eu nu văd nici un rău în aceas ta?

— Nu ne mai trebuie atîte mănăstiri în care se cultivă mis ticismul, lumea nu o să mai crea dă în Dumnezeu, ce crezi că du rează mult cu religia? Ai să ve tu!?

(Continuare în pag. a 6-a)

Pr. Burzo Gavr

Şcoala de caligrafi de la Mănăstirea Bistriţa

Sprijinită economic şi protejată permanent de puternica familie toră a boierilor Craioveşti care ocupă, mai bine de o jumătate secol (1480—1535), locuri de frunte în viaţa politică şi socială a ocii respective, Mănăstirea Bistriţa-Vîlcea a devenit, încă de la idarea ei (1491), un puternic centru de spiritualitate ortodoxă şi veche cultură românească din ţara noastră.

Chiar în primul deceniu al existenţei sale (1491—1500), Mănăsti- Bistriţa dispune de o şcoală bine organizată, unde viitorul domn agoe Basarab, alături de alţi fii de boieri, primeşte o aleasă cul- ă literară, artistică şi duhovnicească, de la călugării bistriţeni, duşi de egumenul Macarie ieromonahul, atestat documentar, ca ăstavnic" (conducător de şcoală), la 16 martie 1494, într-un hrisov is de voievodul Vlad Călugărul. Aici, tînărul Neagoe cunoaşte o ie de manuscrise, folosite mai tîrziu, cînd ajunge domnitor, ca oare de inspiraţie la întocmirea valoroasei sale lucrări *Învăţătu- e lui Neagoe către fiul său Teodosie*, sau le va citi cu pasiune, cum ultă dintr-o însemnare de pe fila unui manuscris de la începutul olului al XVI-lea, care cuprinde *Vieţile Sfinţilor pe scurt*, unde im: „Au fost odinioară împrumutat..., a fost la ţarul Neagoe, un şi n-a luat-o" (adică a restituit-o mănăstirii).

În şcoala de la Mănăstirea Bistriţa, s-au format o serie de scrii- i, caligrafi şi miniaturişti — monahi şi laici — pentru a re- cta hrisoave şi corespondenţă, dar mai ales pentru a copia şi îm- dobi cărţi de ritual necesare săvîrşirii cultului divin.

Din rîndul acestora, la începutul secolului al XVI-lea, este cunos- scriitorul *Stepan*. De la el, s-a păstrat un document, prin care ţii Craioveşti: Barbu banul, Pîrvu vornicul, Danciul comisul şi du postelnicul donează ctitoriei de la Bistriţa „o vie şi cu o livadă cu locul cît are". La sfîrşitul actului, autorul consemnează: „Şi eu, lt păcătosul numit Stepan, am alcătuit aceasta şi am scris în Mă- stirea Bistriţa, august 16, în anul 7014 (1506)". Faptul că se auto- meşte „mult păcătosul", se crede că era un monah bistriţean.

Tot în această perioadă, scria aici documente *Stan* logofătul, men- nat în anul 1514, iar doamna Despina, soţia lui Neagoe Basa- , donează mănăstirii *Sintagma* lui Matei Vlastaris, precum se nstată dintr-un autograf: „Această carte de Pravilă, alcătuită de tei şi dăruită Mănăstirii Bistriţa de cneaghina Despina, eu pă- osul Udrişte Năsturel din Fiereşti am citit-o în anul Domnului 36".

Locul principal al scrierilor de la Mănăstirea Bistriţa îl ocupă ă cărţile de cult. Dintre ele, cea mai importantă este *Tetraevan- elia* postelnicului Marcea, redactată în anul 1519. Scrisă pe hîr- de bumbac orientală, cu litere negre capitale, avînd iniţialele şi ntispiciile desenate artistic cu aur şi culori deschise, formează o adevărată capodoperă a caligrafei şi miniaturisticii şcolii de la Bistriţa. Pe una din coperţile ferecăturii din argint aurit, se găseşte inscripţia slavonă: „Au făcut această Tetraevanghelie jupan Marcea, marele postelnic, şi jupăneasa lui, Marga, în zilele lui Io Neagoe voevod şi doamnei Despina, în anul 7027 (1519)". Numele scriitorului, al decoratorului şi al locului unde a fost executată această frumoasă lucrare nu sînt menţionate. Însă faptul că se aseamănă cu alte opere scrise sau începute în Mănăstirea Bistriţa, dar terminate în altă parte, se poate deduce că este opera caligrafilor bistriţeni, mai ales că, în această perioadă, unii sînt menţionaţi cu numele.

Dintre aceşti caligrafi, cunoaştem pe Iacov monahul, Dienis şi Dragomir. Ultimii doi erau angajaţi ai banului Preda Craiovescu, pentru a scrie cărţi. Dintre ele, se păstrează cîteva, cunoscute sub numele de „biblioteca" sau „cărţile banului Preda". Descoperindu-le Alexandru Odobescu, la anul 1860, în fondul de manuscrise de la Mănăstirea Bistriţa, scria: „Ceea ce ne convine mai cu seamă de grija ce au purtat fondatorii Bistriţei de a înzestra mănăstirea lor cu cărţi religioase şi ne arată că pentru acest scop, ei au şi avut înadins scriitori".

De la caligraful *Iacov* monahul avem un Omiliar patristic care cuprinde 34 de cuvîntări liturgice din perioada Penticostarului, alcătuite de marii Părinţi ai Bisericii Ortodoxe. O însemnare de pe foaia liminară a manuscrisului precizează că: „Această carte numită *Panteleimon* este a numitului locaş al Adormirii Prea Sfintei Născătoarei de Dumnezeu, stăpîna noastră şi pururea Fecioara Maria, hramul Mănăstirii numite Bistriţa". Din fericire, este menţionat, într-un autograf, şi numele scriitorului, care zice: „Pomeniţi şi pe cel ce s-a trudit, Iacov monahul" (f. 227 v).

Tot din această perioadă se păstrează un Omiliar pentru perioada Triodului, cuprinzînd mai ales cuvîntări hrisostomice. Este un manuscris slavo-român redactat probabil tot de monahii bistriţeni.

Caligraful cel mai cunoscut este grămăticul *Dragomir* care a scris cărţi cultice şi de înţelepciune pentru popor. De la el, ne-au rămas trei manuscrise. Primul este intitulat Albina. Este vorba de vestita culegere de povestiri morale şi filozofico-religioase alcătuită de călugărul Tomaso Gozzadini, în secolul al XIII-lea, şi tipărită la Veneţia în anul 1474. Ea cuprinde învăţături din Sfînta Scriptură, din scrierile marilor ierarhi ai Ortodoxiei, precum şi din filozofia antică. La noi este cunoscută şi sub numele de Albinuşa sau Floarea Darurilor. Pătrunsă de timpuriu în literatura românească, a lăsat puternice amprente în folclorul nostru, fiind foarte instructive, datorită faptului că tratează cele mai variate teme, ca: rugăciunea, dragostea, dreptatea, pacea, înţelepciunea, adevărul; sau combate minciuna, lenea, înşelăciunea etc. Pe o filă, la sfîrşitul cărţii, există însemnarea: „Cu voia Tatălui şi cu ajutorul Fiului şi cu săvîrşirea Sfîntului Duh, s-a scris această carte ce se zice Albina, în Mănăstirea Bistriţa, în zilele prea piosului şi de Hristos iubitorului Io Neagoe marele voevod şi din porunca marelui jupan Preda, fiul marelui vornic Pîrvu, în anul 7027 (1518), ocolul soarelui 27, al lunei 16, indictionul 6, temelia 18; s-a sfîrşit în luna noiembrie, în 23 zile. A scris mîna multpăcătosului şi nevrednicului, sluga cea mai mică a domnului meu jupan Preda, grămăticul Dragomir".

La 26 octombrie 1519, acelaşi Dragomir termina de transcris un Apostol, „în scaunul Craiovei, pe lîngă protopopul Vladul Duh", copiat din porunca „marelui jupan Preda, fiul marelui jupan Pîrvu vornic". Autorul manuscrisului precizează că: „Această carte numită Praxiu a dăruit-o jupan Preda la sfînta Mănăstire numită Bistriţa".

În acelaşi timp cu Dragomir activează şi caligraful *Dienis*. El începe copierea unui Minei pe luna ianuarie, dar nu reuşeşte să-l termine din cauza bătrîneţii, a morţii sau a altor motive.

Mineiul este scris pe hîrtie de bumbac în folio. Pe ultima pagină, caligraful Dragomir face următoarea însemnare: „Cu voia Tatălui şi cu ajutorul Fiului şi cu săvîrşirea Sfîntului Duh, s-a scris această însemnare în sfînta Mănăstire Bistriţa, în zilele binecinstitorului şi de Hristos iubitorului domn a toată Ţara Românească, Io Neagoe Voevod, în anul 7029 (1521)". Ea cuprinde şi blesteme împotriva celor ce ar îndrăzni să înstreineze această carte a Bstriţei: „Această carte a dăruit-o jupan Preda la biserica Adormirii Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu. După aceea, cine s-ar încumeta s-o ducă în alt loc, să fie blestemat de 318 Părinţi şi să fie părtaş cu Anania şi cu Samfira. Dienis a început, eu mult păcătosul Dragomir am sfîrşit". Numindu-se pe sine Dragomir „mult păcătosul" denotă că putea fi călugăr în obştea Mănăstirii Bistriţa.

Aceste manuscrise dovedesc preocuparea constantă a Craioveştilor pentru a asigura ctitoriei lor de la Bistriţa un loc de frunte pe plan cultural.

În anul 1531 activa la Mănăstirea Bistriţa caligraful *Teofil* ierodiaconul, de la care s-a păstrat un manuscris, cuprinzînd Psaltirea şi noţiuni tipiconale. Însemnarea de pe f. 311 menţionează că: „Eu, ierodiaconul Teofil, am scris această carte la Bistriţa... care se află la poalele muntelui numit Păpuşa, unde este truda şi ctitoria banilor, cu binecuvîntarea egumenului Misail şi cu porunca ierodiaconului Theodor eclesiarhul sfintei Mănăstiri, în anul 7039, în zilele lui Io Vlad voevod, fiul fostului Vlad voevod cel Tînăr".

Stareţul Misail ieromonahul (1529—1538), în timpul căruia îşi desfăşura activitatea ierodiaconul Teofil, a fost un remarcabil susţinător al culturii. Deosebit de ilustrativ este istoricul unei Tetraevangheliii a cărei scrieri a început în Mănăstirea Bistriţa, dar terminată în Sfîntul Munte Athos. Întrucît o însemnare de pe carte, care, de fapt, reproduce epilogul Evangheliarului tipărit în anul 1512, cu adaptările de rigoare, redă împrejurările redactării ei, reproducem o parte: „Drept aceea, şi eu, robul lui Dumnezeu, egumenul Misail ieromonah de la Mănăstirea numită Bistriţa, am găsit de cuviinţă a începe a scrie sfînta Tetraevanghelie, şi fiindcă meşterul cel ce a început-o a murit, am rîvnit de osîrdia sufletească şi am hotărît în inima mea să nu fie aşa cu o astfel de faptă bună, adică a să nimici şi în uitare a rămînea..., am găsit pe un frate de la sfîntul Munte Athos, prin dragoste către noi întors; acestuia am încredinţat-o şi am trimis-o ca să săvîrşească, şi acolo s-au scris la sfîntul Munte Athos şi iarăşi s-au adus aici în Mănăstire; am aşezat aurul şi cu diferite culori am săvîrşit-o şi am împodobit şi am depus-o în sus-zisa Mănăstire Bistriţa în sfînta biserică hramul Adormirei Prea Sfintei Stăpînei noastre Născătoare de Dumnezeu şi Pururea Fecioarei Maria, unde zac moaştele Prea Cuviosului Părintelui nostru Grigorie Decapolitul... Vă rog dar pe toţi părinţii şi fraţii noştri, şi cei tineri şi cei în vîrstă şi cei bătrîni, de vor citi sau vor scrie, să ne iertaţi pe noi cei ce cu osîrdie la această faptă ne-am silit... S-a scris această sfîntă Tetraevanghelie în sfîntul Munte Athos, din porunca părintelui egumen Kir Misail ieromonahul de la Mănăstirea numită Bistriţa, care este în Ţara Românească, şi se află sub ocrotirea muntelui ce se cheamă Păpuşa". Caligraful athonit care a terminat de scris Tetraevanghelia, la anul 1537, a fost Mardarie monahul.

Trebuie remarcat faptul că, Tetraevanghelia postelnicului Marcea (1519) şi Tetraevanghelia egumenului Misail (1537) se aseamănă cu privire la volum, materialele întrebuinţate la scriere, forma literelor şi executarea caligrafiei, ceea ce dovedeşte că ambele îşi au originea în aceeaşi şcoală de caligrafi.

Întrucît Tetraevanghelia egumenului Misail a fost începută în Mănăstirea Bistriţa — probabil de ierodiaconul Teofil, decedat între timp — se poate afirma că şi Tetraevanghelia postelnicului Marcea a fost scrisă tot aici. Unele diferenţieri existente provin, fie din momentele diferite ale scrierii, fie datorită talentului inegal al caligrafilor şi decoratorilor.

Alexandru Odobescu a descoperit în fondul de manuscrise de la Mănăstirea Bistriţa un al treilea exemplar de Tetraevanghelie, prezentîndu-l ca fiind „de aceeaşi formă, conţinut şi limbă", cu primele două, însă foarte uzat, care poate fi tot opera caligrafilor călugări din obştea bistriţeană.

Prin bogata activitate culturală desfăşurată la Mănăstirea Bistriţa-Vîlcea, de scriitorii şi caligrafii cunoscuţi şi necunoscuţi — ei fiind mai numeroşi, iar opera lor mult mai vastă, însă nu a rezistat timpului — s-au creat opere ce pot sta alături de cele din Mănăstirea Neamţ. De fapt, caligrafii bistriţeni sînt consideraţi continuatorii, prin tipograful Macarie ieromonahul, ai caligrafiei moldovene creată de monahul Gavriil Uric şi continuată în timpul lui Ştefan cel Mare.

Astfel, prin schimbul de valori culturale create în mănăstirile noastre, s-a realizat o strînsă legătură între românii din cele două principate, Muntenia şi Moldova, pregătind unirea lor într-o singură Ţară.

Arhim. Veniamin Micle

1846 — „S-a ivit Şaguna"

(Continuare din pag. a 5-a)

lachorum mai tîrziu, o egală îndreptăţire politică şi religioasă pe ama tuturor neamurilor din imperiu. Izbînda acestei mişcări a fost nfiinţarea în 1761, a Episcopiei ortodoxe române din Transilva- a, subordonată patriarhiei sîrbeşti, nu cum fusese înainte de 1699, id ierarhia ortodoxă transilvană depindea de cea a Ţării Româ- şti.

Prin această măsură imperială, dezrobirea pentru care luptase So- nie, era încă un ideal la venirea lui Şaguna, întrucît antecesorii n-au ridicat capul nici măcar cît le îngăduia funcţia. Românii au iobagi şi în truda cotidiană şi în cele sufleteşti. Inerţia admi- straţiei sibiene era atît de puternică, încît Şaguna a fost întîm- at cu răceală, dar chipul său maiestuos şi impunător a cucerit pede inimi şi adeziuni, energia sa practică şi spirituală, făcîndu-se pede simţită, uneori prin acte îndrăzneţe, cum este cel legat de în- nnitarea Caterinei Varga.

În istoriografie episodul e controversat, unii istorici socotesc ruşi- ască intervenţia lui Şaguna, actul prin care acesta a fost investit ron, poartă mulţumiri din partea împăratului pentru predarea Ca- inei. Dar să vedem mai întîi faptele şi apoi să le judecăm.

n acel an 1846, în Apuseni, moţii erau nemulţumiţi de anumite suri administrative imperiale şi în fruntea acestei nemulţumiri are doamna Caterina, drept femeie-tribun, instigîndu-i pe moţi ntru a se revolta împotriva împăratului şi administraţiei sale, pe ept cuvînt asupritoare, pînă la sînge, a pămîntului moţesc. Şaguna e un prim drum în Apuseni şi reuşeşte să stăvilească temporar nulţumirile, dar starea de răzvrătire izbucneşte din nou. Şaguna scinde iar la buciumani, însoţit de un comite şi de un pretor şi ridică pe Caterina spre durerea moţilor. Autorităţile o întemni- ză la Aiud, unde va sta pînă în preajma anilor 1850.

nterpretările date acestui eveniment optează, în general, pentru făimarea lui Şaguna, ca „reprezentant" al împărtaului şi pe elo- l Caterinei, ca reprezentantă a moţilor. Sînt foarte puţini aceia e descoperă şi un alt sens al evenimentelor. Actul lui Şaguna a t înţeles ca reprobabil chiar de unii martori ai evenimentului, ecum Simion Balint, cel care a numit-o pe Caterina Varga, „Doam- Moţilor". În *Memoriile* sale tipărite postum, Şaguna însuşi nu se ară de loc. S-a mulţumit cu descrierea concretă a evenimentului în această descriere putem citi o remuşcare, dar nu pentru fapta a făptuit-o, ci pentru modul în care a fost interpretată. Din di- rsele comentarii la acele dramatice întîmplări, în care moţii au t alături de Caterina şi nu de Şaguna, reţinem o interogaţie a Nicolae Popeea, cu siguranţă cel mai apropiat între contempora- colaborator al lui Şaguna. „E aceea, că îndată după întîmplarea easta cu Varga Caterina în Munţii Apuseni, a urmat anul 1848, zboiul cel crîncen civil. Întreb, ce ar fi făcut românii din Munţi moţii în special şi românii în general, dacă în timpul indicat (la 48 s.n.), cei dintîi ar fi fost loviţi de o nouă execuţie militară de nouă catastrofă — mai îngrozitoare în urmări decît cea dintîi? ai avutar fi moţii voie şi curaj să se ridice şi să se pună în frunte Iancu să-i provoace la luptă?"[3]

Întrebarea este firească şi astăzi. O înfrîngere a moţilor la 1846 mai fi făcut cu putinţă revolta şi luptele din anii 1848 şi 1849? voluţia evenimentelor îngăduie să spunem că, dacă în 1846 moţii ar fi confruntat cu oştile împărăteşti şi ar fi fost înfrînte — cu guranţă ar fi fost înfrînţi — anul revoluţionar 1848 din Transilva- a ar fi avut alt curs şi ar fi grăbit cu mult înainte inaugurarea talismului. Avem convingerea, că Şaguna a înţeles, situaţia, de a- ea nici nu a dat explicaţii. În fapt, Ecaterina Varga, deşi aflată în untea nemulţumirii moţilor, nu-i reprezenta pe aceştia. ci pe ra- cea nobilime din Transilvania şi Ungaria, care ar fi fost bucu- oasă să-şi sporească averea şi puterea prin mai mult sînge moţesc. Aşadar, prinderea, de către Şaguna, a Caterinei Varga, a fost, e rept şi un favor făcut de acesta împăratului, dar şi cea dintîi ati- dine diplomatică a sa în lupta ce o va duce necontenit împotriva obilimii dietelor din Cluj şi Budapesta.

În 1848, la Turda au loc alegerile de episcop. Au candidat Ioan loga, Moise Fulea şi Andrei Şaguna. Acesta din urmă, deşi a ob- nut mai puţine voturi decît ceilalţi doi, a fost preferat atît de arloviţ, cît şi de Viena. Episodul de mai sus îl recomanda drept un ipus comod, ceea ce însă nu a fost Şaguna nici o clipă, dovadă ă la 1848 şi după aceea, va fi un diplomat iscusit şi un luptător de xcepţie. Cuvintele lui Timotei Cipariu din chiar anul 1848, înainte e izbucnirea revoluţiei, ne oferă şi azi un portret veridic, pentru oziţia ce şi-o cîştigase Şaguna, numai în doi ani, între românii din ransilvania: „Virtuţile acestui mare bărbat român sunt mai cunos- ute, decît să aibă trebuinţă a se mai lăuda, încît nici inamicii nu i -ar putea nega şi credem că graţie majestăţii sale n-a putut să adă pre o persoană mai meritorie de o aşa mare chemare".[4]

Nici nu se puteau rosti cuvinte mai adevărate despre Şaguna. El a ost într-adevăr, omul chemat şi a fost printre puţinii conducători i românilor la 1848, care va desăvîrşi, atît cît s-a putut, din peti- ia naţiunii române, unanim aprobată de adunarea românilor de pe Cîmpul Libertăţii, adunare la care, alături de Bărnuţiu şi Avram ancu, Şaguna a fost în primele rînduri, el fiind preşedintele Comi- etului naţional român. El a condus acea măreaţă întrunire româ- ească născută din nevoia emancipării sociale şi naţionale.

1. N. Popeea, *Memorialul Şaguna*, p. 4.
2. Ibidem, p. 5
3. Ibidem, p. 7.
4. „Organul luminării", 1848, p. 329.

Preoţi, ctitori ai şcolii din Sălişte

Anul acesta s-au împlinit 375 de ani de la înfiinţarea şcolii din Sălişte, prilej cu care sălăştenii au îmbrăcat haina de sărbătoare.

Rolul însemnat pe care documentele sec. XIV şi XV ne dovedesc că l-a avut, din cele mai vechi timpuri Săliştea, printre comunele învecinate, se datorează în primul rînd ţăranilor luminaţi care au condus-o şi care au ştiut impune întregului scaun de mai tîrziu, o unitate de conducere. Amintim din şirul acestor ţărani întîi pe Popa Ioanăş, preotul ţăran pe care documentele ni-l arată ca trăind la anul 1476, precum şi pe Judele Dumitru, care, aproape două decenii la sfîrşitul sec. XV şi începutul sec. XVI întreţinea legăturile diplomatice ale Magistratului din Sibiu cu boierii şi voievozii Munteniei.

Cu astfel de ţărani nu e de mirare că în satul Sălişte s-a simţit din timpuri vechi nevoia şcolii, care desigur că a existat şi înainte de anul 1616, cînd documentele ne pomenesc pe Dumitru Popa grămătic, dascăl în Sălişte, pe care priceperea lui îl ridică în curînd la treapta preoţească, iar pe urmă protopop de Sălişte.

Unde a învăţat carte dascălul Dumitru nu ştim. Cu 35 de ani mai tîrziu îl găsim pe Oprea Alămănuţ din Sălişte în Moldova lui Vasile Lupu la învăţătură, probabil tot pentru a se reîntoarce dascăl în comuna lui natală.

Odată începută viaţa şcolară, ea a continuat, credem, fără întrerupere datorită nevoilor sufleteşti şi practice ale ţărănimii noastre. Despre felul cum funcţiona această şcoală ni se păstrează un preţios document din 1909 în Biblioteca Academiei, un contract încheiat între Danil fiul popii Ştefan Popovici, dascăl în sat şi comuna Sălişte, în următoarele condiţii: „Dascălul Danil să înveţe copiii în fiecare an de la 1 noiembrie pînă la sfîrşitul lui aprilie şi deoarece nu există un edificiu şcolar, i se va închiria o casă în apropierea bisericii".

Dar nici clădirea edificiului şcolar n-a întîrziat mult şi din acest prilej, tradiţia ne păstrează un viu exemplu de sacrificiu în persoana preotului Ioan Neamţu Samoilă sfinţit, la 1761 în Muntenia şi preot la noi între anii 1818—1820, care a pus fundamentul şcolii vechi. Cînd a văzut însă că nu ajung banii satului pentru acoperirea edificiului, şi-a vîndut carul şi boii şi a acoperit-o pe cheltuiala proprie. Drept recompensă, oamenii au pus de i s-a zugrăvit chipul pe edificiul şcolii.

Dar pe lîngă amintirea înălţătoare a jertfei puse de părintele Neamţu la edificiul şcolii, ni se mai păstrează lista cheltuielilor făcute cu ocazia aceasta, aşa numitul „Protocol de însemnare pentru cheltuiala facerii şcoalelor din satul Sălişte, anul 1821 iulie 22 zile" care cheltuieli s-au ridicat la frumoasa sumă de 5833 florini şi 25 cruceri valută vieneză, cheltuieli confirmate prin iscălitura preoţilor Nicolae Moga, Dan Neamţu, Moise Popovici, a judelui Coman Schitea şi a juraţilor.

Neţărmurita grije astfel dovedită a poporului sălăştean pentru şcoală, a atras atenţia păstorului lor sufletesc episcopul Vasile Moga, care, cu ocazia vizitaţiunilor canonice îi îndemna să facă fundaţiuni pe seama elevilor merituoşi.

Un puternic imbold a primit cultura noastră locală atunci cînd viaţa sălăştenilor începu să fie stăpînită de cel mai mare păstor sufletesc şi cel mai mare bărbat politic care l-a avut Ardealul, de mitropolitul Andrei Şaguna. Cu ocazia deselor vizitaţiuni canonice, cunoscînd Săliştea şi sălăştenii şi văzînd în ei inteligenţa neastîmpărată a oamenilor doritori de progres, şi-a îndreptat toată atenţia asupra bisericii şi şcolii lor, indicînd în desele lui instrucţiuni, din care o parte ni se mai păstrează pînă în cele mai mici amănunte, tot ce trebuie să se înveţe în clasele şcolii noastre poporale la fiecare obiect.

Sălăştenii recunoscători l-au ales în anul 1863 ca cel dintîi deputat al Sălăştii, iar mitropolitul Andrei drept mulţumită „pentru astfel de încredere onorifică", diurnele sale dietale în sumă de 685 fl. „le închină pe seama fondului şcolar greco-răsăritean din Sălişte".

Personalitatea mitropolitului Andrei a lăsat adînci urme în sufletul poporului sălăştean, care în amintirea lui i-a dat numele străzii

(Continuare în pag. a 7-a)

Prot. Roşca Romul

Sfinţirea bisericii din Bran-Predeal

(Continuare din pag. a 5-a)

tate, în urma cărora biserica va chema şi îndemna „mai mult la rugăciune", aduce în atenţie bucuriile şi răsplata de care au parte toţi cei ce se cuprind în ceea ce Biserica se roagă permanent, cînd spune: „Încă ne rugăm pentru ctitorii şi binefăcătorii sf. lăcaşului acestuia".

În această ordine de idei, I. P. S. Sa a prezentat învăţătura Bisericii noastre despre judecata particulară şi judecata finală, cînd Dreptul Judecător va avea în vedere şi urmările faptelor noastre, pozitive şi negative. „Să aveţi deci mîngîierea — a subliniat I. P. S. Sa, adresîndu-se credincioşilor — că cei ce aţi contribuit la ceea ce s-a făcut la biserică, de care vor beneficia şi generaţiile viitoare, vă veţi întîlni cu binele făcut. Binele de aici este operant dincolo", adevăr ilustrat cu o foarte semnificativă istorioară. „Comorile cu care trecem dincolo de pragul acestei vieţi sînt faptele bune făcute aici pe pămînt, mersul la biserică, slujbele Bisericii, învăţătura şi neurmărind altceva decît să ne facă mai buni", idee pe care de asemenea I. P. S. Sa a ilustrat-o cu o seamă de instructive istorioare.

Pentru munca depusă pe tărîm pastoral şi gospodăresc, cît şi pentru statornicia în aceeaşi parohie, P. C. pr. I. Puşcariu a fost distins şi hirotesit întru *„iconom stavrofor"*.

Act de apreciere şi preţuire a fost înmînat totodată şi Consiliului parohial din Bran-Predeal.

La agapa care a urmat a vorbit dl. epitrop *Chiţu Nicolae*, care a exprimat, între altele, hotărîrea credincioşilor de a rămîne neclintiţi în credinţa moşilor şi strămoşilor noştri, iar P. C. pr. paroh *I. Puşcariu* a mulţumit pentru distincţia primită.

I. P. S. Mitropolit *Antonie* a făcut, în încheiere, o prezentare a vieţii bisericeşti de astăzi, cu problemele multiple cu care este confruntată omenirea de astăzi ceea ce relevă munca conştientă şi întărirea unităţii şi dragostei între oameni şi popoare.

Aspecte din prigoana împotriva Bisericii

(Continuare din pag. a 5-a)

— Eu cred că o să dureze, că şi Biblia spune: „Biserica Mea nici porţile iadului nu o vor birui".

— Da, sigur tu eşti un habotnic, un încăpăţînat, te-a acaparat preotul Mureşanu şi ai fost cu el pe la toate mănăstirile, pe la Rohia, pe la Nicula, pe la Strîmbu. Iată am aici dovezile scrise. Da cu stareţul Iustinian de la Rohia ce legături ai?

— Nu vă supăraţi domnule locotenent major, dar pe părintele stareţ de la Rohia l-ai tot asculta, vorbeşte foarte frumos şi de la inimă, este o persoană foarte apropiată sufletului meu. Cît priveşte legăturile dintre noi, acestea sînt ca de la tată la fiu.

— De aceea anul trecut ai stat mai bine de două săptămîni la Mănăstirea Rohia?

— Da domnule anchetator şi am muncit alături cu vieţuitorii mănăstirii, am participat la sfintele slujbe şi m-am simţit foarte bine. Am fost foarte mulţumit.

— Eşti major, ai 19 ani împliniţi, şi ai să-ţi primeşti pedeapsa, nu uita că sîntem numai la prima zi de anchetă. Ai înţeles?

Imediat a apăsat pe buton şi un subofiţer de securitate s-a prezentat, mi-a pus obişnuiţii ochelari (ca să nu văd pe mineni) şi m-a condus în celulă. Aici, singur şi în celula rece, am repetat toate rugăciunile care le ştiam pe de rost, iar cu gîndul visam la cele mai frumoase participări ale mele, fie la pelerinajele făcute pe jos, fie la frumoasele predici auzite, sau îmi aminteam de lecţiile predate de profesori, de colegii de clasă de la Seminarul din Cluj, de credincioşii care participau la biserica satului şi mai ales meditam cu o bucurie în suflet la Hramul Sfintei Mănăstiri Rohia (Sîntămăria Mare) la mulţimea credincioşilor şi mai cu seamă la cuvîntul cald de învăţătură al Părintelui Stareţ Iustinian care avea darul de la Dumnezeu de a mişca inimile şi sufletele ascultătorilor. Gîndurile mele nu au putut fi arestate, numai trupul era sechestrat în celulă. Atunci ca o întărire mi-au venit în minte cuvintele Mîntuitorului: „Nu vă temeţi de cel ce ucide trupul, ci temeţi-vă de Cel ce poate ucide şi trupul şi sufeltul în gheenă". Cu aceste gînduri în suflet într-un tîrziu am adormit.

PIOASĂ REMEMORARE:

CIPRIAN PORUMBESCU

Făcînd parte dintr-o familie cu alese preocupări pentru Teologie, literatură şi muzică, Ciprian Porumbescu (2 octombrie 1853—25 mai 1883)a învăţat de la tatăl său, părintele Iraclie Porumbescu şi mama sa Emilia, să militeze pentru dreptate şi să cultive munca, spre cinstea şi prosperitatea naţiunii sale.

Cuvintele *ţară, popor, unire* au format fondul unor adînci trăiri pentru care familia Parumbescu şi-a închinat întreaga viaţă, fiind gata în orice moment să participe la cele mai felurite activităţi culturale şi de interes filantropic, să lupte cu hotărîre împotriva nedreptăţilor politice şi sociale ale vremii, împotriva asupririi habsburgice.

După apariţia foilor braşovene: *Foaie pentru minte, inimă şi literatură, Gazeta Transilvaniei*, numele părintelui Iraclie Porumbescu devine din ce în ce mai cunoscut; el va trimite la Braşov, în mai multe rînduri, cîteva articole, versuri populare cît şi bani pentru „fondul tipărirei cărţilor poporale".

Cunoscător adînc al vieţii şi activităţii Porumbeştilor, Leca Morariu avea să publice în trei numere ale *Gazetei* din anul 1944, articolul, *Braşovenii, colaboratori ai lui Iraclie Porumbescu*, mărturie a trainicelor legături pe care acesta le-a avut cu Iacob Mureşianu şi Aurel Mureşianu de la Braşov.

Nu mai puţin Emilia Porumbescu, înainte de a da viaţă pruncului plăpînd, urmăreşte şi dă glas apelului *Reuniunii Femeilor Române* din Braşov, oferind „din împrejurările mele cele modeste cîteceva pentru vindecarea rănilor sufleteşti şi trupeşti ale participanţilor şi orfanilor Revoluţiei de la 1848". Fără îndoială, popasul de mai tîrziu făcut de Ciprian Porumbescu la Braşov, a însemnat, de fapt, împlinirea dorinţei familiei sale de a contribui, în mod concret, la opera de afirmare a culturii şi artei româneşti.

La 110 ani de la venirea lui Ciprian Porumbescu la Braşov se poate observa că numele tînărului muzician a fost adesea pomenit chiar cu mult înainte de anul 1881. Astfel, în *Familia* din 1877, p. 95 se putea citi: „Preşedintele societăţii «Arboroasa» mărinimosul domn Ciprian Golombiovschi [Porumbescu], nu numai că încîntă cu arta sa muzicală pe toţi membrii societăţii, ca o priveghetoare blîndă, dar ce este mai mult, zilele trecute a donat societăţii «o horă naţională română» şi *Dorinţa* în 200 de exemplare, două opuri care în Bucovina au fost deja primite cu aplausele cele mai salutare. Binevoiţi deci, domnule redactor, a publica în stimată-vă foaie ce se află sub adresa societăţii «Arboroasa» de vendut susnumitele două opere, şi că venitul e menit pentru fondul acestei societăţi. Cernăuţi, 24/12 faur 1877. Zacharia Veronca vicepreşedinte, Constantin Moraru, secretar". Şi tot din anul 1877 ni se păstrează şi aceste rînduri publicate în aceeaşi revistă transilvană, *Familia:* „Onorată redacţiune! Preţuita foaiă *Familia* a surprins societatea noastră într-un număr al seu cu o plăcere şi bucuriă de totu mare, împărtăşindu-i, cum ca institutul de credit şi de economii din Sibiu «Albina» a votat suma de 200 fl. v.a. în părţi egale la patru societăţi academice, între cari a fost numită şi societatea noastră. Primind deci societatea «Arboroasa» partea sa de 50 fl.v.a. mediatu prin prea cuvioşia sa părintele Silvestru Morariu arhimandritului diecesan şi consilier în locu — comitetul societăţii profită de deosebita ocasiune de a aduce din partea onoratului institut «Albina» mulţemirile cele mai sincere în numele întregii societăţi.

De la Comitetul societăţii aca[demice] «Arboroasa». Cernăuţi 6/18 mai 1877.

C. Golombiovschi [Porumbescu], preşedinte/Constantin Morariu, secretar".

Dar venirea lui Ciprian Porumbescu la Braşov este strîns legată de anunţurile publicate în *Telegraful Român* din Sibiu, din anul 1881, din care se putea lua la cunoştinţă, faptul, că pentru *Şcolile centrale* se invita la concurs un muzician cu „testimoniu" de absolvire al unei şcoli de specialitate. Şi cum Ciprian Porumbescu absolvise Facultatea de teologie de la Cernăuţi şi mai avea şi „testimoniu" de muzică de la d-nii Isidor Vorobchievici şi Franz Krenn de la Conservatorul de muzică din Viena el va trece cu succes normele impuse de diriguitorii şcolilor din Şcheii Braşovului, devenind din toamna anului 1881 profesor şi dirijor.

De observat, cum în această perioadă toate prestaţiile legate de bunul mers al şcolilor şi al treburilor bisericeşti se aflau sub conducerea aceleiaşi persoane a fost posibilă încadrarea lui Ciprian Porumbescu, la început neconsemnat în scris dar pe urmă fixat în protocoale şi intrat în tradiţie, atît ca profesor de muzică al gimnaziului dar şi ca dirijor al corului bisericii Sf. Nicolae.

Ca teolog şi muzician Ciprian Porumbescu cunoştea bine viaţa muzicală din multe localităţi ale ţării precum şi specificul muzicii corale religioase. De aceea, preluînd conducerea corului bisericii Sf. Nicolae din Şchei, acesta solicita Comitetului parohial o preocupare stăruitoare „de a îndemna poporul să se înscrie în cor" fiindcă, aprecia dirijorul român: „Acesta [corul] nu se poate face altmintrelea decît dacă voiu recvira puterile necesare chiar din inima poporului... înţelegînd pe junii şi bărbaţii din popor precum şi soţiile, res-[pective] fetele lor, înţelegînd poporul acestei parohii cum este, fără deosebire de gradul de cultură. Cum se fac în alte părţi coruri de plugari, aşa putem şi noi crea un cor şi încă puternic din sînul poporului nostru". Şi mai propunea Ciprian Porumbescu şi acordarea unei sume de bani pentru retribuirea corului, pentru procurarea materialului muzical cît şi pentru ostenelile dirijorului. „echivalentul în bani a vreo 350 de ore de instruire şi dirijare, cît calculase el" (Ion Colan, *Ciprian Porumbescu şi Braşovul. Noi contribuţii*, în: *Mitropolia Ardealului*, Sibiu, nr. 6—8, 1964).

Din expunerea de motive pe care o adresează Comitetului parohial la data de 13/25 aprilie 1882 Ciprian Porumbescu mai preciza: „Crezînd eu că expoziţia făcută de mine în favorul meu personal, ci şi în binele bisericii şi al poporului care atît prin numărul, cît şi prin starea materială şi intelectuală ce o formează una din primele comuni din toată arhidieceza noastră [Şcheii Braşovului]; deci prin întreţinerea unui cor corespunzător poziţiei însemnate ce ocupă între celelalte comune ar contribui foarte mult la susţinerea şi ridicarea religiozităţii şi moralităţii în genere" (*Acte, documente şi scrisori din Şcheii Braşovului*, Bucureşti, Editura Minerva, 1980, p. 405, 406. Text ales şi stabilit, note de Vasile Oltean. Prefaţă de Alexandru Duţu).

Din păcate, timpul atît de scurt petrecut în fruntea corului bisericesc de la Sf. Nicolae dar şi lipsa unor documente care să ateste modul în care dirijorul a înjghebat un astfel de cor, pentru înnobilarea serviciului divin, ne obligă doar să facem o succintă comparaţie cu ansamblul de voci folosit în prezentarea operetei „Crai Nou", ca premieră absolută, la data de 27 februarie/11 martie 1882, în sala Gimnaziului românesc. Astfel, „Vreo 20 de fetiţe frumuşele, — scria sora compozitorului Marioara, tatălui Iraclie Porumbescu aflat la Stupca — toate costumele fermecătoare... cele mai multe din catifea albastră, neagră şi roşie, cu broderii bogate în fir de aur şi argint; şi ce cămăşi frumoase, ce salbe de galbeni; iar în păr şi-au prins bani de aur.

Flăcăii aveau ceoareci de aba, cămăşi frumoase, lungi, de caşmir, albe, cu broderii bogate de mătase în tricolor. Talia prinsă de brîu înflorat cu fire de aur în felurite culori, iar de la mijloc în jos atîrnau cordele late, tricolore" (Constantin Catrina, *Studii şi documente de muzică românească*, Bucureşti, Editura Muzicală, 1986, p. 67).

Revenind la ideea înfiinţării unui cor bisericesc alcătuit din credincioşi, se pare, că, Ciprian Porumbescu a reuşit să instruiască şi să conducă pentru ceremonialul religios de la Sf. Nicolae, în perioada scurtă cît a rămas la Braşov — toamna anului 1881 şi pînă către sfîrşitul anului şcolar 1882 — doar un cor alcătuit de vreo 35 de şcolari dar întărit, ocazional şi cu cîteva elemente mature precum precizează însuşi dirijorul: „bunăvoinţa unor privaţi care dispun de cunoştinţe muzicale m-a scăpat de toate necazurile" în ceea ce priveşte execuţia şi interpretarea muzicală adecvată.

Edificatoare rămîne, însă, concepţia compozitorului şi dirijorului Ciprian Porumbescu faţă de componenţa şi atributele unui cor bisericesc pe care, în timp, le va fundamenta George Dima urmat de Nicolae Popovici, Timotei Popovici.

Cercetînd documentele celor cîteva secole de muzică românească ce s-au adunat în panteonul valorilor culturale şi artistice, Ciprian Porumbescu îşi păstrează, cu aleasă cinste locul binemeritat, rămînînd mereu ca pildă pentru patriotismul şi credinţa sa nestrămutată faţă de ţară şi oamenii săi, faţă de trăsăturile moral-religioase şi artistice ale acestora.

Aspiraţiile şi bucuriile tuturor românilor de pe meleagurile ţării au fost multiplicate de compozitorul nostru şi transformate, cu ajutorul muzicii, în cîntece precum *Tricolorul, Pe-al nostru steag*, în lucrări de amploare precum „Altarul Mănăstirii Putna", „La malurile Prutului" sau inegalabila *Baladă* pentru vioară. Întregul buchet de lucrări religioase precum „Cîntările Sf. Liturghii", numeroasele irmoase, acsioane de o înălţătoare poezie şi evlavie creştinească definesc spiritul unui mare muzician. Compozitorul şi muzicologul Doru Popovici remarcă, spre exemplu, că: „Dintre creaţiile sale de acest gen, cîntarea funebră *Adusu-mi-am aminte* sau *Prohodul Domnului de Vinerea Mare* şi-au cîştigat o binemeritată preţuire, datorită unui melos cantabil plin de sensibilitate şi fior poetic" (*Muzica corală românească*, Bucureşti, Editura Muzicală, 1966, 340 p.).

Din scrisori cît şi din puţinele articole publicate de compozitor reţinem de fiecare dată dorinţa muzicianului de a sluji cu deplină credinţă muzica românească, muzica creată de popor şi pentru popor, pentru dezvoltarea unui repertoriu naţional necesar afirmării fiecărei reuniuni corale sau formaţii instrumentale.

În muzicologia românească, aşa cum se precizează în mai multe lucrări, despre Ciprian Porumbescu s-a scris foarte mult. Excepţie făcînd doar marele Enescu. Cu toate acestea biografii compozitorului au depistat de-a lungul anilor încă numeroase documente inedite prin a căror cunoaştere viaţa şi activitatea muzicianului român a căpătat noi dimensiuni privind aportul adus consolidării muzicii naţionale, în secolul al XIX-lea.

Alături de cele mai valoroase monografii semnate de Luca Morariu, Valeriu Branişte, Viorel Cosma, Paul Leu au mai văzut lumina tiparului fie la Braşov, Sibiu sau Suceava o însemnată serie de articole şi studii ce ne-au punctat, fiecare, cîteva inedite din lumea celui care a fost, sensibilul Ciprian Porumbescu. Şi muzeul bisericii Sf. Nicolae din Şcheii Braşovului, prezintă vizitatorilor săi prin cîteva documente expuse (scrisori, manuscrisul operetei „Crai Nou") amintirea pioasă a vrednicului muzician bucovinean, profesor şi dirijor al şcoalelor şi Bisericii româneşti din Braşov.

Constantin Catrina

MONUMENTE, OAMENI, FAPTE ŞI LOCURI ISTORICE

LA MONUMENTUL EROILOR DIN SĂCĂDATE

În Săcădate, lîngă Sibiu, pe locul unde s-au dat luptele în august—septembrie 1916, între unităţile române şi cele austro-ungare şi germane, din iniţiativa unui comitet de acţiune alcătuit din nouă membri, sub preşedinţia învăţătorului Octavian Sumea, fostul comandant al gărzii naţionale din localitate, formată în noiembrie 1918, şi militant pentru cauza naţională, şi prin contribuţia tuturor locuitorilor, s-a ridicat un monument dedicat eroilor, căzuţi din rîndurile fiilor acestei aşezări, pe cîmpurile de bătălie în anii primului război mondial.

Alcătuit dintr-un postament în trepte, pe care este aşezat un obelisc din beton, cu baza patrată, pe care sînt aplicate trei plăci memoriale din marmură albă, în care se află dăltuite numele celor 48 de eroi, fii ai satului, ce şi-au jertfit viaţa pentru libertatea poporului român şi înfăptuirea unităţii sale politico-statale. Dintre ei amintim numele lui Aurel Liulea (1895—1917) şi Emil Grădinar, studenţi la medicină, care se aflau voluntari în armata română, activau în cadrul serviciului medical, şi au căzut, la Iaşi, răpuşi de tifos exantematic, pe cînd se îngrijeau de tratarea şi însănătoşirea răniţilor şi bolnavilor. La partea superioară a monumentului se află fixat un vultur din bronz, cu aripile întinse.

Lucrarea, care a costat 95.000 lei, a avut drept mentori pe învăţătorul Octavian Sumea şi Ilie Bucur, care, la 23 august 1916 l-au trimis pe Ioan Prie, brigadier silvic şi bun cunoscător al locurilor, să meargă în întîmpinarea trupelor române, la Avrig, pentru a le comunica că inamicul s-a retras pe dealul din spatele localităţii, a le furniza date în legătură cu acesta — poziţii, armament, efective — şi a le călăuzi pe căi ascunse în flancul şi spatele forţelor duşmane.

La festivitatea inaugurală, ce a avut loc în ziua de sîmbătă, 15 august 1931, au luat parte sătenii din Săcădate şi din şapte sate vecine, în frunte cu autorităţile şi intelectualii locali, au fost prezente oficialităţile judeţene şi de plasă, ofiţeri din cadrul Corpului 7 armată, colonelul Constantin Popa, comandantul Regimentului 90 infanterie, cîteva subunităţi şi muzica militară, condusă de maiorul Dvorak, reprezentanţii „Astrei" şi corul învăţătorilor din Sibiu, transportat la Săcădate cu două autobuze.

Localitatea, frumos şi bogat împodobită cu flori, ghirlande şi ramuri de brad, cu obiecte lucrate de miinile harnicelor gospodine, şi-a întîmpinat oaspeţii „cu două porţi măreţe", la intrarea dinspre Bradu.

Acolo, cuvîntul de bun venit a fost rostit de tînărul învăţător Achim Căbuz.

După dezvelirea monumentului au luat cuvîntul preotul Ioan Dragomir, colonelul Constantin Popa şi Horia Petra-Petrescu. Primul dintre ei a vorbit despre sprijinul acordat armatei române de către localnici în august 1916, prin Ioan Prie şi prin Ioan Petca, care împreună cu alţi săteni, au pus mîna pe arme capturate de la inamic, cu care au deschis foc împotriva unei subunităţi de cavalerie duşmană, ce venea dinspre Glîmboaca şi voia să intre în Săcădate.

El s-a referit apoi la faptul că în întîmpinarea trupelor române, care au intrat în comună, au venit o mulţime de săteni, conduşi de preotul Constantin Prie. Cu acel prilej, ieşindu-le înainte, părintele Prie a zis: „Bine aţi venit ostaşi români, să ne eliberaţi de sub jugul asupritor maghiar". Apoi a vorbit Suzana Nan, o femeie în vîrstă de 35 de ani, care a spus: „Fraţi români, bine aţi venit, pentru că de mult vă aşteptăm!"

„După retragerea trupelor române pe la mijlocul lunii septembrie 1916 — a continuat el — autorităţile ungureşti i-au arestat pe cei care au sprijinit unităţile române, între care s-au aflat Ioan Petca, Ioan Prie şi Suzana Nan. Primul şi al doilea au fost întemniţaţi la Cluj, judecaţi de Curtea marţială şi condamnaţi la ani grei de închisoare, iar Suzana Nan a fost dusă şi închisă în temniţa din Triest, de unde au scăpat la sfîrşitul lunii octombrie 1918, în timpul revoluţiei."

Colonelul Constantin Popa a vorbit despre eroii căzuţi în primul război mondial, pe timpul luptelor pentru întregirea naţională, între care s-au numărat şi unii dintre fiii localităţii Săcădate.

Reprezentantul „Astrei" — Horia Petra Petrescu, într-o scurtă alocuţiune, s-a referit la lupta poporului român pentru înfăptuirea idealului naţional, şi la contribuţia adusă de sătenii din Săcădate la realizarea acestui deziderat, unii pe cîmpul de luptă, iar alţii în interior. „În acele zile, locuitorii din Săcădate — a spus el — s-au ridicat la luptă, şi sub conducerea intelectualilor Ioan Georgescu, dr. Ioan Aleman, au constituit consiliul naţional al cărui preşedinte a fost părintele Ioan Dragomir, şi garda naţională română, sub conducerea învăţătorului Octavian Sumea, plutonier în rezervă, iar la 26 noiembrie 1918, toţi locuitorii satului, întruniţi în adunare generală, au subscris adeziunea privind unirea Transilvaniei cu Patria-Mamă".

Apoi, elevii şcolilor primare din Săcădate şi satele vecine au prezentat un program cultural-artistic, care a constat din cîntece, dansuri şi recitări de poezii patriotice. În încheierea festivităţii, în faţa oficialităţilor au defilat militarii, elevii şcolilor primare şi sătenii, după care a urmat o masă comună.

Monumentul eroilor din Săcădate, bucurîndu-se de atenţia şi cinstirea cuvenită din partea Bisericii şi a întregii localităţi, este o mărturie de nepreţuit a înaltelor virtuţi ostăşeşti ale înaintaşilor, care şi-au jertfit viaţa pentru libertatea şi fericirea patriei.

Prof. Petru I. Dan

Cei decedaţi nu trec în nefiinţă...

(Continuare în pag. a 7-a)

Sf. Apostol Pavel face din Învierea Domnului temelia absolu a Dumnezeirii Sale, a credinţei, a mîntuirii şi învieri noastre, a în vierii tuturor celor ce cred în El. Sf. Pavel zice: „Dacă Hristos n-înviat, zadarnică este propovăduirea noastră, zadarnică este şi cre dinţa voastră... Dacă morţii nu înviază, nici Hristos n-a înviat Iar dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este credinţa voastră, sînte încă în păcatele voastre... Dar acum Hristos a înviat din mort fiind începătură (a învierii) celor adormiţi... că de vreme ce prin tr-un om a venit moartea, tot printr-un Om şi învierea. Căci, pre cum în Adam toţi mor, *aşa şi în Hristos toţi vor învia*" (I Cor. 1 13, 14, 16—17, 20—22).

Despre învierea trupurilor omeneşti, Hristos Domnul vorbeş adesea. El este Adevărul absolut şi nu se schimbă. Este acela ieri şi azi şi în veac (Ev. 13, 8). El zice: „Eu m-am pogorît din ce nu ca să fac voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis. Şi aceasta es voia Celui care M-a trimis, ca din toţi ce Mi-a dat să nu pierd, să-i înviez în ziua cea de apoi" (Ioan 6, 38—39). În dialogul c Marta, sora lui Lazăr, care era mort de patru zile, aceasta Îi zic „Ştiu că (Lazăr) va învia la înviere, în ziua cea de apoi". Şi Iisu i-a zis: „Eu sînt învierea şi viaţa, cel ce crede în Mine, chiar de v muri, *va fi viu. Şi oricine trăieşte şi crede în Mine, nu va muri nic odată.* Crezi tu aceasta? Zis-a Lui: Da, Doamne! Eu am crezut c Tu eşti Hristosul, Fiul lui Dumnezeu, care a venit în lume. Apo arătîndu-I mormîntul şi ridicînd piatra, Domnul Iisus a rostit o ru găciune de mulţumire către Părintele ceresc, după care a strigat c glas mare: *Lazăre, vino afară!* şi a ieşit mortul" (Ioan 11, 24—2 41—44). O minune adevărată pe care o vor relata şi Sf. Aposto (Fapte 9, 40).

Luminatul Apostol Pavel ţine să ne arate şi fizionomia trupurilo înviate, îmbrăcate întru nestricăciune şi în nemurire. Moartea şi pă catul atunci vor fi biruite (Cor. 15, 53—54). Să credem puternic în în viere, zice el, „ştiind că Cel care a înviat pe Domnul Iisus ne v învia şi pe noi cu Iisus şi ne va înfăţişa (Tatălui) împreună cu voi (II Cor. 4, 14).

La sfîrşitul veacurilor, va avea loc epilogul cosmosului uman. Dom nul va porunci arhanghelului să coboare din cer şi să sune din trîm biţa lui Dumnezeu, pentru ziua judecăţii. Acum „cei morţi într Hristos vor învia întîi. După aceea, noi cei vii, care vom fi rămaş vom fi răpiţi, împreună cu ei, în nori, ca să întîmpinăm pe Domnu în văzduh, şi aşa pururea vom fi cu Domnul" (II Tes. 16).

În cele de mai sus, am dorit să arătăm credinţa noastră ortodox despre om şi valoarea absolută a sufletului său etern, dat de Dum nezeu-Făcătorul său. Trupul său este numai îmbrăcămintea sufletu lui şi este muritor ca urmare a păcatului, dar va învia ca şi Dom nul Hristos — şi unit cu sufletul, va trăi în veci.

Deci creştinul este a lui Dumnezeu, fie că trăieşte în trup, sau î afară de trup: moartea nu schimbă nimic din fiinţa sa, este *acela* în veci (Rom. 14, 6).

Oare materia, pămîntul, trupul pieritor, care putrezeşte şi se v preface în cenuşă, să fie reprezentantul fiinţei noastre? El să fie pur tătorul idealului nostru de ridicare spre cultură, mîntuire şi sfinţire El să fie motorul ideilor forţă spre progres multilateral şi aspirator fiinţei noastre către veşnicie şi Dumnezeu, care ne cheamă la E Absurd şi de necugetat!

De aceea este o mare greşală şi rătăcire de la adevăr, să spune despre cei decedaţi că *„au trecut în nefiinţă"*, cînd ei sînt vii şi au u suflet veşnic şi au luptat cu credinţă lupta cea bună şi aşteaptă s ia cununa dreptăţii (I Tim. 4, 8). Este o gravă împietate faţă de su fletul lor, poate, credincios, să-i înfăţişăm lui Dumnezeu şi semen lor lor ca atei, ca unii care au făcut în zadar umbră pămîntului, c sînt şterşi din cartea vieţii, că n-au făcut nimic bun pentru ei pentru alţii. Facem păcat mare să-i izgonim din Biserica triumfă toare din cer, cînd ei, socotiţi *„trecuţi în nefiinţă"*, au conştiinţ trează că „noi nu avem aici cetate stătătoare, ci o căutăm (în cer (Evr. 13, 14). În cazul cînd ei au dispărut fără urmă pe pămînt şi î cer, nu mai are sens să-i pomenim la parastase.

În concluzie, vă îndemnăm să nu mai scrieţi despre cei deceda „au trecut în nefiinţă", căci acest lucru îi degradează şi îi tulbură veşnicia lor, dar şi pe cei ce citesc trecerea lor într-o altă viaţ *Cinstiţi-le sufletul şi viaţa lor creştină;* anunţîndu-i că, cei dece daţi, „au trecut la cele veşnice", sau „au trecut în eternitate", „a trecut la Domnul". Şi faceţi rugăciuni pentru iertarea păcatelor lo căci sînt cele mai folositoare şi le însoţiţi cu fapte de milostenii Acestea le doresc şi le aşteaptă, pentru viaţa lor fericită în veci.

Preoţi, ctitori ai şcolii din Sălişte

(Continuare din pag. a 6-a)

principale din comună, iar fiul acestei comune Dr. Ioan Lupaş i-scris monografia, dovedindu-se un vrednic urmaş ca păstor sufle tesc al poporului săliştean, ca deputat al Săliştii şi ca întemeietor c şcoli.

Şi iarăşi clădirea noului edificiu a şcolii noastre primare începu în anul 1888 a dat ocazia săliştenilor să-şi arate toată vrednicia, su portînd grelele cheltuieli de construcţie. Mărturiile scrise ne vorbes despre însufleţirea fără margini cu care poporul a sprijinit moral material construcţia şi dezvoltarea acesteia pînă în anul 1903 cînd fost finalizată, şi sfinţită atribuindu-i-se hramul „Sfinţilor Împăra Constantin şi Elena".

Fără îndoială că unul din cele mai importante momente din viaţ săliştenilor, e acela cînd în scaunul protopopesc se urcă fiul comun noastre Dr. Ioan Lupaş. Din primul moment stăpîn pe destinele co munei noastre, noul protopop a căutat ca dorinţa veche a mitropo litului Şaguna şi a săliştenilor să fie dusă la îndeplinire. În raport general al oficiului protopopesc pe anul 1911 prezentat la 10 fe bruarie 1912 sinodului, protopopul Lupaş, arătînd starea înfloritoa a învăţămîntului nostru primar, insista asupra necesităţii de a-l spo cu o şcoală civilă pe cheltuiala tractului Sălişte, sau cel puţin augu mentarea şcolii primare de la 6 la 8 clase urmînd să funcţioneze pa tru din aceste clase ca, curs supra primar. Ideea de a se înfiinţa noi şcoala civilă, la susţinerea căreia să contribuie întreg tractu a fost aprobată la Consistorul Arhidiecezan şi cu nr. 215 şi 216/191 oficiul protopopesc trimite circulare tuturor oficiilor parohiale şi in stituţiilor financiare din tractul nostru, invitîndu-le să specifice aju torul material cu care se obligă pentru susţinerea şcolii civile.

Cînd însă valurile primului război mondial s-au potolit şi la Sibi stăpînea Consiliul Dirigent Român, nădejdea veche a săliştenilor reînviat în urma demersului făcut în ultimele zile ale anului 191 de protopopul Dr. Ioan Lupaş la Consiliul Dirigent, în urma căru demers D-sa a anunţat comitetul parohial în şedinţa din 24 ianuari 1919, că ideea creării unor şcoli secundare în comuna noastră, afl tot sprijinul factorilor superiori. Rămîne numai să se decidă carac terul şcolii şi mijloacele materiale care să contribuie la susţine rea ei.

Toate acestea s-au realizat în întregime, după unirea Ardealulu cu Patria-Mamă.

Luptătorii cei mari pentru susţinerea şcolii din Sălişte din punc de vedere material şi spiritual au fost vrednicii de amintire proto popi: Dr. Ioan Lupaş şi Dr. Dumitru Borcea, care, din 1909—1919, res pectiv 1919—1946 şi-au dat toată silinţa, alături de colaboratorii lo pentru bunul mers al şcolii din Sălişte.

După ce şcoala a fost despărţită de Biserică datorită regimului ate de tristă amintire, Biserica a rămas pe mai departe continuatoare tradiţiilor spirituale ale săliştenilor. În urma Revoluţiei din decem brie 1989 Şcoala şi Biserica îşi reiau rolul pe care l-au avut în tre cutul poporului nostru şi anume acela de a educa împreună tinerel generaţii de elevi, fiecare cu metodele ei specifice.

În aceste momente înălţătoare se cuvine deci să fim recunoscător tuturor acelora care şi-au jertfit tot ce au avut în ei mai buin, mora şi material pentru ridicarea noastră culturală.

Mărturisim admiraţia noastră pentru spiritul luminat şi doritor d progres al săliştenilor, precum şi sentimentul de recunoştinţă faţă d marii întemeietori ai acestei şcoli, care, prin căldura sufletului lor au aprins focul nestins al adevărului, credinţei şi iubirii de neam pe altarul acestei instituţii de cultură.

INFORMAŢII

— Joi, 20 iunie a.c. Î.P.S. Sa a săvîrşit slujba de binecuvîntare a etrei fundamentale la noua biserică ortodoxă ce se va ridica prin rtfelnicia credincioşilor braşoveni în frumoasa staţiune montană iana-Braşov.

Biserica ce va purta hramul „Sf. Treimi" este închinată amintirii şnice a jertfei eroilor martiri din Revoluţia din decembrie.

Cu acest prilej festiv, la care au participat autorităţile civile şi mi- are ale judeţului Braşov, Î. P. S. Sa Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ rostit un emoţionant cuvînt de învăţătură scoţînd în relief învă- tura Bisericii noastre cu privire la mîntuirea şi răscumpărarea rea- ată de Hristos Domnul, temelia de neclintit a Bisericii cea una, întă, sobornicească şi apostolească.

— Vineri, 21 iunie a.c., Î. P. S. Sa a luat parte la Simpozionul închi- t zilelor internaţionale ale Muzicii, desfăşurat la Sibiu, sub egida spectoratului de Cultură şi Artă a judeţului Sibiu.

— Duminică, 23 iunie a.c., Î. P. S. Sa înconjurat de un sobor de eoţi şi diaconi a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în cartierul trometan din Mediaş.

Sf. Liturghie, desfăşurată în aer liber, la care a participat o mul- me imensă de credincioşi, a fost urmată de slujba de sfinţire a lo- ului unde se va înălţa o nouă biserică în acest cartier. În cuvîntul u Î. P. S. Sa a tîlcuit celor prezenţi pericopa evanghelică a Dumi- cii după care a îndemnat pe bunii credincioşi ai Mediaşului la spi- t de credinţă, pace şi jertfelnicie aşa încît biserica ce se va înălţa ci să fie o candelă veşnic aprinsă şi un far de lumină pentru toţi i ce vor intra şi se vor ruga într-însa.

— Sîmbătă, 29 iunie a.c., ziua comemorării marilor corifei ai postolilor Petru şi Pavel, Î. P. S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie Catedrala mitropolitană din Sibiu, rostind un ales cuvînt de învă- tură în legătură cu viaţa şi activiatea celor doi luceferi ai credinţei patroni ai creştinătăţii.

— Duminică, 30 iunie a.c., Î. P. S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie Catedrala mitropolitană din Sibiu.

— Vineri, 5 iulie a.c., Inspectoratul pentru Cultură al judeţului Sibiu Biblioteca „Astra", au organizat în Aula Bibliotecii Astra sub ge- ericul „Invitaţii noştri de onoare" o întîlnire cu Î. P. S. Dr. ANTO- IE PLĂMĂDEALĂ, Mitropolitul Ardealului.

Întîlnirea a avut ca scop principal prezentarea celor două volume predici ale Î. P. S. Sale, „Cuvinte la zile mari" şi „Tîlcuri noi la xte vechi", apărute la Centrul eparhial Sibiu în 1989.

Adunarea a fost deschisă de către directorul Bibliotecii Astra care cuvinte alese a dat expresie bucuriei deosebite a bibliotecii şi a stenitorilor ei de a avea în mijlocul lor pe Mitropolitul Ardealului, rmaşul de azi al marelui Şaguna, ctitor de frunte al Astrei.

Dl. Aurelian Dinulescu, de la Inspectoratul pentru Cultură al jude- ului Sibiu, a reliefat crîmpeie din viaţa şi activitatea bisericească şi ulturală a Î. P. S. Sale.

A luat cuvîntul apoi Î. P. S. Sa care şi-a exprimat emoţia pentru ptul că deşi a scris aproape 21 de cărţi abia acum se află la o ansare" de carte.

„Predica a fost şi este un act de datorie al celui chemat la sluji- a preoţească, a spus Î. P. S. Sa. Efortul Bisericii a fost întotdeauna cela de a învăţa poporul să creadă în Dumnezeu. Efortul acesta s-a icut mai cu osebire în cei aproape 45 de ani de comunism şi ateism. dovadă sînt şi cele două cărţi de predici care cuprind cuvîntări stite la Sibiu şi în eparhie pînă în anul 1989, deci pînă la Revo- uţie".

Apoi Î. P. S. Sa a făcut pe larg o prezentare a cuprinsului tematic cuvîntărilor din cele două volume, arătînd că sînt mai ales pre- ici apologetice. Altele tratează evenimentul Naşterii şi al Învierii cu rgumente temeinice, iar altele sînt rezolvări ale unor probleme care rămîntă sufletele credincioşilor: dilema libertăţii şi a predestinării, ilema iubirii de sine şi a lepădării de sine, dilema săbiilor, misiu- ea şi posibilitatea ei, etc.

Pictorul Sorin Dumitrescu, autorul coperţilor celor două volume, rezent la festivitate, a scos în evidenţă importanţa excepţională a olumelor în teologia ortodoxă contemporană, şi a prezentat mo- entul ca pe un omagiu adus „catacombei" adică rezistenţei din vre- ea vechiului regim.

Au mai vorbit şi P. C. pr. Ioan Bizău — Cluj şi P. C. prorector Dr. umitru Abrudan, preşedintele asociaţiei „Astra" care a reliefat im- ortanţa pentru preoţi şi credincioşi a lucrărilor prezentate.

— Sîmbătă, 6 iulie a.c., Î.P.S. Sa a făcut o vizită de lucru la Mă- stirea Brîncoveanu, Sîmbăta de Sus, jud. Braşov, prilej cu care a ercetat stadiul lucrărilor la noul ansamblu mănăstiresc rezidit în ltimii ani.

— Duminică, 7 iulie a.c., Î. P. S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie Capela mitropolitană din Sibiu, prilejuită de întîlnirea absolven- lor promoţia 1971 a Institutului Teologic Sibiu. Cu această ocazie P. S. Sa a rostit un cuvînt de învăţătură şi a adresat calde urări doriri de bine celor prezenţi la acest moment festiv.

— Marţi, 9 iulie a.c. Î. P. S. Sa a prezidat lucrările şedinţei Con- iliului Eparhial Sibiu, lucrări ce au avut loc la reşedinţa mitropoli- ană.

În aceeaşi zi, Î. P. S. Sa a primit pe P. S. Andrei, episcop de Alba ulia şi pe P. S. Justinian al Maramureşului şi Sătmarului aflaţi în recere prin Sibiu şi care au participat la o parte din lucrările Con- iliului Eparhial.

— Vineri, 12 iulie a.c. Î. P. S. Sa a luat parte la Bucureşti la lu- rările congresului Frăţiei Ortodoxe Române.

— Duminică, 14 iulie a.c., Î. P. S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie Catedrala mitropolitană din Sibiu, rostind cu acest prilej un bogat uvînt de învăţătură în legătură cu Evanghelia Duminicii a VII-a upă Rusalii.

Aşezată în centrul lanţului carpatin al Munţilor Cindrel, la o ltitudine de peste 1200 de m, localitatea Jina a cunoscut de-a lun- ul milenarei sale existenţe o bogată viaţă culturală şi materială oncretizată în valori de excepţie cunoscute în întreaga Mărginime Sibiului şi chiar dincolo de fruntariile acesteia.

Ieri asemenea tuturor mărginenilor, jinarii au fost oameni pri- epuţi în arta păstoritului, dar în acelaşi timp au fost şi păstrători cu sfinţenie de datini şi tradiţii străbune, veghind mereu la puritatea redinţei străbune primite „dintru începuturi" de la Sf. Apostoli şi ucenicii lor.

Prin grija deosebită a veteranilor de război, a Primăriei şi a celor două parohii ortodoxe, zilele acestea s-a ridicat în curtea bisericii mari, din Jina, adevărată „catedrală a munţilor", o troiţă închinată eroilor comunei căzuţi în timpul celor două războaie mondiale. Troiţa, adevărată operă de artă sculpturală, a fost realizată de către studen- ii Academiei de Arte, Frumoase din Bucureşti sub conducerea profe- orului Mihai Buculei şi are încrustate pe frontispiciu alături de monograma lui Hristos numele celor căzuţi pe altarul sacru al Pa- triei şi inscripţia „Veşnică recunoştinţă eroilor neamului".

— Duminică, 28 iulie a.c., Î. P. S. Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, Mitropolitul Ardealului a poposit, la invitaţia credincioşilor din Parohia Jina, pentru a oficia slujba de sfinţire a troiţei.

La această festivitate au participat autorităţile civile şi militare ale judeţului Sibiu. După întonarea imnului de Stat, în acordurile so- lemne ale imnului eroilor au fost depuse coroane de flori din par- tea Prefecturii judeţului Sibiu, a Primăriei, a Garnizoanei militare Sibiu, a veteranilor de război şi a Parohiei.

Înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi Î. P. S. Sa a oficiat slujba de sfinţire a monumentului, după care a urmat parastasul pentru fericita pomenire a celor căzuţi „pe cîmpurile de luptă pen- tru apărarea ţării şi slava sfintei noastre Biserici".

Răspunsurile au fost date de către corul parohiei precum şi de că- tre întreaga obşte a credincioşilor, îmbrăcaţi în frumoase costume naţionale prezenţi în număr deosebit de mare la Sf. slujbă.

A luat cuvîntul apoi Î. P. S. Mitropolit ANTONIE[1] al Ardealului.

Au mai luat cuvîntul reprezentanţi ai autorităţilor locale, ai armă- tei, ai veteranilor de război care au elogiat în cuvîntările lor jertfa nepieritoare a eroilor comunei. Profesorul Bogdănel Dorin, fiu al lo- calităţii, a citit în faţa asistenţei o emoţionantă poezie, compoziţie proprie intitulată: „Eroilor noştri". Şirul cuvîntărilor a fost încheiat de preotul paroh iconom Crăciun Poplăcean care a mulţumit I. P. S. Sale precum şi însoţitorilor de la Centrul eparhial în frunte cu P. C. Prorector Dr. Dumitru Abrudan, autorităţilor locale şi tuturor credin- cioşilor pentru această realizare de suflet care va rămîne peste veacuri un imbold şi un simbol pentru generaţiile viitoare, pentru dragostea faţă de glia străbună şi faţă de Biserica neamului nostru românesc.

După terminarea slujbei religioase în centrul comunei a avut loc o paradă a portului popular iar apoi în locul numit „Şesul Jinarilor" a avut loc tradiţionala serbare prilejuită de Festivalul Internaţional de Folclor — Jina 1991.

1 Cuvîntul se publică în prezentul număr al „T.R.".

Ierod. Visarion Bălţat

— Din încredinţarea Î. P. S. Mitropolit Antonie, Duminică, 7 iulie 1991, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a săvîrşit Sf. Liturghie în Parohia Şoroştin, Prot. Mediaş.

La priceasnă a predicat P. C. prot. I. Găban, C. pr. paroh O. Fulea, cuvînt de învăţătură rostind apoi P. S. Episcop-vicar Serafim, care, în continuare, a săvîrşit în văzul credincioşilor prezenţi — Sf. Taină a Botezului pentru pruncul Leonte Urian, Botez săvîrşit prin afun- dare, după cum este practica Bisericii noastre.

În aceeaşi zi după masă, Prea Sfinţia Sa a săvîrşit slujba Vecer- niei în Parohia Şeica Mare, Prot. Mediaş. Au vorbit P. C. cons. Gh. Papuc, P. C. pr. paroh I. Vladovici, cuvînt de învăţătură rostind apoi P. S. Episcop-vicar Serafim.

— Marţi, 9 iulie 1991, la Centrul mitropolitan din Sibiu a avut loc o şedinţă de lucru a Consiliului eparhial.

Deschizînd şedinţa şi subliniind importanţa înţelepciunii în găsirea celor mai bune soluţii pentru problemele care ne stau în faţă, I. P. S. Mitropolit Antonie a cerut colaboratorilor Î. P. S. Sale: vicar, consi- lieri şi protopopi, muncă susţinută şi conştiincioasă, în cadrul lucră- rilor rezolvîndu-se apoi o seamă de probleme legate de lucrarea administrativă a Arhiepiscopiei.

JINA — loc simbol al dăinuirii noastre istorice şi al frumosului românesc *

Au venit artişti din capitală, de la Şcoala de Arte Frumoase, şi au înălţat din sufletele şi cu mîinile lor un monument la Jina!

Jina adună *pe loc înalt* în inima Transilvaniei, sufletul românesc, în ceas de sărbătoare şi de sfîntă amintire. Sînt aici români de peste tot, din Transilvania, de peste munţi şi de peste ape, încă „blestemate" care despart fraţii, cum spune cîntecul popular, printr-o metaforă care învinovăţeşte Prutul, ca să priceapă altcineva, cei care l-au făcut rîu despărţitor de fraţi!

Locul, Jina, devine în această zi *loc simbol*, din care ne afirmăm dăinuirea de milenii, ca de pe o *cupolă a lumii* româneşti care se întinde spre cele patru zări, pînă acolo pînă unde şi-au avut vatra strămoşii noştri dacii, şi neamul nostru alcătuit pe această vatră din daci şi din romani. Din acei daci despre care Herodot, părintele isto- riei, spunea că sînt *„cei mai viteji şi mai drepţi dintre traci"*, şi din acei romani care au stăpînit lumea.

Toată suflarea românească adunată astăzi, aici, pe acest plai mio- ritic, în sărbătoare, să simtă că întrupează pe toţi românii de pretu- tindeni. Să-i facem şi pe cei care au venit din alte părţi ale lumii să ne vadă, din Belgia, din Turcia, din Mexic, să simtă şi ei frumu- seţea şi unitatea noastră de suflet şi de inimă, de limbă şi de cre- dinţă şi, în costumele noastre, în cusături, în croieli şi în culori, în jocurile noastre, în obiceiurile noastre, să vadă tradiţii păstrate aici din cea mai adîncă vechime. Şi să vadă în ele creaţii originale ale sufletului şi genului popular românesc, în care, cei care au ochi de văzut să poată distinge cu uşurinţă semne de înalt gust, de rafi- nament artistic specific unei culturi populare de surprinzătoare ex- presie, aşa cum ştim noi că este cultura noastră populară, pe care ne-o iubim din toată inima.

Dar iată, în această zi, la sărbătoarea intrată în tradiţia locală vin artişti dn capitala ţării, aici la Jina, şi înalţă din sufletele şi cu mîi- nile lor, un monument. Şi nu un monument oarecare, ci o Cruce mă- reaţă şi o Masă a amintirii şi a pomenirii din piatră albă transilvă- neană, un monument frumos în cinstea eroilor din al doilea răz- boi mondial. El vrea să ne aducă aminte că în acel război, mulţi ro- mâni, chiar din Jina — numele lor e gravat pe Cruce — au murit pentru dezrobirea Basarabiei şi Bucovinei, provinciii româneşti că- zute sub stăpînire străină, în urma unei înţelegeri nedrepte şi cri- minale, peste capul nostru — pactul Ribentrop—Molotov, din 1939, acum 53 de ani. Sînt aici şi soli ai Moldovei dintre Prut şi Nistru. Inimile lor s-au unit în rugăciune cu ale noastre. Şi, *încă* în lacrimă. Dar să ştim toţi: *nici un erou nu moare în zadar!* Nici o lacrimă nu se varsă în zadar. Nici o picătură de sînge vărsat pentru dreptate, pentru Ţară nu se varsă în zadar!

Aşa cum n-au murit în zadar nici cei care, în acelaşi al doilea război mondial, au eliberat Transilvania de Nord răpită tot printr-un Diktat nedrept şi criminal, în 1940. Şi am fost şi sîntem din nou una, şi aşa vom fi mereu, Transilvania românească întreagă, aşa cum s-a realizat ea la 1 Decembrie 1918.

Monumentul acesta, Crucea aceasta măreaţă, va aduce aminte ji- marilor şi tuturor celor care îl vor vedea, *că eroii au învins*. Şi nu numai prin monumentul acesta, ci prin iubirea lor de Ţară, prin sa- crificiul lor, prin biruinţa lor, ei rămîn vii pentru totdeauna în inima Ţării, în inimile noastre. Ca şi cei de dinaintea lor, din cele două mii de ani de dăinuire, de jertfă şi luptă românească, ei ne-au păs- trat pămîntul strămosesc, stăpînirea lui şi dreptul la stăpînirea lui, chiar şi atunci cînd vremelnic au sărit unii gardul în ograda noastră.

Să presărăm pe amintirea şi mormintele eroilor, laurii recunoştin- ţei noastre eterne. Veşnică să fie pomenirea şi exemplul lor. Să păs- trăm cu sfinţenie moştenirea, moşia strămoşească. S-o iubim. S-o apărăm. Să iubim România. Să iubim Transilvania. Să iubim Basa- rabia.

Să păstrăm şi credinţa moşilor şi strămoşilor noştri. În ea s-au născut, în ea au adormit. În ea s-au mîntuit. Ea, credinţa ortodoxă ne-a apărat de tot răul şi de toţi duşmanii care au rîvnit la moşia noastră. Mărginimea Sibiului, pe care Jina parcă o adună pe acest loc, cel mai înalt, şi împrejurimile ei au dat şi martiri pentru cre- dinţă, Oprea Nicolae. Sofronie de la Cioara, Ioan din Aciliu, Cosma din Deal şi mulţi alţii.

Să mulţumim studenţilor sculptori şi profesorului lor dl. Mihai Buculei care au dăruit locului acestuia, acest monument frumos, a- ceastă Cruce. Şi să felicităm Jina, oficialităţile şi sătenii pentru ideia de a găzdui acest monument şi această sărbătoare.

Cînd vom face o cruce pe fruntea, pe pieptul şi pe braţele noastre — pe minte, pe inimă şi pe lucrarea mîinilor — trecînd prin faţa acestei *Cruci* de pomenire sfîntă, să ne aducem aminte de eroii din al II-lea război mondial şi de toţi eroii istoriei noastre, pînă la cei din decembrie 1989. Toţi, prin lupta şi jertfa lor, au făcut posibilă şi bucuria zilei de azi, Sărbătoarea jinarilor, cu toate numele pe care le-am văzut pe pînzele care decorează drumurile: Sărbătoarea oieri- lor, Sărbătoarea mărginimii, Festivalul costumelor, al cîntecelor şi al jocurilor. Bucuria frumosului. Bucuria frumosului românesc!

Vă fac tuturor *urarea* să vă bucuraţi de voi înşivă şi de tradiţiile pe care le păstraţi, iar celor străini, să se bucure de frumosul ro- mânesc!

† ANTONIE
Mitropolitul Ardealului

* Cuvînt rostit la Sfinţirea Crucii şi Mesei pomenirii eroilor din cel de al doilea război mondial, în ziua de duminică 28 iulie 1991, în com. Jina, jud. Sibiu.

Prof. Dr. Vasile Munteanu:

Contribuţii la Istoria Banatului

Timişoara 1990, 288 pagini

Cartea cu acest titlu a apărut recent în editura Mitropoliei Ba- naului şi ea completează şi adînceşte în chip firesc celelalte publi- caţii menite să „pună în lumină trecutul acestei provincii de la gra- niţa de sud-vest a ţării noastre", după cum se exprimă Î. P. S. Ni- colae Corneanu şi acestea sînt: „Monografia Mitropoliei Banatului" de I. D. Suciu (1977), „Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului" de I. D. Suciu şi Radu Constantinescu (1980), „Mănăstirile din Banat" de pr. Ion B. Mureşianu (1976), „Arta veche a Banatului" de prof. I. D. Ştefănescu (1981) şi „Cîntecul la el acasă" de prof. V. Vătădean (1985).

De astă dată, avînd alături şi o istorie mai largă, bănăţenii pot spune că, într-un fel, Banatul se află iarăşi „în fruntea" celorlalte provincii ale ţării noastre. Încă de la început prin cele cinci pagini pline de „sigle" şi cu „abrevieri", prin care autorul citează izvoarele mai importante, ni se dă să înţelegem că felul în care a fost alcătuită această ultimă lucrare nu-i altceva decît „planul unei viitoare şi exhaustive istorii". Dar aceasta nu-l opreşte pe autor să declare că de-alungul celor aproape 33 de pagini să aducă „nu puţine precizări şi puneri la punct". Nu degeaba titlul cărţii ne cere să nu uităm că accentul principal sînt aici „contribuţiile" autorului atît prin nou- tatea informaţiei şi a interpretării, cît şi suflul larg şi original, în care sînt prezentate evenimentele şi oamenii.

Încă înainte de a intra în expunerea propriu-zisă a „Istoriei" sale, părintele V. Muntean aduce mărturii de ordin filologic şi istoric spre a dovedi că înseşi cuvintele „ban" şi „banat" sînt mult mai vechi decît Banatul Severinului, deci decît secolul XIII. „Explicaţia pro- prie" a dînsului vede în cele două nume existenţa unei „stăpîniri" a unor „supraveghetori" geto-daci, pentru care dînsul a găsit în toponimia şi antroponimele populaţiilor din secolele V—VI peste 17 mărturii în acest sens. (pag. 17—18).

Meritorii sînt şi amănuntele privitoare la Zamolxis, în care au- torul vede un „duh al pămîntului", aşa cum susţinea marele sa- vant I. I. Russu, care a repertorizat peste 160 de cuvinte prelatine în limba română, număr pe care părintele Muntean îl urcă la mai mult de 270, unele din ele fiind şi azi în uz în Banat (pag. 35).

Un alt fapt care impresionează în chip deosebit este bogăţia in- formaţiei, dovadă mulţimea „notelor", a căror întindere egalează pe cea a capitolelor, aşa, de pildă, dînsul a reţinut că în anul 1987 nu- mărul aşezărilor romane din Banat a atins cifra de 178 (pag. 54). La acestea se adaugă şi 137 piese ilustrative (hărţi, fotografii, mo- nede, schiţe etc.).

Pe parcurs, autorul îşi permite să aducă precizări în legătură cu localizarea unor aşezări romane ca Tapae, Tibiscum, Jupa. Vorbind de „procesul romanizării", autorul atrage atenţia că acesta n-a durat numai 170 de ani, ci a durat 7 veacuri, de la instalarea romanilor în Peninsula Balcanică pînă la aşezarea slavilor la sudul Dunării. De aceea dacă în anul 448 amabsadorul bizantin Priscus Panites tre- cea prin Banat spre curtea lui Atila şi consemna că locuitorii acestor ţinuturi vorbeau latina populară (care nu-i alta decît limba strămo- şilor noştri), atunci trebuie să înţelegem că dacă pînă atunci poporul român n-ar fi fost deja încreştinat, atunci „nu-i sigur că el ar mai fi rămas român" (pag. 52).

După cum ni se spune în „Concluzii", cartea părintelui V. Mun- tean este „în primul rînd documentar-informativă, în al doilea rînd e critică, aducînd precizări în diverse chestiuni controversate, iar în al treilea ea e concluzivă, dîndu-ne o privire de ansamblu asupra evoluţiei sinuoase a teritoriului bănăţean. Investigaţiile viitoare vor îmbogăţi datele referitoare la cronica Banatului, dar nu credem că vor modifica concluziile noastre" (pag. 248).

Dar chiar şi felul în care a fost structurată, ea a fost împărţită în chip original în trei părţi avînd următoarele titluri şi capitole:

A. *Partea dintîi: Trecutul îndepărtat*, de la origini pînă la cum- păna secolelor VII—VIII, titlurile capitolelor fiind: I = Comuna pri- mitivă (pag. 21—32). II = Civilizaţia dacă (pag. 33—43). III = Impac- tul latin, Romanizarea, Etnogeneza românească (pag. 44—64).

B. *Partea a doua: Banatul medieval*, de la răscrucea veacurilor VII—VIII pînă la anul 1718, cu următoarele capitole; capitolul IV = Oamenii pămîntului (pag. 65—76). Capitolul V = Evoluţia obştii au- tohtone sub diverse aspecte, în timpul dominaţiei ungare (pag. 77— 107). Capitolul VI = Sub stăpînire otomană (pag. 108—120) şi capi- tolul IX = Apariţia şi dezvoltarea relaţiilor capitaliste (pag. 149— 182), capitolul X = Banatul cultural (pag. 183—230) şi capitolul XI = Spre Alba Iulia (pag. 231—244).

Concluzii = (pag. 245—249).

Postfaţă = prof. univ. Val. Georgescu.

Rezumat în l. engleză, franceză, germană, indici = (pag. 253—288).

Am transcris şi planul general şi pe capitole al cărţii spre a în- ţelege mai uşor modul în care a fost ea elaborată. Dacă vorbind despre Zamolxis păr. Muntean a mers cu informaţiile pînă la cele mai rare texte din antichitate (dar şi contemporane, cum sînt studiile unor savanţi ca Mircea Eliade, I. I. Russu, după care şi-a lucrat şi teza de licenţă), nu trebuie să ne mire că dînsul a publicat şi în „Magazinul istoric" şi în paginile acestei cărţi studii de precizare a- supra unor pasaje controversate din istoria Bizanţului.

În orice caz, cine vrea să cunoască amănunte din trecutul înde- părtat, dar şi din istoria medievală şi modernă a Banatului, lucra- rea de faţă poate satisface astfel de curiozităţi, chiar dacă înfăţi- şarea ei tipografică nu-i fără defecte. Tot aşa se poate vorbi şi de stilul aproape telegrafic în care ea e scrisă. Deşi bibliografia abundă cum rar se întîmplă, totuşi se mai poate adăuga, de pildă, despre „ţarul" Iovan Nenada un studiu cu material arhivistic (Gh. Duzin- chevici). La fel trebuie spus că aşa cum mănăstirea din Igriş avea în biblioteca ei, pe lîngă cărţi teologice, şi destule cărţi profane, tot aşa e cazul cu marile mănăstiri bizantine, cum a dovedit îndeosebi o veche cunoştinţă a păr. Muntean, bizantinologul P. Lemerle.

Din paginile ultime ale cărţii de care ne ocupăm aici, merită să reţinem următoarele afirmaţii ale prof. univ. Val. Georgescu: „Mono- grafiia de faţă este o remarcabilă lucrare de sinteză, ea merită să devină monografiia de referinţă despre Istoria Banatului. Ea se dis- tinge prin prospeţimea, completitudinea şi pertinenţa notaţiilor şi analizelor privind preistoria şi antichitatea clasică. Autorul nu este arheolog de teren, nici istoric al antichităţii romane, dar la locul lor selecţia de date, site, monumente şi contribuţii din literatura de spe- cialitate este amplă şi de perfectă exactitudine. Şi acelaşi lucru se poate spune şi despre Banatul feudal şi modern".

Iată de ce îi strîngem şi noi călduros mîna.

Prof. T. Bodogae

— De veţi umbla după legile mele şi de veţi păzi şi împlini porun- cile mele vă voi da ploaie la timp, pămîntul şi pomii îşi vor da roa- dele lor; treieratul vostru va ajunge pînă la culesul viilor, culesul viilor va ajunge pînă la semănat; veţi mînca pîinea voastră cu mul- ţumire şi veţi trăi în pămîntul vostru fără primejdie. Voi trimite pace pe pămîntul vostru şi nimeni nu vă va tulbura; voi goni fiarele rele şi sabia nu va trece prin pămîntul vostru.

(Levitic 26, 3—6)

— Din tinereţele mele am crescut pe orfan ca un tată şi de la naştere am călăuzit pe văduvă.

(Iov 31, 18)

— Ia seama, nu te duce la nedreptate, căci ea este adevărata cauză a suferinţei.

(Iov 36, 21)

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Ro- mân, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Arti- colele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Sera- fim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor res- ponsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcu- rariu;* Arhid. *Ezechil Oancea*, tehnoredactor; Arhid. *Achim Băcilă*, corector.

ABONAMENTUL pe un an: 250 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

Biblioteca „ASTRA" — SIBIU —

Fondator:

Mitropolitul ANDREI ŞAGUNA

1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 139

SIBIU 1 şi 15 septembrie 1991

Nr. 33—36

MESAJUL SFÎNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE LA DESCHIDEREA NOULUI AN ŞCOLAR 1991—1992

Cu prilejul începerii unui nou an şcolar, cu părinteaşcă dragoste dorim să ne adresăm astăzi părinţilor, profesorilor, învăţătorilor, educatorilor şi tuturor celor ce au misiunea educaţiei şi a formării tinerilor vlăstare ale neamului nostru, cu îndemnul Mîntuitorului Iisus Hristos care spune: „Lăsaţi copiii să vină la Mine şi nu-i opriţi" (Marcu 10, 14).

Poporul nostru românesc s-a impus în istorie ca popor creştin de la naşterea Sa, iar Biserica strămoşească, prin Cuvîntul lui Dumnezeu, i-a plămădit fiinţa şi i-a fost pavăză şi scut pentru vitregiile istoriei. Ea i-a dat „limba sfîntă a vechilor cazanii", i-a creat o cultură, i-a menţinut unitatea naţională şi spirituală, şi în tinda sfintelor ei lăcaşuri i-a educat tineretul în taina ştiinţei de carte şi a iubirii faţă de Dumnezeu şi de oameni.

Timp de peste aproape patru decenii din istoria recentă a neamului nostru Cuvîntul lui Dumnezeu a fost însă tăgăduit şi i s-a negat, cu înverşunare, rostul său firesc de pavăză sfîntă a neamului. Iar locul în care s-a încercat cel mai mult dezrădăcinarea credinţei în Dumnezeu din inima românilor a fost şcoala.

Renaşterea moral-spirituală a societăţii româneşti şi revitalizarea virtuţilor creştine ale înaintaşilor impune, în primul rînd, redescoperirea principiilor de viaţă ale acestora. De aceea Biserica doreşte ca prin ora de religie să aducă o contribuţie, în acest sens, la reînnoirea vieţii spirituale şi morale a poporului nostru şi îşi exprimă speranţa că nu va fi împiedicată ci ajutată de forurile de stat competente.

Reintroducerea orei de religie în şcolile de stat înseamnă, desigur, nu numai o reparaţie de ordin moral a unei nedreptăţi făcute de regimul ateo-comunist prin înlocuirea ei cu ateismul oficial impus, ci şi o posibilitate de a promova o morală şi o spiritualitate românească bazată pe valoarea infinită şi unică a fiecărei fiinţe umane în faţa lui Dumnezeu şi a răspunderii pe care noi oamenii o avem pentru semenii noştri în faţa lui Dumnezeu, a societăţii şi a istoriei. De asemenea, ora de religie va permite cunoaşterea dimensiunii spirituale a culturii noastre româneşti şi deci descoperirea moştenirii comune a culturii europene. Cu alte cuvinte, aşa cum este necesar ca tinerii noştri să studieze istoria şi literatura poporului român în unitatea şi diversitatea lor, tot aşa este necesar ca ei să cunoască şi credinţa poporului nostru care a inspirat viaţa şi creaţiile lui de-a lungul secolelor şi l-a ajutat să-şi păstreze identitatea şi continuitatea pe aceste plaiuri strămoşeşti binecuvîntate.

Biserica binecuvintează acest început de an dorind ca tinerii noştri să cunoască cît mai mult nemărginita iubire a lui Hristos pentru ei şi pentru toată lumea, iar această iubire să devină izvor de bunătate şi de într-ajutorare faţă de semenii noştri, pentru a cultiva frumuseţile virtuţilor româneşti în armonia popoarelor Europei şi a lumii întregi.

Acum, cînd şcolile îşi deschid porţile şi îşi aşteaptă elevii, Biserica noastră străbună îi întîmpină cu rugăciunea ei dintotdeauna:

„Caută, cu milostivire, Doamne, Dumnezeule, asupra tinerilor noştri şi trimite în inima şi mintea lor duhul înţelepciunii, al ştiinţei şi al înţelegerii şi luminează-i cu lumina cunoştinţei Tale şi le dă putere şi tărie de a se obişnui întru priceperea legii celei dumnezeieşti şi la toată învăţătura cea bună şi folositoare".

Preşedintele Sfîntului Sinod
† TEOCTIST
Patriarhul României

PRO BASARABIA

SCRISOAREA SF. SINOD AL B.O.R. CĂTRE ÎNTÎISTĂTĂTORII BISERICILOR ORTODOXE SURORI ŞI CĂTRE ORGANIZAŢIILE CREŞTINE ECUMENICE INTERNAŢIONALE

Cu frăţească dragoste întru Hristos, Vă aducem la cunoştinţă că Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a luat act cu bucurie şi speranţă de proclamarea independenţei Republicii Moldova, pămînt românesc străvechi, rupt în mod samavolnic de la trupul ţării-Mame în 1940, urmare vicisitudinilor istoriei şi, îndeosebi, a tratatului Ribbentrop-Molotov.

După decenii de înstrăinare, umiliri şi suferinţe, fraţii români din Republica Moldova, prin hotărîrea Parlamentului lor legitim, devin din nou liberi şi stăpîni peste plaiurile moştenite de la moşii şi strămoşii noştri şi doresc să-şi refacă comuniunea cu fraţii de o limbă, cultură, simţire şi credinţă din România.

În vederea consolidării independenţei şi în perspectiva dobîndirii autonomiei bisericeşti care va urma în mod firesc şi canonic, fraţii noştri români din Basarabia aşteaptă, cum este şi firesc, sprijinul Bisericii Ortodoxe mame din România.

În acest context, ne adresăm Prea Fericirii Voastre, (Domniei Voastre) în numele principiilor Evangheliei şi al libertăţii popoarelor, ale comuniunii noastre frăţeşti şi creştineşte să faceţi demersuri pe lîngă Preşedintele, Guvernul şi Parlamentul ţării Dumneavoastră de a recunoaşte independenţa Republicii Moldova. La Cincizecime, prin pogorîrea Sfîntului Duh, toate naţiunile şi limbile au fost binecuvîntate în mod egal, iar în împărăţia lui Dumnezeu, fecare popor este aşteptat cu „slava sa" (Apoc. 21, 26). Pentru a aduce roade, însă, fiecare popor are nevoie de libertate şi de autodeterminare.

Recunoaşterea independenţei Republicii Moldova de către Guvernul ţării Dvs. ar constitui la restaurarea unui act de dreptate istorică şi la vindecarea unor răni adînci ale trecutului.

Rugăm pe Bunul Dumnezeu să Vă dăruiască sănătate şi puteri sporite în păstorirea credincioşilor Sfintei Voastre Biserici şi vă îmbrăţişăm frăţeşte în Hristos-Domnul nostru.

Preşedintele Sfîntului Sinod
† TEOCTIST
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Domnului **Mircea Ion Snegur,**
Preşedintele Republicii
Independente Moldova
Chişinău, Piaţa Marii Adunări
Naţionale, 1

S-a împlinit astăzi un vis mare al românilor din Basarabia: declararea independenţei. Întregul popor, şi Dvs. personal, culegeţi astăzi, 27 august 1991, roadele perseverenţei, ale păstrării conştiinţei naţionale şi ale luptei patriotice în care toţi au arătat hotărîre şi curaj. Imnul comun al celor două ţări româneşti, limba lor comună şi întreaga simţire le unesc în idealurile spirituale şi naţionale acum şi pururea. Odată cu emoţiile personale pe care le-am trăit în această zi, împreună cu Dvs. şi cu tot poporul Basarabiei, în numele clerului şi credincioşilor din Transilvania vă exprim sincere şi fierbinţi felicitări.

VIVAT, CRESCAT, FLOREAT!

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Transilvaniei Crişanei şi Maramureşului

La mormîntul lui Avram Iancu

S-au împlinit în aceste zile de septembrie 119 ani de la trecerea pe tărîmul veşniciei a marelui nostru erou naţional Avram Iancu. Comemorarea acestui eveniment a avut loc Duminică, 15 septetmbrie 1991, într-un cadru festiv deosebit, cu participarea conducătorilor ţării şi a altor personalităţi politice, culturale etc. şi a zeci de mii de români care se revărsau cete-cete încă din primele ore ale dimineţii spre biserica ortodoxă din Ţebea, unde „Crăişorul" îşi doarme somnul pînă la învierea de obşte.

Au fost prezenţi, din partea Bisericii noastre, I. P. S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei, P. S. Episcop Timotei al Aradului, Ienopolei şi Hălmagiului, P. S. Episcop Vasile al Oradiei, P. S. Episcop-vicar Emilian al Episcopiei Aradului şi P. S. Arhiereu-vicar Ioan Crişanul al Episcopiei Oradiei.

Prăznuirea a început cu Sf. Liturghie arhierească săvîrşită în biserica parohială din Ţebea, la sfîrşitul căreia P. S. Episcop Timotei al Aradului a rostit un scurt cuvînt de bun venit oaspeţilor prezenţi în biserică.

La mormîntul lui Avram Iancu, străjuit de Gorunul lui Horia din faţa bisericii de la Ţebea, s-a depus un mare număr de coroane de flori, după care în amintirea marelui nostru erou şi a tribunilor săi, între care şi mulţi preoţi, s-a săvîrşit un parastas de către Ierarhii prezenţi, înconjuraţi de preoţi şi diaconi, la sfîrşitul căruia I. P. S. Mitropolit Antonie a rostit un vibrant cuvînt de pomenire, în care a spus între altele:

„De la moartea lui Avram Iancu au trecut 119 ani, dar faima lui nu numai că nu scade, ci creşte din generaţie în generaţie, cum e sortit să crească tot ce ne vine din adînc de suferinţă şi vitejie românească pe drum de baladă. Iancu face parte din acea categorie de inspiraţi care au găsit calea spre inima poporului, imaginea lui istorică fiind dublată de aura legendei, cum se întîmplă cu toţi aceia care se jertfesc pentru alţii, pentru cauza tuturor, pentru un ideal generos, pentru Ţară. Poporul l-a apoteozat pe Iancu, l-a cîntat, i-a pus pe cap coroană mai adevărată decît coroanele cele de oţel sau de aur.

În revoluţia din 1848 din Transilvania, odată cu Adunarea de pe Cîmpia Libertăţii, el a fost adunarea într-o inimă şi-un ideal, a sufletului românesc sătul de împilare, hotărît să-şi facă dreptate. El n-a fost singur, e drept, dar toţi au recunoscut în el pe omul-simbol. Idei mari şi frumoase au avut mulţi, se ştie, dar el le-a prefăcut în faptă. El a dat ideilor braţe. De timpuriu, de prin 1846, pe cînd era foarte tînăr student la Facultatea de legi din Cluj, făcuse constatarea, desigur amară, că *„nu cu argumente filosofice şi umanitare se pot convinge tiranii, ci numai cu lancea lui Horia"*. Cînd la o consfătuire în Sibiu cei adunaţi se ameţeau cu vorbe, şi băteau pasul pe loc, el le-a aruncat cuvinte rămase de pomină care pun net în lumină pe omul de acţiune şi de viziune limpede: *„Continuaţi-vă discuţiile domnilor, că eu mă duc în munţi să fac revoluţie"*. Un astfel de om nu glumea cu convingerile lui.

În *Unio trium nationum* care se bucurau de toate privilegiile în Imperiu, românii nu erau cuprinşi, de aceea George Barţiu numea Uniunea celor trei, maghiari, saşi şi secui, pe drept cuvînt: *„o conspiraţie permanentă contra naţiunii române"*.

Dreptul legal al românilor de a fi ceea ce erau de fapt, o naţiune, dreptul la reprezentare proporţională în forurile conducătoare şi abolirea iobăgiei, au fost revendicările esenţiale ale revoluţiei. Aceste revendicări îi vor aduna pe români pe Cîmpia Libertăţii, la Blaj, în ziua de 3/15 mai 1848. Au venit acolo zeci de mii, din întreaga

(Continuare în pag. a 2-a)

Participant

Cancelaria Sfîntului Sinod
Către Adunarea Constituantă

Am luat cunoştinţă de proiectul Constituţiei României, dat publicităţii şi am constatat cu nedumerire că amendamentele propuse anterior de Biserica Ortodoxă Română nu au fost luate în consideraţie.

În această privinţă am făcut atît intervenţii scrise, cît şi prin reprezentanţii noştri invitaţi la consultare de către Comisia Constituţională, şi de aceea venim acum în întîmpinare cu sugestii de îmbunătăţire a proiectului Constituţiei României, în vederea dezbaterilor ce vor avea loc în Adunarea Constituantă.

Se cunoaşte cît de mare nevoie are societatea românească de valorile eterne creştine, fără de care atît cultura cît şi organizarea sa temeinică nu se pot împlini. Biserica Ortodoxă Română care a promovat aceste valori timp de aproape două milenii, trebuie sprijinită pentru a-şi îndeplini rolul ei la renaşterea spiritual-morală a României, potrivit misiunii şi vocaţiei sale ca Biserică a majorităţii românilor, numită de poetul Mihail Eminescu „Mama poporului Român".

Avînd în vedere că proiectul Constituţiei României, prin unele din titlurile, capitolele şi articolele sale reglementează şi principiile libertăţii religioase, ale *libertăţii organizării şi funcţionării cultelor religioase, libertatea învăţămîntului religios în şcolile de stat*, precum şi alte aspecte din viaţa cultelor care îşi desfăşoară activitatea în societatea contemporană românească,

Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în numele ierarhilor, clerului şi credincioşilor stăruie şi supune din nou atenţiei, pentru luare în consideraţie de către Adunarea Constituantă a următoarelor amendamente la proiectul de Constituţie, pentru a fi neapărat introduse în textul definitiv al acesteia.

Acestea sînt:

1. *La titlul II, Capitolul II, articolul 29, aliniatul 1*

TEXT PUBLICAT	TEXT PROPUS
1. Libertatea gîndirii, a opiniilor precum şi libertatea credinţelor religioase nu pot fi îngrădite sub nici o formă. Nimeni nu poate fi constrîns să adopte o opinie ori să adere la o credinţă religioasă contrare convingerilor sale.	1. Libertatea gîndirii, a opiniilor, precum şi libertatea credinţelor religioase nu pot fi îngrădite sub nici o formă. Nimeni nu poate fi constrîns să adopte o opinie ori să adere la o credinţă religioasă contrare convingerilor sale. *Prozelitismul religios este interzis.*

Se solicită această adăugare, întrucît, în prezent, prozelitismul religios este un mijloc *de învrăjbire confesională* şi dezagregare a unităţii şi spiritualităţii poporului român.

2. *La titlul II, Capitolul II, articolul 29*, între alineatul 4 şi alineatul 5 să se adauge un alineat nou avînd numerotarea 5, iar alineatul 5 din textul publicat să devină alineatul 6, păstrîndu-i-se conţinutul integral.

TEXT PUBLICAT	TEXT PROPUS
Nu există.	*5. Biserica Ortodoxă Română* este Biserică naţională, *având continuitate istorică identică cu a poporului român şi fiind Biserica marii majorităţi a românilor.*
5. Părinţii sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educaţia copiilor minori a căror răspundere le revine.	6. Părinţii sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educaţia copiilor minori a căror răspundere le revine.

3. *La titlul II, capitolul II, articolul 32, alineatul 7.*

TEXT PUBLICAT	TEXT PROPUS
7. Statul asigură libertatea învăţămîntului religios, potrivit cerinţelor specifice fiecărui cult. În şcolile de stat, învăţămîntul religios este facultativ.	7. Statul asigură libertatea învăţămîntului religios, potrivit cerinţelor specifice fiecărui cult. În şcolile de stat, învăţămîntul religios este *garantat prin lege şi se bucură de drepturi egale cu celelalte obiecte de studiu.*

4. *La titlul II, Capitolul II, articolul 37*, se modifică alineatul 2:

TEXT PUBLICAT	TEXT PROPUS
2. Salariaţii au dreptul la protecţia socială a muncii. Măsurile de protecţie privesc securitatea şi igiena muncii, femeile şi tinerii, salariul minim, repaosul săptămînal, concediul de odihnă, prestarea muncii în condiţii grele, precum şi alte situaţii specifice.	2. Salariaţii au dreptul la protecţia socială a muncii. Măsurile de protecţie privesc securitatea şi igiena muncii, femeile şi tinerii, salariul minim, repaosul săptămînal, concediul de odihnă, prestarea muncii în condiţii grele, precum şi alte situaţii specifice. *La repaosul săptămînal se adaugă zilele de 25 şi 26 decembrie (Crăciunul), ziua a doua de Paşti, ziua Înălţării Domnului (Ziua eroilor) şi ziua a doua de Rusalii, ca sărbători tradiţionale, religioase ale românilor.*

5. *La titlul II, Capitolul II, articolul 45, alineatul 2:*

TEXT PUBLICAT	TEXT PROPUS
2. Condiţiile de încheiere, de desfacere şi de nulitate a căsătoriei, se stabilesc prin lege. Căsătoria religioasă este facultativă şi ea poate fi celebrată numai după căsătoria civilă.	2. Condiţiile de încheiere, de desfacere şi de nulitate a căsătoriei, se stabilesc prin lege. *Căsătoria religioasă poate fi celebrată numai după căsătoria civilă.*

6. *La titlul III, Capitolul I, articolul 58, alineatul 1:*

TEXT PUBLICAT	TEXT PROPUS
1. Camera Deputaţilor şi Senatul sînt alese prin vot universal, egal, direct, secret şi liber exprimat, potrivit legii electorale.	1. Camera Deputaţilor şi Senatul sînt alese prin vot universal, egal, direct, secret şi liber exprimat, potrivit legii electorale. *Patriarhul, Mitropoliţii şi Arhiepiscopii Bisericii Ortodoxe Române sau reprezentanţii acestora, indicaţi nominal, precum şi conducătorii celorlalte culte legal recunoscute în România, sînt senatori de drept.*

Constituţia României din anul 1923, în articolul 72 din Secţiunea II, capitolul I, Titlul III, prevede senatorii de drept, între care şi ierarhii Bisericii Ortodoxe Române, care se adăugau senatorilor aleşi. De asemenea, în Tezele pentru elaborarea proiectului de Constituţie a României din 1991, la Titlul III, Capitolul I, alineatul 4, care reglementează componenţa Senatului, în varianta 2 se prevăd şi reprezentanţii cultelor.

7. *Pentru determinarea caracterului sacru al jurămîntului* cerut persoanelor cărora le sînt încredinţate funcţii publice, militarilor, membrilor Camerei Deputaţilor, membrilor Senatului, membrilor Guvernului, Preşedintelui ţării, precum şi în Justiţie, se propune ca acesta să fie depus pe Sfînta Cruce şi pe Sfînta Evanghelie, după caz, în care scop se propun amendamente la următoarele prevederi ale textului publicat al proiectului Constituţiei României.

a. *La Titlul II, Capitolul III, articolul 49, alineatul 2*

TEXT PUBLICAT	TEXT PROPUS
2. Cetăţenii cărora le sînt încredinţate funcţii publice, precum şi militarii, răspund de îndeplinirea cu credinţă a obligaţiilor ce le revin şi, în acest scop, vor depune jurămîntul cerut de lege.	2. Cetăţenii cărora le sînt încredinţate funcţii publice, precum şi militarii, răspund de îndeplinirea cu credinţă a obligaţiilor ce le revin şi, în acest scop, vor depune *pe Sfînta Cruce şi pe Sfînta Evanghelie*, jurămîntul cerut de lege. *În justiţie martorii vor depune jurămîntul pe Sfînta Cruce.*

b. *La Titlul III, Capitolul II, articolul 81, alineatul 2:*

TEXT PUBLICAT	TEXT PROPUS
2. Candidatul a cărui alegere a fost validată, depune în faţa Camerei Deputaţilor şi a Senatului, în şedinţă comună, următorul jurămînt: „Jur să-mi dăruiesc toată puterea şi priceperea pentru propăşirea materială şi spirituală a poporului român, să respect Constituţia şi legile ţării, să apăr democraţia, drepturile şi libertăţile fundamentale ale cetăţenilor, suveranitatea şi integritatea teritorială a României. Aşa să-mi ajute Dumnezeu!"	2. Candidatul a cărui alegere a fost validată, depune în faţa Camerei Deputaţilor şi a Senatului, în şedinţă comună, *şi în prezenţa Patriarhului*, următorul jurămînt, *pe Sfînta Cruce şi pe Sfînta Evanghelie:* „Jur să-mi dăruiesc toată puterea şi priceperea pentru propăşirea materială şi spirituală a poporului român, să respect Constituţia şi legile ţării, să apăr democraţia, drepturile şi libertăţile fundamentale ale cetăţenilor, suveranitatea şi integritatea teritorială a României. Aşa să-mi ajute Dumnezeu!"

S-a propus depunerea jurămîntului în prezenţa Patriarhului deoarece s-a solicitat ca Biserica Ortodoxă Română să fie recunoscută ca Biserică naţională, precum şi pentru motivul că textul Constituţiei încheie jurămîntul cu formula „Aşa să-mi ajute Dumnezeu" ceea ce reprezintă recunoaşterea şi mărturisirea de jure şi de facto a credinţei religioase.

c. *La Titlul III, Capitolul III, articolul 102, alineatul 1*

TEXTUL PUBLICAT	TEXTUL PROPUS
1. Primul-ministru, miniştrii şi ceilalţi membri ai Guvernului vor depune individual, în faţa Preşedintelui României, jurămîntul prevăzut la articolul 81.	1. Primul-ministru, miniştrii şi ceilalţi membri ai Guvernului vor depune individual, în faţa Preşedintelui României *şi în prezenţa reprezentantului Bisericii* jurămîntul prevăzut la articolul 81.

Cu încredinţarea că Adunarea Constituantă va lua în consideraţie propunerile Bisericii Ortodoxe Române, vă rugăm să primiţi asigurarea deosebitului nostru respect.

Preşedintele Sfîntului Sinod
† TEOCTIST
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Secretarul Sfîntului Sinod
† *Episcop Nifon Ploieşteanul*
vicar patriarhal

DIN SF. SCRIPTURĂ:

— *Fiul meu, . . .* mergi pe calea oamenilor celor buni şi păzeşte cărările celor drepţi.

— Mila şi adevărul să nu te părăsească; leagă-le împrejurul gîtului tău, scrie-le pe tabla inimii tale.

— Agoniseşte înţelepciune şi cu preţul a tot ce ai capăt pricepere. (Proverbe 2, 20; 3, 3; 4, 7

NOI,

Acum o jumătate de secol Romînia trecea printr-una din cele mai nedrepte tragedii din întreaga sa istorie, deşi de tragedii înaintaşii noştri nu duseseră lipsă nici înainte. Aşezaţi, cum spune cronicarul, în calea tuturor răutăţilor, am plătit aşezării noastre geografice un tribut mare, parcă chiar prea mare, trebuind să îndurăm trecerea peste noi a unor popoare care, abia ieşite dintr-un ev aproape primitiv, şi-au făcut drum spre Apus pentru ca, amestecîndu-se cu popoarele de acolo şi împreună cu ele, să alcătuiască naţiunile civilizate ale Europei. Abia după ce au trecut toate, pînă spre anul 1000, deci aproape după un mileniu, am putut şi *noi, pietrele,* — căci „apa trece, pietrele rămîn" — noi cei ai locului, am putut să ne organizăm, să ne înfiripăm primele forme statale, ducatele, apoi principatele, apoi statul român, pînă cînd, în 1918, ne-am putut readuna pe întreaga vatră strămoşească a vechii Dacia Felix.

Dar, după 1918, n-am avut parte nici măcar de un sfert de secol de linişte, în tihna regăsirii tuturor în aceeaşi casă, sub acelaşi acoperămînt, între aceleaşi graniţe, ale tuturor românilor.

Pactul Ribentrop-Molotov ne smulgea printr-o hotărîre peste capul nostru, nedreaptă şi criminală, sarabia şi Bucovina, iar Diktatul de la Viena ne o bucată de trup din Răsărit şi Miază-noapte, Barupea o parte din Transilvania, cum ai smulge unui om o mînă din umăr! Ba chiar, profitînd de moment, uzînd de acelaşi fel de „eroism", lovind în cel căzut, pînă şi în alte părţi s-au găsit astfel de viteji!

Aceasta a fost tragedia! Marele nostru diplomat, Nicolae Titulescu, spusese într-un discurs, sprijinit pe dreptul istoric şi pe cele mai limpezi norme de drept internaţional, că: *„orice atinge un drept al nostru, nu poate face obiectul unei decizii fără consimţămîntul nostru"* (N. Titulescu, *Documente diplomatice*, Buc., 1967, p. 256). Principiul e principiu, şi ca toate principiile e frumos şi drept, dar vin momente în istorie, cînd aceasta ajunge pe mîna dictatorilor şi a sceleraţilor şi aceştia nu mai respectă nici o lege, nici o convenţie şi nici un drept. Aşa s-au întîmplat lucrurile în 1940, şi cu privire la Basarabia şi Bucovina, şi cu privire la Transilvania de Nord! Aşa se va întîmpla în 1944 şi cu ţinutul Herţei şi cu Insula Şerpilor. Totul s-a hotărît, cum spuseseră transilvănenii despre alipirea Transilvaniei la Ungaria în 1867, *„de nobis sine nobis"* — s-a hotărît despre noi, fără noi. Astfel de decizii sînt nule şi neavenite prin însuşi felul cum s-au produs şi poporul român nu le-a recunoscut niciodată. Aşa ceva nu se poate recunoaşte. E ca şi cum te-ai nega, ca şi cum te-ai mutila pe tine însuţi.

Dar Dumnezeu nu lasă nedreptatea să domnească pînă la sfîrşit. Vine o vreme cînd, chiar împotriva tuturor aşteptărilor, dreptatea se restabileşte. Să privim acum spre noi înşine şi spre Răsărit, şi vom înţelege că timpului pătimirilor îi urmează timpul restaurărilor şi al bucuriei. După Săptămîna Patimilor vine întotdeauna Învierea!

** Cuvînt rostit la festivitatea publică organizată în oraşul Sfîntul Gheorghe cu prilejul împlinirii a 47 de ani de la eliberarea oraşului şi începutul eliberării Transilvaniei de Nord, în septembrie 1944.*

Să ne întoarcem cu 47 de ani în urmă cînd aici, în oraşul Sfîntul Gheorghe, într-o zi ca aceasta, 8 septembrie 1944, se termina timpul pătimirii româneşti, şi începea eliberarea Ardealului de Nord rupt din trupul Ardealului prin Diktatul de la Viena la 30 august 1940, eliberare pe care avea s-o desăvîrşească în continuare viteaza armată română, pînă la restabilirea graniţelor fireşti de la 1918. Biruinţa începea cu Sf. Gheorghe, numit de tradiţia creştină: „Purtătorul de biruinţă"!

Sîntem astăzi aici ca să ne amintim de acel eveniment şi, spre nemurirea lui, ne-am rugat Dom-

(Continuare din pag. a 4-a)

Dr. ANTONIE PLAMADEALĂ
Mitropolitul Ardealului

Deasă sau rară împărtăşire?

Iată o întrebare legitimă — frecventă azi mai cu seamă în rîndurile celor mai buni credincioşi —, dar care primeşte, spre mirarea dacă nu spre sminteala multora cele mai contradictorii şi derutante răspunsuri. Adepţii înnoirii vieţii creştine în Biserică prin accentul pus pe Sf. Taine promovează împărtăşirea deasă, chiar regulată. Aceştia sînt în general acuzaţi de influenţe eterodoxe: catolice sau protestante. Într-adevăr, la catolici şi la protestanţi se practică împărtăşirea tuturor credincioşilor prezenţi la fiecare Mesă sau Cină a Domnului fără exigenţa unei pregătiri prealabile codificate ca la ortodocşi: spovedanie, post şi ajun euharistic, canon special de rugăciune... De unde teama legitimă de a nu se ajunge la o „banalizare" a Împărtăşaniei. „Conservatorii", adică cei ataşaţi „tradiţiei" împărtăşirii rare: 1—4 ori pe an, potrivit „poruncii bisericeşti", nu vor să cedeze în nici un chip împărtăşirii mai dese de şase săptămîni (40 de zile) şi aceasta numai pentru călugări. Alţii, ca să evite un răspuns direct, zic: „nici deasă, nici rară împărtăşire, ci cu vrednicie". Răspuns, care, pare a satisface pe cei mai mulţi, ca fiind prudent şi înţelept. Dar numai la prima vedere. Care înşeală. Privit mai îndeaproape, constaţi că de fapt el nici nu este un răspuns, ci o conturare subtilă a întrebării. Căci problema „vredniciei" este inclusă în întrebarea însăşi, subînţelegîndu-se. Într-adevăr, ar fi un non-sens să ne întrebăm dacă cel ce se află sub osînda canoanelor pentru păcate de moarte trebuie să se împărtăşească des sau rar! Evident, cel ce persistă în păcat nu se poate împărtăşi niciodată atîta timp cît trăieşte în păcat. Atunci, se înţelege de la sine, că problema deasei sau rarii împărtăşiri se referă la cei ce nu trăiesc în păcate de moarte, care frecventează regulat biserica şi care se silesc să ducă o viaţă creştină cît mai autentică. Mai sînt şi unii care la întrebarea ce ne preocupă aici răspund: deasa sau rara împărtăşire este la latitudinea credinciosului, potrivit dorinţei sale. Alţii, mai înţelepţi, spun că ea este de competenţa duhovnicului. Dar cum duhovnici sînt toţi cei care dau răspunsurile de mai sus ne putem imagina subiectivismul care operează într-o problemă atît de importantă pentru viaţa creştină.

Cauzele acestei diversităţi de păreri sînt mul-

(Continuare în pag. a 3-a)

† *Serafim Făgărăşanul*
Episcop-vicar

Ne-am bucurat cu cei ce se bucură

Cu mărgăritarul lacrimilor în în gene am urmărit la televizor, în data de 27 august 1991, desfăşurarea manifestarilor dedicate proclamării independenţei de stat a Republicii Moldova.

Totul s-a aflat sub semnul demnităţii şi bucuriei. Nici un exces, de nici un fel n-a întunecat frumuseţea sărbătorii.

Fraţii noştri basarabeni au făcut încă o dată dovada firii lor cumpănite, a sufletului lor curat, a credinţei lor puternice în Dumnezeu.

Mai ales dovada credinţei ce-i animă ne-a impresionat foarte mult. N-au ezitat să pomenească de nenumărate ori numele lui Dumnezeu, să-I mulţumească pentru toată darea Sa cea bună şi să-I ceară şi pentru viitor ocrotire şi ajutor. Într-adevăr, într-o astfel de clipă solemnă, Dumnezeul cel mare şi sfînt al părinţilor noştri nu se putea să nu fie invocat; cinstit şi lăudat, ca Unul care a fost scut şi apărător al Moldovei în atîtea încercări şi furtuni cîte s-au abătut peste această strămoşească parte de ţară.

Şi gîndurile noastre, ale fraţilor lor de dincoace de Prut, s-au înălţat către ceruri, odată cu speranţa că nu va întîrzia să vină şi ziua cea mult dorită şi visată de toate generaţiile, a regăsirii noastre în unitatea aceleiaşi patrii reîntregite — România Mare.

Să rînduiască Bunul Dumnezeu ca să nu fie prea departe această binecuvîntată şi măreaţă zi.

Poporul român are dreptul la o astfel de reparaţie a unei nedreptăţi istorice ce i s-a făcut prin pactul secret Ribentrop-Molotov.

În larga cuprindere de gînd şi simţire românească i-am îmbrăţişat şi pe fraţii noştri bucovineni, care aşteaptă şi ei cu înfrigurarea să se bucure de libertate şi unire cu toţi cei de o limbă, o credinţă şi un sînge cu dînşii.

Dumnezeu să se milostivească şi să-i binecuvinteze pe românii de pretutindeni!

Pr. prof. Dumitru Abrudan

Izvoarele fericirii monahului Nicolae de la Rohia

Pe Nicolae Steinhardt — devenit monahul Nicolae de la Rohia — l-am cunoscut tîrziu. Devenise monah şi publica eseuri în presa literară, apoi şi în cea teologică. Cei care se preocupau cît de cît de fenomenul cultural de la noi — atît cît era el — l-au remarcat de la început şi l-au urmărit apoi. Întotdeauna cu interes. În specia eseului se înscria printre cei mai buni. O anumită dezinvoltură în circulaţia prin cultură, prin cultura europeană mai ales clasică, dar şi în cea modernă, pe cît îi era posibil unui intelectual ca dînsul, în vremea aceea, l-au impus repede printre valorile recunoscute.

M-am bucurat cînd, într-o zi, m-a căutat. M-a căutat şi a doua oară şi a treia. Voia să mă angajeze în promovarea unor tineri, ca să-i ajutăm să meargă în locuri şi la şcoli în care să-şi desăvîrşească pregătirea culturală şi teologică, ceea ce, pe cît am putut, am şi făcut amîndoi. Vorbea despre dînşii cu căldură, cu patos, fiind limpede că depistase în ei nişte posibilităţi deosebite, şi nu voia să le lase să se piardă.

Cred că preocuparea şi generozitatea aceasta merită reţinută. Eu aş vedea în ea şi ceva mai mult decît simplul interes cultural, şi decît gestul de omenie. Aş vedea un început de manifestare a unei vocaţii de părinte duhovnicesc. Acest lucru îl înţeleg mai clar acum, după ce am *citit „Jurnalul fericirii"*. El devenea tot mai mult un duhovnic, deşi nu era decît monah, dar prin sinceritate şi adeziune totală la monahism, se înscria firesc într-o tradiţie, în care pătrundea tot mai adînc, pe care o înţelegea tot mai bine, şi care, poate chiar fără voia lui, începea să dea roade în el şi îi crea anumite disponibilităţi, în care începea să vadă şi pe care începea să le simtă ca pe o *datorie*.

Procesul devenirii omului duhovnicesc aşa se şi declanşează, potrivit experienţelor din trecut ale marilor duhovnici, şi chiar ale unora mai aproape de noi. Ei nu doar aşteaptă ucenicii să-i caute şi să le ceară cuvînt şi îndrumare. Dacă pînă la un moment simţiseră doar dreptul la asistenţă duhovnicească, acum simt şi datorii. Caută ei înşişi ucenici, şi îi caută cu multă grijă, cu mult discernămînt. Se preocupă de naşterea de fii duhovniceşti. Înţeleg să răspîndească darul pe care l-au primit. Să se răsplătească în faţa lui Dumnezeu de bucuria şi de lumina pe care le-a acordat-o, răspîndind-o şi asigurîndu-i continuitatea.

Spunînd acestea despre N. Steinhardt mă îndrept spre un personaj de dincolo de ceea ce ar putea fi considerat doar un om de cultură. Firesc, nu numai faptul de la care am pornit ar motiva o astfel de apreciere, de situare. După ce citeşti *„Jurnalul fericirii"*, găseşti mult mai multe asemenea motive să treci dincolo de omul de cultură şi, din convorbirile cu unii din cei care l-au cunoscut mai bine ca monah, am înţeles că şi din viaţa lui monahală se pot culege mărturii suficiente pentru a-l situa printre cei care, dacă n-au fost, fiindcă nu le-a ajuns timpul ca să se desăvîrşească, ar fi putut fi unul din modelele multor căutători de sensuri şi împliniri duhovniceşti. Dacă ar fi de faţă acum, smerit, ar protesta. Dar chiar şi acest protest ar fi un semn bun, mai ales că am încredinţarea că ar fi un protest sincer.

Ultima oară l-am văzut şi am stat puţin de vorbă la Păltiniş, la înmormîntarea lui Noica. Dacă aş fi ştiut atunci tot ce ştiu acum despre relaţiile dintre ei, despre anchete şi despre proces, nu l-aş fi lăsat să plece atît de repede după înmormîntare sau, în orice caz, l-aş fi chemat să vină altă dată să stăm mult de vorbă, şi nu atît despre ei doi, cît despre condiţia omului scos din condiţia de om, biruit şi desfigurat de închisori, şi apoi despre, totuşi, ceea ce atît de bine numeşte părintele Stăniloae, „restaurarea omului" prin Iisus Hristos.

Jurnalul fericirii e istoria unei restaurări. A cuiva care s-a născut din nou *din apă şi din duh*.

E cartea unei biografii, chiar dacă nu se vrea ca atare aşa, e totuşi cartea unei autobiografii spirituale într-o bună tradiţie pascaliană. E foarte greu să vorbeşti sau să scrii despre această carte. Nu ştii nici cu ce să începi, nici cum să continui. Poate că cea mai potrivită metodă — vorbind sau scriind — ar fi aceea de a-l imita pe autor: să încerci o suită de miniaturi care s-o abordeze fragmentar, încercînd cît mai multe fragmente care să înceapă să rotunjească totul, întregul. Omul din ea îşi dezvăluie o infinitate de componente greu de prins într-un singur portret şi, încercîndu-l,

(Continuare în pag. a 5-a)

Dr. ANTONIE PLAMADEALĂ
Mitropolitul Ardealului

TEXTE

Un mucenic în lupta Ortodoxiei cu uniaţia

Popa Ioaneş din Galeş*

Silviu Dragomir

Silviu Dragomir s-a născut în anul 1888 la Gurasada, j. Hunedoara. A făcut studiile gimnaziale la Blaj şi Novisad, iar cele superioare la Facultatea de Teologie din Cernăuţi (1905—1909), unde a obţinut şi doctoratul în 1910. A audiat cursuri şi la Universitatea din Viena şi a întreprins cercetări în arhive din Viena, Carloviţ şi Rusia.

Între 1911—1919 a funcţionat ca profesor la Institutul teologic-pedagogic din Sibiu, predînd Istoria bisericească universală, Istoria Bisericii Române, Limba şi Literatura Română, Enciclopedia şi metodologia ştiinţelor teologice.

Împreună cu profesorii Nicolae Bălan şi Ioan Brosu a redactat la Sibiu, în 1918, Gazeta Poporului, iar la 1 Decebmrie 1918 a fost unul din secretarii Marii Adunări Naţionale de la Alba Iulia.

În 1916 a fost ales membru corespondent al Academiei Române.

Începînd cu toamna anului 1919 este numit profesor de Istoria sud-estului european la Facultatea de Litere şi Filozofie a Universităţii din Cluj, funcţionînd în această calitate pînă la pensionarea sa, în 1947. A îndeplinit şi funcţia de decan în 1925—1926, apoi director al Seminarului de studii sud-est europene şi al publicaţiei „Revue de Transylvanie". Între altele a fost şi ministru al Minorităţilor (1938).

A murit la Bucureşti în 1962.

A publicat studii de mare valoare privind lupta pentru apărarea Ortodoxiei în Transilvania, în sec. XVIII, lupta de emancipare naţională, socială şi politică a românilor transilvăneni, istoria revoluţiei din 1848, etc.

Lucrări principale:

Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal în sec. al XVIII-lea, vol. I, II, Sibiu 1920; *Avram Iancu,* Bucureşti, 1924; *Mormîntul lui Mihai Viteazul şi vechea catedrală din Alba Iulia,* în An. Acad. Rom., tom. XXI, nr. 17, Bucureşti, 1939; *La Transylvanie avant et après l'arbitrage de Vienne,* Sibiu, 1943; Studii şi documente privitoare la revoluţia românilor din Transilvania în anii 1848—1849, Sibiu-Cluj, 1944—1947, vol. I — 354 p.; vol. II — 604 p.; vol. III — 320 p.; vol. IV, V — 412 p; Vlahii din nordul Peninsulei Balcanice în evul mediu, Bucureşti, 1959, 227 p.; Românii din Transilvania şi unirea cu Biserica Romei, în vol. „Studii şi materiale de istorie medie", 3, 1959.

Un mănunchiu de acte ce s-au păstrat în arhiva guvernului ardelean, au darul să scoată din negura uitării figura popei Ioaneş din

* Textul este din: *„Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal"* vol. II, cf. rev. „Ţara noastră", Cluj, XI, nr. 3, 1931, p. 76—78).

(Continuare în pag. a 3-a)

IISUS HRISTOS bucuria noastră

În urmă cu aproape 200 de ani, părintele iluminismului ateu Voltaire a dat în domeniul literaturii următoarea directivă, prin care el nădăjduia să distrugă şi credinţa în Iisus din Nazaret: „Dacă vreţi să distrugeţi a religie prezentaţi-o ca pe o cucuvea prevestitoare de pustiu şi de moarte". Şi îndemnul lui n-a rămas zadarnic aşa încît toată literatura fracmasonică de la el încoace i-a urmat sfatul. Anatol France numeşte creştinismul „duşmanul bucuriei", fără a-şi da seama că de fapt e un nonsens ceea ce afirmă, ba mai mult Josua Carducci, satanist şi autor al „celebrului" imn către Satana îl numeşte pe Hristos „martirul răstignit care contaminează atmosfera cu tristeţea". Dar cît de contrară este realitatea. Bucuria are un singur izvor şi un singur temei: numele lui este Iisus.

Deja profeţii Vechiului Testament plini de Duhul Sfînt l-au prezentat pe Mesia ca pe unul care avea să umple lumea de o bucurie nespusă şi fără de seamăn.

Maleahi, purtat fiind de Duhul, cu cinci sute de ani înainte de venirea lui Hristos, precizează că bucuria va fi atît de mare încît poporul lui Israel va cînta şi va dănţui în jurul Dumnezeului său (Maleahi 3, 20). De fapt sărbătoarea bucuriei începe de la Întruparea Mîntuitorului cînd neamul omenesc a primit bucurie şi milă din partea lui Dumnezeu-Tatăl. „S-a arătat bunătatea şi mila lui Dumnezeu, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos" (Tit. 3, 4), îi scrie apostolul Pavel ucenicului său Tit. Crăciunul este cel care aduce în lume primăvara bucuriei. E bucuria pentru că Hristos prin patima şi învierea Sa ne-a slobozit din robia păcatului şi a morţii, şi ne-a dat tuturor un sens al vieţii, ne-a făcut să înţelegem că avem pentru ce să trăim, să muncim, să suferim şi să nădăjduim, ne-a pus fiecăruia în mînă făclia aprinsă a adevărului ca să putem străbate cu ea văluriile întunecate ale minciunii şi ale făţărniciei din lume.

Hristos este izvorul bucuriei precum e şi al vieţii şi „încă din belşug" (Ioan 10, 10). Cine nu-l are pe Hristos ca izvor al bucuriei rămîne închis în tristeţe ca o pasăre în colivie, e ca un vulcan stins, căci s-a stins bucuria din el. Avîndu-l pe Hristos alături de noi, cu siguranţă că vom descoperi în El şi motivul suprem al bucuriei: prietenia Sa.

Cea mai mare bucurie a acestei vieţi e aceasta: să fii iubit de

(Continuare în pag. a 3-a)

Ierod. Visarion Bălţat

Pentru ca să se dezrădăcineze dintre noi toată vrăjmăşia, ura şi toată răutatea, iar dragostea nefăţarnică şi paşnică şi viaţa cea cu fapte bune spre sporirea credinţei să se înrădăcineze — Domnului să ne rugăm.

APEL

Noi, credincioşii parohiei misionare Oortodoxe Române, Tg. Secuiesc, protopopiatul Sf. Gheorghe, jud. Covasna, fiind în faza construirii unei biserici ortodoxe în oraşul nostru, facem un APEL călduros către preoţii şi credincioşii din ţara noastră care au bunăvoinţă şi posibilitate de a ne ajuta în realizarea acestui obiectiv de mare importanţă naţional-religioasă zonei noastre.

Sumele se pot trimite pe adresa:

Pr. Niţu Ştefan, Parohia Ortodoxă Română *Tg. Secuiesc,* str. Păcii, nr. 26, jud. Covasna,
sau prin virament: C.E.C. Sf. Gheorghe, Cont nr: 45.11.08.21.,
Beneficiar: Parohia Ortodoxă Română Tg. Secuiesc.
P.S. — Chitanţa oficială cu mulţumirile cuvenite le vom trimite imediat după primirea donaţiilor oferite parohiei noastre.

La mormîntul lui Avram Iancu

(Urmare din pag. 1-a)

Transilvanie: cărturarii cei mai vestiţi, Şaguna, Bărnuţiu, Bariţiu, Papiu Ilarian, Cipariu, Andrei Mureşanu, preoţi şi ţărani, învăţători şi meseriaşi. Se aflau acolo şi munteni şi moldoveni: Alexandru Ioan Cuza viitor om al anului 1859, Alecu Russo, Costache Negri, G. Sion.

Aici şi acum şi-a descoperit Avram Iancu vocaţia sa de om al momentului. Venise la Adunare în fruntea unor menumărate cete de moţi, mobilizaţi din munţii Apuseni. A luat şi el cuvîntul la Blaj. Toţi biografii lui au remarcat că era scump la vorbă, măsurat, concis, dar în aceeaşi măsură hotărît şi precis. Se reţine din vorbirea lui mai ales o exclamaţie menită să insufle celor prezenţi demnitate, cunaj şi hotărîre: *„Uitaţi-vă pe cîmp românilor, sîntem mulţi ca cucuruzul brazilor. Sîntem mulţi, mulţi şi tari, şi Dumnezeu e cu noi"...*

Toţi contemporanii, ca şi istoricii epocii, notează cu elogii rolul preoţilor în armata lui Iancu, rol recunoscut chiar de generalul Bem, într-o scrisoare către Kossuth, referindu-se la preoţii ortodocşi (schismatischen). De altfel ei au intrat şi în legenda Iancului cîntată din generaţie în generaţie:

Sus pe vîrful dealului
În cetatea Iancului
De trei zile, de trei nopţi
Cîntă-o sută de preoţi
Şi se roagă şi se-nchină
Pentru tabăra română...

Revoluţia Iancului a dat şi dă astăzi şi va da peste veacuri mărturie despre vitejia românească, despre setea românilor de dreptate şi despre forţa lor de a şi-o cîştiga şi apăra. Iancu întemeiază în Apuseni o adevărată Ţară Românească, rămasă neînvinsă, necucerită...

Lui Iancu poporul i-a dat supranumele de „Crai", iar în baladele în care îl cîntă, i se adresează cu *„Iancule, Măria Ta"*, precum domnilor celor mari ai istoriei românilor. Căci Iancu a fost Craiul Transilvaniei în 1848, dar de atunci este al tuturor românilor de pretutindeni. Iancule, veghează asupra Transilvaniei şi aruncă-ţi un ochi şi peste Prut!

Ne rugăm acum cînd comemorăm 119 ani de la moartea lui:

Dumnezeu să-l odihnească în pace, dar să ni-l ţină viu şi nemuritor în suflete, ca să ne fie pururea model de iubire de Patrie".

*

Pe platoul din preajma bisericii a urmat apoi un foarte frumos şi bogat programm artistic, deschis de cuvîntările rostite de organizatori şi Preşedintele României.

Între artişti s-a aflat şi un grup de copii din Basarabia cu un emoţionant cîntec închinat Iancului.

Toată această comemorare a fost străbătută de razele luminoase ale idealurilor lui Avram Iancu, unele atît de actuale şi astăzi, cuprinse atît de potrivit şi în textul jurămîntului soldaţilor săi de la 1848, în care se spune între altele:

„Eu... jur în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh, Dumnezeului Celui viu, cum că, ca român voi susţine totdeauna naţiunea noastră română pe calea dreaptă şi legitimă şi o voi apăra cu toate puterile în contra oricărui atac şi asuprire.

Nu voi lucra niciodată în contra drepturilor şi intereselor naţiunii române, ci voi ţinea şi apăra Legea şi limba noastră română, precum libertatea, egalitatea şi fraternitatea.

Peste aceste pricini voi respecta toate naţiunile ardelene poftind egală respectare de la dînsele; nu voi încerca să asupresc pe nimenea, dar nici nu voi suferi să ne asuprească nimeni...

Aşa să-mi ajute Dumnezeu..."

Deasă sau rară împărtăşire?

(Urmare din pag. a 2-a)

tiple şi de diferite ordine: istoric, teologic, canonic-disciplinar, sentimental...

În antichitatea creştină, toţi credincioşii care participau la Sf. Liturghie se împărtăşeau cu Sf. Taine. Fapt firesc, căci scopul Liturghiei este constituirea Bisericii prin adunarea laolaltă a tuturor credincioşilor, rugăciunea comună şi împărtăşirea lor cu Hristos prezent în Euharistie sub forma pîinii şi a vinului. Liturghia era socotită şi trăită ca „Masă a Domnului" la care sînt invitaţi toţi cei ce au primit botezul şi se numesc creştini. Iar această „Masă" sau „Cină" devenea „Memorial al Domnului" căci în cursul ei credincioşii, în frunte cu episcopul sau preotul, comemorau şi retrăiau împreună cu Hristos toate actele Sale mîntuitoare: Naşterea, propovăduirea Evangheliei, Patimile, Moartea, Învierea, Înălţarea la Cer, Pogorîrea Duhului Sfînt. Împărtăşirea cu Sfintele Taine la fiecare Liturghie reprezenta pentru primii creştini punctul culminant al adunării euharistice, sensul însuşi al ei, care este unirea cu Hristos, pentru „a trăi în Hristos" (cf. Gal. 2, 20). Era de neconceput participarea la Euharistie fără împărtăşirea cu Sf. Taine. Căci atunci Liturghia nu s-ar împlini, nu şi-ar atinge scopul: unirea cu Hristos şi s-ar transforma într-un fel de spectacol sacru în care, e adevărat, se pot trăi emoţii sfinte şi înălţătoare dar care rămîn departe de realitatea unirii concrete cu Hristos, realizată numai prin împărtăşire. E adevărat că primii creştini erau foarte conştienţi de împărtăşirea cu Sf. Taine şi nu se apropiau de ele oricum, ci cu conştiinţa împăcată cu Dumnezeu şi cu semenii lor. Ei ştiau mai bine ca noi „că oricine va mînca pîinea aceasta şi va bea paharul Domnului cu nevrednicie va fi vinovat faţă de trupul şi sîngele Domnului" (I Cor. 11, 27). De aceea, cînd cineva păcătuia de moarte prin lepădarea de Hristos, ucidere (inclusiv avortul), desfrînare, hoţie sau alte fapte grave făcea mai întîi penitenţă cîţiva ani de zile şi numai după aceea era reintegrat în comunitatea euharistică şi se împărtăşea cu Sf. Taine. Pe timpul penitenţei, un astfel de creştin nu avea voie să participe la „Liturghia credincioşilor" (euharistică) ci doar la „Liturghia catehumenilor", trebuind să părăsească biserica odată cu cei ce se pregăteau pentru primirea botezului, la cuvintele preotului „Cei chemaţi ieşiţi...". Aşadar, păcătuirea gravă îl face pe creştin că cadă din starea de har primită la Botez şi confirmată şi întărită în fiecare Euharistie şi-l desparte de obştea Bisericii, ne mai fiind vrednic să participe la jertfa euharistică şi să se împărtăşească cu Sf. Taine. Căci Biserica se identifică cu Euharistia care o constituie şi o manifestă. De aceea, Sf. Ioan Gură de Aur zice că cel ce nu este vrednic să se împărtăşească acela nu este vrednic nici să participe la jertfa liturgică. El trebuie să părăsească biserica odată cu „cei chemaţi". Aşadar, în vechime, rînduiala împărtăşirii regulate a celor care nu erau sub osînda canoanelor sau a excluderii de la împărtăşirea cu Sf. Taine a celor cu păcate grave era strict observată. Pentru că această disciplină este singura conformă cu teologia euharistică, adică cu sensul însuşi al Liturghiei.

Ea însă va fi tot mai mult neglijată, începînd cu secolul al IV-lea, odată cu înmulţirea creştinilor prin convertirea în masă, fără pregătirea necesară, a păgînilor, după edictul de libertate a creştinismului (Milano, 313) şi mai ales după ce acesta devine religie de stat sub Teodosie cel Mare. Sensul profund al Liturghiei ca masă euharistică în care prin împărtăşirea cu Trupul şi sîngele lui Hristos a tuturor celor prezenţi se realizează Biserica însăşi şi se manifestă Împărăţia lui Dumnezeu se pierde încetul cu încetul la tot mai mulţi creştini. Din *act comunitar*, privind întreaga obşte a Bisericii adunată într-un loc pentru celebrarea Euharistiei, împărtăşirea devine un *act privat*, individual; fiecare se împărtăşeşte cînd vrea sau cînd se crede pregătit. Faţă de primele manifestări de acest gen, deosebit de grave, autoritatea bisericească se simte obligată să reamintească prin canoane disciplina tradiţională a împărtăşirii. Astfel canonul 8, atribuit Sfinţilor Apostoli, spune: „Dacă vreun episcop, preot sau diacon ori cineva din cler nu se împărtăşeşte în timpul jertfei liturgice care se aduce, să spună motivul şi dacă acesta este justificat să fie iertat. Iar dacă nu să fie excomunicat ca unul care produce sminteală...". Canonul 9 apostolic se referă în aceeaşi problemă la credincioşi: „Toţi credincioşii care intră în biserică şi ascultă citirea Sfintelor Scripturi dar nu stau la împărtăşire să fie excomunicaţi". Acelaşi lucru îl spune în principiu şi canonul 2 al sinodului din Antiohia (341): „Cei ce vin la biserică şi ascultă citirea Sfintelor Cărţi dar nu vor să ia parte la rugăciunea liturgică cu poporul, sau care prin indisciplină refuză împărtăşirea cu Sf. Euharistie toţi aceia trebuie excluşi din Biserică pînă ce, recunoscîndu-şi greşeala şi împlinind canonul rînduit aduc roade de pocăinţă...". Hotărîrile şi canoanele acestui sinod local vor fi adoptate pentru întreaga Biserică de sinoadele VI (can. 2) şi VII (can. 1) ecumenice.

Părinţii bisericeşti recomandă şi ei împărtăşirea deasă. Astfel Sf. Vasile cel Mare zice în Scrisoarea 33: „Este bine şi folositor a se împărtăşi în fiecare zi şi a primi Sfintele Taine căci însuşi Hristos a zis: „Cel ce mănîncă şi bea sîngele Meu are viaţă veşnică" (In. 6, 54). Noi însă ne împărtăşim de patru ori pe săptămînă: duminica, miercurea, vinerea şi sîmbăta ca şi în alte zile cînd se face pomenirea vreunui sfînt...". Evident, Sf. Vasile şi călugării săi se împărtăşeau de patru ori pe săptămînă pentru că slujeau Sf. Liturghie de patru ori, în zilele menţionate. Împărtăşirea deasă, chiar zilnică o recomandă şi Sfîntul Ioan Gură de Aur, care deplînge faptul că mulţi credincioşi din vremea sa nu se mai împărtăşeau decît o dată pe an. În acelaşi sens vorbesc şi Sf. Ioan Casian (sec. IV—V) şi Sf. Teodor Studitul (Sec. IX). In celebrele sale Epitimii (Reguli), Sf. Teodor insistă asupra obligaţiei monahilor de a se împărtăşi regulat. Iată cîteva: „Dacă într-o zi cînd se face Liturghie un călugăr nu se împărtăşeşte să spună motivul, altfel să rămînă nemîncat pînă seara" (n. 31). „Cel ce din proprie iniţiativă nu se împărtăşeşte, acela trebuie să se separe de obşte pentru o zi" (n. 10). Sau „Cel ce nu se împărtăşeşte mai mult de 40 de zile, dacă nu este oprit de canoane, va trebui să spună motivul. Şi dacă se constată că din pricina neglijenţei nu s-a împărtăşit să fie supus unei pedepse de 40 de zile" (n. 6).

E adevărat că la pierderea sensului profund al Împărtăşaniei ca act comunitar, deci privind pe toţi cei ce participă la Sf. Liturghie, a contribuit şi problema „vredniciei" personale accentuată de toţi Părinţii şi îndeosebi de călugări într-o vreme în care Creştinismul a devenit pentru mulţi doar un nume. Firește, la împărtăşire nu poate avea acces cel ce trăieşte indiferent sau în păcate grave. Aşa au apărut canoanele care interzic împărtăşirea un anumit timp, mai lung sau mai scurt, potrivit gravitaţiei păcatului. Dar degrabă insistenţa Părinţilor şi a canoanelor pe „vrednicia" necesară pentru împărtăşire a fost rău înţeleasă, încît cu timpul nu s-au mai împărtăşit nici cei ce nu erau sub osînda canoanelor, socotindu-se singuri nevrednici de împărtăşirea deasă. Deşi Sf. Ioan Gură de Aur spune că cel ce nu-i vrednic să se împărtăşească zilnic, acela nu-i vrednic să se împărtăşească nici o dată pe an, la Paşti. De altă parte, insistenţa pregătirii pentru împărtăşanie — legitimă în sine căci Sf. Taine nu lucrează automat, fără colaborarea omului prin efortul propriu de despătimire — a dus la o altă atitudine greşită: credinţa că împărtăşirea este o recompensă pentru virtute, pentru efortul împlinit în vederea primirii ei. „Cu cît mai rezonabil este, zice Sf. Ioan Casian, să primim Sf. Taine în fiecare duminică, cu inimă smerită, ca un remediu pentru slăbiciunile noastre crezînd şi mărturisind că nu merităm acest har, decît să ne înălţăm în noi înşine prin convingerea deşartă că cel puţin vom fi vrednici odată pe an (Conv. 23, 21). Sf. Chiril al Alexandriei (+444) constată în vremea sa şi alte atitudini greşite faţă de Sf. Împărtăşanie. „Sînt unii, zice el, care după ce au gustat din harul dumnezeiesc nu mai merg la biserică din neglijenţă şi amînă primirea Sfintei Împărtăşanii sub pretextul respectului şi al pietăţii, în realitate însă din lipsă de evlavie şi din răceală. Acest refuz care pare a porni din pietate nu este decît o cursă şi o pricină de sminteală care duce la cădere" (Comentar la Ioan 1, 3). De aceea mai multe sinoade locale: Elvira (can. 21), Sardica (343) sau ecumenice: Constantinopol (în Trulan, 692, can. 80) se văd nevoite de a ameninţa cu excomunicarea pe cei care timp de trei săptămîni nu participă la Liturghie şi nu se împărtăşesc. În Occident, unde situaţia era şi mai gravă, diferite sinoade locale insistă pentru împărtăşirea cel puţin de trei ori pe an: Paşti, Crăciun şi Rusalii. Tîrziu, un sinod din Latran (Roma 1215) fixează datoria împărtăşirii cel puţin odată pe an. Dar deja aceste hotărîri nu mai sînt conforme cu spiritul Liturghiei ca jertfă şi ca Taină a comuniunii care constituie Biserica. Teologia euharistică a primelor veacuri creştine va fi tot mai mult uitată, accentul mutîndu-se acum pe pietatea individuală în faţa Sfintei Împărtăşanii (care în Apus va fi expusă în afara Liturghiei spre adorare) şi pe interpretarea simbolică a tuturor artelor şi gesturilor liturgice.

Renaşterea isihastă din sec. XIV va atrage după sine cum este firesc şi o renaştere liturgică îndeosebi prin Sfinţii Nicolae Cabasila şi Simion al Tesalonicului (sec. XV).

Pentru Nicolae Cabasila, euharistia (împărtăşania) este izvorul şi desăvîrşirea vieţii în Hristos. Iar „celelalte Taine nu sînt desăvîrşite şi nici nu pot da roade... dacă nu luăm parte la ospăţul dumnezeiesc". „În schimb dacă ne apropiem cu zdrobire de inimă şi ne mărturisim păcatele înaintea preotului, Sf. Împărtăşanie este cea care ne scapă de orice păcat... de unde urmează că nimic n-am făcut numai mărturisindu-ne, fără a gusta din bunătăţile euharistice" (Despre viaţa în Hristos, 4). El arată că la Sfînta Împărtăşanie trebuie să ne apropiem „mereu". „Căci e nevoie ca Făcătorul lumii să rămînă tot timpul în lutul nostru ca să îndrepteze chipul Său în noi de cîte ori dă semne că vrea să se strice..." (Ibidem). „Viaţa în Hristos" este de neconceput fără participarea regulată la Sf. Liturghie şi Împărtăşirea cu Sfintele Taine. Căci nu noi ne transformăm pe noi înşine prin efortul nostru ascetic, ci Hristos euharistic lucrează în noi şi dă valoare şi sens la tot ceea ce facem pentru mîntuirea noastră. Neglijenţa Sfintei Împărtăşanii poate veni şi dintr-o spiritualitate dezincarnată care nu pune accentul pe Sfintele Taine ci pe voinţa şi efortul omului, concepţie proprie atîtor secte din vechime (pelagianism, priscilianism, bogomilism) condamnate de Biserică.

La rîndul său, Sfîntul Simeon al Tesalonicului, unul din cei mai mari liturgişti ai Bisericii Răsăritene, insistă şi el asupra necesităţii împărtăşirii dese. În cartea sa „Tratat asupra tuturor dogmelor" el zice: „Drept aceea Tainele acestea ni le-a lăsat Iisus pentru ca să fim una cu Dumnezeu. Noi arhiereii şi preoţii adesea cu socotinţă şi cu spovedanie slujind Liturghia să ne împărtăşim cu înfricoşătoarele Taine; iar ceilalţi şi ei adesea prin Spovedanie, prin sfărîmarea inimii şi cucernicia sufletului să se cuminece. Şi nimeni din cei ce se tem de Domnul să nu treacă peste 40 de zile (neîmpărtăşiţi), şi dacă cei ce vor păzi pe cît vor putea să se apropie şi mai curînd de cuminecătura lui Hristos, şi dacă se va putea şi în toate duminicile, mai ales cei bătrîni şi cei bolnavi".

În scolul al XVIII-lea a avut loc la Muntele Athos o mare frămîntare în jurul problemei dese sau rarii împărtăşiri. Sf. Nicodim Aghioritul protagonistul dese împărtăşiri, autor a peste o sută de lucrări, între care şi al Filocaliei (culegere de texte din Părinţii ascetici), a scris în acest sens o *„Carte foarte folositoare pentru suflet. Despre împărtăşirea deasă cu Sfintele Taine ale lui Hristos"* în care el argumentează cu texte din Sfinţii Părinţi nevoia împărtăşirii dese şi combate pe cei ce susţin contrariul. Poziţia apărată de Sf. Nicodim şi de cei din jurul său va fi aprobată şi de Patriarhii ecumenici; Teodosie, în 1773 şi Grigore al V-lea, în 1807 şi 1819. Renaşterea liturgică din Grecia contemporană cu accentul pus pe înţelegerea Sf. Liturghii de către credincioşi prin citirea de către preot cu voce tare a rugăciunilor din Anaforaua liturgică şi pe împărtăşirea deasă, renaştere promovată de mai multe Confrerii religioase, a fost inspirată de mişcarea isihastă de la Sf. Munte şi de scrierile Sf. Nicodim Arghioritul.

În Rusia, împărtăşirea mult mai deasă a credincioşilor în ultimele decenii s-a impus din partea acestora ca o evidenţă a participării lor la Sf. Liturghie. Persecuţiile grave şi lipsa oricărei literaturi religioase a făcut să se nască dorinţa credincioşilor de a se uni cu Hristos euharistic mult mai des decît recomanda oficialitatea bisericească, potrivit unei „tradiţii" venită din Apus. Căci nu trebuie să uităm că „porunca" de a se împărtăşi de patru ori pe an sau cel puţin odată este de influenţă apuseană şi nu are nici o justificare teologică. Dimpotrivă, ea este contrară spiritului Liturghiei ca jertfă adusă de tot poporul lui Dumnezeu şi cină comună. Nimeni din cei invitaţi la o masă nu merge numai ca să se întreţină cu gazda şi cu cei prezenţi, fără să mănînce efectiv. E adevărat că ambianţa creată în jurul unei mese este ea însăşi o hrană spirituală pentru cei invitaţi, dar nimeni nu renunţă să mănînce, săturîndu-se numai cu ea. Sf. Nicodim Aghioritul spune că sînt mai multe feluri de a ne împărtăşi cu Hristos: prin Sf. Taine, prin rugăciune, prin auzul citirilor şi cîntărilor sfinte, prin contemplarea tainelor lui Dumnezeu, prin facerea de bine. Dar ele nu se exclud una pe alta. Dimpotrivă. Cel ce îl primeşte pe Hristos euharistic îl va păstra în inima sa rugîndu-se mult, citind din Sf. Scripturi, lucrînd numai binele... Dar nimeni nu poate neglija Sf. Taine pe motiv că se împărtăşeşte duhovniceşte cu Hristos sub formele amintite. Căci altfel Mîntuitorul nu s-ar mai fi întrupat şi nu s-ar mai fi jertfit pe cruce ca să ne lase Trupul şi Sîngele Său ca „adevărată mîncare şi adevărată băutură" (In. 6, 55). Celce neglijează Sf. Împărtăşanie, neglijează fără să-şi dea seama întruparea şi jertfa însăşi a Domnului. Căci Euharistia este taina prin excelenţă a Noului Testament. Fără Euharistie nu există nici întrupare, nici jertfă. Protestanţii şi cultele neoprotestante care pun accent unilateral pe Cuvîntul lui Dumnezeu în detrimentul Euharistiei în care nu mai văd prezenţa reală a lui Hristos uită că „Cuvîntul trup s-a făcut" (In. 1, 14), că în Noul Testament Dumnezeu nu numai vorbeşte oamenilor ca în Vechiul Testament ci se şi uneşte cu ei prin Trupul şi Sîngele Fiului Său jertfit şi înviat pentru mîntuirea lor.

Cum am putea reveni astăzi la o practică normală a Euharistiei? Desigur că numai printr-o înţelegere justă a sensului şi rostului ei pentru viaţa creştină. Aceasta presupune însă preoţi şi creştini responsabili şi luminaţi, angajaţi conştient în trăirea maximală a Evangheliei şi nu oameni „căldicei", dispuşi oricînd la orice compromis. Aprofundarea teologiei euharistice a primelor veacuri creştine ca şi cunoaşterea evoluţiei de-a lungul istoriei a practicilor privitoare la împărtăşire, mai mult sau mai puţin „conforme cu această teologie, practici devenite adeseori „tradiţie", ne va ajuta să exorcizăm mintea noastră de o mulţime de prejudecăţi sau chiar superstiţii cu privire la Sf. Taină a Împărtăşaniei. Trebuie să fim conştienţi că nu toate „tradiţiile" impuse la un moment dat în istorie au şi o justificare teologică. Pot exista „tradiţii" cum este şi cea cu privire la împărtăşirea o dată sau de patru ori pe an şi chiar la şase săptămîni. care nu pot fi justificate teologic, ci cel mult sentimental. În ce priveşte „vrednicia" pentru primirea Euharistiei trebuie să ştim că nimeni nu poate vreodată pretinde că e vrednic să se împărtăşească. Căci „toţi greşim în multe chipuri" (Iac. 3, 2). Iar „dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înşine şi adevărul nu este întru noi" (I In. 1,8). „Ştim, zicea Sf. Ioan Gură de Aur, că nimeni dintre noi nu este scutit de greşeli, nimeni nu se poate lăuda că ar avea o inimă curată. Ingrozitor este, nu atît a nu avea inima curată, cît că neavînd-o astfel nu alergăm la Cel ce poate să o curăţească...". Desigur că sînt păcate grave şi păcate mai puţin grave. „Orice nedreptate este păcat, dar este şi păcat care nu e de moarte" (I In. 5, 17). În cazul păcatului de moarte, trebuie să împlinim canonul rînduit la spovedanie şi să nu ne împărtăşim o vreme. Dar dacă nu sîntem în păcate de moarte să îndrăznim să ne împărtăşim cît mai des. Bineînţeles cu inimă înfrîntă şi smerită, cu lacrimi (Sf. Simeon Noul Teolog spune că nimeni nu se apropie fără lacrimi de Sf. Împărtăşanie) şi cu conştiinţa păcătoşeniei dar şi cu dorinţa de a primi prin Sfînta Împărtăşanie ajutor în lupta pentru despătimire şi îmbunătăţire. Căci fără Împărtăşanie deasă nu putem deveni mai buni, mai iubitori, mai asemenea cu Hristos. Împărtăşania deasă, primită cu pregătirea necesară ne transformă în Hristos însuşi. „Firea celui mai tare schimbă firea celui mai slab" zice Sf. Maxim Mărturisitorul. Fiinţa noastră încălzită de focul dumnezeirii devine ea însăşi foc ca fierul introdus în foc care devine foc, păstrîndu-şi totodată natura sa proprie. Şi fiindcă se pune în mod justificat problema pregătirii pentru Sf. Împărtăşanie trebuie să spunem că nu există o regulă pentru preoţi şi alta pentru mireni. Toţi trebuie să se pregătească cu spovedanie, cu post (rînduit de Biserică, adică: miercurea şi vinerea ca şi cele patru posturi mari) cu înfrînare conjugală pentru cei căsătoriţi şi cu rugăciune. Trebuie să ştim şi aceea că pregătirea pentru împărtăşire nu este nu mai de o zi sau de două, ci de toată vremea. În toată vremea trebuie să ne reţinem de la păcat să avem gîndul la Hristos, să fim împăcaţi cu toţi semenii noştri, să fim aplecaţi spre săvîrşirea binelui. Ea culmineză cu participarea la Vecernia şi Utrenie ca şi la Liturghia propriu-zisă. Toată Liturghia este de fapt o pregătire pentru împărtăşire.

Ţinînd seama de situaţia deosebit de gravă existentă în Biserica noastră în privinţa împărtăşirii credincioşilor, îndemnăm şi pe această cale pe cucernicii preoţi să explice îndelung credincioşilor nevoia împărtăşirii mai dese cu Sf. Taine. O Liturghie la care nimeni nu se împărtăşeşte este aproape un non sens şi în contradicţie totală cu conţinutul rugăciunilor şi cîntărilor ei. Cum cîntăm „Să se umple gurile noastre de lauda Ta Doamne... că ne-ai învrednicit pe noi să ne împărtăşim cu Sfintele, dumnezeieştile... şi de viaţă făcătoarele Tale Taine..." sau „Drepţi primim Dumnezieştile, sfintele... lui Hristos Taine... cînd nimeni nu s-a împărtăşit? Cu ce conştiinţă putem refuza sistematic chemarea Mîntuitorului la fiecare Liturghie: „Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste, apropiaţi-vă"? Hristos ca a venit să vindece pe cei bolnavi şi să dea iertare celor păcătoşi, vrea să ne vindece şi să ne ierte şi pe noi împărtăşindu-ni-se în Sf. Taine. Iar noi să-L refuzăm? Cu adevărat, nu ne dăm seama ce ne lipsim evitînd sau amînînd Sf. Împărtăşanie. Cucernicii părinţi ar trebui să încurajeze în primul rînd pe copii (care pînă la 7 ani pot să împărtăşească fără spovedanie şi fără ajun) şi pe bătrîni să participe regulat la împărtăşire. Astfel nu va mai fi Liturghie fără împărtăşire. De asemenea, pentru o participare cît mai conştientă a credincioşilor la Sf. Liturghie, în care aceştia să poată urmări caracterul ei de jertfă se impune citirea cel puţin a rugăciunilor din canonul euharistic cu voce tare. Astfel credincioşii vor urmări continuitatea rugăciunilor, îşi vor da seama de sensul lor profund şi se vor simţi implicaţi în ele.

Credem că numai printr-o renaştere liturgică cu accentul pus pe Sf. Împărtăşanie primită regulat cu pregătire necesară, putem nădăjdui la o renaştere duhovnicească trainică şi cu roadele cele mai frumoase pentru Biserica şi neamul nostru. Că atunci Hristos va lucra în noi şi ne va schimba El însuşi după chipul şi asemănarea Sa.

IOAN GHICA

175 de ani de la naştere

Anul acesta, la 16 august, s-au împlinit 175 de ani de la naşterea lui Ioan Ghica.

S-a născut în Bucureşti dintr-o familie veche de boieri, care a dat Ţărilor Române nouă domnitori.

Se distinge ca un element luminat avîndu-l ca dascăl pe Heliade la Sf. Sava. Îşi continuă studiile la Paris, unde obţine diploma de inginer de mine. Atras de curentele filosofice ale timpului său colaborează la mai multe reviste franceze.

Întors în ţară, împreună cu N. Bălcescu, întemeiază societatea politică secretă „Frăţia" în 1841, care a pregătit Revoluţia din 1848.

Om cu vederi înaintate, devine profesor la Academia Mihăileană din Iaşi, alături de Mihail Kogălniceanu şi Alecsandri, conducînd împreună revista „Propăşirea".

După Revoluţia din 1848, cînd fruntaşii revoluţionari au fost exilaţi, Ghica se retrage la Constantinopol. La stăruinţa ambasadorului englez este numit guvernator sau bey al insulei Samos, pentru stîrpirea piraţilor, luînd o serie de măsuri salutare pentru populaţie. Drept recunoştinţă sultanul l-a numit prinţ de Samos, iar populaţia i-a ridicat un bust de marmură.

După înfăptuirea Unirii, al cărei luptător a fost, Cuza l-a numit ministru şi preşedintele Consiliului de miniştri, iar mai tîrziu ministru plenipotenţiar la Londra.

Întors în ţară se dedică studiului, petrecîndu-şi ultimii ani ai vieţii la moşia sa de la Ghergani, unde a fost şi înmormîntat în 1897.

Scrierile lui Ghica au fost puţine ca număr, dar cu valoare deosebită. Ca profesor de economie politică s-a străduit să răspîndească această ştiinţă la noi. Se păstrează în două volume „Convorbiri economice" în formă de scrisori folosind ca gen literar şi dialogul în care Ghica îşi tălmăceşte ideile sale de economie politică. Alte lucrări din acelaşi sistem de idei sînt: Omul fizic şi intelectual şi Pămîntul şi omul.

Pentru meritele sale deosebite a fost ales membru al Academiei Române şi preşedintele ei şi director general al teatrelor.

Ghica s-a afirmat şi prin scrierile sale literare. Partea cea mai valoroasă în domeniul literaturii o constituie „Scrisorile către V. Alecsandri". În aceste scrisori, redactate la bătrîneţe, nostalgic vorbeşte de epoca lui Caragea Vodă, de Anton Pann, Nicolae Filimon, şcoala de acum 50 de ani, evenimentele revoluţionare din 1821, despre Bălcescu, Gr. Alexandrescu şi I. Cîmpineanu. Aceste scrisori au fost mult gustate de contemporani, păstrîndu-şi pînă astăzi valoarea de opere literare. Înzestrat cu o memorie fenomenală, Ghica reînvie cu multă putere de viaţă, o întreagă epocă din trecutul nostru, cu evenimentele petrecute.

Limba folosită în aceste scrisori este cultă, literară, simplă şi curgătoare, care farmecă prin pitorescul povestirii. Stilul este simplu şi captivant.

Are şi o scriere cu caracter mai mult istoric: „Amintiri din pribegia după 1848", în care publică scrisori de la Bălcescu, Heliade, Goleşti, C. A. Rosetti s.a. În aceste scrisori îşi manifestă dorinţa de libertate a românilor, eliberarea Principatelor de sub stăpîniri străine, unirea românilor, respingerea oricărui amestec rusesc în Principate.

Ca scriitor, economist şi om politic, fruntaş al Revoluţiei din 1848 şi luptător pentru cucerirea independenţei, personalitatea marcantă a lui Ioan Ghica rămîne la loc de frunte în panteonul culturii româneşti şi al istoriei noastre naţionale.

Pr. Constantin Cilibia

IISUS HRISTOS BUCURIA NOASTRĂ

(Urmare din pag. a 2-a)

un prieten cu o iubire sinceră, statornică, dezinteresată tot aşa cum suprema suferinţă a vieţii este aceea de a trăi fără prieteni şi fără nimeni apropiat. Celebra actriţă Marilyn Monroe, scria, cu cîteva zile înainte de a-şi pune capăt zilelor, unei cunoştinţe: „am cucerit faima, dar preţul cu care am cucerit-o a fost prea mare. Dar ceea ce mă distruge e faptul că nu mi-am realizat dorinţa de a avea prieteni. Atîta i-am dorit! E ridicol, nu-i aşa? — pentru femeia cea mai adorată din lume".

Pentru noi, cei botezaţi şi însemnaţi cu semnul lui Hristos, El rămîne prietenul ideal, Cel care ne aduce adevărata bucurie: iubirea lui Hristos este o iubire autentică pentru că poartă în ea semnul autenticităţii: suferinţa. Cine a găsit cerul a găsit bucuria căci cerul e Dumnezeu şi Dumnezeu e în sufletul lui.

Nu e de mirare dacă s-a afirmat că religia lui Hristos e religia bucuriei şi că adevăratul creştin e „fiul bucuriei". Se poate măsura exact cît a pătruns creştinismul în cineva după bucuria pe care o degajă din el.

Dacă inima şi viaţa ne este stăpînită de amărăciune, de nemulţumire şi tristeţe este un semn că încă nu ne-am îmbrăcat încă deplin cu Hristos, că bucuria cerească este departe de noi şi sîntem încă încătuşaţi în cele pămînteşti. Să ne adîncim în taina bucuriei şi a credinţei şi să meditîm îndelung la îndemnul din Păstorul lui Herma, scriere de la începutul Bisericii creştine: „Izgoneşte de la tine, creştinule tristeţea, pentru că ea este sora îndoielii şi a urii. Tu eşti un om lipsit de judecată dacă nu reuşeşti să înţelegi că această tristeţe este cea mai rea dintre toate patimile şi cea mai dăunătoare pntru cei ce-l slujesc pe Dumnezeu.

Într-armează-te în schimb cu bucuria care este totdeauna plăcută şi primită de Dumnezeu şi desfăteaz-te în ea. Omul liniştit face binele şi îl iubeşte evitînd din răsputeri melancolia. Omul trist, în schimb, păcătuieşte mai întîi de toate pentru că îl întristează pe Duhul Sfînt, Izvor nu de tristeţe ci de bucurie, în al doilea rînd omiţînd să se mai roage şi să-l laude pe Dumnezeu din cauza tristeţii care s-a cuibărit în inima lui nu se mai poate ridica la tronul celui Preaînalt".

Să ne bucurăm aşadar pururea căci Hristos este bucuria noastră veşnică.

„Un dac a coborît de pe columnă"

L-am cunoscut tîrziu, în anii studenției, cînd, într-un context oarecare, profesorul de Teologie morală din acei ani, Nicolae Mladin, ne-a vorbit despre el. Nu în chip special, ci așa în treacăt, presupunînd că-l cunoaștem. De atunci îl port mereu în inimă, ca pe un părinte, ca pe un voievod, ca pe un Ștefan cel Mare, ca pe un Mihai Viteazul, ca pe un Dan-căpitan de plai. De altfel, cunoscîndu-l cît de cît sîntem încredințați că îi vom face loc cu toții în inimile noastre, ca unui sfînt de-al nostru, căci, în felul lui, a fost și el un suflet mare, mare cît al neamului din care a răsărit, un alt sfînt român, netrecut încă în calendarul oficial, dar trecut de bună seamă în Cartea Vieții Celui Atotștiutor și Atotputernic.

Cu ani în urmă, doamna Lidia Popița-Stoicescu, soția fostului ministru al Cultelor după Revoluția română din Decembrie 1989, se preocupa de turnarea unui film despre acest „om între oameni", despre acest cioban din Cîrțișoara, despre acest om deosebit de sub sprînceana Munților Făgăraș, care, și el, „sufletul și-a pus" nu numai pentru oile pe care le păștea pe la cascada Bilii sau pe luncile și mirișțile Ialomiței, ci și pentru frații lui transilvăneni. Nu știm dacă filmul a fost realizat, dar sugeram acestei stimate doamne, o rugam chiar, să pătrundă cît mai adînc în străfundurile sufletești ale lui *Badea Cîrțan*, căci despre el este vorba, acest „David" al nostru, cum l-a numit Nicolae Iorga, străfunduri din care a ieșit lumina care i-a călăuzit viața încărcată de atîtea roade, de unde a izvorît dragostea sa fierbinte față de pămîntul și neamul său, față de Legea noastră străbună, de unde a ieșit atîta forță, atîta voință, atîta putere morală și fizică, atîta capacitate de dăruire pentru frații săi transilvăneni, dăruire dusă pînă la jertfirea vieții.

Carte a învățat Gheorghe Cîrțan, cîtă va fi învățat, de la dascălul și preotul din sat, dar a prins tînărul Cîrțan mai ales de la Ion Cotigă, student la drept, din Săcele-Brașov, cu care își împreună oile și la vîrsta de 18 ani, în 1867, a trecut munții la frați, revoltat încă de pe atunci de situația apăsătoare anacronică pe care o avea poporul nostru, despărțit de hotare nefirești, artificiale: „Dracu a mai văzut graniță în mijlocul țării", erau cuvintele sale.

Din biblioteca ambulantă a lui Cotigă, pe care o purta pe măgar, Gheorghe Cîrțan și-a potolit setea să de a cunoaște, citind mai ales cărți sfinte și de istorie românească, istorie care i-a încins sufletul, generînd mai tîrziu faptele sale, apreciem unice, realizate de un țăran simplu.

Un prim gest de acest fel este cel din 1877 cînd, cu prilejul Războiului pentru independență, a pus la dispoziția armatei române, împreună cu Ion Cotigă, peste 1000 de oi, iar el s-a înscris voluntar în armata română. Încă de atunci visa și la unirea a „toată turma românească... într-o Românie mare și frumoasă".

Întors în Transilvania, întocmai ca un alt cioban, Sf. Nicolae Oprea din Sălișteă din vremea luptelor împotriva uniației, Gh. Cîrțan ia drumul Vienei cu jalbă la împăratul, pentru a protesta împotriva nedreptăților strigătoare la Cer, care se făceau românilor transilvăneni, faptă elogios subliniată de V. Branișteă într-un articol intitulat: „Un țăran român la Viena".

De asemenea, dornic să vadă cetatea de obîrșie de unde a venit pe meleagurile noastre „bădica Traian", Badea Cîrțan, cum începuseră deja să-i zică contemporanii, în 1896 pleacă pe jos la Roma, unde „ambasadorul în opinci", cum l-a numit presa vremii, a fost primit cu multă simpatie. Să nu uităm că era o perioadă în care presa italiană și o seamă de asociații italiene susțineau cu multă tărie cauza românilor transilvăneni apăsați de stăpînirea austro-ungară.

Subliniem faptul că, sosit la Roma, în cîteva zile Badea Cîrțan a devenit celebru. *„Un dac a coborît de pe columnă"*, scriau ziarele, atît de izbitoare era asemănarea dintre el și dacii sculptați pe Columna lui Traian. Trei ani mai tîrziu, în 1899, Badea Cîrțan se afla din nou la Roma, unde tocmai se ținea un Congres al orientaliștilor, la care participau delegați din peste 40 de țări ale lumii. Într-o conferință publică ținută în acele zile la Roma, prof. Ovary, delegat austro-ungar, a contestat originea daco-romană a poporului român, precum și continuitatea sa pe pămîntul vechii Dacii, teorie nu numai antiștiințifică, dar direct absurdă și jignitoare pentru noi, care din nefericire se vîntură și astăzi de către anumte cercuri iredentiste maghiare, sfidînd nu numai documentele istorice, dar și ceea ce prof. D. Prodan spune atît de potrivit prin cuvintele: „Dintre toate popoarele Transilvaniei, singuri românii locuiesc în toate ținuturile și în toate zonele ei, singuri ei exercitînd, în măsuri corespunzătoare, toate activitățile economice indicate de solul său; ei sînt mai adaptați la natura și la toate variațiile ei fizice, ceea ce înseamnă că dintre toate popoarele ei sînt cei mai puțin indicați de a fi socotiți populație imigrantă" (cf. Ion Coja: Transilvania, invincibile argumentum, București, 1990, p. 273).

În fața acestei situații, delegația română, condusă de istoricul V. A. Urechea, a prezentat oamenilor de știință prezenți la Congresul menționat pe Badea Cîrțan, în portul său strămoșesc, cu căciulă, cu cămașa scoasă peste cioarecii strînși pe picior etc. fiind pus alături de figuri de daci reproduse de pe columnă. Prin înfățișare și port, ciobanul din Carpați constituia în mod evident, în carne și oase, un urmaș direct al dacilor de pe Columna lui Traian, un document viu și de necontestat privitor la originea daco-romană a poporului român și continuitatea sa pe pămîntul străbun.

Gîndindu-ne la această scenă ne punem adesea întrebarea: Ce-ar fi fost dacă Badea Cîrțan ar fi spus în acele clipe că-i este rușine că e român, cum auzim pe unii purtători de cravată spunînd în zilele noastre.

La ținuta sa exterioară se adăuga și istețimea de minte caracteristică multor țărani de-ai noștri neșcoliți, fapt confirmat și de următoarea întîmplare consemnată într-un almanah din acei ani:

Se zice că Badea Cîrțan se afla în fața unui magazin din Budapesta, în care a vrut să intre spre a-i cunoaște profilul. Vînzătorul, vreun pomădat oarecare, văzîndu-l și, probabil, să nu-i lase vreun miros de oaie în prăvălie, îi iese în întîmpinare.

— Nu vă supărați, dar ce vindeți aici? întreabă Badea Cîrțan, cu respectul și bunul simț care îl caracterizau.

— Capete de măgar, răspunde batjocoritor vînzătorul.

— D-apoi se vede că bună vînzare aveți, dacă a mai rămas unul (adică un singur cap), răspuns pe care nu știm dacă l-ar fi dat zece minți diplomate puse una lîngă alta.

Badea Cîrțan a avut legături și cu memorandiștii din 1894, a călătorit pe cont propriu la Ierusalim și Iordan, de unde a adus o seamă de obiecte aflătoare în muzeul ce-i poartă numele din Cîrțișoara, a fost la Paris, unde, între altele, spunea și aceste grăitoare cuvinte studenților francezi pe care i-a cunoscut: „Să nu uitați, dragii mei, ce

(Continuare în pag. a 6-a)

Pr. Gh. Papuc

UN MARE POET ROMÂN: ALEXEI MATEEVICI

Între condeiele care au cinstit slova românească și au reușit să înalțe și azi inimile noastre prin creații literar-artistice deosebit de valoroase a fost și poetul Alexei Mateevici de la a cărui moarte se împlinesc anul acesta 74 ani. El a murit la 13 august 1917 de febră tifoidă, contractată pe frontul de la Mărășești unde-și îndeplinea misiunea sa de preot militar.

Bogata moștenire culturală pe care el ne-a lăsat-o este cu atît mai de prețuit cu cît ținem seama că el, ca și Mihail Eminescu, nu sînt creațiile școlii, ci a zelului lor de a cunoaște temeinic trecutul nostru cultural și a-și trage seva creatoare din studierea — din propriul lor îndemn — a creațiilor populare, folclorul și vechile cronici stînd la baza operei lor. N-au neglijat nici studierea clasicilor noștri și apoi de un deosebit folos le-a fost, lui M. Eminescu cunoașterea limbii germane și lui A. Mateevici a limbii ruse.

Temelia pe care s-a ridicat talentul lui A. Mateevici reiese și din subiectele pe care le-a tratat în articolele sale publicate în revistele de limbă rusă, ca de pildă: „Poezia populară românească", „Bocetele", „Cîteva date cu privire la esența și la istoria limbii românești", „Obiceiuri de nuntă" și „Anul Nou".

Cunoscător profund al limbii ruse, A. Mateevici ne-a lăsat reușite traduceri din autorii săi preferați: Alexei Tolstoi, Lermontov, Cehov, Gorki și Pușkin. Ca un frumos omagiu adus autorului „Limbii noastre", amintim azi, cînd se împlinesc 74 de ani de la moartea sa minunatul sonet al lui Pușchin „Poetului", tradus de A. Mateevici pe cînd se găsea pe frontul de la Siret, la Mărășești.

După cum „Limba noastră" va rămîne atît timp cît se va mai vorbi românește pe acest pămînt dacic ca o perlă a literaturii noastre, tot așa traducerea „Poetului" lui Pușchin poate sta alături de minunatele traduceri ale lui O. Goga din literatura maghiară.

Cînd se va scrie o carte despre legăturile noastre culturale cu popoarele vecine se va sublinia cu siguranță și rolul important jucat de acești doi mari poeți ai neamului nostru.

În memoria cititorilor și admiratorilor săi, A. Mateevici rămîne însă „cîntărețul limbii materne", deoarece în fruntea creației sale poetice se plasează „Limba noastră" cu mult superioară ca farmec și frumusețe odelor închinate graiului nostru de către G. Sion, G. Coșbuc și V. Eftimiu.

De asemenea puțini știu că A. Mateevici a fost adînc influențat de poezia cu temă socială a contemporanilor săi Goga și Coșbuc. Ca și acești doi mari poeți ardeleni, Mateevici a fost o personalitate culturală bogată și din largul orizont al preocupărilor sale n-a lipsit nici viața grea a țăranimii pe care Coșbuc a tratat-o în cutremurătorul său „Noi vrem pămînt", Goga în „Clăcașii" iar Mateevici în „Țăranii", care, venind seara de la trudnica muncă efectuată pe ogoare străine „Își cîntă necazul cel mare, / Își cîntă nevoile lor în robie / Și cîntecul plînge-n cîmpie, / Suspină și cîntă versuri amare."

Poetul A. Mateevici nu se mulțumește ca un alt mare scriitor naturalist Gerhart Hauptmann care în „Țesătorii" aduce pe scenă viața lor insuportabilă, ci îl depășește pe acesta în poeziile „Eu cînt" (1907) caută să insufle țăranului credința în „zilele senine ce vor veni" iar în „Cîntecul zorilor" (1907) îndeamnă pe „feciorii gliei" la luptă, cu astfel de cuvinte înflăcărate: „Hai, măi frate, hai, măi frate, / Zorile s-aprind, / Hai să căutăm dreptate, / Voie și pămînt."

În acest îndemn la luptă se simte dragostea sa sinceră față de cei împilați de care el se consideră legat sufletește.

Viața chinuită a țăranilor îl frămîntă și revendicările lor de dreptate, pămînt și „voie" (= libertate), el le exprimă în versuri artistice fiind prin excelență exponentul autentic al celor oprimați și împovărați de atîtea nevoi.

Cei mai rodnici ani de creație literară ai lui A. Mateevici au fost 1907 și 1917. La vîrsta de 19 ani, tînărul poet era un Rouget de Lisle care ca un „bucium de alarmă" cheamă la luptă țărănimea răzvrătită și dornică de dreptate și pămînt.

În 1917, pe frontul de la Mărășești, poetul este stăpînit de sentimente de nostalgie față de locurile copilăriei ca de pildă în poeziile „Cîntec de leagăn" și „Frunza nucului" cum și de grelele suferințe pe care le îndurau masele populare în războiul de apărare a patriei în poezia „Văd prăbușirea" scrisă în noaptea de 5—6 iulie 1917 din care reproducem: „Se scurge noaptea-n sfînta tihnă, / Dar tunurile vrăjmășești, / Țintesc și bat fără odihnă / Să șteargă gara Mărășești".

O altă temă care-l frămîntă și-l chinuie pe poet la Mărășești, în contact cu unii intelectuali franțuziți, este pocirea graiului strămoșesc de cei care vorbeau într-o „limbă doftoricească" și într-o „nouă latinie ce miroase a leacuri luate din dugheni".

În semn de protest împotriva acestora și a celor care se plîng că limba poporului nostru este o limbă prea săracă, scrie, ca să le arate toată splendoarea și frumusețea graiului străbun nemuritoarea sa poezie „Limba noastră" despre care și Ovid Densușianu, în revista „Viața Nouă" (anul XIII, 1917, p. 109) afirma că „e cea mai frumoasă poezie ce a fost închinată limbii noastre ce nu va trebui să lipsească dintr-o antologie a poeților români".

Fără a avea complexitatea operelor literare ale colegilor săi Coșbuc, și Goga, Mateevici rămîne totuși alături de ei unul din marii cîntăreți ai clăcașilor de altă dată și — cum l-a caracterizat atunci un critic literar al vremii — „o personalitate poetică puternică ale cărui opere s-ar cuveni reeditate și puse în mîna oamenilor de la orașe și sate de care el s-a simțit așa de apropiat în tot ceea ce a scris în scurta sa viață de 29 de ani atît în proză cît și în poezie".

Dr. Ion Hurdubețiu

CATEHISMUL, cartea de religie pentru toți

Predarea religiei în școală — și nu numai în coală — ridică, între alte probleme, și pe aceea cărții sau manualului de religie. Am avut, în nul trecut, manualul cu cele *Șapte cărți de relie* ale preotului profesor Dumitru Călugăr (reedat de Episcopia Romanului și Hușilor) într-un nuăr redus de exemplare. Astfel de *cărți de religie* entru clasele elementare au exitat pe vremuri și alte centre eparhiale. Neajunsul cel mare, penru anul școlar care a trecut, a fost faptul că aeastă carte de religie nu putea fi oferită claselor ai mari pentru simplul motiv că elevii acestor lase erau (și mai sînt) lipsiți de cunoștințele de ază, din primele clase, necesare înțelegerii cuoștințelor prevăzute pentru aceste clase. Este ca cum am vrea să oferim probleme de algebră ără cunoașterea aritmeticii elementare. Unii catiți au încercat să rezolve această situație împărnd ora de religie între predarea cunoștințelor elehentare și expunerea celor prevăzute pentru claele superioare. Alții au recurs deadreptul la utilirea *catehismului ca manual de religie* și credem ă nu au greșit pentru că această carte, veche de nd există Biserica, unește procesul de educație oral-religioasă, scopul final al catehizației, cu un inim de cunoștințe, de instrucție religioasă, fără e care procesul educațional nu poate fi conceput. Trebuie să recunoaștem că, datorită împrejurălor prin care am trecut în ultima jumătate de eac, instrucția religioasă cu privire la învățătura e credință, a lăsat de dorit, dovadă lipsa acestor noștințe la mulți dintre credincioșii noștri. Cu un umit fel de „educație morală" axată pe „elente de etică și istorie culturală", se împăca, de ie-de-nevoie, și regimul ateu din trecut și se are că ar fi și în opțiunea unora dintre factorii ecizionali de azi. Nu este și nu poate fi opțiunea isericii noastre în această problemă. Este știut acolo unde evlavia nu se întemeiază pe un subrat temeinic de cunoștințe religioase, cît de moeste ar fi ele, există primejdia alunecării pe terel nedorit al superstițiilor. Numai credința relioasă luminată de cunoașterea Sfintei Scripturi și Tradiției noastre sfinte ne poate da suflete de eștini adevărați, gata oricînd a da răspuns înrpelărilor eretice. Nu trebuie să se creadă că fam elogiul instrucției religioase de dragul acuulări de cunoștințe teoretice, de genul celor ce se ed „tari" în Scripturi și dornici de controverse. mpotrivă, militâm pentru opinia unui distins olog al nostru, după care nu este de dorit nici ologie fără evlavie (adică cunoștințe care îngîm, fără să mîntuiască), nici evlavie fără teologie, ică forme de cult fără conținut luminat de cuștințe teologice.

Avem convingerea că această carte, *Catehismul*, nceput în două variante, *Micul catehism pentru pii*, și un *Catehism mai desvoltat* pentru adulți, prezintă *Cartea de religie* cea mai potrivită, azi și întotdeauna, pentru a răspunde atît instrucei religioase cît și cultivării evlaviei creștine.

Catehismul are o veche tradiție în Biserica noastră. Amintim că, în 1944, cu prilejul apariției *Mărturisirii Ortodoxe* — opera marelui mitropolit Petru Movilă al Kievului, din familia domnitorilor Movilești ai Moldovei (1642), arhimandritul de pie memorie Benedict Ghiuș a scris: „ne întrebăm... de ce oare școlile noastre preoțești s-au îndepărtat astăzi de la datina de altădată care făcea din *Mărturisirea Ortodoxă* manualul didactic de predilecție în ale credinței?" (Cf. *Biserica și Școala* — Arad, 1944, Nr. 38/17 septembrie). Tradiția catehismului a fost păstrată secole de-a rîndul și chiar în anii de tristă amintire. Unele centre eparhiale, spre cinstea lor, au editat și difuzat multe catehisme. Să amintim doar cîteva titluri: Mitropolitul de odinioară al Moldovei și Sucevei a tipărit *Catehismul creștinului ortodox*, retipărit în 1990. Episcopia Aradului a scos *Catehismul creștinului ortodox*, lucrare de mare valoare, operă a preotului Ilarion V. Felea. Acest Catehism a fost retipărit, în 1987, de I. P. S. Dr. Nicolae Corneanu, împreună cu un Catehism mai vechi al preotului profesor Petru Barbu, și cu o contribuție personală a I. P. Sf. Sale intitulată *Temeiurile propovăduirii Domnului nostru Iisus Hristos*, avînd ca titlu general *Învățături ale Bisericii Qrtodoxe*. Catehismul de la Arad a fost retipărit recent la Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române din București. Dacă mai adăugăm *Catehismul publicat la Sibiu* de mitropolitul de atunci Iustin Moisescu și *Cărțile de rugăciuni* cu un Catehism sumar, tipărite concomitent la Timișoara, Arad, cît și la Sibiu înainte de decembrie 1989, vom avea icoana tradiției catehismului dar și dovada faptului — demn de subliniat, mai ales pentru denigratorii Bisericii, după care noi am fi renunțat la catehizarea credincioșilor, — că ierarhii și clerul acestei Biserici nu s-au supus opreliștilor, directe sau ascunse, cu privire la catehizație, ci, pe cît s-a putut, le-au înfruntat, e adevărat, uneori, cu suferințe grele, pentru unii.

În împrejurările de azi, cînd se pun temeliile unei înnoiri ale vieții religioase-morale în țara noastră; cînd glasuri potrivnice pun la îndoială oportunitatea predării religiei ca obiect de studiu obligatoriu în școala românească, e necesar să ne reafirmăm poziția fermă pentru restituirea învățămîntului religios în toate drepturile lui, așa cum a fost înainte de 1948.

Catehismul, cartea de învățătură religioasă pentru toți, alături de manualele de religie și de alte publicații religioase, este unul dintre mijloacele cele mai potrivite pentru instruirea în învățătura de credință a Bisericii și pentru cultivarea unei evlavii adevărate.

Este necesar să se reediteze Catehismul pentru toate vîrstele, în tiraj de masă; să-l putem oferi nașilor la botez, mirilor la cununie, în scopul sincer de a le lumina și întări temeiurile credinței lor, astfel ca nimic și nimeni să nu-i poată clătina în convingerile lor de fii ai Bisericii noastre strămoșești.

Pr. Dr. Gheorghe Lițiu

TROIȚA EROILOR — PIOASĂ EVOCARE

Este un monument creștinesc popular și românesc, din stejar masiv și se află în fața bisericii „Sf. Adormire", a doua biserică ortodoxă din Satulung și a șaptea din orașul Săcele, ce a cuprins patru din cele „Șapte Sate": Baciu, Turcheș, Cernatu și Satulung din jud. Brașov.

Această biserică s-a construit în anii 1812—1819, din contribuția prosperei comunități românești a oierilor săceleni din secolul al XIX-lea.

În urmă cu peste o sută douăzeci de ani, interiorul acestei biserici s-a zugrăvit pretențios de către pictorul Mișu Popp și constituie cea mai completă colecție de pictură bisericească ce s-a realizat undeva de acest artist.

Datorită unei atente supravegheri și a măsurilor de întreținere, această biserică, la peste o sută șaptezeci de ani de existență, poate fi dată de model ca prezentare îngrijită.

Troița ce se vede în fața bisericii s-a înălțat în anul 1928 pentru cinstirea jertfei ostașilor români căzuți pe aceste locuri în Octombrie 1916 și preamărirea eroilor neamului.

În fața troiței, într-un înconjur din grilaj metalic se află două morminte. Aici au fost reînhumate osemintele a doi eroi: Zamfir Nicoară și Dumitru Catană.

Se știe că au fost români bucovineni și ostași în armata austro-ungară și pentru că n-au vrut să lupte împotriva fraților români, au fost împușcați și aruncați în gropile săpate de ei.

Această tragedie s-a petrecut în octombrie 1916 pe frontul din zona Satulung-Bratocea.

Slujba de sfințire a troiței și de pomenire a eroilor s-a făcut la 4 noiembrie 1928 în prezența unei înalte delegații guvernamentale compusă din bucovineni: Ion Nistor, ministru; G. Cîndea, primar al Cernăuților și D. Marmeliuc prof. univ. Despre acest deosebit eveniment, cei menționați au semnat în cronica bisericii consemnînd prealabil că au venit să se închine la mormîntul eroilor bucovineni, Zamfir Nicoară și Dumitru Catană și să aducă mulțumiri celor ce s-au preocupat de aranjamentul pentru cinstirea eroilor: preotul Zenovie Popovici, parohul bisericii și colonelul C. Sava, comandantul unității de vînători de munte.

După această înălțătoare ceremonie, an de an, la Înălțarea Domnului, în fața troiței eroilor s-au slujit parastase și s-a făcut pomenirea ostașilor căzuți pe fronturile de luptă din anii 1914—1919. De fiecare dată s-a citit și lista cuprinzînd 48 fii ai parohiei, eroi de pe fronturile din Galiția, Triest, Carpați, sau ca voluntari în armata română, la Mărășești și în multe alte locuri.

La pomenirile din anii de durere, din cel de al doilea război mondial, lista eroilor s-a mai adăugat cu încă 33 fii ai parohiei.

*

La sfîrșitul lui decembrie 1989 la troița eroilor, al treilea mormînt!

Este al Danielei Prunteș, după mamă fiică a Săcelelor, chiar din parohia Sf. Adormire, erou al Revoluției din Decembrie 1989.

A căzut lovită mortal de gloanțele teroriștilor în noaptea de 22/23 decembrie 1989 pe cînd manifesta pașnic pentru apărarea Revoluției în centrul orașului Brașov.

Avea vîrsta de 28 ani și făcea parte din colectivul artistic al teatrului din Brașov.

*

În acest an, 1991, Ziua Eroilor s-a sărbătorit potrivit statorniciriі dinainte de perioada comunistă, la Înălțarea Domnului.

La parastasul ce s-a oficiat, s-au pomenit cei trei eroi ce repausează în mormintele din fața troiței, cei patruzeci și opt fii ai parohiei, eroi de pe multe fronturi din primul război mondial și pentru prima oară și ceilalți noi eroi, din cel de al doilea război (1941—1945), treizeci și trei ca număr, căzuți la Prut și alte multe îndepărtate

*

Să se știe pe mai tîrziu, că cel ce s-a străduit pentru ridicarea măreței troițe, din curtea bisericii de la Satulung, de cinstire a jertfei eroilor români, a fost părintele Zenovie Popovici paroh al bisericii „Sf. Adormire" în perioada 1904—1941.

A încetat din viață în anul 1941, la vîrsta de 63 ani.

Odihnește în Domnul în fața bisericii de care s-a îngrijit și unde a slujit cu cinste o viață de om.

Ioan Pantilimon

Noi, pietrele

(Urmare din pag. a 2-a)

nului Dumnezeului părinților noștri, I-am mulțumit și L-am slăvit. Placa aceasta, dezvelită astăzi, rostul acesta îl are: să ne amintească nouă și generațiilor viitoare că s-a făcut atunci, în 1944, dreptate. Dar placa aceasta mai are un rost: să ni-i readucă în memorie și în conștiințe pe cei care, pentru împlinirea dreptății, au luptat aici, și unii dintre ei și-au dat chiar viața. A căzut atunci veteranul din primul război mondial, generalul Grigore Bălan și locotenentul David Păiș pentru care s-au făcut azi rugăciuni de veșnică pomenire.

Eroii sînt tot ce are mai bun un neam. Ei sînt conștiința neamului. Ei exprimă prin faptă simțul de dreptate și simțul datoriei unui neam. Eroii ne înalță pe toți la statură eroică. Cînd vorbim de Călugăreni, de Războieni, de Șelimbăr, de Plevna, cînd ne rememorăm istoria, chiar copii fiind, zicem: *noi am luptat la Călugăreni*, noi am luptat la Plevna, și așa mai departe. Cuvintele exprimă simțul profund al solidarității cu strămoșii viteji. În noi circulă sîngele lor. Ne lăsăm absorbiți de eroi, și cînd o spunem, ne crește inima și în suflete se naște patriotismul.

Cultul eroilor, amintirea lor, comemorarea lor e îndemn și îndrumare spre eroism. Cei din 1944, de care ne amintim astăzi în chip deosebit, au mărturisit cu prețul vieții lor, ceea ce atît de bine a prins în cuvinte același Nicolae Titulescu la care ne-am referit mai înainte: *„România nu poate fi întreagă fără Ardeal. Ardealul e leagănul care i-a octrotit copilăria, e școala care i-a făcut neamul, e farmecul care i-a susținut viața... Ardealul e inima României geografice"* (Discurs rostit la Ploiești la 3 mai 1915, cf. Vasile Haneș, Antologia ortorilor români, Socec, Buc., p. 173—174).

Să păstrăm eroilor veșnică recunoștință și să oferim lui Dumnezeu jertfa lor, ca pe un dar curat și ca pe o rugăciune stăruitoare, ca să apere neamul nostru românesc, cum scrie în cărțile noastre sfinte, *„în toată vremea și în tot ceasul... de tot răul și de toată întîmplarea cea rea"*. Să fim una în cuget și în simțiri, să trăim în pace cu toți cei cu care istoria a vrut să fim laolaltă. Fiind astăzi sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului, să-i cerem ocrotirea pentru orașul Sfîntul Gheorghe, pentru Transilvania, pentru România și pentru întreaga lume.

ŞAGUNA ŞI REVOLUŢIA PAŞOPTISTĂ DIN TRANSILVANIA

În atmosfera premergătoare adunării naţionale de pe Cîmpul Libertăţii, Şaguna merge la Carlovi, pentru a fi hirotonit episcop al românilor ortodocşi din Ardeal. În discursul pe care-l rosteşte cu acel prilej el se pronunţă, cu miez, pentru „mîntuirea poporului" şi pentru acţiune „în spiritul timpului". Idealul politic pe care şi-l propunea venea de departe, dintr-un gînd al lui Şincai: „Deşteaptă-te, o neam al meu şi ai minte!" şi în consonanţă cu nemuritorul vers al lui Andrei Mureşianu: „Deşteaptă-te române din somnul cel de moarte", vers ce iată peste timp a despicat încă o dată în Decembrie 1989 istoria românilor şi a luminat idealuri revoluţionare. Vertical şi profund Şaguna se mărturisea, atunci la 1848: „pe românii ardeleni din adîncul lor somn să-i deştept şi cu voia către tot ce e adevărat, plăcut şi bun să-i atrag".[1] Idealul acesta, prin unitatea dintre adevăr, plăcut şi bun, pulsează într-o dimensiune filocalică, într-un model ortodox al desăvîrşirii personalităţii umane, în corespondenţă cu profilul clasic al omului.

La Blaj Şaguna a fost preşedintele Comitetului naţional român, iar în planul mai larg al desfăşurării evenimentelor revoluţiei rolul lui a fost la fel de important ca şi cel al lui Bărnuţiu şi Avram Iancu. În Programul revoluţionarilor de pe Cîmpul Libertăţii, „petiţia" ce a fost adresată împăratului, Şaguna a conturat cu siguranţă ideea restaurării mitropoliei ardelene, şi după informaţiile din *Părţi alese din istoria Transilvaniei* a lui Bariţiu, tot lui i-a aparţinut şi paragraful privitor la educaţie şi învăţămîntul românesc: „Naţiunea română cere înfiinţarea şcoalelor române pe la toate satele şi oraşele, a gimnaziilor, institutelor militare şi tehnice şi a seminariilor preoţeşti, precum şi a unei universităţi române dotate din casa statului în proporţie cu poporul contribuent, în dreptul deplin de a-şi alege directorii şi profesorii şi de a sistematiza învăţămînturile după un plan scolastic şi cu libertatea de a învăţa".[2]

Şaguna a fost un bun organizator şi un diplomat de excepţie, a ştiut să-şi stăpînească poporul cu blîndeţe, cum rezultă şi din circulara din 4/16 mai 1848, în care îi îndemna pe români să fie cu „ascultare către domnii voştri pămînteşti, pînă cînd pe calea legii se va înlesni iobăgia voastră".[3] Pe cît a fost de blînd cu poporul, pe atît de bine a ştiut să se impună în faţa autorităţilor imperiale, cu o prestanţă proprie, încît comisarii imperiali îi alcătuiesc un portret, în care citim şi admiraţia acestora: „este vîrtos în trup şi în suflet, iar împlinirea punctuală a măsurilor sale, popularităţii sale celei mari, se poate atribui".[4]

Prin calităţile lui, Şaguna a fost „un bărbat al poporului", un diplomat în toată puterea cuvîntului, în realităţile cu poporul, cu fruntaşii revoluţiei române, şi nu în ultimul rînd cu reprezentanţii curţii vieneze, cu împăratul însuşi, căruia i-a fost „sfetnic dinlăuntru de stat", ceea ce era mult nu numai pentru un român ca Şaguna, dar ar fi însemnat enorm, pentru mulţi conţi şi grofi, care n-au avut acea şansă. Prin toate acestea a fost, cu adevărat un conducător providenţial pentru românii ortodocşi din Transilvania. În acest chip, îl vedem în fruntea deputăţiei fruntaşilor români către Viena, cu petiţia alcătuită pe Cîmpul Libertăţii, petiţie în care erau însumate importante revendicări sociale şi naţionale: independenţă naţională şi respect politic, reprezentanţă proporţională în dietă şi în administraţie, oficializarea limbii româneşti, egalitate şi autonomie bisericească, reînfiinţarea mitropoliei ardelene, desfiinţarea iobăgiei fără despăgubire, în documentele oficiale să nu se scrie „oláh" sau „wallach", ci „român", libertate industrială şi comercială, libertatea scrierii şi a tiparului, asigurarea libertăţii personale, alcătuirea unei gărzi naţionale, purtarea comună a sarcinilor publice, după starea şi averea fiecăruia, constituţie nouă pentru Transilvania întemeiată pe dreptate, libertate, egalitate şi frăţietate.

Şaguna n-a însoţit imediat deputăţia românească către împăratul, a fost nevoit să se prezinte la Cluj, pentru a depune jurămîntul de fidelitate, în faţa guvernatorului Teléky — „pe care l-am găsit — notează Şaguna — în cea mai mare perplexitate pentru tulburările ce începuseră atunci".[5]

Deputăţia l-a găsit pe împărat la Insbruck, primul răspuns la petiţia lor nu e satisfăcător, de aceea solicită încă unul în care se preciza: desfiinţarea robotei şi a dijmei, libertatea presei şi a curţilor de juraţi, înarmarea poporului, înfiinţarea şcoalelor naţionale, egalitatea bisericii greco-neunite (ortodoxe) cu celelalte biserici ale ţării.

De la Viena, Şaguna şi cîţiva din deputăţie se îndreaptă spre Pesta, pentru a spulbera din cugetul paşoptiştilor maghiari defăimările pe care guvernatorul Teléky le zvonise pe seama lui Bărnuţiu, Iancu, Axente, Bariţ, şi alţi tribuni români. La insistenţele lui Şaguna sînt admişi în dieta ce urma să aibă loc, pe lîngă cei numiţi: episcopul unit Lemeny şi Alexandru Bohăţel, încă cinci români, între care şi Timotei Cipariu. Din cauza precipitării evenimentelor, dieta n-a mai avut loc.

Parlamentarii pestani au luat în considerare numai primul răspuns împărătesc dat deputăţiei românilor de către împărat, încît în proiectul constituţional alcătuit s-a menţinut starea de iobăgie a românilor. Şaguna a fost foarte revoltat de această situaţie şi s-a pronunţat cu asprime faţă de acel proiect constituţional: „să judece Europa civilizată, care ştie respecta drepturile naţiunilor şi ale omenirii, dacă e compatibil cu postulatele legilor divine şi sociale, ca acolo unde 6—7 000 000 suflete formează trei naţiuni deosebite, 1 300 000 de suflete să fie pur şi simplu nulificate".[6]

Şaguna a avut curajul ideii şi al faptei, după cum se poate vedea şi din această înfruntare a dietei pestane. Tot astfel va proceda şi la o întrunire de la Sibiu a Comitetului naţional român, în prezenţa baronului Puchner. Cu acel prilej, după cum consemnează Laurian, Şaguna „arată cu d'amănuntul şi în vii culori situaţia prezentă a patriei noastre, schiţînd în trăsături marcante patriotismul adevărat şi patriotismul fals, făcu deosebirea între naţionalitate închipuită şi naţionalitate adevărată, întemeiată pe moralitate".[7]

Această distincţie şaguniană între naţionalitatea închipuită (utopică) şi naţionalitatea adevărată s-a constituit în epocă alături de principiul de naţionalitate bărnuţian într-o direcţie a gîndirii politice a românilor din Transilvania, iar mai tîrziu prin Vincenţiu Babeş, Alexandru Mocioni, Aurel C. Popovici s-a conturat, în ceea ce s-a numit o „sociologie a naţiunii".[8]

În 1848, urcarea pe tronul austriac a lui Francisc Iosif I, a bulversat constituţia kossuthistă, în care românii erau în continuare consideraţi iobagi, iar neamurile din imperiu: sîrbii, croaţii, slovacii, saşii, românii au avut convingerea unei schimbări în politica austriacă faţă de naţionalităţi, în sensul egalei îndreptăţiri a tuturor.

Şaguna, la propunerea lui Puchner, face la începutul anului 1849, un drum fără izbîndă la Bucureşti, pentru a mijloci un ajutor rusesc, în conflictul dintre Pesta şi Viena, între Pesta şi naţionalităţile din imperiu. Din capitala Ţării Româneşti, prin Bucovina şi Galiţia, Şaguna merge la Olmütz, în Moravia, locul în care împăratul se retrăsese pentru a petrece iarna grea a acelui an. Prin Serbia şi Croaţia ajung la Viena deputaţii Popasu, Laurian, Mocioni, lîngă care s-au ataşat, la insistenţele lui Şaguna şi bucovinenii Eudoxiu Hurmuzachi şi Mihai Botnar. Petiţia pe care o alcătuiesc şi o dau împăratului conţinea următoarele doleanţe româneşti: unirea tuturor românilor din imperiu sub sceptru austriac, un congres general al naţiunii române, autonomie naţională în administraţie, alegerea unui conducător naţional şi a unuia bisericesc, reprezentarea proporţională a românilor în senatul imperial, introducerea limbii naţionale ca limbă oficială.

Guvernul a respins acest proiect, pe motiv că românii fac parte din mai multe ţări ale coroanei. Şaguna a ironizat pamfletar această atitudine: „O exemple ale acurateţei! O drepţi observatori ai formelor! Cît de bine v-ar părea, dacă românii ar fi căzuţi chiar pe urechi, şi nepăsîndu-le de sine, ar lăsa să treacă tot momentul binevenit, care îi cheamă să se roage, să ceară".[9]

Şaguna rămîne însă pe poziţie, nu cedează. Intră în legătură cu reprezentanţii slovacilor şi croaţilor din imperiu şi redactează către curtea vieneză un nou document ce avea la bază necesitatea egalităţii naţiunilor din imperiu. Răspunsul vine abia în iulie 1849 şi în el se ocoleşte problema independenţei româneşti din imperiu, se susţine însă egalitatea în drepturi a românilor, cu celelalte naţiuni „imperiale".

Andrei Şaguna a fost din nou nemulţumit şi revine cu alte doleanţe, între care e menţionată, imperativ, înfiinţarea unui corp de armată românesc sub comanda lui Avram Iancu. Depune şi petiţie pentru reînfiinţarea vechii mitropolii ardelene şi reuşeşte eliberarea lui Bărnuţiu din temniţa de la Cernăuţi. Protestează împotriva contelui Clam-Gallos, urmaşul lui Puchner în fruntea oştilor imperiale şi candidat la funcţia de guvernator al Transilvaniei. Acest conte a dat o proclamaţie la Braşov, din care a exclus problema românească. Intervenţia energică a lui Şaguna a fost ascultată şi Clam-Gallos nu mai ajunge guvernator al Transilvaniei, ci funcţia de guvernator i-revenit lui Wohlgemuth, după cum se poate înţelege, cu sprijinul lui Şaguna.

Evenimentele pe care le-am invocat dezvăluie calităţile de conducător politic ale lui Şaguna. Are tact diplomatic, energie şi mîndrie naţională, o ţinută voevodală atît faţă de Pesta, cît şi faţă de Viena. El n-a obţinut totul dintr-o dată, ci în etape, cu iscusinţă pe care mulţi conţi şi baroni i-au invidiat-o. El şi-a cultivat iscusinţa fără să pese de invidii şi calomnii.

Deznodămîntul revoluţiei paşoptiste a românilor din Transilvania e cunoscut. Bărnuţiu, ideologul revoluţiei, intră în exil cărturăresc şi pune la universitatea din Iaşi fundamentele învăţămîntului filosofic românesc. Avram Iancu a intrat din istorie în legendă, în vecinătatea orfică a străbunilor Cipariu, cu înaltă cărturărie se retrage între liturgele limbii româneşti, cărora le caută formele originale şi originare. Vor continua lupta în Transilvania, Bariţ şi Şaguna, cel dintîi cu mijloacele presei şi a organizării politice, iar Şaguna pe mijloace diplomatice şi energie constructivă.

Atunci însă, cînd s-a tras cortina peste evenimentele revoluţionare, şi el se întorcea de la Viena prin Galiţia şi Bucovina, deşi poporul îl privea pe un izbăvitor, în cugetul lui era tulburat, întrucît presimţea vremile grele cu care nu numai el, ci toţi românii din Transilvania aveau să aibă de luptat: „De la frontiera Ardealului pînă la Sibiu — nota el — m-au petrecut mulţime de inteligenţi, bărbaţi onoraţionari şi popor — şi eu plîngeam amar, căci prevedeam necazurile noastre".

Acestor necazuri, Şaguna le va opune credinţa, cultura, lupta prin aceste mijloace pentru emanciparea românilor din Imperiu.

Traian Vedin

---

1. Ion Lupaş, *Mitropolitul Andrei Şaguna*, p.
2. N. Popeea, *op. cit.*, p. 61—62.
3. Ibidem, p. 71.
4. Ibidem, p. 70.
5. Andrei Şaguna, *Memorii*, 1923, p. 16.
6. Ion Lupaş, *op. cit.*, p. 25.
7. George Em. Marica, *Studii de istoria cultu şi sociologia culturii româneşti din Transilvan din secolul al XIX-lea*, II, 1979, p. 6.
8. N. Popeea, *op. cit.*, p. 281.
9. Andrei Şaguna, *op. cit.*, p. 32.

Din Basarabia

La Chişinău s-a înfiinţat o Societate cultural-bisericească „Mitropolitul Varlaam", din iniţiativa protoiereului Petru Buburuz.

Arhiepiscopia noastră a trimis de mai multe ori cărţi bisericeşti şi unele manuale şcolare, acestea din urmă, cu ajutorul D-lui Cojan Constantin din Sibiu care a colectat peste două zeci de mii de manuale diferite, şi ne bucurăm că au ajuns cu bine (unele mai aşteaptă să fie trimise). Aceasta reiese şi din scrisoarea pe care ne-a trimis-o părintele Petru Buburuz şi pe care o publicăm în continuare:

Înalt Prea Sfinţiei Sale,

Înalt Prea Sfinţitului Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
ARHIEPISCOP AL SIBIULUI ŞI MITROPOLIT AL ARDEALULUI

Înalt Prea Sfinţite

Părinte Mitropolit Antonie!

În numele Societăţii Cultural-bisericeşti „Mitropolitul Varlaam" respectuos Vă aducem omagiul şi Vă exprimăm simţămintele noastre de profundă recunoştinţă pentru aportul Dvs. deosebit în folosul Societăţii, materializat prin mai multe donaţii importante de cărţi bisericeşti şi de teologie, istorie. Aceste donaţii au sporit mult baza financiară a Societăţii, distribuirea unora dintre cărţi făcîndu-se pe preţuri modeste, altă parte formînd bazele bibliotecilor de carte bisericească a viitorului Seminar şi a bibliotecii teologice a Societăţii, care va fi la dispoziţia doritorilor ne-seminarişti.

Sperăm în viitorul apropiat să primim un sediu pentru Societate.

Am primit învoirea de la primărie să construim o biserică monumentală în microraionul Buicanii Noi, nu departe de mine. Este iniţiativa mea. Microraionul e nou (peste 100 000 locuitori) şi n-are nici o biserică.

Vă mulţumim şi Dumnezeu să Vă răsplătească bunătatea cu prisosinţă.

Solicitînd părinteşti rugăciuni şi binecuvîntări rămîn al Înalt Prea Sfinţiei Voastre smerit rugător

Preşedintele Societăţii, protoiereu P. Buburuz

P.S. Un set de cărţi a fost donat Bibliotecii Muzeului de Istorie a Moldovei.

Vom mai trimite.

Părintele Buburuz ne scrie că Societatea publică un ziar, *„Datina creştină"* şi e pe cale de a reda viaţa revistei *Luminătorul*, întemeiată de Mitropolitul Gurie al Basarabiei încă înainte de unirea din 1918, pe cînd era ieromonah.

Cei care doresc pot trimite articole spre publicare, pe adresa părintelui Petru Buburuz, Str. Proletară nr. 32, Chişinău 277050, Republica Moldova.

În cursul lunii august 1991 Arhiepiscopia noastră a trimis cărţi şi în Bucovina, prin păr. prof. dr. Ilie Moldovan.

Taine

In memoriam
Costin Murgescu

Secret e-n gema din adîncuri scoasă,
Culori arzînd cu irizări de foc.
E-n marmura, cînd sub informul bloc
Presimţi o formă viu armonioasă.

Sămînţa e secret din ea cînd lasă
Larvar viaţa, printr-un simplu joc
Al învierii din neant soroc.
Secret, al morţii ascuţiş de coasă.

Închis în lacra sfîntă, un secret
E cîntecul, înaltul, de poet
Adînc, cu gînduri multe-n roci săpate.

Cînd arzi, privind cum ard ca tine sori,
O taină-i, evident, ca tu să mori
Deşi-ţi doream, — o, cît! — longevitate.

Buc. 29 iunie 1991 *Petre Pascu*

Popa Ioaneş din Galeş

(Urmare din pag. 1-a)

comuna Galeş, în vecinătatea Săliştei, care, prin eroismul său tragic, s-a împodobit cu cununa muceniciei.

La 16 Aprilie 1756 episcopul unit denunţa guvernului pe popa Ioaneş, care a început o vie agitaţie împotriva unirii [cu Roma]. Dar acest denunţ nu era cel dintîiu, deoarece [episcopul Petru Pavel] Aron ceruse şi mai înainte să se ia măsuri împotriva lui de către comitele Saşilor. Un oarecare Francisc Olasz raportase, de asemenea, episcopului catolic din Alba Iulia, despre propaganda popii Ioaneş, în ţinuturile Sebeşului, Orăştiei şi al Hunedoarei. El îndeamnă pe oameni, se zice, a trimite cîte un delegat din fiecare sat la Sibiu, unde se vor întruni, pînă în Paşti, noul lor episcop, împreună cu doi vlădici sîrbi şi cu episcopul [Ioan Inocenţiu Micu] Klein, pentru a hotărî întoarcerea la legea veche. Agitaţia aceasta o făcea popa Ioaneş printr-o circulară, pe care o trimitea din sat în sat. Ne îndoim însă că individul zelos, care a scris denunţul, a fost şi bine informat. Întors nu de mult din Carlovi, unde a luat parte într-o delegaţie de Români, pentru a se plînge mitropolitului, popa Ioaneş va fi dezvoltat aceiaşi activitate, ca şi popa Cosma din Deal, servind opera de redeşteptare a credincioşilor ortodocşi.

La porunca guvernului, de bună seamă, magistratul din Sibiu trimise la Galeş, călăraşi şi plăieşi, pentru a-l aresta prin surprindere. Prima încercare a sbirilor însă nu izbuti. Atunci popa Ioaneş se adresă domnilor saşi, pentru a protesta: *„De veţi întreba de mine"*, scrie el *„pentru ce n-am venit la Măria Voastră de faţă, de aţi fi poruncit cu altă socoteală, cu linişte, după cum este porunca de la Prea Înălţata Maică Crăiasă, eu aş fi venit şi aş veni. Iară mînînd călăraşi şi plăiaşi noaptea, ca la un hoţ noaptea, iată nu ca la un preot nevinovat, pentru aceasta în arişte nu voi veni, că nu sînt tîlhariu. Ci să mă iertaţi, că ieu voiu scri sus de aceasta"*. Ca cei mai mulţi dintre contemporanii săi, nici popa Ioaneş nu credea că Maria Terezia se identifică cu sălbatica prigonire a Bisericii ortodoxe, de aceea ameninţă pe saşi că-i va denunţa reginei. Deşi iscălea: *„al măriilor voastre ieu smeritul popa Ioaneş Popovici din Galeş, mic plecat"*, totuşi din scrisoarea sa respiră un aer de demnitate. Pare-că vezi printre rîndurile aşternute pe hîrtie, cu mîna unui cărturar de seamă, cîtă încredere se sălăşluieşte în sufletul acestui tînăr preot pentru dreptatea Bisericii sale. Dar nu peste mult, popa Ioaneş căzu totuşi pradă în mîna călăilor săi.

În Maiu, după cum apare din actele guvernului, el fu arestat şi transportat la Sibiu. Avem la îndemînă o scrisoare plină de duioşie şi durere, pe care o adresează ţăranul Ioan Burbore din Galeş, tatăl preotului nostru, către tezaurarul suprem din Ardeal. El se plînge, că sărmanul său fiu, denunţat de cineva, a fost legat în lanţuri şi aruncat în cea mai grea temniţă. Mai anii trecuţi, un preot ortodox, care fusese de asemenea prins, nu numai că nu a fost legat în lanţuri şi despoiat de lumina zilei, ci a stat în temniţă, bine îngrijit, cu mîncare ce i se trimitea zilnic. Bătrînul roagă de aceea pe domnii de la tezaurariat, să se îndure a-l elibera pe fiul său, sub garanţie sau cel puţin a-i desface lanţurile pentru ca să se poată bucura de lumina zilei.

Dar rugămintea bătrînului părinte nu fu în stare să înmoaie inimile împietrite ale persecutorilor. Regina Maria Terezia dispuse îndată a-l transporta pe popa Ioaneş, în secret, la Deva, ca să fie închis în temniţa din cetate şi ţinut pînă la moarte. Tocmai după un an cancelaria aulică anunţă directoratul cameral din Ardeal să deporteze pe popa Ioaneş din Galeş, fie într-o fortăreaţă din Italia, fie la Gratz. Dar, se pare, că tocmai faptul că nu s-a dat un mandat precis, unde să fie transportat, provoacă o nouă corespondenţă între Cancelaria aulică şi Consiliul de război. În cele din urmă aceste autorităţi stabilirâ, că popa Ioaneş din Galeş să fie transportat la Gratz. Despre aceasta Consiliul aulic de război anunţă îndată şi pe prefectul militar din Gratz, cerîndu-i ca îndată ce delicventul va ajunge acolo, să fie pus sub pază militară şi ţinut închis toată viaţa sa. Deoarece însă escortă militară nu i se poate da, nefiind în Transilvania un număr suficient de soldaţi, Cancelaria aulică să ia singură dispoziţii ca popa Ioan să fie transportat de la Deva la Gratz.

La 27 Octombrie 1757 cancelaria aulică ardeleană răspunde că cu oamenii din Ardeal nu poate să-l transporte pe popa Ioan, fiindcă cei însărcinaţi cu aceasta sînt Valahi de acelaşi neam cu deţinutul şi ar fi primejdios a-l da pe mîna lor. Cancelaria îşi exprimă părerea însă, că ar fi bine, cînd trece armată din Ardeal spre Bănat, să-l ducă şi pe popa Ioan pînă acolo, iar pe urmă să-l transporte mai departe la Gratz. Consiliul de război primi această propunere şi 16 Noiembrie 1757 dispuse ca popa Ioan să fie trimis cu escortă militară de la Deva în Bănat şi de acolo la Gratz.

Probabil că aceste măsuri au fost în curînd executate, căci popa Ioaneş dispare din şirul luptătorilor noştri şi numai tovarăşii săi mai aduc aminte, din cînd în cînd de el, reclamînd zadarnic eliberarea sa din temniţă. Între zidurile mucede ale cumplitei fortăreţe din Kufstein, popa Ioaneş a suferit, pînă la sfîrşitul vieţii, temnicea grea, ofilindu-se tinereţea, în aşteptarea izbăvirii, pe care nu avea să o mai apuce.

Izvoarele fericirii monahului Nicolae..

(Urmare din pag. a 2-a)

ai avea mereu senzaţia că ceva ţi-a rămas neabordat. Fragmentul, fragment, e o secvenţă, o felie, şi el te-ar putea elibera de teama că n-ai spus tot, şi chiar şi de aceea că n-ai spus esenţialul. Steinhardt, fără a putea şi acuzat de incoerenţe, e un om alcătuit din bucăţi, din cît mai multe bucăţi a putut aduna mintea şi sensibilitatea lui, dintr-un total infinit de bucăţi. E limpede însă că a adunat enorm de multe bucăţi şi că le-a coordonat într-un *chip fericit*. Acest „chip" s-a prezentat în *„Jurnalul fericirii"*.

De ce s-a convertit Steinhardt la creştinism?

Şi mai departe: de la ce s-a convertit? De la iudaism? De la ateism sau de la indiferenţă? Sau, cumva, de la cultură? Nu, se va zice. Nu la cultură în nici un caz. Nu se converteşte nimeni de la cultură. De cultură nu mai poţi scăpa. Se poate converti cineva, eventual, prin cultură, în interiorul ei, convertind cultura sau, poate, mai exact o cultura lui. Căci om de cultură a rămas şi după convertire .Dar că cineva şi-a convertit cultura, cred că se poate zice. Mi se pare că acesta e cazul lui. Referinţele lui, analogiile, similitudinile, pătrunderea sensurilor, interpretările, sînt mereu culturale. „Jurnalul", deci el însuşi Steinhardt, respiră, se verifică, se ajută cultural. Pascal, Dostoievski, Kierkegaard, Goethe, Corneille, Péguy, Descartes şi nenumăraţi alţii printre care şi modernii Proust, Sartre, Valéry, Alexandre Dumas, Camus, Chesterton şi românii Eugen Ionescu, Pârvan, Mircea Eliade, Emil Cioran, Lucian Blaga, Radu Gyr, Nae Ionescu, Nichifor Crainic şi bine înţeles C. Noica, în „lotul" căruia Steinhardt a fost arestat şi condamnat, sînt numai cîteva nume culese din zeci şi sute, la o simplă răsfoire a „Jurnalului". Nu lipsesc nici oamenii de ştiinţă, Newton, Galilei, Michelson şi mulţi alţii, nici compozitorii cei mari şi, întîmplare, pentru simpla ilustrare a diversităţii, nici Agatha Christie nici Coşbuc, şi am putea continua pe mai multe pagini numai înşirare de nume. Dacă am mai adăuga şi numele de sfinţi, de isihaşti şi mari teologi, de la Ioan Damaschinul, Ioan Scărarul, Maxim Mărturisitorul, Grigorie Palama, Nicolae Cabasilas, pînă la Simion Metafrastul şi Irénée Hausherr, am putea uşor alcătui un dicţionar de nume.

Toţi îi dau o referinţă importantă, parcă anume rostită pentru El luminează un sens, îi întăresc o idee printr-o comparaţie, îi susţin reză o dezlegare, îl bucură cu un paradox şi, mai ales, îi justifică opţiunile. Merge înainte, pe drumul lui, cu dînşii de mînă. Din acest punct de vedere, cazul lui mi se pare exemplar. Departe de a se lăpăda de cultură, el are pentru toate mărturii culturale care se unesc se întregesc şi se verifică lesne cu cele ale sfinţilor, decît în cea a caturii. E surprinzător chiar cît de adînc i-a pătruns pe sfinţi, viaţa şi cărţile, şi experienţele lor, şi cît de bine i-a înţeles. Şi i-a asumat şi, în acelaşi timp, s-a lăsat absorbit de ei. Ca şi de Sfînta Scriptură copios citată, şi de Iisus Hristos. A bătut cu toată cultura la uşa celiei sfinţilor şi, cu sfială, la uşa lui Hristos. Fără să facă din cultură *o ancilla*, o sclavă a teologiei, ca în Evul Mediu. A aşezat la aceeaşi masă cultura şi spiritualitatea şi le-a pus să dialogheze. Şi le-a întîlnit armonios în propria lui persoană, transformînd-o în monahul Nicolae de la Rohia. Se cade însă să spunem că, deşi n-a renunţat la cultură şi nici n-a supus-o neapărat teologiei, a declarat-o totuşi insuficientă: *„Nu ajunge cultura, mai e nevoie de morală*, scrie el. *Poţi să fii instruit şi totuşi brutal, simplist, nătîng şi elementar"* 276). Se zice că mulţi schingiuitori ordinari din lagărele de exterminare erau pasionaţi după Goethe şi Mozart! *„Jurnalul"* devine astfel un fel de carte de iniţiere în creştinismul modern. O carte de sinritualitate care se va ceti multă vreme. Şi o reuşită carte de apologetică. Încearcă demersul apologetic apelînd la savanţii moderni, pe cei îi armonizează cu Dumnezeul creator al universului şi al vieţii, le preia limitele peste care nu pot trece, şi îşi serveşte astfel credinţa lui. Asta o fac mulţi. Şi bine fac.

(Continuare în numărul viitor)

Arhid. prof. dr. IOAN ZĂGREAN

În ziua de 1 august 1991 a în-tat din viață arhidiaconul prof. . Ioan Zăgrean, fost titular al tedrei de Teologie Morală de Institutul Teologic Universitar n Sibiu.

Adormitul în Domnul s-a năs-t la data de 24 decembrie 1912, Blăjenii de Jos, jud. Bistrița-săud. A făcut studii la Liceul lexandru Odobescu" din Bis-ița (1922—1929), la Academia ologică din Cluj (1931—1935) și Facultatea de Filozofie a Uni-rsității din Cluj (1931—1935). octoratul l-a luat la Facultatea Teologie din Cernăuți, în 1945. Toată viața și-a dedicat-o ac-vității didactice, fiind socotit bună dreptate între dascălii înalt prestigiu ai învățămîn-lui românesc în general și ai lui teologic în special. A func-nat în învățămîntul secundar ic și teologic ca profesor de Fi-zofie la Liceele din Turda 935—1936), Năsăud (1936—1937), rad (1937—1938), „Andrei Șa-na" din Brașov (1938—1945) și imion Ștefan" din Cluj (1945—48), fiind și director al aces-ia din urmă; profesor pentru diile biblice și sistematice la minarul teologic din Cluj 952—1967), fiind și directorul minarului între 1952—1964.

În învățămîntul universitar a st rînd pe rînd: profesor suplinitor de Liturgică la Academia ologică din Cluj (1946—1948), profesor titular la catedra de Teologie Morală, de la noul Institut teologic de grad universitar din Cluj (1948—1952), profesor de Teologie Morală la Institutul Teologic Universitar din Sibiu (1 ianuarie 1968 — 1 octombrie 1982).

A fost hirotonit diacon în 1935 și a împodobit prin vocea sa aleasă slujbele din catedralele eparhiale din Cluj și Sibiu. A fost un ales predicator și un teolog cu o vastă și profundă pregătire de specialitate.

Are la activ o foarte extinsă și substanțială listă bibliografică. Dintre numeroasele studii publicate amintim: „Creștinismul și drepturile fundamentale ale omului", în S.T. nr. 3—4/1952; „Personalitatea morală după învățătura creștină ortodoxă", în „M.A." nr. 3—4/1957; „Viața interioară a preotului și importanța ei pentru apostolatul preoției", în „M.A.", nr. 5—6/1960; „Principii de morală creștină în Predica de pe munte", în „M.A." nr. 1—3/1963; „Desăvîrșirea vieții creștine prin Sfintele Taine", în „M.A.", nr. 1—2/1965; „Opinii protestante cu privire la epicleza euharistică și dezvoltarea acesteia în Liturghiile răsăritene", în „M.B." nr. 10—12/1965; „Biserica și umanismul vremurilor noastre", în „M.A." nr. 9—10/1972; „Aspecte noi în studiul Teologiei morale în Biserica romano-catolică", în „M.O.", nr. 7—9/1978; „Conceptele de obligație și datorie în morala creștină", în „M.A." nr. 1—3/1980.

Este autor al „Moralei creștine", manual pentru Seminariile teologice, București, 1974, 317 p; coautor al manualului de „Teologie morală ortodoxă" pentru Institutele Teologice, vol. I și II, București 1979—1980; coautor al manualului de „Dogmatica ortodoxă" pentru seminariile teologice, București, 1991.

A fost un soț și un părinte devotat vieții de familie.

Prohodirea rămășițelor sale pămîntești a avut loc, în catedrala ortodoxă din Cluj-Napoca, în data de 3 august 1991.

Au slujit P.P.S.S. Irineu Bistrițeanul, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Clujului și Ioan Crișanul, arhiereu-vicar al Episcopiei Oradea, înconjurați de un sobor de preoți și diaconi.

De la Sibiu au fost prezenți: rectorul și prorectorul Institutului Teologic, împreună cu profesorii dr. Ioan Floca și dr. Ilie Moldovan.

Adormitul în Domnul lasă în urmă un nume încărcat de prestigiul unor însemnate realizări cultural-spirituale.

Bunul Dumnezeu să-l odihnească că drepții!

Pr. prof. dr. Dumitru Abrudan

CARTE DE RELIGIE

Cu purtarea de grijă a I.P.S. tropolit Dr. Nicolae Corneanu, apărut, în Editura Mitropolia natului, *Cartea de religie*, ma-al pentru trebuințele elevilor ale credincioșilor. Cartea con-e 72 de lecții și anume: Rugă-nnea la intrarea în clasă, Ru-ciune la ieșirea din clasă, Ru-ciune de seară, Tatăl Nostru, oi lecțiile Despre Biserică, șterea Maicii Domnului, In-rea Maicii Domnului în Bi-rică, Nașterea Domnului, nos-l Iisus Hristos, Păstorii și ma-, Ducerea lui Iisus la tem-l, Fuga în Egipt, Uciderea uncilor, Ioan Botezătorul, Bo-zul Domnului, Nunta din Cana lileii, Învierea fiicei lui Iair, vierea fiului văduvei din Nain, mulțirea pîinilor, Umblarea pe mare, Vindecarea orbului din naștere, Vindecarea slăbănogului de la lacul Viterda, Duminica Floriilor, Patimile, moartea și învierea Mîntuitorului, Sfînta Filofteia, Constantin Brîncoveanu, Familia, Biserica, Ajunul Crăciunului, Obiceiuri de Crăciun, Anul Nou, Colinde, Cîntece de stea, Plugușorul, Sfintele Paști, Obiceiuri de Paști, Sorcova și multe alte lecții de educație religioasă și patristică. Cartea are 49 de ilustrații și îndrumări practice, privind relația copii-părinți, despre patimile urîte și îndeletnicirile nocive, mînie, beție, minciună, furt, pizmă. Instructive sînt îndrumările cu caracter dogmatic: Dumnezeu, tată al tuturor și diferitele cîntări liturgice etc.

Hîrtia cărții este de calitate, execuția tehnică ireproșabilă, litere mari, tipar de calitate, coperta de un alb imaculat, ilustrată cu chipul blînd al Mîntuitorului, îmbrățișînd cu dragostea lui toată omenirea. Cele 6 pagini libere, rezervate pentru: Note, constituie un îndemn de a se înscrie momente esențiale din viața școlarului și a credinciosului.

Din modul de selecționare a materialului și din scopul didactic al lecțiilor rezultă necesitatea practică și urgentă a procesului de gîndire creștină, în societatea românească, și aceasta va fi posibil numai prin instruirea și educarea tinerei generații, în spiritul învățăturii creștine.

Nicolae Neaga

CARPE DIEM*

Acesta este titlul revistei tri-striale a pensionarilor din ju-ul Timiș, anul I, nr. 1, Timi-ra 1990, C.A.R.P., cum i se e prescurtat. Revista este re-ctată de un comitet în frunte ing. V. Fizeșan, redactor șef, Revista aduce informații asu-activității Asociației în do-niul social și cultural. „Ea e la îndemînă, celor intere-i experiența și înțelepciunea care anii i-au ajutat să se muleze, pentru a folosi corect pul care este atît de prețios, pentru a înviora toamnele tîr-ale pensionarilor, aducîndu-le suflete parfumul plăcut al a-ntirilor."

Din modul cum este organizată ista „Carpe Diem" apare ca o blicație necesară. După nume-sele informații utile și de o ictă actualitate date pensio-rilor, revista conține studii, icole, din viața culturală: is-torie, literatură, limbă, știință, artă, muzică, teatru, comentarii, turism, actualități informaționale, știri interesante pentru pensionari, însemnări bibliografice, organizări de excursii prin C.A.R.P., evenimente de peste hotare etc.

Preotul timișorean Iosif Cioclodeo pornind de la pomenirea cu pioșenie a eroilor Revoluției din decembrie 1989 scrie un articol intitulat: Să ne bucurăm de Sfintele Sărbători, căci Hristos s-a născut și trăiește veșnic în sufletele noastre.

Revista este interesantă, originală și variată. Girul calității îl dă colectivul de colaboratori, alcătuit din cărturari de prestigiu, profesori universitari, scriitori, poeți, oameni de știință. Aparte trebuie să spunem că Asociația C.A.R.P. este bine organizată. Pe lîngă publicarea revistei „Carpe Diem", ea are un cenaclu literar unde vîrstnicii își împărtășesc sub o formă artistică, problemele care-i preocupă, simțămintele care-i frămîntă. Asociația are o bibliotecă proprie, bine organizată, farmacie, consult medical și juridic gratuit, pentru cei 22 000 de membri ai ei, posedă o vilă proprie în stațiunea balneologică Buziaș, unde membrii au gratuită cazarea și unde sînt duși în mod onorific de autobusul C.A.R.P.-ului.

Asociația organizează manifestări cultural-artistice, în Timișoara și în provincie, excursii în țară și peste hotare, cu mijloacele proprii de locomoție.

Se cuvine caldă apreciere conducătorilor C.A.R.P.-ului, care fac ca într-adevăr vîrsta a treia să fie frumoasă.

Nicolae Neaga

* Bucură-te de ziua de azi.

„Un dac a coborît de pe columnă"

(Urmare din pag. a 3-a)

rtă am avut noi românii, care am rămas singuri fața năvălirii popoarelor barbare. Dacă nu eram să le ținem piept, ce se alegea de voi? La a-bostul nostru ați avut timp să vă întăriți și să cultivați. A venit vremea să ne dați o mînă de tor să ne unim într-o singură țară".

Ceea ce însă îl face în chip special nemuritor Badea Cîrțan este uriașa sa lucrare desfășu-ă pe tărîm cultural, de luminare cu lumina căr-și de întărire în credința străbună a românilor nsilvăneni.

Avînd un larg cerc de cunoscuți în rîndul mari-personalități din România acelor ani, la care ea acces neîngrădit și de la care mai ales se oviziona, Badea Cîrțan a cărat în Transilvania, spate, cu desagii, prin vama cucului, aproxima-100 000 de cărți, reviste, tablouri și alt mate-l didactic, icoane etc., în greutate de peste două goane, spre a le împărți fraților săi din Transil-nia: învățători, preoți, țărani, școlari etc. lipsiți slova românească. Desigur că autoritățile aus--ungare nu vedeau cu ochi buni lucrarea sa, din e motiv a fost arestat și condamnat de mai lte ori. În anul 1905 de pildă, căpitănia orașului așov avea confiscate de la Badea Cîrțan 76 621 părituri", dintre care 268 „cu conținut instigator", e se refereau de bună seamă la istoria româ-or. Acest efort, ca și ploile, vînturile, frigul, zăpada și altele asemenea au grăbit sfîrșitul trupesc al lui Badea Cîrțan, flacăra vieții sale pămîntești stingîndu-se în 7 august 1911, *acum 80 de ani așadar*, pe crucea de la mormîntul său din cimitirul orășenesc din Sinaia fiind încrustate următoarele cuvinte: „Aici doarme Badea Cîrțan, visînd întregirea neamului".

Un scriitor din acei ani care i-a vegheat ultimele clipe îl îmbărbăta cu astfel de cuvinte: „Bade Gheorghe, ești un erou. Ai luptat toată viața ca nimeni altul pentru țara noastră, pentru poporul nostru; ai pus o temelie pentru ziua de mîine. Urmașii nu te vor uita!"

Într-adevăr, Badea Cîrțan nu poate și nu trebuie uitat pentru sensul, pentru înțelesul cu totul superior pe care l-a dat vieții sale.

Ba mai mult, acum cînd visul său s-a împlinit, socotim că a sosit momentul ca rămășițele sale pămîntești să fie transferate în curtea muzeului din Cîrțișoara, aproape de părinții săi și de unele din urmele ostenelilor sale, sau în noua incintă a Mănăstirii Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus, la ale cărei ziduri își va fi purtat pașii în anii copilăriei sale.

Acest lucru s-ar înscrie pe linia gîndurilor sale, dar în același timp ar putea fi mai în atenția tinerelor generații, a noastră a tuturor, amintindu-ne mereu la cîtă dragoste de neamul din care facem parte și de vatra străbună sîntem îndatorați.

PROFESORUL IACOB LAZĂR

(23 martie 1884—13 septembrie 1951)

Anul acesta se împlinesc patru decenii de la trecerea la cele veșnice a profesorului Iacob Lazăr, „omul de o rară modestie și discreție", care cunoscînd „cultul muncii și al omeniei" s-a impus ca „un exemplu de cărturar și de profesor dedicat misiunii sale", cum în caracterizează urmașul său la catedră, profesorul Liviu Stan.

Aceste cuvinte de cinstire a personalității profesorului Iacob Lazăr ne îndreptățesc a evoca cu respect, la patru decenii de la moarte, memoria acestuia și a sublinia cîteva din realizările sale cărturărești, care azi ni se par de acută actualitate și se impun a fi repuse în circulație în vederea rezolvării juste a problemelor de drept ce se ridică în condițiile de democrație și libertate din patria noastră, similare acelora trăite și de ilustrul profesor între cele două războaie mondiale.

Născut la 28 martie 1884 dintr-o familie de preoți, în comuna Pețeș-Bihor, urmează prima clasă elementară la Școala confesională ortodoxă din comuna natală, de unde trece și încheie ciclul de patru clase elementare la Școala confesională reformată maghiară din Aleșd. Cursurile școlii secundare le urmează la Liceul greco-catolic român din Beiuș, unde ia și matura (bacalaureatul). Între anii 1902—1905 urmează cursurile Institutului Teologic ortodox din Arad, de unde ca bursier se înscrie la Facultatea de teologie din Cernăuți, pentru cursurile de doctorat în teologie, pe care îl ia în anul 1908. În același timp urmează și Facultatea de Drept a Universității din același oraș.

În anul 1908 a fost numit ca profesor suplinitor și apoi titular al catedrei de Drept bisericesc de la Institutul teologic din Arad, unde a funcționat pînă în anul 1921. În anul 1908 este hirotonit diacon și funcționează ca diacon ceremonial pînă în anul 1920 cînd este hirotonit preot și distins ca protopop onorar.

În anul 1921 înființîndu-se Facultatea de drept la Oradea, a fost chemat să ocupe catedra de Drept bisericesc pe care o deține pînă în anul 1934 și să suplinească catedra de Istoria dreptului român pînă în anul 1928. Desființîndu-se Facultatea de drept din Oradea în anul 1934 și contopindu-se cu Facultatea de drept a Universității din Cluj, profesorul Iacob Lazăr a fost încadrat la Cluj la aceeași catedră de Drept bisericesc, unde a funcționat pînă în anul 1938, cînd se transferă la București, ocupînd catedra de Drept bisericesc de la Facultatea de teologie din cadrul Universității din capitală, pe care o onorează pînă în anul 1948, cînd s-a pensionat, pentru limită de vîrstă, după o activitate didactică de patru decenii în cadrul a patru instituții d învățămînt superior, dintre care două bisericești și două de stat.

Profesorul Iacob Lazăr, pe lîngă activitatea didactică a desfășurat și o rodnică activitate științifică, cărturărească și publică-administrativă bisericească.

La 1 decembrie 1918 participă la Adunarea Națională de la Alba Iulia, ca reprezentant ales al Aradului. Face parte din primul Parlament al României, din Adunarea eparhială a Episcopiei Aradului (1918—1920), din Consiliul și Adunarea eparhială a Episcopiei Oradiei și din Colegiul bisericesc al Mitropoliei ortodoxe române pînă în anul 1938.

La Oradea, ca profesor a mai deținut și următoarele însărcinări: director al Consiliului studenților în Drept între anii 1927—1934; decan al Facultății de drept între anii 1932—1934 și delegat în Senatul Universității din București, între anii 1932—1934.

La Cluj, ca profesor a fost și președinte al Comisiei căminelor studenților; membru în Consiliul consultativ universitar și membru în Senatul Universității din Cluj.

La București a deținut și funcția de decan în anul 1940/1941.

În întreaga sa viață a desfășurat și o rodnică activitate publicistică reflectată în numeroase articole publicate în ziarul „Românul" din Arad, fiind membru în redacția acestuia între anii 1918—1920. A colaborat de asemenea la ziarul „Tribuna" din Oradea, la periodicele „Biserica și Școala" din Arad, la „Telegraful român" din Sibiu, la „Revista teologică" din Sibiu, la revistele „Biserica Ortodoxă Română" și „Studii teologice" din București.

Ca profesor și cărturar profesorul Iacob Lazăr s-a remarcat și rămîne în istorie prin valoroasele articole și studii publicate în revistele de specialitate și mai ales prin valoroasele lucrări în care a abordat o gamă largă de probleme de strictă actualitate, nu numai în momentul alcătuirii lor ci și azi cînd se impun cu autoritate.

Opera științifică a profesorului Iacob Lazăr o putem axa pe cîteva probleme de bază din Dreptul canonic ortodox și din Dreptul bisericesc de stat.

Ca profesor, solicitat de necesitățile catedrei a redactat în manuscris litografiat două cursuri:

— *Dreptul Bisericesc Ortodox*. Curs litografiat. Arad 1918, pp. 400. Pregătit pentru uzul studenților are valoare și azi, el putînd fi un manual îndrumător de o deosebită precizie în materie. La alcătuirea lui sistematizează cunoștințele acumulate ca și unele cercetări proprii.

— *Istoria Bisericii Române din Transilvania*. Curs litografiat. Arad 1917, pp. 257. În acest curs autorul prezintă o sinteză a dezvoltării istorice a Bisericii Ortodoxe Române din Ardeal și face unele considerații critice și observații judicioase de valoare deosebită.

Preocupat de buna organizare a învățămîntului teologic publică două lucrări:

— *Reorganizarea învățămîntului teologic și a educației seminariale*. Sibiu 1917. În acest studiu susține necesitatea unei reforme a învățămîntului teologic, animat de sentimente și idei progresiste.

— *Dreptul bisericesc la facultățile de Drept*. București 1939. Prin această lucrare determină poziția și importanța studiului Dreptului bisericesc în cadrul facultăților de drept din cadrul universităților românești.

Apărător neînfricat al ortodoxiei românești elaborează o serie de lucrări de referință de mare valoare documentar-științifică:

— *Biserica dominantă și egala îndreptățire a cultelor*. Arad, 1936. Pornind de la situația creată de încheierea concordatului dintre Guvernul regal român și Vatican, autorul face o amplă analiză a stării de nedreptat ce s-a creat Bisericii majorității românilor. Autorul dezvăluie „totala nesinceritate și inconsecvența regimurilor trecute față de culte, arătînd parodierea legală și cea de fapt, în care acestea s-au pretat, prin măsurile luate față de diverse culte și în special față de Biserica Ortodoxă Română, căreia i s-au adus grave prejudicii". Autorul arată politica de aservire a Statului față de Biserica catolică cu toate riturile ei, căreia i s-au creat astfel de privilegii încît ea devine dominantă de fapt iar Biserica Ortodoxă dominată prin legi. Autorul nu cere privilegii pe seama Bisericii strămoșești ortodoxe ci pledează pentru o egală îndreptățire a cultelor din țară.

— *Conștiința ortodoxă din Arad*, București, 1944. Autorul evocă viața Bisericii Ortodoxe în zona de vest a țării.

— *Personalitatea juridică a Bisericii*. București, 1940. Cu această lucrare și cele ce urmează autorul se ocupă de diferitele aspecte ale relațiilor dintre Biserică și Stat. Începe cu aspectul poziției Bisericii ca organizație socială aparte a Dreptului public, relevînd caracterul acesteia de instituție religioasă autonomă, căreia i se recunoaște personalitatea juridică, adică calitatea de subiect de drepturi și îndatoriri într-un mod asemănător cu aceea a instituțiilor publice din aparatul de stat, de care se deosebește totuși prin specificul deosebit de al acestora.

— *Statul și Biserica*, București, 1942. În această lucrare de bază autorul arată că Biserica în raporturile ei cu Statul „trebuie să ție seama de dezvoltarea organizației statale și de transformările sociale care determină această dezvoltare", aceasta deoarece „Biserica își îndeplinește misiunea ei în timp și în cadrul realităților pe care nu le creează ea, ci înseși transformările succesive ale vieții sociale".

— *Biserica și transformările sociale*. București, 1945. Pornind de la realitatea că Biserica neavînd o învățătură a ei religioasă despre stat, întotdeauna s-a orientat după realitățile pe care le oferă viața de stat și ordinea de drept statornicită de autoritatea politică a societății, față de care Biserica este obligată să urmeze porunca Mîntuitorului, care a spus: „Dați Cezarului cele ce sînt ale cezarului și lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu".

— *Împăratul Justinian ca legislator bisericesc*. București, 1948. Raporturile dintre Biserică și Stat trebuie să țină seama și de raporturile stabilite în decursul istoriei. Socotind că cele mai concludente și realiste sînt raporturile stabilite pe vremea împăratului bizantin Justinian, din veacul VI, autorul consideră că Biserica „trebuie să fie în toată vremea" consecventă în atitudinea ei tradițională și să nu se aventureze în încercări de a-și formula, după exemplul greșit al papalității, o învățătură proprie despre Stat, pentru că un astfel de lucru depășește domeniul Bisericii și constituie o abatere de la misiunea ei prin încercarea de a se substitui misiunii Statului."

Trăind din plin și plenar realitățile politice, etnice și confesionale din țara noastră din vremea sa și în primul rînd pe cele din Ardeal, profesorul Iacob Lazăr elaborează o serie de studii de mare valoare documentară și de perspectivă în ce privește aceste realități. Urmărind cu interes raporturile reale dintre Biserica Ortodoxă Română și Stat, în contextul raporturilor dintre Biserica dominantă, națională, a marii majorități a poporului român, Biserica ortodoxă strămoșească și Cultul catolic din România cu diferitele lui rituri, și al inegalității dintre acestea create prin legi nedrepte, anticonstituționale și creatoare de privilegii pe seama unui cult minoritar, autorul abordează diferite aspecte cu implicații istorice și juridice semnificative, în lucrări ca:

— *Regimul cultelor din România*. Craiova, 1930. În acest studiu autorul analizează baza constituțională a regimului cultelor din România și arată „contrazicerile pe care le cuprinde legea pentru regimul general al cultelor din 1928 în raport cu principiile înscrise în Constituție (1923)", pledînd pentru „modificarea acestei legi ca una care constituie o încălcare flagrantă a principiilor dreptului public și este menită să zădărnicească în fapt, aplicarea principiilor constituționale și de tratament egal al cultelor".

— *Cultul catolic în România. Concordatul cu Vaticanul*. Oradea, 1933. Bun cunoscător al istoriei Bisericii și a neamului românesc în acest studiu autorul face o prezentare „a infiltrației catolice" pe teritoriul patriei noastre și arată „pozițiile pe care a reușit să și le asigure" atît în domeniul economic cît și în cel al dreptului cultului catolic în România prin încheierea Concordatului dintre Guvernul regal și Vatican, în anul 1927 și ratificat în 1929. Ocupîndu-se în mod special de Concordat autorul discută și relevă în mod științific „caracterul fictiv" al convențiilor pe care Vaticanul le încheie în general cu unele state și evidențiază în mod special „netemeinicia legală" a acestor convenții în dreptul internațional și în dreptul public. Subliniază apoi și „primejdiile la care se expune viața politică și religioasă din cuprinsul statului român prin încheierea faimosului concordat" pledînd pe temeiuri juridice și politice „pentru denunțarea" lui. Temeinicia pledoariei profesorului Iacob Lazăr s-a dovedit justă întrucît Concordatul a fost denunțat unilateral de statul român în iunie 1948, iar cultul catolic a intrat în drepturi egale cu celelalte culte, pierzîndu-și doar privilegiile asigurate prin concordat. Aceasta a făcut posibilă și reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române prin revenirea românilor legați prin concordat de Biserica catolică la Biserica mamă românească ortodoxă strămoșească, ștergîndu-se o mare nedreptate și silă care s-a făcut la 1700 prin unirea cu Roma catolică a unor români din Ardeal.

— *Politica scaunului papal*. Cluj, 1936. Mereu preocupat și îngrijorat de „primejdia pe care o vedea limpede pentru poporul român și pentru Biserica Ortodoxă din partea politicii papale", care izbutise prin legea cultelor din 1928 și prin concordatul din 1929 să-și asigure „poziții privilegiate" pe care „nu le avusese în țara noastră nici sub stăpîniri politice anterioare care se declarau catolice", autorul arată într-o expunere istorică documentată, „țelurile politicii papale" și felul în care Vaticanul „a uneltit pentru înfăptuirea acestora" în diverse țări, mai ales după primul război mondial. În baza cercetărilor întreprinse autorul reliefează și mai pregnant și denunță cu noi dovezi și argumente, „primejdioasa cale pe care s-a angajat statul român prin încheierea concordatului cu Vaticanul în 1929 și prin încheierea acordului cu același Vatican, în 1932 privitor la organizația numită „Status romano-catholicus Transsylvaniensis". Această pledoarie și argumentare a dus la denunțarea contractului și a acordului, ca și la dizolvarea asociației înrobitoare.

(Continuare în pag. a 7-a)

Arhid. prof. dr. Ioan Floca

LA ÎNĂLŢAREA SFINTEI CRUCI, 1 SEPTEMBRIE

Acest mare praznic, Înălţarea Sfintei Cruci, şi care este prilej de înălţare a noastră spre Dumnezeu, spre Golgota, de unde am primit mîntuirea, ne face să ne amintim, să trăim din plin marele eveniment sfînt şi de mare importanţă pentru orice credincios, cînd sfinţitul patriarh Macarie al Ierusalimului a înălţat Sfinta Cruce de pe amvonul marei Cetăţi, catedrala Sfîntului Mormînt, în faţa miilor de pelerini creştini, veniţi din toate colţurile lumii: episcopi, preoţi, bărbaţi şi femei, copii, oameni învăţaţi şi neînvăţaţi etc.... şi cu ei împreună, să cîntăm, ca şi ei: „Doamne miluieşte", „şi Crucii Tale ne închinăm, Stăpîne, şi sfîntă Învierea Ta slăvim". Imnul din urmă ne arată că Sfînta Cruce nu se desparte de Învierea Domnului, ele se cinstesc împreună. Iar cine nu cinsteşte Sfînta Cruce, nu poate serba nici Învierea, că învierea Mîntuitorului urmează după moartea Sa pe cruce. Cum să învieze El (Paştile), dacă nu a murit; dar Domnul a murit, cu adevărat, pe altarul Crucii, cel mai sfînt altar şi pe care a întemeiat Biserica Sa.

Praznicul Sfintei Cruci (Crucea) formează apoi şi un sfînt triptic cu Înălţarea Domnului, de pe Muntele Eleonului (F.A. 1, 9—11) cînd s-au arătat îngeri din cer şi i-au mîngîiat pe Sfinţii Apostoli şi cu schimbarea Sa la faţă pe Muntele Taborului, munte învăpăiat de lumină veşnică a dumnezeirii, cînd Domnul şi-a înălţat firea Sa omenească pînă la transfigurare, îndumnezeire şi a aşezat-o de-a dreapta Tatălui, în cer. Iar ca să fim în aceste locuri sfinte şi înalte: să ne înălţăm cu Domnul şi să ne schimbăm cu El, în alţi oameni, oameni duhovniceşti, oameni ai păcii şi iubirii, în oameni ai progresului şi ai sfinţeniei, avem trebuinţă absolută şi de harul Sfintei Cruci, de puterea ei, care, atunci cînd ne rugăm ei, ne ridică din treaptă în treaptă la Dumnezeu, ceea ce este un mare progres duhovnicesc.

Dar Înălţarea Sfintei Cruci, pe care o sărbătorim astăzi, cu multă evlavie, nu se mărgineşte, circumscrie numai la amvonul amintit: înălţarea pe el, cu secole în urmă, ci s-a generalizat, cuprinde toată lumea creştină, ea se înalţă întru mărire, întru această zi de pe amvoanele tuturor bisericilor, fie măreţe catedrale, cît şi smerite biserici de lemn de la munte şi dealuri, bisericuţele de lemn din ţara noastră şi care sînt comori de artă şi cea mai aleasă expresie a geniului nostru creator şi în domeniul acesta sfînt.

Şi se înalţă în cîntări şi laude, Acatist, Sfinte Liturghii, predici, cateheze şi ea se înalţă, cu multă evlavie deopotrivă şi în acelaşi timp şi de pe amvoanele inimilor noastre, care sînt amvoane duhovniceşti şi temple ale Duhului Sfînt, cum spune Sfîntul Pavel (I Cor. 3, 16 şi 6 19). Dar în afară de aceste înălţări, Sfînta Cruce este înălţată şi înveşmîntată şi de faptele noastre cele bune, împletite, în adevărate coroane de virtuţi şi imne întru cinstirea, venerarea ei, de fiecare creştin.

Am zis că Sfînta Cruce este primul altar creştin şi care este cel mai curat şi sfînt şi care pe toate le sfinţeşte, prin atingere de el. Şi dacă altarul din V. Testament sfinţit numai cu sîngele animalelor şi uns cu mir (Ieş. 30, 25), sfinţea tot ce se atingea de el.: „Şi va fi jertfelnicul sfinţenie mare: tot ce se va atinge de el se va sfinţi" (Ieş. 29, 37). Se înţelege că cu mult mai mult va sfinţi noul jertfelnic, Sfînta Cruce, pe închinătorii ei şi pe cei ce o vor atinge cu mîinile şi cu buzele, ea fiind sfinţită de sîngele Celui ce S-a răstignit pe ea şi Care niciodată nu se desparte de ea, „că nu există o cruce fără Hristos şi nici un Hristos fără cruce" (Pr. prof. D. Stăniloae). Şi nici nu se poate compara sfinţenia jertfelnicului amintit, cu sfinţenia noului Altar, Crucea Domnului, deci cele pemînteşti cu cele cereşti, pe Dumnezeu cu oamenii, un altar, jertfelnic stropit cu sînge de animale cu Jertfelnicul (Crucea), stropit cu sîngele Mielului lui Dumnezeu şi Care ridică păcatele lumii, prin moartea Sa pe Cruce. Este adevărat că şi jertfelnicul vechi a fost sfînt şi a sfinţit la vremea lui; o cîntare bisericească zice însă: „Trecut-a umbra Legii şi darul a venit", adică a venit creştinismul cu jertfelnicul lui, cu Mîntuitorul nostru.

Aşa fiind, fiecare creştin este dator să cinstească Sfînta Cruce, în cult de „venerare" şi pe Cel răstignit pe ea, în cult de „adorare". Şi cinstindu-o nimeni nu poate fi învinuit de „stavrolatru", că nimeni nu o cinsteşte ca pe Dumnezeu, ci ca pe un obiect sfînt, care ne sfinţeşte, şi ea fiind şi mijlocul de răscumpărare, de înfrăţire între oameni

(Continuare în pag. a 8-a)

Arhim. Prof. Ioasaf Ganea

†Preotul iconom stavrofor Simeon Ganţa

În ziua de 14 iulie 1991, şi-a încheiat răbojul vremelnicei sale vieţi pămînteşti, mutîndu-se către cele veşnice, preotul pensionar Simeon Ganţa, în vîrstă de 80 ani, după o scurtă, dar nemiloasă şi grea suferinţă.

Preotul Simeon Ganţa s-a născut în anul 1911, în localitatea Hîrova, jud. Orhei. Şcoala primară a făcut-o în satul natal, iar liceul în oraşul Chişinău.

La îndrumarea mamei sale, Liuba, s-a înscris la Facultatea de Teologie din oraşul Chişinău, pe care a absolvit-o în anul 1935 cu calificativul „Magna cum laude". În acelaşi an s-a căsătorit cu tînăra învăţătoare Anghel Liuba, din care căsătorie a rezultat o fiică — Maria. În acelaşi an, din dragostea cea mare de a sluji Domnului, l-a făcut să primească taina hirotoniei în preot, pe seama parohiei Dahnovici, jud. Lăpuşna, unde timp de cinci ani şi-a desfăşurat o frumoasă activitate bisericească, pînă în anul 1940, cînd, prin ocuparea Basarabiei de U.R.S.S., s-a refugiat în România, şi s-a stabilit în Eparhia Aradului, unde a slujit în diferite parohii, pînă a fost transferat la parohia Dobra, jud. Hunedoara. Aici a funcţionat pînă la pensionare.

A fost un slujitor devotat al Bisericii strămoşeşti, apreciat şi răsplătit după cuviinţă de către forurile ierarhice bisericeşti, cu distincţia de „Iconom Stavrofor".

După pensionare, s-a stabilit în Municipiul Braşov, lîngă fiica sa Maria. În Braşov, a obţinut înbisericirea la biserica „Sf. Treime Bariţiu".

În ziua de 16 iulie 1991, a avut loc înmormîntarea, la care au luat parte mai mulţi preoţi.

A omagiat personalitatea şi bogata activitate a regretatului defunct, Părintele Voina Marius de la parohia Sf. Treime Bariţiu.

Părintele Dinu Ion, secretarul Of. Protopopesc Braşov, a citit telegrama prin care a transmis din partea Î.P.S. Mitropolit Antonie condoleanţe familiei şi rugăciuni fierbinţi pentru odihna sufletului său. A mai vorbit Părintele Mihăilă Mihai, coleg de facultate.

În dangătul duios al clopotelor, trupul neînsufleţit, purtat pe umeri de preoţi, a fost aşezat în cavoul familiei din cimitirul parohiei Sf. Treime Bariţiu Braşov, şi aşezat alături de distinsa sa preoteasă Liuba.

Veşnică să-i fie pomenirea!

Pr. Voina Marius

Expoziţie de icoane

Muzeul Marinei Române di Constanţa a fost gazda unei ma nifestări inedite prin cunţinut ş caracter — expoziţia de icoan pe sticlă, avînd ca autor pe preo tul paroh Nicolae Călugăr di Odorheiul Secuiesc.

Pe simeze s-au aflat 60 d icoane reprezentînd pe Domnu Iisus Hristos, Maica Domnulu Sfinţii Apostoli, Sfîntul Nicola patronul corăbierilor, alţi sfinţ şi mucenici ai sfintei Biseric Ortodoxe.

Vernisajul s-a bucurat de pre zenţa Înalt Prea Sfinţitului Lu cian Florea, arhiepiscop al Tomi sului, care, împreună cu un sobo de preoţi, au oficiat un Te-Deu şi au sfinţit icoanele.

Expoziţia a fost prezentată d preot Grigorie Prodan şi prec Viorel Picu, de doamna Doin Păuleanu, consilier-şef al Inspec toratului de Cultură Constanţ domnul căpitan de rangul Gheorghe Cioenaru, şeful insti tuţiei gazdă.

Un public numeros a aprecia în mod deosebit gestul generc al preotului de a împărtăşi di creaţia şi credinţa sa, atît pri verb cît şi prin imagine.

Mariana Păvăloiu
Muzeul Marinei Român

VIRTUTEA STĂRUINŢEI

Cererea insistentă a femeii canaanience izvorîtă dintr-o credinţă puternică, trezind admiraţia Domnului Iisus, duce în cele din urmă la împlinirea dorinţei ei. Pentru noi toţi rămîne însă o pildă vie care ne arată care este importanţa stăruinţei în rugăciune, ca şi în toate faptele pe care le săvîrşim, avînd ca scop mîntuirea sufletului.

De fapt, Mîntuitorul nu numai că ne-a învăţat cum să ne rugăm, ci ne-a îndemnat în acelaşi timp să stăruim necontenit în rugăciune. Şi pentru a ne face să înţelegem mai bine aceasta, ne-a lăsat cunoscuta pildă a „judecătorului nedrept", după cum o aflăm scrisă în Cartea Sfîntă: „Şi le spunea şi pildă, că trebuie să se roage şi să nu lenevească, zicînd: într-o cetate era un judecător, care de Dumnezeu nu se temea şi de oameni nu se ruşina. Era şi o văduvă în cetatea aceea şi venea la el, zicînd: scapă-mă de pîrîşul meu. Şi n-a vrut un timp; dar după aceea a zis în sine: deşi de Dumnezeu nu mă tem şi de om nu mă ruşinez, dar pentru că îmi face supărare văduva aceasta, o voi izbăvi, ca nu pînă la sfîrşit venind să mă necăjească. Şi a zis Domnul: auziţi ce zice judecătorul nedreptăţii? Oare Dumnezeu nu va izbăvi pe aleşii Săi care strigă către el ziua şi noaptea şi va răbda mult pentru ei?" (Luca 18, 1—7).

Dacă credinţa şi rugăciunea sînt primele forme ale intrării în comuniune cu Dumnezeu, menţinerea comuniunii cu Părintele ceresc în scopul dobîndirii mîntuirii necesită statornicie şi stăruinţă din partea noastră în toate faptele pe care le săvîrşim, în aşa fel încît acestea să fie după voia Lui. „Împărăţia cerurilor — a arătat Iisus — se ia cu asalt şi numai cei silitori o răpesc" (Matei 11, 12). Cîtă sîrguinţă, cîtă statornicie în bine ne trebuie pentru a învinge ispitele şi păcatele de tot felul, menţinîndu-ne mereu pe aceeaşi linie de plutire, privind totdeauna înainte, spre scopul şi idealul urmărit. Şi pentru a întări mai mult necesitatea stăruinţei, Domnul Iisus vine cu prezicerea: „Nimeni, care îşi pune mîna pe plug şi caută înapoi, nu este potrivit pentru împărăţia lui Dumnezeu" (Luca 9, 62).

Iar pentru a ne întări convingerea asupra efortului pe care necontenit trebuie să-l depunem spre a primi la sfîrşit cununa neveştejită „pe care Domnul ne-o va da ni ziua aceea" (II Timotei 4, 6), Apostolul aseamănă viaţa duhovnicească a credincioşilor cu cea a alergătorului din arenă: „Nu ştiţi voi că acei care aleargă în stadion, toţi aleargă, dar numai unul ia premiul? Alergaţi aşa ca să-l luaţi. Şi oricine se luptă, se înfrînează de la toate. Şi aceia, ca să ia o cunună stricăcioasă, iar noi, nestricăcioasă. Eu, deci, aşa alerg, nu ca la întîmplare. Aşa mă lupt, nu ca lovind în văzduh, ci îmi chinuiesc trupul meu şi îl supun robiei, ca nu cumva, altora propovăduind, eu însumi să mă fac nevrednic" (I Corinteni 9, 24—27).

Stăruinţa, angajînd întreaga putere sufletească spre un scop superior, ne face să fim statornici în drumul desăvîrşirii duhovniceşti. Pe cît de dăunătoare este oscilaţia, care creează nesiguranţă, derută şi regres duhovnicesc, pe atît stăruinţa rămîne singurul mijloc, singura cale pe care mergînd putem ajunge la idealul propus. În felul acesta, stăruinţa ca virtute necontenit dezvoltă puterile duhovniceşti şi îi imprimă noi energii spre o continuă şi neobosită creştere duhovnicească: „Dar una fac — spune Apostolul — uitînd cele ce sînt în urma mea şi tinzînd către cele dinaintea, alerg la ţintă, la răsplata chemării de sus, a lui Dumnezeu întru Hristos Iisus" (Filipeni 3, 14).

Această continuă creştere duhovnicească realizată prin stăruinţă este dată şi de faptul că viaţa duhovnicească a credincioşilor reprezintă o imitare, o urmare continuă a vieţii duhovniceşti a Mîntuitorului. Şi cum neavînd păcat, viaţa duhovnicească a lui Iisus este desăvîrşită, El reprezintă pentru noi un Model desăvîrşit, un Pisc pe care, deşi nu-L putem atinge, tindem necontenit spre El, necontenit urcăm spre atingerea Lui. El ne atrage, ne cheamă să fim asemenea Lui, iar noi stăruim să ajungem la starea de bărbat desăvîrşit, la măsura vîrstei deplinătăţii lui Hristos. Ca să nu mai fim prunci, aruncaţi de valuri şi purtaţi de tot vîntul învăţăturii, în amăgirea oamenilor, întru viclesug, spre uneltirea înşelăciunii, ci ţinînd adevărul în dragoste, să creştem în toate întru el, care este capul Hristos" (Efeseni 4, 13—15).

Aşa cum am văzut că există o stăruinţă în necontenita săvîrşire a binelui, tot astfel poate exista şi o stăruinţă în rău. Numai că situaţia devine acum tragică, deoarece statornicia în rău devine o deprindere. Este ştiut faptul că păcatul se naşte din ispită, dar statornicia în păcat duce la patimă, cînd păcatul te înrobeşte, te domină, devine asemenea unei boli incurabile care îţi macină şi îţi distruge fiinţa şi viaţa duhovnicească.

Dar nu numai atît, ci stăruinţa în rău pune în pericol şi relaţiile cu semenii, cu comunitatea din care facem parte şi cu lumea întreagă. În fond, stăruinţa în rău este un dezechilibru, o pierdere a modului raţional de a da curs vieţii. Este cunoscut, de pildă faptul că deliranta cursă a înarmărilor este atît de dăunătoare vieţii din toate punctele de vedere, şi cu toate acestea, în mintea înfierbîntată a multora stăruie mereu dorinţa creşterii arsenalului militar, ca şi cum cu cel existent nu ar fi suficient să distrugă de atîtea ori globul pămîntesc...

O naţiune sănătoasă este totdeauna favorabilă vieţii. Şi dacă ne-am gîndi cît bine ar putea aduce vieţii de pe pămînt folosirea în scopuri paşnice a fantasticelor cheltuieli care ţintesc dezastrul cosmic sau haosul universal, ne dăm mai bine seama că stăruinţa în favorul vieţii trebuie să-şi impună cuvîntul! Ea este o chemare legitimă şi raţională, conformă cu cerinţele vieţii şi cu voia lui Dumnezeu.

Stăruinţa în rău o putem remarca însă şi în relaţiile foarte apropiate şi foarte comune dintre cei ce vieţuiesc în aceeaşi comunitate. Se întîmplă adesea să auzim despre cineva spunîndu-se că este „încăpăţînat" sau „cerbicos", şi tratat ca un personaj negativ, fiindcă judecă realităţile confuz şi unilateral. Unii ca aceştia trag concluzii înainte de a raţiona şi îşi impun punctul de vedere chiar dacă dreptatea şi adevărul nu este de partea lor şi chiar dacă finalitatea situaţiei este nefavorabilă, sau primejdioasă chiar pentru ei înşişi. Fiindcă crează dezarmonie şi neînţelegere, aceste firi dificile sînt tratate în general cu rezervă şi pe cît posibil evitată comuniunea cu ei. Întrucît nu pot fi convinşi prin cuvînt, sînt lăsaţi să fie convinşi de consecinţa negativă a faptelor săvîrşite, sau de lecţia pe care le-o dă viaţa, aducîndu-i la ordine... Poetul George Coşbuc arată că această stăruinţă în rău, ca neacceptare a unei păreri bune ce vine din partea semenilor, aparţine semidocţilor: „Uşor convingi pe un netot / Şi mai uşor pe-un om cuminte; / Pe-un semidoct, nici tu, părinte, / Nici zeii cerului nu pot!".

Aşadar, vorbind despre stăruinţă, trebuie să precizăm accepţiunea ei ca o statornică săvîrşire a binelui. Şi cum aceasta este virtutea, putem spune că stăruinţa în bine este o virtute care trebuie că caracterizeze viaţa noastră duhovnicească în continua ei desăvîrşire.

Pr. prof. Sorin Cosma

„OASTEA DOMNULUI" ŞI BISERICA*

Ce vrea Oastea Domnului? Noi, dragii mei, ştim bine. Dar ţin s-o spun ca şi cei ce n-o cunosc, sau dacă o cunosc o vorbesc de rău, să ştie că Oastea Domnului vrea ce vrea sfînta noastră Biserică. Oastea Domnului e Oastea sfintei noastre Biserici şi toţi care au intrat în Oastea Domnului au făcut legămînt să păzească învăţătura Bisericii noastre întocmai.

Drumul Oastei este Drumul Bisericii. Dar care e drumul Bisericii? Drumul Bisericii e drumul sfintei Evanghelii a Domnului nostru Iisus Hristos. Şi, de aceea, Oastea Domnului vrea ceea ce vrea Biserica. Şi precum Biserica e una cu Evanghelia, aşa şi Oastea e una cu Biserica şi prin Biserică e una cu Evanghelia.

Acesta e programul Oastei Domnului. Larg ca cupola Bisericii, înalt şi plin de lumină ca şi Evanghelia Domnului nostru Iisus Hristos. Şi ce vrea Evanghelia? Evanghelia Domnului Iisus e putere de mîntuire pentru tot cel ce crede, după cum ne spune sfîntul Apostol Pavel. Evanghelia vrea ce a vrut şi ce vra Domnul şi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos însuşi, care ne-a dat-o şi ne-a descoperit-o nouă prin propovăduirea Sa, prin moartea pe cruce şi prin Învierea Sa. Aceea vrea Biserica şi Evanghelia ceea ce vrea Domnul Iisus Hristos, adică să ne mîntuiască.

Evanghelia vrea să facă din fiecare om supus păcatului un om renăscut, un om născut din nou prin pocăinţă. Vrea să facă din noi o *făptură nouă*. Aceasta e ţinta cea din urmă la care ne cheamă Domnul Iisus, Evanghelia, crucea şi Biserica Lui, şi în slujba acestei lucrări mari e chemată şi mişcarea Oastei Domnului.

Oastea Domnului se îndreaptă către toţi cu chemarea caldă a sfîntului Apostol Pavel: „*Să vă dezbrăcaţi de omul cel vechi care se strică după poftele înşelătoare şi să vă îmbrăcaţi în omul cel nou, cel zidit după Dumnezeu întru dreptate şi întru sfinţenia adevărului*" (Efeseni 4, 22—24).

De un şir de ani încoace veţi fi auzit şi Voi vorbindu-se că vrem să se nască o mişcare de înnoire a sufletului românesc. Ba s-a format şi un „front al renaşterii naţionale". A venit apoi o altă mişcare cu cuvîntul înnoirii pe buze. Dar mi-am zis: Oare cei ce încearcă acest lucru mare au şi mijloacele cele potrivite pentru înnoirea sufletească a neamului nostru. Căci mijloacele de înnoire a sufletelor nu sînt numai cele făcute de oameni. Fără putere de sus, fără puterea Duhului Sfînt este cu neputinţă să se facă o renaştere sufletească.

Trebuie să se coboare Dumnezeu însuşi, prin Duhul Sfînt, în suflete, ca să se întîmple minunea înnoirii oamenilor. Naşterea din nou e cu putinţă numai în legătură cu Domnul şi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos.

Să ne întoarcem cu gîndul prin satele de pe malul lacului Ghenizaret şi prin cele din Galileea şi Samaria şi vom vedea că Mîntuitorul a lăsat să se creeze climatul prielnic renaşterii sufleteşti. El, Iisus Hristos, coborînd între noi, a avut puterea pe care nimeni altul n-a avut-o şi n-o avea, ca din simpli pescari să facă Apostoli ai Evangheliei Sale, ca din femei păcătoase să facă sfinte, ca din vameşi să facă ajutători ai săracilor şi să trăiască o viaţă după voia lui Dumnezeu.

Puterea de viaţă nouă a Evangheliei trăieşte şi azi în Biserică. Mîntuitorul ne cheamă şi azi s intrăm în slujba împărăţiei Sale. Şi în mijlocul învolburărilor d azi din lume, nu trebuie să lă săm să amuţească glasul Dom nului nostru Iisus Hristos, ca a spus că „*fără de Mine nu pu teţi face nimic*".

De acest glas vrem să ascu tăm toţi cei grupaţi în mişcare Oastei Domnului. Duceţi ace glas şi faceţi-l să răsune pr cuvîntul vostru, oricît ar fi d slab, prin viaţa voastră, oricît a fi de smerită şi prin fapte voastre. Faceţi să răsune ace glas, voi ostaşi ai Domnului, p întreg cuprinsul ţării. Duceţi s mînţa aceasta bună în toate pă ţile, în casele, în familiile şi vecinii voştri, şi lăsaţi-o în se ma Domnului, căci El o va fa să rodească.

Spuneţi tuturor că noi nu sîn tem la Oastea Domnului o sect cum zic unii. Noi sîntem fiii B sericii şi cu dragoste vrem stăm în ajutorul ei. Şi prin l crarea de trezire religioasă Oastei Domnului avem convi gerea că aducem cele mai ma foloase naţiei şi ţării noastre, f cînd să se sălăşluiască în popor nostru o viaţă trăită după vo lui Dumnezeu.

Şi program mai mare decît cela de a voi ceea ce vrea Dum nezeu, nu cunosc. Dacă ar vr toţi, de sus şi pînă jos, ce vr Dumnezeu, o, atunci n-ar fi lume o ţară ca a noastră.

Spre aceasta să ne silim. Sp aceasta se îndreaptă silinţe preoţimii şi ale vlădicilor. Şi sp această ţintă se îndreaptă şi str duinţele poporului nostru.

Slăvit să fie Domnul!

† *Nicolae Bălan*
Mitropolitul Ardealul

* Din vol. „Mîntuieşte Doam ne poporul Tău", p. 121 ş.u.

PROFESORUL IACOB LAZĂR

(Urmare din pag. a 6-a)

— *Natura juridică a patronatului suprem şi drepturile suverane ale statului român.* Cluj, 1938. Cunoscător al dreptului public şi a dreptului canonic autorul prin această lucrare aduce „cea mai valoroasă contribuţie" la lămurirea poziţiei organizaţiei numită „Status romano-cattholicus Transsylvanienisis". Folosind tot ce s-a scris în această chestiune pe temeiul unei argumentări istorice şi juridice, autorul ajunge la concluzii riguros ştiinţifice care nu pot fi contestate de nimeni.

Autorul nu pledează pentru desfiinţarea acestei instituţii, ci pentru „justa ei încadrare în realităţile noui ale vieţii şi în rîndul instituţiilor juridice contemporane", fapt care impunea ca această instituţie medievală care acorda numai privilegii cultului catolic să nu mai fie posibilă, neavînd justificare în actualitate, să fie ştearsă sau redusă la proporţii corespunzătoare.

Justeţea tezei profesorului Iacob Lazăr a fost confirmată de istorie pentrucă corespundea unei realităţi şi necesităţi.

— *Situaţia de drept a ordinelor şi congregaţiunilor religioase din România.* Sibiu, 1940.

— *Ordinele şi congregaţiile religioase mai noui.* Bucureşti, 1940. De pe o poziţie riguros ştiinţifică, o amplă documentaţie şi o reală cunoaştere a lucrurilor, în aceste două lucrări prezintă pe larg aspectul „prozelitist şi antinaţional" al activităţii desfăşurate de ordinele şi congregaţiile religioase catolice de pe teritoriul patriei noastre, dezvăluind „caracterul lor de agenturi ale politicii antipopulare a Vaticanului" şi relevînd „netemeinicia privilegiilor care s-au acordat acestora în statul român", nu numai prin textul Concordatului din 1929, ci şi prin recunoaşterea, implicită prin acest text, „a valabilităţii dispoziţiilor Codexului canonic al Bisericii catolice privitoare la ordine şi congregaţii". Autorul a arătat ignoranţa şi poate reaua intenţie cu consecinţe nefaste a celor care au încheiat concordatul, care, prin acest act recunoş că „statul român a acceptat ca norme cu valabilitate de drept internaţional, superioare normelor dreptului său public intern, o mulţime dintre dispoziţiile Codexului canonic papal". Şi din acest punct de vedere teza autorului s-a dovedit justă care a dus la denunţarea concordatului.

— *Confesiunile din Transilvania.* Paris, 1946 (în limba franceză şi limba engleză). Prin această lucrare care a servit ca material documentar, istoric şi juridic, pentru lucrările conferinţei de pace de la Paris din 1946, autorul demonstrează încă o dată realităţile din România şi încălcările nejuste ale adevăratelor raporturi confesionale în spatele cărora se ascundeau interese etnice şi politice potrivnice intereselor suverane ale poporului român.

Ca probleme cu totul speciale autorul mai dezbate problema:

— *Căsătoria a doua a preoţilor,* Arad, 191 o problemă de drept canonic, şi prezintă viaţa şi opera profesorului:

— *Dr. Valerian Şesan,* Bucureşti 1940.

Sumara prezentare a vieţii şi activităţii profesorului Iacob Lazăr constituie nu numai un omagiu care scoate la iveală — în perspectiva istorică — calităţile sale de dascăl erudit şi vizionar, ci şi aprecierea a operei sale cărturăreşti care constituie azi un adevărat îndrumar şi documentar în rezolvarea problemelor abordate, tot atît de actuale şi azi, a relaţiilor dintre Biserică şi Stat, ca şi a relaţiilor dintre culte între ele, în condiţiile unui prozelitism dezlănţuit de catolici şi neoprotestanţi, sfidînd condiţiile de libertate religioasă asigurate de statul de drept de azi.

Prin toate acestea profesorul Iacob Lazăr va rămîne în istorie ca un dascăl devotat şi un biserican credincios intereselor neamului său.

Sărbătorirea hramului
a Mănăstirea Brîncoveanu — Sîmbăta de Sus

An de an, pe firul unei frumoase şi trainice tradiţii creştineşti, n miez de vară la 15 august, cînd Biserica Creştină prăznuieşte dormirea „cea fără de moarte" a Maicii Domnului, paşii credincioilor din Ţara Făgăraşului şi din alte locuri se îndreaptă spre Sf. Mînăstire Brîncoveanu pentru a lua parte la Sfintele slujbe ce se ficiază aici cu prilejul hramului Mînăstirii.

Mînăstirea Brîncoveanu, una din cele mai însemnate mînăstiri ale ransilvaniei ctitorită de voievodul martir Constantin Brîncoveanu boier vechi şi domn creştin" cum îl numeşte poporul, pe vatra unei lte vechi biserici, prin frumuseţea locului şi a aşzării sub coama unţilor Făgăraşului este una din aşezările bisericeşti ce încîntă rivirea pelerinului.

Încă din ajun a sosit la Mînăstire Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, însoţit de la centrul eparhial de P. C. rector . Voicu, P. C. vicar A. Răduleţ, P. C. consilieri Gh. Papuc şi E. Oancea P. Cuv. arhid. Visarion Bălţat, secretar eparhial.

Obştea monahală şi dreptmăritorii creştini prezenţi la mînăstire u participat în ajunul Praznicului la slujba Vecerniei cu litie, a treniei dimpreună cu Prohodul Maicii Domnului după care a urmat înconjurarea bisericii cu Sf. Epitaf, Sf. Evanghelie şi Sf. Cruce.

A doua zi în ziua praznicului, la altarul din pădure a fost săvîrşită Sf. Liturghie arhierească, de un sobor de preoţi şi diaconi avînd n frunte pe Î. P. S. Mitropolit Antonie.

Răspunsurile la Sf. Liturghie au fost date de un grup de studenţi eologi şi elevi seminarişti.

La vremea rînduită, P. Cuv. arhim. Teofil Părăian, vieţuitor al înăstirii, a rostit un cuvînt de învăţătură legat de Praznicul Adormirii Maicii Domnului.

După apolisul Sf. Liturghii, Î. P. S. Sa a hirotesit întru duhovnic e P. Cuv. ieromonah Clement Pop, vieţuitor al mînăstirii.

În cuvîntul său Î. P. S. Sa a vorbit despre aleasa cinstire de care e bucură Maica Domnului în Biserica Ortodoxă, cinstire ce se datoreşte sfinţeniei şi vieţii ei prea curate, care a făcut-o mai Cinstită decît Heruvimii şi mai mărită fără de asemănare decît Serafimii.

Pornind de la cuvintele „Faceţi tot ce vă va spune El" (Ioan 2, 6) ostite de Maica Domnului la nunta din Cana Galileii, I. P. S. Sa a lcuit celor prezenţi esenţa predicii Maicii Domnului: împlinirea oruncilor Fiului ei, Mîntuitorul Iisus Hristos, îndemnul la draoste şi sacrificiu, milostenia iubirea frăţească şi evitarea păcatului.

Î. P. S. Sa a evocat apoi martirajul voievodului ctitor al mănăstirii care întru o zi ca aceasta a dobîndit cerul şi cununa sfinţeniei, rin tăierea capului împreună cu cei 4 fii ai lui. În încheiere Î. P. S. a a îndemnat pe toţi cei prezenţi la hram, la o viaţă aleasă, plină e fapte bune şi alese virtuţi prin care să se vadă cu adevărat aparnenţa noastră la Trupul tainic al lui Hristos care este Biserica, recum şi calitatea noastră de închinători şi slujitori ai Sfintei Fecioare Maria, Maica Bisericii şi Maica noastră a tuturor.

Apoi în procesiune întregul sobor s-a deplasat în noua incintă ezidită în anii din urmă unde a avut loc slujba de sfinţire a paraisului nou, adevărată „catedrală" din corpul de nord al chiliilor.

După oficierea slujbei tainei Sf. Maslu şi a Sfinţirii apei, a avut c o agapă frăţească oferită de soborul mănăstirii în frunte cu P. C. him. stareţ Veniamin Tohăneanu.

Toţi cei prezenţi la sărbătorirea Adormirii Maicii Domnului de la Mînăstirea Brîncoveanu s-au întors la casele lor întăriţi duhovniceşte întru „prisosinţa harului" (Romani V, 17).

Ierod. Visarion Bălţat

ŞTIRI – INFORMAŢII

— Sîmbătă 3 august a.c. Î. P. S. Mitropolit Antonie a primit pe dl. rof. Dr. Jörn Rüsen, profesor la Universitatea Bielefeld — Suedia.

— Credincioşii ortodocşi din parohia Avrig, jud. Sibiu, au avut area bucurie sufletească de a-l avea în mijlocul lor, Duminică august a.c., pe Întîistătătorul Mitropoliei Ardealului, I. P. S. Dr. ntonie Plămădeală.

În cadrul Sfintei Liturghii oficiată în prezenţa unui număr mare credincioşi în biserica monument istoric cu hramul „Duminica oriilor", Î. P. S. Sa a rostit un ales şi bogat cuvînt de învăţătură cuind celor de faţă pericopa evanghelică a Duminicii a X-a după usalii.

După apolisul Sfintei Liturghii Î. P. S. Sa a citit rugăciunile de zlegare care se obişnuiesc a se rosti la prezenţa unui arhiereu în rohie, după care a împărtăşit arhiereşti binecuvîntări tuturor ceprezenţi felicitînd totodată pe preoţii parohiei în frunte cu P. C. otopop Lupu Militon pentru activitatea duhovnicească pe care o pun în ogorul Domnului.

P. C. pr. Resiga Mihai a mulţumit Î. P. S. Sale şi l-a asigurat de elitatea creştinilor avrigeni faţă de Biserica strămoşească.

— Miercuri 7 august a.c. Î. P. S. Sa a făcut o vizită de lucru la ntierul Mînăstirii Sîmbăta de Sus, inspectînd stadiul lucrărilor ce execută acolo.

— Sîmbătă 12 august 1991, Î. P. S. Sa a primit la reşedinţa mipolitană pe prof. Mac. Linscott Ricketts, din S.U.A., împreună cu ţia, care au făcut o vizită în ţara noastră.

Profesorul Linscott este specialist în Mircea Eliade şi este autor numeroase studii despre savantul român. Domnia Sa a fost însoţit de o echipă de la Radio Bucureşti şi de dl. Mircea Handoca specialist român în opera lui Mircea Eliade.

— Duminică, 18 august a.c. Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mipolitul Ardealului, a luat parte la Sf. Liturghie oficiată de un bor de preoţi şi diaconi la Schitul „Valea Caselor" Turnu-Roşu.

Cu acest prilej Î. P. S. Sa a rostit un cuvînt de învăţătură în letură cu Evanghelia Duminicii a XII-a după Rusalii precum şi cu ivire la Maica Domnului ocrotitoarea şi nădejdea tuturor creşnilor.

— Duminică, 25 august a.c. Î. P. S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie catedrala mitropolitană rostind un adînc cuvînt de învăţătură le- t de pericopa evanghelică a zilei.

— Marţi, 27 august a.c., Î. P. S. Sa a primit la reşedinţa mitropolină din Sibiu o delegaţie de jurişti americani aflaţi în vizită în ţara oastră, cu care a purtat discuţii pe teme de actualitate.

Distinşii oaspeţi au vizitat şi mînăstirea Brîncoveanu, Sîmbătat de s, jud. Braşov.

— Sîmbătă, 31 august a.c., Î. P. S. Sa a făcut o vizită canonică la ntierul ansamblului monahal de la Sîmbăta de Sus.

— În zilele de 3—4 septembrie a.c. Î. P. S. Sa a luat parte la lucrările Sf. Sinod al B.O.R., lucrări ce s-au desfăşurat la Palatul Patriarhal din Bucureşti.

— Sîmbătă 7 septembrie a.c. Î. P. S. Sa a făcut o vizită la Schitul redeal, prot. Braşov precum şi la şantierul noii biserici ce se zideşte în staţiunea Predeal prin osîrdia preoţilor I. Herda şi Nicolae ămădeală.

— Duminică 8 septembrie a.c. Î. P. S. Sa, aflat la Sf. Gheorghe cu ilejul festivităţilor ce au marcat împlinirea a 47 de ani de la eliberea oraşului, a cercetat catedrala oraşului, sediul protopopiatului todox unde a avut o întîlnire cu părintele protopop şi cu preoţii n oraş.

În după-amiaza aceleiaşi zile Î. P. S. Sa a vizitat şi parohia Băcel, ot. Sf. Gheorghe păstorită de vrednicul preot Gheorghe Răţulea, otopop de Sf. Gheorghe.

Duminică, 8 septembrie a.c. s-au împlinit 47 de ani de la eliberarea aşului Sf. Gheorghe, act prin care a început de fapt eliberarea ransilvaniei de Nord de sub jugul armatelor hortisto-fasciste.

Evenimentul, cu profunde implicaţii în sufletul tuturor celor ce nt şi trăiesc româneşte, a fost marcat la Sf. Gheorghe printr-o nplă manifestare omagială organizată de autorităţile civile şi miare ale judeţului Covasna. La festivităţi, care au culminat cu dezvelirea unei plăci comemorative chiar pe zidul clădirii unde a fost arborat pentru prima dată drapelul românesc, şi cu sfinţirea unei troiţe pe mormîntul generalului Gheorghe Bălan, au luat parte dl. Nicolae Spiroiu, Ministrul Apărării Naţionale, dl. Ionel Roman, vicepreşedine al Adunării Deputaţilor, generali şi ofiţeri superiori, autorităţile civile ale oraşului precum şi un numeros public.

După dezvelirea plăcii comemorative, Î. P. S. Sa Dr. Antonie Plămădeală Mitropolitul Ardealului, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi a oficiat un Te-Deum de mulţumire întru pomenirea veşnică a faptelor de glorie ale armatei române şi a cerut binecuvîntarea lui Dumnezeu peste pămîntul Transilvaniei şi al întregii ţări. După sfinţirea plăcii, prin stropirea ei cu apă sfinţită, Î. P. S. Sa a rostit o vibrantă cuvîntare în care a elogiat virtuţile eroilor care au luptat pentru dezrobirea Ardealului şi întregirea Patriei.

După ce s-a rostit o ectenie pentru cei adormiţi, a urmat defilarea gărzii de onoare. Pentru toată suflarea românească de pe aceste meleaguri, ziua de 8 septembrie va rămîne ca o zi istorică, plină de eroism şi dătătoare de noi puteri şi virtuţi întru apărarea gliei sfinte a patriei strămoşeşti.

Ierod. Visarion Bălţat

*

— Din încredinţarea Î. P. S. Mitropolit Antonie, sîmbătă 20 iulie 1991, sărbătoarea Sf. Prooroc Ilie Tesviteanul, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a săvîrşit Sf. Liturghie în parohia Breţcu, protopopiatul Sf. Gheorghe. În cadrul Sf. Liturghii a fost hirotonit preot Cucu Ioan Cosmin pe seama parohiei Breţcu. După Sf. Liturghie P. S. Episcop a săvîrşit slujba parastasului şi a sfinţirii bustului Voievodului Mihai Viteazul, după care a rostit un bogat cuvînt de învăţătură. Tot sîmbătă, 20 iulie 1991, ora 18,00, P.S. Episcop a săvîrşit slujba Vecerniei la parohia Ojdula-Covasna.

— Duminică, 21 iulie — P. S. Episcop Serafim Făgărăşanul, însoţit de P. C. consilier Gh. Papuc şi diaconii Dumitru Luca şi Dumitru Dura, a săvîrşit Sf. Liturghie la parohia Ciumernic, prot. Sf. Gheorghe. La priceasnă a predicat P.C. cons. Gh. Papuc, iar la sfîrşitul Sf. Liturghii P. S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învăţătură, după care a acordat rangul de sachelar C. pr. Lupu Remus, parohul acestei biserici. În aceaşi zi, la ora 17,30, P. S. Episcop a săvîrşit slujba Vecerniei la parohia Sita-Buzăului, prot. Sf. Gheorghe, la sfîrşitul căreia au vorbit P.C. cons. Gh. Papuc, P. S. Episcop-vicar Serafim şi P.C. pr. D. Comşa, parohul local.

— Duminică, 28 iulie 1991, P. S. Episcop Serafim însoţit de arhid. Dumitru Luca şi Dumitru Dura a oficiat Sf. Liturghie la parohia Bran-Centru, prilej cu care a fost hirotonit şi instalat preot al acestei parohii C. preot Colţea Gheorghe, iar întru diacon licenţiatul în teologie Ilie Arseniu. Tot Duminică, 28 iulie, P. S. Episcop a săvîrşit slujba vecerniei şi punerea pietrei de temelie, unei noi biserici în localitatea Tohan, protopopiatul Braşov.

— Duminică 4 august 1991, P.S. Episcop-vicar Serafim a oficiat Sf. Liturghie la parohia Boholţ, prot. Făgăraş, în timpul căreia a fost hirotonit la momentul potrivit întru diacon teologul Şerban Dorin Liviu, pe seama parohiei Fundata, prot. Braşov.

La priceasnă au vorbit: P. C. protopop Zaharie Romul (Făgăraş) C. preot paroh Frăţilă Valer, cuvînt de învăţătură rostind apoi P. S. Serafim Făgărăşanul.

În aceeaşi zi, după masă, P. S. Episcop-vicar Serafim a oficiat slujba Vecerniei la biserica, ctitorie a lui Constantin Brîncoveanu, din Făgăraş, după care, înconjurat de un ales sobor de preoţi şi diaconi, a participat la slujba de binecuvîntare şi sfinţirii a întemierii Fundaţiei „Sf. Ecaterina" din Făgăraş. Cu acest prilej, P.S. Episcop a ţinut un bogat cuvînt de învăţătură.

— Duminică 11 august 1991, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, însoţit de P. C. prof. Liviu Streza şi P. C. prot. Dănilă Luca (Sibiu) a oficiat Sf. Liturghie la parohia Păuca, protopopiatul Sibiu. La momentul potrivit a fost hirotonit ca preot, pe seama acestei parohii, diaconul Ilie Arseniu. La priceasnă au vorbit: P. C. prof. Liviu Streza şi P. C. prot. Dănilă Luca, după care un bogat cuvînt de învăţătură a rostit P. S. Episcop-vicar.

În aceeaşi zi, după masă, P. S. Episcop a săvîrşit slujba Vecerniei la parohia Presaca, prot. Sibiu.

— Joi, 15 august 1991, Sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, însoţit de P. C. preot Dumitru Abrudan, a săvîrşit slujba de sfinţire a bisericii din lemn, din incinta Muzeului Tehnicii Populare din Sibiu. Cu această ocazie la momentul potrivit a fost hirotonit întru diacon onorific tînărul teolog Răduleţ Marian. La priceasnă P. S. Episcop Serafim Făgărăşanul a rostit un bogat cuvînt de învăţătură.

Arhid. D. Luca

*

— În zilele de 9—13 septembrie 1991 la Centrul mitropolitan din Sibiu a avut loc o primă serie de cursuri cu fii laici ai Bisericii noastre: învăţători, profesori şi alţi intelectuali, tineri şi mai puţin tineri, în funcţiune şi pensionari, majoritatea din municipiul Braşov, care s-au oferit să predea religia în şcolile în care, din cauza mulţimii claselor, preoţii noştri nu pot face faţă singuri acestei importante îndatoriri.

Cursurile au urmărit cu deosebire formarea unui cadru general informaţional în domeniul teologic, cît şi însuşirea unor metode practice pentru predarea adevărurilor de credinţă şi morală ale învăţăturii creştine, într-un mod cît mai atractiv şi convingător.

Au predat P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, părinţi profesori de la Institutul Teologic Andrei Şaguna din Sibiu, consilieri, la încheierea cursurilor o prelungită convorbire cu aceşti cursanţi avînd Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului. „Aveţi o sarcină frumoasă — a spus între altele Î. P. S. Sa cu acest prilej — să propovăduiţi adevărurile fundamentale ale vieţii fără de care nu se poate trăi".

În numele cursanţilor a vorbit dl. prof. M. Vlădescu (Sf. Gheorghe). Cursurile au fost organizate şi conduse de P. C. cons. Gh. Papuc.

PREMIUL ACADEMIEI

În ziua de 11 iulie 1991, la Academia Română, în şedinţa prezidată de dl. profesor Dr. Mihai Drăgănescu, preşedinte, a avut loc premierea cu premiul „Bogdan Petriceicu Haşdeu" a Testamentului Nou de la Bălgrad, ediţie critică, tipărită cu purtarea de grijă a P. S. episcop Emilian, în 1988. Colaboratori: Nicolae Neaga, Virgil Cîndea, Mircea Păcurariu, Grigorie Marcu, Florica Dumitrescu, Eva şi Iacob Mârza, Dalila L. Aramă, Ileana Zamfirescu, Stela Nicolau şi Veniamin Micle.

În atenţia cititorilor

Reamintim stimaţilor cititori ai Telegrafului Român şi altor iubitori de carte, că în *Librăria eparhială, str. Mitropoliei nr. 35, Sibiu, cod. 2400,* se mai găsesc următoarele cărţi:

Rugăciuni şi învăţături de credinţă ortodoxă	60 lei
Arhiepiscopia Sibiului, pagini de istorie	110 lei
Romanitate, continuitate, unitate	50 lei
În ţara bisericilor de lemn (bisericile din Maramureş)	50 lei
Arhim. T. Tohăneanu: Pictura pe sticlă (album color)	125 lei
Contribuţii istorice privind perioada 1918—1939	80 lei
Biserica strămoşească din Transilvania în lupta pentru unitatea spirituală şi naţională a poporului român	60 lei
Contribuţii transilvănene la Teologia ortodoxă	75 lei
Lazăr-Leon Asachi în cultura română	100 lei
Maica Domnului în 40 de ipostaze (album color)	700 lei
Prima şcoală românească	15 lei
Îndrumător bisericesc 1990	50 lei
Îndrumător bisericesc 1991	70 lei

Aceste cărţi pot fi comandate şi ramburs la Librăria eparhială mai sus specificată, cu suportarea cheltuielilor de expediţie.

La înălţarea Sfintei Cruci

(Continuare din pag. a 7-a)

şi de împăcare între ei. Hristos a omorît prin ea vrăjmăşia (Efes. 2, 16). Sfîntul Ioan Damaschin arată „că prin cruce toate s-au îndeplinit... Cuvîntul cruce este puterea lui Dumnezeu..., biruinţă asupra morţii „... pavăză, armă şi trofeu de biruinţă contra diavolului" (Dogmatică, p. 301), cum arată şi o cîntare de la Taina Sfîntului Maslu: „Doamne, armă asupra diavolului Crucea Ta ai dat-o nouă; că se îngrozeşte şi se cutremură, nesuferind a căuta spre puterea ei; ... Şi marele teolog continuă: „s-o cinstim nu numai pe ea ci şi cuiele şi lancea" (p. 302). Creştinii din primele veacuri serbau Paştile Crucii, în Vinerea Mare, cu trei zile înainte de Paştile Învierii Domnului. Iată cît de mult era cinstită crucea chiar de la început.

Dar Sfînta Cruce nu au cinstit-o nu numai Apostolii, creştinii, ci chiar şi Domnul, numind-o „semnul Fiului omului": „Atunci se va arăta pe cer semnul Fiului Omului" (Mat. 24, 30), şi semnul de care vorbeşte El este Sfînta Cruce, care este şi semn de solidaritate şi cucernicie între oameni, semnul ortodoxiei şi cartea noastră de rugăciune, pe care citim tot ce a făcut Domnul pentru noi". Cînd vedem Sfînta Cruce este ca şi cînd am vedea pe Mîntuitorul Însuşi, la fel şi cînd ne însemnăm fruntea cu ea. Cu Sfînta Cruce mereu înviem din noaptea păcatelor noastre şi cu ea ne înălţăm sus, la mari înălţimi de unde se vede Dumnezeu, şi Care prin acest semn, Dumnezeu Tatăl, înalţă omul la demnitatea Fiului Său. Şi sub cer nu ni s-a dat un semn mai puternic decît Sfînta Cruce, care face şi multe vindecări, dă har sfinţitor, ne înalţă pe munţii cei sfinţi, alungă pe diavoli, cum am menţionat.

Poporul român pentru bogăţiile ei de daruri şi har o cinsteşte de la început, fiindu-i adusă, la el acasă, de Sfîntul Andrei şi care Apostol s-a şi răstignit pe ea şi o poartă cu dragoste şi smerenie ca şi Simon din Cirene spre Golgota şi care semn dumnezeiesc i-a adus multe bogăţii spirituale: credinţă tare, dreptate, iubire de om, omenia cea mai autentică din lume.

La Praznicul Înălţării ei, se cade să ne înălţăm şi noi din josnicia păcatelor, din întuneric, la lumină, din ură la dragoste, la pace şi de pe munţii de lumină şi de virtuţi, alături de sfinţi şi de îngeri şi de Universul întreg să cîntăm: „Crucii Tale ne închinăm Stăpîne... şi să facem şi semnul ei corect şi la: masă, începutul lucrului şi rugăciunii etc... cum cere şi Sfîntul Ioan Gură de Aur.

Cugetări din Pateric

1. „Faptele cele bune cinsteşte-le, nu te închina desfătărilor. Că faptele cele bune sînt lucru fără de moarte, iar desfătările lesne se sting" (avva Isidor Pelusiotul).

2. „Zis-a avva Ioan al Tivaidei: dator este călugărul, mai înainte de toate, să isprăvească smerita cugetare, că aceasta este cea întîi poruncă a Mîntuitorului, care zice: fericiţi cei săraci cu duhul, că acelora este împărăţia cerurilor (Matei V, 3)".

3. „Dacă după lege vă nevoiţi postind, nu vă mîndriţi. Iar dacă pentru aceasta vă lăudaţi, mai bine să mănînce carne, decît să se îngîmfeze şi să se laude cineva" (avva Isidor, preotul).

4. „Zis-a avva Macarie: de s-a făcut întru tine defăimarea ca laudă şi sărăcia ca bogăţie şi lipsa ca îndestulare, nu vei muri. Căci cu neputinţă este cel ce crede bine şi lucrează cu blagoslovenie să cadă în necurăţia patimilor şi în înşelăciunea diavolilor".

5. „Spuneau părinţii despre avva Macarie cel mare, că s-a făcut, precum este scris, dumnezeu pămîntesc. Că precum este Dumnezeu acoperind lumea, aşa s-a făcut şi avva Macarie acoperind greşelile ce le vedea, ca şi cum nu le-ar fi văzut şi care le auzea ca şi cum nu le-ar fi auzit" (Patericul nou, pag. 137).

6. „Cu cuvînt rău şi pe cei mai buni îi faci răi şi cu cuvînt bun şi pe cei răi îi faci buni" (avva Macarie).

7. „Ascultarea este în loc de ascultare şi cine ascultă pe Dumnezeu şi Dumnezeu îl ascultă pe dînsul" (avva Mios).

8. „Ori în ce ceas vom acoperi greşeala fratelui nostru şi Dumnezeu acoperă pe a noastră; şi în care ceas arătăm pe a fratelui şi Dumnezeu arată pe a noastră" (avva Pimen).

9. „Răutatea pe răutate nu o surpă nicidecum, ci dacă cineva îţi face rău, fă-i tu bine, ca prin facerea de bine să surpi răutatea" (avva Pimen).

10. „Voiesc mai bine un om care a păcătuit şi ştie că a păcătuit şi se pocăieşte, decît un om care nu a păcătuit şi se crede drept (avva Sarmata).

Culese de
Protos. Ipolit Ciubotaru

ÎN ATENŢIA CITITORILOR TELEGRAFULUI ROMÂN

Stimaţii cititori ai Telegrafului Român, abonaţi sau cei ce doresc să devină abonaţi, sînt rugaţi ca pînă în 15 decembrie 1991 să achite abonamentul pe anul 1992.

Menţionăm că, scumpindu-se foarte mult hîrtia, costul unui abonament pe anul 1992 este de 350 lei.

Banii pot fi trimişi prin mandat poştal sau virament, cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.R. Sibiu, adresa noastră fiind: Arhiepiscopia ortodoxă română, str. Mitropoliei nr. 35, Sibiu, cod. 2400.

Rugăm stăruitor ca adresele abonaţilor să fie complete şi scrise citeţ.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
TELEGRAFULUI ROMÂN

APEL CREŞTINESC

Consiliul Parohial al Parohiei DUDU, Judeţul Teleorman, comuna Plopii Slăviteşti, roagă călduros pe preoţi, pe parohiile mai înstărite, pe fiii satului stabiliţi în alte localităţi din ţară şi pe toţi bine credincioşii creştini, cu sentimente samaritene şi filantropice, să contribuie cu bani după posibilităţile lor materiale la pictarea şi terminarea bisericii noi din parohie.

De asemenea biserica noastră are nevoie de: un policandru mare, o evanghelie nouă, vase liturgice, Sf. Epitaf, un rînd de odăjdii preoţeşti negre şi altele.

Cei ce doresc să doneze asemenea obiecte bisericeşti se pot adresa parohiei din satul DUDU cod 0774 com. Plopii Slăviteşti, judeţul Teleorman.

Enoriaşii parohiei nu pot singuri să-şi termine biserica a cărei temelie a fost pusă în anul 1940, de aceea după 50 de ani, ei roagă pe toţi ale căror inimi au deschidere spre faptele bune, să fie ajutaţi.

Vă rugăm mult nu ne uitaţi. Sumele de bani se pot trimite pe adresa parohiei, care va elibera chitanţă, sau Cooperativei de credit „Spicul", pentru parohia DUDU, cont nr. 3120812 comuna Lunca, cod 0769, judeţul Teleorman.

Dumnezeu să răsplătească cu darurile Sale cele bogate pe făcătorii de bine care ne vor sprijini.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu;* Arhid. *Ezechil Oancea*, tehnoredactor; Arhid. *Achim Băcilă*, corector.

ABONAMENTUL pe un an: 250 lei.
Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

Fondator:

Mitropolitul
ANDREI
ŞAGUNA

1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 139

SIBIU
1
octombrie
1991

Nr. 37—38

Izvoarele fericirii monahului Nicolae de la Rohia (II)

Pentru cine are nevoie de argumente, există şi argumente. N. Steinhardt lărgeşte însă cercul, investigînd în afara domeniului ştiinţei, în aceeaşi măsură şi în posibilităţile culturii, ca nu cumva să-l tragă cineva de mînecă şi să-i arate că drumul cel bun şi singurul e în altă parte. Înaintează mereu cu martori. Dar nu fiindcă martorii i-ar fi arătat drumul. El nu era dintre aceia care să aibă nevoie de argumente. El avea drumul dinainte. Ca din descoperire de Sus, din dar. Se bucură însă că martorii i-l confirmă. Şi îi aduce în sprijinul său ca la un banchet. El însuşi rămîne un pascalian: *„De nu m-ai fi găsit, nu m-ai fi căutat"!* Această extraordinară cugetare a lui Pascal, străbate ca un fir roşu *Jurnalul fericirii*. De altfel întregul *Jurnal* pare a fi un ecou, o replică la acel *„Joie, joie, larmes de joie"* (bucurie, bucurie, lacrimi de bucurie), cuvintele prin care Pascal şi-a imortalizat convertirea, întîlnirea cu Dumnezeu, şi pe care le-a cusut ca pe un testament, ca pe un paşaport pentru Dincolo, pe o hîrtie, în căptuşeala hainei, descoperită la moartea sa.

Spre deosebire însă de actul spontan care s-a petrecut cu Pascal, şi care l-a marcat pentru toată viaţa, Steinhardt a răspuns la o chemare de o viaţă. Convertirea lui e un proces lung, o dezbatere de durată, multă vreme rezistată, refuzată. Previzibilă, dar mereu amînată. Dar şi mereu sporită. Mereu decantată, ca într-un proces de purificare a apei, de strecurare a aurului care trebuie eliberat de impurităţi, pînă cînd a devenit *„o dorinţă stăruitoare, ajunsă la stadiul nerăbdării"* (p. 35). Cînd în închisoare a cerut botezul, şi părintele Mina Dobzeu l-a oficiat cu teamă şi în grabă, procesul a fost doar grăbit, din pricina atmosferei apocaliptice şi a ceea ce, la un moment dat, i s-a părut că ar putea fi un posibil sfîrşit de viaţă.

Jilava era un spaţiu eshatologic. Pentru unul ca Steinhardt care de mult ştia că se va boteza, era absolut necesar să se aranjeze pentru *Dincolo*, de vreme ce interior nu-l mai oprea nimic. Căci e în afară de orice îndoială că botezul, ca şi pregătirea şi momentul convertirii, n-au fost un comerţ de nivelul *Pariului lui Pascal*. A venit din interior, nu dintr-o socoteală pragmatică. Nici la Pascal n-a venit din aşa ceva. *Pariul* e doar o recomandare pentru logicieni, pentru supuşii raţiunii, cărora le oferă o şansă logică de a opta pentru credinţă. *Pariul* e pentru aceia care nu ştiu că *„inima are raţiuni despre care raţiunea nu ştie nimic"!* — şi care cred numai în raţiune.

Aşadar să revenim acum: de ce s-a convertit Steinhardt, „ovreiul", cum îşi zice el mereu, la creştinism? Şi de la ce s-a convertit? De la iudaism? De la ateism sau de la indiferentism?

Aş începe răspunsurile de la urmă, iar după aceea mi-aş mai pune o întrebare: *de ce s-a convertit la ortodoxie?* Cunoştea bine şi catolicismul şi protestantismul şi, în închisoare, avea la îndemînă pentru botez clerici de toate confesiunile. Ba chiar avea şi secţanţi, mai ales adventişti şi martori ai lui Iehova.

N-am găsit în *Jurnal* nici un indiciu că Steinhardt ar fi fost vreodată ateu sau măcar indiferent. De iudaism s-a interesat, firesc, şi a încercat chiar să se instruiască. A căutat un rabin, a frecventat sinagoga, a învăţat ebraica şi a citit Vechiul Testament în original, ceea ce nu e puţin lucru. Dar nu s-a putut integra în iudaism. Simte totuşi nevoia unei scuze: *„Am încercat"* (p. 120), zice! Din acestea e greu totuşi să descifrăm că s-ar fi convertit de la iudaism (p. 127). Şi-apoi unele lucruri nu i-au plăcut. Spune despre cartea lui Ezdra d.p. că e rosenbergiană şi degajă o atmosferă de lagăr de concentrare. Formal, da, s-a convertit de la iudaism. Doar era „ovrei". Nu face însă o analiză negativă a Vechiului Testament. Nu-l condamnă. Nu-şi justifică convertirea prin aşa ceva.

Aflăm că sufleteşte a simţit de foarte timpuriu o atracţie deosebită faţă de creştinism. Chiar din copilărie. *„De închinat, firesc că mă închin din copilărie"*, îşi aminteşte el (p. 40). Îl fascina biserica Silvestru şi clopotniţa ei cu boltă, biserica din Pantelimon, bisericuţa Ciucereasa (p. 120, 48), Agapia Veche, Pocrovul şi Frăsinelii (p. 344), clopotele de Paşti, cozonacii, Crăciunul, colindele şi micul prunc Iisus. La liceu nu vrea să lasă afară de la ora de religie ortodoxă şi preotul îl primeşte. Îl şi examinează. Îi pune şi note.

Toată viaţa lui de pînă la botez a vrut să se boteze. E drept că amînarea era totuşi urmarea unei frămîntări. Pe undeva se simţea mereu într-un non-sens, într-o nepotrivire. Ca un ispitit să-şi iasă din sine. Ori, secretul s-a dovedit a fi chiar în chemarea acestei ieşiri din sine pe care, în cele din urmă, a înţeles-o. A înţeles-o atunci cînd a simţit că e vorba nu atît de o ieşire din ceva, cît de *o intrare într-un sens nou*. În singura ipostază cu sens. Cînd acest înţeles al creştinismului a devenit o convingere şi o chemare irezistibilă, s-a botezat. Ba mai mult: a intrat în monahism. Ce interesant! Aşa se zice: a intra în monahism! Nu atît a ieşi din ceva, din lume, cît *a intra* într-o realitate nouă, într-un sens. Pentru el, intrarea în monahism a fost firească. Aproape că nefiresc ar fi fost să nu fi intrat.

Am spus aceste lucruri pentru ca să nu se înţeleagă cumva că s-a botezat ca să-şi rezolve comod vreun statut social, sau din alte motive contingente lumeşti. *Jurnalul fericirii* e un adevărat tratat despre paradoxele creştinismului, pe care Steinhardt le-a cunoscut şi le-a înţeles ca puţini alţii. Nu intra într-o stare de mai multă comoditate. Dimpotrivă. *„Năduşeală, sînge, batjocură, cuie. Asta e creştinismul, băiete"* (p. 29). El ştie că *„cu Dumnezeu nu-i de glumit"* (p. 37). Mai ştie însă şi că un mai profund adevăr, oricît de paradoxal, decît *„Cred Doamne, ajută necredinţei mele"*, nu există (p. 38). Şi sare în el. Căci ştie că pentru el nu există nici o altă intrare în Împărăţie. Şi a intrat prin aceasta uşă.

Aşa a intrat în creştinism. S-a predat Mîntuitorului. Fiindcă El e cel care dă *bucuria*, fericirea, celui ce vine la El. Pascal L-a întîlnit cu bucurie: *Joie, joie, larmes de joie! „Bucuria de a trăi e o caracteristică a creştinismului"* scrie Steinhardt (p. 251). Călugării, sfinţii sînt voioşi, observă el (p. 157), precum pruncii. Dracii sînt acri! Şi de cîte ori nu-şi mărturiseşte şi el lacrimile, ca şi Pascal. Lacrimi de înţelegere, dar şi lacrimile intrării într-o stare inefabilă. Teologia Mistica a identificat chiar o *Teologie a lacrimilor*, pe care Steinhardt nu doar o descrie, ci mai ales o trăieşte (p. 34).

Intrarea lui Steinhardt în creştinism e răspunsul la chemarea, pentru dînsul fascinantă, a lui Hristos. Are în *Jurnalul fericirii* pagini şi sentinţe inegalabile despre Iisus Hristos. El nu s-a convertit la un creştinism teoretic. El s-a convertit la Hristos Cel viu, la Dumnezeul întrupat, la Cel cu care poţi vorbi, pe care îl poţi simţi, căruia te poţi ruga. Nu la Dumnezeul filosofilor şi al savanţilor, cum ar zice Pascal. De aceea nu l-a ispitit, d.p. budismul. Îi place o vorbă a unui budist din Ceylon, notată de C.G. Jung: „Lui Budha nu i te poţi ruga. Nu-l poţi implora. *Buda nu mai este. E în Nirvana"* (p. 165). Aşa cum expediase uşor şi repede iudaismul, tot aşa de repede expediază şi budismul. Încearcă şi o comparaţie între Socrate şi Hristos. *„Socrate*, zice el, *se ridică de la starea de om la cea de zeu; Hristos coboară, nestingherit de sîrnăvii, pînă la straturile cele mai de jos ale condiţiei umane"* (p. 57). Fapta lui Hristos i se pare superioară.

Steinhardt a avut toată viaţa o atracţie deosebită către o anumită aristocraţie a spiritului. E unul din motivele care l-au fascinat din creştinism. Înălţimea lui. Demnitatea lui. Absoluta disponibilitate pentru bine. Exact contrariul lui Nietzche, căruia creştinismul îi apărea ca o slăbiciune şi decădere. Pătruns mult mai profund, lui

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. Antonie Plămădeală
Mitropolitul Ardealului

Festivităţile grandioase din Republica Moldova

— Proclamarea independenţei, sărbătorirea limbii ş.a. —

În Republica Moldova („martira Basarabie", cum a numit-o N. Iorga) s-au petrecut evenimente, cu adevărat istorice, însoţite de manifestaţii şi festivităţi măreţe...

Ele au început, în ziua de marţi, 27 august 1991 — an de graţie prodigioasă —, cu proclamarea Republicii Moldova *Stat independent*. În *Declaraţia de independenţă* a Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii, autoritatea supremă de conducere, voinţă şi cuvînt ale poporului şi ale lui Dumnezeu *(vox populi, vox Dei)* s-a arătat, argumentat larg etnogenetic, istoric, geografic, cultural, lingvistic, confesional, juridic, că, „se proclamă, solemn, în virtutea dreptului popoarelor de autodeterminare, în numele întregii populaţii a Republicii Moldova şi în faţa întregii lumi: *Republica Moldova este stat suveran, independent şi democratic, liber să-şi hotărască prezentul şi viitorul, fără nici un amestec din afară, în conformitate cu spaţiul istoric şi etnic al devenirii sale naţionale* (supl. text)".

În continuare s-a declarat că, în calitatea sa de Stat suveran şi independent, Republica Moldova a solicitat tuturor statelor şi guvernelor să-i recunoască existenţa independentă, a cerut să fie admisă, cu drepturi depline, în Organizaţia Naţiunilor Unite, să adere la Actul final de la Helsinki şi la Carta de la Paris pentru o nouă Europă, să fie admisă, cu drepturi egale, la Conferinţa pentru Securitate şi Cooperare în Europa; *a cerut Guvernului Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste să înceapă negocieri cu Guvernul Republicii Moldova privind încetarea stării ilegale de ocupaţie a acesteia şi retragerea trupelor sovietice de pe teritoriul naţional al Republicii Moldova* (subl. ns.); a garantat exercitarea drepturilor şi a libertăţilor politice, civice, culturale, lingvistice şi religioase tuturor cetăţenilor Republicii Moldova... A încheiat cu jurămîntul: „Aşa să ne ajute Dumnezeu!".

La şedinţa extraordinară a Parlamentului şi la Marea Adunare Naţională din 27 august 1991, au vorbit: Domnul Alexandru Moşanu — Preşedintele Parlamentului Republicii Moldova, şi (de două ori). Domnul Mircea Ioan Snegur, care a arătat, amplu, judicios, ponderat, documentat, sincer şi popular, cum îi este felul, lupta, cu toate forţele, hotărîtă şi biruitoare a poporului românesc, moldovenesc-basarabean, în frunte cu oamenii politici, de cultură, ştiinţă, artă, confesii religioase, pentru libertate, suveranitate, limbă, drapel naţional (Tricolorul românesc), imn naţional *(Deşteaptă-te române!)*, unitate, frontiere istorice..., toate sub lozinca, formulată acum: *„Să lăsăm moştenire o ţară liberă!"*.

Prima ţară care a recunoscut, imediat, Statul independent Republica Moldova a fost România şi la Bucureşti Parlamentul ţării (Senatul şi Camera) a ţinut o şedinţă festivă comună, dedicată eveni-

(Continuare în pag. a 2-a)

Preot Gheorghe Cunescu

Priviri asupra unor aspecte, mai puţin cunoscute, ale lucrării marilor părinţi duhovnici din ultimele patru decenii şi jumătate

Binecunoscutul istoric Virgil Cândea, care este şi teolog, publica în paginile „Vestitorului Ortodoxiei Româneşti", din luna August 1990, articolul intitulat „Părintele Gheorghe Roşca Duhovnicul" (An. II, Nr. 15—16, p. 8 şi p. 10). Era, în realitate, primul articol publicat în presa bisericească de după Rvoluţia din Decembrie 1989, închinat unui duhovnic al Bisericii Ortodoxe Române.

Pe lîngă prezentarea lucrării marelui duhovnic, Preot iconom stavrofor Gheorghe Roşca (1893—+10 Dec. 1976), dl. Virgil Cândea evidenţia, în acelaşi timp, în articolul său, şi „vrednicia şi lucrarea duhovnicilor" în viaţa Bisericii Ortodoxe Române din timpul regimului ateist-comunist. De altfel, după profesorul V. Cândea, „vrednicia şi lucrarea duhovnicilor" a constituit însăşi „taina vitalităţii" Bisericii Ortodoxe Române. Mai mult chiar, însăşi manifestarea „exploziei şi tăriei credinţei" românilor în timpul Revoluţiei anti-comuniste din Decembrie 1989 a fost rezultatul lucrării duhovnicilor vestiţi din anii şi deceniile anteroare. „Dacă în decembrie 1989", scrie dl. Virgil Cândea, „după patruzeci de ani de ateism militant în cîrmuirea României, ne-am minunat de explozia şi tăria credinţei care s-a afirmat spontan pe tot cuprinsul ţării, trebuia să ne spunem că în deceniile anterioare fără educaţie religioasă au fost, totuşi, duhovnici mari în ţara noastră.

Şi au fost! În mînăstiri, în sihăstrii, în parohii, sau ascunşi în locuinţe modeste, între credincioşii din oraşe şi sate, îndrumîndu-i, păstrîndu-le tăria sufletească, nădejdea şi credinţa care aveau să biruiască în Ajunul Naşterii lui Hristos." (p. 8).

Totodată, autorul articolului sesizează şi un aspect al lucrării marilor duhovnici, neevidenţiat deloc pînă atunci. Potrivit d-lui Cândea, marii duhovnici români sînt şi autorii unor samizdaturi de spiritualitate creştină în timpul regimului ateist-comunist, ce preced pe cele literare din Rusia, Polonia sau Cehoslovacia. Prin urmare, pe bună dreptate, profesorul dr. Virgil Cândea consideră că „a venit ceasul în care putem spune că după al doilea război mondial samizdaturile au fost curente în scrisul românesc prin cărţi de spiritualitate creştină ,multe din ele alcătuite de Părintele Gheorghe. Iar aceasta, înainte de cele literare ale lui Pasternak sau Soljeniţîn şi de cele ale "Solidarităţii" poloneze, ale lui Vaclav Havel sau Czeslaw Miłos. Cărţile fundamentale, aur spiritual din care păstrăm cu veneraţie exemplare destinate colecţiilor Academiei Române. Cărţi dactilografiate noaptea şi răspîndite pe ascuns, vinate de Miliţia timpului şi susceptibile să devină dovezi grele de acuzaţie în procesele intentate atunci unor oameni care căutau numai învăţătura creştină. Acea învăţătură de care nu aveau parte nici la şcoală, nici prin cărţi sau reviste accesibile lor, şi care, în predicile duminicale, numai în sihastrii sau parohii privilegiate şi prin duhovnici de aceeaşi măsură puteau, la fel, zidi pe ascultători" (p. 10).

Aşadar, dacă în scrisul românesc din anii regimului comunist nu avem samizdaturi literare, în schimb găsim în acesta pe cel de spiritualitate creştină. Este, fără îndoială, o realitate caracteristică a culturii şi scrisului românesc în anii comunismului.

De remarcat, totodată, că existenţa unor samizdaturi de spiritualitate creştină în scrisul românesc n-a fost deloc evidenţiată, pînă în prezent, dincolo de fruntariile României. Nu-i mai puţin adevărat însă, că existenţa unor astfel de samizdaturi de spiritualitate creştină era cunoscută doar de către fiii duhovniceşti ai marilor duhovnici ,de stirpea Părintelui Gheorghe Roşca. Ori, printre fiii duhovniceşti ai Părintelui Gheorghe Roşca s-a numărat şi autorul articolului menţionat, dl. Virgil Cândea.

Ar fi de dorit, desigur, ca samizdaturile de spiritualitate creştină să vadă lumina tiparului, spre a deveni astfel accesibile întregii suflări româneşti, ce are trebuinţă astăzi, mai mult decît oricînd, de renaştere spirituală după decenii de întuneric. Şi considerăm că începutul ar trebui să-l facă chiar dl. Virgil Cândea, prin tipărirea din „exemplarele" acestor samizdaturi „păstrate cu veneraţie" de Domnia Sa spre a fi „destinate colecţiilor Academiei Române", după propria-i mărturisire. Şi, s-ar putea chiar iniţia o colecţie, în care să fie publicate toate samizdaturile de spiritualitate creştină din scrisul românesc al ultimilor patru decenii şi jumătate. Desigur, ar

(Continuare în pag. a 3-a)

Pr. Dr. Ioan Dură

ROMÂNIA
MINISTERUL ÎNVĂŢĂMÎNTULUI ŞI ŞTIINŢEI
CABINETUL MINISTRULUI nr. 10.574/24 sept. 1991

PATRIARHIA ROMÂNĂ
Cancelaria Sfîntului Sinod
str. Antim nr. 29
70 066 Bucureşti

La adresa dumneavoastră nr. 3773 din 17 iunie 1991, care ne-a fost remisă în data de 9 septembrie 1991, vă facem cunoscut că Ministerul Învăţămîntului şi Ştiinţei consideră că Educaţia moral-religioasă ca disciplină de învăţămînt, poate avea o importanţă majoră în formarea universului spiritual al copiilor, în cizelarea comportamentului acestora. De aceea, în „Tribuna învăţămîntului" nr. 31—32, din 19 august 1991, pagina 3 şi nr. 35, din 9 septembrie 1991, pagina 8, se fac din nou precizări referitoare la statutul acestei discipline de învăţămînt în clasele I-a—VIII-a şi în şcolile normale pentru educatoare şi pentru învăţători, unde se studiază în cîte două ore săptămînal.

Pentru a spori eficacitatea Educaţiei moral-religioase, colaborăm cu diferitele culte din România la definitivarea programelor şcolare, respectînd specificul fiecărui cult, dar avînd grijă să se evite prozelitismul religios. În aceeaşi ordine de idei, menţionăm şi avizul acordat de Ministerul Învăţămîntului şi Ştiinţei ca manualul de Istorie a religiilor, pentru uzul seminariilor liceale din Patriarhia Română, să fie utilizat în învăţămîntul liceal de stat la disciplina opţională „Istoria religiilor".

În ceea ce priveşte sintagma „facultativ şi opţional", precizăm că aceasta se adresează părinţilor şi elevilor şi nu administraţiei şcolare. Fiecare părinte sau elev are dreptul de a accepta sau nu această disciplină de învăţămînt şi de a-şi alege confesiunea sau cultul, potrivit propriilor convingeri religioase.

MINISTRU,
Gheorghe Ştefan

ROMÂNIA
MINISTERUL ÎNVĂŢĂMÎNTULUI ŞI ŞTIINŢEI

Direcţia Proiectare-Evaluare
nr. 42.547/1991

Către,

INSPECTORATUL ŞCOLAR AL JUDEŢULUI

Conform Protocolului încheiat între Ministerul Învăţămîntului şi Ştiinţei şi Secretariatul de Stat pentru Culte, se va continua şi în anul şcolar 1991—1992 studiul obiectului „Educaţie moral-religioasă".

Termenii „facultativ şi opţional" vizează pe elevi şi pe părinţii acestora şi nu pe factorii responsabili din şcoli. Părinţii elevilor vor decide asupra participarii sau neparticipării copiilor lor la aceste ore (facultativ) şi vor alege confesiunea sau cultul care va preda aceste lecţii (opţional: ortodox, catolic, protestant, mozaic, neoprotestant, musulman etc.).

În vederea evitării prozelitismului religios, se va permite accesul în şcoală doar persoanelor autorizate de unul din cultele legale din România care au elevi ce au optat pentru confesiunile respective.

Director,
VASILE TEODORESCU

Sfinţii şi perspectiva transfigurării lumii

Întrucît în luna octombrie Biserica Ortodoxă ne pune în faţă exemplul de vieţuire duhovnicească a doi din marii Sfinţi dintre toţi ceilalţi pe care-i prăznuim în decursul anului liturgic, Sf. Cuv. Paraschiva şi Sf. Mare Mucenic Dimitrie, avem ocazia să ne reamintim cîteva din trăsăturile specifice vieţii de sfinţenie, realizată de toţi cei care prin rîvna lor fierbinte şi credinţa statornică, au uimit lumea cu nevoinţele lor, cîştigînd după vrednicie şi cerul, precum şi de legătura lor cu lumea din care au plecat şi pentru care s-au rugat.

Pe tot parcursul timpului, pînă la a doua venire a Mîntuitorului nostru, ei, prin înaltul nivel de trăire spirituală la care au ajuns, reprezintă pentru lume un permanent apel la sfinţenie, la trăirea şi aprofundarea credinţei, un viu îndemn la îmbunătăţirea vieţii, la înduhovnicire. Prin tot ceea ce au realizat, ei au arătat că sfinţenia este într-adevăr posibilă. Ea nu este un privilegiu dat numai anumitor persoane, ci o posibilitate la îndemîna fiecărui creştin care doreşte să se angajeze ferm pe o astfel de cale. Sfîntul este un om aflat în permanentă convertire. Atent asupra lui însuşi, el găseşte mereu ceva de îndreptat în viaţa şi mai ales în gîndirea lui, ceva de schimbat, de înnoit.

Mărturia sfîntului este referitoare la experienţa întîlnirii sale cu Dumnezeu. El este uimit de această întîlnire pe care o rosteşte prin cuvînt şi prin tăcere. Prin cuvînt, în limbajul veacului acestuia, prin tăcere, în limbajul veacurilor viitoare pe care le anticipează şi le face simţite încă de acum.

Sfîntul, ca semn al unei alte lumi, aminteşte de cuvîntul Mîntuitorului către sf. apostoli despre care zicea că sînt în lumea aceasta dar că în acelaşi timp nu sînt în ea.

Sfîntul nu disprefuieşte lumea din care a plecat. El o părăseşte dar nu o abandonează. Nu provoacă o ruptură întrucît se roagă pentru ea; nu este căzut în disperare pentru că în lipsa unei alternative să se refugieze în pustie, ci retragerea sa este un semn de protest împotriva răului care subjugă oamenii, a viciilor, a devalorizării cuvîntului, a umilirii lui prin vorbărie, minciună, neîncredere; în afara lumii, el poate vedea mai bine lumea căci dinlăuntru vederea este doar parţială şi poate cu mai mult temei să avertizeze asupra necesităţii înnoirii acestei lumi, a ordinii ei morale. De fapt, detaşarea Sfinţilor de lume nu este totală deoarece fie că adesea revin în lume după un număr de ani de retragere, fie că se văd între ei sau permit să fie vizitaţi de credincioşi din cînd în cînd (cazul Sf. Serafim de Sarov, mai apropiat de vremea noastră).

Vieţuirea lor aleasă face parte integrantă din tezaurul spiritual al omenirii. Prin rugăciunile lor, prin exemplul vieţii, prin implicaţiile modelului de viaţă pe care ei îl propun, sfinţii îmbogăţesc lumea cu un spor de credinţă, de speranţă, de curăţie.

Cum am fi ştiut noi să interiorizăm în viaţa noastră proprie monahismul, dacă n-ar fi fost ei? Cum am fi ştiut pînă la ce limite se ridică propria noastră capacitate dacă ei n-ar fi atins cote atît de înalte ale sfinţeniei.

Pentru efortul lor extraordinar, pentru curajul de care au dat dovadă, pentru adînca cunoaştere a lumii realizată în afara lumii şi pentru neraţutatea lor faţă de lume, pentru aceea Sf. Ap. Pavel menţionează anticipînd vieţuirea celor de după el, că ei vor judeca lumea (I Cor. 6, 2), iar pentru noi sfinţii rămîn admirabile modele de înaltă şi autentică trăire duhovnicească, strălucind cu razele darurilor şi vrednicioşilor lor pe cerul Bisericii Domnului Iisus Hristos spre urmare şi împărtăşire.

Pr. Teodor Damian

Izvoarele fericirii monahului Nicolae de la Rohia

(Urmare din pag. 1-a)

Steinhardt Iisus i-a apărut mereu ca un gentlemen și cavaler. Stă la ușă și bate. Așteaptă să i se răspundă. Are încredere în oameni, și aceasta, zice el, e calitatea boierului și a cavalerului. Iartă ușor și deplin. E gata oricînd să vie în ajutor. Îi e milă. E mereu atent și politicos. Nu face discriminări. *„Situația de creștin e totuna cu statutul de aristocrat"*. (p. 101—102). Așa, Steinhardt trece totuși de la cultură la teologie, chiar dacă unii intelectuali i-o reproșează. *„Insușirea specifică omului e gîndirea teologică"*, conchide el. In vremea noastră, dintre români Petre Tuțea va spune același lucru fără încetare. Și, de departe, de la Paris, Eugen Ionescu regretă că nu s-a făcut monah! Steinhardt nu e deci un singular, decît poate prin faptul că a venit din iudaism. Am apelat la aceste corespondențe la fel de nete și de culturale, pentru a întări prin asemănare autenticitatea autorului *Jurnalului fericirii*.

Am promis că voi încerca să descopăr în *Jurnal* și de ce Steinhardt s-a convertit la ortodoxie, și nu la altă confesiune creștină. Ar fi multe de spus. Mă voi opri la un aspect.

Steinhardt a iubit poporul român. O spune de nenumărate ori. Așa cum i-a iubit și religia. Mărturisește că se simțea iubit de părintele Gheorghe Georgescu, profesorul de religie, de la cursurile căruia era nelipsit. *„Aveam mereu zece, spuneam Tatăl nostru și mă închinam. L-am iubit și eu tare mult pe părintele Gheorghe Georgescu, om simpatic, oricînd dispus s-o ia pe coarda sfătoșeniei, și bun"* (p. 113).

S-a simțit primit, acceptat de români. Își aduce aminte cît de mult datorează unor români care l-au primit în casă, care l-au iubit și pe care i-a iubit și el. Admiră obiceiurile, tradițiile românești. Se vrea integrat în ele. Se vrea ieșit din singularitate. Nu i-a convenit niciodată statutul de singularitate. Încearcă afinități aproape imposibile cu românii, și admirații considerate de connaționali vinovate, dar de români forțate, dar el se încăpățînează să le simtă cu adevărat și să le declare. E de altfel implicat într-un proces în care toți acuzații erau considerați ultranaționaliști români, și se recunoaște și el ca atare.

Aceste afinități cu ethosul românesc îl conduc mai întîi la etic și la estetic, la etica creștină și apoi la frumusețea sufletului românesc pe care îl admiră din copilărie, de la care pasul spre ortodoxie ca mod de a fi al ethosului românesc, nu a fost decît firesc. La aceasta s-a adăugat, fără îndoială, și sensibilitatea lui deosebită față de mistica ortodoxă, ale cărei elemente esențiale se găsesc din belșug și frumos prinse în *Jurnal*. Cunoștea ortodoxia, cu valorile ei, cu tradiția ei autentică. Alegerea ortodoxiei n-a fost o preferință folclorică. Dacă ceea ce se află în *Jurnal*, pe sărite, ar fi adunat la un loc, s-ar obține un prețios studiu de teologie mistico-ascetică ortodoxă.

Totul așadar îl îndruma spre ortodoxie, fără ca prin această opțiune să fi devenit un fanatic, așa cum li se întîmplă de obicei convertiților. Își afirmă cu dezinvoltură un ecumenism luminat, în care încape tot ce nu e fanatism sau incompatibilitate spirituală, sau de bun simț, cu ortodoxia luminată, largă și deschisă. De nenumărate ori revine la afirmarea credinței luminate, denunțînd obtuzitatea pe care o numește de-a dreptul prostie. Se luptă fără încetare cu prostia și o denunță peste tot. *„Nicaieri și niciodată nu ne-a cerut Hristos să fim proști"* (p. 18) căci *„mai mult rău iese adeseori de pe urma prostiei, decît a răutății"* (p. 19) *„Creștinismul nu înseamnă prostie... Slăbiciunea față de prostie e totuna cu a da mînă liberă canaliilor"* (p. 123). Nu-l numește pe Nietzsche, dar în mod sigur îl are în vedere, cînd spune că *„cine crede că religia creștină e indemn la nătîngie, se înșeală amarnic. Amarnic se înșeală și cine crede că e școala a slăbiciunii și a miorlăielii"* (p. 179). *„Creștinul nu e neapărat bleg"* (p. 15), căci — descopere el America — *„Dumnezeu nu e numai bun, drept, atotputernic, etc.; e și deștept!"* (p. 18). Frumos adevăr, surprinzător prin simplitate și evidență.

Poate că am cam abuzat de citatele în legătură cu prostia, dar mi se pare mereu necesar să știm și noi acest lucru, și să fim creștini luminați!

* * *

De ce și-a numit Steinhardt confesiunea aceasta cu valoare de testament, *„Jurnalul fericirii"*? A fost cu adevărat fericit? Cred că a fost. Mai exact: a ajuns să fie fericit. Nu a fost de la început. Cred că nu a fost prin natura lui. De cîte ori l-am văzut, mi s-a părut mai degrabă trist. Și parcă mereu fricos, mereu sub o frică. Își cucerea fericirea într-una. A fost un neîmplinit care s-a împlinit. Nu se simțea bine că nu s-a născut ca toți ceilalți dimprejurul lui. De aceea a vrut mereu să fie ca ceilalți. A fost într-o permanentă goană după integrare în loc și în spiritul locului. Și cînd îi reușea, era fericit. Cînd i-a reușit a fost fericit. Fiindcă a fost un însetat de fericire, un flămînd de bucurie. De aceea l-a bînuit de nefericire și de tristețe. Neavîndu-le, le căuta. *Jurnalul* e plin de căutări și de descoperiri ale bucuriei. Din Isaia și din David nu-l atrag textele triste, — și sînt, slavă Domnului — ci mai ales acelea în care profeții exaltă de bucurie (Isaia 55, 12, II Regi 6). *„Să se veselească cerurile și să se bucure pămîntul... să se bucure cîmpiile... toți copacii pădurii... Rîurile să bată din palme* (Ps. 95, 97, cf. p. 279). Îi place să creadă ca și abatele Mugnier că iadul există, dar că nu e nimeni în el (p 278). Gîndea bucuria ca pe o însușire a credinței. Citează din Dostoievski o replică repezită unui pretins ateu: *„Tu, ateu? Aida, de, ești mult prea vesel!"* (în *Adolescentul*, cf. p. 202).

Fericirea i-a venit lui Steinhardt pe două căi: prin apropierea de români, cu care a dorit să se identifice pînă la absurd (p. 34), și prin convertirea la ortodoxie. De altfel și cea dintîi a fost tot o convertire. Amîndouă au fost începute încă din copilărie, dar s-au împlinit în închisoare. De aceea închisoarea a fost pentru dînsul altceva decît pentru cei mai mulți. Acolo s-a regăsit, acolo a simțit că își poate îngădui ceea ce afară nu putea face. Îl paraliza frica. O spune el însuși. În închisoare și-a regăsit forța și libertatea interioară. Ca și cum ar fi intrat într-un sanctuar în care ești apărat de orice. Mizeriile existau și le simțea poate mai mult decît alții, — le și povestește cu amănunte — dar nu acestea au fost esențialul. Regăsindu-se interior, mizeriile nu l-au doborît. A căpătat o anumită imunitate.

Dimpotrivă, ceea ce l-a emoționat, ceea ce l-a făcut fericit, chiar acolo unde numai de fericire nu se putea vorbi, au fost tocmai momentele de omenie care se puteau produce, și puteau covîrși abjecția și decăderea umană cea mai de pe urmă. Steinhardt le descrie pe amîndouă, identificînd ușor abjecția în anchetatori și în judecători, în canalii de la închisoare, ca și în unii din cei închiși, în martorii acuzatori, în șefii de camere. Dar aceștia nu l-au scîrbit și nu l-au înspăimîntat mai mult decît l-au bucurat și l-au fericit cei buni. Cei buni dintre deținuții asupra cărora se făcea totul ca să-i înrăiască. Întîlnirea cu astfel de oameni l-a făcut fericit. A descoperit că există binele, chiar și acolo, și a fost copleșit.

Fără îndoială că *Jurnalul* conține o mulțime de surse de astfel de bucurii. De fericire. Aș alege trei dintre ele, și îmi cer iertare dacă nu voi fi ales momentele cele mai importante. Aș dori să fie măcar elocvente și să ne dezvăluie ceva din tainele sufletului său, să-i deconspire sursele fericirii.

Unul din momentele calde, fierbinți, s-a petrecut în celula 34 de la Reduit, parte din interiorul Jilavei. Reduitul era socotit mai sever decît secțiile întîia și a doua, și decît celulele de trecere, 14 și 15. Dar iată cum recepționează Steinhardt celula 34: *„In locul acesta aproape ireal de sinistru, aveam să cunosc cele mai fericite zile din viața mea. Cît de absolut de fericit am putut fi în camera 34!"* (p. 30).

De ce acest entuziasm? De unde, cînd locul era sinistru? Ei bine, *din poezie*. Oamenii din celula 34 iubeau poezia! Iubeau. Iubeau ceva. Iubeau frumosul. Se dovedeau extraordinari. Celula 34 era plină de îngeri. Celula 34 nu mai exista ca celulă sinistră, de vreme ce era plină de poezie. Iată cuvintele lui Steinhardt: *„Din prima zi constat în toată celula o sete grozavă de poezie. Învățarea pe dinafară a poeziilor este cea mai plăcută, și mai neostoită distracție a vieții de închisoare. Fericiți cei ce știu poezii. Cine știe pe dinafară multe poezii e un om făcut în detenție, ale lui sînt orele care trec pe nesimțite și în demnitate, al sau e holul hotelului Waldorf-Astoria* și a sa e cafeneaua Flore. Ale lui *înghețatele și limonatele servite pe măsuțele braseriei Florian din piața San Marco... Cui îi place să învețe poezii, nu se va plictisi niciodată în pușcărie — și nu va fi singur"* (p. 31).

A fost de două ori fericit acolo. Mai întîi pentru că a găsit oameni iubitori de poezie, și apoi pentru că s-a trezit dintr-odată în armonie cu dînșii, și chiar util. Căci știa pe dinafară *Luceafărul*, *Scrisorile*, foarte mult Coșbuc și Topîrceanu, mii de versuri de Gyr și de Crainic, de Verlaine, Lamartine și Baudelaire și multe altele. Putea să le arate iubitorilor de poezii iubirea lui de poezie, ca și a lor. Intra într-o solidaritate de ethos românesc. S-a simțit iubit și i-a iubit pe acești iubitori de poezie. Steinhardt nu s-a plîns nici un moment de antisemitism. Din partea nimănui.

Atmosfera din celula 34 îi se pare inefabilă. Superintelectualul ușor snob, tratează realitatea cu detașare aristocratică, ca un Don Quijote de zile mari. Snobismul nu l-a dus însă la parvenitism, ci la capacitatea de a converti totul în îmbogățire sufletească și în lumină. Transcende suferința, bruftuluielile canaliilor, ghionți sub fălci și pumnii în cap — căci acestea erau realitățile în care se trăia în chipul cel mai crud și mai adevărat — dar iată-l pe el cum se plasează în altă realitate, aceea a spiritului: *„În celula 34, bucuria — izvorîtă din aristocrație, poezii și sfidare — și durerea... se amestecă atît de inextricabil, încît totul, inclusiv durerea, se preface în fericire extatică și înălțătoare... Suferința pe care o asimilăm, dintr-odată devine euforie"* (p. 33).

Așadar mai întîi poezia. Dar poezia erau oamenii. Oamenii iubitori de poezie îl fericeau. Ei au și constituit, de data aceasta dintr-un motiv în plus, al doilea moment de revelație a fericirii. Dintr-o adîncă suferință, apar oameni minunați, buni, buni cu suferințele celor din jur. *„Minune este și felul cum ne purtăm unul cu altul, întrecîndu-ne în a ne ajuta, a ne vorbi delicat, a ne face viața cît mai plăcută unul altuia"* (p. 34). El însuși este subiectul unei binefaceri anonime în cel mai pur spirit creștin, și gestul îl copleșește: *„îmi ud așa zisa „pernă" cu dulcile lacrimi fierbinți ale fericirii"*. Gestul frumos, dezinteresat, bun, emoționează, fericește și afară, în viața de toate zilele, și cu atît mai mult într-o casă de suferință comună, în care toți erau supuși exterminării lente, criminale.

Iată realități care, împotriva tuturor evidențelor, d-au putut întîlni cu fericirea. De data aceasta l-a uimit *bunătatea*.

Al treilea moment de fericire a fost botezul în închisoare. Avea nevoie de el mai mult decît ca de un act formal. Să se boteze, era *„o veche visare"* (p. 38), cum spune el însuși, dar acum devenea un imperativ urgent. Temîndu-se că *„nu va rezista pînă la capăt"*, voia acum hotărît să se pregătească pentru eternitate, pentru eternitatea cu care, după credința lui sigură, îl putea împăca numai creștinismul. Credea că își rezolva astfel destinul veșnic.

Botezul a fost un act liturgic, așa cum îl așteptă, dar a fost și ceva mai mult decît fusese așteptarea lui. Dincolo de opțiunea intelectului, dincolo de convertirea ca rezultat al unei îndelungi meditații și căutări, s-a mai petrecut ceva. S-a întîlnit cu Hristos! Cu harurile botezului. S-a întîlnit cu ele concret, așa cum nu se aștepta. Să-l ascultăm chiar pe dînsul: *„Cine a fost creștin de mic copil, nu are de unde să știe și nu poate bănui ce-nseamnă botezul. Asupra mea se zoresc clipă de clipă tot mai dese asalturi ale fericirii... Va să zică este adevărat: este adevărat că botezul este o sfîntă taină. Că există sfintele taine. Altminteri fericirea aceasta care mă împresoară, mă cuprinde, mă îmbracă, mă învinge, n-ar putea fi atît de neînchipuit de minunată și deplină. Liniște... Și o absolută nepăsare. Față de toate. Și o dulceață în gură, în vine, în mușchi. Totodată o resemnare, senzația că aș putea face orice, imboldul de a ierta pe oricine, un zîmbet îngăduitor care se împrăștie pretutindeni, nu localizat pe buze. Și un fel de strat de aer blînd în jur, o atmosferă asemănătoare cu aceea din unele cărți ale copilăriei. Un simțămînt de siguranță absolută... Și noutatea: nou, sînt un om nou"*. Simte că aceasta s-a făcut prin Hristos și înțelege acum: *„Botezul e o descoperire"*, ca și *thalassa* lui Xenofon, ca și *pămîntul* lui Columb (p. 84).

Iată cuvinte care deoriu fericirea, obținută prin Taină.

Mă opresc aici, deși despre *Jurnalul fericirii* s-ar putea spune și scrie de cîteva ori mai multe cărți și mai voluminoase, fiindcă totul în el e interesant, totul te atrage, totul se invită la meditație, totul te obligă să te situezi, că te recompleni.

Asupra unui singur lucru m-aș mai opri totuși.

Fericire în închisoare? La Jilava? La Gherla? Sub anchete și procese nedrepte, vulgare, absurde, în întregime kafkiene, dezumanizante? Nu le-a văzut Steinhardt pe toate acestea? Nu le-a simțit? N-au fost chiar așa cum se spune? Demitizează el grozăviile despre care vorbesc toți cei care au trecut prin ele? Nu. Așa au fost, cumplite, și le-a simțit pe toate, și le povestește exact așa cum au fost, rememorîndu-și suferința cu minuțiozitatea celui ce a suferit-o pe nedrept.

Descriind răul, ura, brutalitatea, absurdul, prin însuși faptul că le descrie cu amănunte, că nu trece peste ele în nici un fel, le și judecă și le condamnă. Dar el se plasează în ele *altfel*, caută, și găsește, și judecă *altceva*. În mijlocul iadului descoperă oaze de lumină. *Acestea îl fericesc*. Și, poate, mai găsește și altceva, tîlcul unor taine mai profunde, legate de destinul nostru pămîntesc și de relația cu cel veșnic, sau legate de natura umană în același timp decăzută și sublimă, vrednică de condamnare și pedeapsă, dar și de milă, înțelegere, iertare și iubire. Mă gîndesc acum la acel strigăt din urmă al lui Mircea Vulcănescu: *„Să nu vă răzbunați!"*, cînd probabil se gîndea că singura reacție posibilă, cînd va fi posibil, împotriva tuturor relelegiuiri, nu va putea fi alta decît răzbunarea cumplită, mare, definitivă, totală, și atît de îndreptățită, încît tocmai de aceea îl înspăimîntă, și astfel testamentul lui cu motivări tainice, numai de el cunoscute, n-a putut fi altul decît acel: *„Să nu vă răzbunați"*. Poate: Să nu faceți și voi la fel. Și Noica a spus, după aceleași suferințe — cumplite numai din ceea ce ne spune Steinhardt, dar cîte nu vor mai fi fost? — *„rugați-vă pentru fratele Alexandru!"* Și Steinhardt a scris *„dacă din închisoare pleci, și de pe urma suferinței te alegi cu dorința de răzbunare și cu sentimente de acreală, închisoarea și suferințele au fost de haram. Iar dacă rezultatul e un complex de liniște și înțelegere, și de scîrbă față de orice silnicie și șmecherie, înseamnă că închisoarea și suferințele au fost spre folos și țin de căile nepătrunse pe care îi place Domnului a umbla. Puterea de a iubi, la ieșirea din închisoare, trebuie să fi crescut în proporții de necrezut"* (p. 256).

Acestea le scrie Nicolae Steinhardt convertitul, botezatul, fericitul. Dar încă odată: să nu se înțeleagă cumva că îi aprobă pe schingiuitori și pe toți autorii de suferințe. *„Creștinismul nu se confundă cu prostia"*, spune el. Ba mai mult: *„prostia e un păcat"* (p. 329). Și mai spune, reluînd o vorbă a lui Saint Exupéry (mereu referințele lui culturale): *„Oricine înjosește, înseamnă că e josnic"* (p. 294). Nu i-a dezvinovățit pe torționari.

A ieșit din închisoare cu teama de a nu fi devenit ca cei care l-au trimis în ea. Și a vrut să-și apere fericirea dobîndită acolo de la Dumnezeu. Știa că ieșe dintr-o închisoare mică și intră într-una mai mare, afară. Ca să se apere și de aceasta, Nicolae Steinhardt n-a mai găsit alt mijloc, decît să nu mai intre în ea. Acum depindea de el. Și a intrat în mînăstire, și a devenit monahul Nicolae de la Rohia, apărîndu-și și păstrîndu-și fericirea.

Și el, și cartea lui surprinzătoare, sînt mărturii și documente care se vor oferi încă multă vreme exegezei noastre, asupra unei epoci cumplite care a produs, în egală măsură, demoni și sfinți.

APEL CREȘTINESC

Preoții și credincioșii parohiei Sibiu Iosefin II facem un călduros apel către toți iubitorii de Hristos să ne sprijine cu obolul lor pentru a putea continua lucrările de construcție la monumentala biserică Sfinții Împărați Constantin și Elena din Piața Prahovei Sibiu, pentru care am cheltuit deja peste trei milioane lei și dorim să mergem mai departe pe cît se va putea în același ritm.

De aproape doi ani slujim la altarul improvizat în aer liber lîngă fundația noului locaș, început la 21 mai 1990 cu mult entuziasm. Datorită scumpirilor excesive la materiale și manoperă nu mai putem continua singuri biserica începută. De aceea sîntem nevoiți a cere sprijinul bunilor credincioși, cititori ai acestui istoric ziar bisericesc și avem speranța că multe inimi credincioase vor răspunde apelului nostru.

Donațiile pot fi trimise direct în contul parohiei la C.E.C. Sibiu, cont 45.11.08.63, beneficiar Parohia Ortodoxă Română Sibiu, Iosefin II, sau pe adresa preotului Aurel Rădulet, str. Justiției nr. 5, Sibiu, cod 2400.

Festivitățile grandioase din Republica Moldova

(Urmare din pag. 1-a)

mentului proclamării independenței Republicii Moldova. Au recunoscut independența Republicii Moldova, Republica Gruzia, Lituania ș.a.

Din București a adresat „fraților români" din Republica Moldova, un mesaj sufletesc cuprinzător și binecuvîntarea arhipastorală, Prea Fericitul Părinte Teoctist Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Presa românească din Chișinău a publicat și Telegrama de felicitare adresată Domnului Mircea I Snegur — Președintele Republicii independente Moldova de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală, din Sibiu („Moldova Suverană" — cotidian al Guvernului Republicii Moldova, nr. 186 (17795), din 6 septembrie 1991, p. 1, *Reacții de proclamarea independenței Moldovei*. TELEGRAME. Rubrica 1, prima telegramă).

În ziua de vineri, 30 august 1991, s-a ținut o măreață adunare festivă închinată proclamării independenței, în întinsa și memorabila Piață a Adunărilor Naționale, prezidate, de cîțiva ani, de sus, din înălțimea statuii-monument național, de Domnul Ctitor al Moldovei Ștefan cel Mare și Sfînt, cu *Arcul de Triumf* în mijloc (cunoscuta clopotniță-turn, cu ceas și clopot gigant), acum pavuzat, festiv, cu steaguri tricolor, și panouri în șir, cu Stemele istorice ale Chișinăului și ale județelor Moldovei (întregi), iar în față, cu trei rînduri de trepte, *Casa Guvernului*, fără statuia lui Lenin, dispărută fără nici o urmă concretă aici (transportată în magazia unui muzeu periferic, vorba curentă este „în lada de gunoi a istoriei").

Dimineața, între orele 9—11, s-a oficiat, în Catedrala orașului („Soborul" falnic de odinioară, cu patru intrări și, interior, cu trei altare, degradat și profanat, fără icoane, cu pereții la tencuială, acum în plin șantier de refacere și înnoire totală și schelă) s-a oficiat o Liturghie solemnă, de către P.P.S.S. Vichentie Moraru Episcop-vicar de la Tighina (Bender) și Petru Păduraru — Episcop-vicar de la Bălți (I. P. Sf. Arhiepiscop Vladimir Cîntăreanu și-a făcut un drum la Moscova!), însoțit de un sobor de zece preoți, din care remarcăm pe P.C. Protopop al Chișinăului și șef al Catedralei, Vasile Petrache, P. C. Protopop și deputat de la Hîncești, Ioan Ciuntu, P. C. Protopop și deputat de la Soroca, Nicolae Ioan Grigoraș, P. C. Protopop și deputat Nicolai Robu, un preot delegat de la Episcopia Alba-Iulia, semnatarul acestui text — delegat al Patriarhiei din București, diaconi (P.C. Protopop și deputat republican Petru Buburuz se afla la Moscova, împreună cu delegația Republicii Moldova, condusă de Domnul Ion Hadîrcă Vicepreședintele Parlamentului Republicii), răspunsurile le-a dat corul Catedralei. După terminarea Sf. Liturghii, transmisă la Radio și Televiziunea Republicii Moldova, în succesiunea căreia a vorbit intercalat, Preotul Gh. Cunescu, relatînd, puternic emoționat, amintiri natale și școlare basarabene), întregul sobor, ierarhi, clerici și credincioșii asistați, cu jerbe de flori în mîini, s-au deplasat, în cortegiu, la statuia-monument și doc sacru al lui Ștefan cel Mare și Sfînt, unde s-a făcut o pomenire solemnă a Domnitorului Moldovei Ștefan cel Mare și a eroilor luptători pentru independența, libertatea și suveranitatea Republicii, și s-au depus flori, apoi, tot în corpore și înveșmîntați, s-au alăturat, în tribuna oficială, conducătorilor de vîrf ai Republicii și oaspeților delegați, din România și alte țări — numeroși.

Din România a participat o delegație reprezentativă, în frunte cu Academicianul Alexandru Bîrlădeanu (basarabean de baștină), Președintele Senatului României, însoțit de parlamentari, prefecții și primarii multor județe și orașe, foarte numeroși români din toate provinciile — inclusiv din Bucovina de Nord subjugată...

Un moment impresionant puternic, zguduitor, a fost, cînd Prea Cuviosul Arhimandrit Simion Tatu, senator, membru în delegația României, a prezentat, cu adîncă reverență, Domnului Președinte Mircea I Snegur, o amforă cu pămînt de la Mînăstirea Putna, ctitoria glorioasă a Părintelui Moldovei, Ștefan cel Mare, din leatul 1469—70. Președintele Republicii Independente Moldova, pentru care a luptat înaintașul său, a primit amfora cu pămînt sacru, profund și vădit emoționat, în genunchi și a sărutat țărîna sfîntă!... Președintele Republicii a rostit o amplă cuvîntare festivă, cu date și etape parcurse în lupta grea dar biruitoare pînă la proclamarea independenței; a declarat continuarea luptei pentru apărarea și întărirea cuceririlor românești, nu mai puțin anevoioasă și cu jertfe, biruitoare prin unire și tenacitate. Deplasîndu-se, apoi, cu toții, în Parcul „Ștefan cel Mare", au asistat la dezvelirea statuilor ale altor doi scriitori clasici moldoveni-basarabeni, ai literaturii și culturii românești: Constantin Stere (1865—1936) și preotul-poet Alexie Mateevici (1888—1917), autorul neegalatei poeme *Limba noastră*, ajunsă imn național. La întoarcerea spre Catedrală, am remarcat, în partea stîngă a grădinii, *Troița maramureșeană*, pe care a sfințit-o Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală, anul trecut (în iunie), cînd a vizitat Republica Moldova — locul natal și Chișinăul.

Festivitățile au culminat, în ziua de sîmbătă, 31 august, cu sărbătorirea *Limbii noastre cea române*, din 1989 declarată limba națională a poporului românesc moldovenesc și de uz oficial, sărbătorită corespunzător. În acest an, poate, mai amplu și mai entuziast ca în alți ani, datorită atmosferei inscrite, creată de declararea independenței — și, realmente de o zi senină și fierbinte — cum puține au fost în această vară. S-a ținut o Mare Adunare Națională-populară. Domnul Mircea I. Snegur, Președintele Republicii Moldova, a rostit o alocuțiune deosebit de personală. A arătat, competent și cu argumente parcă de specialist, importanța capitală a limbii umane în general, și a limbii naționale, în special, ca mijloc de exprimare a gîndirii, a sentimentelor și relațiilor dintre oameni. A arătat grija și preocuparea ce se acordă limbii; a anunțat un program complex, înființarea unui Departament de stat pentru problemele naționale, pentru dezvoltarea limbilor și a culturilor găgăuză, rusă, ucraineană, bulgară, evreiască, lituaniană, poloneză ș.a. Majorarea numărului de școli românești, introducerea limbii române în școlile bilingve. S-a referit la ajutorul ce-l dau frații noștri de peste Prut. Ei au dat dovadă de o profundă înțelegere a nevoilor noastre — au primit elevi și studenți în școlile și facultățile românești — între care 28 de găgăuzi și 33 de bulgari. A mai specificat că „prin lupta sa pentru limba de stat și grafia latină, poporul ne-a făcut responsabili de obligațiile față de limbă, iar vrerea lui este sfîntă pentru noi". A mai adăugat că „nu avem dreptul să uităm în această zi de sărbătoare nici de românii din Bucovina și ținutul Herței, de cei din sudul Basarabiei. A-i integra în confederația culturală, a le facilita accesul la cartea românească este o datorie supremă a noastră, lucru ce se va reuși dacă vom fi consecvenți".

În șirul manifestărilor festive, domnul Nicolae Costin primarul Chișinăului a vorbit de aniversarea vechimii documentare de 555 de ani a Capitalei Moldovei, iar domnul V. Oproiu, primarul Municipiului București a anunțat hotărîrea Primăriei Bucureștilor de-a înființa și dota cu 100 000 de cărți românești o Bibliotecă din Chișinău.

Venind vorba de biblioteci, să mai notăm că, în ziua de joi, 29 august 1991, s-a inaugurat, în cartierul nou Ciocanu din Chișinău, *Biblioteca Transilvania*, în prezența demnitarilor înalți de stat. A vorbit domnul Ion I. Ungureanu, Ministrul Culturii și Cultelor, care a arătat relațiile, vechi și neîntrerupte, politice, culturale, publicistice..., dintre Transilvania și Basarabia; a citit un fragment din poezia lui Octavian Goga, „poetul pătimirii naționale", *Vorbeau azi noapte două ape* — Mureșul și Prutul. Semnatarul acestui reportaj, în alocuțiunea sa, a destăinuit că personifică în ființa sa ambele provincii: Basarabia și Transilvania: este basarabean prin înaintași, naștere, copilărie, școli, debut publicistic, (născut în localitatea Susleni, din neam de răzeși orheieni) și, în bejenia de după 1944, trăind și activînd, peste douăzeci și patru de ani, într-o localitate românească din județul Mureș; cînd s-a sărbătorit vechimea documentară de șase sute de ani a localității, sătenii l-au declarat „fiu al satului", Transilvania devenindu-mi provincie adoptivă. Încît se poate spune, că, în Biblioteca Transilvania, sînt la mine acasă, atît ca basarabean, cît și ca transilvănean.

Programele zilnice ale festivităților grandioase au fost încărcate de numeroase formații de cîntece și jocuri românești, din toate locurile moldovenești și românești...

Personal, am trăit evenimentele și festivitățile istorice din Republica independentă Moldova, cu profunde și legitime emoții.

LITURGHIERUL MITROPOLITULUI DOSOFTEI

— 310 ani de la tipărire —

Dacă în secolul al XVI-lea se puseseră temeliile scrisului în limba română, limba slavonă continua să predomine în scrierea actelor publice, cît şi în literatura religioasă pînă în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Caracteristica dominantă din acest timp o constituie acţiunea pentru impunerea limbii vorbite de popor ca limbă cultă. Meritul deosebit i-a revenit în secolul al XVI-lea diaconului Coresi, care a pus bazele limbii culte literare a limbii române.

Opera slujitorilor Bisericii Ortodoxe Române de afirmare a scrisului românesc în cultura şi educaţia maselor şi, îndeosebi naţionalizarea serviciului divin începută de diaconul Coresi, va fi continuată cu înalta conştiinţă a misiunii puse în slujba întregii „seminţii româneşti" în secolul următor, în Transilvania de mitropolitul Simeon Ştefan (1643—1650), în Ţara Românească de mitropoliţii: Teofil (1637—1648), Ştefan (1648—1653; 1656—1668), Teodosie (1668—1672; 1678—1708), în Moldova de Varlaam (1632—1643, +1657) şi de Dosoftei (1671—1674; 1675—1686, +1693), ca opera de naţionalizare în întregime a serviciului religios să fie dusă la capăt în primele decenii ale secolului al XVIII-lea de Antim Ivireanul şi continuată de Damaschin Rîmniceanu şi de urmaşii săi în scaun.

În Moldova, introducerea limbii române în biserică va avea loc în a doua jumătate a secolului al XVII-lea datorită învăţatului mitropolit Dosoftei, despre care cronicarul Ion Neculce scria că „In ţara noastră pe această vreme nu este un om ca acela". Conştient de necesitatea introducerii limbii române în Biserică, mitropolitul Dosoftei este la noi românii cel dintîi prelat care a început o acţiune organizată de înlocuire a limbii slavone din serviciul religios, traducînd în românește şi publicînd cartea de căpetenie a cultului creştin, *Liturghierul*, în Iaşi, 1679, şi retipărit în 1683.

După alungarea de la tron a lui Vasile Lupu (1653), fiind nevoit să se retragă din scaun şi sfetnicul său apropiat, mitropolitul Varlaam la mănăstirea Secu, o dată cu instalarea lui Gheorghe Ştefan (1653—1658; m. 1668 la Stettin) susţinut la ocuparea tronului şi de Matei Basarab (1632—1654), activitatea tipografiei din Moldova instalată de Vasile Lupu în 1641 în chiliile ctitoriei sale de la Trei Ierarhi, pe care o primise în dar de la Petru Movilă, feciorul de domn din Moldova, arhiepiscop şi mitropolit al Kievului, Haliciului şi a toată Rusia, încetase. Activitatea tipografică a fost reluată de ucenicul şi continuatorul operei mitropolitului Varlaam, de mitropolitul Dosoftei, după primul său exil polonez din anii 1673—1675, care a refăcut tiparniţa lui Vasile Lupu, punînd să se toarne matriţe noi, aducînd material tipografic şi de la mănăstirea Uniev, împreună cu tipograful *Vasile Stadnicki*, poate o rudă a lui *Simion Stadnicki*, conducătorul tipografiei din Uniev. În această tipografie a apărut în anul 1679 *Liturghierul lui Dosoftei*. Literele turnate erau greoaie şi urîte, încît Dosoftei a fost nevoit să se adreseze cu două scrisori, una către Nicolae Mălescu, translator de scrisori la ministerul de externe din Moscova, şi a doua către patriarhul Ioachim, în 1679, rugindu-l să-i trimeată prin solul moldovean, căpitanul Ionaşcu Bilevici, un teasc de tipografie şi literele trebuincioase, cu care să poată tipări cărţile traduse de el din limba greacă şi slavonă.

În noua tipografie a Mitropoliei din Iaşi, Dosoftei a tipărit numai cărţi în limba română. În 1680 a tipărit *Psaltirea dă-nţales a svîntului împărat prooroc David*, cunoscută sub numele de Psaltirea slavo-română, ediţie bilingvă, destinată să facă *„dă-nţales"* textul psalmilor, culeşi pe două coloane, în stînga în slavonă şi în dreapta în limba română, folosind în prefaţă metafora: *Grădina încuiată şi fîntîna pecetluită de dînsele de amîndouă ce folosu-i"*? În luna mai 1681 a tipărit *Molităvnicul de-nţales*, pe care-l tradusese cu şapte ani mai înainte. În 1682 a tipărit primul volum din *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, iar în anul următor, în 1683, a tipărit al doilea volum, urmat în acelaşi an şi de retipărirea *Liturghierului*, ca şi de *Paremiile preste an*. Cam în acelaşi timp a apărut şi începutul unui *Octoih*, iar în vara anului 1686 i-a apărut al treilea volum din *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, care urma să cuprindă materia lunilor iulie (din care s-au culeş primele zece zile) şi august, activitatea mitropolitului Dosoftei a fost întreruptă brusc, fiind nevoit să ia din nou calea exilului în Polonia, o dată cu retragerea oştilor lui Sobieski din Moldova în toamna anului 1686, părăsindu-şi cu durere ţara şi credincioşii, fiind exilat în castelul Stryi, dar nădăjduind mereu să se întoarcă şi să se înfăţişeze „înaintea feţei lui Dumnezeu în Mitropolia dorită a Sucevei", cum mărturisea el în 1690, dar visul avea să-i rămînă neîmplinit, murind în Polonia la 13 decembrie 1693, departe de Moldova lui iubită, după ce-şi desăvîrşise poema: *Domnii Ţării Moldovei*, lăsată ca un testament al iubirii sale de pămîntul strămoşilor săi.

Folosirea limbii româneşti în cărţile de slujbă religioasă era pentru credincioşi mijlocul direct de cunoaştere nemijlocită şi de apărare a dreptei credinţe ortodoxe. În aceasta constă meritul deosebit al mitropolitului Dosoftei de a traduce în românește din limba greacă şi de a publica în două ediţii cartea de căpetenie a cultului creştin ortodox, *Liturghierul*, Iaşi, 1679 şi 1683.

Cu o sută şi ceva de ani în urmă, în 1570, apăruse tipărit în românește *Liturghierul lui Coresi la Braşov*. Cum afirma P. P. Panaitescu, *Liturghierul lui Coresi* era o carte „fără nici o abatere de la tradiţia ortodoxă, fără nici o influenţă calvină şi luterană", şi el avea să pregătească mentalitatea românească de a avea slujba principală bisericească în graiul său, iar Coresi avea să aibă meritul de pionierat, dovedind o înaltă conştiinţă românească prin tipărirea în românește a cărţilor principale de cult: *Psaltirea* şi *Liturghierul* între 6 februarie şi 1 septembrie 1570. În epilogul *Psaltirii* românești din 1570, Coresi afirma: *Cu mila lu Dumnezeu eu diacon Coresi, deaca văzuiu că mai toate limbile au cuvîntul lui Dumnezeu în limba lor, numai noi rumânii n-avăm; şi Hristos zise Mathei99: cine ceteaşte să înţeleagă şi Pavel apostol încă scrie, la Corint 155 că întru besearecă mai vîrtos cinci cuvinte cu înţelesul mieu să grăiesc, ca şi alalţi să învăţ decît untunearec de cuvinte neînţelese într-alte limbi.*

La acest adevăr scripturistic, mărturisit cu claritatea conştiinţei lucrării sale ortodoxe şi românești, avea să apeleze peste un secol şi ceva şi mitropolitul Dosoftei în prefaţa la *Psaltirea dă-nţăles a svîntului împărat proroc David*, tipărită la Iaşi în 1680, ca şi în prefaţa *Liturghierului* din 1679, şi tot la acest adevăr scripturistic avea să apeleze şi Antim Ivireanul la începutul celor două volume ale *Evhologhionului* său tradus din limba greacă şi tipărit în 1706 la Rîmnicu Vîlcea, care cuprinde în primul volum *Liturghierul*.

Psaltirea şi *Liturghierul*, atît pentru diaconul Coresi, care lucrase în condiţii destul de vitregi, ajungînd inculpat în procesul ce i-l intentase Laurenţiu Fronius „pentru o presă şi nişte datorii" în anul 1570, fiind nevoit să-i plătească 12 florini, cît şi pentru mitropolitul Dosoftei, care lucra acum în alte condiţii, de pe alte poziţii sociale, dar în împrejurări tot grele şi tulburi, peste puntea unui secol, îi unea aceeaşi dăruire a conştiinţei lor luminate de a sluji prin cartea tipărită în românește *„toată seminţia rumânească"*.

În *Cuvîntul depreună către toată seminţia rumânească*, ca şi în *Cuvîntul din Cazania lui Varlaam*, pus sub autoritatea semnăturii lui Vasile Lupu, de data aceasta sub a domnitorului Gheorghe Duca, mitropolitul Dosoftei grăia în prefaţa la *Dumnezăiasca Liturghie, acmu întăi tipărită, rumâneşte, cu multă osîrdie, să-nţăleagă toţi spăsenia lui Dumnedzău cu întreg înţăles.*

Tipăritu-s-au la Sfînta Mitropolie în Iaşi, meseţa mai, în anul 7187 (=1679): ... *Din cît s-au îndarat Dumnedzău de ni-au dăruit mila Sa dăruim şi noi acmu de o dată acest dar limbii rumâneşti Svînta Liturghie scoasă pre limba rumâniască despre elinească de lauda lui Dumnedzău ,să-ntăliagă toţi carii nu-nţăleg sărbiaste sau eliniaşte, caria priimind ca un odor cel mai scump ceresc pre Dumnedzău să lăudaţi şi pre noi la svînta rugă nu uitareţi şi fiţi sănătoşi...*

Faţă de lucrarea înnoitoare întreprinsă în 1679 de mitropolitul Dosoftei de a tipări liturghia în românește şi a cere să fie săvîrşită în biserici în limba română, mitropolitul Ţării Româneşti, Teodosie (1668—1672; 1679—1708), intervenea în 1680, nefiind de acord să renunţe la tradiţia de a săvîrşi liturghia în limba slavonă, şi tipăreşte la Bucureşti *Liturghierul* numai cu îndrumările tipiconale în limba română.

Liturghierul lui Dosoftei din 1679 este primit cu bunăvoinţă în bisericile din Moldova şi multe exemplare trec munţii şi în Transilvania, multiplicîndu-se şi în manuscrise. Curentul nou s-a impus în bisericile româneşti şi mitropolitul Dosoftei a tipărit o nouă ediţie cu caractere mici aduse de la Moscova, *în casa S(vi)ntei Mitropolii de Iaşi, leat 7191 (=1683), iun(ie) 16. Tiparnicul Niculai: „Tocmala svintei şi dumnedzăeştii liturghii, care iaste aşa în beserica ce mare şi la Stagora. Proscomidia, Liturghia Svîntului Ioan Hrisostom, a Svîntului Vasilie, Liturghia Prejdesveştenilor"* (=celor mai înainte sfinţite).

La f. 25 v. după Liturghia Sfîntului Ioan Hrisostom, mitropolitul Dosoftei consemna: „Cu blagoslovenia s(vi)nţii sale Parthenie (preafericitul) şi svîntul Părintele nostru obladuitor[i]u şi stăpînu, Papa şi Patriarhu de ceta(tea) cea mare Alexandria şi atot Eghipetul, Siriei, Pentaopleiului (=Pentopolului), Ethiopiei ... luînd de la Svînţia sa voe, templîndu-să în Iaşi svinţia sa, am tipărit aciastă svîntă carte, să-ntăleagă creştinii svintele taine".

De data aceasta, mitropolitul Dosoftei aducea în sprijinul îndreptăţirii lucrării sale autoritatea aprobării şi binecuvîntării patriarhului Alexandriei, Partenie, care, împreună cu Dositei al Ierusalimului, vizitaseră Iaşul şi pe mitropolitul Dosoftei, şi, cînd, din îndemnul patriarhului Dositei al Ierusalimului, Duca Vodă instalase în 1682 tipografie greacească la Cetăţuia de lîngă Iaşi. Lucrarea sa înnoitoare de naţionalizare a cultului creştin în Biserica Moldovei nu mai putea fi privită ca o abatere de la linia ortodoxă. Totuşi, episcopul Mitrofan al Buzăului, care participase ca tipograf la tipărirea cărţilor româneşti de slujbă ale mitropolitului Dosoftei la Iaşi, urmează tot pilda mitropolitului Teodosie, tipărind în românește numai rînduielile de tipic, traduse din greceşte, în cărţile pe care le-a tipărit în tipografia episcopiei Buzăului: *Molitvenicul* în trei ediţii (1699, 1701, 1702), *Triodul* şi *Octoihul* (1700), *Penticostarul* (1701) şi *Liturghierul* (1702), în prefaţa căruia menţiona: „... den izvoadele greceşti tipicul pre limba rumânească scos şi tocmit din porunca şi osîrdia împreună şi toată cheltuiala a prea cinstitului jupan Şărban Cantacuzino vel paharnic..."

Se găseau în faţă două tendinţe, una conservatoare a menţinerii limbii oficiale slavone ca limbă sacră liturgică în Biserică, şi alta înnoitoare de naţionalizare a limbii liturgice. Curentul înnoitor avea să se impună prin *Liturghierul* tradus din limba greacă şi tipărit „prin osteneala şi toată cheltuiala" lui Antim Ivireanul la 1706 la Rîmnicu Vîlcea şi apoi retipărit la Tîrgovişte în 1713, devenit normativ în Biserica Ortodoxă Română, şi Antim Ivireanul devenind „otitorul limbii noastre liturgice", care a continuat opera începută de mitropolitul Dosoftei, care, la rîndul său, continuase opera începută de diaconul Coresi. Prin traducerea şi publicarea *Liturghierului* şi a Molitvenicului, Dosoftei este şi el „un ctitor al limbii liturgice româneşti, aşa cum, prin versificarea *Psaltirii* şi publicarea ei în 1673, el a pus bazele poeziei culte şi alle limbajului poetic românesc". (N.A. Ursu, în *„Dosoftei Dumnezăiască Liturghie*, 1679, Ediţie critică de N.A. Ursu, cu un studiu introductiv de Înalt Prea Sfinţitul Teoctist, Arhiepiscop al Iaşilor şi Mitropolit al Moldovei şi Sucevei, Iaşi, 1980, p. XLIX). În dezvoltarea limbii române literare din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, mitropolitul Dosoftei are meritul de a fi lărgit în mod considerabil lexicul literar românesc prin numeroase împrumuturi din diverse limbi, greacă, latină, polonă, slavonă. Stilul său a dobîndit un aspect erudit în comparaţie cu al contemporanilor săi, avînd un caracter eterogen, dar opera lui Dosoftei cuprinde şi destule pasaje, în care influenţa limbii vorbite este precumpănitoare. Cum sublinia Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, pe atunci Arhiepiscop al Iaşilor şi Mitropolit al Moldovei şi Sucevei, în Cuvîntul introductiv din ediţia critică menţionată din 1980 a *Liturghierului* lui Dosoftei: *„Mitropolitul Dosoftei acordă atenţie pînă la amănunte transmiterii corecte a termenilor liturgici şi a conţinutului acestora... Cît de impresionantă, de mişcată şi de mîngîiată va fi rămas obştea credincioşilor la auzul şi înţelegerea aceloraşi vorbe ştiute de ei, pline de farmecul satului şi al plaiului românesc, cînd acestea zburau din glasul preotului, diaconului şi cetelor de cîntăreţi de la strană! Limpede şi curgător ca şi astăzi apare şirul cuvintelor curat româneşti în rugăciuni: „Dumnezău, Dumnezăul nostru, Ziditoriul şi în şir Făcătoriul tuturor", sau la Liturghia Darurilor înainte sfinţite: „Acmu Puterile ceriurilor cu noi nevăzut slujesc, că iată că purcede Împăratul Slavei... Cu credinţă şi cu dor să ne apropiem".* (Pag. XXVIII, XXX).

Meritul mitropolitului Dosoftei a fost deosebit de important în timpul său prin viziunea lui clară şi perseverenţa neabătută pentru introducerea şi generalizarea limbii române în Biserică, părăsind exemplul înaintaşilor săi, care îndrumaseră cultura noastră ortodoxă în limba slavonă oficială, şi nu a fost nici adeptul curentului nou grecesc promovat de pătura conducătoare. Traducerea cărţilor de cult şi alcătuirea de scrieri religioase în limba română se integrau atunci într-un proces general de afirmare a românilor ca neam independent şi unitar. Mitropolitul Dosoftei al Moldovei contribuie conştient, cu perseverenţă şi cu multă trudă la opera de renaştere în prefaţa la *Viaţa şi petrecerea svinţilor: Într-atîta lungă vreme scriindu şi tălmăcindu, cîte am putut birui în aceşti veaci grei a ţării.* Mitropolitul Dosoftei a biruit cel mai greu obstacol în secolul al XVII-lea, înlocuirea în Biserica Moldovei a limbii oficiale slavone din serviciul religios, traducînd în limba română şi tipărind acum 310 ani cartea de căpetenie a cultului ortodox român: *Liturghierul*, care cuprinde în slujirea liturgică şi poporul dreptcredincios cu răspunsurile în cîntarea omofonă în comun indicate, pentru care ne roagă şi el înduioşător, ca „la svîntă rugă nu uitareţi".

Naţionalizarea serviciului divin în Biserica Ortodoxă Română, operă de mare importanţă culturală, începută în secolul al XVI-lea de diaconul Coresi în Transilvania, înfăptuită în a doua jumătate a secolului al XVII-lea în Moldova de mitropolitul Dosoftei şi dusă la capăt şi definitivată în Muntenia, în primele decenii ale secolului al XVIII-lea de Antim Ivireanul şi de Damaschin Rîmniceanul, prin care se va impune norma munteană, datorită şi întensei activităţi tipografice desfăşurată la Bucureşti şi Rîmnic, va avea ca urmare la mijlocul secolului al XVIII-lea „unificarea limbii întenare române", contribuind prin concursul tuturor celor trei provincii la consolidarea unităţii conştiinţei naţionale româneşti, ce va duce ca urmare firească şi la unitatea politică a poporului român, într-un singur stat suveran, liber şi independent la 1 decembrie 1918.

Pr. I. Ionescu

Priviri asupra unor aspecte, mai puţin cunoscute, ale lucrării marilor părinţi duhovnici din ultimele patru decenii şi jumătate

(Urmare din pag. 1-a)

fi mai mult decît binevenit, ca această viitoare colecţie să fie iniţiată de însăşi Biserica noastră ortodoxă, cu binecuvîntarea Intîistătătorului ei.

Cert este că, aceleaşi „vrednicii şi lucrări a duhovnicilor", de care menţiona dl. Cândea în articolul său, s-a datorat şi crearea unui curent de înnoire duhovnicească a Monahismului românesc în anii următori războiului al doilea mondial.

Unul din marii duhovnici, care a contribuit direct la înnoirea duhovnicească a Monahismului românesc, şi anume în Moldova, a fost renumitul Ieroschimonah Paisie Olaru de la Mănăstirea Sihăstria, trecut la cele veşnice la 18 Octombrie 1990, la vîrsta de peste 93 de ani.

În articolul său, intitulat „Părintele Paisie Duhovnicul", închinat memoriei acestuia şi inserat în „Vestitorul Ortodoxiei Româneşti" din Noiembrie 1990, Părintele Protosinghel Ioanichie Bălan, — el însuşi un mare duhovnic —, scrie că „între anii 1949—1953, Părintele Paisie a fost detaşat ca duhovnic la Mănăstirea Slatina, împreună cu 30 de monahi din Sihăstria, în frunte cu Arhimandritul Cleopa, contribuind direct la crearea unui curent de înnoire duhovnicească a monahismului din Moldova" (An. II, Nr. 21—22, p. 6).

Instituţia cea mai veche a Românilor, adică Biserica Ortodoxă, şi ai cărei membrii au fost şi sînt majoritatea covîrşitoare a locuitorilor României, a cunoscut, din plin, prigonirile de tot felul în timpul regimului ateist, instaurat de forţe străine neamului românesc, după cel de al doilea război mondial. Şi, firește, acestor prigoane dezlănţuite demonic de comunişti, izvorîte din ură faţă de tot ce era creştin şi românesc, aveau să-i cadă victime şi mulţi duhovnici ai Bisericii Ortodoxe Române.

Despre suferinţele multora dintre marii duhovnici în temniţele comuniste, adică a altui aspect mai puţin cunoscut şi nerelevant în toată dimensiunea sa pînă în prezent, amintea, foarte recent, prea luminatul dascăl de Teologie, Părintele Dumitru Stăniloae, el însuşi duhovnic, într-un interviu acordat redacţiei „Vestitorului Ortodoxiei Româneşti". În mod concret, în interviul său din 16 Noiembrie 1990, cu prilejul împlinirii a 87 de ani ai Prea Cucerniciei Sale, Părintele Stăniloae afirmă că „majoritatea marilor noştri părinţi duhovniceşti au trecut prin ani grei de temniţă. Unii au murit acolo, alţii au supravieţuit şi o mică parte mai păstoresc şi-n zilele noastre". (An II, Nr. 21—22, p. 7). Poate, cîndva, se va ajunge să se cunoască chiar numărul părinţilor duhovnici întemniţaţi în anii comunismului. Fără îndoială însă, că numărul duhovnicilor întemniţaţi este mare, dacă ţinem seama că doar „prin 1952 erau peste 500 de preoţi ortodocşi în închisori", potrivit afirmaţiilor Părintelui Stăniloae din acelaşi interviu. Ori, cu siguranţă că, printre cei „500 de preoţi ortodocşi" întemniţaţi atunci, mulţi dintre aceştia erau duhovnici. De altfel, şi mai recent, şi anume în „Telegraful Român" din 1—15 Februarie 1991, se amintea de „sutele, poate miile de preoţi şi călugări treouţi prin Aiuduri şi canale, prin mine şi Jilave". (An. 139, Nr. 5—8, p. 3).

Se ştie că mulţi credincioşi s-au opus, cu curaj, demolării bisericilor lor parohiale, mai ales în Bucureşti. Şi s-au întîmplat chiar scene de o vădită elevare spirituală şi românească, în timp ce buldozerele demolau locaşurile sfinte, potrivit celor consemnate de o publicaţie ortodoxă mensuală franceză, din Noiembrie 1987. „La 12 Iunie" 1987, se scrie în respectiva publicaţie, „vestita biserică din secolul al XVIII-lea Sfînta Vineri, care tocmai fusese complet restaurată, a fost demolată în plină zi. Demolarea fusese programată noaptea precedentă, dar a trebuit să fie amînată din cauza opoziţiei manifestată de sute de credincioşi care se adunaseră de jur împrejur, ţinînd fiecare în mînă o lumînare aprinsă... Timp de zile apoi, după ce buldozerele curăţiseră complet terenul, ce ar fi deja transformat într-o piaţă publică, mii de credincioşi n-au încetat să vină şi să înfigă lumînări aprinse pe terenul viid" („SOP. Service Orthodoxe de Presse, Nr. 122, p. 3—4).

Cele afirmate mai sus, dezvăluie un alt aspect al lucrării marilor duhovnici, căci rezistenţa neviolentă şi pătrunsă de un autentic duh creştinesc a credincioşilor ortodocşi români în timp ce bisericile lor erau demolate, se datora, cel puţin în parte, tocmai acelora. Oare, nu acolo, în jurul bisericilor demolate s-a înfiripat prima rezistenţă publică a românilor, de toate profesiile şi de toate vîrstele, împotriva dictaturii comuniste din România? Opinia noastră este afirmativă în această privinţă. Regretabil este însă că, pînă în prezent, această realitate n-a fost deloc evidenţiată în presa românească, — bisericească şi laică.

Negreşit, în viitorul apropiat, se vor semnala şi alte aspecte ale bogatei lucrări a marilor duhovnici ai Bisericii noastre, din ultimile decenii.

În articolul său, amintit, profesorul Virgil Cândea consideră că „a venit ceasul să ne amintim de duhovnicii noştri de atunci şi să mărturisim despre ei" (p. 8), adică, despre cei din deceniile anterioare Revoluţiei anti-comuniste din Decembrie 1989. Şi începutul l-a făcut însuşi dl. Cândea, prin „mărturisirea" sa despre chiar unul din aceştia, Părintele duhovnic Gheorghe Roşca. Iar, de acum încolo îşi vor „aminti" şi alţii de „duhovnicii noştri", fără îndoială, în anii ce urmează, prin „mărturisirile" lor despre aceştia în presa bisericească.

Îmbucurător este faptul că, de curînd, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a propus „reînnoirea duhovniciei". Ştirea a anunţat-o însuşi Prea Fericitul Părinte Patriarh, Teoctist, care în cuvîntarea Sa ţinută cu prilejul întronizării P. S. Calinic ca Episcop al Argeşului, la 8 Noiembrie 1990, a spus: „Astăzi ne trebuie să ne reluăm viaţa normală, să ne reaşezăm biserica, iar Sfîntul Sinod şi-a propus de la început *reînnoirea* (s.n.), vieţii ei, a predicii, *a duhovniciei* (s.n.), a activităţii misionare, a milenteniei de care poporul nostru are atîtea nevoie astăzi". (Teoctist, Patriarhul Românei, Renaşterea Bisericii noastre strămoşeşti, în „Lumină lină". Publicaţie de cultură şi învăţătură religioasă a Episcopiei Argeşului, An. II, Nr. 3/1991, p. 2).

Considerăm că în „reînnoirea duhovniciei", propusă de Sfîntul Sinod s-ar înscrie şi cererea eruditului Preot şi duhovnic, Paul Mihail, de cîţiva ani deja, şi anume, reintroducerea treptei de duhovnic la Protopopiate, Episcopii şi Mitropolii, desfiinţată după cel de al doilea război mondial. Iată cum îşi exprima cererea sa Preotul Paul Mihail: „doresc să insist asupra necesităţii de a se reintroduce treapta de duhovnic la protopopiate, eparhii, mitropolii, care să conglăsuiască cu tradiţia Bisericii şi necesitatea practică a vieţii bisericeşti" (Apud „Convorbiri duhovniceşti", II, Bucureşti, 1988, editat de Protosinghelul Ioanichie Bălan, p. 371).

Prin 'reînnoirea duhovniciei', propusă de Sfîntul Sinod se va putea continua astfel, cu sorţi de izbîndă, şirul marilor duhovnici, de care Biserica Ortodoxă Română a avut întodeauna parte. Şi, în felul acesta, credincioşii români vor putea fi călăuziţi pe calea Ortodoxiei autentice de un număr mai mare de părinţi duhovnici încercaţi şi îmbunătăţiţi. De altfel, relevarea, în rîndurile de mai sus a unor aspecte mai puţin cunoscute ale lucrării marilor părinţi duhovnici din ultimele patru decenii şi jumătate au urmărit tocmai evidenţierea rolului important pe care l-au avut şi-l vor avea marii duhovnici în viaţa Ortodoxiei şi Bisericii Române.

Resfinţirea bisericii din Bran-Poarta

Una din zicalele noastre spune că „omul sfinţeşte locul". Îl sfinţeşte desigur prin evlavia sa, prin gîndurile sale curate, dar mai ales prin munca sa cinstită. Acest lucru se poate vedea şi la biserica „Sf. Adormire a Maicii Domnului" din Bran-Poartă, jud. Braşov, unde, prin grija şi hărnicia C. preot Gheorghe Puşcariu, ajutat desigur de organele parohiale şi vrednicii săi credincioşi, în nici patru ani s-au făcut investiţii de peste 500 mii lei, împrejmuindu-se cimitirul, executîndu-se strane noi, ca şi alte lucrări în interiorul şi exteriorul bisericii, dar mai ales restaurarea picturii vechi din această biserică-monument istoric, lucrare săvîrşită de dl. pictor Gh. Zidaru.

Astfel înnoită, biserica a fost resfinţită de Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, Duminică, 22 septembrie 1991, cu participarea unui mare număr de credincioşi de toate vîrstele, mulţi cu deosebire copii, îmbrăcaţi în costume româneşti, specifice zonei Branului.

După slujba de resfinţire, s-a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească, răspunsurile fiind date de corul mixt al bisericii din Poiana Ţapului, condus de dl. Const. Pescaru.

La momentul cuvenit tînărul teolog Ciprian Popica a fost hirotonit întru diacon.

La sfîrşitul Sf. Liturghii cuvînt de întîmpinare a rostit P. C. prot. *Z. Moşoiu* (Braşov), după care C. pr. paroh *Gh. Puşcariu* a făcut o prezentare a parohiei, a activităţii pastorale şi gospodăreşti, puse toate în slujba preamăririi lui Dumnezeu, căruia mulţumeşte pentru binefacerile Sale revărsate asupra parohiei pe care o păstoreşte, mulţumiri adresînd totodată Î. P. S. Sale, credincioşilor pentru sprijinul dat şi tuturor participanţilor, între caspeţi numărîndu-se şi organele de conducere ale judeţului şi municipiului Braşov.

Un bogat şi ziditor cuvînt de învăţătură a rostit apoi I. P. S. Mitropolit *Antonie*, în care, după ce a felicitat pe preot şi credincioşi pentru rîvna lor spre cele ale lui Dumnezeu, a insistat cu deosebire asupra a ceea ce a însemnat Biserica străbună în viaţa poporului român, asupra a ceea ce înseamnă învăţămîntul religios în şcoală în zilele noastre, subliniind între altele că „morală fără Dumnezeu nu se poate". „O societate fără convingerea ochiului lui Dumnezeu este o societate care duce la faliment moral", a spus între altele Î. P. S. Sa, îndemnînd pe preoţi să fie prezenţi în toate şcolile, iar pe părinţi să-şi trimită copiii la orele de religie, căci dacă înaripăm copiilor frica de Dumnezeu vor fi oameni corecţi, oameni de nădejde ai societăţii în care trăiesc.

Pentru zelul depus în pastoraţie şi gospodărirea parohiei, C. pr. Gh. Puşcariu a fost distins şi hirotesit întru „iconom".

La agapa care s-a servit la căminul cultural, au luat cuvîntul: Dl. epitrop Nicolae Andrei, P.C. cons. Gh. Papuc, iar la sfîrşit Î. P. S. Mitropolit Antonie.

P.

INFORMAŢII

— Marţi, 17 septembrie 1991, Î.P.S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei a participat ca invitat la *Sesiunea solemnă a Adunării generale a Academiei Române*, consacrată aniversării a 125 de ani de la înfiinţarea Academiei, Sesiune care a avut loc la Ateneul Român din Bucureşti.

*

— Vineri, 20 septembrie 1991, la Centrul mitropolitan din Sibiu a avut loc o şedinţă de lucru lărgită a Consiliului arhiepiscopesc, la care au participat şi părinţii protopopi de la cele nouă protopopiate ale Arhiepiscopiei Sibiului.

Condusă de Î.P.S. Mitropolit Antonie, în cadrul şedinţei s-au dezbătut probleme majore cu care se confruntă Eparhia, căutîndu-se mijloacele cele mai potrivite pentru a ajuta preoţimea şi obştea credincioşilor noştri în a traversa această perioadă de multiple crize prin care trece ţara noastră în drum spre economia de piaţă.

— Marţi, 24 septembrie a.c., Î.P.S. Mitropolit Antonie s-a aflat la Mănăstirea Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus, unde a primit un grup de 60 de oameni de cultură români de peste hotare, care au vizitat aşezămîntul brîncovean.

— Vineri, 27 septembrie 1991, Î.P.S. Sa a luat parte la festivitatea inaugurării Centrului Britanic din Sibiu.

Deschiderea pravilei, practică necreştină

Ni se întîmplă adeseori să fim întrebaţi de credincioşi, dacă noi deschidem „cartea". Sînt multe solicitările celor ce vin la noi la mănăstire pentru a li se deschide „cartea". Mulţi dintre cei ce ne cer îndrumări, în privinţa vieţii lor, ar vrea să-şi cunoască viitorul, prin ceea ce numesc ei „deschiderea pravilei" sau simplu „deschiderea cărţii". Mulţi rămîn dezamăgiţi, cînd le spunem că noi nu facem aşa ceva şi că „deschiderea pravilei" este o practică care nu ţine de rînduiala Bisericii noastre. Mulţi dintre solicitanţi nici nu ştiu ce carte ar vrea să le-o deschidem. Pentru ei ar fi important să le deschidem cartea, care ştim noi că ar trebui să le-o deschidem, şi să le spunem, eventual, din acea carte, ce îi aşteaptă în cealaltă vreme a vieţii lor.

Cum s-a ajuns la gîndul că deschizînd o carte, deschizînd pravila, cineva ar putea să descifreze viitorul solicitantului? La aceasta s-a ajuns în urma unei practici, pe care o au unii preoţi, precum şi unii laici, bărbaţi şi femei, în general doritori de cîştig, oameni care nu se gîndesc la urmările pe care le au şi le pot avea zicerile lor, pentru cel care doreşte să-şi cunoască viitorul şi cum ar putea să schimbe spre bine, cele ce ar duce spre rău.

Cauzele nenorocirilor sînt, pentru cei ce deschid pravila sau vreo altă carte, totdeauna aceleaşi: păcate ale părinţilor şi ale moşilor şi strămoşilor, legături de blestem, şi de farmece, molitfele sfîntului Vasile cel Mare şi ale sfîntului Ioan Gură de Aur, liturghii, făcute în mai multe biserici şi în aceeaşi zi, — de regulă în zilele de vineri, — posturi şi altele. Unii mai dau şi aprinderea de lumînări, — un anumit număr şi la mai multe biserici, în aceeaşi zi, stropirea locuinţei cu apă sfinţită, în anumite zile.

De observat că din îndrumările celor ce „deschid cartea" sau „deschid pravila" lipsesc cu desăvîrşire îndrumări ca acestea: „Toată viaţa noastră lui Hristos-Dumnezeu să o dăm"; „De vrei să intri în viaţă, păzeşte poruncile" (Matei 19, 17); „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta din tot sufletul tău, din tot cugetul tău, din toată puterea " (Ioan 10, 27). Din îndrumările lor lipseşte de asemenea îndemnul la spovedanie şi la o viaţă nouă, după voia lui Dumnezeu. Posturile pe care le dau ei, nu sînt posturile Bisericii, cu care sînt datori toţi credincioşii dreptmăritori, ci posturi periodice, cum ar fi trei vineri de ajun, postul de martea, — care nu ţine de rînduiala ortodoxă — şi altele asemenea. La toate acestea luînd aminte, ne dăm seama că în practica numită „deschiderea pravilei" sau „deschiderea cărţii", hotărîtor nu este textul din carte, ci interpretarea dată de cel care practică deschiderea pravilei.

Mulţi dintre aşa-zişii pravilişti, nici nu citesc ceea ce scrie în cartea pe care o deschid ei înşişi sau solicitanţii lor, ci le spun din gînd ceea ce cred ei de cuviinţă, iar deschidrea cărţii este doar un pretext sau un prilej de a spune sau de a face ceea ce îşi doresc cei ce le cer să le deschidă cartea.

La drept vorbind, ce este pravila? Pravila este o carte care cuprinde canoane ale Bisericii, date de sinoadele ecumenice şi de sinoadele particulare, ori canoane ale unora dintre sfinţi, cum este, de pildă, sfîntul Ioan pustnicul. Ea mai cuprinde şi legi date de împăraţii bizantini, în chestiuni bisericeşti. Pravila deci este un fel de cod penal, în care se arată ce pedepse trebuie să primească cei ce păcătuiesc, potrivit cu păcatul pe care l-au făcut. In ea se arată cît timp trebuie să fie opriţi de la sfînta Împărtăşanie cei vinovaţi de diferite păcate. Ori, o astfel de carte n-o au de multe ori nici cei despre care se spune că deschid pravila. Unii dintre ei deschid Evanghelia, alţii Psaltirea, iar alţii, cărţi diferite, — de cele mai multe ori, cărţi groase, cu care să impresioneze pe cei care merg la dînşii.

Pravila este o carte de studiu, Evanghelia, o carte de învăţătură, iar Psaltirea este o carte de cult. Nici una dintre aceste cărţi nu are rostul să fie deschisă la întîmplare sau pe nimerite. Cine poate garanta apoi că cele ce pot fi citite din carte, la locul unde s-a deschis, sînt exact ceea ce trebui să ştie persoana care a deschis cartea sau pentru care a fost deschisă cartea? Nu este oare în aceasta un fel de ispitire a lui Dumnezeu? Oare acesta să fie singurul chip de a cunoaşte ceva mai presus de puterile noastre? In astfel de cazuri, totul e nesigur, totul e arbitrar. Nesigure şi arbitrare sînt şi interpretările pe care le dau cei care deschid cartea. Ele, în loc să descurce, încurcă. În loc să simplifice, complică. De la pravilişti, cei mai mulţi pleacă cu conştiinţa că sînt asupriţi de puteri potrivnice, că sînt sub blestem, că le-a făcut cineva farmece, că au cununiile legate. Sau aşa ceva nu scrie în pravilă şi nici în vreo altă carte de învăţătură sau de cult. Cele sorise în cărţile respective, deşi pot fi aplicabile tuturor, nu sînt scrise pentru nici unul dintre solicitanţi. Cînd la aceasta mai adăugăm că unii dintre deschizătorii de pravilă sau de carte folosesc şi cărţi cu alfabet cirilic, pe care nu le mai pot citi cei mulţi, înşelăciunea este evidentă. Cei ce deschid pravila sau vreo altă carte, îi înşală pe cei ce le cer aceasta, iar cei ce cer să li se deschidă cartea sînt şi ei înşelaţi.

Orice lucru în care intervine ceva neclar, ceva confuz, ceva fals, nu poate fi după voia lui Dumnezeu. Praviliştii se îmbogăţesc, iar cei ce îi solicită intră în nelinişte şi chiar în panică. Ei sînt urmăriţi mereu de gîndul că sînt asupriţi, că sînt sub blestem şi sub influenţa puterilor drăceşti, ceea ce, din punct de vedere creştin, este neadevărat. Dumnezeu este Dumnezeu care miluieşte cu liniştirea. El supune repede pe satana sub picioarele noastre (Romani 16, 20). Noi ne rugăm lui Dumnezeu să ne ocrotească cu sfinţii Săi îngeri şi ştim că unde umbrează darul arhanghelilor, de acolo se izgoneşte toată puterea vrăjmaşului. În ce priveşte viitorul, nu ne facem gînduri, cîtă vreme trăim o viaţă corectă, bine ştiind că viitorul ni-l pregătim noi înşine, în prezent. Cine duce o viaţă corectă, după voia lui Dumnezeu, acela poate să fie sigur de bunăvoinţa lui Dumnezeu. Părintele Arsenie zicea: „Omul se roagă lui Dumnezeu să-l scape de necazuri, iar Dumnezeu îi cere omului să se lase de păcate". Cînd părăsim păcatele, vine la noi mila lui Dumnezeu.

În lumina unor astfel de gînduri, înţelegem că greşesc toţi aceia care cer să li se deschidă pravila, după cum greşesc, încărcîndu-şi sufletele cu grele păcate şi toţi cei ce deschid pravila şi orice altă carte, din care se fac că cunosc viitorul si dau reţete pentru a scăpa de un trecut negativ. Cînd ştim că Dumnezeu este Tatăl nostru şi că „toţi perii capului nostru sînt număraţi" (Matei 10, 30), n-avem motive să umblăm la ghicitori şi la căutători, bine ştiind că astfel de practici sînt necreştine, căci stau împotriva binelui şi a adevărului.

Arhim. Teofil Părăian

Sărbătoare românească la Cut („CUT-700")

Desigur că a considera existenţa oricărei localităţi de pe cuprinsul Transilvaniei — în special, dar şi de pe al întregii ţări — în general, orientîndu-ne doar după documentul scris, este — ni se pare nouă — dacă nu o regretabilă eroare, atunci cel puţin un joc periculos de-a istoria. Şi aceasta din mai multe motive, între care esenţiale sînt următoarele: a) documentul istoric nu este doar cel scris şi b) în cazul Transilvaniei, documentul nu ne aparţine, de cele mai multe ori. Aşa că, a ne aniversa localităţile pe baza documentelor scrise în cancelariile străine, dovedeşte lipsă de realism istoric. Vom da, spre edificare, doar două exemple: Orăştia — străveche aşezare de la poalele cetăţilor dacice (atestată de multiple documente arheologice, toponimice, etnografice ş.a.) îşi serbează, în 1974, doar 750 de ani de „atestare documentară", pe baza unui document în care românii nu erau consemnaţi; iar oraşul Deva, în aceeaşi perioadă, serbează doar 700 ani. Şi greşelile de genul acesta se plătesc, mai devreme sau mai tîrziu, prea scump ca să merite entuziasmul unor satisfacţii efemere . . .'

În cazul Cutului — şi el o străveche aşezare de pe cursul mijlociu al rîului Secaş (cîndva cale de acces spre Mureş), cei 700 de ani de existenţă „atestată documentar" (un înscris de vînzare-cumpărare a „pămîntului numit Kut (Cut)", datat 1291. (Vezi Ilie Moise, Cutul — eşantion de cultură şi civilizaţie tradiţională românească", în Studii şi comunicări (Asociaţia Folcloriştilor şi Etnografilor), tom V, Sibiu, 1990, pg. 299—396) îi luăm doar ca o dată convenţională, pentru că aşezarea aceasta, ca şi altele asemenea ei, nu poate să numere doar şapte secole. Şi dacă dorim „documente" ale dăinuirii noastre, în cazul de faţă ale Cutului, nu avem decît a compara ţundra cutenilor cu costumaţia dacilor de pe Columnă, pentru ca cei 700 de ani să se topească în veşnicia mileniilor.

Trecînd acum peste aceste cîteva consideraţii teoretice privind tentaţiile festivismului aniversar, dar si capoanele sale (propunem problematica aceasta spre reflexie şi discuţie publică) şi revenind în actualitate, vom privi evenimentul de la Cut doar din latura sa luminată şi încălzită de oxigenul optimismului, revărsat odată cu razele unui soare de sfîrşit de august. Cu adevărat însorite, la propriu şi la figurat, au fost zilele de 24 şi 25 august 1991, cînd uliţele Cutului au cunoscut animaţia marilor sărbători, iar oamenii şi casele lor au îmbrăcat haine de mare praznic.

La orele 10, sala Căminului Cultural era realmente neîncăpătoare (noroc că staţia de amplificare avea instalate difuzoare şi afară). Profesorul Ilie Moise — cercetător ştiinţific la Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu — fiu al satului, iniţiatorul şi „sufletul" acestei sărbători, îi salută pe cei prezenţi — deopotrivă, oaspeţi consăteni. Au venit să împărtăşească bucuria cutenilor şi să le aducă cuvînt de caldă frăţietate: P.S. Andrei — Episcopul de Alba Iulia, prof. Bele — viceprefectul judeţului Alba, prof. dr. Iuliu Paul — rectorul Universităţii „1 Decembrie" din Alba Iulia, Alexandru Dobre — red. şef al Revistei de Etnografie şi Folclor, Ioan Rus — senator, Vasile Rusu — red. şef al ziarului sibian „Informaţia", Nicolae Gastone — secretar I al Asociaţiunii „Astra", totodată şi reprezentant al comunei vecine, Miercurea Sibiului. A urmat o sesiune de comunicări ştiinţifice, în cadrul căreia au avut pertinente intervenţii: Ilie Moise „Momente din istoria localităţii Cut"; Iordan Datcu „Septimiu Albini"; pr. paroh Ioan Galaţă „Viaţă religioasă a localităţii Cut"; prof. Coralia Nemţeanu „Noi date despre familia Albini"; Iosif Bâtiu „Elie Dăianu"; prof. univ. Ioan Bâtiu „Dr. ing. electromecanic Gheorghe Vasilca — fiu al satului Cut"; prof. Vasile Bâtiu „Istoricul Şcolii din Cut", prof. univ. dr. Gheorghe Pavelescu „Specificul etnologic al localităţii Cut".

Cu un frumos program artistic şi cu o agapă frăţească se încheie prima zi a sărbătorii de la Cut, urmînd ca a doua zi să aibă loc sfinţirea monumentalei biserici, cu hramul Buna-Vestire, ale cărei lucrări de construcţie au început în 1979, dar este de menţionat că pe „clopotul cel mic" al bisericii se poate citi inscripţia „Gloria in excelsis Deo — 1680".

Slujba religioasă a sfinţirii este oficiată de către P.S. Andrei, înconjurat de un numeros sobor de preoţi şi diaconi din protopopiatul Sebeş şi de la catedralele din Alba Iulia şi Sibiu.

Această a 2-a zi a sărbătorii Cutului i-a adunat laolaltă pe fiii satului, veniţi din toate unghiurile ţării şi chiar de peste graniţă, să se bucure. Să se bucure că un asemenea sat, în care portul, obiceiurile, viaţa, cu toate ale sale, dar cu sufletul cel bun şi drept al românului se păstrează încă curate — punte peste veacurile ce au trecut şi cele ce vor să vină, dăinuind veşnicia neamului nostru românesc.

Nicolae Gastone

„Ce voiţi să vă facă vouă oamenii, faceţi şi voi lor asemenea" (Luca 6,31)

Să cercetăm cu luare aminte cuvintele acestea şi să ne întrebăm: Oare trăim noi creştineşte?

Sîntem un popor creştin, din veacul apostolic, de la predica Sf. Apostol Andrei şi a ucenicilor sfîntului Apostol Pavel. Ce taină mare! Prin harul primit la Sfîntul Botez primim înfierea. Ne facem fiii lui Dumnezeu. Avem un Tată în ceruri, Care din dragoste a creat pe om, după chipul şi asemănarea Sa, şi l-a pus stăpîn peste toate: „Toate le-a supus sub picioarele lui" (psalm 103).

Vedem nemărginita dragoste a lui Dumnezeu către făptura mîinilor Sale. Vine Mîntuitorul Hristos, smerit se naşte în peştera din Betleem, în mijlocul celor săraci, dar sinceri: păstorii şi vitele I-au fost primii închinători din pămînteni, dar L-au slăvit îngerii din cer cu cîntarea: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace". Magii vin călăuziţi de stea şi-I aduc daruri scumpe: Aur, tămîie şi smirnă.

Mîntuitorul a fost prigonit chiar de la naştere, de către Irod, Fiul lui Dumnezeu este nevoit să fugă în Egipt. Prin aceasta arătîndu-ne, ca şi noi să fugim din calea celor ce ne urăsc, să fugim de păcat şi să nu dăm loc mîniei.

În toată istoria omenirii vedem, că atîta timp cît oamenii au umblat în căile Domnului au fost fericiţi, dar cum s-au abătut de la legea lui Dumnezeu, şi El şi-a întors faţa de la ei. În legea veche regele Saul a fost fericit, cît a vieţuit după Dumnezeu, dar cum a mers la vrăjitorie, Duhul lui Dumnezeu s-a depărtat de la el, şi-l muncea un duh rău (Cartea I Reg. 30, 31).

David — psalmistul — laudă pe Dumnezeu şi îndeamnă toată făptura la această laudă: „Toţi îngerii, toate puterile, soarele şi luna, stelele şi lumina, adîncurile, păsările zburătoare şi peştii . . . (Psalm 148); dar cînd a greşit în faţa lui Dumnezeu, a fost pedepsit greu. Atunci David îşi recunoaşte greşeala şi plînge păcatele sale alcătuind psalmul 50 — „Miluieşte-mă Dumnezeule". David a greşit odată şi a plîns toată viaţa sa; dar eu greşesc tot timpul şi nu am lacrimi de umilinţă, din cauza împietririi inimii. Totuşi să nădăjduim în mila lui Dumnezeu. Ne trebuie mai multă unire, dragoste şi smerenie; căci „Dumnezeu dragoste este şi cel ce petrece în dragoste, în Dumnezeu petrece şi El într-însul" (Ioan 4, 16).

Dragostea este mai mare decît dreptatea — ne spune un sf. părinte — căci dreptatea dă omului ce este dreptul lui, dar cu dragostea dă tot ce are mai bun de bunăvoie, fără a ţine seama de rudenie, sau semînţie . . .

În legea veche dragostea se referea numai la cel de un neam. Mîntuitorul Hristos ridică virtutea dragostei, pînă la iubirea vrăjmaşilor, căci zice: „De veţi iubi pe cei ce vă iubesc, ce plată veţi avea, au nu şi păcătoşii fac aceasta? . . . Ci Eu vă zic „Iubiţi pe vrăjmaşii voştri şi binecuvîntaţi pe cei ce vă bleastămă" (Matei 3, 41). În toată viaţa Sa, Mîntuitorul ne-a arătat modelul de viaţă: ascultare, smerenie, milă faţă de cei bolnavi şi suferinzi; dă vedere orbilor, vindecă ologii, învie morţii, hrăneşte în pustie 5 mii de oameni cu 5 pîini şi 2 peşti şi pentru toate aceste binefaceri, a fost răstignit pe Cruce şi moare în cele mai groaznice chinuri; dar şi în acele clipe îşi arată dragostea faţă de firea omenească — pentru care a venit să o răscumpere — şi se roagă pentru cei ce-L batjocoresc zicînd „Părinte iartă-le păcatul acesta, că nu ştiu ce fac" (Luca 23, 24).

Pentru a putea fi adevăraţi fii ai Celui Preaînalt, este bine să cugetăm mereu la cuvintele Domnului Hristos „Fără de mine nu puteţi face nimic, şi prin aceasta vă veţi cunoaşte că sînteţi ucenici ai mei, de veţi avea dragoste între voi . . ." (Ioan 13, 35).

Dragostea însoţită cu rugăciunea şi smerenia sînt armele cu care ne putem lupta cu vrăjmaşul diavol; căci iată ce a zis diavolul către Cuviosul Macarie: „Mă biruieşti bătrînule cu smerenia ta, căci voi călugării postiţi, noi nu mîncăm niciodată, voi privegheaţi, noi nu dormim niciodată; dar smerenia voastră ne arde".

Nu ne putem lăuda cu frumuseţea, înţelepciunea, puterea, bogăţia; căci toate acestea le-am primit în dar de la Dumnezeu şi Cel ce ni le-a dat, într-o clipă poate să ni le ia. Să ascultăm de proorocul Ieremia: „Să nu se laude cel înţelept cu înţelepciunea sa, nici cel bogat cu bogăţia sa (Ieremia 2, 4) şi Sf. Apostol Pavel: „Cine se laudă în Domnul să se laude . . ." (I Cor. 1, 31). În aceasta să ne lăudăm, să recunoastem că toate darurile sînt de la Dumnezeu. El este dătătorul tuturor bunătăţilor cereşti şi pămînteşti, pentru cei ce-I slujesc în dreptate şi cu inimă curată. Iubirea noastră să se arate prin faptele noastre. De vom căuta mereu să facem voia lui Dumnezeu; gîndindu-ne, că fiind vrednici de pedeapsă pentru păcatele noastre, prin mărturisire curată şi prin împărtăşirea cu Sfîntul Trup şi Sînge al Domnului, ne-am învrednicit de darul înfierii şi de a ne numi fiii lui Dumnezeu, sîntem cei mai fericiţi dintre toţi pămîntenii.

Fiţi blînzi şi smeriţi cu duhul, ne îndeamnă Mîntuitorul. El însuşi ne-a arătat pildă de smerenie şi nu de slavă deşartă. Iar înţeleptul Solomon zice „Un răspuns blînd domoleşte mînia, iar un cuvînt aspru aţîţă vrajba" (Pild. 15, 1).

Astăzi mai mult ca oricînd avem nevoie de unire în toate, să avem conştiinţă şi în toate să ne purtăm cuviincios şi Dumnezeul păcii va fi cu noi. Atunci cînd conştiinţa omului este întunecată, se ivesc neînţelegeri în familie, certuri între cei mai buni prieteni. Mulţi tineri nu-şi mai respectă părinţii, căci ei nu ştiu porunca 5-a din Lege „Cinsteşte pe tatăl şi pe mama ta, ca să-ţi fie ţie bine şi să trăieşti ani mulţi şi fericiţi pe pămînt". Să cugetăm la spusele unui mare învăţat: „Înaintea prăbuşirii merge trufia, şi semeţia, înaintea căderii". Să ne întoarcem la Dumnezeu cu umilinţă, ca fiul cel pierdut zicînd: „Părinte, greşit-am la cer şi înaintea Ta, primeşte-mă ca pe unul din argaţii Tăi". Şi atunci darul lui Dumnezeu va fi cu noi, şi vom cîştiga şi bunătăţile cele pămînteşti şi cele cereşti. Căci mai bine să fii smerit cu cei smeriţi, decît să împarţi prăzile bogate cu cei mîndri" (Pil. Solomon 16, 18—20). Limba este mic mădular, care îndulceşte şi amărăşte. Cel ce-şi păzeşte gura şi limba lui, îşi păzeşte sufletul de primejdii (Pilde Solomon 21, 23).

Aceste toate depănîndu-le cu mintea noastră ziua şi noaptea, Dumnezeu nu-şi va întoarce faţa Sa de la noi, ci vom dobîndi bunătăţile cele cereşti şi pămînteşti, după cum ne încredinţează însuşi Mîntuitorul Hristos: „Căutaţi mai întîi Împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea lui şi toate celelalte se vor adăuga vouă . . ." (Matei 6, 33).

Monahia Niţă Lavrentia
Mănăstirea „Moldoviţa"

ÎN FIINŢA CĂRŢII

În a doua jumătate a veacului al XIX-lea cultura românească, deşi s-a manifestat într-o profundă unitate de cuget şi simţire, conţine, atît prin opera personalităţilor reprezentative cît şi prin tendinţele politice din cele trei ţări româneşti: Transilvania, Moldova şi Ţara Românească, particularităţi, ce definesc, dominant, şi opere individuale şi aspecte generale.

Scriitori şi cărturari din Moldova şi Ţara Românească dăruiesc culturii româneşti creaţii bine individualizate: poezie, proză, literatură dramatică. Se conturează începuturi de istorie, critică şi teorie literară. Cărturarii din Transilvania, în condiţii social politice mai aspre decît cele de peste Carpaţi, nu au putut dezvălui o literatură de dimensiunile estetice conturate la un Alecsandri şi apoi la generaţia „Junimii", ci izbînzile lor s-au manifestat în publicistică (ziaristică), filologie, istoriografie, literatură didactică, toate acestea menite să contribuie la luminarea culturală şi politică a românilor transilvăneni, în cele din urmă, la emancipare naţională şi socială.

În acest univers specific al afirmării culturii româneşti din Transilvania, Andrei Şaguna s-a impus prin cîteva iniţiative, pe cît de necesare, pe atît de durabile, între care aceea din jurul Cărţii merită o reliefare, întrucît îl aşează alături de cei mai importanţi cărturari ai epocii. In acest sens el a fost un demn continuator a lui Simion Ştefan a cărui predoslovie întreagă la *Noul Testament de la Bălgrad* (1648) o include în prefaţa *Bibliei de la Sibiu*, tradusă şi tipărită de el între anii 1856—1858. Tot în prefaţa acelei monumentale cărţi reproduce şi predoslovia fraţilor Greceanu de la *Biblia de la Bucureşti* (1688), la care adaugă şi propria prefaţă, pe care o vom comenta şi în capitolul următor al lucrării noastre. Reproducerea celor două predoslovii nu e întîmplătoare, Şaguna dorind să sublinieze că e un continuator fidel al tradiţiei cărţii şi scrisului românesc din veacurile anterioare[1]. De asemenea, prezenţa celor două prefeţe semnifică şi concepţia lui, evidentă, despre unitatea culturii române, expresivă atît pentru el cît şi pentru alţi contemporani ai săi prin scriere şi prin carte.

Şaguna nu numai că dă românilor o nouă *Biblie*, importantă pentru tendinţele dezvoltării limbii româneşti în a doua jumătate a veacului al XIX-lea, dar conştient de marea importanţă pentru preoţii ortodocşi şi pentru credincioşi a cărţilor necesare vieţii bisericeşti, redităează cele douăsprezece *Minee* de la Rîmnic, retipăreşte *Liturghierul*, *Apostolul*, *Molitfelnicul*, *Octoihul*, *Ceaslovul*, într-un cuvînt toate cărţile trebuitoare bisericilor ortodoxe din Ardeal.

Aceste realizări cărturăreşti au fost emanaţia unei conştiinţe depline a nevoilor spirituale ale românilor ortodocşi din Transilvania. Şi nu a fost vorba numai de diriguirea acestor tipărituri, ci de o anumită acribie, întrucît cel puţin *Mineele* au fost corectate de Şaguna pagină de pagină, „foaie de foaie"[2], cum spune unul din biografii săi. În prelungirea acestor preocupări, Şaguna va purta o grijă deosebită, asemeni marelui său contemporan Timotei Cipariu, cărţii vechi româneşti, în sensul că va iniţia o inventariere şi o cercetare a acesteia. El a emis astfel circulara 288/1855 prin care solicita învăţătorilor şi preoţilor ortodocşi tezaurizarea cărţii vechi româneşti, după o metodă filologică riguroasă, prezentă şi în concepţia lui Cipariu. După ce numeşte cărţile vechi drept „luminare a minţii" şi „isvoare şi visterii" pentru cultura „limbei naţionale", el cerea preoţilor şi învăţătorilor din arhidieceza ortodoxă a Transilvaniei să alcătuiască fişa cărţilor vechi româneşti prin consemnarea următoarelor date: „titlul sau numele cărţii", „anul şi locul tipăririi". În cazul absenţei foilor de titlu cerea o rezumare a conţinutului, „în interesul ştiinţei", „spre onoarea literaturii" şi „spre ajutorul culturii limbii naţionale".[3]

Circulara nu propune numai aceste consemnări patrimoniale, ci stipulează cercetarea acestor cărţi, dacă „se află în fiinţă sau nu", iar apoi fixează necesitatea cercetării lor exhaustive: „Literaţii noştri, carii se ocupă cu cultura limbei vor şti, unde şi către cine să se adreseze spre a putea consulta izvoarele cele vechi ale limbii naţionale".[4]

Şaguna a voit cartea românească „în fiinţă", pe două căi, una a retipăririi şi difuzării şi alta a cercetării temeinice a limbii acestor cărţi. Şaguna a simţit „limba vechilor cazanii" drept fundament al întemeierilor durabile în cugete şi în simţiri.

Traian Vedinaş

1. Andrei Şaguna a fost un foarte bun cunoscător al literaturii religioase tipărite în diverse centre culturale româneşti. Cultul lui pentru cartea veche este la fel de mare ca acela al contemporanului său Timotei Cipariu.
2. Gheorghe Tulbure, *Mitropolitul Şaguna. Opera literară, scrisori pastorale, circulări şcolare, diverse*, Sibiu, 1938, p. 11.
3. Ibidem, p. 11.
4. Ibidem, p. 11.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*; Arhid. *Ezechil Oancea*, tehnoredactor; Arhid. *Achim Băcilă*, corector.

ABONAMENTUL pe un an: 250 lei.
Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

Fondator:
Mitropolitul ANDREI ŞAGUNA
1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 139
SIBIU
15 octombrie 1991
Nr. 39—40

SFÎNTUL DIMITRIE
26 octombrie

„Cel ce mă va mărturisi pe Mine înaintea oamenilor şi Eu îl voi mărturisi pe el înaintea Tatălui Meu care este în Ceruri" (Matei 10, 32).

La 26 octombrie a fiecărui an, întreaga Ortodoxie serbează cu deosebită cinste pe Sf. M. Mc. şi izvorîtorul de mir Dimitrie. Acest mucenic a trăit pe vremea împăratului Maximilian, născîndu-se în cetatea Tesalonicului din părinţi de neam nobil, care în ascuns trăiau din plin învăţătura lăsată de Mîntuitorul Hristos. Tatăl său, comandant de oşti, era cu multă înţelegere şi dărnicie faţă de creştini, cerînd împăratului Maximilian să-i lase pe creştini în seama lui, pentru ca el cu vorbă bună să-i determine să cinstească pe împărat, mai mult decît pe Hristos, — fapt pentru care era mult iubit de tesaloniceni. Pe cînd însă Dimitrie avea doar 20 de ani, o moarte fulgerătoare curmă viaţa tatălui său, iar împăratul pentru curajul, înţelepciunea, vitejia, cumînţenia şi frumoasa vieţuire, numeşte ca voievod al cetăţii în locul tatălui său, pe tînărul Dimitrie. Întîmplarea face ca îndată după acest eveniment Maximilian să termine biruitor două campanii militare, şi ca drept mulţumire cere mai marilor cetăţilor să aducă jertfă idolilor. Acum i se dă prilej tînărului şi neînfricatului oştean Dimitrie să-şi arate public convingerile sale faţă de credinţa părinţilor săi în adevăratul Dumnezeu. Iese în mijlocul mulţimilor întărit de darul Sf. Duh şi cu mult curaj arată că nu zeii, ci Dumnezeul creştinilor este cel căruia i se cuvine cinste şi mărire; fapt care nemulţumeşte pe păgînul împărat, care imediat dă poruncă ca Dimitrie să fie aruncat în temniţă, judecat şi condamnat la moarte. Şi pe cînd era Dimitrie în închisoare, în arenele romane, Maximilian pentru a batjocori pe creştini, pune pe vestitul Lie să-şi bată joc de ei, lovindu-i şi aruncîndu-i de pe un podium în suliţe special pregătite, spre veselia celor ce priveau. Atunci un oarecare tînăr, creştin şi el, pe nume Nestor, închis alături de Dimitrie, cere de la acesta binecuvîntare, ca să meargă să se lupte şi el cu Lie. Dimitrie îl încurajează şi însemnîndu-l cu semnul Sf. Cruci îi zice: „Mergi, frate şi pe Lie vei birui şi pe Hristos vei mărturisi". Cei mai mulţi cunoscînd barbaria acestui Lie au încercat să-l oprească pe Nestor, dar acesta striga cu glas mare: „Vino Lie să te lupţi cu mine". Şi făcîndu-şi semnul Sf. Cruci, îl ia pe Lie, îl ridică ca pe o jucărie şi-l aruncă în vîrful suliţelor, acesta rămînînd fără glas şi fără suflare. Mare le-a

(Continuare în pag. a 2-a)

Protos. Ştefan Guşă

Iubirea vrăjmaşului

În Sfînta Evanghelie, Mîntuitorul ne descoperă o învăţătură deosebită de cea a contemporanilor Săi. El ne arată că „Dumnezeu este iubire şi cel ce rămîne în iubire rămîne în Dumnezeu şi Dumnezeu rămîne în el" (I Ioan 4, 16). Pînă la Mîntuitorul, Dumnezeu era cunoscut ca un Stăpîn drept, care răsplăteşte fapteie rele ale credincioşilor, ca şi pe cele bune, după toată dreptatea... Relaţiile dintre credincioşi se desfăşurau pe baza legii talionului: „ochi pentru ochii dinte pentru dinte", adică să faci bine celui ce-ţi face bine şi să faci rău celui ce ţi-a făcut rău. Iisus Hristos desăvîrşeşte legea, precum şi relaţiile dintre oameni, printr-o poruncă nouă: „Poruncă nouă vă dau: să vă iubiţi unul pe altul, Precum v-am iubit Eu pe voi, aşa să vă iubiţi şi voi unul pe altul" (Ioan 13, 34). Mai mult încă, Mîntuitorul precizează: „Iar Eu zic vouă: iubiţi pe vrăjmaşii voştri, binecuvîntaţi pe cei ce vă blestemă, faceţi bine celor ce vă urăsc, şi rugaţi-vă pentru cei ce vă supără şi vă prigonesc. Ca să fiţi fiii Tatălui vostru cel din ceruri, care soarele Său răsare şi peste cei răi şi peste cei drepţi şi peste cei nedrepţi" (Matei 5, 44—46; Luca 6, 35).

Această poruncă nouă corespunde întru totul activităţii mîntuitoare a Domnului, care a venit să radieze răul din rădăcină, făcînd ca binele să rămînă biruitor, iubirea să învingă definitiv ura, duşmănia, vrajba, asemenea unui soare care îşi răspîndeşte razele sale binefăcătoare după norii grei, aducători de fulgere, de furtună, de trăsnete, de întunerec... Iisus a venit să restabilească iubirea ca o condiţie a refacerii naturii căzută în păcat, şi a reciprocităţii între credincioşi. De altfel, este îndeobşte recunoscut că „ponderea mai mare a iubirii ne dă bunătatea, respectiv omul cu putere de iertare şi uitare, care se bucură de binele altuia şi este îndurerat de necazurile lui. Ponderea mai mare a urii, ne dă omul rău, plin de otravă, care se bucură de necazurile altora... Iubirea duce la înţelegere şi convieţuire paşnică între oameni. Ura duce la intrigă, clevetire, răzbunare" (Nicolae Mărgineanu, „Condiţia umană", Ed. ştiinţifică, Bucureşti, 1973, p. 120).

Se poate observa fără prea mare greutate că ciocnirea a două duşmănii naşte pe o a treia mai mare, face ca răul să se perpetueze mai departe cu o intensitate şi mai mare, şi pe o suprafaţă şi mai întinsă de manifestare; asemenea unei ape învolburate, căreia dacă i te opui, nu reuşeşti să o stăvileşti, ci mai mult, să-i măreşti puterea, fiind în stare să rupă zăgazurile şi să înunde împrejurimile... Problema de prim ordin este cea de legitimă apărare, anume, de a ne feri, întărindu-ne digurile... Nu atît opoziţia anulează răul, ci căutarea şi găsirea izvorului raţional, pătrunderea în adîncul de simţire şi descoperirea iubirii anulată de mînie şi ură! Poţi birui la un moment dat răul cu rău, duşmănia cu duşmănie, precum poţi ţine legată o fiară sălbatică... dar prin aceasta nu ai îmblînzit-o, ci o „enervezi" mai mult... Ea trebuie neapărat îmblînzită pentru a putea sta alături de ea, fără teama că-şi va arăta ferocitatea şi veninul distrugător...

Firile omului sînt foarte diverse, iar clocotul lăuntric extrem de variat şi de enigmatic: unii sînt dificili, alţii cerbicoşi, alţii maliţioşi, alţii schimbători, alţii influenţabili, alţii recalcitranţi, alţii nehotărîţi; unii gîndesc superficial, alţii mai în profunzime; unii urmăresc interesul propriu, alţii dispun de mai multe resurse de generozitate... Pe unii îi aduci mai uşor la raţiunea unei împăcări, pe alţii mai greu; iar alţii chiar dacă maschează, rămîn cu „reţineri", care izbucnesc ca „revanşe", ...mai mult sau mai puţin justificate, mai tîrziu sau mai curînd...

Pe de altă parte, necesitatea opririi unei duşmănii este impusă şi de faptul că răul se contaminează ca o boală, atrăgînd în sfera sa de influenţă şi pe alţii, în care caz duşmănia se amplifică prin mai multe duşmănii exercitate într-o ambianţă colectivă, devenite periculoase pentru bunul mers al vieţii. Este pe deplin dovedit şi poate oricine confirma că mînia, ura, vrăjmăşia întreţin o tensiune sufletească cu pierderi mari de energie, ca să nu mai vorbim de deformarea morală a persoanei, care aprinzîndu-se de mînie clocoteşte irosind gînduri şi planuri meschine împotriva vieţii semenului. Cîtă energie creatoare utilă persoanei şi colectivităţii din care face parte nu s-ar cîştiga dacă ar înceta duşmăniile şi dacă s-ar căuta pacea şi bunăînţelegerea?...

De multe ori duşmăniile se nasc din greşeli banale, sau chiar din situaţii confuze. Lipsa unei gîndiri lucide şi a unei deliberări echilibrate nu fac altceva decît să dea extensiune exagerată şi nejustificată mîniei, care se transformă în ură şi care la rîndul ei se amplifică sub o formă obsedantă, închizîndu-şi forţele creatoare într-un cerc vicios, care le epuizează şi care derutează şi raporturile cu semenii. De multe ori amorul propriu înfrînt, mîndria lezată, sau interesele neîmplinite, duc la conflicte ce se amplifică în duşmanii. Este cunoscută importanţa ce se acorda în evul mediu onoarei jignite, răzbunată prin uciderj şi transmisă din neam în neam...

Aceste realităţi negative confirmă sublinierea unui teolog (Emil Brunner) că „existenţa pentru iubire nu e un atribut pe lîngă altele al fiinţei ome-

(Continuare în pag. a 2-a)

Preot prof. Sorin Cosma

SFÎNTUL MUNTE ATHOS ÎN CONŞTIINŢA ORTODOXĂ

Un pelerinaj recent făcut la Sf. Munte împreună cu un grup de profesori de Teologie din Sibiu, preoţi şi diaconi din Arhiepiscopia noastră, mi-a inspirat gîndurile de faţă prin care aş dori să fac părtaşi pe cei ce le citesc de darurile minunate ale unei astfel de călătorii. Dar mai întîi, să situăm Athosul geografic şi să ne întoarcem pe scurt gîndul la istoria sa milenară pentru a-i înţelege poziţia şi rolul său de „loc sfînt" în conştiinţa ortodoxă.

1. Athosul se află în partea de N-E a Greciei, fiind una din cele trei ramificaţii, ca degetele unei mîini, a Peninsulei Calcidica, scăldată de apele Mării Egee. Numirea (de la Akti) i se păstrează din vechime, exprimînd aşezarea sa geografică de „ţărm scăldat de ape". El are o lungime de 60 km şi o lăţime ce variază între 8—12 km. Vîrful cel mai înalt are peste 2000 de m altitudine şi este locul întîlnirii călugărilor din toate mănăstirile pentru sărbătorirea prin priveghere de toată noaptea (14 ore de slujbă neîntreruptă) a hramului Sfîntului Munte, care este Schimbarea la Faţă a Mîntuitorului (6 august). Clima Athosului este în general dulce, cu temperaturi care coboară rar, iarna, sub 0°C. Ploile cad numai primăvara şi toamna. Frumuseţea acestor locuri favorabile retragerii şi rugăciunii au adus aici, se pare, încă din secolul IV creştini dornici de pustietate. Pînă în veacul al X-lea, viaţa călugărească la Athos a fost mai mult sihăstrească, trăindu-se de unul singur sau în obşti foarte mici cu accent pus pe asceza trupească pentru despătimire. Prin venirea Sf. Atanasie zis „Athonitul", şi zidirea (în 963), cu ajutorul prietenului său din tinereţe Nichifor Focas, ajuns împărat al Bizanţului, a mănăstirii *„Marea Lavră"*, se întîmplă o mutaţie radicală în viaţa călugărească de la Sf. Munte. De fapt, acum începe istoria propriu-zisă a Sf. Munte, cu întemeierea vieţii de obşte care se va extinde în curînd în tot muntele, fără să ducă totuşi la dispariţia sihăstriilor. Dar accentul se va deplasa acum pe ascultarea necondiţionată în obşte, pe sărăcia absolută şi pe rugăciunea comună. Retragerea totală în singurătate se va permite numai după ce monahul s-a despătimit supertînd rigorile vieţii de obşte. După Marea Lavră apar una după alta mănăstirile: *Vatopedi, Iviron* (a georgienilor), *Zografu* (a bulgarilor), *Hilandar* (a sîrbilor), *Rusicon* (a ruşilor) şi multe altele. Mănăstirea *Cutlumuş*, zidită în întregime în secolul XIV de domnii Ţării Româneşti, a purtat veacuri de-a rîndul numele de *Laura Ţării*

(Continuare în pag. a 2-a)

† *Serafim Făgărăşanul*
Episcop-vicar

Probleme actuale ale diasporei ortodoxe

Pentru Patriarhia ecumenică, problema diasporei ortodoxe se pune în ultimul timp cu o deosebită insistenţă. Nemulţumită de faptul că diaspora stă sub jurisdicţia Bisericilor mame, Patriarhia de Constantinopol doreşte cu orice preţ ca aceasta să-i aparţină în întregime. Deşi tradiţia ca fiecare Biserică să poarte grija pastorală de propria ei diaspora este veche şi în conştiinţa multor Biserici ortodoxe chiar canonică, Patriarhia ecumenică urmăreşte să pună capăt acestei situaţii, după ea, anticanonice, fapt pentru care problema diasporei a ajuns pe ordinea de zi a temelor ce se discută în Conferinţele panortodoxe. Baza canonică pentru această pretenţie este căutată în canoanele 2 şi 3 ale Sinodului II ecumenic (Calcedon 451). Ne vom ocupa de acesta din urmă ca fiind ultimul canon ce tratează complet tema ce ne interesează. Partea finală a canonului menţionează hirotoniile ce cad în competenţa scaunului din Constantinopol, din cele trei eparhii ce-i aparţin: Asia, Pont şi Tracia. „... În aşa fel că singurii mitropoliţii diocezelor Pontului, Asiei şi Traciei, şi, de asemenea, episcopii din ţările (neamurile) barbare ai diocezelor amintite sînt hirotoniţi de prea sfîntul tron amintit al prea sfintei Biserici din Constantinopol". Cu alte cuvinte, Părinţii sinodului hotărîseră ca tronul din Constantinopol să hirotonească pe mitropoliţii diocezelor sufragane (Asia, Pont şi Tracia) şi pe „episcopii din ţările (neamurile) barbare" ce aparţineau acestor dioceze. Părinţii sinodului nu ne spun însă care erau în acel timp ţările sau neamurile barbare la care se refereau, fapt ce a dus la interpretări diferite. Cîteva secole mai tîrziu, canoniştii I. Zonaras şi Th. Balsamon citează între neamurile barbare ai căror episcopi sînt hirotoniţi de Constantinopol pe alanii ce ţin de dioceza Pontului şi pe ruşii ce aparţin diocezei Traciei.

În legătură cu expresia „ţările barbare" sau „neamurile barbare" se disting două opinii. Prima, împărtăşită de teologia greacă, pe care se situează şi Patriarhia de Constantinopol, consideră că expresia „ţările barbarilor" se referă la ţinuturile ce se găseau în afara graniţelor imperiului bizantin. Tîrziu, în secolul al XII-lea, marii canonişti I. Zonara şi Th. Balsamon consideră, aşa cum am menţionat deja, că expresia în litigiu: „ţările barbarilor" se referă la regiunile limitrofe imperiului bizantin.

Cea de a doua interpretare, împărtăşită de canoniştii şi teologii ruşi, opinează că „ţările barbare" reprezentă pe barbarii care locuiau în cadrul eparhiilor Asiei, Pontului şi Traciei, bineştiut fiind faptul că existau în aceste regiuni încă destui necreştini la mijlocul secolului V, cînd a avut loc Sinodul de la Calcedon (451). Prin această ultimă interpretare însă este eliminată pretenţia Constantinopolului de a avea dreptul asupra „neamurilor barbare" ce nu fac parte din imperiu şi deci asupra tertioriilor din afara imperiului, adică a diasporei de mai tîrziu. Nu dorim să intrăm în amănunte, ci acceptăm prima interpretare, întrebînd însă pe fraţii noştri greci dacă o situaţie istorică, pe care se bazează o normă canonică din secolul V, şi care a încetat de mult de a mai fi aplicată, ne mai avînd nimic comun cu situaţia istorică şi canonică actuală mai poate avea, după sute de ani, caracter de lege pentru noi? Nu trebuie uitat, de asemenea, nici faptul că de la apariţia diasporei, aceasta a fost lăsată în mod normal în grija Bisericilor mame, care au trimis misionarii sau din care au plecat credincioşii. Diaspora a aparţinut deci jurisdicţional de la apariţia ei şi pînă astăzi Bisericilor mame. Însuşi Constantinopolul nu şi-a amintit de „dreptul" lui asupra diasporei decît tîrziu, în 1922, cînd a hotărît ca toţi credincioşii greci din afara graniţelor, şi pe care-i lăsase printr-un Tomos din 1908 în grija pastorală a Bisericii Greciei, să aparţină jurisdicţiei Patriarhiei ecumenice.

Este evident pentru oricine că diocezele Asiei şi Pontului — cîndva foarte înfloritoare din punct de vedere creştin, constituind mîndria creştinismului din Asia Mică — încadrate teritorial în Turcia, sînt astăzi regiuni mahomedane prospere, în care creştinii sînt aproape

(Continuare în pag. a 3-a)

Virgil Moldovan

„Nu sînt ochi pe pămînt cîtă frumuseţe în jur"

N-am fost în Basarabia, dar mi-am imaginat-o în fel şi chip încă de la primele lecţii de geografia României. Mi-am reprezentat-o mereu apropiată de felul cum ne descrie Eminescu „dulcea Bucovină".

Mi-a povestit apoi despre ea un unchi de-al meu, care a străbătut-o pe jos în vara anului 1940, cînd, grănicer fiind pe Nistru, a trebuit să fugă din faţa tancurilor sovietice, care, se ştie în ce condiţii, veneau s-o ocupe. Apoi am căzut şi noi, cei din Transilvania de Nord, sub o altă tot aşa de neomenoasă, ca să nu-i spunem păgînă ocupaţie. Şi am fost şi unii şi alţii apăsaţi şi scoşi din case, şi bătuţi, omoriţi şi negaţi ca neam. Noi pînă în 1945 şi încă după aceea, ei încă mulţi ani, încît la un moment dat ni se părea că au fost înghiţiţi sau topiţi în uriaşul cazan al imperiului sovietic, cu atît mai mult cu cît citeam adesea o seamă de materiale prin care se încerca să li se demonstreze basarabenilor că ei nu sînt români. Dar n-a fost aşa.

Nu ştim ce vor spune specialiştii, dar noi, cei mulţi, credem că cu fraţii noştri basarabeni s-a întîmplat o minune, fenomen pe care, de altfel, îl mai întîlnim de multe ori în istoria poporului nostru. Căci minune mi s-a părut renaşterea acestor fraţi ai noştri, forţa spirituală de care au dat şi dau mereu dovadă, graiul lor, limba răzeşilor noştri de altă dată, atît de vie şi colorată, mai puţin îmbibată cu atîtea barbarisme, aşa cum ne este dat astăzi s-o auzim la unii dintre noi, credinţa lor nestrămutată în Dumnezeu, portul şi datinile străbune, păstrate parcă mai nealterate decît în alte zone ale vechii Dacii. Explicaţia o găsim desigur atît în virtuţile poporului nostru, cît şi în osîrdia şi în conştiinţa trează, superioară şi responsabilă pe care unii fii vrednici ai Basarabiei au avut-o şi o au faţă de destinul neamului din care făceau şi fac parte. Ne gîndim la preoţii, la învăţătorii şi profesorii, la alţi intelectuali care nu s-au rupt de vetrele satelor lor, la poeţii Basarabiei, aceştia adevăraţi apostoli, care au cîntat „bucuria şi amarul" fraţilor lor. Pe drept cuvînt se scria nu de mult într-o publicaţie românească: „Poeţii Basarabiei, rogu-te, Doamne, să-i treci de pe acum în rîndurile Sfinţilor Apostoli. Le-ai luminat minţile, de-ai dat curaj pentru a ne menţine limba nealterată, pentru a înflăcăra poporul cu pana lor, pentru a păstra neştirbite tradiţiile".

În rîndul acestor poeţi un loc aparte ocupă, credem, *Grigore Vieru*, „acest pom înflorit, acest minunat cîntec din adîncurile fiinţei", cum l-a numit un alt mare poet român, Ioan Alexandru. Lui, lui Grigore Vieru, aparţin şi cuvintele puse în fruntea acestor modeste rînduri: *„Nu sînt atîţia ochi pe pămînt cîtă frumuseţe în jur"*.

Ieşit din obştea cea mare şi cuminte a satelor noastre, cu o copilărie „pîrjolită şi umilită", precum însuşi mărturiseşte, trecut prin negrăite suferinţe, orfan de tată şi crescut de mama sa, cu acu şi cum a mai putut, Grigore Vieru are totuşi despre lume, precum am văzut, o viziune senină, optimistă, creştină, lume pe care o vede aşa cum a făcut-o Creatorul, Făcătorul Cerului şi al Pămîntului, al tuturor celor văzute şi nevăzute, adică, încărcată cu adevărat de multe „frumuseţi" pe care poetul basarabean ne ajută, prin creaţia sa, s-o vedem şi să ne bucurăm de ea.

În cugetarea sa mai sus arătată, poetul are în vedere de bună seamă în primul rînd frumosul moral, virtuţile noastre strămoşeşti şi creştineşti în care a fost crescut acest vlăstar al plaiurilor noastre, creaţia sa ajutîndu-ne să „urcăm în omenie", „să-l facă pe om mai bun", căci, tot după spusa lui, „ura strîmbă gura". „Cum înţelegi să fii credincios faţă de tine însuţi?" — întreabă poetul, întrebare la care tot el răspunde: „Iată cum: Să faci tot posibilul să nu ai motive să tresari noaptea prin somn ori să pleci cu ruşine ochii în jos înaintea fratelui. Să poţi să mănînci în tihnă bucăţica de pîine". În ceea ce ne-a fost dat să citim de Grigore Vieru se simte, cu precădere, bucuria trăirii în Dumnezeu, trăirii valorilor morale, a dragostei de om şi de destinul său înalt, a demnităţii, a urcării cinstite pe treptele ierarhiei sociale, a dragostei de Legea şi pămîntul strămoşesc. Versuri ca: „Să iubesc pînă la capăt... Să cuget pînă la capăt... Pînă la capăt să cred... Să spun albului alb şi negrului negru", sau: „Mărire nu cer / Sînt fericit / Că n-am cîntat păunii", ori: „De aur să nu-mbraci vreodată / Cununi strălucitoare / De n-ai purtat întîi pe frunte / Cunună de sudoare" — sînt, credem, semnificative în ceea ce priveşte crezul artistic şi de viaţă al poetului Grigore Vieru.

Asemenea lui Eminescu, faţă de care are un adevărat cult: „Ştiu: cîndva la miez de noapte / Ori la răsărit de Soare, / Stingemi-s-or ochii mie / Tot deasupra Cărţii Sale" — şi pentru Grigore Vieru marele dascăl a fost şi este poporul cu toate creaţiile sale. „Eu cred — spune Gr. Vieru — că noi, cei de azi, nimic nou n-am descoperit în materie de expresie poetică ;folclorul îi de neîntrecut din toate punctele de vedere", sau cum tot el arată: „Mărturisesc că nu sînt unul din străluciţii mînuitori ai verbului matern, dar îmi place să declar că mă prenumăr printre cei care tind să lege sănătos verbele în frază, înţelegînd că a vorbi sănătos limba pe care păstorul Mioriţei ne-a lăsat-o scrisă-n ţărînă cu băţul, cu un băţ fermecat, iar Eminescu pe cosmica nemărginire cu o pană muiată în aurul Luceafărului, a vorbi sănătos limba mamei este o datorie, una dintre cele patriotice".

Tema pe care o întîlnim foarte des în versurile lui Grigore Vieru este *mama*, jertfa mamei, dorul de mamă, respectul, ba chiar venerarea mamei. „Sărbătoarea mea a fost continuă — afirmă Gr. Vieru. Ea se numeşte mama. Nici războiul cu urgiile sale, nici foamea necruţătoare n-au putut întuneca această neasemuită sărbătoare". Mama mai înseamnă, tot după spusa sa, „neuitarea casei părinteşti, a locului în care te-ai întemeiat, permanenţă, limbă — totul". Tot vorba lui: „Cine n-are dor de mamă / Vîntu-l poartă ca pe-o scamă, / Azi aici şi mîni departe / Uşor de plai se desparte".

(Continuare în pag. a 3-a)

Pr. Gh. Papuc

Din rugăciunile Bisericii noastre

Doamne, Dumnezeul nostru, Dumnezeul îndurărilor şi a toată bunătatea, a Cărui milă este nemăsurată şi iubirea de oameni adînc neajunsă, la a Ta milostivire cădem cu frică şi cu cutremur, ca nişte robi nevrednici, spre semn de mulţumire pentru binefacerile Tale pe care le-ai arătat poporului Tău. Cu umilinţă ne rugăm Ţie, Doamne al Puterilor, ca precum în trecut ne-ai miluit şi nu ai depărtat de la noi pronia Ta cea dumnezească, aşa şi acum să nu depărtezi de la noi îndurările Tale, nici să intri la judecată cu noi, pomenind păcatele noastre, căci de te vei uita la fărădelegi, Doamne, Doamne, cine va putea suferi? Nu pentru dreptăţile noastre, ci pentru mila Ta cea mare îndrăznim a ne apropia şi a ne ruga Ţie: Întăreşte-ne în credinţa Ta cea sfîntă, încălzeşte pururea inimile noastre cu focul dragostei către Tine şi către aproapele, depărtează de la noi tot duhul viclean şi necurat, care se împotriveşte voii Tale celei sfinte şi mîntuirii noastre.

Dă, Doamne, dregătorilor noştri, duhul înţelepciunii şi al iubirii de oameni, care întăreşte popoarele şi le înalţă. Înnoieşte în inimile judecătorilor duhul cel drept, care luminează şi învaţă

(Continuare în pag. a 3-a)

Autobiografică

Mama mea viaţa-ntreagă
A trăit fără bărbat.
Singuri prea eram prin casă
Ploi cu grindină cînd bat.

Mama mea viaţa-ntreagă,
Stînd la masă, ea şi eu,
Se aşează între mine
Şi-ntre unul Dumnezeu.

Oh, şi crede-aşa într-Insul,
Că-n albastru văzul ei
Chipul Lui de pe icoană
Se străvede sub scîntei.

Şi eu ţin atît la mama,
Că nicicînd nu îndrăznesc
Dumnezeul din privire
Să mă vir să-l mîzgălesc.

Grigore Vieru

SFÎNTUL MUNTE ATHOS ÎN CONŞTIINŢA ORTODOXĂ

(Urmare din pag. 1-a)

Românești pentru mulțumirea călugărilor români de aici. În secolul trecut numărul mănăstirilor athonite s-a stabilit la 20. Ele își împart întreg teritoriul Athosului pe care se mai găsesc sute de schituri (mănăstiri mai mici), de colibe (cu 2—3 viețuitori și biserică) și sihăstrii, toate dependente de mănăstirile mari. Românii și-au zidit mai multe schituri, cele mai importante fiind Prodromul (Sf. Ioan Botezătorul, mare cît o mănăstire), Lacu și Sf. Gheorghe Colciu.

Athosul apare de la început ca o „Republică monahală" supranațională, cu legi și rînduieli aparte recunoscute și întărite de toate stăpînirile, pînă și de sultanii turci, în firmanele cărora el este numit „țara unde zi și noapte este binecuvîntat numele lui Dumnezeu, refugiul săracilor și al străinilor". Pentru a favoriza viața de liniște și rugăciune a călugărilor athoniți, potrivit tradiției pusă de Sf. Athanasie Atonitul, intrarea femeilor și a oricăror ființe de gen feminin în Athos este interzisă. De asemenea, mai nou, numărul vizitatorilor este limitat.

Athosul a fost un bastion neînfricat al Ortodoxiei. Pentru aceasta el a avut mult de suferit atît din partea latinilor (pe timpul Imperiului latin de răsărit: 1204—1261), cît și a împăratului unionist Mihail al VIII-lea Paleologul (1274—75), a catalanilor catolici care l-au invadat la începutul secolului al XIV-lea și mai tîrziu, pe timpul dominației turcești, prin desele incursiuni de pirați. Dar martiriul atîtor sfinți nevoitori și suferințele celorlalți în aceste vremuri de prigoană n-au făcut decît să întărească și mai mult conștiința identității ortodoxe și să sfințească cu sînge și suferințe acest loc binecuvîntat.

La Athos au trăit mari sfinți, de la Petru Atonitul (sec. IX) și Atanasie (sec. X), la Grigorie Palama (sec. XIV) și Nicodim Aghioritul (sec. XVIII), pînă la Nil izvorîtorul de mir (sec. XIX) și Siluan în zilele noastre (+ 1938).

2. Istoria Athosului a influențat profund monahismul ortodox ca și viața creștină în general din Răsăritul ortodox prin călugării de diferite neamuri care s-au stabilit aici, prin pelerinaje neîncetate sau prin patronarea și ajutorarea mănăstirilor athonite de către domnitori și demnitari creștini din aceste țări, și îndeosebi din Țările Române. Căci după căderea slavilor sud-dunăreni (sfîrșitul sec. XIV) și a Constantinopolului (1453) sub turci, locul basileilor bizantini și a țarilor bulgari și sîrbi în protejarea și ajutorarea Athosului, ca și a celorlalte „Locuri sfinte" din Orient, l-au luat domnii tinerelor state românești, întemeiate în secolul XIV. Astfel, generozitatea românească s-a manifestat timp de cinci sute de ani în așa măsură încît a uimit pe toți cercetătorii acestei perioade turcești din istoria Orientului creștin. La Athos, nu există mănăstire sau schit care să nu se fi bucurat într-un fel sau altul de această generozitate: reconstrucții sau construcții noi de biserici și capele, picturi, danii și odoare sfinte sau bani, biserici și mănăstiri românești „închinate" celor din Athos... De aceea, cel mai mare istoric al Athosului, arhimandritul și apoi episcopul rus Porfirie Uspenski scrie că „nici un alt popor ortodox nu a făcut atîta bine pentru Athos cît au făcut românii". Pretutindeni în Athos se păstrează pînă astăzi urmele prezenței românești: tablouri votive ale domnitorilor noștri, stema Moldovei sau a Țării Românești, inscripții, icoane sau alte obiecte sfinte de mare valoare. Părintele profesor Teodor Bodogae ne-a dat prima și cea mai bună carte despre *„Ajutoarele românești la mănăstirile din Sfîntul munte Athos"*, Sibiu, 1941, 353 pg., iar profesorul Petre Năsturel de la Paris a scris recent o amplă lucrare intitulată: *Le Mont Athos et les Roumains, Recherches sur leurs relations du XIVe s. à 1654*, Roma, 1986, 375 pg. Aceste lucrări ar merita o largă popularizare la noi pentru cunoașterea legăturilor deosebit de strînse dintre Țările noastre și Muntele Athos.

3. În zilele noastre, Athosul cunoaște un reviriment duhovnicesc important, îndeosebi o renaștere a vieții comunitare (obștești), care se simte în toate mănăstirile, prin înmulțirea călugărilor și înnoirea clădirilor. Numai în ultimii ani s-au călugărit la Sf. Munte peste 500 de tineri, între care foarte mulți cu studii universitare: teologi, ingineri, profesori, doctori... Alți tineri au venit din Occident, din America sau Australia, s-au convertit la Ortodoxie și au devenit călugări în Athos, atrași fiind de sfințenia locului, de frumusețea slujbelor și a vieții duhovnicești de aici. Într-adevăr, Athosul este un loc aparte, un „loc sfînt", sfințit de nevoințele și rugăciunile zecilor de mii de călugări care au trăit aici de-a lungul veacurilor. Pretutindeni în Athos întîlnești sfinte moaște, trupuri ale sfinților proslăvite de Dumnezeu cu nestricăciunea și cu darul minunilor, peste tot ți se arată icoane făcătoare de minuni și ți se povestesc întîmplări minunate. Athosul este o lume a minunilor, o lume în care minunea nu este de ordin supranatural cum gîndim noi, ci de ordinul firescului, cotidianului. Și aceasta pentru că Dumnezeu este acolo mereu prezent și lucrător. Căci nimeni nu-L alungă sau I se împotrivește. Într-o lume din care Dumnezeu este alungat, din suflet, din familie, din societate, minunea este imposibila. Numai unde se trăiește în familiaritate cu Dumnezeu, în intimitatea prezenței Sale prin asceză și rugăciune, numai acolo se simte și se vede lucrarea minunată a lui Dumnezeu, pe care toți sîntem datori s-o vedem în noi înșine și în jurul nostru, ca semn că harul lui Dumnezeu este viu și lucrător. Iar lucrarea harului în om este transformarea lui, îmbunătățirea lui, sfințirea lui. Pretutindeni în Athos întîlnești oameni îmbunătățiți, oameni cu chipuri luminate, din care radiază prezența harului divin. Și chiar dacă nu poți comunica cu ei din pricina limbii, totuși te folosești de întîlnirea cu ei, numai privindu-i și stînd în preajma lor.

Dar la aceste măsuri duhovnicești se ajunge prin nenumărate nevoințe, prin nemîncare și nesomn, prin rugăciunea îndelungată, prin muncă și ascultare. Regula postului este foarte severă: se mănîncă numai de două ori pe zi și niciodată carne. Lunea, miercurea și vinerea se ia doar o masă pe zi și aceea numai din legume pregătite fără untdelemn. De asemenea și în cele patru posturi de peste an. Slujbele sînt de noaptea (5—6 ore), iar la sărbători se priveghează 10—14 ore. Și totuși ele nu par lungi, nici chiar pentru pelerinul de rînd. Căci sînt cîntate frumos, la ambele strane, încît te poartă în cealaltă lume.

Athosul a intrat adînc în conștiința ortodoxă ca Munte Sfînt, ca loc de rugăciune și de mijlocire înaintea lui Dumnezeu pentru lume. Tot monahul care se sfințește pe sine prin asceză și rugăciune este în același timp un mijlocitor înaintea lui Dumnezeu pentru lume; sfințește lumea odată cu sfințirea sa. Și aceasta este cea mai mare slujire pe care cineva o poate aduce lumii.

Sfinții Mucenici VISARION, SOFRONIE și OPREA – 21 oct.

În secolul al XVII-lea românii transilvăneni au fost ademeniți și forțați să treacă la calvinism (în scopul desnaționalizării lor), dar au fost apărați de ierarhi și preoți, vrednici de pomenire fiind Sfinții ierarhi Iorest și Sava ai Bălgradului. La sfîrșitul secolului și începutul celui de al XVIII-lea, prin alte uneltiri și promisiuni deșarte, 38 de protopopi cu mitropolitul lor din Alba Iulia — Atanasie, au semnat un act de unire cu Roma papală în 1698, creindu-se așa-numita religie greco-catolică sau „uniată". Această unire urmărea de fapt recunoașterea românilor între „națiunile recepte" ale imperiului austro-ungar, privilegiu care nu s-a realizat în fapt, făcînd și mai grea viața poporului român din Transilvania. Împotriva acestor nedreptăți naționale și religioase, s-au ridicat cei trei sfinți români.

Sfîntul VISARION Mărturisitorul, pe nume Nicolae Sarai, născut în anul 1714. De tînăr a mers la Locurile Sfinte, fiind tuns în monahism pe Patriarhul Ierusalimului în 1738 în mănăstirea Sf. Sava, primind numele de Visarion. În 1742 e primit în mănăstirea Pakra — din Slovenia ca diacon, iar după 7 ani a fost hirotonit preot, ducînd viață de ascet. A făcut o nouă călătorie la Locurile Sfinte și Athos, după care merge la patriarhul Bisericii sîrbe la Carlovăț în ianuarie 1744, de acolo la Timișoara și Arad unde erau episcopi ortodocși, la Hodoș-Bodrog și în Lipova, apărînd „legea românească" și avînd conștiința clară că e trimisul lui Dumnezeu să răstoarne planurile celor porniți în Ardeal asupra legii Răsăritului, fapt pentru care lumea îl întîmpina cu lumînări aprinse și sunete de clopot. Pe colina din marginea orașului Lipova, în martie 1744 a ridicat o cruce de lemn ce se păstrează și astăzi în biserica din Lipova, lîngă care cruce a apărut un izvor, „Izvorul Sfîntului", tămăduitor de multe boli. Aici vorbea mulțimilor — scurt și înspăimîntător —, de „popii nepopi" (uniții). Sînt puține cruci care au adunat în jurul lor atîția credincioși și au revărsat atîta tărie, atîta rezistență întru apărarea ființei neamului și a credinței, precum a fost modesta cruce de lemn de la Lipova, rămînînd un simbol al vrerilor de dreptate și de libertate ale poporului românesc. De aici merge în Dobra, Deva, Orăștie, Sălișteа Sibiului și Sibiu, unde a fost arestat în 26 aprilie 1744, cercetat și întemnițat la Alba Iulia, Deva, Timișoara, Raab (Viena) și apoi în fioroasa temniță de la Kufștein (în munții Tirolului). Acolo s-a stins, epuizat de chinuri și suferințe, dar împăcat în adîncul inimii că și-a împlinit misiunea încredințată lui de Dumnezeu.

Sfîntul Cuvios SOFRONIE s-a născut în satul Cioara (azi Afteea) în județul Alba, pe numele său Stan Popovici. Prin anul 1733 a fost preot de mir în Cioara, apoi rămas văduv trece în Muntenia unde este tuns în monahism — probabil la Cozia — unde primește numele de Sofronie, și de unde revine în 1756, sihăstrind într-o pădure de lîngă satul natal — în Plăișorul Cioarei — „unde-și făcu o țîr de schit și unde ține vreo trei sau patru copii la învățătură de pomană". Va fi avut 50—55 de ani, iar după plecarea peste munți a mai trăit 20 de ani. Pentru prima dată pe vremea Călugărului Sofronie se va vorbi hotărît în fața dregătorilor și a împărătesei Maria Tereza despre „națiа și neamul nostru românesc". Din ordinul stăpînirii austro-unagare, fi-birăul din Vinț a dărîmat schitul din Cioara în duminica Floriilor 1757, iar Cuviosul Sofronie a fost alungat. Bisericuța a fost refăcută repede, păstrîndu-se pînă astăzi cărți, icoane și clopot cu însemnări de atunci — 1761—1770. Călugărul Sofronie este închis de 9 ori, îndeosebi la Bobîlna (Hunedoara) și la Abrud, dar nu se lasă, ci dă semnalul de alarmă și organizează răscoale în Hunedoara, Alba Iulia, Zlatna (21 febr. 1760), Abrud, Cîmpeni și alte sate, eliberînd pe unii preoți și protopopi ortodocși și uniți închiși la Alba Iulia. Datorită mișcărilor românilor ortodocși din Ardeal, în 1759 împărăteasa Maria Tereza printr-un decret de toleranță numește un episcop ortodox pentru românii ardeleni, decret care a fost ținut în taină, dar de care Cuviosul Sofronie știa. Ca urmare, în 6 octombrie 1759 el vestește la Brad că s-a obținut aprobare pentru episcop ortodox, însă este închis la Bobîlna, de unde îl eliberează 600 de oameni în 13 febr. 1760. În fruntea unei mari mulțimi de oameni în ziua de 21 aprilie 1760 intră în Zlatna, apoi în Abrud și Cîmpeni. E din nou arestat în Abrud, dar eliberat de mulțimile de moți răsculați. El obține eliberarea preoților ortodocși închiși la Alba Iulia și a uniților ajunși în mîinile răsculaților. Ține soboare cu preoții și credincioșii ortodocși, la Zlatna 10—11 august 1760 și apoi la Alba Iulia în zilele de 14—13 februarie 1761, formu-

(Continuare în pag. a 4-a)

Pr. Toma Păunescu

APEL

După cum se știe, cu foarte puține excepții, Transilvania a fost văduvită de așezămintele monahale pe care Biserica Ortodoxă le-a avut, așezăminte arse sau dărîmate de tunurile generalului catolic austriac Bukow.

Pentru a revitaliza viața monahală pe meleagurile transilvănene, pe raza parohiei Bunești, prot. Rupea, au început lucrările ridicării unui așezămînt monahal.

Pentru a duce la bun sfîrșit lucrarea noastră, facem un călduros apel la toți cei ce pot să ne ajute cu bani sau materiale de construcții.

Contribuțiile bănești pot fi trimise în contul 312.07.01.03. deschis la Cooperativa de credit Rupea, jud. Brașov, cod. 3000, sau prin mandat poștal pe adresa: Oficiul parohial ortodox român Bunești, nr. 60. jud. Brașov, cod 3021, cu mențiunea: „Pentru mănăstirea Bunești".

În numele comitetului de acțiune
Pr. paroh Lup Gheorghe

SFÎNTUL DIMITRIE

(Urmare din pag. 1-a)

fost mirarea tuturor, dar mai mare mînia împăratului, care nu-i venea să creadă că spectacolul la care asistase, se întîmplase aevea. Aflînd că biruitorul Nestor fusese încurajat și binecuvîntat de Dimitrie trimite ostași în închisoare, care și pe Dimitrie și pe Nestor i-au străpuns cu sulițe, pînă și-au dat sufletele în mîinile lui Dumnezeu, pe care L-au mărturisit și care I-a învrednicit de cununa muceniciei. Sf. Dimitrie se desparte astfel în vîrstă fragedă de averi, de ranguri, de onoruri, de cinste și slavă pămînteasсă, de nebunul și aprigul împărat lumesc Maximilian, dar se apropie de împăratul ceresc Hristos Domnul. În locul măririlor omenești, el a ales suferințele și cununa cea nebiruită a mucenicіei. Unul dintre creștini care au asistat la barbaria uciderii Sf. Dimitrie, i-a luat inelul și mantia, cu care după aceea multe minuni a săvîrșit, iar alții au avut grijă să-i îngroape cu mare cinste sf. sale moaște ,din care, iată de 16 veacuri curge ca dintr-un izvor, mir de mare preț, vindecînd șchiopi, orbi, muți, surzi, etc.

Pe vremea împăratului Iustinian, în Tesalonic se ridică mai întîi o biserică de lemn, apoi alta din piatră, în amintirea Sf. M. Mc. Dimitrie, chiar pe locul unde fusese îngropate sf. sale moaște. Leontie — un dregător al împăratului — care se vindecase în chip miraculos prin rugăciuni la Sf. Dimitrie, după ce termină de înfrumusețat biserica face și o frumoasă raclă de argint în care sînt așezate cu multă evlavie, cu cinste și frică de Dumnezeu moaștele Sf. Dimitrie. Biserica — mărită ulterior — este și astăzi printre cele mai mari și mai frumoase din întreaga Eladă, iar sf. sale moaște un adevărat „dar" pentru întreaga creștinătate.

Multe și minunate minuni a săvîrșit Sf. M. Mc. Dimitrie pentru toți cei ce aleargă către ajutorul lui, cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste. El este cinstit nu numai în Tesalonic, unde a trăit și pătimit, ci toată creștinătatea îl are în mare cinste, deoarece în Iisus Hristos nu mai este elin sau iudeu, parte bărbătească sau parte femeiască. La noi în țară, avem foarte multe biserici închinate Sf. M. Mc. Dimtrie și mulți credincioși care-i poartă cu cinste numele.

Și pentru că Sf. M. Mc. Dimitrie era tesalonicean și-i întrase în urechi și în inimă, ceea ce Sf. Pavel lăsase scris tesalonicenilor, punînd în practică îndemnurile apostolului; cinstindu-i astăzi pomenirea „să mingiiem și noi pe cei întristați, să sprijinim pe cei slabi, să fim îndelung răbdători către toți, ...și pururea să căutăm a face bine, și unuia și altuia, și tuturor" (I Tes. V 14—15).

„Nu sînt ochi pe pămînt cîtă frumusețe în jur"

(Urmare din pag. 1-a)

Criza morală prin care trecem cuprinde nu de puține ori în aria sa și relațiile dintre părinți și copii. Sînt din nefericire și părinți care-și abandonează copiii, dat sînt și copii care-și uită adesea de părinții lor, ignorîndu-i cu totul. Acestora le reamintim nu numai cuvintele Sf. Scripturi: „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie bine și să trăiești ani mulți pe pămînt" (Ieșire 20, 12), ci le-am aduce în atenție și cîteva versuri extrem de mișcătoare ale lui Grigore Vieru:

„Mamă, de-ai fi o stea în cer lină,
Te-aș găsi după lumină,
Rostire-aș spre fața ta:

„Cînd dormi maică, dumneta?!" Sau: „Ce izvor se ia după ora? — Glasul mamei?; Care spice cresc cu vîrful în jos? — Brațele mamei?; Care stele pe cer cad amîndouă odată? — Ochii mamei". Ori:

„Ușoară, maică, ușoară,
C-ai putea să mergi călcînd
Pe semințele ce zboară
Între ceruri și pămînt!

În priviri cu-un fel de teamă,
Fericită totuși ești —
Iarba știe cum te cheamă,

Steaua știe ce gîndești" — versuri despre care Ioan Alexandru spune că „un asemenea imn închinat mamei este o capodoperă de valoare universală".

Omul cu suflet mare, poetul Grigore Vieru a trecut și pe la Sibiu, lăsîndu-ne gînduri emoționante, a trecut și pe la Tg. Mureș, cu care prilej a adăugat și dînsul la cele ce erau încă un imn închinat Transilvaniei, din care redăm ultima strofă:

„Mor pe planetă azi nume
Cinstea, crezul și dania,
Rămîne-o minune pe lume
Transilvania".

Aceste cîteva rînduri au fost încrestate pentru obștea cea mare a cititorilor gazetei noastre, preoți, cîntăreți bisericești și credincioși de toate vîrstele, spre a ne cunoaște poeții noștri de astăzi, între ei și Grigore Vieru, cît, mai ales, pentru a ne hrăni sufletește și din opera acestui poet, poezia sa ajutîndu-ne și ea *„întru edificarea vieții în tot ce este ea minune și bunătate și lumină"*, după spusa unui cunoscător, întru „curățirea simțirilor" cum grăiește o cîntare bisericească.

Iubirea vrăjmașului

(Urmare din pag. 1-a)

nești, ci este existența omenească însăși. Omul este într-atîta om, întrucît trăiește în iubire. Măsura îndepărtării de iubire este măsura decăderii din umanitate.

Se pune însă problema: oare răspunsul cu bine la rău nu ar primi amprenta unei slăbiciuni, care face ca răul să se perpetueze, fiindcă semenul nu are capacitatea de a înțelege că binele făcut de mine are menirea de a restabili raporturile de bună conviețuire, ci din contră, el să se socotească un învingător, iar pe mine să mă considere și pe mai departe un învins?!... Nu ar constitui asemenea situații un punct de plecare pentru desfășurarea unei noi urzeli de mînie și de ură mai amplificată din partea semenului, pentru distrugerea mea totală?...

Răspunsul este în funcție de persoană.

În mod natural, pentru oamenii echilibrați, care posedă acea clar-viziune a realității și dispun de o sensibilitate normală, răsplătirea răului cu bine „grămădește cărbuni aprinși pe capul celui ce ți-a făcut rău" (Romani 12, 20), adică îi trezește acel glas al conștiinței morale, care îl mustră pentru fapta lui rea săvîrșită și-l readuce la ambianța de bine.

Sînt unele persoane cu conștiința adormită sau pervertită al cărei glas este adormit, sau falsificat, fiindcă se lasă copleșit de rău care sapă galerii tenebroase, închizîndu-i în apăsarea lui ca pe niște prizonieri... De aceea se pune în continuare problema: putem noi iubi pe cineva despre care știm prin însăși atitudinea de vrăjmășie pe care o are față de noi că este pornit cu răutate împotriva noastră, că se bucură de necazul nostru, că este nedrept în atitudinea față de noi, că nu iartă și nu poate ierta, decît dacă are el interes și atunci o face numai dacă interesul îi dictează, iar răutatea și mînia ce ne-o poartă e ca lava vulcanului care stă într-un clocot ascuns, așteptînd parcă „la pîndă" să erupă, sau să lovească cît se poate mai tare și cu cît lovește mai distrugător, cu atît se consideră mai victorios și mai satisfăcut de învingerea proprie? Există din nefericire și astfel de oameni în inima cărora plutește „aisbergul" urii și violenței. Oameni sadici pe care numai capul dușmanului la picioarele lor îi poate liniști... Este conștiința în care păcatul spumegă, iar mînia aflată în clocot nu acceptă nici un fel de tranzacții pașnice. Nici nu pot accepta, fiindcă sadismul care îi domină este o boală a sufletului, după cum remarcă un psiholog: „În cazurile patologice de sadism și masochism, ele ajung însă să fie și o plăcere. Nimic mai plăcut decît să vezi capul tăiat al dușmanului, aruncat alături de corp spune Suetoniu. Dar această trăire sadică rămîne o emoție de ordin negativ, nu pozitiv... De aceea puterea de iertare pe care iubirea o cere, reprezintă una din valențele umane. Că nu toți oamenii sînt oameni, aceasta este adevărat. Dar cei mai mulți sînt, iar numărul lor crește și, firește, e bine să crească... A te răzbuna înseamnă a te coborî la nivelul dușmanului. Pentru ca șirul răzbunărilor să înceteze, cineva trebuie să aibă generozitatea iertării și chiar a uitării" (Nicolae Mărgineanu, o.c.p. 110—111). De aceea, cînd sadismul cuprinde grupe de oameni, umindu-se și avînd puterea, formează colective războinice, periculoase pentru omenirea însăși. Oamenii de bine cer supremația rațiunii față de inconștiența sadică, cer imperativul normalului față de anormalul care ar vrea să domine. Și bine fac, fiindcă ei vreau ordinea și armonia, față de dezordine și moarte.

Cînd vorbim de iubirea vrăjmașului nu ne referim la atașamentul nostru față de clocotul lui sufletesc gata să ne lovească mortal, nici la aspectul negativ de nedreptate, mînie, ură, răzbunare, invidie, mîndrie, care îl stăpînesc la un moment dat și care sînt îndreptate împotriva noastră, ca un „aisberg" menit să ne distrugă. Nu ne putem atașa unor astfel de defecte și nu le putem iubi, fiindcă în mod normal noi nu putem iubi decît ceea ce este bun, frumos ,drept, adevărat, curat, nobil, generos. Iubim numai ceea ce reprezintă valorile sufletului. Și în mod normal ne atașăm de ele și le cultivăm. Apostolul spune foarte clar că: „dragostea... nu se bucură de nedreptate, dar se bucură de adevăr". (I Corinteni 13, 7). Toate aceste valori văzîndu-le în sufletul nostru, mergem cu gîndul mai departe și spunem că ele își au originea în Dumnezeu, „Părintele luminilor de la care tot darul desăvîrșit de sus este" (Iacob 1, 17); iar noi purtători ai chipului lui Dumnezeu, ca fii ai Lui, avem toate acestea înscrise în sufletul nostru încă de la creație, cînd Dumnezeu a suflat din viața Sa în ființa noastră. Păcatul ca boală a firii, întunecîndu-o, i-a distrus toate aceste valori divine, iar defectele enumțate sînt roada păcatului. Noi nu ne putem atașa lor, nu le putem iubi în persoana cuiva, fiindcă aceasta este mai mult decît slăbiciune. Ne atașăm însă față de ființa lui bună, redescoperim chipul lui Dumnezeu care a rămas și rămîne mereu, în ciuda păcatului care de multe ori lasă impresia că domină, că stăpînește, că despoaie, sau că distruge orice relație normală de comuniune a persoanei. Apar în străfundurile ființei răbufnirile de conștiință, care trădează valorile chipului, apar „venirile în sine", apar mustrările vehemente și chinuitoare, care de multe ori orbesc cu lumina lor. Sînt valorile chipului care-și cer dreptul la existență. Ele caută cu atîta insistență comuniunea de înțelegere, încît dacă nu o găsesc, persoanele devin victimile propriei lor conștiințe, ca și Cain și Iuda, iar dacă li se oferă, renasc la autenticul uman, ca Jean Valjan din romanul lui Victor Hugo... Aceștia sînt „cărbunii aprinși" (Romani 12, 19—20), la care se referă Apostolul, ei ard, mustră, dor, fiindcă orice naștere poartă în sine o doză mai mică sau mai mare de durere...

Iubirea vrăjmașului nu devine așadar slăbiciune, fiindcă noi nu ne atașăm păcatelor lui, relelor din ființa lui față de care ne-am lăsat copleșiți, ca și cum am pretexta că nu mai dăm extensiune răului. Oprim într-adevăr extensiunea răului, biruind defectele prin atașamentul față de încrederea în descoperirea și redescoperirea valorilor chipului lui Dumnezeu în ființa oricărui păcătos. Nu iubim păcatul, dar iubim pe păcătos!! Fiindcă oricît de păcătos ar fi, poartă chipul lui Dumnezeu, este fiul lui Dumnezeu, este fratele nostru!... Dumnezeu însuși îl iubește și așteaptă reîntoarcerea lui. El este fiul cel plecat de acasă, pierdut prin risipirea de sine, prin depărtarea de Părintele ceresc. Dar este „fiul" Lui. Iar prin iubirea ce i-o arătăm, contrar urii ce ne-o poartă, învingem dușmănia aruncînd apă pe jăratecul aprins, și devenim astfel „împreună lucrători cu Dumnezeu" (I Corinteni 3, 9).

De aceea, iubirea de vrăjmași poartă în sine pecetea așteptării întru răbdare..., a unei așteptări întru nădejdea plină de bunătate și generozitate... În cazul în care persistența în rău a semenului este asemenea stîncii de granit în care valurile bunătății lovesc zadarnic, Mîntuitorul recomandă atitudinea de indiferență; să fie tratat, adică: „ca un păgîn și vameș." ... Nu răzbunarea, fiindcă dacă el fiind rău și tu devenind prin răzbunare contaminat de aceeași boală, la ce ar folosi doi oameni răi, sau bolnavi sufletește?!...

Insistînd asupra iertării semenilor noștri, Mîntuitorul revine în rugăciunea „Tatăl nostru" asupra acestei singure cereri, precizînd că dacă nu iertăm, nu vom fi nici noi iertați... mai mult decît atît, vine cu o precizare de fond, arătînd că această iertare cuprinde în sine fenomenul de uitare a greșelii semenului. Fără această uitare, iertarea este o declarare formală, asemenea unei ape tulburi, cunoscînd că tulburarea înseamnă impuritate... Să ierți și să uiți, să iubești pentru a salva — iată opera de mîntuire a lui Dumnezeu, pe care făcînd-o devenim „împreună lucrători cu El", desăvîrșiți ca El!

— În ce chip dorește cerbul izvoarele apelor, așa te dorește sufletul meu, Dumnezeule.

(Ps. 41, 1)

Conştiinţa de neam
în cîteva studii şi documente de artă plastică românească

Tomul 36 al revistei *Studii şi Cercetari de Istoria Artei* (Seria plastică), apărută în Editura Academiei, 1989, propune cititorilor săi un sumar interesant, inedit referitor la unele aspecte ale artei şi culturii româneşti închegate cu veacuri în urmă.

Un spaţiu adecvat îl ocupă, de exemplu, studiile: *Carte, artă şi istorie în Transilvania secolului al XVIII-lea. Un capitol al difuzării culturii brîncoveneşti* (Ioana Cristache-Panait), *Model şi vaviante în argintăria brîncovenească* (Corina Popa).

Minuţios redactat, mergînd pe urmele şi destinul unor cărţi vechi româneşti cu circulaţie în Transilvania, evidenţiind însemnările marginale de pe aceste cărţi „de ţară", autoarea conchide că „pînă în plin secol XIX, cartea lui Constantin Brîncoveanu a fost dorită, cerută, procurată, citită, învăţată, ocrotită" — exemplare ale acestor odoare de limbă românească identificîndu-se în Şcheii Braşovului, în ctitoria voievodală de la Simbăta de Sus. Şi tot în acest studiu o subliniere pertinentă: „La prezenţa, peste munţi, a cărţii a fost însemnat aportul clericilor, monahilor şi ierarhilor, aflaţi în legătură cu satele şi aşezămintele monahale româneşti".

Cît despre existenţa unor obiecte de cult din perioada anilor 1680—1710 se fac importante referiri la cele două legaturi de carte cu care voievodul martir Constantin Brîncoveanu a înzestrat, încă de pe vremea cînd era boier, mănăstirea Bistriţa şi mănăstirea Dintr-un lemn, cît şi pentru ferecătura de carte dăruită ctitoriei sale, mănăstirea Hurezi.

Din numeroasele inscripţii identificate şi descifrate de pe aceste cărţi „de ţară" am reţinut cutremuratoarea însemnare facută pe fila de gardă a unui *Ceaslov* bucureştean tipărit «în zilele prealuminatului domn Io Constandin Basarab Voievod»: «scris-am eu popa Toma din Zagon, fiind în temniţa Turii, împreuna cu popa Dumitru din Arcuş, fiind cu fiarele în picioare pentru credinţa noastra, 1747, oct[ombrie], 3 zile».

O serie de studii aduc prin problematica abordată lămuriri asupra stilului, tematicii, construcţiei şi a personalităţii unor pictori şi meşteri români sau străini privind: *Pictura pronaosului bisericii mănăstirii* Căluiu (Ecaterina Cincheza-Bucurlei), *Noi aspecte iconografice în pictura murală gotică din Transilvania. Hărman şi Sînpetru* (Ruxandra Balaci).

În secţiunea, *Cercetări asupra artei româneşti din secolul al XIX-lea* se remarcă contribuţiile inedite referitoare la viaţa şi activitatea pictorului bănaţean Nicolae Popescu (Eugen Gluck), la felul în care a fost conceput şi construit între anii 1890—1894, de catre arhitectul şi muzicianul, profesorul Ştefan Emilian, Institutul de anatomie din Iaşi (Remus Niculescu), precum şi studiul morfologic proiectat asupra lucrarii pictorului, Ştefan Aleksić: *Un autoportret* (Ileana Pintilie).

La rubricile: *Cronica* şi *Recenzii* ne sînt înfăţişate, în primul rînd, problematica şi participările la sesiunea de comunicari ştiinţifice organizate de Institutul de Istoria Artei în preajma aniversarii a 300 de ani de la începutul domniei lui Constantin Brîncoveanu cît şi unele observaţii pertinente decurgînd din analiza unor importante apariţii editoriale, precum: *Biserici de lemn, monumente istorice din Episcopia Alba Iulia. Mărturii de continuitate şi creaţie românească*, de Ioana Cristache-Panait şi *O pagină din istoria arhitecturii Romaniei. Renaşterea*, de Gheorghe Sebestyén.

În ansamblu, studiile şi articolele publicate în paginile amintitei reviste pun în evidenţă cel puţin doua idei datatoare de viaţă: 1) Unitatea conştiinţei de limbă, cultură şi neam a românilor de pe tot cuprinsul Daciei strabune şi 2) Originea etnica românească a aşezărilor transilvane.

Constantin Catrina

Cu privire la religia în şcoală

Regimul totalitar a oficializat ateismul, ideologia materialismului marxist ca unică modalitate de gîndire şi exprimare în şcoli şi în toate instituţiile statului. S-au folosit toate mijloacele de propagandă spre a se impune, atît prin lămurire cît şi prin forţă, teroare şi frică învăţăturile materialismului ateu, devenit „religie" obligatorie, ce nu putea fi combătută, discutată sau neglijată de nimeni.

Este adevărat că majoritatea cetăţenilor noştri nu au aderat sufleteşte la ideologia ateismului materialist a statului totalitar, socotind-o mincinoasă, inumană şi străină de sufletul românesc. Totuşi mediul social viciat de politica oficială a lăsat urme în mentalitatea şi gîndirea multora, mai ales că învăţăturile şi valorile moral-creştine erau puţin sau deloc cunoscute de generaţiile mai tinere, lipsite de educaţie religioasă.

În această atmosferă, menţinută în societatea noastră timp de 42 de ani, nu e de mirare că în structurile şi mentalităţile societăţii noastre postcomunistă, mai ales a celor privilegiaţi din vechiul regim, care, din ignoranţă ,sau aversiune directă, au reticenţe faţă de conţinutul şi rostul religiei, confundată cu o nouă ideologie, o dogmă care ar împiedica, chipurile, dezvoltarea normală a libertăţii şi personalităţii umane.

Se ştie, însă, că obiecţiile împotriva religiei sînt mai vechi. Ele sînt legate de raţionalismul Renaşterii (sec. 13—14) de pozitivismul ştiinţific şi filozofic al sec. 17—19 (Auguste Commte, Nitzsche, şcolile mitologice) şi de curentele materialist-evoluţioniste ale sec. 18—19, care vedeau religia ca un produs omenesc, un factor retrograd, depăşit, care ar promova ignoranţa, pasivitatea şi obscurantismul, un factor antiştiinţific şi antiprogresist.

Adevărul şi realitatea obiectivă a vieţii omeneşti, a istoriei, civilizaţiei şi culturii umane ne întăresc însă convingerile că ştiinţa adevărată şi onestă nu este în conflict cu religia creştină. Este important să menţionăm că ştiinţa şi aplicarea descoperirilor acesteia în tehnica şi progresul civilizaţiei, se cuvine să-şi păstreze *autonomia* domeniului de cunoaştere, pe baza metodelor observaţiei şi experimentului, în care raţiunea şi percepţia simţurilor îşi au rol hotărîtor. Dar orice progres al ştiinţei şi civilizaţiei materiale, cît şi culturale, îşi are limitele sale, legate de capacităţi relative ale puterilor omeneşti. Numai prin mijloacele ştiinţei, rămîn neîmplinite năzuinţi firesti, profunde şi multiple ale fiinţei umane. Simţim lipsa şi sărăcia noastră spirituală fără ierarhia valorilor clasice: adevăr, bine, frumuseţe, dreptate, maniere de civilizaţie şi bună purtare, aureolate de valoarea sacrului, a divinului, într-un climat de libertate, dragoste şi demnitate.

Pe de altă parte, înţelegîndu-şi domeniul specific moral-religios în echilibrarea şi armonizarea fiinţei umane şi în înnobilarea relaţiilor dintre oameni, religia se va reţine de la pretenţii exagerate de fundamentalism religios, adică de dirijare şi extindere asupra altor realităţi ştiinţifice, sociale, umane şi politice. De fapt, creştinismul (excluzînd exagerările catolicismului din perioada inchiziţiei feudale) este religia revelată cu conţinut şi rost dumnezeiesc şi umanitar, prin care s-au încurajat şi sprijinit peste tot cultura şi civilizaţia, progresul social înspre forme superioare de dreptate şi şi prosperitate pentru toţi oamenii şi popoarele lumii.

Între principiile fundamentale ale creştinismului autentic, în spiritul Evangheliei, care au creat premizele cercetării şi progresului ştiinţei este însemnat să amintim: concepţia despre separarea domeniului spiritului de cel al materiei, al unui Dumnezeu Creator, al unei lumi raţionale, al unui cosmos armonios, în care omul are o poziţie centrală. Fiinţa umană superioară lumii materiale, vegetale şi animale, cuprinde în sine un „microcosm", în care se îmbină într-o unitate de nedescris spiritul cu materia. Omul are menirea de a-şi făuri prin cercetare, ştiinţă dar şi valori moral-umanitare o viaţă şi societate raţională, năzuind prin legi spre un progres tot mai deplin material şi spiritual. In cadrul organizării şi propăşirii societăţii omeneşti, cu respectarea drepturilor fundamentale ale omului, creştinismul aşează principiile libertăţii, egalităţii, dreptăţii, frăţietăţii şi demnităţii umane. In armonizarea drepturilor şi îndatoririlor individului cu cele ale societăţii, ale persoanei cu comunitatea, religia are un mare şi însemnat rol ca factor de educaţie în procesul de învăţămînt al tuturor şcolilor. Se ştie că „sufletul culturii este cultura sufletului", că fără a ne cultiva sufletul cu ceea ce acesta are mai specific: credinţa, nădejdea şi iubirea de Dumnezeu, omul rămîne un handicapat.

În acest scop, predarea religiei în şcoală nu va fi în conflict şi contradicţie cu predarea celorlalte discipline de învăţămînt reale şi umanitare, dimpotrivă, le va da un plus de adîncime.

Religia creştină, cu principiile religios-morale de educaţie, are un rol deosebit de însemnat în asanarea şi însănătoşirea crizelor morale, în care ne găsim în toate domeniile vieţii. Se cuvine să menţionăm că religia creştină — în lumina rînduielilor Uneia, Sfinte, Apostolice şi Dreptmăritoare Biserici strămoşeşti — nu este numai o sumă de învăţături, o doctrină religioasă, şi nici numai un, pietism sentimental, ci este o viaţă trăită într-un sinergism (colaborare) a voinţei şi capacităţilor omului cu harul şi ajutorul lui Dumnezeu, primit prin Iisus Hristos în slujbele şi Tainele Bisericii. Prin credinţă, rugăciune şi deprinderi bune se împlineşte treptat caracterul moral-creştin al tînărului, al credinciosului, cu maniere demne şi civilizate.

Rolul educativ al credinţei religioase, în spirit autentic evanghelic şi strămoşesc, este deosebit de mare, avînd în vedere că adevărul divin nu este numai învăţătură teoretică, nici numai predică sau rugăciune şi cîntare, ci este viaţă dumnezeiască care ni se transmite prin întregul nostru cult, care se adresează nu numai intelectului, ci mai ales voinţei, afectivităţii şi altor capacităţi ale sufletului. Înnobilarea copilului din perioada copilăriei şi a şcolii cu simţăminte religioase prin catehizare şi rugăciune de adorare, cerere şi mulţumire faţă de Dumnezeu, cel preamărit în Sfînta Treime, faţă de Maica Domnului şi toţi aleşii mucenici şi sfinţi, personalităţi îmbunătăţite şi trăitoare a valorilor creştine — sînt atîtea mijloace benefice ale Bisericii noastre strămoşeşti în sprijinirea educaţiei moral-religioase şi cetăţeneşti patriotice.

Conţinutul credinţei religioase exprimat prin bogăţie de rînduieli şi sărbători bisericeşti, prin Sfintele Taine ale Bisericii, în centrul cărora este Sfînta şi Dumnezeiasca Liturghie, prin care se reactualizează jertfa, învierea, preamărirea Domnului şi sălăşluirea Sfîntului Duh în sufletele participanţilor, crează climatul spiritual cel mai propice care influenţează asupra minţii, inimii, voinţei şi a întregului comportament al tinerelor generaţii. Se ştie că în anii adolescenţei, tinerii au frămîntări şi oscilări foarte diferite, cu ispite şi căderi uneori în deprinderi rele. Puritatea copilăriei este în declin faţă de unele porniri negative ale adolescentului, ale influenţelor rele din mediul social. Astăzi, mai ales în urma nefastelor urmări ale moralei ateiste, care a slăbit simţul răspunderii morale şi a respectului faţă de cele dumnezeieşti, s-au încurajat şi înmulţit libertinajul, desfrîul, violenţa, alcoolismul, pornografia şi alte deprinderi nefericite pentru toţi tinerii noştrii.

Numai prin cultivarea simţului moral, legat de cel al sacrului, al discernămîntului binelui de rău şi al împlinirii voii lui Dumnezeu, exprimate prin poruncile divine — se pot împuţina şi elimina deprinderile rele din viaţa societăţii noastre.

Totodată prin credinţa în Dumnezeu şi prin rugăciune, se vor stimula şi înmulţi năzuinţele bune ale respectului, stimei, dragostei de tot ceea ce-i mulţumire şi bucurie curată a muncii şi a învăţăturii, a ascultării şi a însuşirilor valorilor moral-creştine. Prin toate aceste mijloace, în colaborare cu familia şi şcoala, putem ajuta la îndreptarea tinerilor noştri, la formarea chipului armonios şi sublim al demnităţii şi libertăţii morale a tineretului, nădejdea şi viitorul fericit al neamului şi Bisericii.

Pr. Filaret Costea

Probleme actuale ale diasporei ortodoxe

(Urmare din pag. 1-a)

inexistenţi şi al căror număr este într-o continuă descreştere. De unele din renumitele centre ale Asiei Mici, dispărute astăzi complet de pe harta lumii, nu ne mai aduc aminte decît titlurile unor mitropoliţi greci, în care s-au păstrat ca nişte relicve de pioasă aducere aminte.

Tracia, cea de a treia diocează a Constantinopolului de care vorbeşte canonul 28 al Sinodului IV ecumenic, se găseşte astăzi în cea mai mare parte în Bulgaria, constituind jurisdicţia Bisericii ortodoxe autocefale a Bulgariei. Regiunile din afara imperiului la acea vreme şi, care atunci sau mai tîrziu ar fi putut ţine de dioceza Traciei, adică părţi din teritoriul României şi din sudul Rusiei sînt încadrate de mult şi cu binecuvîntarea Constantinopolului în Bisericile ortodoxe autocefale ale României, Ucrainei şi Rusiei. Acest lucru este clar şi pentru Patriarhia ecumenică şi din acest motiv ea a recurs la o interpretare originală: „ţinuturile sau ţările barbare", deci diaspora reprezintă astăzi pentru ea orice regiune situată în afara frontierelor unei jurisdicţii fixate canonic. Cum sinodul IV n-a fixat canonic situaţia bisericească din Europa occidentală, nici nu ştia de existenţa celor două Americi, a Australiei şi a Noii Zeelande, urmează că aceste teritorii, fiind în afara imperiului bizantin, aparţin de drept Traciei, Asiei sau Pontului, adică Patriarhiei ecumenice. Prin această interpretare, Constantinopolul şi-a asigurat dreptul jurisdicţional asupra oricărei noi formaţii administrative ortodoxe în afara jurisdicţiilor recunoscute astăzi. Nu cred că cineva poate considera că acesta este sensul pe care Părinţii Sinodului IV de la Calcedon l-au dat acestei părţi din canonul 28 şi că noi avem dreptul de a aplica în această formă canonul la diaspora ortodoxă de astăzi.

De sute de ani, Biserica Ortodoxă Rusă are parohii şi eparhii în străinătate. Apoi arabii, sîrbii, bulgarii, românii, cu tradiţii care au depăşit o sută de ani fac acelaşi lucru: stau sub jurisdicţia Bisericii mame. Este adevărat că Revoluţia din 1917 şi urmările celui de al doilea război mondial au determinat o parte a diasporei să se ataşeze, din motive politice, Constantinopolului. Cum aceste motive au dspărut, considerăm că şi cei ce au plecat de sub jurisdicţia Bisericii mame se vor întoarce. Motive să credem acest lucru sînt destule. O trecere a noastră a tuturor sub jurisdicţia Constantinopolului şi o nouă arondare a parohiilor şi eparhiilor după principii considerate canonice vor avea drept consecinţă neglijarea principiului misionar. Imputaţia că diferenţele etnice nu constituie principii bisericeşti absolute (absolute nu, dar foarte importante da), precum şi acuzaţia de filetism adusă oricărei insistenţe în această direcţie, ne poartă cu gîndul la trecutul nostru istoric şi bisericesc, care ne poate servi un bun exemplu. Epoca fanariotă şi influenţa ei asupra vieţii noastre bisericeşti şi a culturii române este vie în memoria tuturor românilor. Nu sîntem naţionalişti, dar nu dorim să fim arbitraţi în această problemă de străini, indiferent cine ar fi ei. Experienţa trecutului ne ajunge şi în afară de aceasta, prin actul autocefaliei şi istoria Bisericii ce a urmat acestui act. Biserica română a demonstrat maturitatea ei de credinţă, iar prin grija ce o poartă propriii diaspore dovedeşte suficient că nu are nevoie de tutori în această privinţă. Tensiunile trecute dintre greci şi români în jurul capelelor din Lipsca şi Viena ne sînt cunoscute, grăitoare şi nu le dorim reînviate. (A. Plămădeală, Alte file de calendar de inimă românească, Sibiu 1988, p. 233—248).

Desigur, ni se spune că la nivel parohial o să se ţină cont de elementele naţionale, lingvistice etc., aşa cum am fost asiguraţi şi altă dată, dar în ce măsură anume nu se precizează şi, la drept vorbind, nici nu ne prea interesează, pentru că avem în faţă exemplul fraţilor noştri aromâni din Grecia, care după Liturghia greacă pot vorbi între ei într-un dialect. Frumoasă binecuvîntare a elementelor lingvistice ne aşteaptă! Dacă lipsa de grijă a României şi a Bisericii Ortodoxe Române faţă de aromâni a fost motivată cu situaţia politică de după al doilea război mondial, părăsirea diasporei române de către Biserica Ortodoxă Română nu poate fi motivată nicicum, iar soarta noastră religioasă, a diasporei româneşti va fi mai grea decît a fraţilor aromâni. Cred că la acest aspect şi la consecinţele lui, Biserica mamă va trebui să mediteze înainte de a ne părăsi, pentru că de cedare nu cred că poate fi vorba.

Credincioşii de astăzi, datorită împrejurărilor istorice în care au trăit, cunosc mai puţin canoanele Bisericii noastre. Ei sînt înzestraţi însă cu bun simţ şi judecată dreaptă şi călăuziţi de acestea nu pot accepta motivarea „canonică" ce se dă dorinţei Constantinopolului de a intra sub jurisdicţia lui. Dacă Patriarhia ecumenică are nevoie de credincioşi şi considerăm că acesta-i motivul înglobării noastre sub jurisdicţia ei, atunci să trateze cu noi deschis această problemă şi sîntem siguri că vom găsi o soluţie satisfăcătoare. Am mai sărit noi şi altă dată în ajutor, cînd ni s-a vorbit deschis şi nu de drepturi. Nu înţelegem însă să ne plecăm unei situaţii lipsite de realism istoric, nici să hotărască cineva peste capul nostru de cine trebuie să aparţinem. Hotărîrea noastră va fi probabil mai puţin canonică, dar foarte democratică şi nu credem că ne-ar putea judeca cineva. Ceea ce-şi doresc credincioşii greci ne dorim şi noi, adică Liturghie în limba maternă, preot şi episcop de un neam cu noi, care să ne înţeleagă greutăţile, să ne vorbească limba şi să ne respecte tradiţiile în care am crescut. Evanghelia ce nu-i trăită într-un context local precis, ce nu face parte din tradiţiile noastre culturale nu-i decît o lecţie care ne poate cuceri eventual mintea, dar nicidecum inima, o lecţie a cărei căldură n-o putem simţi.

Într-un cuvînt, argumentele pentru intrarea sub jurisdicţia Patriarhiei ecumenice nu sînt convingătoare pentru noi. Puşi însă în faţa unui astfel de fapt s-au gîndit Bisericile mame cum vor reacţiona cînd se vor găsi confruntate cu cererile unor parohii ce doresc să rămînă în continuare sub jurisdicţia Bisericilor mame? Vor putea acestea din urmă să le refuze de dragul respectării unei interpretări canonice de a cărei veracitate ele însele nu sînt convinse? S-a gîndit cineva la reacţia credincioşilor în cazul unui astfel de refuz? Dar la faptul cum va putea fi exploatată această nemulţumire de alte confesiuni şi mai ales de cele care-şi fac un titlu de glorie din promovarea a tot ceea ce este românesc? Particularităţile lingvistice, formaţia culturală, etosul unui grup social sau etnic sînt lucruri de primă importanţă în activitatea misionară a unei Biserici şi nu reprezintă nicidecum rasism naţionalist. Cine nu ţine cont de aceste lucruri eşuează în lucrarea misionară ce şi-a propus-o, or arhiepiscopiile noastre din diaspora sînt arhiepiscopii misionare ce nu pot trăda, considerăm noi, cele mai elementare principii ale misiunii.

Frumuseţea şi viabilitatea ortodoxiei constă în înţelegerea ei faţă de problemele vieţii, în puterea ei de a se adapta la condiţiile impuse de viaţă, în pluralismul ei şi în distanţarea ei hotărîtă faţă de orice centralism ce ar putea anihila particularităţile Bisericii locale. Acceptînd trecerea diasporei sub jurisdicţia Patriarhiei ecumenice, fără să fim convinşi de justeţea tezei, nu acceptăm un centralism pe care l-am combătut altădată şi l-am imputat altora? Jurisdicţiile eparhiilor şi patriarhatelor ce au format pentarhia s-au schimbat de atîtea ori sub imperiul condiţiilor istorice. Mai sînt ele astăzi cele de odinioară? O pretenţie de restabilire a acestora ar fi nu numai irealizabilă, ci ridicolă şi lipsită de orice realitate, absurdă! De ce în privinţa diasporei să recurgem la argumente luate dintr-o situaţie istorică şi canonică de mult apusă ce nu mai permite o astfel de interpretare? Considerăm că sînt tensiuni în diaspora actuală ce trebuie eliminate? Unele dintre acestea se vor elimina singure, prin dispariţia situaţiilor istorice ce le-au creat, iar pentru altele sîntem chemaţi a găsi, aşa cum au găsit Părinţii din vremea sinoadelor, o soluţie care să corespundă realităţii istorice şi misionare de astăzi. Sîntem convinşi că o soluţie care să împace pretenţiile canonice şi realităţile istorice nu-i uşor de găsit, dar faptul că este vorba de milioane de oameni ar trebui să ne motiveze efortul căutării. Încă odată, este vorba de milioane de ortodocşi a căror soartă nu poate fi jucată de foruri, fie ele şi canonice, ce nu vor să ştie de dorinţa credincioşilor. Astăzi e de neconceput o astfel de hotărîre!

Din rugăciunile Bisericii

(Urmare din pag. 1-a)

tot adevărul. Revarsă în păstorii sufleteşti ai poporului Tău, duhul lepădării de sine, pe care l-ai dat Sfinţilor Tăi Ucenici şi Apostoli, cînd i-ai trimis în lume la propovăduire. Insuflă ostaşilor noştri bărbăţia şi vitejia cea sfîntă a dragostei către Dumnezeu, către aproapele şi către ţară; şi pe noi, pe toţi, ne învredniceşte a spori în faptele cele bune, care fac pe oameni după chipul şi asemănarea Ta.

Auzi-ne, Doamne, precum ai auzit cu milă şi rugăciunile părinţilor noştri, cînd chemau ei ajutorul şi îndurările Tale asupra lor şi asupra ţării acesteia, în care se preaslăveşte numele Tău.

Păzeşte, Doamne, Patria noastră şi Sfîntă Biserica Ta, pe care ai întemeiat-o într-însa, izbăvindu-ne de toată întîmplarea cea rea.

Ajută-ne, cu harul Tău, ca totdeauna cu inimă curată şi cu viaţă neprihănită să te slăvim pe Tine, Dumnezeul cel necuprins de minte şi închinat în trei Ipostasuri: Tatăl şi Fiul şi Sfîntul Duh, şi sa trigăm din adîncul inimii: Mărire Ţie, Dumnezeule, dătătorule de bine, în vecii vecilor. Amin.

Un act de reparaţie istorică săvîrşit la Sibiu — Reînhumarea rămăşiţelor pămînteşti ale marelui român
Dr. ALEX. VAIDA-VOIEVOD

În 1943 se refugia la Sibiu, în plin război deci, unul dintre principalii făurtori ai Marii Uniri din 1918 — Dr. Alex. Vaida-Voievod. Doi ani mai tîrziu, guvernul dominat de comunişti al lui Petru Groza l-a expropriat total, învinuindu-l a fi fost „criminal de război". Ori, Vaida-Voievod, deja bătrîn şi suferind, se retrăsese de ani buni din viaţa publică. A murit în Sibiu, de cancer, la vîrsta de 78 de ani, în 19 martie 1950.

Din motive profesionale, cu puţin timp în urmă am intrat în legătură cu urmaşii ilustrului român şi, între alele, cu uimire am aflat că osemintele sale sînt depuse într-un loc secret, într-o obscură nişă, fără inscripţie, din subsolul unei capele din Cimitirul Central din Sibiu. Din acea clipă nu am mai avut linişte, fiind absolut obligat, ca istoric specializat în Mişcarea naţională a românilor transilvăneni, să contribui la realizarea unui act de reparaţie istorică, prin mutarea resturilor sale pămînteşti acolo unde le este locul, în Pantheonul român din Sibiu, cimitirul Bisericii dintre Brazi, lîngă ceilalţi sfinţi ai neamului: G. Barţiu, dr. Ioan Raţiu, istoricul şi eroul naţional Alex. Papiu-Ilarian, Iosif Sterca Şuluţiu, fost preşedinte al ASTREI ş.a. Şi a mai fost o cauză: trebuia adusă o alinare şi să i se facă un act de dreptate onorabilei familii (fie şi tîrziu), care a avut de suferit sub fostul regim comunist din cauza ilustrului înaintaş şi apoi m-am gîndit ce-o fi fost în sufletele lor ştiindu-l pe tatăl şi bunicul lor vreme de decenii ţinut ascuns de teama profanării.

Spre cinstea sibienilor mărturisesc că agitaţia mea s-a consumat în cîteva zile — o dovadă că vremurile se schimbă —, întrucît cei la care am apelat: domnul prefect şi domnul primar, Î.P.S. Mitropolitul Ardealului, dr. Antonie Plămădeală, Poliţia municipiului şi Procuratura, dr. D. Bardac, şeful Sanepidului, mi-au acordat cel mai larg şi binevoitor concurs, eu comunicîndu-le şi pe această cale, sincerele mulţumiri ale familiei şi subsemnatului.

Ceremonia şi slujba de reînhumare s-au săvîrşit în ziua de 8 oct. 1991, orele 14,00, în Biserica dintre Brazi, oficiind actualul preşedinte al renăscutei ASTRA, preot prof. dr. Dumitru Abrudan, asistat de preoţii Mihai Sămărghiţan şi Traian Bârsan, cu concursul excelentului cor al Facultăţii teologice ortodoxe „Andrei Şaguna".

Au fost prezenţi membri ai familiei: fiul Alexandru, doctor pensionar în Brad, nepoţii Maria, Alexandru şi Mircea Vaida-Voievod, Elena şi Ioan Gherman. Garnizoana militară Sibiu şi conducerea locală a P.N.Ţ.-c.d. au depus coroane de flori, asitînd la cermonie şi reprezentanţi ai Prefecturii şi Primăriei şi foarte mulţi concetăţeni. Sincer să fiu, eu mi-am imaginat acest act istoric săvîrşit la Sibiu, repunerea post-mortem în drepturi a unui mare fiu al neamului (primul de acest gen realizat efectiv după decembrie 1989 în ţară), cu fanfară şi gardă militară. A intervenit însă modestia familiei şi alte cauze, dar tot ceea ce s-a petrecut în acea zi şi în acel loc a fost întru totul impresionant.

Şi acum, cîteva cuvinte despre personalitatea şi strădaniile politice-naţionale ale ilustrului Alex. Vaida-Voievod, îndeosebi pentru generaţiile tinere, care sînt neştiutoare, întrucît acest mare om a fost scos vreme de decenii din istorie, denigrat şi acuzat.

Îşi începea cariera politică în slujba chinuiţilor români ardeleni aflaţi sub călciiul Ungariei dualiste, în ziua de 28 mai 1892, cînd reprezentativa delegaţie a acestora, în frunte cu dr. I. Raţiu ducea marele Memorand la Viena, la împăratul. La banchetul dat în cinstea delegaţiei de colonia română din Viena a rostit un discurs din partea societăţii academice a studenţilor români

(Continuare în pag. a 4-a)

Mihai Racoviţan

ÎN ATENŢIA CITITORILOR TELEGRAFULUI ROMÂN

Stimaţii cititori ai Telegrafului Român, abonaţi sau cei ce doresc să devină abonaţi, sînt rugaţi ca pînă în 15 decembrie 1991 *să achite abonamentul pe anul 1992.*

Menţionăm că, scumpindu-se foarte mult hîrtia, costul unui abonament pe anul 1992 este de 350 lei.

Banii pot fi trimişi prin mandat poştal sau virament, cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.R. Sibiu, adresa noastră fiind: Arhiepiscopia ortodoxă română, str. Mitropoliei nr. 35, Sibiu, cod. 2400.

Pentru cititorii de peste hotare, costul unui abonament anual este de 20 dolari S.U.A. sau echivalentul în altă valută, cont nr. 47.21.016.680 pentru dolari S.U.A. şi nr. 47.21.2.09.680 pentru franci francezi, B.C.R., sucursala Sibiu.

Rugăm stăruitor ca adresele abonaţilor să fie complete şi scrise citeţ.

REDACŢIA ŞI ADMINISETRAŢIA TELEGRAFULUI ROMAN

INFORMAŢII

— Sîmbătă 5 octombrie a.c. Î. P. S. Mitropolit Antonie a luat parte la recepţia oficială oferită de Consulatul german din Sibiu cu prilejul împlinirii unui an de la Unificarea Germaniei.

— Luni 7 octombrie şi marţi 8 octombrie a.c. Î. P. S. Sa a prezidat conferinţele de îndrumare preoţească de la protopopiatele Rupea şi Făgăraş.

Tot luni, Î. P. S. Sa a făcut o vizită la şantierul de la Schitul Bunesti, schit ce se zideşte pe raza parohiei cu acelaşi nume din prot. Rupea.

— Marţi, 8 octombrie a.c., Î. P. S. Sa a luat parte la inaugurarea Centrului European de poezie şi de dialog cultural Est-Vest de la Sibiu.

Sf. Liturghie arhierească la Făgăraş

Duminică 6 octombrie a.c., Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, a oficiat Sfînta Liturghie arhierească în municipiul Făgăraş, cu prilejul împlinirii a 700 de ani de atestare istorică a oraşului.

Înconjurat de un ales sobor de preoţi şi diaconi, Î. P. S. Sa a săvîrşit slujba dumnezeieştii Liturghii în aer liber în parcul central al oraşului aproape de locul unde se va înălţa viitoarea catedrală a Făgăraşului.

La timpul potrivit diaconul Popica Ciprian a fost hirotonit întru preot pe seama parohiei Păpăuţi, din prot. Sf. Gheorghe. La priceasnă P. C. prot. Romul Zaharie a exprimat bucuria deosebită a făgărăşenilor de a avea în mijlocul lor pe arhipăstorul de la Sibiu, prezent aici într-un moment festiv cu profunde rezonanţe pentru toţi cei ce trăiesc pe aceste meleaguri.

În cuvîntul său, Î. P. S. Antonie a reliefat cîteva crîmpeie din istoria aproape milenară a urbei Făgăraşului, accentuînd mai ales statornicia noastră pe aceste locuri, statornicie dovedită prin documente păstrate şi mai ales prin locaşurile de închinare zidite de înaintaşii noştri.

„Ne aflăm astăzi aici — a spus Î. P. S. Sa — şi pentru a încununa aceste frumoase manifestări omagiale prin punerea pietrei de temelie a noii catedrale din oraşul Dvs., care va rămîne peste veacuri ca o candelă aprinsă, ca o mărturie pentru vremi a credinţei noastre a celor de astăzi".

În încheiere, Î. P. S. Sa a îndemnat pe credincioşii prezenţi la Sf. Lturghie în număr foarte mare la păstrarea credinţei strămoşeşti, la o viaţă creştină autentică precum şi la iubirea pămîntului străbun sfinţit de sîngele şi sudoarea înaintaşilor noştri.

S-a oficiat apoi slujba punerii pietrei de temelie la viitoarea catedrală ce va avea hramul „Sf. Ioan Botezătorul". La ceremonie au luat parte autorităţile civile şi militare ale oraşului Făgăraş, senatori, reprezentanţi ai celorlalte culte religioase.

La agapa frăţească oferită de protopopiatul ortodox din Făgăraş au cuvîntat P. C. prot. Romul Zaharie, P. C. pr. Dobre Marcel, reprezentanţi ai primăriei, şi celorlalte culte religioase din oraş. Tuturor le-a răspuns Î. P. S. Sa care a felicitat oficialităţile pentru reuşita acestor manifestări omagiale precum şi preoţimea şi credincioşii din Făgăraş pentru iniţiativa înălţării unei catedrale măreţe în acest oraş.

V. B.

— Pe drumul judeţean care pleacă de la Arpaşul de Jos şi, trecînd Oltul la hidrocentrala de la Noul Român, urcă dealurile din dreapta Oltului, se află parohiile Şomartin şi Bruiu, unde, după spusa P. C. prot. Gr. Cernea, fiu al locurilor, de multă vreme n-au fost vizite vlădiceşti.

Din astfel de motive, din încredinţarea Î. P. S. Mitropolit Antonie, Duminică, 13 octombrie 1991, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în parohia Bruiu, prot. Agnita, în cadrul căreia a hirotonit întru preot pe C. diacon Constantin Ciobanu, viitorul paroh al acestei parohii.

La priceasnă a predicat P. C. cons. Gh. Papuc, iar la sfîrşitul Sf. Liturghii a vorbit P. C. prot. Gr. Cernea (Agnita), bogat şi ziditor cuvînt de învăţătură rostind apoi P. S. Episcop-vicar Serafim, care, în continuare, a săvîrşit Sf. Taină a Botezului, prin cufundare şi toată rînduiala Bisericii noastre, a prunculuI Măţaru Traian-Radu.

În după masa aceleiaşi zile, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a săvîrşit slujba vecerniei cu cuvînt de învăţătură în frumoasa şi primitoarea biserică din filia Şomartin, prot. Agnita.

— Luni, 14 octombrie, Sf. Cuv. Paraschiva, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a săvîrşit Sf. Liturghie în biserica cu hramul Sf. Paraschiva din parohia Păpăuţi, prot. Sf. Gheorghe, cu care prilej a instalat pe noul şi tînărul preot al acestei parohii Ciprian Popica, de faţă fiind toată obştea parohială.

La priceasnă a predicat P. C. cons. Gh. Papuc, iar la sfîrşitul Sf. Liturghii au vorbit: P. C. prot. Gh. Răţulea (Sf. Gheorghe), noul paroh Pr. C. Popica, cuvînt de învăţătură rostind apoi P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul.

În memoria cititorilor, binefăcătorilor, preoţilor slujitori şi credincioşilor parohiei Păpăuţi, adormiţi întru Domnul, s-a slujit un parastas.

În după masa aceleiaşi zile, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a săvîrşit slujba vecerniei în parohia Covasna, cu care prilej au vorbit: P. C. prot. Gh. Răţulea şi P. C. pr. paroh Gh. Oltean, cuvînt de învăţătură rostind apoi P. S. Episcop-vicar Serafim.

P.

Început de an universitar la Sibiu

Începînd cu anul universitar 1991—1992, Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu, cu cele trei secţii ale sale: Teologie pastorală, Teologie-litere şi Teologie-asistenţă socială, s-a încorporat Universităţii sibiene.

La deschiderea festivă a noului an universitar care a avut loc luni, 30 septembrie 1991, în sala mare a casei de cultură din Sibiu, a participat şi I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, însoţit de P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul şi întregul corp profesoral de la Facultatea menţionată, Î. P. S. Sa rostind o rugăciune, precum şi o cuvîntare, în care a dezvoltat legătura dintre ştiinţă şi credinţă. A vorbit de asemenea P. C. arhid. prof. Dr. C. Voicu.

Marţi, 1 octombrie 1991, în capela mitropolitană, în prezenţa studenţilor teologi, a corpului profesoral, a unor părinţi ai studenţilor s-a săvîrşit un Te-Deum, la sfîrşitul căruia Î. P. S. Mitropolit Antonie a rostit o cuvîntare, în care, adresîndu-se studenţilor în Teologie, a arătat, între altele, că, în calitate de studenţi teologi, au intrat într-un plan al lui Dumnezeu, într-un destin special şi într-o bimilenară tradiţie de păstorire a credincioşilor şi fiinţare a poporului român, care a răzbit prin istorie şi pentru că a fost creştin.

„Nu vă pregătiţi pentru o profesie, ci pentru o misiune" — a subliniat Î. P. S. Sa, şi, asemenea lui Solomon, primul lucru pe care trebuie să-l faceţi este să cereţi înţelepciune de la Dumnezeu, îndemnîndu-i la muncă sîrguincioasă, la meditaţie şi rugăciune, străduindu-se să se menţină „pe o poziţie verticală", mai buni şi mai învăţaţi decît ceilalţi studenţi. Studenţii teologi, băieţi şi fete deopotrivă, au fost îndemnaţi de asemenea să fie prezenţi la cursuri, la programul de rugăciune, timpul liber să-l petreacă în bibliotecă, să citească cel puţin 100 din cărţile fundamentale ale culturii universale, aducîndu-le în atenţie cuvintele lui Pascal, potrivit cărora puţina ştiinţă îndepărtează de Dumnezeu şi multa ştiinţă apropie de Dumnezeu.

Fie deci ca aceste seminţe aruncate în sufletele studenţilor teologi să rodească însutit şi înmiit, spre bucuria lor şi binele Bisericii şi neamului din care fac parte.

P.

O DIRECŢIE NELATINISTĂ ÎN CULTIVAREA LIMBII (I)

Istoria scrisului românesc a cunoscut, în primul rînd o perioadă a cărţii manuscrise, apoi a cărţii tipărite, pe urmă cea a introducerii literelor latine, fenomen complex iniţiat de cărturarii Şcolii Ardelene şi desăvîrşit în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, o dată cu acea explozie culturală a apariţiei presei în limba română şi a unei veritabile bătălii pentru unitatea scrisului românesc.

În această „bătălie" s-au manifestat tendinţe: etimologică şi fonetică, nuanţe a acestora, încît la un moment dat fiecare autor scria după un sistem ortografic propriu, pînă la triumful în Academia Română a concepţiei maioresciene despre scriere, o concepţie ce sintetizează cele două tendinţe mai sus menţionate.

Andrei Şaguna a fost şi el implicat în căutările firesti ale acelei epoci, în primul rînd de cultivare a limbii şi în al doilea de stabilizare a scrierii, fie prin intervenţii proprii, fie prin poziţia unor dascăli ai Institutului teologico-pedagogic, colaboratori ai „Telegrafului Român", fondat de Şaguna în 1853.

Preocupările lui Şaguna în ceea ce priveşte cultivarea limbii debutează printr-o atitudine polemică faţă de intenţia lui Ion Heliade Rădulescu de a traduce în româneşte Sfînta Scriptură. Pe Şaguna l-a nemulţumit, nu atît nobila intenţie a lui Heliade de a tălmăci *Biblia*, cît modalitatea concretă de realizare a unui astfel de travaliu. Şaguna „aforiseşte" astfel anumite inovaţii pe care Heliade le-a făcut publice şi în care era evidentă o abatere de la duhul ortodox al tălmăcirilor anterioare. Şaguna l-a acuzat pe Heliade de „rea credinţă": „De aici însă se vede rea credinţa lui, căci cînd ar fi el aşa de ortodox, precum se fălesţe, atunci cu bună seamă nu ar vîrî în *Biblia* noastră cuvintele *Bibliei* din Vatican: *genesis, sancta, terra, congregatio, edificare*, ş.a., ci ar rămîne pe lîngă cuvintele pînă acum întrebuinţate în *Biblie*"[1].

Am menţionat deja despre tipărirea la Sibiu între 1856—1858 de către Şaguna a cărţii sfinte: *Biblia adecă dumnezeiasca scriptură a legei celei vechi şi cei noi*, încît e limpede că poziţia şaguniană se fundamenta în primul rînd pe propriu-i act cărturăresc, ce dădea culturii româneşti, din acea epocă a bătăliei pentru scrierea în limba română, o lecţie a tradiţiei, cel puţin în ceea ce priveşte limba scrierilor sfinte. Modelele după care s-a orientat, nu numai că au fost *Noul Testament de la Bălgrad*, *Biblia de la Bucureşti*, *Biblia tradusă de Samuil Micu* ci însăşi concepţia lui despre a traduce şi a tălmăci o astfel de carte se întemeia pe stabilirea, o dată pentru totdeauna a unor sensuri esenţiale: „Limba *Bibliei* pentru un popor numai o dată se face, dacă s-a învins piedica cea mare a traducerii credincioase şi înţelese şi dacă poporul au primit limba aceasta, aşa-zicînd în însăşi fiinţa sa. Atunci următorii n-au de a mai face alta, ci numai de a reînnoi şi îndrepta, aşa cum ar fi înnoit şi îndreptat traducătorul cel dintîi al *Bibliei* de ar fi trăit pînă la veacurile lor".[2]

În mod indirect, Şaguna aduce un elogiu traducătorilor *Bibliei de la Bucureşti*, Şerban şi Radu Greceanu, dar şi lui Nicolae Milescu, întrucît cei doi tălmăcitori au prelucrat traducerea acestuia din *Vechiul Testament*. Şaguna considera deci traducerea lor drept intrare definitivă a *Bibliei* în limba română. Traducerea era credincioasă şi înţeleasă de popor. Şi astfel lucrarea pentru o nouă tălmăcire nu mai putea însemna reluarea travaliului de la capăt, ci o reînnoire şi îndreptare, adică o ridicare a stilului ei la un alt nivel literar, în funcţie de evoluţia limbii în care s-a tradus.

Şaguna, pur şi simplu, considera *Biblia de la Bucureşti* un veritabil moment de deşteptare naţională a românilor: „Deşteptarea poporului românesc din barbaria veacurilor, împrietenirea lui mai îndeaproape cu legea lui Dumnezeu, păşirea lui către lumina cea bună a civilizaţiei şi culturii, înfrăţirea neamului românesc, pe care mînia Proniei l-au semănat prin atîtea ţări deosebite şi prin atîtea neamuri străine, rămînerea în viaţă a limbii sale naţionale. Toate aceste binecuvîntări neasemănate avem a le mulţumi acestor ediţii vechi ale Sf. Scripturi, acestor monumente nepieritoare ale limbii, moralităţii şi preste tot ale vieţii noastre naţionale şi bisericeşti".[3]

Să reţinem cîteva idei înfăptuite prin aceste „ediţii vechi", evident nu numai ale Sfintei Scripturi, ci şi a altor cărţi de cult. Ideile şaguniene se potrivesc la întreg tezaurul de carte veche românească prin care s-a urmărit: deşteptarea naţională, împrietenirea românilor cu credinţa creştină ortodoxă, dobîndire de cultură şi civilizaţie, întemeiere a unităţii (înfrăţirii) neamului românesc, supravieţuirea limbii naţionale, alcătuirea unei morale naţionale. Şaguna a înţeles că monumentele limbii vechi româneşti, precum *Noul Testament de la Bălgrad* şi *Biblia de la Bucureşti*, n-au însemnat doar simple tălmăciri, ci ele au dat cultură şi civilizaţie, au trezit sufletul românesc la conştiinţă şi unitate naţională. De aceea el a şi adus un binemeritat elogiu tălmăcitorilor celor două monumente de limbă şi cultură românească: „Sănătoasă şi coaptă au fost şi cunoştinţa, ce au avut-o ei (traducătorii de la Bălgrad şi Bucureşti n.n.) despre limba poporului românesc de această sfîntă carte. Pentru aceea au şi îmbrăcat traducerea lor în veşmîntul limbii aceleia, care să fie înţeleasă de toţi românii de pretutindenea".[4]

Încă o dată accentul e pus de Şaguna pe existenţa unei unităţi româneşti, pe unitatea limbii cărturăreşti, dar şi pe simţirea şi cugetarea poporului, cum precizează în continuare: „şi aşa traducătoriul nu e decît un răsunet nu numai al limbei, ci şi al simţirei şi preste tot al chipului cugetării poporului."[5]

Biblia şaguniană cu titlul complet: *Biblia adecă dumnezeiasca scriptură a legii cei vechi şi cei noao după originalul celor şeptezeci şi doi de tîlcuitori din Alexandria tipărită în zilele prea înălţatului nostru împărat al Austriei Franţisc Iosif I supt priveghearea şi cu binecuvîntarea excelenţei sale, prea sfinţitului domn Andreiu baron de Şaguna dreptcredinciosul episcop al Bisericii Greco-Răsăritene Ortodoxe în Marele Principat al Ardealului, comander al ordinului leopoldinu cesaro-reg: austriac, şi sfetnic din lăuntru de stat al Maiestăţii sale cesaro-regeşti, apostolice, Sibiu, cu tiparul şi cu cheltuiala tipografiei de la episcopia dreptcredincioasă răsăriteană din Ardeal, la anul Domnului 1856—1858* o putem socoti, cum de fapt şi este, un monument al limbii literare româneşti de la mijlocul veacului al XIX-lea. Pentru exemplificare redăm un fragment din *Cîntarea Cîntărilor*, cap. 2:

1. Eu floarea cîmpului, crinul văilor.
2. Ca crinul între spini, aşa este iubita mea între fete.
3. Ca mărul între lemnele pădurii, aşa este frăţiorul meu între feciori: supt umbra lui am dorit, şi am şezut, şi dulce este rodul lui în gîtlejul meu.
4. Băgaţi-mă în casa chinului, grămădiţi preste mine dragoste.
5. Întăriţi-mă cu miruri, clădiţi-mă cu meri, că sînt rănită de dragoste.
6. Stînga lui supt capul meu şi dreapta lui mă va îmbrăţişa.
7. Juratu-v-am pe voi, fetele Ierusalimului, pre puteri şi pe tăriile ţarinii, să nu deşteptaţi şi nici să sculaţi pre iubita, pînă cînd va vrea ea.
8. Glasul frăţiorului meu, iată el vine sărind preste munţi, săltînd preste dealuri.
9. Asemenea este frăţiorul meu căprioarei, sau puiului de cerb pre munţii lui Vedil, iată el stă după păretele nostru privind pre ferestri, uitîndu-se prin mreji.
10. Răspunde frăţiorul meu, şi zice mie: scoală-te, vino iubita mea, frumoasa mea, porumbiţa mea.
11. Că iată iarba au trecut, ploaia s-au dus şi au mers la sine.
12. Florile s-au ivit pre pămînt, vremea pleavilii (cîntării) au sosit, glasul turturelei s-au auzit în pămîntul nostru.
13. Smochinul au scos mugurii săi, viile înfloresc şi dau miros, scoală vino, iubita mea, frumoasa mea, porumbiţa mea, şi vino.
14. Tu porumbiţa mea întru acoperămîntul pietrei, lîngă zidul cel dinainte, arată-mi faţa ta şi mă fă să auz glasul tău, că dulce este glasul tău şi faţa ta frumoasă.
15. Prindeţi-ne nouă vulpile cel mici, care strică viile, şi viile noastre înfloresc.
16. Frăţiorul meu mie, şi eu lui cel ce paşte între crini.
17. Pînă ce va înceta ziua şi se vor pleca umbrele, întoarce-te frăţiorul meu şi te aseamănă căprioriului sau puiului de cerb în munţii văilor.

O mireasmă arhaică trece prin aceste cuvinte, o poezie a limbii există în fiecare verset, avem şi un slavonism, dar în ansamblul ei limba e cea veche, în buna tradiţie a scrisului religios românesc împlinit în *Biblia de la Bucureşti*. Şaguna n-a avut însă în vedere numai acest monument al limbii vechi româneşti, ci a avut pe masa de lucru şi *Biblia* lui Samuil Micu, cel puţin pentru *Cîntarea Cîntărilor*. Prezenţa expresiei „munţiilui Vedil" ne-a făcut să confruntăm *Biblia* lui Şaguna numai pentru *Cîntarea Cîntărilor* cu *Biblia* lui Samuil Micu. Expresia de mai sus nu exista în *Biblia de la Bucureşti*. Am găsit-o însă la Samuil Micu, cînd ne-am convins că Şaguna a reluat textul lui Micu, cu stilizări în funcţie de evoluţia limbii. Aşadar încă o relaţie de profunzime între Şcoala Ardeleană şi Ortodoxie.

Limba scrisă a lui Samuil Micu nu este una latinizantă, ci apropiată de limba populară din prima jumătate a veacului al XIX-lea. Şi Şaguna avea cult pentru limba poporului: „cuvintele străine mai anevoie de înţeles s-au păstrat numai acolo unde le-au ţinut şi traducătorii altor neamuri şi unde nu s-a putut suplini prin cuvinte vii româneşti dar dintr-alte limba acestei cărţi nu e făcută, ci luată chiar din gura poporului".[6]

Traian Vedinaş

1 Andrei Şaguna, *Aforisirea biblicelor lui I. Heliade Rădulescu*, 1858, p. 17.
2 *Biblia*, Sibiu, 1856—1858, p. VI.
3 Idem, p. VI.
4 Idem, p. VI.
5 Idem, p. VI.
6 Idem, p. VII.

Sfinţii Mucenici VISARION, SOFRONIE şi OPREA — 21 oct.

(Urmare din pag. a 2-a)

lînd dorinţele lor în 19 puncte, în legătură cu organizarea episcopiei ortodoxe, eliberarea ţăranilor închişi, să se pună capăt prigoanei împotriva ortodocşilor, să se restituie bisericile ortodocşilor, ceea ce face ca sinodul să constituie o puternică manifestare în masă a credinţei ortodoxe şi a vieţii româneşti din Transilvania. La 7 aprilie 1761, Cuviosul Sofronie prezintă revendicările sinodului de la Alba Iulia generalului Adolf Buccov, cu care se şi întîlneşte la 1 mai 1761, declarînd că se supune împărătesei de la care aşteaptă împlinirea revendicărilor prezentate. Se retrage apoi în Apuseni, pe urmă la Rîmnic la mînăstirea Robaia, la Vieroş ori arhimandrit la mînăstirea Curtea de Argeş, unde s-a săvîrşit în Domnul. Împărăteasa de la Viena, la 13 iulie 1761 numeşte — determinată de mişcările Cuviosului Sofronie — pentru românii ortodocşi din Ardeal pe Dionisie Novacovici cu reşedinţa la Raşinari lîngă Sibiu — episcop „exempt", adică fără a depinde de vreo mitropolie, refăcîndu-se în parte scaunul vlădicesc al Ardealului, desfiinţat în 1700 prin unirea cu Roma.

Sfîntul Mucenic OPREA din Săliştea Sibiului, ţăran şi bun creştin, văzînd urgia deslănţuită de semeaţa împărăteasă Maria Tereza împotriva ortodocşilor din Ardeal, pentru că aceştia nu voiau să treaca la unirea cu Roma, ci mulţi plecau mai bine peste munţi în Ţara Românească, şi văzînd cum bisericile erau dărîmate sau arse, cum preoţii erau alungaţi şi prigoniţi şi cum credincioşii ţărani erau supuşi la biruri peste puterile lor şi la tot felul de umilinţe, s-a ridicat cu încredere întru apărarea dreptei credinţe, pe la jumătatea secolului al XVIII-lea, continuînd parcă pe Cuviosul Visarion. A cercetat munţii şi văile din jurul Săliştei, încurajîndu-i pe credincioşi în nădejdea în zile mai bune, prezentînd căpeteniilor ţării cereri pentru drepturi poporului sărac asuprit. Face cel puţin trei drumuri la Viena, primul fiind în anul 1748 însoţit de măcelarul Ioan Oancea din Făgăraş, prezentînd jalbe împărătesei. Întors de acolo scrie în 1749 mitropolitului sîrb Pavel Nenadovici din Carlovit; „Noi vrem preoţi de legea noastră, căci pentru credinţa strămoşilor noştri sîntem gata a suferi şi mucenicie sau izgonire din această împărăţie, iar legea nu o vom lepăda". Fiind urmărit de autorităţi, se stabileşte în Banat între anii 1749—1752, de unde face alte jalbe şi le duce la Viena. Al doilea drum îl face în toamna lui 1750, împreună cu 4 deputaţi: Bucur Mogoş din Gura Rîului, Moga Triflea din Orlat, Coman Banu din Poiana şi Constantin Petrică din Jina. De fiecare dată a fost întemniţat, dar a reuşit să scape. Un ultim drum, probabil după 1752, se sfîrşeşte cu arestarea lui, împreună cu Popa Moise Măcinic din Sibiel, fiind trimis în temniţa de la Kufştein, unde, ca şi Cuviosul Visarion, a trecut la Domnul, în chinuri şi suferinţe pentru neam şi pentru legea românească. Soţia lui Stana, în 1784 cere eliberarea lui Oprea, dar i se răspunde că „nu s-a aflat a fi în viaţă persoană cu acest nume".

Cei trei mucenici ardeleni pregătesc alţi trei bărbaţi, care nu peste mult timp se vor ridica pentru libertate, egalitate şi dreptate în Ardeal, Horea, Cloşca şi Crişan.

Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în şedinţa solemnă din 10 octombrie 1955, i-a canonizat pe aceşti trei luptători pentru Ortodoxie în rîndul mucenicilor-mărturisitori, cu zi de pomenire 21 octombrie. Să fie această zi evocare a acestor eroi-sfinţi, după cuvîntul Psalmistului: „Întru pomenire veşnică va fi dreptul" (Ps. 111, 6).

UN ACT DE REPARAŢIE

(Urmare din pag. a 3-a)

din capitala imperiului, „România Jună" (care i-a avut ca membri, între alţii, pe Mihai Eminescu, Ioan Slavici, Ciprian Porumbescu), tînărul student în medicină Alex. Vaida-Voievod. Din 1906, ca deputat naţionalist (pe lista Partidului Naţional Român) în Parlamentul din Budapesta, va demasca cu curaj şi talent, politica opresivă şi de deznaţionalizare practicată de guvernanţii Ungariei. În 18 octombrie 1918 citeşte, în acelaşi parlament, Declaraţia de independenţă a naţiunii române din Transilvania şi Ungaria, contribuie la redactarea actelor Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, face parte din delegaţia care a dus la Bucureşti Actul Unirii, devine preşedintele primei Camere ieşite din alegeri libere în România Mare, prim-ministru şi ministru de externe al ţării (1 dec. 1919—13 martie 1920). Alex. Vaida-Voievod îşi leagă numele îndeosebi de Conferinţa de Pace de la Paris (1919—1920), care a dat consacrarea internaţională desăvîrşirii unităţii naţional-politice a poporului român. Pentru acel moment, ca membru al delegaţiei României, deşi nu era diplomat de carieră, i-aş putea compara activitatea cu cea a lui Nicolae Titulescu. El a şi dezamorsat o situaţie periculoasă, permiţîndu-ne semnarea Tratatului de pace cu Austria, iar recunoaşterea Unirii Basarabiei cu România i se datorează în întregime, fapt puţin cunoscut.

În România Unită va fi mereu membru al Parlamentului, ministru şi prim-ministru. În 1940 s-a retras din activitatea politică.

Acum se odihneşte, cinstind pămîntul Sibiului, în Pantheon. Primăria urbei noastre este datoare ca, pînă la 28 mai 1992, cînd vor avea loc în Sibiu serbări cu ocazia aniversării a 100 de ani de la Mişcarea Memorandistă, iniţiată şi desfăşurată, din oraşul nostru drag, să-i ridice pe mormînt un monument.

Dumnezeu să-l odihnească.

La Centrul mitropolitan din Sibiu a reapărut lucrarea: *Lăsaţi copiii să vină la mine*, micul catehism pentru şcolari, costul unui exemplar fiind de 50 lei.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*; Arhid. *Ezechil Oancea*, tehnoredactor; Arhid. *Achim Băcilă*, corector.

ABONAMENTUL pe un an: 250 lei.
Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

Fondator:
Mitropolitul
ANDREI
ŞAGUNA
1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 139
SIBIU
1
noiembrie
1991
Nr. 41—42

TIMOTEI POPOVICI

Apostol D. Culea scria prin 1920: *„O nouă religiune se deschide epocii de renaştere a naţiunilor liberate"*, şi aceasta se chemă cultul muzicii.[1] Era îndată după Marea Unire şi A. Culea se gîndea mai ales la Basarabia, Bucovina şi Transilvania. Nu înseamnă că pînă atunci în aceste provincii ocupate nu se cîntase. Acum însă se puteau cînta în libertate cîntece de veselie şi triumf, nu numai doine tînguioase, de dor şi de speranţă, de blestem şi de jale. *„Prutule rîu blestemat"*, cîntau basarabenii; *„Puneţi mîna toţi pe armă"*, *să scăpăm biata moşie de-a tiranului urgie"*, cîntau ardelenii. Pe toţi i-a adunat într-o mînie de nepotolit versul lui Eminescu: *„Cine-a îndragit străinii"*,... Şi-apoi a venit şi ziua cînd toţi au putut cînta: *„Sfînta zi de libertate fraţi români a răsărit"*.

Toate provinciile româneşti ne-au dat muzicieni mari, fie în muzica *„în gen popular"*, cum o numea Timotei Popovici,[2] fie în cea cultă şi, desigur, şi în cea religioasă. Că Apostol D. Culea, un adevărat apostol al raspîndirii culturii în mase şi al valorificării creaţiei populare în epocă (1882—1949), numeşte muzica un *cult* şi o *religiune*, nu e nici surprinzător, nici neadevărat. Căci muzica e, poate, cea mai apropiată de religie, de închinare şi de extaz. Melomanul e prin excelenţă un sacerdot al inefabilului. Cu atît mai mult e din aceeaşi stirpe compozitorul şi, în domeniul propriu-zis al religiei, preotul. La vechii evrei, dar şi pînă astăzi în *Heder* (şcoală primară), în *Beth Hamidraş* (liceu) şi în *Ieşiva* (Universitatea iudaica), studiul Bibliei se preda şi se învaţă cîntînd. Şi la noi, cînd şcoala se mai făcea încă în tinda bisericii, nu numai religia, ci scrisul şi cititul se făceau numai după cărţile de slujbă şi din Biblie, după Psaltire mai ales, şi repetarea recitativă în cor, sau cîntarea textelor, erau metoda cea mai eficace. Mi se pare foarte exactă afirmaţia lui Aldous Huxley cu privire la *„capacitatea muzicii de a exprima inexprimabilul"*. El îl aduce drept exemplu pe Shakespeare, care, *„ori de cîte ori avea de comunicat ceva de natura unei emoţii mistice sau a intuiţiei, făcea regulat apel la muzică pentru a-l ajuta să „transpuna" ideea"*. Huxley mărturiseşte că el însuşi a făcut la fel cu piesa de teatru care s-a extras din romanul său *Contrapunct*: *„o parte integrantă din dramă e constituită din selecţiuni din mişcarea lentă a Quartetului în la minor de Beethoven."* Şi dacă nici cu muzica nu se poate obţine efectul dorit, spune Huxley, atunci alt mijloc nu mai există. *„Atunci te poţi bizui pe tăcere"*.[3]

Muzicianul, compozitorul, culegătorul de melodii, prelucrătorul şi, în multe cazuri, cîntăreţul însuşi încălzit de ficrul nepămîntean al muzicii, sînt apariţii sacre pentru noi, precum marii, adevăraţii poeţi, poeţii care cîntă.

Cu aceste sentimente şi în această stare sufletească am început să aştern aceste gînduri, să imaginez această evocare a lui *Timotei Popovici*, compozitor, dirijor, profesor şi preot. A activat mai întîi la Caransebeş (1893), ca dirijor al Reuniunii române de muzică, apoi după studii la Conservatorul din Iaşi (1893—1895), unde a fost şi pedagog de limba germană la liceul „Vasile Lupu", a trecut la Lugoj, apoi la Braşov (1896—1899) la mai multe şcoli şi dirijor la biserica „Sfîntul Nicolae" din Şchei, şi apoi se aşează pentru restul vieţii profesor la Sibiu, la Seminarul „Andreian" şi dirijor al corului catedralei, de el înfiinţat (1922). La Sibiu a rămas pînă a trecut în corul îngerilor, tocmai cînd ajungea cei 80 de ani prescrişi ca o petrecere fireasca pe pămînt de către psalmist, pentru cei în putere (1870—1950).

Spuneam că toate provinciile româneşti ne-au dat muzicieni mari. Nu vom putea aminti decît pe cîţiva din ei şi, mai ales, pe aceia cu care am putea stabili o anumită rudenie spirituală cu Timotei Popovici, deci avînd tangenţe şi cu muzica bisericească. Pe bucovineanul *Ciprian Porumbescu* trebuie să-l numim în primul rînd, dacă vrem să pornim după un criteriu oarecum geografic. Compoziţiile lui l-au atras de la început pe Timotei Popovici. În *„Cartea de cîntece"* din 1924 reia multe din melodiile acestuia şi le aranjează pe trei voci, precum „Trei culori",[4] „Marşul călăraşilor",[5] „Pe-al nostru steag",[6] iar pe 2 voci „Cîntecul gintei latine", după cunoscutul text al lui Vasile Alecsandri. Tot din Bucovina prelucrează şi armonizează melodii de Isidor Vorobchievici (1836—1903), precum „Cîntec ostăşesc"[7] şi „Canoanele în 2 voci".[8]

Din Basarabia e atras mai ales de Gavriil Muzicescu, născut la Ismail în 1847 şi mort după o ilustră carieră muzicală la Iaşi, în 1903. De fapt Timotei Popovici a fost elevul lui Gavriil Muzicescu la Conservatorul din Iaşi (1893—1895). Prelucrează şi adaptează pentru cor pe mai multe voci şi unele melodii ale acestuia, dintre care cîteva ajunse de mare popularitate, precum „Cîntecul lui Ştefan Vodă", cuvintele şi melodia căruia însufleţesc şi întraripează pînă azi inima românească: *„Ştefan, Ştefan domn cel mare / Seamăn pe lume nu are / Decît numai Sfîntul Soare"*, poezie populară aflată între culegerile lui Vasile Alecsandri.[9] Figura lui Ştefan cel Mare i-a atras în chip deosebit pe Timotei Popovici. El a prelucrat pe 2 voci şi o veche melodie adaptată versurilor lui Dimitrie Bolintineanu, cunoscute şi copiilor: *„Pe o stîncă neagră într-un vechi castel / Unde curge-n vale un rîu mititel..."*.[10]

În aceeaşi *Carte de cîntece* el introduce şi o „melodie veche" armonizată de G. Musicescu, arătîndu-şi încă o dată preferinţa sa deosebită pentru *cîntecul patriotic*. O simplă răsfoire a *Cărţii de cîntece* ne dezvăluie de îndată cît de mult iubea Timotei Popovici cîntecele naţionale, patriotice, văzînd în ele unul din cele mai bune mijloace de educaţie a sentimentului de iubire faţă de neam şi de ţară, începînd chiar din „azilele de copii", cum se numeau grădiniţele pe vremea aceea, pînă la copiii şcolilor primare şi secundare, pentru care şi-a şi întocmit *Cartea de cîntece*. În aceeaşi *Carte* el introduce şi melodia lui G. Brătianu pe textul lui I. Neniţescu, „Pui de lei", pe care o aranjeaza pentru 3 voci.[11]

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. Antonie Plămădeală
Mitropolitul Ardealului

GLORIE ETERNĂ!

În Sfînta Scriptură aflăm formulat, în termenii cei mai clari, adevărul cum că Domnul Dumnezeu „a făcut dintr-un sînge întreg neamul omenesc, ca să locuiască peste toată faţa pămîntului" şi că pentru fiecare neam, din cîte sînt sub soare, a rînduit „hotarele locuirii sale" (F. Ap. 17, 26).

Rezultă cu evidenţă de aici că spaţiul geografic în care trăieşte fiecare popor este o moştenire divină şi ca atare un drept inalienabil.

Dumnezeu s-a manifestat faţă de neamurile cîte au fost şi vor mai fi pe parcursul istoriei, în acord cu respectul lor faţă de moştenirea pe care le-a hărăzit-o. Dacă s-au mulţumit cu ea şi au cinstit-o şi păzit-o cu toată dăruirea, Dumnezeu le-a perpetuat dăinuirea lor peste secole. Dar, dacă, din contră, au lăcomit şi la moştenirea altora, înrobind ţări şi popoare, le-a trimis tulburare şi mari încercări, pentru ca în final să le suprime chiar existenţa.

În general, soarta marilor imperii este o dovadă în sensul acesta. Ele au pierit pe rînd din istorie tocmai datorită încălcării flagrante a unor principii cum ar fi suveranitatea, integritatea teritorială, independenţa altor popoare.

Poporul român, căruia i-a fost hărăzită parte de moştenire la încrucişarea de interese a unor mari imperii, a trebuit să facă faţă, pe parcursul bimilenarei sale istorii, unor permanente presiuni şi încercări de nesocotire a drepturilor şi libertăţilor sale, plătind adeseori un greu tribut de sînge pentru menţinerea sau redobîndirea acestora. Aproape că nu există palmă a gliei străbune care să nu fi fost stropită cu sîngele martirilor şi eroilor neamului.

Faţă de aceasta, ca faţă de cei mai buni fii ai ei, patria este de-a pururi recunoscătoare, închinîndu-le un adevărat cult şi păstrînd în memorie faptele lor de jertfelnicie.

După îndelungata perioadă a dominaţiei comuniste, cînd cinstirea eroilor neamului a fost umbrită prin exacerbarea cultului personalităţii dictatorilor, poporul nostru a simţit nevoia unei reparaţii ce se cuvenea înfăptuită faţă de toţi fiii României care şi-au pierdut viaţa pe cîmpurile de luptă.

Această reparaţie s-a înfăptuit Duminică, 27 octombrie 1991, cînd au fost reaşezate, cu onorul cuvenit, în inima capitalei, adică în locul de unde, în chip samavolnic au fost exilate, osemintele ostaşului necunoscut, simbol sacru al tuturor bravilor români care, în urma sacrificiului suprem, şi-au înscris numele în cartea veşniciei neamului.

A fost o zi de profundă reculegere naţională şi de devoţiune faţă de nesfîrşita ceată a eroilor şi martirilor români din toate timpurile şi locurile.

Veşnică să le fie pomenirea!

Pr. prof. D. Abrudan

TRECEREA LA CELE VEŞNICE A SANCTITĂŢII SALE

DIMITRIOS I
Arhiepiscop al Constantinopolului şi Patriarh Ecumenic

În seara zilei de 2 octombrie 1991 a trecut la cele veşnice, în urma unui atac de cord, Sanctitatea Sa Dimitrios I, Arhiepiscop al Constantinopolului şi Patriarh Ecumenic.

Adormitul în Domnul s-a născut la 8 septembrie 1914. A fost hirotonit preot în anul 1942 şi a slujit în diferite parohii din Turcia, Grecia şi Irak, pînă în anul 1964 cînd a fost hirotonit episcop.

În 1972 a fost ales mitropolit de Imvrou şi Tenedou, una dintre cele patru eparhii active ale Patriarhiei Ecumenice din Turcia.

Tot în acelaşi an, în urma vacantării scaunului de patriarh ecumenic, este înălţat în această treaptă blîndul şi smeritul mitropolit Dimitrios.

În cei aproape douăzeci de ani de arhipăstorie, Patriarhul Dimitrios I a întreprins vizite frăţeşti în mai toate Bisericile Ortodoxe Autocefale, a vizitat Vaticanul şi toate organismele ecumenice internaţionale. A fost primul patriarh ecumenic care a vizitat Statele Unite ale Americii şi de asemenea primul patriah ecumenic, care după patru sute de ani, a vizitat Biserica Ortodoxă Rusă.

În 1987 a fost oaspetele Bisericii Ortodoxe Române, bucurîndu-se de aleasă cinstire din partea clerului şi credincioşilor români. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist l-a caracterizat, pe bună dreptate, ca fiind „un promotor al comuniunii şi frăţietăţii dintre Bisericile Ortodoxe surori, mai ales prin conferinţele panortodoxe pe care le-a convocat şi prin vizitele făcute Bisericilor ortodoxe surori".

Patriarhul ecumenic Dimitrios I a fost în egală măsură continuatorul deschiderii Ortodoxiei spre dialogul cu celelalte Biserici creştine (neortodoxe) iniţiat de predecesorul său, patriarhul Athenagoras. Astfel, în timpul arhipăstoririi sale a început dialogul teologic oficial între Biserica Ortodoxă şi Biserica Romano-Catolică. S-a încheiat apoi, cu succes, dialogul cu Bisericile Vechi Orientale, urmînd să se stabilească în viitor revenirea la comuniunea euharistică. În sfîrşit, au fost continuate sau iniţiate dialoguri bilaterale sau multilaterale în cadrul organismelor ecumenice internaţionale cu Biserica Veche Catolică, cu Biserica Anglicană, cu Federaţia Bisericilor Luterane şi cu Alianţa Reformată.

„Sensibil la problemele care frămîntă astăzi lumea, Patriarhul Dimitrios s-a arătat un om al păcii, în faţa escaladării violenţei şi un apărător al integrităţii creaţiei, în faţa crizei ecologice de astăzi".

Întru fericită adormire, veşnică odihnă dă Doamne sufletului adormitului robului Tău Dimitrios I, patriarh ecumenic, şi-i fă lui veşnică pomenire!

NOUL ARHIEPISCOP AL CONSTANTINOPOLULUI ŞI PATRIARH ECUMENIC
Sanctitatea Sa BARTHOLOMAIOS ARCHONTONIS

În ziua de 22 octombrie 1991, Sfîntul Sinod al Patriarhiei Ecumenice l-a ales pe noul Arhiepiscop al Constantinopolului şi Patriarh Ecumenic, în persoana Mitropolitului de Calcedon *dr. Bartholomaios Archontonis*.

Noul Patriarh Ecumenic s-a născut la 12 martie 1948 în Imvros. A absolvit cursurile facultăţii de Teologie în 1961. Şi-a susţinut apoi doctoratul în Teologie la Institutul Pontifical de Studii Orientale, în anul 1968, cu teza: „Despre codificarea Sfintelor Canoane şi a dispoziţiilor canonice în Biserica Ortodoxă". A mai făcut studii de spiritualitate la München şi în alte centre universitare din Europa. În 25 decembrie 1973 a fost hirotonit arhiereu şi instalat apoi ca mitropolit de Filadelfia. După decesul Mitropolitului Meliton de Calcedon, părintele său duhovnicesc, Mitropolitul Bartholomaios a devenit succesorul acestuia, fiind întronizat în 14 ianuarie 1990. A îndeplinit şi funcţia de director al Biroului Patriarhului Ecumenic.

În calitate de membru al Sfîntului Sinod al Patriarhiei Ecumenice şi de preşedinte al multor comisii sinodale, între care şi Comisia Sinodală pentru relaţiile interortodoxe şi intercreştine, Sanctitatea Sa Bartholomaios, noul Patriarh Ecumenic a participat la numeroase întruniri panortodoxe şi pancreştine.

Ca mitropolit şi director al Biroului Patriarhului Ecumenic, Sanctitatea Sa l-a însoţit pe Patriarhul Dimitrios I în toate vizitele oficiale efectuate în Bisericile ortodoxe autocefale, în America, la Roma, la Consiliul Ecumenic al Bisericilor şi la Conferinţa Bisericilor Europene.

A vizitat România în anul 1986, ca delegat al Patriarhiei Ecumenice la funeraliile Patriarhului Iustin si în 1987, ca membru al delegaţiei oficiale a Patriarhiei Ecumenice, care a însoţit pe Patriarhul Dimitrios I în vizita efectuată Bisericii Ortodoxe Române.

Întîistătătorul Bisericii noastre, ierarhii, clerul şi credincioşi îl întîmpină pe noul *Patriarh Ecumenic* cu sincera urare de sănătate, pace şi îndelungată arhipăstorire!

„Bătrînească şi cinstita şi curata noastră Lege"

Vorbind despre Andrei Şaguna, Octavian Goga, fiul preotului din Răşinari, îl aseamănă pe marele mitropolit cu un stilp de foc care luminează în noapte. Credem că nu greşim cînd acest lucru îl putem spune şi despre poetul răşinărean, cînd ne gîndim mai ales la lucrarea şi creaţia sa de pînă la 1918, perioadă în care Oct. Goga a fost un fidel purtător de cuvînt al românilor transilvăneni, întărindu-i şi luminîndu-i prin harul versurilor sale, care ne încălzesc şi ne fac să ne contopim cu bucuriile şi mai ales ofurile celor mulţi, pentru al căror bine sîntem chemaţi şi astăzi să punem umărul. Să ne amintim doar următoarele versuri din poezia „Rugăciune":

În pieptul zbuciumat de doruri
Eu simt ispitele cum sapă,
Cum vor să-mi tulbure izvorul
Din care sufletul s-adapă.
Din valul lumii lor mă smulge
Şi cu povaţa Ta-nţeleaptă,
În veci spre cei rămaşi în urmă
Tu, Doamne, văzul meu îndreaptă.
. . . . . .
Alungă patimile mele,
Pe veci strigarea lor o frînge
Şi de durerea altor inimi
Învaţă-mă pe mine a plînge.
Nu rostul meu, de-apururi pradă
Ursitei maştere şi rele,
Ci jalea unei lumi, Părinte,
Să plîngă în lacrimile mele.

Răsărit şi crescut în sînul obştei celei mari a fiilor acestui pămînt, Oct. Goga a fost deplin convins de rolul negrăit pe care credinţa noastră ortodoxă l-a avut şi îl are în menţinerea fiinţei, în luminarea şi întărirea răzbaterii poporului român prin încercările grele cărora a trebuit şi trebuie să le facă faţă în aspra sa istorie, credinţă pe care, în poezia „Moş Craciun", o numeşte atît de inspirat: *„Bătrînească şi cinstita şi curata noastră Lege"*. Stima sa faţă de această „Lege", „Legea românească", cum a fost şi este ea numită în Transilvania, rezultă, între altele, şi din poezia „Străinul", în gura căruia pune şi cuvintele „că nu-i păcoat mai mare/ Decît să-ţi lepezi Legea ta", sau cum glăsuieşte în „Dascălul": „Focul mare al dragostei de Lege, / ... prin potopul veacurilor negre / Ne-a luminat cărările pribege".

„Bătrînească şi cinstita şi curata noastră Lege".

Bătrînească de bună seamă pentru că Legea noastră creştină ortodoxă nu este de ieri-de-alaltăieri, venită de undeva ca o marfă de import, ci ea este deodată cu noi; ne-am născut cu ea, din care motiv ne-a pătruns în întreaga noastră structură psiho-fizică, în toate mădularele noastre, în toată plămada noastră, revărsîndu-se în afară în chipul senin al românului, în generozitatea sa, în simţul armoniei şi echilibrului său, al răbdării sale, al toleranţei sale, al omeniei sale, în zicalele sale, în muzica, în portul şi dansul său, toate încărcate de-o extraordinară frumuseţe morală. „Ortodoxia — spune undeva profesorul şi istoricul Ioan Lupaş — a plămădit sufletul etnic al acestui popor; din ea au izvorît toate creaţiunile lui de artă literară şi cultură, menite a-i deschide căile spre perfecţionarea morală şi intelectuală". Moldoveanul — constata la vremea sa Dimitrie Cantemir — nu se aşează la masă pînă cînd nu lese în stradă şi priveşte în sus şi-n jos să vadă dacă nu este vreun călător să-l poftească la bucatele sale, atîtea cîte le avea.

Bătrînească, pentru că primele certificoate de naştere această Lege le scria încă din sec. I al erei noastre creştine, cînd Sf. Apostol Andrei, pe care ar trebui să-l trecem la loc de mai vădită cinstire în calendarul nostru creştinesc şi naţional, cînd ucenici ai Sf. Apostol Pavel, negustori greci, apoi, ceva mai tîrziu, soldaţi romani aruncau primele seminţe evanghelice pe meleagurile noastre.

Bătrînească, pentru că ne-a vegheat paşii de la naştere, ne-a dus de mînă ca o mamă bună, ne-a învăţat ce e bine şi ce e rău, mîngîindu-ne şi întărindu-ne în vremuri de ispită, a stat mereu la sfat cu noi cum au stat încă din vremuri imemoriale bătrînii noştri încărcaţi de ani şi de înţelepciune. Căci nu fără temei s-a născut vorba: Cine n-are bătrîni să-i cumpere.

Şi cinstita, de bună seamă în înţelesul de respectata, demna de cinstire Lege. Şi cu adevărat am cinstit-o şi, nădăjduim, s-o cinstească în continuare fiii neamului nostru.

Au cinstit-o atîţia martiri, încă din chiar primele zile ale naşterii sale, sfinţi ştiuţi şi, mai ales, neştiuţi, care i-au urmat mai cu osebire sfatul, care au apărat-o cu jertfa vieţii lor şi au înmiresmat pămîntul nostru cu frumuseţea vieţii lor spirituale, şi de care n-am dus lipsă niciodată şi despre care nădăjduim să se vorbească de acum încolo tot mai mult; au cinstit-o Sf. Sava de la Buzău, Sf. Ioan Românul; Sf. ierarhi Ilie Iorest şi Sava Brancovici, Sf. Oprea, ciobanul din Săliste ,Sf. Daniil Sihastrul şi într-un mod cum nu se poate mai onorant pentru ei şi pentru neamul românesc, Sf. Constantin Brîncoveanu, Sfinţii Matei, Radu, Ştefan şi Constantin, fiii săi, care şi-au pus de bună voie capul pe butuc, decît să se lapede de Legea lor; a cinstit-o ţăranul român din Mărginimea Sibiului din anii luptei împotriva uniaţiei, ţăran care trimitea vorba Mariei Tereza că dacă vrea să-i ia cojocul, i-l dă, dacă-i doreşte braţele, i le dă, dar sufletul — Legea, aşadar, credinţa — nu i-l dă pentru nimic în lume; a cinstit-o Horea, cînd asemenea Mîntuitorului pe cruce, şi-a iertat vînzătorii, înainte de-a fi ciopîrţit cu roata şi încă mulţi ca el.

A cinstit-o Neagoe Basarab cînd sfătuia pe fiul său Teodosie: „Ia aminte şi aceasta, fătul meu, că poruncesc dumnezeieştile Scripturi, să te lepezi de

(Continuare în pag. a 3-a)

Pr. Gh. Papuc

TIMOTEI POPOVICI

(Urmare din pag. 1-a)

În Basarabia, muzica bisericească lineară, cultivată de altfel și de Timotei Popovici, a fost ilustrată vreme îndelungată de compozitorul preot M. Berezovschi (1868—1940), dirijor al corului catedralei din Chișinău, cu operă tipărită (Cîntările Sfintei Liturghii) de I. Căpriță, laic originar din Banat și autor de melodii laice, unele ajunse a fi socotite „populare", și de diaconul Alexandru Cristea, autorul melodiei „Limba noastră", pe versurile lui Al. Mateevici. Pe toți aceștia i-am apucat și eu, în corul celor din urmă cîntînd ca elev de seminar. I. Căpriță a fost profesor la Seminarul din Chișinău, iar Al. Cristea la Școala Eparhială de fete din același oraș, dar a condus și un cor mixt, de seminariști și eparhialiste înainte de război. Compozitori de muzică bisericească au mai fost Vasile Popovici (n. 1900) și Mihail Bârcă (n. 1888), acesta din urmă prelucrînd *Colinde și cîntece de stea*, pe versuri populare, o *Liturghie pe teme psaltice* și alte *Cîntări bisericești*. Vasile Popovici a compus un *Triptic de Crăciun* și *Urare de Anul Nou*.

I-am amintit anume pe acești basarabeni pentru că, în ultima jumătate de secol, unii din ei au fost completamente omiși din repertorii și enciclopedii, și n-a fost drept. Doar în treacăt se cade să mai amintim aici măcar cîțiva din cei cu care Timotei Popovici trebuie trecut în aceeași familie de creatori cu faimă mare în muzica românească, atît în cea bisericească, precum și în cea laică. Anton Pann (1794—1854) autorul melodiei lui *„Deșteaptă-te române"*, — căci chiar dacă această melodie e în parte culeasă și de unii atribuită lui G. Ucenescu — Anton Pann tot mare rămîne, apoi Varlaam Basarabeanul (Barancescu, protopsalt și profesor la Brașov, retras la Mînăstirea Ciolanu), Dimitrie Suceveanu și neapărat I. Popescu-Pasărea (n. 1871—1943) și dascălul său Ștefanache Popescu (1824—1911).

Timotei Popovici era bănățean după naștere (n. Pîncova, jud. Caraș-Severin), dar adevărata carieră muzicală a făcut-o la Sibiu, pe urmele lui *Dimitrie Cunțan* (1837—1910) și ale lui *Gheorghe Dima* (1847—1925). Venit la Sibiu de la Brașov (1899) ca profesor la muzică vocală și instrumentala la Seminarul „Andreian", a fost și econom al Seminarului și îndată și profesor la școala de fete a „Asociațiunii" (ASTRA). În anul urmator a fost numit și director de muzică la *„Reuniunea de muzică"*. În anul 1910 a fost ales dirigent al „Reuniunii sodalilor români din Sibiu". Din 1906 preda la Secția pedagogică a Seminarului și ... desenul. Corul mixt înființat de el încă în vechea bisericuță care exista pe locul actualei catedrale, s-a dezvoltat începînd din anul 1922 în măreața catedrală de azi, pînă a avea 200 de persoane, devenind unul din cele mai bune coruri din țară. Dirijorul, Timotei Popovici, 18 ani a organizat și condus acest cor fără nici un salariu personal.[12] A fost urmat de prof. pr. Gheorghe Șoima, iar astăzi e continuat de arhid. prof. Ion Popescu, pe linia tradiției ctitorului Timotei Popovici.

Aici la Sibiu, a compus, a armonizat, a cules opere muzicale populare, patriotice, legende istorice cîntate, colinde și cîntece de stea. A compus, e de la sine înțeles, melodii bisericești, inclusiv *„Cîntările Sfintei Liturghii"*.[13] Tot din această categorie face parte și o *Rugăciune la procesiuni religioase* (Sibiu, 1921). Despre *Cartea de cîntece*, în care introduce melodii populare și patriotice pentru școlari, am amintit mai înainte. Adaugam că a publicat trei ediții, de fapt însă trei volume diferite pentru că sînt foarte diferite ca dimensiuni și conținut.[14] În 1905 a publicat un *Dicționar de muzică*,[15] iar în 1914, șapirografiat, un *Repertor coral pentru cor de barbați* (126 p.), în care cele mai multe melodii sînt ale sale, dar a ales și bucăți frumoase din creația altor compozitori, precum Gh. Dima, A. Adam, Beethoven, Ciprian Porumbescu, acesta și cu melodii religioase: *„Adusu-mi-am aminte"* și *„Tatal nostru"*, Fr. Schubert, Marschner, Tudor de Flondor cu „Somnoroase pasărele" pe versurile lui Eminescu, I. Vidu ș.a. In 1920 a scos o cărticică de *Cîntece naționale* pentru 2 voci egale (20 p.), iar în 1928 o culegere de colinde *„Florile dalbe"* (2 vol., Craiova), colinde avînd însă risipite prin toate celelalte *cărți* pe care le-a publicat.

Opera muzicală a lui Timotei Popovici e alcătuita din compoziții originale, din culegeri și prelucrari după melodii populare și din compoziții *„in gen popular"*. Timotei Popovici vedea în muzică *„unul din cele mai puternice mijloace de educație"*. Muzica are ca scop *„cultivarea tuturor sentimentelor bune omenești și în special a celui religios, moral și patriotic național"*. Dar ea are și un al doilea scop atît de important: *„cultivarea simțului muzical și a culturii estetice și artistice"*. După părerea lui, izvorul cel mai curat al muzicii, care poate duce la asemenea rezultate, care poate pătrunde ușor în suflete, este *„cîntecul popular"*, și anume, la noi românii, cîntecul popular românesc. El face o întreagă demonstrație asupra necesității absolute a cultivării *acestui cîntec*, și nu a cîntecului popular străin care, nu de altceva, dar nu ni se potrivește și, mai ales, nu se potrivește rolului educativ pe care îl are în vedere Timotei Popovici. El spune despre sine: *„Am adaptat melodii populare, mai ales din cele fără text, și am compus însumi în genul muzicii populare, melodii pe texte bune, alese din poezia populară, ori din poeții cei mai de seamă ai noștri. M-am ferit înadins de cîntece cu caracter străin și, cu deosebire, de cîntece populare străine pentru că pe acestea le consider ca dezastruoase pentru sufletul românesc, în urma efectului lor de înstrăinare, ce îl observăm cu durere la prea mulți dintre aceia care, începînd cu grădina de copii și pînă la încheierea instrucției muzicale în școala secundară, au fost „educați" românește, dar cu cîntec străin"...*[16].

Cîntecul popular, *sau în gen popular*, ocupă un loc important în creația lui Timotei Popovici, și ar fi greu de spus care, înaintea căruia trebuie așezat: cîntecul religios, cel popular, cel patriotic sau colindele și cîntecele de stea. Căci a excelat în toate. Și multe din melodiile pe care le credem astăzi anonime, sînt de fapt opera lui. Iată numai cîteva exemple: „Cîntec de primăvară", pe versurile lui Șt. O. Iosif: *„Înfloresc grădinile / Ceru-i ca oglinda / Prin livezi albinele / Și-au pornit colinda"*; „Vine Mai", pe text de I.I. Onu: *„Vine, vine luna Mai / Se preface tot în rai / Cum încep căldurile / Înfrunzesc pădurile"*; „Cîntec de leagăn" pe text de Șt. O. Iosif: „Hai odor, hai păsărică..."; „Marșul lui Iancu"; „Sfînta zi de libertate"; „Rodica" pe text de Vasile Alecsandri: *„Purtînd cofița cu apă rece"*... și am putea da încă multe exemple (La Oglindă, Florile dalbe, Linu-i lin, Praznic luminos etc.).

Timotei Popovici a luptat toată viața pentru păstrarea nealterată, am zice pentru apărarea de poluarea modernismului fals înțeles, a cîntecului popular și a colindelor. În această privință ar putea fi pe bună dreptate considerat un premergător al tuturor celor care azi luptă pentru aceeași păstrare a autenticității melodiilor de inspirație și origine populară. Începînd din 1926 el a inițiat concertele de colinzi din catedrala din Sibiu sub lozinca: *„Pentru reînvierea și cinstirea vechilor și frumoaselor noastre cîntece de Crăciun"*.[17] Aceeași operă de păstrare a autenticității melodiilor tradiționale, populare, și de curățire de influențele străine, a întreprins-o Timotei Popovici și în legătură cu cîntările „Oastei Domnului". Pr. Gheorghe Șoima, care i-a fost apropiat, a remarcat întotdeauna și rigoarea cu care își alegea textele, cu grija de a nu aduce vreo atingere nepotrivită moralei creștine, mai ales în unele cîntece populare.[18] Se vede bine pe toate textele pe care a compus că a ales creații ale marilor scriitori, Eminescu, Alecsandri, Coșbuc, Șt. O. Iosif, D. Bolintineanu și alții, și că nu și-ar fi îngăduit niciodată să-și pună geniul creator în slujba vreunor expresii licențioase, sau măcar aluzive, atentînd la morala creștină și publică. Chiar atunci cînd din folclor a prelucrat și teme exprimînd relații și sentimente dintre tineri, le-a ales pe acelea a căror puritate și firesc decent n-a putut sugera nimănui gînduri urîte.

Cu un anumit prilej a dovedit și deosebite calități de polemist cu privire la muzica populară românească pe care unii au încercat fie s-o amestece cu alte caractere melodice, fie s-o falsifice sau s-o atribuie altor națiuni decît celei române. Este elocvent în privința aceasta un articol pe care l-a publicat în 1946 în „Gazeta Sibiului" și pe care l-a scos apoi într-o broșură, intitulată: *„Despre folclorul poetic și muzical român. În legătură cu moartea unui folclorist"*. Polemiza cu un autor căruia nu-i dă numele (un bun prieten al său, zice), dar dă numele folcloristului mort: Béla Bartók. E de la sine înțeles că îl prețuia pe Béla Bartók, dar, în broșura amintită mai sus, arată că multe din culegerile lui Béla Bartók erau de fapt melodii ale lui Vidu (Auzi valea, Spusu-mi-a frunza de vie ș.a.), iar unele prelucrări ale lui Bartók *„erau nepotrivite cu firea"* melodică românească, fiind prea intelectualizate, intervenindu-se prea mult în ele. *„Cîntecul românesc de-arîndul (dimpreună cu colindele), nu primește decît haina simplă și cea mai frumoasă, ce se numește clasică, adică hăinuța țărăncuței noastre, albă, împodobită cu flori, altițe și alte cusături și podoabe mărunțele și gingașe, ce însă nu-i vatămă cu nimic frumusețea sa românească. Altă îmbrăcăminte nu-i trebuie țărăncuței noastre mîndre, cum nu-i trebuie nici cîntecului nostru românesc"*.[19]

Despre Béla Bartók, Timotei Popovici spune că el, în studiile sale teoretice, nu a căutat să lămurească *„însușirile cîntecului românesc, ci mai mult unele asemănări și influențe ale muzicii neamurilor cu care trăim împreună în țara noastră, ori sîntem vecini, cum și influența muzicii noastre asupra muzicii lor"*. Ar fi dorit așadar ca Bartók să se informeze mai mult asupra creației românești — arată cu erudiție și toate sursele la care ar fi putut apela — și că ar fi trebuit să știe că multe din melodiile culese de el erau deja culese de alți muzicieni români, cărora le dă și numele, și exemplifică cu titluri cîntecele la care se referă. Supărarea cea mai mare a lui Timotei Popovici este aceea că, în urma unor certuri cu confrații săi, Bartók a *„șters cu buretele"* ce a scris mai înainte, și peste acelea *„a scris cu litere groase că, tot ce a cules, nu este românesc, ci unguresc"*.[20] Ori împotriva acestei afirmații stă realitatea și toate culegerile anterioare de folclor din Transilvania și Banat, facute chiar de el, Timotei Popovici, de Gheorghe Dima, de D.G. Chiriac, Ion Vidu, G. Brezu, Ion Bohociu, Sabin Drăgoi, Ion Deiu, Tiberiu Brediceanu, Achim Stoia, Dr. Nicolae Ursu la care Timotei Popovici a văzut un manuscris cu peste 600 de colinde și cîntece românești, C. Brăiloiu, Ilarion Cocișiu, Gheorghe Șoima, Ilie Micu, Gheorghe și Aron Bogdan, profesorul Garofoiu și, bineînțeles, Anton Pann. Sînt, cu adevărat, mărturii cu neputință de pus la îndoială și pot trage greu pe talgerul cîntarului polemic al lui Timotei Popovici.

Trebuie să remarcăm însă că polemica pe care o cultivă muzicianul nostru e de cea mai academică ținută, în termeni urbani, convingători, bine argumentați, care n-ar fi putut mînia nici un interlocutor onest.

Cu acest prilej Timotei Popovici povestește și un episod legat de creația pianistului Franz Liszt (1811—1886) pe care toate enciclopediile îl numesc *„pianist ungur"*. Timotei Popovici îl numește „neamțul Franz Liszt"! Probabil aceasta vine dintr-o ceartă pe care Liszt a avut-o spre sfîrșitul vieții cu conaționalii săi, după care a scris o carte în limba germană, în care ar fi declarat că muzica ungurească nu e ungurească, ci *„se datorește fraților cu pielea tuciurie"*.[21] Aceasta i-ar fi atras anatema generală și izgonirea din toate pozițiile pe care le deținea în cultura țării sale. N-am cercetat aceste lucruri, așa că le notăm așa cum le-a scris Timotei Popovici. El mai făcea însă o constatare: că Liszt ar fi făcut o improvizație de marș maghiar (numit de aceștia Marșul lui Rákotzy) cu foarte multe elemente asemănătoare melodiei: *„Strigă Bărnuț din Sibiu, că Ardealul nu-i pustiu, Strigă Iancu de la munte, nu te teme măi Axente"*, melodie folosită de Timotei Popovici, din tezaurul românesc folcloric din Transilvania, în poemul despre Avram Iancu, intitulat *„Regele munților"*, Liszt ar fi folosit melodia în ceea ce a numit el o *rapsodie* pe care ungurii o credeau ungurască. Timotei Popovici spune că chiar Liszt ar fi declarat contrariul. Se știe că Octavian Beu[22] a descoperit la Weimar, mai tîrziu, și o *Rapsodie română*, a lui Liszt, pe lîngă cea ungurească cunoscută.

Nefiind specialist, nu mă angajez nici în această discuție, dar o însemnez pentru specialiști cu gust pentru polemici, care, după expresia lui O. Paler, au a cultiva genul polemicilor cordiale!

Problema, deși nu era și muzician — poate numai asta nu era — l-a preocupat și pe Nicolae Iorga. Într-o comunicare susținută la Academia Română, el spune că multe pasaje, teme din *Rapsodia ungară* de Liszt, sînt de origine românească și ar putea fi puse pe două coloane.[23]

Așa că chiar dacă Timotei Popovici se referă la această rapsodie, că ar fi avînd în ea numeroase elemente muzicale românești iată că are un sprijinitor în Nicolae Iorga.

În afară de respectul pentru puritatea melodiilor populare, pentru textele morale, pentru colindele care să nu-și piardă aroma pe care o au atunci cînd sînt cîntate de copii la ferestre în Ajunul Crăciunului, și care reprezintă moșteniri din moși-strămoși, creații anonime ale geniului popular, Timotei Popovici a mai încercat ceva. Poate un lucru mărunt, dar semnificativ totuși. A propus ca indicațiile de executare a melodiilor să fie în românește, nu în italiană. *„Și în muzică putem și trebuie să vorbim românește"*, scrie el.[24] El așa a și făcut dar, dîndu-și seama că e într-un moment de *trecere*, a notat de cele mai multe ori, în paranteză, și indicația italiană: lin (lento), încetinel (andantino) timp de horă (allegro) etc. Alteori doar indicația românească: sprinten, maiestuos, moderat, vioi etc.

În fruntea multor melodii populare, sau la colinde, el notează că sînt de origine populară, „cîntec vechi", „cîntec popular", „colindă populară", la multe din ele indicînd și localitatea de unde au fost culese: din Rășinari, din Banat, din Ardeal.

La unele notează „melodie devenită populară" (Primăvara). Ține mult la arătarea sursei anonime, populare, pentru a ilustra astfel geniul muzical, creator, românesc, parcă știind ce va scrie un Aldous Huxley că „în antichitate artele erau aproape în întregime anonime".[25] Grecii au fost cei care au însemnat numele autorului pe operă, sau au făcut să se știe autorul. Huxley crede că au făcut-o din orgoliu, pentru faimă imediată și în posteritate. Și iată că au fost apoi bine imitați, chiar pînă la legiferarea dreptului de autor. Și la legitimarea semnăturii. Acesteia nu i-a scăpat nici Timotei Popovici. Și-a semnat compozițiile proprii și ele nu sînt puține deloc. Și sînt frumoase. Nu poate exista astăzi un repertoriu de concert de colinzi, fără numele lui Timotei Popovici. Tot așa și în cele mai exigente repertorii de muzică populara, sau în gen popular din studiile de mare importanță, publicate de Timotei Popovici, se intitulează: *„Principiul național în muzică"*. Pornind de la ideea că factorii principali care alcătuiesc viața sufletească a unui popor sînt mai ales limba, poezia și arta, el se ocupă îndeosebi de muzică și anume de cea populară în care vede exprimată întreaga ființă a unui popor. *„În cîntecele poporului este exprimată foarte lămurit firea poporului cu modul lui deosebit de gîndire și simțire cu toate înclinările, suferințele și aspirațiunile sale"*.[26] Muzica este, după limbă, cel mai puternic factor național și cultural. Ea trebuie căutată la sate, acolo unde poporul e mai ferit de influențele străine. Se ridică deschis împotriva cupletelor triviale care denaturează muzica, și împotriva alterării ei prin muzica țigănească. Îi recunoaște acesteia meritele, dar previne împotriva amestecării ei cu muzica românească. Aceasta se va fi potrivind altora, dar nu nouă. Ca talent și suflu poetic, Timotei Popovici trimite la sursele românești. Muzica adevărată trebuie căutată *„în coliba săracului, în cîmpul înflorit și în lanurile aurii, în crîngul întunecos și în codrul frate de cruce, la munte și în poiana înverzită, în șezatorile fetelor și în horele din sărbători unde, nestingherit de nimeni, țăranul român își cîntă suferințele și bucuriile sale, își varsă tot focul inimii lui curate. Acolo trăiește doina strămoșească"*.[27]

Poate că, citite acum, îndemnurile lui Timotei Popovici să mai fie încă actuale ca și atunci cînd au fost scrise, deși marea cantitate de folclor existent, acumulat de veacuri, a fost redusă substanțial de mulți și harnici culegători. Folclorul nou, nu mi se pare a se putea impune deocamdată. El are nevoie de o lungă perioadă de verificare, de esențializare și de contribuții nenumărate care, în convergență de simțire și de expresie, să-l impună. N-aș putea însă afirma cu certitudine că totul a fost cules și că tezaurul s-a epuizat. Cred că în privința aceasta are dreptate Adam Miczkiewicz, citat chiar de Timotei Popovici: *„O, cîntec popular! Tu stai și păzești templul amintirilor naționale, tu ai aripi și glas ca de Arhanghel, adesea ai și arme ca dînșii! Flacăra mistuie lucrările penelului, tîlharii jefuiesc comorile, dar cîntecul scapă în veci cu viață și se strecoară printre oameni. Dacă sufletele înjosite nu știu să-l hrănească cu dor și cu speranță, el fuge la munți, se acață de stînci și de acolo spune de vremuri trecute"*.

Credincios punctului de vedere de la care a pornit, Timotei Popovici nu crede că adevărata cultură muzicală s-ar face numai pe baza muzicii clasice străine, cum credeau unii în vremea sa. El crede că ea se face prin cultivarea muzicii naționale, pornind de la muzica populară, dar mai crede și că aceasta poate fi ridicată la înălțimea clasicismului.[28] O parte din creația lui George Enescu o probează îndestul și, dacă ar mai trăi, Timotei Popovici ar putea apela desigur și la acest argument...

Un portret frumos îi face lui Timotei Popovici profesorul Ilie Micu și accentul cade tocmai pe specificul muzicii populare românești la care atît de des a apelat Timotei Popovici. O idee din acest portret mi-a plăcut îndeosebi: *„Sintem datori* — scrie profesorul în numele lui Timotei Popovici — *ca viersul dat numai nouă* (s.n.) *și numai în putințele noastre de păstrare și fructificare să-l facem valabil și pentru alte neamuri care doresc să ne cunoască și să guste din prisosul comorii noastre sufletești"*.[29] Îmi place ideea aceasta că Dumnezeu ne-a dat un anumit viers *numai nouă*, un specific românesc deci, și că sîntem datori să-l arătăm și să-l înmulțim ca pe un talent special. Ilie Micu, aflăm chiar dintr-un articol al lui Timotei Popovici, îi era ucenic și, prin 1946, conducea la Sibiu corul „Reuniunii române de muzică Gheorghe Dima".[30]

În 1945 Timotei Popovici a fost sărbătorit la împlinirea vîrstei de 75 de ani. S-au scris atunci cuvinte frumoase despre activitatea lui.[31] În arhiva Mitropoliei din Sibiu se păstrează copiile unor scrisori și dedicații trimise lui Timotei Popovici cu diferite ocazii de prof. univ. Const. N. Tomescu, de Grigore Magiari și Nicolae Lungu, de prof. G. Breazu și Principesa Ileana. Există și un text intitulat *Vînzarea lui Iuda*, din care vedem că Timotei Popovici scria și texte în versuri, pentru unele compoziții ale sale, căci se specifică: „Versuri și muzică, pentru 2—4 voci egale și mixte de Timotei Popovici". Nu se poate ști al cui e scrisul. Iată textul care, poate, e inedit:

1. Cînd la Cina cea de Taină Domnul cu ai Săi a stat
   El știind ce-avea să vină, cu glas blînd le-a cuvîntat:
   Frații mei sosit-a ceasul de-mplinire, cum e scris
   Judecat voi fi la moarte și pe cruce voi fi-ntins.
2. Voi să nu vă pierdeți rîvna, nici să vă înspăimîntați
   Credeți și-n curînd veni-va vremea să vă bucurați
   Dar dintre voi unul este, care-Mi va fi vînzător
   Pe trei zeci de-arginți acela mă va da jidovilor.
3. Ucenicii întrebară care-i acel păcătos
   Ce-ar cuteza să-l vîndă pe Domnul Iisus Hristos?
   Cînd veni rîndul lui Iuda, Domnu-i zise: Da, tu ești
   Mergi degrab și isprăvește fapta ce o plănuiești
4. Atunci Iuda cel fățarnic merse de se tîrgui
   Cu-n sărut le dete semnul și arginții și-i primi
   Dar curînd veni mustrarea... banii napoi de-aruncă
   Și fugind pe cîmp, departe, de-un copac se spînzură.

Cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la naștere (1970, la 20 august), precum și a împlinirii a 20 de la moartea sa (11 iulie 1970) la Sibiu s-a organizat o Sesiune de comunicări și un Simpozion comemorativ la care au vorbit din Sibiu: prof. Ilie Micu, prof. Gheorghe Șoima, Corneliu Dragoman, apoi prof. Dumitru Jampon-Marga, din Caraș-Severin, prof. Constantin Catrina, din Brașov, prof. Nicolae Oancea din București, prof. Nicolae Varga din Tîrgu Mureș și mitropolitul Nicolae Mladin[32]. Cu acea ocazie s-a organizat și o expoziție comemorativă, un concert și un parastas la catedrală. In 1990 s-au împlinit 120 de ani de la naștere, și 40 de ani de la moartea lui Timotei Popovici. În afară de amintirea celor două date, în catedrala din Sibiu, cu prilejul concertului de colinzi dinaintea Crăciunului, nu s-a mai făcut nici o festivitate de comemorare. Se face, iată acum, cu un an mai tîrziu dar, vorba românului, mai bine mai tîrziu decît niciodată! Anul rotund 1990 a fost un an prea plin de evenimente, de comemorări ale eroilor, martirilor și victimelor Revoluției din 1989, așa încît abia acum Sibiul respiră și în ritmul îndatoririlor de a-și aminti de oamenii lui mari din trecut, printre care unul foarte însemnat a fost Timotei Popovici.

E interesant să aflăm din *Cartea de cîntece* a lui Timotei Popovici, că el a scris și armonizat și un cîntec cîntat de Andrei Șaguna, probabil lui Dimitrie Cunțan, de la care l-a auzit Timotei Popovici. E vorba de un *„Imn la Intrarea în Biserică"*, Cîntec popular religios.[33] Textul e de Zaharia Boiu.

Timotei Popovici, precum dau mărturie toți cei care l-au cunoscut, a fost un suflet bun, generos, precum se și cuvenea să fie un om în care totul era muzică, armonie. A lăsat amintiri frumoase ca muzician și ca om. Orfeu vrăjea cu lira sa oameni și zei, animale și plante, Timotei Popovici a vrăjit multe generații de elevi, studenți și credincioși ai Sibiului.[34] Acum bucură cu cîntecul său o țară.

Muzica deschide ferestrele binelui din om: prin ele iese și intră frumosul, armonia, simfonia, înțelegerea, dragostea. Pe drept cuvînt Shakespeare spunea (Negustorul din Veneția), că omul care nu are muzică în el e gata de orice trădare și mișelie. Într-un asemenea om să nu aibă nimeni încredere *(Let no such man be trusted)*.

Timotei Popovici ne-a învățat să iubim muzica, muzica din popor, muzica divină, muzica însuflețitoare de sentimente nobile și de iubire de glie, de limbă și de neam, muzica din noi.

---

1 Apostol D. Culea, *Despre Italia muzicală*, în revista *„Izvorașul"*, I, 16—18 mai 1920 p. 5, cf. Octavian Lazăr Cosma, *Hronicul muzicii românești*, vol. VI, Buc. 1984, p. 60.

2 Timotei Popovici, *Carte de cîntece*, Sibiu, 1924, p. IV. O listă a cărților publicate de Timotei Popovici, vezi la Eusebiu R. Roșca, „Monografia Institutului Seminarial Teologic-pedagogic „Andreian", Sibiu, 1911, p. 123—124.

3 Aldous Huxley, *Și restul e tăcere*, Buc. 1977, p. 50.

4 *op. cit.*, p. 131.

5 *op. cit.*, p. 119.

6 *op. cit.*, p. 117.

7 *op. cit.*, p. 123.

8 *op. cit.*, p. 21. I. Vorobchievici e și autor al unei Sfinte Liturghii, Viena 1869, 1837.

9 *op. cit.*, p. 75, pe 2 voci, și încă o dată pe 3 voci, p. 40.

10 *Mama lui Ștefan cel Mare*, în op. cit., p. 78 și urm.

11 *op. cit.*, p. 149.

12 Pr. Gheorghe Șoima, *Părintele Timotei Popovici. Din prilejul unei aniversări*, în „Revista Teologică", XXXV, nr. 7—8, 1945, p. 319.

13 Ex. *Cîntările Liturghiei*, pe 3 voci egale, Sibiu 1908; o altă variantă Sibiu 1933; alta, Sibiu 1942; *Cîntările Liturghiei pentru 2 voci egale*, Sibiu 1942; *Cîntările liturghiei pentru cor mixt*, Sibiu 1943, 100 p.

14 Cea din 1911, 36 p., iar cele din 1923 și 1924, 168 p.

15 Sibiu, 1905, 160 p. Despre *Dicționarul* lui T. Popovici, vezi și Octavian Lazăr Cosma, *Hronicul muzicii românești*, cit. supra. p. 514—515. Remarcă mai ales erudiția informației. Despre opera și bibliografia asupra lui Timotei Popovici, a se vedea și Viorel Cosma, *Muzicieni români*. Lexicon, Buc 1970, p. 368—369.

16 Prefață la *Carte de cîntece*, Sibiu 1924, p. V

17 Gh. Șoima, *op. cit.*, p. 321.

18 *Idem.*

19 Timotei Popovici, *Despre folclorul poetic și muzical român. În legătură cu moartea unui folclorist*, Sibiu, 1946, p. 3.

20 *Idem*, p. 7.

21 *Idem*, p. 8.

22 *Idem*, p. 7. Vezi și Lucian Predescu, Enciclopedia Cugetarea, p. 492 col. 1.

23 În „Curierul Artelor", III, 19—22, 28 martie—aprilie 1920, p. 5, cf. Octavian Lazăr Cosma, *op. cit.* p. 269.

24 Timotei Popovici, *Cartea de cîntece*, p. V.

25 *op. cit.*, p. 121.

26 *op. cit.*, în text, p. 4.

27 *Idem.*, p. 15—16.

28 *Idem*, p. 8.

29 Prof. Ilie Micu, *Părintele Timotei* în „Vestea" nr. 25. 3, 1945.

30 Timotei Popovici, *Concertul Reuniunii române de muzică Gheorghe Dima*, în „Gazeta Sibiului", XIII, nr. 24, 7 iunie 1946, p. 1—2.

31 v. *Foaia diecezană*, 15 iulie 1945, nr. 28—29, cu un articol de Constantin Vladu; v. și „Revista Teologică", Sibiu iulie—august 1945; vezi și „Gazeta Sibiului" nr. 27 din 29 iunie 1945. În aceeași „Gazetă a Sibiului" însuși Timotei Popovici publică un articol frumos (nr. 52, 1945), *„În țara colindelor"*, în care povestește cum a cules colinde de la o maramureșancă de 19 ani care nu știa nici a scrie, nici a ceti, avînd astfel riguranța că sursa e genuină și că transmite melodii „auzite". Despre opera teoretică, studii și articole de Timotei Popovici, vezi indicații la Viorel Cosma, op. cit.

32 O dare de seamă pe larg și întreaga cuvîntare a mitropolitului Nicolae Mladin se află în rev. „Mitropolia Ardealului", *ultimul număr* pe 1970.

33 *op. cit.*, p. 38.

34 Gh. Asachi scria în poezia La patrie:
Din cîntarea lui Orfeos munții Traciei s-umpleau
Și din sunetul lui dulce crude fiare se-mblînzeau!

Cel ce domnește între oameni cu dreptate, cel ce stăpînește cu temere de Dumnezeu, este ca lumina dimineții cînd răsare soarele

(II Regi 23, 3—4)

Iată tu ești în necaz pentru că ești băutor de sînge.

(II Regi 16, 8)

PĂRINŢII ŞI COPIII*

Refugiată din ţara conducătorilor „fără Dumnezeu" (Rusia bolşevică) ,fiica unui mare scriitor rus (Alecsandra fiica lui L. N. Tolstoi), declara unor ziarişti în 1931 (la New York), despre oamenii ţării sale următoarele:

„Ziua oamenii dărîmă bisericile şi noaptea plîng, se căesc şi se roagă lui Dumnezeu... Acei oameni care lovesc cu tîrnăcoapele în zidurile sfinte îngenunchează noaptea şi plîng amar din suflet. Sufletul se împarte în două şi merge spre descompunere".

Oameni de apocalips, care ziua dărîmă la biserici, iar noaptea îngenunchează şi se roagă!... Sînt oameni blestemaţi şi nenorociţi, care strică moravurile bune şi dărîmă cetăţile de scăpare, apoi plîng pe ruine, ca Ieremia soarta poporului în robia Babilonului!...

Oameni cu sufletul în descompunere...

De unde: din ce mediu şi din ce cauze începe tragedia aceasta?... Din armată, vor răspunde unii; din politică, vor răspunde alţii; din şcoală sau chiar din biserică, vor spune toţi cei ce caută pricini externe pentru a lămuri descompuneri şi prăbuşiri lăuntrice.

Adevărul este că răul social sau colectiv este suma relelor individuale; că răul din afară este fructul răului *din inimă* (Mt. 15, 18—19; Mc. 7, 20—23); că răul din stat e răul din familie.

Prima revărsare a răului din inimă în lume începe din familie. De aici începe mărirea şi decăderea, binecuvîntarea şi blestemul. Prin copii rămaşte familia şi societatea, şi tot de la ei începe şi descompunerea şi moartea.

Aşa încît la întrebarea: de unde începe descompunerea sufletului unui popor, vom răspunde că de la celulă, din cuibul vieţii familiale, de la părinţi şi de la copiii lor.

Pentru a preveni descompunerea şi în acelaşi timp pentru a asigura mîntuirea şi desăvîrşirea sufletelor, religia creştină aşează pe umerii părinţilor şi a copiilor datorii de la care nu se abate fără primejdia îmbolnăvirii şi chiar a morţii, trupeşti sau sufleteşti.

Încă în Vechiul Testament, *părinţii* sînt chemaţi să fie cu luare aminte la creşterea morală şi religioasă a copiilor. Copiii erau consideraţi, după cum şi sînt, un *dar* şi o *moştenire* de la Dumnezeu (Fac. 48, 8—9; Ps. 126, 3), de care părinţii, ca şi Eli, sînt răspunzători pînă la moarte (I Sam. 3, 12—13; 4, 4—18).

Cea mai însemnată datorie pe care o au părinţii faţă de copii este iubirea (Tit. 2, 4). Din iubire izvorăsc toate celelalte virtuţi pe care părinţii sînt datori să le sădească şi să le dezvăluie în inima copiilor, cum sînt: temerea de Dumnezeu (Ps. 33, 11; Efes. 6, 4), ascultarea (I Tim. 3, 4), purtarea cuviincioasă (Prov. 22, 6), credincioşia (Is. 38, 19) şi peste tot învăţăturile, poruncile, căile şi legea Domnului (Fac. 18, 19; Deut. 4, 9—10; 6, 7; 20—25; 12, 18—19; 32, 46; Ps. 77, 3—10; Prov. 4, 1—4). Părinţii mai sînt datori să-şi binecuvinteze copiii (Fac. 48, 15—16; Evrei 11, 20—21), să-i mîngîie (I Tes. 2, 11), să-i supravegheze (Sirah 7, 24—6; 16, 1—5; 26, 11—12; 42, 9—14), să le dea cele de trebuinţă (Mt. 7, 9—12; II Cor. 12, 14; I Tim 5, 8), să-i convingă a nu se căsători cu femei păgîne sau străine de neamul lor (Fac. 24, 1—28, 1—2), să se roage pentru ei şi cînd sînt răi să-i mustre cu asprime şi chiar să-i pedepsească (Prov. 3, 12; 13, 24; 19, 18; 22, 15; 23, 13—14; 29, 17; Sirah 30, 1—2, 8—12), încredinţaţi că binecuvîntările lor îi însoţesc în viaţă, ca şi blestemele şi păcatele lor (Ieş. 20, 5; 34, 7; Numeri 14, 18; Deut. 5, 9; Ps. 111, 1—2).

Cea mai bună *creştere*, pe care o pot da părinţii copiilor, este cea morală şi religioasă. De ce?... Pentru că, lucrul e ştiut: fiecare copil este o fiinţă metafizică (N. Crainic), un mic filosof religios, care se roagă cu drag lui Dumnezeu, îi place biserica, pune întrebări despre lume şi viaţă, vrea să ştie toate şi întreabă de toate, prin ceea ce caută raţiunea ascunsă a tuturor lucrurilor. Toţi copiii au o firească şi misterioasă pornire spre Dumnezeu, spre religie.

Cu răspunsuri bune şi cu îndrumări sănătoase, creşterea în „cei şapte ani de acasă" lasă în inima şi în mintea copiilor urme şi amintiri neşterse. O bună educaţie acasă dezvoltă sentimente religioase pe care cea mai rea şcoală nu le poate nimici. Le poate acoperi pentru un timp, dar nu pentru totdeauna.

Peste tot, părinţii sînt datori să-şi *îmbisericească* copiii, nu numai cînd sînt de şase săptămîni, ci totdeauna; să-i împrietenească cu Duhul lui Dumnezeu şi să-i crească sub aripile Bisericii, aşa după cum a fost îmbisericită şi crescută şi Maica Domnului.

Nu mai puţin sînt datori *copiii* să aibe temere şi ascultare faţă de legea Domnului (Deut. 30, 1—3; 31, 13; Prov. 28, 7) şi tot aşa faţă de părinţi, după cum spune aşa de limpede porunca a cincea (Ieş. 20, 12; Sirah 3, 1—16; Tovit 4, 3—4; Mt. 15, 4; 19; Mc. 7, 10; 10, 19; Lc. 18, 20; Ef. 6, 1—3; Col. 3, 20; I Tim. 5, 4). Neascultarea, batjocura, asuprirea şi blestemarea părinţilor este păcat strigător la cer (Ieş. 21, 15—16; Lev. 20, 9; Deut. 21, 18—21).

Mîntuitorul Hristos a iubit *copiii buni* ca nimeni altul; i-a chemat la sine, i-a binecuvîntat, i-a luat în braţe şi, pentru smerenia, religiozitatea, sinceritatea şi nevoinţa lor, i-a dat de exemplu de urmat tuturor ucenicilor şi ascultătorilor Săi (vezi: Mt. 18, 3—5; 19, 13—15; 21, 15—16; Mc. 9, 37; 10, 13—16; Lc. 9, 48; 18, 15—17).

Noi vedem în copii primăvara vieţii, mugurul familiei, viitorul neamului şi tăria Bisericii. Este frumos cînd din pămîntul ţării creşte grîul cel mai bun şi se cultivă florile cele mai alese; cînd în grădinile şi gospodăriile satelor şi oraşelor găsim pomii de soiul cel mai nobil şi animalele cele mai bine îngrijite. Dar, neasemănat mai frumos este cînd în casele noastre avem copiii cei mai sănătoşi, cei mai bine îngrijiţi şi mai bine educaţi.

Este de însemnat că *grija educaţiei copiilor* nu aparţine numai familiei. O bună parte din ea revine statului şi alta Bisericii. Copiii nu sînt numai ai părinţilor, dar nici numai ai statului, căci nici un om nu aparţine în întregime altui om. Copilul care este numai al familiei este rodul şi robul celui mai mare egoism, iar copiii care sînt numai ai statului sînt copiii nimănui. În chip natural, copiii aparţin părinţilor, dar sînt şi ai societăţii, ai statului, ai Bisericii şi ai lui Dumnezeu. Toate instituţiile poartă obligaţiile şi răspunderile creşterii, îngrijirii şi ajutorării lor, cu toate mijloacele morale şi materiale de care dispun.

Educaţia cea mai sănătoasă se dă copiilor cînd toate aşezămintele care răspund pentru creşterea lor îşi armonizează interesele şi principiile lor cu *scopul* pe care îl are în vedere educaţia cea mai bună: formarea caracterului religios-moral. Cu *oameni de caracter moral şi de convingeri religioase* nu se va destrăma nici o societate, nu se va dărîma nici un stat şi nu se va închide nici o biserică.

Pe lîngă toate acestea, nu trebuie scăpat din vedere că copilul e crinul, îngerul şi drăgălăşenia familiei. În neprihănirea lui, vedem cerul cu îngerii lui Dumnezeu.

— Daţi-mi ochiul unui copil pe toată viaţa şi nu voi vedea decît lumina fericită a raiului dumnezeiesc, spunea un dascăl (N. Crainic).

Cei mai mulţi oameni credincioşi au şi adoră pe Dumnezeul copilăriei; pe Dumnezeul inimii, Dumnezeul iubirii şi al rugăciunii. Iubirea şi rugăciunea revelează copiilor pe Părintele lumii şi al oamenilor; iubirea şi rugăciunea îi face să-l îndrăgească şi să-i primească în suflet pe toată viaţa icoana Lui sfîntă, ocrotitoare şi mîntuitoare — bine înţeles dacă sînt deprinşi de mici cu *rugăciunile* şi cu *datinile religioase* (ducerea de mînă la biserică, facerea sf. cruci, îngenuncherea, cîntarea religioasă, ducerea darurilor la sf. altar, aprinderea lumînărilor în biserică ş.a.).

Copiii poartă mai curat în mintea şi inima lor îngerească chipul lui Dumnezeu. Nevinovăţia şi blîndeţea lor e măsura omului desăvîrşit. De aceea zice Mîntuitorul: *„De nu vă veţi întoarce şi de nu veţi fi ca pruncii, nu veţi intra în împărăţia cerurilor"* (Mt. 18, 3).

Ce este suspinul şi dorul după copilărie, cîntat cu atîta duioşie de către poeţi, dacă nu suspinul după neprihănirea copilăriei, dorul după raiul întrezărit şi pierdut...

Fie ca acest suspin şi acest dor nestins să întoarcă inimile părinţilor spre fii şi pe cei neascultători spre înţelepciunea dreptilor (Lc. 1, 17).

Ilarion V. Felea

* Din vol. „Duhul adevărului", Arad, 1942.

„Bătrînească şi cinstita şi curata noastă lege"

(Urmare din pag. 1-a)

eretici, să nu faci taină (sfat cu dînşii, nici să vorbeşti mult cu ei"; a cinstit-o „popa Toma din Zagon", împreună cu „popa Dumitru din Arcuş", care, în 1747, erau „în temniţa Turii" cu „fiarele în picioare pentru credinţa noastră", Arcuş lîngă Sf. Gheorghe, unde astăzi mai avem cîţiva români, situaţie în faţa căreia acuza unora că noi deznaţionalizăm pe conlocuitorii noştri din zonă este nu numai jignitoare, ci direct absurdă; a cinstit-o N. Iorga cînd vorbea despre „Legea românească" ca despre ceva „la care ţin cu toată convingerea spiritului meu, cu toată căldura inimii mele şi cu toată iubirea pe care o am pentru naţiunea mea, pe care o pun mai presus de orice"; a cinstit-o Eminescu cînd o declara „mama poporului român", o cinsteşte astăzi între multe nume ilustre poetul şi profesorul Ioan Alexandru cînd scrie că „a vorbi de rău Ortodoxia înseamnă a da palmă propriei tale mame".

Şi curata, în înţelesul de corecta, de dreapta, de neprihănita, de nealterata, neviciata noastră Lege, lucru de care se conving tot mai mult toţi cei care, cinstit, doresc s-o cunoască cît mai bine la ea acasă, cum a fost cazul unui episcop anglican, care trei ani la rînd a venit să participe la slujba Învierii din catedrala mitropolitană din Sibiu.

De altfel, acest lucru îl vădeşte chiar numele pe care îl poartă, căci „Ortodoxie" înseamnă şi „dreaptă mărire, dreaptă sau corectă cinstire a lui Dumnezeu", iar ca să fie dreaptă mărire, trebuie să fie şi dreaptă cunoaştere a lui Dumnezeu. Or Ortodoxia, „bătrînească noastră Lege", a păstrat nealterată învăţătura Mîntuitorului Iisus Hristos şi a Sfinţilor Săi Apostoli, aşa cum a fost ea definită la cele 7 Sinoade ecumenice sau a toată lumea. „Miracolul ortodox constă tocmai în puritatea dogmelor, în fidelitatea faţă de cele 7 concilii ecumenice" scria de curînd într-un ziar central dl. Alexandru Duţu. Din acest motiv, învăţătura ei de credinţă şi morală, cultul ei se aşterne perfect pe cerinţele şi aspiraţiile sufletului omenesc, pe care îl ajută să crească cît mai mult în Dumnezeu. Rugăciunile sale, Liturghia ortodoxă, sînt neîntrecute, după aprecierea celor ce cunosc valorile spirituale şi ale altor confesiuni. „Ortodoxia este pentru noi creştinismul autentic" — spune Mircea Eliade, care ştim ce înseamnă pentru Istoria religiilor.

„Dumneavoastră (românii) — mărturisea în vara acestui an poetul francez Pière Emmanuel, aflîndu-se într-o vizită în ţara noastră — aveţi frumuseţea, toată slava şi măreţia Răsăritului. Dumneavoastră aţi păstrat măreţia Bizanţului, aveţi aici frumuseţea însăşi pe care noi, occidentalii, am pierdut-o... aveţi tradiţia asta a Bizanţului, care s-a alcătuit treptat, autohton, într-o frumuseţe desăvîrşită şi asta este puterea şi măreţia Dvs. Aşa ceva, acest liturgic răsăritean, această vieţuire şi adeverire a frumosului a copleşit fiecare nerv al gîndirii şi vieţii lumii occidentale în acest veac... În faţa acestei frumuseţi ne-am descoperit cu toţii cum nu s-a întîmplat niciodată pînă acum".

Să ne cunoaştem, aşadar, *„bătrînească şi cinstita şi curata noastră Lege"*, s-o preţuim şi să-i trăim valorile şi puterea ei generatoare de viaţă înnoită, primenită, mîntuitoare, aici şi-n veşnicie.

Sfîntul Dimitrie cel Nou Basarabov, ocrotitorul Bucureştilor

Unul dintre reprezentanţii de seamă ai vieţii creştine, odrăslit de fraţii noştri români care trăiesc în sudul Dunării, a fost Sfîntul Dimitrie zis „cel nou" sau „Basarabov", ale cărui moaşte se găsesc azi în catedrala patriarhală din Bucureşti. A trăit în veacul al XIII-lea, deci în timpul „imperiului" de la Tîrnovo, întemeiat de români şi de bulgari sub conducerea fraţilor Petru şi Asan. S-a născut în satul Basarabov, aşezat pe rîul Lom, un afluent al Dunării, în apropierea oraşului Russe. Părinţii lui erau oameni săraci, care nu l-au putut da la învăţătură, de aceea, de mic a fost nevoit să-şi cîştige el însuşi cele necesare traiului. Ani în şir a păscut vitele şi oile ţăranilor din sat, pe colinele din preajma Dunării şi pe văile înverzite ale rîului Lom. Viaţa în mijlocul naturii a oferit tînărului păstor prilejul de-a admira mereu frumuseţile firii celei văzute, ajutîndu-l să iubească şi mai mult pe Făcătorul lumii văzute şi nevăzute. În Duminici şi sărbători lua parte, alături de părinţi şi de ceilalţi credincioşi, la slujbele săvîrşite în biserica satului, putînd astfel să asculte învăţăturile de viaţă îndrumătoare ale Mîntuitorului Iisus Hristos, ale Sfinţilor Săi Apostoli şi ale Sfinţilor Părinţi. Atmosfera de viaţă autentic creştină din familie, ca şi învăţăturile pe care le auzea la biserică l-au făcut să fie blînd şi milostiv cu toţi semenii săi. Postea şi se ruga mereu, aşa cum se cuvine unui adevărat creştin. Se îngrijea mult de cei săraci, cărora le împărţea o parte din hrana pe care a primea de la consătenii săi pentru paza vitelor.

Cunoscînd pe unii călugări din mănăstirile din apropiere, a aflat de viaţa îmbunătăţită pe care o duceau aceştia, departe de lume şi de grijile ei. Pe măsură ce creştea cu vîrsta şi cu înţelepciunea, s-a trezit în el dorul după viaţa monahală, deşi practicase şi pînă atunci, poate fără ca să-şi dea seama, cele trei „sfaturi" cerute oricărui călugăr: sfinţenia vieţii (fecioria), smerenia (ascultarea) şi sărăcia. Drept aceea, într-una din zile, a părăsit lumea, cu toate ale ei, şi „luîndu-şi crucea", s-a călugărit într-o mănăstire din apropiere. S-a aşezat într-o peşteră, săpată în stîncă, pe malul rîului Lom. Acolo a petrecut ani în şir în post aspru, înfrînare şi rugăciune, izolat cu totul de lume şi chiar de ceilalţi monahi. Nu se ştie cîţi ani a trăit în această peşteră şi nici cum îşi agonisea cele necesare traiului, după cum nu se cunoaşte nici data trecerii sale la cele veşnice. De un lucru putem fi siguri: că el a fost în permanenţă o pildă vie de aleasă viaţă creştină pentru ceilalţi călugări şi pentru obştea cea mare a credincioşilor.

Se spune că pe cînd şi-a simţit sfîrşitul aproape, a venit pe malul Lomului şi s-a aşezat între două lespezi de piatră ca într-un sicriu. Şi astfel şi-a încredinţat sufletul lui Dumnezeu, fiind înconjurat în chip nevăzut doar de sfinţii îngeri.

Pe bună dreptate, una din cîntările bisericeşti din ziua prăznuirii sale îi înfăţişează viaţa prin aceste cuvinte: „Ca un înger pe pămînt viaţa ta ţi-ai săvîrşit, în post şi rugăciune ziua şi noaptea petrecînd, ca să înfrîngă pornirea ispitelor cu care te-ai luptat, ca un ostaş adevărat al lui Dumnezeu, a Cărui voie ai împlinit din tinereţe şi toate întunecime le-ai socotit. Pentru aceasta şi noi cu credinţă te lăudăm şi te slăvim". (Podobia la Utrenie).

(Continuare în pag. 4)

„Cred Doamne şi mărturisesc"

Mărturisirea ortodoxă ne învaţă că la Sf. Botez Dumnezeu prin Duhul Sfînt ne revarsă în suflet odată cu harul sfinţitor şi cele trei virtuţi teologice: credinţa, nădejdea şi dragostea. Ce este credinţa? Ne-o spune lămurit Sf. Apostol Pavel. „Credinţa este încredinţarea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor nevăzute" (Evrei 11, 1).

Credinţa este poarta prin care intră Hristos în sufletul nostru. Pe bună dreptate spunea Sf. Ambrozie fericit este acela la poarta căruia bate Hristos. Poarta noastră este credinţa, prin această poartă intră Hristos." Iar fericitul Augustin declara „Si fides in nobis, Christus in nobis" — dacă credinţa este în noi, Hristos este în noi". Iar în predica de la Crăciun acelaşi părinte se adresa păstoriţilor săi, uimiţi de minunea întrupării Cuvîntului, zicîndu-le „tuturor mă adresez, tuturor vă vorbesc: înfăptuiţi înlăuntrul vostru tot ceea ce admiraţi în trupul Mariei. Cine crede în inima sa... îl zămisleşte pe Hristos, iar cine îl mărturiseşte cu gura.. îl naşte pe Hristos".

Astăzi parcă mai mult ca oricînd statisticile înregistrează o scădere majoră a credinţei în lume, aşa încît ne gîndim la cuvîntul Mîntuitorului Hristos „Fiul Omului cînd va veni, va găsi El oare credinţă pe pămînt?" Iar un teolog constata cu durere „dacă totul merge atît de prost în lumea noastră atît de sărmană, e datorita faptului că prea multă lume raţionează şi prea puţină lume raţionează şi prea puţină lume crede; dacă credinţa este în scădere în lume, ea trebuie să fie vie şi puternică cel puţin în noi cei chemaţi să o răspîndim şi să o înteţim. Bisericile par mai goale astăzi, cînd după 45 de ani de întuneric şi beznă ateisto-comunistă, ne-am văzut dintr-o dată liberi, dar libertatea spirituală de multe ori nu ştim să o folosim sau o folosim în scopuri contrare finalităţii ei.

(Continuare în pag. a 4-a)

Ierod. drd. Visarion Bălţat

ŞCOLILE ORTODOXE ŞAGUNIENE

Imediat după „călcarea revoluţiei", cum spune George Barijiu, în *Părţi alese din istoria Transilvaniei*, Andrei Şaguna a purces la înfăptuirea unor deziderate pentru românii ortodocşi din Transilvania. Problema cu adevărat vitală era aceea a şcolilor, atît pentru popor, cît şi pentru pregătirea unor dascăli şi a unor oameni învăţaţi, care să contribuie la deşteptarea şi luminarea poporului. Încă la sinodul din 1850, sinod la care a participat şi Avram Iancu s-a pus chestiunea înfiinţării la Cluj a unei Facultăţi filosofice-juridice pe seama românilor din Transilvania. În luna iulie a aceluiaşi an, rod al convorbirilor sinodale, Şaguna a cerut administraţiei cesaro-crăieşti înfiinţarea pe seama românilor a: 6 gimnazii superioare la Sibiu, Deva, Cluj, Chioar, Cohalm, Braşov; 6 gimnazii inferioare, cu patru clase, la Făgăraş, Alba-Iulia, Sighişoara, Brad, Bretcu, Abrud; 6 şcoli reale la Hălmagiu, Mureş-Odorhei, Haţeg, Offenbaia, Mijloceni, Şimleu, toate cu instrucţie în limba română.

Acestui proiect nu i-a fost dat să prindă viaţă, în deplinătatea lui, au putut fi înfiinţate doar gimnaziul de la Braşov şi de la Brad. La inaugurarea acestuia din urmă a participat şi Avram Iancu, printr-o frumoasă rostire despre folosul culturii naţionale ce va fi chemat să o răspîndească şi „acest gimnaziu între românii din Zarand".[1]

În acelaşi memorabil sinod al Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania s-au luat hotărîri pentru fondarea Institutului teologico-pedagogic din Sibiu. De asemenea s-a hotărît elaborarea şi tipărirea de manuale şcolare. Putem spune deci că sinodul din dieceza ortodoxă a Transilvaniei s-a constituit şi într-un veritabil program şcolar, în fapt educativ şi formativ, de veritabile performanţe pentru românii transilvăneni.

Programul educativ al lui Şaguna a fost complex şi s-a întemeiat pe un ideal educativ ce avea la bază „binele comun" şi „luminarea naţională" contopite în ideea emancipării naţionale prin cultură a românilor din Transilvania. Şaguna a difuzat regulamente şi instrucţiuni pentru directorii „şcoalelor normale", dar şi pentru învăţătorii „şcolilor poporale confesionale". De asemenea organiza conferinţe învăţătoreşti şi se preocupa de frecvenţa regulată a elevilor. A iniţiat cursuri pentru adulţii analfabetici, ba chiar s-a gîndit la şcoli pentru tinerii adulţi.

Putem spune că Şaguna, prin spiritul său organizatoric în viaţa şcolară, lucra în „duhul timpului". cum însuşi spune. A lucra în duhul timpului a însemnat pentru Şaguna a se preocupa de „lăcaşuri pentru copii"[2] şi aplicarea de pedepse în bani „pentru lenevire de la şcoală".[3] De asemenea a înfiinţat o fundaţie „pentru ajutorarea" tinerimii studioase.

Era preocupat Şaguna pentru profilul formativ şi moral al celor dăruiţi „chemării dăscăleşti". Fiecare dascăl trebuia „să fie prevăzut cu atestat de cualificaţiune de la scaunul episcopesc". Această atestare nu se îngăduia decît pentru aceia care „nu cruţă nici o osteneală pentru luminarea tinerimii noastre".

Atît grija gospodărească pentru lăcaşuri de învăţămînt, cît şi aceea morală pentru ţinuta profesională şi etică a dascălilor nu avea alt scop decît „înaintarea generală a creşterii şi culturei tineretului nostru şcolar".[4]

Nu este lipsit de interes să subliniem un aspect modern al gîndirii şi concepţiei lui Şaguna despre nevoia continuă de autoeducare a dascălilor şi învăţătorilor. Dascălul este om — afirma Şaguna — şi „nu ştie atîtea, cît a învăţat, ci numai cît îşi aduce aminte din cele învăţate, şi apoi, ca să-şi poată aduce aminte mai multe din cele învăţate, are lipsă de repetirea acelora".[5]

Şaguna a dat o structură internă a organizării şcolilor confesionale ortodoxe, procedînd la „despărţirea învăţăceilor", „după învăţăturile ce aceştia le vor învăţa. Funcţionau astfel şase despărţăminte, ce se vor transforma mai tîrziu în ceea ce se va numi şase clase primare.

Eforturile lui Şaguna pentru un învăţămînt modern pe seama românilor ortodocşi din Transilvania a fost comparat cu cel făcut de Spiru C. Haret,[6] dar comparaţia se poate extinde, şi-l putem compara pe Şaguna cu importante figuri de reformatori ai învăţămîntului românesc: Gheorghe Lazăr, Gheorghe Asachi, Onisifor Ghibu. Sub îndrumarea lui şcolile româneşti ortodoxe şi-au sporit numărul de la 100 în 1848 la peste 600 în 1869. De asemenea Institutul teologico-pedagogic a pregătit pedagogi veritabili pentru învăţămîntul românesc precum: Zaharia Boiu, Visarion Roman, Pavel Vasici, Petru Şpan — acesta din urmă mentor al lui Onisifor Ghibu. Se poate vorbi astfel de o şcoală pedagogică românească de la Sibiu, ceea ce a însemnat între altele şi introducerea unei concepţii moderne, herbartianismul, despre educaţie, în cultura românească.[7]

Nu numai în acest chip a fost prezent Şaguna în viaţa învăţămîntului românesc ortodox din Transilvania, ci şi prin participarea efectivă la procesul de învăţămînt, cum rezultă dintr-o secvenţă epistolară: „Vin aţi aduce la cunoştinţă, că eu astăzi miercuri mă întorc la Sibiu, după ce am gătat treaba examenelor de maturitate, şi prin ele am inaugurat gimnaziul mare de la Braşov de religia şi misiunea noastră.

Mulţumirea şi mîngîierea este mare în inimile bravilor braşoveni, căci văd înfiinţat şi sacrificiul lor înaintează şi creşte ca cedrii Libanului".[8]

Există şi un episod dramatic în lupta lui Şaguna pentru Şcoala românească ortodoxă. Stările evocate de Vasici nu proveneau „din aplecări imorale naturale, ci din trecutul cel mult vitreg al stărilor feudale a acestui popor, şi din sărăcia lui, cu care se luptă astăzi, şi din scumpetea timpului prezent, care-l apasă tare şi-l împiedică a se putea orienta totdeauna spre folosul intelectual şi al copiilor săi".[9]

Idealul educativ şagunian a fost unul cu un pronunţat caracter umanist şi luminist, impus nu atît de ideologia luminilor, ce-şi făcuse veacul în Europa, cît de neştiinţa ce domnea în rîndul românilor din Transilvania, pe care printr-o educaţie, cum am văzut organizată, după putinţe şi la nivel popular, şi la nivel de pregătire a dascălilor, „din necovîrşire la covîrşire şi din ruginita negură a neştiinţelor, în care prin curgerea nenumăratelor veacuri, spre paguba sa cea universală încă pînă în ziua de astăzi se află, *la limanul cel liniştit al ştiinţelor şi al luminării să se aducă* (s.n.) şi aşa să se prefacă într-un popor cultivat, pe lîngă celelalte popoare luminate..."[10]

Ideea aceasta era comună generaţiei paşoptiste din Transilvania. Bărnuţiu scria în 1853: „Ştiinţa nu poate folosi ce nu se lăţeşte în popor", iar Barijiu se gîndea şi el la „lăţirea ştiinţelor şi a cunoştinţelor",[11] pentru neamul românesc din Transilvania, atunci sub sceptru austriac.

Însuşi timpul pe care Şaguna l-a trăit dimpreună cu neamul său l-a numit un timp al înaintării, luminării şi al culturii: „Este îndeobşte cunoscut că timpul prezent, care este timpul înaintării, al luminării, al culturii, cere de la fiecare societate, corporaţiune şi stare, o deosebită încordare a tuturor puterilor materiale şi spirituale".[12]

Puterea spirituală o vedea împlinită prin învăţătură, şi pentru aceasta Şaguna a depus eforturi organizatorice de excepţie, pentru veacul său. Şi, nu în ultimul rînd s-a preocupat şi i-a orientat pe dascălii sibieni să elaboreze manuale şcolare, pe care apoi le-a tipărit. Dintre acestea menţionăm: *Gramatica română, Stenografia română, Carte de citire* aceasta din urmă de Zaharia Boiu. Şaguna însuşi a fost autorul următoarelor manuale şcolare pentru Institutul teologico-pedagogic din Sibiu: *Compendiu de drept canonic, Elementele dreptului canonic, Istoria bisericii ortodoxe răsăritene universale, Manual de studiu pastoral, Enchiridion,* toate acestea elaborate cu vocaţie didactică şi cărturărească.

În vederea sporirii puterii materiale a credincioşilor săi Şaguna i-a îndemnat ca nimeni altul: „la meşteşuguri, turmă iubită, la meşteşuguri! pentru că fiind tu numeroasă, poţi forma din fii tăi oameni învăţaţi, cari să-ţi apere interesele".[13]

În probleme şcolare şi educative Şaguna a fost la înălţimea celorlalte înfăptuiri ale sale. Ctitoriile sale şcolare, prin înnoiri succesive, au ajuns pînă în contemporaneitate, iar duhul şagunian le animă încă.

Traian Vedinaş

1 Ion Lupaş, *op. cit.*, p. 301.
2 Gheorghe Tulbure, *op. cit.*, p. 277.
3 Ibidem, p. 308.
4 Ibidem, p. 308.
5 Ibidem, p. 308.
6 Ibidem, p. 130.
7 Stanciu Stoian, *Pedagogi români moderni şi contemporani*, 1976, p. 104.
8 Bucur Ţincu, *O scrisoare necunoscută a mitropolitului Şaguna către Dumitru Florian din Săliştea*, în „Mitropolia Ardealului", 1979, nr. 7—8, p. 718—720.
9 Gheorghe Tulbure, *op. cit.*, p. 349.
10 Ibidem, p. 130.
11 George Barijiu, *Scrieri social politice*, 1962, p. 46.
12 Gheorghe Tulbure, *op. cit.*,
13 Ibidem, p. 207.

INFORMAŢII

— Duminică 15 octombrie a.c., Î. P. S. Mitropolit Antonie a săvîrşit Sf. Lturghie arhierească în parohia „Slimnic" din prot. Sibiu.

Cu acest prilej s-a pus piatra de temelie la noua biserică cu hramul „Cuvioasa Paraschiva" ce se va zidi în această parohie prin străduinia bunilor creştini ortodocşi de aici avînd în frunte pe P. C. preot-paroh Deac Samoilă.

La priceasnă Î. P. S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învăţătură în legătură cu Evanghelia Duminicii a XXI-a după Rusalii (Parabola Semănătorului) şi cu biserica, locaş de închinare.

— Joi 17 oct. a.c. Î. P. S. Sa a făcut o vizită de lucru la şantierul Mănăstirii Brîncoveanu, Simbăta de Sus, Jud. Braşov. În drum Î. P. S. Sa s-a oprit la protopopiatul Avrig, unde a asistat la o parte din lucrările Conferinţei preoţeşti de aici, purtînd discuţii cu preoţii prezenţi pe teme de actualitate din viaţa Bisericii.

— Vineri, 18 octombrie a.c., Î. P. S. Sa a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în biserica „Sf. Ap. Luca" Sibiu-Inferior, cu prilejul împlinirii a 200 de ani de la zidirea bisericii şi a zilei hramului. În cadrul Sf. Liturghii tînărul drd. în Teologie Erneanu Corneliu a fost hirotonit întru diacon onorific.

Î. P. S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învăţătură legat de importanţa evenimentului, de învăţătura Bisericii cu privire la rugăciune, învăţături presărate cu o seamă de foarte instructive istorioare.

În amintirea ctitorilor şi binefăcătorilor bisericii s-a oficiat un parastas.

— Duminică, 20 oct. a.c., Î. P. S. Sa a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în parohia Buna-Vestire, din Mediaş, păstorită de P. C. pr. Gîdea Grigorie.

După terminarea Sf. Liturghii, Î. P. S. Sa a oficiat slujba de binecuvîntare a pietrei fundamentale la noua biserică ce se va zidi aici. A urmat un ziditor cuvînt de învăţătură al Î. P. S. Sale legat de înţelesurile Bisericii ca un trup tainic al Mîntuitorului şi locaş de închinare.

Vecernia a fost oficiată în parohia Boian, prot. Mediaş, în cadrul căreia Î. P. S. Sa a binecuvîntat noua catapeteasmă a bisericii parohiale, făcută recent prin osîrdia credincioşilor avînd în frunte pe P. C. pr. Lepădatu Augustin.

După cuvîntul de învăţătură rostit de Î. P. S. Sa, P. C. preot-paroh A. Lepădatu a fost hirotesit întru iconom-stavrofor. Î. P. S. Sa a binecuvîntat totodată şi noua casă parohială zidită recent.

De la Centrul Eparhial Î. P. S. Sa a fost însoţit de P. C. arhid. prof. Dr. Ioan I. Floca şi P. Cuv. arhid. Drd. Visarion Bălţat, secretar eparhial.

— În perioada 24—28 oct. a.c. Î. P. S. Sa a luat parte la lucrările Prezidiului Preşedinţilor Conferinţei Bisericilor Europene ,lucrări ce s-au desfăşurat în oraşul Durham (Anglia).

— Miercuri 30 octombrie a.c. Î. P. S. Sa a primit la aşezămîntul mitropolitan din staţiunea Păltiniş un grup de profesori americani de la Universitatea Missouri — Columbia, care au participat la deschiderea Centrului de Studii Americane „Columbia" şi a Bibliotecii Americane din Sibiu. Din grup au făcut parte între alţii domnii John D. Hely — directorul Centrului Internaţional de Programe şi Studii, profesor la Universitatea Missouri, Jeff Chiun profesor la aceeaşi Universitate, şi Allan Docal, directorul Bibliotecii Americane din Bucureşti.

A participat şi P. C. arhid. Dr. Constantin Voicu, rectorul Institutului Teologic „Andrei Şaguna" din Sibiu.

În perioada 19—22 octombrie a.c. s-a desfăşurat la Bucureşti, Sinaia şi Sibiu lucrările Colocviului Internaţional „CIORAN", organizat de Ministerul Culturii, Ambasada Franţei la Bucureşti şi Fundaţia Humanitas.

Lucrările Colocviului la care au participat oameni de cultură şi litere din ţară şi din străinătate s-au încheiat marţi. 22 oct. a.c., printr-o vizită la Mănăstirea Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus, ctitorită de voievodul martir Constantin Brîncoveanu căreia în anii din urmă Î. P. S. Mitropolit Antonie i-a zidit din temelie incinta brîncovenească, cu capelă, trapeză, chilii şi foişoare sculptate în piatră.

Cu acest prilej, Î. P. S. Sa a ţinut şi o comunicare despre „Cioran şi religia", comunicare care a şi încheiat lucrările Colocviului amintit.

Ierod. Visarion Bălţat

În oraşul Zărneşti sînt trei biserici, dintre care două cu un mare număr de ani, iar a treia o adevărată catedrală, zidită în timpul celui de al doilea război mondial şi imediat după el, necesita urgente şi mari reparaţii capitale, care s-au înfăptuit în ultimii ani, prin purtarea de grijă a C. pr. N. Mărginean şi a bunilor săi credincioşi, ajutaţi şi de celelalte două parohii din Zărneşti, conduse de C. preoţi: V. Drîngă şi A. Bălescu.

Astfel reînnoită, din încredinţarea Î. P. S. Mitropolit Antonie, biserica Sf. Arhangheli Mihail şi Gavriil din Zărneşti a fost resfinţită Duminică, 27 octombrie 1991, de către P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, cu participarea multor credincioşi zărneşteni şi a unui foarte mare număr de copii, prezenţi pe tot parcursul slujbei de resfinţire şi Sf. Liturghie.

Răspunsurile au fost date de obştea credincioşilor.

La priceasnă a predicat P. C. cons. Gh. Papuc, despre pericopa evanghelică cu învierea fiicei lui Iair.

La sfînşitul Sf. Liturghii au vorbit: P.C. prot. Z. Moşoiu (Braşov) şi C. pr. paroh I. Mărginean, cuvînt de învăţătură rostind în continuare P. S. Episcop-vicar Serafim, care a insistat cu deosebire asupra mărturisirii lui Hristos-Domnul.

C. pr. Mărginean a fost distins şi hirotesit „iconom", acte de apreciere primind totodată Consiliul şi Comitetul parohial.

P.

„Cred Doamne şi mărturisesc"

(Urmare din pag. a 3-a)

Orice creştin este chemat în virtutea botezului, să trăiască în atmosferă de credinţă „Hristos să locuiască în inimile noastre prin credinţă — le scria Sf. Apostol Pavel Efesenilor (Efeseni 3, 17).

În Sf. Evanghelii, Mîntuitorul Hristos cere de la toţi cei ce se apropie de El o mărturisire totală şi deschisă a credinţei. El cere credinţa ca o condiţie indispensabilă pentru minunile Sale. Acolo unde nu găseşte credinţă refuză să facă vreo minune, aşa cum s-a întîmplat în Nazaret „cetatea Sa". În schimb însă unde a întîlnit credinţa a săvîrşit minuni chiar şi pentru cei care nu aparţineau poporului ales, cum a fost cazul cu sutaşul păgîn căruia îi vindecă sluga şi-i laudă credinţa „adevăr vă spun vouă că nici în Israel n-am găsit atîta credinţă" (Luca 7, 9).

Necesitatea credinţei o arată Mîntuitorul cînd le spune ucenicilor Săi înainte de înălţarea Sa la cer „Cel ce va crede şi se va boteza se va mîntui iar cel ce nu va crede se va osîndi" (Marcu 16, 16), iar Sf. Pavel le scrie evreilor: „fără credinţă nu este cu putinţă să fim plăcuţi lui Dumnezeu" (Evrei 11, 6).

Fericitul Augustin completînd parcă spune „fără credinţă viaţa nu este nici bună, nici corectă, nici nobilă. Nu sînt bogăţii, nu sînt comori, nu sînt onoruri nici vreun alt lucru pe lume care să poată sta alături de credinţă. Credinţa îi salvează pe cei păcătoşi, le dă lumină celor orbi, îi vindecă pe cei bolnavi, îi botează pe catehumeni, îi reabilitează pe cei ce se pocăiesc, îi sporeşte pe cei drepţi, îi încununează pe martiri".

A-l cunoaste pe Hristos, a crede în El, e de ajuns chiar dacă în rest s-ar ignora totul, şi invers a cunoaşte totul şi a nu-l cunoaşte pe Hristos, a nu crede în El, nu foloseşte la nimic.

Dar sîntem noi conştienţi de importanţa credinţei în viaţa noastră şi pentru rostul nostru veşnic? Să ne răspundem fiecare în cugetul nostru. Să mulţumim lui Dumnezeu pentru credinţa pe care am primit-o la Sf. Botez, „Cincizecimea" noastră a fiecăruia şi să o mărturisim tuturor pe faţă, ca viaţa noastră să ne fie fericită pentru că Hristos înseamnă totul pentru noi.

Omnia habemus in Christo, omnia Christus est nobis" — spune Sf. Ambrozie de Mediolanum, „toate le avem în Hristos, totul este pentru noi Hristos". Să trăim în credinţa în Hristos să credem în El, să-l purtăm în chipul nostru, să-l mărturisim cu tărie şi să arătăm lumii în tot ce facem şi credem pe Hristos Fiul lui Dumnezeu celui Viu (Matei 16, 16).

ASOCIAŢIEI ASTRA SIBIU

Cu regretul de a fi fost nevoit să plec tocmai în aceste zile într-o călătorie în străinătate, şi de a nu putea fi prezent la aniversarea celor 130 de ani de la înfiinţarea „Asociaţiunii",

adresez un cuvînt de binecuvîntare tuturor celor prezenţi la sărbătorirea amintirii acestui mare eveniment din istoria culturii româneşti şi, în deosebi, din istoria Transilvaniei.

Amintirea marelui Andrei Şaguna şi a „Asociaţiunii" de dînsul întemeiată, împreună cu alţi mari cărturari şi patrioţi transilvăneni, să aibe darul de a reînsufleţi şi în noi cei de azi şi din viitor, sentimentele de iubire faţă de limbă, literatura şi cultura românească, în slujba cărora să ne înscriem cu toată energia şi dăruirea.

Rog pe Dumnezeu să vegheze asupra activităţii ASTREI, să ne inspire pe toţi în lucrul cel bun şi să apere Transilvania, limba, cultura, credinţa, pe tot întinsul moşiei strămoşeşti.

Dr. Antonie Plămădeală
Mitropolitul Ardealului,
Crişanei şi Maramureşului

21 octombrie 1991

SFÎNTUL DIMITRIE CEL NOU...

(Urmare din pag. a 3-a)

Mulţi ani nimeni n-a ştiut de trecerea la cele veşnice a lui Dimitrie. Dar în urma unor ploi puternice, au căzut în apa Lomului şi cele două lespezi de piatră în care era adăpostit trupul Cuviosului pustnic. Acesta a fost acoperit de nisip şi de prundiş, rămînînd iarăşi o bucată de vreme neştiute de nimeni în albia riului Lom. Ele n-au fost însă atinse de putreziciune, pentru ca să fie scoase apoi la lumină în chip minunat, prin lucrare dumnezeiască. Într-o noapte, Cuviosul Dimitrie s-a arătat în vis unei tinere care suferea de o boală grea, căreia i-a spus că dacă părinţii ei îl vor scoate din apă, va fi tămăduită de boală. Tînăra a povestit părinţilor visul ei şi împreună cu aceştia şi cu alţi credincioşi din sat s-au îndreptat spre locul pe care însuşi cuviosul îl arătase în vis acelei tinere. De fapt, acolo se şi arăta adeseori o lumină mai presus de fire. Şi căutînd cu stăruinţă au aflat cinstitul rup al Cuviosului Dimitrie întreg şi neputrezit, Binecredincioşii creştini din satul Basarabov, împreună cu preoţii satului, au dus cinstitele moaşte în biserica satului. Tînăra bolnavă, atingîndu-se de ele, şi-a recăpătat de îndată sănătatea.

Vestea despre aflarea cinstitelor sale moaşte s-a răspîndit curînd atît în localităţile din sudul Dunării, cît şi în cele din nordul ei. Numeroşi credincioşi de pe ambele sale maluri se îndreptau spre satul Basarabov pentru a se închina cinstitelor moaşte şi a cere marelui sfînt ajutor şi mijlocire în faţa Părintelui ceresc. Se împlineau astfel cuvintele Sfîntului Apostol Pavel care scria corinteniilor că „Dumnezeu a ales pe cei nebăgaţi în seamă ai lumii acesteia ca să biruiască pe cei tari, a ales pe cei de jos ca să ruşineze pe cei trufaşi" (I Cor., 1, 27—28). Dumnezeu l-a ales tocmai pe acest Dimitrie, smerit păstor şi apoi pustnic, neluat în seamă de nimeni, ca el să fie cunoscut apoi de toţi şi să-i ceară ajutor şi ocrotire în nevoi. S-a învrednicit şi el de aceeaşi cinstire ca şi păstorul Amos care a ajuns prooroc, ca şi David care din păstor a ajuns rege în Israel, ca şi păstorii din jurul Betleemului care au aflat de naşterea dumnezeiescului prunc şi au venit să I se închine. Tradiţia spune că unul din domnii Ţării Româneşti a ridicat în satul Basarabov o biserică nouă, în care au fost aşezate moaştele Sfîntului Dimitrie cel Nou, spre a fi cinstite de credincioşii care se îndreptau mereu spre satul în care văzuse lumina zilei.

Moaştele noului sfînt al lui Hristos au rămas acolo aproape cinci secole. Între anii 1768—1774 a avut loc un război nimicitor între ruşi şi turci, purtat şi pe pămîntul românesc, dar şi în sudul Dunării, pe teritoriul fostului stat bulgar, desfiinţat de turci încă de la sfîrşitul veacului al XIV-lea. Generalul rus Petru Saltîcov a ajuns cu oştile sale în satul Basarabov. Pentru ca cinstitele moaşte să nu fie profanate de ostaşii turci musulmani, generalul a poruncit ca ele să fie duse în Rusia. Ajungînd cortegiul cu racla sfîntului în Bucureşti, un negustor bogat cu numele Hagi Dimitrie, se pare un macedoromân, precum şi mitropolitul Grigorie II al Ţării româneşti, au rugat pe generalul rus să lase cinstitele moaşte ale Sfîntului Dimitrie cel Nou poporului român şi Mitropoliei ţării, ca o mîngîiere pentru multele pagube materiale şi suferinţe îndurate de români în cursul acelui război, mai ales că el era „vlah" de neam. Ascultîndu-le dorinţa, moaştele au fost aşezate cu mare cinste în catedrala mitropolitană din Bucureşti în iulie 1774. Mîna dreaptă a Sfîntului a fost trimisă, totuşi, la Kiev, unde se crede că se păstrează şi astăzi.

În felul acesta, Sfîntul Dimitrie cel Nou sau Basarabov a devenit ocrotitorul Bucureştiului şi al întregii Ţări Româneşti. Multe suferinţe şi felurite boli au fost vindecate în urma rugăciunilor stăruitoare în faţa cinstitelor moaşte ale Sfîntului Dimitrie. În vreme de secetă s-au făcut cu ele procesiuni pentru ploaie. An de ani zeci de mii de credincioşi din Capitala ţării noastre sînt prezenţi la slujba pomenirii sale, care se face în zua de 27 octombrie. Ţinînd seama de cinstirea deosebită de care se bucură Sfîntul Dimitrie cel Nou, mai ales în Bucureşti, la 28 februarie 1950 Sf. Sinod a hotărît generalizarea cultului său în toată Biserica Ortodoxă Română. Această hotărîre s-a transpus în faptă în cadrul unor impresionante manifestări bisericeşti la 27 octombrie 1955, în prezenţa multor ierarhi români şi străini şi a numeroşi preoţi, călugări şi binecredincioşi creştini din Bucureşti şi din alte localităţi din ţară.

De atunci, evlavia credincioşilor români faţă de acest Sfînt odrăslit din neamul nostru a sporit şi mai mult. Chipul său este zugrăvit în icoane, dar şi în biserici, iar slujba şi Acatistul lui au fost tipărite în mai multe rînduri.

Să ne rugăm şi noi Sfîntului Dimitrie cel Nou să ne fie ocrotitor în necazuri, izbăvitor de boale şi alte suferinţe, mîngîietor în întristare şi grabnic ascultător cînd ne rugăm cu stăruinţă ca să fie mijlocitor al nostru către Hristos Domnul. Să încercăm să fim şi noi blînzi şi smeriţi cu inima, milostivi, iertători şi plini de dragoste curată faţă de aproapele, aşa cum a fost el însuşi.

Drept aceea, să-i cîntăm: „Auzit-am, Sfinte Părinte, de viaţa ta cea dumnezeiască; văzut-am şi minunile tale şi, îndulcindu-ne de facerile tale de bine ce ne arăţi în toată vremea, credem în îndrăznirea ta către Dumnezeu, penru care grăim ţie, unele ca acestea:

Bucură-te, doctor iscusit al bolnavilor;
Bucură-te, izbăvirea îndrăciţilor;
Bucură-te, întărirea bătrînilor;
Bucură-te, învăţătorul tinerilor;
Bucură-te mîngîietorul celor întristaţi;
Bucură-te, grabnic ascultător al celor ce se roagă;
Bucură-te, izbăvitorul celor ce sînt în primejdii;
Bucură-te, noule învăţător al vieţii celei curate;
Bucură-te, făcătorule de minuni, Sfinte Părinte Dimitrie!".

(Din Acatistul său, icosul 4).

O ANIVERSARE DE SUFLET

Aniversarea celor 130 de ani de la înfiinţarea *Asociaţiunii Transilvane pentru Literatura Română şi Cultura Poporului Român* — Astra, şi implicit aprecierea justă a celor nouă decenii de strălucire a ei în viaţa culturală, socială şi chiar politică a românilor din Transilvania, pînă la abuziva ei desfiinţare din anul 1948 — în cadrul unor ample manifestări cultural-educative şi artistice organizate de Ministerul Culturii în colaborare cu Inspectoratul pentru cultură, Prefectura Judeţului Sibiu, Astra şi Biblioteca Judeţeană, în Sibiu şi mai multe localităţi ale judeţului, pe parcursul unei întregi săptămîni, 20—27 octombrie a.c., demonstrează respectul generaţiei de azi pentru sacrificiile înaintaşilor noştri, pentru ideile profund româneşti promovate de către aceştia, idei a căror valabilitate o putem constata şi azi. Ne oprim, în rîndurile care urmează, asupra cîtorva din manifestările organizate în cadrul acestei săptămîni sibiene, încercînd să evidenţiem atmosfera sărbătorească şi optimistă în care acestea s-au desfăşurat.

Menţionăm în prima zi vernisajul expoziţiei filatelice *Artă-cultură-ştiinţă* şi a celei de fotografii premiate la saloanele internaţionale de fotografie de la Sibiu, din anii trecuţi, iar la Gura Riului, în organizarea revistei *Euphorion*, a avut loc simpozionul *George Coşbuc — 125 de ani de la naştere*. A doua zi, în aula Avram Iancu a Universităţii sibiene, am fost martorii dezbaterii pe tema *Istoria învăţămîntului din Transilvania* la care şi-au adus contribuţia cadre universitare şi din învăţămîntul liceal din Sibiu — Dumitru Acu, Mihai Racoviţan, Matei Pamfil, Felicia Cărăuş, Elena Macavei — prilej cu care au fost evocate pagini dramatice din eroica luptă a românilor transilvăneni împotriva politicii de dominaţie şi deznaţionalizare promovate de imperiul bicefal de la Viena, subliniindu-se, în acelaşi timp, rolul important pe care l-a jucat în acea perioadă *Astra*, pentru menţinerea fiinţei naţionale, a spiritului românesc în Transilvania. În aceeaşi zi, Casa Armatei a găzduit salonul de carte *Edituri şi cărţi după 1989*, iar Arhivele Statului, expoziţia documentară *Astra — realitate şi simbol*, o expoziţie de documente de natură să ne redea acel chip al *Astrei*, socotită de Timotei Cipariu drept „un reazăm naţionalităţii române".

Pentru a pătrunde cît mai bine în spiritul activităţilor specifice *Astrei*, în organizarea Teatrului de păpuşi Sibiu şi a Inspectoratului sanitar a avut loc concursul *Copii sănătoşi*. Au participat copii între 1—3 ani, reprezentînd mai multe dispensare din municipiul Sibiu, însoţiţi de părinţi şi, desigur, de cadrele medicale ce i-au avut în supraveghere. Iată, o acţiune care a pus în discuţie, deopotrivă, grija părinţilor şi a cadrelor sanitare pentru buna dezvoltare a tinerei noastre generaţii. Atmosfera expoziţională a mai fost întreţinută de expoziţia personală a artistului plastic Eugen Dornescu, expoziţia specială *Astra* de la Muzeul de istorie şi de expoziţia de pictură *Bucuria culorilor*.

Punctul de greutate al întregii săptămîni culturale dedicate *Astrei* l-a constituit, cu siguranţă, adunarea festivă şi sesiunea de comunicări *Astra — 130 de ani*, care a avut loc miercuri, 23 octombrie a.c. în aula Bibliotecii judeţene, condusă de actualul preşedinte al Astrei, pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan, în prezenţa unor foşti astrişti, reprezentanţi ai Academiei Române, Ministerului Culturii şi preşedintelui României, ai Bisericii Ortodoxe, armatei, comunităţii săseşti din judeţ, ai prefecturii şi municipiului Sibiu, ai despărţămintelor nou constituite ale *Astrei* din ţară, precum şi a unor oaspeţi de peste hotare. Din intervenţiile avute de înaltele personalităţi ale vieţii spirituale româneşti contemporane participante la sesiune a reieşit importaţa pe care *Astra* o are chiar şi în sistemul educaţional şi cultural actual, menirea ei în reînvierea şi cinstirea tradiţiilor populare, pentru dezvoltarea spiritului etic şi civic, a unor relaţii interumane acceptabile, pentru o viaţă în pace şi bună înţelegere.

Menţionăm că această adunare, în cadrul căreia a fost citit şi mesajul Î. P. S. Mitropolit Antonie, plecat din localitate, a fost precedată de un Te-Deum, săvîrşit în catedrala mitropolitană din Sibiu de P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, ajutat de preoţi şi diaconi, după care P. S. Sa a rostit un scurt cuvînt legat de acest eveniment. În aceeaşi zi, la prînz, a avut loc în parcul *Astra* dezvelirea bustului lui Timotei Cipariu, operă a sculptorului sibian Gavril Abrihan, prin aceasta aducîndu-se un pios omagiu marelui filolog şi luptător pentru unitatea şi libertatea românilor din Transilvania, el însuşi vicepreşedinte în primul comitet al *Astrei* şi apoi preşedinte în perioada anilor 1877—1887.

Deschise în plen miercuri, lucrările sesiunii de comunicări au continuat joi şi vineri pe trei secţiuni: *Per aspera ad astra; Cartea românească în timp şi spaţiu; Istorie-cultură-civilizaţie*, reunind specialişti şi cercetători în diverse domenii de activitate şi reprezentînd cele mai importante centre culturale ale ţării. Comunicările prezentate, de un înalt nivel ştiinţific şi de o aleasă ţinută, au abordat laturile esenţiale ale activităţii *Astrei:* meritele ei în afirmarea conştiinţei naţionale, în dezvoltarea unei sănătoase concepţii economice, în răspîndirea cunoştinţelor despre natură şi sănătate, dezvoltarea învăţămîntului etc.

Un moment cu totul deosebit în cadrul manifestărilor dedicate *Astrei* l-a constituit repunerea în drepturi depline a Reuniunii meseriaşilor români din Sibiu, în amintirea celei înfiinţate la 23 aprilie 1867 prin grija preotului Nicolae Cristea, cu scopul ridicării culturale şi profesionale a ucenicilor, calfelor şi meşterilor, viitorilor făurari ai clasei de mijloc. La fel de interesantă, şi în spiritul *Astrei*, a fost expoziţia agrozootehnică organizată la Sălişte, în ultima zi a manifestărilor, prilej cu care atenţia şi interesul oficialităţilor dar şi a numeroşilor vizitatori a fost îndreptată asupra standurilor cu cabaline, bovine şi ovine. Numărul mare de participanţi, marea diversitate de produse vegetale, reuşitele exemplare de animale de diferite specii, utilajele agricole, produsele fito-sanitare dar şi de tehnică zootehnică şi veterinară expuse de societăţi comerciale dar şi de către persoane particulare demonstrează faptul că în ultimul timp a crescut mult interesul acestora de a avea nu numai mai multe animale ci şi animale de mare valoare biologică, care să le asigure descendenţi sănătoşi de la care să obţină cantităţi tot mai mari de produse.

Spectacolele muzicale, aşa ca întotdeauna în vechile programe organizate de Astra, au ocupat un loc binemeritat. În sala de festivităţi a Bibliotecii judeţene, în organizarea Secţiunii muzicale a *Asociaţiunii* şi Inspectoratului pentru cultură, a avut loc un frumos spectacol muzical la care şi-au adus contribuţia corul *Allegretto*, dirijor prof. Gheorghe Stoica, corul de cameră *Cedonia*, dirijor prof. Florin Soare, orchestra de cameră a Filarmonicii, un grup de recitatori de la Liceul „Octavian Goga", actorul Avram Besoiu şi soliştii Teatrului muzical din Braşov: Anca Dămăceanu, Cristina Soreanu, Dina Sîrbu şi Vasile Pop. Un frumos moment folcloric oferit de grupul vocal mixt al Căminului cultural din Orlat şi formaţia de dansuri populare pregătită de soţii Silvia şi Ioan Macrea a încheiat un ales program artistic permanent aflat în consonanţă cu sărbătorile muzicale ale Astrei. În sala Casei Armatei, orchestra simfonică a Filarmonicii din Sibiu, avîndu-l la pupitru pe dirijorul Iustin Oprean iar ca solist pe pianistul Ştefan Agoston, a prezentat un frumos concert compus din lucrări de R. Wagner, Fr. Liszt şi Fr. Schubert, iar în sala Casei de cultură, Opera Română din Cluj-Napoca a oferit un foarte reuşit spectacol cu opera Nabucodonosor de G. Verdi, în regia lui Viorel Gomboşiu şi sub bagheta dirijorului Gheorghe Victor Dumănescu.

Vrednic de menţionat este şi faptul că pe parcursul întregii săptămîni culturale în biblioteci, cămine culturale şi şcoli de pe întregul judeţ au fost organizate ample manifestări cultural-educative şi artistice ce s-au înscris în cadrul programului de aniversare a împlinirii a 130 de ani de la constituirea, la Sibiu, a *Asociaţiunii Transilvane pentru Literatura Română şi Cultura Poporului Român — Astra*. O manifestare de suflet, prilej de rememorare a unor măreţe fapte şi a unui trecut demn, dar şi moment de analiză, de ferme angajamente din partea noastră a tuturor la realizări pe măsura faptelor şi vredniciei înaintaşilor noştri.

Nicolae Scutea

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*; Arhid. *Ezechil Oancea*, tehnoredactor.

ABONAMENTUL pe un an: 250 lei.
Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

Fondator:

Mitropolitul ANDREI ŞAGUNA

1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 139

SIBIU 15 noiembrie 1991

Nr. 43—44

SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM şi lecţia lui

— un gînd la aniversarea celor 200 de ani: 1791—1991 —

Lectura celebrului memoriu al naţiunii române din Transilvania SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM, adresat împăratului Leopold al II-lea în 1791, este, după două sute de ani, cum va fi fost şi pentru alcătuitori, dureroasă şi deconcertantă. L-am recitit de mai multe ori înainte de a veni la acest Simpozion, mai ales cu dorinţa de a putea urmări, înţelege şi judeca ceea ce se va spune aici, pentru că lectura mea, acum mult mai atentă decît altele dinainte, m-a trecut prin mai multe faze pe care aş vrea să vi le mărturisesc, chiar cu riscul de a nu fi înţeles, sau de a fi judecat rău şi, poate, pe bună dreptate. L-am citit mai întîi uimit, apoi gata să-mi acopăr ochii cuprinşi de un sentiment de jenă de om umilit, jignit, retrăind sentimentele alcătuitorilor, apoi revoltat.

Cunosc, în bună parte, evaluările care i s-au făcut în istoria modernă ca şi în epocă, slăbiciunile de care a fost acuzat, ca şi virtuţile care i s-au recunoscut. Evaluările din epocă ale lui I. C. Eder sau Marţian Bolla şi ale altora, ca şi ale dietei din 1791 şi ale împăratului, care s-a spălat pe mîini ca Pilat din Pont, toate acestea sînt cunoscute şi nu le voi mai pomeni. Ele vor fi reluate mai tîrziu de Rössler şi de toţi urmaşii lui întru falsificarea istoriei, unii chiar mai zeloşi decît dînsul. Mai interesante ar fi evaluările moderne româneşti, şi nu acelea care, mai ales, acelea care pun în discuţie oportunitatea argumentărilor şi tezele lui, cum ar fi spre exemplu relaţia dintre *Luminismul epocii* şi *istorismul* Supplexului, considerîndu-l pe acesta din urmă „înapoiat" sau relaţia dintre *Contractul social* şi cel *naţional*, considerînd că l-a minimalizat pe cel dintîi, lăsînd pe iobagi în iobăgie, şi revendicînd doar recunoaşterea dreptului de naţiune şi religie şi altele încă, de care ar fi trebuit să se ocupe, precum dreptul la limbă de stat, la cultură, şi să nu se ocupe numai de aspectele legale, juridice ale drepturilor românilor, care ar fi trebuit să capete forme şi asigurări constituţionale.

Dar nici la aceste aspecte nu sînt tentat să mă opresc, pentru că intenţia mea nu e chiar un referat la temă, ci mai degrabă pe lîngă temă. Istoricii cunosc aspectele pe care le-am pomenit şi, în cea mai mare parte, le-au elucidat şi, probabil, unele intervenţii din cursul acestui Simpozion le-ar putea încă discuta pe cele care mai cer clarificări.

Eu îmi voi mărturisi mai ales suferinţa cu care am luat parte la suferinţa în mod sigur simţită de alcătuitorii Supplexului. Deşi e vorba de probleme de istorie, intervenţia mea se doreşte aşadar mai mult o intervenţie de inimă, în care consideraţiile istorice — cîte şi dacă vor fi — vor putea fi eventual subînţelese.

Închipuindu-mă în locul alcătuitorilor, citind aveam sentimentul că retrăiesc o absurditate de tip kafkian. Am văzut undeva, într-un spectacol, o astfel de scenă. Un personaj se prezintă în faţa unei autorităţi, a unui funcţionar, şi-şi declară identitatea. Omul autorităţii caută într-un registru şi apoi îi spune cu hotărîre şi convingere: *„Nu se poate. Dumneata nu exişti"* — *„Cum adică nu există? Doar sînt în faţa dumitale"* — *„Nu, dumneata eşti mort. Nu exişti. Aşa scrie aici, în documentele mele"*. Şi funcţionarul n-a putut fi convins că omul exista. Toate încercările omului de a dovedi că există n-au dat nici un rezultat. Şi a încercat omul toate argumentele posibile, reluîndu-l mai ales, iară şi iară, pe acela că se afla fizic în faţa lui.

Ei bine, recitind *Supplexul* am avut sentimentul că autorii se străduiesc, asudă, repetă cu disperare, aduc argumente istorice că românii sînt acolo, în Transilvania, că sînt *„cu mult cea mai veche dintre toate naţiunile Transilvaniei"*, dar cei cărora li se adresează răspund mereu: nu existaţi! Aici există doar trei naţiuni *recepte:* ungurii, secuii şi saşii. Voi nu figuraţi în evidenţe. — Dar noi tocmai aceasta vrem. Să fim recunoscuţi că existăm. Din cea mai adîncă vechime am avut şi am ascultat de principi proprii, aleşi din sînul naţiunii noastre, *„pînă la venirea ungurilor."* Ba chiar şi după aceea am fost recunoscuţi de cronicarul *Anonim* al regelui Bela, de scrisoarea Conventului Fericitei Fecioare Maria din Cluj-Mănăştur scrisă în anul 1437, ba chiar din sînul naţiunii noastre a fost promovat Ioan Corvin de Hunedoara pînă la rangul de guvernator al ungariei, iar fiul său Matei a ajuns chiar rege, iar unii din naţiunea noastră au fost voievozi ai Transilvaniei, ca Ioan Geczy, Ştefan Iosika, ca să nu mai vorbim de Nicolae Olahul, născut la Sibiu, ajuns arhiepiscop al Strigoniului, şi cancelar al ţării. Însuşi Împăratul Ferdinand I. a adeverit originea românească şi a corvinilor şi a lui Nicolae Olahul. Ba mai mult, a adeverit şi faptul că românii *„se trag din stăpîna lumii din urbea Roma, de aceea şi acum pe limba lor ei se numesc romani"*. Şi tot acel împărat mai adeverea lui Nicolae Olahul că *„acest neam al tău prin vitejia lui a fost prea puternic, născător al multor foarte mari căpitani, între care şi Ioan Huniade, părintele vestitului rege Matia, şi străbunii tăi, foarte aproape de vremea lui, se zice că s-au ilustrat mai cu deo ebire"*.

Mai spune *Supplexul* apoi că a fost o vreme cînd *„Stările Provinciei sau obştea regnicolară consta numai din*

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. Antonie Plămădeală
Mitropolitul Ardealului

Gînduri la un popas aniversar

„TRANSILVANIA — PATRIMONIU NAŢIONAL"

Pe unii dintre cititorii venerabilei noastre gazete îi va surprinde poate un titlu ca cel de mai sus. Formularea, pe cît de scurtă pe atît de profundă şi extrem de actuală, aparţine I. P. S. Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală al Transilvaniei, aducerea lui în atenţia cititorilor fiindu-ne prilejuită de împlinirea, în 17 noiembrie a.c., a 65 de ani de către Arhipăstorul nostru de la Sibiu.

De aceea, oprindu-ne o clipă în tumultul zilelor pe care le trăim, la acest popas aniversar, îndătinat în curgerea anilor noştri, nu vom zăbovi asupra datelor biografice ale I. P. S. Sale — deşi sînt de reţinut anii de hărţuială şi temniţă prin care a trecut, nici asupra lucrării pastoral-predicatoriale şi gospodăreşti, deşi şi aici sînt de notat multele parohii cercetate mai ales în ultima perioadă, predicile rostite în catedrala mitropolitană din Sibiu şi în multe parohii din Arhiepiscopie, limpezi, clare, convingătoare, adevărate prelegeri apologetice, dovedirea raţională a existenţei lui Dumnezeu aflîndu-se mereu în cuprinsul lor, ca şi înnoirile pe plan gospodăresc de la Centrul mitropolitan din Sibiu, cele 15 biserici zidite în Arhiepiscopia Sibiului chiar în anii dictaturii, peste 30 pictate, peste 15 restaurate pictural, peste 20 reparate capital în ultimii zece ani, peste 10 case parohiale noi, culminînd desigur cu lucrarea de restaurare a Mănăstirii Brîncoveanu, încît cei ce au văzut-o în ultimii ani nu o vor mai recunoaşte — ci ne vom opri puţin asupra gîndului scris al I. P. S. Mitropolit Antonie. Şi aici însă este cu neputinţă de cuprins larga paletă de preocupări teologice, istorice şi culturale ale I. P. S. Sale din care motiv ne permitem să vă reţinem puţin atenţia, stimaţi cititori ai gazetei noastre, cu o temă „de inimă", dacă se poate spune astfel, a I. P. S. Sale: *Transilvania*, despre care a avut gînduri de preţuire încă cu mult înainte de a se afla, spiritualiceşte, în fruntea acestei străbune vetre româneşti.

Există chiar o explicaţie, pe care I. P. S. Sa o dă în felul următor: „Transilvania este a noastră a tuturor românilor. *Fiind român, Transilvania este şi a mea.* O mai puternică motivaţie personală nu poate avea nimeni. Aceasta este motivaţia personală a fiecărui român, de oriunde ar fi el", cuvinte în care răzbate parcă ceva din graiul cronicarilor de altă dată, cînd vorbeau despre unitatea tuturor românilor, iar la această unitate Biserica noastră străbună a constituit un element hotărîtor. „În condiţiile împărţirii politice în trei state, Transilvania, Moldova şi Muntenia, Biserica a fost factorul de unitate permanentă care n-a admis, n-a cunoscut şi n-a ştiut de graniţe" — afirmă cît se poate de răspicat I. P. S. Sa.

Asemenea lui Nicolae Iorga, care a închinat o întreagă carte satelor şi preoţilor din Transilvania şi desigur încă alte multe pagini şi gînduri vibrante legate de Transilvania, asemenea lui Vasile Pârvan, care îndemna la vremea sa şcolarii de dincolo de Carpaţi să facă excursii de documentare în Transilvania, asemenea lui Geo Bogza, care are cuvinte de adevărată evlavie pentru ţăranii din Transilvania, şi asemenea atîtor altor capete luminate care au exprimat cuvinte de admiraţie faţă de sufletul mare al poporului nostru de oriunde, şi I. P. S. Mitropolit Antonie a îndrăgit plaiurile Transilvaniei, nu numai pentru că şi-a făcut o parte din studiile teologice la Cluj-Napoca, nu numai pentru că aşezămintele monahale, Mănăstirea Brîncoveanu, Mănăstirea Prislop, l-au cucerit prin duhul lor întremător în viaţa spirituală sănătoasă, ci şi pentru că „românii din Transilvania şi-au dovedit o vitalitate pînă la urmă admirată chiar de duşmanii lor", de care n-au dus lipsă şi, cu durere trebuie să mărturisim, se pare că nu duc lipsă nici astăzi. „Ei — românii din Transilvania, continuă I. P. S. Sa — şi-au menţinut cu o tărie, poate unică în lume, limba, credinţa, datinile, tradiţiile, portul, jocurile, legile proprii, ignorînd toate încercările lor de a-i zdrobi".

În această îndîrjită rezistenţă a lor, românii transilvăneni au avut desigur un sprijin sigur şi neînşelător în credinţa lor vie şi lucrătoare. „Biserica Ortodoxă — spune I. P. S. Sa — a rămas la un moment dat în Transilvania o forţă importantă care a îndrăznit să se opună stăpînitorilor. Nu vom exagera deloc cînd vom spune că a fost *suportul fundamental, şi pentru răbdare şi pentru răscoale*". „Pentru *Legea românească* — subliniază I. P. S. Sa —

(Continuare în pag. a 2-a)

T. R.

POSTUL ÎN VIAŢA CREŞTINĂ*

Postul este o practică religioasă întîlnită în toate credinţele şi la toate popoarele. El constă în abţinerea totală sau numai parţială de la mîncare şi băutură pentru o zi sau pentru o perioadă mai îndelungată, în vederea purificării sufleteşti şi trupeşti, ca semn de doliu ori pentru implorarea ajutorului divin. La mahomedani, de pildă, postul este mijlocul prin excelenţă de recunoaştere a transcendenţei divine. El se practică cu deosebire în luna lui Ramadam (a noua din calendarul islamic), cînd nu se mănîncă nimic de dimineaţă pînă seara, pe tot parcursul ei. La evrei, postul era de asemenea în mare cinste. Ajunul din ziua Ispăşirii era o condiţie a apartenenţei la poporul ales al lui Dumnezeu. Cine nu postea în acea zi trebuia să fie stîrpit din popor (Lev. 23, 29). Se postea de asemenea de două ori pe săptămînă (marţea şi joia) (Lc. 18, 12), ca şi cu prilejul aniversării zilelor de mari suferinţe din istoria zbuciumată a lui Israel.

Mîntuitorul Iisus Hristos şi-a început lucrarea Sa de propovăduire a Evangheliei şi mîntuire a lumii prin postul de patruzeci de zile în pustia Carantaniei (Lc. 4, 2). El învaţă pe ucenici că demonii nu pot fi alungaţi decît „cu rugăciune şi cu post" (Mt. 17, 21). Postul deci este o dimensiune fundamentală a vieţii creştine alături de rugăciune şi actele de milostenie (facere de bine), de care el este strîns legat. Încă de la începutul Bisericii, creştinii au practicat postul (F.A. 13, 3; 14, 23; II Cor. 6, 5; 11, 27) în diferite zile şi sub diferite forme: miercurea, vinerea (în amintirea vinderii şi, respectiv, răstignirii Domnului), înaintea marilor sărbători (Paşti, Crăciun...). Cu timpul s-a statornicit durata celor patru posturi mari: al Paştilor (7 săptă-

(Continuare în pag. a 3-a)

† SERAFIM,
Episcop-vicar

* Articol preluat din ziarul „Tribuna" din Sibiu, nr. 506/15.XI.1991.

Monumentul soldatului necunoscut

El poate fi sub un copac
ce-i poartă sufletul în trunchi:
acolo imnurile tac
iar cerul cade în genunchi —

El poate fi-ntru-un cîmp de rouă
ca o mireasmă veşnic trează
şoptind cu ierbile cînd plouă
iar cerul tot îngenunchiază —

El poate fi-ntr-un munte adînc
în stînca albă de veghere
cînd plaiurile-înalt îl plîng
la cerul de îngenunchiere —

Dar mai ales el este-n noi:
o strună-n duhul de argint
vuind spre timpul de apoi
cu cerul tot îngenunchind...

Radu Cârneci

MINUNEA, ÎN CADRUL PRONIEI DIVINE

„Lumea, chemată la existenţă din neexistenţă, îţi poate păstra existenţă numai în dependenţă de Existenţa, ce există de Sine".[1] Existenţa, ce există de Sine, este Dumnezeu, veşnic şi atotputernic, care a creat lumea spre a se împărtăşi de bunătatea Sa. Lumea îşi păstrează existenţa numai în măsura în care rămîne în dependenţă de Creatorul său. Purtarea de grijă a lui Dumnezeu faţă de lume, prin care îşi arată dragostea dumnezeiască faţă de toată creaţiunea Sa şi faţă de fiecare creatură în parte, în vederea atingerii scopului înainte stabilit, se numeşte providenţă sau pronie divină.

Felurite sînt mijloacele prin care creaţiunea este îndreptată de Dumnezeu spre împărtăşirea din bunătatea Sa şi spre slava numelului Său: „Mare eşti, Doamne, şi minunate sînt lucrurile Tale şi nici un cuvînt nu este de ajuns spre lauda minunilor Tale. Că tu cu voia toate le-ai adus dintru nefiinţă întru fiinţă, cu putera Ta ţii împreună făptura şi cu purtarea Ta de grijă chiverniseşti lumea" (Rugăciunea la sfinţirea apei celei mari). Multe dintre aceste mijloace ne rămîn necunoscute, căci zice Scriptura: „Precum este zbuciumarea vîntului pe care omul nu o vede, tot aşa cele mai multe din lucrurile Domnului sînt ascunse" (Isus, fiul lui Sirah 16, 21).

După cum reiese din cuvintele psalmistului, fiecare fiinţă omenească are valoare în ochii providenţei divine. „Cînd privesc la cerul Tău, lucrul degetelor Tale, la luna şi la stelele pe care le-ai pus pe calea lor, mă gîndesc: ce este omul, că-ţi aduci aminte de el, şi fiul omului, că-l cercetezi pe el!" (Psalm 8, 4—5). Şi iarăşi, privitor la fiinţele însufleţite: „Lua-vei duhul lor şi se vor sfîrşi şi în ţarîna lor se vor întoarce" (Psalm 104, 29). Orice fiinţă, fie ea neînsemnată, fie prevăzută a desfăşura un rol deosebit, este obiect al providenţei divine. „Înainte de a te fi urzit în pîntecele mamei şi înainte ca să fi ieşit din pîntecele mamei tale, te-am sfinţit şi te-am rînduit prooroc al neamului" (Ieremia 1, 5). Reiese deci, că nici naşterea, nici cursul vieţii şi nici moartea omului nu sînt întîmplătoare, ocazionale, ci sînt în planul providenţei divine.

În scrierile lor, sfinţii părinţi au arătat necesitatea providenţei cereşti; fără ea religia şi morala nu ar avea sens. Ce rost, ce însemnătate ar avea rugăciunea, dacă Dumnezeu n-ar putea interveni sprea da celor ce se roagă Lui cu credinţă, cele necesare în scopul mîntuirii lor?

Lumea, creată de Dumnezeu — spune P. Svetlov — nu este o maşină ce lucrează de la sine, ca un ceasornic etern, care odată pornit, n-ar mai avea nevoie să fie întors şi reparat. Dumnezeu îşi vădeşte prezenţa Sa în mersul natural al lucrurilor, dar şi prin abaterea de la pronia dumnezeiască privitoare la lume. Psalmistul ne confirmă aceasta: „O, Dumnezeule, prea măreaţă este calea Ta! Care Dumnezeu este mare ca Dumnezeul nostru? Tu eşti Dumnezeu care faci minuni şi arăţi popoarelor puterea Ta" (Psalm 77, 14—15).

Minunea — zice Bettex — este ceva ce nu înţelegem, fiindcă nu se potriveşte cu ideile şi experienţele noastre şi nu se împacă cu puţinul ce noi cunoaştem despre legile universului. În viaţa de toate zilele, creştinul face deosebire între ceea ce este natural şi ceea ce este minunat şi consideră a fi o miopie intelectuală confundarea principiilor veşnice ale Dumnezeirii cu formele de

(Continuare în pag. a 2-a)

Prof. Petru Dumitreasă

Sfînta Muceniţă Cecilia

Calendarul Bisericii Creştine aminteşte cu adîncă veneraţie în ziua de 22 noiembrie a fiecărui an pomenirea Sfintei muceniţe Cecilia, una dintre florile cele mai suave ale fecioarei creştine şi ale martirajului. Numele ei este invocat în rugăciuni de către creştini, biserici măreţe îi poartă numele, numeroase coruri, orchestre şi formaţiuni muzicale de orice categorie, sînt puse sub patronajul ei, ea fiind considerată patroana muzicii sacre şi a tuturor cîntăreţilor.

Roma creştină i-a dedicat una dintre cele mai vechi bazilici, Santa Cecilia în Transtevere, ridicată în veacul al V-lea pe ruinele familiei nobiliare a Ceciliilor.

Fiică a unui ilustru patrician din cetatea Cezarilor, Cecilia a trăit pe timpul împăratului Alexandru Sever (222—235) şi a primit încă din fragedă vîrstă învăţătura în dumnezeirea Mîntuitorului Hristos şi lumina Sf. Botez. Atît de mult s-a ataşat de noua învăţătură încît a hotărît să facă un vot al fecioriei perpetue, închinîndu-şi toată viaţa Mirelui Ceresc..

Deseori se retrăgea în rugăciune în catacombele din Via Appia, pentru a participa la Sfintele slujbe pe care creştinii le înălţau aici, din cauza persecuţiilor la care erau supuşi. Milostenia şi curăţia precum şi dragostea faţă de cei săraci erau florile care încununau ca o diademă capul tinerei fecioare deasupra căreia Dumnezeu a pus mai tîrziu cununa sfinţeniei.

Părinţii au logodit-o cu tînărul Valerian, pe care ea, Cecilia, în noaptea nunţii l-a convins să îmbrăţişeze şi el credinţa cea ade-

(Continuare în pag. a 3-a)

Arhid. Visarion Băltaţ

Sfinţi de alt neam ale căror moaşte se găsesc în ţara noastră

SFÎNTUL GRIGORIE DECAPOLITUL DE LA MĂNĂSTIREA BISTRIŢA — VÎLCEA

Minunata ctitorie a boierilor Craioveşti adăposteşte, încă de la sfîrşitul veacului al XV-lea, moaştele unui sfînt cu numele Grigorie Decapolitul. Unele ştiri privitoare la viaţa sa se găsesc într-o lucrare scrisă de Ignatie Diaconul, care, fiind contemporan cu Grigorie, a cunoscut mai mulţi ucenici de-ai săi, care i-au relatat felurite aspecte legate de viaţa şi nevoinţele sale duhovniceşti.

De aici aflăm că el s-a născut în oraşul Irinopolis din Decapolea Isauriei, în sud-estul Asiei Mici, care aparţineau pe atunci Imperiului bizantin. Se crede că s-a născut prin anii 780—790, deci tocmai în vremea cînd a avut loc Sinodul al şaptelea ecumenic, de la Niceea, din anul 787, care a condamnat iconoclasmul, adică pe aceia care respingeau cultul icoanelor, deşi tulburările legate de această problemă nu s-au stins cu totul. Făcea parte dintr-o familie înstărită, mama sa Maria fiind şi o femeie foarte evlavioasă. La vremea potrivită, a fost dat la învăţătură, pentru a putea fi mai tîrziu de folos semenilor săi. Încă de copil manifesta o înclinare spre cele duhovniceşti. Lua parte la slujbe, se ruga, citea Sf. Scriptură, făcea fapte de milostenie, arăta o dragoste sinceră faţă de toţi cei din jurul său. Adesea se retrăgea în locuri ascunse pentru a se ruga şi a medita. La vremea potrivită, a respins îndemnul părinţilor săi de a se căsători cu o tînără aleasă de aceştia, ci s-a retras în Munţii Isauriei. Acolo a cunoscut pe un fost episcop din Decapole, refugiat din pricină că se dovedise un vrednic apărător al cultului icoanelor. Arătîndu-i dorinţa de a se călugări, episcopul l-a îndemnat să intre într-o mănăstire din apropiere, pentru a se iniţia în tainele vieţii monahale.

Între timp, tatăl său a murit. Mama sa, aflînd unde este, l-a îndemnat să plece într-o altă mănăstire, unde era un alt frate al său, ca împreună să-şi ducă mai uşor viaţa de călugăr, închinată numai lui Dumnezeu. A ascultat deci îndemnul evlavioasei sale maici şi s-a aşezat în acea mănăstire, alături de fratele său. Dar în curînd şi-au dat seama că egumenul mănăstirii, ca şi unii călugări, trecuseră de partea iconoclaştilor, adică a duşmanilor icoanelor. Plin de rîvnă pentru apărarea dreptei credinţe şi a hotărîrilor luate de Sinodul al şaptelea ecumenic, Grigorie a avut curajul să mustre pe egumen în faţa tuturor călugărilor din obştea respectivă. Acesta a poruncit însă ca Grigorie să fie bătut. În această situaţie, cu trupul plin de răni, tînărul monah a fugit într-o altă mănăstire din Decapole, unde era egumen un frate al mamei sale, cu numele Simeon. Aici a rămas timp de 14 ani.

Urcînd mereu pe treptele vieţii duhovniceşti, a cerut îngăduinţa să se retragă într-o peşteră din Munţii Isauriei, pentru a trăi singur. A trăit aici mai mulţi ani, luptîndu-se cu ispitele şi cu lipsa de hrană, dar stăruind mereu în rugăciune şi meditaţie, în legătură tainică neîncetată cu Dumnezeu.

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. prof. M. Păcurariu

SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM

(Urmare din pag. 1-a)

națiunile ungurilor și românilor". Și nu-și explică alcătuitorii cum de s-au trezit românii că nu există ca națiune recunoscută, receptă! Acest lucru, scriu ei, *„nu se poate înțelege"*. Cum de nu apar ei așa cum au dreptul să apară în așa-zisele *„Constituții Aprobate"*? Și iarăși explică, și iarăși imploră, și încă odată aduc argumente istorice, dar răspunsul, pe care îl bănuiesc chiar înainte de a-l primi — îl vor și primi ca atare, în același an — e mereu același: nu existați!

Îmi voi permite acum o apreciere. Poate că Supplexul prea imploră! Oare să nu fi știut, să nu fi învățat, să nu fi simțit ei de atîta amar de vreme că cu un astfel de interlocutor nu au nici un efect implorările? Și că tot așa e și cu apelurile la istorie? Credeau ei că interlocutorul nu cunoștea istoria? Și nu știau ei că tot așa e și cu apelurile la „lege"? *„Nici o lege nu ne-a scos din drepturile noastre istorice"*, mai zic ei. Cum, așadar, se explică faptul că nu sîntem recunoscuți? Nu îndrăznesc însă să scrie că ceea ce li se face e chiar o fărădelege! Ba mai mult, cu un sentiment de bun simț și o politețe duse pînă dincolo de limitele admise, încearcă scuze pe seama lăcătorilor marilor fărădelegi. Să-i ascultăm: *„Lipsind o lege pozitivă de acest fel, trebuie deci să se tragă încheierea că numai din greșeala sau incuria compilatorilor s-au introdus acele lucruri* (în Constituțiile Aprobate n.n) *sau că s-au strecurat în colecții adaosuri; dacă însă și intenția de a face rău a avut în această privință vreo influență, nu este de datoria națiunii suplicante a o discuta"*. Așadar ar fi vorba de greșeala unor oameni și de, oameni sîntem, supuși greșelii! Nu e vorba de o politică anume antiromânească! Dar să nu mergem chiar atît de departe. Bieții autori — cred eu, și mi-ar părea rău să mă înșel — cunoșteau adevărul. Dar nu îndrăzneau să-l spună, să-l „discute". Și cînd îl spun cumva, o fac cu jumătate de gură, aruncînd vina tot pe cîteva persoane: *„Acum deodată aceasta este sigur, că în colecție (Aprobate n.n.) ne întîmpină unele expresii care arată în chip limpede mai mult ura decît dragostea compilatorilor față de națiunea română"*. Doar a „compilatorilor"! Urmarea a fost că *națiunea* română a ieșit din aceste *Aprobate* numai ca *tolerată* deși, zic alcătuitorii Supplexului, iarăși ca și cum ar vrea să-i scuze pe compilatori, aceste lucruri au fost introduse în constituțiile *„Aprobate cu precauție"*, *„nu în stil direct în forma de statut legal"*. Urmarea a fost totuși aceeași: *națiune tolerată*. Nu existați.

Același lucru s-a întîmplat și cu religia românilor, ortodocși de la nașterea ca popor. Ba chiar și Gyla cel bătrîn, nepotul ducelui Tuhutum, se creștinează în secolul X după ritul Bisericii răsăritene, după ce face un drum la Constantinopol. Abia în secolul al XI-lea Ștefan cel Sfînt îi trece pe unguri la Catolicism, dar *„locuitorii români ai Provinciei* (Transilvania n.n.) *au rămas în sînul Bisericii răsăritene"*.

Citez aceste lucruri fără să fac nici un fel de considerații și punctări istorice-confesionale. Aș dori ca Simpozionul să nu fie un prilej pentru așa-ceva, mai ales că *Supplex*-ul — ca și alte documente similare de epocă — a fost semnat și de ambii episcopi ai celor două confesiuni, ortodoxă și unită, Adamovici și Ioan Bob, chiar dacă după aceea, unul din ei, Ioan Bob, ajuns în dietă, a renunțat tocmai la solicitarea dreptului românilor la recunoașterea ca *națiune!* Cred că n-a făcut-o din convingere, și o spun cu toată buna credință. Nu pomenesc decît cu mare economie față de text, nici de suferințele și limitările seculare la care au fost supuși ortodocșii, cu preoții și credincioșii lor. Se spune că eroii nu-și arată rănile pe la toate colțurile de stradă, aceasta făcînd-o mai ales cerșetorii!

Atît vom arăta din cele spuse în Supplex, că deși cea mai veche între cele patru religii recepte (catolică, evanghelică, reformată și unitariană), totuși, la început, în Constituțiile Aprobate *„nu se face nici o mențiune despre Biserica greco-orientală, la care a trecut neamul românesc din timpul convertirii sale la Hristos"*. Nu mult după aceea apare însă și această Biserică în *Aprobate*, dar, ca și națiunea română, și Biserica Ortodoxă *„nu e dintre cele recepte"*, ci tolerată, iar tolerat înseamnă *„după stilul de azi al Curții"*, *„a fi lipsit de existență legală"*, zice Supplex-ul.

Iarăși argumente istorice care atestă sub semnătura celor doi episcopi existența Bisericii Ortodoxe din vechime. Frumos l-cru din partea lui Ioan Bob. Se arată că regina Isabela emite o carte de danie episcopului ortodox Cristofor de la Geoagiul de Sus. Se aduc și alte argumente. Dar totul e inutil. Ca și națiunea română, nici Biserica Ortodoxă nu există!

Ca să nu supere pe nimeni, autorii *Supplex*-ului revin mereu la ideea de drept, că nu există nici o lege publică, care să fi interzis națiunii române și credinței ortodoxe dreptul la existență. Și se dă vina pe „vitregia timpurilor". O cauză anonimă! De nenumărate ori apare această *„vitregie a timpurilor"* drept cauza care a rezervat românilor *„o soartă nedreaptă"*. Să le fi fost oare chiar atît de greu, de imposibil de a descoperi cine și ce era această „vitregie". Le era oare atît de frică să scrie adevărul?

Supplex-ul se miră și de aceea că în Principatul Transilvaniei nu se ține seama de faptul că după ce Tuhutum l-a ucis pe Gelu, ducele românilor, românii l-au ales de bună voie ca duce al lor pe Tuhutum, deci ei au admis pe unguri la conlocuirea cu dînșii, printr-un contract, dîndu-le *„dreptul la concetățenie și la comunitatea drepturilor regnicolare"*. Ei, românii, sînt prin urmare cei mai vechi, și ei ar trebui să aibe drepturile, dacă nu cele mai mari, cel puțin egale. Din nou modestie românească! Și voință cuminte de convingere pașnică. Iată ce scrie *Supplex*-ul: *„Ungurii au fost mulțumiți cu această liberă și spontană acțiune a românilor și amîndouă neamurile și-au găsit în concetățenie și în comunitatea drepturilor fericirea lor, pe care n-au voit-o s-o încreadă* (încredințeze n.n) *sorților unui război ulterior de al cărui sfîrșit nesigur amîndouă trebuiau să se teamă"*. În legătură cu aceasta îmi vine în minte ceva ce ar putea ilustra cu titlul de parabolă acest „pactum conventum" cum îl numește *Supplex*-ul. Îmi vine în minte *Prinț și cerșetor!* Amintiți-vă de pățania Prințului! Așa au pățit românii!

Autorii *Supplex*-ului nu erau totuși „naivi" cum îi catalogează unii istorici. Ei știau cum s-a petrecut totul, dar mai știau și cui se adresează, Împăratului interesat în „divide et impera" ca și la 1700, și știau și ce șanse aveau. Mi-i închipui scriind plîngînd. Plîngîndu-se pe ei înșiși și stilul memoriului lor. Într-adevăr, așa cum observă acad. David Prodan, *Supplex*-ul din 1791 *„nu este revoluționar"*, și lectura ne arată clar că nu cere drepturi bătînd cu pumnul în masă. Poate că și sfîrșitul răscoalei lui Horea, Cloșca și Crișan, proaspăt încă, și pățania lui Inocențiu Micu-Klein i-au făcut să fie mai cu grijă. Dar nu e lucru puțin că, după această răscoală, ei scriu totuși *Supplex*-ul. Argumentele lor istorice, ecouri din Dimitrie Cantemir și din Cronicari, multele *Supplex*-uri ale lui Vasile Moga și ale confraților uniți, în cele din urmă vor pregăti revoluția de la 1848 unde Șaguna va fi împreună cu Lemeni și apoi Marea Unire din 1918, unde Miron Cristea va fi împreună cu Iuliu Hossu. *Supplex*-ul a continuat lupta începută de înaintași, chiar dacă s-au lovit ca și ei de aceiași: *Nu existați!*

Autorii *Supplex*-ului n-au întrevăzut — se spune — unirea cea mare, dar au pregăti-o, pregătind conștiințele care vor izbuceni în 1848, pe Cîmpia Libertății, cu acel: *„Noi vrem să ne unim cu țara"*, care se va împlini în 1918 cînd, celor adunați la Alba Iulia, nu le va mai putea spune nimeni: *„Nu existați"!*

Supplex-ul a ținut trează conștiința existenței neamului și a credinței lui, a originii romane, a continuității și a unității, în Transilvania și pe tot cuprinsul Daciei străbune.

17.V.1991 — comunicare la un Simpozion la Tg. Mureș.

MINUNEA, ÎN CADRUL PRONIEI DIVINE

(Urmare din pag. 1-a)

acum, ale existenței naturii vremelnice · pămîntești.[3] „Gîndurile mele nu sînt ca gîndurile voastre și căile mele ca ale voastre — zice Domnul — ci cît de departe sînt cerurile de la pămînt, tot atît de departe sînt căile voastre și cugetele mele de cugetele voastre" (Isaia 55, 8—9).

Multe sînt minunile prezentate în Vechiul Testament și foarte multe în Noul Testament. Frecvente au fost minunile săvîrșite de Mîntuitorul Hristos; ele dovedesc nemărginita Sa dragoste față de om și totodată dumnezeirea Sa. În activitatea Sa pe pămînt, Hristos n-a săvîrșit minunile spre a-și spori popularitatea în rîndurile celor ce vroiau să-L proclame împărat pămîntesc. Dimpotrivă, s-a smerit pe sine, căci „în chipul lui Dumnezeu fiind, n-a ținut ca la o pradă la egalitatea Sa cu Dumnezeu" (Filipeni 2, 6). A săvîrșit minuni, spre a aduce alinare, celor ce erau în suferință, ori de cîte ori a întîlnit neîndoielnice dovezi de credință. Cînd ucenicii n-au putut să vindece pe copilul lunatic Domnul Iisus le-a spus: „de veți avea credință cît un grăunte de muștar, veți zice muntelui acestuia: Mută-te de aici dincolo; și se va muta; și nimic nu va fi vouă cu neputință" (Matei 17, 20).

Cărturarilor și fariseilor care au venit cu gînd de ispitire cerîndu-I să le dea semn din cer, Domnul Iisus le-a răspuns: „Neamul acesta este un neam viclean; cere semn, dar semn nu i se va da, fără numai semnul proorocului Iona" (Luca 11, 29). Așa cum a stat Iona trei zile în pîntecele chitului, așa avea să stea Hristos în sînul pămîntului, după moartea pe cruce, pînă la învierea Sa a treia zi din mormînt.

Minunea este ceva care pe de-o parte necesită credință în Dumnezeu, iar pe de alta întărește credința în inimile celor ce își pleacă frunțile în fața misterului dumnezeiesc. Minunea are o valoare nemăsurat de mare; ea ne dovedește, că Dumnezeu care cu nemărginita Sa putere o săvîrșește direct sau prin aleșii Săi, poate împlini cererile creaturilor Sale, exprimate în rugăciunile lor.

În temeiul libertății de credință, în ultimul timp, au sporit acțiunile de prozelitism ale comunităților sectare. Personal am constatat îndrăzneala fără rezerve ale pretinșilor trimiși să evanghelizeze. Au venit pe la casele noastre, ne-au ecostat pe străzi, în piețe, cu materiale de propagandă, cu invitații la acțiunile lor desfășurate în săli de spectacole, pe stadion. În cotidianul „Adevărul de Cluj", din 22—24 iunie 1991, au apărut invitări la acțiuni de vindecări miraculoase de suflet și de trup, promise să se realizeze ca la comandă. Toate aceste strădanii, cu irealizabile promisiuni, pentru ducerea în eroare a maselor, le consideră drept mijloace adecvate pentru sporirea popularității și spre a face prozeliți pentru comunitățile lor. Și-au asumat, în mod neîntemeiat, îndemnul dat le Iisus ucenicilor Săi și prin ei urmașilor lor, slujitorilor legitimi ai Bisericii: „Mergînd învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui, al Fiului și Sfîntului Duh, învățîndu-le să păzească toate cîte am poruncit vouă" (Matei 28, 19—20). Într-o ediție sectară a Bibliei, publicată înainte cu șase ani, după îndemnul de a boteza, se continuă astfel: „și să faceți prozeliți". Într-un proaspăt material difuzat din abundență pe străzile municipiului Cluj-Napoca, acest text este redat așa: „Duceți-vă și faceți ucenici din toate neamurile, botezîndu-i . . .".

Cît despre vindecările miraculoase, adică despre minuni, trebuie spus că acestea nu pot avea loc la niște semne distinctive, de comandă, la programarea unor pretinși făcători de minuni, străini de tot ce ne arată Sf. Scriptură privitor la săvîrșirea minunilor biblice.

Întrebarea ce se impune este dacă în zilele noastre se săvîrșesc minuni? Răspunsul este, că oricît de mare ar fi abaterea de la căile Domnului, Dumnezeu, veșnic și atotputernic, este pururea activ. Neavîndu-și existența sa în sine, lumea rămîne continuu și este și în zilele noastre, sub activitatea nemijlocită a lui Dumnezeu, în dependență de puterea Sa divină. Fără purtarea de grijă a lui Dumnezeu, lumea și toate făpturile sale ar trece în inexistență. În planul lumii, Dumnezeu a prevăzut și a cuprins și minunile, ca acțiuni extraordinare, în puncte și momente ale dezvoltării temporale a lumii.[4]

Iudeilor, care căutau să-l omoare pe Iisus, pentru că a vindecat pe slăbănogul de la lacul Betesda, în zi de sîmbătă Iisus le-a spus: „Tatăl meu pînă acum lucrează; lucrez și eu" (Ioan 5, 17). Este neîndoielnica dovadă a voinței și activității pozitive a lui Dumnezeu, într-un prezent veșnic, ieri, azi și mîine, totdeauna.

Multe sînt dovezile de cutremurătoare recunoștință exprimată în rugăciunile de mulțumire ale credincioșilor, pentru binefacerile primite în momente cruciale, decisive ale vieții lor sau ale celor apropiați ai lor. În moment de grea încercare, părintele își vede odrasla fragedă îndoindu-și capul și întorcîndu-și ochii pe dos, ca pentru ultimele clipe ale vieții. Medicul, de față, își dă seama de greaua încercare a momentului, știe că i-ar fi necesar medicamentul, ce-i lipsește cu desăvîrșire și este limita posibilităților de intervenire și ajutorare. Dacă la astfel de caz, mîna și priceperea omenească n-a mai putu ajuta, cine a fost Cel care a veghiat și a dat noi puteri de viață, ca astfel copilul să se refacă, să se îndrăvenească treptat și să devină, la timpul său, un valoros element al societății?

„Am mai crescut un an! Vă aduceți aminte?" Bidonul — se spune în „Viața liberă" a Galaților, din 5.IX.1990 — l-a salvat din naufragiul vasului Mogoșoaia, înainte de aceasta cu un an, pe copilul — atunci de 5 ani — aruncat fiind de tatăl său în valurile nemiloase ale Dunării. Între cele 256 victime, s-au aflat și părinții copilului, alături de marinari încercați care au sucombat. Oare în afară de acest bidon n-a fost nici o mînă care să-i dea tăria să nu se rupă de bidon, să-și mențină continuu o poziție corespunzătoare spre a-și întreține viața, pînă să ajungă din nou pe uscat? Dar cei care n-au ajuns să fie pe vas, în mod inexplicabil renunțînd la planul de călătorie cu acest mijloc de deplasare în Deltă? Cum va interpreta salvarea sa persoana, care ruptă de grupul de 40 de excursioniști, a rămas în viață, nejungînd la timp pentru îmbarcare?

Oricare ar fi explicația și răspunsurile ce s-ar putea da, în astfel de situații trebuie să recunoască fiecare din cei încercați că o Putere, mai presus de puterea omenească, veghează, intervine și călăuzește făpturile. În astfel de momente omul se dovedește neputincios și se vede constrîns să recunoască bunătatea și dragostea lui Dumnezeu, căruia toată făptura se cade a-i aduce imn de slavă pentru binefacerile și minunile Sale.

---

1 Svetlov P., Învățătura creștină în expunere apologetică, vol I, trad. de S. Bejan și C. Tomescu, Chișinău, 1935, p. 545.

2 Svetlov P., op. cit., p. 566.

3 Bettex F., Minunea, trad. de I. Mihălcescu și I. Negoiță, ed. Cugetarea, București, 1934, p. 15 și 19—20.

4 Andrutsos H., Dogmatica Bisericii ortodoxe răsăritene, trad. de D. Stăniloae, Sibiu, 1930, p. 126 și 132.

SFÎNTUL GRIGORIE...

(Urmare din pag. 1-a)

Curățit astfel de patimile trupești și sufletești, îmbunătățitul sihastru a auzit o chemare de sus care l-a îndemnat să părăsească peștera și locurile natale, pentru ca să poată fi de folos și altora. Dînd urmare îndemnului venit de sus, Grigorie se îndreaptă spre Apus, întîmpinînd multe lipsuri și chiar prigoane. Petrece o iarnă întreagă într-o mănăstire din Efes, apoi cu o corabie ajunges în orașul Proconez, unde a fost găzduit în casa unui om sărac, a cărui casă Dumnezeu o binecuvintează cu cele trebuitoare traiului. Părăsește pe acest creștin ospitalier în ascuns și ajunge la Enos, în Macedonia, unde este bătut de un tînăr, dar cuviosul se roagă lui Dumnezeu să-l ierte. Cu o corabie, ajutat de niște pirați, uimiți de curajul său, ajunge în Tesalonic, unde este găzduit într-o mănăstire de către egumenul Marcu. Împreună cu un călugăr de aici, se îndreaptă spre Roma. Au mers pe uscat pînă la Corint în sudul Greciei. Se îmbarcă pe o corabie, ajungînd pînă la Roma.

Acolo a trăit cîteva luni neștiut de nimeni. Vindecarea unui demonizat îl face însă cunoscut, dar el pleacă în ascuns în Siracuza Siciliei, unde s-a ascuns într-un turn. A vindecat și aici cîțiva bolnavi prin rugăciunile sale și a îndrumat spre o viață curată pe mulți locuitori ai orașului.

Din Sicilia se reîntoarce în Grecia, la Hidros, unde era să fie ucis de adversarii icoanelor, dar este izbăvit prin voia lui Dumnezeu, după cum a scăpat și din alte încercări. Ajuns în Tesalonic, s-a așezat în mănăstirea Sfîntul Mina. Aici devine foarte cunoscut prin darul său de a prezice viitorul, dar și prin viața sa aleasă. Ignatie diaconul, care i-a scris Viața, amintește multe din vindecările săvîrșite de el prin puterea rugăciunii, ca și multe din cuvintele de mustrare pe care le rostea, atunci cînd era nevoie, împotriva ereticilor sau a necredincioșilor. Avea o putere deosebită asupra demonilor. Mai mulți călugări și credincioși stăpîniți de duhuri necurate au fost vindecați în urma rugăciunilor cuviosului Grigorie.

Virtuțile cu care era împodobit, ca și darul vindecărilor l-au făcut pe Grigorie vrednic să primească taina preoției. Și-a continuat viața cu aceeași rîvnă spre cele sfinte, în folosul semenilor săi.

Spre sfîrșitul vieții, Dumnezeu i-a dat o boală grea. Vestea suferinței sale s-a răspîndit repede, ajungînd pînă la Constantinopol, unde se găsea și unchiul său Simeon, acum foarte bătrîn, dar aruncat în închisoare pentru dîrzenia cu care apăra cultul icoanelor. Acesta îl înștiințează pe Grigorie unde este, arătîndu-i dorința de a se revedea. În ciuda bolii de care suferea, Grigorie pleacă din Tesalonic la Constantinopol, unde îl află pe unchiul său eliberat din temniță. În curînd a și murit într-o mănăstire din capitala imperiului, în ziua de 20 noiembrie 842. După cîteva luni, în martie 843, a fost convocat la Constantinopol un sinod local, care a restabilit pentru totdeauna cultul icoanelor, a aruncat anatema asupra tuturor ereticilor din primele opt veacuri de viață creștină și a rînduit Duminica Ortodoxiei și anume prima din postul Paștilor, ca zi de biruință a dreptei credințe asupra tuturor dușmanilor ei.

În curînd, mormîntul Cuviosului Grigorie a devenit cunoscut, datorită minunilor care se săvîrșeau acolo. Sînt cunoscute vindecarea unui om gîrbov care s-a atins de trupul său pe care era dus spre înhumare și a unor îndrăciți. După trecerea unui timp, călugării din mănăstirea în care era îngropat au hotărît să-i scoată trupul și să-l așeze într-o raclă. Rămășițele sale pămîntești erau întregi și neputrezite, încît acum puteau fi socotite ca sfinte moaște. Nu știm cînd s-a făcut slujba specială de canonizare a noului sfînt, numit de-acum înainte Grigorie Decapolitul, după provincia în care se născuse.

Ele au rămas într-o mănăstire din Constantinopol, întemeiată de ucenicul său Iosif Imnograful. Au rămas aici mai bine de șase veacuri, probabil pînă după anul 1453, cînd Constantinopolul a fost cucerit de turci. O tradiție spune că racla cu moaștele a fost dusă atunci, de monahii care o păzeau, în Serbia, spre a le feri de profanare din partea turcilor. Acolo au fost așezate într-o mănăstire, săvîrșindu-se alte minuni în jurul lor. Din acest loc, le-a cumpărat, în ultimii ani ai secolului al XV-lea, banul Barbu Craiovescu, care le-a adus în mănăstirea Bistrița din Oltenia, ctitoria familiei sale. Barbu însuși s-a călugărit aici sub numele de Pahomie.

De atunci și pînă astăzi, cinstitele sale moaște se găsesc tot în mănăstirea Bistrița. Drept aceea, credincioșii români — mai ales cei din Oltenia — au arătat o cinste deosebită moaștelor Sfîntului Grigorie Decapolitul, venind să se închine în fața lor și să-i ceară ocrotire.

Un învățat mitropolit grec, Matei al Mirelor (+1624), care a trăit mulți ani la mănăstirea Dealu, i-a alcătuit o Slujbă, la rugămintea egumenului Teofil al Bistriței, viitor episcop al Rîmnicului, apoi mitropolit al Țării Românești. Aceasta a fost tipărită în grecește la București, în 1692 (împreună cu Slujba Sfintei Paraschiva). Mitropolitul Dosoftei al Moldovei prezintă pe scurt viața Sfîntului Grigorie cu cunoscuta sa lucrare aghiografică *Viața și petrecerea sfinților* (4 vol., Iași, 1682—1686). În 1753 s-a tipărit la Rîmnic o *Carte osebită a Sfîntului Grigorie Decapolitul*, care cuprinde viața sa pe larg, precum și slujba care se săvîrșește în ziua trecerii sale la Domnul, adică la 20 noiembrie, precum și paraclisul său. În mănăstirea Bistrița s-au copiat mai multe manuscrise care cuprind viața și paraclisul său. Slujba și viața lui (sinaxarul) au fost trecute apoi în toate edițiile românești ale Mineiului pe noiembrie. De asemenea, este trecut în toate viețile de sfinți care s-au tipărit în românește. Chipul său este zugrăvit în mai multe biserici din țara noastră.

Bucurîndu-se de această aleasă cinstire, la 28 februarie 1950, Sfîntul Sinod a hotărît generalizarea cultului său în toată Biserica Ortodoxă Română. Deci deacum înainte el va fi cinstit în toate lăcașurile de cult ortodoxe românești, prin slujbe și rugăciuni, prin ridicarea de biserici cu hramul său, prin pictarea chipului său. S-a procedat la această generalizare în cadrul unor mari solemnități bisericești în octombrie 1955.

Viața Sfîntului Grigorie, de smerenie, răbdare, blîndețe, milostenie, stăruință în rugăciune, dragoste de Dumnezeu și de semeni, ca și dîrzenia cu care a apărat dreapta credință, poate constitui și pentru noi, credincioșii de neam român, o pildă vrednică de urmat. Să-l rugam, să ne ocrotească și să-l cinstim zicînd: „Apărătorul nostru și folositorul cel fierbinte, după datorie mulțumiri aducem ție, sfinte, noi cei izbăviți din nevoi cu rugăciunile tale. Ci ca unul ce ai îndrăzneală către Domnul, din toate primejdiile izbăvește-ne pe noi, ca să-ți cîntăm ție: bucura-te, Sfinte Preacuvioase Părinte Grigorie" (Din Acatistul său, Condacul 1).

„TRANSILVANIA — PATRIMONIU NAȚIONAL"

(Urmare din pag. 1-a)

s-a murit cu bucurie și cu conștiința împlinirii celei mai sfinte datorii. Nu știm dacă mai există un alt popor în lume, care să fi identificat în așa-măsură, în istorie, ființa sa de popor, cu credința sa, *sacrificîndu-se pentru una cu mulțumirea că se sacrifică pentru amîndouă*, că își îndeplinește datoria față de rostul său pămîntesc, în aceeași măsură în care își îndeplinește datoria cuvenită față de Dumnezeu".

Astfel de fapte sînt „miracolele" istoriei noastre. „Miracolul a fost robustețea poporului român, voința lui de supraviețuire, limba unitară, credința unică, sentimentul dreptului de stăpînitori legitimi ai pămîntului străbunilor lor, strămoșii noștri . . . Istoria Transilvaniei este plină de evenimente care trebuie evaluate așa cum se cuvine. Despre unele avem documente, despre altele mai puține, pentru că stăpînitorii străini, vremelnici, ni le-au distrus . . . În Transilvania „piet-rele vorbesc" despre o istorie care trebuie mereu apărată" — și Arhipăstorul de la Sibiu a apărat-o și o apără cu argumente nu numai materiale, adesea scoase de unde nu ne așteptăm, ci și logice, gîndirea logică fiind un atribut permanent al I. P. S. Sale. Dar o apără mai ales cu convingere, cu inimă plină de dragoste față de acest pămînt și cu o demnitate pe care ar trebui s-o avem toți cei ce simțim ceva pentru valorile multiple ale neamului și Legii noastre străbune.

Asemenea gînduri, asemenea argumente, ca cele reproduse mai sus, erau aduse cu ani în urmă, de către I. P. S. Sa, înaintea unui mare grup de preoți, călugări și călugărițe, care făceau muncă de ghid la mănăstiri, muzee și alte așezăminte bisericești din cuprinsul Transilvaniei și Banatului și care erau atenționați să rețină că, pentru noi, *„Transilvania este cel dintîi bun de Patrimoniu național"*, care *„desigur este al întregii țări, al sufletului românesc de pretutindeni"*, argumente și fapte pe care sîntem chemați mereu să le facem să vorbească, „să spună cum s-a născut poporul român, unde s-a născut și cum, fără întrerupere, și-a continuat timp de aproape două milenii existența pe vatra originară, dovedind . . . că a fost în stare întotdeauna să-și exprime gîndirea și simțirea în opere de mare frumusețe artistică, probe ale unor însușiri cu care avem tot dreptul să stăm cu fruntea sus în fața oricui".

Este momentul să ne reamintim și aceea că I. P. S. Mitropolit Antonie a închinat Transilvaniei și oamenilor ei multe și ziditoare pagini. A le aduce pe toate în atenție ne este cu neputință. Ne vom permite a cita doar cîteva titluri, din care cititorul va deduce aria preocupărilor pentru Transilvania ale I. P. S. Sale: „Transilvăneni în Moldova și moldoveni în Transilvania"; „Telegraful Român în conștiința Transilvaniei, România în conștiința Telegrafului Român"; „Astra: ctitori și ctitoriile ei"; „Andrei Șaguna în 1848"; „Momentul Andrei Șaguna în istoria și cultura Transilvaniei"; „Icoanele pe sticlă din Transilvania"; „Avram Iancu al Transilvaniei și al tuturor românilor"; „Un senat militar la Viena, cu o lună înainte de Unirea de la 1 Decembrie 1918"; „Legea românească în în părțile bihorene"; „Sava Brancovici, mitropolit al Transilvaniei și martir al Ortodoxiei"; „O însemnare contemporană despre Visarion Sarai și Sofronie de la Cioara"; „Contribuții transilvănene la Teologia românească" și încă alte multe asemenea titluri, pe care le aflăm în presa noastră bisericească din țară și chiar de peste hotare, unde, la multe întruniri religioase internaționale, I. P. S. Sa a aruncat multă lumină asupra Transilvaniei și realităților autentice din ea.

Dar I. P. S. Sa are chiar cărți întregi închinate Transilvaniei, ca de pildă: „Romanitate, continuitate, unitate", grăitoare prin însuși titlul ei, două cărți închinate unui fiu vrednic al Transilvaniei: Elie Miron Cristea, episcop de Caransebeș, apoi primul patriarh al României, o altă închinată mitropolitului Miron Romanul, un predecesor al I. P. S. Sale în scaunul de la Sibiu etc.

Nu putem încheia aceste cîteva gînduri, înainte de a sublinia faptul că și în aceste zile de tranziție de la o orînduire compromisă spre alta, nădăjduim, mai fericitoare pentru toți fiii țării, tranziție generatoare de atîtea crize, I. P. S. Mitropolit Antonie se află permanent în mijlocul preoților și credincioșilor din Arhiepiscopia Sibiului, întărindu-i în nădejdea de mai bine și îndemnîndu-i la muncă responsabilă și demnitate, urmărind îndeaproape și punînd mare apăs pe educația religioasă în școlile de stat, aceasta fiind una din căile fundamentale pentru redresarea societății românești și crearea unor noi relații între oameni și instituțiile democratice din țara noastră.

Este foarte preocupat de criza economică prin care trece și Biserica noastră, redactînd chiar un *Memorandum* pentru salarizarea preoților din bugetul de la stat, așa cum a fost la noi în țară pînă în 1948, mai ales cînd este vorba de parohiile mici, sub 100 și chiar sub 50 de familii, cum este cazul în jud. Covasna, Memorandum însușit de întregul Sf. Sinod.

„Să trecem cu demnitate prin această criză" — sînt cuvintele I. P. S. Sale și sprijin moral în această „trecere", cît și pentru regăsirea noastră ca creștini și fii adevărați ai plaiurilor străbune găsim negrăit de mult și în scrisul I. P. S. Sale.

Întru mulți și rodnici ani, Înalt Prea Sfințite Părinte!

PRIMEJDIA NEPĂSĂRII

Atitudinii pline de brutalitate și cruzime a unor tîlhari, care, prinzînd pe un „om oarecare", bătîndu-l, l-au lăsat undeva la marginea drumului, abia viu, i se opune atitudinea samarineanului, plină de generozitate, capabilă să intervină pentru salvarea acestui om... O atitudine de indiferență o prezintă, în această pildă, preotul Vechiului Testament și levitul care trec indiferenți pe lîngă viața care abia mai pîlpăia într-o ființă omenească „condamnată" la pieire... Vrînd să împlinească litera Legii, ei i-au neglijat duhul, rămînînd surzi față de vocea profetului care atît de clar spune că Dumnezeu vrea „milă, nu jertfă"...

Deși la prima vedere s-ar părea că atitudinea de indiferență ar fi recomandabilă și convenabilă, ca inofensivă în relațiile dintre oameni, fiindcă nelezînd se menține undeva la o parte, în tăcere și comoditate; totuși prin consecințele ce decurg din ea, devine o greșală sau un păcat, cu urmări dintre cele mai nedorite și mai primejdioase.

Pentru a înțelege mai bine aceasta, pornind chiar de la noi înșine ne putem da seama ce consecințe poate avea asupra vieții biologice, tratarea, de pildă, cu nepăsare a primelor simptome ale unei boli, sau a sănătății șubrezite... La fel, dacă cineva și-ar privi cu nepăsare propriul viitor ca devenire posibilă și afirmativă în viață, printr-un aport pozitiv în colectivitatea din care face parte, întîmpină primejdia de a stagna și lîncezi într-o dezorientare morbidă, care coincide cu propriul declin... fiindcă: „celui ce i se pare că stă, să ia aminte să nu cadă" (I Corinteni 10, 12). Această înțeleaptă vorbă vrea să arate că ființa omului nu este și nu poate rămîne pe un fond static, ci puterea ei creatoare o cheamă mereu spre mișcare, spre a se autodepăși în bine, ca inima care bate mereu spre viață!...

Necesitatea fructificării darului cu care ne-a înzestrat Dumnezeu este o datorie esențială, față de care, dacă trecem cu nepăsare, cădem în primejdia osîndei veșnice. Acest fapt ne este redat deosebit de convingător de Mîntuitorul în cunoscuta pildă a talanților. Sluga care nu și-a înmulțit talantul, prin punerea lui în slujba mai binelui comun", a fost aruncată în întunericul cel mai din afară"... (Matei 25, 30). La fel a fost și soarta „fecioarelor nebune", care nepurtînd grijă să aibe untdelemn în candelele lor și încercînd prea tîrziu să și-l procure, au rămas afară... (Matei 25, 1—13).

Vedem de aici că nepăsarea față de sine este primejdioasă și în atitudinea față de Dumnezeu. Sfîntul Apostol Pavel scrie unuia dintre cei mai apropiați colaboratori să nu fie „nepăsător cu harul care este în el" (I Timotei 4, 14; II Timotei 1, 6). E vorba în text de harul special al preoției, dar îndemnul Apostolului este valabil pentru orice credincios cu privire la harul altor Sfinte Taine.

Încadrîndu-ne în viața Bisericii, nu putem fi nepăsători nici față de rînduielile bisericești. Și cum Biserica a rînduit posturi pe perioade mai mari de timp, pentru întîmpinarea după cuviință și cu creștinească pregătire a Praznicelor, postul Crăciunului în care intrăm ne oferă posibilitatea de a duce o viață mai cumpătată în mîncare și băutură, cunoscut fiind tuturor cît de dăunătoare este alimentația nerațională pentru sănătatea fiecăruia. În același timp, perioada postului constituie și un bun prilej de curățire a sufletului de toată răutatea și de creștere în virtute, a căuta să fim mai buni, cu mai multă iubire față de semeni, mai blînzi, mai lipsiți de mînie, și cu mai multă pace în noi înșine și în relațiile cu aproapele nostru.

Eliminarea din sufletul nostru a primejdiei atîtor păcate aduce după sine adoptarea unui sporit interes față de viața semenului „de a plînge cu cel ce plînge și de a ne bucura cu cel ce se bucură" (Romani 12, 15), cum spune Sfîntul Apostol Pavel. Aceasta pentru că atitudinea față de Dumnezeu este verificată în mod concret prin atitudinea pe care noi o avem față de semenul nostru: „Dacă zice cineva: Iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăște, este mincinos; pentru că cel ce nu iubește pe fratele său, pe care-l vede, nu poate să iubească pe Dumnezeu pe care nu-l vede. Și această poruncă avem de la EL: Cine iubește pe Dumnezeu, iubește și pe fratele său" (I Ioan 4, 20—21). Așadar, datoria iubirii noastre față de semen are un caracter activ, dezinteresat și chiar jertfelnic. Legea de aur a acestei atitudini este enunțată de Mîntuitorul într-o formă pozitivă: „Fă aproapelui ceea ce vrei să-ți facă el ție" (Luca 6, 31). Această formulă generală există și înainte de venirea Mîntuitorului, în cadrul altor religii, dar exprimată într-o formă negativă: „Nu fă aproapelui ceea ce nu vrei să-ți facă el ție". Această formă negativă crează distanța, indiferența, lipsa de comuniune, și comunicare, care comunicare este atît de caracteristică și definitorie pentru sufletul omenesc și atît de esențială și necesară în relațiile dintre oameni. Indiferența sau nepăsarea înseamnă: distanță, tăcere, răceală, pasivitate. Ea poate crea comoditatea unei persoane, dar nu o poate desăvîrși, fiindcă o oprește din acțiune și comuniune cu semenii. Sub amprenta nepăsării chiar și cele mai elementare obligații cad în camuflajul pasivității. Să ne închipuim, de pildă, ce primejdie poate amenința o familie în care capul ei se arată nepăsător față de bunul ei mers material și de educație copiilor?!...

Primejdia nepăsării merge însă și mai departe, gîndindu-ne la responsabilitatea pe care fiecare om de bine o are față de marile probleme ale lumii contemporane, dintre care cea mai acută este cea a păcii, fiindcă pacea se identifică cu viața lumii. Rămînînd în nepăsare față de multiplele și din ce în ce mai perfecționatele forme ale înarmării, înseamnă a accepta primejdia unui cataclism universal!...

Văzînd pilda negativă a celor care au trecut cu nepăsare pe lîngă suferința și viața unui om, ca și primejdiile ce pot decurge din astfel de atitudini, ne apare mai luminos exemplul samarineanului milostiv și mai necesar de împlinit îndemnul Mîntuitorului de a-i urma fapta: „Mergi de fă și tu asemenea"! (Luca 10, 37).

Pr. prof. Sorin Cosma

Ion Agârbiceanu și făurirea statului național unitar român în 1918

Anul acesta cînd sărbătorim 73 de ani de la făurirea statului național unitar român, gîndul ne duce la Ion Agârbiceanu, personalitate proeminentă a culturii românești, care a contribuit prin întreaga sa activitate la desăvîrșirea unității statale.

Lansat în literatură de revista „Luceafărul", I. Agârbiceanu este premiat de Astra în 1907, cu volumul *De la țară*, în urma raportului redactat de V. Onițiu și A. Bârseanu, în cadrul căruia se accentua că „Agârbiceanu este mai sugestiv decît Slavici". Odată cu transferarea sa ca preot din Munții Apuseni la Orlat (1910), scriitorul începe o nouă etapă creatoare, impunîndu-se în literatura românească prin romanul *Arhanghelii*, apărut în 1914 în Editura „Luceafărul". Datorită prestigiului său este ales de către Asociațiune membru corespondent al secției literare, iar în 1913 devine membru al comitetului central al Astrei.

Izbucnirea primului război mondial îi pricinui vii frămîntări, pe de o parte că nu se găsea dincolo de Carpați, unde să lupte alături de O. Goga, V. Lucaciu, Onisifor Ghibu, O. O. Tăslăuanu, în vederea eliberării fraților de dincoace de munți, iar pe de altă parte neputința sa în fața suferințelor îndurate de românii transilvăneni, siliți să-și verse sîngele pentru o cauză străină, ce nu era în concordanță cu aspirațiile lor naționale.

În momentul intrării României în război, preotul Agârbiceanu așteptă cu înfrigurare sosirea ostirii românești eliberatoare. De cîte ori în nopțile limpezi de la sfîrșitul lui august 1916 n-am urcat culmea... să aud în depărtare freamătul războiului sfînt, care se apropia mereu de noi, crescînd în liniștea nopții ca vuietul apelor mari. Ne rugam și vă așteptam străbătuți de înfrigurarea clipelor supreme. Simțeam, adînc înfiorați, că prin voi vorbește, în sfîrșit, Dreptatea". Însă bucuria sa a fost de scurtă durată. Datorită presiunii armatei germane, trupele românești după lupte crîncene sînt nevoite să se retragă, cu ele se refugiază și preotul Agârbiceanu cu familia, cu cei patru copii mici. Hotărîrea sa devenea cu atît mai dramatică cu cît un preot n-avea voie să-și părăsească credincioșii în clipe de restriște, însă scriitorul era convins că dincolo prin scrisul său va întări moralul tuturor românilor, așa cum de altfel s-a întîmplat.

În România a peregrinat prin mai multe orașe (Rm. Vîlcea, Iași, Roman) și a încercat să emigreze în Statele Unite. La începutul anului 1918 este numit preot militar la corpul voluntarilor ardeleni și bucovineni, ce-și avea sediul la Hîrlău. In această perioadă a colaborat la „Neamul românesc" condus de N. Iorga, la „Vestea nouă" ce apărea la Roman, la „Ardealul" de la Chișinău și la „România" care-l avea director pe M. Sadoveanu. Cele mai semnificative articole vor apărea la rubrica *Cuvinte către oastea țării*, reunite în 1918 într-o carte intitulată *O lacrimă fierbinte*.

După ce trecu prin multe primejdii, lipsuri și suferințe, cele mai patetice rînduri le închină Patriei, oprindu-ne asupra unui fragment dintr-un articol intitulat *Cît de mică pari și cît de mare ești:* „Nu în trupul mare, nu în număr mult zace puterea, ci în sufletul viteaz ce s-ascunde în trup. Ce mică, ce puțină, ce plăpîndă te arătai, Patria mea, locuită între împărății fără hotare! De cîte ori nu s-a cutremurat de spaimă sufletul în strămoșii noștri și în noi că te vor strivi uriașii de lîngă tine și cît de mic, de neînsemnat, ai părut prin veacuri, și tu, neamul meu viteaz. ... Și totuși, tu ai rămas neclintit în cuibul tău de piatră. Uriașii de lîngă tine nu te-au putut strivi... Cînd se prea apropiau, tu îi depărtai cu izbituri fulgerătoare și ei dau un pas îndărăt uimiți de cutezanța și de puterea ta, căci nu puteau să creadă că cineva atît de mic să poată sta împotriva amenințărilor lor..." „Nu mărimea, nu puterea trupului greu, ci sufletul viteaz al apărătorilor tăi a făcut să fii atît de mare în cursul veacurilor, deși în ochii altora păreai atît de mică."

Profund impresionat de vitejia ostașilor români, de obîrșie țărănească, îndeosebi după epopeea de la Mărășești, Agârbiceanu elaborează cele mai inspirate articole (3), purtînd titlul ȚĂRANII. „Cuprins de înfiorare m-apropii de tine, țăran ostaș, stîlpul războiului nostru, zidul de oțel de care s-au sfărîmat grelele izbituri ale sorții... Dar de unde a răsărit înspăimîntătoarea ta tărie, țăran ostaș? Cum vom pătrunde taina ce învăluie sfînta ta iubire de pămîntul pe care, veacuri întregi, ai fost rob și bătaie de joc pentru toți cei aduși de vînturi din toate colțurile lumii? Cum te-ai îmbrăcat în purpură regală, tu, cel acoperit de zdrențe? Cum ai înțeles în toată măreția ei grozava înălțime a vremii prin care treci, tu, cel lipsit de învățătură, de luminile științei, pe care stăpînitorii tăi, străini de neamul tău, au ținut-o departe de tine?... Cum ai stat drept, tu, cel îngenunchiat de veacuri, în bătaia grozavei vijelii?... Privesc în fața ta înfiorat de măreția faptei tale, țăran ostaș, îmi strîng inima lîngă inima ta, de care mă leagă porunca tuturor strămoșilor, simt puternica ei bătaie vie, ș-ascult șoapta caldă ce pornește din adîncul sufletului tău. Îmi descopăr capul ș-ascult ca în biserică."... „Și iată cu și pentru ce am stat drept la Mărășești și pe Siret, în munți și pe cîmpii, eu cel îngenunchiat de veacuri; ... Mai tari ca destinul ne-au fost strămoșii, mai tari ca el părinții; noi nu puteam rămînea în urma lor, noi trebuia să-i cinstim ridicîndu-ne deasupra lor."...

Spațiul nu ne permite să prezentăm mai multe citate din publicistica sa din timpul războiului, lăsîndu-ne moștenire și alte articole memorabile (Sfișiată ești și totuși atît de întreagă, Ardelenii, Fiii surorii celei mari, Ți-ai scris istoria), articole care te înfiorează și astăzi cînd le citești, la fel ca și cele ale lui Octavian Goga, cel mai mare ziarist după Eminescu.

Din motive obiective Ion Agârbiceanu n-a putut participa la marea Adunare Națională de la Alba Iulia — 1 Decembrie 1918 — însă marele scriitor a contribuit din plin la realizarea celui mai important act din istoria patriei noastre.

Mihai Sofronie

Sfînta Muceniță Cecilia

(Urmare din pag. 1-a)

vărată și să o ajute să-și păstreze jurămîntul pe care-l făcuse; acela de a fi mireasă a lui Hristos.

Mișcat și transformat de puterea harului dumnezeiesc Valerian îmbrățișează cu multă bucurie idealul propus de Sf. Cecilia, cere să primească Sf. Botez și devine un adevărat apostol printre tinerii romani, făcîndu-le tuturor cunoscut pe Hristos ca Dumnezeul cel viu și adevărat. Primul îl urmează fratele său Tiburtius, care lăsînd rătăcirea idolească cea deșartă a primit credința creștină. La vestea multelor convertiri, prefectul Romei, Almachius, îi aduce înainte pe cei doi frați spunîndu-le: „Așadar toată lumea este în greșeală numai voi doi cunoașteți pe Dumnezeul cel adevărat"! Valerian plin de credință îi spune acestuia: „Să știi că în imperiu sînt mulți creștini. Tu zici că sînt puțini, dar voi nu sînteți decît niște corăbii sfărîmate, ce vor fi aruncate la mal și arse". La auzul acestor cuvinte prefectul poruncește să fie biciuit iar Valerian exclamă „Iată ceasul pe care l-am așteptat cu atîta dor. Iată clipa care pentru mine este mai dulce decît petrecerile lumii acesteia".

Valerian și fratele său Tiburtius au fost decapitați, iar Cecilia a înmormîntat sfintele lor trupuri în catacombele lui Pretextatus. Chemată și ea în fața tribunalului prefectului, Cecilia răspunde cu demnitate și bărbăție creștină: „în fața oamenilor mă numesc Cecilia dar *creștină* îmi este numele cel mai drag", iar la cuvintele pline de aroganță ale prefectului: „Nu știi că am drept de viață și de moarte asupra ta", Cecilia îi spune: „Nu-i adevărat, fiindcă tu poți să mă omori, dar nu poți să-mi dai viață. Viața o dă Hristos Dumnezeu". La auzul acestor cuvinte, Almachius poruncește ca tînăra Cecilia să fie închisă într-o cameră de baie și să fie asfixiată. După trei zile fiind încă în viață, a trimis călăul să-i taie capul, acesta însă impresionat de noblețea și sfințenia tinerei Cecilia, a lovit cu sabia de trei ori, fără ca să o omoare definitiv. Creștinii au găsit-o căzută la pămînt într-un lac de sînge, iar ca o mărturisire de credință ea întinde trei degete de la mîna dreaptă exprimînd astfel credința în Sf. Treime.

POSTUL ÎN VIAȚA CREȘTINĂ

(Urmare din pag. 1-a)

mîni), al Crăciunului (40 de zile), al Adormirii Maicii Domnului (15 zile) și al Sf. Apostoli (în general 2—3 săptămîni, în funcție de data Paștilor).

Postul adevărat nu se limitează la abținerea de la mîncare sau de la anumite mîncări (carne, ouă, lapte) ci și de la tot ceea ce poate dăuna vieții spirituale autentice. Există un post al simțurilor; *al ochilor* — înfrînarea la privirea pătimașă a persoanelor și a lucrurilor (pornografia); *al urechilor* — reducerea zgomotului exterior și, implicit, interior provocat de întîlniri gălăgioase sau de ascultarea unei muzici care tulbură în loc să liniștească sufletul; *al gurii* — evitarea înjurăturilor, a cuvintelor calomnioase, a certurilor... Evident, în acest sens postul trebuie să fie permanent. Tot de post ține și înfrînarea conjugală a soților (I Cor. 7, 5). De asemenea, de post ține și facerea de bine îndreptată către cei în nevoință. In primele veacuri, ceea ce se economisea prin post era împărțit săracilor.

Ca orice act religios, postul influențează favorabil și asupra trupului, fortificîndu-i sănătatea și redîndu-i supletea și vigoarea necesare muncii creatoare. Printr-un post rațional se pot evita o mulțime de boli.

Așadar postul unit cu rugăciunea, cu înfrînarea și facerea de bine duce la interiorizare, la dominarea pornirilor pătimașe și stăpînirea de sine, la purificarea sufletului și a trupului de toxinele păcatului, la eliberarea de blocajele interioare care slăbesc comuniunea de dragoste cu Dumnezeu și cu semenii noștri. Postul deci înalță, purifică, sensibilizează și înnobilează pe om, făcîndu-l asemenea cu îngerii și cu Dumnezeu.

Ne aflăm la începutul Postului Nașterii Domnului. Să ne străduim cu toții să postim după puterile noastre, cel puțin prima și ultima săptămînă ca și miercurea și vinerea, limitîndu-ne mîncarea la legume și înmulțindu-ne rugăciunea și grija de suflet prin spovedanie și împărtășirea cu Sf. Taine.

ÎN ATENȚIA CITITORILOR

Reamintim stimaților cititori ai Telegrafului Român și altor iubitori de carte, că în *Librăria eparhială, str. Mitropoliei nr. 35, Sibiu, cod. 2400,* se mai găsesc următoarele cărți:

Rugăciuni și învățături de credință ortodoxă	60 lei
Arhiepiscopia Sibiului, pagini de istorie	110 lei
Romanitate, continuitate, unitate	50 lei
În țara bisericilor de lemn (bisericile din Maramureș)	50 lei
Arhim. T. Tohăneanu: Pictura pe sticlă (album color)	125 lei
Contribuții istorice privind perioada 1918—1939	80 lei
Biserica strămoșească din Transilvania în lupta pentru unitatea spirituală și națională a poporului român	60 lei
Contribuții transilvănene la Teologia ortodoxă	75 lei
Lazăr-Leon Asachi în cultura română	100 lei
Maica Domnului în 40 de ipostaze (album color)	700 lei
Prima școală românească	15 lei
Îndrumător bisericesc 1990	50 lei
Îndrumător bisericesc 1991	70 lei
„Lăsați copiii să vină la mine"	50 lei
Sf. Scriptură	300 lei

Aceste cărți pot fi comandate și ramburs la Librăria eparhială mai sus specificată, cu suportarea cheltuielilor de expediție.

O direcție nelatinistă în cultivarea limbii (II)

O limbă vie a dorit Șaguna pentru contemporanii săi și lucrul acesta i-a izbutit prin rigoare și cultul pentru limba populară, nu în sensul cercetării ei filosofice, ci în cultivarea concretă în scriere și în difuzare prin carte. Însăși viziunea globală despre limbă a lui Șaguna conține opțiunea lui pentru vigoarea naturală a limbii românești, pe care o vede într-o devenire și revenire după viața cosmică a firii: „Iară limba noastră e pom viu, care în toată primăvara se schimbă, ramurile bătrîne și fără suc se usucă, mlădițe tinere ies și cresc, frunza veștejește și se scutură, dar alta nouă curînd îl împodobește, toate ale lui se fac și se desfac, numai tulpina rămîne totdeauna aceeași".[7]

Din cîte se poate vedea concepția despre limbă a lui Andrei Șaguna a fost una nelatinistă, atît în atitudinea față de latinismele lui Ion-Heliade Rădulescu, cît și în exprimarea unei viziuni proprii asupra limbii românești. Deși, Andrei Șaguna s-a exprimat polemic față de Heliade și prin poziția sa de ierarh ortodox al românilor din Transilvania, în paginile din care am citat nu abuzează de această poziție, dimpotrivă gîndește cu umilință la înaintașii săi și propune o înnoire a limbii din ea însăși. Fără să afirme, explicit, principiul fonetic, modul de gîndire a lui Șaguna, exprimat după cum știm înainte de înființarea Academiei Române — cînd se va da lupta adevărată dintre fonetism și etimologism —, se înscrie tocmai în tendințele acestui principiu, principiu al concordanței dintre scriere și vorbire.

Atunci cînd dezbaterile în jurul scrierii vor dobîndi un caracter național, viziunea șaguniană asupra scrierii va avea o voce clară, în paginile „Telegrafului Român", prin dascălul N. Mihălțanu. Acesta se va opune mai întîi căii latinizante: „Calea aceasta (latinizantă s.n.) ne-o arată numai ortografia părintelui Cipariu cu puținele schimbări în explicarea semnelor, și neadaptînd etimologia dînsului, bazată numai pe antichități cîteodată nesigure și neajunse de cea mai mare parte a celor ce se ocupă cu cetirea și scrierea, neavînd nici mediile ce se cer spre a urma dînsului în regiunile cele înalte filologice".[8]

Opinia era de bun-simț și respectuoasă față de erudiția ciparianâ și se opunea etimologismului, în fapt temperat al acestuia, din punct de vedere didactic, adică la nivelul învățătorilor și învățăceilor de limbă românească din primele decenii ale veacului al XIX-lea. Modestul dascăl sibian era de părere că etimologismul sacrifică limba populară, limba vie cum a numit-o Șaguna și în numele unui bun simț cultural el cerea puțin sacrificiu și din partea etimologiștilor: „E vorba să facem o ortografie, care să corespundă stadiului de astăzi al dezvoltării limbii materne. Și aceasta se poate cu puțin sacrificiu, să rămînă principiul etimologic, însă fără să ne întoarcem și să ne pierdem chiar în sanscrită. De vom merge așa afund, niciodată nu vom avea o limbă cultă și plăcută, vorbită și înțeleasă de întregul popor".[9]

Despre tendințele individuale și de grup cu privire la scrierea în limba română s-ar putea scrie o carte întreagă. Pe parcursul anilor 1841, cînd Cipariu publică primul lui proiect ortografic, și 1870, cînd în Academia Română, prin spiritul maiorescian se adoptă o scriere unitară recunoscută, a avut loc o veritabilă luptă pentru limba română literară. Pe distanța acestor trei decenii ar trebui luate în considerare lucrările Comisiei filologice de la Sibiu, programul Astrei, dezbaterile desfășurate an de an în Academia Română, apoi numeroase intervenții în *„Foaie pentru minte, inimă și literatură"*, Gazeta Transilvaniei", „Curierul românesc", pentru începuturi, apoi cele din „Convorbiri literare", după apariția acestora. Abia atunci am putea cunoaște, în deplinătate, poziția lui Șaguna și a discipolilor săi față de cultura limbii și față de scriere.

Pînă se va scrie o astfel de carte, — deocamdată avem numai cercetări parțiale —, despre preocupările lui Șaguna putem spune că se înscriu în direcția ce va deveni maioresciană, după ce în Academia Română s-a ajuns la consens. Așadar, o direcție fonetică și nelatinistă, fundamentată pe cultul limbii scrierilor vechi și pe vivacitatea limbii vorbite, nu în ultimul rînd pe nevoia unei unități a scrierii descinsă dintr-un principiu al unității înțelesurilor, izvorît în concepția lui Șaguna și din travaliul lui asupra cărților vechi românești, ce au însemnat pentru el cultură și civilizație românească unitară, fundamente certe pentru înnoire, dar mai ales pentru luminarea norodului românesc din Transilvania, ce prin limbă și cultură se regăsea pe sine. Șaguna a înțeles deplin calea acestei regăsiri. Nu numai că a înțeles, dar a și așezat temeiuri pentru această regăsire.

Traian Vedinaș

7 Idem, p. VII.

8 N. Mihălțan, *Ortografia română*, în „Telegraful român", 1866, nr. 72, p. 386.

9 Ibidem, *loc. cit.*, nr. 73, p. 391.

GOG

Gog este un personaj biblic. Sfîntul evanghelist Ioan se referă la el, în Apocalipsă 20, 7 numindu-l „înșelător de neamuri", în calitatea de unealtă a lui Satan.

Prestigiosul literat italian, de nuanță creștină, Giovanni Papini îl ia pe Gog drept titlu al lucrării sale din 1940 și 1990. Cunoscut la noi prin monografia: Viața lui Iisus (1921), Sfîntul (Fericit) Augustin (1930), Diavolul (1953), scriitorul este iar actualizat prin competența Elenei Zera, care-l traduce în românește pe Gog, București. (editura Univers București, 1990). Cartea este un fel de anchetă despre înțelepciunea veacului nostru, un fel de filozofie a vieții. Spre acest scop Papinni a intrat în dialog cu oameni reprezentativi ai secolului nostru: *Einstein*, cu doctorul *Freud*, antropologul *Fraser*, umoristul *B. Schaw*, cu celebrul indian *Gandhi*, inventatorul *Edison*, industriașul *Ford*, revoluționarul *Lenin*, etc. pe care-i vizitează la Berlin, Viena, Londra, Ahemedabad, Roma, New-York, Moscova și alte centre de pe terră. Iată sinteza cîtorva dialoguri: „Au trebuit mii de ani de cercetări și de teorii pentru a ajunge la o concluzie", zise Einstein... „La început, zice sfîntul Ioan, era Cuvîntul, la Început, răspunde Goethe, era Acțiunea. La început și la sfîrșit, închei eu (Einstein), este Mișcarea". Să reținem faptul că Einstein personifică cuvîntul Mișcare, scriindu-l cu majusculă.

Cînd fiecare om va avea un avion, spunea marele industriaș Ford, voi figura printre profeți și oamenii mă vor adora, ca pe un adevărat mîntuitor.

Teoria nonrezistenței, din scrierile mele, răspunse *Gandhi*, este inspirată din creștinism. Indianul trăiește numai spiritual și aspiră spre eternitate.

B. Schaw deși umorist de prestigiu e un pesimist notoriu. „Ce mă interesează pe mine că zbor într-o jumătate de oră de la Londra la New-York, dacă într-o zi trebuie să fiu aruncat să putrezesc sub piatră".

Un răspuns izbitor și într-un fel deformatoriu pentru comunism este cel dat de Lenin care simțind rezistența țărănimii din marele imperiu rusesc, zise: „Nu se poate guverna o sută de milioane de brute fără băț, fără spioni, fără poliție secretă, fără teroare și spînzurători, fără tribunale militare, muncă silnică și torturi... Urăsc țăranii, răspunse Vladimir Ilici, cu strîmbătură de dezgust, urăsc pe mojicul idealizat, pe acel ramolit occidental care era Turgheniev și pe acel faun convertit, care era ipocritul de Tolstoi. Țăranii reprezintă tot ce urăsc mai mult: Trecutul, credința, erezille și maniile religioase. Îi tolerez și-i cultiv, dar îi urăsc. Aș vrea să-i văd dispărînd pe toți, pînă la cel din urmă. Un electrician valorează pentru mine cît o sută de mii de țărani. Bagă-ți în cap; bolșevismul reprezintă un război triplu: împotriva intelectualilor corupți, împotriva occidentului și împotriva satului.

«În acest război nu se va uita la alegerea armelor. Individul e

(Continuare în pag. a 4-a)

Nicolae Negaa

SFINŢIRI DE BISERICI

Colonia 1 Mai — Vulcan prot. Braşov

Parohia Colonia 1 Mai-Vulcan este situată sub Măgura Codlei, spre sud unde a fost ridicată cu mai mulţi ani în urmă o frumoasă biserică căreia, în ultimii ani, prin strădania C. pr. Voina Marius şi a puţinilor săi credincioşi, i s-au făcut reparaţii capitale, s-a confecţionat un iconostas nou, şi a fost împodobită şi cu o plăcută pictură în frescă.

În urma acestor lucrări, biserica a fost sfinţită de I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, Duminică, 3 noiembrie 1991, cu participarea unui mare număr de credincioşi din parohia arătată, păstorită acum de C. pr. Gh. Tohăneanu, şi împrejurimi, în frunte cu unii din preoţii lor.

După slujba sfinţirii şi Sf. Liturghie arhierească, P. C. prot. *Z. Moşoiu* (Braşov) a rostit un cuvînt de bun venit I. P. S. Sale, după care C. pr. *M. Voina*, acum în Braşov, a făcut o prezentare a parohiei, precum şi a lucrărilor care s-au efectuat la sf. biserică şi casa parohială, mulţumind tuturor celor ce i-au stat în ajutor, în special I. P. S. Sale, pentru grija acordată acestei mici dar vii parohii.

Cuvînt de învăţătură a rostit apoi I. P. S. Mitropolit *Antonie*, care, după ce a făcut un excurs în istoria Bisericii în general şi a Bisericii noastre în special, cu sublinierea rolului ei de mamă pentru poporul român, a spus între altele:

Să rămînem fideli sfintei noastre credinţe strămoşeşti, în care au trăit şi au adormit moşii şi strămoşii noştri şi să nu plecăm urechea la cuvintele celor ce vor să dezbine poporul nostru, îndemnînd totodată la rugăciune susţinută şi viaţă creştină adevărată.

Pentru munca depusă, C. pr. M. Voina a fost distins şi hirotesit întru „iconom stavrofor".

S-a săvîrşit apoi un parastas pentru ctitorii şi binefăcătorii bisericii, adormiţi întru Domnul şi s-a binecuvîntat casa parohială, complet înnoită şi ea.

Arhid. Visarion Bălţat

Sîmbăta de Sus, jud. Braşov

Localitatea Sîmbăta de Sus este atestată documentar încă în anul 1291, actuala biserică din parohia Sîmbăta de Sus-Răsăriteană, ca şi parohia fiind numite cu un anumit prilej de către adormitul întru Domnul mitropolit Nicolae Colan „tindă a Mănăstirii Brîncoveanu".

Acestei biserici, ctitorită în anul 1786 de către egumenul Visarion, alungat de la Mănăstirea Brîncoveanu după dărîmarea ei de habsburgi, i s-au făcut reparaţii capitale, împrejmuiri noi şi încă alte multe investiţii, iar de curînd pictura a fost curăţată.

În urma acestor lucrări, din încredinţarea I. P. S. Mitropolit Antonie, biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" din Sîmbăta de Sus-Răsăriteană a fost resfinţită Duminică, 3 noiembrie 1991, de către P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi, avînd în frunte pe P. Cuv. arhim. V. Tohăneanu, starețul reziditei Mănăstiri Brîncoveanu.

Răspunsurile au fost date de corul de femei al parohiei şi de întreaga obşte a credincioşilor prezenţi în număr mare, care au făcut o foarte caldă primire oaspeţilor de la Sibiu.

La priceasnă a predicat P. C. cons. *Gh. Papuc*, care a explicat pericopa evanghelică cu Parabola bogatului nemilostiv şi săracul Lazăr.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, C. pr. *Marcel Ivaşcu*, parohul locului, a făcut un istoric al parohiei şi al bisericii, prezentînd multele lucrări care au fost executate la ea, avînd totodată idei frumoase şi cald expuse privitoare la viețuirea creştinească.

Cuvînt de învăţătură a rostit apoi P. S. Episcop-vicar *Serafim*, care a zăbovit cu deosebire asupra rostului bisericii în viaţa oamenilor.

Pentru munca depusă pe plan pastoral şi gospodăresc, C. pr. M. Ivaşcu a fost distins şi hirotesit întru „iconom". Acte de preţuire au fost înmînate de asemenea consiliului şi comitetului parohial.

În continuare, s-a oficiat un parastas pentru ctitorii, preoţii slujitori şi alţi binefăcători ai bisericii care s-a resfinţit, adormiţi întru Domnul.

La agapa care a urmat, au toastat: Dl. consilier parohial *N. Cocan*, P. C. prot. R. Zaharie (Făgăraş), P. C. cons. Gh. Papuc, iar la sfîrşit P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul.

În aceeaşi zi, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a săvîrşit slujba vecerniei în parohia Drăguş, prot. Făgăraş, pr. paroh L. Fogoroş, unde P. S. Sa a rostit şi un cuvînt de învăţătură.

Sfîntul Gheorghe din Braşov

În deceniul patru al veacului nostru se deschidea la Braşov, într-un spaţiu improvizat, la etajul unei clădiri, biserica Sf. Gheorghe. Începînd cu anul 1985, prin rîvna celor doi preoţi de aici, Gh. Grindu şi D. Bădiţoiu, în special a primului dintre dînşii, la această biserică au avut loc mari transformări de lărgire şi adaptare a spaţiului, potrivit cerinţelor actuale — cu clopotniţă şi boltiri etc., spaţiu înzestrat cu iconostas şi mobilier nou, dar mai ales cu o excepţională pictură, executată de mult apreciaţii pictori: fraţii Mihail şi Gavril Moroşan şi colaboratorii Gh. Rogojan şi D. Bălaşa.

În urma acestor multiple lucrări, biserica Sf. Gheorghe din Braşov a fost sfinţită Duminică, 10 noiembrie 1991 de către I. P. S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei, însoţit de la Sibiu de P. C. cons. Gh. Papuc şi C. arhid. A. Băcilă.

Primit cu multă căldură de credincioşi braşoveni de toate vîrstele, după slujba sfinţirii I. P. S. Sa a săvîrşit în continuare Sf. Liturghie arhierească, răspunsurile fiind date de corul mixt al bisericii, condus de dl. Andrei Volintir, unele cîntări de întreaga obşte a credincioşilor prezenţi în număr foarte mare.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, au vorbit:

P. C. prot. *Z. Moşoiu* (Braşov), care a făcut o prezentare a lucrării pastorale şi gospodăreşti din protopopiatul pe care îl conduce, subliniind ceea ce s-a realizat la bis. Sf. Gheorghe;

P. C. pr. paroh *Gh. Grindu*, care, în înaripate cuvinte, a reliefat importanţa momentului, considerat ca „cea mai luminoasă zi din istoria de 58 de ani ai bisericii", omagiindu-şi apoi într-un mod cuceritor credincioşii, cu deosebire colaboratorii apropiaţi, toţi parohienii săi simţindu-se ca „într-o familie dumnezeiască".

C. Sa a mulţumit lui Dumnezeu, I. P. S. Sale pentru prezenţă, precum şi tuturor celor ce şi-au adus contribuţia de dragoste şi materială la ceea ce s-a realizat, lucrări în care „şi-au zidit fiinţa".

Un ziditor cuvînt de învăţătură a rostit apoi I. P. S. Mitropolit *Antonie*, care, după ce apreciază ceea ce a văzut la biserica Sf. Gheorghe din Braşov şi felicită pe preoţi, epitropi şi pe toţi credincioşii acestei biserici, zăboveşte asupra rolului Bisericii în viaţa poporului nostru, „limba română şi credinţa ortodoxă fiind cei doi stîlpi de susţinere ai neamului nostru".

Aducînd în atenţie, în această ordine de idei, importanţa reintroducerii religiei în şcolile de stat, I. P. S. Sa face în continuare o adevărată lecţie de apologetică, demonstrînd cu argumente care nu pot fi puse la îndoială cum „totul în lumea aceasta ni-l arată pe Dumnezeu", Biserica chemîndu-ne permanent să fim mai buni, pentru a crea o societate mai bună.

Pentru munca depusă pe plan pastoral, bis. Sf. Gheorghe evidenţiindu-se şi în muncă specială cu tineretul, şi gospodăresc, C. preoţi Gh. Grindu şi D. Bădiţoiu au fost distinşi şi hirotesiţi întru „iconom stavrofor", acte speciale de preţuire înmînîndu-se totodată domnilor epitropi: Trandafir Roşioru, Gheorghe Burciu şi Ioan Grosu, precum şi consiliului şi comitetului parohial.

La agapa care a urmat, au luat cuvîntul: Dl. epitrop Trandafir Roşioru, C. pr. D. Bădiţoiu, iar la sfîrşit I. P. S. Mitropolit Antonie.

P.

Serbările năsăudene ale „ASTREI"

Serbările jubiliare dedicate celor 130 de ani de la „urzirea" Asociaţiunii Transilvane pentru Literatura Română şi Cultura Poporului Român „ASTRA", au debutat frumos în această toamnă pe plaiurile de legendă şi poezie ale Năsăudului, îngemănîndu-se în mod fericit cu aniversarea a 125 de ani de la naşterea celui ce se considera „suflet din sufletul neamului său", George Coşbuc.

Vineri, 4 octombrie 1991, începînd cu orele 11, publicul iubitor de literatură, în general, şi al slovei coşbuciene, în special, s-a întîlnit cu un grup de scriitori clujeni, bucureşteni şi locali, la Complexul cultural „Andrei Mureşanu" (se împlinesc 175 de ani de la naşterea autorului „Răsunetului" tot în acest an), pentru ca în aceeaşi zi după amiază, în aula Liceului George Coşbuc din Năsăud, să fie vernisată expoziţia jubiliară „Astra 130" şi apoi să-şi desfăşoare lucrările un simpozion pe aceeaşi temă în cadrul căruia au prezentat comunicări: Pr. prof. Ioan Seni — preşedintele Despărţămîntului Năsăud al „Astrei" (cît lăudabil efort a depus acest om pentru reuşita întregii manifestaţiuni!), pr. prof. dr. Dumitru Abrudan, preşedintele Consiliului Central, prof. dr. Miron Ionescu (Cluj-Napoca), conferenţiar dr. Dumitru Acu — vicepreşedinte al Asociaţiunii, prof. dr. Gavril Istrate (Iaşi), conf. dr. George Marica (Cluj), prof. dr. Florian Salvan (Braşov), prof. Sever Ursa (Maieru), dr. Grigore şi Mariana Ploieşteanu (Tg. Mureş) şi mulţi alţi cercetători, cadre didactice, elevi — foşti, actuali sau viitori artişti.

Ziua se încheie cu un impresionant moment artistic, în spirit astrist, prezentat de elevii Liceului George Coşbuc din Năsăud.

Cea de a 2-a zi, sîmbătă, 5 octombrie, a fost rezervată lucrărilor Adunării Generale anuale a renăscutei Asociaţii, în cadrul căreia, după cuvintele protocolare de salut, adresate de către primarul oraşului, ing. Leontin Cantor şi al preşedintelui D.N.A., a mesajelor prefecturilor din Bistriţa şi Sibiu, s-a derulat următoarea ordine de zi: Darea de seamă a Consiliului Central, prezentată de secretarul I al Asociaţiunii, Programul de activităţi pentru anul 1992 şi în perspectivă; modificările la Statute şi Regulament; alegerea localităţii gazdă a adunării generale anuale, din 1992, moment în care a fost primită cu mare bucurie oferta Despărţămîntului Dej, prin glasul D-lui profesor Dan Mîrza — preşedinte.

Adunarea generală a reconfirmat, pînă la alegerile din anul următor, Consiliul Central, în alcătuirea următoare: pr. prof. dr. Dumitru Abrudan — preşedinte, conf. dr. Dumitru Acu şi conf. dr. Victor Grecu — vicepreşedinţi; prof. Nicolae Gastone — secretar I şi a ales pe dl. prof. Nicolae Scutea ca secretar II, în locul d-lui Mircea Avram, eliberat la cerere. Totodată a fost aleasă o comisie de cenzori. Toţi cei care au participat la discuţii: dr. Liviu Borcea — Desp. Oradea, prof. Gheorghe Căpitan — Arad, prof. Mioara Tipuriţă — secţiunea muzicală a „Astrei"; conf. dr. Ioan Rotaru, Bucureşti, doamna profesor Ludmila Găzdac, maistrul Ioan Maniţiu etc., au apreciat pozitiv tot efortul depus pentru renaşterea Asociaţiunii, în cele 8 despărţăminte, Sibiu, Dej, Năsăud, Orăştie, Blaj, Oradea, Arad, Tg. Mureş, în speranţa că în cel mai apropiat viitor vom avea satisfacţia reînvierii tuturor fostelor despărţăminte judeţene şi că „Astra" va pătrunde, cu lucrarea sa benefică, în lumea satelor româneşti, uitate timp de aproape o jumătate de secol, ajunse în pragul dispariţiei lor fizice şi spirituale.

S-a primit cu deosebită bucurie cuvîntul Clujului, în care se promite şi reactivarea acestui atît de prestigios despărţămînt. Îl aşteptăm cu dragoste şi speranţă.

Adunarea de la Năsăud a mai cunoscut un moment emoţionant şi anume reapariţia „Foii Poporului" — periodic fondat la Sibiu în 1892, acum cu rolul de organ de presă al Asociaţiunii.

După amiaza de sîmbătă, 5 octombrie, a fost consacrată simpozionului „George Coşbuc — 125 ani de la naştere", în cadrul căruia au susţinut comunicări printre mulţi alţii: prof. dr. Ion Hagiu (Bucureşti), prof. dr. Ion Rotaru (Bucureşti), conf. dr. Vasile Voia (Cluj), Dumitru Covalciuc (Cernăuţi), prof. dr. Alexandru Husar (Iaşi), prof. Octavian Ruleanu (Năsăud), prof. dr. Gavril Istrate (Iaşi) etc., etc. (numele tuturor participanţilor şi titlurile comunicărilor ştiinţifice au fost consemnate în bogatul „caiet-program" al întregii manifestaţiuni).

Toţi cei prezenţi au apreciat, fără nici o exagerare, interpretarea virtuoasă a spectacolului prezentat de către Ansamblul Centrului naţional pentru Copii şi Tineret din Chişinău.

Şi a urmat şi cea de a treia zi astristă la Năsăud şi împrejurimi, acum straie de sărbătoare îmbrăcînd satul udat de apele Sălăuţei. Aici, la Hordou, a avut loc o Liturghie arhierească, săvîrşită de către P. S. Irineu Pop-Bistriţeanul — episcop-vicar al Arhiepiscopei Clujului, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi de la protopopiatele Năsăud — protopop Ioan Dîmbu — vicepreşedinte al D.M.A., Bistriţa şi catedrala din Cluj, apoi un parastas întru pomenirea familiei Coşbuc. Răspunsurile liturgice au fost date de corul melodios organizat de Catedrala din Bistriţa.

Nicolae Gastone

AMBASADORI AI CÎNTECULUI BISERICESC PESTE HOTARE

În zilele de 11—18 octombrie 1991, în R. F. Germania, localitatea Bertzhausen, oraşul Regensbourg, a avut loc o săptămînă a culturii româneşti, care s-a caracterizat prin prezentări de cărţi, filme documentare, conferinţe, folclor românesc, concerte religioase, expoziţii de creaţii populare româneşti etc.

La invitaţia domnului Dr. Dionisie Ghermani, la această sărbătoare românească din Germania a luat parte şi un grup coral de la Institutul Teologic Universitar „Andrei Şaguna" din Sibiu, compus din următorii studenţi teologi şi preoţi: Oros Mircea, Poştoi Ioan, Susan Mihai, Ştefan Cristian, pr. Munthiu Adrian, Petruţiu Ovidiu, Floricu Marius, Barborovici Călin, pr. Şerban Dorin, Lazăr Marius şi Sămărghiţan Călin, formaţie care, la încheierea acţiunii româneşti, s-a clasat pe cel mai înalt podium; concertele şi slujbele la care a participat acest grup coral au fost gustate se pare cel mai mult, atît prin interpretare cît şi prin armonie şi repertoriu, fiind permanent aplaudat la scenă deschisă.

Peregrinările la mănăstirile catolice benedictine din Nittendorf, Metten şi Niederalthei, concertele din Beratzhausen, Farchirche, Sinzing, prin care studenţii noştri au transmis un mic mesaj al spiritualităţii ortodoxe româneşti, s-au bucurat de un succes cu totul deosebit. „Sfînt", de G. Cucu; „Ziua Învierii" de N. Cucu; „Nu pricep Curată", solist preot Munthiu Dumitru Adrian; „Oratoriu..." de Mandiceschi — au pătruns în sufletele celor care au luat parte la concerte, determinînd pe un reporter al ziarului Mittelbayrisch Zeitung să consemneze cu litere majuscule în acest ziar local şi aceste cuvinte: „Catolicii mai au cîte ceva de învăţat de la ortodocşi".

Ţinuta demnă, serioasă, academică a făcut ca acest grup coral ortodox sibian să fie un fel de „suflet al acestei întruniri româneşti" peste graniţele patriei, putînd fi luat în consideraţie ca una din cele mai reprezentative formaţii româneşti care au reprezentat sufletul poporului nostru, bogăţia sa spirituală, peste graniţele patriei.

Pr. Munthiu Adrian

ÎN ATENŢIA CITITORILOR TELEGRAFULUI ROMÂN

Stimaţii cititori ai Telegrafului Român, abonaţi sau cei ce doresc să devină abonaţi, sînt rugaţi ca pînă în 15 decembrie 1991 să achite abonamentul pe anul 1992.

Menţionăm că, scumpindu-se foarte mult hîrtia, costul unui abonament pe anul 1992 este de 350 lei.

Banii pot fi trimişi prin mandat poştal sau virament, cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.R. Sibiu, adresa noastră fiind: Arhiepiscopia ortodoxă română, str. Mitropoliei nr. 35, Sibiu, cod. 2400.

Pentru cititorii de peste hotare, costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. sau echivalentul în altă valută, cont nr. 47.21.016.680 pentru dolari S.U.A. şi nr. 47.21.2.09.680 pentru franci francezi, B.C.R., sucursala Sibiu.

Rugăm stăruitor ca adresele abonaţilor să fie complete şi scrise citeţ.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA TELEGRAFULUI ROMÂN

Documente din 1848 — 1849

Preoţi ardeleni pribegiţi la fraţii de peste munţi

Dorinţa de a se „uni cu Ţara", aşa cum a fost ea exprimată la 3/15 mai 1848 pe Cîmpia Libertăţii de la Blaj, era atît de puternică printre românii transilvăneni încît a ajuns să tulbure şi de-a dreptul să „terorizeze" pe nobilii maghiari de atunci. Faptul nu ne miră deloc, întrucît, după cum reiese dintr-o scrisoare adresată cunoscutului conducător politic Fr. Deak de către bătrînul baron orb de la Jiboul românesc Nic. Wesselenyi, se spune: „Dacă alegerile s-ar desfăşura şi în Ardeal după principii democratice fără îndoială că aproape peste tot ar fi aleşi numai deputaţi români". „Şi primejdia ar deveni şi mai ameninţătoare, ne spune acelaşi baron, în cazul cînd celelalte două Principate Româneşti ar ajunge cu totul independente".

Dar în loc să se tragă de aici concluziile cele mai înţelepte, conducătorii nobilimii asupritoare din Ardeal au crezut că în faţa doleanţelor legitime ale unui popor, care-şi cerea şi el drepturi, după sute de ani de asuprire, cel mai firesc lucru este să înarmeze detaşamentele de secui, care, se ştie, vor dezlănţui teroare şi atrocităţi în tot Ardealul. Iată de pildă, ce relatează „Gazeta Transilvaniei" la data de 25 oct. 1848, după informaţiile preotului Dimitrie Paloşan din Săcelul Odorheiului! „Satul meu (Săcel) a fost jefuit şi prădat peste tot. Satul Ferihaz (Albeştii de azi) a suferit şi mai mult. Săcuii şi ungurii au intrat în biserica românească unde au despuiat altarul de toate cele sfinte, au spurcat toată biserica, au puşcat în crucifix zicînd că acum au puşcat în Dumnezeul românilor. În urmă băgară caii în biserică, pe care au folosit-o apoi ca grajd... Pe preotul din Boiul Mare l-au chinuit groaznic zmulgîndu-i părul şi barba, după care l-au osîndit să fie spînzurat „la furci", lăsîndu-l aşa „pînă va trăi". Pe o nevastă, care abia născuse de cîteva zile, au spintecat-o în două, iar pe copil l-au tăiat în bucăţi".

Şi astfel, timp de cîteva luni de zile, Ardealul a ajuns să fie teatru de samavolnicii şi cruzimi nemaiîntîlnite. Şi pentru că satele ardelene n-aveau atunci alţi îndrumători decît pe preoţi, teroarea dezlănţuită s-a revărsat cu cea mai mare furie asupra lor. Sute de preoţi români au pierit atunci şi aprox. 40 000 de români masacraţi.

Aşa trebuie să înţelegem cum a fost cu putinţă că 12 preoţi din părţile Sighişoarei au fost nevoiţi să-şi caute adăpost la fraţii din judeţul Muscel, după cum reiese din raportul cu nr. 2/849 al protopopului Nicolae Sachelarie înaintat mitropolitului Neofit al Ungrovlahiei, din care reproducem următoarele:

„Răzvrătirea ce s-a urmat acum în ţinutul Austriei a dat prilej la toţi locuitorii cetăţeni de prin satele dimprejur să se răspîndească după cum au putut, în toate părţile. Între cei veniţi şi în cuprinsul acestui oraş şi judeţ (azi ştim că astfel de pribegiri au avut loc şi în alte judeţe, unde au fost primiţi tot atît de frăţeşte) o seamă de preoţi mireni pravoslavnici se prezentară şi la Protopopia noastră, cu arătată copie de jalbă, prin care plîngîndu-se despre lipsa hranei de toate zilele, făcînd rugătoare cerere a se orîndui vremelniceşte pe la bisericile ce se vor fi aflînd în lipsă de asemenea obraze pînă cînd se va linişti din nou (siuaţia) în Austria ca să se poată întoarce iarăşi înapoi. Drept urmare acestei jalbe, după cercetarea făcută cărţilor lor de hirotonie (=singhelie) ce s-a văzut la mîna lor, prin care se face dovadă că sînt într-adevăr preoţi pravoslavnici", Protopopia supunînd această cerere „Vă roagă cu tot respectul să binevoiţi a slobozi înaltă poruncă de urmare, fiindcă şi locuitorii satelor de la bisericile care n-au preoţi îi cer cu toată voinţa spre a le împlini slujbele pentru Sfînta Înviere".

„Lista preoţilor ardeleni bejeniţi în judeţul Muscel (publicată între timp de către cunoscutul preot I. Răuţescu din Dragoslavele) este următoarea:

1. Nicolae Ghiaja, protopop Albei de sus (cu sediu în satul Paloş lîngă Rupea), cu familia de 7 persoane, neunit.
2. Ioan Ioanovici, paroh în Ferihaz (=azi Albeşti, Sighişoara) jud. Tîrnava Mare, neunit.
3. Dimitrie Soneriu, paroh în Haşfalău (=azi Vînători), neunit.
4. Alexandru Ioanovici, paroh în Boiu, neunit.
5. Ioan Ghiaja, paroh în satul Paloş (com. Caţa), neunit, 5 persoane.
6. Nicolae Stoica(covici), paroh Iacu românesc, neunit.
7. Ilie Ioanovici, paroh în Boiu, neunit, 7 persoane.
8. Mihai Boiu, paroh în Hetiur, neunit.
9. Ioan Boiu, paroh în Saschiz, neunit.
10. Nicolae Comşa, paroh în Veseud, neunit.
11. Dimitrie Şerb, paroh în Ruşi, Scaunul Sibiului, neunit.
12. Dimitrie Păluşan, paroh în Săcel (lîngă Sighişoara), neunit.

Din porunca Mitropolitului cu nr. 1577/849 rezultă că pe „preotul Ioan Ioanivici din Ferihaz (= Albeşti) ungurii l-au prădat de tot ce a avut, scăpînd numai cu familia şi 5 copii mici de mînă"... „Arzîndu-i cartea de hirotonie" (singhelia) cu nr. 320 eliberată la 5 februarie 1830 de episcopul Vasile Moga, Mitropolitul îl slobozi „a sluji cele preoţeşti unde va fi nevoie". În continuare se precizează: „protopopul Muscelului l-a rînduit la satul muscelean Bădeni-Pămînteni".

Cu porunca nr. 1625/849 Mitropolitul mai face cunoscut protopopului Muscelului că protopopul Nicolae Ghiaja al Albei de sus cu fiul Ioan Ghiaja din Paloş (cel dintîi hirotonit de ep. Vasile Moga „cum am văzut", al doilea fiind tînăr, hirotonit doar din Decembrie anul trecut, încît „n-a mai ajuns să-şi ia carte de hirotonie", „să slujească unde vor fi poftiţi".

„Asemenea slobodă voie vor avea şi ceilalţi preoţi, care neavînd cărţile de hirotonie încredinţează (= garantează) pentru dînşii Prea Cucernicii Protopopi prin osebit înscris, în care te-am văzut şi pe Cucernicia Ta şi anume Petru Popescu, protopopul Făgăraşului, Vasile Androne al Mediaşului şi Nicolae Ghiaja al Albei de sus avînd voie a sluji unde îl cheamă poporul".

După 11 august 1849 fiind lichidate ostilităţile revoluţionare din Transilvania preoţii refugiaţi s-au putut reîntoarce şi ei la casele lor. Pentru unii din ei suferinţele nu s-au terminat. Aşa e cazul cu preotul Nicolae Stoica din Jacul Român, care a ajuns să îndure şi întemniţare, după ce soţia lui şi o serie de rudenii de ale lui au căzut pradă răzbunării unor unguri fanatici, după cum se poate deduce din dosarul mai bogat al suferinţelor îndurate de acest preot, aşa cum se va vedea ulterior din cîteva mărturii semnificative.

Pr. prof. T. Bodogae

GOG

(Urmare din pag. a 3-a)

ceva care trebuie suprimat. Sîngele e cel mai bun îngrăşămînt oferit de natură. Să nu crezi că sînt crud, dar nu pot face altfel..."».

Pentru a cunoaşte realităţile, oamenii, concepţiile lor despre lume şi viaţă Papinni se pune în legătură cu împăraţii şi cu proletarii. Aici vizitează o bodegă, apoi pe împăratul Wilhelm al Germaniei, sau se introduce ca vagabond şi trăieşte cîteva zile ca om sărac, sau a cumpărat de la un ţăran o haină veche şi a pătruns în valea Apeninilor toscani şi a aflat că locuitorii sînt oameni necioplîţi, dar oameni buni că i-au oferit tot ceea ce aveau chiar înainte de a cere. Într-o zi a mîncat în mijlocul cîmpului, în ortăcia unor cosaşi care se odihneau, care i-au dat puţină supă şi salată şi o pătlăgică roşie crudă, iar femeile vorbeau între ele, după cîte i s-a părut, de el, îl plîngeau...

Toate acestea le-a făcut pentru cunoaşterea omului, pentru întoarcerea la adevăr, pentru a potoli pe cei furioşi şi a îmblînzi pe nebuni, pentru că mulţi oameni seamănă cu Gog (cel pus în slujba răului).

Cartea se impune atenţiei şi prin haina cea dinafară: hîrtie de calitate, tipar select, care constituie şi ele un însemn la întoarcerea omului spre adevărata valoare pe care o are.

Din Sfînta Scriptură

— Ascultă sfatul şi primeşte învăţătura, ca să fii înţelept toată viaţa ta. (Proverbe 19, 20)

— V-am scris vouă, pentru că sînteţi tari şi cuvîntul lui Dumnezeu petrece în voi şi aţi biruit pe cel viclean. (I Ioan 2, 14)

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*; Arhid. *Ezechil Oancea*, tehnoredactor.

ABONAMENTUL pe un an: 350 lei
Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

4

BIBLIOTECA

Fondator:

Mitropolitul ANDREI ŞAGUNA

1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 139

SIBIU 1 şi 15 decembrie 1991

Nr. 45—48

HRISTOS PE PĂMÎNT, ÎNĂLŢAŢI-VĂ!

„În aceste zile menite să ne însenineze sufletele prin reîntîlnirea cu Pruncul dumnezeiesc Iisus, şi cu cele mai frumoase tradiţii şi obiceiuri ale poporului nostru românesc, cîntăm cîntarea: *„Hristos se naşte, slăviţi-L; Hristos din ceruri, întîmpinaţi-L; Hristos pe pămînt, înălţaţi-vă!"* Această cîntare este, în acelaşi timp, descoperire, anunţare, dar şi chemare. Ne descoperă cine este Cel ce se naşte, adică Mesia, Fiul lui Dumnezeu care se întrupează pe pămînt. Cîntarea ne cheamă apoi să-L întîmpinăm aşa cum se cuvine, ca pe un oaspe scump şi important. Şi ne mai face chemarea să-I ieşim întru întîmpinare, înălţîndu-ne: *Hristos vine pe pămînt: înălţaţi-vă!*

Aşa cum unui oaspe mare îi ieşim întru întîmpinare la marginea satului, la gară, la aeroport, în semn de cinstire, aşa se cade să-I ieşim întru întîmpinare şi Mîntuitorului. El vine din ceruri, pe pămînt, aşa că noi trebuie să urcăm spre ceruri, ca să-L întîmpinăm.

E un oaspe de seamă. În casele celor mai mulţi n-a intrat niciodată vreun rege, sau vreun ministru, sau altcineva de rang mare. Iată însă că Dumnezeu vine în casele tuturor. Dacă n-am avut prilejul să primim în casele noastre oaspeţi mari pămînteşti, iată că avem acum un privilegiu mai mare, o cinste ieşită din comun: să ne viziteze Dumnezeul

Vine Fiul lui Dumnezeu să lege din nou, printr-un nou Legămînt, pămîntul de cer, cerul de pămînt. Vine ca să nu ne mai simţim singuri, aruncaţi, *alungaţi* sub Legea păcatului şi a pedepsei, în care

(Continuare în pag. a 2-a)

† ANTONIE
Mitropolitul românilor ortodocşi din Ardeal, Crişana şi Maramureş

IISUS HRISTOS–
FIUL LUI DUMNEZEU ŞI FIUL OMULUI

Biserica creştină a crezut şi a mărturisit întotdeauna cu tărie dubla calitate a Mîntuitorului Iisus Hristos: de Fiu al lui Dumnezeu şi de Fiu al Omului. De fapt, credinţa în *divino-umanitatea* lui Hristos, deci în adevărul că Hristos este în acelaşi timp Dumnezeu adevărat şi om adevărat, fondează Biserica şi-i constituie fiinţa. În Cezareea lui Filip, apostolii prin gura lui Petru au mărturisit despre Iisus: „Tu eşti Hristosul, Fiul lui Dumnezeu celui viu", la care cuvînt Mîntuitorul a răspuns: „Şi Eu îţi zic ţie, că tu eşti Petru şi *pe această piatră voi zidi Biserica Mea* şi porţile iadului nu o vor birui" (Mt. 16, 16—18). Evident, piatra pe care a zidit Mîntuitorul Biserica Sa nu este un om, fie el Petru, ci credinţa mărtuisită de Petru şi de ceilalţi apostoli, şi anume adevărul fundamental pentru creştinism că Hristos nu este numai om, fie el superior tuturor oamenilor, ci şi Dumnezeu: *Dumnezeu şi om* în acelaşi timp. Şi numai cel ce crede şi mărturiseşte acest mare adevăr poate fi creştin, mădular al Bisericii lui Hristos care este trupul Său, adică umanitatea Sa îndumnezeită.

1. Apostolii şi lumea de acum două mii de ani l-au cunoscut pe Mîntuitorul Iisus Hristos mai întîi ca om. E adevărat, ca om deosebit, căci vorbea cum nimeni altul n-a mai vorbit (In. 7, 46) şi făcea minuni nenumărate. Dar nimeni din cei ce L-au văzut nu şi-ar fi putut închipui măcar (cum şi-au închipuit ereticii dochetişti din primele veacuri creştine) că fiul dulgherului din Nazaret n-ar fi fost om adevărat, ci doar o

(Continuare în pag. a 6-a)

† *SERAFIM*
Episcop-vicar

UNIREA CEA MARE

Cu entuziasmul specific marilor sărbători naţionale, întreaga suflare românească a sărbătorit ziua de 1 Decembrie, ziua unirii tuturor românilor într-o singură ţară, care a devenit şi sărbătoarea naţională a ţării.

În urmă cu 73 de ani s-a proclamat la Alba Iulia, Unirea Transilvaniei cu Ţara-mamă, s-a desăvîrşit unirea tuturor românilor între hotarele aceluiaşi stat. Din cauza vitregiilor vremurilor, pe pămîntul României de azi s-au format „ţări româneşti" diferite, fiecare cu cîrmuitorii ei, cu rînduieli interne proprii, dar aproape identice între ele. Singur Mihai Viteazu a reuşit, dar pentru puţină vreme, să realizeze unitatea de stat a românilor de pe ambele versante ale Carpaţilor, devenind „din mila lui Dumnezeu domn al Ţării Româneşti, al Ardealului şi a toată ţara Moldovei". În ciuda vitregiilor vremii, poporul român n-a fost despărţit niciodată şi şi-a păstrat unitatea de neam, de limbă, de credinţă, de cultură şi de formă de viaţă socială. De aceea se poate vorbi de o „unitate naţională românească" chiar dacă n-a existat o unitate statală. Această conştiinţă a unităţii s-a consolidat mereu în decursul veacurilor. Pentru afirmarea ei au lucrat neîncetat atîţia ţărani, ciobani, negustori, zugravi de icoane şi biserici, copişti de manuscrise, meşteri tipografi, preoţi şi călugări, dascăli şi ierarhi care duceau dintr-o parte în alta a Carpaţilor acelaşi grai, aceeaşi credinţă şi acelaşi sufilet românesc.

Sînt cunoscute pînă azi atîtea aşezări româneşti întemeiate de ciobanii şi ţăranii transilvăneni în regiunile sud-carpatice pînă în Dobrogea cu numele Ungureni, sau cu numele satului transilvănean de unde au plecat. Domnitorii Ţării Româneşti şi ai Moldovei au stăpînit adeseori teritorii transilvănene — Amlaşul, Făgăraşul, Banatul Severinului, Ciceul, Cetatea de Baltă, Bistriţa, Rodna, Ungurăşul, în care au ridicat biserici şi mănăstiri ortodoxe. Consemnăm între acestea mănăstirea Prislop din Ţara Haţegului, refăcută din temelii de fiica unui domn muntean în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, bisericile vlădiceşti de la Vad şi Feleac ridicate de domni moldoveni, catedrala mitropolitană din Alba Iulia, ctitorită de Mihai Viteazu, biserica din Turnu Roşu, lîngă Sibiu a lui Matei Basarab, ctitoriile

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu

„ÎNTRU SLAVA EROILOR NEAMULUI"

În zilele de 25 şi 26 octombrie 1991, românii de pretutindeni am trăit clipe de înălţare sufletească şi cu lacrimi pe obraz am urmărit cum au fost transmutate osemintele OSTAŞULUI NECUNOSCUT de la Mărăşeşti, înapoi în Parcul Libertăţii (Carol), de unde le exilase nişte oameni răi, în anul 1958.

Pe întinsul scumpei noastre Românii sînt presărate ca nişte flori ale recunoştinţei monumente închinate aducerii aminte de eroii neamului.

Între ele domină prin splendoare Mausoleul de la Mărăşeşti, ridicat pe locul memorabilei bătălii de la 6 august 1917, pentru a cinsti memoria ostaşilor români, căzuţi eroic pe cîmpul de onoare, pentru apărarea gliei strămoşeşti, pentru independenţă şi nezărmare.

Iniţiativa construcţiei acestui mausoleu a fost a Societăţii Femeilor din România, şi a fost ridicat după proiectul arhitectului român George Cristinel, construindu-se parterul în anii 1923—1924 şi cupola în anii 1936—1938.

Scenele de luptă eternizate în piatră de Ion Jalea şi Cornel Medrea şi picturile lui Eduard Săulescu, înalţă în frumuseţe monumentul.

Pe frontispiciul lui stă stris: „Întru Slava Eroilor Neamului", iar la intrare stă scris: „Hristos a înviat din morţi cu moartea pre moarte călcînd şi celor din morminte viaţă dăruindu-le", fiind însoţit acest scris de o armă şi candelă. Sub lespezile a opt gropi comune, odihnesc zece mii de eroi din rîndul celor care au ştiut să facă dovada întregu masuri a patriotismului, cei pentru care cuvîntul ţară a însemnat totul şi pentru apărarea ei nici o jertfă nu era în plus.

În mijlocul lor, în sarcofagul din rotunda mausoleului este aşezat generalul Eremia Grigorescu care a comandat armata I română.

Cuvîntul de ordine „Pe aici nu se trece" lansat de generalul Eremia Grigorescu a devenit deviza sub care au luptat şi s-au jertfit

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. Lungu N. Gheorghe-Gruiu

HORĂ DE NEAM — la 1918 —

Lină, rotundă, frumoasă
horă de cîmpuri cu ploi
grav unduind şi duioasă
dinspre străbuni către noi.

Zveltă şi mîndră rotire
iarba sfîntind-o sub paşi
mult jinduită-mplinire
aură pentru urmaşi,

Horă de ape şi brîie
munţi legănîndu-se-n dor
şi sărutat de călciie
dulcele lut cîntător,

Horă de vulturi în soare
horă de oase-n afund
pururea nemuritoare
hora acestui pămînt!...

Radu Cârneci

1 Decembrie 1918*
Anul şi ziua marii împliniri: ROMÂNIA MARE

Fusesem pe vremea lui Decebal o ţară mare, rotundă şi frumoasă, cu munţi, cu podişuri, cu dealuri şi cu cîmpii brăzdate de ape multe, ca nişte Nîluri aducătoare de mană cerească pe unde treceau, pe tot întinsul moşiei strămoşilor noştri, trăgîndu-se toate spre Tisa, spre Dunăre şi spre mare.

Fusesem pe vremea lui Traian, şi după aceea, Dacia Felix, o ţară fericită în care am început să ne alcătuim şi ne-am alcătuit ca popor nou, de viţă nobilă, din daci şi din romani.

Ne-am format sub zodia noii religii, creştinismul adus de însuşi Dumnezeu pe pămînt, propovăduit la noi de Sfîntul Andrei şi purtat cu ei în suflete de soldaţii romani aduşi de Traian în Dacia, de prin locurile de pe unde propovăduise Sfîntul Pavel, în Asia Mică.

Uşor şi durabil s-a suprapus creştinismul în sufletul românesc în formare, peste religia propovăduită mai înainte dacilor de Zamolxis. Căci acest Mare preot, strămoş al nostru, intuise cel puţin două adevăruri care vor fi confirmate de însuşi Mîntuitorul Iisus Hristos: că Dumnezeu Creatorul e Unul, şi că sufletele oamenilor sînt nemuritoare. Pe asemenea fond de credinţă, creştinismul a prins uşor rădăcini.

Şi ar fi putut trăi frumos şi paşnic poporul cel nou, românesc, strămoşii noştri, pe binecuvîntatul lor pămînt, pămîntul nostru, adevărat Paradis terestru, dacă n-ar fi început, prea devreme să ni-l rîvnească alţii. Şi ni l-au rîvnit pentru că era frumos. Pentru că era mănos. Pentru că mîngîia sufletele cu reliefurile lui cînd blînde, cînd măreţe şi solemne, cu pădurile lui de poveste, cu glia care rodea totul din belşug, răsplătind cu rară generozitate munca şi iubirea pe care i-o arătau românii.

Aşa au început să năvălească dintr-un răsărit nebulos şi îndepărtat, tot felul de neamuri abia învăţînd să gîndească şi să simtă omeneşte. *„Vin şi hunii, vin şi goţii, vin potop, potop cu toţii"*, va doini poetul, amintindu-şi. Aceştia vor veni însă, şi vor pleca. Pietrele locului vor rămîne. Românii, chiar secătuiţi, jefuiţi, nevoiţi să se adăpostească în minunatele case de fugă cu care i-a binecuvîntat Dumnezeu, în munţii în care năvălitorii n-au prea îndrăznit să intre, românii au rămas pe loc.

Unii dintre străinii năvălitori vor cere ospitalitate la noi şi, ospitalieri, românii îi vor primi. Mai apoi nu vor voi să mai plece, şi se vor dori chiar stăpîni, vorba românului: tu îi dai degetul şi el îţi ia toată mîna! Aproape două mii de ani se vor lupta strămoşii noştri în Transilvania, să-şi apere pămîntul, credinţa şi obiceiurile, limba şi neamul. Să se apere de năvălitori şi de oaspeţii prefăcuţi în duşmani, deopotrivă. Pe la alte hotare vor pătrunde în trupul ţării, tăind din ea în carne vie, alţi vecini, care ne-au furat Basarabia şi Bucovina, că tuturor le plăcea roditorul nostru Paradis. A zis cineva: numai Marea Neagră ne-a fost întotdeauna un bun vecin!

„Avem un vis neîmplinit", cîntau mereu, transilvănenii, generaţie după generaţie, din tată în fiu, ei cei oropsiţi, căzuţi sub stăpîniri străine. Era visul eliberării. Visul unirii.

Visul păru să se împlinească în anul 1600 sub sceptrul acelui providenţial domnitor Mihai Viteazul care i-a unit pe toţi românii. N-a fost să fie atunci împlinirea definitivă dar a fost totuşi o speranţă care i-a reînsufleţit pe români. La 1848 au putut să spună răspicat pe Cîmpia Libertăţii, la Blaj: *„Noi vrem să ne unim cu ţara"*. Şi-apoi şi-au spus-o toţi din gură în gură: *„Soarele românilor de la Bucureşti răsare"*.

În 1859 un act de subtilă înţelepciune a făcut ca Alexandru Ioan Cuza să fie ales domn în amîndouă Principatele, şi a unit astfel Moldova cu Muntenia. A fost încă o înfiripare de vis împlinit.

Dar visul cel mare rămînea mereu. *„Avem un vis neîmplinit"!* În 1918 a început şirul împlinirilor. Aproape cînd nu se mai spera. După un război în care vitejia românească a întrecut şi a dărîmat toate pronosticurile strategilor coalizaţi împotriva noastră, a urmat o nouă vitejie de aceeaşi mărime: vitejia inteligenţei, vitejia voinţei de unire care n-a mai vrut să ştie de nici o piedică: în martie 1918 se uneşte prin propria hotărîre luată în Sfatul Ţării, Basarabia cotropită de peste o sută de ani de un imperiu nesătul de expansiuni, nedrept şi oprimant. Îl va şi podepsi

(Continuare în pag. a 4-a)

Dr. Antonie Plămădeală
Mitropolitul Ardealului, Crişanei şi Maramureşului

* Cuvîntare ţinută la Alba Iulia cu prilejul TE DEUM-ului închinat zilei naţionale a Roînăniei — 1 Decembrie 1991.

Din poezia religioasă a lui D. Ciurezu

Mai mult decît oricare dintre poeţii români din perioada postbelică, D. Ciurezu a cultivat, cu un curaj unic, poezia religioasă, legată strîns de toate obiceiurile noastre strămoşeşti ortodoxe. Poemul *Oierii*, din care s-au publicat abia fragmente în revista *Ramuri* din Craiova, este conceput tocmai ca o amplă frescă românească sufletească, în care obiceiurile tradiţionale româneşti se află în strînsă relaţie cu datinile creştine ortodoxe. Vom reveni asupra acestei probleme.

Curînd după stingerea poetului, în Str. Galeş, nr. 4 din Sibiu, prietenul de o viaţă al său, profesorul Traian Zaharia, care, împreună cu soţia sa, doamna Aurelia, s-a îngrijit de amenajarea locului de veci al lui D. Ciurezu, în apropiere de bolniţa Mănăstirii Cozia, regretatul profesor, deci, ne-a încredinţat o serie de creaţii ale poetului, avînd credinţa că le vom difuza în publicaţiile periodice sau într-o ediţie la care lucrăm în prezent.

Între aceste creaţii, transcrise artistic, cu pensula pe foi de bloc, se află şi două frumoase colinde de iarnă, precum şi o rugăciune de Crăciun. Poezii religioase prin excelenţă, ele reflectă, totodată, orizontul copilului de demult, crescut în legea strămoşească. „Amintirea sună-n mine" spune poetul, la un moment dat, legea creştinească, sădită timpuriu în sufletul lui fiind purtată cu credinţă de creştin ortodox, pînă la adînci bătrîneţi de acest surprinzător poet, care, după cum se poate vedea, este şi un bun plastician.

Textele pe care le difuzăm acum intră, şi ele, în volumul de lirică religioasă *Carte de rugare*.

G. Nistor

Leroi-Leroi (1)

Leroi, Leroi, mărgărint
Prin nămeţii de argint.
Leroi, Leroi, la fereastră
Lîngă tîmpla nopţi-albastre.
Veşti bălaie
Bucălaie
cu obrajii
de văpaie
şi pe laviţi
în odaie,
bolboroş
de acioae.
Cad în tindă
Fulgii proaspeţi de colindă.
Bat în uşe
Ochi rotunzi de corcoduşe.
Şi sub gluga lunii pline
Amintirea sună-n mine.
Sună-n mine-mbujorată ca un
snop de clopoţel
Cu miros de maci, sălbatici
şi de muguri cruzi de tei...

Cine mi-a cuprins genunchii
şi se uită drept în minte
Cu priviri de in în floare şi cu
inima cuminte?
Cine mi-se sbate-n braţe ca o
mreană în năvod
Şi-mi înlănţuie grumazul făcînd
mîinile obod?
Cine mi-a căzut în suflet
ca-ntr-un cuib un sbor de graur
Şi din gura-i de căpşună svîrle
fluturi mari de aur?

D. Ciurezu

Leroi-Leroi (2)

Trupu-mi
tremură...
Ochi-mi
tremură...
Gîndu-mi
tremură...
Şi sub malul amintirii ca o
dreavă mă-ncovoi
Şi ascult cum ninge-n mine ca pe
ramuri în zăvoi:
„Leroi, Leroi Doamnele
„cum şi-adună toamnele
„de pe umeri poamele,
„să s-adune şi la voi
„cîrdurile mari de oi
„şi cirezile de boi,
„că Iisus în noaptea asta
„creşte-n suflete la noi"...

D. Ciurezu

RUGĂCIUNE

Uşor, uşor, să nu te simtă nimeni / E seară de tăcere, seară-n casă. / Din streaşini noaptea de Crăciun se lasă / Şi nu vorbeşte nimeni.

Doar ochii Tăi cu liniştea-n odaie / Aprind lumina candelii de seară, / Şi-adună blînd pe tîmple-o primăvară / De vise mici, rotunde şi bălaie.

O sanie de-argint lîngă fereastră / A troenit ninsori de clopoţei, / Şi Tu trecîndu-ţi mîna peste ei / I-mbrobodeşti cu geana Ta albastră.

Şi-n cuibul lor de presuri adormite, / Coboară lin al stelelor şirag, / Că mîna Ta întinsă peste prag / A înflorit cu daruri aromite...

D. Ciurezu

PRAZNICUL CEL MARE

Iubim această Ţară ca pe-un soare
Drapel ne-am făurit din curcubeu
Decembrie ni-e Marea Sărbătoare,
Cînd ne-a aprins un astru Dumnezeu.

Iubim poporul plămădit din stîncă,
Ce-a fost zdrobit de roţi şi răstignit.
Oricît i-ar fi durerea de adîncă
De-aici el nu va fi nicicînd clintit!

Iubim cu toţi Opinca, talpa ţării,
O preacinstim de-a pururea în cînt;
Căci a înecat în Apa Mării
Pe toţi ce-au jefuit acest pămînt!

Iubim din toată inima Carpaţii
Ce ne-au fost casă două mii de ani
Şi tată milostiv pentru toţi fraţii
Şi colţ turbat de lup pentru duşmani!

Iubim şi doina noastră de la ţară,
Ce-a mers în urma plugului cu boi,
A plîns cu noi în fiecare seară,
Şi ne-a-nsoţit la nunţi şi la război.

Iubim pe toţi sortiţii la mizerii.
Nu vrem să punem alte limbi în jug
Noi n-am rîvnit să cucerim imperii
Şi nu am ars pe nimenea pe rug!

Iubim eroii botezaţi cu sînge
Fără de iz de smirnă şi făclii
Sibiul care prohodind îşi plînge
Martirii strămutaţi în veşnicii.

Iubim această Ţară ca pe-un soare
Noi pentru ea am pătimit din greu
Decembrie ni-e Marea Sărbătoare,
Cînd Domn peste români e Dumnezeu!

Pr. Traian Rusu-Şiriamu

HRISTOS PE PĂMÎNT, ÎNĂLȚAȚI-VĂ!

(Urmare din pag. 1-a)

Toată omenirea se afla încă de la neascultarea primilor părinți, Adam și Eva.

Vine Fiul lui Dumnezeu, spre împăcare. Vine să vorbim cu El. Să-L vedem. Să-L ascultăm. Să aflăm de la Dînsul ce e cu noi, biete ființe ajunse fără căpătîi, ca și cum am fi venit de nicăieri și mergeam spre nicăieri. Vine să ne spună totul despre Dumnezeu și despre om și să deschidă cale de comunicare, și de iubire între cer și pămînt.

Psalmistul proorocise: *„Iată-Mă că vin. În sulul Cărții* (Biblia V.T.) *este scris despre Mine"* (Ps. 40, 7). Proorocii Vechiului Testament, într-adevăr, anunțaseră venirea lui Mesia ca a unui împărat, Împăratul cerurilor: *„Strigă de bucurie fiica Ierusalimului! Iată că împăratul tău vine la tine"*, spusese Zaharia (9, 9). Evangheliștii Matei (21, 5), și Ioan (12, 15) se vor referi cu precădere la acest text profetic, cînd vor arăta că Iisus era cel promis de Tatăl și profețit de prooroci.

Mîntuitorul s-a întrupat „la plinirea vremii", într-un timp bine determinat istoric, în zilele regelui Irod, născîndu-se în Betleem, precum de asemenea proorocise Miheia, unul din profeți: *„Și tu Betleeme, pămîntul lui Iuda, nicidecum nu ești mai mic între voievodatele lui Iuda, căci din tine are să iasă Povățuitorul"* (5, 2).

Cunoaștem toți aceste profeții și altele încă, rostite cu sute de ani înainte de Nașterea Mîntuitorului, și știm că toate s-au împlinit întocmai. Faptul că le amintim, vrea să dovedească, anume, că totul a fost prevăzut de Dumnezeu, anunțat dinainte, pentru ca la venirea Sa, Fiul să fie recunoscut ca Fiu al lui Dumnezeu și ascultat. Căci venea cu o trimitere bine voită și bine rînduită de Tatăl, ca să aducă neamului omenesc mîntuirea și *lumina cunoștinței adevărului* (I Tim. 2, 4), adică să-i scoată pe oameni din neștiință și din păcat, să-i învețe să deosebească binele de rău, să-i învețe să facă binele și să se iubească între ei ca frații, pentru a fi bineplăcuți lui Dumnezeu și pentru a dobîndi viața veșnică. *„Am venit să-i chem la pocăință pe cei păcătoși"*, va spune Mîntuitorul (Marcu 2, 17). *„Am venit ca să fiu lumină în lume"*, va mai spune (Ioan 12, 46)

*

Mulți, autointitulîndu-se „evangheliști", și chiar „apostoli", pretind astăzi că ar fi trimiși să ne aducă *ei* lumina, cu condiția să trecem la secta sau confesiunea lor. *Sînt prea mulți și învață în prea multe feluri, ca să fie toți trimiși adevărați!* Acest lucru ni-l spune logica cea mai simplă. Trimis adevărat e numai cel care e om al Bisericii, al acelei Biserici care păstrează neîntreruptă învățătura Mîntuitorului, de la întemeierea ei pînă astăzi, și aceasta este Biserica Ortodoxă. Sfîntul Pavel ne îndeamnă la păstrarea unității Bisericii celei dintru început. Ascultați: *„Să urmăm aceeași regulă, și să cugetăm la fel... Căci mulți, de care v-am vorbit adesea și de care acum vă vorbesc plîngînd, se poartă ca niște vrăjmași ai crucii lui Hristos"* (Filipeni 3, 16—18).

Cred că nu mai este nevoie să vă dau prea multe alte semne și dovezi, deși sînt încă multe, ca să-i recunoașteți pe acești rătăciți, cuprinși de patima de a rătăci cît mai mulți împreună cu dînșii. Sfîntul Pavel face un apel stăruitor, să ne ferim de cei care ne îndeamnă să gîndim *altfel*, și care ne ispitesc să interpretăm Scriptura după mințile lor. Repet porunca apostolului, pe care l-am citat mai sus: *„Să urmăm aceeași regulă și să cugetam la fel"*. Care regulă? Care cugetare? Desigur acelea pe care le avea Sfîntul Pavel, atunci, de la Mîntuitorul și din tradiția primară creștină, nu acestea pe care mi le propovăduiesc unii *acum*, deci *alte reguli* și *alte cugetări*.

Aceste alte reguli și alte cugetări duc la pierzare pe cei care le propovăduiesc și pe cei care îi ascultă. Nu e cuvîntul meu. E tot cuvîntul Sfîntului Pavel: *„Sfîrșitul lor e pieirea"*, scrie Sfîntul în epistola către Filipeni (3, 19).

Unii dintre acești „evangheliști" de modă nouă, care vin la noi ca la niște sălbatici păgîni — deși poporul nostru e creștin cu cel puțin o mie de ani înainte de a se fi creștinat popoarele lor — pretind totuși că propovăduiesc *Evanghelia* și pe *Iisus Hristos*. Dar atunci de ce condiționează mîntuirea de trecerea la secta lor?

Iată, vă voi dezvolta mai departe cîteva argumente simple, elementare, dar riguros logice, care ne vor arăta că unii ca aceștia nu gîndesc bine și că propovăduirea lor nu poate fi adevărată. Vă rog să urmăriți cu atenție aceste argumente și să vă formați singuri convingerea cea mai adevărată.

Dacă, prin urmare, ei pretind că propovăduiesc Evanghelia și pe Iisus Hristos, așa cum e propovăduită Evanghelia și e propovăduit Iisus Hristos, potrivit rînduielilor și înțelesurilor celor din vremea Mîntuitorului și a Apostolilor, și cum au fost păstrate acestea în Biserica ortodoxă, de ce nu spun: rămîneți ortodocși, rămîneți în Biserica și în rînduielile voastre vechi, de la Hristos și de la Apostoli, și vă veți mîntui!

Și de ce nu adaugă: Vă veți mîntui așa cum, de două mii de ani, s-au mîntuit în Biserica Voastră strămoșească, toți moșii și strămoșii voștri!

Dar ei nu spun niciodată așa. Ei spun că toți moșii și strămoșii noștri, care n-au trăit pînă azi ca să-i asculte pe dînșii și să treacă la secta lor, și-au pierdut sufletele și s-au dus în iad! Iată pînă unde poate merge îndrăzneala lor.

Ei ne batjocoresc astfel și credința noastră de azi, și pe cea de ieri, și pe cea dintotdeauna a strămoșilor noștri. Căci ce altceva poate fi aceasta, decît batjocură? Ei îi fac vinovați pe strămoșii noștri că ne-au învățat, din pruncie, să ne însemnăm cu semnul crucii, că ne-au învățat să ne spovedim și să ne cuminecăm, că ne-au învățat să ne pomenim morții și să ne rugăm pentru dînșii, că ne-au lăsat cu limbă de moarte să ne iubim bisericile, și să ne păstrăm obiceiurile cele din vechime.

Ei îi fac vinovați pe strămoșii noștri și pentru că ne-au învățat să le punem la căpătîiul mormintelor cruci de mîntuire, ca semne ale credinței lor în jertfa de pe cruce a Mîntuitorului, răscumpărătoare de păcate pentru ei și pentru noi toți.

Strămoșii noștri și noi sîntem făcuți vinovați pentru că o rugăm pe Maica Domnului *„cea binecuvîntată între femei"*, cum se spune în Ev. Sfîntului Luca (1, 42), să mijlocească pentru noi. Ne fac vinovați și pentru faptul că ne rugăm sfinților să mijlocească și ei pentru noi și pentru mîntuirea noastră. Acești tîlcuitori noi, porniți pe acuzări nedrepte, jignitoare la adresa Maicii Domnului și a Sfinților bine plăcuți lui Dumnezeu (II Petru 2, 13; I Cor. 11, 26), nu citesc în Sfînta Scriptură decît ceea ce le convine lor și sectei lor, căci dacă ar citi totul, cu bună credință și onestitate, ar vedea că Sfîntul Pavel însuși, pe care ei zic că-l cinstesc, a spus: *„Nu știți că sfinții vor judeca lumea?"* (I Cor. 6, 2).

Iată, iubiți credincioși, cîteva lucruri, cum v-am spus mai înainte, foarte simple, care vădesc rătăcirea celor care vor să ne schimbe credința *„după poftele lor"*, cum se spune la II Tim. 4, 3. Ei uită că Sfîntul Pavel a zis: *„Iisus Hristos și ieri și astăzi și în veci e același"* (Evrei 13, 8). Ei propovăduiesc *astăzi* un Iisus Hristos care nu mai seamănă, nu mai este Cel de ieri, care ne-a mîntuit toți moșii și strămoșii. Toată propovăduirea acestor semănători de vrajbă și de confuzii e un joc cu cuvintele, și cînd intri în vorbă cu ei, încep dispute interminabile, ca să schimbe sensul adevărat al cuvintelor Scripturii. Dar ascultați-l tot pe Sfîntul Pavel ce îi scrie lui Timotei, ucenicul său: *„Să le aduci aminte oamenilor și să-i îndemni înaintea Domnului să nu intre în dispute, căci nu-s de nici un folos"* (II Tim. 2, 14). Iar lui Tit îi spune de-a dreptul: *„De omul eretic, după o sfătuire sau două, te ferește, știind că s-a răzvrătit unul ca acesta și păcătuiește, fiind singur de sine osîndit"* (Tit. 3, 10—11).

Auzind acestea, unii dintre acești „evangheliști" rătăciți poate vor protesta și vor zice: *„Nu-i adevărat! Noi nu-i învinovățim pe strămoșii voștri de nimic și nu spunem că au fost rătăciți și că și-au pierdut mîntuirea."*

Dacă vor zice așa, atunci le vom răspunde și îi vom întreba: *„Dacă strămoșii noștri au trăit în dreapta credință și s-au mîntuit, atunci de ce nu ne dați pace să ne mîntuim și noi în credința lor, în bisericile noastre, în obiceiurile noastre? De ce vreți să ni le stricați și să ne atrageți acum la rătăcire? Ori credința lor a fost bună, și acea credință i-a mîntuit, și atunci și credința noastră e bună, ori, dacă îi acuzați că s-au rătăcit două mii de ani, toți, atunci îi batjocoriți și pe ei și pe noi, și ne jigniți cumplit, ceea ce e o îndrăzneală pe care nici un ortodox nu o va înțelege și nu o va accepta"*.

Oricum s-ar apăra acești rătăciți de la adevărata credință, nici o apărare nu stă în picioare în fața celei mai simple și mai sănătoase gîndiri.

Am auzit însă, din partea unora și vorbe ca acestea:

Unii dintre acești rătăciți par totuși evlavioși, umblă cu Biblia în mînă, pomenesc mereu pe „Domnul Hristos". Le-aș răspunde acestora: Așa par. Dar și diavolii sînt credincioși. Diavolii cred în Dumnezeu, dar nu-L ascultă, și îi falsifică învățătura. Sfîntul Iacob spune chiar: *„Și demonii cred"* (vezi Iacob 2, 19). Și pe Iisus îl recunosc ca Fiu al lui Dumnezeu. Nu zice demonul din sărmanul om pe care pusese stăpînire în Gadara: *„Ce ai cu mine Iisuse, Fiul lui Dumnezeu?"* (Marcu 5, 7). Cît despre evlavia și cucernicia acestor rătăciți de la dreapta credință, Sfîntul Pavel care îi cunoștea foarte bine pe cei din vremea sa, — căci existau și pe atunci — observă că unii ca aceștia *„au doar chipul cucerniciei, iar puterea ei o tăgăduiesc"*. De aceea îi scria lui Timotei: *„De aceștia să te ferești"* (II Timotei 3, 5).

Că umblă cu Scriptura în mînă, e și aceasta adevărat, dar nici aceasta nu e de ajuns. Tot cu Scriptura în mînă l-a ispitit diavolul în pustie și pe Mîntuitorul, zicîndu-i că: *„Scris este în Scriptură..."* (Matei 4, 6). Cunoașteți desigur Ispitirea lui Iisus din pustie.

E adevărat și faptul că acești vechi și noi „evangheliști" rătăciți și unii sectanți pomenesc mereu de „Domnul Hristos" și de Iehova și umblă din casă în casă să-și răspîndească rătăcirea. Pot înșela și prin aceasta pe cei neștiutori în ale Scripturii sau slabi de minte, dar oare n-a spus chiar Mîntuitorul că nu e de ajuns să zică cineva *„Doamne, Doamne"*?

Și mai ascultați un criteriu de recunoaștere a rătăcirilor:

Dacă în numele lui Hristos desparți pe credincioși de Biserică, dacă dezbini oamenii, poate aceasta să fie de la Dumnezeu? Nu. *„Căci dragostea lui Hristos unește"*, scrie Sf. Pavel Corintenilor (II Cor. 5, 14), nu dezbină, nu scoate din Biserică, nu îndeamnă la depărtirea de Biserică. Cînd predica cuiva urmărește dezbinarea, acea predică nu e de la Hristos. Nu Hristos e prezent acolo, ci un Hristos falsificat. Printr-un astfel de predicator vorbește duhul cel rău al dezbinării, chiar dacă se ascunde în cuvinte bisericești, evlavioase și în aparență frumoase.

În Epistola către Timotei se vorbește despre unii ca aceștia care par credincioși și evlavioși, și care umblă cu Biblia în mînă să dezbine. Lupta lor e de fapt o fărădelege: *„Chiar de se luptă cineva, nu se încununează dacă nu se luptă după lege"* (II Tim. 2, 5), spune textul. Adică dacă cineva iese din rînduiala Bisericii, a Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții, așa cum au fost ele înțelese vreme de două mii de ani, fără încetare, pînă azi, în Biserica Ortodoxă, acela nu se mîntuiește. Numai dreapta credință mîntuiește. Ea naște adevărata evlavie și cuviosie.

*

„Astăzi s-a născut Hristos, Mesia cel luminos". Așa cîntăm în frumoasele noastre colinde. Și cum vă aminteam la început, mai cîntăm: *„Hristos se naște, slăviți-L; Hristos din ceruri, întîmpinați-L; Hristos pe pămînt, înălțați-vă"* (Catavasiile Nașterii).

Cum să ne înălțăm, ca să-l întîmpinăm cum se cuvine?

Să ne îmbrăcăm în haina cea curată a faptelor bune, a gîndurilor celor frumoase, a iertării celor ce ne-au greșit, a dragostei de Dumnezeu și de aproapele. Să ne prezentăm la întîlnire cu inimile deschise, gata să-I ascultăm învățătura.

Întotdeauna a fost, dar și acum este vremea să fim mai buni. Aceasta vine Iisus să ne învețe, și de data aceasta.

Prin greutăți să trecem cu demnitate și cu răbdare, și prin muncă să încercăm să depășim greutățile.

Întotdeauna a fost, dar și acum este vremea să ne întărim credința și să ne-o apărăm de cei care vor să ne-o schimbe. Parcă prea s-au înmulțit. De aceea am socotit că e bine să vă previn să vă păstrați credința moșilor și strămoșilor, aceea prin care ne-am apărat și neamul, și pămîntul și limba, „legea" noastră din vechime. N-avem cu nimeni nimic, de la noi să aibă pace, dar să ne lase și pe noi în pace, în credința noastră. Să meargă să predice la cei ce n-au auzit de Hristos.

Să ne gîndim cu dragoste și cu rugăciune în aceste zile și la frații noștri care mai sînt sub stăpîniri străine, în Basarabia și Bucovina, și să cădem înaintea Domnului care se naște, cu cerere stăruitoare ca să-i aducă înapoi acasă, așa cum i-a mai adus odată în anul cel mare al împlinirilor din 1918. Să ne facă și acum dreptate, după atîtea suferințe. Să ne amintim cu recunoștință și de cei care s-au jertfit în 1989 pentru libertate.

Vă fac urări să petreceți Sărbătorile cu bucurie și în fericire. Dacă mai sînt lipsuri în țara noastră secătuită și năpăstuită jumătate de veac, belșugul din inimi, bucuria libertății, să acopere lipsurile, și să ne rugăm Domnului să ni le adauge și pe toate cele de trebuință vieții, că prea mult a fost oropsit poporul nostru cel binecredincios! Să ne rugăm pentru dragostea și unitatea cea dintre noi, pentru buna înțelegere între toți fiii Țării, pentru mai multă dreptate, pentru mai multă bunătate, pentru mai multă credință.

Gîndurile noastre bune, faptele noastre bune, să ne fie aripile cu care să ne înălțăm ca să-L primim pe Hristos care vine astăzi pe pămînt pentru noi și pentru mîntuirea noastră.

Anul Nou 1992 să fie un an aducător de roade bogate pentru suflete și pentru viața cea de toate zilele. Dumnezeu să ne facă parte de toată împlinirea de care avem nevoie fiecare din noi, și neamul nostru românesc.

UNIREA CEA MARE

(Urmare din pag. 1-a)

brîncovenești de la Făgăraș, Ocna Sibiului, mănăstirea Sîmbăta de Sus, sau biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului, un adevărat simbol al unității românești, ctitorită și ajutată de domni, boieri și credincioși din Țara Românească și Moldova. În mănăstirile celor două Țări românești extracarpatice au trăit în cursul veacurilor mii de călugări și călugărițe din Transilvania. Unii au întemeiat biserici, mănăstiri și schituri la sud și răsărit de Carpați: Suzana și Cheia pe Valea Teleajenului, Predeal pe Valea Prahovei, Stînișoara pe Valea Oltului, Cocoș în Dobrogea și altele. Pe scaunele vlădicești din aceste două țări au păstorit și ierarhi transilvăneni ca Pahomie al Romanului, Misail al Buzăului, Iacob Stamati al Moldovei în sec. al XVIII-lea, Filotei și Dionisie Romano ai Buzăului în sec. al XIX-lea. Ierarhi vrednici de pomenire ca Varlaam al Moldovei, Teodosie și Antim Ivireanul ai Țării Românești sau domni iubitori de neam ca Vasile Lupu și Constantin Brîncoveanu s-au ridicat întru apărarea Ortodoxiei din Transilvania în fața acțiunii prozelitiste a altor culte, conștienți că prin păstrarea unității de credință se menține și unitatea neamului.

Cărțile românești de slujbă și învățătură — mai ales prin prefețele lor ou contribuit din plin la păstrarea și afirmarea conștiinței de unitate românească. *Cartea românească de învățătură sau* Cazania mitropolitului Varlaam al Moldovei, tipărită la Iași în 1643 era oferită ca „dar limbii românești" „pentru toată semințiia românească pretutindenea ce se află pravoslavnici în această limbă" cum arăta Vasile Vodă Lupu, iar contemporanul lor mitropolitul Simion Ștefan al Transilvaniei mărturisea în prefața *Noului Testament* de la Alba Iulia, din 1648, că s-a străduit să traducă în așa fel încît să-l înțeleagă românii de pretutindeni. Același lucru îl făcea și mitropolitul poet Dosoftei în unele din prefețele sale, precum și Biblia de la București din 1688 la baza căreia au stat traduceri mai vechi făcute de cărturari români de pretutindeni. În a doua jumătate a veacului al XVIII-lea, învățatul episcop Chesarie de la Rîmnic în prefețele primelor Minee românești tipărite la Rîmnic (1776—1780) se ocupa cu originea latină a neamului și a limbii noastre ca și de continuitatea poporului român pe teritoriile locuite de daci și apoi de daco-romani. Conștiința de unitate națională apare și în scrierile unor cronicari, în lucrarea învățatului Dimitrie Cantemir „Hronicul vechimii romano-moldo-vlahilor", lucrare folosită și de episcopul Inochentie Micu la redactarea cunoscutelor sale memorii către Curtea din Viena prin care cerea drepturi pe seama națiunii române din Transilvania. Aceleași idei apar și în lucrările iluminiștilor transilvăneni ai veacului al XVIII-lea, precum și în cunoscutul Supplex Libellus Valachorum din 1791.

Conștiința unității de neam a călăuzit poporul român în toate luptele sale, pentru independența națională și unitate statală, îndeosebi în cursul revoluției din 1848. Idealurile patrioților anului 1848 au continuat să trăiască și după înăbușirea revoluției, însuflețind generația de atunci care prin eforturi și sacrificii a reușit să realizeze Unirea parțială de la 24 Ianuarie 1859, opera întregului popor. Peste mai puțin de două decenii, la 9 mai 1877 s-a proclamat Independența de stat a României, iar în vara anului următor s-a făcut un nou pas pe calea unității prin unirea la România a străvechiului pămînt românesc dintre Dunăre și Mare, Dobrogea. Peste patru decenii, în anii 1916—1918, țara noastră a participat la primul război mondial, dar nu cu intenții de cotropire și anexări teritoriale ci din dorința de a realiza unitatea noastră statală. Luptele victorioase de la Mărășești, Mărăști și Oituz au dovedit lumii întregi atît eroismul ostașilor români, cît și faptul că poporul nostru știe să lupte pentru drepturile sale, pentru independență și unitate.

Idealurile de unitate de care a fost călăuzit poporul român în tot decursul istoriei s-au realizat treptat în cursul anului 1918, ultimul an de război. La 27 martie/9 aprilie 1918 Sfatul Țării din Chișinău a hotărît unirea Basarabiei cu România, înlăturîndu-se astfel prevederile arbitrare ale tratatului de pace de la București dintre Rusia și Turcia din 1812, prin care teritoriul Moldovei de răsărit a fost atribuit Rusiei țariste. Merită să fie amintite numele patrioților basarabeni de atunci: Pantelimon Halippa, Ion Inculeț, Ion Pelivan, Daniil Crigureanu, preotul Alexandru Baltaga și alții. La 15/28 noiembrie 1918, un congres întrunit la Cernăuți cu reprezentanți ai tuturor naționalităților din Bucovina a hotărît „unirea necondiționată și pentru vecie" cu România. Un rol însemnat în acest eveniment l-a avut patriotul luminat. I. Flondor. În Transilvania încă din 12 octombrie 1918, o Conferință a Comitetului executiv al Partidului Național Român întrunită la Oradea a redactat cunoscuta „Declarație de autodeterminare" care contesta guvernului din Budapesta orice drept asupra Transilvaniei. La 31 octombrie 1918 s-a constituit Consiliul Național Român Central din Transilvania, care a preluat apoi „puterea deplină de guvernare asupra teritoriilor locuite de români". Pe întreg cuprinsul Transilvaniei s-au format Consilii Naționale Locale precum și gărzi naționale cu caracter militar. Acest Consiliu Național Român Central a convocat Marea Adunare Națională din Alba Iulia din 18 noiembrie/1 decembrie 1918. La această dată cei 1228 de delegați oficiali au adoptat istorica Declarație prin care se decreta „Unirea românilor din Transilvania și a tuturor teritoriilor locuite de dînșii cu România". Actul adoptat de delegații oficiali a fost aprobat de cei peste 100 000 de participanți, ca un adevărat referendum popular, necunoscut pînă atunci în istorie. În aceeași zi s-a constituit Marele Sfat Național Român cu 250 membri, un fel de Parlament provizoriu, care a ales în ziua următoare Consiliul Dirigent în frunte cu Iuliu Maniu, un guvern provizoriu al Transilvaniei. Actul unirii a fost prezentat la București regelui Ferdinand în 14 decembrie 1918 de o delegație formată din Vasile Goldiș, Alexandru Vaida Voivod, episcopii Miron Cristea și Iuliu Hossu la care s-au alăturat și bănățenii Caius Brediceanu și Mihai Popovici.

La hotărîrea Adunării de la Alba Iulia au aderat și sașii din Transilvania (9 ianuarie 1919). șvabii din Banat (10 august 1919) și populația evreiască din Transilvania (ianuarie 1919).

Tratatul de pace semnat la 28 iunie 1918 la Versailles căruia i-au urmat tratatul separat cu Ungaria semnat la 4 iunie 1920 în palatul Trianon, n-au făcut altceva decît să consfințească o realitate istorică, adică voința exprimată de însuși poporul român la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia, care primea acum o recunoaștere din partea unui for internațional.

Se încheia astfel lupta de veacuri a poporului român de pretutindeni pentru libertatea pămîntului strămoșesc și pentru unitatea statală. Acest popor era chemat acum la o viață nouă, alături de celelalte state europene. Din nefericire el n-a putut desăvîrși opera anului 1918, din cauza celui de al doilea război mondial și mai ales a urmărilor lui nefaste. Abia cu un an în urmă, în decembrie 1989, s-au deschis perspective noi pentru poporul român de pretutindeni.

„ÎNTRU SLAVA EROILOR NEAMULUI"

(Urmare din pag. 1-a)

ostașii români în marea bătălie de la Oituz din 11—27 octombrie 1916.

Generalul Eremia Grigorescu a receptat cu toată intensitatea sufletului său de mare român actul de la 1 decembrie 1918 prin care Octavian Goga l-a sintetizat în cutremurătoare versuri:

„Te-am dărîmat hotar de odinioară
Brîu împletit de lacrimi și de sînge
Veriga ta de foc nu mă mai strînge
Și lanțul tău a încetat să doară".

La 21 iulie 1919 generalul Eremia Grigorescu a încetat din viață la vîrsta de 56 de ani și a fost înmormîntat așa cum ceruse în mijlocul ostașilor. Stă scris acolo: „aici odihnesc alături de generalul lor ostași necunoscuți".

În acest mausoleu se află și eroina Măriuca Ion Zaharia în etate de 12 ani, căzută eroic la 6 august 1917 stînd la postul de observare al unei unități militare de artilerie și căpitanul Ignat Grigore, locotenentul Gabriel Pruncu și chiar preoții: Ionescu Cazacu Ștefan din regimentul 3 Olt și Nicolae Grigore.

În centrul Mausoleului se află un mic Paraclis bisericesc unde se fac slujbe de pomenire a scumpilor noștri eroi. În timpul dictaturii nu s-au făcut slujbe.

Tot aici s-a aflat din 1958 pînă acum la 25—26 octombrie 1991, dus în exil, Mormîntul Eroului Necunoscut pe a cărui lespede stă scris:

„Aici doarme fericit întru Domnul Ostașul Necunoscut săvîrșit din viață în jertfa pentru unitatea neamului românesc, pe oasele lui odihnește pămîntul României întregite 1916—1919."

Pe candela de deasupra stă scris: „această candelă a fost aprinsă de Asociația Cultului Patriei 30.X.1927."

Mormîntul Ostașului Necunoscut — edificiu comemorativ similar celor realizate în majoritatea țărilor europene după prima conflagrație mondială a fost inaugurat în anul 1923 de „Ziua Eroilor", 17 mai.

Ostașul Necunoscut a fost desemnat din 10 ostași necunoscuți dezgropați de pe tot atîtea cîmpuri de luptă din Războiul de Reîntregire.

După cel de-al doilea război mondial „Mormîntul" a fost părăsit, chiar înconjurat cu sîrmă ghimpată, iar în anul 1958, prin dispoziția autorităților comuniste, a fost mutat la Mărășești în cadrul Complexului muzeal. Prin aceasta acei răi au crezut că se va șterge din inima și conștiința noastră românească, acest simbol de unire în cuget și simțiri.

Dar iată că din voia Domnului s-a întîmplat o minune la 22 Decembrie 1989. Urmașii eroinei Maria Ion Zaharia, „Măriuca" de 12 ani, ai bravilor ostași, ai căpitanului Grigore Ignat, ai generolului Eremia Grigorescu, ai preoților Ionescu Cazacu Ștefan și Nicolae Grigore, s-au ridicat la luptă împotriva răului și s-au jertfit pentru cauza sfîntă a libertății: copii, tineri, vîrstnici, soldați, ofițeri ai Armatei române, fiind uciși ca pe front.

Eroii neamului din trecut și de astăzi au murit încredințați că cine luptă pentru dreptate și libertate, luptă pentru Dumnezeu, luptă și apără familia, moșia, cultura, limba, legea, credința neamului și Patria.

În anul 1980, mergînd cu credincioșii din Parohia Gruiu-Ilfov, la Mărășești, ghidul Mausoleului aflînd că sînt preot, m-a rugat ca împreună cu cei 50 de credincioși să cîntăm „Hristos a înviat".

Cu inima plină de emoție, am rugat pe credincioși: copii, femei, bărbați ca să pună mîna dreaptă pe Sarcofagul generalului Eremia Grigorescu și să cîntăm „Hristos a înviat", am cîntat de 3 ori, de 6 ori, de 9 ori, de 12 ori, la sfîrșit toți aveau lacrimi în ochi și pe obraji.

Noi, slujitorii Bisericii Ortodoxe Române, am pomenit la fiecare Sfînta Liturghie pe eroii români căzuți pe toate cîmpurile de luptă.

Așa s-a întîmplat și acum pe 25—26 octombrie 1991, cînd am tras clopotele și am pomenit pe Eroii Neamului, iar Prea Fericirea Sa, înconjurat de înaltul cler, au oficiat Parastasul Eroului Necunoscut, readus la locul său din Parcul Carol.

Lacrimi multe ne-a smuls poetul basarabean Grigore Vieru, care dintr-un săculeț cu tricolorul pe el a vărsat pămînt din Basarabia noastră, peste sicriul Eroului Necunoscut.

Ca preot ortodox rog pe toți frații de la „Nistru pîn' la Tisa" să se roage în continuare pentru eroii neamului și să stăruiască pentru renașterea „Asociației Cultul Eroilor".

Cuvîntul „Cult" este de origine latină și derivă de la forma de cultum a vechiului colo, ere, care înseamnă: a cultiva, a îngriji, a respecta, a adora.

Deci în acest Cult al Eroilor și martirilor trebuie să ne creștem copiii noștri dragi.

În felul acesta:

„Dezveliți tot adevărul
Și le spuneți tuturor
Cum muriră frații noștri
Pentru neam și țara lor"!

Bunul Dumnezeu să-i odihnească în pace.

Istoria biblică a Vechiului Testament*

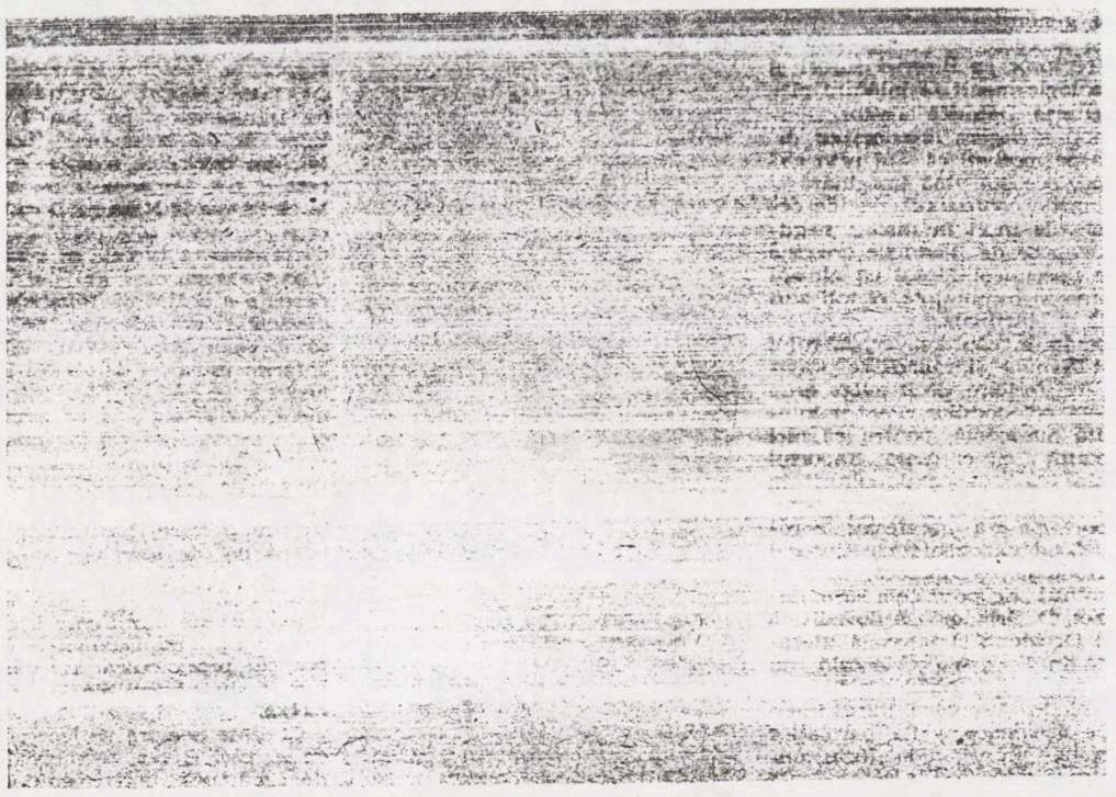

Fotografie din satelit a zonei Orientului Mijlociu unde se afla amplasată Țara Sfîntă (Canaanul). În partea de sus — stînga se vede Marea Mediterană În partea de sus — dreapta se vede Lacul Ghenizaret, Valea Iordanului și Marea Moartă.
În partea de jos a fotografiei se vede Peninsula Sinai, cu Golful Eliat, la est și Golful Suez, la vest. În partea sudică a Peninsulei se află Muntele Horeb, unde a avut loc descoperirea Legii, iar la poalele acestui munte se află Mănăstirea Sf. Ecaterina.

I. Țara în care s-a alcătuit Biblia și s-a născut Mesia.

DATE GEOGRAFICE

Sfînta Scriptură sau Biblia este o carte dumnezeiască și omenească despre care se știe că a apărut într-un loc și într-un timp anume.

Același lucru se poate spune și despre Mesia: S-a născut și a săvîrșit lucrarea Sa mîntuitoare într-un context geografic și istoric dat.

Țara în care s-a alcătuit Biblia (cel puțin prima ei parte) și s-a născut Mesia este Țara Canaanului, Țara lui Israel (Ereț Israel), Iudeea, Palestina sau Țara Sfîntă, cum se mai numește îndeobște, tocmai datorită evenimentelor care s-au petrecut acolo.

Această țară era situată în centrul lumii vechi, pe malul răsăritean al Mării Mediterane, la punctul de întîlnire a două continente: Asia și Africa.

După Fac. 15, 8, pămîntul făgăduit lui Avraam și urmașilor săi drept moștenire se întindea „de la rîul Egiptului Nilul n.n.) și pînă la rîul cel mare, al Eufratului". Avem indicate aici desigur nu atît granițele exacte ale Țării Sfinte cît mai ales zona în care ea se afla amplasată.

* Imaginea de ansamblu a Țării Sfinte era aceea a unui teritoriu tăiat în două părți inegale, de la nord spre sud, de către o enormă și lungă fisură. De la punctul său de plecare, din nord, care este la 563 m deasupra nivelului Mediteranei, această fisură coboară abrupt pînă ajunge, în sud, la o adîncime de 392 m sub nivelul mării Mediterane. Iordanul, rîul care își are izvoarele în munții Liban și Antiliban, își desfășoară cursul sinuos și rapid prin această vale.

Partea Țării Sfinte de la vest de Iordan, care este cea mai extinsă și în legătură cu care stau cele mai însemnate evenimente din istoria mîntuirii, se înfățișează ca un ținut care are în alcătuirea sa trei zone longitudinale, diferite ca relief și anume:

a) Coasta Mării Mediterane, un șes întins, mai îngust în nord și mai lat în sud, format din depuneri marine.

b) Centrul țării — zonă muntoasă, străbătută de la nord spre sud, de un lanț de munți ce se desfășoară paralel cu Iordanul și care sînt o continuare a munților Liban.

c) Valea Iordanului, care se înfățișează ca depresiunea cea mai profundă de pe suprafața pămîntului.

Întinderea cea mai mare a acestei părți de țară, de la nord spre sud, era de aproximativ 260 de km, iar lățimea ei varia de la 37 de km în partea cea mai nordică (la granița cu Libanul), pînă la 150 de km în extremitatea sudică a țării (la granița cu Sinaiul).

Partea de țară de la est de Iordan este un platou, care prin rîul Iarmuc se desface în două: în nordul platoului avem ținutul Hauran, cu sol vulcanic și cu multe pășuni; în sudul platoului avem vechiul Ghilead, acoperit pe vremuri cu păduri, dar astăzi datorită defrișării acestora se înfățișează în cea mai mare parte ca un deșert. Lungimea acestei părți de țară este de aproximativ 200 de km, iar lățimea varia de la 90 de km în nord și 40—50 km în sud.

Din punct de vedere comercial și strategic, Țara Sfîntă se afla la confluența unor mari căi de comunicații și a unor interese politice permanent în contradicție. Atît imperiile din est (Asiria și Babilonul) cît și Egiptul din sud-vest au năzuit continuu să-și întindă stăpînirea asupra Țării Sfinte, tocmai datorită poziției sale strategice. Așa se face că ea a fost disputată și stăpînită pe rînd de către aceste imperii.

Munții văile, șesurile și apele Țării Sfinte

Munții Țării Sfinte sînt, așa cum am mai spus, o continuare a munților Liban, în partea de vest a Iordanului și a munților Antiliban, în partea de est a acestui rîu.

Lanțul vestic se împarte în trei masive: munții Galileii (cu muntele Tabor, unde a avut loc schimbarea la față a Mîntuitorului), munții Samariei sau Efraim (cu muntele Carmel, pe coasta Mării Mediterane, legat de activitatea profetului Ilie și munții Ebal și Garizim, care flanchează la nord-est și sud-vest orașul Sichem), și munții Iudeiei (cu muntele Eleon sau al Măslinilor, așezat la nord-est de Ierusalim, de pe povîrnișul căruia s-a înălțat Domnul la cer și Muntele Qarantania, aproape de Ierihon, unde a postit Mîntuitorul timp de 40 de zile și a fost ispitit de către diavolul).

Lanțul estic se împarte de asemenea în trei zone și anume: Munții Vasanului, aflați în estul Lacului Ghenizaret și în nordul cursului superior al Iarmukului, rîu ce curge de la est spre vest și se varsă în Iordan. A doua zonă muntoasă, care este în prelungirea spre sud a munților Vasanului este formată din munții Ghilead sau Galaad, cuprinși între rîurile Iarmuk (în nord) și Iaboc (în sud). În sfîrșit, a treia zonă muntoasă, la răsărit de Iordan este a munților Avarim, care se află de fapt nu la răsărit de Iordan ci la răsărit de Marea Moartă. Din acești munți face parte muntele Nebo, de pe a cărui înălțime a cuprins Moise cu privirea toată Țara Canaanului și unde a și fost el înmormîntat.

Sistemul montan al Țării Sfinte este străbătut din loc în loc de văi mai mult sau mai puțin întinse. Cea mai vestită vale din vestul Iordanului este *valea Iezreel* sau *Ezdraelom*, care separă Galileea de Samaria. Această vale se desfășoară de la nord-vest (din apropierea Carmelului) în spre sud-est, pînă ce se contopește cu valea Iordanului. Pe parcursul istoriei, Iezreelul a fost teatrul mai multor bătălii. Astfel, s-au luptat aici Ghedeon cu madianiții (Iud. 6, 33), Saul cu filistenii, regele evreu pierzîndu-și viața în această luptă (I Sam. 29, 1), Ahab cu sirienii (I Reg. 20, 26), Iosia, regele regatului de sud cu faraonul Necho (II Paralip. 35, 22). În partea vestică a văii se afla fortăreața Meghido, cunoscută tocmai datorită luptelor care s-au purtat în jurul ei.

Alte văi amintite în Sf. Scriptură sînt:

— *Valea Cedron*, care separă Ierusalimul de Muntele Măslinilor, desfășurîndu-se la nord-est de Ierusalim. În partea nordică a acestei văi se află grădina Ghetsimani, unde Mîntuitorul, după Cina cea de Taină, a petrecut noaptea și a fost prins de oamenii de la templu (Mt. 26, 36).

— *Valea Hinom* sau *Ghehianom (Gheenei)*, aflată în partea de sud-vest a Ierusalimului, ca o continuare a văii Cedron, utilizată ca loc unde se aruncau și se ardeau gunoaiele și probabil și ca cimitir. Datorită aspectului dezolant pe care îl avea, valea Ghehianom a fost luată drept simbol al infernului sau iadului, în care vor arde și se vor chinui veșnic păcătoșii.

— *Valea Iordanului* este cea mai lungă dintre văile Țării Sfinte. Începe la poalele Hermonului și se termină la Marea Moartă. Lățimea văii variază între 3 km, în nord și 23 de km în sud.

Întrucît munții acoperă partea cea mai întinsă a Țării Sfinte, șesurile sau cîmpiile sînt foarte reduse. Poate singura zonă căreia i se poate aplica acest nume este coasta Mării Mediterane, care se înfățișează ca o cîmpie ce se desfășoară de la nord spre sud. Această cîmpie a luat ființă, așa cum am mai spus, din depunerile marine și de aceea solul ei, de culoare roșietică, un fel de mîl aluvional, deși lipsit de humus este totuși foarte roditor. Cîmpia se împarte în două. Partea nordică, cuprinsă între muntele Carmel și portul Iaffa se numește Șaron și este renumită prin întinsele plantații de citrice, lanuri de cereale și bumbac. Partea sudică, cuprinsă între Iaffa și Gaza se numește Șpela sau Șefelea și este mai puțin roditoare datorită condițiilor de climă mai secetoase.

Pe lîngă munți, văi și cîmpii, Țara Sfîntă avea și unele zone de deșert sau pustiuri. Astfel, de-a lungul malului apusean al Mării Moarte se întinde deșertul Iuda, cu o continuare, înspre sud, numită deșertul Enghedi, unde s-a ascuns David din cauza persecuției lui Saul. Se mai amintește deșertul Beer-șebei, ca parte a deșertului Faran, unde a rătăcit Agar, cu fiul ei Ismael, după ce a fost alungată de către Sara (Fac. 21, 24).

Apele țării sfinte sînt deopotrivă curgătoare și stătătoare.

Dintre apele curgătoare, cea mai însemnată este *Iordanul*, al cărui nume se traduce cu „rîul care curge în adîncime", întru cît curge sub nivelul Mării Mediterane.

Iordanul ia naștere din unirea a trei surse: cea mai din nord este rîul Hasbanix, care izvorăște la poalele muntelui Hermon. Mai la apus de aceasta izvorăște dintr-un deal vulcanic rîul Dan sau Iordanul Mic. Al treilea izvor este Banias sau Panias, care ia naștere în munții Liban.

Iordanul străbate lacul Galileii, de la nord spre sud. După ce iese din acesta, curge spre sud cu nenumărate sinuozități, pînă ce se varsă în Marea Moartă. Distanța, în linie dreaptă, pe care o parcurge Iordanul între lacul Galileii și Marea Moartă este de aproximativ 104 km. Dacă am urma însă cursul sinuos al Iordanului, această distanță se triplează. În general, cursul Iordanului este foarte rapid și aceasta datorită diferențelor mari de profunzime la care curge. O dublă perdea de arbori, alcătuită din plopi albi, sălcii, terebinți, etc., acoperă malurile.

Atît dinspre est cît și dinspre vest, în Iordan se varsă cîțiva afluenți. Amintim dintre aceștia pîrîul Cherit care izvorăște din munții Efraim sau ai Samariei și se varsă în Iordan (curgînd dinspre vest) aproape de Ierihon. În valea acestui pîrîu a trăit retras o vreme profetul Ilie (I Reg. 17, 3—5).

Țara Sfîntă avea și cîteva ape stătătoare mai însemnate. La vest, coasta Palestinei era udată de Marea Mediterană, numită și Marea cea Mare.

A doua ca mărime dintre apele stătătoare ale Țării Sfinte este Marea Moartă, situată în partea sud-estică. Ea formează adîncitura cea mai mare de pe suprafața pămîntului, aflîndu-se la 394 de m sub nivelul Mediteranei. Lungimea ei este de aproximativ 73 km, iar lățimea variază între 17,8 km și 3,5 km. Adîncimea medie este de 329 m. Denumirea de Marea Moartă vine de la faptul că în apele ei nu trăiește nici o vietate datorită concentrației foarte mari de sare. După tradiție, partea sudică a Mării Moarte era înainte un șes desfătător, în care se aflau amplasate cetățile Sodoma, Gomora, Adma și Țeboim, distruse în urma potopului cu foc și pucioasă ce s-a abătut asupra lor.

În partea de nord-est a Țării Sfinte se află Lacul Ghenizaret, Lacul Tiberiadei sau Marea Galileei. Lungimea sa, de la nord spre sud, este de 21 km, iar lățimea de 12 km. Creștinii păstrează amintiri dintre cele mai deosebite în legătură cu Ghenizaretul. Dintre pescarii de pe malul acestui lac și-a ales Mîntuitorul pe cei dintîi apostoli: Andrei, Petru, Ioan și Iacob.

Izvoare și fîntîni vestite în Țara Sfîntă

Cel mai însemnat izvor era socotit a fi Siloamul, aflat în valea Cedron, mai precis în partea de sud-vest a Ierusalimului. Aici l-a trimis Mîntuitorul pe orbul din naștere să se spele după ce i-a uns ochii cu tină (In. 9, 7).

Tot în Ierusalim se afla lacul Vitezda (bet chesed = casa harului sau a îndurării), lîngă poarta oilor. Aici l-a vindecat Mîntuitorul pe paraliticul bolnav de 38 de ani (In. 5, 2).

Dintre fîntînile mai vestite amintim fîntîna lui Avraam din Beer-Șeba și fîntîna sau puțul lui Iacob de lîngă Sichem, în Samaria, unde a avut loc convorbirea Mîntuitorului cu femeia samariancă (In. 4, 6—11).

Pr. prof. Dumitru Abrudan

* Din dorința de a facilita mai buna cunoaștere a cuprinsului Sfintei Scripturi, a locurilor, timpurilor și evenimentelor legate de mîntuirea lumii, vom publica, începînd cu acest număr, teme care să reflecte principalele etape ale istoriei biblice a Vechiului și Noului Testament.

Naşterea Domnului

— FRÎNTURI DE GÎNDURI —

Din înaltul cerului, pînă în adîncul pămîntului, de la un capăt al lumii văzute și nevăzute de ochi omenești pînă la celălalt capăt, de la ființele cele mai simple pînă la cele făcute după chipul Creatorului, de la firul de iarbă pînă la falnicii copaci, întreaga zidire a lui Dumnezeu freamătă în noaptea de Crăciun de o vibrație cu totul neobișnuită.

Îngerii din ceruri în nenumărate cete, cu ramuri de flori de un miros parfumat, dar nesesizabil de toate făpturile în adevărata lui valoare, coboară pe pămînt și în cîntări nemaiauzite pînă atunci de urechile pămîntenilor, anunță prin cuvinte sfinte: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire", că în peștera din Betleemul Iudeei se naște Cel mai mare Împărat. Fiul Cel iubit al Tatălui din ceruri.

Cine ar putea descrie în cuvinte omenești ce s-a petrecut atunci? O tînără fecioară, care fusese anunțată de un arhanghel cu nouă luni în urmă că, prin puterea Duhului Sfînt, va naște un fiu, din cauze cunoscute și menționate în Sfînta Scriptură, nu găsește o casă de oaspeți și grăbită de clipa cea mare, alături de logodnicul și ocrotitorul ei bătrînul Iosif, cu multă greutate prin mulțimea ce afla în acel moment în Ierusalim și împrejurimi, reușesc să afle un loc într-un staul de vite și în ieslea lor așternut scutecele pe care se va naște Mesia Multașteptat.

Steaua, care de cîtva timp apăruse ca o noutate pe bolta cerească și după care din diverse puncte ale pămîntului se orientaseră trei magi, filozofi și feciori de crai, se oprește de-asupra peșterii, încetinindu-și aici mișcarea.

La acest praznic împărătesc sînt prezenți reprezentanții tuturor categoriilor sociale ale umanității noastre. Prin cei trei crai, care smeriți vin și se închină Marelui Împărat, oferindu-i în dar; aur, smirnă și tămîie, vedem pe toți oamenii învățați din acele vremuri. Păstorii de la stînele din apropiere, cărora îngerii le anunțaseră marea veste, vin și ei să se convingă de realitatea sfîntă și se închină Pruncului culcat în iesle. Oameni simpli, dar cu inimile curate, trăind cea mai mare parte a vieții lor sub cerul liber cu blîndele turme de oi, ei sînt mesagerii tuturor semenilor lor.

Între aceste două categorii sociale, păstorii și magii, socotim că au fost toți cei care de veacuri așteptau venirea unui Salvator pe pămînt, Care să rupă zapisul păcatelor noastre și să ne întoarcă la starea ce am avut-o în prima zi a creației noastre.

Noaptea Crăciunului. De aproape două milenii copiii de pe plaiurile românești de preturindeni au așteptat și așteaptă cu o nespusă bucurie noaptea cînd s-a născut Iisus în ieslea cea săracă, pentruca să le aducă clipe de veselie ce nu pot fi în întregime redate în graiuri omenești.

Colindele noastre de pe toată întinderea bătrînei Dacii au anunțat și anunță pe la toate casele vestea cea minunată a nașterii lui Hristos, Mesia Multluminos. Unitatea aceasta în trăirea marelui eveniment din întreaga lume și mai ales din lumea creștină, exprimă totala noastră dragoste și nespusa bucurie în fața biruinței asupra întunericului și a nedreptății sociale.

Bătrîni și tineri, bărbați și femei împreună cu cei mici ne simțim contopiți într-o eternă îmbrățișare și stăm lipiți de lutul acesta, căruia Pruncul din iesle îi trimite peste veacuri și pentru totdeauna aceeași unire în gînd, în simțire și în vorbire.

Copiii Maramureșului voievodal, ai Dobrogei de la marea cea mare și Dîrstor, ai Moldovei lui Ștefan cel Mare și ai Banatului românesc, urează în casă și nu obosesc cu cîntecele și veselia lor. Tineri și în unele regiuni chiar și cei mai în vîrstă simt nevoia să meargă pe la vecini, consăteni, rude, prieteni și în felul acesta în grupe mai mari să trăiască mai aproape de intensitatea momentului sfînt care a despicat istoria omenirii în două.

Ce am lipsit de mintea întreagă poate contesta vechimea și unitatea acestor colinde românești de pe toată aria vetrei străbune, și ce imaginație bolnavă poate să ne strămute pe alte meleaguri și să ne aducă înapoi, atunci cînd îi convine ei, după ce străini de neam s-au stabilit prin opresiuni pe plaiurile noastre natale?

Cum își poate îngădui o ființă umană mărginită să steargă cu tăvălucul ceea ce Dumnezeu a ținut „în calea răutăților" o nație care L-a primit din primele clipe pe Fiul Său, Care a deschis porțile raiului și a zdrobit capul șarpelui cumplit?

Care alt popor din lumea aceasta are atîtea colinde, atîtea obiceiuri frumoase de Nașterea din Betleemul Iudeei și de trecutul său istoric, precum avem noi românii?

Bădița Traian vine și el peste cîteva zile cu Plugușorul să ne anunțe că a tras brazdă adîncă în Dacia Felix, a aruncat sămînța sănătoasă care s-a înfrățit cu acest pămînt și pe care furtunile și vînturile nu au putut-o clinti din loc, reușind uneori doar să-i îndoaie paiul în așteptarea cea mare pe care a văzut-o realizată la 1 decembrie 1918.

Ne alăturăm colindătorilor din Noaptea Sfîntă și cu ei cîntăm:

Astăzi S-a născut Hristos,
Mesia Chip Luminos,
Laudați și cîntați,
Și vă bucurați.

Întorcîndu-ne la Betleem cîntăm iarăși.

Îngerii cîntau,
Păstorii fluerau,
Magii se-nchinau
Toți se bucurau,

Care bucurie, și aici să fie, pe pămîntul scumpei noastre Românii.

Pr. Ilie I. Țintă — Ploiești

Pe urmele Pruncului Sfînt în țara Egiptului

La praznicul Crăciunului, Biserica ne-a pus în față evenimentul, în același timp foarte umil, dar și de proporții foarte mari, omenesc și divin, care, în unica persoană a lui Iisus Hristos, a unit două naturi, din care una, natura omenească, iar cealaltă natura divină, veșnică și nemărginită a lui Dumnezeu cel nevăzut. Acest eveniment plasează simbioza realizată în Iisus Hristos, într-o taină de nepătruns a Divinității, „taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută", după cum o numește sfînta noastră Biserică.

Cu adevărat mare este taina creștinătății. Dumnezeu s-a arătat în trup, după mamă, ca om adevărat, după Tată, ca Dumnezeu adevărat, așa cum îl mărturisim noi toți, cu toată convingerea, prin mărturisirea credinței noastre dreptmăritoare.

La sărbătoarea Crăciunului — după cum spune sf. Proclu — Iisus Hristos ni s-a arătat ca un copil, arătînd prin aceasta slăbiciunea noastră. S-a văzut însă de îndată, că n-a fost de ajuns să se smerească, spre a se naște ca prunc din femeie, „făcîndu-se oamenilor asemenea, și la înfățișare dovedindu-se ca un om" (Filipeni, 2, 7). După plecarea magilor, sfîntul evanghelist Matei ne prezintă refugierea grăbită a Maicii Domnului cu Pruncul și dreptul Iosif, în țara Egiptului, în timpul nopții, la sfatul îngerului, adresat în vis dreptului Iosif.

Nu ni se spune în ce oraș a stat, nici ce fapte s-au săvîrșit, odată cu trecerea pe acele locuri a Pruncului Iisus.

Dacă după sfatul îngerului, Domnul Iisus a rămas în Egipt „pînă la săvîrșirea lui Irod" (Matei 2, 15,), care a avut ca urmaș în Iudeea pe Arhelau, se poate aprecia durata șederii în Egipt. Pe baza datelor istorice oferite de Iosif Flaviu, care în a sa „Istorie a Iudeilor" relatează despre cumplitele suferințe ale lui Irod, se apreciază că Arhelau și-a început domnia, cînd Iisus era de trei ani.

În acel răstimp, Egiptul era o țară multimilenară, plină de istorie, cu realizări deosebite în știință și tehnică, cu bogate tradiții și legende. Prezența, pe acele locuri, a Familiei Sfinte, nu putea să rămînă nesesizată. Tradiția creștinilor egipteni păstrează încă vie în conștiință, amintirea prezenței pe acele meleaguri a pruncului Iisus. Memorabile rămîn amintirile privitoare la Familia Sfîntă, pe care le-au cules cei ce au întreprins cercetătri la fața locului. Astfel de amintiri relatează J. P. Peroncel-Hugaz, în „Le monde", din 26—27 decembrie 1976, pag. 5.

Menționez, că fuga în Egipt a Familiei Sfinte, ca fapt istoric, este trecută sub tăcere de E. Renan în a sa lucrare „Viața lui Iisus". Este fapt neîndoielnic, că sînt credincioși ai Bisericii noastre, care, stăpîniți de setea de a cunoaște cît mai mult din viața Mîntuitorului, în lipsa unei educații religioase suficiente, citesc această carte fără discernămîntul necesar. Faptul, că Renan omite etapa, cît a stat Familia Sfîntă în Egipt, premerge contestării sale deosebit de păgubitoare, a divinității lui Iisus.

Voi prezenta — în continuare — amintiri despre Iisus, desprinse din tradiția creștină a Egiptului.

La Matarieh, în periferia orașului Cairo, se vede un bătrîn sicomor (un fel de smochin), despre al cărui strămoș se crede că dăduse umbră Pruncului Sfînt, care fugea din calea lui Irod.

La Belbeis, în delta Nilului, un arbore a avut aceleași privilegiu și se spune, că populația s-a opus la intenția soldaților lui Bonaparte de a-l tăia, spre a-l transporta în Franța. Musulmanii, care-l cinstesc pe Iisus ca pe un profet, au ridicat o moscheie pe locul arborelui de la Belbeis, în anul 1850, cînd acesta a căzut de la sine.

După războiul din 1967, creștinii egipteni n-au mai putut merge, cu ocazia marilor praznice, în pelerinaj la Ierusalim și la celelalte locuri din țara sfîntă. Ca urmare au sporit venerarea locurilor din Egipt, care se bucură de renumele de a fi primit, odinioară, vizita pruncului Iisus. După o hartă publicată de cotidianul „Le progrès egyptien", Iisus, împreună cu Sfînta Fecioară Maria, dreptul Iosif și Salomeia, tovarășa lor de călătorie, însoțit fiind de asinul lor — al cărui numeroși urmași poartă pe spinarea lor un semn de culoare neagră, în formă de cruce — au mers de-a-lungul coastei muntelui Sinai și au urcat pînă în Egiptul de Sus. Aici, la mănăstirea Maharrak, aproape de Asiut, se merge în perelinaj, pentru reculegere, pe stînca — după cum relatează tradiția — unde s-a jucat Iisus, Fiul lui Dumnezeu.

La Ashmounein, loc înalt, faraonic, copții povestesc, că idolul, din aramă, în formă de hipopotam, așezat la intrarea cetății, la sosirea Familiei Sfinte, refugiate pe acele locuri, s-a răsturnat de pe soclu. Pare-se, că s-au anticipat — sub această formă — spusele Mîntuitorului, care la intrarea triumfală în Ierusalim, la cererea fariseilor, să-și certe mulțimea pentru aclamare, le-a răspuns: „Zic vouă, de vor tăcea aceștia, pietrele vor striga!" (Luca 19, 40).

Localitatea Wadi Naturn L-a văzut de asemeni pe Pruncul Iisus în trecerea Lui pe acele meleaguri și — ca urmare — acest punct al deșertului Libiei a devenit și a rămas pînă ni zilele noastre, principala vatră a monahismului african. În ultimii ani, în această localitate, vocațiile au fost așa de nu-

(Continuare în pag. a 4-a)

Prof. Petru Dumitreasă

Ortodoxia şi Europa de mîine

În ultimul timp se vorbeşte cu destul de multă insistenţă despre o casă comună a Europei, prin care se înţelege o deosebită deschidere spre o cooperare politică, economică şi culturală a mai multor ţări europene. Prin intermediul mass-mediei şi a unei anumite literaturi de specialitate se încearcă, în măsura în care această experienţă fără precedent permite o scrutare a viitorului, să se prezinte sub protecţia unei stabilităţi politice europene valorificarea maximă a unor relaţii economice libere, precum şi o liberă circulaţie a valorilor spirituale. Europa occidentală, cea care a conceput şi iniţiat această comunitate europeană, pune anumite condiţii celor ce doresc să fie acceptaţi ca membri în comunitate. Este vorba, din punct de vedere politic, de practicarea în ţara ce-şi manifestă adeziunea pentru noua Europă a unei democraţii la baza căreia stă respectarea drepturilor, libertăţilor şi a demnităţii omului, iar din punct de vedere economic să introducă şi să practice economia de piaţă. Condiţiile se referă deci la structurile politice şi economice ale societăţii, iar din punct de vedere spiritual şi cultural trebuie să subliniem faptul că fiecare este aşteptat cu zestrea de care dispune, cu ceea ce fiecare are specific. Ziarişti, politicieni, economişti şi în ultimul timp n-au lipsit nici teologi, au încercat să contureze Europa de mîine. Alături de vechi convingeri şi noi speranţe şi-au făcut loc şi unele nedumeriri, semne de întrebare, pentru unii chiar îndoieli, provocate din lipsa oricărei experienţe în această direcţie. În general însă, pronosticul specialiştilor indică un optimism sănătos, obiectiv care ne face să aşteptăm cu încredere Europa de mîine.

Iată însă că în ceea ce ne priveşte pe noi românii au apărut persoane care născocesc piedici pentru intrarea noastră în Europa tocmai acolo unde nimeni nu le bănuia şi unde nimeni nu le cere. Îngrijoraţi de soarta noastră, aceşti pesimişti, de multe ori în necunoştinţă de cauză, şi-au imaginat piedici chiar acolo unde s-au făcut deja de mulţi paşi serioşi şi cu rezultate apreciabile. Este vorba de domeniul spiritual, al credinţei unde ni se atrage atenţia de către unii direct, iar de către alţii prin insinuări că Ortodoxia ar fi prin natura ei antioccidentală şi deci ar constitui o frînă pentru intrarea noastră în Europa. Mai mult încă s-a încercat să se afirme că între Ortodoxie, prin excelenţă orientală, şi cultura noastră de tendinţe şi influenţe occidentale ar exista o sciziune, ortodoxul român zbătîndu-se în închipuita dramă creată de tendinţele aşa de diferite dintre Ortodoxie şi cultură. Aceşti pretinşi vizionari merg atît de departe în negativismul lor pătimaş faţă de Ortodoxie încît ne îndeamnă binevoitori la soluţii religioase originale, care ne-ar putea, chipurile, a salva, oferindu-ne intrarea în Europa. Unii încearcă chiar, în simplitatea teoriilor lor, de a ne surprinde cu sinteze originale şi reduc conflictul dintre sîrbi şi croaţi la un conflict între Ortodoxie şi Catolicism, între Orient şi Occident. Pericolul unor astfel de dezinformări pentru cei mai puţin introduşi în relaţiile religioase dintre Orient şi Occident este evident, iar rezultatele unei astfel de acţiuni misionare pot fi catastrofale.

Înainte de orice alt argument trebuie să reamintim zeloşilor noştri binevoitori faptul că pentru intrarea în casa comună a Europei nu există condiţii de natură religioasă. Europa de mîine nu este o Europă creştină de o anumită culoare religioasă rîvnită probabil de anumite cercuri conservatoare, ci strădaniile se concentrează în crearea *unei comuniuni a creştinilor din Europa,* alături de care îşi vor găsi desigur locul şi alte religii necreştine, din dialogul tuturor Europa neavînd decît de cîştigat. Nu ne cere deci nimeni să ne părăsim credinţa pentru a putea intra în Europa. Din contră, din punct de vedere spiritual considerăm că noi aparţinem deja Europei. Activitatea ecumenică a Ortodoxiei ne conferă dreptul de a afirma acest lucru. Dialogul dintre Ortodoxie şi Biserica Romano-Catolică, dintre Biserica Ortodoxă şi Biserica Evanghelică sau cea Reformată, precum şi dialogul bilateral dintre diferite Biserici Ortodoxe şi Biserica Evanghelică din Germania nu sînt altceva decît tot atîtea dorinţe arzătoare după unitate, după o comuniune a creştinilor. În dialogurile amintite, ţinem să precizăm, nu se pune problema superiorităţii unei Biserici asupra alteia, nici a contopirii sau absorbirii uneia de către alta, ci fiecare îşi verifică adevărul propovăduit cu adevărul cuprins în Scriptură şi Tradiţia apostolică. Fidelitatea faţă de tezaurul apostolic de credinţă constituie singurul criteriu de judecată al adevărului mărturisit de fiecare Biserică.

Referindu-ne la aşa-zisul antioccidentalism al Ortodoxiei trebuie să mărturisim că ne-a surprins miopia acuzatorilor, care nu văd în aceeaşi perioadă un antiorientalism, pentru a rămîne la terminologia folosită din partea Occidentului. Trebuie precizat însă de la început că acest *„anti"*, de o parte ca şi de cealaltă, datează dintr-o epocă în care Biserica Ortodoxă şi cea Catolică şi-au pierdut comuniunea firească din primul mileniu creştin. Ambele au încetat să se mai respecte ca Biserici surori. În despărţirea lor dureroasă, fiecare se considera singura Biserică adevărată, iar atunci cînt conjunctura istorică i-a permis, Apusul, în conformitate cu această ecclesiologie, nu s-a dat înapoi de a converti la catolicism o parte a Orientului. Orientul s-a văzut tratat drept „terra missionis", căruia i s-au aplicat metodele misionare pe care astăzi orice creştin preferă să le treacă sub tăcere sau să le explice vag prin mentalitatea timpului. S-a creat astfel treptat o situaţie de neîncredere, de tensiune, care explică reţinerea sau teama ortodocşilor nu faţă de Occident, ci vizavi de anumite curente, forme concrete de gîndire ale Occidentului prin intermediul cărora Ortodoxia şi-a văzut periclitată acurateţea în materia de credinţă. Consideram din acest motiv aşa-zisul şi în acelaşi timp pauşalul antioccidentalism al Ortodoxiei drept o sinecdocă, o încercare stilistică de a prezenta întregul în locul unei părţi, pentru că nimic, în afara figurii stilistice, nu poate justifica generalizarea ce ţine de forma literară şi nu de realitatea spirituală a noţiunii de Occident. Situaţia la care se referă acest antioccidentalism este demult depăşită şi ne miră faptul că adepţii unei situaţii istorice trecute au trecut cu totul sub tăcere realitatea contemporană. După al doilea război mondial, angajarea Ortodoxiei în mişcarea ecumenică nu mai permite astfel de învinuiri. Disputele Evului Mediu dintre Ortodoxie şi Catolicism, care au generat antioccidentalismul şi antiorientalismul Bisericii Ortodoxe şi al celei Catolice au dispărut, cele două Biserici s-au recunoscut reciproc ca Biserici surori şi sînt angajate împreună într-un dialog teologic menit să înlăture piedicile ce stau în calea unităţii lor de credinţă. Datorită acestor realităţi istorice, astăzi ni se pare irresponsabil a sugera ortodocşilor dificultatea primirii lor în Europa comună pe motivul că sînt prin natura credinţei lor antioccidentali. În fond, această vină imaginară şi din fericire ne luată în considerare de marile confesiuni creştine occidentale, cu care Biserica Ortodoxă este de mult în dialog, neglijează două realităţi evidente: eforturile depuse de Bisericile creştine din Europa pentru unitate din ultimele decenii şi faptul că nimeni nu pune condiţii spirituale pentru primirea în comunitate, ci toţi sînt aşteptaţi cu propria lor bogăţie culturală şi spirituală.

Închipuita dramă a intelectualului român în căutarea echilibrului dintre tendinţele occidentale ale culturii române şi rădăcinile orientale ale credinţei ortodoxe nu preocupă, din fericire, decît micul grup neortodox exagerat de interesat de soarta ortodocşilor. Pentru intelectualul ortodox român, drama amintită nu există, pentru că nici un intelectual adevărat nu confundă cultura cu credinţa. Raportul dintre cultură şi credinţă este astăzi clar ca şi aportul culturii în transmiterea credinţei şi a formelor ei de manifetare. Credinţa ortodoxă n-a făcut excepţie de la acest raport. Ea s-a manifestat la români prin intermediul culturii române, fiind exprimată cu ajutorul contextului cultural românesc ca şi ortodoxie românească, fără să provoace pretinsul hiatus de care s-a amintit. Ne permitem să amintim celor ce-şi fac griji în legătură cu noi că Ortodoxia a dovedit că n-are probleme la împămîntenirea ei în Occident. O întreagă literatură ortodoxă, gîndită, scrisă şi apărută în Europa occidentală sau în Statele Unite, făcînd uz de maniera de gîndire occidentală şi de formele culturale proprii Occidentului, pledează pentru inculturaţia Ortodoxiei în aceste părţi ale lumii. De asemenea, viaţa parohiilor ortodoxe într-un context occidental constituie un argument forte contra afirmaţiilor referitoare la incapacitatea Ortodoxiei de a se adapta unui alt context decît cel oriental prin excelenţă. În anii din urmă, Ortodoxia şi-a manifestat încă odată dinamismul, dovedind că ea poate fi acasă oriunde şi se poate exprima prin intermediul oricărei culturi. Ea trebuie să continue această linie de respect a culturilor prin intermediul cărora ea exprimă mesajul său universal, de respect al culturilor prin care se exprimă celelalte confesiuni cu care Ortodoxia vrea să intre în comuniune. Ortodoxia respectă pe celălalt în respectul şi dragostea pe care ea îl datorează fratelui.

În tendinţa lor de a exemplifica antioccidentalismul Ortodoxiei, unii au ajuns la indicarea şi reducerea conflictului serbo-croat ca şi caz tipic de conflict între Ortodoxie şi Catolicism. O asemenea tendinţă ni se pare nu numai falsă ci şi plină de rea voinţă. Pe bună dreptate se susţine că această interpretare este o manipulare grosolană. Este destul să ne gîndim că dispariţia religiei tot n-ar aduce liniştea şi pacea mult dorită, conflictul fiind, în fond, mult mai complex. Biserica catolică şi cea ortodoxă, în cazul în care cele două popoare s-ar confrunta şi din punct de vedere religios, ar putea să fie acuzate de o insuficientă evanghelizare a celor implicaţi în conflict, iar combatanţii de o deturnare a creştinismului, o răstălmăcire a idealului evanghelic. Adepţii reducerii conflictului la aspectul religios uită că nici o Biserică conştientă de misiunea ei nu poate promova lipsa de comuniune, ura, violenţa, moartea, iar acolo unde se încearcă lucrul acesta nu poate fi vorba decît de o lucrare contrară Bisericii, opusă spiritului creştin. Sîntem bucuroşi să menţionăm faptul că săptămînalul catolic croat Glas Koncilia menţiona în legătură cu conflictul serbo-croat următoarele: „Biserica lui Hristos de sub conducerea urmaşilor Apostolilor nu poate accepta ca o anumită apartenenţă religioasă să constituie un motiv de violenţă" (Una Sancta 3/1991, p. 254). O declaraţie clară de la semnarea căreia nu se poate sustrage nici o Biserică, o declaraţie care trebuie să constituie un memento pentru toţi cei ce încearcă deschis sau disimulat să justifice din punct de vedere religios violenţa. Identificarea unora cu o anumită apartenenţă bisericească şi respingerea sau violentarea celor ce se declară pentru o alta nu-şi poate avea baza în preceptele evanghelice. Cine se face apologetul urii şi al violenţei trebuie să ştie că atît ura cît şi violenţa aparţine înţelepciunii demonice (Iacob, 3, 15).

*

Sfidările vor mai exista de o parte şi de alta, în general acolo unde oamenii n-au înţeles încă diversitatea culturilor şi respectul pe care-l datorăm faţă de acestea, faţă de reprezentanţii lor şi faţă de trecutul lor. În noua situaţie, Ortodoxia va trebui să-şi prezinte mesajul ei universal, să se prezinte pe ea însăşi fără să intre în comparaţii lipsite de respect faţă de celelalte confesiuni. Conştientă de valorile ei spirituale, ea trebuie să le prezinte drept aportul ei la Europa comună, deschisă tuturor valorilor. Disputele trecutului, care au adus destul rău de o parte şi de alta, creiind separări dureroase, trebuie depăşite prin dialog, prin schimbări profunde de atitudini, prin metanoia care stă la baza oricărei regenerări spirituale, a oricărui început între oameni ce s-au situat timp îndelungat pe baricade diferite. Respectul faţă de adevăr trebuie să ne conducă pe toţi spre acelaşi ţel. Nu putem respinge aspectele negative ale occidentalilor, opunînd idealul ortodox prin care trecem voit sub tăcere propriile noastre căderi. Sinceritatea cu care ne mărturisim propriile aspecte negative e acceptată şi în discutarea aspectelor negative ale celor cu care intrăm în contact cu gînd de comuniune.

Fără complexe, ci din contră, conştientă de valorile ei considerăm că Ortodoxia a intrat deja în Europa şi ea poate contribui, alături de celelalte Biserici din Occident cu care se află deja în dialog, la unitatea mult rîvnită a Europei de mîine.

Pr. Dr. Mircea Basarab, München

Martorii Naşterii Domnului Hristos

Cine zice: „Hristos se naşte, măriţi-l...", dă mărturie despre Naşterea Domnului nostru Iisus Hristos. Şi cum noi toţi, cei credincioşi, spunem acest cuvînt, precum şi altele asemenea, sîntem martori ai acestui eveniment, pe care îl şi sărbătorim. Martori ai Naşterii Domnului nostru Iisus Hristos sîntem şi cînd spunem: „Naşterea Ta, Hristoase, Dumnezeul nostru, răsărit-a lumii lumina cunoştinţei". Tot martori ai Naşterii Mîntuitorului sîntem şi cînd afirmăm că „Fecioara astăzi pe Cel mai presus de fiinţă naşte", sau cînd spunem că, din partea fiecăruia dintre noi: „Taină străină văd şi preamărită: cer fiind peştera, scaun de Heruvimi fecioara, ieslea sălăşluire, întru care s-a culcat Cel neîncăput Hristos-Dumnezeu, pe Care lăudîndu-l îl mărim." Toate acestea sînt mărturisiri de credinţă, sînt mărturii pe care le dăm noi înşine despre evenimentul ce s-a petrecut în Betleem, cînd Maica Domnului, într-un staul de acolo, „a născut pe fiul ei cel întîi şi l-a înfăşat şi l-a culcat în iesle" (Luca 2, 7). Mărturie despre aceasta dă sfîntul Evanghelist Luca, dar împreună cu el sîntem şi noi martori despre faptul că „ni s-a născut nouă un mîntuitor, care este Hristos-Domnul" (Luca 2, 11). Noi n-am fost de faţă, cînd îngerii, la Naşterea Mîntuitorului, au cîntat „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bunăvoire" (Luca 2, 14), dar cuvintele acestea le spunem şi noi, iar aceasta nu numai la sărbătoarea Naşterii Domnului, ci şi cu multe alte prilejuri. Credinţa noastră în cele ce s-au petrecut atunci, cînd Fiul lui Dumnezeu s-a arătat ca Dumnezeu adevărat şi om adevărat, ne face să spunem împreună cu îngerii: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bunăvoire", şi să avem aceste cuvinte ca un program de viaţă, dînd şi prin aceasta mărturie că „la plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub lege, ca pe cei de sub lege să-i răscumpere, ca să dobîndim înfierea" (Gal. 4, 4).

Ştim că cei dintîi care l-au văzut pe Fiul lui Dumnezeu întrupat, ca „prunc culcat în iesle", au fost nişte păstori de oi, nişte ciobani.

Credinţa noastră ne face părtaşi cu ei, căci şi noi, asemenea lor, dăm mărturie, în vremea noastră, despre evenimentul de atunci, cînd preamărim şi lăudăm pe Dumnezeu, pentru cele ce s-au făcut (Luca 2, 20).

După mărturia sfîntului Evanghelist Matei, în faţa Mîntuitorului, ca prunc, au căzut cu feţele la pămînt şi i s-au închinat magii de la Răsărit, care i-au adus şi daruri: aur, tămîie şi smirnă. Asemenea lor, şi noi, cei credincioşi, călăuziţi nu de o stea de pe cer, ci de mărturia sfinţilor Evanghelişti şi de învăţătura sfintei noastre Biserici, sîntem martori ai Naşterii Domnului, ca unii care, după pilda magilor, dar la măsurile noastre, ne închinăm Mîntuitorului şi zicem: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bună voire. Lăudămu-te, bine te cuvîntăm, ne închinăm Ţie, mărimu-te, mulţumim Ţie, pentru mărirea Ta cea mare".

Împreună cu Pruncul culcat în iesle, Păstorii au văzut pe Maria şi pe Iosif, pe care, mai apoi, i-au văzut şi magii de la Răsărit. Maria, Maica Domnului şi dreptul Iosif au fost cei dintîi care l-au văzut pe Mîntuitorul lumii, cei dintîi care au ştiut că Cel ce s-a născut „s-a întrupat de la Duhul Sfînt" (Luca 1, 35; Matei 1; 20). Privind şi noi, cu ochii credinţei, pe dreptul Iosif, alături de pruncul Iisus, ne gîndim cu bucurie la delicateţea lui, căci în vremea nedumeririi sale, nevrînd să vădească pe fecioara Maria, „şi-a pus în gînd s-o lase pe ascuns" (Matei 1, 19), dar care primind îndreptare de la înger, a luat-o pe preasfînta Fecioară şi a sprijinit-o în rosturile ei. Iar la Maica Domnului fiindu-ne luarea aminte, noi cei credincioşi, ca martori ai Naşterii Domnului, zicem cu cinstirea cea după puterea noastră: „De frumuseţea fecioriei tale şi de prealuminată curăţia ta, Gavriil mirîndu-se a strigat ţie. Născătoare de Dumnezeu: ce laudă vrednică voi aduce ţie, ce te voi numi pe tine nu mă pricep, ci mă minunez. Pentru aceasta, precum mi s-a poruncit, strig ţie: „Bucură-te, cea plină de dar; Domnul este cu tine".

Arhim. Teofil Părăian

1 decembrie 1918

(Urmare din pag. 1-a)

Dumnezeu nu mult după aceea. În noiembrie, în acelaşi an, Bucovina va lua şi ea aceeaşi firească hotărîre. Iar la 1 decembrie 1918, la Alba Iulia, Transilvania toată va încununa prin Hotărîrea întregei naţiuni române de peste munţi, unirea cu Patria Mamă, încununînd împlinirea visului: *România Mare.* România între graniţele Daciei lui Decebal. România între graniţele Daciei romane. România lui Mihai Viteazul. România între hotarele ei firesti.

Slăvită să fii, zi de 1 decembrie 1918. Pe drept cuvînt sufletul şi mintea, şi simţirea românească a făcut din tine *Ziua naţiunii.* Pentru că a fost ziua marilor împliniri. Ziua cea mai aşteptată. Ziua cea mai binecuvîntată. Ziua noastră eternă.

Atunci, la 1 decembrie 1918, un mare luptător pentru unire, unul dintre toţi cei mari şi mulţi, pe care tot românul îi poartă în calendarul şi în pomelnicul sufletului, Miron Cristea, episcop de Caransebeş, iar după unire primul patriarh ortodox al României ortodoxe prin naştere, a rostit o prea frumoasă rugăciune pe care aş vrea să ne-o amintim astăzi, toţi, căci lăudat trebuie Dumnezeu pentru toate cele ce ne-a dat nouă, şi mulţumire şi slavă i se cuvine, în vecii vecilor.

Iată cuvîntul-rugăciune al ierarhului Miron Cristea:

„Doamne, ...Tu ai văzut strîmtorarea părinţilor noştri şi ai auzit strigarea lor, căci se făcuseră ei ca floarea în brumă, şi plecat spre pulbere era sufletul lor, şi trupul lor lipit de pămînt.

Tu ai împlinit şi cu noi ceea ce ai făgăduit de demult: Sfărîma-voi jugul de pe tine şi voi rupe legăturile tale; lărgi-voi hotarele tale; aduna-vă-voi dintre popoare şi vă voi strînge din ţările unde sînteţi împrăştiaţi; restatornici-voi judecătorii tăi ca mai înainte, şi sfetnicii tăi ca la început.

Ajutatu-ne-ai de am bătut războiul cu veselie şi am gonit pe fiii truflei.

Doamne, îndreptează paşii noştri şi faptele noastre, ca să locuim în locul acesta şi să luăm mărire mare şi nume veşnic.

Veniţi deci să ne închinăm şi să cădem Domnului şi să plîngem înaintea Lui şi să-i făgăduim zicînd: Iată, noi şi feciorii şi fetele noastre şi fraţii şi surorile noastre, umbla-vom întru aşezămîntul legii părinţilor noştri".

Fie ca această rugăciune s-o putem rosti din nou împreună, ca şi în 1918, cu fraţii noştri din Basarabia cea de la Marea Neagră şi Cetatea Albă pînă la Hotin, şi cu fraţii noştri din Bucovina.

E o rugăciune, dar şi un legămînt faţă de Dumnezeu. Să ne străduim să-l ţinem. AMIN.

Pe urmele Pruncului Sfînt în ţara Egiptului

(Urmare din pag. a 3-a)

meroase, încît unele mănăstiri au demolat chiliile vechi, de mai multe secole, spre a le înlocui cu construcţii noi, mai spaţioase.

Pînă la căderea negus-ului, patriarhul copt al Etiopiei venea, cu regularitate, la Cairo, spre a lua apă de la o fîntînă, sfinţită prin trecerea pe acolo a lui Iisus.

În cripta bisericii sfîntul Sergiu, din valea Nilului, datînd de la începutul erei creştine, există o bancă de piatră pe care — spune tradiţia — a şezut Maica Domnului cu Pruncul, în trecerea pe acolo. Astăzi, această bancă este acoperită de apa Nilului.

Într-un sărac sat egiptean, al cărui singur titlu de mîndrie era trecerea, odinioară, a pruncului Iisus, s-a recurs la distinsul preot copt Abuna, spre a-l întreba, pentru ce — după părerea sa — Familia Sfîntă a văzut, de departe în timp, mănăstirea noastră".

Am prezentat aceste desprinderi din tradiţia creştină egipteană, păstrate cu scumpătate şi predate viitorimii. De sigur, nu sîntem în măsură de a aprecia cît din cele relatate aparţin adevărului şi cît aparţine legendei. Fără îndoială însă, întemeindu-se pe duioase inspiraţii, izvorite din tradiţie, poemele au cîntat şi arta a redat călătoria Familei Sfinte în ţara Egiptului.

Colind

Pentru tine suflet drag,
Pentru tine doară,
Fiul Tatălui şi azi,
Pe pămînt pogoară.

Pentru tine în oraş
Maica Preacurată,
Pribegind din loc în loc,
Un locaş îşi caută.

Pentru tine nicăieri
N-a fost ea primită,
Ci în staul printre oi —
A intrat smerită.

Pentru tine naşte Prunc,
Ţie dăruindu-L,
Mititel şi-nfăţişel,
Cum a zis colindul.

Şi în tine, sufletul,
Dulcea mea minune,
Preacurata pe Iisus
Ca-ntr-o iesle-L pune.

Pentru tine suflet scump,
Îngerii mulţime,
În alai prea strălucit
Vin din înălţime.

Pentru tine, pentru noi,
O! ce taină mare,
Stea cum alta n-a mai fost
Sus pe cer răsare.

Pentru tine, suflet rar,
Pruncul mic suride,
Şi la zîmbetul Lui sfînt,
Cerul se deschide.

Monahia Teodosia
(Zorica Laţcu)

„Rasărit-a lumii lumina cunoştinţei"

Sfinţii Părinţi vorbind despre evenimentul întrupării Domnului nostru Iisus Hristos îl pun în legătură cu cunoaşterea lui Dumnezeu de către om prin care omul dobîndeşte viaţa veşnică. Însuşi troparul luminatului praznic ne înfăţişează Naşterea Domnului în această perspectivă a cunoştinţei de Dumnezeu: „Naşterea Ta Hristoase Dumnezeul nostru, răsărit-a lumii lumina cunoştinţei".

Mîntuitorul Hristos s-a făcut om „pentru noi şi pentru a noastră mîntuire" aşa rostim în Simbolul credinţei. S-a întrupat pentru a ne deschide uşile împărăţiei cerurilor, pentru a ne face părtaşi vieţii celei veşnice. Dar Împărăţia, Mîntuirea, viaţa veşnică este aceasta: „Să te *cunoască* pe Tine, Unul, Adevăratul Dumnezeu şi pe Iisus Hristos pe care L-ai trimis" (Ioan 17—3). Deci dacă mîntuirea se întemeiază pe cunoaşterea de Dumnezeu, atunci, pentru a ne putea mîntui „căci Dumnezeu voieşte ca toţi oamenii să se mîntuiască şi la cunoştinţa adevărului să vină" (I Tim. 2—4), Dumnezeu ne mijloceşte această cunoştinţă prin intermediul Fiului Său pe care l-a trimis în lume.

„Să se nască
Şi să crească
Să ne mîntuiască",

cum atît de frumos spun şi colindele noastre româneşti.

Sfinţii Părinţi învaţă că Dumnezeu a creat lumea pentru ca aceasta să devină Biserică, aşa cum omul este făcut pentru a sta în comuniune cu Creatorul său, fapt pentru care îi şi poartă chipul. Deci în vederea cunoştinţei, Dumnezeu se descoperă încă de la creaţie, prin însuşi faptul creaţiei: „Cerurile spun slava lui Dumnezeu şi facerea mîinilor Lui vesteşte tăria" (Ps. 18, 1).

Nu numai creaţia dar şi Vechiul Testament cuprinde sub o altă formă, descoperirea lui Dumnezeu care are în vedere mai ales pregătirea oamenilor pentru primirea Răscumpărătorului, Cel ce avea să desfiinţeze barierele comuniunii dintre om şi Dumnezeu.

Sfîntul Apostol Pavel spune că „în multe feluri şi în multe chipuri a vorbit Dumnezeu oamenilor" (Evr. 1, 1) şi toate aceste vorbiri sînt descoperiri ale lui Dumnezeu faţă de oameni, făcute în vederea menţinerii poporului ales întru dreapta credinţă, pentru facilitarea cunoştinţei lui Dumnezeu precum şi pentru întreţinerea speranţei venirii lui Mesia aşa cum găsim scris în cărţile lui Moisi, în proroci şi în psalmi.

Totuşi, în timpul Legii vechi, Dumnezeu se descoperă indirect, mai ascuns, „ca în oglindă" cum zice Sfîntul Ap. Pavel în Epistola către Galateni, Vechiul Testament fiind din acest punct de vedere doar umbra Luminii ce avea să vină în lume, un pedagog, un îndrumă-

(Continuare în pag. a 5-a)

Preot Teodor Damian

SFÎNTUL IERARH NICOLAE

Dumnezeu a rînduit ca la cîrma Sfintei Sale Biserici să fie în toată vremea şi mai cu prisosinţă în timpuri de grea cumpănă, vrednici cîrmaci, pilduitori păstori şi ierarhi. În rîndul acestora, şi încă la loc de frunte, a fost şi Sfîntul Ierarh Nicolae.

S-a născut în a doua jumătate a secolului al treilea d. Hr. în oraşul Patara, din Asia Mică. Părinţii, Teofan şi Noma, au sădit în sufletul său o dragoste fierbinte faţă de Dumnezeu şi o statornică dăruire faţă de oameni. Tînărul era însetat după învăţătura Sfintei Scripturi. La înnobilarea frumosului său caracter a contribuit în mod intensiv unchiul său, care îndeplinea misiunea de Arhiepiscop al cetăţii Mira Lichiei, precum şi călătoria care a făcut-o la Sf. mormînt al Domnului Iisus Hristos.

Grija faţă de cei lipsiţi i-a fost preocuparea de prim ordin, încredinţat fiind că mîntuirea fiecăruia trebuie să treacă prin albia slujirii aproapelui. Din averile sale a făcut parte văduvelor, orfanilor şi săracilor, fiind gata să-şi vîndă propriile sale veşminte pentru ajutorul acestor nefericiţi ai vremurilor. Umbla îmbrăcat în modeste haine monahale, hrănindu-se mai mult cu legume.

Toate aceste lucruri l-au ajutat ca la vremea de Dumnezeu rînduită să fie ales printr-o singură voinţă a obştei creştineşti Arhiepiscop al Mirelor Lichiei.

Cînd s-a dezlănţuit asupra creştinilor prigoana împăratului păgîn Diocleţian, Sfîntul Ierarh Nicolae a mărturisit cu vădit curaj credinţa în Mîntuitorul Iisus Hristos. Păgînii l-au bătut şi l-au supus la chinuri voind să-l silească în acest fel să slujească idolilor.

Au avut tiranii gînduri de moarte asupra sa, dar temîndu-se de mulţimea credincioşilor s-au mulţumit să-l arunce în temniţă.

Cînd a încetat prigoana, odată cu venirea lui Constantin cel Mare în scaunul împărăţiei, s-a reîntors şi Sfîntul Nicolae în mijlocul credincioşilor săi, reluîndu-şi misiunea de păstor duhovnicesc cu laudă şi cinste, plămădindu-şi activitatea în albia a patru virtuţi: credinţă, nădejde, dragoste şi smerenie.

Cu turnul dreptei credinţe şi al nădejdii a alungat departe pe vrăjmaşii Bisericii, pe ereticii cei diavoleşti, fapt pentru care posteritatea i-a atribuit denumirea de „îndreptător al credinţei" (Troparul Sf. Nicolae).

Această lucrare esenţială a desfăşurat-o în cadrul întîiului sinod ecumenic de la Niceea (325 d. Hr.), cînd, împreună cu alţi 317 Sfinţi Părinţi au condamnat falsa învăţătură a „celui de al doilea Iuda vînzătorul", a netrebnicului Arie. Acest om a intrat în turma dreptmăritorilor creştini ca un leu răpitor, ca să o dezbine, susţinînd falsa învăţătură că Sfînta Fecioară Maria a fost născătoare de om şi nu de Dumnezeu-Omul, deoarece Fiul ei, Iisus Hristos, n-a fost de o fiinţă cu Tatăl, ci doar prima Creatură a Tatălui.

Întîiul Sobor ecumenic, de Duhul Sfînt insuflat, a restabilit adevărul ce ni l-a lăsat ca zestre dogmatică în Crezul creştin că, Prea Sfînta Fecioară Maria este cu adevărat de Dumnezeu Născătoare şi în felul acesta Arie „diavolul cel întrupat" (Arh. Ilie Cleopa, Predici manuscris Sf. Mst. Sihastria 1980, pg. 77), a fost ruşinat, iar vrednicul întru ierarhi, Nicolae, inima soborului nicean s-a arătat, „al doilea Înaintemergător spre mustrarea păgînilor" (Arh. Ilie Cleopa op. cit. pg. 103). Pentru astfel de izbînzi, lăudăm pe zelosul slujitor al Sfintei noastre Biserici în stih de acatist:

„Bucură-te Sfinte Ierarhe Nicolae
Îndreptătorul dreptei credinţe
Bucură-te cununa Bisericii lui Hristos."

Cu Duhul dragostei a acţionat pentru salvarea a trei fecioare, care erau ispitite să-şi dea trupurile în urgisitul păcat al desfrînării.

În felul acesta el s-a arătat „dascăl al înfrînării" şi „vestitor al milei creştine".

Troparul Sfîntului reliefează şi alte însuşiri pilduitoare; că este „chipul blîndeţelor, şi că prin smerenie a cîştigat cele înalte". Prin duhul blîndeţelor a cucerit inimile păstoriţilor făcîndu-i să fie buni, paşnici, să trăiască în frăţietate sub binecuvîntata obîăduire a Bisericii Mîntuitorului Iisus Hristos.

Credinţa, iubirea, blîndeţea au rodit în al său suflet Smerenia, virtute care implică respectul faţă de oameni. Prin tăria unei astfel de virtuţi marele întru ierarhi a biruit ispitele diavoleşti, duhul cel rău al trufiei, „a dobîndit cele înalte", adică înălţimea stării de Sfinţenie, sălăşluirea sa veşnică nu numai în lăcaşurile cereşti ci şi în simţămintele înalte ale celor care au aleasă vrednicie astfel îl laudă:

Bucură-te de Dumnezeu încununate Ierarhe!"

Prin pilduitoarea sa viaţă, Sfîntul Nicolae a dovedit aşa după cum pe bun merit îl portretizează cîntările bisericeşti, că „a fost templu al Duhului Sfînt, lăcaş al Sfintei Treimi, om ceresc, adeverirea lucrurilor celor bune." (Din Slujba Vecerniei mari 5 decembrie).

Pentru toate acestea Atotmilostivul Dumnezeu a rînduit ca trupul său să nu fie cuprins de stricăciunea legilor materiale, fireşti ale morţii. Sfintele sale moaşte, de minuni făcătoare au fost păstrate de creştinătate cu multă evlavie. În cinstea unor astfel de relicve cum sînt şi cele ale Sf. Nicolae s-au alcătuit versuri cu un conţinut merituos.

„Sînt moaşte ca luna de frumoase
Miresme răspîndesc ca trandafirii
N-ating nici viermii oase cuvioase
Înfrînge osul sfînt porunca firii.
Astfel voit-a Sfînta Înţelepciune
Cel nestricat în veci să nu se strice
Şi oasele să-i fie în veci bune."

(Paul Sterian — Războiul nevăzut al Cuv. Paisie cel Mare)

Prin sărbătoarea Sfîntului Nicolae, aşezată ca un luceafăr înainte mergător praznicului împărătesc al Naşterii Domnului şi Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, Sf. Biserică pune în faţa noastră o personalitate creştină cu totul aleasă, un pilduitor misionar al faptelor bune, un ierarh care cu ales zel a apărat dreapta credinţă, un slujitor duhovnicesc înzestrat cu cununa de virtuţi nepieritoare, întru totul demn de urmat de creştinii de pretutindeni.

Preot Ioan Năftănăilă

Unele aspecte din viaţa actuală a monahilor de la Sfîntul Munte Athos

În cele ce urmează, voim să evidenţiem unele aspecte, mai puţin cunoscute, din viaţa monahilor aghioriţi*.

1) Ultimul recensămînt al Athosului.

Potrivit ultimului recensămînt făcut la Sfîntul Munte Athos, acolo vieţuiesc 1557 de monahi. În raport cu recensămîntul precedent se observă o creştere a numărului monahilor athoniţi de 5,77%.

2) Monahi aghioriţi cărturari.

Buni mînuitori ai condeiului şi reprezentanţi de seamă ai gîndirii teologice ortodoxe sînt şi astăzi la Sfîntul Munte Athos. Ne mărginim, mai jos, să amintim doar pe cei cunoscuţi dintre aceştia: Theoclitos Dionisiatis, Gheorghios Grigoriatis, Damaschinos Grigoriatis, — cunoscător al limbii române —, Aimilianos Simonopetris, Alexios Xenofontinos, Vasilios Ivиritis, — fost la Stavronichita —, Gherasimos Micraghiannanitis, Iosif Xiropotaminos. şi Moisis de la Karyes. Firește, printre cei citaţi mai sus, la loc de frunte se află şi părintele Petroniu Tănase de la Schitul Prodromul.

3) Editura de la Athos

Unica editură existentă la Sfîntul Munte Athos se numeşte „Panselinos" („Lună plină") şi se află în capitala aghioritâ, Karyes. Din cînd în cînd, editura Panselinos a publicat „Aghioritika Tetradia" (Caiete aghioritice"). Ultimul „Caiet aghiorit", numărul 7, a apărut în anul 1991 şi conţine „Loghi şi Omilie" („Cuvîntări şi Predici") ale răposatului mitropolit Meliton al Halkidonului.

4) Publicaţii athonite

În prezent, la Sfîntul Munte Athos sînt editate trei publicaţii: a) „Protaton"** („Protatul"), un buletin editat de monahul Moisis de la Karyes, de şase ori pe an; b) „O Osios Grigorios" („Cuviosul Grigorie"), editată de egumenul mănăstirii Grigoriu, Ghiorghios; c) „Aghioritiki Martiria" („Mărturie aghioritică"), editată de egumenul mănăstirii Xiropotamu.

5) O lucrare recentă despre „Privegherile" aghioriţilor

După cum se ştie, călugării athoniţi săvîrşesc frecvent slujba Privegherii. Recent, mai exact în anul 1990, aghioritul cărturar, Moisis, a publicat o lucrare consacrată „Privegherii" la Sfîntul Munte Athos, la editura „Akritas" din Atena. Lucrarea se intitulează chiar „Agripina sto Aghion Oros" („Priveghere la Sfîntul Munte") şi numără 104 pagini.

6) Lecţii de Aghiografie la Şcoala „Athoniada"

În cadrul binecunoscutei şcoli athonite, „Athoniada", se predau şi lecţii de aghiografie. La ora actuală, aceste lecţii de aghiografie sînt frecventate de aproximativ şaizeci de tineri.

7) Care monahi athoniţi pot semna ca arhimandriţi

La Sfîntul Munte Athos, tradiţia voieşte ca să semneze ca arhimandriţi doar egumenii celor douăzeci de mănăstiri, iar toţi ceilalţi aghioriţi arhimandriţi să-şi pună semnătura doar ca ieromonahi.

Pr. Dr. Ioan Dură

---

* După publicaţia athonită, „Protaton", Iulie—August, 1991, nr. 30.

** Protaton se numeşte biserica principală din capitala Athosului, Karyes.

DAVID ŞI GOLIAT

Ne aflăm în preajma marelui praznic al întrupării Fiului lui Dumnezeu, a Naşterii Domnului nostru Iisus Hristos, Mesia cel prezis cu sute şi mii de ani înainte de proorocii Vechiului Testament. Intre ei este şi regele David, care în Psalmii săi vorbeşte de mai multe ori despre acest negrăit eveniment. „Fiul meu eşti tu, eu astăzi te-am născut", citim în Ps. 2, 7, prezicînd Naşterea din veci a Fiului lui Dumnezeu; „Nu vei lăsa sufletul meu în iad, nici nu vei da pe cel cuvios al tău să vadă stricăciune" — citim în Ps. 15, 10, text care vorbeşte despre Învierea Domnului cu peste 1000 de ani înainte; „Dumnezeul nostru va veni şi nu va tăcea, înaintea lui va merge foc mistuitor şi împrejurul lui vifor mare" — spune Ps. 49, 3—4, prezicînd a doua venire a Mîntuitorului Hristos.

Să ne amintim însă că Dumnezeu a fost cu David încă din tinereţile sale, cînd păzea oile tatălui său în preajma Betleemului şi cînd s-au petrecut şi faptele pe care le istorisim în continuare.

Rege era Saul, iar poporul evreu se afla într-o mare strîmtoare, atacat fiind de filisteni.

David avea opt fraţi şi primii trei dintre ei erau plecaţi la acest război cu filistenii, el fiind cel mai mic. În una din zile, Iesei, tatăl său, îl trimite pe David la fraţii săi în tabără să le ducă de mîncare şi să „cerceteze de sănătatea lor", cum citim în Sf. Scriptură. Cele două armate se aflau faţă-nfaţă, pe două dealuri opuse. Din tabăra filistenilor a ieşit la un moment dat o namilă de om, pe nume Goliat, „la statură de şase coţi şi o palmă", adică aproape 3 m, un uriaş aşadar, „coada suliţei lui fiind ca sulul de la războaiele de ţesut" (I Regi 17, 4—7), din care pricină evreii „s-au speriat şi fugeau de el temîndu-se foarte mult", cum ne spune tot Sf. Scriptură (I Regi 17, 11—24), neîndrăznind desigur nimeni să-l înfrunte.

În acest context apare David — ciobănaşul, care se înfăţişează în faţa regelui Saul, spunîndu-i între altele: „Robul tău a păscut oile tatălui său şi cînd se întîmpla să vină leul sau ursul să ia vreo oaie din turmă, atunci eu alergam după el şi i-o luam din gura lui, iar dacă el se arunca asupra mea, eu îl apucam de coamă şi-l loveam pînă îl ucideam... Domnul, cel ce m-a scăpat de lei şi urşi, mă va scăpa şi din mîna acestui filistian" (I Regi 17, 37).

Tînărul David avea, aşadar, conştiinţa prezenţei lui Dumnezeu în viaţa sa, aşa cum, de altfel, mulţi ciobani de vocaţie au chiar şi în zilele noastre, ca unii care petrec sub cerul liber, mai în contact cu Dumnezeu, din care motiv credem că nu întîmplător primii cărora li s-a vestit Naşterea Domnului au fost tot nişte ciobani.

Regele Saul s-a lăsat convins de David şi a încercat să-l îmbrace pe acesta în armură ostăşească. Văzînd că nu se poate mişca în voie în ea, David o refuză şi, rămînînd în straiele sale de acasă, şi-a pus cinci pietricele alese de el în glugă şi-a luat praştia şi a ieşit înaintea filisteanului, care, după cum ne spune iarăşi Sf. Scriptură, „a privit cu dispreţ la David, căci acesta era tînăr, bălai şi frumos la faţă". „Apropie-te de mine — a zis Goliat — şi voi da trupul tău păsărilor cerului şi fiarelor cîmpului".

— „Tu vii asupra mea — i-a răspuns David — cu sabie şi cu lance şi cu scut, eu însă vin asupra ta în numele Domnului Savaot, pe care tu l-ai hulit. Acum însă te va da Domnul în mîna mea... şi toată adunarea aceasta va cunoaşte că nu cu sabia şi cu sulita izbăveşte Domnul, căci acest război este al Domnului şi vă va da în mîinile noastre" (I Regi 17, 41; 44—47).

Într-adevăr, David a luat o pietricică din glugă, a pus-o în praştie şi l-a lovit pe Goliat în frunte, dărîmîndu-l la pămînt şi punînd pe fugă întreaga oaste a filistenilor.

*

Întîmplarea este desigur semnificativă prin ea însăşi, dovedindu-ne grăitor speciala lucrare providenţială a lui Dumnezeu faţă de poporul evreu, pentru misiunea pe care acesta o avea în a pregăti calea venirii Fiului lui Dumnezeu în lume. Ea mai dovedeşte şi aceea că „Dumnezeu celor mîndri le stă împotrivă, iar celor smeriţi le dă har" (Iacob 4, 6), lucru mereu verificabil în viaţa inşilor şi popoarelor.

Ni se pare potrivit însă să arătăm că întîmplarea de mai sus, confruntarea dintre David şi Goliat, poate fi transpusă sau poate fi întrezărită şi în istoria poporului nostru. Să ne explicăm:

Noi ştim că în materie de morală mai ales tot ceea ce este cuprins în Sf. Scriptură este valabil pentru toate popoarele din toate timpurile. Aşa de pildă, în Levitic citim între altele şi următoarele promisiuni ale Celui Preaînalt: *„De veţi umbla după legile mele şi de veţi păzi şi plini poruncile mele, vă voi da ploaie la timp, pămîntul şi pomii îşi vor da roadele lor..., veţi mînca pîinea voastră cu mulţumire şi veţi trăi în pămîntul vostru fără primejdie. Voi trimite pace pe pămîntul vostru şi nimeni nu vă va tulbura... Veţi alunga pe vrăjmaşii voştri... Cinci din voi vor birui o sută şi o sută din voi vor alunga zece mii... Căuta-voi spre voi şi vă voi binecuvînta"* (Levitic 26, 3—9).

Aruncînd privirile înapoi peste veacurile apuse ale istoriei noastre naţionale putem afirma cu tărie că, deşi a trecut prin multe învolburări, prin multe şi grele încercări, totuşi Dumnezeu a binecuvîntat poporul nostru, i-a stat în preajmă, l-a întărit ca oarecînd pe David, l-a scos din multe necazuri, tocmai datorită omeniei sale, datorită faptului că a urmat poruncile lui Dumnezeu, aşa cum spune şi textul de mai sus.

Pătrunzînd adînc în plămada fiinţei sale lăuntrice, odată cu naşterea sa ca popor, învăţătura evanghelică a ajutat poporul român să devină cu adevărat „făptură nouă", iertător, blajin, tolerant, ospitalier, săritor, răspunzînd cu bine la rău etc. Ştim din basmele noastre, izvorîte din sufletul mare al poporului nostru, că Făt-Frumoş de pildă biruieşte de multe ori nu atît cu forţa braţelor cît cu mila, cu puterea sufletului; că în limba română avem atîtea cuvinte care exprimă largheţea sufletească a românului: omenie, om de treabă, cumsecade, înţelegător, om de înţeles, cuviinţă, buna-cuviinţă ş.a., însuşi cuvîntul român fiind adesea sinonim cu acela de om, de om adevărat desigur. Puţini ştiu că pînă de curînd toamna cînd plecau oile la cîmp se lăsa în stînă mălai, brînză, lemne, amnar şi iască ori chibrite, ca dacă vine vreun rătăcit prin munţi, îngheţat, flămînd, să găsească ceva de-ale gurii, să se încălzească şi să prindă putere, act profund semnificativ prin noblefea sa.

După înfrîngerea ungurilor la Şiria în 1848, cînd ştim bine ce jertfe au dat românii şi în acel an: sate distruse, zeci de mii de români masacraţi etc., Axente Sever trimitea o scrisoare lăncierilor săi, în care spunea între altele: „Dacă mai găsiţi recruţi şi cătane ungureşti prin păduri, rătăciţi, dezarmaţi-i, daţi-le o pîine în traistă, un călăuz şi drumu...". Situaţia s-a repetat într-un fel şi în veacul nostru, cînd dictatul de la Viena din 1940 ne-a costat atîtea jertfe omeneşti, atîtea case arse şi zeci de mii de români lăsaţi pe drumuri sau aruncaţi peste graniţă, cînd o avalanşă sălbatică de ură s-a revărsat asupra noastră, şi cu toate acestea după 23 august 1944 nu cunoaştem răzbunări din partea românilor decît mici răfuieli, fără să afecteze viaţa conaţionalilor noştri maghiari. Se spune că fiul preotului Aurel Munteanu, medic, l-a tratat pe ucigaşul tatălui său, omorît după cum ştim cu un par băgat în gură.

Credem deci cu tărie că astfel de fapte ale dragostei de om, ale omeniei româneşti au tras în cumpăna judecăţii lui Dumnezeu, care ne asigură şi de faptul că „dreptatea înalţă un popor" (Pilde 14, 34). În acest sens, avem de asemenea multe mărturii:

Să ne gîndim numai la situaţia agricolă din toamna aceasta, cînd am intrat în luna noiembrie cu foarte puţin grîu semănat şi cu multe roade pe cîmp. Iată că Dumnezeu, în puterea căruia sînt toate, ne-a rînduit un noiembrie cu mult soare şi căldură, încît s-a putut pune multă sămînţă în pămînt, în condiţii destul de optime. Nu o dată ne-a fost dat să auzim agronomii spunînd: „Dumnezeu ţine cu noi". Nu întîmplător la poporul american ziua recoltei este numită şi „ziua recunoştinţei", faţă de Dumnezeu desigur, cel ce face să crească şi să rodească ceea ce noi semănăm.

Cu adevărat Dumnezeu a fost cu noi, ajutîndu-ne să supravieţuim aici în bătaia atîtor furtuni ale istoriei, condiţii în care alte popoare s-au pierdut pur şi simplu. Şi cu convingerea că apără o cauză dreaptă, că-şi apără „sărăcia şi nevoile şi neamul", cum spune poetul, dar şi cu credinţa fermă în Dumnezeu, care i-a adumbrit tot timpul cu puterea Sa, întărindu-le braţul şi luminîndu-le mintea, marii noştri voievozi au ţinut piept, după cum ştim, cu micile lor oştiri puhoaielor de tot felul care s-au revărsat asupra noastră, încît cu adevărat o sută dintre ai noştri alungau zece mii de duşmani, cum am reţinut că ne spune Sf. Scriptură.

Să ne amintim de înfrîngerile suferite de un Carol Robert, de un Baiazid Fulgerul, de Sinan paşa şi atîţia alţii care au venit asupra noastră cu armate uriaşe, de zeci de ori mai mari decît oştirile româneşti, dar care toate se „făcură o apă şi-un pămînt". Să ne amintim de asemenea de Mărăşeşti, de Păuliş, de Oarba de Mureş şi de atîtea alte locuri, unde atîţia Goliaţi au fost răpuşi şi „sfînta dreptate", cum zice românul, a biruit, cel ce-i dă aureolă acestei dreptăţi fiind desigur Dumnezeu.

*

Avînd deci „atîta nor de mărturii împrejurul nostru" (Evrei 12, 1), să fim încredinţaţi că bunul nostru Părinte ceresc este cu noi şi astăzi, şi în aceste zile de încercări multiple mai ales pentru cei ce se străduiesc să-şi cîştige cinstit pîinea cea de toate zilele.

Cele de mai sus şi alte multe asemenea acestora să ne dea, aşadar, tărie, să ne dea putere, să ne întărească convingerea că Dumnezeu este şi acum în preajma noastră cu harul Său şi cu toate darurile Sale cele bogate, pentru a învinge neajunsurile care ne stau în cale. Cu condiţia desigur să întoarcem cu toţii faţa spre El, să ne venim în fire din risipirea lăuntrică şi pustiurile pe care am alergat şi mai alergăm încă, să ne lecuim de orbirea colectivă pe care o săvîrşim, uriaşul număr de avorturi, păcate strigătoare la cer şi subminare a neamului nostru, şi să ne „îmbrăcăm ca nişte aleşi" ai lui Dumnezeu, cum ne îndeamnă Sf. Apostol Pavel în una din Duminicile premergătoare Naşterii Domnului, „întru bunătate, întru smerenie, întru blîndeţe, întru îndelungă răbdare, suferindu-ne unii pe alţii şi iertîndu-ne unii pe alţii" (Col. 3, 12—13).

Pr. Gh. Papuc

„Răsărit—a lumii lumina cunoştinţei"

(Continuare din pag. a 4-a)

tor către Hristos. Abia în Legea cea nouă „la plinirea vremii" (Gal. 4, 4) Dumnezeu se descoperă în mod culminant prin Fiul Său Cel Unul Născut, Iisus Hristos, Soarele dreptăţii, Lumina lumii, Mesia Cel prezis de proroci.

Dacă în Vechiul Testament nu putea cineva să vadă faţa lui Dumnezeu şi să rămînă în viaţă (Ieşire 33. 20), în Noul Testament, Dumnezeu ia chip de om, se întrupează de la Duhul Sfînt şi din pururea Fecioara Maria, pentru a putea fi cu uşurinţă cunoscut, înţeles, ascultat, iubit, urmat.

Dar orice descoperire a Creatorului este o coborîre a Sa la om, o chenoză. Coborîndu-se şi descoperindu-se, Dumnezeu îl îmbogăţeşte pe om, îl luminează, îl înalţă. Despre această coborîre mîntuitoare a Făcătorului a toate, vorbeşte amănunţit Sf. Pavel, Apostolul neamurilor în Epistola sa către Filipeni.

Referindu-se la întruparea Fiului lui Dumnezeu, Fericitul Augustin se întreba: „Pentru ce Dumnezeu s-a făcut om?" la care Biserica învaţă aşa cum am văzut, că „pentru noi şi pentru a noastră mîntuire". Iar Sfinţii Părinţi şi în special Sfîntul Atanasie al Alexandriei afirmă că Dumnezeu s-a făcut om pentru ca omul să devină dumnezeu. Deci de la început Biserica s-a ocupat în mod deosebit de problema aceasta a îndumnezeirii omului după har, în Domnul nostru Iisus Hristos, prin întruparea Sa, prin cruce, moarte, înviere, înălţare, prin trimiterea Sfîntului Duh în ziua Cincizecimii.

*

Cunoştinţa de Dumnezeu ne aminteşte şi este în acelaşi timp un îndemn la cunoaşterea de sine. Autocunoaşterea poate avea un rol pregătitor în întîlnirea omului cu Dumnezeu.

Filozofii greci au vorbit despre necesitatea cunoaşterii de sine, în special Socrate prin îndemnul devenit celebru „cunoaşte-te pe tine însuţi" îndemn pe care-l găsim şi în Sf. Scriptură: „Luaţi aminte la voi înşivă" (F. Ap. 20, 28).

Cunoaşterea de sine este o cercetare atentă a propriei persoane, o introspecţie, o coborîre în adîncul sufletului pentru a descoperi acolo darurile lui Dumnezeu, talanţii, mărgăritarul cel de preţ. Descoperind darul, omul ia cunoştinţă de Dăruitor, intră în legătură cu El, însă şi cu semenii prin faptul că darurile se cer puse în valoare prin slujirea semenilor cu ele.

Luminatul Praznic al Naşterii Domnului reprezintă apropierea lui Dumnezeu de noi oamenii. Prin aceasta noi devenim conştienţi că Dumnezeu este cu noi, Emanuel, cum zic proorocii, că El ne iubeşte fiind iubire, că se interesează îndeaproape de viaţa noastră.

Venind la om Dumnezeu îl luminează pentru a se putea cunoaşte şi valorifica pe Sine dar îl şi îmbogăţeşte mereu prin dragostea Sa. El îl face conştient de darul pe care îl posedă aşa cum Sfîntul Pavel încerca să sensibilizeze pe Timotei: „Nu fi nepăsător faţă de darul ce este în tine" (I Tim. 4, 14), îndemn valabil şi actual pentru orice creştin.

Se desprinde de aici că Dumnezeu doreşte de la om o trăire responsabilă în lume prin intermediul darului primit.

Prin Întrupare, Dumnezeu face un pas mare spre om arătînd intenţia sa de comuniune. Acest pas însă reprezintă şi o chemare care necesită un răspuns, adică pornirea omului spre Dumnezeu, spre urmarea lui Hristos care ne restituie patria cerească.

Deci prin ieşirea întru întîmpinarea Celui ce vine, noi actualizăm, asumăm, trăim în viaţa de zi cu zi acest eveniment unic în istorie, întruparea Logosului divin; Dumnezeu a venit la noi, se impune ca noi să nu-l ocolim, să nu-l ignorăm, să nu-l lăsăm singur. Numai în felul acesta întruparea va însemna pentru noi un proces continuu de mîntuire, o posibilitate de a ajunge la cunoştinţa lui Dumnezeu, atît cît ne este necesar pentru mîntuire, prin întreţinerea legăturii acesteia tainice, minunate: Dumnezeu spre noi, dăruindu-ne cerul, omul spre Dumnezeu dăruindu-i inima.

Naşterea Domnului nostru Iisus Hristos care marchează începutul mîntuirii noastre, constituie cel mai mare dar făcut de Dumnezeu omului. Dumnezeu se dă pe El însuşi în mod deplin de aceea şi răspunsul omului trebuie să fie pe măsura dragostei divine. In sensul acesta înţelegem repetarea continuă la sfintele slujbe a îndemnului liturgic: „pe noi înşine şi unii pe alţii şi toată viaţa noastră lui Hristos-Dumnezeu să o dăm".

Dăruirea plenară din partea noastră se impune deoarece nu te poţi dărui parţial Celui ce ţi se dăruieşte total după cum nu poţi să nu dai nimic Celui de la care primeşti totul.

Întruparea Domnului nostru ne descoperă ca făpturi noi, îmbogăţite de darul şi dragostea lui Dumnezeu, cu noi posibilităţi de afirmare a valorilor personalităţii noastre întru slujirea semenilor şi a lui Dumnezeu, întru lucrarea păcii în lume şi a bunelvoiri între oameni.

Întemeiem bucuria aceasta unică şi sfîntă pe credinţa noastră în Dumnezeu cel în Treime slăvit, pe recunoştinţa şi hotărîrea unei mai mari deschideri sufleteşti, a unei mai adînci înţelegeri faţă de semeni şi de tot ceea ce se petrece în jurul nostru întru lauda şi slava celui ce a venit în lume: „Să se nască, Şi să crească, Să ne mîntuiască".

Pregătirea credincioşilor pentru a întîmpina Sărbătoarea Naşterii Domnului

Biserica, stîlp şi temelie adevărului, Mama noastră duhovnicească în purtarea de grijă faţă de toţi fiii săi, dorind ca „toţi să se mîntuiască şi la cunoştinţa adevărului să vină", a rînduit ca din cînd în cînd să ne aducem aminte că pe lîngă trup, mai avem şi suflet, rînduind în acest sens *posturile, sărbătorile, sfintele taine, ierurgiile* şi alte mijloace de mîntuire. Şi pe lîngă sărbătorile personale ale fiecăruia dintre noi cum ar fi *botezul pruncilor, nunta, cumătria, onomastica* sau alte evenimente, există în calendarul Bisericii sărbători cînd ne întîlnim cu toţii în rugăciune comună *sub acoperămîntul aceleiaşi Biserici*, astfel de ocazii amintindu-ne de *evenimente deosebite din istoria mîntuirii noastre*. Toate sărbătorile sînt mari şi importante. Toate ne aduc aminte cu emoţie *de momente unice* din viaţa şi istoria creştinismului. De aceea, ele impun o pregătire deosebită pentru întîmpinarea lor. Între toate acestea însă *Paştele* şi *Crăciunul* ocupă un loc aparte. Ambele urmează după o perioadă de post, timp în care ni e oferă posibilitatea să ne cercetăm pe noi înşine, să ne curăţim în baia Sfintei Spovedanii şi să-L primim pe Hristos nu numai în casele noastre, ci prin taina Sfintei Euharistii în inimile şi în sufletele noastre. Legat de sărbătoarea Crăciunului, chiar mai mult decît la Paşti, întîlnim *obiceiuri frumoase* ce le păstrăm din moşi-strămoşi şi pe care datori sîntem *să le transmitem*, aşa cum le-am primit, generaţiilor de după noi. Între acestea amintim: *steaua* — care aminteşte de steaua ce s-a arătat la Naşterea Pruncului Iisus şi care apoi a condus pe cei trei magi pînă de-asupra ieslei în care se născuse Dumnezeiescul Prunc. *Colindele* sînt de asemenea părţi componente ale spiritualităţii noastre româneşti şi creştineşti şi cele mai multe dintre ele amintesc nu numai de momentul Naşterii lui Hristos, *ci şi de evenimente legate de existenţa, de suferinţele şi bucuriile neamului nostru românesc*. Ele sînt *perle* rupte din fiinţa şi sufletul neamului şi de aceea trebuiesc *cultivate* şi *păstrate* cu mare atenţie ca pe un odor sfînt şi de mare preţ.

La Anul Nou apoi, atît bucuria celor mari, dar mai ales a celor mici este tradiţionalul *Pluguşor* şi *Sorcova*, ocazie cu care se fac urări de bine şi de sănătate pentru anul în care intrăm. Urmează apoi Boboteaza şi Sfîntul Ioan — praznice care încheie ciclul sărbătorilor de iarnă, cînd iarăşi credincioşii, acolo unde există posibilitatea merg împreună cu preoţii să facă sfinţirea aghezmei mari la ruri, pregătind din vreme pentru aceasta şi „Crucea de gheaţă".

De aici se pare că a rămas obiceiul ca în unele părţi pînă la odovania praznicului, deci atît cît ţin sărbătorile Bobotezei să nu se spele rufe, să nu se arunce nimic murdar, şi nici chiar vitele să nu se adape din ape curgătoare, pe motivul că apele sînt sfinţite.

Este deja în tradiţia şi obiceiul pămîntului ca la aceste două sărbători mari, la *Crăciun* şi *Bobotează* casele noastre să fie *vizitate* şi *binecuvîntate* de preotul locului, care la Crăciun aduce bucuria şi vestea Naşterii Mîntuitorului, iar la Bobotează stropeşte şi sfinţeşte locuinţele în care trăim. Sînt credincioşi care se sustrag, care nu înţeleg scopul venirii preotului cu Ajunul, interpretînd aceste vizite în fel şi chip.

Nu este normal să fie aşa. Mergerea preotului cu Ajunul la noi este veche de 2000 de ani. Într-o astfel de împrejurare preoţii preînchipuiesc pe îngerul ce a adus deasupra Betleemului vestea Naşterii lui Hristos. Ei sînt ca şi îngerii care în noaptea înstelată a Naşterii aduc împrumut ceresc „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace". *Ei sînt un fel de înainte mergători ai Pruncului născut*. Ei vin să cerceteze pe cei încredinţaţi lor spre păstorie, să le binecuvînteze munca, casa şi masa, la sfîrşit şi apoi la început de an, *mulţumind lui Dumnezeu pentru purtarea de grijă din anul care se încheie şi rugîndu-l ca şi în anul ce începe să ne bucurăm de aceleaşi daruri dumnezeieşti*. Există chiar şi o formulă îndătinată care se rosteşte cu această ocazie şi anume: „Bucuria Naşterii să fie şi peste casa aceasta", sau altele asemănătoare. Există în unele părţi frumoasa tradiţie, ca preotul să fie aşteptat şi întîmpinat de credincios *cu luminarea aprinsă în mîini*, chiar de la poartă (aceasta la sate) şi să-l conducă pînă în casă unde, pe lîngă icoana ce străjuieşte şi ocroteşte familia şi casa respectivă, pe masă, sub icoană se aşează pentru binecuvîntare diferite prinoase.

Rînduiala bisericească este ca în Ajunul Bobotezei să se ajuneze pînă spre seară. Celor cărora sănătatea le permite, se cuvine să respecte tradiţia aceasta, fiind spre folosul şi creşterea duhovnicească a fiecăruia şi a familiei, în general.

De obicei, praznicele mari: Paştele, Crăciunul, Sîmpetru şi Sîntămăria mare, urmează după o perioadă de post, timp potrivit în care noi trebuie să ne cercetăm duhovniceşte, să ne spovedim, să ne împărtăşim, să ne împăcăm cu semenii noştri încît *praznicul respectiv să ne găsească împăcaţi cu noi înşine, cu semenii şi cu Dumnezeu* ca să putem trăi şi simţi din plin bucuria pe care au trăit-o şi păstorii din Betleem şi magii de la Persida care, călăuziţi de stea, au venit, s-au închinat Pruncului şi I-au adus aur, smirnă şi tămîie. *Textul Cărţii sfinte ne spune că dacă vom aduce ceva la Sfîntul Altar şi aici ne vom aminti că cineva are ceva asupra noastră, să lăsăm darul în biserică, să mergem să ne iertăm cu fratele nostru şi, numai după aceea să venim şi să ne oferim darul lui Dumnezeu*. Cu atît mai mult, cu ocazia marilor sărbători se cade să iertăm celor ce ne-au greşit, să ne împăcăm cu pîrîşii noştri, să ne rugăm pentru duşmanii noştri ca Dumnezeu să le lumineze mintea şi inima şi să-i aducă la cunoştinţa adevărului.

Pentru cei care în acest post n-aţi reuşit să postiţi, fie că n-aţi avut cu ce, fie că n-aţi vrut, fie că n-aţi putut, fie că aţi fost bolnavi, şi nici măcar n-aţi trecut prin Scaunul Spovedaniei, *au mai rămas doar cîteva zile; — nu pierdeţi ocazia*. Ţineţi-le măcar pe acestea ca să simţiţi şi să trăiţi din plin bucuria Sfintelor sărbători. Dumnezeu e bun şi ne aşteaptă; Biserica îşi are uşile larg deschise pentru toţi. Să facem un pas către Hristos şi El va face 99 de paşi pentru a ieşi întru întîmpinarea noastră. Să venim cu toţii, să ne apropiem cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste şi vom afla odihnă sufletelor noastre.

Ştefan Guşă

Goga şi Transilvania*

Am venit din Sibiu, oraşul în care Goga şi-a început studiile secundare într-un liceu pe a cărui limbă n-o cunoştea.

Am venit din apropierea locului în care acum 110 ani (1881) s-a născut *„poetul pătimirii noastre"*, supranume pe care se pare că i l-a dat C. Stere, dar care vine de fapt dintr-o poezie a sa.

Prima poezie care figurează în fruntea volumului din 1905 se încheie cu aceste cuvinte-program, care anunţă ce simte că va fi şi că va face poetul, şi anume că va închega şi cînta:

„Cîntarea pătimirii noastre"
(Rugăciune)

Că a şi cîntat-o şi cum a cîntat-o, cine nu ştie? A cîntat cu *„jale"* şi cu *„dor"* — cuvinte nu numai atotprezente în opera sa, dar mai ales anume apăsate, dureroase. A cîntat tot ce trebuia să aibă, şi nu avea; tot ce trebuia să fie, şi nu putea fi, şi n-a cîntat în numele său, ci în numele neamului său, pe care l-a întruchipat în întreaga şi cu întreaga lui fiinţă.

Căci Octavian Goga s-a născut în Răşinari, consătean cu Şaguna care era acolo, în cimitirul satului, din 1873, dar această naştere a fost aşa, pentru că trebuia să se petreacă undeva, dar el s-a născut de fapt din pămîntul Transilvaniei, din munţii ei, din soarele ei, din suferinţa ei, din istoria ei.

I-a cîntat suferinţa şi, ca şi cum ar fi fost o fiinţă uriaşă prinsă în capcană, un demiurg înlănţuit, a prins în versuri fără pereche jalea casei *(Casa noastră)*, a apelor *(Oltul)*, a bătrînilor *(Bătrîni)*, a clăcaşilor *(Clăcaşii)*, a lăcaşurilor de închinare *(Lăcaşul străbun, Bisericuţa din Albac)*, a munţilor *(Munţii)* şi a tot ce mai alcătuia trupul şi sufletul transilvan.

Şi-a iubit cu duioşie şi cu adîncă sinceritate, şi şi-a apărat credinţa şi Biserica neamului său, „legea", cum a numit-o el, fiindcă aşa a numit-o şi poporul credincios, aşa au numit-o toţi strămoşii săi şi ai noştri. Căci Goga s-a simţit cu fior de credincios adevărat, întruchipare a strămoşilor şi şi-a însuşit ca pe o datorie sfîntă porunca lor de a le păstra moştenirea: neamul, limba, credinţa.

Nu mor strămoşii niciodată,
Războiul lor în noi şi-l poartă
(Strămoşii)

Şi tot în această poezie, iată clară conştiinţa moştenirii testamentului lor:

Cu mine vin, roiesc într-una
Cei fără neam şi fără număr
Ce-au sprijinit întotdeauna
Eternitatea pe-a lor umăr,
Vin cei de-o lege cu pămîntul,
Copiii soarelui de vară,
Eu solul lor, le port cuvîntul
Şi-n suflet, sfînta lor povară.

Ce frumos! Cît de adevărat!: *„Vin cei de-o lege cu pămîntul"*. Aşa înţelege Goga înrădăcinarea în pămîntul strămoşesc a „legii".

Şi într-o altă poezie, intitulată *Scrisoarea*, în care o mustra pe Contesa de Noailles pentru că şi-a uitat strămoşii Brâncoveni — o scrisoare emoţionantă — Goga îi aducea aminte:

Străbunii-n noi de veci nu vor să moară.

Şi o avertiza că, deşi înstrăinată, va simţi în suflet din cînd în cînd o *jale*, o nostalgie, un dor de acasă, şi în suflet, *„îndemnuri ne-nţelese"*... Şi o lămurea:

Nu te mira: Sunt Brâncovenii, doamnă!

Ei vor fi cei care îi vor vorbi în ceas de seară, în suflet, şi-i vor aduce acolo Dunărea şi Carpaţii.

Dar să revenim la „lege":

Octavian Goga are o poezie pe care, nu numai ca temă, aş aşeza-o lîngă *Duhovniceasca* lui Arghezi. Se intitulează frimos şi tainic *Străinul*. Un străin care a venit în sat şi le-a dat tuturor poveţe înţelepte. Printre acestea — poezia ar merita să fie reprodusă toată — le descoperă sătenilor taina celui mai mare păcat:

Spunea că nu-i păcat mai mare
Decît să-ţi lapezi legea ta!

Se ştie: „lege" la români însemna totul: neamul, limba şi credinţa. Să luăm aminte!

Dar cine ar putea spune totul despre Goga, într-o evocare de cîteva minute!

El e în sufletele noastre, în cîntecele noastre, pe care uneori le cîntăm fără să mai ştim că sînt ale lui. Le-am făcut ale noastre, şi cred că acesta e cel mai sublim elogiu ce s-ar putea aduce unui poet. Cine mai ştie că un colind cu *Moş Crăciun, „pe toate ogoarele, ne-am trudit picioarele"*, e al lui Goga? Cine mai ştie că *„dorurile mele"* e un cîntec de Goga? Şi-apoi cine nu-şi cîntă *bătrînii* pe cuvintele lui Goga:

Şi plînge maica pe Ceaslov
Şi-n barbă plînge tata!

Ce minunat că simtagma *„graiul pîinii"* o găsim deopotrivă la Goga şi la autorul basarabean al Limbii noastre:

Limba noastră-i graiul pîinii
(Al. Mateevici)

Aceeaşi înrădăcinare a fiinţei în pămîntul care ne binecuvîntează cu pîinea cea de toate zilele.

Goga a fost, a întruchipat întregul şir de strămoşi, ridicîndu-i de sub glie la viaţă. Goga a fost *ei!* Goga a fust suflet minunat care a adunat în cîntecele, în poeziile sale, tot ce e mai frumos, mai adevărat, mai bun şi mai durabil în noi, în pămîntul şi în sufletul nostru românesc. Sfînta durere, dar şi sfînta speranţă. A fost un clopot care a sunat mereu deşteptarea, pe sunetele „Răsunetului" lui Andrei Mureşanu de la 1848.

Îi aducem azi omagiul iubirii, al admiraţiei, al sufletului nostru care mereu se îmbogăţeşte şi renaşte prin farmecul versurilor lui. Aici, în miez de Transilvanie, să fie străjer de simţire şi credinţă românească, şi de înfrăţire cu tot omul de bine. Cine răsfoieşte poeziile lui Goga, va găsi traduceri din multi poeti ai lumii, din Heine, Petöfi, Gerhart Hauptmann, Schiller, Richard Dehemel şi alţii. În poezie, prin frumos, ca şi prin cuvîntul lui Dumnezeu, sufletele, de orice credinţă şi neam ar fi, se întîlnesc, şi se înţeleg, şi se pot iubi.

„Poetul pătimirii noastre" aceasta a dorit. De aceea se şi află el astăzi şi aici, renăscut sub chipul bustului acestuia.

Privindu-l întruchipat în acest bust, să-i ascultăm mesajul şi să ne fie îndemn spre tot ce e bun,

† ANTONIE
Mitropolitul Ardealului

* Cuvînt la dezvelirea bustului lui Octavian Goga la Miercurea Ciuc, 28 noiembrie 1991.

— Adu-ţi aminte de Ziditorul tău în zilele tinereţii tale.

(Eccl. 12, 2)

IISUS HRISTOS — FIUL LUI DUMNEZEU ŞI FIUL OMULUI

(Urmare din pag. 1-a)

fantomă. Cu atît mai mult cu cît Mîntuitorul petrecea cu oamenii, mînca şi bea împreună cu ei, se odihnea, mergea la sinagogă şi la Templu, cutreera Ţara Sfîntă, propovăduind Evanghelia şi vindecînd toată boala şi toată neputinţa în popor (Mt. 4, 23) Hristos a împărtăşit condiţia umană în toate aspectele ei şi şi-a manifestat solidaritatea cu toţi oamenii printr-o iubire fără de margini faţă de ei. De aceea prefera să se numească pe Sine *„Fiul Omului"*, expresie întîlnită exclusiv pe buzele Sale de şaptezeci de ori în Sfintele Evanghelii. Numindu-se pe Sine „Fiul Omului", Mîntuitorul îşi mărturisea deplina Sa umanitate, legătura Sa ontologică cu toţi oamenii. Căci El nu era un individ printre ceilalţi, egoist şi supus păcatului, ci *omul prin excelenţă, omul pentru alţii*, căci era liber de păcat. Păcatul robeşte pe om, îl rupe din unitatea celorlalţi semeni ai săi în umanitate şi-l închide într-o existenţă vicioasă, egoistă, limitată la satisfacerea orgoliului propriu, a plăcerilor şi poftelor nesăţioase. În omul egoist nu mai au loc ceilalţi oameni pentru că el e plin de sine însuşi. Lumea pentru el se reduce la el însuşi, la interesul său, la nevoile şi plăcerile sale şi la satisfacerea lor. Astfel păcatul izolează pe oameni, deteriorează relaţiile dintre ei, introduce suspiciunea, neîncrederea, ura, crima... Omul devine lup pentru semenul său: „Homo homini lupus". Umanitatea sau ceea ce este comun tuturor oamenilor (căci Dumnezeu „a făcut dintr-un sînge tot neamul omenesc" F.A. 17, 26) se găseşte astfel divizată şi fărîmiţată încît omul nu mai simte şi deci nu mai trăieşte unitatea sa ontologică (fiinţială) cu toţi semenii săi. Pentru că nu mai este capabil de iubire datorită păcatului care îl stăpîneşte. Iubirea curată, iubirea dezinteresată, care îşi pune la nevoie viaţa pentru semenii săi, buni sau răi, este singura capabilă să refacă în fiecare din noi unitatea întregii omeniri, în aşa fel ca fiecare să trăiască viaţa tuturor, să participe efectiv la bucuriile şi necazurile tuturor. Acesta este omul adevărat, omul în sensul cel mai deplin al cuvîntului, omul pe care l-a voit Dumnezeu dintru început.

Dacă Mîntuitorul se numeşte pe Sine însuşi „Fiul Omului" aceasta pentru că El avea conştiinţa omului integru, curat de orice păcat („Cine dintre voi mă vădeşte de păcat?" In. 8, 46) şi prin aceasta însăşi a omului unit cu toţi fraţii săi în umanitate. Hristos este deci omul reprezentativ al umanităţii, în care aceasta se recapitulează ca într-un focar, regăsindu-şi unitatea şi puritatea primordială. El este fundamentul omenirii şi Modelul ei suprem, după care Dumnezeu a făcut pe om. Căci creîndu-l pe Adam, zic Sfinţii Părinţi, Dumnezeu a contemplat pe Fiul Său întrupat.

2. Dar dacă credinţa în Iisus Hristos „Fiul Omului" nu este greu de acceptat, ea aparţinînd mai mult de domeniul firescului, credinţa în „dumnezeirea Lui" sau în calitatea Sa de „fiu al lui Dumnezeu" presupune depăşirea firescului şi ridicarea în supranatural printr-o adevărată „răstignire a minţii" faţă de judecata pur omenească, naturală şi învierea ei la modul de a gîndi duhovniceşte sau în lumina credinţei, ceea ce nu înseamnă negarea naturalului, ci integrarea lui în supranatural. Dar aici intervine darul lui Dumnezeu. Căci credinţa nu este un produs al raţiunii, ci darul lui Dumnezeu, la care, e adevărat, raţiunea, ca şi toate celelalte facultăţi ale omului, îşi poate aduce concursul. Cînd Petru mărturiseşte dumnezeirea Sa, Mîntuitorul îi răspunde: „Fericit eşti Simone, fiul lui Iona, că nu trup şi sînge ţi-au descoperit ţie acestea, ci Tatăl Meu, cel din ceruri" (Mt. 16, 17). Şi cu toate acestea, credinţa apostolilor în dumnezeirea Învăţătorului lor n-a fost încă deplină pînă la Învierea Mîntuitorului şi Pogorîrea Duhului Sfînt peste ei. Lucrul acesta se vădeşte în ezitările lor, în lepădarea lui Petru, în frica lor de iudei în timpul Patimilor şi după moartea Domnului. Deşi au făcut o experienţă unică în preajma Mîntuitorului, timp de mai bine de trei ani, totuşi parcă „ochii lor trau ţinuţi ca să nu-l cunoască" pe deplin (cf. Lc. 24, 16) şi să nu înţeleagă puterea credinţei pe care o mărturiseau, şi aceasta pentru că încă nu erau născuţi de Sus (cf. In. 3, 3). Erau încă „trupeşti", cu o judecată precumpănitor omenească şi cu o credinţă axată mai mult pe puterea Lui taumaturgică, făcătoare de minuni, care deşi reală şi importantă nu reprezenta totuşi esenţialul adevărului revelat în persoana Mîntuitorului. „Abia prin separaţia exterioară care a avut loc prin Înălţarea lui Hristos, zice Soloviov, Duhul lui Hristos a pus stăpînire pe apostoli în mod interior şi a lucrat re-naşterea lor spirituală". Abia acum ei vor afla *„tot adevărul"* (In. 16, 13), dar nu dintr-o sursă exterioară, ci printr-o iluminare interioară. Acum ei şi-au adus aminte de toate (In. 14, 26) şi le-au înţeles aşa cum se cuvenea, adică la „modul divin".

Şi în această lumină a Învierii, pogorîtă de Duhul Sfînt în luminile lor, ei au scris cele ce citim în Noul Testament al cărui adevăr fundamental este tocmai dumnezeirea lui Hristos. Concluzia Evangheliilor este exprimată lapidar de Sf. Ioan, Apostolul iubirii. *„Iar acestea s-au scris, ca să credeţi că Iisus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu, şi crezînd, să aveţi viaţă în numele Lui"* (In. 20, 31).

3. Ereziile sînt un fenomen constant în istoria Bisericii. Ceea ce le caracterizează pe toate este tendinţa de a simplifica şi raţionaliza pînă la desfiinţare misterul creştin care prin esenţa sa este antinomic, adică în acelaşi timp cunoscut şi necunoscut, raţional şi supraraţional. Gîndirea eretică nu se poate mişca decît pe planul judecăţii pur naturale, care, deşi admite misterul, nu are respect faţă de el, ci îl desfigurează printr-un raţionalism excesiv. Or tainele credinţei nu sînt obiect de speculaţie intelectuală, ci subiect de adorare. În faţa misterului divin credinciosul să posterne şi adoră, cu conştiinţa că numai în rugăciune şi adoraţie taina se revelează, printr-o cunoaştere existenţială, metalogică sau supranaturală.

De la începutul Bisericii şi pînă astăzi, taina lui Hristos, Dumnezeu adevărat şi om adevărat într-o singură Persoană, a fost denaturată de un şir neîntrerupt de eretici şi de secte, care au negat fie divinitatea Lui (gnosticii, arienii... şi toate sectele moderne), fie umanitatea Lui (docheţiştii, monofiziţii...). Împotriva acestor rătăciri grave Biserica a luat atitudine prin glasul Sinoadelor ecumenice. Simbolul de credinţă, alcătuit de Părinţii sinoadelor de la 325 şi 381, mărturiseşte răspicat pe Iisus Hristos ca „Fiul lui Dumnezeu, Unul Născut, care din Tatăl s-a născut mai înainte de toţi vecii", deci „Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat"..., fiind „de o fiinţă cu Tatăl". Preexistent din veci, „Fiul lui Dumnezeu s-a pogorît din ceruri şi s-a întrupat de la Duhul Sfînt şi din Fecioara Maria şi s-a făcut *om*", pentru ca să mîntuiască lumea. Rămînînd ceea ce a fost, adică *Dumnezeu*, El devine ceea ce n-a fost, adică *om*. Dumnezeu şi om, în aceeaşi Persoană. Sinodul IV ecumenic (451) declară, împotriva nestorienilor care divizau pe Hristos în două persoane, unitatea Persoanei divine a Mîntuitorului, în care cele două firi: dumnezeiască şi omenească sînt unite într-un mod inefabil *„fără amestecare, fără schimbare, fără împărţire şi fără despărţire"*, păstrînd fiecare toate proprietăţile ei specifice în întrepătrunderea cea mai desăvîrşită (aceasta împotriva monofizismului care susţinea că firea omenească a Domnului ar fi dispărut în cea divină). Astfel că toate actele săvîrşite de Mîntuitorul erau dumnezeieşti şi omeneşti în acelasi timp, sau cum spun Părinţii: Hristos săvîrşea cele dumnezeieşti omeneşte şi cele omeneşti dumnezeieşte. De aceea se poate spune că Dumnezeu a flămînzit, a pătimit, a murit pe cruce...

Toate aceste consideraţii teologice cu privire la Persoana Mîntuitorului Iisus Hristos au o importanţă capitală pentru viaţa creştină care este *„viaţă în Hristos"* (cf. Gal. 2, 20). Dacă Hristos este văzut numai ca om, fie el om perfect (erezie ariană), atunci viaţa creştină se reduce la un pietism moralizator, lipsit de conţinut dumnezeiesc, care de obicei degenerează în fanatism religios. Este cazul tuturor sectelor, caracterizate printr-o religiozitate de suprafaţă şi un prozelism agresiv. Dacă se cedează tentaţiei semi-ariene (care diminuează divinitatea Mîntuitorului, socotindu-l numai „asemănător" cu Tatăl şi nu „de o fiinţă cu Tatăl", cum mărturisim în Crez) şi nestoriene (care majorează unitatea Lui, pînă la a o constitui într-o persoană omenească unită doar moral cu persoana Sa divină), atunci creştinismul se transformă într-o religie socială. Angajîndu-se excesiv în viaţa socială în detrimentul misiunii ei de transformare spirituală a omului şi a lumii, Biserica riscă să se confunde cu societatea. Este tentaţia creştinismului apusean a cărui dimensiune verticală, specific spirituală, este estompată de dimensiunea orizontală a angajării în societate pentru transformarea ei, dar nu atît pe principiile evanghelice, tot mai puţin acceptate de omul modern, cît în numele şi pe baza unui umanism, care se vrea autonom şi liber de orice credinţă religioasă. Se înţelege că această atitudine majorează umanul în Hristos şi diminuează divinul pînă la dispariţie. Dar se poate întîmpla şi contrariul: majorarea divinului în detrimentul umanului. Tentaţie monofizită pe care Ortodoxia n-a ştiut sau n-a putut întotdeauna s-o evite. Datorită regimurilor politice ostile (stăpînire turcească sau comunistă) Biserica Ortodoxă a fost silită să se constituie într-un fel de ghetou liturgic, limitîndu-şi lucrarea la săvîrşirea slujbelor divine şi administrarea Sfintelor Taine. Angajamentul ei social a fost minim sau inexistent. Însă nu e mai puţin adevărat că chiar în aceste condiţii, Biserica a salvat fiinţa popoarelor respective, identitatea lor spirituală şi culturală. Ea a fost singurul refugiu în care fiecare în parte şi neamul întreg şi-a găsit mîngîiere şi alinare, dar şi izvor dumnezeiesc de putere pentru viaţa de toate zilele şi în cele din urmă pentru eliberare. Astăzi, în condiţii normale, de libertate, Biserica trebuie să-şi extindă mai vădit lucrarea ei în lume, inspirînd şi fecundînd prin suflul ei dumnezeiesc viaţa oamenilor şi a societăţii. Misiunea ei este esenţial profetică. Ea trebuie să ajute lumea în descoperirea sensului ei final care este îndumnezeirea şi transfigurarea omului şi a cosmosului. Căci ceea ce lipseşte omului modern mai mult ca orice este tocmai înţelegerea sensului existenţei, a vieţii, a evenimentelor, a creaţiilor sale. Şi aceasta este datoria fiecărui creştin care nu se poate desolidariza de viaţa semenilor săi, credincioşi sau necredincioşi. Dimpotrivă, el trebuie să ştie că mîntuirea sa depinde tocmai de ei. Căci nimeni nu se mîntuieşte singur ci numai în comuniunea tuturor. Slujirea oamenilor şi a lumii este tot atît de importantă ca şi slujba din biserică, ca şi rugăciunea de acasă, fiind o prelungire firească şi necesară a acestora. Ea este opera Samarineanului milostiv, a Mîntuitorului care s-a aplecat spre durerile tuturor, vindecîndu-le şi luîndu-le asupra Sa. Societatea ideală care se găseşte în biserică, la sfintele slujbe şi îndeosebi la Liturghie, fondată pe comuniunea tuturor în iubire şi împărtăşirea din acelaşi Potir, trebuie extinsă în lume. Ieşind din biserică, credinciosul duce cu sine Biserica acolo unde ea nu este decît virtual prezentă, pentru a face „Liturghie după Liturghie", trezind în sufletele oamenilor conştiinţa responsabilităţii, a datoriei faţă de semeni şi faţă de Dumnezeu. Numai astfel Hristos va fi mărturisit deplin Dumnezeu adevărat şi om adevărat.

Sfînta Mucenită Filoteia de la Curtea de Argeş

Sfînta Mînăstire Curtea de Argeş, prin farmecul ei natural, arhitectural şi artistic — religios, întrece în frumuseţe tot ce s-a făcut la noi în acest domeniu pînă în secolul XVI (1512—1517).

1. Mînăstirea Curtea de Argeş nu este numai o legendă legată de epoca lui Neagoe Basarab (1512—1521), cu sacrificiul „Meşterului Manole" sau a soţiei sale, şi a celor „nouă meşteri mari calfe şi zidari"; ea este expresia sentimentelor celor mai sincere ale Poporului Român despre jertfa lui, pe care a pus-o la baza tuturor marilor edificii laice şi religioase ,precum şi a operelor de construcţie şi binefacere din patria noastră, atît în trecut cît şi în prezent.

2. *Cine a fost Sfînta Fecioară Filoteia de la Curtea de Argeş?*

Printre alte tezaure de importanţă istorică care fac parte din patrimoniul cultural-naţional, aflate în Mînăstirea noastră, se păstrează cu sfinţenie şi moaştele (relicvele) Sfintei Mucenite Filoteia. Ele pot fi văzute în capela numită şi *paraclis*, şi anume în prima intrare (pronaos), în stînga.

3. SFÎNTA FECIOARĂ FILOTEIA, care se sărbătoreşte în calendarul ortodox la 7 decembrie, s-a născut pe la anul 1206, în marea cetate a Tîrnovei, cetate care la acea epocă era capitala împărăţiei românilor şi bulgarilor din sudul Dunării (Vezi: Gherasim Episcopul Rîmnicului şi Argeşului, *Sfînta Mucenită Filoteia de la Argeş, în Sfinţi Români şi apărători ai legii strămoşeşti*, Bucureşti, 1987, p. 281—285).

Părinţii copilei Filoteia erau creştini şi se îndeletniceau cu munca cîmpului. Mama sa de origine valahă (româncă) era o femeie evlavioasă şi avea sufletul curat, împodobit cu bunătate şi cu statornică credinţă în Dumnezeu. Ea îşi creştea fetiţa în dragostea cea către Hristos şi în păzirea poruncilor dumnezeieşti, pe care le învăţase de la sfînta biserică, unde era nelipsită şi îşi petrecea cu drag timpul său liber. Fiind astfel înclinată spre trăirea virtuţilor, această evlavioasă femeie a deprins-o şi pe fiica sa, Filoteia ,să trăiască în viaţă sfîntă şi smerite rugăciuni, şi să se poarte după buna cuviinţă, făcînd numai fapte bune şi binecuvîntate de Dumnezeu. Dar evlavioasa şi buna mamă a Filoteiei a murit înainte de vreme, lăsîndu-şi copila singură din fragedă vîrstă. Filoteia — fiind orfană de mamă — urma întru totul învăţăturile şi deprinderile cele sfinte, primite de la scumpa ei maică: cerceta biserica, ascultînd cu multă luare aminte dumnezeieştile scripturi; postea, se ruga lui Dumnezeu fără încetare, miluia pe săraci, sătura pe cei flămînzi, adăpa pe cei însetaţi, îmbrăca pe cei goi (Matei 25, 35—36) şi îşi păzea cu toată sfinţenia nepătată curăţia sa trupească şi sufletească. Toate faptele acestea, copila Filoteia le practica şi le trăia cu mare statornicie şi răbdare, simţindu-şi sufletul fericit ori de cîte ori avea ocazia să facă o faptă bună. Dar vremea necazurilor s-a abătut şi asupra nevinovatei copile Filoteia. Tatăl ei s-a căsătorit din nou, luîndu-şi de soţie o femeie străină de preocupările vieţii religioase. Fiind mînioasă, pizmaşă, zgîrcită şi clevetitoare, această mamă vitregă nu putea să înţeleagă trăirea religios-morală pe care o practica Filoteia. Iar ea, Filoteia, nu mai putea acum să împlinească după voie milosteniile pe care le deprinsese a le practica de la mama sa cea adevărată. Cînd o vedea că miluieşte pe cei săraci, mama ei cea vitregă o bătea şi o pîra tatălui ei că risipeşte agonisita casei.

Cu toate grelele pedepse ce primea, fecioara Filoteia nu înceta a face fapte bune, dînd celor lipsiţi pînă şi hainele de pe ea, ori împărţind cîte ceva din mîncarea pe care era rînduită să o ducă tatălui ei la cîmp. Din această cauză, tatăl Filoteiei rămînea de multe ori flămînd şi îşi certa soţia că nu-i trimite merinde îndeajuns. Primind însă de la soţia sa deplină încredinţare că îi trimitea mîncare destulă şi presupunînd unele bănuieli, tatăl acestei copile a hotărît să-şi pedepsească fiica şi să vadă el, în mod direct, la cine împarte Filoteia bucatele trimise lui de soţia sa la cîmp. Mergînd el deci la munca cîmpului, s-a ascuns într-un loc de unde putea să vadă tot ce se petrecea în calea fetiţei cînd venea să-i aducă mîncare. Şi a văzut pe fericita Filoteia cum — înconjurată fiind de mai mulţi săraci în drum spre cîmp, ea le împărţea din bucatele rînduite pentru tatăl ei. Văzînd aceasta, tatăl s-a înfuriat cumplit şi alergînd la ea a scos securea pe care o purta la brîu, şi a aruncat-o cu mînie în fiica lui, rămîndu-o greu la un picior. Fecioara Filoteia, care avea atunci vîrsta de 12—13 ani, a căzut jos şi peste puţin timp, înroşind pămîntul cu nevinovatul ei sînge curs din rana pricinuită de la tatăl său, şi-a dat sufletul în mîinile Domnului, pe care îl iubise din toată fiinţa sa împlinindu-i poruncile. S-au împlinit astfel cu Sfînta Filoteia acele cuvinte profetice ale Domnului Iisus Hristos imortalizate în Evanghelie: „Veţi fi daţi la chinuri şi de părinţi şi de fraţi şi de rudenii şi de prieteni, şi unii dintre voi vor fi daţi la moarte... Întru răbdarea voastră veţi dobîndi sufletele voastre" (Luca 21, 16, 19; Matei 24, 9).

În acelaşi timp, o lumină strălucitoare a învăluit trupul feciorelnic al Filoteiei strălucind ca soarele... Nefericitul ei tată a fost cuprins pe loc de mare spaimă şi alergînd în cetatea Tîrnova, a spus Arhiepiscopului şi mai marilor dregători cele întîmplate. Mergînd aceştia la acel loc cu numeroşi preoţi şi mulţime de credincioşi au aflat trupul Sfintei şi au făcut rugăciuni şi slujbe îndelungate pentru iertarea actului necugetat săvîrşit de tatăl ei. Astfel au ridicat sfintele ei moaşte şi le-au aşezat în marea biserică din Tîrnova, unde au rămas nestricate şi neclintite multă vreme, pînă în zilele lui Radu (Negru) Vodă — domnul Ţării Româneşti, (1377—1383).

În acest timp, s-a făcut cunoscută, în chip minunat, voia lui Dumnezeu ca moaştele Sfintei Filoteia să fie aduse şi aşezate în Biserica Domnească de la Curtea de Argeş, pentru a fi astfel salvate de pericolul otoman, care desfiinţa bisericile creştine, interzicea practicarea cultului religios şi profana odoarele noastre sfinte.

4. Mergînd drept credincioşul voievod român, cu alai, cu arhierei şi cu tot clirosul bisericesc la Dunăre, a primit cu bucurie racla cu moaştele (relicvele) Sfintei Fecioare Filoteia, şi aducîndu-le ca pe nişte daruri de mare preţ, le-a rînduit şi le-a aşezat cu cinste şi evlavie în biserica sus-amintită, ctitorită de el. Acolo au rămas multă vreme, fiind cercetate şi venerate de multe generaţii de credincioşi (Vezi: Prof. D. R. Mazilu, *Sfînta Filoteia de la Argeş*, Bucureşti, 1933, p. 39—40).

5. Astăzi, moaştele Sfintei Filoteia se află aici, în biserica-paraclis a Mînăstirii Curtea de Argeş, înconjurate fiind de dragostea şi veneraţia cuvenită a credincioşilor de pe aceste meleaguri şi de întreaga Biserică Ortodoxă Română.

Preoţii slujitori şi vieţuitorii monahi prezenţi acum la Mînăstirea Curtea de argeş, în frunte cu Prea Sfinţia Sa Calinic, Episcopul Argeşului, fiind în primul rînd conştienţi de valoarea religios-patriotică şi naţională a ctitoriei marelui Neagoe Basarab, pe care o au în custodie, conservă şi păzesc cu toată dăruirea acest tezaur sacru şi primesc la rîndul lor binecuvîntările pe care Sfînta Filoteia le revarsă asupra tuturor prin rugăciunile sale.

Veniţi deci cu toţii ca să slujim cu drag Altarul străbun al neamului românesc de la Curtea de Argeş!

6. IMNE ÎNCHINATE SFINTEI FILOTEIA

a) Întru răbdarea ta
Ţi-ai agonisit plata ta,
Fericită Filoteia.
Întru ispite neîncetat răbdînd,
Întru bătăi suferind,
Întru necazuri binevoind.
Pe săraci miluindu-i
Şi pe flămînzi săturînd
Care şi acum pe cei bolnavi tămăduind;
Roagă-te lui Hristos Dumnezeu
Bună fecioară,
Să se mîntuiască sufletele noastre.

(Troparul de la vecernie, 7 dec.)

b) Ca ceea ce din pruncie
Jertfă fără prihană
Te-ai adus lui Dumnezeu,
Prin fapta bună, Filoteia preafericită,
Celui ce mai înainte de a te naşte te ştia pe tine,
Ceea ce te-ai făcut podoaba fecioarelor
Şi locuitoare cămării celei de nuntă
Vrednică eşti de laudă, bună fecioară
Pentru aceasta strigăm către tine:
Bucură-te Filoteia preafericită!

(Condacul de la utrenie, 7 dec.)

c) Veniţi iubitorilor de sărbătoare
Să fericim pe sfînta fecioară Filoteia,
Şi să-i mărim nevoinţele cele pentru fapta bună.
Că ea fericita, nu şi-a miluit vasul său cel de lut,
Ci cu multe feluri de bătăi l-a chinuit;
Pîndirile şi moartea mucenicească
De la cel ce o a născut a suferit.
Pentru aceasta acum în ceruri
Cu mucenitele sălăşluindu-se
Împreună se roagă Domnului,
Să se mîntuiască sufletele noastre.

(Slavă la laudele utreniei, gl. 5, 7 dec.).

Bucură-te sfîntă fecioară Filoteie prea fericită!

Arhim. Dr. Chesarie Gheorghescu

SILVIU DRAGOMIR: Studii privind istoria revoluţiei române de la 1848

De curînd în Editura Dacia a apărut o culegere de studii referitoare la revoluţia de la 1848 din Transilvania elaborate în decursul timpului de distinsul istoric Silviu Dragomir (1888—1962), fost profesor la Universitatea din Cluj şi membru al Academiei Române. Deşi un mare specialist în istorie medievală (secolul al XVIII-lea) cu contribuţii originale, totuşi revoluţia de la 1848 a fost tema sa fundamentală, studiată cu acribie aproape toată viaţa, culegînd cu migală nenumărate date atît din arhivele din ţară cît şi din străinătate, la care se adaugă o vastă bibliografie parcursă în mod exhaustiv.

Ediţia, introducerea, notele, comentariile, indicele aparţin profesorului universitar Pompiliu Teodor, care în studiul introductiv intitulat — *Silviu Dragomir, istoric al revoluţiei din 1848* — reliefează următoarele: „prin publicarea acestui volum de studii, căruia intenţionăm să-i asociem ediţia critică a *Istoriei revoluţiei*, nădăjduim să oferim cercetătorilor şi tuturor acelora care continuă să se aplece asupra istoriei naţionale îndemnuri spre o necesară reflecţie pentru care scrierile lui Dragomir continuă să fie un stimul... Depăşind memorialistica, acordînd prioritate documentelor, coroborînd informaţiile, supunîndu-le unei necesare analize, S. Dragomir rămîne, fără îndoială, marele istoric al revoluţiei. Opera lui pătrunsă în opinia ştiinţifică română şi străină, îşi cîştigă un loc în spiritualitatea românească...". (p. 42).

Fascinat de ţinuta eroică a conducătorilor revoluţionari de la 1848, S. Dragomir le-a dedicat pagini nemuritoare, scrise cu multă sensibilitate şi înţelegere. Marele istoric s-a străduit să se situeze pe o poziţie obiectivă atunci cînd emitea judecăţi de valoare în legătură cu unele atitudini din timpul evenimentelor revoluţionare, întrucît combatanţii aflîndu-se în focul luptelor n-aveau perspectiva necesară comprehensiunii.

Volumul cuprinde următoarele studii elaborate de S. Dragomir: Introducere la „Avram Iancu" (1924); Ioan Buteanu prefectul Zarandului în anii 1848—49; Un precursor al unităţii naţionale: profesorul ardelean Constantin Romanul-Vivu; Nicolae Bălcescu în Ardeal; Românii din Transilvania în preajma mişcării de renaştere naţională; Andrei Şaguna şi Iosif Rajačič. Un capitol al istoriei relaţiilor dintre biserica românească şi biserica sîrbească; Tratativele româno-maghiare din vara anului 1849. Intervenţia lui Simonffy; Legiunile şi prefecţii.

În nenumărate rînduri S. Dragomir dă dovadă de un deosebit talent literar atunci cînd evocă momentele tragice, aşa cum este şi acela al execuţiei profesorului C. Romanul-Vivu, prefectul Reghinului. „Legat în obezi fostul prefect păşea cu fruntea ridicată înaintea soldaţilor şi din cînd în cînd, privirea i se încrucişa cu ochii blînzi ai bătrînului preot, care mergea alături cu trupul gîrbovit. Va fi simţit el oare pe obrajii îmbujoraţi adierea rece a morţii? Va fi avut răgaz să-şi recapituleze, sub fulgerarea clipei tragice, viaţa sa scurtă, goana după libertate, lupta pentru naţiune şi jertfa unui vis, pe care l-a împletit cu toate fibrele inimii sale tinere? Îşi va mai fi reamintit scurta frază ce o aşternuse biruitoare printre slovele scrise pentru Alecu Golescu: „şi mai repetez încă o dată, că deviza noastră să fie formarea Daciei!..."

În acest volum un loc aparte îl ocupă studiul Andrei Şaguna şi Iosif Rajačič (Un capitol al istoriei relaţiilor dintre biserica românească şi biserica sîrbească), autorul bazîndu-se pe corespondenţa în limba sîrbă dintre cei doi ierarhi. De menţionat că S. Dragomir studiase şi la Novisad, unde învăţase sîrbeşte. Deşi Rajačič îl ajutase pe Şaguna ca să ajungă episcop, totuşi între această amiciţie şi autonomia Bisericii ortodoxe româneşti transilvănene prelatul ortodox din Sibiu o preferă pe cea de a doua. „Ştiţi că întotdeauna am fost prietenul Excelenţei Voastre, dar aici este vorba despre drepturile bisericii şi eu nici nu pot, dar nici nu îndrăznesc să le sacrific." (p. 176).

În istoria revoluţiei de la 1848 N. Bălcescu ocupă un loc distinct prin generozitatea gîndirii sale, fapt pentru care S. Dragomir i-a dedicat un studiu special intitulat *Nicolae Bălcescu în Ardeal*. După înfrîngerea revoluţiei din Muntenia marele revoluţionar-democrat s-a refugiat în Transilvania, unde a luat legătura la Sibiu cu membri Comitetului Naţional, iar prin clarviziunea sa a influenţat mersul evenimentelor. Bălcescu a dus tratative cu L. Kossuth pentru recunoaşterea drepturilor naţionale româneşti de dincoace de Carpaţi, prin semnarea Pactului de pacificare, survenit însă prea tîrziu. Problema naţională din Transilvania Bălcescu o exprimă foarte sugestiv într-o scrisoare, din care S. Dragomir reproduce în fragment. „Eu am zis şi zic ungurilor, diferendul între voi şi români este acesta. Voi ziceţi: Transilvania şi Banatul sînt provinciile noastre, căci noi le-am cucerit odinioară; ei zic (românii) sînt ale noastre şi noi sîntem stăpînii cei vechi, iar acum nu mai vrem a fi cuceriţi. Sîntem trei milioane şi voi patru, cel mult, dar nu tocmai, şi vrem să fim o naţie. V-am propus astă vară unire frăţească şi condiţii modeste pentru aceasta prin mai mulţi deputaţi din Transilvania şi Banat şi i-aţi nesocotit. Voi aţi zis că dreptul de naţionalitate cu sabie se ia, am fost dar nevoiţi a face aceasta şi fiind slabi şi nearmaţi au luat de ajutor puşti, de unde au putut găsi. De aci au venit firească alianţa cu Austria. Voi i-aţi provocat şi dispreţuit, deoarece aţi ştiut că sînt slabi, iar ei au căutat să devie puternici. Acum iată ce trebuie a face: trebuie cu orice chip şi cu orice jertfă a se împăciui naţiile... Libertatea individuală nu e destul, naţiunile vor libertate naţională." (p. 128).

Reeditarea studiilor lui Silviu Dragomir cu privire la revoluţia de la 1848 este un act de pietate faţă de revoluţionarii care prin inteligenţă şi curaj au ctitorit România modernă. Această culegere se adresează în aceeaşi măsură specialiştilor dar şi iubitorilor de istorie, cartea oferindu-ne, pe de o parte, un moment de înălţare sufletească, iar pe de altă parte credinţa că fără jertfă nu se poate obţine nimic.

Mihai Sofronie

OASTEA DOMNULUI LA BRAŞOV

În oraşul de la poalele Tîmpei, un mănunchi de fraţi ostaşi, îndeosebi tineri, continuă cu mult zel tradiţia „Oastei Domnului" de a împodobi slujbele dumnezeieşti cu cîntări specifice acestei mişcări duhovniceşti din cadrul Bisericii noastre şi de a le prelungi prin citiri biblice, poezii religioase, rugăciuni şi cîntare împreună. Părintele protopop Zenovie Moşoiu îi primeşte cu dragoste la biserica Sf. Treime şi-i îndrumă pe calea sfintei noastre Ortodoxii. Credincioşii se bucură de zelul lor pentru Dumnezeu şi nu puţini rămîn după slujbă pentru a-i asculta în continuare.

În zilele de 16 şi 17 noiembrie a.c. fraţii ostaşi din Braşov au organizat o adunare mai mare la care au invitat şi pe alţi fraţi din ţară ca şi pe P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul de la Sibiu, care, din încredinţarea Sf. Sinod, coordonează buna desfăşurare a lucrării Oastei Domnului pe întreaga ţară. Întîlnirea a avut loc la biserica Adormirea Maicii Domnului din Piaţa Sfatului cu sprijinul celor doi părinţi parohi: Pompiliu Dumbravă şi Nicolae Coman. Vecernia de sîmbătă seara s-a săvîrşit în faţa bisericii, pe un podium pregătit din vreme, de către P. S. Episcop Serafim înconjurat de un sobor numeros de preoţi din Braşov, şi diaconi, în frunte cu P. C. protopop Zenovie Moşoiu. În jurul podiumului o mare de fraţi ostaşi veniţi din toată ţara (Suceava, Bacău, Galaţi, Maramureş...), ca şi de credincioşi braşoveni răspundeau ecteniilor şi se rugau împreună cu soborul slujitor. La sfîrşitul Vecerniei a vorbit P. S. Serafim prezentînd lucrarea „Oastei Domnului" în Biserica Ortodoxă Română, de la începuturile ei şi pînă astăzi şi arătînd ce înseamnă a fi „ostaş" — un credincios hotărît să lupte împotriva păcatului din sine şi din jurul său, avînd ca arme: Sf. Taine ale Bisericii şi îndeosebi Spovedania şi Euharistia, Cuvîntul lui Dumnezeu din Sf. Scriptură, rugăciunea şi postul, cîntarea şi facerea de bine către toţi oamenii. Oastea Domnului este Oastea Bisericii, a spus P. S. Sa, născută în Biserică, din iniţiativa unui mare mitropolit (Nicolae Bălan) şi a unui preot plin de Duhul lui Dumnezeu (Iosif Trifa), cu scopul de a trezi în sufletele adormite ale multor credincioşi conştiinţa apartenenţei lor la Biserică şi a datoriei de a lupta împotriva păcatului ucigător de suflet şi de trup. Oastea Domnului a avut multe roade binecuvîntate în toată ţara. A venit însă vremea încercării, a probei de foc pe care marea majoritate a ostaşilor au trecut-o rămînînd neclintiţi în jurul Bisericii, plătind însă tributul sîngelui şi al suferinţelor de tot felul. Astăzi „Oastea" renaşte din propriile ei jertfe pentru ca să-şi continue în Biserică, sub ascultarea ierarhilor şi a preoţilor, lucrarea ei specifică de trezire a sufletelor la o viaţă nouă, duhovnicească.

În continuare, fraţii ostaşi au cîntat, au recitat versuri şi au vorbit frumos despre „lucrarea" lor, îndemnînd la statornicia în credinţa strămoşească şi chemînd la lupta cu păcatul pe toţi cei prezenţi.

A doua zi s-a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în biserică, la care mulţi credincioşi s-au împărtăşit. P. S. Serafim a vorbit în prima parte a cuvîntului său despre legătura dintre Biserică şi Euharistie în care credincioşii formează societatea ideală, pentru că sînt în comuniune de dragoste şi de partaj reciproc, rugîndu-se împreună şi împărtăşindu-se din acelaşi Potir. În Biserică învăţăm să fim buni şi milostivi cu toţi semenii noştri, primind totodată harul lui Dumnezeu de a fi astfel. Comentînd apoi pilda bogatului căruia i-a rodit ţarina, P. S. Sa a subliniat opoziţia totală între felul în care gîndeşte „omul liturgic" şi „omul banului". A vorbit apoi P. C. pr. Pompiliu Dumbravă despre sărbătoarea prilejuită de fraţii noştri şi bucuria de a-i avea în mijlocul credincioşilor bisericii din centrul Braşovului.

După masă, la orele 15, s-a săvîrşit vecernia în faţa bisericii, în prezenţa unui şi mai mare număr de credincioşi. P. S. Serafim a vorbit din nou despre Cele 7 Laude ale Bisericii şi despre post, fiind ascultat pînă şi de trecătorii care s-au întîmplat în această Piaţă a Sfatului. S-a cîntat în continuare şi s-a vorbit frumos de către P. C. pr. Nicolae Coman şi de unii fraţi ostaşi din ţară. Spre sfîrşit, P. S. Sa s-a retras, fiind invitat la taina Sf. Maslu în biserica din Parc.

Adunarea de la Braşov a fost o mare izbîndă pentru Biserică şi pentru Oastea ei. Nădăjduim că ea va aduce roade binecuvîntate în sufletele multor credincioşi spre binele tuturor.

Participant

Sfinţirea bisericii din Valea Mare prot. Sf. Gheorghe

Valea Mare este una din puţinele parohii din depresiunea Trei Scaune, cum se chema cîndva, rămasă românească în întregime, cu oameni foarte apropiaţi de biserica lor, care a împlinit în această toamnă 200 de ani de existenţă. Ultimele cutremure însă, se pare mai puternice în zonă, i-au pricinuit grave avarii care au fost remediate. Biserica reînnoită acum a fost redată slujirii prin sfinţirea ei de către P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, Duminică, 10 noiembrie 1991.

La slujba de sfinţire şi Sf. Liturghie arhierească ce a urmat a luat parte toată suflarea din parohie, şcolarii avînd în fruntea lor corpul profesoral, aşa cum ne stă bine în astfel de prilejuri.

Răspunsurile au fost date de obştea credincioşilor.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, C. pr. *Restanţia Petru* a făcut, potrivit obiceiului, un istoric al parohiei, cu prezentarea lucrărilor care s-au executat la biserică, mulţumind Părintelui ceresc şi tuturor celor care i-au stat în ajutor, ca şi oaspeţilor prezenţi.

Cuvînt de învăţătură a rostit apoi P. S. Episcop-vicar *Serafim Făgărăşanul*, care a întărit sufleteşte şi îndemnat la vieţuire creştinească pe toţi participanţii.

Î. P. S. Mitropolit Antonie a acordat cu acest prilej C. pr. P. Restanţia rangul de „iconom", fiind hirotesit în această treaptă, acte de preţuire primind totodată consiliul şi comitetul parohial.

În seara aceleiaşi zile, P. S. Episcop-vicar Serafim a săvîrşit slujba vecerniei în parohia Ozun, prot. Sf. Gheorghe, pr. paroh I. Nedelea.

P.

Doamne, ale Tale cuvinte

Doamne, ale Tale cuvinte
Care le-ai spus mai-nainte
S-au plinit aşa cum scrie
Moise la cartea întîie.
O, minune!

Dinspre răsărit răsare
O stea cu lumină mare,
Razele îşi răspîndeşte
Pe trei crai povăţuieşte.
O, minune!

Steaua semnul lui Hristos
Străluceşte prea frumos,
De la stea s-a cunoscut
Că Mesia s-a născut.
O, minune!

Domnul Iisus Hristos

Nouă azi ne-a răsărit
Domnul Iisus Hristos,
Mesia cel mult dorit,
Domnul Iisus Hristos

Din Fecioară s-a născut
Domnul Iisus Hristos,
Şi cu lapte s-a crescut
Domnul Iisus Hristos.

Cum e robul s-a smerit
Domnul Iisus Hristos
Şi pe noi ne-a mîntuit
Domnul Iisus Hristos.

INFORMAŢII

— Miercuri 6 noiembrie a.c., Î. P. S. Mitropolit Antonie a prezidat la reşedinţa mitropolitană din Sibiu lucrările unei consfătuiri pe probleme ale vieţii bisericişti din judeţele Covasna şi Harghita.

La consfătuire au participat: P. S. Episcop Andrei de Alba Iulia, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, d-nii subprefecţi ai jud. Covasna şi Harghita, părinţii protopopi de Sf. Gheorghe, Miercurea Ciuc şi Tg. Mureş precum şi alţi invitaţi.

— Joi 7 noiembrie a.c., Î. P. S. Sa a prezidat lucrările conferinţei preoţeşti din protopopiatul Sf. Gheorghe.

— Vineri 8 noiembrie a.c., I. P. S. Sa a primit pe Excelenţa Sa Dr. Christoph Klein, Episcopul Bisericii Evanghelice (C.A.) din România.

Între 11—19 noiembrie a.c. Î. P. S. Mitropolit Antonie a luat parte la Santiago de Compostela (Spania) la cea de-a V-a întâlnire a *Conferinţei Bisericilor Europene* cu *Conferinţa Episcopilor catolici din Europa.*

— În 20 noiembrie a.c. Î. P. S. Sa a luat parte la lucrările Sinodului Permanent al Bisericii Ortodoxe Române, lucrări ce s-au desfăşurat la Palatul Patriarhal din Bucureşti.

În aceeaşi zi Î. P. S. Sa a luat parte împreună cu ceilalţi membri al Sinodului permanent la întâlnirea cu Dl. Ion Ungureanu, ministru al Culturii şi Cultelor din Republica Moldova.

— În 24 noiembrie a.c. Î. P. S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie în Catedrala mitropolitană din Sibiu, rostind cu acest prilej un bogat cuvînt de învăţătură în legătură cu Evanghelia Duminicii a 26-a după Rusalii.

Sîmbătă, 23 noiembrie 1991 şi Duminică 24 noiembrie 1991, Televiziunea din Chişinău a prezentat un program de o oră sub genericul „Necunoscuţii noştri cunoscuţi", emisiunea fiind dedicată vieţii şi operei Î. P. S. Mitropolit Antonie Plămădeală al Ardealului, căruia i s-a luat cu acest prilej un lung interviu privitor la geneza şi caracterul operei sale culturale, istorice şi religioase, a şcolilor ce a absolvit şi a titlurilor academice pe care le deţine.

*

— Sîmbătă, 23 noiembrie 1991, Televiziunea română a difuzat pe programul I la emisiunea: „Viaţa spirituală" un unterviu cu I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, care a vorbit despre scriitorul şi monahul Nicolae Steinhardt de la Rohia. Expunerea Î. P. S. Sale a continuat în cadrul aceleiaşi emisiuni şi sîmbătă, 30 noiembrie 1991, precum şi sîmbătă 7 decembrie 1991.

Cu o săptămînă înainte, Televiziunea română a difuzat pentru a doua oară un interviu de o jumătate de oră cu Î. P. S. Sa Antonie, cu privire la felul cum a iniţiat în 1985 rezidirea din temelie a incintei Mănăstirii de la Sîmbăta de Sus, ctitorită de Constantin Brâncoveanu şi distrusă de habsburgii catolici în 1785. Î. P. S. Sa a ctitorit şi o nouă biserică în corpul incintei, în care se şi slujeşte.

Mănăstirea se află acum în stadiul de finisare a lucrărilor.

— Joi, 28 noiembrie 1991, a avut loc în Municipiul Miercurea Ciuc, jud. Harghita, un eveniment cu profunde rezonanţe pentru toţi cei ce gîndesc şi simt românește pe aceste meleaguri: dezvelirea bustului poetului Octavian Goga în incinta liceului ce-i poartă numele, operă a sculptorului Köpe Csaba. La acest popas de suflet a luat parte şi Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Crişanei şi Maramureşului, alături de P. S. Episcop Andrei al Alba Iuliei.

Au fost prezenţi miniştri, parlamentari şi senatori, autorităţile civile şi militare ale judeţelor Harghita şi Mureş, precum şi o numeroasă asistenţă. După întonarea imnului de stat şi după dezvelirea statuii, în acordurile grave ale imnului eroilor au fost depuse coroane de flori din partea Parlamentului şi Senatului României, precum şi din partea autorităţilor judeţene şi ale locuitorilor oraşului. A urmat apoi slujba de binecuvîntare a bustului oficiată de Î. P. S. Antonie şi P. S. Andrei alături de un sobor de preoţi şi diaconi. După otpust, I. P. S. Sa a rostit o emoţionantă cuvîntare despre „Goga şi Transilvania", reliefînd importanţa deosebită a operei poetului „pătimirii noastre", cum îl numise C. Stere — în istoria şi cultura poporului român, valenţele poeziei aceluia care a cîntat în versul său toată jalea, toate dorurile şi toate speranţele neamului său.

P. S. Episcop Andrei a dat citire mesajului trimis de P. F. Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu prilejul acestui eveniment.

La Casa de cultură din Miercurea Ciuc a urmat apoi simpozionul „Octavian Goga, personalitate complexă a literaturii române", organizat de Fundaţia Culturală „Octavian Goga" din oraş, precum şi de inspectoratul pentru cultură al judeţului Harghita. La simpozion au luat parte personalităţi marcante ale vieţii culturale şi ştiinţifice din din ţară. După cuvîntul de deschidere rostit de dl. Mihai Golu, Ministrul Învăţămîntului şi Ştiinţei şi al d-lui Ionel Roman, vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor, Î. P. S. Mitropolit Antonie a prezentat comunicarea: „Metafora religioasă şi cuvintele bisericeşti în poezia lui Octavian Goga" — O încercare de reparaţie". Comunicarea s-a vrut să fie, şi de fapt a şi reuşit, reparaţia unei mari nedreptăţi ce i s-a făcut poetului după instaurarea regimului comunist în România, cînd poezia lui Goga, mai ales cea religioasă, a fost răstălmăcită şi reconsiderată de către unii prefaţatori şi exegeţi ai operei poetului. Toate aceste răstălmăciri — arăta Î. P. S. Sa — au fost adevărate atentate atît împotriva lui Goga cît şi a poeziei acestuia, dar chiar şi asupra cititorului. După prezentarea comunicării ,apreciată de toţi cei prezenţi, Î. P. S. Sa a încheiat spunînd: „Cine mai rămîne cu îndoieli asupra religiozităţii poetului, să meargă la izvor: la poeziile lui Goga, şi poezia lui îi va întări inima şi îi va întări şi credinţa în acelaşi timp". Au mai prezentat comunicări şi alţi participanţi la Simpozionul amintit. După terminarea Simpozionului Î. P. S. Sa, însoţit de P. S. Andrei, a vizitat bisericile „Sf. Nicolae" şi „Sf. Apostoli Petru şi Pavel" din Miercurea Ciuc, precum şi frumoasa biserică din staţiunea Tuşnad cu hramul „Adormirea Maicii Domnului".

— Sîmbătă 30 noiembrie a.c., zi în care Biserica Ortodoxă prăznuieşte amintirea Sf. Ap. Andrei „cel dintîi chemat" de Mîntuitorul la slujba apostoliei, a fost oficiat în Catedrala mitropolitană din Sibiu îndătinatul parastas în memoria celui ce a fost mitropolitul Andrei Şaguna. După oficierea parastasului, Î. P. S. Antonie, Mitropolitul Ardealului, a rostit un scurt cuvînt asupra vieţii şi activităţii mitropolitului Andrei Şaguna.

În continuare, Î. P. S. Sa împreună cu un sobor de preoţi şi diaconi s-a deplasat la cimitirul din Răşinari, unde-şi doarme somnul de veci marele mitropolit Şaguna şi unde s-a oficiat un parastas întru pomenirea lui. În aceeaşi zi Î. P. S. Sa a cercetat şi biserica Sf. Nicolae din Răşinari.

— Duminică, 1 decembrie a.c., cu prilejul zilei Naţionale a României, Î. P. S. Sa a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească, în fruntea unui sobor de arhierei, preoţi şi diaconi, în Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia. După Sf. Liturghie a fost oficiat un Te-Deum de mulţumire, în faţa Catedralei, la care au participat dl. Prim-ministru Teodor Stolojan, membri ai Guvernului, autorităţi civile şi militare din Transilvania.

Î. P. S. Sa a rostit o vibrantă cuvîntare: „1 Decembrie 1918, Anul şi ziua marii împliniri: România Mare", cuvîntare ce a fost, ca de altfel întreaga slujbă a Te-Deum-ului, transmisă în direct de postul naţional de Radio şi Televiziune.

— Marţi, 2 decembrie a.c., Î. P. S. Sa a prezidat lucrările consfătuirii Societăţii Biblice Române, lucrări ce s-au desfăşurat la Institutul Teologic „Andrei Şaguna" din Sibiu. *Ierod. Visarion Bălţat*

Din încredinţarea Î. P. S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei, Duminică, 24 noiembrie 1991, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în parohia Iacobeni, prot. Agnita, aşezare străveche, pe calea care duce de la Agnita spre Sighişoara, evenimentul stîrnind multă bucurie în sufletele credincioşilor, care se pare că în acest veac n-au avut parte de o asemenea sf. slujbă.

Răspunsurile au fost date de obştea credincioşilor, iar la momentul cuvenit C. diacon Murgoi Gheorghe a fost hirotonit şi instalat ca paroh la această parohie.

La priceasnă a predicat P. C. cons. Gh. Papuc, iar la sfîrşitul Sf. Liturghii au vorbit: P. C. prot. Gr. Cernea (Agnita), dl. epitrop Vasile Medrea şi noul paroh Gh. Murgoi, cuvînt de învăţătură rostind apoi P. S. Episcop-vicar Serafim, care a insistat asupra a ceea ce înseamnă preotul într-o parohie, cuvîntul constituind o adevărată lecţie de Teologie pastorală.

La agapa care a urmat au toastat: Doamna învăţătoare Laura R. Binder, în numele comunităţii evanghelice din localitate, P. C. cons. Gh. Papuc şi P. S. Episcop-vicar Serafim.

În după-amiaza aceleiaşi zile, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul şi însoţitorii săi au săvîrşit slujba vecerniei în localitatea Stăjeriş, filie la parohia Iacobeni, cu oameni foarte vrednici şi care au umplut biserica cu mic cu mare. S-a slujit cu acest prilej şi un parastas.

Au vorbit: P. C. prot. Gr. Cernea, dl. consilier parohial Aurel Şabău, dl. director al şcolii Ioan Cori, dl. epitrop Filit Buta şi C. preot Gh. Murgoi, cuvînt de învăţătură rostind apoi P. S. Episcop-vicar Serafim.

Încrestăm cu bucurie participarea multor copii la sf. slujbe, la Stăjeriş, toţi îmbrăcaţi în costume naţionale, şi că atît la Iacobeni cît şi la Stăjeriş toţi credincioşii care au vorbit au dovedit multă înţelepciune şi un deosebit har oratoric.

— Sileşte la învăţătură inima ta şi urechea ta la cuvinte iscusite.

(Proverbe 23, 12)

— Mustră pe fiul tău şi el îţi va fi odihnă şi îţi va face plăcere sufletului tău.

(Proverbe 29, 17)

ADUNARE EPARHIALĂ LA SIBIU

Potrivit rînduielilor noastre canonice, Î. P. S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei a convocat pentru sîmbătă, 9 noiembrie 1991, Adunarea eparhială a Arhiepiscopiei Sibiului, sesiunea ordinară de lucru 1991.

În ajun, vineri, 8 noiembrie, după amiază a avut loc consiliul eparhial, în cadrul căruia au fost rezolvate o seamă de probleme curente, legate îndeosebi de criza economică şi financiară, care a afectat şi parohiile noastre, îndeosebi cele mici, şi s-au citit cele patru rapoarte, ale celor patru sectoare ale Consiliului arhiepiscopesc şi anume: *Raportul Secţiei bisericeşti*, întocmit şi susţinut de P. C. cons. S. Săsăujan; *Raportul Secţiei culturale*, întocmit şi susţinut de P. C. cons. Gh .Papuc; *Raportul Secţiei economice*, întocmit şi susţinut de P. C. cons. E. Oancea şi *Raportul Sectorului juridic*, întocmit şi susţinut de P. C. prof. I. Floca, avînd şi funcţia de consilier juridic.

Sîmbătă dimineaţa, 9 noiembrie a.c., în prezenţa Î. P. S. Mitropolit Antonie, a deputaţilor eparhiali şi ai unor invitaţi în capela mitropolitană a fost săvîrşit un Te-Deum, de către P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, înconjurat de preoţi şi diaconi.

S-a trecut apoi în aula Institutului Teologic Universitar din Sibiu, unde, după ce s-a constatat prezenţa aproape în totalitate a membrilor Adunării eparhiale, Î. P. S. Mitropolit Antonie a deschis lucrările printr-o amplă cuvîntare.

Între altele, Î. P. S. Sa a arătat motivul pentru care în acest an Adunarea eparhială a fost convocată mai de timpuriu ca de obicei, subliniind faptul că anul al cărui bilanţ se face a fost destul de greu, un an de căutări şi regăsiri, în care Biserica noastră s-a străduit să răspundă unor priorităţi, între care pe prim plan s-a situat respiritualizarea societăţii româneşti.

În această ordine de idei, Î. P. S. Sa a reliefat cîteva căi folosite, între ele: învăţămîntul religios în şcoală, întărirea familiei, lărgirea învăţămîntului teologic, activitatea filantropică, intensificarea lucrării pastorale în parohii,inclusiv în spitale, cămine de copii, azile de bătrîni, penitenciare etc.

Un spaţiu larg a fost acordat apoi problemelor economice cu care se confruntă şi Biserica noastră, subliniind demersurile făcute pentru salarizarea integrală a preoţilor, aşa cum a fost la noi în ţară pînă în 1948, specificînd totodată şi unele măsuri luate pentru păstrarea structurilor noastre bisericeşti în criza financiară prin care trecem.

În continuare au fost prezentate în rezumat Rapoartele citite în ajun şi anume:

Raportul Secţiei bisericeşti, raportor dl. Dr. *Gheorghe Tatu*, care s-a ocupat între altele de activitatea pastoral-misionară a clerului din Arhiepiscopia Sibiului, grija pentru completarea parohiilor vacante şi acoperirea cu slujitori a celor încă neocupate, prozelitismul căruia a trebuit să i se facă faţă, capitol în care a fost reliefată cu osebire activitatea personală, multiplă, a Î. P. S. Mitropolit Antonie şi a P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul.

S-a reliefat, totodată, asistenţa religioasă în spitale, azile, orfelinate, relaţiile cu Biserica catolică de rit oriental, care, fără a ţine cont de voinţa majorităţii credincioşilor, a organizat adevărate comandouri pentru ocuparea unor biserici, raportul ocupîndu-se de asemenea de viaţa monahală, mult îmbogăţită în acest an, mişcările de personal: numiri, transferări, pensionări, decese etc., ajutoarele acordate unor parohii mici în sumă de peste 1,5 mil.

Raportul Secţiei culturale, raportor dl. *Dr. Vasile Iacob*, care s-a ocupat de învăţămîntul teologic, redîndu-se aspecte din activitatea Institutului Teologic „Andrei Şaguna", acum intrat în Universitatea din Sibiu cu trei Facultăţi: Teologie pastorală, Teologie-litere şi Teologie-asistenţă socială; Seminarul teologic din Cluj-Napoca, Seminarul teologic din Alba Iulia, înfiinţat în acest an.

Un spaţiu larg s-a acordat în raport învăţămîntului religios în şcolile de stat, căruia Centrul arhiepiscopesc i-a acordat o atenţie deosebită, străduindu-se ca pe cît este posibil să fie acoperite toate clasele cu preoţii parohi şi alte persoane, unde preotul paroh nu poate face faţă singur, inclusiv în şcolile normale din Sibiu, Braşov şi Sf. Gheorghe, pentru ca viitorii învăţători să poată preda religia în clasele I—IV, raportul oprindu-se şi asupra conferinţelor preoţeşti, activităţii editoriale din 1991, activităţii predicatoriale din Arhiepiscopie, precum şi asupra activităţii cu caracter cultural bisericesc: simpozioane, colocvii, conferinţe publice, grija faţă de Patrimoniul cultural bisericesc existent în muzee şi colecţii etc.

Raportul Secţiei economice, raportor dl. judecător *Gheorghe Vâja*, care a prezentat spre aprobare contul de execuţie bugetară pe anul 1990, bilanţul încheiat la 31 decembrie 1990, bugetul veniturilor şi cheltuielilor pe anul 1992, după care s-a trecut la activitatea economico-financiară pe anul 1990, specificîndu-se sursele de venituri, între care fiind menţionate contribuţia benevolă a credincioşilor, activitatea tipografiei, a atelierului de lumînări, a magazinului de obiecte bisericeşti, arătate fiind şi alte surse de venituri, precum şi cheltuielile, loc de seamă ocupînd subvenţiile acordate unor unităţi parohiale mici pentru completări de salarii, reparaţii şi construcţii de biserici şi case parohiale etc.

Aceleaşi date au fost înfăţişate şi pentru perioada 1 ianuarie — 30 septembrie 1991, după care raportul s-a ocupat de controlul financiar intern, de serviciul tehnic, foarte activ şi în acest an, de şantierul de la Mănăstirea Brîncoveanu, de via Sărăcsău şi alte activităţi economice pe anul în curs.

Raportul Serviciului juridic, raportor dl. av. *Ioan Moraru*, care s-a ocupat de procesele judecate de către Consistoriul disciplinar de la Centrul arhiepiscopesc, procesele susţinute pentru redobîndirea unor imobile, cercetările pe teren pe urma unor reclamaţii etc.

După fiecare raportor, Î. P. S. Mitropolit Antonie a adus o seamă de completări şi lămuriri.

Pe marginea rapoartelor au luat apoi cuvîntul următorii deputaţi eparhiali:

Pr. *C. Codrea* (Or. Victoria), prot. *Gh. Răţulea* (Sf. Gheorghe), prot. *Z. Moşoiu* (Braşov), pr. prof. *M. Păcurariu*, prof. *I. Iliescu* (Sibiu) pr. prof. *V. Mihoc*, arhid. rector *C. Voicu* şi av. *I. Moraru* (Sibiu, care au avut cuvinte de apreciere privitoare la activitatea din Arhiepiscopie, venind totodată cu unele sugestii şi relatînd unele constatări de pe teren.

A vorbit de asemenea P. S. Episcop-vicar *Serafim Făgărăşanul*, care a reliefat aspecte din lucrarea pastorală din Arhiepiscopie, subliniind spiritul de armonie, care caracterizează activitatea Consiliului eparhial.

Supuse la vot, Rapoartele au fost aprobate în unanimitate.

Luînd cuvîntul, Î. P. S. *Antonie* a mulţumit tuturor colaboratorilor pentru munca depusă şi în 1991, deputaţilor eparhiali pentru participare şi activitatea din circumscripţiile de unde provin, după care a declarat închise lucrările Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Sibiului, sesiunea de lucru 1991.

MIRON COSTIN — 300 de ani de la moarte

În şirul cronicarilor moldoveni, cel mai însemnat este Miron Costin de la moartea căruia, în 18 decembrie 1991, se împlinesc 300 de ani.

De mic copil prîbegeşte cu familia în Polonia, unde şi studiază. Aici îşi însuşeşte limba latină, care-i deschide drumul spre autorii clasici şi spre o serioasă cultură istorică şi se familiarizează cu limba polonă.

Pe timpul lui Vasile Lupu (1652) se întoarce în Moldova şi se pune în slujba ţării, ca oştean în lupte sau ca sol în misiuni diplomatice. Aceste însărcinări îi dau prilejul să vadă şi pe Românii din Ardeal, Maramureş, Ţara Românească şi Banat şi să ajungă la ideea unităţii noastre etnice, pe care o afirmă cu atîta convingere în opera sa.

Fiind partizan făţiş al Polonilor este omorît prin tăierea capului de Constantin Cantemir, adeptul Turcilor, sub presiunea unor intrigi boiereşti şi a unor învinuiri nedovedite.

Miron Costin ne-a lăsat patru opere istorice şi o poemă de filosofie morală: „De neamul Moldovenilor, din ce ţară au ieşit strămoşii lor", o monografie asupra originii latine a Românilor, cu o vestită „Predoslovie", socotită cea mai frumoasă pagină din cîte s-au scris în literatura noastră din veacul al XVII-lea. — „Letopiseţul Ţării Moldovei", care cuprinde evenimentele istorice de la Aron Vodă pînă la Dabija Vodă (1594—1662). „Cronica Ţării Moldovei şi a Munteniei", în limba polonă, cuprinde o privire istorică asupra acestor ţări româneşti şi preţioase date documentare pentru trecutul nostru. Tot în limba polonă a scris şi „Descrierea Ţării Moldovei", poemă în versuri, socotită de istoricii poloni printre cele mai bune scrieri ale literaturii lor din veacul al XVII-lea. „Viaţa lumii", o poemă de filosofie morală cu caracter creştin, scrisă în versuri româneşti, primele de acest fel din literatura noastră, rămasă în manuscris.

Cu Miron Costin, istoriografia românească din sec. al XVII-lea îşi trăieşte cele mai frumoase zile. Concepîndu-şi opera pe un plan mare, el vrea să dea o operă istorică menită să îmbrăţişeze întreg trecutul Moldovei. Este vorba de o „concepţie mare şi cu totul nouă. Ea nu a făcut numai o revoluţie în istoriografia românească întreagă, ci a dat naştere unei istoriografii în deplinul înţeles al cuvîntului" (N. Iorga).

Concepţia istorică a lui Miron Costin este teologică. În faptele pe care le expune el vede mereu mîna divinităţii, a cărei voinţă supremă cîrmuieşte omenirea. Din această convingere vine şi fatalismul cronicarului: „Nu sînt vremurile sub cîrma omului, ci bietul om sub cîrma vremii".

Că şi Gr. Ureche, Miron Costin are o înaltă idee despre menirea istoriei: „Cu cele trecute vremi, pricepem cele viitoare". O urmare a acestei concepţii este imparţialitatea cronicarului, care s-a dovedit foarte obiectiv în expunerea faptelor şi în aprecierea oamenilor.

Din opera lui Miron Costin se desprind două mari idei conducătoare: ideea latinităţii şi a unităţii neamului românesc, pe care le dezvoltă şi le dovedeşte cu argumente de nezdruncinat şi le-a făcut cunoscute şi la alte popoare.

Cultură largă şi umanistă, puterea personalităţii sale, căldură şi convingere în susţinerea ideilor sale, mînuirea unei limbi bogate şi expresive, o viaţă închinată studiului şi treburilor ţării, toate acestea au contribuit ca să facă din Miron Costin una din cele mai nobile figuri ale istoriei noastre culturale.

Prot. Ieremia B. Ghita

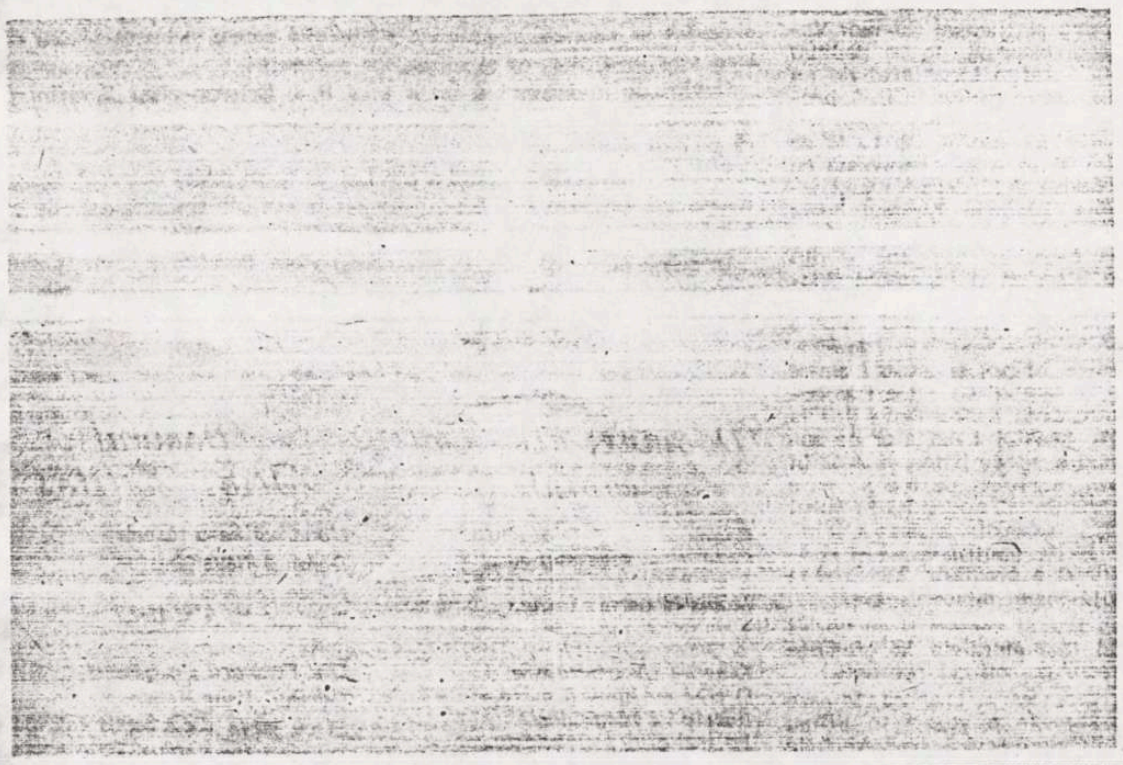

ÎN ATENŢIA CITITORILOR TELAGRAFULUI ROMÂN

Reamintim stimaţilor noştri cititori, că primirea de abonamente la Telegraful Român, pe anul 199- s-a prelungit pînă în 15 ianuarie 1992.

Menţionăm că, scumpindu-se foarte mult hîrtia, costul unui abonament pe anul 1992 este de 350 lei.

Banii pot fi trimişi prin mandat poştal sau virament, cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.R. Sibiu, adresa noastră fiind: Arhiepiscopia ortodoxă română, str. Mitropoliei nr. 35, Sibiu, cod. 2400.

Pentru cititorii de peste hotare, costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. sau echivalentul în altă valută, cont nr. 47.21.016.680 pentru dolari S.U.A. şi nr. 47.21.2.69.680 pentru franci francezi, B.C.R., sucursala Sibiu.

Menţionăm că nu se vor onora decît abonamentele achitate.

Acelaşi lucru este valabil şi pentru REVISTA TEOLOGICĂ, pe anul 1992, al cărei abonament anual este de 500 lei în ţară şi 30 dolari peste hotare.

Rugăm stăruitor ca adresele abonaţilor să fie complete şi scrise citeţ.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*; Arhid. *Ezechil Oancea*, tehnoredactor.

ABONAMENTUL pe un an: 350 lei
Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu